BIBLIOTECA NAZ^E
110
E
33
NAPOLI

P. 14. 2. 19

110
E
33

83
N
10

AMSTELODAMI,
Ex officina HENRICI et Viduæ THEODORI BOOM 1682.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

Sereniſſimo Principi ac Domino,

DOMINO

CAROLO LUDOVICO,

DEI GRATIA COMITI PALATINO AD RHENUM, SACRI ROMANI IMPERII ELECTORI ET ARCHITHESAURARIO, DUCI BAVARIÆ, &c.

DOMINO MEO CLEMENTISSIMO.

HOc ſpecimen Romani cothurni, quum Tuam, Sereniſſime Elector, purpuram adorare poſſet, ſi cuiquam alii patrono applicuiſſem, pœnitendi erroris nulla mihi excuſatio relinquebatur. Tantum abeſt, ut conquirendæ ſint cauſæ, cur hujuſmodi mihi vota propoſuerim. Regnantibus opportuniſſimæ ſunt literæ, propria nobilium pectorum politura,

& unicum ingenii ad magnæ fortunæ cultum excitandi inſtrumentum. Hæ ſunt quæ documentis & exemplis inſignibus ſine ambitione monent, quid imitere, quid vites: per quas omnium ſeculorum bona participamus, mala præviſa aut mollire aut corpore exire licet: per quas illuſtris faſtigii hæredes recognoſcunt ſuos majores, & ipſi inſita decora mittunt in longinquam & immortalem memoriam poſteritatis. Hæ ſunt, quæ rerum potentibus comparant mites & manſuetos juſtique imperii patientes ſubjectos. Ergo & tutelam earum poteſtati legibus armatæ antiquiſſimam monſtravit vetuſtas, non Herculem tantum Muſageten, ſed & Apollinem Muſarum præſidem tam arcu & ſagittis quam cithara ſonorum commenta. Enimvero inter varias eloquentiæ formas hanc Scripturam, præterquam quod cuivis legenti confert, aulis liquet juvandis atque emendandis natam. Neque enim ſalubrius Socraticus

ille

ille Cebes tabulam quam ſcenam poſuit & explicuit Theſpis, utramque ſpeculum vitæ atque imaginem. Ambo miſerti humanæ infirmitatis, utili & vero, quando ab eo plurimi tanquam amaro, duro, tetrico abhorrent, quo facilius acciperetur, ludicri & jocoſi & dulcis induerunt habitum. Vividius & efficacius Theſpis: ibi enim tantummodo adumbratæ viſebantur, hic & geſtiebant & exaudiebantur Vecordia, Fraus, Voluptas, Luxuria cæteræque peſtes: quarum blandimenta quum effugere non ſit, quæcumque loca ſequamur, melius lucaris quam patrimonii, famæ, capitis, patriæ & totorum populorum impendio conſtare cenſuit. Commodius etiam theatrum, quia dividit ordines: nam ut ſocci maculas, peccata, corruptelas, turbas modicorum penatium; ſic vim jure ſuperiorem, obſidentes auratum limen Erinnyas, teſtudinei cubilis plumas & conchyliata periſtromata ægre ducentia pendentem tenuemque ſomnum, in

murrha & gemma impias eſcas, potiones mortiferas, lubrico fragilique loco ſtantes ſuperbos & arces ancipites nec populis quam domino minaciores, ingentis haſtatorum ſatellitum agminis raram fidem, nullum ſilentium, nec regalibus vitiis ſecretum, nec licere, quibus tantum licet, quatenus velint, amicis iraſci, denique quicquid ſingulari exemplo tua, Sereniſſime Princeps, cum prudentia tum pietas excluſit, cothurni repræſentant. Neque difficile ad fidem eſt, quum Neroni amor carminum veniſſet, Senecam, nempe ſimilitudine ſtudiorum ambitioſum, hoc genus ſtili potiſſimum adamaſſe, ut jam præcepta faſtidienti & gravato, quæ directo vetabatur, quaſi per fideicommiſſum, &, ut aliis data, inſinuaret, quibus ad moderatiora flecteretur. Quod conſilium etſi irritum habuit illius, cui præſtabatur, immanis natura, & potentiores, qui exitioſa ſuadebant, non tamen periit auctori labor, ſed vivit & vincit, non minore iſto-

 rum

rum invida, quam quæ ad lyram feras ſilvaſque ac ſaxa mulcentem & mitigantem obdurarunt. Auget pretium ſolitudo & noſtra inopia, abolitis atque interceptis, quos paris laudis æmulos, vel æquales vel citerius ſeriuſve, cultioris Romæ protulit ingeniorum fœcunditas, partim nomine tantum, non etiam operibus, plures, opinor, nec nomine nobis cognitos. Sæviit enim longinquitas ævi & temporum infelicitas etiam in monumenta, quæ credebantur ære perenniora, & quibuſcum mitius egit, in illis hoc nobis munus impoſuit, ut ſi ſtudiis veterum recte ornari atque excoli velimus, ipſi magiſtros & ornatores noſtros excolere & ad priſtinum nitorem, qua licet, revocare neceſſe habeamus. Et contigit huic quidem merita cura, ut eum recreandum deligerent fere primi in literis homines, quibus nos tanto inferiores manum jungere non ſuperbia, ſed fortuna & judicium illorum compulit. Huic acceptum refero, quod crebrius

verſavi & in familiarioribus habui, quem illi certatim producendo monſtraverant: illi, quod exemplar longe vetuſtius integriuſque, quam quiſquam illorum poſſederat, ad me detulit. Adjecit eadem, quod illis defuit, dignum nobilitate auctoris, dignum egregiis artibus, ut veterem aulicum, in palatio, quod ſolus decorabat, indigniſſime habitum, in palatium ſanctis ejus inſtitutis congruentius reducerem. Neque enim, ut occœpi dicere, quod auguſtis tuis tholis jam dudum debeo, quod conceptiſſimis verbis devovi & deſpondi, quod propitia lux cœleſtis ac ſereni vultus tui in me conjecta & nec opinantem fovere atque incendere orſa flagitat imperatque, id ad alium quemcumque avertere aut de illo decidere irreligioſus inficiator ſuſtineo? Aut quem inveniam alium inter hodie regnantes, qui iſti magnitudini & fulgori excelſiſſimi ſtatus tantum exquiſitæ & reconditæ & elegantis eruditionis adſtruxerit? qui homini Romano

ſine interprete operam dare poſſit? cui & hic & diſcipulus ejus fratriſque filius, nihil plebejum loquentes uterque & profanum vulgus exoſi, non ſint obſcuri & impercepti? qui quid in pulpito canendis, quid in omni dulcedine verſuum decorum ſit & conveniens, diſcernat? qui benedicta, & quicquid eſt, quo placent ſcriptores, peritiſſime audiat? qui quid illi antiquitatis vindices in hoc profecerint, quid nos levis & ferentarii auxilii tulerimus, optime dijudicet? Neſcio quomodo ex barbarie ſuperiorum ſeculorum præ cæteris unum pertinaciter hæret, ut magnæ domus ſtudiis minores ſint, & libri in ſericos pulvillos ac citreos lectos faſtidioſe recipiantur: ſicubi fit tamen, nihil fere niſi tralaticium, vulgare, umbraticum, &, ut ſic dicam, ſine literis literatum efficitur: ea quæ maxime animum corrigunt eriguntque, quæ in omni judicio oculos claros, nares acutas, aures teretes, guſtum tenerum, os ſuave ac ſalſum,

denique hominem vere reddunt humanum, ignorantur. At tuæ, Sereniſſime Domine Elector, fortunæ virtutiſque miraculorum longa eſt ſeries. Ut illa diu duriter atque inclementer habitum ſæviſque fluctibus ac procellis nulla culpa tua jactatum, tandem, velut igni ſpectatum, in avitum ſolium repoſuerit; hæc in triſtibus fortem & conſtantem, poſtquam ſuperaſti, capacem quanticumque fati, moderatum & ſapientem & munera tam laborioſæ & exercitæ ſtationis obeuntem ipſum, pium bonumque ac ſalutare ſidus tuis, prætextum pulcherrimum Imperii & Germaniæ unicum decus, denique Principem, qualis optari magis poſſe credebatur quam naſci, reddiderit, copioſi atque uberes prædicabunt annales. Sed inter illa miracula quo ore, quam excedenti præſentia tempora laude feretur, quod etiam ſtudiis principem locum impleſti, quod ad priſcam elegantiam intervalla negotiorum remiſſione animi liberaliſ-

ſima

ſima & humaniſſima diſtinguis. Majores tui ampliſſimam gloriam adepti ſunt, qui huic decori, quod tu conſummaviſti, proluſerunt. Illis, alere ac tueri præcipuum ingenii cultum, magnum fuit: tibi non hoc magnum eſt, niſi & noſſes ac penetrares. Illi ſedem Muſis circa regiam, tu & in thalamo pectoreque etiam ſacro tribuiſti. Illi quos in uſu & miniſteriis habebant, conquiſitos undique doctos, nec magis prudentia & fide probatos quam eloquentiæ operibus claros, benigne proſequuti ſunt: tu & longinquis gratiam ac beneficia impertiris. Deum optimum maximum, cujus vices magna in terrarum parte procuras, quemque præſentem reſtitutus in avitum potentiæ locum teſtaris, Princeps Sereniſſime, veneror, ut hoc inſtituto in rebus beatiſſimis tuis ac tuorum quam diutiſſime ſoſpes atque inclitus utaris: & manet tanti exempli par utilitas in Principes & privatos; illi ut intelligant quam decorus ſummæ

for-

fortunæ ſit literarum honor; hi ut appetant, quæ ſcient ſe Principibus approbaturos. Lugduni in Batavis Menſe Martio cIↄ Iↄc LXI.

SERENITATI TUÆ

Dicatiſsimus

JOHANNES FRED. GRONOVIUS.

LECTO-

LECTORI.

QVum Florentiæ Magni Ducis bibliothecam perluſtrarem, advertit oculos meos volumen Tragœdiarum Senecæ in membranis ſpectatiſſimæ manus ac fidei, ut ſtatim intuenti primum mihi videbatur & poſtea certis argumentis cognovi. Præter ipſam literarum formam, loca quædam, quorum in labem manifeſtam & deſperatam aut incaſſum tentatam omnes alii chirographi conjurarant, mirifice ac ſupra ſpem reſtituta reperiebam. Quemadmodum in Hercule Furente verſ. 485. inculcatum habuere, Mortem coactus ante Geryonem pati: *pro quo videbam*, Mortem coactus integer cycnus pati. *In Thyeſte, v. 275. nuſquam non legebatur*, animum filio inſpira parens Sororque, *& fabulam vel hiſtoriam inexplicabilem cenſuit Scaliger: at hic radiabat:* animum daulis inſpira parens Sororque. *In Oedipo nullus olim viſorum interceſſit, quo minus cruciarent nos v. 246.* Prohibent nefandi. *& verſ. 718.* Prædonem numerans ſuum: *ſolus hic oſtendebat*, Sphinx & nefandi, *dein* Prædonem vencrans ſuum. *Eadem conſpiratio in Troadibus v. 50.* Enſis ſenili tinctus: *noſter unus*, Enſis ſenili ſiccus. *Erant, quæ deſtituente ſcriptorum auxilio ut conjectura ſanaverat, ita omnino exhibebantur. Ut in falſi nominis Thebaide v. 20. Delrii* Zethi juvencus: *in Medea verſ.* 105. Felix Æoliam *Dan.*

Heinſii,

Heinſii, & *ibidem v.* 311. *Hug. Grotii* pluvias Hyadas, *in Troad. verſ.* 829. regnum Prothoi: *ejuſdemque* & *noſtrum in eadem v.* 998. interim hoc pœnæ loco eſt, Sortem occupavi, præmium eripui tibi: *ubi paſſim obvii*, Aoniam, Pleiadas Hyadaſque, Protei, &, interim hæc pœna in loco eſt, Sortem occupavi, præmium eripuit mihi. *Erant, quorum fallens vitium honeſta ſpecie omnem ſuſpicionem eluſerat; hoc primum & indice monſtrabatur & medico curabatur. Ut in Medea verſ.* 952. Antiqua mentis ira. qua ducis, ſequor: *quod quis ſollicitaret, niſi ſuggeſſiſſet hic liber:* Antiqua erinnis. ira qua ducis ſequor. *In illa, quæ Thebais antehac dicta eſt v.* 232. & quicquid mihi Negaſtis oculi, *amaremus læti, abſque hoc fuiſſet, cui debemus:* & quicquid mihi Donaſtis oculi. *In Hercule Oetæo v.* 492. Quem gravida nubes Theſſalo genuit duci, *non fuit cui diſpliceret: ſubeſſe tamen fraudem intellexi, poſtquam ſcriptum vidi:* Quem gravida nefele. *In eodem verſ.* 1538. Si qua ſub terra numeroſa peſtis Spargat intentam rabiem draconis, *tranſmiſerunt intactum, pro quo nunc leges:* Si qua ſub Lerna numeroſa ſerpens Spargat in centum rabiem dracones. *Quid ubi deerrans & hæc manus aut alterius, quam ſequebatur, errata fideliter exprimens, detegebat originem graduſque creſcentium paulatim mendarum ſimul cum poſteriorum audacia? dum veterem ſcripturam literula addita vel adempta mutatave juvandam licenter per-*

pervertunt & remedio vulnus exaſperant. Vt in Agamemnone, v. 281. *quum inveniſſent*, & euro tantum, *reddiderunt primum* & à viro tanto, *deinde* & à tanto viro, *quum debuiſſent*, & Eurotan tuum. *In eodem verſ.* 576. Poſtquam litatum eſt illo Phœbus redit, *ut verſus conſtaret, ſuppoſuerunt*, Phœbus in lucem redit, & *verſu præcedente*, cedit in luctum: *quum verum foret:* cecidit in lucem furor. Poſtquam litatum eſt Ilio, Phœbus redit. *In Thebaide v.* 23. Minor rupes *correxcrunt* Inoque præceps: *ex quo quis divinet, quod ex illo non difficulter erueres*, Inoa rupes? *Quid de verſibus integris dicam, quam improbe & incommode loco ſuo demotis, tam commode atque eleganter in eundem reſtitutis? Vt Thyeſte verſ.*1012. *Hippolyto v.*358. & 940. *Troadibus verſ.* 205. & 226. & 587. *Quid de illis, quos aliis perſonis adſignat? Vt Hercule Fur. verſ.*352. & 915. *cum ſequentibus, Thyeſte v.*321. *Oedipo verſ.* 864. *Illa quoque non levis videbatur commendatio Florentini codicis, quod adfirmaret, quicquid utiliter ad vulgatos emendandos ex antiquitus ſcriptis alii produxerant: præ cæteris Lipſius è lectiore ſuorum. Duos enim ille adhibuit, quorum alterum à Paulo Meliſſo, alterum ab Abr. Ortelio acceperat. Prior omnes, qui antehac conſulti ſunt, longe poſt terga relinquebat: ſed quod in pleriſque nullus ei accederet ſecundus auctor, tanquam novandi nimius, ſæpe rejectus eſt, & obtrectatores invenit. Quum enim plurimæ paſſim manu exaratæ*

ratæ exſtent hæ tragœdiæ, pars magna exigui pretii, multitudo ſequiorum uni, licet eximio, obſtitit, & numerum vincere juſſerunt. Quorum libenter excuſamus quamvis ſupervacuam religionem & modeſtiam; judicium ſi ſecuti eſſemus, parum Senecæ conſuluiſſemus. Mirabar etiam in Etruſco libro ut primæ bonitatis notam, Troadas *ſemper, non* Troada, & Phœniſſas *ſemper*, Thebaida *nuſquam appellari: quorum neutrum ullis in ſuperiorum ſive membranis ſive chartis obſervatum, etſi prius jam diſputando viri docti collegerint. Sed & ultimam Tragœdiarum deeſſe accipiebam pro argumento, tranſſcriptum eum de exemplari, cui Octavia, quam ſatis conſtat Senecæ non eſſe, nondum accreverat. Placebat ipſa frons operis, quam nec invidebo lectori.*

Tragœdi ſunt, qui antiqua geſta atque facinora ſceleratorum regum luctuoſo carmine ſpectante populo concinebant. quibus initio canentibus præmium erat hircus, quem Græci tragon vocant: unde & Horatius:

Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum.

Jam dehinc ſequentes tragici multum honorem adepti ſunt. excellentes in argumentis fabularum ad veritatis imaginem fictis.

Epitaphium Marci Lucii Annei Senecæ.

Cura. labor. meritũ ſumpti pro munere honores:
Ite alias poſthac ſollicitate animas.
Me procul à vobis Deus evocat. ilicet actis
Terrenis rebus hoſpita terra vale.

Corpus

Corpus avara tamen ſolennibus excipe ſaxis.
Namque animam cœlo reddimus. oſſa tibi.

MARCI LUCII ANNÆI SENECÆ TRAGOEDIÆ N. VIIII. HERCULES. TROADES. PHOENISSÆ. MEDEA. PHOEDRA. OEDIPPUS. AGAMEMNON. THYESTES. HERCULES.

Quæ præfatus ſum, non ut hoc munus venditarem, ſed ut occuparem quos Lipſius expertus eſt, homines querulos, unius libri auctoritate tantum in receptis mutari indignaturos. Nam qui poteſt aliter, ubi hinc ſtat tota legio recentium, vitiatorum, ingenio conditoris magnam partem diſſimilium? inde vel ſolus antiquiſſimus, integerrimus, ſi non ubiq; at in plurimis, quæ divertunt, γνήσιον τȣ̃ πατρὸς παιδίον? *Non enim, opinor, hoc agitur, quid multi ediderint librarii, ſed quid Poëta cecinerit: de quo ſi ſic ambigitur, ut utrimque par ſit ratio qua ſententiarum ponderis, qua verborum nitoris, ut neutra lanx propendeat, ſuperet ſane plurium conſenſus: ſin altera cum turba ſua ſubſultet, altera cum uno, ut loquebatur Critolaus, terram & maria deprimat, qui iſtum prætulerit, in cæcorum ſedes relegandus eſt. An unus Pandectes Florentinus ſuffecit, ut omnibus aliis umbram faceret ac potior haberetur; Senecæ non erit tantum gratiæ, ut eum unico ab exemplari centies puriorem, doctiorem, apertiorem, quam è multis infuſcatum, ſordidum, obſcurum malimus? Erit certè: nec me pœnitet horarum, quas impendi comparato, quo hucuſque uſi ſumus, & quanta potui diligentia varietatibus enotatis, ut ingentem nactus, ut re-*

 bar,

bar, theſaurum, in commune, quodcumque erat lucri, conferrem. Suſcepit eundem laborem poſtea Nicolaus Heinſius, inſignis omni claritate literarum, & Mſſ. libris tractandis peritiſſimus: ex cujus excerptis mea ſupplere, & ſi quid fugiſſet obſervationem meam, recuperare in magno & illius beneficio & meo negotio habui. Cæterum excellens præſtantia hujus codicis notas meas reddidit uberiores, dum non ſolum, quæ ipſe primus inde erui, approbare contendo, ſed etiam referre exiſtimo, in quibus diſputabatur ſciri quibus ille non mediocre momentum partium futurus acceſſerit. Eſt, ubi ſolius conjecturæ remigio rem geſſimus. Cui & hæc, quæ, dum revolvo jam expreſſa typis, mihi nata ſunt, debebis. Hercule Fur. v.1038. videtur auctor ſcripſiſſe: ad Argos victimas alias dabo. *Thyeſte v. 59. ſcribendum eſt:*

Nondum Thyeſtes liberos deflet ſuos?
Ecquando tollet? ignibus jam ſubditis
Spument ahena: membra per partes eant
Diſcerpta.

Erat in fatis, Eumenidum nigro vellere conditum, ut Thyeſtes ſceleſte liberos amitteret, ſceleſtius rurſum crearet ac tolleret vel ſuſciperet è filia. Vtrumque exigit Furia, & miratur differri rem præſenti propemodum die. Ecquando tollet? *ſubaudi ex præcedenti membro*, liberos: *quæ vox & de uno ſæpe priſcis effertur. Nondum luget devoratos? Quando igitur erit, ut in eorum locum quærat ſuſcipiatq; inceſto, quem nobis debet, Ægiſthum?*

giſthum? Age ocius apparetur illa parricidalis cæna, &c. Utque hoc obiter moneam, quod eſt in eadem Tragœdia verſ. 373. Aut qui Caſpia fortibus Recludunt juga Sarmatis, *ſumpſit auctor ex hiſtoria Tiberii temporum, de quibus Tacitus* 6. *Ann.* Contra Pharaſmanes adjungere Albanos, accire Sarmatas, quorum Sceptuchi, utrimque donis acceptis, more gentico diverſa induere. Sed Iberi locorum potentes, Caſpia via, Sarmatam in Armenios raptim effundunt. *Eadem tragœdia verſ.* 771. *ſuſpicor oportere ſcribi:* Nec facile dicam, corpora an flammas magis Gemuiſſe. *Hercule Oetæo verſ.* 983. error hic culpa vacat, & *verſ.* 990. Quam luce tribui *legerim. Verſu* 1738. *quia in Flor.* Nunc eſt parens, *videtur ſcribendum:* Nunc es parens Herculea: ſic ſtare ad rogum Te, mater, inquit, ſic decet flere Herculem. *Plura volebam: ſed vetat multiplex occupatio. Vale igitur, & hæc boni conſule.*

EIDEM
JACOBUS GRONOVIUS S.

DEnuo in tuam gratiam non invitus tractavi lacrimarum cauſam, ut harum tragœdiarum editio, tardigenulo ſane inceſſu fatiſcens, aliquando confieret. Quum primis anni M DCLXXII. Calendis Lutetia reverſus, orbitatem meam metirer, offendi non Tacito tantum, ſed etiam Gellio, etiam huic Senecæ paternam mortem fraudi fuiſſe; quippe quem ſub illos ipſos dies recenſere cœperat. Sed abſoluto Thyeſta deprehendit illum humanitas: & quum me non ratio mea, non typographi mox inſequuta mors vel inſpicere reliqua permitterent, hactenus curam meam probaſſe ſatis duxi, ſi quoſcunque liturarios ad hanc vel ad Gellianam operam pertinentes convaſarem ad quæcunque futura tempora reſervandos. Id quum ſedulo feciſſem, demum aliorum vicem exceperunt Boomii conſortes, & ut ſingula excuterentur, mecum egerunt: quibus & quæ parata erant, & quæ alia hic illic occurrebant adſcripta, conſilium patris ex eis invenire conatus, exhibui. Sic omnia, quæ ad hujus libri illuſtrationem & reſtitutionem ſperari poſſunt, duntaxat à patre meo, tandem habes. Quæ ex aliis interpretibus neſcio per quos collecta, nunc etiam, ſed non me auctore, addita referuntur, tanti non putavi, quibus horam darem; at in poſterum ſane aut omiſiſſe aut correxiſſe erit melius. Quis enim ferat, quum Hercules in Oeta v. 1475. ipſe nominet Cirrhæa templa, Parnaſſium mugitum, adhuc tamen & Fabricium & Farnabium garrire de Dodone? quum etiam plane Sophocles in Trachiniis non hoc vetus oraculum, ſed novum aliud Dodone editum indicet. Aut in eadem tragœdia v. 1194. *Aut centum anguibus Vallatus hydram tabe paviſſem mea*, quod eſt à paſco, Farnabium toleret à paveo deducentem explicare, *mortem extimuiſſem*, & præter ſententiam hiſtrionis & nullo illic veſtigio de mortis timore? Sed illa ὄσα κόνις. Vale, &, ut libet, fruere.

TESTI-

TESTIMONIA VETERUM
ET
RECENTIORUM QUORUNDAM,
DE
L. ANNÆO SENECA.

Cornelius Tacitus annal. XII.

AT Agrippina ne malis tantum facinoribus noteſceret, veniam exſilii pro Annæo Seneca, ſimul præturam impetrat, lætum in publicum rata, ob claritudinem ſtudiorum ejus, utque Domitii pueritia tali magiſtro adoleſceret, & conſiliis ejuſdem ad ſpem dominationis uterentur.

Idem annal. XIII.

Quamquam oratio à Seneca compoſita multum cultus præferret, ut fuit illi viro ingenium amœnum & temporis illius auribus accommodatum.

Idem lib. XIV.

Objiciebant etiam eloquentiæ laudem uni ſibi adſciſcere & carmina crebrius factitare, poſtquam Neroni amor eorum veniſſet.

Idem lib. XV.

Fama fuit Subrium Flavium cum centurionibus, occulto conſilio, neque tamen ignorante Seneca, deſtinaviſſe, ut poſt occiſum opera Piſonis Neronem, Piſo quoque interficeretur, traderetürque imperium Senecæ, quaſi inſonti claritudine virtutum ad ſummum faſtigium delecto.

Iuvenalis Sat. VIII.

Quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni?

Martialis lib. I. *Epigr.* LXII.

Duoſque Senecas unicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba.

Idem lib. IV. *Epigr.* XL.

Atria Piſonum ſtabant cum ſtemmate toto,
Et docti Senecæ ter numeranda domus.

Idem lib. VIII. *Ep.* XLIII.

Facundi Senecæ potens amicus
Caro proximus aut prior Sereno.

M. Fab. Quintilianus lib. VIII. *cap.* III.

Noſtri autem in jungendo aut derivando paulum aliquid auſi, vix in hoc ſatis recipiuntur. Nam memini juvenis admodum, inter Pomponium & Senecam etiam Præfationibus eſſe tractatum, an *gradus eliminat* apud Attium in Tragœdiâ dici oportuiſſet. At veteres ne *expectorat* quidem timuerunt.

Idem lib. IX. *cap.* II.

Interrogamus, aut invidiæ gratiâ: ut Medea apud Senecam:

— *quas peti terras jubes?* [Extat verſ. 453.]

Idem lib. X. *cap.* I.

Cujus & multæ alioqui & magnæ virtutes fuerunt, ingenium facile & copioſum, plurimum ſtudii, multarum rerum cognitio. Tractavit etiam omnium fere ſtudiorum materiam. nam & orationes ejus & poëmata & epiſtolæ & dialogi feruntur.

Suetonius in Caligula cap. LIII.

Lenius comptiuſque ſcribendi genus adeo contemnens, ut Senecam, tum maxime placentem, commiſſiones meras componere & arenam eſſe ſine calce diceret.

Dio lib. LXI.

Ὅτι Σενέκας καὶ ὁ Βοῦῤῥος, φρονιμώτατοί τε ἅμα καὶ δυνατώτατοι τῶν περὶ τὸν Νέρωνα ὄντες, (ὁ μὲν ἔπαρχος τοῦ δορυφορικοῦ, ὁ δὲ διδάσκαλος αὐτοῦ ἦν.) τὴν ἀρχὴν πᾶσαν παρέλαβον, καὶ διῴκησαν, ὅσον ἠδυνήθησαν, ἄριστα καὶ δικαιότατα, ὥσθ᾽ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ὁμοίως ἐπαινεθῆναι.

Terentianus Maurus in Centimetro, ubi de Bucolico agit.

In Tragicis junxêre Choris hunc ſæpe diſerti;
Annæus Seneca, & Pomponius ante Secundus.
Tale dedit nobis Pomponius:
Pendeat ex humeris dulcis chelys, &c.

Idem de tertia tome Hendecaſyllabi.

Ut Vates alii ſolent,
Exemplum Senecæ dabo:
Thebis læta dies adeſt;
Aram tangite ſupplices;
Pingueis cædite victimas.
Tales continuos legis, *&c.*

M. Val. Probus Grammat. Inſtitut. lib. I.

Nominativus ſingularis qui *en* ſyllabâ terminatur, Græci nominis eſt: & maſculino ſive fœminino genere, ſemper longa eſt. Maſculino, ut *Hymen.* ut Seneca in Hecuba:

Quicunque Hymen funeſtus, inlætabilis.

[Extat Troadibus, initio Actus IV.]

Idem lib. eod.

Illic, vel *illuc*, & *huc* adverbia, poſtremas longas recipiunt. ut, *Huc illuc acies circumtulit.* &, *Huc ades.* & Seneca in Hecuba, hendecaſyllabo Sapphico verſu,

Ilium eſt illic, ubi fumus alte.

[In fine ejuſdem Act. IV.]

Ibidem.

Oedipodis & *Oedipodæ*. Seneca: *Oedipodis domus.* [V. 216. ubi *Oedipodis datur* vulgo, & ſic in Probo legendum.]

Priſcianus lib. VI.

Alia vero omnia in *is* deſinunt, ut *hic* & *hæc ſacerdos*; *hic* & *hæc compos, compotis.* Livius in XXV. *Profecto ſatis compotem menti ineſſe.* O tamen in hoc ſolo corripitur. Seneca in † Phædra;

Hippolyte, me nunc compotem voti facis.

In * eadem: *compote voto.* & eſt Adonium metrum. [†Hippolyto, v. 707. * Lege, *eodem.* nam non eſt ex Phædra ſive Hippolyto, ſed ex Agamemnone, Choro II. v. 360.]

Lactantius Statii Papinii Scholiaſtes, ad Thebaidem, lib. IV.

Seneca in Thyeſte:
Neſcitis cupidi arcium,
Regnum quo jaceat loco, &c.

C. Sollius Sidonius Apollinaris, Carm. IX. *ad Magnum felicem.*

Non quod Corduba præpotens alumnis
Facundum ciet, hic putes legendum:
Quorum unus colit hiſpidum Platona,
Incaſſumque ſuum monet Neronem:
Orcheſtram quatit alter Euripidis,
Pictum fæcibus Æſchylum ſecutus,
Aut plauſtris ſolitum ſonare Theſpin:
Qui poſt pulpita trita ſub cothurno
Ducebant olidæ marem capellæ.
Pugnam tertius ille Gallicani
Dixit Cæſaris, ut gener ſocerque
Cognata impulerint in arma Romam, *&c.*

Idem Carm. XXIII.

Quid celſos Senecas loquar, vel illum
Quem dat Bilbilis alta Martialem,
Terrarum indigenas Ibericarum?

Paullus Longobardus, Diaconus, Hiſtoriæ Miſcellæ lib. VIII.

Hujus (*Neronis*) temporibus Poëtæ pollebant Romæ Lucanus, Juvenalis, & Perſius, Senecaque Tragicus; Muſonius atque Plutarchus, (*Hui! & ille etiam Neronis ævo? ſomnium.*) Philoſophi.

Deſide-

Deſiderius Eraſmus in Prolegomenis ad Senecam Philoſophum.

Ingenio facili verſatilique fuiſſe colligitur hinc, quod in diverſis argumentis ſtilum exercuit pari propemodum ſucceſſu. quod nec Ciceroni, nec Virgilio contigit. Nam Tacitus commemorat illius poëmata, de quibus ſentiens, incertum. Nam Tragœdiarum opus eruditi quidam malunt Senecæ filio tribuere, quam huic. Sunt qui fratri Senecæ adſcribant. Quamquam mihi videtur opus hoc Tragœdiarum non eſſe unius hominis. Certè ex ludicro libello De morte Claudii, conjicere licet, illum haudquaquam iratis Muſis & Apolline verſatum in hoc ſtudii genere, *&c.*

Iulius Cæſar Scaliger Poëtices lib. V. *cap.* VI.

Aſcendendum eſt ad tertiam ætatem, quæ poſt Auguſtum ad externos uſque Imperatores demiſſa (Nervam dico & alios) certum ſuumque genus poëſeos comprehendit. Quum enim à ſuperioribus, unoque Virgilio exhauſta eſſent argumenta omnia, ipſæ dicendi leges, omnes excuſſæ veneres; coacti ſunt novè eadem dicere, ne idem dicere viderentur. quare neceſſe fuit, ut illa gratia ſimul periret cum ipſa ſimplicitate. Quum tamen eſſent grandes & pleni: id quod prætuliſſent ei, quam pauci conſecuti ſunt, ſuavitati.

Deinde poſt Sulpitiam poëtriam, Perſium, Iuvenalemque ac Martialem, ſubjungit:

Quatuor ſuperſunt maximi Poëtæ (Seneca, Valerius Flaccus, Statius, Lucanus: Silium his annumerare, ſane religio eſt.) quorum Seneca ſeorſum ſuas tuetur partes, quem nullo Græcorum majeſtate inferiorem exiſtimo; cultu vero ac nitore etiam Euripide majorem. Inventiones ſane illorum ſunt; at majeſtas carminis, ſonus, ſpiritus ipſius. In quibus Sophoclis ſe eſſe voluit ſimiliorem, fruſtra fuit, &c. [*Vide ejuſdem lib. cap.* XIV. *ſub fin.*]

M. Antonius Muretus Var. Lect. l. II. *cap.* IV.

Et eſt profecto [*Seneca*] poëta ille præclarior, & vetuſti ſermonis

monis diligentior, quàm quidem inepte faſtidioſi ſuſpicantur.

Iuſtus Lipſius lib. 1. cap. 1. Electorum.

L. Annæus Seneca Philoſophus patrem habuit nomine & cognomine, eodem. Is domo Corduba fuit; profeſſione, Rhetor. Natus ante bellum Civile Cæſarianum, ſupervixit ad Claudii circiter principatum: ſine honoribus & non aliud quam provincialis eques. Is jam ſenex non dubie filiis ſuis ſcripſit, aut dictavit potius, hos qui ſuperſunt Controverſiarum & Suaſoriarum libros. Sed, ut in Plauti fabula, inter duos Menæchmos, ſic inter duos Senecas confuſione nominum ortus error. Tributa illi, quæ hujus erant: & claritate nimia filii obſcurus pater hodie, immo ignotus. Memoriam boni ſenis fugitivam (impune hoc dixerim) primus retraham ego. Ejus, inquam, Senecæ hi libri. Doceo ex ætate, quæ patri convenit, diſconvenit proli: doceo ex inſcriptione, quæ in omnibus libris, etiam ſcriptis, concipitur: M. ANNÆI SENECÆ AD SENECAM. NOVATUM. ET MELAM FILIOS. Optime. inter tres filios Seneca Philoſophus eſt: reliqui ejus fratres. Stemma tale:

M. Annæus Seneca qui Rhetor. Helvia ejus uxor	L. Annæus Seneca, qui Philoſophus & Poëta. Annæus Novatus, aliter Junius Gallio. Annæus Mela, ſive Mella, pater Lucani.

HIERO-

HIERONYMUS AVANTIUS VERONENSIS, ET GEORGIUS FABRICIUS CHEMNICENSIS, DE GENERIBUS CARMINUM, APUD L. ANNÆUM SENECAM TRAGICUM.

HIERON. AVANTIUS Veronenſis *De Carmine Iambico Trimetro.*

PRima ſedes ultra jambum & tribrachym recipit ſpondeum, & ſpondei diſſolutiones, anapæſtum & proceleuſmaticum, & ipſum dactylum ſæpiſſime: licet hoc neget Interpres in fine (Troadis) ſextæ Tragœdiæ.

Secunda & quarta ſedes jambo & tribrachy tantum ſerviunt: ideo contra Interpretes jam conſtantiſſime aſſero, apud Senecam in jambicis trimetris nunquam inveniri anapæſtum, neque in ſecunda, neque in quarta ſede.

Tertia ſedes admittit jambum, ſpondeum, dactylum, & tribrachym. Anapæſtum vero in loco tertio nunquam invenies: niſi dictio ipſa fuerit quatuor ſyllabarum; quod accidit verſibus viginti, hoc uno prope Oedipeo verſu excepto,

Inter ſenem juvenemque, ſed propior ſeni.

Quin-

Quintus locus uti ſæpiſſime, imo ſemper, habet aut ſpondeum, aut anapæſtum: ita jambum & dactylum nunquam aſſumit, niſi in novem verſibus; quorum ultimæ dictiones ſunt quatuor ſyllabarum: *nepotibus*, *cacumine*, *Prometheus*, *Capharides*, *Polyxena*, *facinorum*, & ter, *memoria*. Tribrachym quoque ter tantum uſurpat in hac ſede quinta, dictionibus itidem quadriſyllabis: ſcilicet, -- *Luctifica negat*, in Hippolyto; --- *Peſtifera movent*, in Hercule furente; --- *Luctifera gerens*, in Oedipo.

Sexta ſedes ſemper habet unicum jambum: licet Maſſarius affirmans tribrachym in hoc ultimo pede, non modò adducat illum verſum Tragœdiæ Herculis furentis:

Ut ſæpè puppes æſtus invitas recipit.

Ubi profectò, ſi vetuſta exemplaria conſulueris, *rapit*, non *recipit*, eſt legendum: ſed etiam citet illum verſum,

Et fata vici: morte contempta redii.

Ubi per ſynæreſin eſt jambus, non anapæſtus. Sic Aſcenſius Maſſario conſentiens, non modò ſuper dictione *Capharides* ſcribit eſſe ſpondeum in eodem ſexto pede: verum etiam in fine Troadis Tragœdiæ dicit legendum eſſe, --- *Virginibus teneris*, ut ſit anapæſtus in ultima trimetri. Ego autem jamdiu ſcripſi, omnes verſus trimetros undequaque probabiles & ſinceros inveniri apud Senecam, penes quem nullus eſt verſus ſcazon, nullus exlex, ſeu κακόμετρος, nullus hypermeter, nullus hypercatalectus, nullus brachycatalectus, ſed omnes meri acatalecti: etiam non conſtat ullus è jambis omnibus, quod gravium Tragicorum lex decernit. Imo Seneca noſter ſic fuit metrorum ac ſyllabarum obſervantiſſimus, ut cum Hieronymo Aleandro, literarum & religionis culturâ viro venerando, libeat conſentire, omnem Senecæ verſum proculdubio depravatum eſſe, quem receptas ſcanſionis normas tranſgredi offenderis.

Nego præterea collocari trochæum in aliqua ſede verſus

trimetri:

metri: unde demiror improbam quorundam audaciam clamantium trochæum eſſe in quinta ſede horum trium verſuum: quorum primus eſt in Thyeſte Tragœdia,

Leve eſt miſerias ferre: perferre grave.

Ubi ſyllaba *re* in *perferre* producitur, vi conſonantium ſequentis dictionis: ut etiam, — *Frigida ſpatio refert*, & — *Undique ſcopuli adſtrepunt.* Vide quæ ſcripſi apud Catullum in dictione *Propontida.* Non tamen ſemper producitur hujuſmodi ſyllaba: ut, — *Unda flammas opprimat.*

Et ſæpius omnes Poëtæ hanc finalem ſyllabam ſequentibus conſonantibus pro ſuo commodo recipiunt.

Secundus verſus eſt in Medea Tragœdia, in qua legitur, — *perfidi ſanguis ineſt.* Ubi dico ſpondeum eſſe in quinta ſede, non trochæum; ut apud Tibullum canentem, — *ſanguis eſt tamen ille meus.*

Quin aliàs Catullus, Tibullus, Propertius, Ovidius, Auſonius, & alii Poëtæ uſurpant de induſtriâ eam pentemimerim: ſed Luçanus, Senecæ affinis, utraſque eaſdem dictiones mutuatus, ſcribit:

Dum ſanguis inerat, dum vis materna.

Quin ſemel Maro, ſemel Valerius Flaccus, bis Lucretius, & bis Silius producit ultimam in *ſanguis*: & legitur de Lucretia in antiquo Epigrammate,

Sanguis ante virum, ſpiritus ante deum.

Tertius verſus eſt in Hercule Oetæo, ubi ſcriptum erat, — *ſi mille gemunt Urbes.* Ubi legendum docui *nullæ*, non *mille.* Ut & in Ovidiana Sappho legendum præmonſtravi:

--- *Et nullæ dulce queruntur aves*;

non *mille*, ut paſſim legebatur.

Itidem in Thebaide Tragœdia eſt ille verſus,

Ionideſve, vel Myceneæ nurus.

In quo credunt eſſe trochæum in prima ſede: cum certe ſit jambus; quod & fatebuntur qui præter cæteros legerint Ovi-

Ovidium, Propertium, Horatium, & Martialem, ſic ſcribentes:

Ovid. *Non Latium norat, quam præbet Ionia dives.*
Propert. *At tu ſeu mollis quâ tendit Ionia: ſeu quâ.*
Horat. *Non attagen Ionicus jucundior.*
Mart. *Ionicarum guſtus attagenarum.*

Et ipſi & alii vates ſæpius eas primas ſyllabas in *Ionia* variant. Quin peritorum gratiâ dixerim, apud Virgilium in eo celebri verſu, *Inſulæ Ionio in magno*, excluditur & abjicitur in ſcanſione diphthongus primæ dictionis; non autem adimitur ultima vocalis in ſequente dictione *Ionio*, ut à pleriſque omnibus eſt hactenus præceptum. Sic igitur ſcandatur iſte verſus, *Inſul' Ioni' in ma.* ut, *Poſthabitâ coluiſſe Samo. Quem Dardanio Anchiſæ. Sub Ilio alto.* & alibi ſæpiſſime. Non tamen hoc recenſeo, quod neſciam diphthongum ſæpe retineri, ſequente vocali, ut, *Caſtaneæ hirſutæ. Ante tibi Eoæ Atlantides.* Et ipſe Seneca in principio Troadis tragœdiæ ſextæ, *Æacidæ armis*: ſed ut primas ſyllabas in *Ionio* lubricas teſter; neque unquam inveniri trochæum in Senecæ trimetris, niſi in verſibus plane depravatis. Pyrrhichius quoque nullibi admittitur in hoc jambico, licet alii contendant eſſe pyrrhichium in fronte horum hemiſtichiorum: *Petiit ab ipſis: Abiit arenas. Rediit Achilles*, ſed mirifice decipiuntur. Poſſem dicere inibi tribrachym eſſe, ut in Thyeſte tragœdia ſecunda, *Quod ratio nequiit*, ut millies alias: potius tamen dicam in illis tribus eſſe jambum, quia litera finalis ſæpe producitur. Ovid.

Ut monuit, cum voce abiit.

Sed maxime in his dictionibus per ſynæreſin coactis: unde non exploderem alteram vocalem, quam demunt alii in ipſis infra ſcriptis verbis, in quibus plane eſt jambus, non pyrrhichius: *Complexus abiit: Everſa periit: Petiitque ſupplex:* ſaltem ut in temporibus ſenſus ſit magis obvius.

Ille quoque fallitur, qui in ſecundo Actu octavæ Tragœdiæ (Agamemnonis) legens,

Et qui redire (cum periit) neſcit pudor:

Et

Et in ſecundo Octaviæ legens, *Aliena telis: aut petiit*, credit eſſe anapæſtum in quarta ſede, qui tamen inibi nunquam invenitur: licet adoleſcentior cum cæteris omnibus deceptus fuerim. Ut præterea, quod ſentio, exprimam, quandò prima producitur, *Objice* ſcriberem potius, quam *Obice*, ut verbum à nomine ſtatim dignoſcatur. Legerem tamen & ſcriberem, — *Per decem menſûm graves*, pro *menſium:* nam ut apud alios Latinos auctores, ſic & apud Senecam, ſcribuntur & leguntur hæ dictiones, ut metra depoſcunt. Ut cum in Seneca legitur, — *Tuque cæleſtûm arbiter*, pro *cæleſtium*, & apud Catullum *Flos Veronensûm*, pro *Veronenſium*, in hujuſmodi ego ectaſi aut moloſſum aut creticum pedem exhorreo: ad quem confeſtim abſque neceſſitate plerique concurrunt, tanquam ad ſolidiſſimam anchoram. Interim hæc ſit noſtra ſententia; licet aliquando ſecus ſcripſerit vir eruditiſſimus & amiciſſimus: at non ſemper idem eſt uniusjudicium. Unde quamvis hæc ſtudia (quæ humanitatis appellant) rariſſime, nec niſi coactus, reviſam; multas tamen inventiunculas noſtras alacriter damnavi: & (ſi acciderit) meipſum redarguens ſcriptorum meorum ingenuus ero exactor. Igitur repeto, in his, ut verſui convenit, ita ſcribendum, nunc *legentium*, nunc *legentum:* ut annotavi in meo codice impreſſo in ædibus Aldi Anno cIↃ IↃ XVII.

Schema

Schema trimetrorum Senecæ, ſecundum obſervationem Avantii, hujuſmodi eſt.

Sedes 1,	2,	3,	4,	5,	6, & ult.
- -	◡ -	- -	◡ -	- -	◡ -
◡ -	◡ ◡ ◡	◡ ◡	◡ ◡ ◡		
◡ ◡		- ◡ ◡		- ◡ ◡	
◡ ◡ ◡		◡ ◡ ◡			
- ◡ ◡		◡ ◡ - * N. L.		◡ - in novem verſibus.	
◡ ◡ ◡ ◡				◡ ◡ ◡ in tribus verſibus.	

GEORGIUS FABRICIUS Chemnicenſis

De Reliquis Carminum Generibus.

DE trimetris ſane diligenter Avantius; ſed quia in Choris carminum genera reliqua non attigit, videntur ea quoque exponenda: cum in Tragicis inveniantur, quæ cum Poëtis cæteris non conveniant. Nam ut ſuam illi ſervent gravitatem, legitimis pedibus & vulgatâ compoſitione ſemper non ſunt uſi; videlicet,

Ut ſermo pompæ regiæ capax foret,

ſecundum Terentianum. In quibus annotandis operam exiguam ſumpſi, non exiguo futuram commodo iis, qui cum diligentia & attentione liberali in veterum ſcriptis verſari ſolent.

De Iambico.

I. Jambicum dimetrum catalectum, prima ſede conſtat

conſtat è ſpondeo aut anapæſto: duabus reliquis, jambo cum ſuperflua ſyllaba. E tali jambico integer Chorus eſt in Medea, ante actum quintum. Talis verſus in Oedipo,

Ophioniaque cæde.

— — ∪ — ∪ — —

∪ ∪ — ∪ — ∪

Ibidem impurus eſt ille, mutato altero jambo in ſpondeum.

Solenne Phœbus carmen.

II. Jambicum dimetrum acatalectum habet ſedibus paribus jambum, imparibus ſpondeum aut dactylum aut anapæſtum. hoc accinitur jambico trimetro, in Medea: interjicitur eidem in Agamemnone. Miſcetur trochaicis & dactylicis unus, in eadem Tragœdia,

Procella fortunæ movet.

∪ — ∪ — ∪ — ∪ —

— — — —

Impurus eſt ille in Oedipo,

Hedera ve frontem baccifera.

Huic viciſſim accinitur ſuperius catalectum ibidem,

Aut fœta tellus impio.

Effudit arma partu.

III. Jambicum dimetrum hypercatalectum fit, cum ad ſuperius adjungitur pes triſyllabus in fine, nempe baccheus: è quo genere non conſtant Chori integri, ſed aliis alibi, rariſſime tamen, interponitur; ut in Oedipo,

Sensêre terræ te Dacum feroces.

Habet ſede quartâ etiam anapæſtum; ut in Agamemnone,

Non urbe cum tota populos cadentes.

Ibidem.

Charuſque Pelidæ nimium feroci.

In qua Tragœdia tantum unus adhuc generis ejuſ-

dem legitur. Ut autem apud Tragicos jambico dimetro pes triſyllabus additur, ita apud Comicos jambico ſenario: cujus è Varrone meminerunt, Chariſius, Diomedes, Ruffinus. ſinguli adducunt hunc verſum Terentii ex Hecyra,

Nam ſi remittent quippiam Philumenæ dolores.

Sed nunc non alia perſequi, præterquam Tragici noſtri, decretum eſt.

IV. Jambicum trimetrum brachycatalectum Scazon, ſeu claudum, neſcio an ulli alii, excepto Seneca, apud Latinos ſit uſitatum. Habet ſede prima jambum aut anapæſtum, ſecunda jambum, tertia ſpondeum, penultima jambum, ultima ſpondeum, & ſemel tantum anapæſtum.

Sonuit reflexo claſsicum cornu. in Oedipo.
Cum lege mundi Iuppiter ruptâ. in Agamemnone.
Juſsitque Phœbum tardius celeres. ibidem.

— —   ∪ —   — —   ∪ —   — —
∪   ∪ —   ∪ —   ∪ ∪ —

Hoc genus ſcazontis in duabus tantum Tragœdiis legitur: nam alia exempla ego ignoro.

Interdum in eodem non fit colliſio; ut,

Eliſit ære, ante non linguas.

Interdum nulla eliſio; ut,

Clamore primum hoſtico experti. in Oedipo.

Sed hoc videtur fieri valde illepide.

Eſt & alterum Scazon huic diſſimile, in quo contra legem communem loco penultimo trochæus ponitur,

Timet aut minaces victoris iras.
Tacitumque murmur percuſsit auras.
Gemuitque taurus Dictæa linquens.

∪ ∪ —   ∪ —   — —   — ∪   — —
— —   — ∪   — —

Hæc autem rectius inter compoſita metrorum genera referuntur.

V. Jam-

V. Jambicum trimetrum catalectum integrum, ſatis ab Avantio explicatum videmus, quod tamen è puris jambis non conſtat, ſed pedum æqualium quaſi temperamento conficitur. Tradit ex antiquis Grammaticis Victorinus, improbari verſum è jambis omnem compoſitum, nam ut ſit amplior, & par tragicæ dignitati, interponi frequenter, locis videlicet imparibus, pedum dactylorum numeros, & moras ſpondeorum: quam ſententiam approbat Terentianus. Quos autem trimetros Græci, eos Cicero & Quintilianus vocant ſenarios, & eorundem imitatione Flavius Caper & Aruntius Celſus, Terentii interpretes. Cauſam nominis utriuſque ſcite Terentianus reddit, ſuæ vir artis doctiſſimus,

Iambus ipſe ſex tantum locis manet,
Et inde nomen inditum eſt ſenario:
Sed ter feritur, hinc trimetrus dicitur,
Scandendo binos quod pedes conjungimus.

Annotarem & illa, ubi colliſiones aut eliſiones non fierent, vel hiantibus literis, vel ſequente aſpiratione: ſed cum id in difficilioribus dicere jam cœperim, & in reliquis generibus ſim repetiturus: ſtudioſi id per ſe obſervabunt, quod à præceptionibus communibus diſſidet, & libertatem illam vetuſtiorum refert.

VI. Jambicum trimetrum catalectum ſcazon, conſtat è ſolitis trimetri pedibus, jambo, ſpondeo, anapæſto: ſed in fine loco jambi ſpondeum celebrat, quem tamen antecedit anapæſtus aut jambus: cujus generis duo tantum verſus ſunt in Agamemnone,

Cum Dardana tecta Dorici raperent ignes.
Fatale munus Danaûm traximus noſtra.

— — ◡ ◡ — ◡ — ◡ — ◡ ◡ — — —
◡ — — ◡ ◡ — — ◡ — — —

De Trochaico.

I. Trochaicum dimetrum catalectum è trochæo, item ſpondeo vel dactylo vel anapæſto, demum trochæo & ſyllaba ſuperflua componitur: quo utitur in Oedipo,

Sed quid hoc? poſtis ſonat.

Item,

Pendet inſtabili loco
Quicquid exceſſit modum.

— ᴗ — — — ᴗ —
— ᴗ ᴗ
ᴗ — —

Chorus enim ille integer eſt ex hoc genere, quod & aliis Choris immiſcetur, aut ad eorum extremum adhibetur. Unus verſus hypercatalectus eſt in eodem Choro,

Vita, decurrente via.

Unus impropriam ſedem habet, loco trochæi pyrrhichium, in initio,

Comes audacis viæ.

Sed dubito valde, num correcti ſint hi ipſi loci.

II. Trochaicum dimetrum hypercatalectum, conſtat è trochæo, item ſpondeo, iterum trochæo, demum trochæo vel ſpondeo, & ſyllaba abundante; ut,

Nullus hunc terror, nec impetus.

Item,

Senſit ortus, ſenſit occaſus.

— ᴗ — — — ᴗ —
— ᴗ — — — ᴗ —

III. Trochaicum trimetrum brachycatalectum, habet loco primo & tertio trochæum vel ſpondeum vel dactylum: ſecundo, quarto, & quinto trochæum; ut,

Protulit tellus aut anguis imis. in Oedipo.
Deſeruit fugas nomenque genti. in Agamemnone.
Te duce concidit totidem diebus. ibidem.

In qua Tragœdia plures verſus ejuſmodi, ſed ſparſim, inveniuntur.

— ∪ — ∪ — — — ∪ — ∪
— — — ∪
— ∪ ∪ — ∪ ∪

Impurus eſt ille, qui loco ſecundo ſpondeum habet.
Vicit acceptis cum fulſit armis. Item,
Fraude ſua capti caderent Pelaſgi.

Quamvis poſt duas mutas, vocalem ſequentes, utraque ſyllaba correpta legi poſſet, licentia vetere: ut verſus ille apud Gellium, ex emendatione Alciati,

Poſtquam eſt morte captus Plautus, Comœdia luget.

Nam in ſecundo loco dactylus eſt, propter *pt* literas vocalem ſequentes. ut apud Græcos,

Θρλώυστ' αἰγυπτίαν.

Sed auctorem noſtrum minus horridum, ab hac conſuetudine plane abſtinuiſſe arbitror. Impurus itidem ille, in quo ſede ſecunda pro trochæo ponitur anapæſtus; ut in Agamemnone,

Tradit thalamis virginem relictam.

IV. Trochaicum trimetrum hypercatalectum, habet trochæos admixtis, ut ſolet, dactylis & ſpondeis, quod in Agamemnone locis ſolummodo duobus legimus,

Vidimus patriam ruentem nocte funeſta,
Vidimus ſimulata dona molis immenſæ.

— ∪ — ∪ ∪ — ∪ — — — ∪ — — —

V. Trochaicum tetrametrum catalectum, trochæum recipit locis omnibus, exceptis quarto & ſexto, in quibus quaſi tibicen fulcitur ſpondeus, firmamenti gravitatiſq; cauſa. Integre purum carmen hoc ponere Tragici non ſolent; nã quod aliis Poëtis decoro

coro eſt, in his vitioſum putatur, Victorino & Attilio teſtantibus. In prima ſede, præter trochæum, quem ſemper ut legitimum intelligo, collocantur dactylus, tribrachys: in ſecunda, ſpondeus, dactylus, anapæſtus: in tertia, tribrachys: in quarta, unicus ſpondeus: in quinta, dactylus & tribrachys; in ſexta, rurſus ſpondeus, & ſemel dactylus, ſemel tribrachys, apud hunc videlicet auctorem: in ſeptima neceſſario trochæus: ſyllaba abundans (ut in omnis carminis fine) eſt indifferens. Has pedum diverſitates obſervare licet in Tragœdiis duabus, extra Chorum, nempe in ſcenarum exordiis, ut in Hippolyto & Medea: ſemel tantum in ſcenæ medio, ut in Oedipo. Nos ſimplicioris verſus exemplum ſubjiciemus,

Et pias numen precatus, ritè ſubmiſi manus.

Et illius apud Terentium in Heautontimorumeno, qui eſt omnium ejus Comici puriſſimus,

Vis amare, vis potiri, vis quod illi des, effici.

— ∪ — — — ∪ — — — ∪ ∪ — — — ∪ —

Trochaicorum reſtant alia quædam genera, quibus ſemel aut iterum uti Poëta ſatis habuit, quæ ex impuris & imperfectis compoſita & quaſi conglutinata ſunt.

Primum, pedum quatuor; ut in Agamemnone.

Heſperum dici: aurora movit.

— ∪ — — — — ∪ — —

Alterum, pedum totidem, & ſemipedis; cujus exempla leguntur duo in eadem Tragœdia,

Stella quæ mutat, ſeque mirata eſt.
Frigidus cuſtos, neſcius ſomni.

— ∪ — — — — ∪ — — —

Tertium, pedum quinque; ut,

Semper ingentes educas alumnos.

— ∪ — — — — ∪ — ∪ — —

Quartum, pedum totidem cum ſemipede; in Oedipo,

Luci-

Lucidum cœli decus huc ades votis.

— ∪ — — — ∪ ∪ — ∪ — — —

De Anapæſtico.

Anapæſticum complectitur ſedes quatuor, recipit in ſingulis anapæſtum, in prima pariter dactylum & ſpondeum: in ſecunda ſolum anapæſtum aut ſpondeum: in tertia ſpondeum, dactylum, tribrachym: in ultima anapæſtum, ſpondeum, tribrachym, & dactylum: ſed hunc bis tantum obſervare potui; ut,

Mixtaque odoro Lesbia cum thymo. in Oedipo.
Qui Styga triſtem non triſtis videt. in Agamemnone.

E ſolis anapæſtis unus legitur in Hercule furente,
Pharetræque leves, date ſæva fero.

Alter in Thyeſte, tertius in Hippolyto, quartus in Agamemnone. nam hoc contra gravitatem Tragicam eſt, ut ſupra in jambicis & trochaicis, de veterum auctoritate ſcripſimus. Itaque ſimilem verſum reprehenderunt familiares Ovidii, in ipſius tragœdia Medea, qui à Seneca in Controverſiis annotatur,

Gelidum boream, gelidumve notum.

Anapæſtici qui conſtant è ſolis ſpondeis, nimium inertes ſunt, ideoque à Ruffino vocantur immanifeſti, quia in iis vix numerus & verſus intelligi poteſt, ut Cicero ait: imò planè non intelligitur, ſi aliis, non ſui generis, ſunt immixti. Talis eſt in Oedipo,

Nec mortali captus forma.

Alii duo ſunt in Agamemnone. Tales ſpondaici, quamvis alius itidem generis carminibus inſeruntur, tamen in eorum habentur numero, cum quibus conjuncti ſunt, etiamſi pedem illum legitimum habeant, quod & veteres Grammatici annotarunt, ut diximus libro De re Poëtica ſeptimo.

Jambum pedem hoc carmen non admittit; nam in illo verſu,

Arcus metuit Diana tuos,

Prima in nomine proprio figurate producitur, ut & in illo Ovidii,

Ferrum Diana volanti
Abſtulerat jaculo.

Ita enim in aliquot manuſcriptis offendimus. Habet hoc carmen poſt duos pedes inciſum: in quo ſyllaba brevis produci poteſt, ut,

Bis pulſata Dardana Grajo. in Troade.
Pulſata freta fertur in altum. in Octaviâ.

Interdum non fit eliſio; ut in Octavia,

Vivere matrem impius, ingens.

Neque fit colliſio; ut in jambico,

Priamo Agamemnon. in Agamemnone.
Æacidæ armis. in Troade.

Item in anapæſtico; ibidem,

Contenta ſono, Hectora flemus.
Canuit Ide, Ide noſtris.

Quod tribus aliis præterea ejuſdem carminis locis animadvertimus.

Eſt hujus carminis bonitas & elegantia præcipua, ſi pedibus ſingulis, ſingulæ partes orationis finiantur: altera, ſi dimenſiones ipſæ parte orationis terminentur.

Talis eſt autem ſolita ejus conſtitutio,

∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ —
— — — — — — — —
— ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪
∪ ∪ ∪

Admittit aliquando pedes alienos, ſeu (ut Servius) ignobiles, & (ut Cicero de Oratore) abjectos: nos hactenus impuros vocavimus, quod & numerum & verſum vitient.

In prima ſede pæonem tertium; ut in Oedipo,

Niveique lactis candida fontes.

Quo-

Quorum tamen verſuum ultra octo in his Tragœdiis non ſunt.

In ſecunda ſede baccheum; ut in Octavia,

Spernit ſuperbos humileſque ſimul.

Cujus alibi ſimilis nullus eſt. Obſervatione dignum eſt, quod Cicero anapæſtum pedem, pro ipſo carmine anapæſtico ponit. ut de Finibus: *Græci qui hoc anapæſto citantur.* id eſt, hoc carmine anapæſtico.

De Sapphico.

I. Sapphicum brachycatalectum, quod conſtat moloſſo, anapæſto, baccheo, id inſeritur Choro cuidam in Agamemnone,

Qui vultus Acherontis atri.
— — ◡ ◡ — ◡ — —

II. Sapphicum integrum, pedibus conſtat certis, trochæo, moloſſo, anapæſto, & amphibrachy vel baccheo, propter ſyllabam ultimam communem. Habet uſitate cæſuram poſt alterum pedem, quam Tragicus ſemper obſervat, Catullus non admodum accurate, Horatius accuratius, præterquam in locis paucis, & initio Carminum, libro primo,

Mercuri facunde, nepos Atlantis. Oda 10.
Quem virum aut Heroa, lyra vel acri. Oda 11.

In Oda de Pindaro utitur undecies, in Carmine ſeculari uno minus vigeſies: aliâs non nimium.

In hoc genere graviter cadunt verſus, qui deſinunt in dictionem quadriſyllabam; ut,

Iam ſilet murmur grave claſſicorum.

Nonnunquam propter cæſuram ſyllaba correpta extenditur, idque ſemel tantum apud Horatium, ſed ſæpius apud hunc Tragicum; ut,

Et vir & Pyrrha mare cum viderent. in Troade.
Vxor impendit animam marito. in Medea.

Eſt autem veri & integri Sapphici conſtitutio ejuſmodi,

— ᴗ — — — ᴗ ᴗ — ᴗ — —

Diſce fortunam bene ferre magnam.

Conſtant Chori integri è ſapphicis apud noſtrum Tragicum. Obſervavimus in ſapphico pedes illegitimos plures, quam in aliis, eoſque in ſedibus omnibus, ultima tantummodo excepta; ut in prima ſede, ſpondeus pro trochæo. quod quia ſemel factum, legem non facit.

Solus contemptor levium deorum. in Agamemnone.

In altera ſede pro moloſſo, interdum creticus collocatur, interdum choriambus: de cretico conſtat, de choriambo nos exempla afferemus, quia inuſitatum eſt, & ab alio, quod equidem ſciam, factum nemine.

Creticus invenitur ſine omni controverſia; & veteres ſapphicos tales fuiſſe Julius Scaliger ſentit. Catullus,

Pauca nunciate meæ puellæ.

Sappho certe, quæ hujus carminis inventrix eſt, in quadam oda continenter eo pede utitur:

Ποικιλόθρον' ἀθάνατ' Ἀφροδίτα,
Παῖ Διὸς δολοπλόκε, λίσσομαί σε
Μή μ' ἄσαισι μηδ' ἀνίαισι δάμνα
Πότνια θυμόν.

Choriambus in eadem ſede, uni Tragico noſtro eſt uſitatus. Extant plura exempla, ne quis poſſit dubitare: qualia ſunt,

Sumere innumeras ſolitum figuras. in Medea.
An ferax varii lapidis Caryſtos. in Troade.

Quamvis in manuſcripto Regiomontani legitur, *rari lapidis:* quod tamen repudio, ut & Scaligeri χῆμα συμφωνητικὸν, quod eſſe in dimenſione ipſe judicat. Similiter in Thyeſte,

Cuncta divitias metuitque caſus,

Sed & hunc verſum aliter legit Beza, ut in Lectionis diverſitate dicemus. Rurſus alibi,

Te

Te caput Tyria cohibere mitra. in Oedipo.
Sidus Arcadium geminumve plauſtrum. in Agamem.
Troia qua jaceat regione monſtrans. in Troade.

Exempla nondum in libris corrupta tot enumero, ne temere affirmare videar rem novam. Ille autem verſus in Hercule Oetæo,

Habeat, nec ulla dominetur aula,

ut & alter in Agamemnone,

Triplici cathena tacuit, nec ullo,

plane ſunt illegitimi; in quibus loco primo anapæſtus, altero baccheus ponitur: quos inter ſapphicos auſus non eſſem recitare, niſi Tragicus eis per medium immiſceret, aut propinque annecteret. Satis de prima & altera ſede hujus carminis.

In tertia ſede ſpondeus contra artem & uſum collocatur; ut,

Argos irata carum noverca.

Cujus etiam ut in pede priore exemplum aliud neſcio. Spondeus iſte interdum reſolvitur; ut,

Si qua ferventi ſubjecta cancro. in Hippolyto.
Dum luem tantam Troïæ atque Achivis. in Troade.

Qualis illa διάζευξις Horatiana,

Nunc mare, nunc ſilüæ. & iſta,
Heü quantus equis, quantus adeſt viris.

Ita in manuſcripto, & *Heü* diſſyllabum eſſe non negat Servius. Eadem reſolutione Cæcilius in Plotio, apud Terentii interpretem,

Patere quod datur, quando optata non danunt dii.

In hoc trochaico, *quando* eſt triſyllabum. Sumptum hoc de Græcis: Homerus,

Ἀφνειόντε Κόρινθον, ἐϋκτιμένας τε Κλεωνὰς,

Apollonius,

Οὐδὲ μὲν οὐδ᾽ αὐτοῖο πάϊς μενέαινεν ἄκαστος.

Aliter in carmine ſapphico diſtinguunt pedes Baſſus, Diomedes, Attilius, Terentianus, Servius, & alii; nam inter com-

compoſita id numerant: ſed qui ſimplicem rationem ſequuntur, quam nos ſequimur, ad Tragici hujus compoſitionem ſpectant, quæ ſine dubio è Græcorum fluxit inſtitutionibus. Horatius in hoc genere ſemel atque iterum utitur diſſectione; ut,

Thracio Bacchante magis ſub inter,, *Lunia vento.* lib. 1.
Groſphe non gemmis neq; purpura ve,, *Nale nec auro.* l. 2.

Sed nullum eſt exemplum in Tragicis.

De Choriambico.

I. Choriambicum dimetrum conſtat choriambo & baccheo.

— ᴗ ᴗ — ᴗ —

Imbriferumque corum. in Hippolyto.
Pulvereamque nubem. in Agamemnone.

II. Choriambicum trimetrum, è ſpondeo, choriambo, & pyrrhichio; ut,

Pax eſt Herculea manu,
Auroram inter & Heſperum.

— — — ᴗ ᴗ — ᴗ ᴗ

Ex hoc facti ſunt Chori integri in Thyeſte & Hercule Oetæo: finis cujuſdam Chori in Hercule furente: medium in Medea. Habet primo loco interdum trochæum; ut apud Severum Septimium,

Purpura-leguli ſenes.

Interdum creticum; ut in Hercule Oetæo.

Quatuor præcipitis Deus.

Niſi fiat colliſio. Prima enim in nomine *quatuor* apud bonos Poëtas ſemper producta legitur: *quater*, ſemper correpta.

III. Choriambicum tetrametrum fit è ſpondeo, duobus choriambis & pyrrhichio: quo genere frequentiſſime utitur. hoc ſuave eſt, ſi inciſum habeat poſt pedem alterum.

— — — ᴗ ᴗ — — ᴗ ᴗ — ᴗ ᴗ

Res

Res eſt forma fugax, quis ſapiens bono
Confidit fragili? dum licet, utere.

Ex hoc paſſim integri Chori compoſiti. Idem inter duos trimetros & totidem tetrametros in Oedipo interpoſuit. Sunt præterea genera choriambico minus nota.

I. Primum, quod è choriambico dimetro conſtat, & è duobus pedibus jambi, cum ſyllaba ſuperflua.

— ◡ ◡ — ◡ — — — — ◡ — ◡

Indomitumve bellum perrumpet omne.

II. Alterum, quod è choriambo, anapæſto, & iterum choriambo.

— ◡ ◡ — ◡ ◡ — — ◡ ◡ —

Extimuit manus inſueta pati.

III. Tertium, quod prioribus eſt magis vulgatum, è ſpondeo, choriambo, anapæſto, tribrachy.

— — — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ — ◡

Ut quondam Herculea cecidit pharetra.

Reperiuntur plura in Agamemnone hujus generis.

IV. Quartum, quod è choriambis in ſede prima & ultima, in ſecunda jambo, in tertia ſpondeo conſtat; cujus unicum extat exemplum in Oedipo.

— ◡ ◡ — ◡ — — — — ◡ ◡ —

Quæ tibi nobiles Thebæ Bacche tuæ.

V. Quintum, quod eſt priore brevius ſyllaba, & loco choriambi finitur dactylo; ut in Agamemnone,

— ◡ ◡ — ◡ — — — — ◡ ◡ —

Perdidit in malis extremum decus.

De Dactylico.

I. Dactylicum dimetrum catalectum, conficitur è duobus dactylis; ut,

Non acies feras.
Cervaque Parrhaſis.

— ◡ ◡ — ◡ ◡

II. Dactylum trimetrum, è dactylo, ſpondeo & dactylo; ut,

Cœru-

Cœruleum erexit caput.

III. Dactylicum tetrametrum acatalectum, fit è ſolis dactylis, ſocio pede adjuncto ſpondeo, qui admittitur ſedibus omnibus, excepta poſtrema: quod carminis genus ſuo appellatur nomine Bucolicon, & idem interponitur modo ſapphicis & choriambicis, quales ſunt tres in Hippolyto: modo heroicis, quales multi in Oedipo, ante Actum tertium.

— ᴗ ᴗ — ᴗ ᴗ — ᴗ ᴗ — ᴗ ᴗ

— — — —

Et tumidum Nereus poſuit mare.

Item,

Brachia prima cadunt prædonibus.

De hoc verſu ita ſcribit Terentianus, diligens Grammaticus,

In Tragicis junxêre choris hunc ſæpe diſerti,
Annæus Seneca, & Pomponius antè Secundus.

Eodemque in loco hos è Pomponio verſiculos adducit:

Pendeat ex humeris dulcis chelys,
Et numeros edat varios, quibus
Adſonet omnes virens late nemus,
Et tortis errans qui flexibus.

Hi verſus ſi è ſolis componuntur ſpondeis, minus ſunt ſonori, minus accommodati; ut in Oedipo,

Et Phœbo laurus charum nemus.

Quod in aliis præterea duobus in hoc Poëta deprehendimus. Nam dici dactylicus poteſt, auctore Attilio, qui pedes omnes ſpondeos habet: dici jambus, qui ſpondeis maxima è parte abundat, quod in Plautinis Camerarius annotavit: dici anapæſticus, eadem de causâ, de quo dictum paulò ante eſt. Ratio eſt (ut idem Attilius) quia pes ſpondeus metra omnia ordinat atque diſponit.

IV. Dactylicum pentametrum ſuperiori ſimile eſt, quod uno pede excedit; id olim vocatum Æolicum, eoque librum integrum ſcripſit Sappho. In his Tragœdiis unus tantum invenitur, in Agamemnône,

Heu

Heu quam dulce malum mortalibus additum.

Ita enim è manuſcripto Regiomontani eum reſtituimus, cum in vulgatis in choriambicum mutatus ſit: ut eſſet ſequenti in eodem loco ſimilis.

Sunt hujus generis multa compoſita.

I. Ut incipiens à cæſura trochaica. in Agamemn.

Aut iniqui flamma Tonantis.

Item à ſolo pede trochæo,

Pendet inſtabili loco.

II. A cæſura ſapphica. in Agamemnone,

Fortiter vinci reſtitit annis.

Tales leguntur tres in Oedipo, in Choro confuſo è plurimis carminum generibus.

III. Item à cæſura jambica, vel è ſolis jambis facta; ut,

Inauſpicata de bove tradidit. in Oedipo.

Vel è ſpondeo & jambo; ut,

Par ille regi, par ſuperis erit. in Agamemnone.

Poſtremo deſinens in colo ſapphico. Ibidem,

Et licuit verſare dolos, ut ipſi.

De Hexametro.

Hexametrum (quod à materia Heroicum, ab orationis genere Epicum) componitur è dactylis & ſpondeis: ita tamen ut ſedem quintam dactylus, ſextam & ultimam ſpondeus poſſideat. In prioribus enim ambo pedes ſine ullo diſcrimine ponuntur. Hujus exemplum eſt optimus ille Poëtæ optimi verſus,

Diſcite juſtitiam moniti, & non temnere Divos.

Hoc carminis genere celebrantur res geſtæ Bacchi in Oedipo & Medea: item oraculum, quod Oedipo datum eſt. Oraculum refertur in ſcenæ medio, Bacchi facinora inſeruntur Choris.

Choris. In antiquiſſimis Tragœdiis frequentem fuiſſe, hujus verſus uſum, intelligitur è libro De re Poëtica, qui inter Ariſtotelicos legitur.

De Monometro.

Monometrum eſt, quod è duobus fit pedibus, eſtque aut acatalectum, quod integrum eſt, ut ex anapæſtico; ut,

Fortuna ferat. Item,

Nova nupta faces.

Item, ex dactylico; ut,

Non acies feras. Item,

Cingi floribus.

Catalectum, cui ſyllaba aliqua deeſt. Hypercatalectum, in quo abundat ſyllaba. Ut in Trochaico,

Troia bis quinis. in Agamemnone.

Jam Jambico,

Religare frontem. in Oedipo.

In Choriambico,

Quo non nata jacent. in Medea.

Quia autem tales finiunt plerumque ſententiam, aut etiam carminis genus, ideò antiqui monometra, clauſulas appellarunt, ut Varro tradidit.

PERIO-

PERIOCHÆ
TRAGOEDIARUM SENECÆ

Nomine LUTATII Grammatici è Mſ. codice deſcriptæ

A.

GEORGIO FABRICIO.

I.

HERCULES FURENS.

HErcules Rex Thebarum vir juſtus apud priſcos habitus eſt, qui derelicto Creonte ſocero ſuo (qui fuit pater Megaræ) & duobus filiis infantibus, & Amphitryone patre & Alcmenâ matre, ad regni gubernaculum, aſſumptiſque ſecum Theſeo aliiſque proceribus, ad externas nationes profectus eſt; ut quos ibi ſævos tyrannos, & quæ monſtra inveniſſet, interficeret, & peſtes à populis removeret. In quâ quidem profectione quondam ad inferos fabuloſe deſcendiſſe fingitur, & inde deduxiſſe Cerberum legitur. Cum per longi ævi ſpatia, mundum pene totum perambulans, moras traxiſſet, & jam mortuus putaretur, Lycus Thebanus è vili genere ortus: (quem quondam Hercules in exilium egerat) cum pleriſque habitâ conſpiratione ſeditioſe cæſo Creonte & duobus ejus filiis, cum multâ cæde regnum occupavit, & diadema ſuo capiti impoſuit, Megaram uxorem Herculis ad tedas jugales ſolicitat. cui vim parabat colluctanti & conſtanter recuſanti. Repente rumor de reverſione Herculis cum Theſeo auditus eſt, & magno triumpho ab effuſo undique populo ſuſceptus: cumque Megaram & Amphitryonem luctuoſos inſpiceret, cauſam edoctus, Lycum cum prole ſua & fautoribus interficit. Juno ſummo dolore affecta, quod Hercules illæſus ab inferis redierat, & inde eduxerat Cerberum; timens, ne majora aggrederetur, ſcilicet cœlum;

 pri-

primum ſibi dolores immittit, deinde in furorem verſa, eam ingreditur viam, quâ ipſum Herculem in furorem ducat, ut furore captus moriatur. Excitat infernalem Furiam, ut faces accendat; quibus ipſum in furorem vertit, ut tela in filias & uxorem jaciat.

HERCULIS FURENTIS

Argumentum, per alium.

Queritur Juno multivoli Jovis furta, & pellices enumerat, earumque liberos; in Herculem tamen potiſſimum invehitur, auctum recenti gloriâ victis inferis; Acheronta movet, & furorem Argos reverſo Herculi immittit. Abſente Hercule Lycus exul Thebanus, urbe occupatâ, Creonte rege ac filiis necatis, confugientem ad aras Megaram Herculis uxorem, ni ſibi nubat, flammis cremare minatur. Supervenit Hercules, & debitâ Lycum ſocioſque cæde ulciſcitur: deinde ſacrificaturus, vertitur in inſaniam; propriam uxorem atque filios interficit. recedente denique veſaniâ, & miſeriâ ſuâ cognitâ, vitæ manum inferre ſuæ ſtatuit; ſed evictus Amphitruonis precibus atque lacrymis, ignoſcit ſibi, & cum Theſeo Athenas pergit.

II.

THYESTES.

Atreus & Thyeſtes, è Pelope & Hippodamiâ, fratres fuerunt. Thyeſtes autem adulterium commiſit cum uxore Atrei, propter quod Atreus in odium Thyeſtis vehementer exarſit: nec contentus, quod occupato regno fratrem egiſſet in exilium, ſed volens in eum crudelius deſævire, finxit ſe velle ei reconciliari, & ab eo filiis in obſides acceptis, partitus cum eo regnum eſt, quem poſtea vocavit ad convivium, & interfectis filiis obſidibus, dedit eos patri veſcendos, & eorum cruorem vino commiſcuit, quod dedit ei bibere. Super quo ſcelere Sol indignatus, à Mycenis fugit Convivio finito,

finito, apportavit patri capita filiorum, nuncians ei, quod reſiduam partem comederit.

EJUSDEM TRAGOEDIÆ

Argumentum, per alium.

Viciſſitudine regnandi pactâ, annis alternis Pelopis filii Atreus & Thyeſtes, Argis imperabant. Interea Thyeſtes aureum arietem, regni fatum, avertit, & Aëropen uxorem fratris in adulterium pellicit: mox pœnas metuens fratri dare, fugit in exilium. Sic evaſiſſe dolens, Atreus, quod vi nequibat, dolo conatur. in gratiam redire ſe ſimulat; oblatâ regni parte, fratrem invitat, & perſuadet: Ei convivanti, liberos tres, ante aras immolatos inſtar victimarum, & partim aſſos, partim elixos, ignoranti epulandos proponit, ſanguinemque potandum propinat. ſic fit filiorum parens ſepulchrum. Denique capita illi & manus crudelis Atreus offert; & quid comederit, quid biberit, enarrat. Luget Thyeſtes, & deflet calamitates ſuas: lætatur è contra frater, & exultat in tam ſævo parricidio, quod ipſe Phœbus videre non ſuſtinuerat.

III.

THEBAIS.

Oedipus qui patrem occiderat, & matrem duxerat in uxorem, & ob ſcelera ſeipſum excœcaverat (ut in aliâ habetur Tragœdiâ) duos filios genuit ex matre, uxore ſuâ, Eteoclem & Polynicem, & filiam Antigonem. Filii adulti patrem expulerunt, & inter ſe ſic regnum diviſerunt, ut unus uno, alius alio anno regnaret, illo exulante, qui non regnaret. Initio regnavit Eteocles, & ultra tempus pactum tenuit regnum. Frater exul uxorem duxit filiam regis Adraſti. à quo accepto auxilio, fratrem expugnare voluit. Ceciderunt ambo in bello mutuis vulneribus, ut in Statio habetur. Seneca autem non deſcribit finem belli, ſed ſolum procœmia.

EJUSDEM TRAGOEDIÆ

Argumentum, per alium.

Sponte profectus in exilium Oedipus, conatur Antigonam filiam à ſe amovere, ut poſſit ſibi vi vitam evitare : contra hæc patrem ad meliora, quà conſilio, quà precibus, traducit. Interea Eteocles & Polynices, impiâ regni libidine ſtimulati, in mutuam cædem feruntur. Interponit ſe Jocaſta mater, & filios nititur in gratiam reducere. negat Polynices. *Deſunt cætera.*

IV.

HIPPOLYTUS.

Hippolytus filius Theſei ex reginâ Amazonum Antiope, quem Phædra noverca uxor Theſei adamavit, qui dum recuſaret eam cognoſcere, ab eâ falſi criminis delatus, in exilium mittitur. In fugâ territus à marino monſtro, præcipitatus inter ſaxa, exſpiravit. Phædra ſeipſam dolore interfecit.

EJUSDEM TRAGOEDIÆ

Argumentum, per alium.

Pepererat Antiope Amazon Theſeo Hippolytum; qui cum venationi deditus Dianam coleret, Venerem averſaretur, cœlibem vitam ducere decreverat. captâ illius pulchritudine Phædra noverca, amore veſana, dum abeſt apud inferos Theſeus, juvenis caſtitatem blanditiis & precibus expugnare conatur. Impudicam à ſe feminam Hippolytus repellit. Igitur deprehenſa, mutat amorem in odium; & reverſo Theſeo, inſimulat privignum oblati per vim ſtupri. Fugerat Hippolytus impudicam domum : ſed dum alio properat, ecce ibi taurus marinus à Neptuno ad diras Theſei imprecationes immiſſus; qui ſe ante currum ſiſtens, quadrupedes conſternavit. hi, contemto imperio, quadrigam deturbant, cadentiſque corpus per

ſaxa

ſaxa & vepres diſttrahunt atque dilaniant. Compertâ nece, Phædra rei veritatem marito aperit; ſeque, ſuper laniatos artus, gladio transfigit. Theſeus plangit innoxii filii caſum, ſuamque præcipitem iram, dirumque votum deteſtatur: laniatos artus colligit, &, quo meliori modo poteſt, componit.

V.

OEDIPUS.

Cum Laïus rex Thebarum haberet filium ex uxore Jocaſtâ, à quo ex oraculo Phœbi deberet interfici, & matri propriæ ſubjacere; eum in monte Cithærone expoſuit, plantis ignito ferro perforatis. Quem quidam paſtor inveniens, ſeni alendum dedit Corinthio, qui puerum detulit ad reginam, quæ eum adoptavit. Sic educatus in domo regis Polybi, putavit ſe filium ejus & reginæ Meropes. Adultus autem, audito quod occiſurus patrem eſſet, & ducturus matrem in uxorem, ſponte ivit in exilium; in quo verum patrem caſu quodam occîdit; poſtea temporis progreſſu reginam Thebarum duxit uxorem, neſciens quod mater ejus eſſet. Cum autem peſtis tam beſtias quam homines regni ſui vaſtaret, conſulit Creontem fratrem Jocaſtæ conjugis ſuæ, qui dixit oraculo Phœbi, eſſe regnum purgandum illius exilio, qui regem Laïum interfeciſſet. Cum autem neſciret ſe illum eſſe, adiit vatem Tireſiam; qui ex revelatione deorum infernalium pandit Oedipum eſſe, qui regem interfecerit Laïum, & matrem duxerit in uxorem.

EJUSDEM TRAGOEDIÆ
Argumentum, per alium.

Oedipus Laii & Jocaſtæ filius, hujus etiam maritus, illius occiſor, Thebis regnabat, quando dira peſtilitas civitatem invaſit. Conſultus Apollo, Laii necem, interfectoris exilio expiandam, & luis finem fore, reſpondit. Ignorabatur nomen interfectoris; Creon itaque una cum Tireſiâ vate mittitur umbras per necromantiam evocaturus; ut ab illis, quod extiſpicio & capnomantiâ nequiverant, reſciſcant, quis reus ille, quem Phœbus innuebat. Reſpondet Laii umbra, ipſum eſſe regem Oedipum.

pum. negat ille: ſed tandem nimiâ curioſitate, mala ſua ſibi & aliis patefacit. Denique ingenti in ſe ipſum irâ percitus ſibi oculos effodit, in pœnam criminum, quæ ignarus & imprudens conſciverat. Jocaſta quoque ſe gladio confodit. Fugit orbus oculis in exilium.

VI.

TROADES.

Troiâ bello decennali eversâ, inde cum Græci vellent ad ſua remeare, vento contrario claſſis eorum detinetur. Noctu apparet Achilles Talthybio, arguens Græcos, quod redire vellent, inferiis ſibi debitis nondum celebratis, præcepitque, ut Polyxena Priami & Hecubæ filia occideretur ad ſuum tumulum. Quam cum Pyrrhus Achillis filius ab Agamemnone peteret, rex ſe difficilem exhibuit, eo quod optaverat eam ſibi concubinam. Tandem vates Calchas ſuper detentione Grajæ claſſis conſultus, dixit Polyxenam Achilli immolandam, & Aſtyanactem parvum Hectoris & Andromachæ filium occidendum; quem à matre abſconditum reddi compulit Ulyſſes, & eum de altiſſimâ turri præcipitavit. Pyrrhus vero Polyxenam de gremio matris ereptam ad patris tumulum occîdit.

EJUSDEM TRAGOEDIÆ

Argumentum, per alium.

Exciſo Ilio, cum Græci patriam cogitantes, adverſo flante vento, ſolvere non poſſent, noctu apparuit Achillis umbra, & Polyxenæ ſacrificium, Manibus ſuis offerri, imperavit. Negabat Agamemnon, ſe, ut regia virgo in inferias mactaretur, permiſſurum. Conſultus Calchas, reſpondit, omitti non poſſe unam hanc claſſis moram; ſed alteram potiorem, Hectoris filium Aſtyanactem; hunc quoque necandum. Ulyſſes ergo Aſtyanactem è latibulis producit, & de Scæa porta dejicit. Pyrrhus, abductam ab Helena Polyxenam, & connubialibus veſtimentis ornatam, ad tumulum parentis ſui mactat.

VII. ME-

VII.

MEDEA,

Jaſon, ſuadente patruo ſuo Peliâ, navi paratâ, & collectâ nobili ſocietate, adiit Colchos, pro aureo vellere acquirendo; quem Medea filia regis Colchorum adamavit: cujus auxilio conſilioque, defunctus multis periculis, vellus obtinuit. Jaſonem ergo Medea, patriâ & parentibus relictis, ſecuta eſt, & eidem nupta fuit. Creo rex Corinthiorum filiam ſuam traditurus Jaſoni, Medeam ob maleficia juſſit occîdi, ſed interveniente Jaſone, mortis ſupplicium eſt commutatum in exilium. Medea obtentis exilii induciis ad ſpatium unius diei, Creüſæ filiæ Creontis, jam Jaſoni deſponſatæ, pallam quandam veneno tinctam, carminibuſque conſecratam, dedit;quam dum tractaret Creüſa, accenſus de eâ ignis filiam cum patre & pallâ conſumpſit. nec Medea hoc contenta, proprios filios, quos genuerat Jaſoni, in ejus conſpectu interfecit: & deinde aufugit per aërem.

EJUSDEM TRAGOEDIÆ

Argumentum, per alium.

Repudiatâ Medeâ Jaſon, Creüſam Creontis Corinthiorum regis filiam ducit: juſſa in exilium proficiſci Colchis, unius diei inducias impetrat. Interea dona diris venenis illita, per filios ad Creüſam mittit. exornat ſe iis miſella nova nupta, & repente flammis erumpentibus, una cum patre, qui accurrerat, filiamque complexus eripere conabatur, cumque ipsâ regiâ, incendio abſumitur. Medea ſecum aſportatis in domus faſtigium filiis, in Jaſonis conſpectu crudeliter eos trucidat: & à draconibus mox per aërem Athenas devehitur.

VIII.

AGAMEMNON.

Atreus, Thyeſtis frater, genuit Agamemnonem & Menelaum, qui uxores duxerunt duas ſorores, filias Tyndarei & Ledæ,

Ledæ, Clytæmneſtram & Helenam. E Clytæmneſtrâ Agamemnon genuit Oreſtem & Electram. Sed cum Agamemnon profectus eſſet dux Græcorum ad bellum Trojanum, Clytæmneſtra adamavit Ægiſthum, quem Thyeſtes ex Pelopejâ filiâ ſuâ genuit. Agamemnon etiam alias mulieres adamavit, & bello finito Caſſandram filiam regis Priami conjugem accepit. Unde Clytæmneſtra indignata, cum Ægiſtho mortem Agamemnoni machinata eſt: quem, dum veſtes exueret, Ægiſthus vocatus in ſocietatem cædis, gladio perfodit: cumque nondum mortuus vindictam anhelaret, Clytæmneſtra ſecuri arreptâ caput ejus dividit. volebat etiam filium Oreſtem occidere, ſed Electra ipſum ſubtraxit, & cuidam Strophio cuſtodiendum tradidit. Clytæmneſtra Electram carceri mancipavit, & Caſſandram juſſit interfici.

EJUSDEM TRAGOEDIÆ

Argumentum, per alium.

Vivum Thyeſtes Atreum ulciſci non potuit: nunc excitatur ab inferis, & Ægiſtho perſuadet, ut quemadmodum Clytæmneſtram ad adulterii conſuetudinem pertraxerat, etiam in mariti cædem inducat: potitur votis impia umbra. Nam Agamemnonem, à Troiâ, victorem, domi reducem, in ipſo convivio, ſinuosâ, ſed imperviâ veſte irretitum, uxor & adulter occidunt; mox & Caſſandram ab aris avulſam: Electram vero, quæ Oreſtem fratrem abſconderat, carceri obſcuro mancipant.

IX.

HERCULES OETÆUS.

Eurytus rex Oechaliæ filiam habuit Jolen, quam Hercules adamavit, eamque à patre petiit; quo denegante, terras ejus invaſit, patrem occidit, Jolen abduxit, & ardentius quam uxorem Deïaniram dilexit: quod cum audiiſſet Deïanira, Herculi pallam quandam miſit tinctam ſanguine Centauri Neſſi, quem Hercules vulneraverat ſagittis toxicatis. Neſſus

autem

autem cum pallam ſanguine imbuiſſet, Deïaniræ dixit, ſi unquam ab eâ amor Herculis averteretur, ut ei pallam mitteret, & indutus eam ad ejus amorem reverteretur. Hercules ab uxore miſſam indutus, ſtatim peſte veneni corripitur, ita ut caro ejus ab oſſibus evelleretur, pallâ cuti & oſſibus adhærente: unde dolore nimio agitatus, Lycam, qui pallam apportaverat, interemit. Hercules Philoctetæ armigero ſuo arcum & ſagittas tradens, ſibi ipſe in Oetâ ſilvâ pyram paravit, in quam aſſumptâ pelle leonis & clavâ, morte imploratâ, ſeipſum impoſuit: ubi conſumpto, quod in eo mortale fuerat, in cœlum tranſlatus eſt.

EJUSDEM TRAGOEDIÆ

Argumentum, per alium.

Redibat ab Oechaliæ expugnatione Hercules, Jolen ſecum adducens, cujus amor belli ſuſcepti cauſa. Non tulit thori ſui violatricem, & ante oculos pellicem, Deianira: ſed primo quidem, furore fœmineo, venena & ferrum cogitat; mox lenita à nutrice, revocat in memoriam Neſſi Centauri conſilium & donum. nam hic moriens cruorem ungulæ inditum Deianiræ dederat, monens philtrum efficaciſſimum eſſe, ſi eo veſtes tingerentur. Tunicam ergo hac ſanie imbutam, ad maritum tranſmiſit. detulit Lichas, comes Herculis, jam jam ſacrificaturo. induit, & mox ut calor eam attigit; ardentiſſima febris, & æſtus immodici, doloreſque graviſſimi invadunt, paulatimque vis morbi, carnem & interiora abſumit. Jubet ergo dolore victus Hercules, intellecto Neſſi dolo, pyram in Oetâ monte exſtrui, quâ ſe ipſum cremet: Licham tamen prius occidit. Deianira ſeipſam conficit, ut marito præmoriatur. Accurrunt Alcmena & Hyllus, & adſtant morienti Heroi: ejuſque poſt obitum, Alcmena cineres; Philoctetes mercedem ſuccenſæ pyræ ſagittas & arcum, refert. Tandem ejulanti matri apparet Hercules, jam Deorum numero adſcriptus.

X.

OCTAVIA.

Claudius Imperator ex uxore Meſſalinâ, quam poſtea occidit, filium habuit, Britannicum dictum, & filiam nomine Octaviam. Poſtea cum Agrippinam fratris ſui uxorem ſibi nuptiis copulaſſet, Octaviam Neroni privigno ſuo dedit uxorem, quem poſt ſe, ſuggerente Agrippinâ, regnare voluit, Britannicum filium imperii faciens exſortem. Nero poſt Claudium imperans, Octaviam repudiavit, & uxorem aliam duxit Poppæam. Suſcitato populi tumultu, propter repudium Octaviæ, Nero in populum deſæviit; Octaviam relegavit, & in exilio tandem præcepit interfici.

EJUSDEM TRAGOEDIÆ.

Argumentum, per alium.

Claudius primis nuptiis Meſſalinam duxit; ultimis Agrippinam, quæ ex Domitio Neronem pepererat. Neroni à Claudio deſponſata fuit Octavia, Meſſalinæ & Claudii filia. Nunquam concordes aut benevoli conjuges vixerunt; multis odiorum fomites ſuggerentibus. Tandem Nero, cum votis ſuis, libere potiundi Poppæâ, (quam efflictim deperibat,) eamque in uxorem ducendi, Claudiâ repudiatâ obſtare populi favorem videret; qui ſummo ſtudio Octaviam in ſolio & conjugio Neronis tueri contendebat; populi impetum multorum cæde repreſſit; Octaviam in Pandatariam deportari, & denique ibidem necari juſſit.

NO-

NOMENCLATOR
DOCTORUM VIRORUM,

Quorum operâ hæ Tragœdiæ plurimum ſunt illuſtratæ.

ANonymus Scholiaſtes, *manuſcriptus in Bibliothecâ Palatinâ; qui ſua Ioan. Botticellæ inſcripſit. unde poteſt judicari, an ſit vetus.*

Gellius Bernardinus Marmita, *Parmenſis; cujus* Commentaria *edita Venetiis anno* 1492.

Daniel Cajetanus *Cremonenſis; cujus* Commentaria *ibidem excuſa anno* 1493.

Judocus Badius Aſcenſius; *cujus* Commentaria *edita Pariſiis anno* 1515. *Præfert editio hæc emendationem* Maſerii *& aliorum duorum.*

Hieronymus Avantius, *Veronenſis; hic (ut teſtatur ipſe in Præfatione) ad tria millia errata atque inverſa loca veterum exemplariorum collatione auxilioque reſtituit. Edidit Aldus anno* 1517. *Venetiis.*

Henrico-Petriana *Baſilienſis editio, anni* 1529; *in cujus margine quædam* Lectiones variæ.

Gryphiana *Lugdunenſis editio, anni* 1536.

Georgius Fabricius; *ejus Seneca additâ* Lectionis diverſitate,&c. *prodiit Lipſiæ anno* 1566.

M.Anton. Delrius, *cujus* Adverſaria *ampliſſima excuſa ſunt primum typis Plantinianis anno* 1576. *Recuſa deinde eadem, & adjectus inſuper novus* Commentarius *cum aliis, anno* 1594. *Antverpiæ apud Plantini Viduam & Ioan. Moretum. Quæ omnia etiam repetita ſunt à Pariſienſibus.*

Juſtus Lipſius; *cujus* Animadverſiones *editæ Lugduni Batavorum anno* 1588.

Franciſcus F. F. Raphelengius; *ejus* Caſtigationes *ibidem excuſæ anno eodem.*

Q. Sept.

Q. Sept. Florens Chriſtianus; *ejus* Scholia *Pariſiis edita apud Fred. Morellium, anno* 1589.

Hieronymus Commelinus, *is Senecam cum octo novem Mſſ. contulit,* & Variarum lectionum *libellum conſcripſit: Heidelbergæ anno* 1589.

Joſephus Scaliger; *ejus* Animadverſiones *ſcriptæ circa annum* 1598. *excuſæ poſtea Lugd. Batav. anno* 1611.

Janus Gruterus; *ejus accuratiſſimæ* Notæ *prodierunt è Bibliopolio Commeliniano, anno* 1604.

Daniel Heinſius; *ejus* Animadverſiones *editæ Lugd. Bat. anno* 1611. *Editæ poſtmodum auctiores & emendatiores.*

Joannes Iſaacius Pontanus; *Notas conſcripſit.*

Petr. Scriverius; *is Tragœdias recenſuit ac diligenter caſtigavit.*

Matthæus Raderus, *ad Medeam commentarios edidit Monachii* 1630.

Thomas Farnabius *ſuccinctis notis illuſtravit.*

Antonius Thyſius, *Variorum notas collegit.*

L. AN-

L. ANNÆI SENECÆ *HERCULES FURENS.

DRAMATIS PERSONÆ.

JUNO. HERCULES. LYCUS. MEGARA. AMPHITRYON. THESEUS. CHORUS THEBANORUM.

ARGUMENTUM.

Lycus à Creonte, Herculis ſocero, rege Thebano, propter ſcelera in exilium miſſus, abſente jam Hercule apud inferos, ut inde Euryſthei juſſu peteret Cerberum (ubi & Theſeum in vinculis detentum, qui cum Pirithoo deſcenderat ad rapiendam Proſerpinam, liberavit) occaſionem oblatam arripit, & per ſeditionem Creonte cum duobus filiis cæſo regnum Thebanum occupat. Megaram Herculis uxorem ad nuptias ſollicitat, abnuenti vim parat. Opportune reverſus Hercules Lycum cæteroſque illius factionis interficit. hæc tam feliciter geſta Juno non ferens immittit illi furorem, quo correptus uxorem ſuam cum liberis interficit. Quod ubi ad ſe reverſus intellexit, doloris impatientia vix Amphitryonis atque Theſei precibus detentus ne ſibi mortem inferret, cum Theſeo Athenas purgandus proficiſcitur.

ACTUS PRIMUS.

JUNO ſola.

Juno Jovis furta, pellices, nothos, Herculem autem maxime ſtomachatur. qui ab inferis reverſus objecta inſania uxorem & liberos occidit.

SOROR Tonantis (hoc enim ſolum mihi
Nomen relictum eſt) ſemper alienum Jovem,

GRONOVII.

* *Hercules furens.*] Suetonius Ner. 21. *Inter cætera cantavit Canacen parturientem, Oreſtem matricidam, Oedipodem excæcatum, Herculem Inſanum. In qua fabula fama eſt tirunculum militem, poſitum ad cuſtodiam aditus, cum eum ornari ac vinciri catenis, ſicut argumentum poſtulabat, videret, accurriſſe ferendæ opis gratia.* Macrobius 1 Saturnal. 8. *Cum in Herculem Furentem prodiiſſet, & nonnullis inceſſum hiſtrioni convenientem non ſervare videretur, depoſita perſona videntes increpuit:* Μωροί, μαινόμενον ὀρχοῦμαι. Sed lege, *in Hercule Furente.* Ut *Marcia picta in Amazone, Neronem pugnaſſe in gladiatore*, & ſimilia. Cicero ad Atticum 4, 15. *in Andromacha tamen major fuit quam Aſtyanacte.* Auſonius epigr. 83. *In Canace viſus multo felicior ipſa.*

1. *Soror Tonantis.*] Sumpſit à Virgilio, apud quem Dido Æneæ: *cui me*

VARIORUM.

* *Hercules furens.*] Hoc modo Euripides tragœdiam quandam inſcripſit; quam ſibi hac fabula noſter propoſuit imitandam. *Delrius.* Apud Euripidem tragœdia eſt huic affinis & argumento & nomine. Oeconomia partim ſimilis, partim diſſimilis. Velitatio Amphitryonis cum Lyco apud utrumque paria facit: ſed in decore perſonæ Amphitryonis longe inferior Seneca: ut in multis aliis. Reliqua ſtudioſi inter ſe contendere poſſunt. *Scal.*

1. *Soror.*] *Si ſum regina Joviſque Et ſoror & conjux, certe ſoror.* Delrius.

Ac templa ſummi vidua deſerui ætheris;
Locumque, cœlo pulſa, pellicibus dedi.
Tellus colenda eſt: pellices cœlum tenent.
Hinc, Arctos alta parte glacialis poli
Sublime claſſes ſidus Argolicas agit;
Hinc, qua tepenti vere laxatur dies,
Tyriæ per undas vector Europæ nitet;
Illinc, timendum ratibus ac ponto gregem
Paſſim vagantes exerunt Atlantides.

GRONOVII.

moribundam deſeris hoſpes. Hoc ſolum nomen quoniam de conjuge reſtat. Tacit. 14. annal. Octavia *paucis dehinc interjectis diebus mori jubetur, cum jam viduam ſe & tantum ſororem teſtaretur.*

6. *Alta parte.*] Virgilius 2. Georg. *Mundus ut ad Scythiam Riphæaſque arduus arces Conſurgit, premitur Libyæ devexus in auſtros.* Calpurnius Ecl. 1. *Exſultet, quæcumque notum gens ima jacentem Erectumque colit, borean.* Euſebius præparat. lib. 15. cap. 39. Ἐμπεδοκλῆς, τοῦ ἀέρος εἴκοντος τῇ τοῦ ἡλίου ὁρμῇ, ἐγκλιθῆναι τὰς ἄρκτους, καὶ τὰ βόρεια ὑψωθῆναι, τὰ δὲ νότια ταπεινωθῆναι.

8. *Tepenti vere laxatur.*] Adulto vere emittitur. Quamquam & poſſis accipere aërem laxatum, qui antehac ſtrictus & rigidus fuit. Lucretius lib. 1. *Nam ſimul ac ſpecies patefacta eſt verna diei, Et reſerata viget genitabilis aura Favonî.* Item, *certa ſuo quia tempore ſemina rerum Cum confluxerunt, patefit, quodcumque creatur.* Cicero lib. 4. de republ. *Cumque autumno terras ad concipiendas fruges patefecerit, hieme ad conficiendas compreſſerit, vere ad effundendas relaxavit.* Ovidius 4. Faſt. *quia ver aperit tunc omnia denſaque cedit Frigoris aſperitas, fœtaque terra patet.* Vel, in quo ſigno oriente & decurrente ſole dies ſpatio creſcit.

VARIORUM.

3. *Templa.*] Templum veteres, pro quovis tractu, & quavis hominum Deorumve habitatione, poſuerunt. Varro id docet initio lib. 6. de Ling. Latin. *Templum dicitur tribus modis; ab naturâ, ab auſpicio, ab ſimilitudine. Naturâ in cœlo, ab auſpicio in terra, ab ſimilitudine ſub terrâ. In cœlo templum dicitur.* Delrius.

4. *Pulſa, pellicibus.*] Ovidius 2. met. *Quæritis, ætheriis quare regina deorum Sedibus huc adſim? pro me tenet altera cœlum.* Idem.

6. *Arctos alta.*] Calliſto Lycaonis filia à Jove compreſſa, à Junone in ἄρκτον i. urſam mutata, mox à Jove una cum filio Arcade in cœlum relata, alterum ſidus Helice; alterum Cynoſura vocatur. *Farnabius.*

7. *Sublime.*] Quoad nos, quibus ab Æquinoctiali Septentrionem verſus ſitis, *Hic vertex ſemper ſublimis.* Idem. *Sidus Argolicas agit.*] Helice, quam Græci primum obſervabant, ut Sidonii Cynoſuram, *Helicem Graja carina notat.* vide quæ ad v̄ſ. 696. Medeæ. *Idem.*

8. *Hinc.*] Ab Auſtrali parte, in ipſo Zodiaco. *Idem. Qua tepenti.*] Oriente Tauro xx. die Aprilis. *Idem.*

9. *Vector.*] Taurus ſecundum Zodiaci ſignum, quem poëtæ fabulantur Taurum cum fuiſſe, qui Europam à Phœnice tranſvexit in Cretam, cujus operæ Jupiter eam illi gratiam retulit, ut inter ſidera illum collocarit. *Farn. Nitet.*] In ſidus converſus fulget. *Id.*

10. *Illinc.*] A parte Orientali. *Id. Timendum.*] Propter tempeſtates, quas ortæ denunciant. *Idem.*

11. *Vagantes.*] Quoad noſtrum aſpectum, fixæ tamen ſunt. *Idem.*

Ferro minaci hinc terret Orion deos:
Suaſque Perſeus aureus ſtellas habet.
Hinc, clara gemini ſigna Tyndaridæ micant:
Quibuſque natis mobilis tellus ſtetit.
Nec ipſe tantum Bacchus, aut Bacchi parens;
Adiere ſuperos: ne qua pars probro vacet,
Mundus puellæ ſerta Gnoſſiacæ gerit.
Sed vetera querimur: una me dira ac fera

The-

GRONOVII.

12. *Fera coma hinc exterret.*] Codex Meliſs. *Fera minax hinc terret.* Cui valde ſe adhærere teſtatur Lipſius, & intelligi vult canem venatori Orioni adjunctum, aut reponi, *Ferro minax.* Gruterus ex octo ſuis reduxit, *Fera coma*, quod putaret ſe reperiſſe, ubi comæ Herculis horror, qui terreat & Jovem, adſcribitur. Epigramma eſt Antipatri lib. I. Anthologiæ, in Nicophontem Mileſium, pugilem eximiæ ſtaturæ, cujus colli tendines taurinos, humeros Atlanteos, comam & barbas Herculis, leoninos oculos, ne Phidiacus quidem Olympius ſuis Jupiter ἀτρόμητος viderit. Sed puta non hæc ſingula, verum conjuncta. Tale argumentum ex ipſa voce φόβη potuiſſet petere. At membranæ Etruſcæ à manu prima: *Ferro minaci hinc terret.* Quo eraſo, ſic tamen, ut conſequi oculis haud difficulter poſſis, à manu altera repoſitum eſt eodem vulgatum, & in margine quoque recentiore manu: *Ferro minax.* Juſtiſſimum ergo, ut prima omnium ſcriptura valeat, quæ & verſum facit numeroſiorem. Cicero in Phænomenis: *Orion humeris & lato pectore fulgens, Et dextra retinens non caſſi luminis enſem.* Lucanus: *Enſiferi nimium fulget latus Orionis.* Statius Equo Domitiani: *magnus quanto mucrone minatur Noctibus hibernis & ſidera terret Orion.*

19. *Sed vetera querimur.*] In Etruſco & antiquioribus eſt omnibus: *Sed ve-*

VARIORUM.

Atlantides.] Pleiades VII. ſtellæ inter os Tauri & caudam Arietis ſitæ, Atlantis ex Pleione filiæ, quarum tres Electram, Majam, Taygetem Jupiter compreſſit. *Idem.*

12. *Orion.*] E Jovis, Neptuni, & Mercurii urina natus; quod zelotypam deam male urit. *Farn.* *Deos.*] Sidera Deos vocat, more antiquorum, de quo alibi. Exterret autem Orion ſidera, non omnia, ſed Pleiades; quas cum matrem illarum inſequeretur, ſimul in fugam compulit, unam quoque illarum Meropen violavit. auctores Q. Smyrnæus lib. 5. Athenæus lib. 11. & Scholiaſtes Apollonii in lib. 3. *Orion*, Latine *Jugula.* Delrius.

13. *Stellas.*] XXVI. *Aureus.*] Pulcher, ſplendidus, utpote quem Jupiter in aureum imbrem converſus è Danaë genuit. *Farnabius.*

14. *Clara Tyndaridæ.*] *Lucida ſidera.* Caſtor & Pollux Jovis ex Leda Tyndari uxore filii. *eſt autem Anachroniſmos ſeu Prolepſis, necdum enim Tyndaridæ mortui erant.* Idem.

15. *Quibuſque natis.*] Apollo & Diana, quos Pythona ſerpentem fugiens Latona enixa eſt in Delo inſula, prius erratica & fluctibus agitata, tum vero primum firmata, & *Mycono celſa Gyaroque revincta.* Idem.

16. *Bacchi parens.*] Tranſlatam in cœlum Semelen etiam tradiderunt Plutarchus in vita Romuli, Apollodorus lib. 2. bibliot. & Ariſtides orat. in Bacchum: & in vet. inſcriptione *Lucum Semeles* invenio. *Delrius.*

18. *Mundus.*] Cœlum cepit in numerum ſiderum coronam Ariadnes conjugis Bacchi, & filiæ Minois regis Cretæ, in qua Cnoſſus urbs regia. *Farn.*

19. *Dira ac fera.*] Reſpicit fab. de angui-

Thebana nuribus ſparſa tellus impiis
Quoties novercam fecit? eſcendat licet,
Meumque victrix teneat Alcmene locum;
Pariterque natus aſtra promiſſa occupet;
In cujus ortus mundus impendit diem,
Tarduſque Eoo Phœbus effulſit mari,
Retinere merſum juſſus Oceano jubar.
Non ſic abibunt odia. vivaces aget

Vio-

GRONOVII.

tera ſero querimur. Itaque ut verſus conſtaret, induxerunt G. Fabricius τὰ *dira ac*, Lipſius τὸ *ſero*, cui auſcultatum. Et ſane adverſarium eſt iſti, quod Seneca in ea regione Jambum vitat. Ego malebam τὸ *vetera* tolli, tanquam adſcriptum explicandi cauſa, quum legeretur: *Sed ſera querimur.* poſtquam ſcilicet vindicandi tempus elapſum eſt. Qui *vetera* immiſcuit, ne idem bis diceretur, fecit *ſero.* Neque hoc reſpuit verſus, ſed oratio. Ferres, ſi eſſet: *Hæc ſero querimur.* Lib. 1. de benef. 1. *de quibus non redditis ſero querimur.* Senſus tamen idem: nam *ſera* queruntur, puta *querelæ verba*, qui ſero queruntur. Statius in Propemptico: *Juſta queror.* Vide & 2. obſerv. 19.

21. *Aſcendat licet.*] Etruſcus codex ſcriptura minime dubia: *eſcendat licet.* Ut & in Phœniſſis. Vide quæ notavimus ad Livii 2, 28.

22. *Teneat Alcmene locum.*] Jam dixit, *Locumque cœlo pulſa pellicibus dedi.* Quare videtur hic potius feciſſe: *Meumque victrix teneat Alcmene torum.* Ovidius 2. Met. *Cur non & pulſa ducit Junone meoque Collocat in thalamo?*

24. *In ejus ortu.*] Etruſcus à manu prima *ortus*, neque aliter quatuor Pall. & quidam Delriani. Lucanus lib. 5. *in ventos impendo vota fretumque.* Curtius lib. 4. *Vaſtas terras, deſerta omnia occurrere: in unius hominis jactationem tot millium ſanguinem impendi.* Lib. 10. *quibus hoc ſolum ex tantis opibus ſupereſt, in quod impenditur.* At pro *impendit* eſſe in duobus *impediit*, & ſuo ſenſu, ſcripſit Raphelingius: poſtea ſerio cœpit hoc defendi. Secus *diem* ajunt ſingulari numero poni pro plurali, & de partu interpretandum, cum ſeptem dies Alcmena in labore fuerit: ſed alterum eſſe germanum. Minime vero: *impendit* & plures habent fidelioreſque & ſenſu meliore. Ne dicam Senecæ, Lucano & his auctoribus amatum eſſe verbum. Sive autem ternox illa fuit Herculea, quique intercedere duas inter noctes debuit dies, tertiam conſtituit noctem; ſive duæ tantum noctes continuatæ ſunt eliſo medio die; mundus uno die mulctatus eſt, ejuſque damnum fecit: hoc eſt, *impendit diem.*

VARIORUM.

anguinis dentibus à Cadmo ſeminatis infra v. 259. *Idem.*

20. *Nuribus ſparſa tellus impiis.*] Mulieribus impiis: ſeu pellices Jovis, ſeu Bacchas notet. *Idem.*

21. *Quoties novercam.*] Tanquam privignos mihi effundant pellices: Zethum & Amphiona Antiopa, Bacchum Semele, Herculem Alcmena. *Farnab.*

23. *Promiſſa.*] A Jove infra v. 958. & à Virtute in ſolitudine. *Idem.*

24. *In cujus ortu mundus.*] Ad cujus πολυαθλίου θεοῦ & τρισεσπέρου λέοντος generationem continuatæ ſunt duæ noctes adjecto die intermedio. *Idem.*

26. *Merſum Oceano jubar.*] Juſſus non lucere unum diem. Juſſus feriari à diurno labore. Oceanus interdum pro ipſo Horizonte ſumitur, ut docet Strabo lib. Geogr. *Delrius.*

27. *Vivaces aget iras, &c.*] *Memores, graves & inexatꝛrabile pectus.* Farnab.

30. *Quid*

Violentus iras animus, & ſævus dolor
Æterna bella pace ſublata geret.
Quæ bella? quidquid horridum tellus creat
Inimica; quidquid pontus aut aër tulit
Terribile, dirum, peſtilens, atrox, ferum;
Fractum atque domitum eſt. ſuperat, & creſcit malis;
Iraque noſtra fruitur: in laudes ſuas
Mea vertit odia. dum nimis ſæva impero,
Patrem probavi: gloriæ feci locum:

Qua

GRONOVII.

30. *Quid bella?*] Flor. *Quæ bella? quicquid.* ut & edidit Lipſiano è codice, opinor, Raphelingius. Cic. 9. fam. 16. *Quem tu mihi polypum, quem denarium narras, quam tyrotarichi patinam?*

34. *Iraque noſtra fruitur.*] Verbum juris, ubi *frui re* eſt fructum commoditateſque & utilitates ex re percipere; in fructu habere. Similiter Juvenalis Sat. 1. *& fruitur diis Iratis.* i. condemnationem & exſilium in lucro ponit. Caret enim negotiis & ſollicitudinibus urbanorum. Quod jam olim Domitius cepit, *iratis diis*, interpretatus, adverſo judicio. Male poſtea, Qui licet eos infenſos habeat, non punitur ab illis: male, Non ſine indignatione deorum: quibus etiam *frui* eſt ἐσθίειν. Nec rectius Barthius 42. Adv. 3. inceſſi ait curam deorum. Judiciorum enim vanitas inceſſitur: quæ cum credantur plectere ſontes, reddunt eos beatiores, relicta pecunia & otio dato. Nam perperam idem Marium fingit omnibus bonis ſpoliatum. Contra Scholiaſtes vetus: *non ademptis bonis.* Septingenta intulit ærario: longe plûs retinuit.

36. *Patrem probavit: inde qua.*] Hier. Comelinus in duobus ait Pall. fuiſſe: *probavi, gloriæ feci locum. Qua ſol relucens quaque reponens diem Binos*, &c. Inde adopravit Scaliger, dictatque ex vett. libris ſic ſe reſtituiſſe, niſi quod *repromens* dat pro *reponens*. Sed *relucere* & *repromere diem* quid differunt? Itaque Scriverius maluit edere, *reponens*. At H. Grotius divinabat: *reducens quaque deponens*: & ſenſu & verſu integriore. Non caret mente vulgata: trium enim mundi regionum mentionem feciſſe poteſt videri. Ut infra ver. 884. *Auroram inter & Heſperum, Et qua ſol medium tenens Umbras corporibus negat.* Ubi omiſſus ſeptentrio. Ut meridies ver. 1139. *ſub ortu ſolis, an ſub cardine Glacialis Urſæ? numquid Heſperii maris Extrema tellus?* Quæ tamen ideo proponimus, ne quis male pugnans pro vulgata contra nos illis, quaſi non viſis, utatur. Etruſcus oſtendit à poſteriore manu: *probavit inde qua lucem premit*: vetuſta eraſa, quam fuiſſe, *probavi, gloriæ feci locum*, ut & in Moguntino apparuit Delrio, ſimillimum eſt veri. Sequens ita exſtat Florentiæ: *Qua ſol reducens quaque reponens diem.* Ut fere voluit Rutgerſius: faciebat enim *repponens*. Voſſianus utrumque verſum exhibet, ſed alterum ita formatum: *Titan diem Qua ſol revertens quaque deponens diem.* Ex his

VARIORUM.

30. *Quid bella? quidquid.*] *Epanorthoſis indignationis plena.* ſed quid ego bella loquor, poſtquam monſtra, terreſtria, *taurum, Scorpion, gigantes*: aquatilia, *cancrum, Hydram*, &c. aëria, *Stymphalidas* debellavit? *Idem.*

34. *Iraque noſtra.*] Vere Hercules, ut qui ex odio τῆς Ἥρας κλέος aſſequatur *Idem.*

35. *Dum nimis ſæva impero,*] Per Euryſtheum Mycenarum regem, qui, me dictante, Herculem ad difficillima quæque obeunda adegit, infrà ℣ſ. 829. *Idem.*

Qua Sol reducens, quaque deponens diem,
Binos propinqua tingit Æthiopas face,
Indomita virtus colitur; & toto Deus
Narratur orbe. Monſtra jam deſunt mihi;
Minorque labor eſt Herculi juſſa exſequi,
Quam mihi jubere. lætus imperia excipit.
Quæ fera tyranni juſſi violento queant
Nocere juveni? nempe pro telis gerit,
Quæ timuit, & quæ fudit: armatus venit
Leone & hydra. Nec ſatis terræ patent:
Effregit ecce limen inferni Jovis,
Et opima victi regis ad ſuperos refert.
Parum eſt reverti: fœdus Umbrarum perit.

Vidi

GRONOVII.

omnibus colligas licet veram lectionem eſſe: *Patrem probavi: gloriæ feci locum: Qua ſol reducens quaque deponens diem Binos propinqua tingit Æthiopas face, Indomita virtus colitur.* Ut voluerat Grotius. Lactantius ad tertium Thebaid. ver. 476. *Liber cum ex India veniens in deſerta & extrema parte Libyæ teneretur, ac ſiti laboraret exercitus, dicitur rogaſſe Jovem, ut ſe patrem probaret.*

45. *Quæ timuit.*] Vide ad Herculem Oetæum v. 269.

46. *Nec ſatis terræ patent.*] De tranquillitate animi cap. 9. *Placebit hæc nobis menſura, ſi prius parcimonia placuerit: ſine qua nec ullæ opes ſufficiunt, nec ullæ ſatis patent.*

49. *Fœdus Umbrarum perit.*] Nugas agit illa potior pars membranarum, quæ infert, *petit*, cum ſuis ſibi gloſſis atque interprete veteri, Proſerpinam

VARIORUM.

38. *Binos tingit Æthiopas.*] Per *binos*, Orientales & Occidentales intellige.

39. *Toto Deus narratur orbe.*] Ex veterum more, qui à quibus inſignia beneficia acceperant, aras illis conſecrabant, & divinos honores decernebant. Hercules per totum orbem latrociniis à ſe & ſceleribus repurgatum, veluti θεὸς ἀλεξίκακος colebatur. hoc Juno queritur. *Delrius.*

43. *Tyranni*] Euryſthei ſuprà v. 35. *Farnabius.*

45. *Quæ timuit*] Lipſius *domuit.* Ego nihil muto. neque enim timoris expers fuit Hercules, ut videre eſt in hac ipſa tragœdia v. 792. *Et uterque timuit.* i. & Hercules & Cerberus. & v. 454. *Num monſtra, ſævas Phœbus aut timuit feras.* ſcilicet, ut Hercules. Cornel. Quæ in primo congreſſu etiam timere potuit: aggreſſus vero devicit. A natura, non à conſilio & ratione. ὃ συγκαταπίθεται. Etiam nôrit fortis quæ timere debeat. Vide Med. 160. & 166. *Farnab.*

46. *Leone*] Nemeæi leonis pelle, & ſagittis felle & ſanguine Lernææ Hydræ tinctis. *Idem.*

47. *Inferni Jovis,*] Plutonis. Homero ζεὺς καταχθόνιος. *Idem.*

48. *Opima victi regis.*] Spolia opima ipſi Diti erepta, Cerberum ſcil. tricipitem, Plutonis inſigne, ut fulmen triſulcum Jovis, Neptuni tridentem. *Idem.*

49. *Fœdus Umbrarum.*] Dum Hercules vivus adhuc Tartara, quæ Plutoni ſortitione contigerant, penetrat, atque inde Cerberum in ſuperas auras trahit. *Farnabius.*

52. Fra-

Vidi ipſa, vidi nocte diſcuſſa inferûm,
Et Dite domitô, ſpolia jactantem patri
Fraterna. cur non victum & oppreſſum trahit
Ipſum catenis paria ſortitum Jovi?
Ereboque capto potitur, & retegit Styga?
Patefacta ab imis Manibus retro via eſt,
Et ſacra diræ Mortis in aperto jacent.
At ille, rupto carcere Umbrarum, ferox
De me triumphat, & ſuperbifica manu
Atrum per urbes ducit Argolicas canem.
Viſo labantem Cerbero vidi diem,
Pavidumque ſolem: me quoque invaſit tremor,
Et terna monſtri colla devicti intuens,
Timui imperaſſe. Levia ſed nimium queror,
Cœlo timendum eſt; regna ne ſumma occupet,
Qui vicit ima. ſceptra præripiet patri.
Nec in aſtra lenta veniet, ut Bacchus, via:

Iter

GRONOVII.

fœderatam regi Umbrarum, enarrantibus. Liber optimus, *perit.* Statius Thebaide octava, in verbis Plutonis offenſi hiatu terræ lapſuque vivi Amphiarai in Tartara: *pereant agedum diſcrimina rerum. Nam cui dulce magis?* Manilius lib. 2. *tenebris immerſum Tartaron atrum In lucem de nocte vocant, orbemque revolvunt Interius verſum, naturæ fœdere rupto.* *Fœdus* eſt jus ac fas & ſtatus perpetuuſque ordo. Ovidius lib. 10. metam. *at tu, dum corpore non es Paſſa nefas, animo ne concipe, neve potentis Concubitu vetito naturæ pollue fœdus.* Medea: *Bene diſſepti fœdera mundi Traxit in unum Theſſala pinus.* Florus 3, 6. *Sublatiſque commerciis rupto fœdere generis humani.* Abolito jure communi, quod conſenſus gentium & ipſa natura ſanxit. Statius lib. 12. Thebaid. *Terrarum leges & mundi fœdera mecum Defenſura manus.* Nec aliter Hebræi. Hieremias cap. 33. *Si irritum poteſt fieri pactum* (berith) *meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non ſit dies & nox in tempore ſuo.*

54. *Et retegit Styga?*] Quaſi non *retexiſſe* ſubjiciat ipſa, quum ait, *patefacta,* & *in aperto jacent.* Majus igitur aliquid hic locus poſtulat. Incidebat primo, *retinet:* ſed melius, *& regnat Styga.* Genus loqnendi doctius nocuit auctori. Virgilius 3. Æneid. *Terra procul &c. acri regnata Lycurgo.* lib. 6. *ſi unquam regnandam acceperit Albam.* Adde ad Livium 1. 17.

VARIORUM.

52. *Fraterna.*] Plutonis. *Idem.*

54. *Ereboque.*] Erebus profunditas inferorum. Servius & Sabinus in 4. Æn. hic pars, pro toto inferno. *Delrius.*

55. *Patefacta.*] Reditus ab inferis contra ſortitionis fœdus jam vivis patefactus eſt. *Farnabius.*

56. *Sacra diræ.*] Sacra illa & arcana umbrarum cuſtodia (Cerbero & Hercule ſublato) in aperto eſt, & pervia aſcendere atque remigrare volentibus. *Idem.*

66. *Lenta.*] Quieta vel morte expectata. *Idem.*

Iter ruina quæret, & vacuo volet
Regnare mundo. Robore experto tumet,
Et poſſe cœlum viribus vinci ſuis
Didicit ferendo. ſubdidit mundo caput,
Nec flexit humeros molis immenſæ labor,
Mediuſque collo ſedit Herculeo polus.
Immota cervix ſidera & cœlum tulit,
Et me prementem. Quærit ad ſuperos viam.
Perge ira, perge, & magna meditantem opprime.
Congredere; manibus ipſa dilacera tuis.
Quid tanta mandas odia? diſcedant feræ:
Ipſe imperando feſſus Euryſtheus vacet.
Titanas auſos rumpere imperium Jovis
Emitte: Siculi verticis laxa ſpecum.
Tellus gigante Doris excuſſo tremens,
Suppoſita monſtri colla terrifici levet.

Sub-

GRONOVII.

67. *Iter ruina quæret.*] Lucanus : *gaudetque viam feciſſe ruina.*

68. *Robore expenſo tumet.*] Placet Lipſio præ veteri lectione, *experto.* Delrio quoq; illud haud dubie melius, cum ſit, librato & verſato diligenter, quantum valeat. Neque ineptum ego dixerim, ſed quia Etruſcus, *experto*, hoc prætulerim, quando & ſenſu grandius eſt. Experientia utique certior eſt æſtimatione, & ſæpe uſu vana deprehenduntur, quæ quantumvis expenſa placuerunt. Hercules non modo diu verſaverat, quid valerent humeri, ſed rebus & experiendo cognoverat. Tacitus 3. Ann. *præponitque centuriones virtutis expertæ.* Juſtinus lib. 41. *Arſaces vir ſicut incertæ originis, ſic virtutis experta.*

76. *Manibus ipſa jam lacera.*] Melius Florentinus : *ipſa dilacera tuis.*

77. *Quid tanta mandas odia?*] Sic omnes libri veteres. lib. 3. de ira : *nec mandat ultionem ſuam, ſed ipſe ejus exactor animo ſimul & manu ſævit.* Lucanus lib. 3. *Dux tamen impatiens hæſuri ad mœnia Martis, Verſus ad Hiſpanas acies extremaque mundi, Juſſit bella geri.* Hoc eſt, delegavit, legatis commiſit bellum D. Bruto & C. Trebonio. Statius lib. 11. *uſque adeo geminas duxiſſe cohortes, Et facinus mandaſſe parum eſt.* Florus lib. 4, 12. *In hos igitur, quia vehementius agere nuntiabantur, non mandata expeditio, ſed ſumpta eſt.* Vide Diatriben ad Statii Silvas cap. 31.

VARIORUM.

67. *Vacuo*] Expulſis cœlo cæteris diis. *Idem.*

74. *Me prementem.*] Emphatice. *Idem.*

75. *Perge ira,*] Se Juno ad iras excitat. *Idem.*

80. *Siculi*] Solve gigantem Enceladum, cui fulmine icto injectum ferunt Ætnam Siciliæ montem. *Farnabius.*

81. *Doris*] *Sicula.* in Siciliam enim frequentes colonias miſerunt Græci, & in his maxime Dores. *Idem.* *Tremens.*] *Et feſſum quoties mutat latus, intremere omnem Murmure Trinacriam.* Idem.

83. *Luna.*]

Sublimis alias Luna concipiat feras.
Sed vicit iſta. Quæris Alcidæ parem?
Nemo eſt, niſi ipſe. bella jam ſecum gerat.
Adſint ab imo Tartari fundo excitæ
Eumenides: ignem flammeæ ſpargant comæ:
Viperea ſævæ verbera incutiant manus.
I nunc, ſuperbe, cœlitum ſedes pete;
Humana temne. jam Styga & Manes, ferox,
Fugiſſe credis? heic tibi oſtendam inferos.
Revocabo in alta conditam caligine
Ultra nocentum exilia diſcordem deam,

Quam

GRONOVII.

89. *I nunc, ſuperbe.*] Petronius: *Quid eſt, faſtoſe? ecquid bonam mentem habere cœpiſti?* Sed Flor. *ſuperbæ*. Nic. Heinſius, alterum ſui nominis fulgentiſſimum decus malebat: *I nunc, ſupernas cælitum ſedes pete.* Sic in Oedipo *ſuperba rupe* fecere pro *ſuperna*.

92. *Revocabo in alta.*] *Evocabo* dicendum habebat, ſi voluiſſet, quam adhuc quaſi ſententiam auctoris accepimus. Quid agit autem Furia *ultra nocentum exſilia?* Numquid ipſis in ſedibus impiorum ſatis ei non eſt negotii? Cur vero deam oportet eſſe munitam? Haud expedio me, niſi ſcripſit: *Revocabo in altam conditum caliginem, Quam munit ingens montis oppoſiti ſpecus, Ultra nocentum exſilia:* & ſic finivit hoc membrum orationis. Hic faciam, ut ſentias inferos: immo retraham reducamque te ad inferiores ipſis inferis: ita te tractabo, ut pejus agi tecum potuiſſe non putes, ſi in ultimas Tartari tenebras amandatus eſſes. Vide ad Thyeſten ver. 1012. Virgilius 4. Georg. *eſt ſpecus ingens Exeſi latere in montis.*

93. *Diſcordem deam.*] Quare *Diſcordem*, quaſi eſſet κύριον, quod προσηγορικὸν eſt? Duplici autem ſignificatione Furiis convenit. Primum propter formam. *Diſcors* enim ab animo interdum transfertur ad habitum corporis & eſt diſconveniens nec conſentiens ſibi, *ut nec pes nec caput uni Reddatur formæ*, quemadmodum canit Horatius: eoque monſtroſus, biformis. Lucretius lib. 1. cum Centauros ex homine & veterino ſemine equorum Scyllaſque canibus ſuccinctas ſemimarinis appellaſſet: *Inter ſe quorum diſcordia membra videmus.* Manilius lib. 1. ver. 424. *Diſcordes vultum permixtaque corpora partus.* Ita enim legendum cenſeo: non *vultu*. Iidem *biformes*. Mamertinus Genethl. 3. *depulſos quondam cœli poſſeſſione Titanas & mox biformium bella monſtrorum.* Recte: nam Gigantomachia pugnam cum Titanibus ſecuta eſt. Corrigunt tamen: *& multiformium.* Quaſi non Virgilius:

VARIORUM.

83. *Luna*] E luna enim decidiſſe credebatur leo Nemeæus. idque ex opinione Pythagoreorum, qui in orbe Lunæ reperiri cenſebant, quæcunque apud nos ſunt. *Farnabius.*

85. *Bella*] Ipſe furore percitus ſibi & ſuis vim paret. *Idem.*

87. *Eumenides*] Furiæ ardenti face ac ſerpentibus armatæ Herculem in furorem vertant. *Idem.*

89. *I nunc, ſuperbe.*] Inſultat ei Juno præſcia, quaſi peracta jam re. *Farnab.*

91. *Heic tibi*] In terris ego tibi graviora oſtendam, quam quæ apud inferos vidiſti. *Idem.*

93. *Nocentum*] Loco ſupplicii ſceleratorum. *Idem.*

Quam munit ingens montis oppoſiti ſpecus.
Educam, & imo Ditis è regno extraham
Quidquid relictum eſt. veniat inviſum Scelus,
Suumque lambens ſanguinem Impietas ferox,
Errorque, & in ſe ſemper armatus Furor.
Hoc hoc miniſtro noſter utatur dolor.
Incipite famulæ Ditis; ardentem incitæ
Concutite pinum: & agmen horrendum anguibus
Megæra ducat; atque luctifica manu
Vaſtam rogo flagrante corripiat trabem.
Hoc agite. pœnas petite violatæ Stygis:
Concutite pectus: acrior mentem excoquat

Quam

GRONOVII.

proleſque biformis Minotaurus adeſt: (quem *diſcordem fœtum* Ovidius dixit) & rurſum: *Scyllæque biformes.* Claudianus lib. 1. Rufin. *nubigenas duplex natura biformes.* Dein quod auctores haberentur turpium, ſceleratorum, cruentorum diſſidiorum: & quam minatur hic Juno, ea ſolvit concordiam domus & diſſociabilem ſuis ac peſtiferum reddidit Herculem. Thyeſte: *dira Furiarum agmina Diſcorſque Erinnys veniat.* Hoc imprecatur Atreus, ignarus jam veniſſe, ſeque ab ea ſtimulari. Sic & Oedipi precibus iratis quæ *crudelis diva ſeveros Advertit vultus* in primo Thebaidos: per quam *Protinus attoniti fratrum ſub pectore motus.* Sive igitur intelligas aliquam ex Furiis, ſive quam κατ' ἐξοχὴν Græci Ἔριν, Latini *Diſcordiam* ἐκθειάζουσι, parum refert. Poëtæ namque prout lubuit, nunc ſeorſum hanc curare jubent; nunc Furiarum communi officio ſunt contenti. Sic Statius *Diſcordiam* deam agnoſcit alibi non ſemel; ubi committit par Thebanum, ea non utitur. Quin etſi tres numerentur eximiæ, tamen *agmina ſæva ſororum*, & *Eumenidum agmina* Virgilius; *agmen* & *cohortem* Furiarum Statius tradunt: quam in turbam haud dubie & *Diſcordiam* conjecerunt. Diſtingue autem: *Ultra nocentum exſilia: diſcordem deam Educam.*

98. *In ſe ſemper armatus.*] Juſtin. 13. de Macedonia: *ferrumque ab hoſtili bello in civilem ſanguinem vertit, exemplo furentium manus ac membra ſua ipſa cæſura.* Idem lib. 28. *in furorem verſus nunc ferro, nunc ſaxo, in ſumma dentibus laceratis viſceribus duodecima die interiit.*

100. *Ardentem incitæ.*] Non moverim. Etruſcus tamen, *ardentem citæ.* Ut, *Ferte citi flammas.* Et hac tragœdia: *Et citi tectis properant relictis.*

104. *Pœnas petite violatæ Stygis.*] Etruſcus, *viciatæ.* Utrum mendum ſcriptoris eſt? an vero fuit, *vitatæ.* Supra: *jam Styga & manes ferox Fugiſſe credis?* Horatius: *multaque pars mei Vitabit Libitinam.*

VARIORUM.

100. *Famulæ.*] Furiæ, ultrices deæ. *Id.*

101. *Pinum*] Facem. *excutiens pronam flagranti vertice pinum.* Farnabius.

Agmen] Sorores ὀφιοπλοκάμους, Tiſiphonem & Alecto. vſ. 78. Thyeſt. *Idem.*

103. *Trabem.*] Trabs pro face, ἐμφατικῶς. ſic Maro trabale telum; Horatius, clavos trabales; Papinius, haſtam trabalem; Claudianus, trabale ſceptrum; Silius, trabem pro haſta, poſuerunt. *Delrius.*

105. *Concutite.*] *Mille nocendi artes, fœcundum concute pectus:* & de Herculis

pectore

Quam qui caminis ignis Ætnæis furit.
Ut poſſit animo captus Alcides agi,
Magno furore percitus, nobis prius
Inſaniendum eſt. Juno, cur nondum furis?
Me, me, ſorores, mente dejectam mea
Verſate primam, facere ſi quidquam apparo
Dignum noverca. jam odia mutentur mea.
Natos reverſus videat incolumes, precor,
Manuque fortis redeat. inveni diem,
Inviſa quo nos Herculis virtus juvet:
Me pariter & ſe vincat; & cupiat mori
Ab inferis reverſus. heic proſit mihi,
Jove eſſe genitum. ſtabo, & ut certo exeant
Emiſſa nervo tela, librabo manum:
Regam furentis arma: pugnanti Herculi
Tan-

GRONOVII.

107. *Ut poßit animo captus.*] Subſcriberem libris, qui offerunt, *animum*, ſi pateretur Florentinus. Sic alibi *mœſta vultus, membra remiſſæ, mota caput*, Megara *parvum comitata gregem*. Sic Silio *excuſſus mentem, mutata mentem*, & ſimilia.

119. *Librabo manum.*] Sane ut deſtinatum feriat, ad rem pertinet manum tenentis arcum non tremere. Itaque ſenſum habet. Hercule Oetæo: *Aderit noverca, quæ manus noſtras regat.* Sed Lipſii liber, *manu*, ut dicat Juno, ſuapte manu ſe directuram tela Herculis in liberorum corpora. Et adſentitur Delrius ita, ut ait, corrigentibus. Et, quod præcipuum eſt, ſic codex Etruſcus. Gruterus & alii numero ſequiorum librorum deterriti ſunt, ne reciperent, quod tamen habuit unus Pall. *manu.* Neque in dea incredibile eſt poſſe celeritatem emiſſæ ſagittæ manu ſequi; quin & adjuvare. Neque majoris miraculi, quod Ovidius lib. 8. *ferrum Diana volanti Abſtulerat jaculo.*

VARIORUM.

pectore intelligi poteſt. ſed prius magis placet. *Farnabius.* *Acrior.*] Violentior furoris ignis mentes veſtras exagitet, quam qui Ætneis cavernis & fornacibus furit, quo majori impetu in Herculem feramini. *Idem.*

109. *Juno.*] Cur non & ipſa furo? *Idem.*

112. *Noverca.*] Odio novercali. *Idem.* *Jam odia.*] In tempus illi ſavebo, quo gravius noceam. furens enim ſibi & ſuis hoc erit pernicioſior. *Idem.*

116. *Me pariter & ſe vincat.*] Hic quidem facile me ab eo vinci patiar, dummodo ſe vincat, ſuos interficiens. *Idem.* Sc. plus ſibi nocendo, quam ego ipſi nocere potuerim. *& ſe*, quia cum cetera monſtra vicerit, à ſe furente victus eſt. *Commel.* *Et cupiat.*] Et qui mortem apud inferos evaſit, jam præ doloris acerbitate mortem optet, cum ad ſe redierit, & uxorem filioſque à ſe furente occiſos fuiſſe viderit. *Idem.*

117. *Hic.*] Hoc caſu, hoc tempore, nunc. *Idem.*

118. *Jove eſſe.*] Ut heros fortis ſit, omniaque ſternens obvia, & ſuos perdat. *Idem.* *Stabo.*] Propoſito huic pertinaciter inſiſtam. *vel*, illi adſiſtam dirigamque tela ne errent. *Idem.*

122. *Illas*

Tandem favebo. ſcelere perfecto, licet,
Admittat illas genitor in cœlum manus.
Movenda jam ſunt bella; clareſcit dies,
Ortuque Titan lucidus croceo ſubit.

CHORUS THEBANORUM.

Chorus è Thebanis à deſcriptione ortus diei, magnatum curas ſtudiaque damnat, Herculem audacia in laboribus ſubeundis taxat, vitæ denique humilis laudat tranquillitatem optatque.

Jam rara micant ſidera prono
Languida mundo: nox victa vagos
Contrahit ignes: luce renata
Cogit nitidum Phoſphoros agmen:
Signum celſi glaciale poli
Septem ſtellis Arcades urſæ
Lucem verſo temone vocant:

GRONOVII.

123. *Movenda jam ſunt.*] Florentinus, ut voluit Lipſius.

VARIORUM.

122. *Illas genitor.*] Tam neſario ſcelere pollutas. *Sarcaſmus.* Farnab.

123. *Jam ſunt.*] Feſtinandum & inſtanti auroræ cedendum eſt. vid. quæ ad verſ. 119. *Idem.* Hunc & ſequentem verſum liber noſter adtexit: Ita enim claudit Juno, *Verborum & minarum ſatis eſt: arma expedio. quis vocat me, ecce, dies.* Poſterior ex hiſce verſibus in vulgatis nuſquam legitur, alter non ſuo loco, ſupra verſu nonageſimo inſertus. *Tu illinc pelle, & huc compelle.* Lipſius.

125. *Jam rara micant.*] Chorus iſte totus in omnibus excuſis habetur: ſed in manuſc. quibuſdam deeſt ex parte & incipit inde: *Turbine magno ſpes ſollicitæ.* Barnardin. *hic chorus* (inquit) *non legitur hoc loco, unde paucis annotabimus.* Daniel teſtatur, hunc chorum in vetuſtiſſimo m. ſ. eſſe mancum, & non videri convenire hanc primam partem ſublimitati Senecæ. In Moguntin. mſ. totus quidem habetur, ſed alio, & prorſus turbato ordine: incipit enim à *Turbine magno ſpes ſollicitæ*, uſque ad *Sordida parvæ fortunæ domus*, & ibi inſerit; *jam rara micant, &c.* Sive ergo hæc prima pars Senecæ, ſive alterius: digna certe, quæ legatur, nec cedit ſubſequentibus. Deſcribuntur vanæ divitum & magnatum curæ. laudantur quieta & tuta plebejorum ſtudia: illas damnat, hæc ſibi in optatis eſſe canit. *Delrius. Prono.*] In occidente cœli ſeu hemiſphærii parte. *Farnabius.*

126. *Languida.*] A ſolis vicinitate. *Idem. Vagos.*] Erranteis planetas, *vel generaliter*, omnes ſtellas quæ igneæ creduntur eſſe naturæ. *Idem.*

128. *Cogit.*] *Diffugiunt ſtellæ quarum agmina cogit Lucifer.* Idem.

129. *Celſi glaciale poli.*] Arctici, qui nobis ſemper ſublimis, ſupra verſ. 6. *Farnabius.*

130. *Arcades urſæ.*] Sidera illa Borealia, in quæ verſi Calliſto & Arcas, plauſtro ſeptentrionali verſo velut in meta ſeu confecta via & decurſo ſpatio diem evocant. *Idem.*

Jam cœruleis evectus equis
Titan ſumma proſpicit Oeta:
Jam Cadmeis inclyta Bacchis

Aſperſa

GRONOVII.

133. *Evectus equis Titan ſummum.*] In duobus MſS. repertum mihi *aquis* quod & margini adnotarat Grotius. Et his videtur magis quadrare adjunctum *cœruleis*, quam Phœbi *equis*. Deinde Florentinus: *ſumma proſpicit Oeta.* Quæ vera lectio eſt, ſignificata etiam à Meguntino, in quo erat *ſummo*. Sed Sed τὴν Οἴτην efferunt Græci, neque aliter, puto, Latini: niſi ſicubi labem contraxerunt. *Extremos ad Orientem montes Oetam Græci vocant*, inquit Livius lib. 36. Inde illud in Ciri: *Poſtera lux ubi læta diem mortalibus almum Et gelido veniens mani quatiebat ab Oeta.* Scaliger legit, *Egelido.* Quis credat *mani egelido* dixiſſe Vigilium? Conjiciebam: *E pelago veniens ſumma quatiebat ab Oeta.* Sic Silius Italicus lib. 6. *clara dies ſumma luſtrabat in Oeta Herculei monumenta rogi.* Hercule Oetæo: *renatum prima quæ poſcit diem, Oeta eligatur.* Hinc Statio *Oetææ lampades* in carmine ad Somnum, male acceptæ Domitio & Bernartio, à Politiano, Turnebo & Gevartio merito defenſæ. Sed unus etiam ſcrupulus reſtabat Paganino Gaudentio: cum *Oetæas lampadas* Heſperum dixerit ex Virgiliano, *tibi deſerit Heſperus Oetam*, de quo monte ſtellas occidere videri, ſicut de Ida naſci, teſtetur Servius, cur illis opponat *Paphias*, qui potuiſſet *Idæas* dicere, quando ſermo ſit de Lucifero & ſtella afferente lucem? Excuſat autem non de ſola ſtella Veneris Heſpero & Lucifero locutum Papinium, ſed de aliis quoque ſtellis, quia *Oetæas* & *Paphias* dixerit, ſic vocatas, quod exortæ eſſent & occidiſſent. Sic ille in Additamento Critico. Verum, quam dabit rationem, cur occidentes ſtellæ & diei locum facientes *Paphiæ* dicantur? At Heſperum *Paphiam lampadem* vel per enallagen numeri *Paphias lampades* cur vocent Poëtæ, nemo ignorat. Nam *ab Idæ jugis Luciferum ſurgere* recte dicit Æneas ut Trojanus. Sic Colchis φόως πιφαύσκων ὕπερθεν Καυκασίου ἠελίοιο βάλλειν ἀντιπέρην... [illegible], apud Apollonium lib. 3. Ægyptiis *Lucifer à Caſia proſpexit rupe diemque Miſit*, Lucanus lib. 10. Poëtæ vero Latini citra tales perſonas Græcorum potius morem ſecuti ab Oeta faciunt eundem proſpicientem. Domitius utraque appellatione ſolis ortum deſcribi facit: alii viri docti ſic loquuntur, ut ſolum occaſum intelligere videantur, quod in Oeta monte oriantur ſtellæ. niſi & ipſi per *lampades Paphias* intelligant Luciferum. At utrumque tempus ita deſignat Statius, ut priori vocabulo diem orientem, poſteriori noctem velit intellectam. Quippe Poëtæ, prout occaſio tulit, tam ſolem quam ſidera procedere ab Oeta fingunt; hic noſter Luciferi *Oetæas*, Heſperi *Paphias lampades* dixit, ut utriuſque exortu totidem dies noctesque ſignificaret.

134. *Cadmeis inclita baccis.*] Baccas lauri vel quaſcumque in Bacchi nemore, vel denique uvas intelligunt. Liber optimus, *induta bacchis*. Voluit, *incluta Bacchis*. Recte ſine dubio *Bacchis*. nam baccæ illæ Cadmeæ ignorabiles. Recte etiam *incluta*. nam cum dicit *Bacchis* non ſignificat perſonas, ſed rem, ipſa videlicet Bacchanalia vel orgia Bacchi. Sic Livius lib. 39. *ſe pro ægroto voviſſe, ubi primum convaluiſſet, Bacchis eum ſe initiaturam.* Et, *Religionis ſe cauſa, ut voto pro valetudine ſua facto liberetur, Bacchis initiari velle.* Item, *Tres in anno ſtatos dies habuiſſe, quibus interdiu Bacchis initiarentur.* Vides, ut *incluta Bacchis* ſit famoſa Orgiis, quod dixerunt antehac quidem, ſed ſine pondere. Virgilius 2. Georg. *& virginibus bacchata Lacænis Taygeta.*

VARIORUM.

133. *Titan ſummum.*] Oriri ſol videtur ex altiſſimis montibus, eſt autem Oeta mons in finibus Theſſaliæ. *Farnabius.*

136. *Phar*

Aſperſa die dumeta rubent:
Phœbique fugit reditura ſoror.
Labor exoritur durus, & omnes
Agitat curas, aperitque domos.
Paſtor gelida cana pruina
Grege dimiſſo pabula carpit.
Ludit prato liber aperto
Nondum rupta fronte juvencus.
Vacuæ reparant ubera matres.
Errat curſu levis incerto
Molli petulans hœdus in herba.
Pendet ſummo ſtridula ramo,
Pennaſque novo tradere ſoli
Geſtit querulos inter nidos
Thracia pellex; turbaque circa
Confuſa ſonat, murmure miſto
Teſtata diem. carbaſa ventis
Credit, dubius nativa vitæ,
Laxos aura complente ſinus.
Hic exeſis pendens ſcopulis,
Aut deceptos inſtruit hamos;
Aut ſuſpenſus ſpectat preſſa

Præ-

GRONOVII.

150. *Turbaque circum Confuſa ſonat.*] Liber optimus & alii *circa.* Quod videntur mutaſſe, ut variarent ſonum. Nam & virum doctum verſ. 355. video edidiſſe: *Velata juxtim præſides adſtat deos:* cum in libris omnibus ſit *juxta.* Gratius: *altaque circa Firmamenta dedit.*

156. *Aut ſuſpenſus ſpectat.*] Sic quidem omnes libri. Vix tamen permittit

VARIORUM.

136. *Phœbique ſoror.*] Luna. *Idem.*

140. *Grege dimiſſo.*] Dimittit gregem, qui carpat pabula. *Idem.* Dicit Seneca, paſtorem grege in paſcua jam dimiſſo, manu ſuâ quoque pabula legiſſe, eidem pecori futura uſui noctu: tale quid factitari ſolitum oſtendit Longus Sophiſta in Paſtoralibus, qui conſulatur. *Grut.*

142. *Nondum ruptâ.*] Nondum enatis corniculis. *Delrius.*

143. *Vacuæ matres.*] Vaccæ, oves, capellæ, lacte evacuatæ. *Farnabius.*

147. *Novo tradere.*] Recens exorto. *Id.*

148. *Nidos.*] Pullos, *Metonym.* Idem.

149. *Thracia.*] Luſcinia, in quam mutata eſt Philomela violata à Tereo Thracum rege, & marito Prognes ſororis ipſius Philomelæ. *Idem.* *Turbaque.*] Turba avicularum miſta, &c. teſtatur diem adeſſe. *Idem.*

155. *Deceptos.*] Eſca reparat hamos, priori à piſcibus erepta. *Farnabius.*

157. *Præ-*

Præmia dextra. ſentit tremulum
Linea piſcem.
Hæc, innocuæ quibus eſt vitæ
Tranquilla quies, & læta ſuo
Parvoque domus, ſpes & in agris.
Turbine magno ſpes ſollicitæ
Urbibus errant, trepidique metus.
Ille ſuperbos aditus regum,
Duraſque fores, expers ſomni,
Colit: hic nullo fine beatus

Com-

GRONOVII.

hoc ſpectaculum operis feſtinatio. Itaque malim, *ſperat*. Petronius: *ſine ſpe prædæ moratur in ſcopulo.* Nec *preſſa* videtur pondere capti piſcis depreſſa, ut interpretantur, ſed rigida, firmata, nihil ut ſe moveat. *Spectare* pro exſpectare, & viciſſim, dixiſſe antiquos, vetus cantilena eſt, mihi nunquam probata. Vel enim librarii errarunt, vel ita ſeſe habent verba, quibus utuntur, ut utrumvis ibi, ſed notione ſua, poni poſſit. de quo alibi.

162. *Turbine magno ſpes ſollicitæ.*] Deſit in Meliſſeo, ubi etiam, *ſpes jam magnis*. Retinet tamen Lipſius loco motum, hoc modo: *ſpes jam magnis Urbibus errant trepidique metus*, *Turbine magno ſpes ſollicitæ*: quæ repetitio illi videtur decora. Mihi vehementer diſplicet, quia media eſt *metus* mentio, & offendit aures τὸ *magno*. Gruterus ex MS. uno ſic ordinat hos anapæſtos: *Linea piſcem. hæc innocuæ Quibus eſt vitæ tranquilla quies, Et læta ſuo parvoque domus. Spes in magnis, ſpes ſollicitæ, Urbibus errant, trepidique metus.* Sed vacillat primus verſus, niſi facias, *tremulos Linea piſces*. Eodem errore ſupra Delrius, *ſeptemſtellæ Arcados Urſæ*, &, frequens enim, inquit, hiatus in hic tragœdiis. Hoc nos ei non credimus. Florentinus dat ſecundum Meliſſeum. Quare fruſtra laboramus, ut garo gerrem addamus. Scribe: *Parvoque domus. Spes in magnis Urbibus errant trepidique metus. Ille ſuperbos, &c.* Verſus iſte, *Turbine magno*, adjectus eſt primum iis libris, quibus, quod præcedit chori, defuit, ſive omiſſum ſive tranſpoſitum, ad explendam ſententiam.

166. *Hic nullo fine beatus Componit opes.*] Flor. tres Delriani, & omnes Commeliniani noſtrique complures *beatas*. Horatius: *beatis nunc Arabum invidet Gazis.*

VARIORUM.

157. *Præmia.*] Piſces captos. *Idem.* *Tremulum.*] Ex arundine appenſum. *Idem.*

158. *Linea.*] Setaceus funiculus, cui hamus appendet. *Delrius.*

159. *Hæc.*] Hæc ſ. agunt ii quibus, &c. In urbibus vero, &c. *Farnabius.* *Innocuæ.*] Non, quæ non nocet, ſed cui ab aliis non nocetur. Servius 2. Æneid. Innocuus, inquit, cui non nocetur: innoxius, qui non nocet. Sed hæc plerumque poëtæ confundunt. *Delrius.*

162. *Turbine magno.*] Magno cum tumultu. Hic incipit Chorus in quibuſdam exemplaribus omiſſis verſiculis antecedentibus. Alii libri hunc Chorum partiuntur in duos; & hic annotatur ſecundus Chorus. *Farnab.*

164. *Ille ſuperbos.*] Patroni (qui & Rex vocatur) veſtibulum cliens ſummo mane colit ut eum ſalutet, cœnam hinc vel ſportulam emeriturus. *Idem.*

166. *Hic nullo fine beatus componit opes.*] Avarus, nec fine quærendi ſibi præſtituto nec uſu beatus. *Farnabius.*

168. Con-

Componit opes, gazis inhians,
Et congeſto pauper in auro eſt.
Illum populi favor attonitum,
Fluctuque magis mobile vulgus
Aura tumidum tollit inani:
Hic clamoſi rabioſa fori
Jurgia vendens improbus, iras
Et verba locat. Novit paucos
Secura quies, qui velocis
Memores ævi, tempora numquam
Reditura tenent. Dum fata ſinunt,
Vivite læti. properat curſu
Vita citato, volucrique die
Rota præcipitis vertitur anni.
Duræ peragunt penſa Sorores,

Nec

GRONOVII.

171. *Aura tumidum tollit.*] Sic è codice Lipſius. Subſcribunt quinque Delriani. Repugnat Gruterus copia fretus pejorum, & quia fluctuum non ſolum *tollere*, ſed & *volvere*. Sufficit ergo, ſi & *tollere* Virgilius: *inſequitur cumulo præruptus aquæ mons. Hi ſummo in fluctu pendent*. Ovidius: *Fluctibus erigitur cælumque æquare videtur Pontus.* Sed non dicit Sèneca fluctum tollere aut volvere, ſed populum fluctu mobiliorem tollère. Ex Horatio: *Hunc ſi mobilium turba Quiritium Certet tergeminis tollère honoribus*. Denique ſic & Florentinus.

VARIORUM.

168. *Congeſto.*] *Quærit, & inventis miſer abſtinet, & timet uti.* Idem.

169. *Illum populi.*] Cauſidicus, rabula, quas ſimulat iras, & verba precio venalia exponit. *Idem.*

174. *Et verba locat.*] Apulejus Apol. *jam conceſſo quodam more rabulis id genus, quo ferinæ ſolent linguæ ſuæ virus alieno dolori locare.* Vide Ammianum lib. 30. paullo poſt principium. *Delrius.* *Novit paucos.*] *Hypallage.* pauci ſecuram quietem norunt. *Farnab.*

175. *Qui velocis.*] Qui memores quam velox ſit tempus, utuntur bono illo irreparabili. *Idem.*

180. *Rota præcipitis.*] Rota ut & ſerpens caudam vorans Hieroglyphice annum deſignat. *namque in ſe ſua per veſtigia volvitur annus.* qui & à circuitu temporis dictus. veteres enim *an* pro *circum* dicebant, quod & in compoſitis apparet. hinc & *annulus* diminutivum. *Idem.*

181. *Duræ peragunt.*] Parcæ quidem, duræ ſatis, vitæ noſtræ ſtamina abſolvunt; nos tamen miſeri homines præpropera manu illa incidimus noſtra freti audacia. ita tu ô Hercules. *Idem.* *Sorores.*] Parcæ, quibus varia nomina tribuuntur, ut ex Pauſania conſtat in Att. in Corinth. & in Achaic. quæ quid ſignificent, auctor lib. de mundo ad Alexand. docet his verbis: τρεῖς αἱ μοῖραι, κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι. νῆμα ἀτράκτου, τὸ μὲν ἐξειργασμένον, τὸ δὲ μέλλον, τὸ δὲ περιστρεφόμενον. τέτακται δὲ, μετὰ μὲν τὸ γεγονὸς, μία τῶν μοιρῶν, Ἄτροπος, ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτά ἐστι. μετὰ δὲ τὸ

Nec ſua retro fila revolvunt.
At gens hominum fertur rapidis
Obvia fatis, incerta ſui:
Stygias ultro quærimus undas.
Nimium, Alcide, pectore forti
Properas mœſtos viſere Manes.
Certo veniunt ordine Parcæ.
Nulli juſſo ceſſare licet,
Nulli ſcriptum proferre diem.
Recipit populos urna citatos.
Alium multis gloria terris
Tradat, & omneis fama per urbes
Garrula laudet, cœloque parem

Tollat

GRONOVII.

191. *Recipit populos urna citatos.*] Ex Horatio lib. 3. od. 1. *Omne capax movit urna nomen.* De hac urna parum ſani ad hunc auctorem traditum video. Nonnemo, Qua cineres condiuntur, vel potius urna judicum infernorum. Alius, judices ſortibus in urnam conjectis legi ſolitos, ſed de hac urna non loqui noſtrum, verum de urna quæſitoris: quæſitorem enim cuſtodiſſe urnas, quæ in tribunali paratæ ad ſortes ducendas, & ad tabellas, in quib. judicum erant ſcriptæ ſententiæ, immittendas. Nihil horum reſpexit Poëta, ſed aliam urnam, ex qua nomina munus aliquod aut opus aut pœnam ſubeuntium educebantur. Exempla ſunt apud Juſtinum 21, 3. & apud Livium 21, 42. & citharœdorum Suetonio Nerone 24. & quod maxime conveniens huic loco, eidem Suetonio Auguſto 13. *patrem & filium pro vita rogantes ſortiri vel micare juſſiſſe.* Ita nunc quoque in pluribus, qui ſimul peccaverunt, ſi placuit paucorum ſupplicio defungi, ſors diſtinguit, quibus venia detur, & qui exemplo impendantur. Sic Horatius, Seneca, Statius fingunt eſſe quandam vaſtam & capacem urnam, in quam conjecta ſint omnia nomina generis humani: inde ut cujuſque nomen excidit, eum mori, & ad aliam urnam, qua capiat judices, de qua infra v. 732. citari. Rurſum Horatius 2, 3. *omnium Verſatur urnâ, ſerius, ocius, Sors exitura & nos in æternum Exſilium impoſitura cymbæ.* Qui locus ob pravam diſtinctionem, quæ in pleriſque libris eſt, male habet. Non enim *verſari urnam*, ut Torrentius accipit, dicitur, quod etſi bene dicatur, tamen ſi dictum hic volumus, hiat indecore oratio: ſed *urna verſari ſortem* cujuſque, ſerius, ocius exituram. Statius in epicedio Glauciæ: *Ibimus omnes, Ibimus immenſis urnam quatit Æacus Umbris.*

VARIORUM.

δὲ τὸ μέλλον, Λάχεσις, εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις· κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὸς, Κλωθὼ, συμπεραίνουσά τε καὶ κλώθουσα ἑκάστῳ τὰ οἰκεῖα. Delrius.

190. *Nulli ſcriptum proferre.*] Præſtitutum, ut bene exponit Franciſcus Polletus lib. 1. fori Romani cap. 6. *Idem.*

192. *Alium multis.*] Non eſt vero abſimile, aliquot hic verſus deſiderari. *Heinſius.*

195. *Curru.*] Triumphali. *Farnabius.*

B 199. Certo

Tollat & aſtris: alius curru
Sublimis eat. me mea tellus
Lare ſecreto tutoque tegat.
Venit ad pigros cana ſenectus:
Humilique loco, ſed certa ſedet
Sordida parvæ fortuna domus:
Alte virtus animoſa cadit.
Sed mœſta venit crine ſoluto
Megara, parvum comitata gregem:
Tarduſque ſenio graditur Alcidæ parens.

ACTUS SECUNDUS.

MEGARA. AMPHITRYON.

Megara abſentiam Herculis deflet enumeratis ipſius ærumnis. Lyci vim & inſolentiam conqueritur. Deſpondentem animum Megaram & deſperantem conſolatur Amphitryon.

Meg. O magne Olympi rector, & mundi arbiter,
Jam ſtatue tandem gravibus ærumnis modum,
Finemque cladi. nulla lux unquam mihi
Secura fulſit. finis alterius mali
Gradus eſt futuri. protenus reduci novus
Paratur hoſtis. antequam lætam domum
Contingat, aliud juſſus ad bellum meat.
Nec ulla requies, tempus aut ullum datur,

Niſi

GRONOVII.

211. *Juſſus ad bellum meat.*] Sic plane codex Etruſcus: ne quemquam moveat, quod recentiorum librorum manus, *exeat*: etſi ſenſum ejus poſſe admitti cenſeat Gruterus. Verſu ſequenti liber idem: *tempus aut ullum vacat.* non *datur.*

VARIORUM.

199. *Certa ſedet.*] Ἐκ βελέων, tuta, & poſita extra pericula. *Idem.*

201. *Alte virtus.*] Superne, ex alto ſuam virtus animoſa habet ruinam. *Id.*

202. *Sed mœſta.*] Sed Megara Herculis uxor crinibus ſolutis fœmineo mœrens ululatu procedit. *Idem.*

204. *Tarduſque.*] Amphitryon ſenio degravatus. *Idem.*

209. *Protenus reduci novus.*] Herculi redeunti nova ſemper ab Euryſtheo objiciuntur monſtra. *Farnabius.*

212. *Nec ulla requies.*] Euſtathius prodidit natum Herculem quartâ Lunâ, quâ qui naſcuntur laborioſam ſint acturi vitam: & quia talis imprimis Hercules fuit; qui vel pro ſe, vel pro aliis labores multos perferunt, *Tetradiſtæ* ſeu *quartâ Lunâ editi* vocantur. ſed

& quin-

Niſi dum jubetur: ſequitur à primo ſtatim
Infeſta Juno. nunquid immunis fuit
Infantis ætas? monſtra ſuperavit prius,
Quam noſſe poſſet. gemina criſtati caput,
Angues ferebant ora, quos contra obvius
Reptavit infans; igneos ſerpentium
Oculos remiſſo lumine ac placido intuens,
Arctos ſerenis vultibus nodos tulit;
Et tumida tenera guttura elidens manu,
Proluſit hydræ. Mænali pernix fera,
Multo decorum præferens auro caput.
Deprenſa curſu eſt. maximus Nemeæ timor

Gemuit

GRONOVII.

213. *Sequitur apprime ſtatim.*] Etruſcus: *aprime*. Quo confirmatur Lipſii, *à primo*, quod & maximi viri D. Heinſii calculo comprobatum eſt, noſque ad alium librum Senecæ pluribus defendimus. Male Delrius *ad prima*, Comelinus *à prima*, idemque & Gruterus *adprima*.

219. *Oculos remiſſo pectore.*] Optime Lipſianus, *lumine*. In Etruſco prima manus erat eraſa, & alia ſubſtitutum, *remiſſo vultu*. Quod qui norant in legem verſus peccare, vicem ejus poſuerunt, *pectore*, ex Phœniſſis v. 187. *remiſſo pectore ac placido feras*: quidam utrumque ſic, *pectore vultu*. At Lipſianus haud dubie formatus ex optimo, antequam mangonem pateretur, ſincerum retinuit: nam ipſa eraſæ ſcripturæ veſtigia ſatis produnt *lumine*.

222. *Præluſit Hydræ*] Etruſcus, ut meliores quique, *Proluſit*. Monuerant & alii è ſuis: ſed quid? (inquit Gruterus) promiſcue utuntur auctores & hoc & illo modo. Forſan. nam ut trepide loquar, facit hic liber antiquiſſimus, qui & in Troadibus verſ. 179. *proludens tuis Iam, Troja, fatis*, Hippolyto verſ. 1057. *Proluſit iræ*, & Medea verſ. 905. *proluſit dolor*, ſine variatione: facit Nazarianus aliique Flori, ex quibus l. 3, 2. *præluderent*, quod obtinebat vulgo, mutatum eſt: ut & Senecæ epiſt. 102. ubi qui adhuc viſi, *meliorique proluditur*. Sic Cicero, Virgilius, Plinius, Juvenalis, quidam & in editis omnibus, quidam in ſcriptis & antiquioribus exemplaribus. Alterum in tam vetuſtis libris, quod meminerim, viſum eſt nullis: etſi recorder apud Senecam de ira 2, 2, in epiſtolis, apud Statium in præfat. 1 Silvarum & in Achilleide vulgo haberi: ſed, ut dixi, membranæ horum librorum illis ætate pares etiamnum verſatæ non ſunt. Apud Hegeſippum quoque de excidio Hieroſol. 3, 8. liber optimus: *Hæc proluſio quædam belli.*

224. *Deprenſa curſu eſt*] Flor. De-

VARIORUM.

& quinctâ Lunâ aliquid inchoare inauſpicatum fabulantur, ex Virgilii Georgicis. Vide Adag. ἐν τετράδι γεγονότες, *quartâ nati Lunâ*: quam Herculis ſidus appellat L. Florus lib. 1. hiſt. cap. 18. *Delrius.*

216. *Gemina.*] Jam in cunis ſerpentes duos à Junone immiſſos vultu interritus & cum riſu eliſit. *Farnabius.*

222. *Mænali.*] Cerva æripes & χρυσοκέρως quam curſu comprehendit in Mænalo monte Arcadiæ. *Idem.*

223. *Caput.*] Cervæ tamen cornutæ non ſunt. Niſi cerva pro cervo per enallagen dicatur. *Idem.*

224. *Nemeæ timor.*] Leo in Nemea

 ſilva

Gemuit lacertis preſſus Herculeis leo.
Quid ſtabula memorem dira Biſtonii gregis,
Suiſque regem pabulum armentis datum?
Solitumque denſis hiſpidum Erymanthi jugis
Arcadia quatere nemora Mænalium ſuem?
Taurumque centum non levem populis metum?
Inter remotos gentis Heſperiæ greges
Paſtor triformis littoris Tarteſſii
Peremptus, acta eſt præda ab Occaſu ultimo.
Notum Cithæron pavit Oceano pecus.
Penetrare juſſus Solis æſtivi plagas,
Et aduſta medius regna quæ torret dies.
Utrinque montes ſolvit abrupto objice,
Et jam ruenti fecit Oceano viam.
Poſt hæc, adortus nemoris opulenti domos,
Aurifera vigilis ſpolia ſerpentis tulit.

Quid?

GRONOVII.

prenſa curſu. maximus Nemeæ timor Preſſus lacertis gemuit Herculeis leo.

229. *Arcadica quatere*] Princeps codicum, ut olim vulgatæ: *Arcadia.* Utque apud Statium: *Arcadia carmen teſtudine menſis.* Immo Virgilium: *Arcadii memoranda inventa magiſtri.* Agamemnone: *Senſit Arcadii populator agri.*

238. *Et jam ruenti*] Optimus cum Lipſiano: *Latam ruenti.* Quod ſi cui minus belle deeſſe conjunctio videbitur, ſcribat: *Utrimque montes ſolvit ac rupto objice Latam ruenti.* Virgilius 2. Georg. *qua vi maria alta tumeſcant Objicibus ruptis.* Sic paullo poſt: *Huc mons & illuc cecidit, & rupto aggere Nova cucurrit Theſſalus torrens via.*

VARIORUM.

ſilva Peloponneſi, inter Cleonas & Phliuntem, maximus illius regionis incolis terror, quem Hercules interfecit. *Idem.*

226. *Stabula.*] Equos humanis carnibus paſtos, à Diomede Thraciæ rege. Biſtonis autem ſtagnum & regio Thraciæ. *Idem.*

227. *Suiſque.*] Æqua veteribus viſa eſt talionis pœna, εἴ κε πάθοι τά κ' ἔρεξε, è lege Rhadamanthi. ita Theſeus Sinin tortis pinubus diſcerpſit, Scirona è rupe præcipitavit, Procruſten ad ſui lecti modulum extendit. *Idem.*

228. *Erymanthi.*] Montis Arcadiæ, ubi & ejuſdem nominis flumen, juxta Pauſan. in Eliac. ſeu lib. 5. & pugnam vide apud Claudian. *Delrius.*

230. *Centum.*] Cretæ. 827. Agam. *Farnabius.*

231. *Inter remotos.*] Geryonem tricorporem Hiſpaniæ regem interemit, ejuſque armenta à Tarteſſo Hiſpaniæ Bæticæ oppido maritimo abegit in Bœotiam, in qua mons Cithæron. *Idem.*

237. *Utrinque.*] Fingitur Herc. collibus inter Abylam & Calpen diremptis intromiſiſſe Oceanum, qui Mediterraneus dicitur. *Idem.*

239. *Nemoris.*] Hortorum Heſperidum, quorum cuſtos præter tres Atlantis filias erat vigil draco. *Idem.*

240. *Aurifera.*] Aurea, Medica, citrea mala, ὄζοις ἀλλ' ἄβρωτα: inquit

Quid? ſæva Lernæ monſtra, numeroſum malum,
Non igne demum vicit, & docuit mori?
Solitaſque pennis condere obductis diem
Petiit ab ipſis nubibus Stymphalidas?
Non vicit illum cœlibis ſemper tori
Regina gentis vidua Thermodontiæ:
Nec ad omne clarum facinus audaces manus
Stabuli fugavit turpis Augiæ labor.
Quid iſta proſunt? orbe defenſo caret.
Senſere terræ pacis auctorem ſuæ
Abeſſe terris. proſperum ac felix ſcelus,
Virtus vocatur. ſontibus parent boni.
Jus eſt in armis, opprimit leges timor.
Ante ora vidi noſtra, truculenta manu
Gnatos paterni cadere regni vindices;
Ipſamque Cadmi nobilis ſtirpem ultimam
Occidere. vidi regium capitis decus

Cum

GRONOVII.

248. *Turpis Augiæ labor*] MSS. quotquot vidi, *Augei*. Vnde dubitare cœpi, annon hæc vox irrepſiſſet ex annotatione, cum ſcripſiſſet auctor: *Stabuli fugavit turpis Elei labor*. Sic apud Ovidium 3. met. 576. reddiderant: *Fluminis Alphei veteres narravit amores*: cum ſit in melioribus: *Fluminis Elei*, teſtibus Berſmanno & Heinſio.

255. *Regni vindices*] Futuros, ſi daretur. Sophoclem imitatur in Electræ principio: Ὅθεν σε πατρὸς ἐκ φόνων ἐγώ ποτε Πρὸς τῆς ὁμαίμου καὶ κασιγνήτης λαβὼν Ἤνεγκα, κἀξέσωσα, κἀξεθρεψάμην Τόσον δ' ἐς ἥβης, πατρὶ τιμωρὸν φόνου.

VARIORUM.

inquit ille apud Athen. 3. lib. 7. *aliis*, pecora nativo rutilo colore inſignia cum μῆλα hæc & illa denotent. *Idem*.

241. *Lernæ monſtra*.] Hydram & canerum. *vel* ſolam Excetram quam propter amputata capita repullulantia vocat monſtra. *Ut & numeroſum malum*. *Idem*.

244. *Stymphalidas*.] Aves à Stymphalo Arcadiæ palude dictas, quas ærei crotali crepitu fugavit. *Idem*.

246. *Regina gentis*.] Hippolyte regina Amazonum juxta Thermodonta fl. Cappadociæ incolentium. *Idem*.

247. *Nec ad omne*.] Nec dedignatus eſt Augiæ regis Elidis bubile, in quo 3000. boum ſtabulaſſent, nec per 30. annos expurgatum fuiſſet, purgare immiſſo fl. Peneo vel Alpheo. *Idem*.

249. *Caret*.] Demiſſus ipſe ad inferos. *Idem*.

250. *Senſere*.] Quia illo abſente Lycus interfecto Creonte & liberis regnum occupavit. *Idem*.

255. *Gnatos paterni*.] Filios Creontis patris mei aſſertores regni paterni, &c. Ultimos ſtirpis Cadmi. *Idem*.

257. *Regium*.] Diadema cum ipſo Creontis capite ablatum. *Idem*.

259. *Fe-*

Cum capite raptum. quis ſatis Thebas fleat?
Ferax deorum terra quem dominum tremis?
E cujus arvis, eque fecundo ſinu
Stricto juventus orta cum ferro ſtetit;
Cujuſque muros natus Amphion Jove
Struxit, canoro ſaxa modulatu trahens;
In cujus urbem non ſemel divûm parens
Cœlo relicto venit; hæc quæ cœlites
Recepit, & quæ fecit, & (fas ſit loqui)
Fortaſſe faciet, ſordido premitur jugo.
Cadmea proles, civitaſque Amphionis,
Quo decidiſtis? tremitis ignavum exulem,
Suis carentem finibus, noſtris gravem?
Qui ſcelera terra quique perſequitur mari,
Ac ſæva juſta ſceptra confringit manu,

Nunc

GRONOVII.

259. *Quem dominum tremit?*] Etruſcus à manu prima eleganti ſimul apoſtrophe ac proſopopœiâ: *quem dominum tremis?* Sic mutaverunt ſuperius: *Juno, cur nondum furis?*

267. *Sordido*] Cicero 12. fam. 1. *Manabat illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi & otio diffiderem urbano: ſed ita compreſſum eſt, ut mihi videamur omne jam ad tempus ab illo dumtaxat ſordidiſſimo periculo tuti futuri.*

268. *Atque Ophionius cinis*] Palmaria emendatio Dan. Heinſii, *civitaſque Amphionis*, ex corrupta pluſculorum, *cinis atque Ophionius.*

269. *Quo decidiſtis?*] Rectius, inquit Fabricius, *recidiſtis.* Sed illud habuit liber optimus à manu prima, (nam poſterior alterum fecit) & videtur illa ætas maluiſſe. Tacitus 3. annali: *Huc decidiſſe cuncta, ut ne juvenis quidem accepto tanto honore adiret urbis deus, ingrederetur ſenatum.* Agamem. *rupto crederes cœlo deos Decidere.* Vide quæ notamus ad epiſt. 75.

272. *Sceptra confregit*] Florentinus, *confringit*: ut ante, *perſequitur.*

VARIORUM.

259. *Ferax.*] Quæ Bacchum, Palæmona, Leucotheam, tot deos peperit. *Idem.*

259. *Quem dominum.*] Quam ignavum, vilem, improbum, ſcilicet exulem? *Idem.*

261. *Stricto.*] Ex dentibus ſerpentis à Cadmo interfecti ſeminatis nati ſunt homines armati, qui mutuis vulneribus perierunt. *Idem.*

262. *Amphion.*] Jovis ex Antiope filius lyræ à Mercurio acceptæ modulatu ſaxa ad extruendas Thebas traxit. *Idem.*

264. *Non ſemel.*] Venit enim ad Semelen, Antiopen, Alcmenam. *Idem.*

265. *Quæ cœlites.*] Quæ in deorum numerum retulit, Bacchum, Semelen, Dircen, &c. ſupr. ℣ſ. 258. *Idem.*

267. *Fortaſſe.*] Hoc dicit propter Herculem indigetem cœlo deſtinatum. *Idem.*

268. *Cadmea.*] Thebana, à Cadmo conditore. *Idem.*

269. *Tremitis.*] Cum tremore paretis ignavo Lyco. *Idem.*

271. *Qui ſcelera.*] Hercules interea qui aliis ſceleſtam vim prohibet, abſens

Nunc ſervit abſens, fertque quæ ferri vetat:
Tenetque Thebas exul Herculeas Lycus.
Sed non tenebit. aderit, & pœnas petet,
Subituſque ad aſtra emerget: inveniet viam,
Aut faciet. Adſis ſoſpes & remees, precor:
Tandemque venias victor ad victam domum.
Emerge conjux, atque diſpulſas manu
Abrumpe tenebras: nulla ſi retro via,
Iterque clauſum eſt, orbe diducto redi;
Et quidquid atra nocte poſſeſſum latet,
Emitte tecum. dirutis qualis jugis
Præceps citato flumini quærens iter,
Quondam ſtetiſti; ſciſſa cum vaſto impetu

Patuere

GRONOVII.

273. *Nunc ſervit abſens*] Sumpſit ab Ovidio, apud quem Halcyone lib. 11. met. *Nunc abſens pereo: jactor nunc fluctibus abſens.*

277. *Et remees tuis:*] Quod Lipſianus, *& remees, precor*, non ex interpretatione, ut ſuſpicantur, ſed ex principe librorum depromptum eſt: itaque cur ſperneremus, nulla ratio fuit. Idem ſequente verſu: *diſpulſas manu*; quod non modo notavit è ſuo Lipſius, ſed etiam è veſtigiis membranarum poſt eruiſſe ait amicus ejus. non *depulſas*.

280. *Nulla ſi vetito via,*] Hanc lectionem, abſque Florentino eſſet, nec ſollicitarem ipſe, nec ſollicitantium auctoritati parerem. Si, diceret, tibi vetito ac prohibito evadere nulla eſt via, & ſi iter eſt clauſum, at tu fac ipſe viribus viam. Sed Etruſcus ille: *nulla ſi retro via.* Quod libens amplector. Supra: *Patefacta ab imis manibus retro via eſt.* Et ſane τὸ *vetito* præfert vim quandam majorem, ipſum quæ contineat Herculem: qui ſi vetari poteſt, ne remeet, poteſt etiam vetari, ne orbem terrarum diducat. At *nulla ſi retro via* ſignificat tantummodo invium quoddam naturale, quod fœdere communi rerum nequeat tranſiri: & Herculem liberum ſuarumque virium compotem relinquit, quibus uti poteſt ad pervium faciendum.

285. *Quondam dediſti;*] A Fabricio ſic legitur præfato, in aliis, *ſtetiſti*, inepte, *feciſti*, inerudite conſpici. Sed medium firmat Florentinus, neque ullas ejus ineptias agnoſco. Plenum

VARIORUM.

ſens ſervitutem & tyrannidem in ſuis fert. *Idem.*

273. *Fertque quæ ferri.*] Suſtinet mala, quæ avertit ab aliis, patitur, quæ facit ne alii patiantur. ſic recte Lugd. & multi manuſ. & placet. non male tamen Lipſienſ. *fertque quæ fieri.* Fertque ſcilicet ipſius ille tyrannidem, qui aliis libertatis aſſertor. Baſilienſ. corrupte; *fert quæ fieri vetat.* Delrius.

279. *Emerge.*] Ab inferis, quos in centro terræ credebant. *Farnabius.*

281. *Orbe diducto.*] Dirupta terra. *Idem.*

283. *Dirutis.*] Ut quondam divulſis Oſſa & Olympo exitum dediſti Peneo fl. in mare, atque aperuiſti Tempe amœniſſima Theſſaliæ loca. Quod vero hic Seneca, Catullum & Diodorum ſecutus, Herculi tribuit; hoc Herodotus in Polyhymnia, & Claudian. lib. 2. de raptu, Neptuno aſſcripſerunt. *Idem.*

Patuere Tempe. pectore impulſus tuo
Huc mons & illuc cecidit, & rupto aggere
Nova cucurrit Theſſalus torrens via.
Talis parentes, liberos, patriam petens,
Erumpe; rerum terminos tecum efferens:
Et quidquid avida tot per annorum gradus
Abſcondit ætas, redde; & oblitos ſui,

Luciſ-

GRONOVII.

immo majeſtatis eſt verbum, victoremque & voti potentem decet. Troadibus: *Stat avidus iræ victor.* Vel eſt connitentis contendentiſque, & arduum quid parantis. Statius: *Stat ſexus rudis inſciuſque ferri, Et pugnas capit.* Apud Virgilium Entellus, *adverſi contra ſtetit ora juvenci.* Nam *quærens* non conatum modo, ſed effectum quoque denotat, ut pro *acquirere* Latinis ſæpe uſurpatur. Plautus Ciſtellaria 4, 2, 21. *Ecquem vidiſti quærere hic ciſtellam cum crepundiis, quam ego hic amiſi miſera?* Frequens Juſtino. *Quærens iter* eſt faciens iter. Nat. quæſt. 2, 54. *fugam quærit & cum ſono evadit.* Status igitur intelligitur vires Herculeas expromentis atque earum eventu potiti. Sed & Medea: *thalamis horridæ meis Quales ſtetiſtis.*

290. *Rerum terminos*] Non ceperunt, qui explicare conantur. *Rerum termini* ſunt res ipſæ poſt finem inter nos ſuum. id quod ſunt res, quum deſierunt eſſe. Quod potiſſimum quidem ad homines pertinet: ſed adeo laxe loquuntur veteres, ut quæçumque ad ſuperos intereunt, eo deferri velle videantur. Sic Horatio *mors ultima linea rerum.* Orpheus apud Ovidium: *In quem recidimus quicquid mortale creamur.* Amphiaraus Statio: *ô cunctis finitor maxime rerum.* Claudianus lib. 1. de raptu: *opibus quorum donatur avaris Quicquid in orbe perit.* Neque alii ſunt *populi* Lethe hauſta *ſui*, id eſt, prioris naturæ ſuæ, *obliti*, quam ipſi mortui. Fruſtra enim aucupatur verba Gruterus, ut Ditem & ejus adminiſtros inducat. *Quicquid avida tot per annorum gradus Abſcondit ætas* non ſunt, qui à primo ſeculo præciſe, (ſecluſis qui acceſſerunt poſtea) illic fuerunt: ſed quod poſt ortus & occaſus gignentium, prius, poſterius, à tempore rerum edaci, eo demiſſum, in hunc diem abſconditur.

VARIORUM.

287. *Huc mons & illuc*] Mons prius contiguus diviſus eſt in duos Oſſam & Olympum. *Farnabius.* Contigui montes, Oſſa & Olympus, diviſi, admiſerunt aquarum fluenta, ut per medium ſpacium fluerent. Apollodor. lib. 1. putat hanc diviſionem factam diluvio Deucalioneo. Seneca lib. 6. Nat quæſt. terræmotu accidiſſe. idque valde veriſimile. *Delrius.*

288. *Theſſalus torrens.*] Peneus. *Farnabius.* Multa quidem Theſſaliæ nobilia flumina, ſed poſtulant adjuncta, de Peneo intelligi: alioquin etiam per excellentiam ei hoc nomen competit. Apollonii Schol. in 3. ſcribit multa quidem Theſſaliam ornare influentia flumina, præcipua tamen cenſeri quatuor, Peneum, Apidanum, Paniſum, & Enipeum; excellere autem & nobiliorem reliquis Peneum, obſcurare aliorum nomina. ὁ Πηνειὸς τῷ ὀνόματι καλλικρατῶν, ἀνωνύμους τοὺς ἄλλους ποιεῖ. *Delrius.*

290. *Rerum terminos.*] Cerberum tricipitem, id eſt mortem, cujus genera tria, naturale, violentum, fortuitum. *Farnabius.*

292. *Oblitos.*] Mortuos, qui epota Lethe quæcunque in vivis fecerant obliti ſunt. *Idem.* *Oblitos ſui Luciſque, &c.*] Ego Ditem deſignari puto, ejuſque admini-

Luciſque pavidos ante te populos age.
Indigna te ſunt ſpolia, ſi tantum refers,
Quantum imperatum eſt. Magna ſed nimium loquor,
Ignara noſtræ ſortis. Unde illum mihi,
Quo te tuamque dexteram amplectar, diem;
Redituſque lentos nec mei memores querar?
Tibi, ô deorum ductor, indomiti ferent
Centena tauri colla: tibi, frugum potens,

Secreta

GRONOVII.

295. *Magna ſi nimium loquor,*] Indignum facinus, mutatam eſſe meliorum librorum & veterum editionum ſcripturam: *Magna ſed nimium loquor Ignara noſtræ ſortis. Unde illum mihi.* Megara, ingenti deſiderio mariti pœne extra ſe rapta, ſuperbius locuta fuerat: ingratiis Plutonis erumperet Tartaro, & jure victoriæ virtuteque ſolita egreſſus ſecum traheret atque in lucem educeret inferos. Hic ad ſe redit, & recordata fortunæ præſentis nimia priora dicta caſtigat: *magna ſed nimium loquor Ignara noſtræ ſortis.* Ut Andromache in Troadibus: *ſed mei fati memor Tam magna timeo vota.* Subjicit: *unde illum mihi diem?* hoc eſt, en unquam ille dies veniet? quis me deorum tam felicem reddet, ut illum diem videam? Uſus particulæ, quem vindicavimus etiam Statio in epithalamio Stellæ & Violantillæ. Seneca de beneficiis 3,36. *unde certamen optabile, unde tantam felicitatem parentibus, ut fateantur ſeipſos filiorum beneficiis impares?* Epiſt. 95. *Unde iſta tam rapacia virtutis ingenia vel ex ſe fertilia?* Horatius Sat. 2.6. *ergo nunc Dama ſodalis Nuſquam eſt. unde mihi tam fortem tamque fidelem?* Sat. 7. *Unde mihi lapidem? quorſum eſt opus? unde ſagittas?* Subdiderunt: *adde illum mihi:* quo abrepta manus illuſtris viri: *at da illum.*

300. *Tibi frugum parens,*] Recte, ait Lipſius: ſed nec male vetus, *potens.* Delrius: *parens* non rejicio; non male Mog. Herb. Ven. *potens:* &, niſi fallor, hoc Senecæ. Et hoc profecto tantum; non etiam illud, quod à correctoribus,

VARIORUM.

miniſtros. hos enim per cunctos annorum gradus abſcondit ætas, non etiam mortuos. Facit autem *oblitos ſui*, quod præ metu jam non amplius meminiſſent ferociæ aut virtutis priſtinæ. *Gruterus.*

293. *Luciſque.*] Lucem non ferentes, tenebris aſſuetos. *Farnabius.*

295. *Quantum.*] Cerberum juſſu Euryſthei. *Idem.*

299. *Tibi,*] Voveo tibi, ô Jupiter, Hecatomben. negat tamen Servius Jovi taurum immolari, abſque piaculo aut malo omine. quod & in hoc voto locum habet, propter furorem Herculis & necem Megaræ & liberorum. *Med.* 60. Idem.

300. *Centena tauri.*] Vovet Jovi Taurorum Hecatomben, ſi ſibi detur adhuc Herculis conſpectu & conjugio frui: quod quia conſecuta non eſt, appoſite irrito voto, & non impetratis optatis, improbatas etiam victimas illam fingit polliceri. Quemadmodum apud Virgil. lib. 3. Æneas cœlicolûm regi taurum mactat in littore, *committens rem inſolitam & piacularem, ut monſtro locum faceret ſecuturo,* inquit Macrob. lib. 3. cap. 11. notans vetitum, Jovi taurum immolare: ſicut ergo Maro ad futura reſpexit, ut oſtenderet, non litatum: ſed ſecutum *horrendum dictu & mirabile monſtrum:* ita noſter pari acumine ad eventum reſpiciens, ut oſtenderet Megaram mariti reditu, non modo non conſecutam miſeriarum, quem ſperabat, finem; ſed in majores multo miſerias incidiſſe, hoſtiam fecit contrariam, votum improbum,

Secreta reddam ſacra: tibi muta fide
Longas Eleuſin tacita jactabit faces.
Tum reſtitutas fratribus rebor meis
Animas, & ipſum regna moderantem ſua
Florere patrem. ſi qua te major tenet
Clauſum poteſtas; ſequimur. aut omnes tuos
Defende reditu ſoſpes; aut omnes trahe.
Trahes, nec ullus eriget fractos deus.
Amph. O ſocia noſtri ſanguinis, caſta fide

Servans

GRONOVII.

& propterea rejicimus. Sic Etruſcus, ſic Voſſianus, ſic præterea tres inſpecti nobis, & omnis fere Pall. manus. Virgilio Juno Æolum *Nimborumque facit tempeſtatumque potentem.* Ovidius 4. met. *Sic victrix jußique potens.* Et lib. 9. *Diva potens uteri.* Horatio, *diva potens Cypri*, & *Lyræ Muſa potens*, & Bacchus *potens Naiadum Baccharumque.* Seneca natur. quæſt. 1, 16. *materiam excipiendarum imaginum potentem.* Sic meliores ſcripti, & quo nos in Britannia uſi ſumus. Subdiderant, *capacem.* Vide ad Livium, 23, 16.

301. *Tibi multa fide Longas, Eleuſi,*] Pall. apud Comelinum: *Eleuſim.* Unde Scaliger, *Eleuſin.* Recte: & ſic Etruſcus à manu prima: ſed & cætera ejuſdem auctoritate ita legenda: *tibi muta fide Longas Eleuſin tacita jactabit faces.* Alloquitur Cererem, eique vovet ſua cura, ſumtu atque apparatu ſacra & λαμπαδουχίαν Eleuſine. Ut hic *mutam fidem*, ſic *tacitam fidem* habes Thyeſte verſ. 317. Troadibus: *An ſacris gaudens tacitis Eleuſin?* Conjungit utrumq; vocabulum in alia re Lucanus lib. 1. *Et tacito mutos volvunt ſub pectore queſtus.* Silius lib. 15. *Et muta elabi tacito jubet agmina paſſu.* Ovidius quoque *muta ſilentia* dixit lib. 4. & 7. metam. Ne quidquam ſupervacuum putes. Infra Herc. Fur. *mutis tacitum litoribus mare.* Lepidi hic alioquin interpretes, *multam fidem* referentes ad caſtus illis ſacris proprios, quaſi ſit, abſtinendo venereis & vino & Punicis malis, &c. tum τὸ *Eleuſi*, accipientes vocandi caſu, quaſi *Eleuſis* cognomen ſit Cereris.

306. *Aut omnes tuos*] Melius Florentinus: *tuo Defende reditu.*

VARIORUM.

Donatus tamen etiam taurum Jovis ſacrificio adhibet, & apud Ovid. libr. 4. Metamorph. Perſeus occiſo ceto, & Andromedâ liberatâ. Et eodem ſenſu Chor. Medeæ 59. *Primus ſceptriferis colla Tonantibus Taurus celſa ferat tergore candido, &c.* An ergo jure id Pontificio privatis interdictum, regibus Deorumque filiis licuit dumtaxat, iiſque omnibus qui ſuperiorem in terris non agnoſcebant? ſuſpicor. mira alias ſcriptorum diſſidentium pugna. Nec illud quidem Juvenalis patitur ſubſiſtere, qui Sat. 12. in princ. privatis quoque ſacrificiis Taurum tribuit. Sed quid ſi Satyricum dicam id reprehendere? *Delrius.*

300. *Tibi frugum.*] Tibi ô Ceres ſacra ſolvam. *Farnabius.*

303. *Tum reſtitutas.*] Tu ô conjux mihi redditus penſabis fratres & patrem. *Idem.*

305. *Si qua.*] Si qua poteſtas inferorum major, quam tua eſt, te detinet, & nos te prompte ſequimur. *Idem.*

309. *O ſocia noſtri.*] O conjux Herculis, filii mei. *Idem.* Initium colloquii faciunt mei manſc. & Moguntinenſ. & Herbipolenſ. Non tamen ſupervenit in ſcenam prodiens Amphitryo; prius enim prodierat una cum Megarâ, ut ex fine præcedentis Chori conſtat.

Servans torum gnatoſque magnanimi Herculis,
Meliora mente concipe, atque animum excita.
Aderit profecto, qualis ex omni ſolet
Labore, major. *Meg.* Quod nimis miſeri volunt,
Hoc facile credunt. *Amph.* Immo quod metuunt nimis,
Nunquam amoveri poſſe, nec tolli putant.
Prona eſt timori ſemper in pejus fides.
Meg. Demerſus, ac defoſſus, & toto inſuper
Oppreſſus orbe, quam viam ad ſuperos habet?
Amph. Quam tunc habebat, cum per arentem plagam
Et fluctuantes more turbati maris
Abiit arenas; biſque diſcedens fretum,
Et bis recurrens: cumque deſerta rate
Deprenſus hæſit Syrtium brevibus vadis,
Et puppe fixa maria ſuperavit pedes.
Meg. Iniqua raro maximis virtutibus
Fortuna parcit: nemo ſe tuto diu
Periculis offerre tam crebris poteſt:
Quem ſæpe tranſit caſus, aliquando invenit.

Sed

GRONOVII.

317. *Demerſus ac defoſſus*] Seneca conſolatione ad Marciam de Octavia: *ipſam magnitudinis fraternæ nimis circumlucentem fortunam exoſa, defodit ſe, atque abdidit.* Ad Polybium c. 32. *quæ* (miſericordia Cæſaris) *cum ex ipſo angulo, in quo ego defoſſus ſum, complures multorum jam annorum ruina obrutos effoderit, & in lucem reduxerit.* Nat. quæſt. 5, 15. *Quæ tanta neceſſitas hominem ad ſidera rectum incurvavit & defodit.* Sumpſit à Virgilio in Culice: *Defoſſaſque domos ac tartara nocte cruenta Obſita.*

VARIORUM.

conſtat. quare putem non eſſe à ſuperioribus ſeparanda. *Delrius.*

316. *Prona.*] Pejora facilius credimus, quam meliora. Aliqui ajunt hoc Megaræ eſſe reſponſum, quæ quaſi aſſentiens dicit, ô Amphitryon, verum dixiſti, quod timor pronus eſt fidem & credulitatem habere ſemper ad pejora, ſed vellem ſcire, cum Hercules jaceat demerſus quam viam habeat redeundi? q. d. nullam. *Farnabius.*

319. *Quam tunc.*] Æque ac evaſit Syrtes, ſinus duos in mari Lybico cumulis arenæ, qui ventorum arbitrio agitantur, varie vadoſi, & fluxu refluxuque impetuoſi naves ad ſe trahunt: unde & nomen iis à σύρω traho. *Idem.*

324. *Pedes.*] Apollodorus lib. 2. Biblioth. fabulatur aureum poculum ab Apolline Herculem accepiſſe dono, atque eo Oceanum tranaſſe: quia (ut docet Macrob.) uſus navigio, cui nomen, *Scyphus.* Alii volunt uſum æreo lebete; pro velo, leonis pelle; pro malo, clavâ; pro rudentibus, pharetræ loris; pro remo, arcu. unde manavit proverbium ἄλλο γένος κώπης. *aliud remi genus.* refert Plutarch. in Collectan. *Delrius.*

330. *Qua-*

Sed ecce, ſævus ac minas vultu gerens,
Et qualis animo eſt, talis inceſſu venit
Aliena dextra ſceptra concutiens Lycus.

LYCUS. MEGARA. AMPHITRYON.

Lycus Thebis à Creonte in exilium miſſus, Hercule ad inferos profecto, cæſo Creonte cum filiis, quo regnum occupatum ſibi firmet, Megaræ nuptias ambit, abnuenti vim minatur.

Lycus. Urbis regens opulenta Thebanæ loca,
Et omne quidquid uberi cingit ſolo,
Obliqua Phocis, quidquid Iſmenos rigat,
Quidquid Cithæron vertice excelſo videt,
Et bina findens Iſthmos exilis freta,
Non vetera patriæ jura poſſideo domus

Ignavus

GRONOVII.

332. *Urbis regens*] Hunc verſum cum quatuor ſequentibus Megaræ adſignant libri vulgati, ipſi Lyco membranæ Florentinæ: meo quidem judicio multo decentius. Nam ut Megara, primum inimiciſſima tyranno, dein tantis ærumnis ac miſeriis affecta, magnifice atque otioſe potentiam ejus extendat, ac latos imperii fines metiatur, quam eſt intempeſtivum? At ut ipſe inflatus fortuna & plenus ſui miretur, quod tam late imperet, præſertim virtuti illud ſuæ acceptum relaturus, cum contemtione illorum, qui relictis acquieſcunt & nihil pararunt ipſi, nemo non videt eſſe perſonæ aptiſſimum. Ego, inquit, Thebarum dominus & Phocidos univerſæque Bœotiæ, non hæc obtineo ignavus hæres avitorum regnorum, &c. Sic Atreus apud veterem Poëtam: *Rex impero Argis. ſceptra mihi liquit Pelops, Qua ponto ab Helles atque ab Ionio mari Urgetur Iſthmos.*

334. *Quicquid Iſmenus rigat.*] Etruſcus, *Iſmenos.* Et probat idem ſæpius hujuſmodi vocabula in his tragœdiis Græco ſono fuiſſe prolata. Sic ℣ſ. 376. *Tityos.* Hippolyto ℣ſ. 14. *Iliſſos.* Oedipo ℣ſ. 426. *Araxen,* & ℣ſ. 467. *Pactolos.* Medea ℣ſ. 13. *Corinthos* & ℣ſ. 87. *Alpheoſque,* Oetæo Hercule ℣ſ. 501 *Euenos*, ℣ſ. 935. *Pluton*, ℣ſ. 1248. *Amphitryon.*

VARIORUM.

330. *Qualis.*] Superbus & ferox, quod vel ex inceſſu patet. *Farnabius.*

331. *Aliena*] Uſurpata, inf. ℣ſ. 336. *Idem.*

334. *Obliqua Phocis.*] Regio Græciæ ad ſinuoſum litus Criſſæum. *Farn.*

334. *Iſmenus.*] Bœotia, quam rigat fluvius Iſmenus, quamque proſpicit mons Cithæron. *Idem.*

336. *Iſthmos.*] Peloponneſiacus, anguſtiæ ſex millium inter Ægæum & Jonium maria, in quo Iſthmo eſt Corinthus, unde & Corinthiacus dicitur. *Idem.*

337. *Non vetera.*] Contrarium tamen tradit Euripides, in Hercule μαινομένῳ, Julius Hyginus in fabulis, non quidem, ut arbitror antiquus ille, qui Auguſti tempore vixit, & de Virgilio teſte Gellio lib. 16. & de urbibus Italiæ auctore Servio 7. Æneidos ſcripſit, ſed alius recentior. *Lycum*, inquit, *Neptuni filium, quod Megaram, Creontis filiam, uxorem ejus, & filios Therimachum & Ophitem occidere voluit, interfecit.* Delrius.

340. *Vir-*

Ignavus hæres: nobiles non ſunt mihi
Avi, nec altis inclytum titulis genus;
Sed clara virtus. qui genus jactat ſuum,
Aliena laudat. Rapta ſed trepida manu
Sceptra obtinentur: omnis in ferro eſt ſalus.
Quod civibus tenere te invitis ſcias,
Strictus tuetur enſis. alieno in loco
Haud ſtabile regnum eſt. una ſed noſtras poteſt
Fundare vires, juncta regali face
Thalamiſque Megara. ducet è genere inclito
Novitas colorem noſtra. non equidem reor

Fore

GRONOVII.

347. *Thalamiſque Megara*] Diſputat hic vir doctus calamitatem Oedipi poſt Herculis demum mortem contigiſſe. Quomodo enim, inquit, ille non interfuiſſet prælio nobili ad Thebas? Reſpondeo, quia credibile eſt longe tum abfuiſſe vagantem per orbem terrarum domandis monſtris: ut etiam abfuit, dum Lycus Creonta cædit. Quærit iterum: Quomodo ad ipſum non potius confugere ſupplices quam ad Theſei filium? Hic confundit duo ſupplicum genera, Ἱκέτιδας Euripidis & Ἡρακλείδας: nam ad Theſei filium confugerunt Ἡρακλεῖδαι, jam mortuo Hercule: Supplices vero in hoc bello Thebano, non ad Theſei filium, ſed ad ipſum patrem decucurrerunt.

347. *Ducet è genere inclito*] Non à parmis, non à pictoribus, tinctoribus, aliptis, ut volunt: ſed ab illis corporibus, quæ propinquitate alicujus colorem adſumunt. Lucretius lib. 4. *Nam certe jacere ac invergi multa videmus, Non ſolum ex alto penituſque, ut diximus ante, Verum de ſummis ipſum quoq; ſæpe colorem. Et vulgo faciunt id lutea ruſſaque vela, Et ferrugina, cum magnis intenta theatris Per malos vulgata trabeſque trementia flutant.* Juvenalis Sat. 2. *Uvaque conſpecta livorem ducit ab uva.* Sic & quæ ſole fuſcantur, aut maturantur, *colorem ducunt.*

VARIORUM.

340. *Virtus.*] Sup. ꝟſ. 250. *Proſperum ac felix ſcelus Virtus vocatur.* Farn.

343. *Quod civibus.*] Malus imperii eſt cuſtos metus. Quem enim metuunt, periiſſe expetunt. *Idem.*

344. *Alieno.*] Regnum occupatum haudquaquam firmum eſt. *Idem.*

345. *Una.*] Mihi novo homini addent nobilitatis colorem Megaræ nuptiæ. *Idem.*

347. *Megara.*] Cum Hercules Ergynum Minyarum regem crudeliſſimum fudiſſet Thebanos infeſtantem; Thebanorum rex Creon, ut animi grati benevolentiam teſtaretur, Herculi filiam ſuam Megaram deſpondit, conceſſa etiam regni ſocietate, ſed dubium an hic ille Creon Iocaſtæ frater, de quo in Oedipo noſtri, & apud Sophoclem in Oedipo utroque & Antigonâ. videtur. nam ſupra dixit Megara, Creonte & filiis interemtis, occidiſſe ſtirpem ultimam Cadmidarum. & infrà verſu 495. clare meminit Oedipi ut jam defuncti. quare hæc tragœdia foret poſtponenda Oedipo. ſed quia id non conſtat, & forte hic Creon alius. videtur etiam Oedipi calamitas jam mortuo Hercule obtigiſſe. quomodo enim ille non interfuiſſet prælio illi nobili ad Thebas? quomodo ad ipſum non potius confugêre ſupplices, quam ad Theſei filium? ſunt & alia multa huic conjecturæ faventia, ſed res non tanti. *Delr.*

351. Tot

Fore ut recuſet, ac meos ſpernat toros.
Quod ſi impotenti pertinax animo abnuet,
Stat tollere omnem penitus Herculeam domum.
Invidia factum ac ſermo popularis premet?
Ars prima regni, poſſe te invidiam pati.
Tentemus igitur: fors dedit nobis locum.
Namque ipſa triſti veſtis obtentu caput
Velata, juxta præſides aſtat deos,
Laterique adhæret verus Alcidæ ſator.
Meg. Quidnam iſte, noſtri generis exitium ac lues,
Novi parat? quid tentat? *Lyc.* O clarum trahens
A ſtirpe nomen regia, facilis mea
Parumper aure verba patienti excipe.
Si æterna ſemper odia mortales agant,
Nec cœptus unquam cedat ex animis furor,
Sed arma felix teneat, infelix paret;
Nihil relinquent bella: tum vaſtis ager
Squallebit arvis. ſubdita tectis face

Altus

GRONOVII.

352. *Invidia factum ac ſermo*] Recte Gruterus, *factum*, & ſic Etruſcus à manu prima. Tollere Herculeam domum non faſtus erat, ſed crudele facinus. Cur autem homini docto ſcribendum fuerit viſum, *at ſermo*, ipſe ſolus, ſi tamen, viderit. Eſt enim ἐν διὰ δυοῖν. quale Juſtini lib. 12.. *quantum in exercitu ſuo, quantum apud devictas gentes fabularum atque invidiæ fecerit.*

362. *Odia mortales agant.*] Flor. cum Lipſiano: *gerant.* Sic in Thyeſte: *ſi bella abnuunt Et gerere nolunt odia.*

VARIORUM.

351. *Tollere.*] Statutum eſt mihi ipſam cum liberis è medio tollere & Herculeam domum radicitus exſtirpare. *Farnabius.*

354. *Tentemus.*] Megaram ad nuptias. *Idem.*

355. *Triſti.*] Pulla, lugubri. *Idem.*

356. *Juxta præſides.*] Non bene capitur hic locus vulgo. Præſides Deos vocat, quos aliter præſtites, imitatione Græcorum, qui προστατηρίους ab eadem mente vocarunt. Eorum ara juxta fores poſita erat. Hæc eſt, de qua intelligit. *Scaliger.*

357. *Verus.*] Neque enim agnoſcit tyrannus Jovem eſſe Herculis patrem quem & Alcidem vocat ab Alcæo avo paterno, *alii* ab ἀλκὴ, robur. *Farn.*

362. *Si æterna.*] Non debet ſollicitari vox *agant.* nihil enim illa Latinius. ſive admittamus vocem *odia* eſſe primi caſus, *mortales* vero quarti, (ut volebat Janus Douza F.) ſive contra. nam ecce Hippol. 541. *ſuccenſas agit Libido mentes.* Oedip. 754. *Dominumque canes egere ſuum.* Horatius Epod. 8. *Acerba fata Romanos agunt.* Valerius Flaccus 5. Argon. *Typhin agit violenta lues.* Noſter etiam ſupra 27. *Vivaces aget Violentus iras.* Gruterus.

369. *Par-*

Altus ſepultas obruet gentes cinis.
Pacem reduci velle, victori expedit;
Victo neceſſe eſt. particeps regno veni:
Sociemus animos. pignus hoc fidei cape:
Continge dextram. quid truci vultu ſiles?
Meg. Egone ut parentis ſanguine aſperſam manum,
Fratrumque gemina cæde contingam? prius
Extinguet Ortus, referet Occaſus diem:
Pax ante fida nivibus & flammis erit:
Et Scylla Siculum junget Auſonio latus:
Priuſque multo vicibus alternis fugax
Euripus unda ſtabit Euboica piger.
Patrem abſtuliſti, regna, germanos, larem,
Patriam: quid ultra eſt? una res ſupereſt mihi,
Fratre ac parente carior, regno ac lare,
Odium tui: quod eſſe cum populo mihi

Com-

GRONOVII.

369. *Particeps regni veni:*] Sic Delrii & quædam editiones. Sed Fabricii & aliæ, *regno*: ut liber optimus & plures Mſſ. Curtius lib. 6. *inſidias regi comparatas, ſeque ejus conſilii fortibus viris & illuſtribus eſſe participem.* Quintilianus in Milite Mariano: *mater frigoribus ac ſolibus perusta & in pleriſque ruris operibus marito particeps.* Sed mox liber idem à manu prima: *Sociemur animis*: nam vox prior correcta eſt, *ſociemus.* Sed tamen quid opus fuit vetuſtiorem mutare? Niſi ſunt inducti y̌ſ. 412. *ſociemus toros.* Nat, quæſt. 5, 12. *ubi vero ſociavere vires.* Cicero fam. 3. ep. 3. *pro noſtra conſociatiſſima voluntate.*

VARIORUM.

369. *Particeps.*] In conjugium meum. *Farnabius.*

371. *Dextram.*] Fidei pignus & ſymbolum. Troad. 689. *Idem.*

373. *Prius.*] Et hæ τῶν ἀδυνάτων conditiones negationis vim habent. *Idem.*

376. *Et Scylla.*] Recedet fretum, jungeturque Sicilia Italiæ, cui quondam adnexa fuiſſe dicitur. *Idem.* Cujus formam habes apud Homerum in Odyſſ. μ'. & Iſacium in Lycophronem. *Delrius.*

377. *Priuſque.*] Prius Euripus fretum illud reciprocum inter Bœotiæ Aulidem & Eubœam, quod ſepties die ac nocte rapide fluit refluitque, quieſcet. *Farnabius.*

378. *Euripus.*] *Mare* (inter Atticam & Eubœam) *rapidum, & alterno curſu ſepties die, ac ſepties nocte fluctibus invicem verſis, adeo immodice fluens, ut ventos etiam ac plenis velis navigia fruſtretur,* inquit Pompon. lib. 2. cap. 7. Plinius tamen, Seneca, Strabo, & alii tantum die ac nocte ſimul ſepties fluere contendunt. Livius autem lib. 38. ita ſcribit, *fretum ipſum Euripi, non ſepties die, ſicut fama fert, temporibus ſtatis reciprocat, ſed temere in modum venti nunc huc nunc illuc verſo mari velut monte præcipiti devolutus torrens rapitur.* Cauſam hujus fluxus & refluxus, cum nequiſſet Ariſtoteles aſſequi, mœrore contabuit.

Aucto-

Commune doleo, pars quota ex iſto mea eſt?
Dominare tumidus, ſpiritus altos gere;
Sequitur ſuperbos ultor à tergo Deus.
Thebana novi regna. quid matres loquar
Paſſas & auſas ſcelera? quid geminum nefas,
Mixtumque nomen conjugis, gnati, patris?
Quid bina fratrum caſtra; quid totidem rogos?
Riget ſuperba Tantalis luctu parens,
Mœſtuſque Phrygio manat in Sipylo lapis.
Quin ipſe torvum ſubrigens criſta caput
Illyrica Cadmus regna permenſus fuga,

Longas

GRONOVII.

383. *Pars quota ex iſto mea eſt?*] Florentinus, *ex illo.*

390. *Riget ſuperba.*] Grotii manus ad marginem, *ſuperbo.* Dubito. nam *Tantalis parens* quam vim habeat, parum video; at *ſuperba parens* rem explicat, nempe ſuperbiſſe, quod toties mater eſſet.

393. *Illyrica Cadmus.*] Scribe, *Illyria*, vel propter κακέμφατον. Frequens librorum menda.

VARIORUM.

Auctores D. Juſtinus Martyr in Admonitor. ad Gentes, & D. Gregorius Nazianzenus orat. I. in Julianum apoſtatam. *Delrius.*

383. *Commune.*] Vellem & eorum odium mihi ſoli eſſet, ut abunde odiſſe poſſem. *vel*, doleo quidem populum à te oppreſſum habere cur te oderint. *Farnabius.*

385. *Ultor.*] Tantæ inſolentiæ vindex, *vel* Nemeſis ſuperbiæ ultrix. Dii enim cum utriuſque ſexus ſint ſecundum Stoicos, Poëtæ Deum etiam pro Dea ponunt. *Idem.*

386. *Thebana.*] Novi quam malo omine regnetur Thebis; quæ ſcelera Regum, quæ pœnæ. *Idem. Matres.*] Agaven, quæ filium Pentheum interfecit: Ino, quæ ſe in mare præcipitavit; Nioben, de qua infra ꝟſ. 388. *Idem.*

387. *Geminum.*] Oedipi, qui patrem Lajum, verum non ſciens eum patrem eſſe, interfecit, ex matre Jocaſta, quam uxorem duxit, liberos ſuſcepit. vide ꝟſ. 133. Theb. *Idem.*

389. *Fratrum.*] Eteoclis & Polynicis filiorum Oedipi, qui binis exercitibus de regno decertantes mutuis vulneribus occubuerunt, impoſitiſque eidem rogo cadaveribus eorum flamma ſe diviſit. *Idem.*

390. *Tantalis.*] Niobe filia Tantali numeroſa prole ſuperbiens Latonæ ſe prætulit, liberis itaque XIV. à Phœbo & Diana interfectis & ipſa dolore ſtupeſcens in ſaxum mutata eſt, in Sipylo monte Phrygiæ, quod perpetuo humore madet. Agamemn. 370. *Idem.*

391. *Sipylo lapis.*] Ex Callimacho & Ovidio. Leonides: Πέτρος ἔτ' ἐν Σιπύλῳ Νιόβη θρήνοισιν ἀάζει; *Eſt lapis in Sipylo Niobe lacrymas juge fundens.* Sipylus urbs & mons Phrygiæ: hic de monte loquitur. nam urbs everſa terræ motu, vivo Tantalo, teſtibus Ariſtot. in Meteor. Strabone lib. II. cap. 41. *Delrius.*

392. *Subrigens.*] Erigens. *Farnab.* A *ſubrigo*, quo Virgil. utitur 4. Æneid. Seneca lib. 5. de benefic. *ſubrectis vexillis.* Plinius de upupa; *criſtâ viſenda plicatili, contrahens eam, ſubrigenſque per longitudinem capitis.* utitur etiam Tertullianus *ſubrigendi* verbo. *Delrius.*

393. *Illyrica.*] Ipſe Cadmus Thebarum conditor regno pulſus in Illyricum

Longas reliquit corporis tracti notas.
Hæc te manent exempla. dominare, ut lubet;
Dum ſolita regni fata te noſtri vocent.
Lyc. Agedum, efferatas rabida voces amove:
Et diſce regum imperia ab Alcide pati.
Ego rapta quamvis ſceptra victrici geram
Dextra, regamque cuncta ſine legum metu,
Quas arma vincunt; pauca pro cauſa loquar
Noſtra. Cruento cecidit in bello pater?
Cecidere fratres? arma non ſervant modum,
Nec temperari facile, nec reprimi poteſt
Stricti enſis ira. bella delectat cruor.
Sed ille regno pro ſuo; nos improba
Cupidine acti? quæritur belli exitus,
Non cauſa. Sed nunc pereat omnis memoria.
Cum victor arma poſuit, & victum decet
Deponere odia. non ut inflexo genu
Regnantem adores, petimus. hoc ipſum placet,
Animo ruinas quod capis magno tuas.
Es rege conjux digna: ſociemus toros.
Meg. Gelidus per artus vadit exſangues tremor.
Quod facinus aures pepulit? haud equidem horrui,
Cum pace rupta bellicus muros fragor
Circumſonaret. pertuli intrepide omnia.

Tha-

VARIORUM.

cum receſſit, & in ſerpentem commutatus eſt una cum Harmonia uxore. *Farnabius.*

398. *Diſce regum*] Diſce à conjuge tuo quem adeo jactas, patere mihi regi, ut ille paret Euryſtheo. *Farnabius.*

401. *Arma vincunt;*] Notum eſt illud, *Inter arma leges ſilent.* notum & illud Marianum, *ſe inter armorum ſtrepitum juris civilis verba exaudire non potuiſſe.* Delrius.

406. *Sed ille regno*] *Anthypophora.* quod ſi objicias patrem tuum juſte, me injuſte arma cepiſſe, reſpondeo juſtitiam belli exitu, non cauſa, diſcerni; *Victrix cauſa Deis placuit.* Farnabius.

408. *Pereat*] Sanciatur ἀμνηστία. *Idem.*

410. *Non*] Nolo me ut captiva adores, ſed quoniam mihi placet tua hæc magnanimitas, ut me pro marito colas. *Idem.*

417. *Pertuli*] Cætera belli mala æquo animo tuli. nunc tandem vere in ſervitutem redacta mihi videor, poſtquam ignavus tyrannus me de nuptiis interpellare audet. *Farnabius.*

420. *Non*

Thalamos tremiſco; capta nunc videor mihi.
Gravent catenæ corpus, & longa fame
Mors protrahatur lenta, non vincet fidem
Vis ulla noſtram: moriar, Alcide, tua.
Lyc. Animoſne merſus inferis conjux facit?
Meg. Inferna tetigit, poſſet ut ſupera aſſequi.
Lyc. Telluris illum pondus immenſæ premit.
Meg. Nullo premetur onere, qui cœlum tulit.
Lyc. Cogêre. *Meg.* Cogi qui poteſt, neſcit mori.
Lyc. Effare, thalamis quod novis potius parem
Regale munus? *Meg.* Aut tuam mortem, aut meam.
Lyc. Moriere demens? *Meg.* Conjugi occurram meo.
Lyc. Sceptrone noſtro potior eſt famulus tibi?
Meg. Quot iſte famulus tradidit reges neci!
Lyc. Cur ergo regi ſervit, & patitur jugum?
Meg. Imperia dura tolle, quid virtus erit?
Lyc. Obici feris monſtriſque, virtutem putas?
Meg. Virtutis eſt domare, quæ cuncti pavent.
Lyc. Tenebræ loquentem magna Tartareæ premunt.
Meg. Non eſt ad aſtra mollis è terris via.
Lyc. Quo patre genitus cœlitum ſperat domos?

Amph.

GRONOVII.

438. *Cœlitum penetrat domos?*] Lipſius è ſuo, *ſperat.* Delrio ſuggeſſit conjectura, ut ait, *penetret*, & confirmant quidam ejus codices. Et eſt, cui vel hoc vel primum Herculi violento aptius videtur. Sane furenti aut gigantum Aloidarumve vim meditanti. Grutero haud frivolum, quod erue-

VARIORUM.

420. *Non vincet*] Nullus cruciatus violabit fidem meam Herculi datam. *Idem.*

423. *Supera*] Cœlum. *Idem.*

424. *Premit.*] Ne emergere & aſcendere poſſit. *Idem.*

425. *Qui cœlum*] Supra v. 69. *Idem.*

426. *Cogi*] Stoice. *Qui non timet mortem, cogi nequit. Non ſumus in ullius poteſtate, cum mors in noſtra poteſtate ſit.* Id.

429. *Conjugi*] Ab inferis redeunti. *Idem.*

430. *Famulus*] Hercules Euryſtheo inſerviens. *Idem.*

431. *Quot iſte*] Multos, Diomeden, Buſirin, Geryonem, Antæum, &c. *Idem.*

433. *Imperia*] Verſatur enim virtus circa ardua, dura, formidabilia. *Idem.*

434. *Virtutem*] Audaciæ potius eſt & temeritatis. *Idem.*

435. *Virtutis*] Vincit enim vim virtus. *Idem.*

436. *Tenebræ*] Ut ut magna crepet, tenebræ tamen infernæ premunt ipſum & opprimunt. *Idem.*

438. *Quo patre*] Nec enim niſi diis geniti ſuperos adeunt. *Idem.*

442. *Paca-*

Amph. Miſeranda conjux Herculis magni ſile:
Partes meæ ſunt, reddere Alcidæ patrem,
Genuſque verum. poſt tot ingentis viri
Memoranda facta, poſtque pacatum manu
Quodcunque Titan ortus & labens videt,
Poſt monſtra tot perdomita, poſt Phlegram impio
Sparſam cruore, poſtque defenſos deos.
Nondum liquet de patre? mentimur Jovem?
Junonis odio crede. *Lyc.* Quid violas Jovem?
Mortale cœlo non poteſt jungi genus.
Amph. Communis iſta pluribus cauſa eſt deis.
Lyc. Famuline fuerant ante quam fierent dei?
Amph. Paſtor Pheræos Delius pavit greges.
Lyc. Sed non per omnes exul erravit plagas.
Amph. Quem profuga terra mater errante edidit.

Lyc.

GRONOVII.

runt alii, *ſperat*, ſed tamen efficacius *ſpirat*. Non mihi, cui placet unicum *ſperat*, confirmatum ab Etruſco. Tacitus 4. Ann. *Optimos quippe mortalium altiſſima cupere. Sic Herculem & Liberum apud Græcos, Quirinum apud nos, deûm numero additos. Melius Auguſtum, qui ſperaverit.* Ariſtæus in quarto Georg. *quid me cœlum ſperare jubebas?* Auctor Octaviæ: *Quid, cui licuit regnum in cælum ſperare, parens tanta Neronis?*

440. *Partes meæ hæ ſunt,*] Satis intelligimus, quid velit Amphitruo cum dicit ſuas eſſe partes reddere Alcidæ patrem. Itaque ſupervacuum, *hæ*, & inſuave volente librorum principe deleatur.

453. *Mater erranti edidit.*] Alii, *de-*

VARIORUM.

442. *Pacatum manu*] Fuit Alcides per totum ferme orbem εἰρηνοποιός. Ovid. in Epiſt. Deianiræ. *Reſpice vindicibus pacatum viribus orbem, Qua latam Nereus cærulus ambit humum.* Claudianus de Hercule: *Thracia pacifero contigit arva pede.* unde quædam inſcriptiones: HERCULI. PACIFERO. *Delrius.*

444. *Phlegram*] Vallem Theſſaliæ, in qua Gigantes cum diis pugnavere. *Farnabius. Impio*] Gigantum impiorum. *Idem.*

445. *Defenſos*] Herculis enim potiſſimum opera gigantes victos ſcribunt non pauci. *Idem.*

447. *Junonis*] Quæ, niſi eſſet Jove genitus, eum non odio proſequuta uſque exagitaret. *Idem.*

449. *Communis*] Complures Heroës miſto mortalium ac immortalium ſemine nati in deos aſciti fuerunt. *Id.*

451. *Paſtor*] Hippol. 295. *Idem.* *Paſtor*] Ovium Adineti regis juxta Amphryſum fluvium, & Pheras Theſſaliæ urbem, teſte Orpheo, Rhiano, Pindaro & Tibullo. Sed Callimachus, in hymno de lavacro Palladis, ait eum armenta equarum cuſtodiiſſe: Homerus in Hymno in Mercurium, & Nonnus in Dionyſiac. boum. quod Horat. lib. 1. carm. ſequitur: *Te boves olim niſi reddidiſſes Per dolum amotas, puerum minaci Voce dum terret, viduus pharetra Riſit Apollo.* Delrius.

452. *Sed non*]. Quod facit Hercules. *Farnabius.*

453. *Quem profuga*] Et tamen in ipſa

Lyc. Non monſtra, ſævas Phœbus aut timuit feras.
Amph. Primus ſagittas imbuit Phœbi draco.
Lyc. Quam gravia parvus tulerit, ignoras, mala?
Amph. E matris utero fulmine ejectus puer,
Mox fulminanti proximus patri ſtetit.
Quid? qui gubernat aſtra, qui nubes quatit,
Non latuit infans rupis Idææ ſpecu?
Sollicita tanti pretia natales habent,
Semperque magno conſtitit, naſci deum.
Lyc. Quemcunque miſerum videris, hominem ſcias.
Amph. Quemcunque fortem videris, miſerum neges.
Lyc. Fortem vocemus, cujus ex humeris leo
Donum

GRONOVII.

dit. Sed cum valde variarent codices, expreſſiſſe ait Gruterus, quod erat in pleriſque. Ut omne dubium tollamus, monemus in Etruſco eſſe: *mater errante edidit.* Statimque: *Num monſtra ſæva Phœbus aut timuit feras?*

456. *Quam gravia parvus*] Hæc pars reſponſionis, qua Lycum monſtra & feras exprobrantem confutat Amphitruo, quamvis Bacchum ingerat, prorſus eſt ἀπροσδιόνυσος. Quod enim Bacchus utero matris ejectus fulmine, quod infans Iuppiter vix patris dentibus ſubductus, nihil ad certamen cum monſtris & feris. Habet Gruterus, quod fidenter glorietur, hos verſus ante ipſum intellectos non eſſe. Nihil verius, quam quod monuit, hunc eſſe Lyci verſum, nova contradictione objicientis tam exercitam infantiam ſuperis genito non convenire. Scilicet oblitus es quæ pertulerit Hercules & infans? Regerit Amphitruo exempla Bacchi & Iovis, ex quibus conſtat ſollicita pretia tantos habere natales & ingentem nobilitatem ingenti cum diſcrimine conjunctam. In vulgata nihil cohæret: quod ſenſit Delrius: ſed inutiliter verſus tranſponit.

460. *Rupis exeſæ ſpecu?*] Scio ſic alibi recte ſcriptum occurrere in his tragœdiis: at hic loci legendum cum Florentino: *rupis Idææ ſpecu.* Pomponius Mela lib. 2, 7. *Inter colles, quod ibi nutritum Iovem accepimus, fama Idæi montis excellit.* Nota fabula.

VARIORUM.

ipſa inſula erratica natus eſt. ſuprà verſ. 15. *Farnab.* *Mater erranti.*] Terram *errantem* vocat Delon, quam v. 15. *mobilem tellurem* vocavit. *Idem.*

455. *Phœbi*] Phœbus etiam puer ſagittis interfecit Pythona draconem à Junone miſſum, qui Latonam inſequeretur. *Farnabius.*

457. *E matris*] Bacchus è Semeles Jovis majeſtatem (quam ſubdolæ Junonis hortatu, videre deſideraſſet) non ferentis & abortientis fulmine ictus. *Farnabius.*

458. *Mox fulminanti*] In bello adverſus Gigantes Bacchus in Leonem converſus maximo erat terrori Gigantibus. *Idem.*

459. *Qui gubernat*] Ipſe Jupiter. *Id.*

460. *Non latuit*] An non à matre Rhea, ne Saturnus pater, ex fœdere cum fratre Titane de maſcula prole tollenda παιδοτρώκτης voraret, in Cretæ antrum ablegatus eſt, & enutritus à Curetibus in monte Ida. *Idem.*

465. *Cujus*] Qui ſub Omphale Lydiæ regina, clava & leonis pelle exutus, muliebri ornatu purpuraque indutus & unctus colum tractavit. *Farn.*

469. *Nar-*

Donum puellæ factus, & clava excidit,
Fulſitque pictum veſte Sidonia latus?
Fortem vocemus, cujus horrentes comæ
Maduere nardo? laude qui notas manus
Ad non virilem tympani movit ſonum,
Mitra ferocem barbara frontem premens?
Amph. Non erubeſcit Bacchus effuſos tener
Sparſiſſe crines, nec manu molli levem
Vibraſſe thyrſum, cum parum forti gradu
Auro decorum ſyrma barbarico trahit.
Poſt multa virtus opera laxari ſolet.
Lyc. Teuthrantis hoc fatetur everſi domus,
Pecorumque ritu virginum oppreſſi greges.
Hoc nulla Juno, nullus Euryſtheus jubet:
Ipſius hæc ſunt opera. *Amph.* Non noſti omnia.

Ipſius

GRONOVII.

475. *Syrma barbaricum*] Lege, ut Florentiæ habetur: *Auro decorum ſyrma barbarico trahit.* Sumſit è Virgilii ſecunda Æneide: *Barbarico poſtes auro.* Livius lib. 36. in dictis ab Antiochi legato in Græcia: *ſcire ipſos abundaſſe ſemper auro regna Aſiæ.* Præcedente verſu legitur ibidem: *Vibrare*, non *vibraſſe.*

477. *Hoc Euryti fatetur*] Quærit Gruterus, an erraverit forſan auctor Euryto appellato, cum Theſpium ſignificaret. Sed excuſant alii, duas hiſtorias ſeparatas duobus deinceps verſibus contineri. At qui everſus Eurytus dici potuit Lyco, cum ultimam omnium eam ſuſceperit expeditionem Hercules & Deianiræ maritus? Vix poteſt in re tam nota errari. Ut ſcilicet Poëta, quicunque fuerit ille tandem, Sophoclis Trachinias aut Ovidii metamorphoſeôn libros non legerit? Cur autem Moguntinus & plerique Delriani: *Teutantis teſtatur*? Voſſianus melior unuſque Pal. *Hoc Teutantis fatetur*? Annon clamant ſcribendum eſſe: *Teuthrantis hoc fatetur.* id quod Delrio quoque ſuboluit. Et obſcurior hæc fabula eſt, quam ut à librariis aut corruptoribus veterum librorum proficiſci potuerit. Quare & apud Ovidium, *Teuthrantia turba* in ſuſpicionem venit ante Angelum Politianum. Sed tamen Etruſcus vulgatam ſancit. Propendeo in alterum, etſi non novum ſit Senecæ perſonas veteres & earum vocabula confundere.

VARIORUM.

469. *Nardo?*] Oleo Nardino. *Idem.*

471. *Barbara*] Phrygiis & Lydis in uſu. *Idem.*

472. *Non erubeſcit*] Nec ipſi Baccho forti deo eſt rubori, ſi quando crinibus diffuſis haſtam pampinis involutam vibret, trahatque veſtem muliebrem longe caudatam. Syrma à σύρω traho. *Idem.*

478. *Pecorumque*] Theſpii Athenienſis quem Diodorus Erechthei filium, alii Teuthrantis filium, Pandionis nepotem, ut apud Euſtathium ad Homerum eſt, faciunt, filiæ L, una nocte promiſcue ab eo compreſſæ. *Farn.*

480. *Non noſti*] Vitia quæ ſunt, noſti; non autem meminiſti, quot tyrannos oppreſſerit. *Farnabius.*

482. *Eryx,*]

Ipſius opus eſt, cæſtibus fractus ſuis
Eryx, & Eryci junctus Antæus Libys.
Et qui hoſpitali cæde manantes foci
Bibere juſtum ſanguinem Buſiridis.
Ipſius opus eſt, vulneri & ferro obvius,
Mortem coactus, integer Cygnus, pati:
Nec unus una Geryon victus manu.
Eris inter iſtos; qui tamen nullo ſtupro
Læſere thalamos. *Lyc.* Quod Jovi, hoc regi licet:
Jovi dediſti conjugem, regi dabis.
Et te magiſtro non novum hoc diſcet nurus,
Etiam viro probante, meliorem ſequi.
Sin copulari pertinax tedis negat;
Vel ex coacta nobilem partum feram.
Meg. Umbræ Creontis, & penates Labdaci,
Et nuptiales impii Oedipodæ faces,
Nunc ſolita noſtro fata conjugio date.

Nunc,

GRONOVII.

486. *Ante Geryonem pati:*] Locus ſummis viris aut deſperatus aut fruſtra tentatus, quem ſalvum præſtamus è Florentino: *Mortem coactus integer Cygnus pati.* Cygnum dicit Neptuni, vel, ut alii volunt, Martis filium, ἄτρωτον ſeu invulnerabilem, quem ab Hercule interemptum etiam Heſiodus, Diodorus, Pauſanias, Apollodorus, Plutarchus, Higinus confirmant. Euripides in tragœdia hujus nominis: Κύκνον τε ξενοδαΐκταν τόξοις ὤλεσεν Ἀμφαναίας οἰκήτορ' ἄμικτον. Mire in hoc luſit fabulatorum laſcivia: quæ collegimus alibi, ubi & totum hunc locum ample illuſtravimus, nec vacat deſcribere.

497. *Nunc ſolita noſtro*] Flo. *veſtro.* Quod ſi legamus: *Huic ſolita veſtris fata conjugio date.*

VARIORUM.

482. *Eryx,*] Fil. Butæ ex Venere. victus cæſtibus *ſuis.* i. ad quorum certamen hoſpites provocare ſolitus erat. *Idem.* *Antæus*] Herc.Oed. verſ. 24. *Id.*

483. *Qui hoſpitali*] Buſiridis ſanguis juſta vindicta (*vid. ſup. verſ.* 226.) effuſus in aris, quibus ipſe hoſpites immolaverat. *Idem.*

484. *Juſtum*] Juſtè effuſum. *Idem.*

487. *Victus*] Tres fratres erant, unus ante reliquos necatus; victus unâ manu non unus, nempe tricorpor. *Delrius.*

488. *Eris*] Te manet eadem vindicta quam illis inflixit Hercul. qui tamen non tentarunt uxori ejus ſtuprum inferre; quod tu facis. *Farnabius.*

489. *Iovi*] Iovi uſuram conjugis tuæ Alcmenæ indulſiſti, nurus tuæ Megaræ uſum mihi regi dabis. quæ tuo exemplo non hoc primum diſcet me potiorem *veluti Iovem* ſequi, marito ſuo Hercule *ut te quondam* permittente. *Idem.*

495. *Umbræ*] Ultrices patris mei Creontis umbræ, voſque male ominati lares Labdaci Thebarum regis ex Polydoro nepotis Cadmi, & vos infauſtæ nuptiæ Oedipodis. *ſupra* ỳſ. 386. *Idem.*

497. *Solita*] Nuptiis meis coactis date

Nunc, nunc cruentæ regis Ægypti nurus,
Adeſte, multo ſanguine infectæ manus,
Deeſt una numero Danais: explebo nefas.
Lyc. Conjugia quoniam pervicax noſtra abnuis,
Regemque terres; ſceptra quid poſſint, ſcies.
Complectere aras, nullus eripiet deus
Te mihi: nec, orbe ſi remolito queat
Ad ſupera victor numina Alcides vehi.
Congerite ſilvas, templa ſupplicibus ſuis
Injecta flagrent: conjugem & totum gregem
Conſumat unus igne ſubjecto rogus.
Amph. Hoc munus à te genitor Alcidæ peto,
Rogare quod me deceat, ut primus cadam.
Lyc. Qui morte cunctos luere ſupplicium jubet,
Neſcit tyrannus eſſe. diverſa irroga:
Miſerum veta perire; felicem jube.

Ego,

GRONOVII.

498. *Cruentæ regis*] *Cruentæ* & *ſanguine infectæ* quid differunt? Quid ſi *cruenti regis*? *Multo* propter numerum eorum, qui perierunt. Nec poſthaberem tamen, ſi quis codex largiretur *juncto*. puta & per genus & per nuptias.

500. *Deeſt una numero Danais:*] Euripides in Phœniſſis: Αν. Η γὰρ γαμοῦμαι ζῶσα παιδὶ σῷ ποτε; Κρ. Πολλή σ' ἀνάγκη. ποῖ γὰρ ἐκφεύζῃ λέχος; Αν. Νὺξ ἄρ' ἐκείνη Δαναΐδων μ' ἕξει μίαν.

508. *Unus igne ſubjecto rogus.*] Etruſcus, Voſſianus, meus, *Locus*. Sed ſuſpectum eſt: nam & ſequenti v. 512. *diverſa in loca*, liber optimus ἀντὶ τοῦ *irroga*.

VARIORUM.

date calamitates noſtto generi accidere ſolitas. *Idem.*

498. *Nurus,*] XLIX. è filiabus Danai prima nocte maritos ſuos, totidem è filiis Ægypti interfecerunt: ſola Hypermneſtra pepercit Lynceo: ejus vicem ego ſupplebo & Lycum interficiam. *Idem.*

499. *Multo*] *Habentes manus multo cruore pollutas.* Idem.

500. *Numero*] Quinquageſimo. *Idem.*

502. *Terres;*] Imprecationibus tuis. *Idem.*

503. *Complectere*] Non ad quas confugiſti aræ, non deorum ſtatuæ, non ipſe Alcides reverſus, &, quod mihi jactas, in deorum numerum relatus, te mihi eripiet. *Idem.*

506. *Congerite*] O famuli, adſtruite ligna, & ipſum templum, quo ſupplices confugerunt, admoto igne abſumite. *Idem.*

507. *Conjugem*] Megaram uxorem & Amphitryonem cum liberis Herculis. *Idem.*

509. *Hoc munus*] Ego Herculis (quoniam Iovem illi negas) pater hoc à te peto. *Farnabius.*

510. *Primus*] Ne ſenex videam meorum necem. *Idem.*

513. *Miſerum veta,*] Miſericordiæ enim eſſet per citam mortem miſeris ærumnarum finem dare. *Idem.*

 514. *Ego,*]

Ego, dum cremandis trabibus accreſcit rogus,
Sacro regentem maria votivo colam.
Amph. Proh numinum vis ſumma, proh cœleſtium
Rector parenſque; cujus excuſſis tremunt
Humana telis; impiam regis feri
Compeſce dextram. Quid deos fruſtra precor?
Vbicunque es, audi gnate. Cur ſubito labant
Agitata motu templa? cur mugit ſolum?
Infernus imo ſonuit è fundo fragor.
Audimur: en, en ſonitus Herculei gradus.

CHORUS THEBANORUM.

Actoris partes Chorus officiumque viriliter defendit, precibus Amphitryonis adſpirans Herculis reditum vovet, idque arguit Orphei exemplo.

O fortuna viris invida fortibus,
Quam non æqua bonis præmia dividis!
Euryſtheus facili regnet in otio:
Alcmena genitus bella per omnia
Monſtris exagitet cœliferam manum:
Serpentis reſecet colla feracia;
Deceptis referat mala ſororibus,
Cum

GRONOVII.

515. *Regentem maria votivo rogem*] Lege cum Etruſco: *votivo colam.* Nemo non videt aptius hîc poni verbum futuro indicativo, quam præſenti dubitativo.

523. *En, en ſonitus Herculei gradus.*] Alii, *en eſt.* Sed Etruſcus: *eſt, eſt ſonitus Herculei gradus.* Cæterum ut hic, in Thyeſte: *imo mugit è fundo ſolum.*

VARIORUM.

514. *Ego,*] Dum famuli parant ligna ad hos comburendos, ego Neptuno faciam ſacra, quæ illi vovi Creonte victo. *Idem.*

520. *Nate*] Tanquam numen mihi præſentiſſimum. *Farnabius. Cur ſubito.*] Inter preces mota terra Herculem ab inferis adventare erumpentem conjicit Amphitryon. *Idem.*

526. *Euryſtheus*] Quæ tam inique rem comparaſti ut Euryſth. &c. *Idem.*

528. *Monſtris*] Delendis monſtris vexet manum cœlif. ſup. v. 68. *Idem.* *Cœliferam*] Illa manus, quæ tulit cœlum & deos, nunc occupatur circa naturæ pudenda. *Idem.* Sunt qui *teliferam* leg. Et ſane non manus Herculis proprie cœlum tulit, ſed ſedit id ejus humeris. At bene de telis. *Lipſius.*

529. *Serpentis*] Hydræ. v. 240. *Idem.* *Colla ferocia;*] Amplectar conjecturam amici noſtri Simonis Ulrici Piſtoris, *feracia*: & ita adpictum ad oram unius codicis ſcripti. *Gruterus.*

530. *Deceptis*] Sup. ℣l. 257. *Farnab.*

532. Po-

Cum ſomno dederit pervigiles genas
Pomis divitibus præpoſitus draco.
Intravit Scythiæ multivagas domos,
Et gentes patriis ſedibus hoſpitas:
Calcavitque freti terga rigentia,
Et mutis tacitum littoribus mare.
Illic dura carent æquora fluctibus;
Et, qua plena rates carbaſa tenderant,
Intonſis teritur ſemita Sarmatis.
Stat pontus vicibus mobilis annuis,
Navem nunc facilis, nunc equitem pati.
Illic quæ viduis gentibus imperat,
Aurato religans ilia baltheo,
Detraxit ſpolium nobile corpori,
Et peltam, & nivei vincula pectoris,
Victorem poſito ſuſpiciens genu.
Qua ſpe præcipites actus ad inferos,
Audax ire vias irremeabiles,
Vidiſti Siculæ regna Proſerpinæ?
Illic nulla Noto, nulla Favonio
Con-

VARIORUM.

532. *Pomis*] Aureis, citreis. ſup. ℣ſ. 239. *Idem.*

533. *Multivagas*] Ἁμαξοφορήτας, plauſtris vectas; Scythiæ enim incolæ Nomades à paſcendis gregibus dicti nova quærentes paſcua mutant aſſidue loca, unde appellat *patriis ſedibus hoſpites.* Idem.

536. *Tacitum*] Septentrionale mare, quod hiberno gelu concretum non agitatur fluctibus, nec litori alliſum ſonat. *Farnabius.*

538. *Qua plena*] Qua æſtate navigarant, hyeme agitant currus. *Idem.* *Carbaſa tenderant,*] Defendi poſſe loco iſto lectionem Propertii lib. 3. Eleg. 6. *At tu quæ noſtro tendiſti retia lecto*; monebat me amicus Meliſſus. *Gruter.*

539. *Intonſis Sarmatis.*] Tartaris & Ruſſis incultis, capillos & barbas libertatis ſuæ ſymbola alentibus. *Farn.*

542. *Quæ viduis*] Hippolyte vel Antiopa regina Amazonum ſine viris degentium in Scythia, dedit Herculi ſcutum & baltheum ſpolia, ipſum victorem flexo genu venerata. *Idem.*

546. *Suſpiciens*] Hippolyte vel Antiopa regina Amazonum, de quibus multa Stephanus. *Delrius.*

547. *Qua ſpe*] Apoſtrophe ad Herc. *Farnabius.*

548. *Irremeàbiles,*] Per quas reditus non patet. *Idem.*

549. *Siculæ*] In Sicilia natæ ac inde à Plutone raptæ, infra v. 658. *Idem.*

550. *Illic nulla*] Apud inferos non ſunt venti, non ſtellæ. *Idem. Favonio*] Apud Gellium lib. 2. cap. 22. Phavorinus inquit: *Item alter Favonius, qui Græce vocatur* ζέφυρος. quæ opinio veriſſima eſt, ſecundum Plinium & Fr. Flo-

Conſurgunt tumidis fluctibus æquora.
Non illic geminum Tyndaridæ genus
Succurrunt timidis ſidera navibus.
Stat nigro pelagus gurgite languidum;
Et, cum Mors avidis pallida dentibus
Gentes innumeras Manibus intulit,
Uno tot populi remige tranſeunt.
Evincas utinam jura feræ Stygis,
Parcarumque colos non revocabiles!
Heic, qui rex populis pluribus imperat,
Bello cum peteres Neſtoream Pylon,
Tecum conſeruit peſtiferas manus,
Telum tergemina cuſpide præferens:
Effugit tenui vulnere ſaucius,
Et mortis dominus pertimuit mori.

Fatum

VARIORUM.

Fr. Floridum 2. lib. ſucciſivarum lection. cap. 5. Vegetius tamen lib. 4. de re militari, & Strabo, ut notat Turnebus in Adverſariis, crediderunt Favonium & Zephyrum duos eſſe ventos diverſos: quæ ſententia erronea. *Delr.*

552. *Tyndaridæ*] Διόσκουροι. ſup. ✝ſ. 17.

553. *Sidera*] Exhalatio potius quam ſtella, ex motu quodam interfulgens, quæ in antennis, velis aut foris gemina apparens reſidentis tempeſtatis indicium eſt: nautæ, *Corpus ſanctum*, Hiſpani *S. Telmum* vocant. *Farnabius.*

554. *Languidum*;] Non fluctuans: omnium autem, quæ hic ſunt, volunt apud inferos ſimulachra eſſe. Herc. Oet. 1706. *Idem.*

556. *Manibus*] Ad manes inferos demiſit. *Idem.*

557. *Remige*] Charonte umbrarum vectore, portitore. infra ✝ſ. 764. *Idem.*

558. *Evincas*] Utinam nobis ſuperſtes redeas, devicto Stygis jure, quæ novies interfuſa coërcet reditumque negat. *Idem.*

559. *Parcarumque*] Quæ vitæ ſtamina breviora aut longiora fuſis ſuis devolvunt. ſup. verſ. 180. *Idem.*

560. *Heic*,] Et vincere poteris. hic enim regnat ille Pluto, quem Pyliis auxilio advenientem tu Epirotarum ultor inflicto vulnere ſuperaſti. *Idem.* *Populis*] Non uni populo, ſed ex pluribus, imo omnibus gentibus: *vel* mortuis, quorum numerus major quam viventium. *Idem.*

561. *Neſtoream*] A Neſtore regnatum opidum in Peloponeſo occid. *Idem.*

563. *Tergemina*] Supra v. 51. *Idem.*

564. *Tenui vulnere*] Egregii Dii, qui vulnerati; quorum ex vulnere ſanguis, vel, ſi Homerum audimus, ſanies manavit. Vulnerata hoc eodem tempore ab Hercule Iuno, alio Venus & Mars à Diomede, Pallas ab Ornyto; ipſe Hercules ab Hippocoontidis. Clemens in Protrept. & Arnobius lib. 4. cont. Gent. teſtantur. *Delrius.* *Saucius*,] Narrant Arnobius lib. 4. Apollodor. lib. 3. Biblioth. Homer. Iliad. δ. addit Heſiodus eodem itinere Herculem Marti vulnera inflixiſſe. *Idem.*

565. *Mortis*] Pluto qui mortuis dominatur. *Farnabius.*

566. *Fa-*

Fatum rumpe manu; triſtibus inferis
Proſpectus pateat lucis, & invius
Limes det faciles ad ſuperos vias.
Immites potuit flectere cantibus
Umbrarum dominos, & prece ſupplici
Orpheus, Eurydicen dum repetit ſuam.
Quæ ſilvas, & aves ſaxaque traxerat
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras;
Ad cujus ſonitum conſtiterant feræ;
Mulcet non ſolitis vocibus inferos,
Et ſurdis reſonat clarius in locis.

Deflent

GRONOVII.

566. *Triſtis & inferis*] Primus hac de lectione monuit Delrius, cum interpretatione dici inferis triſtem lucis proſpectum, quia ſunt lucifugæ: ſed Gruterus, quia ſic omnes Pall. & vetus interpres, *triſtari inferos dum vident lucem*, recepit eam primus in libros. At falſum eſt lucem eſſe inferis triſtem, niſi quæ invitis & improviſa contingit: ut Tantalo in Thyeſte, Cerbero hac fabula, Plutoni apud Ovidium in Phaëthontis incendio & Statium Amphiarai lapſu. At non fuit triſtis proſpectus Plutoni, cum Proſerpinam raperet. Valerius Flaccus Sthenelum emittit, cum Argonautæ ad ſepulchrum ejus in ſtatione eſſent, conſpectum delectos heroas, non profecto triſtem: nam & alii manes *ardent avidos attollere vultus*: at mox *Ille dolens altum repetit chaos*. Apud Statium Laio, quamquam ad funeſtum munus educto, non defuit *livida tabes invidiæ*, & vox miſſa cujuſdam: *Heu dulces viſure polos ſolemque relictum, Triſtior has iterum tamen intrature tenebras.* Nec Proteſilao, nec Achilli Polyxenam repoſcenti triſte fuit lucem reviſere. Et cur rogabant, ut adeſſent ſibi & affatu monitiſque nocturnis juvarent amicorum defunctorum manes, ſi omnis illis ſuperorum aſpectus triſtis? Nec Cerbero opus erat cuſtode, qui tamen ſontes tantum arcere dira lucis cupidine dicitur Statio. Recte olim editum: *triſtibus inferis*: & ſic Etruſcus, nec è ſuo differentiam notavit Lipſius. Hoc illis proprium epitheton omnibus. Noſter infra: *noctis ætrenæ chaos, Et nocte quiddam gravius & triſtes deos.* Æneide ſexta, quæ myſteria illa aperit, navita *triſtis nunc hos, nunc accipit illos*; ibidem *tenent mœſti loca, qui ſibi letum Inſontes peperere manu*: & *mœſta Eriphyle*. Locat & Virgilius ibidem *triſtes ſine ſole domos*: apud Statium, Plutoni *jamdudum regia triſtis Attremit oranti*. Rurſus Maroni, *triſtique palus inamabilis unda*: ut & Horatio Tityon *triſti compeſcit unda* Pluto. Sic *triſte nubilum* non hinc longe, & *nox atra triſti umbra* circa caput Marcelli apud Virgilium. Et quæ plura ejuſmodi obvia.

VARIORUM.

566. *Fatum*] Fatum Stygis non recludendæ tu potentiori fato evince. *Id.*

569. *Immites*] Thracius poëta inſignis ad inferos deſcendens repetitum uxorem Eurydicen à ſerpente, dum Ariſtæi vim fugeret, occiſam, citharæ cantu in tantum demulſit Plutona & Proſerpinam, ut illi uxorem reſtituerent, hac lege, ne illam ante intueretur quam ad ſuperos veniſſet; ille vero impatientia amoris reſpexit, receptamque amiſit. *Idem.*

575. *Non ſolitis*] Vocibus non exauditis prius inferis. *Idem.*

576. *Surdis*] Ubi veræ voces non audiuntur, ſilentibus *ſacro digna Silentio Mirantur umbræ dicere.* Idem.

577. *Threi-*

Deflent Eurydicen Threiciæ nurus,
Deflent & lachrimis difficiles dei;
Et qui fronte nimis crimina tetrica
Quærunt, ac veteres excutiunt reos,
Flentes Eurydicen Juridici ſedent.
Tandem mortis, ait, vincimur, arbiter:
Evade ad ſuperos; lege tamen data:
Tu poſt terga tui perge viri comes;
Tu non ante tuam reſpice conjugem,
Quam cum clara deos obtulerit dies,
Spartanique aderit janua Tænari.
Odit verus amor, nec patitur, moras.
Munus, dum properat cernere, perdidit.
Quæ vinci potuit regia cantibus,
Hæc vinci poterit regia viribus.

ACTUS

GRONOVII.

577. *Threïciæ nurus,*] Mirum cur hæ potiſſimum nominentur. Quaſi non tot alias quoque umbras motas velint. Prorſus diſplicent illæ *nurus. Manus* aut *fides* aut tale quid malim & ipſo de Orpheo intelligere. Sive fuerit: *Deflent Eurydicen Threïcii modi.* vel *nomi.* Hac in ſententia quicquid illud ſcripſiſſe Senecam cenſeo. Nam locum, quem Lipſius è codice, amicus ejus poſt illam deſignationem viſum quaſi è conjectura, huic verſui attribuunt, ſancit ratumque habet Florentinus.

590. *Regia cantibus,*] Scribe cum Fl. *Quæ vinci potuit regia carmine.* Alterum interpretatio videtur. Hoc enim vel maxime carmen, quod canitur. Boëthius hunc locum imitatus: *Donamus comitem viro Emtam carmine conjugem.*

VARIORUM.

577. *Threïciæ*] Threiciæ mulieres, quæ apud inferos. quorſum enim, quæ in Thracia, huc arceſſantur? deerant videlicet inferis præficæ. *Delrius.* Aliquid latet monſtri in illo *Threïciæ:* quid enim heic ſibi volunt *nurus Threïciæ?* Gruterus.

578. *Difficiles*] Illacrymabiles Pluto & Proſerpina. *Farnab.*

579. *Et qui*] Quin & ipſi judices inferni, de quibus infra v. 730. rigidi licet, commiſerentur Orphei. *Farnab.*

580. *Veteres*] Examinant ſcelera, quæ quis apud ſuperos & in vivis perpetrarit, infra ỷſ. 727. *Idem.*

582. *Tandem*] Narratur hic deſcenſus & Orphei fabula etiam à Virgilio 4. Georg. & Ovidio 4. Metamorph. Mythologiam tradit Lucian. περὶ ἀστρολογ. Delrius. *Mortis*] Mortis arbiter Pluto ait, viciſti nos, ô Orpheu. *Farnabius.*

586. *Deos*] Superos, ſolem & ſidera, quibus dies ſacra. *Idem.*

587. *Tænari.*] Promontorii Laconiæ, ubi ad inferos deſcenſus patere credebatur, ut & in Averno Italiæ, *Tænareas fauces, alti oſtia Ditis.* Idem.

591. *Viribus.*] Herculis. *Farnab.*

592. *Lu-*

ACTUS TERTIUS.

HERCULES.

Solem caeteroſque Deos precatur veniam Hercules, quod juſſus Cerberum ſuperis inviſum traxerit.

O lucis alme rector, & cœli decus,
Qui alterna curru ſpatia flammifero ambiens,
Illuſtre lætis exeris terris caput;
Da, Phœbe, veniam, ſi quid illicitum tui
Videre vultus. juſſus in lucem extuli
Arcana mundi. tuque cœleſtum arbiter
Parenſque, viſus fulmine oppoſito tege,
Et tu ſecundo maria qui ſceptro regis,
Imas pete undas. quiſquis ex alto aſpicit
Terrena, facie pollui metuens nova,
Aciem reflectat, oraque in cœlum erigat,
Portenta fugiens. hoc nefas cernant duo,
Qui advexit, & quæ juſſit. In pœnas meas,
Atque in labores non ſatis terræ patent:
Junonis odio vidi inacceſſa omnibus,

Ignota

GRONOVII.

597. *Secreta mundi.*] Etruſcus: *Arcana mundi.*

605. *Non ſatis terræ patent:*] Ut ſupra: *nec ſatis terræ patent: Effregit ecce limen inferni Iovis.* De tranquillitate animi cap. 9. *ſine parcimonia nec ullæ opes ſufficiunt, nec ullæ non ſatis patent.* Epiſt. 23. *Hoc de quo loquor, ad quod te conor perducere, ſolidum eſt, & quod plus pateat introrſus.* De brevitate vitæ: *ætas noſtra bene diſponenti multum patet.* Ad Marciam cap. 26. *Scies multum patuiſſe hoc tempus, ex quo nihil perdidiſti.*

VARIORUM.

592. *Lucis*] Sol. *Farnab.*

593. *Alterna*] Utrumque hemiſphærium alternis vicibus luſtrans. *Id.*

596. *Iuſſus in lucem extuli*] Ab Euryſtheo: & hoc venia magis dignus. *Idem.*

597. *Secreta*] Cerberum damnatum tenebris. *Farnab. Cœleſtum arbiter.*] Jupiter. *Idem.*

599. *Tu ſecundo*] O Neptune, qui regis maria, quæ tibi ſecunda ſorte contigerunt. *Idem.*

601. *Facie*] Novo hujus monſtri aſpectu. *Idem.*

603. *Duo,*] Ego & Iuno; *alii legunt* qui, *ut ſit Euryſth.* Idem.

604. *In pœnas*] Ad explendum Iunonis odium non ſufficiunt monſtra terreſtria, niſi, &c. *Idem.*

606. *Iunonis*] Odio infeſtæ novercæ vidi omnibus vivis invia. *Farnab.*

607. *Igno-*

Ignota Phœbo; quæque deterior polus
Obſcura diro ſpatia conceſſit Jovi.
Et ſi placerent tertiæ ſortis loca,
Regnare potui: noctis æternæ chaos,
Et nocte quiddam gravius, & triſtes deos,
Et fata vici, morte contempta redii.
Quid reſtat aliud? vidi: & oſtendi inferos.
Da ſi quid ultra eſt. tam diu pateris manus
Ceſſare noſtras, Juno? quid vinci jubes?
Sed templa quare miles infeſtus tenet?
Limenque ſacrum terror armorum obſidet?

MEGARA. AMPHITRYON. HERCULES. THESEUS.

Herculem reducem gratatur Amphitryon, illi quærenti narrat quo in loco res ſint: dum Hercules proficiſcitur ad occidendum Lycum, Theſeus rogatus ab Amphitr. exponit, quæ apud inferos geſſerit Hercules.

Amph. Utrumne viſus vota decipiunt meos?
An ille domitor orbis, & Grajûm decus,
Triſti ſilentem nubilo liquit domum?
Eſtne

GRONOVII.

615. *Quid vinci jubes?*] Flor. *quæ vinci jubes.*

VARIORUM.

607. *Ignota*] Soli, qui cuncta videt, inviſa. *Idem.* *Quæque*] Nigra regna, quæ videt Antarcticus polus deterior, quia Stygi ſubjectus, *& quem ſub pedibus nox atra videt maneſque profundi.* Sorte data conceſſi Plutoni. *Idem.*

609. *Et ſi*] Quod ſi me regnandi rapuiſſet tam dira libido, occupare mihi licuiſſet inferna regna, quæ tertia ſorte Diti obtigerunt. *Idem.*

610. *Noctis*] Hiatum & cæcam voraginem æternæ noctis. i. mortis. *Idem.*

611. *Triſtes*] Plutonem & Proſerpinam. *Idem.*

612. *Fata*] Sup. verſ. 565. *Idem.*

613. *Inferos.*] Cerberum ad ſuperas auras tractum. *Idem.*

614. *Da*] Dic, ſuggere. Virgil. *Sed tamen iſte Deus qui ſit, da, Tityre, nobis.* Papinius: *Aſopus genuiſſe datur.* ſic Græci διδόναι. Delrius. *Tam diu*] Sup. ℣ſ. 206. *Farnab.*

616. *Sed templa*] Miratur Herc. cur milites templum obſideant. *Farnabius.*

618. *Utrumne*] Fallitne me phantaſia; an video filium reverſum? *Farn.* In manuſc. non diſtinguitur hîc nova ſcena, ſed continuatur præcedenti. *Delrius.* *Viſus vota*] Sic apud Maronem, non exſpectato Æneæ adventu, ſtupefacta Andromacha, hæret initio, & quærit an ipſus ſit, quem videt. Ait *vota decipiunt viſus*; quia quos jugi cogitatione & deſiderio fantaſiæ impreſſimus, facile illi oculis videntur obverſari. *Idem.*

620. *Silentem*] Ditis domum cæcam & ſilentem. *Farnab.*

622. *Se-*

Eſtne ille natus? membra lætitia ſtupent.
O gnate! certa & ſera Thebarum ſalus!
Teneone in auras editum, an vana fruor
Deceptus umbra? tune es? agnoſco toros,
Humeroſque, & alto nobilem trunco manum.
Herc. Unde iſte, genitor, ſquallor, & lugubribus

Amicta

GRONOVII.

623. *Verumne cerno corpus*] Prodidit è Meliſſeo Lipſius: *Teneone in auras editum, an vana fruor Deceptus umbra?* Sed uter germanior ſit verſus, non liquere fatetur. Raphelingius utriuſque parte recepta, parte rejecta, hibridam confinxit: *Verumne cerno corpus, an vana fruor.* Habet rivales, & magno nollent alii non ſuum quoque id commentum videri: teſtes faciunt, multiſque laborant, ut ejus rei nobis faciant fidem. Credemus quantum volunt, ſed inſuper etiam illud *veri* ac *vani* antitheton, ut Lucilius diceret, ὀχληρῶδες-que ſimul totum ac συμμειρακιῶδες, ambos decepiſſe. Liquet vero nobis Lipſiani codicis ſcripturam omnem eſſe veram, vel quia ſolam unus omnium integerrimus Etruſcus illam oſtentat. Nam quanto plus vivi ſpiritus pluſque elegantiæ habeat illud, *Teneone in auras editum*, quam *Verumne cerno corpus*, mirum eſt quemquam poſſe ignorare. Solum verbum, *teneo*, affectus omnes poſſidet: & proprium eſt illorum, quibus neceſſitudines longum deſideratæ offeruntur inſperatæ. Plautus Rudente: *Ut vix mihi credo ego hoc, te tenere!* Terentius Heautont. *Salve anime mi.* A. *O mi Clinia, ſalve.* Cl. *Ut vales?* A. *Salvum venire gaudeo.* Cl. *Teneone te Antiphila, maxume animo exoptata meo?* Sic optime Iocaſta ad Polynicen in Phœniſſis: *teneo longo tempore Petita votis ora?* Graviorem vis auctorem? Euripiden cape, apud quem Electra ad Oreſten: ὦ χρόνιος φανεὶς, Ἔχω σ' ἀέλπτως. Et ille viciſſim: κἀξ ἐμοῦ ἔχῃ χρόνῳ. Apud eundem Iphigenia ad Oreſten: Ἔχω σ' Ὀρέστα τηλύγετον χθονὸς ἀπὸ πατρίδος. Sed etiam apud Sophoclem Electra ad Oreſten: Ἔχω σε χερσίν. Ορ. ὡς τὰ λοιπ' ἔχοις ἀεί. Paullinus nono Natali Felicis: *dic, quæſo, rediſti? Teque ipſum teneo, Niceta.* Pertinet eodem Ovidii lib. 7. de Jaſone: *gratantur Achivi; Victoremque tenent, avidiſque amplexibus hærent.*

624. *Agnoſco toros,*] Horum meminit & Ovidius 15. Metam. 299. egregiè reſtitutus ab illuſtri Heinſio: *fletque Milon ſenior, cum ſpectat inanes Illos, qui fuerant ſolidorum mole tororum Herculeis ſimiles, fluidos pendere lacertos.* In uno hæreo: neque enim Naſonis videtur *inanes fluidos lacertos*. Tentabam autem: *cum ſpectat in' amne.* dum forte præteriens ibi ſe contemplatur, ut mox Helena in ſpeculo.

VARIORUM.

622. *Sera*] Tarda, interempto Creonte & amiſſo regno. *Idem.*

624. *Agnoſco toros,*] Agnoſco Herculem ex toris, humeris, & manu ingentem clavam tenenti. *Farnabius.* Fuit Hercules valde toroſus: quod fortitudinis indicium Phyſiognomici putant. Noſter Hippolyto: *Æquas Herculeos jam juvenis toros.* Valerius Flaccus: *Conſpicuuſque toris Tirynthius* —— Delrius.

626. *Lugubribus*] Hoc eſt, atratis veſtibus. nam color hic lugentibus Græcis ſemper in uſu fuit; ut apparet ex multis locis Euripidis, Homero Iliad. ω'. Plutarch. lib. de ſanitate tuenda, & in Apophth. Pauſania in Arcad. ſeu l. 8. Romanæ vero fæminæ, non ſemper, ut falſo Blondus & Polydorus autumant, ſed aliquando in luctu candidatæ, ut ex Tibullo lib. 3. ſtatim initio deprehendi, & ex Varrone, Dionyſio, Valerio, Ovidio, & Juvenale docuit

Hie-

Amicta conjux? unde tam fœdo obſiti
Pædore nati? quæ domum clades gravat?
Amph. Socer eſt peremptus: regna poſſedit Lycus;
Natos, parentem, conjugem leto petit.
Herc. Ingrata tellus, nemo ad Herculeæ domus
Auxilia venit? vidit hoc tantum nefas
Defenſus orbis? cur diem queſtu tero?
Mactetur hoſtis. *Theſ.* Hanc ferat virtus notam,
Fiatque ſummus hoſtis Alcidæ Lycus?
Ad hauriendum ſanguinem inimicum feror.
Herc. Theſeu, reſiſte: nequa vis ſubita ingruat,
Me bella poſcunt. differ amplexus parens,
Conjuxque differ: nunciet Diti Lycus
Me jam rediſſe. *Theſ.* Flebilem ex oculis fuga
Regina vultum: tuque nato ſoſpite
Lachrimas cadentes reprime: ſi novi Herculem,
Lycus Creonti debitas pœnas dabit:
Lentum eſt, dabit; dat: hoc quoque eſt lentum; dedit.
Amph. Votum ſecundet, qui poteſt, noſtrum deus,
Rebuſque lapſis adſit. O magni comes
Magnanime nati, pande virtutum ordinem:
Quam longa mœſtos ducat ad Manes via;
Ut vincla tulerit dura Tartareus canis.
Theſ. Memorare cogis acta, ſecuræ quoque
Hor-

VARIORUM.

Hieron. Magius l. 3. miſcellan. c. 14. *Idem.*

628. *Pædore*] Illuvie & ſordibus. *Farnabius.*

632. *Vidit*] Orbis à me defenſus vidit hoc tantum nefas, nec repulit me abſente? *Idem.*

634. *Hanc ferat*] Indignum eſt, ô Hercule, tuam virtutem hac infamiæ nota ſugillari, ut poſt tot egregia facinora tam ignavi hominis ſanguinem haurias. Ego potius vado interfecturus Lycum. *Idem.*

637. *Ingruat,*] A tergo. ſumta vox à gruibus, quæ hoc ordine volant, ut una alteram à tergo conſequatur. *Delr.*

638. *Differ*] *Amphit. & Megaram ipſum amplexantes jubet differre amplexus, donec Lycum ultus fuerit.* Farn.

639. *Nunciet*] Cæſus ibit nuncius Plutoni dicturus me rediiſſe ab inferis. *Idem.*

641. *Tuque*] Abige, ô Megara, mœſtitiam, tuque ô Amphitryon, Hercule ſalvo ſerena vultum. *Idem.*

642. *Si novi*] Si bene novi Herculis commoti vires fulmineas. *Idem.*

651. *Vix*

Horrenda menti: vix adhuc certa eſt fides
Vitalis auræ: torpet acies luminum,
Hebeteſque viſus vix diem inſuetum ferunt.
Amph. Pervince, Theſeu, quidquid alto in pectore
Remanet pavoris; neve te fructu optimo
Frauda laborum. quæ fuit durum pati,
Meminiſſe dulce eſt. fare caſus horridos.
Theſ. Fas omne mundi, teque dominantem precor
Regno capaci; teque, quam tota irrita
Quæſivit Ætna mater; ut jura abdita
Et operta terris, liceat impune eloqui.
Spartana tellus nobile attollit jugum,
Denſis ubi æquor Tænarus ſilvis premit:
Heic ora ſolvit Ditis inviſi domus,
Hiatque rupes alta, & immenſo ſpecu

GRONOVII.

654. *Quidquid alto pectore*] Flor. *quicquid alto in pectore.* Plenius.

VARIORUM.

651. *Vix adhuc*] Non mihi certa ſatis eſt fiducia me ad vitales auras rediiſſe, caligant ex diutinis tenebris oculi, nec ferunt ſolis lucem. *Idem.*

655. *Fructu*] Gloria, ſeu voluptate ex ſecura & jucunda recordatione præteriti doloris. *Farnabius.*

658. *Fas omne mundi,*] Vos ô numina ſupera, Voſque inferna numina, Pluto & Proſerpina, *Dii quibus imperium eſt animarum, umbræque ſilentes, &c. Sit mihi fas audita loqui, ſit numine veſtro Pandere res altas terra & caligine merſas. Teque dominantem*] O Pluto, qui dominaris regno omnes capienti. *Farnabius.*

659. *Teque,*]. O Proſerpina, quam anxia tua mater Ceres labore caſſo quæſivit per omnem Siciliam, Ætnam maxime, unde, dum flores colligeres, à Plutone rapta es. *Idem.*

660. *Irrita Quæſivit Ætnâ mater;*] Sic noſtri omnes. nec video quomodo heic locus eſſe queat illi, *erutâ*, quod Inerat in uno cod. Commentatoris, potius *Ætnâ* mutarim in *æthrâ*, ut divinaſſe Simonem Ulricum Piſtoris, prodidi in Suſpicionibus: quod ita ſtatim placuit Jano Douſæ filio, ut exclamaret non eſſe quod hanc ulterius lectionem probarem, ſatis ipſam tuente merâ Veritate; quæſitam certe, & terrâ totâ & mari toto, hoc eſt *æthrâ*, Proſerpinam; teſtatum paſſim Poëtis omnibus. *Gruterus.*

663. *Tænarus*] Promontorium Laconiæ, ubi ad inferos deſcenſus patere credebatur. Suprà verſ. 586. *Farnabius.* Etiamſi nonnulli è ſpelæo Heracleæ vicino Cerberum extractum memorent, inter quos Xenophon *ἀναβάσ. ζ'.* Euripides tamen *ἐν τῷ μαινομένῳ*, à Senecæ partibus ſtat. non deſunt qui hæc omnia fabuloſa credentes, hunc fuiſſe quendam immanem ſerpentem ſtabulantem in ſpecu Tænario arbitrentur, cumque ab Hercule ſuperatum. Pauſanias in Laconicis. Plutarchus in Theſeo, perhibet fuiſſe canem Aïdonei regis Moloſſorum. *Delrius.*

664. *Ora ſolvit*] Oſtia & deſcenſum. *Farnabius.*

Ingens vorago faucibus vaſtis patet,
Latumque pandit omnibus populis iter.
Non cœca tenebris incipit primo via:
Tenuis relictæ lucis à tergo nitor,
Fulgorque dubius ſolis afflicti cadit,
Et ludit aciem. nocte ſic mixta ſolet
Præbere lumen primus aut ſerus dies.
Hinc ampla vacuis ſpatia laxantur locis;
In quæ omne merſum pereat humanum genus.
Nec ire labor eſt, ipſa deducit via:
Ut ſæpe puppes æſtus invitas rapit;
Sic pronus aër urget atque avidum chaos:
Gradumque retrò flectere haud unquam ſinunt
Umbræ tenaces. intus immenſi ſinus
Placido quieta labitur Lethe vado,
Demitque curas: neve remeandi amplius

Pa-

GRONOVII.

679. *Intus immenſo ſinu*] Melius Florent. *immenſi ſinus.* Vadum dicit immenſi ſinus, late ſe & immenſis ambagibus ſinuans vel circumagens; vel infinitæ altitudinis. Infra v. 780. *Stygiæ paludis ultimos quærens ſinus.*

VARIORUM.

668. *Cæca*] In totum tenebroſa, ut non videatur, vel quæ viſum adimit. *Idem.*

678. *Solis afflicti cadit,*] Solis tanquam nebulis vel Luna operti, deficientis. *Idem.*

671. *Et ludit aciem.*] Ubi viſa nec plane, nec longe diſcernuntur. *Idem.* *Nocte ſic mixta ſolet*] *Qualia ſublucent fugiente crepuſcula Phœbo, Aut ubi nox abiit, nec tamen orta dies.* Alii leg. *tale non dubie ſolet.* Idem.

673. *Vacuis ſpatia*] Nec tamen datur vacuum intra mundum. *Farnabius.* Stoicis intra mundum nullum, extra eundem infinitum vacuum. Ariſtoteles omnino nullum eſſe vacuum contendit, lib.4. Phyſic. lib. 1. de ortu, lib. 2, de cœlo. ſed contra Ariſtotelem Cleomedes, finitum mundum in ſpacio ſeu vacuo infinito conſiſtere, nititur probare. *Delrius.*

675. *Nec ire labor eſt,*] *Facilis deſcenſus Averni, Noctes atque dies, &c.* Farnabius.

676. *Ut ſæpe puppes*] Veluti naves attrahit æſtus, invitis nautis; ita craſſus & proclivis aër præcipites dat, inſatiatumque illud barathrum ad ſe trahit. *Farnabius.*

677. *Sic pronus agger*] Eleganter, de pronâ iſtâ ad inferos viâ. ſed malene Vetus, *pronus aër?* ut velit ab aëre & occulto vento quodam rapi nos ad atram ſedem. *Lipſius.*

678. *Gradumque*] *At revocare gradum ſuperaſque evadere ad auras, hoc opus hic labor eſt.* Farnabius.

679. *Umbræ tenaces.*] Manes avidi, *vel* tenebræ palpabiles. *Farnabius.*

680. *Lethe vado,*] Fluvius τῆς λήθης, id eſt oblivionis apud inferos, cujus latex potus demit curas, id eſt facit manes oblivíſci omnium rerum præteritarum. *Farnabius.*

682. *Flexi*

Pateat facultas, flexibus multis gravem
Involvit amnem. qualis incerta vagus
Mæander unda ludit, & cedit ſibi,
Inſtatque; dubius, littus an fontem petat.
Palus inertis fœda Cocyti jacet;
Hic vultur, illic luctifer bubo gemit,
Omenque triſte reſonat infauſtæ ſtrigis;
Horrent opaca fronde nigrantes comæ,
Taxo imminente; quam tenet ſegnis Sopor,
Fameſque mœſta tabido rictu jacens;
Pudorque ſerus conſcios vultus tegit:
Metus, Pavorque, Funus, & frendens Dolor,
Aterque Luctus ſequitur, & Morbus tremens,

GRONOVII.

683. *Qualis incerta vagus*] Etruſcus: *qualis incertis vagus Mæander undis errat, ludit & cedit ſibi.* Ex quo apparet, utrumque verbum, & *errat* & *ludit*, eo loco in diverſis antiquiſſimis libris inventum fuiſſe. Et neutrum eſt in ea reſpernendum. *Ludere* eſt apud Ovidium: *recurvatis ludit Mæander in undis.* Et rurſum: *liquidis Phrygius Mæandros in undis ludit.* At *errare* non minus elegans. Phœniſſis: *nec latis minus Mæandros arvis flectit errantes aquas.* Lucanus lib. 3. *deſcendens Marſya ripis Errantem Mæandron adit.* Et in genere Ovidius lib. 1. amnes, *qui, qua tulit impetus illos, In mare deducunt feſſas erroribus undas.* In Oedipo habes *errantes aquas* Alphei. Elige utrum malis.

VARIORUM.

682. *Flexibus*] Involvit amnem gravem, triſtem, id eſt Styga flexibus novem. *Novies Styx interfuſa coërcet.* Idem.

684. *Mæander*] Celeberrimus Phrygiæ fluvius multis anfractibus ſinuoſus & flexuoſus. *Farnabius.* Deſumtum hoc ex Ovidio in Metamorph. vide Hippol. 15. *Delrius.*

686. *Palus inertis fœda Cocyti*] Cocytus fluvius infernalis, ſtagnat iners Pyriphlegetonti in Acheruſia obvius *flumine languido Cocytus errans.* Farnabius.

687. *Vultur, bubo gemit,*] Aves inauſpicatæ & ferales.

689. *Comæ,*] Arborum cacumina. *Farnabius.*

690. *Taxo*] Taxo lethali & venenana arbore Cocyto imminente ſeu incumbente. *Idem.* Ovidius 4. Metamorph. *Eſt via declivis funeſta nubila taxo, Ducit ad infernas per muta ſilentia ſedes. Quam tenet ſegnis Sopor,*] Virgilius: *In medoo ramos, annoſaque brachia pandit Ulmus opaca, ingens; quam ſedem ſomnia vulgo Vana tenere ferunt.* illa quoque, quæ mox late noſter proſequitur, omnia ad Virgilii imitationem dicta ſunt. ait Maro: *Veſtibulum ante ipſum, primiſque in faucibus Orci Luctus & ultrices poſuere cubilia curæ, Pallenteſque habitant morbi, triſtiſque ſenectus, Et metus, & maleſuada fames, & turpis egeſtas. Terribiles viſu formæ, letumque laborque, Tum conſanguineus leti ſopor, & mala mentis Gaudia, mortiferumque adverſo in limine bellum.* Delrius. *Segnis Sopor,*] *Adverte nativa & ſignantia epitheta.* Farnabius.

691. *Tabido*] Herpibol. *rapido.* Moguntinenſ. & unus Venetus: *rabido.* ceteri; *tabido.* melius. fames enim, quaſi tabes, conficit. *Delrius.*

Et cincta ferro Bella: in extremo abdita
Iners Senectus adjuvat baculo gradum.
Amph. Eſtne aliqua tellus Cereris aut Bacchi ferax?
Theſ. Non prata viridi læta facie germinant;
Nec adulta leni fluctuat Zephyro ſeges;
Non ulla ramos ſilva pomiferos habet:
Sterilis profundi vaſtitas ſquallet ſoli,
Et fœda tellus torpet æterno ſitu;
Rerumque mœſtus finis & mundi ultima:
Immotus aër hæret; & pigro ſedet
Nox atra mundo. cuncta mœrore horrida,
Ipſaque morte pejor eſt Mortis locus.
Amph. Quid, ille opaca qui regit ſceptro loca,
Qua ſede poſitus temperat populos leves?
Theſ. Eſt in receſſu Tartari obſcuro locus,
Quem gravibus umbris ſpiſſa caligo alligat.
A fonte diſcors manat hinc uno latex:
Alter quieto ſimilis (hunc jurant Dei)

Ta-

GRONOVII.

711. *Diſcors*] Florentinus à manu ſecunda, *diſſors.* de quo vocabulo vide N.Heinſium ad primam Sabini Epiſtolam.

VARIORUM.

696. *Baculo*] Scipione. *Farnabius.*

697. *Cereris*] Frumenti aut vini ferax. *Idem.*

699. *Fluctuat*] More undarum fluctuat à ventis agitata. *Idem.*

700. *Non ulla ramos*] Ait apud inferos nullam felicem arborem eſſe, ſed omnes (ut Cato loquitur) infelices. *Delrius.*

703. *Mundi*] Res hujus mundi ultimæ & infimæ decidunt ad centrum illud, quo infernum locant poëtæ. *vel* illic mors & rerum exitus. *Farnabius.*

707. *Quid,*] Ubi autem ponit regiam ſedem Pluto? *Idem.*

708. *Populos leves?*] Manes, umbras. Hercul. Oet. 1706. *Frrnabius.*

711. *Manat hinc imo*] Mogunt. *Manat hinc uno latex.* hoc ſenſu; ab uno eodemque fonte duo manant latices, hinc quieto ſimilis & ſtagnans, Styx, inde turbulentus, & ſpumans, Acheron. *Delrius.* *Tartari*] Vid. Hippol. verſ. 841. *Farnabius.*

711. *Diſcors*] Duo latices diverſæ naturæ, alter quietus, alter impetuoſus. *Farnabius.*

712. *Hunc jurant Dei,*] Inviolabilem, *Dii cujus jurare timent & fallere numen.* Qui vero pejerat, annum unum & dies novem, *aliis, novem annos*, nectare & ambroſia interdictus, Deorum epulis arcetur. hic autem honos Stygi habitus propter auxilium quod Jovi adverſus Titanas tulerunt Stygis filiæ Vis, Robur, Victoria: vel propter indicium conſpirationis deorum: *vel* quod beati cœlites per inferni odium triſtitiamque jurantes ſe obligant ad rem eorum naturæ contrariam ſi pejerent; στὺξ enim à στυγέω, odi, vel quod diis & hominibus odio habentur, qui

ad

Tacente ſacram devehens fluvio Styga:
At hic tumultu rapitur ingenti ferox,
Et ſaxa fluctu volvit Acheron invius
Renavigari. cingitur duplici vado
Adverſa Ditis regia, atque ingens domus
Umbrante luco tegitur: hic vaſto ſpecu
Pendent tyranni limina: hoc umbris iter;
Hæc porta regni, campus hanc circa jacet,
In quo ſuperbo digerit vultu ſedens
Animas recentes. dira majeſtas deo,
Frons torva; fratrum quæ tamen ſpeciem gerat,
Gentiſque tantæ: vultus eſt illi Jovis,
Sed fulminantis. magna pars regni trucis

Eſt

GRONOVII.

720. *Hæc porta regni*] Verbum de barbaricis regnis & olim hodieque uſurpatum. Xenophon ἀναβάσ. β. παραδόντας τὰ ὅπλα, ἰόντας ἐπὶ τὰς βασιλέως θύρας, εὑρίσκεσθαι ἤν τι δύνωνται ἀγαθόν. Diodorus Siculus lib. 14. ὅτι λέγει ὁ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης, ἐπειδὴ νενίκηκε Κῦρον ἀποκτείνας, παράδοτε τὰ ὅπλα, καὶ πρὸς τὰς θύρας αὐτοῦ βαδίσαντες, ζητεῖτε, πῶς αὐτὸν ἐκθεραπεύσαντες ἀγαθοῦ τινὸς μεταλάβητε. Adde Leonclavium ad Xenophontem.

722. *Dira majeſtas Deo,*] Flor. *dei.*

VARIORUM.

ad perjuriam procliviores ſunt: *vel* quod omnibus elementis antiquior eſt aqua. *Farnabius.*

713. *Tacente ſacram*] Sine murmure, *vel* quod ipſe fluvius fere immotus eſt; *vel* quia fluit in locis ſilentibus. *Idem.*

714. *At hic tumultu*] Immiſcuerunt quidam libris lectionem unius m. ſ. *Aſt hinc*: male. *Hic* enim diſerte opponitur voci *Alter* verſ. 712. tuenturque ipſam noſtri omnes. *Gruterus.*

715. *Acheron*] Agamemn. verſ. 13. *Farnabius.* De Acheronte & palude Acheruſia multa Stobæus à loco fol. 129. & Scholiaſtes Apollonii ad lib. 2. verſ. 353. & ſeq. & verſ. 731. & 748. ubi etiam multa de hoc Herculis ad inferos deſcenſu. *Delrius.*

716. *Duplici*] Utroque fluvio Styge & Acheronte. *Farnabius.*

717. *Ditis regia*] De Plutone quæ ſcire cupis, à Lilio petas Syntag. 6. quod eſt de inferis, valde copioſum. *Delrius.*

719. *Pendent*] Propter ſpecum inflexum & deſcendentem. *Farnabius.*

722. *Recentes.*] Quæ de novo advectæ ſunt. *Farnabius.*

722. *Dira majeſtas*] Plutonis forma etiam à Claudiano deſcribitur de raptu Proſerpin. *Ipſe rudi fultus ſolio, nigraque verendus Majeſtate ſedet: ſquallent immania fœdo Sceptra ſitu: ſublime caput mœſtiſſima nubes Aſperat, & diræ riget inclementia formæ.* Sed Senecam non adæquavit. *Delrius.*

723. *Fratrum*] Jovis & Neptuni. *Farnabius.*

725. *Sed fulminantis.*] Sed Jovis irati & fulminantis. *Idem.*

Eſt ipſe dominus; cujus aſpectum timet,
Quidquid timetur. *Amph.* Verane eſt fama, inferis
Tam ſera reddi jura, & oblitos ſui
Sceleris nocentes debitas pœnas dare?
Quis iſte veri rector, atque æqui arbiter?
Theſ. Non unus alta ſede quæſitor ſedens
Judicia trepidis ſera ſortitur reis.

Adi-

GRONOVII.

726. *Cujus aſpectum timet*] Flor. *adſpectus.* ut & Mogunt. editique quidam olim apud Delrium.

732. *Judicia trepidis ſera ſortitur reis.*] Obſervant tranſlatum à Romano ritu. Vere, ſed quo? In gravibus enim & dubiis cauſſis tabellas literis, *C.* condemnationis, *A.* abſolutionis, *N. L.* ampliationis inſcriptas, in ciſtam vel urnam conjectas ſortitione dediſſe reis vel ſalutem vel capitis periculum. Sed tam dubiæ & graves cauſſæ poſſunt eſſe privatorum quam publicorum judiciorum. Debebant ergo dicere, in publicis judiciis ſeu quæſtionibus hoc eſſe factum. Deinde ſupervacuum bis annotant illum ritum, qui nihil ad rem pertinet. Aliud eſt ſententiam ferre, aliud *judices ſortiri.* Nemo unquam veterum ſententiæ lationem, etſi in urnam tabellæ conjicerentur, *ſortionem* dixit. *Judicia ſortiri* eſt judices legere, id enim fiebat per ſortem: judices ſorte ducere: quod erat quæſitoris, conjectis omnium judicum nominibus in urnam, eum numerum educere, qui lege, qua judicium exercebatur, definitus erat: inde *rejectio*, & poſtea *ſubſortitio.* Hoc proprie: hic porro per ſynecdochen partis *judicia ſortiri* pro exercere judicia ponitur. Quemadmodum *poſtulare*, *deferre nomen*, *ſubſcribere*, *jurare calumniam*, quæ ſingulæ partes ſunt accuſationis, pro legitima accuſatione, ſeu omni accuſandi ordine & opere ſatis frequenter accipiuntur.

VARIORUM.

727. *Quidquid*] Ipſi manes horridi. *Farnabius.*

728. *Tam ſera reddi jura,*] Poſt tot annos fieri judicia de nocentibus & examinari, *Quiſquis apud ſuperos furto lætatus inani Diſtulit in ſeram commiſſa piacula mortem.* ſup. v. 579. *Idem.*

731. *Alta ſede*] Tribunali. *à ritu Rom.* Tribunali, non ſubſellio. tribunal altius, & fixum: minorum judicum ſubſellia inferiora, & loco movebantur: tribunal erat judicum ordinariorum. maxime ejus, qui inter ceteros primus, & quaſi præſes. vide Polletum lib. 1. Fori Romani cap. 6. *Delr.* *Quæſitor*] Vide Agam. verſ. 24. *Farnab.* Quæſitores, qui judicio præerant: ideo illi tribunal tribuit. Cicero pro Fonteio: *qui mihi opus eſt ſapienti judice? quid æquo quæſitore?* Quærere, nonnunquam ſignificat judicio præeſſe. Cicero pro Rabirio: *Accuſavi de pecuniis repetundis, judex ſedi, Prætor quæſivi.* porro quæſitorum genus duplex, de quo Broideus in Corollar. ad Polletum lib. 5. cap. 7. num. 2. vide Polletum lib. 3. de foro Roman. *Delrius.* *Sedens,*] Sedere ſolleinne judicibus dum judicabant, de quo alibi: interea conſulere potes Pollet. l. 1. c. 5. *Delrius.*

732. *Cnoſſius*] Cretenſis, à Cnoſſo Cretæ urbe. *Farnabius.* *Minos foro;*] Rhadamanthum & Æacum Jovis filios reges juſtos umbrarum judicio præfecit Pluto, Minoa arbitrum inſtituit, ſi quid difficile aut ἀπόῤῥητον incideret, *Et de te ſplendida Minos Fecerit arbitria.* Farnabius. Poëtæ tres inferorum judices conſtituerunt, ſicut & Plato in Gorgia. Idem tamen Plato in Apolog. Socratis, & Cicero 1. Tuſcul. Minoi, Rhadamantho, & Æaco, quartum adjungunt Triptolemum. *Delrius.*

734. *The-*

Aditur illo Gnoſſius Minos foro;
Rhadamantus illo; Thetidis hoc audit ſocer.
Quod quiſque fecit, patitur: auctorem ſcelus
Repetit, ſuoque premitur exemplo nocens.
Vidi cruentos carcere includi duces,
Et impotentis terga plebeia manu
Scindi tyranni. Quiſquis eſt placide potens,
Dominuſque vitæ ſervat innocuas manus,
Et incruentum mitis imperium regit,
Animæque parcit: longa permenſus diu

Feli-

GRONOVII.

733. *Auditur illo*] Legebam, *Auditor.* Nota in libris Juris, *Auditorium principis, auditorium præfecti prætorio, auditoria judicum & magiſtratuum,* ſic *auditorio adeſſe,* pro in judicio præſto eſſe, & *recipere auditorium,* pro tecipere judicandi munus, & ſimilia. Auctor Dialogi de cauſſis corr. eloq. *Quantum virium detraxiſſe orationi auditoria & tabularia credimus, in quibus jam fere plurimæ cauſſæ explicantur,* Sic & in veteri membrana ſcriptum inveneram, & in margine ſui libri notaverat Grotius. Potior tamen mihi ſemper Etruſci codicis auctoritas, in quo, *Aditur illo:* cum præſertim hoc quoque verbum fori Romani ſit proprium hac ſignificatione. Cicero poſt reditum in Senatu: *Cum L. Cæcilius direptoribus meorum bonorum in jus adeundi potaſtatem non fecerit.* Cæſar Civilis primo: *quaſcumque poſtea controverſias inter ſe milites habuerunt, ſuaſponte ad Cæſarem in jus adierunt.* lib. 2. in Verr. *antequam in jus aditum eſſet, antequam mentio controverſiæ facta.* Valer. Maxim. lib. 3, 7. *Scipio cum oppidum Badium circumſederet, tribunal ſuum adeuntes in adem, quæ intra mœnia hoſtium erat, vadimonia in poſterum diem facere juſſit.* Idem lib. 7, 7. *A quibus aditus divus Auguſtus & nuptias mulieris & ſuprema judicia improbavit.* Seneca de Tranquill. animi: *qui inter peregrinos & cives, aut urbanus prætor adeuntibus adſeſſoris verba pronunciat.*

734. *Thetidis hoc audit ſoror.*] De Beneſ. 3, 22. *Atqui de injuriis dominorum in ſervos qui audiat, poſitus eſt.*

742. *Animoque parcit:*] Si vera eſſet lectio, verior quoque foret interpretatio Gruteri, *animo parcere* eſſe, minus commoveri & moderari animo. Sed plane liber optimus *Animæque parcit.* Traodib. *Mors individua eſt noxia cirpori, Nec parcens animæ.*

VARIORUM.

734. *Thetidis*] Æacus pater Pelei, cui Thetis peperit Achillem. *Farnab.*

735. *Quod quiſque*] Vid ſuprà verſ. 226. *Idem.*

736. *Suoque*] Sibi non imperantis, crudelis, qui vivus plebi infligere verbera gaudebat. *Idem.*

739. *Quiſquis*] Quicunque in vivis citra inſolentiam uſus eſt ſua potentia, vel quiſquis placide ſibi ſuiſque affectibus imperavit, vitæ ſuæ æquus moderator. *Idem.*

742. *Animæque parcit;*] Id eſt, vitæ civium. *Farnab.* Haud aliter triga, noſtrorum, & Scholiaſtes: tantoque confidentius admiſi, quod placeret Lipſio, Delrio, Commelino. Qui tamen, *Animo parcit,* heîc interpretantur, *non contaminat animum crudelitate.* neſcio an ſatis exprimant vim verborum: parcit enim animo, qui ei moderatur, qui ei nou indulget. Ovidius lib. I. de Ponto Eleg. VI. *Parcendum eſt animo miſerabile vulnus habenti.* Arnobius lib. 7. adverſ. Gentes: *Ut parvuli puſiones quo animus parcant, abſtineantque plora-*

Felicis ævi ſpatia, vel cœlum petit,
Vel læta felix nemoris Elyſii loca,
Judex futurus. Sanguine humano abſtine,
Quicunque regnas. ſcelera taxantur modo
Ma-

GRONOVII.

744. *Nemoris Elyſii loca, Judex futurus.*] Hæc diſtinctio eſt à Grutero, volente dici, reges omnes, qui comi animo populos regunt, fieri à morte judices inferorum: non enim tantum tres facere judices Platonem, ſed & Triptolemum καὶ ἄλλους ὅσοι τῶν ἡμιθέων δίκαιοι ἐγένοντο. idemque Herculi promittere Chorum in Oetæo, v. 1556. Addo Lucianum, qui Rhadamanthi conſilium facit & alios multos, & Athenienſem Ariſtidem, lib. 2. veræ hiſt. Συνήδρευον δὲ ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ Ἀριστείδης ὁ δίκαιος ὁ Ἀθηναῖος. Non illepide. Primò enim meminiſſe debemus in Elyſio fingi quemque imaginem priſtini muneris, quo vivus fungebatur, referre: ut mirum non ſit illos judicare, qui religioſi judices in ſuperis fuiſſent. Ovidius lib. 4. *Parſque forum celebrant, pars imi tecta tyranni: Pars aliquas artes antiquæ imitamina vitæ Exercent: aliam partem ſua pœna coërcet.* Dein convenit hæc fictio pulchre illis, quæ modo notavimus de ſortitione judicum apud inferos, nam auctor Minoi, Æaco, Rhadamanto, non tam judicum aptat perſonam, quam Quæſitorum vel prætorum, qui cum ſuo quiſque conſilio ſelectorum judicum cauſas cognoſcant. Has ergo decurias vult conſcribi ex Umbris piorum & magiſtratuum. Cæterum M. Tullius in 1 Tuſc. 41. ubi verba Socratis apud Platonem in Latinum vertit, neſcco quo pacti hic parte à ſententia utriuſque diſceſſit. Nam cum illic ſit, εὑρήσει τοὺς ἀληθῶς δικαστὰς, οἵπερ καὶ λέγονται ἐκεῖ δικάζειν. Μίνως τε καὶ Ῥαδάμανθος καὶ Αἰακὸς καὶ Τριπτόλεμος καὶ ἄλλοι, ὅσοι τῶν ἡμιθέων δίκαιοι ἐγένοντο ἐν τῷ ἑαυτῶν βίῳ, tranſtulit, *ad eos venire, qui vere judices appellantur, Minoem, Rhadamathunm, Æacum, Triptolemum, convenireque eos, qui juſte & cum fide vixerunt.* Quaſi legiſſet, καὶ ἄλλους, idque retuliſſet ad τὸ εὑρήσει. At Platoni dicuntur judicare Minos &c. & quotquot horum. Neque enim auſim corrigere: *Triptolemum, heroumque eos.*

746. *Scelera taxantur modo Majore veſtra.*] Sic & Etruſcus, non *noſtra.* Interpres: plectuntur majore modo quam hic apud nos vel majore menſura & pœna, quam ſcelera commiſſa erant, cum quiſque patiatur eodem genere quo peccavit. Vir magnus adhibet hunc locum, ut oſtendat non injuſte per pœnam aliquanto plus damni dari peccanti, quam peccans dedit immerito atque inſonti. Perperam. Ait enim: veſtra, ô reges & magiſtratus, ſcelera habentur graviora & majore modo pœnæ afficiuntur quam ſcelera privatorum & tenuiorum hominum. Eſt autem verbum, quo amat uti Seneca. De clementia, 2, 7. *& abſolvere illi licet & quanti vult, taxare litem.* Ad Marciam c. 19. *tanti quodque malum eſt quanti illud taxavimus.* Epiſt. 24. *quodcumque illud eſt malum, tecum ipſe metire, & timorem tuum taxa.* De benef. 4, 36. *quanti promiſi mei verba taxentur.*

VARIORUM.

ploratibus, paſſerculos, pupulos, equuleos, panes accipiunt, quibus avocare ſe poſſint. Quem locum injurie vexat Colvius Notis in Apulejum lib. 8. dum modo tentat reſcribere, *quo lacrimis parcant*; modo, *quo animos paſcant.* Gruterus. *Longa*] Poſt longam & felicem vitam. *Farnabius.*

743. *Vel cælum*] Vel per ἀποθέωσιν, in divorum numerum refertur. *Farnabius.*

744. *Vel læta*] Vel migrat in Elyſium. vid. Troad. verſ. 942. *Idem.*

750. *Ra-*

Majore veſtra. *Amph.* Certus incluſos tenet
Locus nocentes? utque fert fama, impios
Supplicia vinclis ſæva perpetuis domant?
Theſ. Rapitur volucri tortus Ixion rota.
Cervice ſaxum grande Siſyphia ſedet.
In amne medio faucibus ſiccis ſenex
Sectatur undas, abluit mentum latex;
Fidemque cum jam ſæpe decepto dedit,
Perit unda in ore: poma deſtituunt famem.
Præbet volucri Tityos æternas dapes.
Urnaſque fruſtra Danaides plenas gerunt.
Errant furentes impiæ Cadmeides.
Terretque menſas avida Phineas avis.
Amph. Nunc ede nati nobilem pugnam mei.
Patrui volentis munus, an ſpolium refert?
Theſ. Ferale tardis imminet ſaxum vadis,

Stu-

GRONOVII.

757. *Danaides plenas fuerunt.*] Etruſcus, *gerunt.* Parum intereſſe putes: tamen hoc fere verbo hac in re uti malunt. Plautus Pſeudolo: *Non pluris refert, quam ſi imbrem in cribrum geras.* Cato de re ruſtica cap. 152. *ſi quando non pluet, uti terra ſitiat, aquam irrigato leniter in areas: ſi non habebis, unde irriges, gerito inditoque leniter.* Plautus Caſina: *Ita te aggerunda curvom aqua faciam probe.* Pœnulo: *Aggerundaque aqua ſunt viri duo defeſſi.*

VARIORUM.

750. *Rapitur*] Junonem de adulterio interpellare auſus è nube, quam Jupiter pro Junone ſubjecit, Centauros genuit. Dum vero gloriatur ſe cum regina Deorum rem habuiſſe, fulmine ad inferos detruſus rotæ ſerpentibus implexæ alligatus *volvitur aſſiduus, dum ſe refugitque fugitque.* Farnabius.

751. *Cervice*] Vid. Hippolyt. verſum 1226. *Idem.*

752. *In amne*] Tantalus, vel quod Pelopem diis epulandum appoſuiſſet, vel quod ad deorum ſecreta admiſſus ea evulgaſſet, apud inferos Eridano fl. mento tenus immerſus, *Quærit aquas in aquis & poma fugacia captat.* vid. Thyeſt. act. 1. *Idem.*

754. *Fidemque*] Cum jam feciſſet Tantalo ſpem ſe poſſe eam capere. *Id.*

756. *Præbet*] Vide Hippol. verſum 1228. *Idem.* *Tityus*] Lucretius: *Sed Tityus nobis hic eſt, in amore jacentem, Quem volucres lacerant, atque exeſt anxius angor, Aut alia quavis ſcindunt torpedine curæ.* eleganter hæc explicat Pierius lib. 18. Hieroglyph. *Delrius.*

757. *Urnaſque*] L. Danai filiæ, quæ & Belides ab avo Belo, patris juſſu maritos ſuos, filios Ægypti, prima nocte peremerunt omnes ad unam, hac pœna damnatæ, ut aquam pertuſis ſitulis ſeu urnis haurientes dolium item perforatum implere nitantur. *Farnabius.*

758. *Cadmeides.*] Cadmi filiæ Agave. Ino, Autonoë, quæ Pentheum dilaceraverunt. *Farnabius.*

759. *Avis.*] Harpya. vide Thyeſten, verſ. 153. *Idem.*

761. *Patrui*] Accepitne Cerberum donum à volente Plutone patris ſui Jovis fratre, an ſpolium ab invito Plutone abactum? *Idem.*

764. *Am-*

Stupent ubi undæ, ſegne torpeſcit fretum:
Hunc ſervat amnem cultu & aſpectu horridus,
Pavidoſque manes ſquallidus geſtāt ſenex;
Impexa pendet barba, deformem ſinum
Nodus coërcet, concavæ lucent genæ,
Regit ipſe conto portitor longo ratem:
Hic onere vacuam littori puppim applicans
Repetebat umbras; poſcit Alcides viam,

Ce-

GRONOVII.

763. *Stupente ubi unda*] Etruſcus: *Stupent ubi undæ, ſegne torpeſcit fretum.* Non pejus profecto quam cæteri.

765. *Squallidus geſtat ſenex*;] Deſ. Heraldus non ſatis æquo animo fert *geſtat*; malitque *vectat*, 1. Adv. 12. Illud tamen omnes habent libri. Et ne omnino condemnem, facit Cornelius Celſus, qui geſtationem navi agnoſcit. Lib. 2, 14. *Geſtationum leviſſima eſt navi vel in portu vel in flumine, vehementior in alto mari.* Nat. 5. quæſt. ult. *Dedit ventos ut commoda cujuſque regionis fierent communia: non ut legiones equitemque geſtarent; ut pernicioſa gentibus arma tranſveherent.* Tacit. lib. 2. hiſtor. *Ex urbe atque Italia irritamenta gulæ geſtabantur, ſtrepentibus ab utroque mari itineribus.*

767. *Concavæ lucent genæ,*] Gregales libri ſic habent: lucemque vel ab oculis vel à macie extrema ſunt imaginati. Quidam *livent*, alii *lugent*, conjecere. Mulcebant aliquando; quibus *genæ* oculi: ut apud Virgilium, *effuſæque genis lacrimæ*: tamquam imitaretur ejuſdem eodem libro de Charonte: *ſtant lumina flamma.* Sed potiſſimus liber accedit illis, ex quibus olim productum fuit, *ſquallent.* Quod cum præcedens tertius verſus refutet, legas cenſeo cum Nic. Heinſio: *concavæ pallent genæ.* Solus enim color hactenus in deſcriptione Charontis videtur omiſſus. Sic apud Ovidium, *Invidiæ Pallor in ore ſedet.* Sic Statio prima Thebaide: *pallorque ruborque Purpureas hauſere genas.* Idem lib. 2. *Pallentes erecta genas.*

770. *Repetebat umbras*;] Frequenti vitio librorum omnes & editi & ſcripti ſequiores, *undas.* Quod dum numero ingerentium, velut ſuperſtitione, ligatos eruditorum animos tenet, genuit ridiculas, quod neceſſe fuit, & inſanas interpretationes. Nam, quid eſt: ut facilius exſcenderet, repetebat altam paludem? quam illi ſententiam perſpicuam eſſe aiunt. Si ad litus advertebat, non eodem momento repetebat undas: ſi revehebatur in altum, non uno tempore litori puppem applicabat. At forte ſtetit in prora undas repetituro ſimilis: immo adeo undas repetens, quod animæ minimo momento cymbam erant repleturæ. Fateor hoc eſſe ſubtile. Quaſi tamen eviciſſent, *repetere undas* dici navem, quæ ſubducta non fuit, aut portitorem, qui non eſt egreſſus in terram. Nam, ut iterando, *Undas, undas*, ſignificaverit

VARIORUM.

764. *Amnem*] Styga. *Farnabius.*

765. *Pavidos manes*] Animas trementes. *Idem.* *Senex*;] Charon, cujus deſcriptio ex Æneid. 6. petita. *Farnabius.*

766. *Impexa*] *Cui plurima mento Canicies inculta jacet.* Idem. *Deformem*] *Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.* Idem.

768. *Portitor*] Vel quia portorium capit, quo reſpexit Propertius: - *ubi portitor æra recepit*: vel quia vehit. nam pro vectore ſimpliciter utuntur Columella, Lucanus, & Martialis. *Delrius.*

769. *Litori*] Citeriori, ad petendas animas. *Farnabius.*

771. *Cha-*

Cedente turba: dirus exclamat Charon;
Quo pergis audax? ſiſte properantem gradum.
Non paſſus ullas natus Alcmena moras,
Ipſo coactum navitam conto domat,
Scanditque puppem. cymba populorum capax
Succubuit uni. ſedit, & gravior ratis
Utrimque Lethen latere titubanti bibit.
Tunc victa trepidant monſtra, Centauri truces,
Lapithæque multo in bella ſuccenſi mero.

Sty-

GRONOVII.

Charon conſcendendum eſſe, (quod uni & alteri viro erudito alludiavit) certus ſum, ſi ſic loquebatur Charon, nulli quidem Latinæ Umbræ intellectum fuiſſe. Putaſſent ſiquidem eum, ut Teia illa apud Propertium, aquas inclamaſſe incendio: aut lætari aquis conſpectis, ut illi apud Xenophontem & Statium: & ſic tamen poëtice magis quam humane locutum: niſi forte, contra votum navigantium optare illum tempeſtatem. Neminem certe ad navigandum vocantium illæ ſuſpicarentur dicere, *Undas, undas.* Deſinamus ineptiarum. *Repetebat umbras*, ut Lipſianua, etiam Etruſcus. Hoc erat onus, quod ille ex litore vacua nave identidem petere credebatur. Et ſi nullus haberet liber, tamen ita eſſet reſtituendum. Peccant ſecuræ nimium ſollicitæque manus. Verbum ſic habes apud Livium lib. 21. *Ita primis expoſitis, alii deinde repetiti ac trajecti ſunt.* Idem lib. 29. *naves, quæ prædam in Siciliam vexerant, cum commeatu rediere, velut ominatæ ad prædam alteram repetendam ſeſe veniſſe.* Suetonius Oct. 16. *Trajecto in Siciliam exercitu cum partem reliquam copiarum continenti reputeret.* Ubi offendit cum ſuo codice Fulv. Urſinus.

776. *Sedit, & gravior ratis*] Scripſit, opinor, *ſidit*.

778. *Tunc vaſta trepidant monſtra.*] Optime Florent. *Tunc victa trepidant.* Senſus formatus è Virgilii ſexto: *At Danaum proceres Agamemnoniæque phalanges Ut videre virum, fulgentiaque arma per umbras, Ingenti trepidare metu.*

779. *Multo ad bella ſuccenſi mero.*] Aberat editis olim præpoſitio. Adjecit Delrius hanc è ſuis, ſpreta quæ erat in Lipſiano, *in bella*: ſubſcripſitque Gruterus, etſi omnes Pall. carerent utrovis. Sed Lipſiano præſtat auctoritatem Etruſcus. Virgilius lib. 7. Æneid. *ſævoſque gerunt in bella dolones.* Idem lib. 11. *Quos ubi confertos ardere in prælia vidi.* Silius Italicus lib. 6. *in pugnamque & Martem & prælia & hoſtem Igneus.*

VARIORUM.

771. *Charon*;] Arbiter & Juvenalis vocant Porthmea: hic Sat. 3. *- tetrumque novitius horret Porthmea*: ille vero, *vix navita Porthmeus*: nec fruſtra geminantur hæ voces. aliud enim navitæ, aliud ſæpe portitoris officium. *Delrius.*

775. *Cymba*] *Gemuit ſub pondere cymba Sutilis, & multam accepit rimoſa paludem.* Farnabius.

776. *Gravior*] Onerata majori pondere, quam ſolebat advectis umbris. *Farnabius.*

778. *Centauri*] Omnium rerum ſimulachra apud inferos eſſe perhibentur, ſicut animæ apud ſuperos: hæc vero viſo victore tremuerunt. Hercul. Oet. 1706. *Farnabius.* Hos etiam cum Hydra Virg. 6. Æneid. in foribus inferorum ſtatuit. *Delrius.* Quos Ixion è nube genuiſſe fingitur ſuperne humana forma, inferne equina: hi primi ex equis pugnabant, ut & Lapithæ frenos & ſtrata equorum inveniſſe dicun-

Stygiæ paludis ultimos quærens ſinus
Fecunda mergit capita Lernæus labos.
Poſt hæc avari Ditis apparet domus:
Hic ſævus umbras territat Stygius canis,
Qui trina vaſto capite concutiens ſono
Regnum tuetur: ſordidum tabo caput
Lambunt colubræ: viperis horrent jubæ:
Longuſque torta ſibilat cauda draco;
Par ira formæ. ſenſit ut motus pedum,
Attollit hirtas angue vibrato comas,
Miſſumque captat aure ſubrecta ſonum,
Sentire & umbras ſolitus. ut propior ſtetit
Jove natus, antro ſedit incertus canis,
Et

GRONOVII.

790. *Aure ſubjecta ſonum,*] Lipſius emendat, *ſubrecta.* Cui correctioni etſi accedentem veterem librum, *ſurrecta* exhibendo, inveniſſet, tamen refragatur vir doctus: primum cum videatur *comis ſublatis* opponere Poëta *ſubjectas aures*; deinde quia cernamus canes aliquos, ubi ex longinquo ſonitum perſentiſcunt, auribus & oculis ſubmiſſis, eundem quaſi venari. Sed his rationibus pendendis aptior erit locus, cum oſtenderit *ſubjicere oculos* vel *aures* eſſe idem quod ſubmittere vel dejicere: id enim priuſquam teſtimonium videam, pro Latino admittere non poſſum. Interim nos cum Etruſco tenebimus, *aure ſubrecta:* vel propter Terentianum, *arrige aures, Pamphile,* & Virgilii, *arrectiſque auribus adſtant*; atque etſi *ſubjicere* ſciamus interdum eſſe mittere in altum, tamen nec hic id tempeſtivum & vetuſtiſſimo codici ſerviendum cenſemus. Plinius 8,32. de Cervis: *cum erexere aures, acerrimi auditus; cum remiſere, ſurdi.* Et l. 10, 48. *Phaſianæ geminas ex pluma aures ſubmittunt ſubriguntque.* 11, 37. *Aures in equis & omni jumentorum genere indicia animi præferunt, feſſis marcidæ, nutantes pavidis, ſubrectæ furentibus, reſolutæ ægris.*

VARIORUM.

dicuntur. Uterque Theſſaliæ populus ſuper mero ferox, ut in Pirithoi nuptiis. *Farnabius.*

780. *Stygiæ*] Hydra mergit ima Styge capita fœcunde repullulantia, ſup. verſ. 289. *Farnabius.*

784. *Qui trina*] *Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci Perſonat.* Idem.

787. *Sibilat*] Pilos habet ſerpentinos & Draconem pro cauda. *Idem.*

788. *Par ira formæ.*] Terribilis forma, terribilis ira. *Idem.*

791. *Sentire*] Etiam leves umbras auditu explorare ſolitus. *Farnabius.*

792. *Sedit*] Vulgo *cedit.* Nunquam tam cito; poſtmodum forte cederet dira bellua. an ergo, *cedit,* quod habent Lipſii & Veneti omnes, ſignificat cedere cœpit; præfero lectionem Eguiani, & Moguntini, & Herbipolenſ. & Lugd. *ſedit:* qui jacebat, Hercule adveniente non dignatus in pedes ſurgere, ſed dumtaxat anteriori corporis parte pauliſper ſeſe erigere, poſteriore ſedere. & hoc moloſſicum. *Delrius.* Et meus, & olim editus, *antro ſedit.* recte. Non enim fugit, nec decuit Cerberum: ſed aſſedit, ambiguus quietis an pugnæ. *Lipſius.* M. S. o. *ſedit,* proba lectio; id eſt dubius hæſit. Nam ſi ceſſiſſet Canis, Herculi, utpote fugato hoſte, nihil erat timendum. at verſu demum 804. antro cedit. *Commel.*

793. Ti-

Et uterque timuit. ecce, latratu gravi
Loca muta terret, ſibilat totos minax
Serpens per armos: vocis horrendæ fragor
Per ora miſſus terna felices quoque
Exterret umbras. ſolvit à læva feros
Tunc ipſe rictus, & Cleonæum caput
Opponit, ac ſe tegmine ingenti clepit:
Victrice magnum dextera robur gerens,
Huc nunc & illuc verbere aſſiduo rotat,
Ingeminat ictus. domitus infregit minas,
Et cuncta laſſus capita ſubmiſit canis,
Antroque toto ceſſit. extimuit ſedens
Uterque ſolio dominus; & duci jubet:
Me quoque petenti munus Alcidæ dedit.
Tunc gravia monſtri colla permulcens manu
Adamante texto vincit: oblitus ſui
Cuſtos opaci pervigil regni canis
Componit aures timidus; & patiens trahi,
Herumque faſſus, ore ſubmiſſo obſequens
Utrumque cauda pulſat anguifera latus.

Poſt-

VARIORUM.

793. *Timuit.*] Sup. verſ.45. *Farn.*

795. *Serpens*] Serpentini pili, jubæ è ſerpentibus. *Farnabius.*

798. *Rictus,*] Pellem Cleonæi leonis ſiniſtro ſuo brachio obvolutam ſolvit, qua ſe tegit oppoſito capite cani, ἡρακλῆς, inquit Apollod. *χειρωσάμενος τὸν λέοντα, τὴν μὲν δορὰν ἐμφιάσατο· τῷ χάσματι δ' ἐχρήσατο κόρυθι.* *Idem.*

799. *Clepit:*] A κλέπτω, quod & ipſum à καλύπτω. qui enim clam & latenter quid ſubtrahit, idem occulit tegitque. *Idem.*

800. *Robur*] Clavam. *Idem.*

802. *Infregit*] Remiſit minas, depoſuit iram. *Idem.*

803. *Cuncta*] Tria, al. centum, *bellua centiceps.* Idem.

804. *Antroque*] Aditum dedit Herculi. *Idem.*

805. *Uterque ſolio dominus*;] Pluto & Proſerpina. *Idem. Duci*] Addicitque canem Herculi ducendum, quo libeat. *Idem.*

806. *Me quoque*] Et Herculi petenti dedit me in vinculis ibi detentum, qui cum Pirithoo adveneram ad rapiendam Proſerpinam. *Idem.*

808. *Adamante*] Catena è ſolido ferro. ſolidas enim duraſque res appellant Poëtæ adamantinas, veluti ex adamante factas, *Quis Martem tunica tectum adamantina, &c.* Legitur etiam *Adamante texto vinxit.* Farnabius. *Sui*] Suarum virium, & ſolitæ ferociæ. *Idem.*

811. *Herumque*] Agnoſcens Herculem ſui domitorem & dominum. *Idem.*

812. *Cauda*] Adulando in obſequium. *Idem.*

813. *Ad*

Poſtquam eſt ad oras Tænari ventum, & nitor
Percuſſit oculos lucis ignotæ, novos
Reſumit animos vinctus, & vaſtas furens
Quaſſat catenas: pene victorem abſtulit,
Pronumque retro vexit, & movit gradu.
Tunc & meas reſpexit Alcides manus:
Geminis uterque viribus tractum canem
Ira furentem, & bella tentantem irrita,
Intulimus orbi. vidit ut clarum æthera,
Et pura nitidi ſpatia conſpexit poli,
Oborta nox eſt, lumina in terram dedit,
Compreſſit oculos, & diem inviſum expulit,
Aciemque retro flexit, atque omni petiit
Cervice terram: tum ſub Herculea caput
Abſcondit umbra. Denſa ſed læto venit
Clamore turba, frontibus laurum gerens,
Magnique meritas Herculis laudes canit.

CHO-

GRONOVII.

814. *Lucis ignotæ, novos Reſumit animos vinctus,*] Sic à conjectura Rutgerſii. Vulgo, *bonos*. Lipſius malle ait: *lucis ignotæ bono*: non addito, fueritne libri veteris ea, an ab ipſo excogitata ſcriptura. Sed quia occurrit eadem Zinzerlingo in Thuringico & Rutgerſio in Morelli exemplari ſcripto, & ante omnia nobis in Etruſco, veriſimile eſt fuiſſe illius quoque membranarum. Commendat eam Zinzerlingus loco Senecæ epiſt. 79. *adhuc nondum fruitur bono lucis*, & Statii 8. Theb. *Jucundaque offenſus luce profatur.* Cenſeo ſcripſiſſe auctorem, *ignoto bono*. Et nitor lucis percuſſit oculos ignoto bono: vel nitor cœli percuſſit oculos ignoto bono lucis. Tacitus 2. annal. *ſed prompti aditus, obvia comitas, ignotæ Parthis virtutes, nova vitia.* Nec inſuave eſſet, *ignotum bonum*, per ἐπεξήγησιν.

826. *Sub Herculea caput*] Florentiæ legitur: *Herculeas umbras.*

VARIORUM.

813. *Ad oras*] Ad extremas & ſummas portas ſpeluncæ Tartareæ. ſuprà verſ. 586. *Idem.* *Nitor*] Poſtquam clara lux ſuperæ auræ ſuo fulgore Cerberi oculos hujuſmodi luci non aſſuetos perſtrinxit, reſumit priorem ferociam & indignans reluctatur. *Idem.*

818. *Reſpexit*] Profeſſus ſibi mea ope & manu auxiliari opus eſſe. *Farn.*

819. *Geminis*] Herculis & meis. *Id.*

823. *Oborta*] Tenebris aſſueto caliginem induxit Sol, declinavit oculos ad terram, imo clauſit, ne lucem admitterent. *Idem.*

825. *Omni*] Vel tota cervice, id eſt, pervicaciter, vel *omni*, id eſt, triplici cervice. *Idem.*

828. *Clamore turba,*] Chorus è plebe Thebana lauro in lætitiæ atque victoriæ ſignum coronatus canit. *Farnabius.*

830. *Pro-*

CHORUS THEBANORUM.

Chorus Herculis victoriam ex inferis reportatam canit, & cæteras illius laudes admiſcet.

Natus Euryſtheus properante partu,
Juſſerat mundi penetrare fundum:
Deerat hoc ſolum numero laborum,
Tertiæ regem ſpoliare ſortis.
Auſus eſt cœcos aditus inire,
Ducit ad manes via qua remotos
Triſtis, & ſilva metuenda nigra:
Sed frequens magna comitante turba.
Quantus incedit populus per urbes
Ad novi ludos avidus theatri:
Quantus Eleum ruit ad Tonantem,

Quin-

GRONOVII.

839. *Ad novi ludos avidus theatri:*] Tunc enim res exſpectatior. Eo magis placere hoc poterat ſcriptum illo ævo, quod ludos hujuſmodi viderant homines Romæ, ſive ſub Claudio dedicante Pompejanum theatrum, quod ambuſtum reſtituerat, ut eſt apud Suetonium cap. 21. ſive ſub Nerone in amphitheatro ligneo in regione Martii Campi intra anni ſpatium fabricato ludos dante, cujus meminit cap. 12. & Tacitus lib. 13.

840. *Eleum coit ad Tonantem*] Recte collegit Gruterus, quia omnes fere Mſſ. *currit*, videri verum, quod in antiquo fuit Col. *ruit.* Et nobis obvium ubique fuit illud *currit*, præterquam in optimo: is plane, *ruit.* Virgilius lib. 6. Æn. *omnis turba ad ripas effuſa ruebat.* Lib. 11. v. 236. *Olli convenere, ruuntque ad regia plena Te Ta viis.* Sic codex Etruſcus antiquiſſimus, majuſculis exaratus literis, cujus excerpta debemus Nic. Heinſio. Tacitus tertio annal. *multique etiam ignoti vicinis è municipiis, pars officium in principem rati, plures illos ſecuti, ruere ad oppidum Brunduſium.* Ovidius, quod huc maxime proprium, l. 1. de arte: *Sic ruit ad celebres cultiſſima fœmina ludos.*

VARIORUM.

830. *Properante*] Cum Jupiter inter Divos dixiſſet de die quo Hercules natus foret, cæteris illum dominaturum, qui eo die naſceretur. Juno per Lucinam remorata Alcmenæ partum, uxoris Stheneli regis Mycenarum partum acceleravit, unde natus eſt Euryſtheus ſeptimo menſe. *Farnabius.*

831. *Fundum:*] Medium terræ centrum, in quo inferos plerique locabant. *Idem.*

833. *Tertiæ*] Plutonem, cui in Saturni patris poſſeſſionum diviſione inferorum imperium ſorte obvenerat. *Idem.*

837. *Frequens*] Frequentata magno deſcendentium numero. *Idem.*

838. *Quantus*] Non rarior quam coit multitudo ad novos ludos theatrales. 2. ad Olympica certamina. 3. ad Cereris Sacra. *Idem.*

840. *Eleum*] Concurrit ad ludos Jovis Olympici, qui prope Piſam Elidis urbem celebrantur. Elidi annumerat Strabo, quicquid inter Achaiam & Meſſeniam, uſque ad mare jacet. *Delrius.*

841. *Quin-*

Quinta cum ſacrum revocavit æſtas :
Quanta, cum longæ redit hora noctis,

Creſcere

GRONOVII.

841. *Revocavit æſtas*] Male miſcent, quæ ſeparanda ſunt. Non enim longiores horæ noctis & Sol in libra Olympiorum tempus, ſed myſteriorum majuſculorum, quæ poſt confectum æquinoctium Boedriomione autumnali menſe celebrabantur. Quo & alludit in Hippolyto : *Jam quarta Eleuſin dona Triptolemi ſecat Paremque toties libra compoſuit diem.* At Olympiis æſtatem proprie dictam exercitam fuiſſe vel illud Statii docet in Tiburtin. Vopiſci : *frangunt ſic improba ſolem Frigora, Piſæumque domus non æſtuat annum.*

842. *Cum longæ redit hora noctis,*] Etruſcus, *nocti.* Et placet magis. Eſt dictum per hypallagen ἀντὶ τοῦ, *cum longa redit hora nocti.* Ex more veterum, quibus notum eſt diem tam hibernum quam æſtvium & noctem tam æſtivam quam hibernam fuiſſe duodecim horarum. Ita eveniebat neceſſario, ut per æſtatem diurnæ nocturnis eſſent longiores, per hiemem breviores. Redeunt igitur longæ horæ noctibus, cum acceditur ad hiemem. Rutilius Numatianus ſimiliter : *jam nocturnis ſpatium laxaverat horis Phœbus.* Ubi vir doctus interpretatur : nocturnæ horæ jam plures erant diurnis. Immo non erant plures, ſed laxiores, productiores. Æque enim duodecim erant, ut antea. Hinc eſt, quod *horas æſtivas* pro longioribus , *hibernas* vel *brumales* pro brevioribus ponunt, quales nempe diurnæ erant illis anni partibus : quaſi quæ ſolæ eſſent tempeſtatis, non etiam nocturnæ : ſolis enim occaſus ſuprema tempeſtas, & omnia nocturna , etiam præter intempeſtam noctem, intempeſtiva. Lib. 2. Antholog. Ἐν τρισὶν ὥραις γδ θερειναῖς μόλις αἰσθάνετ᾽ αὐτῆς. Martialis lib. 12. *Hora nec æſtiva eſt, nec tibi tota perit.* Vegetius de re Milit. 1,9. *Militari tergo gradu viginti millia paſſuum, horis quinque dumtaxat æſtiva, conficienda ſunt.* In contrarium Plautus Pſeudolo: a. 5, ſc. 2. *Credo equidem poteſſe te Maſſici montis uberrimos quatuor Fructus ebibere in hora una.* P. *hiberna , addito.* Utpote quæ brevior ſit. Ovidius lib. 4. metam. ad Phœbum amore Leucothoës captum : *Spectandique more brumales porrigis horas.* Symmachus lib. 5. epiſt. 38. *Acceßit hiemis contemplatio, quæ magno frigore & brevibus horis lucis moratur excurſus.* Sic Cenſorinus finitum tempus elegantiſſime ait *ad ætatem infinitam non eſſe brumalis unius inſtar horæ.* Paullinus Natali nono Felicis : *Nunc te, cara dies , rapido nimis aëre nobis Temporis hiberni lex ſubtrahit, & breviatas Cogit hiems horas , cita lumine, pigra tenebris.* Et Auguſtinus, horam brumalem æſtivæ comparatam minorem eſſe. Hinc intelligendum illud Principis Poëtarum lib. 1. Georg. *Libra die ſomnique pares ubi fecerit horas.* Intellige non numero , ſed ſpatio : numero enim & ante pares erant & ſemper. Vir doctus adfectata quadam deductione, ut loquitur, quod dierum eſſet, adſcripſiſſe horis ebrium vult Pſeudolum, & multa in hanc rem effundit lib. 2. Adverſ. 19. & lib. 5,7. Atqui nulla eſt affectatio , nulla deductio , neque opus fingere , quid poſſit videri, cum revera tales fuerint horæ diurnæ, æſtate prolixiores, hieme contractiores : noctes autem, ut demonſtravimus, in hac ratione extra tem-

VARIORUM.

841. *Quinta*] Quarto quidem expleto anno , quinto ineunte , neque enim Olympias vel luſtrum quinque abſolutos annos complectitur. *Farnab.* *Revocavit*] Feſtum Jovi celebravit. *Id.* *Æſtas :*] Annus vel æſtas confecta Autumno jam cœpto , ubi longiores noctes & ſomnos reddit Sol in Libra ab æquinoctio autumnali. *Libra die ſomnique pares ubi fecerit horas.* Idem. Annus, ſed inchoatus peractâ æſtate, cœpto autumno. ſic æſtas ſumitur Hercul. Oet. 597. ſic *biemes* à Catullo, & aliis. vide Corradum in lib. 1. Æn. *Delrius.*

845. St-

Creſcere & ſomnos cupiens quietos
Librâ, Phœbeos tenet æqua currus,
Turba ſecretam Cererem frequentat;
Et citi tectis properant relictis
Attici noctem celebrare myſtæ:
Tanta per campos agitur ſilentes
Turba: pars tarda gradiens ſenecta,
Triſtis, & longa ſatiata vita:
Pars adhuc currit melioris ævi,
Virgines nondum thalamis jugatæ,
Et comis nondum poſitis ephebi,
Matris & nomen modo doctus infans:
His datum ſolis, minus ut timerent,
Igne prælato relevare noctem.
Cæteri vadunt per opaca triſtes:

Qualis

GRONOVII.

peſtatem ſeu tempus habeantur. Præſtrictus tamen Cenſorini & Auguſtini verbis, ſpatia horarum hieme atque æſtate aliter ordinata fuiſſe videri agnoſcit, ut hiemales eſſent breviores & plures, æſtivæ longiores & pauciores. Si duo vocabula omiſiſſet, *plures & pauciores*, crederem in viam rediiſſe: hæc enim novum produnt errorem, quaſi in univerſum tam nocturnæ quam diurnæ horæ fuerint æſtate longiores, hieme breviores, & propterea non pari utroque tempore numero. Sed & cum relegat nos ad loci illius à nemine percepti, nedum digne enarrati explicationem, veteris eſt erroris manifeſtus.

VARIORVM.

845. *Secretam*] Myſtica Cereris Eleuſiniæ ſacra ſup. v. 300. *Farnab.*

846. *Citi*] Myſtæ enim δαδοῦχοι facem accenſam tenentes currebant ad templum Cereris, prius Eleuſin. *Idem.* *Tectu relictu*] Per agros celebrabantur hæc Cerealia, & noctu. Attici enim diem à ſolis occaſu auſpicabantur. *Id.*

848. *Tanta*] Tanta multitudo frequentat viam illam ad inferos. *Idem.*

851. *Pars adhuc*] Qui ſunt fortioris ætatis currere valent. *Farnabius.*

853. *Comis*] Ephebi, qui nondum comam (quam, ut dignoſcerentur impuberes à puberibus, aluerunt) detondebant, eamque pro more, numinis alicujus aræ conſecrabant. *Idem.*

854. *Matris*] Qui jam primum didicerat appellare matrem, quam modo mammam vocabat. *vel*, matris nomen pronunciare. *Infantumque animæ flentes in limine primo, Quos dulcis vitæ experteis, & ab ubere raptos, Abſtulit atra dies, & funere merſit acerbo.* Virg. Æneid. 6. *Idem.*

855. *His datum*] His infantibus conceſſum præferre cereum vel candelam; quæ tenebras & timorem arceat; ut adultis facem. *Idem.* Ex priſca conſuetudine funerum. Seneca de tranq. animi cap. 11. *toties præter limen immaturas exſequias fax cereuſque præceſſit.* Idem de brev. vitæ extremo: *At mehercule iſtorum funera, tanquam minimum vixerint, ad faces cereoſque ducenda ſunt.* Delrius.

857. *Cæteri*] Cæteri manes per loca illa obſcura deſcendunt, animo non minus triſtes, quam ſi quis noſtrum hic per tenebras præceps decideret in foveam ſeu antrum profundum. *Farn.*

Qualis eſt nobis animus, remota
Luce, cum mœſtus ſibi quiſque ſentit
Obrutum tota caput eſſe terra.
Stat chaos denſum, tenebræque turpes,
Et color noctis malus, ac ſilentis
Otium mundi, vacuæque nubes.
Sera nos illo referat ſenectus.
Nemo ad id ſero venit, unde nunquam,
Cum ſemel venit, potuit reverti.
Quid juvat durum properare fatum?
Omnis hæc magnis vaga turba terris
Ibit ad Manes, facietque inerti
Vela Cocyto. tibi creſcit omne,
Et quod Occaſus videt, & quod Ortus:
Parce venturis; tibi, Mors, paramur:
Sis licet ſegnis, properamus ipſi.
Prima quæ vitam dedit hora, carpit.
Thebis læta dies adeſt:
Aras tangite ſupplices,
Pin-

GRONOVII.

874. *Dedit hora, carpſit.*] Etruſcus, *carpit*. Tractat eundem locum leviter Seneca epiſt. 24. non repente nos in mortem incidere, ſed minutatim procedere. Hoc eſt enim, *vitam carpi*, vel nos à morte carpi. Iuſtinus eleganter lib. 15. *cum carpi ſe ſingulos ab Antigono viderent*. Manilius: *Naſcentes morimur, finiſque ab origine pendet*. Quem ſenſum multis illuſtrat Barthius.

VARIORVM.

860. *Obrutum*] Alludit hic poëta ad loca ſubterranea ſimilia Cryptæ Neapolitanæ, quam ipſemet nobis deſcripſit Epiſtola LVII. *Nihil illo carcere longius, nihil illis faucibus obſcurius, quæ nobis præſtant, non ut per tenebras videamus, ſed ut ipſas, &c.* Quæ conſulantur: ex iis enim lux petenda eſt huic loco. *Gruterus.*

861. *Stat chaos*] Non moventur confuſe illius voraginis tenebræ denſæ & quaſi palpabiles. *Farnabius.*

862. *Color noctis*] Tenebræ coloris expertes ſunt: nocti tamen Poëtæ tribuunt atrum colorem, qui doloris & luctus proprius eſt. malum appellant Romani *nigrum*. Idem.

863. *Vacuæque*] Pluviæ inanes, & nubium tantum ſunulachra. *Idem.*

867. *Properare*] Non periculis objiciendo, & fatis quaſi eundo obviam. *Id.*

869. *Facietque*] Omne humanum genus Stygiam paludem trajiciet. *Id.*

870. *Tibi*] Neque aliud vita eſt quam ad mortem via. *Ut enim in utero præparamur vitæ; ſic in hac vita illi loco, &c.* Senec. epiſt. 102. *Idem.* Hortatur populum, ut ſoſpite Hercule Diis gratias agant. *Delrius.* Ab Euripide, ut multa alia, Θήβαις ἱερὸν φῶς. Et paulo ante, χοροὶ χοροὶ καὶ θαλίαι μέλουσι Θήβαις. Quod noſter, *Solennes agitent choros.* Scalig.

876. *Aras*] Sacrificate: Supplicibus enim precantibus, ſacra facientibus & jurantibus manu aras tangere moris erat. *Farnabius.*

886. *Quod-*

Pingues cædite victimas:
Permiſtæ maribus nurus
Solemnes agitent choros:
Ceſſent depoſito jugo
Arvi fertilis incolæ.
Pax eſt Herculea manu
Auroram inter & Heſperum:
Et qua Sol medium tenens
Vmbras corporibus negat.
Quodcunque alluitur ſolum
Longo Tethyos ambitu,
Alcidæ domuit labor.
Tranſvectus vada Tartari
Pacatis redit inferis.
Iam nullus ſupereſt timor:
Nil ultra jacet inferos.
Stantes ſacrificus comas
Dilecta tege populo.

ACTVS

GRONOVII.

886. *Quoacunque abluitur ſolum.*] Etruſcus, *alluitur.* Rectius. Virgilius: *mare quod ſupra, memorem, quodque alluit infra.* Nempe, Italiam. Curtius lib. 4. *Terrarum, quas Oceanus hinc alluit, illinc claudit Helleſpontus.* Lib. 8. *Mare, quo alluitur, ne colore quidem abhorret à cateris.* Frontinus Strateg. 1, 4. *Cum alterum latus ejus tranſitus abſciſi montes premerent, alterum mare allueret.* Ubi vulgo idem vitium. Prudentius I. περὶ στ. *colonos, quos Iberus alluit.*

VARIORVM.

879. *Choros.*] Choreas, in ſacris enim ſaltare ſolitum. *Farnabius.*

880. *Ceſſent*] Ferientur agricolæ à laboribus. *Idem.*

883. *Auroram*] Ab Auroræ ortu ad occaſum veſperi. *ſupra* v. 35. Ab India ad mare Atlanticum. *Idem.*

884. *Et qua*] Meridiem verſus, ubi Sol verticalis non reddit corporibus umbram, ut in Syene civitate in confinibus Æthiopiæ atque Ægypti, directa & perpendiculari linea ſub æſtivo Tropico ſita, ſole in Cancro exiſtente, nulla de corporibus ſexta hora jactatur umbra. *Idem.*

887. *Tethyos*] Uxoris Oceani, pro mari. *Metonymice.* Farnabius.

891. *Jam nullus*] Et ipſis inferis devictis non eſt quod ultra timeamus. *Id.*

893. *Stantes*] Horrentes & arrectas, ſacerdote ſc. afflato divinitus in re divina. *Idem. Sacrificus*] Sacrifice: Antiptoſ. *Idem.*

894. *Populo*] Herculi ſacra, qua coronatus deſcendit ad inferos: alii ferunt Herculem ex alba populo in ripa Acherontis inventa ſibi coronam contexuiſſe, Κρατὶ δ' ἔχων λεύκην ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος. Idem.

ACTVS QVARTVS.

HERCVLES. THESEVS. AMPHITRYON. MEGARA.

Hercules à cæde Lyci reverſus advocatis Diis ſacra facturus in furorem vertitur, & ὑπὸ μανιάδος νόσου τὰς φρένας διαστραφεὶς ſuam uxorem cum liberis occidit, deinde in ſomnum labitur.

Herc. VLtrice dextra fuſus adverſo Lycus
Terram cecîdit ore: tum quiſquis comes
Fuerat tyranni, jacuit & pœnæ comes.
Nunc ſacra patri victor & ſuperis feram,
Cæſiſque meritas victimis aras colam.
Te, te, laborum ſocia & adjutrix, precor,
Belligera Pallas, cujus in læva ciet
Ægis feroces ore ſaxifico minas.

Adſit

GRONOVII.

895. *Vitrice dextra fuſus*] Etruſcus, *Victrice*. Idem ſequenti, *cecîdit*, pro quo *pugnavit* Gruterus, non *petivit*.

VARIORVM.

896. *Terram cecidit*] Solus forte Ariſtides Orat. contra proditores myſteriorum, ea negat Herculi contigiſſe, quæ de furore illius hoc actu narrantur. *Delrius*. Cur Critici retinere maluiſtis? *Terram petivit:* an quia minus Latine? at dicitur, opinor, *cadere pugnis, calcibus, &c.* an quia prima ſyllaba producitur? ita arbitrabatur amicus meus: falſo. nam & infra ecce verſu 1026. *Tibi hunc dicatum maximi conjux Jovis Gregem cecîdi.* & Iuvenalis Satyrâ III. *petulans qui nullum forte cecîdit.* Bonum igitur factum, quod lectionem omnium m.ſſ. revocaverim, ejectâ aliâ ſpuriâ. Ceterum quod placet Commentatori novo, fortes fere terram momordiſſe, ne quis gemitus anteactâ vitâ indignus à circumſtantibus exciperetur; haud ei acceſſerim, gnarus tale ab omnibus promiſcue fieri, qui proni cadunt. proni, inquam: caditur namque etiam in latera, in tergum; ut pluribus demonſtravi in Diſſertatiunculis meis ad Corneſium Tacitum. *Gruterus.*

899. *Meritas aras*] Deorum ſic meritorum. *Farnabius.* Quibus pro accepto beneficio victimæ debentur. ſic ſumunt Ovidius & alii, quos congerit Briſſonius l. I. Formul. pag. 114. *Delr.*

900. *Laborum ſocia*] Pallas Herculi ſe ad omnia certamina ducem præbuit, & Hercules quandocunque ſibi contra hoſtes, quorum metuenda vis videbatur, tela dirigenda, in Minervæ auxilio ſpem ponebat. auctor Ariſtides orat. in Minervam, eo reſpicit. *Id.*

901. *Belligera*] Quam belli & conſilii Deam (ut quæ clypeo & haſta armata è Iovis cerebro ſit nata) Hercules in omni certamine præſentem habuit ducem, præſidem, auxiliatricem. *Farn.*

902. *Ægis*] Vide Agamem. v. 524. *Idem.* Scutum Palladis, cui Meduſæ caput infixum contectum pelle capræ Amaltheæ; quam poëtæ modo Iovi, modo Palladi tribuunt. Martialis ait fuiſſe thoracem Palladis, Muſæus & Homerus Iovis thoracem: Lactantius Iovis clypeo; Seneca & Pauſanias Minervæ

Adſit Lycurgi domitor & rubri maris,
Tectam virenti cuſpidem thyrſo gerens:
Geminumque numen, Phœbus & Phœbi ſoror,
Soror ſagittis aptior, Phœbus lyræ;
Fraterque quiſquis incolit cœlum meus,
Non ex noverca frater; huc appellite
Greges opimos. quidquid Indorum ſeges,
Arabeſque odoris quidquid arboribus legunt,
Conferte in aras; pinguis exundet vapor.
Populea noſtras arbor exornet comas:
Te ramus oleæ fronde gentili tegat,
Theſeu. Tonantem noſtra adorabit manus:
Tu conditores urbis, & ſilveſtria

Trucis

GRONOVII.

915. *Dii conditores*] Hanc vitio natam ſcripturam omnes fatentur. Poſt Delrii & Gruteri conjecturas adſcripſerat illuſtris manus: *Diis condita arces.* Sed verum exſpectandum fuit ex membranis Etruſcis. Hæ tres hos verſus cum quarto dimidiato continuant in perſona Herculis; verba autem ſic concipiunt: *Tu conditores:* mox, *nobilis Dircenaque*; quod eſt, *nobilis Dircen aquæ.* & in fine tertii, *Tyrium coles.* Senſu prompto & aptiſſimo: Ego adorabo Iovem; tu, Theſeu, veneraberis deos patrios & penates Thebanorum. Nam Theſea prævertere precari, antequam thus eſſet impoſitum aræ, deinde in mediis precibus hoc recordari, & thura poſcere; aut hic præire Theſea, mox continuare Herculem, aut cum Theſeus jam incepiſſet, demum Herculem ab Amphitruone moneri; quæ vulgata ſignificat: aut Herculem tanto ambitu & circumlocutione ſacrorum miniſtros poſcere thura, vel denique Theſei precationem, dum accelerare vult ſacrum, ab Hercule interpellari: hæc, inquam, omnia paria monſtra ſunt.

VARIORUM.

nervæ ſcuto inducunt. Palladis autem hic habitus, pro lorica, ei pellis Pallantis necati; in caſſide, Typhon cælatus; in dextra, haſta pluſquam cubitum quatuor; in læva ſcutum cum eburneo Gorgonis capite; in talis, pennæ ejuſdem Pallantis & pone cubans draco. dicitur è Iovis capite haſtam vibrans, unde & nomen ſortita, proſiluiſſe. Eadem belli præſes & oleæ inventrix fingitur: quia videlicet juſtis bellis pax invenitur, & bella ad pacem ſtabiliendam geri debent. *Delrius.*

903. *Lycurgi*] Bacchus, qui, Lycurgi Thraciæ regis vites omnes è Thracia in Bacchi odium exſcindere conantis falcem in ſua crura convertit, illique furorem immiſit, quo correptus uxorem & liberos trucidavit, ipſe denique à pantheris in Rhodope dilaniatus eſt. *Farn.* *Rubri maris*] Quod Bacchus tranſvectus Indiam primus devicit. Thyeſt. 370. *Idem.*

904. *Cuſpidem*] Pampinis inviolatam haſtam. ſupra v. 72. *Idem.*

905. *Phœbus*] Diana ſemper venatrix. Apollo Arcitenens & ἑκηβόλος, ſed lyræ ſibi à Mercurio donatæ ſæpe vacans: Muſarum ſcil. præſidio celebris. *Farnab.*

907. *Fraterque*] Et quicunque indigetes Iovis filii ſunt, ſed non ex Iunone. *Idem.*

Trucis antra Zethi, nobilis Dircen aquæ,
Laremque regis advenæ Tyrium coles.
Date thura flammis. *Amph.* Nate, manantes prius
Manus cruenta cæde & hoſtili expia.
Herc. Vtinam cruorem capitis inviſi Deis
Libare poſſem, gratior nullus liquor
Tinxiſſet aras: victima haud ulla amplior
Poteſt, magiſque opima mactari Iovi,
Quam rex iniquus. *Amph.* Finiat genitor tuos

VARIORVM.

908. *Huc appellite*] Admovete huc ô famuli victimas pinguiores. *Idem.*

909. *Opimos.*] Oves *lecta*, porci *eximii*, boves *egregii* dicebantur vel opimi. *Idem.* *Quidquid*] Quicquid aromatum vel thuris præbet India terra ferax & Arabia. *Idem.*

910. *Odoris*] Odoriferis arboribus, Oed. 117. *Idem.*

911. *Tinguis*] E victimis incenſis pinguis vapor, id eſt, κνίσσα exundet, alii leg. *exudet.* vel thus pingue. *Idem.*

912. *Populea*] Supra v. 893. *Idem.*

913. *Gentili*] Theſeus enim rex Athenarum. Olea autem ejuſdem urbis propria eſt, utpote pacis ſymbolum, nata in contentione Palladis cum Neptuno de nomine & tutela urbis. *Idem.*

915. *Conditores*] Cadmum, qui Iovis monitu primus Thebas condidit, & Amphiona, qui teſtudinis à Mercurio donatæ ſono ſaxa ad arcis Thebanæ conſtructionem traxit. *Farnabius.* *Silveſtria*] Speluncas Cithæronis Bœotiæ montis, quo Dirces vinculis ſoluta Antiope fugiens peperit enutrivitque Zethum agreſtem, immanem, ἄμουσον cum fratre Amphione. *Alii legunt*, Ceti, *ut ſit antrum immanis illius ſerpentis & ingentis & inſtar Ceti* à Cadmo cæſi, ſupra verſ. 259. *Farn.*

916. *Trucis antra Zethi*] Alii, *Theti*, al. *Ceti.* utrumque falſum exiſtimo. nam quum deos urbis conditores ſavocet, non dubito quin ex Apollodori Bibliothecæ libr. 3. legendum ſit *Zethi*; Γαμεῖ Ζῆθος μὲν Θήβην, ἀφ' ἧς ἡ πόλις Θῆβαι. verum ſi hoc nomine ſerpentem intelligas, ut veteres Gloſſatores omnes, hærebis. ſerpentem enim occidit Cadmus, Cadmum vero Zethus. adde quod ſerpentem qui ad fontem Dircen à Cadmo necatus fuit, Dercyllum Euripidis interpres Græcus nominat. *Commel.* *Dirces aquas*] Vid. Theb. v. 126. *Farn.* Dirce quia Antiopam, Amphionis & Zethi matrem, perſequebatur; ab iis crudeliter necata, ut declarat Nicocrates in Cypriis, poſtea in fontem converſa fuit, Eurípid. in Bacchis. *Delrius.*

917. *Regis advena*] Cadmi à Tyro huc advecti quæſitum ſororem Europam. *Farnabius.*

918. *Manantes*] Nam *ſacra manus à cæde recentes Attrectare nefas donec te flumine vivo Ablueris.* Idem.

920. *Capitis*] Tyranni. *Idem.*

923. *Opima*] Sicut oves pinguiores & candidiores, *lecta*; & porci maximi, excepti ad ſacrificia, *eximii*; ſic boves totius armenti pulcherrimi & electiſſimi, *egregii*, vel *opimi.* ideo rite ait, *victima opima*; ut & Seneca 1. de benefic. & in Oedip. & Plinius lib. 10. & Ovid. 4. de Ponto Eleg. 9. *Albave opimorum colla ferire boum.* Varro lib. 2. de re ruſt. *Boves altiles ad ſacrificia publica ſaginati, dicuntur opimi.* Feſtus autem: *Hoſtiæ*, inquit, *opimæ*, *præcipuæ, pingues: & ſpolia opima, magnifica & ampla.* *Græci* κάλλιστα λάφυρα vocant, ut Plutarch. in Marcello. Etymologiam nominis Plutarchus tradit in Romulo. *Delrius.*

Opta labores: detur aliquando otium,
Quieſque feſſis. *Herc.* Ipſe concipiam preces
Iove meque dignas. Stet ſuo cœlum loco,
Telluſque & æther: aſtra inoffenſos agant
Æterna curſus: alta pax gentes alat:
Ferrum omne teneat ruris innocui labor:
Enſeſque lateant: nulla tempeſtas fretum
Violenta turbet: nullus irato Jove
Exſiliat ignis: nullus hiberna nive
Nutritus agros amnis everſos trahat:
Venena ceſſent: nulla nocituro gravis
Succo tumeſcat herba: non ſævi ac truces
Regnent tyranni. Si quod etiamnum eſt ſcelus
Latura tellus, properet; & ſi quod parat
Monſtrum, meum ſit. Sed quid hoc? medium diem
Cinxere tenebræ: Phœbus obſcuro meat
Sine nube vultu. quis diem retro fugat,
Agitque in ortus? unde nox atrum caput
Ignota profert? unde tot ſtellæ polum
Implent diurnæ? primus en noſter labor
Cœli refulget parte non minima Leo,
Iraque totus ſervet, & morſus parat;
Iam rapiet aliquod ſidus: ingenti minax

Stat

VARIORUM.

925. *Opta*] Precare, ut Iupiter finem tandem ſtatuat tuis laboribus. *Farnabius.*

927. *Stet ſuo*] *Vota hæc concipit ac pronunciat Hercules.* Conſtans & inviolata maneat mundi machina. *Idem.*

928. *Aſtra inoffenſos*] Illæſa & inconcuſſa maneat cœli machina. *Delr.*

930. *Ferrum*] Nullus ſit ferri uſus niſi in agro colendo, in ruſtica inſtrumenta conflentur arma omnia. *Farn.*

933. *Ignis*] Fulmen. *Idem.*

934. *Agros*] Sata & agrorum proventus. *Idem.*

939. *Meum*] Me adhuc vivo, me monſtrorum domitore, qui illa deleam. *Idem.* *Sed quid*]. Arrogantiam hanc Herculis excipit furor, quo correptus videtur, quæ non ſunt, videre. *Idem.*

940. *Phœbus*] Obſcuratur ſol, nulla tamen nube interpoſita. *Idem.*

941. *Retro*] Orientem verſus. *Idem.*

942. *Vnde nox*]. A qua cœli parte? *vel* unde fit ut media die oriatur noctis facies, ſtellæque appareant. *Idem.*

944. *Primus*] Ecce Leo Cleonæ, qui mihi è laboribus primus, jam vero in Zodiaco poſitus, minax & jubam ſtellis rutilam jactans, uno ſaltu tranſinittet ſigna autumnalia & hiemalia. *Idem.*

Stat ore, & ignes efflat, & rutila jubam
Cervice jactat: quidquid autumnus gravis,
Hiemſque gelido frigida ſpatio refert,
Vno impetu tranſiliet: & verni petet
Frangetque Tauri colla. *Amph.* Quod ſubitum hoc malum (eſt?
Quo nate vultus huc & huc acres refers?
Acieque falſum turbida cœlum vides?
Herc. Perdomita tellus, tumida ceſſerunt freta,
Inferna noſtros regna ſenſere impetus:
Immune cœlum eſt; dignus Alcidæ labor.
In alta mundi ſpatia ſublimis ferar:
Petatur æther, aſtra promittit pater.
Quid ſi negaret? non capit terra Herculem,
Tandemque ſuperis reddit. en ultro vocat
Omnis deorum cœtus, & laxat fores,
Vna vetante. recipis, & reſeras polum?

An

GRONOVII.

948. *Et rutila jubam Cervice jactat:*] Sic à Lipſii conjectura receptum eſt. At Etruſcus: *& rutilam jubam Cervice jactans.* Quo impellor, ut rectius editum ante Lipſium putem, *rutilat*: ſive accipias ἀστέριος, ut *rutilantia ſidera* dicuntur: ſive, quaſi τὸ *jubam* bis poſitum eſſet: rutilat jubam jactans eam cervice mota. Eſt enim de capillis idem quod criſpare. Sic apud Catonem, *crinem cinere rutilare*, & apud Tacitum, *propexum rutilatumque crinem.*

957. *Dignus Alcidæ labor.*] Nic. Heinſius legit, *Alcida.*

VARIORVM.

949. *Quidquid*] Ait videre ſe leonem ad ſaltum paratum, uno ſaltu cuncta autumnalia & hiemalia ſimul ſigna, medium Zodiacum, tranſmiſſurum, ut Taurum, ſidus vernale invadat. *Delrius. Gravis,*] Fœcundus fructibus. vel, febrium cohorte gravis. *Farn.*

954. *Acieque*] Veluti caligant oculi à ſublato de ventriculo vapore: ita ubi halitus turbidi ab atra bile ſurſum feruntur concipiunturque in cerebri venis, imaginatio læditur, unde falſo judicant ſenſus: & inſequitur θηριώδης παροργισμὸν & μελαγχολία, quæ tamen ſummis ingeniis plerumque accidit. ſic Herculi cœlum falſum, i. obſcurum apparebat, cum ſudum eſſet. *Id.*

955. *Perdomita*] Terra, mari, inferis devictis reſtat cœlum viribus meis intentatum, quod opus cum labore meo dignum ſit, proxime aggrediar. *Id.*

959. *Aſtra*] Sup. v. 23. *Farnab.*

960. *Non capit*] Non eſt capax mei, nihil habet amplius circa quod verſetur labor meus. Imitatur Varronis illud apud Nonium de Hercule, *Iccirco quem terra non cepit, cœlum recepit.* Id.

961. *Superis*] *Vel* quia, Iove genitum. *Vel*, ex diſciplina Platonicorum qui animas in cœlis prius fuiſſe cenſebant, quam in corpora demitterentur. *Idem.*

963. *Vna*] Iunone. *Idem. Recipis,*] Ad quam furens convertit ſermonem, inquiens, utrum reſerabis cœlum ô Iuno, meque recipies? an mavis me obſtantis indignantiſque cœli janua diffracta per vim intrare? *Idem.*

968. *Saxa*

An contumacis januam mundi traho?
Dubitatur etiam? vincla Saturno exuam,
Contraque patris impii regnum impotens
Avum reſolvam. Bella Titanes parent
Me duce furentes: ſaxa cum ſilvis feram,
Rapiamque dextra plena Centauris juga.
Jam monte gemino limitem ad ſuperos agam.
Videat ſub Oſſa Pelion Chiron ſuum:
In cœlum Olympus tertio poſitus gradu
Perveniet, aut mittetur. *Amph.* Infandos procul
Averte ſenſus: pectoris ſani parum,
Magni tamen, compeſce dementem impetum.
Herc. Quid hoc? gigantes arma peſtiferi movent:
Profugit umbras Tityos, ac lacerum gerens
Et inane pectus, quam prope à cœlo ſtetit?
Labat Cithæron, alta Pallene tremit,

Mace-

GRONOVII.

968. *Saxa cum ſilvis traham,*] Quicumque fide ſuorum Mſſ. hoc reſtituerunt, (Delrium feciſſe puto) fecere, quod Etruſcus factum non mutat. Attamen, *feram*, lepidius Grutero. Memini apud Virgilium 1. Georg. de Eridano: *campoſque per omnes Cum ſtabulis armenta tulit.* Sed nec in altero quidquam illepidi. Nam apud eundem ſecunda Æneide: *campoſque per omnes Cum ſtabulis armenta trahit.*

VARIORVM.

965. *Vincla*] Ni facias, Saturnum avum meum vinculis illi à filio Iove injectis exuam, ut regnum à Iove occupatum repetat. *Farnabius.*

966. *Patris*] Patris mei, id eſt, Iovis in patrem ſuum impii. *Idem. Regnum*] Regnum inſolenter occupatum, Tyrannidem. *Idem.*

967. *Titanes*] Titanis filii, qui paterni regni (quo Titanem expulerat Saturnus) recuperandi cauſa contra Iovem bella moverunt. ſup. v. 79. *Idem.*

969. *Plena*] Montes Theſſaliæ, quos incolunt Centauri, ſupra v. 777. *Idem.*

970. *Monte*] Iter & aſcenſum ad cœlum ſtruam injecto Pelio Oſſæ, & huic tertium ſuperſtruam gradum Olympum, qui ſi ad cœlum non perveniat, montem ego illum in cœlum jaculabor. *Idem.*

971. *Oſſa Pelion*] Montes Theſſaliæ. *Idem. Chiron*] E Centauris juſtiſſimus, qui in cœlum tranſlatus Sagittarius eſt. Thyeſt. 859. *Idem. Suum*] Montem, quem ipſe incoluerat. *Idem.*

975. *Magni*] Vt ut magni. *Idem.*

976. *Quid hoc?*] *Imaginatur ſe videre Gigantes bella Iovi inferentes.* Idem. *Peſtiferi*] Pernicioſi, anguipedes.

977. *Profugit*] Ruptis vinculis aufugit ex inferis Tityus, de quo ſupra verſ. 755. *Lacerum*] Laniatum & exeſum jecur. verſ. 1206. *Idem.*

978. *Quam prope*] Quam prope cœlum contigit? *Idem.*

979. *Citharon*] Bœotiæ mons. *Idem. Pallene*] Vrbs Thraciæ. *Idem.*

980. Mar-

Macetumque Tempe. rapuit hic Pindi juga.
Hic rapuit Oeten. ſævit horrendum Mimas.
Flammifera Erinnys verbere excuſſo ſonat,
Rogiſque aduſtas propius ac propius ſudes
In ora tendit. ſæva Tiſiphone caput
Serpentibus vallata, poſt raptum canem,
Portam vacantem clauſit oppoſita face.
Sed ecce proles regis inimici latet,
Lyci nefandum ſemen. inviſo patri
Hæc dextra jam vos reddet. excutiat leves
Nervus ſagittas. tela ſic mitti decet
Herculea. *Amph.* Quo ſe cœcus impegit furor? Va-

GRONOVII.

980. *Marcentque Tempe.*] Non Tempe profecto, ſed ſenſus hic marcet. Ocius reſcribe ex optimo libro: *alta Pallene tremit Macetumque Tempe.* Hic enim, in Macedonia dico, *ſacro nemore nobilia Tempe*, Melæ verbis, 2, 3. Hoc autem vocabulum paſſim apud Poëtas corruptum eſt. Bis apud Lucanum, lib. 2, 647. *Grajorum Macedumque.* & lib. 5, 22. *In Macedum terras:* nam utrobique boni codices, *Macetum.* Ut & apud Silium lib. 13. extremo: *bella vocet Macetum inſtaurare ſub armis.* Et lib. 15. *Macetum ſubitis perculſa ruinis.* Et alibi.

988. *Inviſo patri Hæc dextra jam vos reddet.*] Alloquitur per furorem filios ſuos, quaſi Lyci ſuboles eſſent. Nihil hic mutant lib. veteres, nihil hucuſque ſuſpicati ſunt eruditi. Cenſeo tamen auctorem ſcripſiſſe, *Invito.* Nam in eo eſt acumen. Solent alias volentes gaudenteſque patres recipere liberos, à quibus ſeparati fuere. At vos ille recipiet ingratiis, quippe quos ſupereſſe mallet & genus propagare & patrem ulciſci.

991. *Quo ſe cæcus invergit furor?*] Non eſſe putat Delrius, cur cuiquam hæc lectio diſpliceat: at multis placiturum haud dubitat, quod ipſe ex Moguntino, ex Pall. quibuſdam protulit Commelinus; *immergit.* Ex multis illis ego quidem non ſum: eſt quoque cur vulgata diſpliceat: ſcilicet, quia liber antiquiſſimus: *quo ſe cæcus impegit furor?* Quam & in ſuo Lipſius invenit. Sane *invergere* ſenſu ignavum & minus efficax quam *impingere:* & eſt hoc verbum ex crebro Senecæ uſurpatis. De ira 2, 8. *Expulſo melioris æquioriſque reſpectu, quocumque viſum eſt, libido ſe impingit.* Virgilius 5. Æn. *cum Troïa Achilles Exanimata ſequens impingeret agmina muris.*

VARIORVM.

980. *Tempe.*] Sup. verſ. 285. *Farn.*

981. *Horrendum*] Horrendè. *Idem.* *Mimas.*] Gigas. *Idem.*

982. *Flammifera*] Face armata furia. *Idem.* *Verbere*] Flagello. *Idem.*

983. *Rogiſque*] Intentat facis en rogis accenſas. *Idem.*

984. *Tiſiphone*] Ultrix furia anguibus crinita loco Cerberi à me rapti januam cuſtode vacantem oppoſita face defendit. *Idem.*

987. *Proles*] *Hercules filios ſuos, quos pernicioſo furore correptus. Lyci eſſe exiſtimat, interimit.* Idem.

988. *Inviſo*] Demittet vos in Orcum ad patrem à me cæſum. *Idem.*

990. *Nervus*] Chorda arcus. *Idem.* *Sic mitti*]. Non à ſcopo propoſito aberrantia, verum quodcunque minabuntur, ferientia. vid. Oeteum v. 1652. *Idem.*

991. *Quo ſe cæcus*] *Amph. Herculem è ſcena ne pueros coram trucidet exeuntem*

993. Phá-

Vaſtum coactis flexit arcum cornibus,
Pharetramque ſolvit. ſtridet emiſſa impetu
Arundo. medio ſpiculum collo fugit
Vulnere relicto. *Herc.* Cæteram prolem eruam,
Omneſque latebras. quid moror? majus mihi
Bellum Mycenis reſtat: ut Cyclopea
Everſa manibus ſaxa noſtris concidant,
Huc eat & illuc aula disjecto objice,
Rumpatque poſteis. columen impulſum labet.
Perlucet omnis regia. hic video abditum
Gnatum ſceleſti patris. *Amph.* En, blandas manus
Ad

GRONOVII.

993. *Pharetramque ſolvit*] Ovidii eſt lib. 5. met. *ille pharetram Solvit, & arbitrio matris de mille ſagittis Vnam ſepoſuit.*

996. *Omneſque latebras*] Forte, *eruam Omnem è latebris.* Nec vero quod ſequitur eſt: Prius hic omnia loca ſcrutabor, deinde exſcindam Mycenas &c. Immo jam nunc per furorem imaginatur ſe Mycenis eſſe: nec poſſe reperire latitantes de hoſtium domo, niſi everſa regia & angulis omnibus apertis. Quicquid eſt inimicæ gentis protraham & delebo. Sed deliteſcunt in arcanis & abditis locis. Igitur nulla eſt mihi compendioſior conſilii via, quam ut hæc (Thebarum dicere debuerat, ſed mente turbata dicit) Mycenarum regiæ mœnia Cyclopibus ſtructa diſſipem & diruam.

999. *Aula disjecto objice*] Flor. *dejecto.* Petronius: *ſera ſua ſponte delapſa cecidit, recluſæque ſubito fores admiſerunt intrantem.* Ovidius lib. 14. *porta cecidiſſe repagula.*

1001. *Procumbat omnis regia.*] Etruſcus: *Perlucet omnis regia.* Paſſim ſcilicet parietibus columniſque dejectis perforata. Sic furens imaginatur. Plautus Rudente: *Ita omnes de tecto deturbavit tegulas. Illuſtriores fecit, feneſtraſque indidit.* Virgilius lib. 9. Æneid. *Qua rara eſt acies, interlucetque corona Non tam ſpiſſa viris.* Frontinus Strateg. 2, 3. *ea ipſa intervalla expeditis velitibus implevit, ne interluceret acies.*

VARIORVM.

inſequitur obſervaturus quid agat, redit, narratque, quid intus geſtum ſit. Farnabius. Veteri, *cæcus impedit.* ſed apparet ante fuiſſe, *impegit.* eraſum eſt. *Lipſius.*

994. *Medio ſpiculum*] Hoc eſt, per medium collum tranſivit. Fugiſſe autem dicit, ut ſagittæ emiſſæ velocitatem indicet. *Delrius.*

997. *Cyclopea*] Mycenæ Cyclopum opus perhibentur, eorum, qui turrium conſtruendarum inventores feruntur, numero ſeptem è Lycæa, ἵνα τείχεα λάϊνα κυκλώπων, ἔργια νέμονται. Eurip. Troad. verum omnia magnæ molis opera Cyclopum credebantur, *Mœnia magna vides manibus fabricata Cyclopum.* Idem.

1000. *Columen.*] Hoc eſt, culmen. ſic paſſim capit noſter. *Delrius.*

1001. *Hic video*] *Alterum è liberis ſuis comprehendit, receditque è ſcena.* Farn.

1002. *En, blandas*] Riccius lib. 1. de imitat. omnia putat in Scenâ coram geri. Melius Oblanca: Amphitruonem tanquam introſpicientem iſta loqui; ſic tamen, ut cùm hæc intus gerantur, quandocunque loquitur, quaſi per tranſennam populum adſpiciat, Hercules vero iſta gerens non videatur à populo, ſed audiatur tantum. *Delr.*

1005. *Dextra*

Ad genua tendens, voce miſeranda rogat.
Scelus nefandum, triſte, & aſpectu horridum,
Dextra precante rapuit, & circa furens
Bis ter rotatum miſit: aſt illi caput
Sonuit; cerebro tecta diſperſo madent.
At miſera parvum protegens natum ſinu
Megara, furenti ſimilis è latebris fugit.
Herc. Licet Tonantis profuga condaris ſinu,
Petet undecunque temet hæc dextra, & feret.
Amph. Quo miſera pergis? quam fugam, aut latebram petis?
Nullus ſalutis Hercule infenſo eſt locus:
Amplectere ipſum potius, & blanda prece
Lenire tenta. *Meg.* Parce jam conjux precor,
Agnoſce Megaram; natus hic vultus tuos,
Habituſque reddit: cernis, ut tendat manus?
Herc. Teneo novercam: ſequere, da pœnas mihi,
Iugoque preſſum libera turpi Iovem.

Sed

GRONOVII.

1005. *Dextra precantem rapuit,*] Etruſcus: *precante.* Manu, qua rogabat, illum prehendit: nam manus tendere ſupplicantium.

1012. *Quam fugam aut latebras petis?*] Etruſcus, *latebram.* Cicero 2. de divin. *Sed te mirificam in latebram conjeciſti.* Et infra noſter: *latebram longinquam abditam.* Et ſtatim: *Hercule infeſto:* ut & omnes Delrii. non *infenſo.* Malit autem N. Heinſius: *Nullus ſaluti eſt Hercule infeſto locus.*

VARIORVM.

1003. *Genua*] V. Troad. verſ. 689. *Farnabius.*

1005. *Dextra precantem*] *Introſpiciens Amphitryon narrat quam miſeranda morte perierit puer à patre circumactus & parieti alliſus.* Idem.

1007. *Sonuit: cerebro tecta*] Ita novem Mſſ. unus tantum, *Sonuit cerebro terra*; quomodo perperam hactenus vulgatur. nam in ſublime miſſus infans tecta aſperſit cerebro, non terram. Sed nec illud *Sonat*, quod nonnulli modo revocarunt, heîc convenit, planeque abit à Mſſ. *Gruterus.*

1008. *Miſera*] *Megara infantem complexa fugit è penetralibus quibus latuerat, quam inſequitur Hercules, per furorem Iunonem eam eſſe putans.* Farn.

1010. *Licet*] Confugias licet in complexum Iovis tui, ego te inſequutus inde eripiam. *Idem.*

1016. *Megaram*] Me uxorem tuam. *Farnabius. Vultus*] Filius hic facie & corpore patrem ſuum refert cum meæ pudicitiæ argumentum, tum cauſa ſatis digna cur & ipſi parcas. *Idem.*

1017. *Cernis,*] Cernis ut ad te tendat manus ſupplices? *Idem.*

1018. *Teneo novercam:*] Videtur ſibi Iunonem tenere in uxore, eamque interficit. *Idem. Sequere,*] Filios tuos ad necem *vel* me trahentem. *Amovetque è ſcena intus digna geri.* Idem. *Da pœnas*] Tot laborum mihi imperatorum, odiique tui in me. *Idem.*

1019. *Iugoque*] Zelotypæ & rixoſæ conjugio. *Idem.*

1020. *Par-*

Sed ante matrem parvulum hoc monſtrum occidat.
Meg. Quo tendis amens? ſanguinem fundes tuum?
Amph. Pavefactus infans igneo vultu patris
Perit ante vulnus? ſpiritum eripuit timor.
In conjugem nunc clava libratur gravis.
Perfregit oſſa: corpori trunco caput
Abeſt, nec uſquam eſt. cernere hoc audes nimis
Vivax ſenectus? ſi piget luctus, habes
Mortem paratam. pectus in tela indue;
Vel ſtipitem iſtum cæde monſtrorum illitum
Converte. falſum ac nomini turpem tuo
Remove parentem, ne tuæ laudi obſtrepat.
Theſ. Quo te ipſe, ſenior, obvium morti ingeris?
Quo pergis amens? profuge, & obtectus late,
Vnumque manibus auſer Herculeis ſcelus.

Herc.

GRONOVII.

1020. *Parvulum hoc monſtrum auferam.*] Simplicius Etruſcus: *monſtrum occidat.*

1023. *Spiritum rapuit timor.*] Etruſcus & Voſſianus: *eripuit.*

1032. *Quo te ipſe, genitor, obvium*] Agnoverat Lipſius poſſe ferri ex more, quo ſenes omnes *patres* dicimus: tamen cum hæc Theſei ſint verba, non eſſe cauſſam, cur non ſtaret à veteri & veritate: *te ipſe, ſenior.* Repugnavit amicus, quaſi alterum ſit adfectui magis movendo, cum minus ſit ſenem occidere quam patrem. Inde fidentior Gruterus, apage, inquit, illum, qui contextui inducit, *ſenior*: cui nullus favet Pall. Tanto hercle pejores. Favet enim illi vetuſtiſſimus liber, nec indiget affectus illa ſignificatione locus. Par culpa librariorum apud Statium in Lacrimis Etruſci, ubi fecere, *genitor mitiſſime patrem*, pro *ſenior*, quod vult res & libri veteres.

VARIORVM.

1020. *Ante*] *Vel* in conſpectu matris. *vel* priuſquam matrem interficiam. *Farn.*

1021. *Sanguinem*] Filium, quem ipſe genuiſti. *Idem.*

1022. *Pavefactus*] Vide quæ ad verſ. 991. & verſ. 1004. *Idem. Igneo*] Ardentibus & ſcintillantibus Hercul. furioſi oculis. *Et igneo quodam ſplendore radiaſſe Hercul. oculos tradidit Ion Chius.* Idem.

1023. *Perit*] Timore exſpiravit infans, antequam percuſſus ſit. *Idem.*

1025. *Trunco*] Detruncato. *Idem.*

1026. *Nec uſquam*] Caput clava conciſum in minuta fruſtula & contritum periit, evanuitque *more animæ.* Idem. *Cernere*] *Cur hæc in tempora duro? Cur diu vivendo ea, quæ nolo video?* Imo cur ſuſtineo videre aut tam triſti ſpectaculo ſuperſum? *Idem.*

1027. *Habes*] Habes mortem ad manum, portum & liberationem ab his malis. *Stoice*, ſup. v. 425. *Idem.*

1029. *Vel ſtipitem*] Objice te clavæ iſti Herculis. *Idem.*

1030. *Converte,*] In me. *Idem. Falſum*] Me patrem tuum falſo habitum, cum Iup. vere ſit & qui gloriæ tuæ ſplendorem offuſcare poſſim, amove neci datum. *Et hæc dicit irritans & provocans Herculem, ut & eum tollat.* Idem.

1033. *Profuge,*] Ne & te patrem occidat. *Idem.*

1038. Et

Herc. Bene habet: pudendi regis exciſa eſt domus,
Tibi hunc dicatum maximi conjux Iovis
Gregem cecîdi. vota perſolvi libens
Te digna: & Argos victimas alias dabit.
Amph. Nondum litaſti nate, conſumma ſacrum.
Stat ecce ad aras hoſtia, exſpectat manum
Cervice prona. præbeo, occurro, inſequor:
Macta. Quid hoc eſt? errat acies luminum,
Viſuſque mœror hebetat. An video Herculis
Manus trementes? vultus in ſomnum cadit,
Et feſſa cervix capite ſummiſſo labat;
Flexo genu jam totus ad terram ruit:
Vt cæſa ſilvis ornus, aut portus mari

Da-

GRONOVII.

1038. *Et Argos victimas alias*] Nic. Heinſius legebat: *at Argos.* Et eſt certe hic aliquid ſuſpecti. Forſan. *ad Argos victimas alias dabo.* Hic autem quaſi deſtertuit eſſe ſe Mycenis, quod ſupra putaverat v. 997.

VARIORVM.

1035. *Pudendi*] Lyci tyranni, ut putabat. *Idem.*

1036. *Tibi hunc*] Hoc dicit in Iunonis, quæ Lyco favebat, irriſionem, *nimis autem vere prædicat ſe Iunoni vota ſolviſſe, neque enim quicquam Iunoni amplius in votis erat, quam ut uxorem & liberos interimeret. atque furens obliviſcitur ſe modo Iunonem voluiſſe occidere.* Idem.

1038. *Te digna*] Mihi infeſtos & malos mactavi infeſto maloque numini. *Vel,* digna te crudeli numine. *Idem.* *Et Argos victimas alias*] Argos profectus tibi & Euryſtheum mactabo. Euryſtheus quidem Mycenarum rex, ſed Argos & Mycenas poëtæ confundunt. *Idem.*

1039. *Nondum*] *Vrget Hercul. Amphitryon inquiens*, uxori & liberis à te cæſis ego ſuperſum, ego placida ante aras hoſtia ſto, mortem à te expectans, expetens. *Idem.*

1042. *Errat acies luminum,*] *Herc. vehementi labore exagitantis furiæ defatigatus, tremebundus denique in ſomnum labitur. Sic autem Sophocles Ajacem, Euripides hunc ipſum Herculem conſopitos prius inducunt, quam menti reſtitutos.* verſ. 1050. & 1078. Idem. Hoc Steſichorus & Panyaſis tradidere. addunt Thebani, præ inſaniâ ipſum quoque Amphitryonem fuiſſe occiſurum, niſi lapide à Minervâ jacto ictus ſomno ſe dediſſet, cumque lapidem vocant, *auctorem reminiſcentiæ.* ita Pauſan. in Bœot. ſeu lib. 9. *Delrius.*

1043. *An video*] Fallor an video, &c. *Farnabius.*

1045. *Et feſſa cervix*] Nimii labores ſomnum conciliant. nam illis vehemens calor excitatur; quo liquantur humores; hi cerebrum petentes ibi refrigerantur, & denſati ſomnum adferunt: vel cum labore nimio vitales ſpiritus conſumantur, refrigeratum corpus vim ſomni proferre non valet, ſed opprimitur. Vide Argenterium lib. de ſomno. unde mirari non oportet tam laborioſum furorem Herculi ſomnum excitaſſe. *Delrius.*

1047. *Vt cæſa ſilvis ornus,*] Virg. 2. Æneid. *Ac veluti ſummis antiquam in montibus ornum Cum ferro acciſam, crebriſque bipennibus inſtant Eruere agricolæ certatim: illa uſque minatur, Et tremefacta comam concuſſo vertice nutat, Vulneribus donec paulatim evicta, ſupremum*

Con-

Datura moles. vivis? an leto dedit
Idem, tuos qui miſit ad mortem, furor?
Sopor eſt, reciprocos ſpiritus motus agit.
Detur quieti tempus, ut ſomno gravi
Vis victa morbi pectus oppreſſum levet.
Removete famuli tela, ne repetat furens.

GRONOVII.

1051. *Vt ſomno gravis Vis victa*,] Immo, *ſomno gravi Vis victa morbi*, ut habet Etruſcus. Tali enim opus eſt adverſus ingentem vim mali. Infra: *Preme devinctum torpore gravi*. Statius lib. 10. *& Aoniis longe gravis imminet arvis*. Sic contra *leves* eorum, qui non ſecure dormiunt ac ſupine. Horatius: *Nec leves ſomnos timor aut cupido Sordidus aufert*. Medici Latini ſomnum gravem & contra naturam vocant *preſſuram*. Cælius Aurelianus l. 1. Acut. 17. *Atque hæc omnia gravando preſſuram magis quam ſomnum facere videntur*. Idem alibi *oppreſſionem* dicit.

VARIORVM.

Congemuit, traxitque jugis avulſa ruinam. Simili comparatione tribus locis Iliad. δ'. ν'. & π'. uſus fuit Homerus: item Lucanus lib. 1. Pharſal. & Statius lib. 9. Thebaid. *Aut portus mari datura moles*.] Sic Virgil. 9. Æneid. *collapſa ruunt immania membra. Dat tellus gemitum, & clypeum ſuper intonat ingens: Qualis in Euboico Bajarum litore quondam Saxea pila cadit; magnis quam molibus ante Conſtructam jaciunt ponto; ſic illa ruinam Prona trahit, penituſque undis illiſa recumbit*. Delrius. *Aut portus*] Aut pars rupis exciſæ & ruentis in mare, quæ objectu ſuo tranquillum reddat mare, portumque efficiat. *Farnabius*.

1048. *Motus*,] Scilicet arteriarum. *Vivis?*] *Appropinquans Amphitryon* inquit, vivis-ne, an idem furor qui te tuos occidere coëgit, & te interfecit? *Farn.*

1050. *Sopor eſt*,] *Hoc dicit tacta arteria vel obſervatis ſpirituum meatibus*. Id.

1051. *Vt ſomno gravis*] Vide quæ ad v. 1041. *Idem*.

1053. *Tela*,] Clavam, arcum, & ſagittas ne à ſomno furens repetat. *Id*.

CHORVS THEBANORVM.

Deos, Sidera, & elementa quæ lymphatis, lunaticis, & mente captis dominantur, in luctum, commiſerationem & auxilium Herculis Chorus advocat; ſomnum, qui furorem ſedare ſolet, precatur, ut gravi ſopore preſſum Herculem menti reſtituat, pueros denique cæſos deflet.

Lugeat æther, magnuſque parens
Ætheris alti, telluſque ferax,

Et

GRONOVII.

1054. *Lugeat æther*] id eſt, omnes dii. Quid planius? Et tamen neſcio quid hic nugantur.

VARIORVM.

1054. *Lugeat æther*,] Cœlum cœlique creator. Cleanthes, Anaximenes aliique cum philoſophi veteres tum poëtæ æthera ſummum Deum nuncupabant. *Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther, &c.* Alii, Æther Cœli pater, Cœlum Saturni, &c. Cum vero æther ſive aër ſæpiſſime pro Iove ponatur, exponas licebit, Iupiter Ioviſque pater Saturnus calamitatem Herculis filii & nepotis lugeant. *Farn.*

1064. *Sol*

Et vaga ponti mobilis unda.
Tuque ante omnes, qui per terras,
Tractuſque maris fundis radios,
Noctemque fugas ore decoro,
Fervide Titan. obitus pariter
Tecum Alcides vidit & ortus,
Novitque tuas utraſque domos.
Solvite tantis animum monſtris;
Solvite ſuperi: rectam in melius
Flectite mentem. tuque ô domitor
Somne malorum, requies animi,
Pars humanæ melior vitæ,
Volucer, matris genus Aſtrææ,
Frater duræ languide Mortis,
Veris miſcens falſa, futuri
Certus, & idem peſſimus auctor:
Pater ô rerum, portus vitæ,
Lucis requies, noctiſque comes,
Qui par regi famuloque venis,

Pla-

GRONOVII.

1064. *Solvite ſuperi:*] Etruſcus: *Solvite ô ſuperi.*

1065. *Domitor Somne laborum,*] Non modò omnes Delrii, ſed Etruſcus etiam & Voſſianus, *malorum.* Et hoc certe hic expreſſius, etſi alterum vocabulum pro altero ſæpe ponatur. Sic & *labor* ſignificat malum, quo corpus animuſve laborat, & *malum* ſæpe idem quod labor, quo exercitamur, fatigamur. Virgilius: *Adſuetumque malo Ligurem.* Idem de vitibus: *dum frons tenera imprudenſque laborum.* Rurſum: *ſubeunt morbi triſtiſque ſenectus Et labor.*

VARIORVM.

1057. *Tuque*] O ſol; ſuprà verſ. 36. & verſ. 881, *Farn.*

1063. *Tantis*] Tam nefando & monſtroſo furore. *Idem.*

1067. *Melior*] Quæ nec agit nec cogitat malum, raro patitur. *vel*, quoniam quibuſdam magnam ſi non majorem vitæ partem abſumat, quid ſi dicamus, *major pars*, ut, *at bona pars procerum* pro *magna*. Perſ. 2. ſat. *Idem.*

1068. *Volucer,*] O alate ſomne. filium autem Iuſtitiæ Aſtræi gigantis filiæ vocat, quod beneficio juſtitiæ tuto & ſecure dormitur, qui tamen pleriſque Noctis & Erebi filius dicitur. unde & addit *Frater, &c.* Idem.

1069. *Frater*] Frater Mortis, quæ ex eadem progenie. *Idem.*

1070. *Veris miſcens falſa,*] Inſomnia vera quandoque, falſa ut plurimum, ut quæ ex Eburnea porta. *Idem.*

1071. *Peſſimus*] Frequentiora enim ſomnia vera ex mentis præſagæ metu, quam læta ex ſpe. *Idem.*

1072. *Pater*] Chaos & tenebræ primæ. *Vel*, qui digeſtionem juvas, alis, vireſque reparas, adeoque genitalis. *Idem.*

1073. *Lucis*] Laboris diurni. *Idem.*

1074. *Par regi*] Ex æquo. *Idem.*

1075. *Le-*

Placidus feſſum lenisque fovens:
Pavidum leti genus humanum
Cogis longam diſcere mortem:
Preme devictum torpore gravi.
Sopor indomitos alliget artus;
Nec torva prius pectora linquat;
Quam mens repetat priſtina curſum.
En, fuſus humi ſæva feroci
Corde volutat ſomnia. nondum eſt
Tanti peſtis ſuperata mali:
Clavæque gravi laſſum ſolitus
Mandare caput, quærit vacua
Pondera dextra, motu jactans
Brachia vano: nec adhuc omnes
Expulit æſtus. ſed, ut ingenti
Vexata Noto ſervat longos
Vnda tumultus, & jam vento
Ceſſante tumet. pelle inſanos

Flu-

GRONOVII.

1075. *Leniſque fovens.*] Ab Scaligero eſt: nam prius vulgati, *foves.* Florentiæ habetur: *famuloque venis, Pavidum leti genus humanum Cogis longam diſcere mortem; Placidus feſſum lenisque fove: Premè devinctum, &c.* Recte forſan, modo juves ſcribendo *Cogens* & *fovens.*

VARIORVM.

1077. *Mortem:*] *I. Douza fil. legit* Noctem. *Nox autem longa mors eſt, cujus ſomnus imago,* & alioqui cum ſomnus cenſeatur mors brevis; haud male dicatur aſſuefacere nos longæ illi morti & perpetuo dormiendæ. *Farnabius.*

1078. *Preme.*] Tantiſper dormiat quoad concoxerit pernicioſum hunc humorem, qui furoris cauſa. *Idem.*

1082. *En, fuſus*] Veluti, ſi quando mare ventorum vi agitatur, etiam ſi ponant venti, non tamen ſtatim ceſſat undarum æſtus: ita quamvis Herculis μελαγχολικὸν πάθος ſomno mulceatur ac ſedetur, non tamen plane atrum atque acrem humorem expiravit. videte enim quam turbida etiam dormientem vexent inſomnia, per ſomnum enim clavam quærit, quam dormiturus capiti ſupponere ſolet. *Id.*

Sæva feroci] Quia humor ille ater & acer, quo Hercules abundabat, talia ſomnia ſolet excitare, ut ſanguineus placida, teſtibus Hippocrate & Ariſtotele in libris de Inſomniis. accedit, quod furioſi & melancholia perciti flatibus abundant, à quibus immodice concitati humores, monſtruoſas & confractas reddunt imagines, ut in aqua commota videmus. *Delrius.*

1086. *Vacua*] Nec enim invenit, quod quærit. *Farnabius.*

1087. *Pondera*] Clavam. *Idem.*

1089. *Sed,*] Vel etiam furore detineatur. ita nec ipſe quod admiſerit ſcelus agnoſcet, nec crimini dabitur illi, cui furor arbitrii libertatem ademit, *Idem.*

Fluctus animi. redeat pietas,
Virtuſque viro: vel ſit potius
Mens veſano concita motu;
Error cœcus, qua cœpit, eat.
Solus te jam præſtare poteſt
Furor inſontem. Proxima puris
Sors eſt manibus, neſcire nefas.
Nunc Herculeis percuſſa ſonent
Pectora palmis: mundum ſolitos
Ferre lacertos verbera pulſent
Victrice manu: gemitus vaſtos
Audiat æther, audiat atri
Regina poli, vaſtiſque ferox
Qui colla gerit vincta catenis,
Imo latitans Cerberus antro.
Reſonet mœſto clamore chaos,
Lateque patens unda profundi,
Et, qui melius tua tela tamen
Senſerat, aër.
Pectora tantis obſeſſa malis
Non ſunt ictu ferienda levi:

Vno

GRONOVII.

1105. *Regina*] Etruſcus quoque *Regia*.

1109. *Lateque patens*] Flor. *Latique*.

1111. *Senſerat, ather.*] Etruſcus: *Senſerat aër*. Verius, etſi Poëtæ confundant.

VARIORVM.

1097. *Solus*] Proxime innocentiam eſt ignorantia. quæ, ſi non ſit affectata & malæ diſpoſitionis, reddit facta invita, & peccata excuſat. maxime vero ſi ſubſequatur dolor: *Chorus itaque Herculem ad pœnitentiam adhortatur*. Farnabius.

1102. *Verbera*] Planctu, flagellis, gemitu teſtetur ſe dolere & pœnitere. *Idem*.

1104. *Æther,*] Cœlum, ſuprà verſu 68. *Idem*. *Atri*] Proſerpina regina inferorum, qui polo Antarctico ſubjecti vulgo creduntur, ſuprà verſu 606. *Idem*.

1105. *Regina*] Moguntinenſ. *Regia*. hoc eſt, aula Plutonis. at *Regina*, hoc eſt, Proſerpina. *Delrius*.

1107. *Cerberus*] Quem ab Euryſtheo dimiſſum Pluto priſtinæ cuſtodiæ iterum præpoſuerat. *Farnabius*.

1108. *Chaos,*] Rerum & elementorum confuſio, cujus imago apud inferos.

1109. *Vnda*] Mare. *Farnabius*.

1110. *Melius*] Melius in aëra, dum inſequereris Stymphalidas, miſſa quam in tuos liberos. *Idem*.

1112. *Tantis.*] Polluta tantis malis, vel furore. ut ſup. v. 1062. *Idem*.

1117. *Pha-*

Vno planctu tria regna ſonent.
Et tu collo decus ac telum
Suſpenſa diu fortis arundo,
Pharetræque graves, date ſæva fero
Verbera tergo: cædant humeros
Robora fortes, ſtipesque potens
Duris oneret pectora nodis:
Plangant tantos arma dolores.
Non vos patriæ laudis comites,
Vlti ſævo vulnere reges;
Non Argiva membra palæſtra
Flectere docti, fortes cæſtu,
Forteſque manu; jam tamen auſi
Telum Scythici leve coryti

Miſſum

GRONOVII.

1117. *Pharetraque leves,*] Poſſis credere *leves,* quaſi exhauſtas. Sed mox appellatur, ut tum quoque erat, *Lernæis frequens Pharetra telis.* Magiſque convenit Herculeis viribus, ut Choro videantur *graves,* quod habet Etruſcus.

1120. *Duris oneret pectora nodis:*] Sic Plautus Amphitruone: *Onerandus eſt pugnis probe.* Sed vide ne nimis Comicum ſit. Vellem in Mſſ. reperiſſem: *Duris urat pectora nodis.* Vt *virgis uri*, & *ſubverbuſtus.*

1127. *Telum Scythici leve coryti*] Scribe cum Florentino: *Scythicis leve corytis Miſſum certa librare manu.*

VARIORVM.

1114. *Tria*] Cœlum, mare, infernus. *Farnabius.*

1115. *Et tu*] Et vos ô Herculis tela, arcus, ſagittæ, &c. *Idem.*

1119. *Robora*] Clava cædite & gravate pectus, humeros, tergum Herculis, exigiteque pœnas ab eo, quod vobis abuſus ſit. *Idem.*

1122. *Non vos*] Vos ô Herculis pueri miſere periiſtis, priuſquam paternam gloriam poſſetis per ætatem æmulari, & morte tyrannos plectere. *Idem.*

1123. *Sævo*] *Legitur & ſævos. quod non diſplicet.* Idem.

1124. *Argiva*] Synecdoche pro *Græca.* Idem. *Palæſtra,*] Palæſtra *&* cæſtu pro *integro pentathlo.* Idem. Palæſtram à quodam Mercurii filio inventam & nominatam, prodidit Philoſtratus in Imaginibus. Horatius ipſi Mercurio hanc laudem tribuit l. 1. Od. 10. Pauſanias in Attic. Theſeo. erat exercitatio liberalis, juxta illud Terentii: *Fac periculum in literis, in palæſtra, in muſicis; Quæ liberum eſt æquum ſcire adoleſcentem, ſollertem dabo.* In Arcadia inventam ſcribit Philoſtratus; noſter vocat *Argivam* communi nomine, pro Græca, ut in illo, *-- qua vecti Argivi delecti viri.* Palæſtra proprie luctationem ſignificat; ſed hic, ut alias ſæpe, integrum Pentathlum, ſeu Quinquertium, quo tota puerorum ingenuorum exercitatio conſtabat: nempe diſci jactum, curſum, ſaltum, luctam, jaculationem. *Delrius.*

1127. *Telum*] Sagittas. *Farnab. Scythici*] Hoc ait, quia Scythæ puerulos adhuc filios ſagittis aſſuefaciebant: ita ſingularem dexteritatem ſibi parabant, & eâ genti ſuæ laudem. quare Lucanus de Parthis, Scytharum ſobole, lib. 8. *Nec puer aut ſenior letales tendere nervos Segnis, & à nullâ mors eſt incerta ſagittâ,*

Miſſum certa librare manu,
Tutoſque fuga figere cervos,
Nondumque feræ terga jubatæ;
Ite ad Stygios umbræ portus,
Ite innocuæ, quas in primo
Limine vitæ ſcelus oppreſſit
Patriuſque furor: ite infauſtum
Genus, ô pueri, noti per iter
Triſte laboris: ite, iratos
Viſite reges.

VARIORVM.

gittâ. Delrius. *Coryti*] Errant in hoc nomine recentiores, qui primam corripiunt, & ultimam aſpirant: diſſentiunt in exponendo veteres: nam Servius corytum interpretatur pharetram, Nonius Marcellus miſſile. Latini in pronunciando tenuem, quæ eſt apud Græcos, mutant in mediam. Eſt autem γωρυτὸς, τοξοθήκη: & Silius poëta, qui corytum vocat ſagittiferum, oſtendit Marcelli interpretationem eſſe falſam, quod Poëtæ probant meliores; ſeparatim enim ponit corytum & arcum Virgilius: item corytum & tela Ovidius: ille præterea teſtatur ejuſmodi pharetrâ uſos Etruſcos; hic Getas & Sarmatas; Seneca hoc loco Scythas. *Leve telum* heic intelligo, habile & pondere minus oneroſum. *Fabritius.*

1129. *Tutoſque*] Qui pedum velocitate freti, ſalutis fiduciam in fuga ponunt. *Farnabius.*

1130. *Nondumque*] Necdum auſi eſtis leonem jubatum aggredi. *Idem.*

1135. *Noti*] Generaliter, vel, noti patri veſtro qua deſcendit, rediitque. *Id.*

1136. *Iratos*] Plutonem & Proſerpinam patri veſtro indignatos propter vim illatam. *vel*, ut verſ. 610. triſtes deos. *vel* Tyrannos quos Hercul. demiſerat. *Idem.*

ACTVS QVINTVS.

HERCVLES. AMPHITRYON. THESEVS.

Hercules experrectus & menti reſtitutus, poſtquam ſuos à ſe interfectos comperiſſet, manus ſibi inferre parat: patris precibus victus ſibi parcit, Athenaſque Theſei conſilio purgandus proficiſcitur.

Quis hic locus? quæ regio? quæ mundi plaga?
Vbi ſum? ſub ortu Solis, an ſub cardine
Glacialis Vrſæ? nunquid Heſperii maris
Extrema tellus hunc dat Oceano modum?

Quas

VARIORVM.

1139. *Cardine*] Polo Arctico. ſup. verſ. 6. *Farnabius.*

1140. *Nunquid*] Aut in Hiſpania ubi Oceanus terræ facit terminum. *Idem.*

1141. *Modum?*] Finem, terminum: ita apud Horatium, *modus agri non ita magnus*, dicitur. *Delrius.*

1146. *Ob-*

Quas trahimus auras? quod ſolum feſſo ſubeſt?
Certe redimus. unde proſtrata domo
Video cruenta corpora? an nondum exuit
Simulacra mens inferna? poſt reditus quoque
Oberrat oculos turba feralis meos.
Pudet fateri. paveo: neſcio quod mihi,
Neſcio quod animus grande præſagit malum.
Vbi eſt parens? ubi illa natorum grege
Animoſa conjux? cur latus lævum vacat
Spolio leonis? quonam abiit tegimen meum,
Idemque ſomno mollis Herculeo torus?
Vbi tela? ubi arcus? arma quis vivo mihi
Detrahere potuit? ſpolia quis tanta abſtulit?
Ipſumque quis non Herculis ſomnum horruit?
Libet meum videre victorem, libet.
Exurge victor, quem novum cœlo pater Genuit

GRONOVII.

1146. *Oberrat oculos turba*] Etruſcus: *oculis turba feralis meis.* Vt infra: *jamdudum mihi monſtrum impium,* &c. *Oberrat.* Statius 8. Theb. *dilecta genis morientis oberrant Taygeta.*

1157. *Exurge victor*] Etruſcus, *Exſurge virtus.* Nec mirum ſit virum fortem appellari virtutem, quando & Tacitus lib. 16. *Ad poſtremum Nero virtutem ipſam exſcindere concupivit interfecto Barea Sorano & Thraſea Pato.* Plautus Curcul. 2, 3. *Invoco almam meam nutricem Herculem.* qui ſcilicet per decumas ei præſtabat officium idem, quod infanti nutrix. In quo mutando fruſtra ingenioſi fuerunt. Trinummo de agro, quem Lesbonicus ſorori dotem dicebat, 2, 4. *Noſtramne vis nutricem, quæ nos educat, Abalienare à nobis?* Apud Suetonium, *Cato grammaticus, Latina Siren.* Livius lib. 21. *hunc juvenem tanquam Furiam facemque hujus belli.* Cicero de Clodio pro Sextio: *producti in circo Flaminio in concionem ab illa Furia ac peſte patriæ.* Iterum: *omnibus in concionibus illa Furia clamabat.* Pro domo: *diſrumpatur licet iſta Furia.* In Vatinium: *ab eadem illa teterrima furia productus ad populum.* Quare optimus Manutius æmulatione prava repugnat Victorio apud Ciceronem ſcribenti lib. 1. fam. ep. 9. *Primum illa Furia muliebrium religionum, qui non pluris fecerat Bonam deam, quam tres ſorores, impunitatem eſt illorum ſententiis aſſecutus.* Nam in illo furta nihil ſalis. Ille Clodius, ait, qui muliebrem religionem turbavit quaſi Furia interveniens (exemplum Furiæ ſic turbantis eſt apud Statium Thebaide 11, v. 208) quique non pluris &c. *Furia qui,* ut apud Terentium Eunucho: *illum ſenium, qui me hodie remoratus eſt.* Cicero ipſe lib. 10. fam. 28. *Quod vero à te viro optimo, ſeductus eſt tuoque beneficio vivit hæc peſtis.* Gellius lib. 17. cap. 1. *Vt quidam fuerunt monſtra hominum, qui de diis immortalibus impias falſaſque opiniones tradiderunt.* Hæc oppido pulcra & frequentiora veteribus, quam nos putamus. Atque de hoc quoque genere eſt, *Virtus quem.* Exſurge, quem non hominem eſſe oportet, ſed ipſam virtutem, cui ſuccubuit Hercules. Velim etiam diſtingui: *Exſurge, Virtus. Quem novum cælo pater Genuit relicto, cujus in fœtu ſtetit Nox longior quam noſtra?*

Genuit relicto: cujus in fœtu ſtetit
Nox longior, quam noſtra. quod cerno nefas?
Nati cruenta cæde confecti jacent:
Perempta conjux. quis Lycus regnum obtinet?
Quis tanta Thebis ſcelera moliri auſus eſt,
Hercule reverſo? quiſquis Iſmeni loca,
Actæa quiſquis arva, qui gemino mari
Pulſata Pelopis regna Dardanii colis,
Succurre, ſævæ cladis auctorem indica,

Ruat

GRONOVII.

1158. *Cujus inceſtu ſtetit Nox longior,*] Docent nos *inceſtare* eſſe vitiare & corrumpere; inde *inceſtum* late pro quovis ſtupro vel adulterio. Quomodo tot viri docti hoc præterire potuerunt ſine nota? Ut ipſe Hercules ex inceſto ſe procreatum dicat? At quanto pudentius apud Statium prima Thebaide de ſuis natalibus Polynices? Præclare Florentinus: *cujus in fœtu ſtetit Nox longior.* Latini *fœtam* dicunt & gravidam & partu liberatam, ut recte Servius ad primam Æneida. Hinc *fœtus* & conceptus & partus. Prius hic; poſterius Amphitruone: *Pater curavit, uno ut fœtu fieret.* Varro lib. 2. de re ruſt. *Appello fœturam à conceptu ad partum: hi enim prægnationis primi & extremi fines.* Plinius lib. 22, 13. *Si quadrupes fœtum non admittat.* Idem lib. 8, 40. *Primo & ſecundo fœtu nimis feroces putant gigni, tertio demum educant.* Sed hic utrovis modo poteſt accipi.

VARIORUM.

1142. *Quas trahimus auras?*] Superas aut inferas? *vel* ſub quo cœlo? in qua regione? *Quia ſubdit*, quod ſolum feſſo ſubeſt. *Farnabius.*

1143. *Unde*] *Videns cadavera humi ſtrata dubitat, an redierit ab inferis, necne, tandem ait*, certe rediimus. *Idem.*

1145. *Inferna?*] Qualia vidi apud inferos. *Idem.*

1146. *Feralis*] Mortuorum. *Idem.*

1151. *Tegimen*] Leonis pellis, qua me interdiu tegere ſolebam, quæ mihi dormituro ſtrata pro lecto erat. *Idem.*

1153. *Vivo*] *Emphatice* ἐμοὶ ζῶντι καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένῳ. *Idem.*

1154. *Tanta*] Mihi, tam forti. *Idem.*

1155. *Ipſumque*] Etiam Herculem dormientem. *Delrius.*

1158. *Cujus inceſtu*] Si quem me fortiorem genuerit Iupiter adulterata & vitiata aliqua fœmina per longiorem noctem, quam qua ego genitus ſum. ſuprà verſ. 24. *Farnabius.*

1160. *Nati*] Pindarus octo fuiſſe ſcribit: Iſacius quatuor, Oniten, Therimachum, Democoontem & Creontiadem: Apollodorus Therimachum, Creontiadem, Deicoontem & Deïona: Euripides & Philoſtratus tres: Higynus duos, Theremachum & Ophytem. *Delrius.*

1161. *Quis Lycus*] Quis tyrannus Lyci ſimilis vel deterior, &c. ille enim me abſente regnum occupavit: hic autem reverſo me. *Farnabius.*

1163. *Quiſquis*] Aliquis ex iis, qui Bœotiam, aut Peloponneſum incolit, indicet mihi hujus cladis auctorem. *Idem. Iſmeni*] Bœotiæ, quam rigat fl. Iſmenus. Suprà verſ. 333. *Idem.*

1164. *Actæa*] Attica, maritima, ab ἀκτὴ litus: aliis, ab Atthide Cranai filia. *Idem. Gemino*] Ægæo & Ionio mari. Suprà verſ. 335. *Idem.*

1165. *Pulſata*] Peloponneſum Pelopi filio Tantali Regis Phrygum regnatam, à quo & nomen habuit illa Peninſula. *Idem. Dardanii*] Phrygem fuiſſe docebo poſtea: tamen Apollonius lib. 2. Paphlagonem facit; Euphorion, Lydum. *Delrius.*

1167 *Ruas*

Ruat ira in omnes. hoſtis eſt, quiſquis mihi
Non monſtrat hoſtem. victor Alcidæ lates?
Procede: ſeu tu vindicas currus truces
Thracis cruenti, ſive Geryonæ pecus,
Libyæve dominos: nulla pugnandi mora eſt.
En nudus aſto, vel meis armis licet
Petas inermem. cur meos Theſeus fugit
Paterque vultus? ora cur condunt ſua?
Differte fletus. quis meos dederit neci
Omnes ſimul, profare: quid, genitor, ſiles?
At tu ede Theſeu, ſed tua, Theſeu, fide.
Vterque tacitus ora pudibunda obtegit;
Furtimque lachrimas fundit. in tantis malis
Quid eſt pudendum? nunquid Argivæ impotens
Dominator urbis? nunquid infeſtum Lyci
Pereuntis agmen clade nos tanta obruit?
Per, te, meorum facinorum laudem precor,

Geni-

GRONOVII.

1167. *Ruat ira in omnes.*] Sic optimus & quicquid hactenus viſum librorum, præter unum, in quo *hoſtes*. Satis placet alterum. *Omnes* dicit quoslibet, quoſcumque obvios. Vt apud Horatium: *Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.*

1170. *Sive Geryonis pecus,*] Florentinus, *Geriona:* ut & vetuſtiores habere Pall. indicavit jam dudum Comelinus. Sic Agamemnone: *Geryonæ ſpolium triformis.* Vt plane liber Etruſcus, & alludunt alii. Propertius 3, 21. *Geryonæ ſtabula.* Silius libr. 13. *Monſtrum Geryones immane tricorporis iræ.*

1175. *Differte fletus.*] Membranæ antiquiſſimæ: *Deſer tellus.* Vix audeo fateri me dubitaſſe, an olim fuerit: *Differte leſſum.* Notum illud Plauti: *Thetis lamentando leſſum fecit filio.* Nic. Heinſius conjiciebat, *Referte juſſi.*

1180. *Nunquid Argivæ potens*] Scribe cum Etruſco: *numquid Argivæ impotens Dominator urbis?* Tyrannum enim facit, impotentem ejus dominationem toties expertus. Statim corrupti libri: *numquid infeſtum mihi Parentis agmen.* Cujus interpretationem excogitavit Scaliger, & fuere, qui ſic ederent. Sed alteri fundus Etruſcus.

VARIORVM.

1169. *Seu tu*] Seu tu ulciſceris interfectum à me Diomedem. ſuprà verſu 225. *Farnabius.* *Currus*] Iugales equos, qui carne humana veſcebantur. *Idem.*

1170. *Geryonæ*] Seu Geryonis abacta pecora, verſ. 230. *Idem.*

1171. *Libyæve*] Seu Antæum verſu 481. & Atlantis hortos verſ. 237. *Idem.*

1174. *Ora cur condunt*] Manu inter lacrymandum. *vel* præ pudore. *Idem.*

1175. *Differte fletus*] Vt ſupra. *Differte amplexus.* verſ. 636. quin miſſis lacrymis dicite. quis meos, &c. *Idem.*

1177. *Tua*] Emphaſis, id eſt, bona fide: Theſeus enim amicis erat fidus, utcunque uxoribus fidem non præſtaret. *Idem.*

1183. *Per te,*] *Ordo eſt*, Precor te per laudem meorum facinorum. *Idem.*

1193. *Hic*

Genitor tuique nominis ſemper mihi
Numen ſecundum; fare, quis fudit domum?
Cui præda jacui? *Amph.* Tacita ſic abeant mala.
Herc. Ut inultus ego ſim? *Amph.* Sæpe vindicta obfuit.
Herc. Quiſquamne ſegnis tanta toleravit mala?
Amph. Majora quiſquis timuit. *Herc.* His etiam pater
Quidquam timeri majus aut gravius poteſt?
Amph. Cladis tuæ pars iſta, quam noſti, quota eſt?
Herc. Miſerere, genitor: ſupplices tendo manus.
Quid hoc? manus refugit. hic errat ſcelus.
Vnde hic cruor? quid illa puerili madens
Arundo leto, tincta Lernæa nece?
Iam tela video noſtra, non quæro manum.
Quis potuit arcum flectere? aut quæ dextera
Sinuare nervum vix recedentem mihi?
Ad vos revertor: genitor, hoc noſtrum eſt ſcelus?

Ta-

GRONOVII.

1193. *Hic errat ſcelus.*] Sic boni libri, & ſic in Thyeſte verſ. 474. *errat hic aliquis dolus.* Ne quem inducant Delriani codices, *hic erat*, vel *hoc erat*, venditantes: aut interpres audiatur conjectans: *hinc erat ſcelus.*

1197. *Quæ potuit arcum flectere?*] Bene Gruterus à fronte verſus, *Quis:* ſed dein liber optimus: *aut quæ dextera Sinuare nervos vi cedente mihi.* Hinc illæ varietates apud Delrium: ut enim quiſque novus acceſſit librarius, voluit complere verſum. Alius, *vix jam cedentem:* quod cum lex metri refutet, fruſtra explicatur: alius, *vix pœne cedentem*: alius, *pene vix cedentem:* quartus, *vix cedentem*, ut & meæ membranæ. Voſſianæ: *quæ dextra S. nervum pene cedentem.* Vix tamen videtur aliud reſtitui potuiſſe quam quod receptum eſt.

VARIORVM.

1185. *Secundum*;] A Iove, cujus numen mihi primum. *Farnabius.*

1186. *Cui præda jacui?*] Quis arma me præſente diripuit? ſic Claudian. — *cui præda feror?* Delrius. *Tacita*] Μὴ κρῖνε, μὴ ἐξέταζε. Sophoc. Ait, ne inquire curioſius ea quæ neſcire præſtat. τὰ δ᾽ ἄλλ᾽ ἔα. *Farnabius.*

1187. *Ut inultus*] Itane abeant ignota, ut ego non ulciſcar? *Idem.*

1188. *Segnis*] Etiam ignavus? *Idem.*

1189. *Majora*] Fortis tamen minora tolerabit, ut majora devitet. *Idem.*

1191 *Cladis*] Quam vides & noſti, cædes, minima pars eſt calamitatis tuæ, quam non vides. *innuit multo pejus eſſe, quod ab ipſo caſi ſunt.* Idem.

1192. *Manus.*] Manus mea ſibi male conſcia refugit contactum patris. Sic infrà verſ. 1317. *alii exponunt*, pater refugit tangere meas manus, *non placet.* Idem.

1193. *Hic errat ſcelus*] Scelus, cujus author me latuit, in his manibus errat. *Idem.*

1195. *Tincta*] Hydræ ſanguine & felle tincta. *Idem.*

1196. *Non quæro manum.*] Non ambigo de manu, quæ iis uti potuerit, quod nulla valuit præter meam. *Idem.*

1205. Flam.

Tacuere; noſtrum eſt. *Amph.* Luctus eſt iſtic tuus;
Crimen novercæ. caſus hic culpa caret.
Herc. Nunc parte ab omni genitor iratus tona,
Oblite noſtri: vindica ſera manu
Saltem nepotes: ſtelliger mundus ſonet,
Flammas & hic & ille jaculetur polus:
Rupes ligatum Caſpiæ corpus trahant,
Atque ales avida. cur Promethei vacant
Scopuli? paretur vertice immenſo feras
Volucreſque paſcens Caucaſi abruptum latus,
Nudumque ſilvis. illa, quæ Pontum Scythen
Symplegas arctat, hinc & hinc vinctas manus
Diſtendat alto: cumque revocata vice
In ſe coibunt ſaxa, quæ in cœlum exprimunt
Actis utrinque rupibus medium mare,
Ego inquieta montium jaceam mora.

Quin

GRONOVII.

1205. *Flammas & hic & ille*] Etruſcus: *Flammaſque & hic & ille.*

1215. *Ego inquieta montium*] Convenit magnus Scaliger conſcientiam lectoris, an hoc intelligat. Non tantum conſcii nobis ſumus nos hæc recte intelligere, ſed etiam conſcios alios non recuſamus. Optat ſe medium jacere inter duas Symplegades, illarum velut *moram*, impedimentum, obicem: qui eas moretur, vetet aut ſatis arcte conjungi aut rurſus diſtrahi: eamque *moram inquietam*, ſeu quæ identidem à commiſſis ſcopulis ſollicitetur, impetatur, inquietetur. Vt apud Virgilium, Abantem *pugnæ nodumque moramque:* apud Florum, *ſcopulus & nodus & mora publicæ ſecuritatis Antonius:* in proſis Senecæ, *commiſſuras & moras*, quod etiam male ſollicitarunt. Scaliger, *in quieta mora:* explicatque, in illa mora, in illo quieto momento. Idque jam oſtentant aliquæ editiones. Veſtram fidem, Viri doctiſſimi! hoccine eſt Latine loqui?

VARIORVM.

1200. *Tacuere*] Φασὶ σιωπῶντες, tacent, conſentire videntur. *Farnabius. Luctus*] Luctus quidem cauſa tua eſt; at crimen eſt Iunonis. *Idem.*

1202. *Genitor*] Iupiter. *Idem.*

1203. *Noſtri:*] Qui curam non habuiſti mei, filii tui à mente abalienati & nepotum tuorum à me interfectorum. Vel obliviſcere me filium eſſe tuum. *Sera manu*] Poſt admiſſum ſcelus, quod ante oportuit. *Farnabius.*

1204. *Nepotes:*] Tuos ex me nepotes à me cæſos. *Idem.*

1205. *Hic*] Uterque polus. *Farnabius.*

1206. *Caſpiæ*] Montis Caſpii, qui Tauri pars fuit. *Idem.*

1207. *Cur Promethei*] Abripiat in locum Promethei, cujus Caucaſo catenis alligati jecur renaſcens aſſidue depaſcebatur aquila ob ignem Iovi ſurreptum, quem tamen jam pœna illa liberavit Iupiter præmonitus à Prometheo, ut à Thetidos connubio abſtineret. *Idem.*

Quin ſtructum acervans nemore congeſto aggerem,
Cruore corpus impio ſparſum cremo?
Sic, ſic agendum eſt; inferis reddam Herculem.
Amph. Nondum tumultu pectus attonito caret.
Mutavit iras: quodque habet proprium furor,
In ſe ipſe ſævit. *Herc.* Dira Furiarum loca
Et inferorum carcer, & ſonti plaga
Decreta turbæ, & ſi quod exilium latet
Vlterius Erebo, Cerbero ignotum & mihi,
Huc me abde tellus: Tartari ad finem ultimum
Manſurus ibo. pectus ô nimium ferum!
Quis vos per omnem, liberi, ſparſos domum
Deflere digne poterit? hic durus malis
Lacrymare vultus neſcit. Huc enſem date;
Date huc ſagittas; ſtipitem huc vaſtum date.
Tibi tela frangam noſtra; tibi noſtros, puer,

Rum-

GRONOVII.

1219. *Tumultu pectus attonitum caret.*] Etruſcus, *attonito*. Sic in Thyeſte: *Fateor, tumultus pectora attonitus quatit.* Hypallage frequenti. At mox: *In ſe ipſe ſævit:* non *furit;* quod fruſtra adjutum ivit Lipſius.

1223. *Et ſi quod exilium latet*] Copulativam & hic & ſequenti verſu loco priore arcet liber optimus.

VARIORVM.

1208. *Taretur*] In meum ſupplicium. *Farnabius.*

1211. *Symplegas*] Symplegades vel Cyaneæ inſulæ ſunt ſcopuli in Ponti Euxini oſtio, quæ finguntur concurrentes, eo quod non multum à ſe diſtantes navigantibus modo disjungi, modo coire videantur. Optat Hercules, ut ubi hæ invicem colliduntur, manu altera ipſe utrique alligatus intermedius concutiatur. Vide Medeam verſ. 341. *Idem.*

1215. *Ego*] Moram iis injiciam, corpore ſcil. meo ne coëant, interjecto. *Idem.*

1216. *Quin ſtructum*] Aut cur non potius ipſe in conſtructam pyram me conjicio? *triſte de morte ſua omen.* Idem.

1217. *Impio*] Natorum à me impie effuſo. *Idem.*

1218. *Reddam*] Vt qui prius ibi fuerim.

1219. *Nondum*] Non receſſit furor ejus in totum. *Farnabius.*

1220. *Mutavit iras:*] Ab aliis in ſe. *Idem.*

1221. *Dira*] Supplicii loca. *Idem.*

1224. *Erebo,*] Infernalium fluviorum infimo. *Idem.* Qui omnia ibi perſcrutatus ſum. *Idem.*

1226. *O nimium*] Quod non ſolvatur in lacrymas, ſed quis vos digne deflere poterit? &c. *Idem.*

1228. *Durus*] Induratus malis. *Id.*

1231. *Tibi tela*] *Converſus ad unum filiorum dicit.* Tibi ſagittas frangam: *ad alterum*, tibi arcum: *ad tertium converſus dicit*, tuis manibus quaſi inferiæ comburetur clava hæc; *ad quartum*, tuo rogo ardebit pharetra, atque *ita quatuor Herculem filios* (*quorum nomina Onitem, Therimachum, Demecoonta, Creontiadem ferunt*) *interfeciſſe vult, quos alii duos, alii octo ſtatuunt.* Idem.

1232. *Ac*

Rumpemus arcus, ac tuis ſtipes gravis
Ardebit umbris: ipſa Lernæis frequens
Pharetra telis in tuos ibit rogos.
Dent arma pœnas: vos quoque infauſtas meis
Cremabo telis, ô novercales manus.
Theſ. Quis nomen unquam ſceleris errori addidit?
Herc. Sæpe error ingens ſceleris obtinuit locum.
Theſ. Nunc Hercule opus eſt. perfer hanc molem mali.
Herc. Non ſic furore ceſſit extinctus pudor,
Populos ut omnes impio aſpectu fugem.
Arma, arma, Theſeu, flagito propere mihi

Sub-

GRONOVII.

1232. *Ac tuis ſtipes*] Forte: *hic tuis ſtipes gravis.*

1235. *Infauſtas meis*] Parum concoquo, etſi tranſeant. Quid enim, *manus infauſtas meis telis*? aut *vos cremabo meis telis*? Sic tamen & ſcripti. Conjiciebam: *Vos quoque infeſtas meis Cremabo teneris & novercales manus.* Niſi malis *infeſta.*

1237. *Nomen ſceleris errori indidit?*] Sic Aldus. Delrius *dedit.* Pall. omnes & cum illis Gruterus *addidit*: quæ lectio cæteras prægravat fulta codicis Etruſci auctoritate. Habet aliquid veneris arcanæ hoc verbum. Apud Virgil. Teucris *addita Iuno*; Macrobio eſt, *adfixa & per hoc infeſta, inimica & infeſta*: notaturque ſic dixiſſe Lucilium: *Si mihi non prætor ſiet additus atque agitet me.* Sane tam honos additur quam contumelia: tamen frequenter adhibetur in pejorem partem. Virgilius 1. Georg. *malum virus ſerpentibus addidit atris.* Et, *Mox & frumentis labor additus.* Plautus Captivis 201. *multam oculis miſeriam additis.* Nam in loco vexatiſſimo nihil adhuc Camerarii lectione commodius vidi. Sic *addere virgas*, apud Livium, lib. 26. *Lictor, viro forti adde virgas, & in eum primum lege age.* Et ſic ſcribendum apud Silium lib. 2, 591. *agit addita Erinnys.* non *abdita*, ut editur. Nam in factis ejuſmodi *cuncto ſua regnat Erinnys Pectore*, ut de Lemniis mulieribus loquitur Statius. Idem Silius alibi: *naſcentique addita fata.* Arnobius lib. 1. *Morſu animam ſerpens tollit, maledicam ſi primordiis rerum, quod tam ſæva prodigia genituris ſpirantibus addiderunt.* Quem locum olim contra Stewechium, Gelenium, Vrſinum, Heraldum defendebamus, accepto τῷ *maledicam ſi*, propria quadam Arnobio figura, pro illo, *an maledicam.* His omnibus *additum* eſt, male, infeliciter, vice pœnæ additum. Sic *errori nomen ſceleris additum*, eſt, error vocabulo ſceleris infamatus. Ovidius lib. 9. Met. *namque hoc avus Eurytus illi Addiderat nomen.* Vbi tamen ſine crimine eſt. Cæterum hunc verſum, ut &, *Nunc Hercule*, Amphitruonis perſonæ adſignat Florentinus.

VARIORVM.

1233. *Lernæis*] Suprà verſ. 1194. *Farnabius.*

1235. *Vos quoque*] Voſq[illegible] una cremabo manus meæ, quæ nimis obſequutæ eſtis odio novercæ meæ Iunonis. *Idem.*

1239. *Nunc Hercule*] Nunc tibi opus eſt ſolita tua tolerantia. *Idem.*

1240. *Non ſic furor*] Nec tamen adeo mihi pudorem excuſſit furor, ut tanto ſceleri ſupereſſe velim, & perfricta fronte occurram hominibus, qui me horrentes fugiant è conſpectu meo. *Idem.*

1245. *Mor-*

Subtracta reddi. ſana ſi mens eſt mihi,
Referte manibus tela: ſi remanet furor,
Pater recede. mortis inveniam viam.
Amph. Per ſancta generis ſacra, per jus nominis
Vtrumque noſtri, ſive me altorem vocas,
Seu tu parentem; perque venerandos piis
Canos, ſenectæ parce deſertæ precor,
Anniſque feſſis: unicum lapſæ domus
Firmamen, unum lumen afflicto malis
Temet reſerva. nullus ex te contigit
Fructus laborum. ſemper aut dubium mare,
Aut monſtra timui. quiſquis in toto furit
Rex ſævus orbe, manibus, aut aris nocens,
A me timetur. ſemper abſentis pater
Fructum tui, tactumque & aſpectum peto.
Herc. Cur animam in iſta luce detineam amplius,
Morerque, nihil eſt: cuncta jam amiſi bona:

Men-

GRONOVII.

1245. *Mortis inveniam viam.*] Sic liber optimus & omnes, præter unum: ſic poſtulat ſenſus. Viriliore, *inveni*, & aurium iſto judicio fruatur, qui volet: nos nihil offendimur veteri lectione. Anchiſes apud Virgilium: *Ipſe manu mortem inveniam.*

1255. *Manibus, aut aris nocens,*] Notat Raphelingius, in aliis eſſe *armis:* quod melius etiam judicat manus illuſtris. Alii explicant in homines crudelem, in deos impium. Et nimis laxe, & non ſatis. *Aris nocentem*, intellige, per aras nocentem, qualis fuit Buſiris: unde *illaudati Buſiridis ara.* Statim liber optimus etiam, *A me timetur.*

VARIORUM.

1243. *Sana*] Quæ ſciat uti armis, *vel* quæ ſentiat quid admiſerim, ſtatuatque pœnas ſceleris exigere. *Farn.*

1245. *Mortis*] Etiam abſque armis mortem inveniam: mori enim certum eſt. *Idem.*

1246. *Per ſancta generis ſacra,*] Per ſancta generis jura mutuaque patris precor. *Vel* per ſacrificia gentilitia. *Id.* Gentilitia ſacra intelligit: quorum mentio apud Livium lib. quæ gentilibus erant communia. Gentiles vero dicuntur, qui ex eodem genere orti ſunt, ut Sex. Pompeius ſcribit, & qui ſimili nomine appellantur, ut ait Cincius, gentiles mihi ſunt. Quo ſenſu, ſecundum quoſdam Cicero Servium Tullium regem gentilem ſuum appellavit, cum interim ab eo genus non traheret. Vide Paul. Manutium ad 1. epiſtol. familiar. Ciceron. *Delrius.* *Nominis*] Alumni & parentis. *Farnab.*

1251. *Vnum*] Te mihi amicis deſtituto, ſoli, ſeni, malis afflicto ſolamen unicum reſerva. *Idem.*

1252. *Nullus*] Hactenus de te abſente ſolicitus fui: mihi jam tandem liceat tua præſentia frui. *Idem.*

1258. *Cur animam*] Non eſt cur diutius vivam. *Idem.*

1263. *Peri-*

Mentem, arma, ſamam, conjugem, natos, manus;
Etiam furorem. nemo polluto queat
Animo mederi: morte ſanandum eſt ſcelus:
Amph. Perimes parentem? *Herc.* Facere ne poſſim, occidam.
Amph. Genitore coram? *Herc.* Cernere hunc docui neſas.
Amph. Memoranda potius omnibus facta intuens,
Vnius à te criminis veniam pete.
Herc. Veniam dabit ſibi ipſe, qui nulli dedit?
Laudanda feci juſſus, hoc unum meum eſt.
Succurre genitor, ſive te pietas movet,
Seu triſte fatum, ſive violatæ decus
Virtutis: effer arma; vincatur mea
Fortuna dextra. *Theſ.* Sunt quidem patriæ preces
Satis efficaces. ſed tamen noſtro quoque
Movere fletu. ſurge, & adverſa impetu
Perfringe ſolito: nunc tuum nulli imparem
Animum malo reſume. nunc magna tibi
Virtute agendum eſt; Herculem iraſci veta.
Herc. Si vivo, feci ſcelera: ſi morior, tuli.

Pur-

GRONOVII.

1263. *Perimes parentem?*] Hoc quoque Florentiæ dicit Amphitruo: nec non ſequens: *Genitore coram?* Et videtur Theſeus demum interfari verſu 1271.

VARIORUM.

1260. *Manus;*] Quondam egregia & laude digna aggreſſus, nunc dedecoroſa & ſcelerata. *Farnabius.*

1261. *Furorem.*] Quo me tenente nec culpam agnovi, nec dolorem ſenſi. *Idem.*

1262. *Morte*] Inſanæ menti nulla eſt niſi à morte medela. *Idem.*

1263. *Perimes*] An te tollendo eris mihi cauſa mortis? *Idem.* *Facere*] Imo ipſe me occidam, ne quando in furorem relapſus te interficiam; ut nuper, &c. *Idem.*

1264. *Genitore*] An te occides coram patre? *Idem.* *Cernere*] Aſſuefeci eum hujuſmodi ſpectaculis, qui in conſpectu ejus interfeci uxorem & natos. *Idem.*

1265. *Memoranda*] Cæteras tuas virtutes perpende, iiſque hanc unam condona.

1266. *Veniam*] Egone, qui ab aliis ſontibus pœnas popoſci, mihi ignoſcam? *Farnabius.*

1268. *Laudanda*] Ab Euryſtheo juſſus, laudanda feci, ſcelus hoc à me profectum eſt. *Idem.*

1269. *Pietas*] Nepotum cædis pia vindicta. *Vel*, filii tui ſibi & aliis deteſtabilis commiſeratio. *Idem.*

1275. *Nulli*] Nulli malo inferiorem, imo majorem. *Idem.*

1277. *Virtute*] Vt te virum præbeas. *Idem.* *Herculem*] Dolorem tuum, iramque vince. *Idem.*

1278. *Si vivo,*] Si mihi poſt tale flagitium vitæ uſum indulſero, videbor conſulto feciſſe & approbare. *Idem.* *Si morior,*] Si vero morte ulciſcar, credar per vim aliunde illatam & extrinſeco morbi impulſu hoc perpetraſſe. *Idem.*

1284. *Ar-*

Purgare terras propero: jamdudum mihi
Monſtrum impium, ſævumque & immite, ac ferum
Oberrat: agedum dextra, conare aggredi
Ingens opus, labore biſſeno amplius.
Ignave ceſſas? fortis in pueros modo,
Pavidaſque matres? arma niſi dantur mihi,
Aut omne Pindi Thracis exſcindam nemus,
Bacchique lucos, & Cithæronis juga
Mecum cremabo: tota cum domibus ſuis,
Dominiſque tecta, cum Deis templa omnibus
Thebana ſupra corpus excipiam meum,
Atque urbe verſa condar. &, ſi fortibus
Leve pondus humeris mœnia immiſſa incident,
Septemque opertus non ſatis portis premar,
Onus omne media parte quod mundi ſedet,

Diri-

GRONOVII.

1284. *Arma niſi dentur mihi*] Etruſcus, *dantur*, & ſequenti, *excidam.*

1291. *Mœnia inverſa incident,*] Non alii legunt *immerſa:* ut ſupine annotat homo eruditus: ſed eſt ea vet. codicis unius interpolati lectio pro *immiſſa:* quod ſervat Etruſcus, omneſque alii: neque eſt mutandum. Neque elegantius *excident*, ut viſum nonnemini: conjungendum enim, *leve pondus incident:* ſi, inquit, immiſſa & conjecta in me mœnia hos humeros non gravabunt, depriment. *Immiſſa incident,* ut apud divinum Poëtam, *Lapſa cadunt folia.*

1293. *Media parte qua mundus ſedet,*] Duas afferunt explicationes: unam de toto quod inter terram & cœlum ſupremum interjacet: alteram de mole ipſa terræ. Prior eſt nugatoria, poſterior vera. Quod ut certius ſtatuas, emenda ex Florentino: *Onus omne media parte quod mundi ſedet.* Hoc enim ſuperos dirimit, puta nos & Antipodas.

VARIORUM.

1280. *Monſtrum*] Monſtroſum ſc. ſcelus hoc meum. *Farnabius.*

1281. *Agedum*] Aggredere itaque, ô dextra, hoc monſtrum extingue, cujus laboris gloria duodecim illorum à te geſtorum laudem ſuperabit. *Idem.*

1284. *Pavidaſque*] *Per indignationem dixit*, prô matrem pavidam: ut Theb. 368. Med. 1005. Agam. 122. *Idem.* Mſſ. uno conſenſu omnes, *Pavidaſque matres:* & recte: ſic enim ſæpius utitur plurali numero auctor noſter, idque eleganter, ad augendam invidiam. cui malo dum medicinam non neceſſariam adhibere conantur imperiti, gravius multo afficiunt. *Commel.*

1285. *Pindi*] Montis in confinibus Theſſaliæ verſus Thraciam. *Farnabius.*

1286. *Bacchique*] Sylvas incæduas prope Thebas, quæ Baccho conſecratæ ſacrificiis lucent. *Idem.*

1290. *Et, ſi*] Quod ſi domus, templa, mœnia, portæ ſeptem, univerſa urbs Thebarum nimis leve pondus ſit ad me opprimendum, vertam ego in caput meum omnia inter terram & cœlum ſummum. *Vel*, molem ipſam terræ, quæ in medio librata ſuo interpoſitu alterum hemiſphærium, ſeu cœli faciem mediam ab altera ſeparat & occulit. *Idem.*

1296. *Redde*

Dirimitque ſuperos, in meum vertam caput.
Amph. Reddo arma. *Herc*. Vox eſt digna genitore Herculis,
Hoc en peremptus ſpiculo cecidit puer.
Amph. Hoc, Iuno, telum manibus emiſit tuis.
H. Hoc nunc ego utar. *A*. Ecce, quam miſerum metu
Cor palpitat, corpuſque ſollicitum ferit.
H. Aptata arundo eſt. *A*. Ecce, jam facies ſcelus
Volens, ſcienſque. pande, quid fieri jubes?
Nihil rogamus; noſter in tuto eſt dolor.

Natum

GRONOVII.

1296. *Redde arma*. A. *Vox eſt*] Quamquam decrerint viri ſummi, qui perſonas aliter ponunt, eos errare: tamen verum eſt, quod notat Delrius, hæc frigere & jacere, qualia peccare non ſolet hic auctor. Neque culpa eſt ejus (didicimus ex Etruſco exemplari) ſed librariorum, qui & verba leviter corruperunt, & perſonas male ſic ordinarunt. Caput igitur hujus verſus dandum eſt Amphitruoni. Is animadvertens amotis armis Herculem magis irritari, & prope ſecundum furorem eſſe, ſatius ducit ea reſtituere nondum prorſus efferato: id quod facit ſimul cum his dictis: A. *Reddo arma*. Ita namque Florentiæ legitur, non *Redde*. Quæ Hercules recipiens, paullo placatior, ait: H. *Vox eſt digna genitore Herculis*: facis quod te dignum eſt: neque enim decet, qui Herculis audiat pater, inſtrumenta gloriæ filio involare aut arcere. Porro Hercules tenens manu telum, & inſpiciens, & ſtimulans dolorem ſuum ad manus ſibi adferendas ait. *Hoc en peremptus ſpiculo cecidit puer*: quibus mactatum filium & patratum parricidium ſibi ipſe exprobrat. At leniens invidiam facti Amphitruo ſubjicit opportune arietem illum, *telum manu fugiſſe*, ceu non tantum bonus imperator, verum etiam juriſconſultus. A. *Hoc Iuno telum manibus emiſit tuis*. Immo non tu auctor hujus mali, ſed divûm regina, quæ in feriendo puero tuis neſcii atque inviti manibus uſa eſt: quæ fecit, ut telum manu fugeret. Hercules nihil motus hac extenuatione facti, magis aperit conſilium de ſe interficiendo: H. *Hoc nunc ego utar*. Fuerit ante hoc telo uſa Iuno: nunc duntaxat ipſe ego utar. Territus tam præcipiti denuntiatione Amphitruo, & ad ultimum timoris admotus non invenit verba, quibus eum pergat dehortari, ſed extremum metum ſuum & ſummam ſollicitudinem rebus & argumento exhibet: A. *Ecce quam miſerum metu Cor palpitat, pectuſque ſollicitum ferit*. Ita namque Florentinus, neque aliter legendum eſt. Eſt autem illud, quod Ovidio: *Attoniti micuere ſinus*. Et, *Corque timore micat*. Et, *Corda micant regis*. Manilioque: *magnis concita cauſſis Corda micant*. Pergit tamen Hercules, & telum in ſe vertit, dicens: H. *Aptata arundo eſt*. Ita ſtanti & de extremo momento deliberanti trepidus rurſum inſtat Amphitruo: A. *Ecce jam facies ſcelus Volens ſcienſque*: & hujus unius perſonæ eſt omnis ſermo uſque ad verſum 1314. ubi reſpondet jam ſedatus & concedens Hercules.

1302. *Nihil rogamus*;] Vox ad eos, quos deſperamus exorari poſſe, quique ut ait Cicero 2. fam. 17. *deteriores fiunt rogati*. Pro Quinctio: *Quod ſi facere nolit, atque inhibuerit ejuſmodi rationibus illum ad ſuas conditiones perducere, ſeſe nihil precari, & ſi quid agere velit, judiciis defendere*.

VARIORVM.

1300. *Iam facies*] Tibi & patri mortem inferendo. *Farnabius*.

1301. *Volens*,] Sanus, non per furoris errorem & ignorantiam, ut dudum. *Idem*.

1303. Tu

Natum potes ſervare tu ſolus mihi,
Eripere nec tu. maximum evaſi metum.
Miſerum haud potes me facere, felicem potes.
Sic ſtatue quidquid ſtatuis, ut cauſam tuam
Famamque in arcto ſtare & ancipiti ſcias.
Aut vivis, aut occidis. hanc animam levem,
Feſſamque ſenio, nec minus quaſſam malis,
In ore primo teneo. tam tarde patri
Vitam dat aliquis? non feram ulterius moram,

Letale

GRONOVII.

1303. *Tu ſolus mihi, Theſeu, ipſe necdum*] Merito ineptiſſime exteri illam diphthongum cenſuerunt ſummi viri: ſed reſtituere locum totum non erat niſi codicis Etruſci. Ejus eſt: *tu ſolus mihi, Eripere nec tu. Maximum evaſi metum.* Continuanturque omnia ſub una Amphitruonis perſona, neque vel Theſei vel Herculis hic admittuntur partes. Verba ſunt deſperantis de pervincenda obſtinatione Herculis eoque precibus omiſſis jam indignantis & ſuſque deque habere ſe fingentis, quicquid tandem in ſe conſulat. Quod naturaliter evenit, ut magnis precibus noſtris rejectis dolore accendamur in iram, & quod rogavimus, prope impetratum nolimus, ſed & verbis contrariis interdum indignationem teſtemur. Ita tamen deſperat & objurgat, ut arte interim ſpem & hortamenta ingerat. Age, inquit, quando non potes flecti, fac, aperi & monſtra, quod me vis cogiſque facere: (hoc eſt enim: *pande, quod fieri jubes:* occide te, quod vis, ut ego quoque faciam, & me occidam) deſino precum, ceſſat & dolor: venit in mentem, te quidem poſſe, parcendo tibi, ſervare mihi natum: ſed nec tu, licet te interficias, potes illum mihi eripere. (Sive quia antecedere & prior mori conſtituit, ſive quia etiamſi mortuo, filio tamen Hercule, erat futurus glorioſus.) Liber igitur ſum metu: neque enim potes mihi, ut nunc eſt, miſeriam augere; potes minuere: quod ſi non fiat, non tam malum eſt deſperantibus non levari, quam bonum eſt miſeriores fieri non poſſe. Et quæ ſequuntur ſine dubio ejuſdem Amphitruonis. Sed & Flor. *potes facere,* ſine τοῦ *me.* Itaque Nic. Heinſius: *potes efficere.*

1309. *Feſſamque ſenio, nec minus quaſſam malis,*] Etruſcus: *nec minus feſſam malis.* Non inſuavi repetitione.

VARIORUM.

1305. *Miſerum*] Miſeriorem me reddere non potes tua morte, felicem, ſi vivas.

1306. *Sic ſtatue*] Ad Herculem, jam deliberata morte ferocior ſe convertit: non ſupplicans, ut prius, ſed minitans. *Delrius.*

1308. *Aut vivis*] Niſi mutata ſententia vivere ſtatuas, mihi cauſa eris necis. *Farnabius. Levem,*] Quæ mihi jam ſeni miſero facile diſcedat. *Idem.*

1310. *In ore*] ψυχὴν ἐπὶ χείλεσιν ἔχω. in primoribus labris, in extrema hac ſtatione, hinc ſigno quaſi dato facile avolaturam. *Farnabius. Tam tarde*] Tantum rogatus, cunctaris adhuc vitam, id eſt, cauſam cur in vita maneam, donare mihi patri? *Tarde*] Hoc addit, quia multum beneficio detrahit, qui cunctatur. Bis dabis, ſi cito dederis. Vide Senecam lib. 2. de benefic. c. 1. 2. & ſeqq. *Delrius.*

1312. *Le-*

Letale ferro pectus impreſſo induam:
Hic, hic jacebit Herculis ſani ſcelus.
Herc. Jam parce, genitor, parce; jam revoca manum.
Succumbe virtus, perfer imperium patris.
Eat ad labores hic quoque Herculeos labor;
Vivamus. artus alleva afflictos ſolo,
Theſeu, parentis: dextra contactus pios
Scelerata refugit. *Amph.* Hanc manum amplector libens;
Hac nixus ibo, pectori hanc ægro admovens

GRONOVII.

1312. *Letale ferro pectus impreſſo induam:*] Recte ſic Gruterus, & auctorem habet Florentinum: non etiam in verſu, quem addit ex Thyeſte, quamvis & in Rhetorum libellis jactato: *Brutium Coro feriente pontum.* Sic, inquam, liber optimus. Nec neſcire debebat vir eximius, quomodo illa hypallage Seneca potiſſimum delectatus fuerit. Non enim aliter loquebantur: *induere ſe telo, ferro,* &c. vel *in telum.* Cicero 4. Acad. *Philo ut docuit Antiochus, in id ipſum ſe induit, quod timebat.* Lucretius lib. 4. *At nos in fraudem induimus, fruſtramur & ipſi.* His ſimile noſtri hac tragœdia: *pectus in tela indue.* Hinc firmatur, quod aſſerit Quintilianq 12: Inſt. 1. Gebhardus 3. Crep. 6. *Neque prudentiam* (conceſſeris) *iis, qui in graviſſimas frequenter legum, ſemper vero mala conſcientia pœnas à ſemetipſis improviſo rerum exitu induantur.* Ubi ſubjecerant *inducantur.* Cæſar 7. de Gall. *Aut ſemetipſi ſtimulis inopinanter induebant, aut in ſcrobes delapſi transfodiebantur.* Livius lib. 44. *Induiſſent ſe haſtis nec confertam aciem ſuſtinuiſſent.* Virgilius lib. 10. *An ſeſe mucrone ob tantum dedecus amens Induat.* Ovidius 2. Amor. 10. *Induat adverſis contraria pectora telis.* Quare apud eundem 9. Met. 82. ubi vulgo, *Induit ille toris à lava parte lacertos,* non dubitem refingere, *toros à lava parte lacertis.* Et lib. 12, 340, quod eſt, *& pondere corporis ornum Ingentem fregit, ſuaque induit ilia fracta,* ajo Naſonis fuiſſe: *ſuaque induit ilia fracta.* Nam *induit aliqua re,* vel *in aliquam rem, ſeſe* aut *partem ſui*; item *induitur* is, cui nocetur, qui ſauciatur: *induitur res,* quæ nocet ſauciatve. Latinus Pacatus in Paneg. *aut obviis ſudibus induebantur, aut portas, quas eruptione patefecerant, morte claudebant.* Hinc ſcilicet Gebhardum fruſtra genus hoc loquendi applicare Quintiliano lib. 5. Inſt. 7. *Turbantur enim & a patronis diverſa partis inducuntur in laqueum.* Reperit in ſcripto: *induuntur in latus:* & eo exultat. Sed *in latus indui* nihil eſt: latus enim pars quæ læditur, quum in id fit impetus: at illud, *in quod induimur,* hoc ſermone ſignificat, quod lædit. Admitto tamen *induuntur,* ſed ut maneat *in laqueum.* Sic etiam Tullius 2 in Verr. *Hic videte, in quot laqueos ſe induerit. quorum ex nullo ſe unquam expediret.* Eodemque libro: *Videte, ut, dum expedire ſe vult, induat.* Lib. 5. ejuſdem corporis: *ſua confeſſione induatur ac juguletur, neceſſe eſt.*

VARIORVM.

1313. *Sani*] Volentis ac ſcientis, ut modo verſ. 1330. *Farnabius.*

1315. *Succumbe*] Cedat juſtitia, quæ impietatem meam in natos vindicatura erat, pietati in patrem. *Idem.*

1316. *Hic quoque*] Quod dolorem meum vicerim, & quod, ut patrem ſervem, tantæ impietatis conſcientiæ ſuperſtes eſſe velim. *Idem.*

1317. *Vivamus*] Ego, & propter me pater. *Idem.* *Artus*] Tu, ô Theſeu, tolle humo patrem, manus meæ pollutæ non audent tangere. Vide ſup. verſ. 1192. *Id.*

1319. *Hanc manum.*] Hanc Herculis manum amplector potius. *Idem.*

Pellam dolores. *Herc.* Quem locum profugus petam?
Vbi me recondam? quave tellure obruam?
Quis Tanais, aut quis Nilus, aut quis Perſica
Violentus unda Tigris, aut Rhenus ferox,
Taguſve Ibera turbidus gaza fluens,
Abluere dextram poterit? Arctoum licet
Mæotis in me gelida transfundat mare,
Et tota Tethys per meas currat manus,
Hærebit altum facinus. in quas impius
Terras recedes? Ortum, an Occaſum petes?
Vbique notus perdidi exilio locum.
Me refugit orbis. aſtra tranſverſos agunt
Obliqua curſus; ipſe Titan Cerberum
Meliore vultu vidit. ô fidum caput
Theſeu, latebram quære longinquam, abditam.

Quo-

GRONOVII.

1322. *Quave tellure obruam?*] Etruſcus: *obruar.*

1323. *Quis Perſica Violentus unda*] Equidem in Perſicum ſinum fertur Tigris: ſed an hoc ſatis cauſſæ, cur ejus unda *Perſica?* Sane magna poëtarum licentia in gentium vicinarum nominibus inter ſe confundendis. An mavis, quod placebat Nic. Heinſio: *percita Violentus unda Tigris.* nam à celeritate, qua defluit, nomen illi inditum vult Curtius.

VARIORVM.

1321. *Quem locum*] Coëgiſtis me vivere, ſed in qua orbis parte latebo, ubique notus? aut quo flumine vivo ablutus expurgabo me, cui alto infixa animo ſedet tam diræ impietatis memoria? *Farnabius.*

1323. *Tanais,*] Scythiæ fluvius. *Idem.* *Nilus,*] Ægypti fluvius. *Idem.* *Perſica Tigris,*] Qui in Armenia majore naſcens magnam Aſiæ partem perfluens in ſinum Perſicum defertur. fluvius rapidiſſimus, unde & nomen habet: ſagittam enim Perſæ Tigrin appellant; & hinc feræ nomen. *Idem.*

1324. *Ferox,*] Ipſe fl. impetuoſus. *vel* propter feroces accolas Gallos & Germanos, quos diſterminat. *Idem.*

1325. *Taguſve*] Fl. Luſitaniæ, quæ Iberiæ, id eſt, Hiſpaniæ pars. *Idem.* *Gaza*] Aureis arenis. *Idem.*

1327. *Mæotis*] Palus Scythiæ. *Idem.* *Mare,*] Septentrionale, vel Euxinum. *Idem.*

1328. *Tota Thetys*] Vxor Oceani. *Metonym.* mare. Mari autem polluta cuncta expiari credebantur: Θάλασσα κλύζει πάντα τ᾽ ἀνθρώπων κακά. *Idem.*

1332. *Me refugit*] Homines me abhorrent, dii oderunt. *Idem.*

1333. *Ipſe*] Sol plus obſcuratur me viſo, quam Cerbero. vid. verſ. 60. *Idem.*

1334. *O fidum*] Ὦ φίλη κεφαλὴ τοῦθ᾽ ἑταίρε. Qui Pirithoo fidus extitiſti comes in rapienda Proſerpina, mihi in furore meo. *Idem.*

1336. *Qui-*

Quoniamque ſemper ſceleris alieni arbiter
Amas nocentes, gratiam meritis refer
Vicemque noſtris: redde me infernis precor
Vmbris reductum, meque ſubjectum tuis
Reſtitue vinclis. ille me abſcondet locus.
Sed & ille novit. *Theſ.* Noſtra te tellus manet.
Illic ſolutam cæde Gradivus manum
Reſtituet armis. illa te, Alcida, vocat,
Facere innocentes terra quæ ſuperos ſolet.

GRONOVII.

1336. *Quicumque ſemper*] Quando ſolum alloquitur Theſea, & illum amare dicit etiam nocentes, propter Pirithoum, ne in ſcelere quidem relictum, nemo non videt ineptum hic illud, *Quicumque.* Succurrit in tempore codex Etruſcus: *Quoniamque ſemper.* Quæ omnino vera lectio eſt.

1343. *Illa te, Alcide, vocat,*] Etruſcus, *Alcida.* Lege cum Nic. Heinſio: *Alcida.* Vt ſequenti tragœdia: *Bonum eſt, Thyeſta, quod mala ignoras tua.*

VARIORVM.

1337. *Amas nocentes,*] Hoc dicit, quia Theſeus amaverat Pirithoum, atque eum juverat in rapienda Proſerpina; nunc ſe liberos necantem & ſummum furentem furorem non deſeruerat. *Delrius.* *Meritis*] Ego bene de te merui, cum te catenis infernis exemerim, ſupra verſ. 805. tu referes mihi hanc gratiam, ſi me vinclis illis reſtituas. *Farnabius.*

1341. *Noſtra*] Athenas, quæ patria mea & regnum, profectus expiabere; nam & ibi Mars à Neptuno in judicium vocatus de cæde filii ſui Halirrothii omnium deorum ſententiis abſolutus eſt. *Idem.*

L. ANNÆI SENECÆ

*THYESTES.

DRAMATIS PERSONÆ.

THYESTES. ATREVS. TANTALVS. MEGÆRA. PLISTHENES.
THYESTIS F. CHORVS SENVM MYCENÆORVM.
TANTALVS THYESTIS F. } Mutæ Perſonæ.
ALIVS THYESTIS F. }
SATELLES. NVNCIVS.

ARGVMENTVM.

Alternis annis regnandi vices pacti Atreus & Thyeſtes Pelopis ex Hippodamia filii Argis imperabant. Thyeſtes, adjuvante Aërope fratris uxore, quam in adulterium pellexerat, aureum arietem, in cujus poſſeſſione erat fatum regni, amovet, & male conſcius in exilium abit. Atreus evaſiſſe dolens, miſſis ſuis filiis velle ſe in gratiam redire ſimulat, oblata regni parte reditum illi ſuadet & perſuadet. Tres Thyeſtis liberos, quos obſides acceperat, ad aras immolatos, partim aſſos, partim elixos patri neſcienti epulandos apponit, miſtumque vino cruorem illi præbet. ſub finem nefandi convivii (quod Sol, ne videret, refugit) capita illi & manus filiorum oſtendit, quaſque dapes abſumpſerit, narrat, inſultans fratris luctui, dolori, & imprecationibus.

ACTVS PRIMVS.

UMBRA TANTALI. MEGÆRA.

Adducitur ab inferis Tantalus à furia, cogiturque miſcere nefaria odia inter ſuos ex Pelope nepotes Atreum & Thyeſtem.

Tant. QVis me inferorum ſede ab infauſta extrahit?
Avido fugaces ore captantem cibos?

Quis

GRONOVII.

Verſ. 1. *Quis me furor nunc*] Scio apud Virgilium Eurydicen, cum retraheretur ad inferos, dicere: *Quis & me miſeram & te perdidit, Orpheu? Quis tantus furor?* Vnde ſi amaremus hanc lectionem, explicaremus eam: quæ ira deorum: non vero, quo furore furia Megæra percita. Sed ſatis hac glande ſumus paſti, quam remittemus in poſterum, quibus anima pro ſale erit: nos verum accipiemus à Lipſiano & Florentino: *Quis me inferorum ſede ab infauſta extrahit:* hos duos ego non modo Pall. novem & octo Delrianis, ſed omnibus, qui tota ſunt Europa, libris obduco, & jubeo victores volitare. Nam quid accidit Grutero, ut cogitaret: *Quis me Furiarum*: & τὸ *Quis* fœminino genere acciperet? Attium aut Pacuvium verſare ſe credidit, non Senecam. Vox *inferorum* conjungenda eſt cum vocabulo *ſede*, non cum pronomine. Fuere & quibus *abſtrahit* placeret. Quaſi non in Phœniſſis: *qua me ab hac vita extrahat*.

VARIORVM.

*THyeſtes.] Hæc M. Annæi Senecæ tragœdia, nulla cæterarum inferior. Et quis dubitat, quin Vario aliquid debuerit? Vt omittam octo minimum apud Græcos in hoc argumento laudari. Chori ſunt divini. Ὑποθετικοὶ fere omnes: & qui non τῇ τῶν γνωμῶν παρενθήκῃ, ſed perpetua oratione hoc agunt. Omnes fere ad hoc facti,

Quis male deorum Tantalo vivas domos
Oſtendit iterum? pejus inventum eſt ſiti
Arente in undis aliquid, & pejus fame
Hiante ſemper? Siſyphi numquid lapis
Geſtandus humeris lubricus noſtris venit?
Aut membra celeri differens curſu rota?

Aut

GRONOVII.

3. *Quis male deorum Tantalo vivas*] Sic omnes Mſſ. priore quidem loco: & particula *male* conjungenda eſt cum verbo *oſtendit:* ut ſit *male oſtendere*, in pœnam oſtendere, inutiliter & magno cum pretio atque malo oſtendere, ut obſervabamus olim. Agamemnone: *cum tranquillo Male confiſa, credunt iterum Pelago audaces.* *Vivas* etiam *domos* intelligebam per hypallagen vivorum domos, ut apud Livium lib. 6. *gregatim quotidie de foro addictos duci, & repleri vinctis nobiles domos, & ubicumque patricius habitet, ibi carcerem privatum eſſe.* Liber tamen Etruſcus, *viſas.* Vnde Nic. Heinſii conjectura: *invſas domos.*

8. *Aut membra celeri differens*] Si bene diſtinguas, nihil eſt fere, quo offendaris. Numquid, ait, lubricus Siſyphi lapis, geſtandus humeris noſtris, venit mihi tanquam pœna nova vice pœnæ priſtinæ? numquid venit mihi rota illa differens membra Ixionis celeri curſu? num denique pœna Tityi mihi venit, qui æternus avem paſcit? num hæc vel illa mihi adſignabitur? num cadet aut eveniet ſorte? num illam ſortiar? Hoc enim eſt *venit.* Caveamus igitur refingere *differar* aut *differet.* Bene repetitur ἀπὸ κοινοῦ τὸ *venit*, quod non ita adſociandum τῷ *geſtandus*, ut ſequentibus attribui non poſſit. Concedamus autem, *geſtandus venit*, eſſe idem quod, geſtandus eſt, & poſtea ſcriptum, *differet*, quid facient de illis: *Aut pœna Tityi?* num hic poſſunt repetere ex præcedente verſu idem *differet?* Sed fovent pravam lectionem, *ſemper accreſcens jecur:* quæ tamen ſeparatis illis quatuor verſibus de Tityo ſenſum eſſe patitur, ſed non patitur eos cohærere cum prægreſſis. Quæ enim hæc connexio? Numquid Siſyphi lapis eſt mihi volvendus? rota Ixionis? aut jecur ſemper accreſcens Tityi, quæ pœna illius eſt, paſcit vulturem & reparat nocte, quod die perdidit, & ſufficit iteratis morſibus. Quis tantum non puer non videat hanc orationem eſſe ſtolidam, ineptam, male ſibi reſpondentem? Cui non ſuccurrat ſequi aliquid debere, quo non ſimpliciter narretur, quid fiat Tityo, ſed oſtendatur dubitare ipſum Tantalum an ſibi eadem pœna immineat? Itaque miror ſecuritatem illius, qui nihil ad ſententiæ plenitudinem ait deſiderari. Sane nihil deſideratur, ſi in eloquendo ſatis eſt, quodvis membrum per ſe habere ſenſum, etiamſi ſenſus ille à proximis abhorreat.

VARIORVM.

cti, ut emendent mores. Etiam quæ à Stoicis ſumpſit, omnibus accommodavit. Qualia de vero Rege, qui idem ſit ſapiens, in illo divino, cujus eſt exordium, *Tandem regia nobilis.* In Mſ. codice, ATREVS inſcribebatur. Sane Accii cognominis laudatur. Et ὁ πρωτολόγος hiſtrio, eſt Atreus, non Thyeſtes. Cætera pro vulgari inſcriptione ſunto. *Heinſius.* Chorus hujus tragœdiæ conſtat ex ſenibus Mycenæis, non ex mulieribus, quod vel ex verſ. 392. conſtat. Mycenæos ita intellige, ut etiam Argivi eſſe poſſint. Quod poëtæ Argos Mycenis confundunt: ut verſ. 179. Argos nominant, verſ. 187. Mycenas. Id nos ſæpiſſime notavimus, & jamdudum Strabo monuerat. De tribus autem Thyeſtis filiis Pliſthenes maximus natu interloquitur: Tantalus autem, & minimus natu, inducuntur mutæ perſonæ. *Scal.*

Aut pœna Tityi: qui ſpecu vaſto patens
Viſceribus atras paſcit effoſſis aves;
Et nocte reparans quidquid amiſit die,
Plenum recenti pabulum monſtro jacet?
In quod malum tranſcribor? ô quiſquis nova
Supplicia functis durus umbrarum arbiter
Diſponis! adde, ſi quid ad pœnas potes,

Quod

GRONOVII.

9. *Semper accreſcens jecur*] Iam demonſtravimus hanc lectionem ſtare nullo modo poſſe, ut ſalva & honeſta ſit oratio. Lipſius adſcriptum in codice ſuo invenit: *qui ſpecu vaſto patens:* quod merito amplexus eſt Raphelengius, viſus etiam ſibi deprehendiſſe, unde alterum proceſſerit, videlicet, cum adſcriptum eſſet ex Hippolyto: *Meumque pœna ſemper accreſcat jecur.* Quod quidem vere animadverſum puto, utcumque frivolum dicant alii: nec diſſimulo idem mihi, antequam apud illum viderem, in mentem veniſſe. Præfidenter ajunt expungi *ſemper accreſcens jecur.* At imprudenter illi, qui non percepta ſententia de ſcriptura verborum judicant. Nam τὸ *patens vaſto ſpecu* Latinum minus eſſe quam *jacens*, ne Grutero quidem approbarunt, etſi & ille ſex malis Codd. plus tribuat quam uni bono Lipſiano, ſperetque ſe excogitaſſe, unde attextum fuerit, *qui ſpecu vaſto patens*. Sed non eſt attextum: prima immo & antiqua lectio eſt, & ſola exſtat in membranis Florentinis. Vidit tamen Gruterus nec vulgatam bene ſe habere, ſeque fatetur impeditum, & molitur correctionem potius ex ſua quam auctoris mente, ſcriptiſque illis, quibus tamen ipſe fidit, ait nocuiſſe ungues exſcribentium. Dum τὸ *venit*, nimis arcte conjungit τῷ *geſtandus*, non potuit illud repetere ἀπὸ κοινοῦ ad ſequentia: hoc autem quia non fecit, nec cepit ipſe ſenſum, nec illum cepit veræ lectionis facilitas.

13. *In quod malum tranſſcribor?*] Verbum Senecæ, Epiſt. 4. *cum puerilem animum depoſueris, & te in viros philoſophia tranſſcripſerit.* Conſolatione ad Marciam cap. 16. *Clœlium, contempto hoſte & flumine, ob inſignem audaciam tantum non in viros tranſſcripſimus.* A Virg. 5. Æneid. *Tranſſcribunt urbi matres, populumque volentem Deponunt.* Lib. 7. *Et tua Dardaniis tranſſcribi ſceptra colonis.*

15. *Adde ſi quid ad pœnas potes.*] Etruſcus, *poteſt*. Nempe *addi*. Qua figura frequenter Plautus: *Abduce me hinc, quantum poteſt. Congrum exdorſua, quantum poteſt.* Sed non modo intelligendum, verum plane reſtituendum τὸ *addi*, & diſtinctio mutanda hoc modo: *Diſponis, addi ſi quid ad pœnas poteſt, Quod ipſe cuſtos carceris diri horreat, Quod mœſtus Acheron paveat, ad cujus metum Nos quoque tremamus, quære.* Ita enim cohæret oratio: *O quiſquis diſponis* &c. *quære, ſi quid addi poteſt ad pœnas, quod ipſe* &c. Salvianus lib. 3. contra avarit. *Et hoc, ſi quid addi ad pœnam poteſt, per illum ſibi tribui poſtulabat, quem aliquando contempſerat.*

VARIORVM.

4. *Pejus*] An graviorem aliquem mihi excogitaverunt cruciatum, quam qui mihi jam addictus eſt? *Farnabius.*

6. *Siſyphi*] Hippol. v. 1226. *Idem.*

8. *Aut membra*] Hercul. Fur. 749. *Idem.*

9. *Specu vaſto patens*] Illa ſcilic. parte corporis, qua admittebat aves rapaces. *Idem.*

10. *Aves;*] Ita & alii. Virg. 6. Æneid. unicum vulturem agnoſcit. *Idem.*

13. *Tranſcribor?*] Tranſlatum ab iis, qui in novas colonias ſcripti deducuntur. *Idem.*

23. M. *Per-*

Quod ipſe cuſtos carceris diri horreat,
Quod mœſtus Acheron paveat, ad cujus metum
Nos quoque tremamus. quære: jam noſtra ſubit
E ſtirpe turba, quæ ſuum vincat genus,
Ac me innocentem faciat, & inauſa audeat.
Regione quidquid impia ceſſat loci,
Complebo. numquam ſtante Pelopeia domo
Minos vacabit. *Meg.* Perge deteſtabilis
Vmbra, & penateis impios furiis age.
Certetur omni ſcelere, & alterna vice
Stringantur enſes. ne ſit irarum modus,
Pudorve. mentes cœcus inſtiget furor;
Rabies parentum duret, & longum nefas
Eat in nepotes. nec vacet cuiquam vetus
Odiſſe crimen, ſemper oriatur novum,

Nec

GRONOVII.

23. M. *Perge deteſtabilis*] Etruſcus: *FVRIA. Perge d.* Et ſic etiam perſonam eam vocat in inſcriptione: *TANTALI VMBRA. FVRIA.* Et inferius verſ. 100. *FVR. Hunc hunc furorem.*

26. *Stringantur enſes.*] Etruſcus: *Stringatur enſis.*

29. *Nec vacet cuiquam*] Scribo: *neu vacet.* Vt ſit, & ne vacet. Ne cuiquam ſit ſpatium reſipiſcendi & vetera ſcelera horrendi, fac recens continenter alii ſuccedat.

VARIORVM.

16. *Cuſtos*] Cerberus. *Farnabius.*

18. *Nos quoque*] Malis indurati, qui in vivis dira fecimus, apud inferos miſerrima patimur. *Idem.*

19. *Stirpe*] Pelope. *Idem. Turba*] Atreus & Thyeſtes. *Idem. Suum*] Me progenitorem infando ſcelere ſuperet. *Idem.*

20. *Innocentem*] Reſpectu & comparatione ipſorum. *Idem. Inauſa*] Quæ nec ego, nec alius quiſpiam auſus eſt. *Idem.*

21. *Regione*] Vacua omnia ſupplicii apud inferos loca progenies mea complebit. *Idem.*

22. *Nunquam*] Quamdiu quiſquam ſupereſt è noſtra familia, & *ſæva Pelopis domo* nullo non ſcelere contaminata, habebunt, quæ torqueant, crimina inferni judices. *Idem. Pelopeia domo*] Nullum ſcelus fuit, quo ſe Pelopidæ abſtinuerint. nam parentes liberos, liberi parentes, uxor maritum, maritus uxorem, frater fratrem, affines affinitate junctos occiderunt; pater liberos comedit; demum affinem patruelis, glorem levir, filiam pater ſtupravit. merito igitur eorum familia conviciis omnium proſciſſa fuit adeo, ut *Pelopeia domus*, pro ſæva & impia, adagii loco etiam hodie uſurpetur. Xenarcho dicitur *ἄσυλος οἶκος*, Euripidi *δυστυχῶν δόμος*, Horatio *ſæva Pelopis domus.* Delr.

28. *Parentum*] Tantali & Pelopis, *vel indignanter pro* parentis, id eſt, avi. ſcilicet tui ô Tantale, ut Hercul. Fur. verſ. 1283. *pavidas matres.* Farnabius.

30. *Oriatur novum*] Ita dum Atreus ulciſcebatur adulterium Thyeſtæ cum Aëropa uxore ſua, filios ipſius illi epulandos appoſuit. Thyeſtes ut hoc vindicaret, conſulto oraculo, ex inceſto ſuæ filiæ Pelopeiæ ſtupro Ægiſthum genuit, qui Atreum interfecit & Agamemnonem. *Idem.*

Nec unum in uno: dumque punitur ſcelus,
Creſcat ſuperbis fratribus regna excidant,
Repetantque profugos: dubia violentæ domus
Fortuna reges inter incertos labet.
Miſer ex potente fiat, ex miſero potens;
Fluctuque regnum caſus aſſiduo ferat.
Ob ſcelera pulſi, dum dabit patriam deus,
In ſcelera redeant: ſintque tam inviſi omnibus
Quam ſibi. nihil ſit, ira quod vetitum putet,
Fratrem expaveſcat frater, & gnatum parens,
Gnatuſque patrem: liberi pereant male;
Pejus tamen naſcantur: immineat viro
Infeſta conjux. bella trans pontum vehant;
Effuſus omnes irriget terras cruor;
Supraque magnos gentium exultet duces

Libido

GRONOVII.

33. *Repetantque profugos*] Sic Florentinus, non *repetat*. Senſus: regna excidant & elabantur tenentibus, ac deinde redeant ac revertantur ad ejectos, exſules, profugos. Eodem jure quo *excidere* dicuntur illis, quibus auferuntur, & *repetere* poſſunt dici illos, in quorum ditionem redeunt. Si quis codex ἀντὶ τοῦ *regna* haberet *ſceptra*, valde probarem ob *regnum*, quod eſt verſ. 36. Poteſt tamen & vulgatum ſatis ferri.

41. *Gnatuſque patrem*] Non ſatisfacit ingenium Gruteri. Forte, *Gnatique patrem*. nempe, quem erat in fatis veſci viſceribus illorum. Aut maneat vulgatum, ut ſit, aliquis filiorum Thyeſtæ. nam & de ſingulis verum eſt, quod de omnibus.

VARIORUM.

32. *Superbis*] Atreō & Thyeſtæ alternis vicibus regnantibus regnum excidat, uti Thyeſtæ, qui corrupta fratris uxore in exilium ivit, à quo ſimulata conciliatione revocatus eſt. *Vide Argument.* Farnabius.

37. *Ob ſcelera*] Uterque pulſus, ſimul ac revocatus fuerit, in ſcelera redeat. *Idem.*

40. *Fratrem*] Atreus Thyeſtem & è contrariò. *Idem. Et natum*] Clytæmneſtra Oreſtem. *Idem.*

41. *Natuſque patrem*] Quis? quem? cum de futuris ſceleribus loquatur, & de Clytæmneſtra & Oreſte mentio ſit, puto caſtigandum: *Natuſque matrem*. hanc enim fugit. Delrius. Sic Mſſ. omnes. nec mutari debet, quamvis ſermo de Oreſte & Clytæmneſtra. nihil enim vetat maſculino contineri ſexum deteriorem. l. 62 de legat. & fideic. 3. & lex 45 de leg. 2. ſi quid mutandum, maluerim, *Gnatus parentem*. Gruterus. *Pereant*] Thyeſtæ filii, quos patruus occidit, voravit pater. *Farnabius.*

42. *Pejus*] Ex inceſtu leviri cum glore, patris cum filia. *Idem. Viro*] Clytæmneſtra Agamemnoni. *Idem.*

43. *Bella*] Agamemnon & Menelaus repetitum Helenam ad Trojanum bellum profecti. *Idem.*

45. *Supraque*] Ita Agamemnon magnus dux Græciæ Chryſeida & Caſſandram deperiit. *Idem.*

49. *Cum*

Libido victrix. impia ſtuprum in domo
Leviſſimum ſit. fratris & ſas, & fides,
Iuſque omne pereat. non ſit à veſtris malis
Immune cœlum. cum micant ſtellæ polo,
Flammæque ſervant debitum mundo decus;
Nox atra fiat, excidat cœlo dies.
Miſce penateis: odia, cædes, funera
Arceſſe, & imple Tantalo totam domum.
Ornetur altum columen, & lauro fores

Lætæ

GRONOVII.

49. *Cum micant ſtella polo*] Hugo Grotius per interrogationem: *cur micant ſtella polo? Flammaque ſervant debitum mundo decus?* Nicolaus Heinſius non modo retinet vulgatum, ſed etiam ex Flor. probat, *Nox alia fiat*. quod ſit, nox quaſi duplicetur. Si deſignatur id tempus, quo in ſcena hæc aguntur, recte Grotius: noctu enim fingitur umbram Tantali ducere Furia: & huc quadrat etiam *Nox alia*. Sed videtur potius exigi futurum & tenebras diurnas in epulis Thyeſtæis: quo pacto commodius τὸ *cum*. Sed ita vehementer incommodæ *ſtella* iſtæ: neque enim ſtellæ micuerunt, cum iſtud prodigium exſtitit. Diſplicet etiam *nox alia*. non enim alia poteſt fieri aut nox in noctem addi, quoties nulla eſt. Videndum an ſcripſerit: *cum micant ſolis polo Servantque flamma debitum mundo decus, Nox alta fiat*. Cum flammæ ſolis micant & ſervant mundo decus debitum. τὸ *alta* & Commelinus in ſcripto reperit. Et ſic noſter in Troaſin: *alta nocte diviſit diem*. Appulejus lib. 2 met. *cum ecce crepuſculum, & nox provecta, & nox altior, & deinde concubia.*

53. *Et imple ſcelere Tantaleam domum,*] Pulchre Flor. *& imple Tantalo totam domum*. Intellige, animo, fortuna & caſibus Tantali. Mittebatur enim, *ut dirus vapor tellure rupta, vel gravem populis luem ſparſura peſtis*, ut ipſe mox ait. Statius in diverſam partem: *Ille penates Implet, & ingenti genio juvat.*

54. *Ornetur altum columen*] Sic liber optimus & omnes: & cur mutavit Fabricius? *Columen* proprie materia ſuſpenſa, quæ totius ædificii faſtigium percurrit ac ſuſtinet, apud Vitruvium. Quod eleganter oſtendit Rutilius Numatianus lib. 1. verſ. 348. etſi propter verſum *culminis* voce utatur. *Parvula ſubrectis facimus tentoria remis, Tranſverſus ſubito culmine contus erat*. Vbi male interpres, contum navalem erectum cuſpide in terram fixo culmen ſubitario ædificio fuiſſe, ſcribit. Ex columine columnam, ex vara vibiam. Immo remorum ordo pronorum ac faſtigatorum cum ordine contrario ita junctus, ut ſupremis in partibus leviter decuſſati eſſent, atque in terram ſtatutus eſt: his ſuper impoſitus contus, ad quem revincirentur & contextum inter ſe opus hæreret. *Subrectis* autem legendum. non *ſubjectis*: quod eſt quidem interdum in altum movere, ſed huc non congruit. Varro de re ruſtica lib. 3. *Columbarum unum genus agreſte, quod habetur in turribus & columinibus villæ*. Seneca transfert, & pro quavis conſpectiſſima domus parte accipit.

VARIORVM.

47. *Leviſſimum ſit, &c.*] Commelin. ſic diſtinguendum cenſet: *Leviſſimum ſit fratris: & fas & fides.*

51. *Excidat*] Menſæ enim Thyeſteæ atrocitatem ſol videre non ſuſtinens ortus retroceſſit. *Farnabius.*

 59. *Tolle*

Lætæ vireſcant; dignus adventu tuo
Splendeſcat ignis. Thracium fiat neſas
Majore numero. dextra cur patrui vacat?
Nondum Thyeſtes liberos deflet ſuos?
Ecquando tollet ignibus jam ſubditis
Spumante aheno? membra per partes eant
Diſcerpta: patrios polluat ſanguis focos:
Epulæ inſtruantur, non novi ſceleris tibi
Conviva venies; liberum dedimus diem,
Tuamque ad iſtas ſolvimus menſas famem.
Iejunia exple. miſtus in Bacchum cruor
Spectante te potetur. inveni dapes,
Quas ipſe fugeres. Siſte, quo præceps ruis?

Tant.

GRONOVII.

59. *Tollet ignibus jam ſubditis Spumante aheno*] Aliquid hic vitii ſubeſſe jam olim ſuſpicatus Lipſius, ſed non illud videtur ſublatum diſtinctione, quam facit: *Spumante aheno membra*; nam vocabulum, *membra*, ſequenti à membro orationis decerpi non debet. Quid autem eſt, *tollet aheno membra?* Quod ſi manet diſtinctio prior, vel ſic quoque, quis aut quid *tollet?* Hoc erat quærendum; & invenimus, ut puto. *Nondum*, inquit, *Thyeſtes liberos deflet ſuos? Ecquando tollet?* Erat in fatis Eumenidum nigro vellere conditum, ut Thyeſtes ſceleſte liberos amitteret, ſceleſtius rurſum crearet ac tolleret vel ſuſciperet è filia. Vtrumque exigit Furia, & miratur rem differri præſenti propemodum die. *Ecquando tollet?* ſubaudi ex præcedenti membro *liberos:* quæ vox & de uno pignore ſæpe priſcis effertur. Nondum luget devoratos? quando igitur erit, ut in eorum locum quærat ſuſcipiatque inceſto, quem nobis debet, Ægiſthum? Age, ocius apparetur illa parricidalis cœna, &c. Reddendum ergo, quod ſequitur: *ignibus jam ſubditis Spument ahena. membra per, &c.* Vti olim conjeci & omnino approbabat optimus codex.

VARIORUM.

54. *Ornetur*] In ſimulata conciliatione, quod in feſtis ſolet, ornentur poſtes floribus, frondibus, lauri ramis, lucernis, foco ſed crudeli, qui inceſtum Thyeſtæ vindicet. *Farnabius.*

56. *Thracium*] Quale admiſerunt Progne & Philomela in vindicta Terei regis Thraciæ. vid. Herc. Fur. verſ. 145. *Idem.* A Pauſania in Atti. Terei hiſtoria ſic narratur, ut præter metam. iſtas, omnia vere videantur accidiſſe. *Delrius.*

57. *Majore*] Sed illæ unum Terei peremere filium Ityn: tu ô Atreu, duos Thyeſtæ; *imo tres.* Farnabius. *Patrui*] Atrei. *& inſtat Furia feſtinare jubens, ut ipſe famelicus cruentis his dapibus ſe exſatiet.* Sarcaſ. *Idem.*

62. *Non novi*] Qui filium tuum Pelopem coctum olim diis epulandum appoſuiſti. *Idem.*

63. *Liberum*] Hunc diem à fame tibi vacuum permiſi, ut apud tuos ad ſatietatem uſque convivareris. *Idem.*

65. *Miſtus*] Vinum cruore puerorum Thyeſtæ miſtum. *Idem.*

67. *Ipſe fugeres*] Tu, quem cæteræ dapes fugiunt: namque hoc audito, Tantalus refugit, repetitque inferas potius fame pœnas, quam tales accedat menſas. *Furia itaque* ſiſte *ait*, quo præceps ruis? *Idem.*

76. Qui-

Tant. Ad ſtagna, & amnes, & recedentes aquas,
Labriſque ab ipſis arboris plenæ fugas,
Abire in atrum carceris liceat mei
Cubile: liceat, ſi parum videor miſer,
Mutare ripas: alveo medius tuo
Phlegethon relinquar, igneo cinctus freto.
Quicunque pœnas lege Fatorum datas
Pati juberis: quiſquis exeſo jaces
Pavidus ſub antro, jamque venturi times
Montis ruinam: quiſquis avidorum feros
Rictus leonum, & dira Furiarum agmina
Implicitus horres: quiſquis immiſſas faces
Semiuſtus abigis, Tantali vocem excipe
Properantis ad vos: credite experto mihi,
Amate pœnas. quando continget mihi

Effu-

GRONOVII.

76. *Quique venturi times*] Melius Florentiæ: *jamque venturi times.* De eiſdem enim utrumque pronuntiatur. Virgilius in ſexto: *Quid memorem Lapithas Ixiona Pirithoumque? Quos ſuper atra ſilex jam jam lapſura cadentique Imminet adſimilis.* &c. *Furiarum maxima juxta Accubat.* Statius 1 Thebaid. *ultrix ubi torva Megæra Jejunum Phlegyam ſubter cava ſaxa jacentem Æterno premit accubitu.* Macrobius alludens in Somnium lib. 1. cap. 10. *atram ſilicem lapſuram ſemper & cadenti ſimilem illorum capitibus imminere.* De ipſo Tantalo Lucretius lib. 1. *impendens magnum timet aere ſaxum Tantalus, ut fama eſt, caſſa formidine torpens.* E Pindaro 1 Ὀλυμπ. ὅι πατὴρ ὑπερκρέμασε καρτερὸν αὐτῷ λίθον· τὸν αἰεὶ μενοινῶν κεφαλᾶς βαλεῖν, εὐφροσύνας ἀλᾶται. Vbi videndus Scholiaſtes.

82. *Amate pœnas.*] Vt Virg. 3. Æn. *Hortor amare focos, arcemque attollere tectis.* Id eſt, ipſos ſibi approbare & conciliare has ſedes, non deſerere. Nec enim proprie *domos conſtruere*, ut Onomaſticon vetus apud Turneb. 28. Adv. 5. lib. 5. *Quo tantum mihi dexter abis? huc dirige curſum: Littus ama.* Statius 9. Thebaid. *nec unquam Longius indulget dextræ, motuſque per omnes Corpus amat.* Vtcumque ſe moveat, à corpore non abit.

VARIORVM.

69. *Arboris*] Arborem fugientem ab ipſis labris. *Farnabius.*

71. *Liceat*] Si in ſolita ripa non ſatis miſer videor, in magis ditas ſævasque me tranſmitte, modo ne ad has epulas cogar. *Idem.*

73. *Phlegethon*] *Quæ rapidus flammis ambit torrentibus amnis Tartareus. Phlegethon à φλέγω. Idem.*

78. *Furiarum*] Trium, ut in Herc. Fur. verſ. 101. quas ab impetu, furore & aſſiduitate ſupplicii vocat *agmina ſæva ſororum.* Idem.

79. *Quiſquis*] Qui manu repellis à facie intentatas ab ultricibus Furiis faces. *Idem.*

81. *Properantis*] Feſtinanter revertentis ad vos. *Idem.* *Experto*] Qui tuli pœnas inferorum, & ab inferis excitus vidi ſcelera vivorum. *Idem.*

82. *Amate pœnas*] Contenti ſitis & amate pœnas, quas datis apud inferos, potius quam revertamini ad ſuperos. *Id.*

92. *Lin-*

Effugere ſuperos? *Meg.* Ante perturba domum,
Inferque tecum prælia, & ferri malum
Regibus amorem: concute inſano ferum
Pectus tumultu. *Tant.* Me pati pœnas decet,
Non eſſe pœnam: mittor, ut dirus vapor
Tellure rupta, vel gravem populis luem
Sparſura peſtis. ducam in horrendum nefas
Avus nepotes. Magne divorum parens,
Noſterque, quamvis pudeat; ingenti licet
Taxata pœna lingua crucietur loquax;
Nec hoc tacebo: moneo, ne ſacra manus
Violate cæde, neve furiali malo
Aſpergite aras. ſtabo, & arcebo ſcelus.
Quid ora terres verbere, & tortos ferox
Minaris angues? quid famem infixam intimis
Agitas medullis? flagrat incenſum ſiti
Cor, & peruſtis flamma viſceribus micat.

Sequor.

GRONOVII.

92. *Lingua crucietur, loquar.*] Nec male, ſi non melius Etruſcus cum Voſſiano, *loquax:* ſublata, quæ huic voci præponitur, diſtinctione. Licet garrula lingua, cui lis grandi pretio eſt taxata, crucietur; tamen nec illud tacebo. Statim recte juſſit Lipſius, ſcriberemus, *violate*, & *adſpergite:* nam utrumque ſic exhibet princeps codicum. Fruſtra ſubjiciunt, *violenta*, aut verentur ulcus in proximis. Senſus depromptus ex illo ſextæ Æneidos: *Phlegyaſque miſerrimus omneis Admonet, & magna teſtatur voce per Umbras: Diſcite juſtitiam moniti, & non temnere divos.*

97. *Famem infixam intimis Agitas medullis*] Seneca epiſt. 94. *Oſtendis eſurienti, quid tanquam ſatur faciat? fixam potius medullis famem detrahe.* Porro *agitas* plene codex optimus, ne quis curet aliorum *accitas.*

VARIORUM.

83. *Ante*] Non reverteris priuſquam domum tuam perturbaveris, diſſidiique faces nepotibus tuis admoveris. *Farnabius.*

87. *Non eſſe*] Non aliis pœnas faceſſere. *Vapor*] Exhalatio peſtifera. *Idem.*

90. *Magne*] Quamvis te pudeat, ô Iupiter, genuiſſe hominem tam ſceleratum. *Idem.*

92. *Taxata*] Tantalus enim ad Deorum ſecreta admiſſus, quum ea evulgaſſet, ad inferos Eridano fl. mento tenus immerſus, *Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat.* Vide Hercul. Fur. verſ. 753. ἀκόλαστον ἔχε γλῶσσαν. *Idem.*

93. *Moneo*] Monebo nepotem Atreum & repellam à tanto ſcelere. *Id.* *Sacra manus*] Execranda. Sacra cædes dictum ut ſacra fames. *Idem.*

95. *Aras.*] Ad aras enim filios Thyeſtæ Atreus mactavit. *Idem.*

96. *Quid ora*] *Talia dicenti Megæra flagello inſonat, vipereas arrecta comas minitatur ſe omnes illi injecturam angues, & famem ſitimque auget.* Idem.

100. *Sequor*

Sequor.
Meg. Hunc, ô, furorem divide in totam domum.
Sic, ſic ferantur, & ſuum inſenſi invicem
Sitiant cruorem: ſenſit introitus tuos
Domus, & nefando tota contactu horruit.
Actum eſt abunde. gradere ad infernos ſpecus,
Amnemque notum: jam tuum mœſtæ pedem
Terræ gravantur. cernis, ut fontes liquor
Introrſus actus linquat; ut ripæ vacent;
Ventuſque raras igneus nubes ferat?
Palleſcit omnis arbor, ac nudus ſtetit

Fu-

GRONOVII.

100. *Sequor. M. Hunc ô furorem*] Etruſcus quoque ſupervacuam ſyllabam habet: *FUR. Hunc hunc furorem.* Nec diſplicet Hugonis Grotii, uno ut verſu legatur: T. *Sequor.* F. *Hunc furorem divide.* Sequenti verſu etiam Etruſcus: *Sic ſic ferantur.* non *feratur.*

106. *Iam tuo mœſta pede*] Lipſii liber: *tuum m. pedem Terræ gravantur.* Non paullo rotundius, inquit Gruterus, ſed nullæ membranæ ei adſentiuntur. Quid tum? ille enim οἷος πέπνυται, αἱ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. Neque aliter Etruſcus. Sed ecce virum alium doctum, qui haud ſcit an quadret hæc lectio, ſi reſpicias ad verbum *gravantur.* Poſthac ſciet. Seneca de Clementia 1, 12. *At illum acerbum & ſanguinarium neceſſe eſt graventur ſtipatores ſui.* Thiodamas apud Statium ad deam Tellurem, poſt abſorptum Amphiaraum: *Nos tantum portare negas? nos, diva, gravaris.* Qui locus huc valde conveniens. Reſtituimus eam phraſin Statio in Silvis. Nunc quoque Iuſtino lib. 20, 2. *Illi, longinquam militiam gravati, auxilium à Caſtore & Polluce eos petere jubent.* Hoc eſt, recuſantes, gravem ducentes. Vulgo, *longinqua militia,* Et lib. 39, 4. *At in Ægypto Cleopatra cum gravaretur ſocium regni filium Ptolomæum.* i. non ferret. Vbi etiam ſubjecerunt, *ſocio regni filio Ptolemæo.* Ter idem vitium Appulejo oblatum: Lib. 5. *confeſtimque præſentiam noſtram gravata:* & in Apolog. *Eſt enim pudentis animi & verecundi vel falſas vituperationes gravari.* Sic enim & Mſſ. ut viri docti monuere: tamen editur *præſentia noſtra* & *falſa vituperatione.* Nec aliter in eadem Apologia: *quoniam oſtendis humaniſſimo vultu auditionem te iſtam non gravari:* ſcripſit ille, quamvis fecerint *additione* iſta. Sed non *gravamur aliqua re,* niſi quam cum maxime ſuſtinemus & utcumque ægre ferimus: *gravamur aliquam rem,* quam vel ſi jam ferimus, tentamus excutere, vel nondum ſuſceptam recuſamus ac procul habemus.

VARIORUM.

101. *Sic, ſic*] Quantum tu aquam, tantum illi ſitiant cruorem. *vel* ita ut facis, ſparge furoris & odii ſemina. *Farnabius.*

105. *Actum*] Satis ſuperque flammas concitaſti, jam redi ad locum ſupplicii. *Idem.*

107. *Cernis*] Cernis ut omnes aquæ ſubſidant tuo conſpectu, arboreſque veluti ſideratione tactæ areſcant? *Idem.*

109. *Raras*] Sine pluvia, quas in Herc. Fur. verſ. 863. vocabat *vacuas,* vel, paucas.

114. Latus

Fugiente pomo ramus; & qui fluctibus
Illinc propinquis Iſthmos atque illinc fremit,
Vicina gracili dividens terra vada,
Longe remotos latus exaudit ſonos.
Iam Lerna retro ceſſit, & Phoronides
Latuere venæ: nec ſuas profert ſacer
Alpheos undas, & Cithæronis juga
Stant parte nulla cana depoſita nive,
Timentque veterem nobiles Argi ſitim.

En

GRONOVII.

114, *Latus exaudit ſonos.*] Vocem *latus* obelo Ariſtarchorum objicit Delrius, etſi omnibus in ejus ſcriptis reperiatur. Quomodo enim *latus*, ſi vicina vada gracili terra dividit? Cenſetque feliciter emendaſſe Lipſium *lætus*, quod ſcilicet remoto jam mari mergi non verebatur. At ſanum eſſe alterum adfirmat Gruterus: velle auctorem ita inhorruiſſe pelagus adventu Tantali, ut ſe ſubduxerit, utroque latere aquis ſuis nudato; ideoque anguſtias Iſthmi minus fuiſſe anguſtas, quod pluſculum hinc & illinc terræ ſit additum litori. Non male, ſi de lectione conſtaret: nam Florentiæ non *latus* habetur, ſed *litus*. Quam lectionem & ante productam neſcio quos exponere ait tentaſſe Farnabius. Sed fruſtra: quid enim, *Iſthmos exaudit litus, ſonos?* aut quomodo ſtare poſſunt ſimul hi duo accuſativi? Emenda: *Longe remotis litus exaudit ſonis.* Nempe reducto utrimque pelago Iſthmos, ſolitus ante littus, ſeu fluctus littori alliſos aut fragorem littoris, ſonis propinquis audire & vehementibus, nunc eos percipit longinquis & levioribus. Ovidius in epiſt. Phædræ: *Et tenuis tellus audit utrimque mare.* Noſter Nat. quæſt. 6, 7. *Villas in conſpectu collocatas fluctus, qui longe audiebatur, invaſit.*

116. *Nec ſuas profert ſacras Alpheus*] Scribe cum Florentino: *ſacer Alpheos undas.* Sic mox verſ. 130, *Alpheos ſtadio notus Olympico.* Et verſ. 627. *maris gemini premens Fauces Corinthos.* verſ. 799. *numquid Tityos.* Ovidius: *Et ſacer admiſſas exigit Hebrus aquas.*

VARIORUM.

111. *Qui fluctibus, &c.*] Binaque maria Ægæum & Ionium, quæ Iſthmon Corinthiacum utrinque alluunt, recedunt à litore longiuſque remotis exaudiuntur ipſorum fremitus. *Farnabius.*

115. *Lerna*] Palus in agro Argivorum. *Idem. Phoronides*] Vndæ fl. Inachi filii Phoronei regis Argivor. *Idem.*

116. *Sacra Alphaus*] Nullus fons numine vacare credebatur, propter perennem æternamque ſcaturiginem; unde & filii deorum dicti fluvii. *vel* quod huic fl. tanquam Deo & Iovis amico (cujus quippe ſolius aqua aram Iovis Olympici dilui ſancitum) Elei honores habuerunt, ſignumque in templo Iovi dedicato poſuerunt. *Idem.*

117. *Alpheos*] Fl. Elidis Piſas alluens. *Idem. Citharonis*] E Cithæronis jugis ſolutæ evanuerunt nives. *Idem.*

119. *Veterem*] Ineptè Aſcenſius *ſitum* legit: ineptius Marmita *ſitim* ad ſiccitatem, quæ fuit tempore Phaëthontis, refert. Recte Ægid. Maſerius, in comment. Valerii Flacci, & Cœlius Rhodiginus ſcribunt loqui Senecam de ſiti, quæ ante Danai tempora fuit: cum, nondum inventis puteis, Argos, in loco arido ſitum, aquarum penuria laborabat, quam Danaus teſte Plinio natur. hiſt. lib. 7. ſuſtulit inventis puteis. unde Heſiodus teſte Euſtathio Iliad. δ΄. Ἄργος ἄνυδρον ἐὸν Δαναὸς ποίησεν ἔνυδρον. *Delrius.*

120. *Ipſe*

En ipſe Titan dubitat, an jubeat ſequi,
Cogatque habenis ire periturum diem.

VARIORVM.

120. *Ipſe Titan*] Sol dubitat an curru quadrijugo vectus jubeat diem procedere, per te periturum, id eſt, obſcurum futurum; neque enim luceſcente die dæmoniis, furiis, umbriſve vagari permiſſum. ſic Anchiſæ umbra Æneid. 5. *Et me ſlavus equis oriens afflavit anhelis.* & Tireſiæ 2. lib. 5. Sat. Horat. *ſed me Imperioſa trahit Proſerpina; vive, valeque,* Farnabius.

CHORVS.

Chorus ex ſenibus Mycenæis vel Argivis conſtans (Argos enim cum Mycenis confundunt poëtæ) deos urbium in Peloponneſo præſides, ut mala & ſcelera in domo Pelopis concepta & imminentia prohibeant avertantque, & Tantali impium facinus ac pœnam canit.

Argos de Superis ſi quis Achaïcum,
Piſæiſque domos curribus inclitas:
Iſthmi ſi quis amat regna Corinthii,
Et portus geminos, & mare diſſidens:
Si quis Taygeti conſpicuas nives,
Quas, cum Sarmaticus tempore frigido
In ſummis Boreas compoſuit jugis,

Æſtas

GRONOVII.

123. *Piſæiſque domos turribus inclitas:*] Dolent à Raphelengio ſibi inſcribi, *curribus:* nihil enim ſe mutandum duxiſſe, ſed quid in libris contineretur, monuiſſe. Gallus gallinaceus unionem. Gaudere potius debebant & grates agere. Sic enim & Florentinus, & vel de conjectura ſatis polito ingenio probaretur. Gruteri codices pejorem lectionem habuiſſe non miror. Cyclopum *turres* novimus Argis vel Mycenis: ſed Oenomai regia *Piſæis curribus* inclita: qui tantum negotii dederunt Poëtis, ut turres ejuſdem regiæ nihil ſint morati. Nec victoris tantum, ſed & victis curribus inſignem domum cogita ex illo Virgilii: *in poſtibus arma, Captivi pendent currus.* Et Silii, *In foribus*, &c. *Captivi currus, belli decus.* Noſter infrà verſ. 658.

VARIORVM.

122. *Achaicum,*] Ad differentiam aliorum, qui decem. huic autem Iuno præeſt. *Farnabius.*

123. *Piſæiſque*] Piſæ civitatis in Elide, quæ Iovi curæ propter Olympia, quæ juxta hanc celebrantur. *Idem.*

125. *Geminos,*] Ab utraque parte Iſthmi, de quo in Hercul. Fur. verſ. 335. *Idem. Diſſidens:*] Iſthmo interjecto dividente Ionium & Ægæum. *Idem.*

126. *Taygeti*] Montis prope Lacedæmona. *Idem.*

127. *Quas,*] Quas Boreas à Septentrione, ubi Sarmatæ populi, flans hyeme congelavit, Eteſiæ venti æſtivi ab alia atque alia cœli parte ſpirantes ſolvunt, *Idem.*

132. *Et*

Æſtas veliferis ſolvit Eteſiis:
Quem tangit gelido flumine lucidus
Alpheos, ſtadio notus Olympico:
Advertat placidum numen, & arceat,
Alternas ſcelerum, ne redeant, vices;
Neu ſuccedat avo deterior nepos;
Et major placeat culpa minoribus.
Tandem laſſa feros exuat impetus
Sicci progenies impia Tantali.
Peccatum ſatis eſt. fas valuit nihil,

Aut

GRONOVII.

132. *Et arceat Alternas ſcelerum,*] Etruſcus: *& arceat, Alternæ ſcelerum ne redeant vices.* Sermo non inſolens. *Arceat, ne redeant,* eſt arceat redire, ut alibi loquitur. Infra: *Vtinam arcuiſſet, ne tegat functos humus.* Silius Italicus lib. 13. *Arce, quæ putres artus medicamina ſervant.* Idem tamen ſenſus vulgatæ.

135. *Et major placeat*] Sic omnes Mſſ. Sunt verba per artem ominantia, dum videntur avertere omen. Ita enim factum eſt, & revera *major* fuit culpa & avitam exceſſit noxa, quæ minoribus ſeu nepotibus placuit. Nihil igitur ridiculum, ut properanti Scaligero viſum. Vide ad primum Silvarum. Petronius: *culpæque ignoſce minori.*

VARIORVM.

129. *Veliferis Eteſiis:*] Stati enim venti ſunt, & conſtantes. unde eos Varro *Navales* appellat. *Farnabius.* Æſtivos eſſe ventos conſtat ex Ariſtot. lib. de mundo ad Alex. Plutarcho in Dione, & Gellio lib. 2. cap. 22. item de genere Aquilonum ex Plinio lib. 2. & lib. 18. & D. Iſidoro lib. 13. cap. 11. ideo Lucretius dixit: *Eteſia flabra Aquilonum.* Delrius.

131. *Stadio*] Curriculo; ita dicto quod ſtadii menſuram expleret: ſtadii, inquam, Olympici de quo Gellius lib. 1. Noct. Attic. cap. 1. *Nam cum fere conſtaret curriculum ſtadii, quod eſt Piſæ apud Iovem Olympium, Herculem pedibus ſuis metatum: idque feciſſe longum pedes ſexcentos, cætera quoque ſtadia in terra Græcia ab aliis poſtea inſtituta, pedum quidem eſſe numero ſexcentum; ſed tamen eſſe aliquantulum breviora.* Cenſorin. vero in lib. de die Natali: *Stadium in hac mundi menſura id potiſſimum intelligendum eſt, quod Italicum vocant, pedum ſexcentorum vigintiquinque. Nam ſunt præterea & alia, longitudine diſcrepantia, ut Olympicum, quod eſt pedum ſexcentûm, Pythicum quod eſt mille pedum.* Teſte Plinio ſtadium efficit paſſus centum vigintiquinque noſtros, hoc eſt pedes ſexcentos vigintiquinque, l. 2. Nat. hiſt. c. 23. octo vero ſtadia conficiunt unum milliare, Polybio lib. 3. & Plutarcho in Gracch. & hæc dimenſio Romanis hiſtoricis in uſu eſt. Vnde apparet Plinium de Italico ſtadio locutum: & D. Iſidorum lib. 15. cap. 16. (quando ſtadium definit octavam milliaris partem, viam ſcilicet centum vigintiquinque paſſuum; eoque modo dicit Herculem id terminaſſe, cum illud uno ſpiritu confeciſſet, ac proinde ſtadium appellaſſe, quod in fine reſpiraſſet, ſimulque ſtetiſſet) vera quidem tradere, ſed non diſtinxiſſe inter Olympicum, quod Herculis ſtadium, & Romanum, ſeu Italicum quod cxxv. paſſuum. Gellium denique Pythici ſtadii vel ignarum vel immemorem fuiſſe, *Idem.*

140. De

Aut commune nefas. proditus occidit
Deceptor domini Myrtilus, & fide
Vectus, qua tulerat, nobile reddidit
Mutato pelagus nomine. notior
Nulla eſt Ioniis fabula navibus.
Exceptus gladio parvulus impio
Dum currit patrium natus ad oſculum,
Immatura focis victima concidit:
Diviſuſque tua eſt, Tantale, dextera,
Menſas ut ſtrueres hoſpitibus deis:
Hos æterna fames proſequitur cibos,
Hos æterna ſitis: nec dapibus feris
Decerni potuit pœna decentior.
Stat luſus vacuo gutture Tantalus,
Impendet capiti plurima noxio

GRONOVII.

140. *Deceptor dominæ*] Vndecumque, recte notavit Delrius legendum eſſe, *domini*: hoc enim vult hiſtoria & membranæ Etruſcæ. Claudianus in laude Serenæ v. 167. *nam perfidus objice regu Prodidit Oenomai deceptum Murtilus axem.* Vbi malim *defectum*. nempe objice. Sic enim ad Lycophronem Tzetzes: Ὁ δὲ τῇ χοινικίσι τῶν τροχῶν ἐῶν ἥλους οὐκ ἐμβαλών. Et, ἢ ἀντὶ σιδηρείων ἥλων ἐμβαλὼν τῷ ἄξονι τοῦ ἅρματος κηρίνους. Taceat igitur factio corruptorum librorum, & valeat veritas.

VARIORVM.

139. *Proditus*] Oenomaus oraculo monitus ſibi à genero imminere mortem, ſuorum equorum velocitati confiſus filiam uxorem procis propoſuit ea lege, ut certans curru auferret Hippodamiam, & pater à tergo lancea inſequutus eum ſi aſſequeretur conficeret. Pelops Myrtilum, cui primam noctem, vel ut alii, partem regni promiſerat, corrupit, ut ſublata fibula, qua modiolus axis affigitur, currum everteret. Oenomao ab equis diſcerpto, Pelops Hippodamia & regno potitus eſt. Myrtilus autem eadem fide, quam domino præſtiterat, id eſt, falſa deceptus à Pelope in mare è Geræſto præcipitatus dedit nomen mari Myrtoo. quod tamen à Myrto puella dictum tradit Pauſanias in Arcadicis. *Farnabius.*

140. *Fide vectus*] Sicuti hoc loco Myrtilus, ſi communem traditionem ſequimur. nam Iſtrus, in Atticis. ſcripſit Myrtilum ſingulari certamine pro Hippodamiâ cum Pelope decertantem cecidiſſe. *Idem.*

143. *Ioniis navibus*] Navigantibus Ionium mare. *Idem.*

144. *Exceptus*] Pelopem filium currentem ad patrium oſculum Tantalus pater interfecit, coctumque diis epulandum appoſuit, abſtinuerunt omnes præter Cererem, &c. *Idem.*

149. *Hos*] Vide Hercul. Fur. v. 751. *Idem.*

Phineis avibus præda fugacior:
Hinc illinc gravidis frontibus incubat
Et curvata ſuis fœtibus, ac tremens
Alludit patulis arbor hiatibus:
Hæc, quamvis avidus, nec patiens moræ,
Deceptus toties tangere negligit,
Obliquatque oculos, oraque comprimit,
Incluſiſque famem dentibus alligat:
Sed tunc divitias omne nemus ſuas
Demittit propius, pomaque deſuper
Inſultant foliis mitia languidis,
Accenduntque famem; quæ jubet irritas

Exer-

GRONOVII.

156. *Incurvata ſuis fœtibus:*] Delrii eſt ex uno Moguntino prolatum. Et ſuccinit Voſſianus, arridetque Grutero, etſi novem ejus, *Et curvata.* Sed hoc etiam modo Tuſcus, nec quidquam video cauſſæ quare illud magis placeat. Arbor, inquit, gravidis fructu frondibus ab omni parte impendet ac tantum non incubat Tantalo, & curvata non alio onere quam ſuorum fœtuum trepidanſque & ſe motitans hiatibus eſurientis *alludit*, vel adblanditur. Nam ſic quoque liber optimus, non *Illudit*. De tranquill. animi c. 10. *Relictis his, quæ aut non poſſunt fieri aut difficulter poſſunt, prope poſita ſpeique noſtræ alludentia ſequamur.* Fab. decl. 298. *Fructus curvatis ramis ad manum paratos habemus.*

158. *Hæc, quamvis avidus,*] Itane vero Tantalus negligit tangere appoſita poma? Certe toties deceptus negligit aliquantiſper & obdurat, ut fingit eleganter auctor. Cur enim ſubjicit: *Sed tunc divitias*, &c. nempe, quia hoc in pœnam Tantali ſapiens nemus videt illum obfirmato animo & clauſo ore perſtare? ideo plura illi admovet ocliferia, ideo ſe magis demittit, & cum famem auget, tum ſpem apprehendendi incitat. Cur ſequitur: *has ubi protulit, Et falli libuit?* niſi quia continuit eas aliquamdiu, & falli dedignatus eſt. Male quidam ſcriptus, *Nec*, & contra ſententiam auctoris. Florentinus & fere omnes alii, *Haec.* ſed ille diphthongo expreſſa & ſoluta.

165. *Iubet irritas Exercere manus.*] Hic certe non licuit correctoribus, quod in proſis Senecæ, cujus hæc propria phraſis. Nat. Quæſt. 7, 13. *Solvere iſta quid aliud eſt, quam manum exercere, & in ventum jactare brachia?* De clementia. 1, 7. *Humili loco poſitis exercere manum, litigare, in rixam procurrere, ac morem iræ ſuæ gerere, liberius eſt.* De otio Sapientis cap. 32. *nec tantum, quid faciendum ſit, cogitare, ſed etiam aliquando manum exercere, & ea, quæ meditata ſunt, ad verum perducere.* Sic omnes Mss. & obſervavit in parte Iſacius Pontanus. Tale eſt lib. 5. Nat. Quæſt. 18. *Nos ſine ulla parcimonia noſtri alienique ſanguinis movemus manum & navigia deducimus.* Sic enim meliores Mſſ. ubi vulgo *maria.*

VARIORUM.

154. *Phineis*] Harpyis. Phineus Arcadiæ rex filios ſuos ex priore uxore, ſuaſu Harpalices ſuperinductæ iis novercæ, excœcavit. quam impietatem dii ulti & ipſum oculis privarunt immiſſis tetris his volucribus ore virgineo, manibus aduncis, quæ cibos ejus fœdarent. *Farnabius.* *Fugacior:*] *Celerique fuga ſub ſidera lapſæ, &c.* Idem.

171. *Stat*

Exercere manus: has ubi protulit,
Et falli libuit, totus in arduum
Autumnus rapitur, ſylvaque mobilis.
Inſtat deinde ſitis non levior fame;
Qua cum percaluit ſanguis, & igneis
Exarſit facibus, ſtat miſer obvios
Fluctus ore vocans, quos profugus latex
Avertit, ſterili deficiens vado,
Conantemque ſequi, deſerit hic bibit
Altum de rapido gurgite pulverem.

GRONOVII.

171. *Stat miſer obvios Fluctus ore vocans,*] Lipſii liber, *petens*. Si admittam, non commovebor, quod hoc verbum aptius (nam *vocans* eodem ſenſu & ſimplex & in compoſitis paſſim Seneca) ſed ſola reverentiâ tot indubitata bona nobis elargiti codicis Etruſci: quamvis ſuſpicari poſſis interpretantium eſſe.

175. *Altum de rapido gurgite pulverem.*] Vbi expromſerint viri ſummi rationes, quibus inducti docent nos, finem huic Choro deeſſe; quid nobis ſtatuendum ſit, conſiderabimus. Nunc nolumus damnare inauditos: ſed neque apparet cauſſa, cur lectorem moremur aſteriſcis.

VARIORVM.

160. *Obliquatque*] Demittit, ne videat. vel limis ocellis aſpicit. *Farnabius.* *Oraque*] Ore clauſo famem coërcet. *Idem.*

162. *Divitias*] Omnis arbor poma demittit ad labra, illumque allicit. *Idem.*

167. *Falli*] Nec enim ſperabat ſe poſſe prehendere: tantum experiri voluit.

168. *Autumnus*] Pomorum maturi fructus copia, ramique fugaces. *Farn.*

171. *Exarſit*] Sitis. *Idem.*

174. *Hic bibit*] Arenas capit pro aqua quæ fuit. *Idem.*

175. *Gurgite*] Ex alveo fugitivi gurgitis. *Delrius.*

ACTVS SECVNDVS.

*ATREVS. SATELLES.

Atreus ulciſcendi fratrem certus de vindictæ ratione cum Satellite deliberat, quem honeſta conſulentem non audit, impiam tandem & infandam ultionis rationem excogitat.

Atr. IGnave, iners, enervis, & (quod maximum
Probrum tyranno rebus in ſummis reor)
Inulte,

GRONOVII.

*ATREVS. SERVVS.] Non Cruſerianus tantum, ſed & Florentinus, cum hic in inſcriptione, tum per totum hoc colloquium, ubi & Voſſianus, habet: SATELLES & SAT. pro illis, SERVVS & SER. Itaque non dubitavimus ita reſtituere.

VARIORVM.

177. *Rebus*] In magna potentia & rerum ſumma. *Farnabius.*

Inulte, poſt tot ſcelera, poſt fratris dolos,
Faſque omne ruptum, queſtibus vanis agis
Iratus Atreus? fremere jam totus tuis
Debebat armis orbis, & geminum mare
Vtrimque claſſes agere: jam flammis agros
Lucere & urbes decuit; ac ſtrictum undique
Micare ferrum. tota ſub noſtro ſonet
Argolica tellus equite: non ſilvæ tegant
Hoſtem, nec altis montium ſtructæ jugis
Arces. relictis bellicum totus canat
Populus Mycenis. quiſquis inviſum caput
Tegit ac tuetur, clade funeſta occidat.
Hæc ipſa pollens incliti Pelopis domus
Ruat vel in me, dummodo in fratrem ruat.
Age anime, fac quod nulla poſteritas probet;
Sed nulla taceat. aliquod audendum eſt nefas
Atrox, cruentum; tale, quod frater meus

Suum

GRONOVII.

180. *Iras? at Argos*] Longe aliter principes membranæ: *queſtibus vanis agis Iratus Atreus. Fremere jam totus tuis Debebat armis orbis, & geminum mare Vtrimque claſſes agere: jam flammis agros Lucere & urbes decuit.* Quæ etſi mirum quantum à vulgatis & vulgaribus ſcriptis libris ducentis abeant, tamen, quia & verbis & ſenſibus conſtant, non poſſum & hic unici atque antiquiſſimi codicis auctoritatem ſpernere. *Iratus Atreus* nomine perſonæ multum addit gravitati ſententiæ. Vt in illo: *Medea fugiam?* Apud Livium: *Hannibal peto pacem.* Apud Suetonium: *tantis rebus geſtis C. Cæſar condemnatus eſſem.* Queſtibus agis, ut Iuſtinus lib. 12. *nec jam precibus, ſed convicio agebant.* Illud, *fremere jam totus tuis Debebat armis orbis*, cauſſari poſſis Neronem potius decere quam Atrea, Romanum Principem quam regulum Peloponneſi, & vix totius. Sed nec novum aut inobſervatum eruditis Senecam vetuſtis perſonis tribuere verba ſuum ævum decentia: nec abſurdum eſt impotentem & injurias ſuas non parvi æſtimantem tyrannum ſuperbius de viribus ſuis loqui, denique eodem jure *orbem* dicere poterat imperii ſui, quo Minos apud Ovidium, *Iovis incunabula Creten, Qui meus eſt orbis.* Nam *claſſes agere mare*, ſeu mare claſſibus agi, agitari, inquietum haberi, ut Hercule Fur. *Si æterna ſemper odia mortales agant.* Vbi Etruſcus ſane, *gerant.* Sed vide Gruterum. Vulgo: *fremere jam totum tuis D. a. omnis & g. m. Innare claſſis: jam tuis.*

VARIORVM.

181. *Geminum*] Ionium & Ægæum, quæ Peloponneſum utrinque alluunt. *Farnabius.*

185. *Equite:*] Equitatu, equitibus. *Idem.*

186. *Hoſtem,*] Thyeſtem, quem nominare non dignatur. *Idem.*

194. *Tale,*] Quod mallet frater ſe in me feciſſe, quam me in illum. *Idem.*

195. *Suum*

Suum eſſe mallet. ſcelera non ulciſceris
Niſi vincis. & quid eſſe tam ſævum poteſt,
Quod ſuperet illum? numquid abjectus jacet?
Numquid ſecundis patitur in rebus modum,
Feſſis quietem? novi ego ingenium viri
Indocile: flecti non poteſt, frangi poteſt.
Proin antequam ſe firmet, aut vires paret,
Petatur ultro; ne quieſcentem petat.
Aut perdet, aut peribit. in medio eſt ſcelus
Poſitum occupanti. *Sat.* Fama te populi nihil
Adverſa terret? *Atr.* Maximum hoc regni bonum eſt,
Quod facta domini cogitur populus ſui
Tam ferre, quam laudare. *Sat.* Quos cogit metus
Laudare, eoſdem reddit inimicos metus.
At qui favoris gloriam veri petit,
Animo magis quam voce laudari volet.
Atr. Laus vera & humili ſæpe contingit viro:
Non niſi potenti falſa. quod nolunt, velint.
Sat. Rex velit honeſta; nemo non eadem volet. *Atr.*

GRONOVII.

195. *Suum eſſe malit.*] Florentiæ, *mallet.* Et verſ. 201. *Proinde antequam ſe firmat aut vires parat.*

207. *Quam ferre tam laudare.*] Scribe cum Etruſco: *Tam ferre quam laudare.* Et vel hac nota agnoſce L. Annæum, cui proprium & frequentiſſimum in uſu harum particularum naturalem ordinem invertere. Vt de clementia 1, 3. *Illius demum magnitudo ſtabilis fundataque eſt, quem omnes tam ſupra ſe eſſe quam pro ſe ſciunt.* Cum ſignificaret, tam pro ſe quam ſupra ſe, vel non tantum ſupra ſe, ſed etiam pro ſe. Quod primus obſervavit Petrus Faber Semeſtrium 1, 23.

VARIORVM.

196. *Niſi*] Niſi majora ſcelera facis. *Farnabius.* *Et quid*] Nec tamen video, qua ratione illum vincam, quem nulla domat fortuna aut ſui memorem reddit: in adverſis enim rebus non deprimitur, in proſperis ſupra modum inſoleſcit, neque in laboribus admittit quietem, etiam exul modo machinatur mihi malum. *Idem.*

200. *Indocile:*] Indomitum. *Idem.*

201. *Antequam*] Prius ipſum invadam, quam ille me. *Idem.*

203. *In medio*] Vterque noſtrum meditatur ſcelus, qui autem prius cœperit, melius perficiet. *Idem.*

211. *Laus vera,*] Infimo cuique ex merito præbetur laus: potenti etiam immerito. *Idem.*

212. *Quod nolunt*] Etiam inviti cogantur laudare. *Idem.*

213. *Rex velit honeſta;*] Plinius, in Panegyrico: Vita principis cenſura eſt, eaque perpetua: ad hanc dirigimur. item, Melius homines exemplis docentur. Claudianus: -- *componitur orbis Regis ad exemplum: nec ſic inflectere ſenſus Humanos edicta valent, quam vita regentis. Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus.* Delrius. Fac velit, dic regem velle. *Farnabius.*

 221. Quod

Atr. Vbicunque tantum honeſta dominanti licent,
Precario regnatur. *Sat.* Vbi non eſt pudor,
Nec cura juris, ſanctitas, pietas, fides;
Inſtabile regnum eſt. *Atr.* Sanctitas, pietas, fides,
Privata bona ſunt: qua juvat, reges eant.
Sat. Nefas nocere vel malo fratri puta.
Atr. Fas eſt in illo, quidquid in fratre eſt nefas.
Quid enim reliquit crimine intactum? aut ubi
Sceleri pepercit? conjugem ſtupro abſtulit,
Regnumque furto: ſpecimen antiquum imperii

Fraude

GRONOVII.

221. *Quod enim reliquit crimen intactum?*] Delrius teſtatur hoc ſolam proſeminaſſe Lipſienſem, in qua præter omnes ſcriptos & editos is, quem illi religio eſt nominare, ex margine Baſileenſis ſic ediderit: nec male feciſſe illum innominatum, ſi Mſſ. confirmarent. Si nihil intereſt, qui qualeſve, acta res eſt: nam, potiorem Pall. partem aliter habuiſſe docendo, Comelinus videtur fateri quoſdam ſic habuiſſe. Nobis tamen ſine magna ratione abeundum à caſtiſſimis membranis minime videtur, quæ cum Voſſiano meoque & infinitis aliis: *Quid enim reliquit crimine intactum?* Et quid quæſo hic incommodi? Quid enim, puta fratris, vel meum, reliquit incontaminatum crimine? aut qua in re ſcelus in me meoſve aut mea patrandum reſervavit? Nam quod quis putet huic poſteriori membro melius convenire, *quod crimen intactum*; crederem, ſi hic eſſet, *cui*, non *ubi*: nunc longe congruentius antiquum.

223. *Specimen antiquum imperii*] Nonnemo librorum *antiqui*. Quod arripit vir eruditus, quia in Phœniſſis: *Non te ut reducam veteris ad ſpecimen domus.* Sed in hoc hypallage eſt: illo autem loco *antiquum* ſervat liber optimus. *Specimen* ſumſit à Virgilio in 12. Æneidos. *Quadrijugo vehitur curru, cui tempora circum Auratis bis ſex radii fulgentia cingunt, Solis avi ſpecimen.* Ammianus lib. 22. *Cteſiphon, quam rex Pacorus, incolarum viribus amplificatam & mœnibus, Græco indito nomine, Perſidis efficit ſpecimen ſummum.*

VARIORVM.

215. *Precario*] Non abſolute, ſed ex alieno arbitrio. *Farnabius.*

218. *Privata bona ſunt:*] Privatorum propria ſunt bona. *Idem.* Curam juris omiſit: quia illa potius publicum bonum ſit, & potiſſimum ad principem pertinet. *Delrius.* *Qua juvat,*] Qua placet, pro lubidine ſua. *Farnabius.*

219. *Vel malo*] Etiamſi ſcelerato. *Idem.*

220. *In illo*] Tam egregie impio. *Idem.*

222. *Stupro*] Hoc eſt, adulterio. loquitur καταχρηστικῶς quemadmodum & lex Iulia de adulteriis, teſte Papiniano & Modeſtino l. inter liberas, l. ſtuprum D. ad leg. Iul. de adulter. lib. 101. D. de verb. ſignific. vide Alciatum lib. 1. diſpunct. cap. 26. & 2. prætermiſſor. Catellianum Cottam in Memor. in voce Adulterium. dixi in Repet. l. tranſigere, C. de tranſaction. *Delrius.*

223. *Specimen*] Indicium, argumentum, omen regni. arietem ſcil. aurei velleris, cum fatale eſſet illum regnaturum apud quem ille aries eſſet, hunc prius adeptus eſt Atreus interfecto Chryſippo fratre. *Farnabius.* Pro indicio & argumento poni ſolet. Lucretius lib. 4. *Hoc etiam imprimis ſpecimen verum eſſe videtur.* & lib. 5. *Si non ipſa dedit ſpecimen natura creandi.* quoniam vero omina & portenta earum, quas præſignificant, rerum quædam indicia ſunt, recte arietem aureum, noſter *ſpecimen* nuncupavit: quem Attius *prodigium portento miſſum* vocarat. *Delrius.*

227. Cor-

Fraude eſt adeptus; fraude turbavit domum,
Eſt Pelopis altis nobile in ſtabulis pecus,
Arcanus aries, ductor opulenti gregis;
Cujus per omne corpus effuſo coma
Dependet auro, cujus è tergo novi
Aurata reges ſceptra Tantalici gerunt;
Poſſeſſor hujus regnat: hunc cunctæ domus
For-

GRONOVII.

227. *Corpus infuſo coma*] Gruterus è ſuis hoc: ac Florentinus cum prioribus edd. *effuſo*. Nec video cur neceſſe ſit mutare. Hujus coma dependet auro per omne corpus effuſo, dejecto, circumjecto, late ſuperfuſo: hoc eſt, aurea per omne corpus ſparſa & effuſa. Virgilius quarto Æneidos: *& crines effuſa ſacerdos*. An hoc aliud, quam ſacerdos crinibus effuſis, vel crines effuſos habens.

230. *Hunc tanta domus*] Lege cum Flor. & Voſſiano: *hunc cuncta domus Fortuna ſequitur*. Doctus editor adleverat Voſſiani margini forte legendum eſſe *cincta*. Verius eſt vetus. *Fortuna cuncta domus*, eſt cuncta vel ſumma fortuna domus regiæ, atque adeo regnandi poteſtas, quæ penes caput familiæ eſt.

VARIORVM.

225. *Eſt Pelopis*] Apud Ciceron. 3. de natura Deorum exſtant de hoc ariete antiqui poëtæ, fortaſſis Attii in Atreo, carmina hujuſmodi: *Addo huc; quod mihi portento cœleſtum pater Prodigium miſit, regni ſtabilimen mei; Agnum inter pecudes aurea clarum coma, Quondam Thyeſtem clepere auſum eſſe è regia: Qua in re adjutricem conjugem cepit ſibi.* Delrius.

229. *Aurata*] Tantali nepotes Peloponneſiaci reges ſceptrum aurea hujus arietis lana ornare ſolent. Phialam autem fuiſſe, in cujus medio inſculptus prominebat caper, tradit Herodotus Heracleotes apud Athenæum lib. 6. cap. 4. *Farnabius.* *Sceptra*] Ait hujus arietis lanâ aureâ ſolitos Pelopidas ſceptrum ornare; de quo Pauſan. in Bœot. ſcriptum reliquit Deorum omnium maxime conſueviſſe Cherronenſes illud ſceptrum colere, quod Iovi fabricaſſe Vulcanum Homerus cecinit, à Iove acceptum Mercurium dediſſe Pelopi, Pelopem Atreo reliquiſſe, Atreum Thyeſti, à Thyeſte per manus traditum tenuiſſe Agamemnonem: & hoc illos præcipue ſceptrum veneratos, & haſtam nominaſſe. plura deinde de hujus ſceptri cultu & ſacris ſubjungit. Vnde manifeſtum fit hoc ſceptrum haſtæ ſimile fuiſſe, nec mentitum Iuſtinum lib. 43. cum tradidit, adhuc Romulo regnante, reges haſtas pro diademate habuiſſe, eaſque Græcos *ſceptra* nominaſſe: quod intelligendum puto de haſtis brevioribus, qualia ſunt pila Romanorum, vel venabula Theſſalorum, ferro tamen minus lato; non de oblongis illis Macedonum ſariſſis, quibus hodie pedites utuntur. *Delrius.*

230. *Poſſeſſor hujus*] Hoc non abs re confictum fuit, nam in libro Etruſcorum, teſte Macrob. 3. Saturn. traditur, ſi aries inſolito colore fuerit indutus, portendi imperatori rerum omnium felicitatem, & Tarquitius in Epitomâ Oſtentarii Tuſci, inquit: Purpureo aureove colore ovis arieſve ſi aſpergetur, principi ordinis & generis ſumma cum felicitate largitatem auget, genus progeniemque propagat in claritate, lætioremque efficit. non eſt igitur mirum, ſi Phryxus & Helle ab aureo ariete ſervati fingantur, &, qui agnum aurea clarum coma poſſideret, Argis imperaturum eum reſponſum fuerit. Hunc agnum Atreus, interfecto Chryſippo fratre, fuit adeptus; eundem amiſit Aëropes uxoris & Thyeſtæ fratris fraude. *Idem.*

Fortuna ſequitur. tuta ſepoſitâ ſacer
In parte carpit prata quæ claudit lapis,
Fatale ſaxeo paſcuum muro tegens;
Hunc, facinus ingens auſus, aſſumpta in ſcelus
Conſorte noſtri perfidus thalami avehit,
Hinc omne cladis mutuæ fluxit malum.
Per regna trepidus exul erravi mea:
Pars nulla generis tuta ab inſidiis vacat.
Corrupta conjux, imperii quaſſa eſt fides,
Domus ægra, dubius ſanguis: eſt certi nihil.

Niſi

GRONOVII.

233. *Fatale ſacro paſcuum*] Sic ab Avantio & Boccatio accepit Fabricius, cum legeretur: *ſaxeo pecus muro*: quare & per *paſcuum* non intelligit pratum, ſed pecus: & *pecus paſcuum* hic dici, quod Columellæ *paſcuale*. Sed haud dubie *fatale paſcuum* eſt illud arcanum & ſepoſita in parte pratum, locus ipſe. Abſit autem *more*, quod ingerunt quidam pro *muro*; abſit, inquam, ut vivat verſus. Neque ideo tantum, ſed & quia ſenſu eſt ineptum: ne pergat juvare vir doctus: *more integens*: vel, *Fatale ſacro more cingens paſcuum* Etruſcus: *Fatale ſaxeo paſcuum: muro tegens.* Synalœphe Poëtis frequens. Virgilius: *villis oneroſum atque unguibus aureis.* Et alibi: *optato conduntur Tibridos alveo.* Et, *centum ærei claudunt vectes.* Silius lib. 7. verſ. 408. *Ducit ſinuato captivum ad litora lino.* Ita enim Mſ. Oxonienſis, non *captivum ſinuato*, ut vulgo tranſpoſitum eſt. Et eodem alludit Romana editio prima: *Duce ſummato captivum.* Silius lib. 6. *Sinuatis*, & lib. 10. *Sinuatur*, eodem modo πεσυλλάβως ponit.

237. *Exul erravit mea:*] Quem ſenſum habet? An Thyeſtes, exſul trepidus regnum meum occupavit? Hoc profecto non eſt *errare per regna*. Potius reſcribe cum Flor. *erravi*. Ego, inquit, conſpiratione fratris & uxoris exactus regia, per meum ipſius regnum, velut exſul trepidus ac latitans erravi, latebraſque mutavi. Sequenti verſu quoque Lipſianum, *generis*, confirmat idem primæ fidei codex: ubi vulgo *noſtri*.

VARIORUM.

231. *Sacer*] Propter fatum & oſtentum imperii. *Farnabius.*

234. *Facinus ingens*] Hæc verba, *facinus ingens*, ſi in parentheſi ponantur majorem exprobrationem habent, & odium juſtius concitant. *Fabritius.*

235. *Conſorte*] Ordo. Ille perfidus, auſus ingens facinus, avehit hunc arietem, conſorte mei thalami, i. e. uxore mea Aërope in ſcelus aſſumpta & *aſſociata*. Farnabius. Conjugem Atrei, *arietis chryſomalli proditricem* idem Bocatius vocat *Meropem*, Raviſius *Europen*, Ægius Apollodori Athenienſis interpres. *Æropen*, Sed hi omnes ſunt libris depravatis, & nominum aliorum ſimilitudine decepti; cum ejus nomen ſit diſtinctis vocalibus *Aërope*, cum apud alios, tum apud Euripidem in Oreſte, λέκτρα κρήσσας Ἀερόπας δολίας. Ovid. II. Triſtium. *Si non Aëropen frater ſceleratus amaſſet.* In quo loco & Gallicæ & Germanicæ editiones fere ſunt corruptæ. *Fabritius.*

236. *Mutua*] Quam uterque noſtrum in alterum molimur. *Farnab.*

239. *Fides*] Qua inter nos conveniebat de viciſſitudine regnandi per alternos annos. *Idem.*

240. *Dubius*] Incerti filii & hæredes. *Idem.*

242. *Ani-*

Niſi frater hoſtis. quid ſtupes; tandem incipe,
Animoque ſume Tantalum, & Pelopem aſpice:
Ad hæc manus exempla poſcuntur meæ.
Profare, dirum qua caput mactem via.
Sat. Ferro peremptus ſpiritum inimicum exſpuat.
Atr. De fine pœnæ loqueris, ego pœnam volo.
Perimat tyrannus lenis. in regno meo
Mors impetratur. *Sat.* Nulla te pietas movet?
Atr. Excede pietas; (ſi modò noſtra in domo
Unquam fuiſti,) dira Furiarum cohors,
Diſcorſque Erinnys veniat, & geminas faces
Megæra quatiens. non ſatis magno meum
Ardet furore pectus: impleri juvat
Majore monſtro. *Sat.* Quid novi rabidus ſtruis?
Atr. Nil quod doloris capiat aſſueti modum.
Nullum relinquam facinus; & nullum eſt ſatis.

Sat.

GRONOVII.

242. *Animoſque ſume. Tantalum*] Hoc à Fabricio eſt: notante, alios aliter hæc verba legiſſe & diſtinxiſſe, quibuſcum ſentire non poſſit. Huic quidem ignoſco. Sed quum Comelinus notarit Mſſ. & edd. veteres exhibere: *Animoſque ſume Tantalum:* miror tot ſequentes editores non animadvertiſſe hanc lectionem multo eſſe elegantiorem. Dictum Sullæ de Cæſare aliquid ſimile habet, *Cæſari multos Marios ineſſe.* Statius lib. 10. de Capaneo: *ſocium coiiſſe animas & corpore in uno Stare omnes: ita cuncta replet.* Pertinet eodem Ciceronis poſt reditum in Senatu: *ut haberet in conſilio & fratrem, ab inferis, ſocium rerum mearum, & omnes Metellos, præſtantiſſimos cives, pœne ex Acheronte excitatos.* Utroque enim intelligitur ob oculos ſibi ponere animum & facta ſive Tantali ſive Metellorum, & ad ea exempla imitanda ſe ſtimulare.

249. *Si modo noſtra in domo*] Flor. *ſi modo in noſtra domo.* Iſtiuſmodi levia ſunt verſ. 259. *Majus hoc ira eſt malum.* Et verſ. 265. *facere quid tandem paras?* Et verſ. 267. *moru humani tumet.*

VARIORUM.

241. *Quid ſtupes?*] *Se ad vindictam excitat. Farnabius.*

242. *Tantalum*] Aude aliquid immane & nefarium, & propono tibi exemplum Tantali, qui Pelopem interfecit, & Pelopis qui &c. ſupra verſ. 138. *Idem.*

246. *Define*] Tu de morte reſpondes, ego de genere mortis & cruciatu quæro. *Idem.*

247. *Perimat tyrannus lenis.*] Mors cita gratiæ & beneficii loco indulgetur. vide verſ. 105. Herculis Fur. *Idem.*

248. *Impetratur.*] Sic diſtinxi, perſuaſus à Mſſ. aliquot & judicio Commelini, præſertim cum id etiam poſceret nexus ac vis ſententiæ. Ante diſtinguebatur: *Perimat tyrannus lenis in &c.* directe contra mentem Atrei, qui qualemcunque mortem beneficii loco ducebat, tanquam finem pœnæ. *Gruterus.*

251. *Geminas*] Quæ geminent mihi furorem. *Farnabius.*

Sat. Ferrum? *Atr.* Parum eſt. *Sat.* Quid ignis?
  Atr. Etiamnum parum eſt.
Sat. Quonam ergo telo tantus utetur dolor?
Atr. Ipſo Thyeſte. *Sat.* Majus hoc ira eſt malum.
Atr. Fateor. tumultus pectora attonitus quatit,
Penituſque volvit: rapior, & quo neſcio;
Sed rapior. imo mugit è fundo ſolum;
Tonat dies ſerenus; ac totis domus
Ut fracta tectis crepuit; & moti lares
Vertere vultum: fiat hoc, fiat nefas,
Quod dii timetis. *Sat.* Facere quid tandem paras?
Atr. Neſcio quid animus majus, & ſolito amplius,
Supraque fines moris humani tumet,
Inſtatque pigris manibus: haud, quid ſit, ſcio:
Sed grande quiddam eſt. ita ſit; hoc anime occupa.
Dignum eſt Thyeſte facinus, & dignum Atreo.
Vterque faciat. vidit infandas domus
Odryſia menſas. ſateor; immane eſt ſcelus,
Sed occupatum: majus hoc aliquid dolor

In-

GRONOVII.

270. *Hoc, anime, incipe.*] Scribe cum Etruſco: *hoc, anime, occupa.* Quaſi dicat, ne ille faciat prior. Supra: *in medio eſt ſcelus Poſitum occupanti.* Cato apud Gellium: *Gladiatori compoſito ad pugnandum pugna hac propoſita ſors eſt, aut occidere, ſi occupaverit; aut occumbere, ſi ceſſaverit.* Mox idem liber: *Quod uterque faciat.* Vt hic quoque intelligatur ex præcedenti: *Dignum eſt.*

VARIORUM.

259. *Ipſo*] Ipſius Thyeſtis in ſe & ſuos ſævitia. *Farnabius.*

262. *Imo*] *Hac forte propter Tantalum à Megara excitum, ipſumque ad furorem ira & vindicta incitantem.* Idem.

263. *Serenus:*] Quod malum omen. *Fulgura fallaci micuerunt crebra ſereno.* Idem.

264. *Lares*] Dii domeſtici, præſtites, domus tutelares, Mercurii & Laræ filii.

272. *Vterque*] Ego interficiendo fratris natos, ille comedendo ſuos. *Farnabius.*

273. *Odryſia*] Domus Terei regis Thraciæ, cujus Odriſii incolæ ab Abderis ad Euxinum. verſ. 145. Hercul. Fur. *Idem.* De Tereo loquitur, qui fuit rex Odryſarum, (Thraciæ pars eſt, Thucydides lib. 2. Plinius lib. 5. hiſt. natural.) quibus ſollemne fuit in conviviis præliari, & ſe invicem vulneribus deformare, teſte Ammiano Marcellino. de his loqui puto Horatium lib. 1. ode 18. & 27. -- *monet Sithoniis non levis Evius.* &, *Natis in uſum lætitiæ ſcyphis Pugnare, Thracum eſt. tollite barbarum Morem* -- Delrius.

274. *Sed occupatum:*] Ab aliis inventum, & factum, ego novum velim. *Farnabius.*

275. *Ani-*

Inveniat. animum Daulis inſpira parens,
Sororque. cauſa eſt ſimilis. aſſiſte. & manum
Impelle noſtram: liberos avidus pater
Gaudenſque laceret, & ſuos artus edat.
Bene eſt. abunde eſt. hic placet pœnæ modus
Tantiſper. ubinam eſt? tam diu cur innocens
Verſatur Atreus? tota jam ante oculos meos
Imago cædis errat; ingeſta orbitas
In ora patris. anime, quid rurſus times?
Et ante rem ſubſidis? audendum eſt, age:
Quod eſt in iſto ſcelere præcipuum nefas,

Hoc

GRONOVII.

275. *Animum filio inſpira parens,*] Et hic fruſtra omnes ingenii nervos intendêre ſummi viri: neque enim citra veteres membranas hoc mendum eximi poterat. Igitur ex Etruſco refinge: *Animum Daulis inſpira parens Sororque.* Prognen & Philomelan invocat ſimile flagitium ulturus ſimili ſcelere. Vtrobique dolor ζηλοτυπίᾳ permiſtus, illic ob ſororem vitiatam & mutilatam, hic ob uxorem violatam & theſaurum regni interverſum. Propterea dicit, *cauſa eſt ſimilis.* Aliis *Daulia* & *Daulias ales*, cum ipſum πολίχνιον ſit *Daulis.* Sed quaſi populus Δαυλοὶ (ſic Megarenſibus τὰ δίαση vocari ſcribit Strabo, unde quidam nomen oppido inditum velint) appelletur, *Daulida* dicit Seneca: perinde ut *Colchis* & regionem ſignificat & Medean. Secus πολίτας dici Δαυλιέας & Δαυλίους & Δαυλιδίους, teſtis Euſtathius in ſecundam Iliada. Et ſi cui durum videbitur, ſcribat: *Daulia inſpira parens.* Sed ſervat veterem ſcripturam Plutarchus Συμποσ. η'. ἐξ ὧν τὴν Τηρέα καὶ τὰς γυναῖκας, τὰς μὲν δρᾶσαι, τὰς δὲ παθεῖν ἄθεσμα καὶ σχέτλια λέγουσι, καὶ μέχρι νῦν Δαυλίδας ὀνομάζουσι τὰς ὄρνιθας. Invocatio autem ſimilis Hippolyto verſ. 663. *Te, te, ſoror, quacumque ſiderei poli In parte fulges, invoco ad cauſſam parem.* Et in argumento meliore, Alexander Aſiatica expeditione cum Eleuntem veniſſet, ſacrum fecit Proteſilao, quod is primus Græcorum ad Trojam euntium pedem in Aſia poſuiſſet. Καὶ ὁ νοῦς τῆς θυσίας ἦν, inquit Arrianus, ἐπιτυχεστέραν οἱ γενέσθαι ἢ Πρωτεσιλάῳ τὴν ἀπόβασιν. Curtius lib. 3. in prælio ad Iſſon: *Victor adhuc Athenienſium Philippus invocabatur.* Sic minor Decius, apud Livium, *patrem nomine compellans, quid ultra moror*, inquit, *familiare fatum?* Sic Germanicus apud Tacitum precatur Druſum, *ut ſe eadem auſum libens placatuſque exemplo ac memoria conſiliorum atque operum juvaret.* Sic ille apud Valerium Flaccum lib. 6. *patrias cæptis ferus advocat umbras: Sancte mihi Vorapte pater, tua pectora nato ſuggere nunc animumque parem.*

277. *Liberos avidus parens,*] Florentinus: *avidus pater.* Et placet, quoniam altera vox de matre proxime præceſſit.

VARIORVM.

280. *Tantiſper.*] Sed interea ubinam eſt Thyeſtes? qua ratione illum inventum adducam, ut partes ſuas agat in hoc ſcelere? *Farnabius. Tam diu*] Cur à nocendo tamdiu moror? *Idem.*

282. *Errat*;] Ut *oberrat* verſ. 1145. in Herc. Fur. pro *obſervatur.* Idem. *Ingeſta*] Ipſe ſuos liberos, quibus jam orbatus fuerit, vorabit. *Idem.*

284. *Subſidis?*] Deficis, labaſcis? *Idem.*

289. Niſi

Hoc ipſe faciet. *Sat.* Sed quibus captus dolis,
Noſtro dabit perductus in laqueos pedem?
Inimica credit cuncta. *Art.* Non poterat capi,
Niſi capere vellet. regna nunc ſperat mea:
Hac ſpe minanti fulmen occurret Jovi;
Hac ſpe ſubibit gurgitis tumidi minas;
Dubiumque Libycæ Syrtis intrabit fretum;
Hac ſpe, quod eſſe maximum retur malum,
Fratrem videbit. *Sat.* Quis fidem pacis dabit?
Cui tanta credet? *Atr.* Credula eſt ſpes improba.
Gnatis tamen mandata, quæ patruo ferant,
Dabimus: relictis exul hoſpitiis vagus
Regno ut miſerias mutet, atque Argos regat
Ex parte dominus. ſi nimis durus preces
Spernet Thyeſtes; liberos ejus rudes,
Maliſque feſſos gravibus, & faciles capi,
Præcommovebunt. hinc vetus regni furor,
Illinc egeſtas triſtis, hinc durus labor,
Quamvis rigentem tot malis ſubigent virum.
Sat. Jam tempus illi fecit ærumnas leves.
Atr. Erras: malorum ſenſus accreſcit die.
Leve

GRONOVII.

289. *Niſi capere vellet*] Forte; *Ni capere.* quamvis ſæpius iſthoc loco uti hoc pede videatur.

302. *Preces movebunt.*] Florentinus quidem cum Lipſiano: *Prece commovebo:* ſed unde conficiendum eſt, *Præcommovebunt*, ut recte factum in quatuor Pall. noſque in duobus Germanicis codd. ſcriptum vidimus: & jam probaverunt Comelinus, Gruterus, Scaliger. Ut apud Ovidium *præconſumere*, *præcontrectare*, *prædelaſſare.* Fortaſſis & deinceps legendum: *tunc vetus regni furor.*

VARIORUM.

286. *Hoc ipſe faciet.*] Comedet ſc. ſuos. *Farn.* Proletaria lectio, *faciat:* ſed altera reſtat in Mſſ. melioribus; eſtque extenuantis facinus. Itaque faceſſat prior. *Gruterus.*

288. *Non poterat*] inhiat regno. quod captans ipſe, ut piſcis eſcam dum capit, capietur. *Farnabius.*

291. *Gurgitis*] Adriatici maris tempeſtatibus maximè obnoxii: ſic infra verſ. 362. *Idem.*

292. *Libycæ*] Syrtes, ſinus duo in mari Libyco cumulis arenæ, qui ventorum arbitrio agitati, variè vadoſi, & fluxu refluxuque impetuoſi naves ad ſe trahunt: unde & nomen iis à σύρω *traho.* Vide Herc. Fur. verſ. 320. *Idem.*

294. *Fratrem*] Me *Emphaſ.* Idem. *Quis*] Quis faciet ut credat? *Idem.*

299. *Ex parte*] In regni ſocietatem aſſumptus. *Idem.*

302. *Regni*] Inſatiata & immenſa regnandi cupiditas. *Idem.*

304. *Rigentem*] Induratum. *Idem.*

308. *Con-*

Leve eſt miſerias ferre, perferre eſt grave.
Sat. Alios miniſtros conſilii triſtis lege:
Pejora juvenes facile præcepta audiunt:
In patre facient, quidquid in patruo doces.
Sæpe in magiſtrum ſcelera redierunt ſua.
Atr. Ut nemo doceat fraudis & ſceleris vias,
Regnum docebit. ne mali fiant, times?
Naſcuntur iſtud. quod vocas ſævum, aſperum,
Agique dire credis, & nimium impie,
Fortaſſe & illic agitur. *Sat.* Hanc fraudem ſcient
Gnati parari? *Atr.* Tacita tam rudibus fides
Non eſt in annis, detegent forſan dolos.
Tacere multis diſcitur vitæ malis.
Sat. Ipſoſne, per quos fallere alium cogitas,
Fal-

GRONOVII

308. *Conſiliis iſtis lege:*] *Conſilî triſtis*, quod ex libris reſtituit Scaliger, non eſt à ſciolo, ut cenſent ſummi viri: nam & in Florentino, Voſſiano, duobuſque in Germania collatis olim, obvium nobis fuit. Nam de anapæſto, nec *conſilii* nec *conſiliis* anapæſtum facit, ſed utrumvis τετρασυλλάβως pronuntiandum eſt. Cur autem *conſilii triſtis* ſit magis coactum quam *conſiliis iſtis*, non video. Immo diligenter *triſtis*, non *ſævi*, non *diri*, quia perſona eſt à principe ſuo adhibiti. *Suppliciis* in Medea & Oedipode eadem regione haud dubie τετρασύλλαβον eſt. In cæteris ex prava lectione anapæſtus obſidet.

313. *Ne mali fiant, times? Naſcuntur iſtud.*] Nempe mali. Et hoc Senecæ Epiſtola 95. *Habeamus in commune, quod nati ſumus.* nempe cognati, mutuo amantes, ſociabiles. Tales nos natura edidit, tales igitur omnibus & in commune nos præſtemus. Sane, quod labore & induſtria acquiſivimus, ejus ſimus parci atque avari: at ejus, quod innatum eſt, ſimus liberales in omnes, nempe amoris mutui, humanitatis, de illo nemini invideamus. Particula, *quod*, pronomen eſt, non conjunctio. Adde quæ notavimus obſerv. in Script. Eccleſ. cap. 1. Facile alioqui poſſis mutare diſtinctionem: *ne mali fiant, times? Naſcuntur. Iſtud, quod vocas ſævum, aſperum, Agique dure credis.* Sic autem Etruſcus: non *dire*. Refertur ad *conſilium*, quod altera perſona vocaverat *triſte*.

317. *Tacita tam rudibus fides*] Hoc cum duobus ſequentibus verſibus Atreo dat Florentinus: & rectius, ut videtur. Non audeo, inquit, illos adſumere in conſcientiam parati facinoris, ne per imprudentiam ætatis rem prodant & irritam faciant. Secreta tegere neſciunt rerum inexperti. Inde diverſum rogat Satelles.

VARIORUM.

307. *Perferre*] Gnaviter, & ad exitum perferre. ſic Martialis: *Nam vigilare leve eſt, pervigilare grave.* Farnabius.

312. *Ut nemo*] Etſi nemo doceat. *Idem.*

314. *Naſcuntur*] Sive ex me nati, ſive ex illius adulterio, mali naſcuntur. non ad hoc duce vel magiſtro opus eſt. *Idem.*

316. *Illic agitur.* Apud Thyeſtem, id eſt, forte & ipſe Thyeſtes idem in me ſcelus meditatur. *Idem.*

321. *Fal-*

Falles, ut ipſi crimine & culpa vacent?
Atr. Quid enim eſt neceſſe liberos ſceleri meo
Inſerere? per nos odia ſe noſtra explicent:
Male agis, recedis anime: ſi parcis tuis,
Parces & illi: conſilî Agamemnon mei
Sciens miniſter fiat, & patri ſciens
Menelaus adſit. prolis incertæ fides
Ex hoc petatur ſcelere. ſi bella abnuunt,
Et gerere nolunt odia; ſi patruum vocant;
Pater eſt. eatur. multa ſed trepidus ſolet
Detegere vultus; magna nolentem quoque
Conſilia produnt: neſciant quantæ rei
Fiant miniſtri. noſtra tu cœpta occule.
Sat. Haud ſum monendus. iſta noſtro in pectore
Fides, timorque; ſed magis claudet fides.

CHO-

GRONOVII.

321. *Falles? A. At ipſi*] Florentinus hæc continuat uni perſonæ ita mutata: *Falles, ut ipſi crimine & culpa vacent.* Tum reſpondentem facit A. *Quid enim neceſſe eſt liberos.* Optime. Intellige hoc nunc potius probare tyrannum, quaſi diceret: Ita prorſus faciam, ut dicis: nam quid opus eſt illos participare meam vindictam. Pari brevitate apud Tacitum lib. 14 annal. *At quidam inſontes peribunt? nam & ex fuſo exercitu cum decimus quiſque fuſte feritur, etiam ſtrenui ſortiuntur.* Pars prior eſt objectio, altera reſponſio. Integrum foret: Peribunt, fateor, idque excuſabile eſt. nam & ex fuſo, &c. Troadib. *quis tuos artus teget Tumuloque tradet?* N. *quos enim præceps locus Reliquit artus?*

326. *Et patris cliens Menelaus adſit.*] Quam belle *patris cliens* hic dicatur filius, viderint. In optimo codice legitur una voce: *patriſciens.* Quod dividendum: *& patri ſciens Menelaus adſit.* Statim omnes veteres: *Ex hoc petatur.* non *paratur.*

333. *Noſtra tu cœpta occule.*] Flor. *occules.*

VARIORUM.

324. *Recedis*] Qui dubitas & filios corrumpere. quibus ſi parcas, parces & fratri. *Farnabius.*

325. *Agamemnon*] Fil. Atrei. *Idem.*

327. *Prolis.*] Etiam hinc experiar, filii ne mei ſint, an Thyeſtis, qui uxorem meam corrupit. *Idem.*

330. *Eatur.*] Ibunt. *Idem.* *Multa ſed trepidus ſolet*] Reprehendit caſtigatque conſilium illud Atreus quo decreverat indicare liberis dolum patruo paratum. Si hoc, inquit, ſcierint, prodar: neque enim tam rudi ætate magnum iſtud ſcelus diſſimulent vultu, quamvis maxime cupiant: quare neſciant quantæ rei fiant miniſtri. *Grut.* *Multa*] Et tamen in dubio ſum, an expediat, eos conſilii mei eſſe conſcios, ne forte non bene diſſimulent, ſed vultu etiam inviti conſilium prodant. *Far.*

335. *Fides,*] Hoc dicere decebat. ſed an ita erat? non opinor. imo tyrannis nullis fides: timent omnes, & quos timent odêre. an ergo melior lectio? *timor.* non arbitror. nam quamvis hoc verum, dici tamen coram tyranno non oportuit, nec tutum muſſitare. *Delrius.*

340 Al-

CHORUS.

A diſſidiis fratrum, qui ad tempus minas componunt; ſumpta occaſione, chorus regum ambitionem taxat; quis vere rex ſit docet, vitam denique latentem collaudat.

TAndem regia nobilis,
Antiqui genus Inachi,
Fratrum compoſuit minas.
Quis vos exagitat furor,
Alternis dare ſanguinem,
Et ſceptrum ſcelere aggredi?
Neſcitis cupidi arcium,
Regnum quo jaceat loco.
Regem non faciunt opes,
Non veſtis Tyriæ color,
Non frontis nota regiæ,
Non auro nitidæ fores.

Rex

GRONOVII.

340. *Alternis dare ſanguinem,*] Scioppius fatetur neſcire, quo auctore ſatis locuplete, vel *dare* vel *haurire* ſanguinem dicatur, cumque iſtud legat in Thyeſte Senecæ, facilius ſe credere eidem alibi conquerenti, iſta ætate homines Romæ deſiiſſe Latine loqui. Cur ergo Ovidius lib. 13. met. *& quid dederit domus una cruoris.* Et lib. 14. met. *multumque ab utraque cruoris parte datur.* Aut ſi non ſatis hic ei locuples auctor, cur Livius lib. 3. *Dandus eſt invidiæ ſanguis.* Et lib. 26. *tanta aviditas ſupplicii expetendi, tanta ſanguinis noſtri hauriendi eſt ſitis.* Ovidius rurſum lib. 13. *licet exſecrere meumque Devoveas ſine fine caput, cupiaſque dolenti Me tibi forte dari, noſtrumque haurire cruorem.*

342. *Neſcitis cupidi artium,*] Epiſtola 95. *O quam ignorant homines cupidi gloriæ, quid illa ſit, aut quemadmodum petenda?*

347. *Non auro nitida trabes.*] Flor. *fores.* Cicero lib. 4. in Verr. *nam bullas omnes aureas ex his valvis, quæ erant & multæ & graves, non dubitavit auferre.*

VARIORUM.

337. *Genus*] Nec tamen de genere Inachi fuerunt Tantalidæ, ſed ſucceſſores ejus in regno Argivorum, ſupra verſ. 138. *Farnabius.*

338. *Compoſuit*] *Adſpirat ſcena chorus videturque pacem ſperare miſſis Agamemnone & Menelao ad Thyeſtem cum mandatis de conciliatione.* Idem.

339. *Vos*] O fratres Atr. & Thyeſt. *vel* ô reges *generaliter.* Idem.

342. *Arcium,*] Dominationis, quam quo tueantur & pro ſua lubidine exerceant tyranni, arces in urbibus exſtructas colunt. *Idem.*

345. *Tyriæ*]. Purpureæ. quo colore claret Tyros in Phœnicia, ubi piſcium, quorum ſucco tingitur, piſcatus uberrimus. *Idem.*

346. *Nota*] Diadema, faſcia ſeu pannus quo reges caput redimire ſoliti. vid. verſ. 523. *Idem.*

347. *Auro*] Auratæ. *Idem.*

361. *Au*

Rex eſt, qui poſuit metus,
Et diri mala pectoris:
Quem non ambitio impotens,
Et nunquam ſtabilis favor
Vulgi præcipitis movet.
Non quidquid fodit Occidens;
Aut unda Tagus aurea
Claro devehit alveo:
Non quidquid Libycis terit
Fervens area meſſibus.
Quem non concutiet cadens
Obliqui via fulminis:
Non Eurus rapiens mare;
Aut ſævo rabidus freto
Ventoſi tumor Adriæ,
Quem non lancea militis,
Non ſtrictus domuit chalybs:
Qui tuto poſitus loco,
Infra ſe videt omnia:
Occurritque ſuo libens

Fato

GRONOVII.

361. *Aut ſævo rapidus freto*] Flor. *rapidus*. Probe, vel quia præcedente verſu, *rapiens*. Horatius: *Inſanientem navita Boſporum Tentabo*. Et alibi: *Neptunum procul è terra ſpectare furentem.*

VARIORUM.

348. *Rex eſt,*] Rex eſt, qui non ſervit perturbationibus. *Farnabius.*

353. *Non quidquid*] Non aurum & argentum, quod foditur in Hiſpania. *Idem.*

354. *Tagus*] Luſitaniæ flu. aureas volvens arenas. *Idem.*

355. *Libycis*] Libya frumenti feraciſſima eſt. *Idem.*

357. *Fervens*] Nativum epitheton. eſt enim area, in qua frumenta teruntur & areſcunt. fervens à pedibus boum qui exterunt ἀλῳᾶσι qui priſcis triturandi mos erat; ut & hodie pleriſque *Id.*

359. *Obliqui*] In obliquum delati. *Idem.* Omnes ignes cœleſtes maximâ ex parte in obliquum feruntur, maxime fulmina: ut docet Ariſtotel. in Meteor. *Delrius.*

362. *Adria,*] Maris Adriatici procellis obnoxii, utpote ventis, maxime Noto expoſiti. *Farnabius.*

364. *Chalybs*:] Gladius è chalybe. *Id.*

366. *Infra*] Quia magnanimus & humanis caſibus ſuperior ſub pedibus fortunam videt captivam, omniaque minoris æſtimat quam ſe & conſcientiam rectam. *Idem.*

367. *Occurritque*] *Ex Stoica illa Nania quam ubivis in Epiſtolis ingerit Seneca*, Mortem portum eſſe nunquam recuſandum, aliquando petendum. *Idem.*

370. *Qui*

Fato: nec queritur mori.
Reges conveniant licet
Qui ſparſos agitant Daas;
Qui rubri vada littoris,
Et gemmis mare lucidum
Late ſanguineum tenent:
Aut qui Caſpia fortibus
Recludunt juga Sarmatis.
Certet, Danubii vadum
Audet qui pedes ingredi;
Et quocunque loco jacent
Seres vellere nobiles;
Mens regnum bona poſſidet.
Nil ullis opus eſt equis;
Nil armis, & inertibus

Telis

GRONOVII.

370. *Qui ſparſos agitant Dacas;*] Lege cum Etruſco: *Dahas.* Populus Scythicus in Margiana, habens ad orientem Bactra vicina, ad occaſum Hyrcanos & Parthos, ad meridiem Arianos, ad Septentrionem finem Caſpii maris & oſtium Oxi fluminis. *Dacæ* nulli ſunt; ſed *Daci*, & hujus vocabuli prior ſyllaba producitur.

374. *Caſpia fortibus Recludunt*] Sumpſit ex hiſtoria Tiberii temporum, de quibus Tacitus 6. Annal. *Contra Pharaſmanes adjungere Albanos, accire Sarmatas, quorum Sceptuchi, utrimque donis acceptis, more gentico diverſa induere. Sed Iberi locorum potentes, Caſpia via, Sarmatam in Armenios raptim effundunt.* Valerius Flaccus lib. 5. *Iam pervigil illum Medus & oppoſitis expectat Iberia clauſtris.* Hos igitur intelligit.

376. *Certet Danubium, licet,*] Non temere eſt, quod Etruſcus: *Certet, Danubii vadum Audet qui pedes ingredi.* Paſſim in his tragœdiis *vadum* pro ipſo flumine ſeu fluvialibus undis ponitur. Sic in Hippolyto: *Et victa prono puppis aufertur vado.* Phœniſſis: *trahens opulenta Pactolus vada.*

VARIORVM.

373. *Sanguineum*] Conveniant licet reges, maris rubri accolæ, quod cum Ἐρυθραῖον diceretur Græcis ab Erythra filio Perſei & Andromedæ qui ibi regnavit, Latini Rubrum verterunt, cujus coloris vel arenas vel undas eſſe credebant. Heb. סוף. id eſt, papyroſum. *Farn.*

374. *Aut*] Et licet conveniant Armenii qui portas, id eſt, iter per juga Caſpia non claudunt adverſus Sarmatas, eorum incurſus non timentes. *Idem.*

375. *Sarmatis:*] Vide Herc. Fur. verſ. 538. *Idem.*

376. *Certet*] Licet illi conveniant ac certent, qui Danubium Germaniæ fluvium hiberna glacie concretum pedibus calcare non metuunt. *Idem.*

379. *Seres*] Pop. Scythiæ Aſiaticæ, qui ex arboribus crebra aquarum aſpergine mollitis lanuginem depectunt, unde ſericum conficiunt. *Idem.*

381. *Nil ullis*] Ad regnum verum, quod bonæ mentis eſt, nil equis, telis, &c. opus erit. *Idem.*

382. *Inertibus*] Quæ ignaviæ & timiditatis ſpeciem ferant: cum Parthi fugam ſimulantes *mittant poſt terga ſagittas.* Idem.

389. *Rex*

Telis, quæ procul ingerit
Parthus, cum ſimulat fugas:
Admotis nihil eſt opus
Urbes ſternere machinis,
Longe ſaxa rotantibus.
Rex eſt, qui metuit nihil.
Rex eſt, qui cupiet nihil.
Hoc regnum ſibi quiſque dat.
Stet quicunque volet potens
Aulæ culmine lubrico:
Me dulcis ſaturet quies.
Obſcuro poſitus loco,
Leni perfruar otio.
Nullis nota Quiritibus
Ætas per tacitum fluat.
Sic cum tranſierint mei
Nullo cum ſtrepitu dies,

Ple-

GRONOVII.

389. *Rex eſt, quique cupit nihil.*] Hunc verſum ὀβελίζει Scaliger tanquam eorum temporum, quum *quiſque* pro *quiſquis* uſurpabatur: igitur *quiſque*, non *quique* ſcripſiſſe Monachum verſiculi auctorem. Sed hoc argumentum eluditur ſcriptura optimi codicis: *Rex eſt, qui cupiet nihil.* Neque Monachi ulla culpa eſt. At obloquitur etiam Gruterus, Poëtam hac ſtropha non perſequi duplicem affectum, ſpem & metum, ſed ea tantum, quibus regnum adquiritur impugnaturque vi mera. Immo totus hic Chorus perſequitur ambitionem, quæ utroque affectu mixto torquetur. Sic ſuperius dixit, regem eſſe qui poſuit metus & morbos pectoris, inter quos haud dubie cupiditates. tum quem non ambitio & favor vulgi moveat. quo? nempe ad cupienda plus quam civilia. Nam ſi legamus *cupiet*, quod ipſe quoque in nonnullis libris reperit, legendum item priore *metuet*, neceſſarium non putamus: nec negant Grammatici, hanc temporis mutationem poëtis eſſe uſitatam.

395. *Leni perfruar otio.*] Epiſt. 94. *laudant otium lene & ſui juris.*

VARIORVM.

386. *Machinis,*] Baliſtis, è quibus πολιορκηταὶ ſaxa mittunt ad labefactanda & demolienda mœnia. *Farnabius.* Vitruvius tradit, machinam eſſe continentem ex materia conjunctionem, maximas ad onerum motus habentem virtutes: eaque movetur ex arte circulorum rotundationibus, per κυκλικὴν κίνησιν. *Delrius.*

396. *Nullis*] Vita à populari aura publiciſque muneribus remota, non nota civibus. *Prolepſis, nondum enim erant Romani, Quirites dicti, vel à Curibus, id eſt, Sabinis in partem urbis receptis, vel à Romulo Quirino cognominato, quod haſtam, qua Sabinis Quiris eſt, geſtare ſolebat, vel à κύριος, ut alii volunt.* Farnabius.

402. Quæ

Plebeius moriar ſenex.
Illi mors gravis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur ſibi.

VARIORUM.

402. *Qui notus*] Aliis conſpicendus propter potentiam: ſibi ignotus, utpote, felici fortuna ebrius & ignorantia ſtupidus, cum ſapiens ſe primum noſſe debeat. *Farnabius.*

403. *Ignotus*] Qui magis publico vivit, quam ſibi.

ACTUS TERTIUS.

*THYESTES. PLISTHENES.

TANTALUS Junior & FRATER Tertius. } Mutæ Perſonæ.

Thyeſti à fratre Atreo per filios Atrei revocato redeuntique in patriam, non ſine diffidentia ac mente malum præſagiente, revertendi fiduciam addunt filii ſui.

Thyeſt. Optata patriæ tecta, & Argolicas opes,
Miſeriſque ſummum ac maximum exulibus
Tactum ſoli natalis, & patrios deos (bonum,
(Si ſunt tamen dii) cerno; Cyclopum ſacras
Turres, labore majus humano decus,

Cele-

GRONOVII.

*THYESTES. PLISTHENES.] Florentinus rubrica perſonas ſic præponit: *THYESTES. TANTALUS. PLISTHENES. TACITUS.* Sic & per totam ſcenam Thyeſtæ reſpondet *TAN.*

VARIORUM.

405. *Exulibus bonum.*] Patria omnibus chara: exulibus maxime, quibus interdicitur, quippe *Nitimur in vetitum ſemper cupimuſque negata.* Farn.

407. *Si ſunt tamen dii*] Si modo vel iſti, vel alii omnino Dii ſunt, qui, me in exilium & tot miſerias incidere ſunt paſſi. *Idem.* Vel illi patrii, vel ulli omnino. digna impio Thyeſte dubitatio; digna irato, propter miſerias, in quas illum paſſi incidere. Eſt autem hic Diagoricus Thyeſtes: ille alius in Attii Antigonâ; qui negat Deos regere, vel curare omnia, Epicureus eſt. Nam Diagoras & Theodorus tollebant Deos, Protagoras & Epicurus non Deos, ſed Diis providentiam, ut docent Cicero de Nat. Deor. & Lactantius lib. 5. cap. 22. & de ira Dei cap. 9. unde Claudianus in Rufin. — *quæ numina ſenſu Ambiguo, vel nulla putat, vel neſcia noſtri.* Delrius. *Cyclopum*] Mycenæ Cyclopum opus perhibentur, eorum, qui turrium conſtruendarum inventores feruntur. Tum omnia magnæ molis opera Cyclopum credebantur: *Mania magna vides manibus fabricata Cyclopum.* Vide Hercul. Fur. v. 996. *Farn.*

Celebrata juveni ſtadia, per quæ nobilis
Palmam paterno non ſemel curru tuli.
Occurret Argos, populus occurret frequens;
Sed nempe & Atreus. repete ſilveſtres fugas,
Saltuſque denſos potius, & mixtam feris
Similemque vitam. clarus hic regni nitor
Fulgore non eſt quod oculos falſo auferat.
Cum quod datur ſpectabis, & dantem aſpice.
Modo inter illa, quæ putant cuncti aſpera,
Fortis fui, lætuſque: nunc contra in metus
Revolvor. animus hæret, ac retro cupit
Corpus referre: moveo nolentem gradum.
Pliſth. Pigro (quid hoc eſt?) genitor inceſſu ſtupet,
Vultumque verſat, ſeque in incerto tenet.
Thyeſt. Quid anime pendes? quidve conſilium diu
Tam facile torques? rebus incertiſſimis,
Fratri atque regno credis? ac metuis mala
Jam victa, jam manſueta, & ærumnas fugis

Bene

GRONOVII.

416. *Cum quid datur ſpectabis,*] Sic Lugdun. & Lipſienſ. bene; tamen Erb. Mog. Herbip. & Ven. *Cum quod datur ſpect. & tandem aſpice*, mendoſe habere notat Delrius. Sane *tandem* pro *dantem*: at non *quod datur*: ita enim & Florentinus & poſcit ratio. nam, *Quid detur*, dicendum fuiſſet, quod lex verſus reſpuit. Virgilius: *ulla putatis Dona carere dolis Danaum? ſic notus Vlyſſes?*

424. *Rebus incertiſſimis, Fratri atque regno*] De vita beata cap. 5. *quem voluptates doloreſque, incertiſſima dominia impotentiſſimaque, alternis poſſidebunt.*

VARIORVM.

409. *Iuveni*] Mihi juveni. *Farn.* *Stadia,*] Suprà verſ. 130. *Idem.* *Per qua nobilis*] Vnus m. ſ. *nobilem.* Licet autem hîc notare ſenilem jactantiam; quam in Neſtore Homerus, in Euandro Virgilius bene expreſſerunt. Ariſtoteles Rhetoric. hujus jactantiæ cauſam reddit; διατελοῦσι γὰρ τὰ γινόμενα λέγοντες· ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται. *Delrius.*

411. *Occurret*] Vrbs viſui occurret. *vel* populus. *Farn.*

412. *Atreus.*] Quem nollem. Revertar itaque. *Idem.*

414. *Clarus.*] Non eſt cur hic clarus regni nitor animi mei oculos perſtringat, mentemque auferat, ut ſpe regnandi occæcatus adeo in pernicioſas fortaſſis inſidias ruam. nec tam munus, quam dantem aſpice, ἐχθρῶν γὰρ ἄδωρα δῶρα καὶ οὐκ ὀνήσιμα. *Idem.*

417. *Illa,*] Exilium & pauperiem. *Idem.*

418. *Nunc*] In regni partem accitus. *Idem.*

425. *Fratri atque*] Fratri inimico & regno, quibus nil magis metuendum. *Idem.* *Mala*] Exilium & pauperiem, quæ jam aſſuefaciendo ac ferendo reddidi mollia. *Idem.*

430. Cur

Bene collocatas? eſſe jam miſerum juvat.
Reflecte greſſum, dum licet, teque eripe.
Pliſth. Quæ cauſa cogit, genitor, à patria gradum
Referre viſa? cur bonis tantis ſinum
Subducis? ira frater abjecta redit;
Partemque regni reddit: & laceræ domus
Componit artus, teque reſtituit tibi.
Thyeſt. Cauſam timoris, ipſe quam ignoro, exigis.
Nihil timendum video; ſed timeo tamen.
Placet ire: pigris membra ſed genubus labant,
Alioque, quam quo nitor, abductus feror.
Sic concitatam remige & velo ratem
Æſtus, reſiſtens remigi & velo, refert.
Pliſth. Evince quidquid obſtat, & mentem impedit;
Reducemque quanta præmia exſpectent, vide.
Pater, potes regnare. *Thyeſt.* cum poſſim mori? *Pliſth.*

GRONOVII.

430. *Cur bonis tantis ſinum Subducis?*] Gaudet hinc transferre Seneca. Sic *ſinum implere*, de benef. 2, 31, & 6, 42. de vita beata 9: *in ſinum fundere*, de benef. 7, 19. *in ſinu condere*, 2, 16. *in ſinu invenire*, 7, 28. *ſinu onerato fugere*, de conſtant. 6. *ſinum expandere*, epiſt. 74. *in ſinu poſita divitia*, epiſt. 20.

437. *Alioque, quam quo nitor, adductus*] Rectius Fl. *abductus*. Sæpe hoc verbum ubi antiquis placuit, recentioribus diſplicuit. Vide ad Livium.

439. *Remigi & vento, refert.*] Flor. quoque, ut alios fere omnes habere monuit H. Comelinus, *remigi & velo*. nam in repetitione vocabulorum luſit.

440. P. *Pervince quicquid*] Etruſcus: TAN. *Evince quicquid.* Virgilius: *concepit furias evicta dolore.* Et, *Tu lacrimis evicta meis.*

442. *Cum poſſim mori.*] Delrius interpretatur,. offerri poteſtatem cum ſummo mortis periculo conjunctam: vel, regnare ais me poſſe: atque adeo jam regno, quum mortis meæ penes me arbitrium ſit. H. Comelino reſpondet Thyeſtes, ſe vere regnare poſſe, quum mortem non timeat, occurratque libens ſuo fato, ex Choro & Agam. verſ. 606. Lipſius corrigit: *quin poſſum mori.* quod ſit, ſed fortaſſe mors in propinquo. Quod ex vulgata etiam colligit Gruterus. Vetat quoque Lipſium mutare vir ſummus, quum ſit è Stoicorum paradoxis, regem eſſe, qui mori didicit. Nihil horum voluit auctor, ſed Thyeſten fecit deteſtari regnum & mortem eo potiorem ducere. Itaque exaudiendum cum interrogationis nota: *cum poſſim mori?* Ego poſſim vel ſuſtineam regnare, cum poſſim rem tam gravem ac moleſtam vel morte evadere? Quiſquamne tam ſtultus ſit, ut cum ei ſit integrum mori, velit regnare? Vt apud Iuvenalem Sat 6. *Ferre potes dominam ſalvis tot reſtibus ullam? Cum pateant altæ caliganteſque feneſtræ? Cum tibi vicinum ſe præbeat Æmilius pons.* Ille regnet, qui non audet mori, & mavult in miſeriis & curis & ſplendida ſervitute vivere. Tale reſponſum, licet ex alia cauſa, putetur Germanici, qui cum à milite ſeditioſo ad imperium vocaretur, ferrum à latere deripuit, elatumque deferebat in pectus, ni proximi prehenſam dextram vi attinuiſſent.

 443. *Sam-*

Pliſth. Summa eſt poteſtas. *Thyeſt.* nulla, ſi cupias nihil.
Pliſth. Gnatis relinques. *Thyeſt.* non capit regnum duos.
Pliſth. Miſer eſſe mavult, eſſe qui felix poteſt?
Thyeſt. Mihi crede, falſis magna nominibus placent.
Fruſtra timentur dura. dum excelſus ſteti,
Nunquam pavere deſtiti, atque ipſum mei
Ferrum timere lateris. ô, quantum bonum eſt,
Obſtare nulli! capere ſecuras dapes
Humi jacentem! ſcelera non intrant caſas.
Tutuſque menſa capitur anguſta cibus.
Venenum in auro bibitur. expertus loquor,
Malam bonæ præferre fortunam licet.
Non vertice alti montis impoſitam domum,
Et eminentem civitas humilis tremit;

Nec

GRONOVII.

443. *Summa eſt poteſtas.* Th. *Nulla,*] Interpretantur nullam poteſtatem eſſe nullam cupienti: vel leg. *ſumma, ſi cupias nihil,* q. d. ſummam poteſtatem eſſe nihil cupienti. Potius, quum dixiſſet Tantalus, ſummam poteſtatem eſſe regnare, reſpondet Thyeſtes, regem, ſi abſit libido & improba cupiditas, ut abeſſe debet, nihil plus poſſe privato: neque enim ſibi permittit poſſe, & magis continetur reverentia famæ, nullum ei ſecretum indulgenti.

454. *Præferre fortunam licet.*] Si verum volumus, ſatis eſt, inquit, cauſæ, cur illam, quæ vulgo mala vocatur fortuna, bonæ præferamus. Non placet igitur, *libet.*

VARIORVM.

427. *Bene*] Quæ me docuerunt æquanimitatem & animi magnitudinem *Farnabius.*

430. *Sinum*] Metaph. ab iis qui ſinum vel gremium pandunt, captantes miſſilia, vel quæ decidunt. *Idem.*

431. *Redit;*] In gratiam redit. *Idem.*

433. *Tibi.*] Dignitati priſtinæ. *Idem.*

444. *Non capit*] Neque nos fratres capit neque vos capiet. *Nulla fides regni ſociis omniſque poteſtas Impatiens conſortis erit.* μία λόχμη οὐ τρέφει δύο ἐριθάκους. Non capit mundus duos ſoles. *Idem.*

449. *Lateris.*] Vel etiam ſatellitum, qui latus meum ſtipabant. *Idem.*

453. *Venenum*] *Nullis aconita bibuntur Fictilibus, tunc illa time cum pocula ſumes Gemmata.* Idem. *Expertus*] Vtramque fortunam expertus, adverſam & ſecundam. *Idem.*

455. *Non vertice alti montis*] Scena Argiva eſt. Cum vero Romæ agatur tragœdia, taxatur luxus Romanorum in ædificiis, piſcinis, balneis, agris, &c. & quæ ſequuntur ſtudio quodam deſumuntur è Senecæ epiſt 60.89.90.123. Hic, in humili fortuna cives non coërcentur arcibus in ſublimi poſitis. infra verſ. 640. *Idem.* Dictum videtur propter Valerium Poplicolam; qui, cum in ſumma Velia ædificaret, venit in ſuſpicionem affectati regni. itaque ne à civibus ſuis timeretur, non in planum modo ædes ſuas detulit, ſed etiam colli ipſi ſubjecit, id ſe facere inquiens, ut populus ſupra ſuſpectum ſe civem habitaret, & in Velia ædificarent, quibus melius publica libertas, quam ſibi patriæ liberatori, credebatur. Livius libro ſecundo. *Delrius.*

463. Non

Nec fulget altis ſplendidum tectis ebur;
Somnoſque non defendit excubitor meos:
Non claſſibus piſcamur; & retro mare
Jacta fugamus mole: non ventrem improbum
Alimus tributo gentium; nullus mihi
Ultra Getas metatur & Parthos ager:
Non thure colimur; nec meæ, excluſo Jove,
Ornantur aræ: nulla culminibus meis
Impoſita nutat ſilva; nec fumant manu
Suc-

GRONOVII.

463. *Non thure colimur;*] Caligulam, Domitianum alioſque imperatores taxari ait interpres. Scilicet ante nemini id contigit, non Iulio, non Auguſto, non Tiberio, non Claudio, non ipſi Neroni. Caligulam tamen feras: ſed cur adjecit Domitianum?

465. *Nec fumant manu*] O ſuaves hic interpretes! Stagna ajunt ſuccendi ut fundus dulcior dulciores reddat piſces. Tu ſcito de balneis domeſticis & ambitioſo in eas apparatu Poëtam loqui. Lipſius. Ammianus libro 16. ſcribit vaſtiſſima lavacra in urbe exſtructa, quæ dicebantur *Oceani*. Delrius.

VARIORUM.

457. *Ebur;*] Eburneum lacunar. *Farnabius.*

459. *Claſſibus*] *Dum gula ſævit Retibus aſſiduis penitus ſcrutante macello Proxima.* Idem. *Retro*] Fundamentis in mare jactis quæ ipſum mare anguſtent, & *Contracta piſces æquora ſentiant.* Idem. Exemplum præbet Surrentinum Pollii, apud Papinium lib. 2. Silv. *Delrius.*

460. *Ventrem improbum*] Gulam inſatiatam & delicatam. *Farnabius.* Vili ſumtu paſcimur: non egemus nec abutimur tributis aut publicis vectigalibus explendæ ingluviei, ut apud Athenæum lib. 4. Xerxes, & alii apud Boyſteum hiſtor. prodig. c. 25. huc pertinent iſta Satyrici: *Atque ita defecit noſtrum mare, dum gula ſævit Retibus aſſiduis, penitus ſcrutante macello Proxima, Tyrrhenum patitur nec creſcere piſcem. Inſtruit ergo focum provincia.* Seneca epiſt. 16. *Quamdiu ergo ſationibus implebimus magnarum urbium campos? quamdiu nobis populus metet? quamdiu unius menſæ frumentum multa navigia, & non quidem ex uno mari, ſubvehent? taurus pauciſſimorum jugerum paſcuis impletur. una ſilva elephantis pluribus ſufficit: homo & terrâ paſcitur & mari. quid ergo? tam inſatiabilem nobis alvum natura dedit, cum tam modica corpora dediſſet, &c.* Vix autem dubito, quin noſter hoc loco Caji gulam notare voluerit. ſic enim de illo; lib. de Conſolat. ad Helviam matrem cap. 9. *Cajus Cæſar, quem mihi videtur natura edidiſſe, ut oſtenderet, quid ſumma vitia in ſummâ fortunâ poſſent, centies ſeſtertio cœnavit uno die, & in hoc omnium adjutus ingenio, vix tamen invenit, quomodo provinciarum tributum una cœna fieret.* Delrius.

463. *Non thure*] Non uſurpamus divinos honores Diis veris negatos. *Farnabius.*

464. *Nulla culminibus*] Seneca l. 5. Declamat. *Alunt in ſummis culminibus mentita nemora, & navigabilium piſcinarum freta.* hæc parens: at filius epiſt. 123. *Non vivunt contra naturam, qui pomaria in ſummis turribus ſerunt: quorum ſilvæ in tectis domorum ac faſtigiis nutant; inde ortis radicibus, quo improbe cacumina egiſſent;* & Tibullus de iſtis hortis, lib. 3. Eleg. 3. *Et nemora in domibus ſacros imitantia lucos.* tales forte illi Babylonii penſiles, & alii Thebis, apud Plin. lib. 36. *Delrius.*

Succenſa multâ ſtagna: nec ſomno dies,
Bacchoque nox jungenda pervigili datur.
Sed non timemur. tuta ſine telo eſt domus.
Rebuſque parvis alta præſtatur quies.
Immane regnum eſt, poſſe ſine regno pati.

Pliſth.

GRONOVII.

467. *Bacchoque nox ducenda*] Etruſcus, *jungenda*. Id eſt, continuanda diei. Eſt enim *jungere* interdum idem quod continuare, connectere, perpetuum ducere. Sic enim apud Statium *junctam lunam* legimus pro duabus noctibus continuatis. Et apud eundem: *Sicut anhelabant, juncto ſudore, volantes Mars impellit equos.* Item, *Junge, puer, cyathos:* quod eſt, continenter da, alium poſt alium porrige. Livius l. 21. *ut non petiſſe Saguntinos, ſed rerum ſerie, finitimis domitis gentibus jungendoque tractus ad id bellum videri poſſet.* Juſtinus lib. 12. *cum diei noctem pervigilem junxiſſet.* Hippolyto: *jungitur ſemper nefas.*

468. *Sed non timemus.*] Omnes Mſſ. *timemur*. Gruterus ait hoc improbare nexum orationis. At non improbat, ſi cogitemus, ut ipſum *timeri* invidioſum eſt infeſtumque periculis, tam hercle & magis interdum quam *timere*, ſic etiam *non timeri* eſſe juxta jucundum, gratum ac tutum ſane ſapientibus quam *non timere*: ut non immerito iſtud pro maximo bono multis incommodis paupertatis obducat. Deinde quod ſequitur, *ſine telo tuta domus*, tam argumentum eſt nos non terrere quam non timere: adeo hæc implicita inter ſe ac propemodum indiviſa ſunt. Vnde Claudianus: *Annivites habeant arces, trepidique minentur.* Adde epiſt. 105. ubi inter cætera: *Illud, ne timearis, præſtabit tibi & fortunæ mediocritas & ingenii lenitas. cum te eſſe homines ſcient, quem offendere ſine periculo poſſint. Timeri autem tam domi moleſtum eſt quam foris; tam à ſervis quam à liberis. Nulli non ad nocendum ſatis virium eſt. Adjice nunc quod qui timetur, timet. nemo potuit terribilis eſſe ſecure.* Quinetiam ut priore parte verſus dicit, ſe non timeri, ita poſteriore, ſe non timere.

470. *Immane regnum eſt, poſſe ſine regno pati.*] Monſtraverunt hunc locum pro dubio & obſcuro Delrius & Gruterus & toto capite Adverſariorum Barthius. Grotius primus ei deterſit nubem: quod tanti putavit Heinſius, ut ſuis insereret notis: Salmaſius ipſum intulit meridiem: ita tres maximi viri, de quorum meritis, ut adoleſcentiæ noſtræ ducum, libenter loquimur, feliciter hic operas junxerunt. *Pati*, nullo adjecto nominis caſu, eſt durare, obdurare, ſuſtinere, καρτερεῖν, vivere & utcumque ſe habere. Sic Virgilius: *Certum eſt in ſilvis inter ſpelæa ferarum Malle pati.* Id eſt, καρτερεῖν ἐν ταῖς ὕλαις καὶ σπηλαίοις. Malo ſuſtinere duram & difficilem in antris & ſpeluncis vitam. Ex quo verſu ridicule vir doctus, pium & Chriſtianum uſum verbi *Pati*, cum morte Servatoris mundi & agonibus martyrum, & Chriſtiana pietate natum, etiam extra Eccleſiam Latinum fuiſſe probare contendit. Terentius Eunucho: *Verum ſi incipies, neque pertendes gnaviter, Atque ubi pati non poteris; quum nemo expetet, Infecta pace ultro ad eam venies.* Id eſt, durare & vivere ſine Thaide, ferre illam vitam ſolitariam, quam nunc tam fortiter tibi proponis. Idem Hecyra: *Fugere è conſpectu illico. Videre nolle, denique ubi non quit pati.* Vbi non poteſt diutius vivere cum ſocru, durare apud illam. Sic Hercule Oetæo v. 1523. *Quique ſub plauſtro patiuntur Vrſæ.* i. vivunt, durant. Vbi male Scaliger, *pariuntur*. Sic *poſſe pati ſine aliquo* eſt poſſe vivere ſine aliquo, perferre vel deſiderium perſonæ vel inopiam rei alicujus. *Pati poſſe ſine regno eſt immane regnum*, hoc eſt, poſſe æquo animo carere regno & potentia eſt magni regni & potentiæ inſtar: nam qui hoc poſſunt, carent laboribus & invidia & periculis, quibus regnantes,

ſed

Pliſth. Nec abnuendum eſt, ſi dat imperium Deus.
Thyeſt. Nec appetendum *Pliſth.* Frater, ut regnes, rogat.
Thyeſt. Rogat? timendum eſt. errat hic aliquis dolus.
Pliſth. Redire pietas, unde ſummota eſt, ſolet:
Reparatque vires juſtus amiſſas amor.
Thyeſt. Amat Thyeſten frater? æthereas prius
Perfundet Arctos pontus; & Siculi rapax
Conſiſtet æſtus unda, & Ionio ſeges
Matura pelago ſurget; & lucem dabit
Nox atra terris: ante cum flammis aquæ,
Cum morte vita, cum mari ventus fidem
Fœduſque jungent. *Pliſth.* Quam tamen fraudem times?
Thyeſt. Omnem. timori quem meo ſtatuam modum?

Tan-

GRONOVII.

ſed magis regnandi avidi, ſunt expoſiti: fruuntur autem quiete & tranquillitate, qua illi carent utrique. Sic Lucanus, *ſine rege pati poſſe*, pro poſſe ferre libertatem: quod non poterant Cappadoces apud Iuſtinum, nec Iunii Vitelliique apud Livium. Hoc genus loquendi Patri Controv. 9. & filio Senecis Nat. quæſt. 3. reſtituimus. Terentius Heautont. *Non poſſum pati, quin tibi caput demulceam.* Non contineo me: nequeo durare. Auctor de bello Africano: *miles hic non potuit pati, quin ſe armatum beſtia offerret.* Tale eſt & illud Plauti Menæchmis a. 5. ſc. 1. *Non patiar præterhac, Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam.* Vbi vulgo male poſt τὸ *præterhac* τελεία ὑποστιγμὴ ponitur, & diſcerpitur continua periodus. Nihil me, inquit, tenebit, quo minus malim eſſe vidua, quam cum tali viro nupta. Sic *Patiens*, qui obdurat, contentus anguſtiis præſentibus, Horatio lib. 1. Sat. 1. *& illis utitur arte Quaſitis patiens.* Vbi corrigere Lambinus voluit, *ſapiens:* ſed merito rejectus à I. Douza majore, accommodante ſimilem locum ex lib. 2. Sat. *quid te juvat, inquit, amice, Prærupti nemoris patientem vivere dorſo?*

VARIORVM.

466. *Nec ſomno*] Non contra naturam viventes diem ſomno, noctem compotationibus tranſigimus, Epiſt. Sen. 222. *Farnabius.*

468. *Sed non timemus.*] Noſtri fere *timemur*; quod improbat nexus orationis. An fuit? *timetur.* Ita certe extat in Mſſ. uno: neque aliter Commentaria Bernardini. *Gruterus.*

469. *Rebuſque*] Humili fortunæ. *Farnabius.*

470. *Poſſe ſine regno pati*] Maximum imperium eſt poſſe regno ſine difficultate carere. ſic Lucan. *Non poſſunt ſine rege pati.* Idem.

472. *Frater,*] Neque enim ut appetas opus eſt, cum frater ut regnes roget. *Idem.*

475. *Iuſtus*] Neceſſarius, ut amor fratrum poſt iras firmius reſarcitur. *Idem.*

476. *Æthereas*] Nunquam fiet ut amet. *impoſſibilis conditio negat.* Idem.

477. *Arctos*] Vrſæ ſidera arctico circulo incluſæ non deſcendunt ſub Horizontem noſtrum, non itaque tingi videntur in æquore, ut ceteræ ſtellæ. *Idem. Siculi*] Fretum illud rapidiſſimum inter Italiam & Siciliam prius quieſcet. *Idem.*

Tantum poteſt, quantum odit. *Pliſth.* In te quid poteſt?
Thyeſt. Pro me nihil jam metuo: vos facitis mihi
Atrea timendum. *Pliſth.* Decipi captus times?
Serum eſt cavendi tempus in mediis malis.
Thyeſt. Eatur: unum genitor hoc teſtor tamen;
Ego vos ſequor, non duco. *Pliſth.* Reſpiciet Deus
Bene cogitata. perge non dubio gradu.

GRONOVII.

484. *Quantum poteſt, tantum odit.*] Solus Delrius hic obſervat in aliis codd. eſſe: *Tantum poteſt, quantum odit.* Cæteri ne tralaticia quidem mentione dignam hanc ſcripturam cenſuere. At ego vix ullum vidi paullo melioris notæ (vidi autem variis in locis plurimos, nec paucos integros contuli) in quo non ſic legeretur. Et ſane diligentius conſideranti vulgatæ ſenſus plebejus ac futilis videtur. Alter hic eſt: Vis ſcire quam fraudem timeam? Nullam non timeo. Vis ſcire quis ſit mihi modus timendi? nullus. Neque enim ſcelus eſt ullum tantum, neque ulla fraus tam deteſtabilis, quod ſcelus, quamque fraudem in ſe admittere ille vereatur. Denique tantum poteſt fraudis ac ſcelerum concipere, quantum in me ſuſcepit odii: id autem infinitum eſt, & neque rationem neque terminum habet.

489. *Reſpiciat Deus Bene cogitata.*] Flor. *Reſpiciet.* quod ſpei ac fiduciæ juvenis magis convenit.

VARIORUM.

485. *Pro me*] De me, qui mortem contemno, ſecurus: de vobis ſolicitus ſum. *Farnabius.*

487. *Serum eſt*] Cum vero nimis appropinquaris, ſerum eſt jam reverſum tibi conſulere, perge itaque. *Idem.* Et iſtum verſum patri potius dederim quam filio. *Gruterus.*

488. *Eatur:*] Al. volunt verbum illud *Eatur* eſſe Pliſth. & Thyeſt. incipere, *Vnum genitor, hoc teſtor tamen.* Sed continenter hæc Thyeſtes dicit. evictus tandem ſuadela ſive precibus liberorum. Age, inquit, eamus, tamen ego hoc pater vobis teſtor, ſequi me, non ducere. *Farnabius.*

489. *Ego*] Proteſtor vos mihi duces præiviſſe; me invitum ſubſecutum. *Delrius.*

ATREUS. THYESTES. PLISTHENES.

TANTALUS F. & Tertius Frater, } Mutæ Perſonæ.

Tacite ſibi applaudit Atreus irretitum fratrem, cui obviam procedit, & ſimulata in gratiam reditione eum circumvenit.

Atr. Plagis tenetur cluſa diſpoſitis fera.
Et ipſum, & una generis inviſi indolem
Junctam parenti cerno. jam tuto in loco
Verſantur odia: venit in noſtras manus

Tan-

VARIORUM.

491. *Fera*] Thyeſtes. *Farnabius.*

492. *Generis*] Filios patrem malum vultu & indole referentes. *Idem.*

504. *Cum*

Tandem Thyeſtes; venit, & totus quidem.
Vix tempero animo, vix dolor frenos capit.
Sic cum feras veſtigat, & longo ſagax
Loro tenetur Umber, ac preſſo vias
Scrutatur ore; dum procul lento ſuem
Odore ſentit, paret, & tacito locum
Roſtro pererrat: præda cum propior fuit;
Cervice tota pugnat, & gemitu vocat
Dominum morantem, ſeque retinenti eripit.
Cum ſpirat ira ſanguinem, neſcit tegi.
Tamen tegatur. aſpice, ut multo gravis
Squallore vultus obruat mœſtos coma:
Quam fœda jaceat barba. præſtatur fides.
Fratrem juvat videre: complexus mihi
Redde expetitos. quidquid irarum fuit,
Tranſierit. ex hoc ſanguis ac pietas die
Colantur: animis odia damnata excidant.

Thyeſt.

GRONOVII.

504. *Cum ſpirat ira ſanguinem,*] Quod ex margine Baſil. & Eibio refert Delrius; *ſperat*, confirmat Etruſcus. Quum homo iratus & vindictæ cupidus confidit adeſſe tempus hauriendi ſanguinis hoſtilis, difficulter animum diſſimulat.

507. *Præſtatur fides.*] Ab Atreo, an Thyeſte, quærit Gruterus, & ſtatim, ab Thyeſte puto. Immo ab Atreo. Cicero Famil. lib. 1. ep. 9. *Ut officium meum memoremque in bene meritos animum fidemque fratris mei præſtarem.* lib. 5. ep. 11. *De Dionyſio, ſi me amas, conſice. quamcumque ei fidem dederis, præſtabo.* De divinat. lib. 2. *Virtutis auſpiciis video eſſe uſum Dejotarum, quæ vetat ſpectare fortunam, dum præſtetur fides.* Flor. tamen, *Præſtetur.* Hæc inde, *Aſpice ut multo*, clariore voce loquitur, ita ut frater exaudire poſſit: atque hoc ultimo quaſi ſibi ſuiſque imperat, ut præſtent fidem, quam nomine ejus filii dederant.

VARIORUM.

495. *Totus*] Cum filiis. *Farnabius.*

498. *Vmber*] Etſi Argivæ Scenæ magis conveniſſet Spartanus aut Moloſſus. cum tamen Romæ agatur, non multum refert, ſi Vmbrum ut notæ ſagacitatis canem citet. *Idem.* *Preſſo*] In terram inclinato. *Idem.*

501. *Roſtro*] Vſitatius de avibus dicitur, ſed & de quadrupedibus, cum à *Rodo* deſcendat, & de ipſo homine, quod etiamdum in Hiſpanico *roſtro* manet. *Id.*

502. *Et geſtu vocat*] Antiquitus, *gemitu*, ſic m. s. ſic Interpres vetuſtior. ſequioris ævi, *& geſtu vocat.* male. neque unquam venaticis canibus adfuere. qui defendunt: vere enim tum gemunt. *Gruterus.*

504. *Spirat*] Affectat. *Farnabius.*

505. *Aſpice*] *Superiora apud ſe, quæ ſequuntur converſus ad fratrem loquitur.*

507. *Præſtatur*] Præſto tibi fidem, quam nunciarunt tibi filii mei. *Farn.*

510. *Sanguis*] Neceſſitudo ſanguinis. *Idem.*

518. *Pe-*

Thyeſt. Diluere poſſem cuncta, niſi talis fores.
Sed fateor, Atreu, fateor, admiſi omnia
Quæ credidiſti. peſſimam cauſam meam
Hodierna pietas fecit. eſt prorſus nocens,
Quicunque viſus tam bono fratri eſt nocens.
Lachrimis agendum eſt: ſupplicem primus vides.
Hæ te precantur pedibus intactæ manus.
Ponatur omnis ira, & ex animo tumor
Eraſus abeat: obſides fidei accipe
Hos innocentes. *Atr.* Frater, à genubus manus
Aufer, meoſque potius amplexus pete.
Vos quoque, ſenum præſidia, tot juvenes, meo
Pendete collo. ſquallidam veſtem exue,
Oculiſque noſtris parce, & ornatus cape
Pares meis: lætuſque fraterni imperii
Capeſſe partem. major hæc laus eſt mea,
Fratri paternum reddere incolumi decus.
Habere regnum, caſus eſt: virtus, dare.
Thyeſt. Dii paria, frater, pretia pro tantis tibi
Meritis rependant. regiam capitis notam
Squallor recuſat noſter, & ſceptrum manus

Infau-

GRONOVII.

518. *Pedibus intacta manus.*] Sic liber optimus: non *injecta*, *injuncta*, *victa*, *vincta*.

523. *Senum præſidia, vos juvenes,*] Reſtitue ex Mſſ. & editis antiquis, *tot juvenes*. Non inane vocabulum *tot*. Statius ad Iulium Menecratem: *Tot dominis clamata domus.* Hi quoque non ultra tres erant. Ibidem: *— ulterius ſed enim producere queſtus Non licet. en hilaris circumſtat turba tuorum, Defenſatque patrem. quem non hoc agmine vincas.* Vox tenerrima Peponillæ ad Veſpaſianum apud Dionem: *Ταῦτα κὶ ἐγέννασα ἐν τῷ μνημείῳ κὶ ἔθρεψα, ἵνα σε πλείονες ἱκετεύσωμεν.*

VARIORVM.

512. *Diluere*] Excuſare quidem admiſſa mea conarer; ſi te adeo placabilem & ad veniam facilem non cernerem, jam itaque fateor. *Farn.*

514. *Peſſimam*] Tua in me pietas quanto major, tanto mea in te ſcelera ſunt graviora. *Idem.*

518. *Intactæ manus*] Quæ ſupplices hucuſque nullius pedes tetigere; tu enim primus me ſupplicem vides. *Idem.*

523. *Vos juvenes,*] Alii leg. *tot juvenes.* i. Tres: Pliſthenes qui loquebatur, Tantalus, & natu minimus, mutæ perſonæ, verſ. 715. 723. & 737. infrà. *Idem.*

525. *Oculiſque*] Ne videant, non ſine lacrymis, ſquallorem tuum. *Idem.*

528. *Paternum*] Regnum. *Idem.*

531. *Regiam*] Regni inſigne diadema. inf. verſ. 543. *Idem.*

532. *Recuſat*] Vide Hercul. Fur. verſ. 1192, & 137. *Idem.*

541. Niſi

Infauſta refugit. liceat in media mihi
Latere turba. *Atr.* Recipit hoc regnum duos.
Thyeſt. Meum eſſe credo, quidquid eſt, frater, tuum.
Atr. Quis influentis dona Fortunæ abnuit?
Thyeſt. Expertus eſt quicunque quam facile effluant.
Atr. Fratrem potiri gloria ingenti vetas?
Thyeſt. Tua jam peracta gloria eſt, reſtat mea.
Reſpuere certum eſt regna conſilium mihi.
Atr. Meam relinquam, niſi tuam partem accipis.
Thyeſt. Accipio. regni nomen impoſiti feram:
Sed jura & arma ſervient mecum tibi.
Atr. Impoſita capiti vincla venerando gere.
Ego deſtinatas victimas Superis dabo.

GRONOVII.

541. *Niſi tuam partem accipis.*] Fl. *vi tuam.*

VARIORVM.

534. *Turba.*] Plebe. *Farn.*

540. *Reſpuere*] Certum eſt mihi conſilium regna quamvis oblata renuere. *Id.*

543. *Iura*] Quæcunque ad pacem ſive ad bellum ſpectant, illa omnia ut & ego ipſe tibi inſerviemus. *Idem.*

544. *Vincla*] Redimiculum ſive faſciam ex panno precioſiſſimo, ſic & Græce διάδημα à διαδέω revincio. *Idem.*

CHORUS.

Inſerviens actui præcedenti Chorus Atrei collaudat pietatem, quæ ſimultates & diſſidia fratrum compoſuit, non ſecus ac ſerenitas tempeſtatem ſequuta.

Credat hoc quiſquam? ferus ille & acer,
Nec potens mentis, truculentus Atreus,
Fratris aſpectu ſtupefactus hæſit.
Nulla vis major pietate vera eſt.
Jurgia externis inimica durant,

Quos

GRONOVII.

546. *Credat hoc quiſquam?*] Ep. 97. *Credat hoc quiſquam? qui damnabatur uno adulterio, abſolutus eſt multis.* Epiſt. 91. *Quis hoc credat, ubique armis quieſcentibus, Lugdunum, quod oſtendebatur in Gallia, quæri?*

VARIORVM.

547. *Nec potens*] Affectibus, non rationi parens. *Farnabius.*

563. *Pal.*

Quos amor verus tenuit, tenebit.
Ira cum magnis agitata cauſis
Gratiam rupit, cecinitque bellum;
Cum leves frenis ſonuere turmæ,
Fulſit hinc illinc agitatus enſis;
Quem movet crebro furibundus ictu
Sanguinem Mavors cupiens recentem;
Opprimit ferrum, manibuſque junctis
Ducit ad pacem pietas negantes.
Otium tanto ſubitum è tumultu
Quis Deus fecit? modò per Mycenas
Arma civilis crepuere belli.
Pallidæ natos tenuere matres;
Uxor armato timuit marito,
Cum manum invitus ſequeretur enſis,
Sordidus pacis vitio quietæ.
Ille labentes renovare muros;
Hic ſitu quaſſas ſtabilire turres;
Ferreis portas cohibere clauſtris
Ille certabat; paviduſque pinnis
Anxiæ noctis vigil incubabat.
Pejor eſt bello timor ipſe belli,
Jam minæ ſævi cecidere ferri;

Jam

GRONOVII.

563. *Pallida matres timuere natis;*] Flor. ordine verborum quoque commutato: *Pallidæ natos tenuêre matres.* Ex Virgilii, *Et pavidæ matres preſſere ad pectora natos.* Vnde & Statius: *Ipſa ſuum genitrix curvo delphine vagantem Arripuit frenis, gremioque Palamona preſſit.* Vidit & Delrius.

571. *Anxiæ nocti vigil*] Immo *noctis*, ut habet Etruſcus: non enim nocti, ſed murorum pinnis incubabat.

VARIORVM.

552. *Ira*] Conſanguineos, etſi ad tempus acerrime diſſideant, pietas tamen & verus amor in gratiam reducit, alios non item. *Farnabius.*

556. *Quem movet*] Quem enſem ſtrinxit vibravitque ira belli, hanc in vaginam recondit & comprimit pietas. *Idem.*

563. *Tenuere*] *Tenere* eſt aut complecti, adprimere ad pectus infantes, aut inhibere ne ruerent ad bellum adoleſcentes. *Gruterus.*

565. *Invitus*] Civilem ſcilicet hauſturus ſanguinem. *Farnabius.*

566. *Sordidus*] Rubiginoſus. *Idem.*

570. *Pinnis*] Murorum minis. *Id.*

580. *At*

Jam ſilet murmur grave claſſicorum;
Jam tacet ſtridor litui ſtrepentis;
Alta pax urbi revocata lætæ eſt.
Sic ubi ex alto tumuere fluctus,
Brutium Coro feriente pontum;
Scylla pulſatis reſonat cavernis,

Ac

GRONOVII.

580. *Ac mare in portu timuere*] Ita & vetuſtiſſimæ membranæ, non *intortum*, vel *in totum*: eædemque ſequenti verſu *hauſtum*, non *auſter*, ut junctæ umbone phalanges codicum nugatoriorum, ſi cum uno illo comparentur. Ioculare autem, *auſtrum Charybdis* dici violentiam Charybdis. Scilicet non Senecam, ſed fabulatorem illum decuiſſet hæc elegantia, qui ſperavit ſe mire locutum eſſe, cum dixit: *quid aget tanta caloris hiems?* Si omnino turbare hic *auſtrum* illum oporteret, ſcriberemus: *Quod rapax auſtro revomit Charybdis*. Nempe auſtro flante. Ovidius: *auſtroque agitata Charybdis*. Iuvenalis Sat. 5. *nam dum ſe continet auſter, Dum ſedet, & ſiccat madidas in carcere pennas Contemnunt ipſam temeraria lina Charybdim.* Sed glandes legimus ac digerimus jam inventis frugibus. Epiſt. 79. *quicquid illo freti turbine arreptum eſt, per multa millia trahi conditum, & circa Tauromenitanum litus emergere.*

VARIORUM.

574. *Claſſicorum*;] Claſſicum olim buccinâ ſeu cornu ſolitum cani, & convocationis militum ad bellum inſtans ſignum: ſed prœlii conferendi ſignum, tubâ dabatur: litui, opinor, ipſam buccinam comitabantur vel præcedebant. ſignificat hoc Lucanus lib. 7. —*ſtridulus aër Eliſus lituis, conceptaque claſſica cornu: Tunc auſa dare ſigna tuba*— Aperte etiam Iſidorus lib. 17. Origin. c. 4. qui Lucano lucem aliquam tribuit his verbis: *Inter tubam autem & buccinam veteres diſcernebant. nam buccina inſonans ſollicitudinem ad bella denunciabat. Virg.* —*qua buccina ſignum Dira dedit. Tuba autem prælia indicabat, ut*: At tuba terribilem ſonitum dedit ære canoro. *Cujus ſonitus varius eſt, nam interdum canitur ut bella committantur; interdum ut inſequantur eos, qui fugiunt; interdum receptui. nam* receptus *dicitur, quo ſe exercitus recipit: unde & ſigna receptui canere dicuntur.* Claſſica *ſunt cornua, quæ concinendi cauſa erant facta, & à calando claſſica dicebantur. de quibus Virgilius*: Claſſica namque ſonant. *Apud Amazonas autem non tubâ, ſicut à regibus, ſed à reginâ ſiſtro vocabatur feminarum exercitus.* Gloſſar. Græco-Latinum, ἀδειφερὴς σάλπιγξ. *Claſſica.* De Claſſicum canendi modo, nonnulla Dion Caſſius lib. 47. hiſt. Auguſtæ: ita tamen, ut tubæ & claſſici differentiam aperte confundat, ſi recte N. interpretatur. Etſi generali vocabulo buccinator, tubicinem & cornicinem comprehendat; proprie tamen tuba æneatorum eſt, buccina cornicinum. Cornua lituis plerumque conjungunt, ut hîc Seneca, & Lucanus loco citato, & Horatius quando minaci cornuum murmuri addit lituos ſtrepentes; etſi etiam lituo tubæ ſonitum permiſcuit. *Delrius.*

575. *Litui ſtrepentis*;] Lituus incurvus erat, auctore Feſto, ideo ſonum ſtreperum & acutum edebat. Ennius: *Inde loci lituus ſonitus effudit acutos.* idcirco ait *ſtrepentis.* imitatus Horatium, qui 2. carmin. ait, *Iam nunc minaci murmure cornuum Perſtringis aures, jam litui ſtrepunt.* Idem.

578. *Coro*] Vento ab Occaſu ſolſtitiali flante, adverſus Aquilonem, excitante jam mare, quod Brutios alluit Italiæ extremos juxta fretum Siculum. *Farnabius.*

579. *Scylla*] Saxum in freto Siculo. quod fluctuum concurſu & illiſione in ſcopulos reſonans dedit locum fabulæ de Scylla Phorci filia in monſtrum hoc converſa, canibus pube tenus ſuccincta. *Idem.*

580. *Mare*

Ac mare in portu timuere nautæ,
Quod rapax hauſtum revomit Charybdis;
Et ferus Cyclops metuit parentem
Rupe ferventis reſidens in Ætnæ,
Ne ſuperfuſis violetur undis
Ignis æternis reſonans caminis;
Et putat mergi ſua poſſe pauper
Regna Laërtes, Ithaca tremente.
Si ſuæ ventis cecidere vires,
Mitius ſtagno pelagus recumbit;
Alta quæ navis timuit ſecare
Hinc & hinc fuſis ſpacioſa velis,

Strata

VARIORVM.

580. *Mare in portu*] Cum Scylla ſævit, & tempeſtas ubique atrox: nautæ vix in portu ſecuros ſe putant, illic etiam timent. at cum ſerenum rediit, non ſolum naves, ſed & cymbæ (ut infra ſequitur) perſultant, & ludunt in illo ipſo freto. *Farnabius.*

581. *Quod rapax*] Ab Homero Odyſſ. μ'. δῖα χάρυβδις ἀναῤῥοιβδεῖ μέλαν ὕδωρ τρὶς μὲν γὰρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναροιβδεῖ Δεινὸν — quæ ſic expreſſit P. Virgilius Æneid. 3. — *Charybdis Obſidet, atque imo barathri ter gurgite vaſtos Sorbet in abruptum fluctus, rurſuſque ſub auras Erigit alternos, & ſidera verberat unda.* Delrius.

582. *Cyclops*] Polyphemus timet ne pater ſuus Neptunus, id eſt, mare extinguat ſemper ardentes fornaces Ætnæ. *Farnabius.* Conon in Heraclea ſcribit Polyphemi patrem fuiſſe Elaſum; quem Andron Teïus, in lib. de affinitatibus, Elatam appellat; Homer. Odyſſ. α'. Euripides in Cyclope, Apollonius I. Argonaut. & Lucianus in dialog. marinor. deor. Neptunum fuiſſe dicunt. quod noſter hic ſequitur: forte quia ut Tzetza chil. 2. hiſtor. 51. ſcribit, τὰς δυμικὰς γὰρ σύμπασας καὶ πάντας τὰς ἀνδρείας, ἤτοι καὶ φίλας, ἐραςὰς φασὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Præterea recte noſter per Neptunum voluit vim maris ſignificare. nam Cicero lib. I. de nat. deor. ex Chryſippi ſententia prodidit Neptunum nihil eſſe aliud quam ſpiritum qui mare commovet. *Delrius.*

583. *Ferventis*] Ætnæi incendii cauſam tradit Lucretius lib. 6. his verſibus: — *primum totius ſubcava montis Eſt natura fere, ſilicum ſuffulta cavernis: Omnibus eſt porro in ſpeluncis ventus & aër, &c.* addit Claud. lib. I. de raptu Proſerp. *Quæ ſcopulos tormenta rotant? quæ tanta cavernas Vis glomerat? quo fonte ruit Vulcanius ignis? Sive quod obicibus diſcurrens ventus opertis Offenſo per ſaxa ruens rimoſa meatu, Dum ſcrutatur iter, libertatemque repoſcens Putrida multivagis populatur flatibus antra: Seu mare Sulphurei ductum per viſcera montis Oppreſſis igneſcit aquis & pondera librat, &c.* Auctor libri de mundo docet terram multos flatus & ignis fontes in ſe continere; quorum alii ſub terra ſint occulti & obſcuri, alii vero, ἀναπνόας ἔχουσι καὶ ἀναφυσήσεις, ὥσπερ Λιπάρα τε καὶ Αἴτνη καὶ τὰ ἐν Αἰόλου νήσοις. Delrius.

586. *Putat*] Timetque ſuæ inſulæ ne mergatur, Laërtes, ſeu quis alius Rex Ithacæ, eſt enim *Prolepſis ex perſona poëtæ, necdum enim erat Laërtes.* Farn.

590. *Alta*] Maria, quæ modo procelloſa, non auſa eſt tentare valida & velivola navis, modo pacata, etiam cymbæ pervia facta ſunt. *Idem.*

598. *Ima*

Strata ludenti patuere cymbæ:
Et vacat merſos numerare piſces;
Hic ubi ingenti modo ſub procella
Cyclades pontum timuere motæ.
Nulla ſors longa eſt, dolor ac voluptas
Invicem cedunt. brevior voluptas.
Ima permutat levis hora ſummis.
Ille qui donat diadema fronti,
Quem genu nixæ tremuere gentes,
Cujus ad nutum poſuere bella
Medus, & Phœbi propioris Indus;
Et Daæ Parthis equitem minati;
Anxius ſceptrum tenet, & moventes
Cuncta divinat metuitque caſus
Mobiles rerum, dubiumque tempus.
Vos, quibus rector maris atque terræ

Jus

GRONOVII.

598. *Ima permutat brevis hora*] Non Gruteri modo omnes, ſed etiam Etruſcus, *levis hora*. Id eſt, inconſtans fortuna in horas varians. Vt enim *tempus*, *dies*, ſic & *hora* pro fortuna.

603. *Et Daca Parthis equitem*] Hic quoque liber optimus: *Daha*. Genus eſt, uti dictum, finitimum Parthis: equis inhærens, perinde ut illi: ſed eiſdem ferocius, ut vere Scythicum, nec delicatiore Aſia, ut nonnihil Parthi, emollitum. Ideo *equitem minari Parthis* dicuntur, tanquam formidabilem, quamvis & huic equeſtri populo. Statim idem liber optimus, ut Lipſianus: *& moventes cuncta divinat*: probaveruntque merito Lipſius & Scaliger. Quid opus eſt turba, ubi conſtat de optimis? Nec libet vellere aures ſermonem reſpuentes. Age, vel ſolutis eum numeris conſidera: *& caſus rerum mobiles* valde ipſos, ſecum autem *moventes cuncta* prævidet atque extimeſcit. Sic regi ab eo qui regitur, indignamur: ſic Martialis ſe ſalutatum ire ad eum, qui ante ierit ſalutatum. Epiſt. 94. *Oſtendas ex conſtitutione vulgi beatos, in iſto invidioſo faſtigio ſuo trementes & attonitos, longeque aliam de ſe opinionem habentes, quam ab aliis habetur. Nam quæ aliis videntur excelſa, ipſis prærupta ſunt. Itaque exanimantur & trepidant, quoties deſpexerunt in illud magnitudinis ſuæ præceps. Cogitant enim varios caſus, & in ſublimi maxime lubricos: tunc appetita formidant, & quæ in illos graves aliis reddit, gravior ipſis felicitas incumbit.* Hic *lubrici*, qui illic, *mobiles*. Poſſes alioqui non inepte facere *Flebiles*.

VARIORUM.

595. *Cyclades*] Inſulæ illæ in cycli formam diſpoſitæ in mari Ægæo ventis motæ timuere, ne abſorberentur. *Farnabius.*

599. *Fronti,*] Qui aliis regna diſtribuit. *Idem.*

600. *Quem genu*] Cujus arbitrio & imperio parent remotiſſimæ gentes Medi, Perſæ, Parthi, Indi directis Solis radiis viciniores; *reſpicit autem Poëta imperatores Romanos, maxime Neronem quocum fœdus percuſſerunt reges externi, & à quo Tiridates diadema accepit.* Idem.

Jus dedit magnum necis atque vitæ,
Ponite inflatos tumidoſque vultus:
Quidquid à vobis minor extimeſcit,
Major hoc vobis dominus minatur.
Omne ſub regno graviore regnum eſt.
Quem dies vidit veniens ſuperbum,
Hunc dies vidit fugiens jacentem.
Nemo confidat nimium ſecundis,
Nemo deſperet meliora lapſis.
Miſcet hæc illis, prohibetque Clotho
Stare fortunam. rotat omne fatum.
Nemo tam divos habuit faventeis,
Craſtinum ut poſſit ſibi polliceri.
Res Deus noſtras celeri citatas
Turbine verſat.

VARIORVM.

608. *Ius*] Deus. *Farnabius.*

611. *Major*] Imperium. *Idem.*

612. *Omne*] *Regum timendorum in proprios greges, reges in ipſos imperium eſt Iovis.* Idem.

613. *Veniens*] Oriens. *Idem.*

614. *Fugiens*] Occidens. *Idem.*

616. *Meliora*] In rebus adverſis. *Idem.*

617. *Hæc illis*] Adverſa ſecundis. *Idem.*

Clotho] Vna è Parcis. Herc. Fur. 558. *Id.*

618. *Stare*] Diu in eodem ſtatu manere. *Idem.*

622. *Turbine*] Volubilitate. *Idem.* Turbo celerior & concitatior eſt vento. De turbine Seneca lib. 7. nat. quæſt. cap. 9. *mira velocitas ejus & mira brevitas eſt.* quid ſit docet, inquiens: *efficit turbinem, plurium ventorum inter ipſos luctatio.* Delrius.

ACTVS QVARTVS.

NVNCIVS. CHORVS.

Crudele Atrei facinus & epulas nefandas, in quibus apponebantur Thyeſtæ ſui liberi, digna quæ ex oculis ſpectatorum ſublata intus gererentur, narrat nuncii facundia præſens.

Nunc. Quis me per auras turbo præcipitem vehet,
Atraque nube involvet, ut tantum nefas
Eripiat oculis? ô domus, Pelopi quoque
Et Tantalo pudenda! *Chor.* Quid portas novi?
Nunc. Quænam iſta regio eſt, Argos & Sparte pios Sor-

GRONOVII.

627. *Argos & Sparte impios*] Sic fecit Gruterus è Pall. quum eſſet antea: *Sparte & Argos:* quod hoc minus conveniret τῷ *Sortita.* Recte ille: ſed ut omne mendum è verſu tollatur, ſcribe cum Etruſco: *Argos, & Sparte pios Sortita fratres.* Puta Caſtorem & Pollucem.

Sortita fratres? & maris gemini premens
Fauces Corinthos? an feris Iſter fugam
Præbens Alanis? an ſub æterna nive
Hyrcana tellus? an vagi paſſim Scythæ?
Quis hic nefandi eſt conſcius monſtri locus?
Chor. Effare: & iſtud pande, quodcumque eſt malum.
Nunc. Si ſteterit animus, ſi metu corpus rigens
Remittet artus. hæret in vultu trucis
Imago facti. ferte me inſanæ procul
Illo procellæ; ferte, quo fertur dies
Hinc raptus. *Chor.* Animos gravius incertos tenes.
Quid ſit, quod horres, ede, & auctorem indica.
Non quæro quis ſit, ſed uter. effare ocius.

Nunc.

GRONOVII.

lucem. Phœniſſis: *Spartenque fratre nobilem gemino.* Hinc belle Statius Iovem inducit loquentem de inſtanti Thebanorum fratrum certamine: *Ledæi videant neu talia fratres.* Ne tam pii exemplum impietatis norint in fratribus.

629. *An feris Iſter fugam Præbens Alanis?*] Interpretantur Danubium fuga celeri fluentem per Alanos crudeliſſimos Scythiæ populos. At Senecæ *Iſter præbens fugam*; qui citatum acceſſum & receſſum dat vagis illis populatoribus hiberno tempore quum conglaciatus eſt. *Fuga* huic auctori quævis velox itio. Habet compluries in Naturalibus Quæſtionibus.

632. *Quis hic nefandi eſt conſcius, &c.*] Hunc verſum in eadem Nuntii perſona continuat Flor. & ſolum ſequentem dat Choro. Haud dubie commodius. Et obſervavit Delrius.

639. *Effer, auctorem indica*] Flor. cum illis facit, qui, *ede & auctorem indica.* Non tam vivide, inquit Gruterus. Oro te, propter quid? Oedipo: *Quem memoret, ede, Phœbus.* Hippolyto: *Quis, ede, noſtri decoris everſor fuit.*

VARIORVM.

625. *Pelopi*] Vel ipſis crudelibus tyrannis erubeſcenda. *Farnabius.*

627. *Quænam*] Civiliſne Græcia an barbara Scythia? *Idem.*

628. *Maris*] Corinthus ſita in Iſthmo, i. in anguſtiis inter Ægæum & Ionium maria. *Idem.*

630. *Alanis?*] Hi juxta Plinium & Ammianum Sarmatiam Europæam incoluerunt; juxta alios vel Daciæ partem, vel ulterioris Scythiæ. Alanorum formam habes apud Claudianum, de bello Gethico: *Cui natura breves animis ingentibus artus Finxerat, immanique oculos infecerat ira: Vulneribus pars nulla vacat, reſciſſaque contis Gloria fœdati ſplendet jactantior oris.* Lucanus lib. 10. feritatis & crudelitatis exempla, Mauros, Scythas, & Alanos proponit. *Delrius.* *An ſub æterna nive*] An perenni nive vexata adeoque inculta & fera Hyrcania, pardis & tigribus famoſa? *Farnabius.*

631. *Vagi*] Vide Herc. Fur. v. 532. *Id.*

634. *Si ſteterit*] Si animus ſe collegerit & firmarit, corporis jam metu ſtupidi organis & membris reſolutis. *Idem.*

635. *Hæret*] Etiamdum ante oculos verſatur trucis imago facti. *Idem.*

637. *Illo*] Ad Antipodas, ad alterum Hemiſphærium. *Idem.*

638. *Animos*] Morando & refugiendo, in graviori metu animos noſtros ſuſpendis. *Idem.*

640. *Non quæro*] Procul dubio alter eſt è fratribus. ſed uter? *Idem.*

Nunc. In arce ſumma Pelopeæ pars eſt domus
Converſa ad Auſtros; cujus extremum latus
Æquale monti creſcit, atque urbem premit,
Et contumacem regibus populum ſuis
Habet ſub ictu: fulget hic turbæ capax
Immane tectum, cujus auratas trabes
Variis columnæ nobiles maculis ferunt.
Poſt iſta vulgo nota, quæ populi colunt,
In multa dives ſpatia diſcedit domus.
Arcana in imo regio ſeceſſu patet,
Alta vetuſtum valle compeſcens nemus,
Penetrale regni. nulla qua lætos ſolet
Præbere ramos arbor, aut ferro coli:
Sed taxus, & cupreſſus, & nigra ilice
Obſcura nutat ſilva; quam ſupra eminens
Deſpectat alte quercus, & vincit nemus.
Hinc auſpicari regna Tantalidæ ſolent,
Hinc petere lapſis rebus & dubiis opem.
Affixa inhærent dona: vocales tubæ;
Fractique currus; ſpolia Myrtoi maris;

Victæ-

GRONOVII.

641. *Pelopis una eſt pars domus*] Aſſentior magis veteri: *Pelopea pars eſt domus.* nam *Pelopeum* brevi penultima, ut *Dioneum* Catullo.

658. *Lapſis*] Flor. *laſis.* Ut & ſupra v. 616.

VARIORUM.

643. *Vrbem*] Vrbi imminet, quam vi reprimit metuque coërcet cives. ſup. verſ. 453. *Farnabius.*

645. *Habet*] Vnde telis cogant feriantque rebelles. *Idem.* *Turba*] Huc enim populus convenire ſolebat ad munia publica. *Idem.*

650. *Arcana*] Si *arcana*, quomodo *patet?* Liber, *jacet.* Lipſius. *Patet.* quia erat amplus; non quod omnes ingrediantur. *Delrius.*

652. *Penetrale*] Lararium, in quo Dii Penates. *Farnabius.*

653. *Ferro*] Falce putari, ut ſolent fructiferæ. *Idem.*

654. *Nigra*] Propter frondes opacas. *vel* medullam nigram, unde & *μελάνδρυον* dicitur Theophraſto. l.9. c.19. *Id.*

656. *Vincit*] Altitudine ſuperat. *Idem.*

657. *Auſpicari*] Per auguria & auſpicia ſortiri & inire regna. *Idem.*

658. *Lapſis*] Sic Lipſienſ. ſed plerique lib. *laſſis.* non quæ corruerint jam, ſed quæ ruinam minantur. *Delrius.*

659. *Dona*] Ἀναθήματα, votiva donaria & monumenta Diis conſecrata, affixa huic quercui pendent. *Farnabius.*

660. *Fractique*] Currus Oenomai fractus & Pelopis quo Hippodamiam abſtulit, uſus fraude Myrtili, quem petentem mercedem in mare præcipitavit, unde Myrtoum dictum. ſupra verſ. 138. *Idem.*

668. *Hic*

Victæque falſis axibus pendent rotæ;
Et omne gentis facinus, hoc Phrygius loco
Fixus tiaras Pelopis: hic præda hoſtium;
Et de triumpho picta Barbarico chlamys.
Fons ſtat ſub umbra triſtis, & nigra piger
Hæret palude. talis eſt diræ Stygis
Deformis unda, quæ facit cœlo fidem.
Hic nocte cœca gemere ferales deos,
Fama eſt: catenis lucus excuſſis ſonat,
Vlulantque Manes. Quidquid audire eſt metus,
Illic videtur. errat antiquis vetus
Emiſſa buſtis turba, & inſultant loco
Majora notis monſtra. Quin tota ſolet
Micare flamma ſilva, & excelſæ trabes
Ardent ſine igne. ſæpe latratu nemus
Trino remugit: ſæpe ſimulachris domus
Attonita magnis. nec dies ſeda; metum.
Nox propria luco eſt, & ſuperſtitio inferûm
In luce media regnat. Hinc orantibus
Reſponſa dantur certa, cum ingenti ſono
Laxan-

GRONOVII.

668. *Hic nocte tota*] Sic Mſſ. non *cæca*; quod vulgo circumfertur, inquit Gruterus. At quod vulgo ante illum circumferebatur, perſpicue habet vetuſtiſſimus codex. Ergo reſtituatur.

VARIORVM.

661. *Falſis*] Sublata modiolis fibula, *vel* fibula, ſeu axe ſecundum alios, plumbea affixa. *Farnabius.*

662. *Omne*] Tantaleæ gentis facinorum omne monumentum. *Idem.*

663. *Tiaras*] Inſula Phrygibus in uſu. cujus lobi ſub mento connectebantur. & ipſe Pelops è Phrygia Elidem advenerat. *Idem.*

664. *De triumpho*] Acu picta chlamys, ſpolium Phrygibus ademptum. *Idem.*

665. *Stat*] Stagnat inſtar Stygis. *Id.*

666. *Stygis*] Vide Hercul. Fur. v. 711. *Idem.*

667. *Quæ facit cœlo fidem.*] Facit ut diis credatur, qui ejus jurare timent & fallere numen, juxta Heſiodum in Theogon. Homerum Odyſſ. ε. & Apollonium Argonaut. 6. vid. Hercul. Fur. 711. *Delrius.*

673. *Majora notis*] Majora, quam quæ nos vidimus monſtra. *Vel* apparent umbræ majores humano corpore & auguſtiores. *Farnabius.*

676. *Trino*] Velut Cerberi trifaucis latratu. *Idem.*

677. *Nec dies*] Etiam interdiu hæc videntur & audiuntur. *Idem.*

678. *Nox*] Lucus tenebroſus eſt. *Idem.* *Superſtitio*] Et vana inferorum apparitio hic dominatur mediæ diei luce. *Idem.*

 685. Ne-

Laxantur adyto fata, & immugit ſpecus
Vocem Deo ſolvente. Quo poſtquam furens
Intravit Atreus liberos fratris trahens;
Ornantur aræ. quis queat digne eloqui?
Poſt terga juvenum nobiles revocat manus,
Et mœſta vitta capita purpurea ligat:
Non thura deſunt, non ſacer Bacchi liquor,
Tangenſve ſalſa victimam culter mola.
Servatur omnis ordo, ne tantum nefas
Non rite fiat. *Chor.* Quis manum ferro admovet?
Nunc. Ipſe eſt ſacerdos. ipſe funeſta prece
Letale carmen ore violento canit.
Stat ipſe ad aras. ipſe devotos neci
Contrectat, & componit, & ferro admovet.
Attendit ipſe. nulla pars ſacri perit.
Lucus tremiſcit. tota ſucuſſo ſolo
Nutavit aula, dubia quo pondus daret,

Ac

GRONOVII.

685. *Nobiles religat manus,*] Iam reſtituit Gruterus: *nobiles revocat manus.* Idem nobis in duobus Florentinis, duobus Tholoſatibus Foxienſis bibliothecæ, Heinſiano, Voſſiano, Norico, & quem domi habeo, apparuit. Alii *renodat*, vel *reucat*, quæ eodem alludunt. Vide Obſervat. 2, 19.

695. *Attendit ipſe.*] Sic præclare Lipſius è codice ſuo, in cujus annotatione fidenter expungas licet illud poſtremum & ſuperſtitioſum, *Tamen.* Nihil eſt enim, quod deterrere debeat nos ab illa ſcriptura etiam Florentino probata. Plinius lib. 28. cap. 2. *Vidimus certis precationibus obſecraſſe ſummos magiſtratus: & ne quid verborum prætereatur aut præpoſterum dicatur, de ſcripto praire aliquem; rurſuſque alium cuſtodem dari, qui attendat; alium vero præponi, qui faveri linguis jubeat.*

VARIORVM.

681. *Laxantur*] Panduntur, emittuntur. *Farnabius.*

686. *Vitta*] Et vitta purpurea obnubit regalium victimarum capita. *Idem.*

687. *Sacer*] Vinum capitibus victimarum aſperſum. *Idem.*

688. *Mola*] Mola ex hordeo & è ſale confecta: qua frontem victimæ, focum & cultros aſpergere moris erat. hinc *Immolare.* Vide Hippol. verſ. 497. *Idem.*

690. *Quis manum*] Quis feriebat victimas? *Idem.* *Ferro*] Cultros ſuppoſitos impellit. *Supponunt alii cultros.* Virgil. 6. Æneid. & 3. Georg. *Suppoſiti tinguntur ſanguine cultri.* Idem.

695. *Attendit*] *Hoc agit:* obſervat, pro ritu extiſpicii, motus geſtuſque hoſtiarum ad aras. Vide Oedip. v. 352. In ſacris enim dicebatur *hoc age.* id eſt, attende. Ipſe præcone aut monitore opus non habet, ipſemet *hoc agit.* *Idem.* *Nulla*] Nullus ſacrificii ritus omittitur. *Idem.*

696. *Succuſſo*] Commoto. *Idem.*

697. *Quo pondus*] In quam partem caderet. *Idem.*

699. *Atrum*

Ac fluctuanti ſimilis. è lævo æthere
Atrum cucurrit limitem ſidus trahens.
Libata in ignes vina mutato fluunt
Cruenta Baccho. regium capiti decus
Bis terque lapſum eſt, flevit in templis ebur.
Movêre cunctos monſtra: ſed ſolus ſibi
Immotus Atreus conſtat, atque ultro deos
Terret minantes. jamque dimiſſa mora
Aſſiluit aris, torvum & obliquum intuens.
Jejuna ſilvis qualis in Gangeticis
Inter juvencos tigris erravit duos,
Vtriuſque prædæ cupida, quo primos ferat
Incerta morſus, flectit huc rictus ſuos,
Illo reflectit, & famem dubiam tenet;
Sic dirus Atreus capita devota impiæ

Specu-

GRONOVII.

699. *Atrum cucurrit limitem*] Veſtigium atrum ajunt mortis ſceleriſque imminentis ſignum. Ego ſidus illud craſſa ac nebuloſa velut regula vel linea relicta viam, qua tranſiit aërem, ſignans, intelligo omen interciſæ lucis & tenebrarum diurnarum per epulas Thyeſteas. In contrarium Virgilius: *noctiſque per umbram Stellarum longos à tergo albeſcere tractus.*

VARIORVM.

698. *E lævo*] E ſiniſtra parte cœli, quod Græcis omen malum, ut quibus auguria capientibus antica pars ſeptentrio: ut Romanis contra bonum omen, quibus in auſpiciis pars antica Meridies, cum utriſque conveniat Orientem eſſe dextram cœli partem, Occidentem ſiniſtram. *Farnabius.*

700. *Mutato*] Vino in ſanguinem mutato. *Idem.*

701. *Regium*] Diadema non ſemel è capite Atrei decidit. *Idem.*

702. *Flevit in templo ebur.*] Eburneæ ſtatuæ flevere. *Idem.* Solemne prodigium. Tibullus lib. 2. *Et ſimulacra Deûm lachrymas fudêre tepentes.* Ovidius 15. Metamorph. *Mille locis lachrymavit ebur* --- Lucanus lib. 7. *rorantia fletu Vſque ad Theſſaliam Romana & publica ſigna.* Silius lib. 8. *lachrymaque vetuſta Effigie patris late fluxere Quirini.* Iulius Obſequens, in lib. de prodigiis teſtatur, L. Æmilio Paullo & Cn. Bæbio Tamphilo coſſ. Lanuvii Iunonis Soſpitæ ſimulacrum lacrymaſſe, Ap. vero Claudio & M. Perperna coſſ. Apollinis effigiem per quatriduum fleviſſe. *Delrius.* Fere enim dii ex ebore. Ovidius de arte amandi. *At cum pompa frequens cœleſtibus ibit eburnis.* Sic ſane erui è codice antiquo. De cujus ſcripturæ ſinceritate nullus dubitarit Pyrrhonius. Vulgo: *certantibus ibit ephebis.* Gruterus.

703. *Movere*] Prodigia hæc terruerunt omnes, qui ea in cœlo vel templis animadverterant. *Farnabius.*

705. *Minantes.*] Illi exitium, & his oſtentis ab inſtituto ſcelere deterrentes. *Idem.*

707. *Gangeticis*] Indiæ ſylvis per quam fluit Ganges. *Idem.*

708. *Inter juvencos*] Ovid. 5. Metamorphoſ. *Tigris ut auditis diverſa valle duorum Exſtimulata fame mugitibus armentorum, Neſcit utro potius ruat, & ruere ardet utroque.* Delrius.

Speculatur iræ. quem prius mactet ſibi,
Dubitat; ſecunda deinde quem cæde immolet.
Nec intereſt: ſed dubitat. & ſævum ſcelus
Juvat ordinare. *Chor.* Quem tamen ferro occupat?
Nunc. Primus locus (ne deeſſe pietatem putes)
Avo dicatur; Tantalus prima hoſtia eſt.
Chor. Quo juvenis animo, quo tulit vultu necem?
Nunc. Stetit ſui ſecurus, & non eſt preces
Perire fruſtra paſſus: aſt illi ferus
In vulnere enſem abſcondit, & penitus premens
Jugulo manum commiſit. educto ſtetit
Ferro cadaver: cumque dubitaſſet diu,
Hac parte, an illa, caderet, in patruum cadit.
Tunc ille ad aras Pliſthenem ſævus trahit,
Adicitque fratri: colla percuſſa amputat.
Cervice cæſa truncus in pronum ruit:
Querulum cucurrit murmure incerto caput.

Chor.

GRONOVII.

715. *Sed dubitat & tantum ſcelus*] Flor. *ſævum ſcelus.* Quum ſæva gaudeant impetu (unde & *ſævitia* interdum pro impetu ponitur, & *ſævire* eſt furioſo impetu agere) ille deliberat, quamvis nihil interſit, hunc prius invadat an alium, partem voluptatis in crudelitate putat, quod licet eam per commodum & diſpoſite exſequi. Medea: *Perfruere lento ſcelere, ne propera, dolor, &c.* *Dubitare* eſt deliberare. Suetonius Claudio cap. 35 *Dubitavit adhibitu principibus viris, an obtemperaret.* Nerone cap. 21. *Dubitavit etiam, an privatis ſpectaculis operam inter ſcenicos daret, quodam prætorum ſeſtertium decies offerente.* Ita optime Salmaſii ſſ. codex. i. Deliberavit advocatis amicis, conſultavit inter amicos. Quod qui non intelligerent, ſubjecerunt: *Non dubitavit operam dare.*

716. *Iuvat ordinare*] Latinus Pacatus in Panegyr. *Et plane ita cuncta ceciderunt, ut non ſervata modo ultio, ſed ordinata videatur.*

VARIORUM.

717. *Primus locus*] Filii Atrei, quos ei frater appoſuit, tres fuerunt: unde alibi, --- *liberis plenus tribus In me ſepultis.* Tragicus eorum nomina dicit fuiſſe, Tantalum & Pliſthenem, tertium nomine non exprimit; quem & Hyginus omittit. Tres itidem recenſet Interpres Euripidis, ſed aliis nominibus, Aglaum, Orchomenum, Caleum. *Fabricius.* *Ne deeſſe*] Per ironiam. *Farnabius.*

718 *Avo*] Sup. v. 522. fil. Thyeſtæ qui avi nomen tulit. *Idem.*

723. *Iugulo*] In Iugulo Tantali *capulo tenus abdidit enſem.* Idem.

725. *Hac parte an illa*] Nam & hoc extiſpices obſervabant. lege Briſſon. lib 1. de Formul. & hunc locum adde. *Delr.*

726. *Pliſthenem*] Secundum Thyeſtæ filium. *Farnabius.*

727. *Adicitque*] Adjicit, addit, fratri comitem necis. *Idem.*

741. *Enſis,*

Chor. Quid deinde gemina cæde perſunctus facit?
Puerone parcit? an ſcelus ſceleri ingerit?
Nunc. Silva jubatus qualis Armenia leo
In cæde multa victor armento incubat,
Cruore rictus madidus, & pulſa fame
Non ponit iras; hinc & hinc tauros premens
Vitulis minatur, dente jam laſſo piger:
Non aliter Atreus ſævit, atque ira tumet,
Ferrumque gemina cæde perfuſum tenens,
Oblitus in quem rueret; infeſta manu
Exegit ultra corpus. at pueri ſtatim
Pectore receptus enſis, in tergo exſtitit.
Cadit ille, & aras ſanguine extinguens ſuo,
Per utrumque vulnus moritur. *Chor.* O ſævum ſcelus!
Nunc. Exhorruiſtis? hactenus ſiſtat nefas,
Pius eſt. *Chor.* An ultra majus aut atrocius
Natura recipit? *Nunc.* Sceleris hunc finem putas?
Gradus eſt. *Chor.* Quid ultra potuit? abjecit feris
Lanianda forſan corpora, atque igne arcuit.
Nunc. Utinam arcuiſſet, ne tegat functos humus,

GRONOVII.

741. *Enſis, in tergo exſtitit*] Non diſplicere quidem ait Gruterus, abblandiri ſibi tamen, *exiit.* Lipſius è ſuo annotat, *ſtetit.* Sed *exſtitit* eſt in Flor. pluribuſque aliis, & id probamus unice. Eſtque idem quod apparuit, conſpectus eſt. Cicero lib. 1. de divin. *Lyſandri ſtatuæ in capite corona ſubito exſtitit ex aſperis herbis & agreſtibus.* Lib. 2. *At in Lyſandri ſtatuæ capite Delphis exſtitit corona ex aſperis herbis & quidem ſubita.*

744. *Hactenus non ſtat nefas, Plus eſt.*] Elegantiſſime liber Magni Ducis: *hactenus ſiſtat nefas, Pius eſt.* Si non ultra progrediatur, etiam pius poſſit haberi. Defectus particulæ *Si.* Vt apud Propertium: *Illa velit, poterit magnes non ducere ferrum.* Virgilius in ſexto: *Partem opere in tanto, ſineret dolor, Icare haberes.* Sunt quidem, quæ audiſtis, ſcelerata: ſed quæ poſſint pia vocari in comparatione illorum, quæ reſtant. Medea: *quicquid admiſſum eſt adhuc, Pietas vocatur.*

VARIORUM.

730. *Gemina*] Tantali & Pliſthenis. *Farnabius.*

731. *Puerone*] Tres ergo nepotes ex fratre jugulavit. *Delrius.*

743. *Vtrumque*] Pectoris & tergi. *Farnabius.*

748. *Igne*] Rogo illis interdixit. Græci, Romani & Barbari cadavera comburebant, igne ea purgari credentes. *Delrius.*

749. *Ne tegat*] Non optamus ut ſepeliſſet, non ut combuſſiſſet, utinam avibus & feris abjeciſſet, neque, &c. & hoc voto dignum eſt. i.e. optandum quod alibi eſt ſupplicium, ut inſepultum parentes & amici videant. *Farn.*

Ne ſolvat ignis! avibus epulandos licet
Feriſque triſte pabulum ſævis trahat;
Votum eſt ſub hoc, quod eſſe ſupplicium ſolet.
Pater inſepultos ſpectet. ô nullo ſcelus
Credibile in ævo, quodque poſteritas neget!
Erepta vivis exta pectoribus tremunt,
Spirantque venæ, corque adhuc pavidum ſalit.
At ille fibras tractat, ac fata inſpicit;
Et adhuc calentes viſcerum venas notat.
Poſt quam hoſtiæ placuere, ſecurus vacat
Jam fratris epulis. ipſe diviſum ſecat
In membra corpus; amputat trunco tenus
Humeros patentes, & lacertorum moras;
Denudat artus dirus, atque oſſa amputat:
Tantum ora ſervat, & datas fidei manus.
Hæc verubus hærent viſcera, & lentis data
Stillant caminis: illa flammatus latex,

Que-

GRONOVII.

763. *Denudat artus dirus,*] Auctoritate codicis perveteris calamo exarati delet hunc verſum Barthius 10. Adverſ. 15. Nobis ille nuſquam defuit. quin & ſcripti fere, *durus.* Diſplicet tamen illud repetitum *amputat.* Si *eligit* aut tale quid ſubſtitui poſſet, reliquum facile ferrem. Vt apud Ciceronem *fibræ ſtirpium perſequendæ & eligendæ.* apud Columellam, *gramina exſtirpare, quæ niſi manu eliguntur & in ſummum rejiciuntur.* Niſi tamen verbum alio ſenſu repetere non duxit religioni. priori enim loco eſt abſcindere, poſteriori circumcidere. Et eodem codice mox Barthius: *hæc lentis data Stillant caminis.*

VARIORVM.

753. *Pater*] Ianus Gruterus horum verborum trigam *Pater inſepultos ſpectet*, Choro adſcriptam vult, ut interruperit ſermonem Nuncii; conjectante coactum patrem inſpectare hanc laniénam filiorum: ſubjiciatque ſtatim Nuncius; Non, non; nemo conjecturis ullis aſſequetur ſcelus illud, adeo eſt inuſitatum, ſupraque omnem fidem. *Farnabius.*

754. *Neget!*] Neget factum eſſe, non credat. *Idem.*

756. *Venæ,*] Arteriæ, in quibus ſpiritus. *Idem.*

757. *Fibras*] Iecinorum venas & radices. *Idem.* *Fata*] Per extiſpicia diſquirit futura. *Idem.*

759. *Vacat*] Parandis fratri epulis vacat. *Idem.*

762. *Lacertorum*] Pulpas. *Idem.*

764. *Datas*] Quas dederant, ubi eos fratri obſides Thyeſtes fratri tradidit. *Idem.*

765. *Hæc verubus*] Hæc pulpamenta è denudatis artubus partim torret, partim coquit; nam *viſcera*, proprie interiora ſunt pulmo, jecur, cor, ilia, præcordia, & in his *Exta* quæ extant eminentque vel quæ exſecantur, Aruſpicibus inſpicienda. *Idem.*

766. *Flammatus*] Aqua calida. *Idem.*

767. *Que-*

Querente aheno, jactat: impoſitas dapes
Tranſſiluit ignis, inque trepidantes focos
Bis ter regeſtus, & pati juſſus moram,
Invitus ardet. ſtridet in verubus jecur.
Nec facile dicam, corpora an flammæ magis
Gemuere. piceus ignis in fumos abit:
Et ipſe fumus triſtis, ac nebula gravis
Non rectus exit, ſeque in excelſum levans,
Ipſos penates nube deformi obſidet.
O Phœbe patiens, fugeris retro licet,
Medioque ruptum merſeris cœlo diem;
Sero occidiſti: lancinat gnatos pater,
Artuſque mandit ore funeſto ſuos.
Nitet fluente madidus unguento comam,

Gravis-

GRONOVII.

767. *Querente aheno*] Videtur bellum. Optimus liber tamen: *Candente aheno*. Sequenti piget, *crepitantes foci*, non ferri modo & teneri, ſed etiam defendi, poſtquam *trepidantes* legendum eſſe Zinzerlingus planiſſimum fecit. Delrius quoque & Comelinus hoc in ſuis, nos in quinque ſcriptis ſuper Florentinum notavimus. Statius 12. Thebaid. *primos ut contigit artus Ignis edax, tremuere rogi.* Mox, *piceos ignis* Flor.

768. *Tranſiliit ignis*] Sic duos ſuorum habere annotat Gruterus, & ita ſcribendum id verbi. nam *tranſiluit*, inquit, à *ſileo* potius derivetur quam à *ſalio*: Virgilium dixiſſe: *unctos ſaliere per utres*. Ergo duos tantum in tanta copia? Quid autem Diomedes lib. 1. *Perfectum ſuavius enuntiari videtur Salii quam Salivi, ſed plerique veterum Salui dixerunt.* Virgilius. *ſaluere per utres. id eſt, ſaluerunt.* Item Livius ab V. C. libro primo, *novos tranſſiluiſſe muros* &c. Similia Priſcianus & Cledonius, quorum alter addit Ovidii *Per flammas ſaluiſſe pecus, ſaluiſſe colonos. Tranſileo* autem quis dixit? niſi qui & *tranſliceo*. Scribe igitur, *Tranſſiluit*.

771. *An flamma magis Gemuere*] Vide an fuerit: *corpora an flammas magis Gemuiſſe.*

780. *Nitet fluente*] Hinc Plauto *nitidiuſculum caput.*

VARIORVM.

767. *Querente*] Sibilo inter coquendum veluti condolentiam teſtante. *Pathos, ut & de igne qui.* Farnabius.

768. *Tranſiliit*] Officio tam nefario defungi abhorruit, ne & ipſe, qui alia purgat, contaminaretur. *Idem.*

769. *Bis ter*] Vi ſubactus aheno, ne tranſiliret. *Idem.*

774. *Non rectus*] Non in altum rectus aſcendit. *quia gravis neb.* Idem.

775. *Penates*] Deos Domeſticos, qui prope focum. Penatibus enim cura æterni ignis credita, qui vitæ ſymbolum. Sunt enim Penates per quos penitus ſpiramus & animæ rationem habemus. *al.* penes nos nati. *Idem.*

776. *O Phœbe*] O Sol, qui alia complurima videre ſceleta ſuſtines, hoc tamen in tantum horrebas ut etſi propere refugeres, ſero tamen occideris *Idem.*

780. *Nitet fluente*] Horat. 2. car. 7. *coronatus nitentes Malobathro Syrio capillos.* Delrius.

782. *Tenuere*

Graviſque vino: ſæpe præcluſæ cibum
Tenuere fauces. in malis unum hoc tuis
Bonum eſt, Thyeſta, quod mala ignoras tua.
Sed & hoc peribit. verterit currus licet,
Sibi ipſe Titan obvium ducens iter;
Tenebriſque facinus obruat tetrum novis
Nox miſſa ab ortu tempore alieno gravis;
Tamen videndum eſt. tota patefient mala.

GRONOVII.

782. *Tenuere fauces.*] Puta in ore, nec deglutire potuerunt. Epiſt. 82. *Non in ore crevit cibus, non hæſit in faucibus.* Suſpicabar aliquando: *Renuere.* Silius lib. 14. *deſcendere fauces Abnuerant ſicca juſſorum alimenta ciborum.*

VARIORVM.

782. *Præcluſæ*] Etiam naturæ præſagio non deglutivere hos cibos. *Farn.*

784. *Sed &*] Sed & hoc bonum, ſcilicet quod ignoras quas voraveris dapes, tandem peribit, reſciſces enim. *Id.*

785. *Sibi ipſe*] Itineri conſueto contrarium Orientem ſcilicet repetens. *Idem.*

786. *Novis,*] Inſolitis. *Idem.*

787. *Nox miſſa*] Occidente ſole, unde ortus. *Idem.* *Tempore*] Meridie. *Idem.*

788. *Tota*] Innoteſcet tibi, qualibus dapibus veſcereris. *Idem.*

CHORVS.

Videns Chorus ſolem retrocedere obſtupeſcit, veritus ne diſſoluta mundi machina omnia in antiquum Chaos recidant.

Quo terrarum ſuperûmque parens,
Cujus ad ortus noctis opacæ
Decus omne fugit, quo vertis iter,
Medioque diem perdis Olympo?
Cur Phœbe tuos rapis aſpectus?
Nondum ſeræ nuncius horæ
Nocturna vocat lumina veſper:
Nondum Heſperiæ flexura rotæ
Jubet emeritos ſolvere currus:

Non-

VARIORVM.

789. *Terrarum*] Sol calore tuo quæ in terris ipſoſque homines generans. *Farnabius.*

790. *Cujus*] Quo oriente ſtellæ fugiunt, id eſt, non apparent. *Idem.*

794. *Nondum*] Veſper noctis prænuncius nondum evocavit ſtellas lucere ſolitas. *Idem.*

796. *Nondum*] Inclinatio currus ad occaſum vergentis nondum jubet te ſolvere equos diurnum iter emenſos. *Idem.*

805. *Tityus*

Nondum in noctem vergente die
Tertia miſit buccina ſignum:
Stupet ad ſubitæ tempora cœnæ
Nondum feſſis bubus arator:
Quid te ætherio pepulit curſu?
Quæ cauſa tuos limite certo
Dejecit equos? numquid aperto
Carcere Ditis victi tentant
Bella gigantes? numquid Tityos
Pectore feſſo renovat veteres
Saucius iras? num rejecto
Latus explicuit monte Typhoëus?
Numquid ſtruitur via Phlegræos
Alta per hoſtes? & Theſſalicum
Threſſa premitur Pelion Oſſa?
Solitæ mundi periere vices:
Nihil Occaſus, nihil Ortus erit.
Stupet Eoos aſſueta deo
Tradere frenos, genitrix primæ
Roſcida lucis, perverſa ſui

Lumina

GRONOVII.

806. *Tityus Pectore feſſo*] Flor. *Tityos. Feſſo* explices licet fatigato & jam indignante carpi eoque per impatientiam rebellionem tentante. Niſi ſcripſit, *fiſſo*, id eſt, lacero, inciſo.

VARIORUM.

798. *Nondum in*] Buccina non dedit ſignum ultimæ partis diei, id eſt, nondum eſt hora nona. Græci diem in ſtationes tres quaternis horis emenſi, noctem in vigilias totidem diviſerunt. Hebræi autem & Romani in quatuor diſtinctiones, quas buccinæ vel tubæ ſonitus indicabat. *Farnabius.*

802. *Quid te*] Quod horrendum facinus vidiſti ô Sol, ut refugeres? *Idem.*

804. *Aperto*] Diffracto. *Idem.*

805. *Victi*] Gigantes quondam à Diis victi: *vel*, *Ditis victi*, id eſt, quem jam Gigantes vicerunt, adeoque è vinculis evaſerunt. *Idem.*

806. *Tityus*] Herc. Fur. verſ. 755. & Hippolyt. verſ. 1228. *Idem.*

808. *Iras?*] Bella in Deos. *Idem.*

809. *Monte*] Ætna ſecundum Pindarum & Ovidium: Virgilio, quem ſecuti ceteri Latini poëtæ, Inarime ab Homeri εἰν ἀρίμοις inſula in ſinu Puteolano quam Typhoëo uni è gigantibus ſuperjectam, quod flammas quandoque vomat, ferunt. *Idem.*

810. *Phlegræos*] A Phlegra valle Theſſaliæ, in qua gigantes cum Diis pugnavere. Herc. Fur. verſ. 443. *Idem.*

812. *Threſſa*] Oſſa quæ in Thraciam prominet. Herc. Fur. 970. *Idem.*

815. *Stupet*] Aurora ſolita inſtruere ſolis orientalis equos ſtupet ſole retrocedente. *Idem.*

819. *Lumina*

Lumina regni. neſcit feſſos
Tingere currus, nec fumantes
Sudore jubas mergere ponto.
Ipſe inſueto novus hoſpitio
Sol auroram videt occiduus,
Tenebraſque jubet ſurgere, nondum
Nocte parata. non ſuccedunt
Aſtra, nec ullo micat igne polus.
Nec Luna graves digerit umbras.
Sed quidquid id eſt, utinam nox ſit!
Trepidant, trepidant pectora magno
Percuſſa metu, ne fatali
Cuncta ruina quaſſata labent.
Iterumque deos homineſque premat
Deforme chaos: iterum terras,
Et mare & ignes, & vaga picti
Sidera mundi Natura tegat.
Non æternæ facis exortu
Dux aſtrorum ſecula ducens
Dabit æſtatis brumæque notas.

Non

GRONOVII.

819. *Lumina regni*] Flor. *limina.* Forte *perverſa ſui Munia regni.* Quis autem *neſcit?* neque enim vel ad auroram vel ad ſolem referre hoc verbum commode poſſis. Cenſeo Senecam ſcripſiſſe, *pontus.* Ille enim nondum exſpectat hoc officium, neque paratus eſt ad tingendum & mergendum. ideoque *neſcit.*

VARIORVM.

819. *Tingere*] Herc. Fur. v. 26. *Farn.* *Nec fumantes*] Solem veteres aſtrologi cum apparere deſinebat occidere & interire, & cum rurſus apparere incipiebat naſci credebant, in quo errore etiam Epicurum fuiſſe docet Cleomedes libr. 2. quo loco miram quandam veterum Hiſpanorum fabulam narrat. ἐμπίπτοντα τὸν ἥλιον τῷ ὠκεανῷ ψόφον ἐμποιεῖν σβεννύμενον ὡς διάπυρον σίδηρον ἐν ὕδατι. *Delrius.*

821. *Novus*] Indis exceptus, qui ſolitus eſt occidere apud Iberos. *Farn.*

823. *Nondum nocte parata.*] Ecce enim Sol ſeſe condens, noctem inducebat & ſurgere jubebat ante tempus, ideoque imparatam. *Lipſius.*

826. *Graves*] Tenebras denſas vel graves, id eſt, noxias nec ſalubres. Poëtæ enim umbram poſitivum quiddam eſſe volunt. *Farnabius.*

827. *Vtinam*] Et non defectio naturæ rerumque diſſolutio. *Idem.*

829. *Ne fatali*] Ne confuſa illa, quæ ab initio, unitas vel inanitas, omnia, cœlum & elementa miſceat. *Id.*

833. *Vaga*] Cœli ſtellati errantes nec non fixas ſtellas. *Idem.*

836. *Dux*] Sol anni tempeſtates & ſecula dimenſus. *Idem.*

846. *Flectens*

Non Phœbeis obvia flammis
Demet nocti Luna timores,
Vincetque ſui fratris habenas,
Curvo brevius limite currens.
Ibit in unum congeſta ſinum
Turba deorum.
Hic, qui ſacris pervius aſtris
Secat obliquo tramite zonas,
Flectens longos Signifer annos,
Lapſa videbit ſidera labens.
Hic, qui nondum vere benigno
Reddit Zephyro vela tepenti,
Aries præceps ibit in undas,
Per quas pavidam vexerat Hellen.
Hic, qui nitido Taurus cornu

Præ-

GRONOVII.

846. *Flectens longos*] Fruſtra ſunt hic ſubtiles. *Longus annus* non eſt alius quam ordinarius & vertens. Ovidius lib. 1 met. *& deplorata colonis Vota jacent, longique perit labor irritus anni.* Et lib. 5. *Ille ego ſum, dixit, qui longum metior annum.* Lib. 4. faſtor. *pater Iliades cum longum ſcriberet annum.*

VARIORVM.

838. *Non Phœbeis*] Nec Luna Soli oppoſita per totam noctem lucens tollet terrores noctis, quos inducunt tenebræ. *Farnabius.*

840. *Vincetque*] Nec luna curſu celeri, utpote 29 diebus, 12 horis, 44 min. conſequetur ſolem. *Idem.*

841. *Curvo*] Per Zodiaci obliquum limitem. *Idem.*

842. *Ibit*] Confundentur ſidera & elementa, quæ Stoicis Dii. *Idem.*

844. *Hic,*] Zodiacus, ſub quo Sol & Luna decurrunt. *vel* in quo ſigna duodecim Deorum totidem præſidio. *Manil.* 2. lib. *Idem.*

845. *Obliquo*] Ab utroque tropico per Æquinoctialem tranſverſo. unde obliqui anguli. nec non ſigna oblique oriuntur & occidunt. *Idem. Zonas,*] Geminas mediæ Zonæ partes, quæ ab utroque Æquinoctialis latere Tropicis terminantur. *Idem.*

846. *Flectens*] Varians anni longitudinem ad motum ſolis per Zodiac. *vel* annum longum 36000. ſolarium perficiens ſuper ſuos polos. *Idem.*

848. *Hic,*] Aries ſub ortu ſolis inducit Zephyrum, quo flante tempus navigationis aperitur. *Idem.*

850. *Aries*] Aries ille aureo vellere inſignis fingitur Hellen, à cujus caſu Helleſpontus dicitur, & Phryxum, Athamantis iram fugientes per mare vexiſſe, deinde inter aſtra collocatus. *Delrius. Præceps*] De Zodiaco cadet in mare, &c. alludit autem ad fab. Arietis aurei velleris, vide Troad. 1032. *Farn.*

852. *Hic,*] Hippol. v. 202. *Idem.*

853. *Hyadas,*] Suculas ſtellas 7. Atlantis filias à fratre Hyante (quem deplorantes in cœlum tranſlatæ ſunt) denominatæ. *Idem. Geminos*] Signum tertium ſive Caſtora & Pollucem, ſeu Iaſonem & Triptolemum. *Idem.*

854. *Cur-*

Præfert Hyadas, ſecum Geminos
Trahet, & curvi brachia Cancri.
Leó flammiferis æſtibus ardens
Iterum è cœlo cadet Herculeus.
Cadet in terras Virgo relictas;
Juſtæque cadent pondera Libræ;
Secumque trahent Scorpion acrem.
Et, qui nervo tenet Æmonio
Pennata ſenex ſpicula Chiron,
Rupto perdet ſpicula nervo.
Pigram referens hiemem gelidus
Cadet Ægoceros, frangetque tuam,
Quiſquis es, Vrnam. tecum excedent
Ultima cœli ſidera Piſces.
Monſtraque numquam perfuſa mari
Merget condens omnia Gurges.
Et qui medias dividit Vrſas,
Fluminis inſtar, lubricus Anguis:
Ma-

VARIORVM.

854. *Curvi*] Chelas incurvi Cancri, à Iunone inter aſtra poſiti, quod Hydræ adverſus Herculem ſubſidiarius fuerit. *Farnabius.*

856. *Iterum*] Semel enim deciderat ex Lunari globo. vide Herc. Fur. v. 83. *Idem. Herculeus.*] Ab Herc. victus & à Iunone in cœlum tranſlatus. *Idem.*

857. *Virgo*] Erigone ſeu Aſtræa Iovis & Themidos filia jam recidet in terras quas *cæde madentes* olim reliquerat. *Idem.*

858. *Juſtæque*] Quæ juſte ponderat, *vel* quæ noctes diebus æquat. *Idem.*

859. *Secumque*] Ineſt enim Libræ ſpatio pars Scorpii prior. *Idem. Scorpion*] Quod Orionem tentarat interimere, in aſtra relatum. *Idem.*

860. *Et, qui nervo*] Chiron Centaurus, non quidem, ut Suidas nugatur, Ixionis; ſed potius Saturni filius ex Cratini & Acuſilai comicorum ſententia, vulneris impatiens ſagittâ Herculis in pedem ejus delapſâ, vel teſte Mneſagora, longioris vitæ tædio à Iove impetravit ut ſibi mori liceret; itaque inter ſidera fuit tranſlatus, Higino auctore. *Delrius.*

861. *Senex*] Theocritus: Κενταῦρ' Ἡρακλῆς γέροντ' ἐστέστα τε Χείρων. *Idem.*

863. *Pigram*] Primum ſignum Hyemale. *Idem.*

864. *Ægoceros,*] Capricornus, qui cœlum meruit, quod Pan hujus ſpecie indutus Gigantes terruerat. ab *αἲξ αἰγὸς* capra & *κέρας* cornu. *Farnabius.*

865. *Quiſquis*] Neque enim conſtat de Aquario, an fuerit Deucalion, Cecrops, Hylas, an Ganymedes. *Idem.*

866. *Vltima*] Vltimum Zodiaci in anni ordine ſignum. *Idem.*

867. *Monſtraque*] Arctos. ſupra verſ. 376. *Idem.*

868. *Gurges.*] Mare. *Idem.*

869. *Et qui*] Ruet anguis ille maximus, &c. Heſperidum quondam cuſtos ab Hercul. interfectus. *Idem.*

871. *Minor*]

Magnoque minor juncta Draconi
Frigida duro Cynoſura gelu:
Cuſtoſque ſui tardus plauſtri
Jam non ſtabilis ruet Arctophylax.
Nos è tanto viſi populo
Digni, premeret quos everſo
Cardine mundus.
In nos ætas ultima venit.
O nos dura ſorte creatos,
Seu perdidimus ſolem miſeri,
Sive expulimus! Abeant queſtus.
Diſcede timor. Vitæ eſt avidus,
Quiſquis non vult, mundo ſecum
Pereunte, mori.

VARIORVM.

871. *Minor*] Scil. Vrſa. *Farnabius.*
872. *Frigida*] Ad polum poſita. *Id.*
873. *Tardus*] Qui polo poſitus gyrum minorem lentius oberrat. *Idem.*
874. *Stabilu*] Prope polum qui ſtabilis. *Id.* *Arctophylax.*] Cuſtos plauſtri Bootes, Arcton enim quæ plauſtrum dicitur inſequutus agitare videtur. *Id.*
875. *Nos è tanto*] Qui hucuſque fuerit. *Idem.* Non male animentur aut interrogationis aut aliâ notulâ, quâ utuntur attoniti. *Gruterus.*
880. *Miſeri,*] Non noſtra culpa, *merita nec morte perimus, ſed miſeri ante diem.*
881. *Expulimus!*] Per ſcelus noſtrum, culpa noſtra. *Idem.*

ACTVS QVINTVS.

ATREVS.

Exultans impius Atreus nefariam de fratre vindictam ſibi gratulatur, dirisque appoſitis dapibus de natorum ſanguine præbendo deliberat.

Æqualis aſtris gradior, & cunctos ſuper
Altum ſuperbo vertice attingens polum.
Nunc decora regni teneo, nunc ſolium patris.
Dimitto ſuperos: ſumma votorum attigi.

Bene

VARIORVM.

887. *Decora*] Iam denique rex, recepto ariete regni fato, ſup. verſ. 222. jam Deus mihi videor, poſtquam injurias plene ultus ſum. *Farn.*
888. *Dimitto*] Dehinc non precibus fatigo, non votis ſollicito Deos, voti abunde compos. *Idem.*

892. *Perge,*

Bene eſt; abunde eſt; jam ſat eſt etiam mihi.
Sed cur ſatis ſit? pergam, & implebo patrem
Funere ſuorum: ne quid obſtaret pudor,
Dies receſſit. perge, dum cœlum vacat.
Vtinam quidem tenere fugientes deos
Poſſem, & coactos trahere, ut ultricem dapem
Omnes viderent! quod ſat eſt, videat pater.
Etiam die nolente diſcutiam tibi
Tenebras, miſeriæ ſub quibus latitant tuæ.
Nimis diu conviva ſecuro jacet
Hilarique vultu. jam ſatis menſis datum eſt,
Satiſque Baccho. ſobrio tanta ad mala
Opus eſt Thyeſte. turba famularis fores
Templi relaxa; feſta patefiat domus.
Libet videre, capita natorum intuens
Quos det colores, verba quæ primus dolor
Effundat, aut ut ſpiritu expulſo ſtupens
Corpus rigeſcat. fructus hic operis mei eſt.
Miſerum videre nolo, ſed dum fit miſer.
Aperta multa tecta collucent face.

Reſu-

GRONOVII.

892. *Perge, dum cœlum vocat.*] Florentinus, *vacat.* Multo melius. Vacat enim cœlum, quum abierint dii, hoc eſt Stoicis, ſidera. Idem margini adſcripſerat H. Grotius.

VARIORVM.

889. *Etiam mihi*] Etiam mihi ultionis cupientiſſimo. *Farnabius.*

891. *Ne quid*] Invitant ſublata cum luce verecundia tenebræ. *Idem.*

893. *Deos*] Solem & cæteras ſtellas quæ Stoicis Dii, *aliis* faces & lampades Diis præviæ. *Idem.*

895. *Pater.*] Thyeſtes. *Idem.*

897. *Tenebras*] Ignorantiæ tuæ, ut videas quam miſer ſis. ſupra verſ. 785. *Id.*

898. *Iacet*] Ex more conviviorum priſcorum. nam in his jacebant ſeu recumbebant. *Delrius.*

900. *Sobrio*] Quo mala ſua ἐμπαθεστέρως ſentiat vehementiuſque doleat quam ebrius.

901. *Turba*] O famuli, aperite fores templi vel domus feſtæ. *Farnabius.*

903. *Libet*] Nimium videre vellem. *Idem.*

904. *Quos det*] Palleſcatne an rubeſcat. *Idem.* *Primus*] Prima doloris apprehenſio, primus motus. *Idem.*

905. *Vt ſpiritu*] Velut expulſo: ſopitis ſc. ſenſibus, ut animæ deliquio. *Idem.*

907. *Miſerum*] Miſerum jam factum non tam delectat videre, quam ubi primum miſer fieri incipit. *Idem.*

908. *Multa*] Multis lucernis, quas in feſtis accendere mos fuit. *Idem.*

909. *Purpura*

Reſupinus ipſe purpura atque auro incubat,
Vino gravatum fulciens læva caput.
Eructat. ô me cœlitum excelſiſſimum,
Regumque regem! vota tranſcendi mea.
Satur eſt, capaci ducit argento merum.
Ne parce potu, reſtat etiamnum cruor
Tot hoſtiarum. veteris hunc Bacchi color
Abſcondet. hoc hæc menſa claudatur ſcypho.
Miſtum ſuorum ſanguinem genitor bibat;
Meum bibiſſet. ecce jam cantus ciet,
Feſtaſque voces, nec ſatis menti imperat.

THYE-

GRONOVII.

909. *Purpura atque auro incubat,*] Flor. *purpura.*

916. *Hoc hac menſa claudatur ſcypho.*] Animam novam affudiſſe huic loco lætatur Gruterus ſcribendo, *hoc hac menſa.* Adde & Nic. Heinſium ad Claudiani lib. 2. in Rufin. verſ. 402. Nec ſane aliter Florentinus. Alterum tamen auctoris videtur. Conſentiat cibo potio: *hoc ſcypho claudatur hac menſa,* nempe liberorum artubus patri ſtructa. Quintilianus lib. 8. Inſtit. 5. *Huic ſimile in illo, cui pater ſua membra laceranti venenum dedit: Qui hac edit, debet hoc bibere.*

VARIORVM.

909. *Reſupinus*] Iam ſatur & bene potus reclinis in lecto purpureis auroque intertextis ſtragulis ornato diſcumbit. *Farnabius.*

910. *Fulciens*] *Languidus in cubitum jam ſe conviva reponit.* Idem.

911. *Eructat.*] Præ ſaturitate & ingluvie ex veſcendi aviditate. *Idem.*

912. *Vota*] Etiam ultra votum felix ſum, plus quam optâram conſecutus. *Idem.*

913. *Capaci*] Argenteo poculo majori vinum non dilutum ebibit. *Idem.*

Merum.] Meri potationem, ἀκρατοποσίαν veteres probro vertebant, ut docet Athenæus lib. 10. eamque *Scythicam potationem* appellabant, unde jactatum in Romanum Imperatorem ridiculum illud nomen *Caldius Biberius Mero.* Semper enim modeſtis & temperantibus in more fuit, vinum aquâ diluere, & temulentum Bacchum ſobriis Nymphis temperare: quod à quo, & quando cœperit, quot etiam modis & quantâ aquâ vinum veteres temperare ſint ſoliti, petendum ex Hier. Mercuriali lib. 1. Var. lection. cap. 18. & N. lib. 3. Conviv. antiquit. cap. 11. *Delrius.*

915. *Tot hoſtiarum.*] Trium natorum tuorum. *Farnabius.* *Hunc*] Sanguis rubro vino miſtus non ſe prodet. *Idem.*

916. *Abſcondet.*] Pro *abſcondit*, ſuppoſui *abſcondet*, ut viſo fratre plus ſatis delectato poculis, novum capiat conſilium, conſummarique velit prandium poculo ſanguinis. *Gruterus.* *Claudatur*] Cœnam clauſerunt veteres poculo quod *boni Genii vel dæmonis* appellabant. *Farnabius.*

918. *Meum bibiſſet.*] Si potuiſſet. *Id.* *Cantus*] Παροινεῖ, cantillat potus. *Idem.*

THYESTES.

Thyeſtis epulantis cantus: quo invitat ſe ad lætitiam; quam tamen mens ejus præſaga mali non admittit.

Pectora longis hebetata malis,
Jam ſollicitas ponite curas.
Fugiat mœror, fugiatque pavor.
Fugiat trepidi comes exilii
Triſtis egeſtas, rebuſque gravis
Pudor afflictis. magis unde cadas,
Quam quo, refert. magnum, ex alto
Culmine lapſum, ſtabilem in plano
Figere greſſum: magnum, ingenti
Strage malorum preſſum, fracti
Pondera regni non inflexa
Cervice pati; nec degenerem
Victumque malis, rectum impoſitas
Ferre ruinas. ſed jam ſævi
Nubila fati pelle, ac miſeri
Temporis omnes dimitte notas:
Redeant vultus ad læta boni.
Veterem ex animo mitte Thyeſten.

Pro-

GRONOVII.

925. *Magis unde cadas, Quam quo, refert.*] Manus illuſtris appinxerat: Forte, *minus:* me non probante. Conſiderat triplex ſuum tempus, amiſſionem regni, exilium; præſentem ſtatum. Amiſiſſe regnum erat grave: poſtea quocumque recidas, nihil eſt tam grave quam ſummum non tenuiſſe. Itaque poſtquam illud ferre potuerit, quæcumque deinde eveniant, non juſtam dare cauſam novi doloris ſignificat. Pertinet huc dictum Cæſaris: *difficilius ſe principem civitatis à primo ordine in ſecundum, quam ex ſecundo in noviſſimum detrudi.*

932. *Rectum impoſitas*] Et hic prodit ſe Seneca. Vide notas noſtras ad epiſtolam 104.

VARIORUM.

922. *Mœror*] Ex præterito aut præſenti malo. *Farnabius.* *Pavor*] E futuro. *Idem.*

925. *Magis unde*] Quia felicem fuiſſe, miſerum. *Idem.*

926. *Magnum,*] Magni animi & fortis eſt, ubi quis è ſublimi rerum ſtatu deciderit, patienter adverſa tolerare. *Idem.*

930. *Non inflexa*] Non ſuccumbente cervice, erecto animo. *Idem.*

937. *Thyeſten*] Thyeſten, id eſt, meam triſtitiam & mœrorem, quæ me quondam exulem comitabantur. *Idem.*

939. *Nun-*

Proprium hoc miſeros ſequitur vitium,
Numquam rebus credere lætis.
Redeat felix Fortuna licet,
Tamen afflictos gaudere piget.
Quid me revocas, feſtumque vetas
Celebrare diem? quid flere jubes
Nulla ſurgens dolor ex cauſa?
Quis me prohibet flore recenti
Vincire comam? prohibet, prohibet.]
Vernæ capiti fluxere roſæ;
Pingui madidus crinis amomo
Inter ſubitos ſtetit horrores;
Imber vultu nolente cadit.
Venit in medias voces gemitus;
Mœror lachrimas amat aſſuetas,
Flendi miſeris dira cupido eſt.
Libet infauſtos mittere queſtus.
Libet & Tyrio ſaturas oſtro
Rumpere veſtes. ululare libet.
Mittit luctus ſigna futuri
Mens, ante ſui præſaga mali.
Inſtat nautis fera tempeſtas,

Cum

VARIORUM.

939. *Nunquam*] Quia fortunæ varietatem edocti timent, ne *honorum apicem rapax fortuna tollat, & ſuperbos vertat funeribus triumphos.* Farn.

945. *Flore*] Florum faſciculis, ſertis coroniſque capita revincti in conviviis potare ſoliti erant: primum quidem hederaceis, vid. Oed. verſ. 414. & ex apio; mox myrteis, quippe quæ adſtringunt & vinis exhalationes arcent; tum è roſis quæ & gravitatem capitis ſedant & potione æſtuantes refrigerant. Corona inſuper plenitudinis & libertatis ſymbolum feſtis conviviiſque competit, & capiti quod rationalis animæ ſedes. Neque me fugit lacertis etiam ſerta, cervicique τὰς πλεκτὰς ὑποθυμίδας circumdare ſolitos. *Idem.*

946. *Prohibet,*] Neſcio quis dolor, aliquis certe prohibet. *Idem.*

947. *Fluxere*] Marceſcunt in capite. vel, deciderunt è capite. *Idem.*

948. *Madidus*] Vnguentis delibuti veteres convivabantur cum valetudinis tum voluptatis cauſa amomo comas inungentes. *Idem.*

949. *Stetit*] Inhorruit. *Idem.*

950. *Imber*] Lacrymæ etiam nolenti excidunt, *humor & ingenas furtim labitur.* Idem.

955. *Saturas*] Bis vel plene tinctas purpura Tyria. ſupr. verſ. 344. *Idem.*

 961. *Quis*

Cum ſine vento tranquilla tument.
Quos tibi luctus, quoſve tumultus
Fingis demens? credula præſta
Pectora fratri. jam quidquid id eſt,
Vel ſine cauſa, vel ſero times.
Nolo infelix; ſed vagus intra
Terror oberrat; ſubitos fundunt
Oculi fletus, nec cauſa ſubeſt.
Dolor, an metus eſt? an habet lachrimas
Magna voluptas?

GRONOVII.

961. *Quos tibi vultus, quoſve tumultus*] Lege cum optimo: *Quos tibi luctus*.

VARIORVM.

961. *Quoſve tumultus*] Reprehendit ſuum dolorem & metum tanquam inanem. *Farnabius.*

964. *Sine cauſa,*] Si nihil in te molitur Atreus. *Delrius. Sero*] Si quid molitur. nunc enim in manu ipſius conſtitutus nequis evadere. debebas itaque vel prius timuiſſe, vel nunc timere non debes. *Idem.*

965. *Nolo*] Nollem quidem timere ſed, &c. *Farnabius.*

968. *An habet*] Habet ſane, quæ præ intenſo gaudio effluant, frigidas: quæ præ mœrore, calidas. Tolet. 2. de Anima, 4, 30. *Idem.*

ATREVS. THYESTES.

Atreus feſtivitatem ſimulans fratrem ad poculum invitat. Cupienti illi videre liberos quo plenius gauderet, oſtendit capita & palmas, & quid actum ſit aperit, hinc dolor, ira, convicia, execrationes ortæ.

Atr. Feſtum diem, germane, conſenſu pari
Celebremus: hic eſt, ſceptra qui firmet mea,
Solidamque pacis alliget certæ fidem.
Thyeſt. Satis dapis me, nec minus Bacchi tenet,
Augere cumulus hic voluptatem poteſt,
Si cum Meis gaudere felici datur.
Atr. Heic eſſe natos crede in amplexu patris.
Heic ſunt, eruntque; nulla pars prolis tuæ
Tibi ſubſtrahetur: ora, quæ exoptas, dabo,

Totum-

VARIORVM.

972. *Solidamque*] *Ambigue.* Thyeſt. de conciliatione, Atreus de cæſis nepotibus ſentit. *Farnabius.*

975. *Meis*] Liberis. *Idem.*

977. *Heic ſunt,*] *Et hac ambigue.* Idem.

981. *Sacra*

Totumque turba jam ſua implebo patrem.
Satiaberis, ne metue: nunc miſti meis,
Jucunda menſæ ſacra juvenilis colunt.
Sed accientur. poculum infuſo cape
Gentile Baccho. *Thyeſt.* Capio fraternæ dapis
Donum. paternis vina libentur deis,
Tunc hauriantur. Sed quid hoc? non vult manus
Parêre: creſcit pondus, & dextram gravat.
Admotus ipſis Bacchus à labris fugit,
Circaque rictus ore decepto effluit.
En, ipſa trepido menſa ſubſiluit ſolo.
Vix lucet ignis. ipſe quin æther gravis
Inter diem noctemque deſertus ſtupet.
Quid hoc? magis magiſque concuſſi labant
Convexa cœli: ſpiſſior denſis coit
Caligo tenebris, noxque ſe in noctem abdidit.

Fugit

GRONOVII.

981. *Sacra juvenilis colant.*] Optimus, *colunt*. Quod videtur melius quadrare proximo membro.

985. *Non vult manus*] Flor. *Nolunt manus Parere.*

994. *Noxque ſe in noctem abdidit.*] Sic egregie Palatinos conſenſu uno reddere ait Gruterus, quum antea eſſet, *in nocte*. Ego vero nec hoc, nec illud intelligo, cenſeo interim auctorem ſcripſiſſe: *noxque ſe in noctem addidit*. Sententia, quæ Ovidii lib. XI. *Omne latet cœlum, duplicataque noctis imago eſt*. Dictio, qualis ejuſdem lib. VIII. *Vlciſcor facioque nefas. mors morte pianda eſt. In ſcelus addendum ſcelus eſt, in funera funus.* Lib. X. *quo ſe fortiſſimus heros Addat in hunc florem.* Sic Livio *album in veſtimentum addere.* Salluſtius in orat. Cæſaris: *Sed per deos immortales, quamobrem in ſententiam non addidiſti.* L. 9. ad l. Corneliam de falſis: *Lege Cornelia cavetur & qui in aurum vitii quid addiderit, quique argenteos nummos adulterinos flaverit falſi crimine teneri. Nox addidit ſe in noctem* eſt conduplicavit tenebras.

VARIORUM.

979. *Totumque*] Ventrem & oculos, corpus & mentem. *Farnabius.*

980. *Nunc*] *Mentitur eos eſſe in convivio cum patruelibus.* Idem.

983. *Gentile*] Gentis noſtræ proprium, quod nos admoneat conſanguinitatis & amoris. poculum φιλοτήσιον *Idem.*

984. *Paternis*] Laribus & familiæ Diis prima in feſtis conviviis libamina fiebant, effuſo in terram vini pauxillo, ut & dapum parte in focum injecta. *Idem.*

985. *Non vult manus*] Præſagio mentis abominatus hauſtum, ſentit poculum gravius fieri & vinum quaſi refugere.

990. *Ignis.*] Cœnationi adhibitus, obſoniis ſubjectus. *Idem.*

991. *Deſertus*] A Sole, Luna, ſideribus. *Idem.*

993. *Spiſſior*] Condenſantur ſolis tenebræ ſpiſſiores. *Idem.*

994. *In noctem*] Naturali & uſitata tenebricoſiorem. *Idem.*

 1012. *Si*

Fugit omne ſidus. quidquid eſt, fratri, precor,
Gnatiſque parcat; omnes in vile hoc caput
Abeat procella. redde jam gnatos mihi.
Atr. Reddam, & tibi illos nullus eripiet dies.
Thyeſt. Quis hic tumultus viſcera exagitat mea?
Quid tremuit intus? ſentio impatiens onus,
Meumque gemitu non meo pectus gemit.
Adeſte nati, genitor infelix vocat:
Adeſte; viſis fugiet hic vobis dolor.
Vnde obloquuntur? *Atr.* Expedi amplexus pater.
Venêre. gnatos ecquid agnoſcis tuos?
Thyeſt. Agnoſco fratrem. ſuſtines tantum nefas
Geſtare tellus? non ad infernam Styga
Te noſque mergis? rupta & ingenti via
Ad chaos inane regna cum rege abripis?
Non tota ab imo tecta convellens ſolo
Vertis Mycenas? ſtare circa Tantalum,
Avoſque noſtros, ſi quis intra Tartara eſt,

Vter-

GRONOVII.

1012. *Siquis intra Tartara eſt,*] Non deeſt his verbis ſenſus commodus. De ſceleratiſſimis, quaſi quibus nec unquam contingeret beata quies defunctorum, nec inferi ſatis ſuppliciorum haberent, dubitabant, orco recepti eſſent. Valerius Maximus lib. 11. *Etiam apud inferos, ſi tamen illuc receptus eſt, quæ meretur, ſupplicia pendet.* Quo reſpexit etiam Plautus Pſeudolo: *Orcus recipere ad hunc ſe noluit.* Catoniſque inimicus apud Plutarchum: οὐδὲ θανόντα Πόρκιον εἰς Ἀΐδεω Περσεφόνη δέχεται. Et declamator ille apud M. Senecam contr. 3. *à ſuperis dejecta, ab inferis non recepta.* Tum Hannibal apud Silium lib. 16. *tum manes inimica ſede repellat Æternum, ſocioque abigat me frater averno.* Sed aliud ſuadet Etruſcus codex: cujus partem una cum vulgatis exhibet Pal. unus: nam quum ſuperiora teneret, ut eduntur, continuat: *Et hinc revulſis, ſi quid infra Tartara eſt Avoſque noſtros, huc tuam:* adeoque cepit Gruterum, ut ille omnino vulgatis ob ſimilitudinem priorum excidiſſe hæc exiſtimet, & non levem pro hac admonitione gratiam poſcat. Sed tollit quod ſupervacuum habet ille, liber Etruſcus: *ſtare circa Tantalum Vterque jam debuimus. hinc compagibus Et hinc revulſis, ſi quid infra Tartara eſt Avoſque noſtros, hoc tua immani ſinu Demitte valles.* Quæ omnia ſatis bene habent, modo ſcribas poſtrema: *huc tuam immani ſinu Emitte vallem.* Dicit primum meruiſſe ſe & fratrem cum avo inter parata æternum eſurire ac ſitire. Dein non contentus hac pœna, infra ipſos inferos vult eoſdem amandari. Hic eſt locus ille imaginarius, quem in Hercule Furente, *ultra nocentum exſilia*, & *exſilium ulterius Erebo*; in Phœniſſis, *ſi quid ultra Tartarum eſt*, vocat: quo *infra terram deduci* (nam terræ pars inferi) dicit de Clementia 1, 6. ut hinc quoque Senecam agnoſcas. Statius l. 8.

Thebaid.

Vterque jam debuimus. hinc compagibus
Et hinc revulſiş huc tuam immani ſinu
Demitte vallem, noſque defoſſos tege
Acheronte toto: noxiæ ſupra caput
Animæ vagentur noſtrum, & ardenti freto
Phlegethon arenas igneus tortas agens,
Exitia ſupra noſtra violentus fluat.
Immota tellus pondus ignavum jaces?

Fu-

GRONOVII.

Thebaid. *& ſi quos procul inferiore barathro Altera nox, aliiſque gravat plaga cæca tenebris.* Habent à patre poëtarum. Iλ. Θ. Η μιν ἑλὼν ῥίψω ἐς τάρταρον ἠερόεντα Τῆλε μάλ' ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον, Ενθα σιδήρειαί τε πύλαι καὶ χάλκεος οὐδὸς, Τόσσον ἔνερθ' ἀΐδεω, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης. Virgilius 6. Æn. *Tum Tartarus ipſe Bis patet in præceps tantum, tenditque ſub umbras, Quantus ad æthereum cœli ſuſpectus Olympum. Tartara* ait *Avoſque noſtros*, quia hos, quæ inferos faciebat fabula, etiam ponebat in inferis. Tantalum enim ipſum intelligit per enallagen numeri. *Vallem immani ſinu* appellat inane vel immenſum vacuum ſub Tartareo inani. Ea non poteſt dici iſtuc *demitti*, quia jam demiſſiſſima eſt, ſed *emitti*, hoc eſt, aperiri hiatu terræ, ut in eam abſorbeantur fratres. Quod hic *emittere*, id *trahere ex imo ſinus* eſt in Troadibus verſ. 169. ubi vide, quæ notamus.

1018. *Arenas igneus tortas*] Poteſt tolerari, ut vortices fluvii ſignificet. Haudquaquam tamen ſpreverim Raphelingii *toſtas*. Vtrumvis videtur probare Silius, cui lib. 13. Phlegethon *ſaxoſa incendia torquet*: & iterum, *atque uſtas ſub gurgite cautes Egerit, & ſcopulis pulſat flagrantibus ora.*

1019. *Exitia ſupra noſtra*] Puto, *Exſilia*, ut in Hercule Furente. Pœnalem locum.

VARIORUM.

996. *Gnatiſque*] Meis, aut utriuſque. *Farnabius. Hoc caput*] Meum. *Idem.*

998. *Tibi illos*] Vt qui jam in alimentum abierunt. *abitque petitum capita.* Idem.

1004. *Vnde*] Male præſagus videtur ſibi audire filios vocatos è viſceribus dare reſponſum. *Idem. Expedi*] *Redit Atreus & allata capita Thyeſti oſtendit.* Idem.

1006. *Fratrem.*] Te crudelem, impium, perfidum mihi, ut ſemper, fratrem. *Idem.*

1007. *Styga*] Herc. Fur. verſ. 711. *Idem.*

1008. *Rupta*] Annon hiatu facto abſorbes Mycenas cum Atreo? *Idem.*

1009. *Chaos inane*] Ovid. l. 4. Faſt. *Poſſidet alter aquas, alter inane chaos*, uterque de inferis loquitur, apud quos maximum inane, de quo ſupra in Hercul. Fur. dictum eſt ſatis. vide Med. 9. *Delrius.*

1011. *Stare*] Amandari in eaſdem cum Tantalo pœnas, majoris ſceleris rei. verſ. 750. Hercules Fur. *Farnabius.*

1012. *Tartara*] Imam partem terræ, *vel* infra Tartara vid. Herc. Fur. v. 708. & ſupra verſ 830. *Idem.*

1016. *Acheronte*] Ex ἄχος & ῥεῖν, quod luctuoſis fluat undis. vel ab α, & χαίρειν, quaſi illætabilis unda. Vide Agam. 13. *Idem.*

1018. *Phlegethon*] *Qui rapidis flammis ambit torrentibus amnis Tartareus Phlegethon.* à φλέγω. Supr. verſ. 73. *Idem.*

1020. *Immota tellus*] Non recedis ut Sol & ſidera, nec tantum ſcelus deteſtaris & ulciſceris? *Idem.*

Fugere Superi. *Atr.* At accipe hos potius libens
Diu expetitos, nulla per fratrem eſt mora;
Fruere: oſculare: divide amplexus tribus.
Thyeſt. Hoc fœdus? hæc eſt gratia? hæc fratris fides?
Sic odia ponis? non peto, incolumes pater
Gnatos ut habeam: ſcelere quod ſalvo dari
Odioque poſſit, frater hoc fratrem rogo;
Sepelire liceat. redde, quod cernas ſtatim
Uri. nihil te genitor habiturus rogo,
Sed perditurus. *Atr.* Quidquid è gnatis tuis
Supereſt, habebis: quodque non ſupereſt, habes.
Thyeſt. Utrumne ſævis pabulum alitibus jacent?
An belluis ſervantur? an paſcunt feras?
Atr. Epulatus ipſe es impia gnatos dape.
Thyeſt. Hoc eſt deos quod puduit! hoc egit diem
Aver-

GRONOVII.

1021. *Recipe hoſce citius;*] Iam olim notavit Comelinus, ante hunc verſum in nonnullis antiquis libris apparere hemiſtichion: *Fugere Superi:* in aliis vero exſtare: *Fugere ſuperi.* A. *At accipe hoc potius libens:* ſed poſterius ſibi non placere. Gruterus quoque prius recipit, excluſis aliis, ut ait, quod non videantur genuina, attexta ab iis, qui conſultum ibant verſui. Immo & velit recidere, *Recipe hoſce citius*, tanquam nihil ſapientia Senecæ, & refingere: *Fugere Superi. A. liberis tandem tuis Diu expetitis.* Sed enim cum membranæ unicæ repræſentent: *Fugere Superi. A. accipe hos potius libens Diu expetitos: nulla per fratrem eſt mora:* non dubito, quin hæc ipſa ſit auctoris manus, adjuvanda ſolummodo particula *At* inſerta, quam tum perſonæ vocabulum, tum ſequens verbum facile abſorpſit. Cum diras ſibi & fratri diceret Thyeſtes, Atreus gaviſus ejus dolore, placidi inſtar & nihil commoti, omitte, inquit, male ominari, & potius illos caros deſideratoſque tradente fratre libens accipe. Neque τὸ *Fruere*, neceſſario requirit *Diu expetitis.* Lib. 3. de ira cap. 23. *hoc dumtaxat Pollioni Aſinio dixit:* θηριοτροφεῖς. *Paranti deinde excuſationem obſtitit, &, fruere, inquit, mi Pollio, fruere.*

1031. *Supereſt, habebis: quodque*] Flor. *Supereſt, habes: quodcumque non ſupereſt, habes.*

VARIORVM.

1024. *Hoc fœdus?*] Itane ſimulaſti te odia depoſuiſſe rediiſſeque in gratiam. *Farnabius.*

1025. *Incolumes*] Quod fieri non poſſe novi, cum videam ipſorum capita. *Idem.*

1026. *Salvo*] Non ſublata vindicta & odio tuo. *Idem.*

1028. *Sepelire*] Redde truncos ad ſepulturam. *Idem.*

1029. *Nihil*] Nihil quo fruar, ſed quod igne abſumam peto. *Idem.*

1030. *Quidquid*] Quod abſumptum eſt habebis: quod aſſumptum eſt habes ſcilicet in ventre. *Hoc autem quid ſit nondum intelligit Thyeſt.* Idem.

1035. *Deos*] Solem & ſidera. *Agnoſcit jam miſer deliquii ſolaris cauſam.* Idem.

1040. *Ca-*

Averſum in ortus! quas miſer voces dabo,
Queſtuſque quos? quæ verba ſufficient mihi?
Abſciſſa cerno capita, & avulſas manus,
Et rupta fractis cruribus veſtigia.
Hoc eſt, quod avidus capere non potuit pater.
Volvuntur intus viſcera, & clauſum nefas
Sine exitu luctatur, & quærit viam.
Da, frater, enſem. ſanguinis multum mei
Habet ille. ferro liberis demus fugam.
Negatur enſis? pectora illiſo ſonent
Contuſa planctu. ſuſtine, infelix, manum;
Parcamus umbris. tale quis vidit nefas?
Quis inhoſpitalis Caucaſi rupem aſperam
Heniochus habitans? quiſve Cecropiis metus
Terris Procruſtes? genitor en gnatos premo,
Premorque gnatis. ſceleris eſt aliquis modus?
Atr. Sceleri modus debetur, ubi facias ſcelus,
Non ubi reponas. hoc quoque exiguum eſt mihi.
Ex vulnere ipſo ſanguinem calidum in tua

Diffun-

GRONOVII.

1040. *Capere non potuit pater.*] Forte, *potui.* Ipſe enim loquitur.

1042. *Luctatur, & quærit viam.*] Flor. *quærit fugam.* Optime. Nat. quæſt. 2,40. *ſubtile & flammeum, cui per anguſtiſſimum fuga eſt.* Lib. 6, 12. *ut terræ ſpiritu luctante & fugam quærente, moveantur.* Cap. 30. *cum fortaſſe illo ſe ſpiritus, quærens fugam, incluſerit.* Adde ſupra verſ. 627. & ad Herc. Fur. verſ. 283.

1044. *Liberis demus viam.*] Flor. *detur via.*

1046. *Concuſſa planctu.*] Flor. *Contuſa.* Troadibus: *Pulſu vaſto tundite pectus.*

VARIORUM.

1039. *Veſtigia.*] Pedes. *Farnabius.*

1040. *Hoc eſt,*] Sup. v. 779. *Idem.*

1041. *Viſcera,*] Carnes natorum. ſupra 763. *Idem. Nefas*] Nefandus cibus. *Idem.*

1043. *Sanguinis*] Meorum liberorum ſanguinem hauſit. *Idem.*

1044. *Viam.*] Qua exeant. *Idem.*

1046. *Concuſſa*] Pugnis & planctu dilaniata dabunt viam. *Idem. Suſtine,*] Sed planctu & verberibus abſtine, ne & natorum ventri tuo ingeſtorum ſepulchro atque animabus vim facias. *Idem.*

1049. *Heniochus*] Popul. ferus juxta Colchos in monte Caucaſo ab Amphito & Telchio Caſtoris & Pollucis ἡνιόχοις, id eſt, aurigis ortus. *Idem. Cecropiis*] Atticæ regionis (à Cecrope primo rege dictæ) terror Procruſtes latro, qui hoſpites ad lecti ſui menſuram vel longiores decurtabat vel breviores extendebat. *Idem.*

1051. *Premorque*] Ventrem quippe meum torquent. *Idem.*

1052. *Sceleri*] Minori enim ſceleri major pœna debetur. *Idem.*

1056. *Ver-*

Diffundere ora debui; ut viventium
Biberes cruorem. verba ſunt iræ data;
Dum propero, ferro vulnera impreſſo dedi.
Cecîdi ad aras, cæde votiva focos
Placavi: & artus, corpore exanimo amputans,
In parva carpſi fruſta: & hæc ferventibus
Demerſi ahenis. illa lentis ignibus
Stillare juſſi. membra, nervoſque abſcidi
Viventibus: gracilique trajectas veru
Mugire fibras vidi, & aggeſſi manu
Mea ipſe flammas. omnia hæc melius pater
Feciſſe potuit. cecidit incaſſum dolor.
Scidit ore natos impio, ſed neſciens,
Sed neſcientes. *Thyeſt.* Cluſa littoribus vagis
Audite maria. vos quoque audite hoc ſcelus,
Quocumque dii fugiſtis. audite Inferi.

Audi-

GRONOVII.

1056. *Verba ſunt iræ data;*] Et hoc Lucio amatum. Epiſt. 32. *Verba dare non potes: tecum ſum.* Epiſt. 49. *proſpicienda tantum & à limine ſalutanda, in hoc unum, ne verba nobis dentur.* Epiſt. 88. *an Penelopa impudica fuerit, an verba ſeculo ſuo dederit.*

1059. *Artus, corpore exanimo amputans,*] Sic quidem notavit in nonnullis haberi Comelinus: at optimus & multis partibus plures cum priſcis editionibus: *corpora exanima amputans.* Videtur enim non tantum recidere, ſed & circumcidere eſſe *amputare:* ut poſſit *amputari* dici & quod detrahitur, & cui detrahitur aliquid ſectione.

1069 *Vos dei audite hoc ſcelus, Quocumque diffugiſtis.*] In pleriſque libris, *Voſque audite:* in Flor. *Vos quoque audite*, ſine mentione deorum, quæ tamen neceſſaria eſt, eoque in ſequenti verſu reſtituenda: *Vos quoque audite hoc ſcelus, Quocumque dii fugiſtis.*

VARIORUM.

1054. *Sanguinem*] Natorum tuorum. *Farnabius.*

1055. *Diffundere ora debui;*] Eſt qui annotat nihil heic elidendum. at niſi id fiat, non ſtabit verſus. *Gruterus.*

1056. *Verba ſunt iræ data*] Dum vindictam nimis feſtinarem fraus facta eſt, id eſt, *non ad plenum ſatisfeci iræ meæ.* Farnabius.

1058. *Focos*] Deos Lares qui ad focos ſtant, vel quibus in focis ſacra fiunt. *Idem.*

1059. *Artus corpore*] Hæc ſupra v. 763. *Idem.*

1065. *Omnia*] Major fuiſſet vindicta, ſi te patrem hæc facere coëgiſſem. *Idem.*

1066. *Cecidit*] Non eſt adeptus expetitam ultionem. *Idem.*

1067. *Sed neſciens,*] Cum potuiſſem te ſciente hoc feciſſe. *Idem.*

1068. *Neſcientes.*] Cum potuiſſem ex ipſo morientium vulnere ſanguinem calidum tibi in os infundere. ſup. verſ. 1051. *Idem.*

1070. *Diffugiſtis.*] Sup. verſ. 890. ne videretis ſcelus tantum. *Idem.*

1081. *Qua*

Audite Terræ. Noxque Tartarea gravis
Et atra nube, vocibus noſtris vaca.
Tibi ſum relictus. ſola tu miſerum vides,
Tu quoque ſine aſtris. vota non faciam improba;
Pro me nihil precabor. ecquid jam poteſt
Pro me eſſe? vobis vota proſpicient mea.
Tu ſumme cœli rector, ætheriæ potens
Dominator aulæ, nubibus totum horridis
Convolve mundum, bella ventorum undique
Committe; & omni parte violentum intona:
Manuque, non qua tecta & immeritas domos
Telo petis minore; ſed qua montium
Tergemina moles cecidit, & qui montibus
Stabant pares gigantes; hæc arma expedi,
Ignesque torque. vindica amiſſum diem.
Iaculare flammas; lumen ereptum polo
Fulminibus exple. cauſa, ne dubites diu,
Vtriuſque mala ſit: ſi minus; mala ſit mea.
Me pete. triſulco flammeam telo facem
Per pectus hoc tranſmitte. ſignatos pater
Humare, & igni tradere extremo volo,
Ego ſum cremandus. ſi nihil ſuperos movet,

Nul-

GRONOVII.

1081. *Qua tecta & immeritas domos Telo petis*] Videtur ſcripſiſſe: *non qua tecta & immeritas domos Telo petit minore*: etſi ſolent antiqui duos iſtiuſmodi diverſos ablativos adhibere: ut in illo, *quo, numine læſo*. Mox Gruterus & Scaliger: *hac arma expedi*. Mihi alterum, quod ſervant omnes codices, ſatis placet.

VARIORUM.

1073. *Tibi*] O Nox. *Farnabius*.

1077. *Rector*,] In rem veſtram. ne rerum ordo immutetur, vobis præ horrore fugientibus. *Idem*.

1082. *Sed qua*] Sed illa fulminea manu qua perfregiſti tres montes Pelion, Oſſam, & Olympum, quos Gigantes Diis bellum indicentes congeſtos aliis aliis ſuperſtruxerant. v. 970. Herc. Fur. & Herc. Oet. 847. *Idem*.

1083. *Qui montibus*] *Cælo capita alta ferentes Abietibus juvenes patriis & montibus æquos*. *Æneid*. 3. & 9. Idem.

1084. *Hac*] Scil. dextra.

1085. *Vindica*] Compenſa. *Idem*.

1089. *Triſulco*] Fulmine quod ſcindit, comburit, afflat, ſubtili, urenti, fuliginoſo. vid. Herc. Oet. v. 1993. *Id*.

1090. *Hoc tranſmitte*.] In quo filii conduntur. *Idem*.

1092. *Si nihil*] Deus *nec bene pro meritis capitur nec tangitur ira*. ex Epicur. & Protagoræ mente. *Idem*.

1103. *Quid*

Nullumque telis impios numen petit;
Æterna nox permaneat, & tenebris tegat
Immenſa longis ſcelera. nil Titan queror,
Si perſeveras. *Atr.* Nunc meas laudo manus,
Nunc parta vera eſt palma. perdideram ſcelus,
Niſi ſic doleres. liberos naſci mihi
Nunc credo; caſtis nunc fidem reddi toris.
Thyeſt. Quid liberi meruere? *Atr.* Quod fuerant tui.
Thyeſt. Gnatos parenti? *Atr.* Fateor; & quod me juvat,
Certos. *Thyeſt.* Piorum præſides teſtor deos.
Atr. Quid conjugales? *Thyeſt.* Scelere quis penſat ſcelus?
Atr. Scio quid queraris, ſcelere prærepto doles:
Nec, quod nefandas hauſeris, tangit, dapes:
Quod non pararis. fuerat hic animus tibi
Inſtruere ſimiles inſcio fratri cibos,
Et adjuvante liberos matre aggredi,
Similique leto ſternere. hoc unum obſtitit,
Tuos putaſti. *Thyeſt.* Vindices aderunt dei:
His puniendum vota te tradunt mea.
Atr. Te puniendum liberis trado tuis.

GRONOVII.

1103. *Quid conjugales?*] Lege omnino cum Nic. Heinſio: *Quin conjugales?*

1105. *Hauſeris, tangit, dapes:*] Flor. *Non quod nefandas hauſeris, angit, dapes.*

VARIORUM.

1096. *Perſeveras.*] Fugere & latere. *Farn.*

1097. *Scelus*] Delectationem meam ex hoc ſcelere. *Idem.*

1098. *Mihi*] Inſultatio confidentiæ plena. *Idem.*

1101. *Gnatos*] *Sup.* edendos appoſuiſti? *Idem.*

1102. *Certos*] Quos tu non dubitaſti tuos eſſe; ſicut ego de meis propter te dubito an mei ſint. *Idem.* *Præſides*] Iovem ἱκετήσιον & Deos præſides vindiceſque piorum natorum. *Idem.*

1103. *Quid conjugales*] Cur non potius teſtaris conjugales quos adulterio violaſti? *Ironia*; de conjugalibus Diis vid. Medeam verſ. 1. *Idem.*

1105. *Nec quod*] Nec tam doles quod has dapes abſumpſeris, quam quod mihi non appoſueris. *Idem.*

1108. *Liberos*] Meos. *Idem.* *Matre*] Aërope uxore mea quam corrupiſti. *Idem.*

1109. *Hoc unum*] Et feciſſes, niſi putaſſes illos eſſe tuos filios. *Idem.*

1112. *Liberis*] Qui nulli jam, *vel* qui à te comeſi. verſ. 1047.

L. ANNÆI SENECÆ
*PHOENISSÆ,
QVÆ VVLGO
†THEBAIS.

DRAMATIS PERSONÆ.

OEDIPVS. ANTIGONE. NVNCIVS,
IOCASTA. POLYNICES.

ARGVMENTVM.

Oedipus, ſibi oculis ubi ſcelus ſuum (de quo vide argumentum Oedipi) agnoviſſet erutis, in exilium ſpontaneum profectus amolitur à ſe filiam Antigonen, quæ patri vitales auras pertaſo ducem ſe via offert, utque mortis cupidinem deponat, multis precibus orat, tandem exorat. Cujus interea filios Eteoclem & Polynicem, violato regnandi per vices fœdere, impia moventes arma, incaſſum laborat mater Iocaſta in gratiam reducere. Deſunt mutilæ huic tragœdiæ cœtera.

GRONOVII.

* *Phœniſſæ,*] Mira libelli hujus fortuna fuit, & vices ſane quam notabiles. Nam ut ſubito deliciis & gratia ſummi viri frequentibus punctis in cœlum abiit, ita poſt paullo non levioribus ſententiis pœne ad inferos dejectus eſt. Iam longinqua vetuſtas ævi barbarieſque ſuperiorum temporum quum hoc omne tragœdiarum corpus miſerum habuerit, hanc præ cæteris unam prorſus exempla fecit, ut cum Comico loquar: detracti & expuncti chori, quaſi fuiſſent nulli: ſuper hos magna pars intercepta: ne nomen quidem relictum: quod reſtat, paſſim fœdis vulneribus ita deformatum, ut etiam, quod aliquando integrum fuit, infame ac minus deſideratum reddiderit. Neſcio quis poëmatis laceri, inſtar Deiphobi, nullo titulo, miſertus, quum Oedipum & par Thebanum in eo agnoſceret, de P. Papinii Statii opere, *Thebaidem* proſcripſit. Quem errorem vetus auctor, qui tamen hactenus nihil peccarat, magna mercede expiavit. Ipſe dixerat *Phœniſſas*, Euripidem imitatus. nam hanc ſolam inſcriptionem horum fragmentorum novit aureus ille codex Florentinus, eamque & in fronte voluminis, ubi omnes promittuntur tragœdiæ, & in fronte ac fine hujus ipſius, denique in ſummis omnibus paginis, quibus continetur, præfert. Vt autem à Troadum choro *Troades*, à Trachiniarum choro Sophoclis *Trachiniæ*, ſic à choro Phœniſſarum appellaviſſe noſtrum *Phœniſſas*, hoc quoque Euripidis imitatione, valde credibile ac mihi penitus perſuaſum eſt.

VARIORVM.

† *Thebais,*] Hæc fabula Senecæ ex omnium, quæ à magno illo viro & (auſim dicere) Philoſopho ſcriptæ ad nos pervenerunt, longè excellentiſſima, & cum Oedipo ejuſdem quaſi gemina: imo cultu & nitore, ſi principem criticum audimus, Græcas fabulas ſuperat. *Q. Septimius Florens.* Thebaidem tragœdiam olim Latine Attius ſcripſit. Heroïcis verſibus Græcè Thebaides ſcripſerunt Antimachus & Menelaus Ægeus; quorum imitatorem fuiſſe Statium Papinium ſuſpicor: ſane Antimacho non eſt diſſimilis, utriuſque enim tumor reprehenditur. Ponticus etiam, teſtibus Ovidio ac Propertio, hoc argumentum tractavit, hac tragœdia noſter multa ex Euripidis Phœniſſis accepit. *Delrius.* Hæc fabula eſt perpetuum canticum, nullis diverbiis interruptum. Eſt autem totum ſcholaſticum drama, declamatorio charactere. Multa putida ſunt & affectata. *Scal.*

ACTVS PRIMVS.

OEDIPVS: ANTIGONE.

Oedipum ab inſtituta morte revocat perſuadetque filia Antigone dux patris cæci.

Oedip. Cæci parentis regimen, ac feſſi unicum
Patris levamen, gnata, quam tanti eſt mihi
Genuiſſe vel ſic; deſere infauſtum patrem.
In recta quid deflectis errantem gradum?
Permitte labi. melius inveniam viam
Quam quæro ſolus, quæ me ab hac vita extrahat,
Et hoc nefandi capitis aſpectu levet
Cœlum atque terras. quantulum hac egi manu?
Non video noxæ conſcium noſtræ diem:
Sed videor. hinc jam ſolve inhærentem manum,
Et patere cœcum, qua volet, ferri pedem.
Ibo, ibo, qua prærupta protendit juga
Meus Cithæron: qua peragrato celer
Per ſaxa monte jacuit Actæon, ſuis
Nova præda canibus. qua per obſcurum nemus,
Silvamque opacæ vallis inſtinctas deo

Egit

GRONOVII.

Verſ. 1. *Ac feſſi unicum Patris levamen,*] Quam pulcre *cæcus parens* & *feſſus pater*, quaſi diverſi eſſent, in tanta vicinia appellantur? Merito faſſus eſt Florens Chriſtianus hanc repetitionem ſibi non placere. Aliis elegans videtur, & impingere in limine, quibus hæc culpata. Fruantur judicio ſuo. Sed ſcripſit auctor: *& feſſi unicum Lateris levamen.* Sic apud Sophoclem idem Oedipus ἐπὶ Κολωνῷ ad filiam: Ἐρείσματ᾽ ὦ παῖ, πλευρὸν ἀμφιδέξιον.

4. *In recta quid deflectis*] Hippol. 136. *Ad recta flecti.*

7. *Capitis aſpectu*] Herc. Fur. 1240. *Populos ut omnes impio adſpectu fugem.*

VARIORVM.

4. *Errantem*] Errare malentem. *Farn.*

8. *Quantulum*] Quaſi dicat, paululum vel nihil potius profeci me mea ſolum excæcando manu, & vitæ parcendo: nam quamvis diem ſceleris mei conſcium non videam, videor tamen. *Idem.*

11. *Cæcum,*] Meum cæci. *Idem.*

13. *Cithæron:*] Mons prope Thebas ſub meo quondam imperio, *vel*, in quo ego quam primum natus ſum expoſitus eram. inf. verſ. 203. *Idem.*

14. *Actæon*] Venator in cervum à Diana, quam nudam viderat, mutatus atque à canibus ſuis devoratus. *Idem.*

16. *Inſtinctas*] Bacchi furore percitas. *Id.*

18. *Thyrſo*

Egit ſorores mater, & gaudens malo,
Vibrante fixum prætulit thyrſo caput.
Vel qua cucurrit corpus inviſum trahens
Zethi juvencus, qua per horrentes rubos
Tauri ferocis ſanguis oſtentat fugas.
Vel qua alta maria vertice immenſo premit
Inoa rupes, qua ſcelus fugiens ſuum,
Novumque faciens, mater inſiluit freto
Merſura gnatum, ſeque. felices, quibus
Fortuna melior tam bonas matres dedit!
Eſt alius iſtis noſter in ſilvis locus,
Qui me repoſcit; hunc petam curſu incito:
Non hæſitabit greſſus, huc omni duce

Spolia-

GRONOVII.

18. *Thyrſo prætulit fixum*] Vt edidimus, tranſponit voces Florentinus.

20. *Zethi juventus*,] Apage illam Zethi juventutem, quam dum per helleniſmum defendunt viri docti, oſtendunt nihil eſſe tam inſanum & abſurdum, ut non aliquo fuco oblitum poſſit mentiri ſanum colorem. Taurus fuit, qui Dircen alligatam traxit. Cur igitur dubitarunt reponere, *Zethi juvencus?* quod ipſis in mentem venerat. Et ita Florentinus. Oedipo v. 610.

22. *Vertice immenſo premit, Inoque præceps*] Delrius ſuſpicabatur priorem verſum erroneum eſſe, & collocandum ſuperius poſt illum, *Ibo, ibo.* Gruterus non videt, quare verſus ſit illo reponendus, quum alio loco montis perierit Actæon, alio Ino. Tamen & Scaliger totam ſententiam ſuſpendi cauſatus eodem rejicit. Nimirum vitium ſubeſſe intelligebant, ſed id initio verſus ſequentis & ſimul medicinam oſtendunt principes membranæ: habent enim: *premit Minor rupes.* Legendum igitur: *Vel qua alta maria vertice immenſo premit Inoa rupes.* Virgilius I. Georgic. *Inoo Melicertæ.* Statius: *cunabula Bacchi Inoamque fugam.* Nec vero placet: *ſcelus fugiens ſuum:* neque enim ob calumniam, qua Phrixon & Hellen Ino perculit, aut quod Orchomeniis famem comparaſſet, immiſit ei furias Iuno, ſed quod Bacchi nutrix fuiſſet. Omnino legendum: *ſcelus fugiens viri.* Nam cum is Learchum per furorem interfeciſſet, jamque Melicertæ immineret, eripuit eum mater fuga Athamanti. In Voſſiano erat: *fugiens ſui.*

VARIORUM.

17. *Egit*] Agave Penthei mater & Bacchæ filium ejus Pentheum diſcerpſerunt. *Farnabius.* *Gaudens*] Furore Bacchico percita vitulum eſſe putans, qui ſuus erat filius. *Idem.*

18. *Vibrante*] Caput Penthei præfixum ferebat haſtæ pampinis involutæ. *Idem.*

19. *Vel qua*] Hercul. Fur. verſ. 915. & Phœniſſ. verſ. 126. *Idem.*

22. *Vel qua*] Lipſius & Ioſ. Scalig. hunc verſum poni volunt poſt duodecimum, *Ibo, ibo; &c.* ſupra. *Idem.*

25. *Merſura*] Merſura Melicertam alium filium ſeque. *Idem.*

26. *Tam bonas*] Quæ filios interficiebant, quod utinam & mihi contigiſſet, nec vixiſſem futurus parricida, inceſtus, &c. *Idem.*

31. *Mon-*

Spoliatus ibo. quid moror ſedes meas?
Mortem Cithæron redde, & hoſpitium mihi
Illud meum reſtitue, ut exſpirem ſenex,
Vbi debui infans. recipe ſupplicium vetus
Semper cruente, ſæve, crudelis, ferox,
Cum occidis, & cum parcis. olim jam tuum
Eſt hoc cadaver. perage mandatum patris,
Jam & matris. animus geſtit antiqua exſequi
Supplicia. quid me, gnata, peſtifero tenes
Amore vinctum? quid tenes? genitor vocat.
Sequor, ſequor. jam parce. ſanguineum gerens
Inſigne regni Laïus rapti furit.
Et ecce inanes manibus infeſtis petit

Fo-

GRONOVII.

31. *Montem Cithæron redde,*] Quid ſi *Mortem* pro *monte* hic admittamus ſecundum votum Oedipodis, dixerat Florens Chriſtianus. At Delrius: Qui *Mortem* reponunt, mere nugantur. Subdubito: ita enim Etruſcus, *mortem*, non *montem*. Nec video, quam belle mons Cithæron hic jubeatur reddere montem. Id parum erat, nec negabat Antigone ſeni. Aliquid amplius Cithæron debebat jam infanti, *mortem* ſcilicet. Ideo enim illic exponebatur, ut periret: nec fuiſſet creditus Cithæroni, niſi quaſi fidem dediſſet ille periturum. Quam fefellit ſervando expoſitum, donec à paſtore collectus ferretur ad Polybum. Itaque vel nunc ſero *mortem* olim abjuratam ſibi reddi poſtulat.

35. *Cum occidis, & cum parcis.*] Medea: *Cum ſævit & cum parcit, ex æquo malam.*

VARIORVM.

30. *Sedes*] Inf. verſ. 243. *Farnabius.*

35. *Occidis*] Vt Actæona, Penthea, Dircen alioſque in Orgiis. *Idem. Parcis*] Vt mihi cui tum infanti multo melius mori fuiſſet. *Idem.*

36. *Patris,*] Olim quidem patris de parricidio admoniti oraculo, ſed & jam matris, quæ mihi necem imprecatur propter inceſtum. *Idem.*

38. *Peſtifero tenes*] Qui me invitum in vita manere cogat. *Idem.* Cave quid mutemus. queritur enim ita cuſtodiri tenerique à filiâ, ut ſibi necem inferri nequeat. *Vinctum* ſcimus non eſſe ſui juris. *peſtiferum amorem* gnatæ vocat. quia *Invitum qui ſervat, idem facit occidenti*, ut loquitur alibi Horat. *Gruterus.*

39. *Vinctum?*] Quid me, noxio & injuſto amore ſic tibi colligas & aſtringis, ut adimas omnem, invitâ te, moriendi poteſtatem? quid me manibus quoque tuis, ut hederæ ſuis quercum brachiis ſolent, vincis; & prohibes manum meam, hanc animam impiam, ex latebris ſuis extrahere? non vult, non amari à gnatâ; ſed vult non ſic amari, ut amor ipſi amaram vitam producat; ut amor illum mori prohibeat, & teneat in vitâ invitum. *Delrius. Genitor*] Meus ſc. Lajus à me occiſus, cujus umbram ex phantaſia audire videreque videtur. *Farnabius.*

40. *Sanguineum*] A me per ſanguinem rapt. *Idem.*

42. *Inanes*] Evulſis ſc. oculis. *Idem.*

44. *Spiritum*

Foditque vultus. gnata, genitorem vides?
Ego video. tandem ſpiritum inimicum exſpue,
Deſertor animi, fortis in partem tui:
Omitte pœnas languidas longæ moræ,
Mortemque totam recipe. quid ſegnis traho?

Quid

GRONOVII.

44. *Spiritum inimicum exſue, Deſertor anime,*] Lipſius hæc ita continenter legenda monuerat ſublata τελείᾳ ὑποστιγμῇ poſt *exue*. Delrius contra eam reducit: nam his verbis umbram Laji ſalutari, ut odium ponat; dein ad ingenium redire Oedipum, ſeque ipſum caſtigare. Subſcribit Gruterus: priora Laji (non enim Laïdis, ut ſtultæ operæ fecerunt) umbræ, ſequentia ſibi loqui Oedipum ipſi: male feciſſe, qui repagulo puncti ſublato iſthæc continuarint, *exue Deſertor anime:* quod & animadvertiſſe Delrium, quo nemo Criticorum hunc auctorem melius concoxerit. Fieri poteſt: ſed repagulum illud puncti tolerare hic nullus poſſum: ut nec umbræ Laji ſupplicem Oedipum. Non ille patrem ſibi viſum imaginatur, ut oret, infeſtare ſe deſinat, ſed unum agit, ut ſe ipſe ad moriendum ſtimulet, etiam viſi & poſcentis id Laji argumento. Hoc plane oſtendit Florentina ſcriptura: *Spiritum inimicum exſpue.* Vt in Thyeſte: *Ferro peremptus ſpiritum inimicum exſpuat.* Et in Troadibus: *Vbi hanc animam exſpuam leti moram.* Sed aliud etiam vitium ſubeſt nemini adhuc animadverſum. Scribe: *tandem ſpiritum inimicum exſpue, Deſertor animi.* Sic ſe ipſe appellat: nam animum non accuſat, quippe paratum in omnem pœnam, ſed ſeſe, qui animo morem non geſſerit, & ejus impetum deſtituerit. Hinc paullo ante: *animus geſtit antiqua exſequi Supplicia.* Et infra: *hæret etiamnum mihi Ille animus hæret, quum recuſantem manum Preſſere vultus.* Hujus animi ſe deſertorem hic appellat, & illic paullo poſt: *audias verum, Oedipe: Minus eruiſti lumina audacter tua Quam præſtitiſti.* Præbuiſſe erat animi, quem ſe deſeruiſſe ſignificat timide eruendo. Agnoſcis, unde acceperit Statius lib. 8. Thebaidos: *odi artus fragilemque hunc corporis uſum Deſertorem animi.* Latinus Pacatus in Paneg. *Tardum ſolem, deſertorem diem, annuum noctis æſtivæ tempus criminaretur.*

46. *Pœnas languidas longæ moræ,*] Grotius adſcripſerat margini: *Omitte pœnæ languidas longæ moras.*

47. *Quid ſegnis traho? Quid vivo?*] Scribe una litera & diſtinctione mutata: *Quid ſegnis traho, Quod vivo?* hoc eſt, quam partem aut illud quatenus vivo. Quid parte mei præmortua, reliquam partem vivam ſegnis traho? Sic infra: *& in cineres dabo Hoc quicquid in me vivit.* Et infra: *Nec me redemi parte: membratim tibi volui perire.* Eodem ſenſu placuerat Nic. Heinſio: *Quo vivo.* Cæterum pro *Recipe* hoc verſu Lipſius & Comelinus in Mſſ. notarunt *Admitte.* Florentinus habet utrumque: *Mortemque totam recipe admitte quid ſegnis traho.* Vnde apparet hanc varietatem eſſe antiquiſſimam. Epiſt. 30. *Acceſſus mortis quam perturbationem adferat, optime hi dicent, qui ſecundum illam ſteterunt, qui venientem & viderunt & receperunt.* Plinius l. 7. c. 45. *deſtinatio moriendi & quatridui inedia magna pars mortis in corpus recepta.*

VARIORVM.

43. *Gnata,*] Non tu, inquit, ô filia patrem meum vides? Certe ego. Ille enim ut verſ. 39. genitorem videre per phantaſiam videtur. Age anime, vita & ſpiritu tandem te priva: quem pater repetit. *Farnabius.*

44. *Tandem ſpiritum*] O anime puſille, qui imperium & inſtitutam mortem detrectas, fortis in partem tui, ſc. oculos, mandata exequere & tandem in totum me deſere. *Idem.*

47. *Mortemque*] Metaph. à gladiatoribus. *Idem.*

Quid vivo? nullum facere jam poſſum ſcelus.
Poſſum miſer. prædico, diſcede à patre;
Diſcede, virgo. timeo poſt matrem omnia.
Antig. Vis nulla, genitor, à tuo noſtram manum
Corpore reſolvet. nemo me comitem tibi
Eripiet umquam. Labdaci claram domum,
Opulenta ferro regna germani petant;
Pars ſumma magni patris è regno mea eſt
Pater ipſe. non hunc auferet frater mihi,
Thebana rapto ſceptra qui regno tenet;
Non hunc catervas alter Argolicas agens.
Non ſi revulſo Juppiter mundo tonet,
Mediumque noſtros fulmen in nexus cadat,
Manum hanc remittam. prohibeas, genitor, licet;

Re-

GRONOVII.

48. *Nullum facere*] Cum ad quod natus ſum, amplius peccare non poſſim. Poſſum tamen natam meam ſtuprare. Poſſum ergo ſcelus facere. Diſcede à me nata, dum virgo es, ne te violem. cum enim nec a matre me abſtinuerim, nullam non auſim. *Delr.*

55. *Pars magna patris optimo*] Florens Chriſtianus malebat *optima*: Gruterus *optimi*: idem affert ex uno Mſ. *Pars ſumma*: quod inde receptum. Sed Etruſcus: *Pars ſumma magni patris è.* Scribe igitur: *Pars una magno patris è regno mea eſt, Pater ipſe.* Vtcumque magnum patris regnum raptent ac ferro dividant fratres, unam tamen ex eo partem mihi relinquant, oportet, ipſum nempe patrem.

57. *Thebana rapto*] Hic nonnemo: Eteocles, & videſis, quid ſit trihorias notas dare: adeo cæcutiunt, ut putent de Polynice illud dictum. Septimium Florentem Chriſtianum pungit, qui laborem trihorium ſuas ad hanc fabulam notas in præfatione appellat. Sed homo acer cæcutivit ipſe. Nuſquam enim Florens, Polynicen dici Thebanum ſceptrum rapuiſſe tradit: ſed in contrarium, Antigonam, immo jus bonum plus videri adjuvare Polynicem quam Eteoclem, ut etiam Græcos Tragicos: itaque hunc (quem niſi Eteoclem) regnum rapuiſſe, imperium occupaſſe, fœdus læſiſſe & fidem; illum (quem niſi Polynicen?) Argivos quidem duxiſſe, ſed fœderis icti teſtes deos invocare & hic & alibi tradi. Forte autem: *Thebana rapto regna qui ſceptro tenet.*

58. *Non hunc catervas*] Nic. Heinſius malit: *Non huc.*

VARIORVM.

50. *Virgo.*] Dum virgo &c. ne & te violem ut matrem. *Farnabius.*

53. *Labdaci*] Regnum Thebanum, Labdacus autem erat pater Laji. *Idem.*

54. *Germani*] Fratres mei Polynices & Eteocles. *Idem.*

56. *Frater*] Eteocles, qui regnum contra fœdus & pactam fidem occupat.

58. *Alter*] Polynices exercitum ducens ſoceri ſui Adraſti regis Argivorum contra fratrem. *Idem.*

60. *In nexus*] In dextram meam, quæ te tenet. *Idem.*

62. *Regam*

Regam abnuentem, dirigam inviti gradum.
In plana tendis? vado. prærupta expetis?
Non obſto, ſed præcedo. quo vis utere
Duce me: duobus omnis eligitur via.
Perire ſine me non potes; mecum potes.
Heic alta rupes arduo ſurgit jugo,
Spectatque longe ſpatia ſubjecti maris.
Vis hanc petamus? nudus heic pendet ſilex;
Heic ſciſſa tellus faucibus ruptis hiat.
Vis hanc petamus? heic rapax torrens cadit,
Parteſque lapſi montis exeſas rotat.
In hunc ruamus. dum prior, quo vis, eo;
Non deprecor, non hortor. extingui cupis,
Votúmque, genitor, maximum mors eſt tibi?
Si moreris, antecedo: ſi vivis, ſequor.
Sed flecte mentem; pectus antiquum advoca;

Victaſ-

GRONOVII.

62. *Regam abnuentem, dirigam invitum*] Lipſius è ſuo attulit: *invitum patrem.* Vnde Florens offenſus iſta quaſi ταυτολογία *regam, dirigam*, tentat: *diligam invitum patrem.* Quod rejicit quidem Delrius: ſed Florentinus merito confirmat quod è Mſ. notat Comelinus: *dirigam inviti gradum.* Nec pejus ſit à fronte: *Ducam abnuentem.* Statim idem Flor. *prærupta appetis.* non *expetis.*

64. *Quovis utere. Duc è duobus.*] Bene Lipſius: *Duce me. duobus.* Sed non eſt neceſſe, *quovis vertere*, quod in ſcripto apparuit. Itaque ſagax amicus ejus, ſe unius literæ additione & interpunctorum tranſpoſitione (quaſi non feciſſet idem Lipſius) reddere ait hæc clariora: *quovis utere Duce me. Duobus.* At Scaliger: *quovis vertero. Duc è duobus. omnis eligitur via.* Quis non miretur? *Duc è duobus*, explicat, elige è duobus, ſive in præceps, ſive in plana, omnis via mihi eligitur. Quis ita loquitur? niſi urnam in promptu habuit Antigone, ex qua Oedipus planum aut præceps ſorte duceret. Recte ſe habet, quod nunc editur è conjectura Lipſii, totumque exſtat in Etruſco: *quovis utere Duce me. duobus., &c. Duobus* autem indefinitum pro nobis aut certis duobus vel ambobus Senecam dicere ſolere ad Philoſophumena ejus notavimus.

VARIORVM.

70. *Tellus*] Rectius; tellurem, dixit notandæ hiatus profunditati. nam *terra*, proprie ipſa ſuperficies, à terendo: *tellus*, interior & penitior pars, quæ arborum radices ſinu ſuo fovet & amplectitur, juxta quoſdam. *Delrius.*

71. *Rapax*] Proprium torrentis epithetum. Lucretius & Virgilius fluvios rapaces dixerunt. *Idem.* *Torrens*] Torrens, inquit Feſtus, ſignificat fluvium ſubitis imbribus concitatum, qui alioquin ſiccitatibus exareſcit. Græce, teſte I. C. dicitur χείμαῤῥος l. 1. D. de flumin. *Idem.*

74. *Non deprecor,*] In utrumque parata; non diſſuadeo. *Farnabius.*

78. *Victaſ.*

Victaſque magno robore ærumnas doma.
Reſiſte, tantis in malis vinci mori eſt.
Oedip. Vnde in nefanda ſpecimen egregium domo?
Vnde iſta generi virgo diſſimilis ſuo?
Fortuna, credis? aliquis eſt ex me pius?
Non eſſet unquam (fata bene novi mea)
Niſi ut noceret. ipſa ſe in leges novas
Natura vertet; regeret in fontem citas
Revolutus undas amnis; & noctem afferet
Phœbea lampas; Heſperus faciet diem.
Vt ad miſerias aliquid accedat meas;
Pii quoque erimus. unica Oedipodæ eſt ſalus,
Non eſſe ſalvum. liceat ulciſci patrem
Adhuc

GRONOVII.

78. *Victaſque magno pectore*] Ὁ δεῖνα, ubique iniquus Vindocino Critico, hic tandem appellare hominem ſuſtinet. Diſplicuit merito Lipſio poſt *pectus* præcedenti verſu nominatum, rurſus hic poſitum *pectore*. in Mſ. manifeſte fuiſſe ait aliam vocem, qua eraſa ſubjectum *pectore*. quærit, numquid ea fuerit *robore*? Oppugnat hoc Florens infeliciter Delrio ſecundo, & non de nihilo repetitum vocabulum putant. Ecce & Gruterus diſplicere quidem iterationem fatetur, ſed, abſit, inquit, ut *robore*, merum conjectaneum, admittam: quis enim id præſtabit germanum? Præſtabit vir optime, codex Etruſcus, qui ſine ambiguitate: *Victaſque magno robore ærumnas doma.*

79. *Tantis in malis vinci malum eſt.*] Flor. *Tantis in malis vinci mori eſt.* Sophocles in Oedipo Coloneo: Ὤμοι, θάνατος μὲν τάδ᾽ ἐκκύειν.

89. *Vnica Oedipodæ eſt ſalus*;] Sic & Florentinus. Mirifice vero hic Florenti ſatisfecit æmulus. Verba hujus ad verſum 81. Florens ſic: *Fortuna (credit?) aliquis eſt ex me pius*: non male. Et mox optime: *unica Oedipo eſt ſalus*, more Græco producta media, ut poſtea verſu 313. Hoc quum legerem, mirabar illum morem Græcum vocabulum *Oedipus* media producta ponendi. Inſpicio Florentem: nihil apud eum tale invenio. Sed ad v. 313. *Hic Oedipus Ægæa.* More Græco (annotat) *Oedipus* producit ultimam ſyllabam, eſt enim Οἰδίπους. Vide quam diligens fuerit, qui tres horas Vindocino Critico toties exprobrat. Ille verſ. 313. vocabulum *Oedipus* ultima producta Græco more poſuiſſe Senecam ſcribit: hic quaſi media producta verſu 89. & 313. utroque vitiato poni ſcriptum ab illo accipit, & utrumque probat. Quin & ad verſum 313. Græca terminatione ultimam & penultimam produxiſſe repetit. Quomodo, ô bone, penultimam? Spondæum igitur pro jambo, ſi diis placet, poſuit.

VARIORVM.

80. *Vnde*] Vnde tantæ pietatis ſpecimen in domo impia? *Farnabius.*

84. *Niſi*] Quod facit illa, mortem meam remorando. *Idem.* *Ipſa*] Omnia præpoſtera fient; & quod omnium maxime naturæ contrarium eſt, ego ipſe quoque pius ero, ut miſerior ſim & nocentior. *Idem.*

87. *Phœbea*] Phoebus, Sol. *Idem.*

108. *Faciet*,

Adhuc inultum. dextra quid ceſſas iners
Exigere pœnas? quidquid exactum eſt adhuc,
Matri dediſti. mitte genitoris manum,
Animoſa virgo. funus extendis meum,
Longaſque vivi ducis exequias patris.
Aliquando terra corpus inviſum tege.
Peccas honeſta mente. pietatem vocas,
Patrem inſepultum trahere. qui cogit mori
Nolentem, in æquo eſt, quique properantem impedit.
Occidere eſt, vetare cupientem mori.
Nec tamen in æquo eſt. alterum gravius reor.
Malo imperari, quam eripi mortem mihi.
Deſiſte cœpto, virgo. jus vitæ ac necis
Meæ penes me eſt. regna deſerui libens,
Regnum mei retineo. ſi fida es comes,
Enſem parenti trade; ſed notum nece
Enſem paterna. tradis? an gnati tenent
Cum regno & illum? faciet, ubicumque eſt, opus.
Ibi ſit. relinquo. gnatus hunc habeat meus,
Sed uterque. flammas potius & vaſtum aggerem

Com-

GRONOVII.

108. *Faciet, ubicumque eſt, ſcelus.*] Flor. eleganter: *faciet, ubicumque eſt, opus.* Etenim *opus* interdum eſt officium, aut quod cujuſque perſonam vel naturam decet, in utramque partem. Plautus Moſtellar. a. 2. ſc. 1. *Verum id videndum eſt, id viri docti eſt opus.* Pſeudolo a. 1. ſc. 2. *Bibe, es, fuge: hoc eorum eſt opus.* Ælianus lib. 1. de animal. 9. id exprimit δρᾷν τὸ ἑαυτοῦ.

VARIORUM.

92. *Quidquid*] Erui oculos expiaturus ſcelus in matrem, quæ oculis placebat meis. *Farnabius.*

94. *Funus*] Qui jam dudum mortuus ſum. *Illo enim die nocens moritur quo peccat.* Idem.

97. *Honeſta*] Dum pia & officioſa eſſe velis. *Idem.*

101. *Nec tamen in æquo eſt.*] Æque peccat. *Invitum qui ſervat idem facit occidenti.* Idem. Aſcenſius & Daniel exiſtimant Senecam dicere, plus peccare eum qui invitum occidit, quam qui nolentem ſervat: contra Bernardinus, hunc quam illum peccare gravius; cujus ſententiam ſequor. loquitur enim Oedipus, cui mors erat optatiſſima. *Del. Alterum*] Ut nolentem cogat quis vivere. *Farn.*

104. *Regna*] Thebana, externa, aliorum. *Idem.*

105. *Regnum mei retineo.*] Animi & voluntatis meæ. *Idem.* Stoicum. nam hæc ſecta nihil homini proprium cenſebat, præter animum & voluntatem; membra, corpus, vitam aliena eſſe prorſus. qua de re & imperio ſui, pulcherrima Epictetus apud Arrianum lib. 2. cap. 29. & cap. 22. & lib. 3. cap. ult. *Delrius.*

106. *Notum nece*] Quo patrem Laïum occidi. *Farnabius.*

Compone. in altos ipſe me immittam rogos.
Erectam ad ignes funebrem eſcendam ſtruem,
Pectuſque ſolvam durum, & in cineres dabo
Hoc quidquid in me vivit. ubi ſævum eſt mare?
Duc, ubi ſit altis prorutum ſaxis jugum,
Vbi torta rapidus ducat Iſmenos vada:
Duc, ubi feræ ſint, ubi fretum, ubi præceps locus,
Si dux es. illuc ire morituro placet,
Vbi ſedit alta rupe ſemifero dolos
Sphinx ore nectens. dirige huc greſſus pedum,
Heic ſiſte patrem. dira ne ſedes vacet,
Monſtrum repone majus. hoc ſaxum inſidens
Obſcura noſtræ verba fortunæ loquar,

Quæ

GRONOVII.

112. *Erectam ad ignes*] Verſus de Gruteri ſententia ſupervacuus: nec meminiſſe ejus Scholiaſten veterem, & quia jam immiſerit ſe in rogos, quomodo nunc dicere, ſe adſcenſurum funebrem ſtruem? Florentinus: *Herebo ad ignes funebre eſcendam ſtruem.* In prima voce aliquid monſtri eſt. An forte, *Erepam.* Certe non dedecet hoc cæcum. Oedipo: *repet incertus viæ, Baculo ſenili triſte prætentans iter.* Sic videtur: *Erepam ad ignes, funebrem eſcendam ſtruem.* Immittam me, inquit, in rogos: ſi aliter non potero ob cæcitatem, erepam, &c. Nam τὸ *erepere* ſemper altius quid reſpicit. Seneca ep. 53. *Quæ putas me paſſum, dum per aſpera erepo.* 5 Benef. 12. *Modo ſcabri aliquid & confragoſi objiciendum per quod erepant, & ſollicite veſtigium faciant.* Suetonius Tib. 6. *Turbatus, quod is à tergo inſula per aſpera & devia erepſiſſet ad ſe.* Itaque temere notant ad IV. Metamorph. Apuley *erepere* & *derepere* nonnunquam idem ſignificare.

115. *Prærutum ſaxis jugum,*] Florent. *prorutum.* Tacitus lib. 2. annal. *alios prorutæ arbores adflixere.* Lib. 12. *proruta terræ motibus domus.*

116. *Vbi torva rapidus*] Lipſius malit *torta.* Sane Mſſ. *torva.* Quod probare debebant eſſe ſpurium, inquit Gruterus, qui contextui inferunt, *torta.* At ille alterius ſenſum dare: nam aliud eſt *torvos* facie amnes σωμαῖοποιεῖν, aliud eſt *torva* vada fluviorum dicere. Nemo denique ſic locutus eſt: neque potuit: niſi etiam *cornigera vada* vel *cornigeras undas* pugnemus dici poſſe. Voſſianus melior, *corva.* Suſpicari poſſis: *Vbi curva rapidus.* Ovidius: *Fluminaque obliquis cinxit declivia ripis.*

119. *Semifero dolos Sphinx ore nectens.*] Non ſentit auctor partim hominis, partim feræ vultu fuiſſe Sphingem, ſecus atque cæteri tradunt, totum πρόσωπον γυναικὸς habuiſſe; ſed eſt hypallage & omnibus Poëtis & huic auctori frequentiſſima, ἀντὶ τοῦ *ſemifera Sphinx dolos ore nectens.* Vt centauri quoque & Tritones & monſtra ejuſmodi *ſemifera* dicuntur. Hippolyto: *ſi ille remeet arte Mopſopia potens.* Vbi allinunt, arte Dædali Athenienſis. Quis eſt igitur alius ille, qui ſtruxit labyrinthum, quam Dædalus? Immo *ille arte Mopſopia potens* dicitur, quaſi eſſet, *ille Mopſopius arte potens,* hoc eſt, ipſe Dædalus Athenienſis.

126. Ser-

Quæ nemo ſolvat. quiſquis Aſſyrio loca
Poſſeſſa regi ſcindis, & Cadmi nemus
Serpente notum, ſacra quo Dirce latet,
Supplex adoras, quiſquis Eurotam bibis,
Spartenque fratre nobilem gemino colis,
Quique Elin & Parnaſon, & Bœotios
Colonus agros uberis tondes ſoli;
Adverte mentem; ſæva Thebarum lues

Lucti-

GRONOVII.

126. *Serpente notum,*] Allinunt Hercul. Fur. verſ. 392. ubi Cadmus in ſerpentem verſus dicitur *Illyria permenſus juga.* Sed nempe *Illyria.* Hic vero intelligitur ſerpens, quem ſociorum ſuorum interfectorem punivit ipſe Cadmus. Ovidius initio tertii metam.

127. *Supplex ad aras*] Quod potiſſimum eſt in feliciſſima emendatione Rutgerſiana, perſpicue in optimo codice viſitur: nempe *Supplex adoras,* & *Quique Elin & Parnaſſon.* Itaque ſine ſcrupulo ſic reſtituimus. *Sacra quo Dirce latet* videtur ferri poſſe, ut intelligatur in ſecreta & umbroſa parte aquas ejaculari. Tentabat Rutgerſius: *ſacra quod Dirce lavat.* Non male. Poſſes etiam, *quo ſcatet.* id eſt, ſcaturit. Flor. etiam, *Eurotam.*

VARIORUM.

120. *Sphinx ore nectens*] Monſtrum facie virginis, corpore volucris, pedibus leonis, quod in monte Sphincio prope Thebas reſidens viatoribus terror erat, nec habiturum finem, priuſquam ænigma ab eo propoſitum quis ſolviſſet. Scilicet quodnam animal mane quadrupes, meridie bipes, veſperi tripes eſſe. Quod Oedipus tandem de hominis infantia, juventute, ſenio interpretatus Sphingi perniciem, ſibi Iocaſtam cum imperio Thebano præmium (Iocaſtæ fratre Creonte proponente) tulit. trifaria autem Sphingis fabula, *vel* monſtrum fuiſſe ex dicta fabula, *vel* maritimam fuiſſe manum, quæ cum duce effera quadam muliere Bœotiæ montem occupaſſet, ab Oedipo deleta eſt; *vel* denique notham fuiſſe filiam Laji edoctam à patre oraculum de ſucceſſione filiorum, quod ubi Oedipus ſolviſſet illa ejecta Oedipo regnum debitum traditum. *Farn.*

124. *Aſſyrio*] Cadmo ex Aſſyria advenæ, miſſo quæſitum ſororem Europam ab Agenore patre, Phœnicum rege. *Idem.*

125. *Scindis,*] Arando ſecas. *Idem.*

126. *Sacra*] Occulta, vel divina. hoc fontibus Propert. lib. 1. eleg. 18. & alii tribuunt. *Delrius.* *Dirce*] Dircen Lycus rex Thebarum Antiopa repudiata duxit, quæ Antiopam à Iove in Satyrum converſo gravidam in vincula conjecit, quibus illa commiſeratione exuta in Cithæronem confugit, ubi Amphiona & Zethum peperit, qui adulti Lycum interfecerunt & Dircen taurorum caudis alligatam per ſentes raptarunt, quæ tandem in fontem converſa eſt. *Farnabius.*

127. *Eurotan*] Fluv. prope Lacedæmona. *Idem.*

128. *Spartenque fratre nobilem*] Caſtore & Polluce. *Idem.*

129. *Parnaſon,*] Montem Phocidos. *Idem.*

130. *Tondes ſoli;*] Hanc vocem Latini tralatione ad agros traxerunt, ſicut apud Virgilium & Ovidium videre eſt, Græcos ſecuti; qui *κείρω* non hominibus modo aut pecoribus, ſed & civitatibus, arboribus, fruticibus ac agris accommodarunt. Pindarus etiam longe alia in re: *ἐκ λεχέων κεῖρεν μελιηδέα ποίαν. Delrius.*

131. *Sæva*] An Sphinx ipſa tam obſcurum ænigma propoſuit quam hoc meum eſt. *Farnabius.*

134. *Pa-*

Luctifica cœcis verba committens modis,
Quid ſimile poſuit? quid tam inextricabile?
Avi gener, patriſque rivalis ſui,
Frater ſuorum liberûm, & fratrum parens;
Uno avia partu liberos peperit viro,
Ac ſibi nepotes. monſtra quis tanta explicet?
Ego ipſe, victæ ſpolia qui Sphingis tuli,
Hærebo, fati tardus interpres mei.
Quid perdis ultra verba? quid pectus ferum
Mollire tentas precibus? hoc animo ſedet,
Effundere hanc cum morte luctantem diu
Animam, & tenebras petere. nam ſceleri hæc meo
Parum alta nox eſt. Tartaro condi juvat,
Et ſi quid ultra Tartarum eſt. tandem libet,
Quod olim oportet. morte prohiberi haud queo.

Fer-

GRONOVII.

134. *Patriſque rivalis ſui:*] Κατάχρησις eſt haud diſpar illi apud Lucanum, ubi Iulia in ſomnis ad Pompeium lib. 3. *Innupſit tepido pellex Cornelia buſto.* Et ipſa Cornelia ad Iuliam lib. 8. *placataque pellice caſa Magno parce tuo.* Eodem modo inferius Oedipus: *quid heic Manes meos detineo?* Atqui illi proprie mortuorum, ut rivales vivorum. In declamatorum ſchola, quæ fingitur veneno interemiſſe filiam, ne collocaretur adultero matris, appellatur *generi adultera, filiæ pellex*, apud M. Senecam lib. 6. controv. 6.

127. *Ac ſibi nepotes.*] Flor. *Sibi & nepotes.*

VARIORUM.

134. *Avi gener,*] Hæc Oedipi nuptiis competunt; *durius tamen dicitur patris mortui rivalis.* Farnabius. Simile eſt illud in marmore Italico. HERSILVS HIC IACEO, MECVM MARVLLA QVIESCIT, QVÆ SOROR ET GENITRIX, QVÆ MIHI SPONSA FVIT. VERA NEGAS, FRONTEMQVE TRAHENS, ENIGMATA SPHYNGIS CREDIS? SVNT PYTHIO VERA MAGIS TRIPODE. ME PATER È NATA GENVIT, MIHI IVNGITVR ILLA; SIC SOROR ET CONIVX, SIC FVIT ILLA PARENS. *Delrius.*

134. *Patriſque rivalis ſui:*] Verum quidem eſt, non ſtatim rivalem dicendum, qui defuncti alicujus conjugem ducit. Nam hoc pacto Meſſala Corvinus, qui, defuncto Cicerone, Terentiam duxit, rivalis Ciceronis fuerit. At alia hîc ratio eſt. Oedipus enim non ſimpliciter defuncto, ſed occiſo patre, matrem duxit. Atque eo præcipuè aſpectu eleganter hîc Poëta *rivalem* eum & quaſi ἀντεραστὴν patris appellat. *Pontanus.*

141. *Animo ſedet,*] Preſſe ſumit. Attius: *Sapimus animo, fruimur animâ, ſine animo, anima eſt debilis.* Nonius: *Animus eſt quo ſapimus, anima qua vivimus.* Delrius.

144. *Nox eſt.*] Oculorum erutorum. *Farnabius. Tartaro*] Profundiſſimo inferorum loco. Hipp. v. 841. *Idem.*

146. *Olim*] Infrà verſ. 258. *Idem.*

149. *Herbas,*

Ferrum negabis? noxias lapſo vias
Cludes? & arctis colla laqueis inſeri
Prohibebis? herbas, quæ ferunt letum, auferes?
Quid iſta tandem cura perficiet tua?
Vbique mors eſt. optime hoc cavit Deus.
Eripere vitam nemo non homini poteſt;
At nemo mortem: mille ad hanc aditus patent.
Nil quæro. dextra noſter & nuda ſolet
Bene animus uti. dextra nunc toto impetu,
Toto dolore, viribus totis veni.
Non deſtino unum vulneri noſtro locum.
Totus nocens ſum. qua voles, mortem exige.
Effringe corpus. corque tot ſcelerum capax
Evelle. totos viſcerum nuda ſinus.
Fractum incitatis ictibus guttur ſonet;
Laceræve fixis unguibus venæ fluant.
Aut dirige iras, quo ſoles. hæc vulnera
Reſciſſa multo ſanguine ac tabe irriga.
Hac extrahe animam, duram, inexpugnabilem.
Et tu, parens, ubicumque pœnarum arbiter
Adſtas mearum (non ego hoc tantum ſcelus
Vlla expiari credidi pœna ſatis
Vmquam, nec iſta morte contentus fui,
Nec me redemi parte: membratim tibi
Volui perire) debitum tandem exige:

Nunc

GRONOVII.

149. *Herbas, quæ ferunt letum, auferes*] Scribo, *ferant*. Nic. Heinſius.

165. *Hac extrahe animam,*] Epiſt. 70. *qui quam ferro non emiſerat animam, manu extraxit*. De providentia: *animam indignam, quæ ferro contaminaretur, manu educit.*

169. *Iſta morte contentus*] Sane poteſt explicari, quia paſſim de ſe, ut funere, ut vivo cadavere, ut partim mortuo loquitur. Suſpicor tamen ſcripſiſſe: *nec iſta nocte contentus fui.* i. cæcitate. Supra: *nam ſceleri hac meo Parum alta nox eſt.*

VARIORVM.

153. *Mille*] Patent undique ad libertatem à neceſſitate vivendi viæ multæ, breves, faciles, inedia, capitis in parietem illiſio, ſpiritus retentio, &c. Notum eſt illud Martial. epigr. de Bruti Porcia. *Farnab.*

157. *Non deſtino*] Vt in oculis eruendis.

170. *Membratim*] Paulatim per membrorum aliorum poſt alia amiſſionem. *Farnabius.*

178. *Au-*

Nunc ſolvo pœnas; tunc tibi inferias dedi:
Ades, atque inertem dexteram introrſus preme,
Magiſque merge. timida tum parvo caput
Libavit hauſtu, vixque cupientes ſequi
Eduxit oculos. hæret etiam nunc mihi
Ille animus, hæret; cum recuſantem manum
Preſſere vultus. audies verum, Oedipe:
Minus eruiſti lumina audacter tua,
Quam præſtitiſti. nunc manum cerebro indue.
Hac parte mortem perage, quæ cœpit mori.
Antig. Pauca, ô parens magnanime, miſerandæ precor
Vt verba gnatæ mente placata audias.
Non te ut reducam veteris ad ſpecimen domus,
Ha-

GRONOVII.

178. *Audias verum, Oedipe:*] Flor. quoque, ut omnes Gruteri: *audies.* Dicam tibi verum. Eorum, quæ ſequuntur, verborum ſenſum dedimus in Diatribe cap. 49. Nan tam fortes fuerunt manus tuæ ad eruendos oculos quam fortis fuit animus ad eos ſupplicio præſtandos & exhibendos. Sæpe hoc evenit, ut conſilium ſit fortius exſecutione. Ita Leonidas hortatur Spartanos apud Iuſtinum, *caverent, ne fortius manſiſſe quam dimicaſſe viderentur.* Repræſentatur hoc etiam in Oedipo: *Oculique vix ſe ſedibus retinent ſuis.* Et rurſus: *at contra truces Oculi ſteterunt, & ſuam intenti manum Vltro inſequuntur. vulneri occurrunt ſuo.* hoc eſt, audacter ſe præſtant. Sic de Vulteji militibus Lucanus lib. 4. *percuſſum eſt pectore ferrum Et jugulis preſſere manum.* Vbi & belle poſſet legi, *juguli. Præſtare*, ut epiſt. 4. *C. Cæſar juſſit Lepidum Dextro tribuno præbere cervicem. ipſe Chærea præſtitit.* Epiſt. 40. *intenta ſecuri ſubjectum præſtantibus caput.* M. Seneca controv. 23. *Eſt quædam proxima innocentiæ verecundia præbere ſe legibus.*

181. *Quæ cœpiſti mori*] Ita nuper receptum de ſententia doctorum virorum. Editi antehac & Mſſ. vel *cœpi* vel *cœpit.* Scribe: *quæ cœpit mori.* Idem viſum Grotio fuerat.

VARIORVM.

172. *Inferias*] Oculorum ſanguinis libamen, veluti inferias umbræ tuæ. ſunt autem *inferiæ* ſacra quæ Diis manibus *inferuntur*, unde & nomen iis inditum, ad placandas ſc. defunctorum animas tumulis ſuperfuſa. infundebant autem lac, mel, aquam, vinum, oleum. *Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte.* quin & flores ſpargebant. vide Troad. 374. *Farnabius.*

174. *Caput*] Oculos è capite. *Idem.*

175. *Libavit*] Laribus & familiæ diis prima in feſtis conviviis libamina fiebant, effuſo in terram vini pauxillo, ut & dapum parte in focum injecta. Thyeſt. verſ. 981. *Idem.*

176. *Vix eduxit*] Nec fortiter peregit inſtitutum. *Idem.*

177. *Ille*] Qui erat mihi timide oculos eruenti. *Idem.*

178. *Audias verum*] Quod ſi verum dicam, animo non ſatis magno oculos evulſi mihi. *Idem.*

181. *Hac parte*] Oculos intellige. *Idem.*

184. *Specimen*] Decus inſigne. *Id.*

191. *Pro-*

Habitumque regni flore pollentem inclyto,
Peto, aſt ut iras tempore aut ipſa mora
Fractas remiſſo pectore ac placido feras.
Et hoc decebat roboris tanti virum,
Non eſſe ſub dolore, nec victum malis
Dare terga. non eſt, ut putas, virtus, pater,
Timere vitam, ſed malis ingentibus
Obſtare, nec ſe vertere, ac retro dare.
Qui fata proculcavit, ac vitæ bona
Projecit, atque abcidit, & caſus ſuos

One-

GRONOVII.

194. *Projecit atque abcidit,*] Sic Mſſ. à *cædo* nimirum. Ovidius lib. 12. *nam Crantoris alti Abcidit jugulo pectus.* Martialis 3.66. *Abcidit vultus enſis uterque ſacros.* Lucanus 4. 503. *Abſcidit noſtræ multum ſors invida laudi.* ut habent Mſſ. Quamquam idem verbum cum præpoſitione *Abs* geminatum cogitare poſſis, & ſcribere *Abſcidit* media longa. *Et caſus ſuos Oneravit;*] Quid eſt *caſus ſuos onerare,* inquit Lipſius? Reſpondeo, facere quale fecit Oedipus Florentem illum ingenio, viribus corporis, moribus, domo & ſpe regni (nam Polybi Corinthiorum regis filius credebatur) huc dejecerat fortuna, ut patrem occideret, ex matre liberos procrearet. Satis hic gravis caſus, etſi non aliunde aggravaretur. At ille pondus immane & onus ultro addidit, regnum, & cum eo opes, honores, potentiam deponendo, cæcitatem ſibi inferendo, exſilium indicendo. Quintilianus decl. 9. id vocat *graviſſimæ per ſe fortunæ manu pondus imponere.* Quod ſequitur, *ipſi ceu video, nullo eſt opus,* in eo non labor deſeruit homines doctos, deſeruit felicitas. Cogitatum, *ipſi, ceu video, nullum eſt opus:* &, *ipſi ſævitia nulla eſt opus.* Placuit tandem Florentis & Scaligeri: *ipſi ceu deo.* Sed legendum eſt: ut habetur Florentiæ: *Oneravit ipſe, cui deo nullo eſt opus; Quare ille mortem cupiat aut quare petat?* Nam hoc bene vidit Scaliger poſteriorem verſum cum interrogatione eſſe legendum. Prava erat atque impia obſtinatio veterum, putantium in extremis malis atque extra ſpem poſitos nec diis nec votis indigere, idque pro ultimo ſolatio habentium. Sic apud Ovidium lib. 14. Agnon ex ſociis Diomedis: *quid habet Cytherea quod ultra (Velle puta) faciat? Nam dum pejora timentur, Eſt locus in voto: ſors autem ubi peſſima rerum eſt, Sub pedibus timor eſt, ſecuraque ſumma malorum.* Sic Caſſandra in Agamemnone: *Equidem nec ulla cælites placo prece: Nec ſi velint ſævire quo noceant, habent.* Sic in Troadibus Andromache reſpiciens Aſtyanacta: *cogit hic aliquid deos Adhuc rogare.* Ergo, *cui deo nullo eſt opus,* eſt, qui nihil habet, quod roget deos, qui cum ſpe & votis tranſegit. Atque huc intenderat etiam Grotius, qui adſcripſerat margini: *ipſo cui Deo nil eſt opus.* Qui tamen & malebat cum Lipſio, *mortem fugiat.* Sed non videtur monendus fuiſſe Oedipus, mortem tali homini fugiendam non eſſe: potius nec optandam aut deſiderandam, nec ſumendam aut manu faciendam. Hoc etiam Scaliger, hoc H. Comelinus viderunt.

VARIORUM.

185. *Flore*] Inclytè florentem. *Farn.*

186. *Tempore*] Quod etiam ſæpe imbecillis animi eſt medicina. *Idem.*

190. *Dare*] Metaph. ab ignavis militibus, cedere, fugere. *Idem.* *Non eſt,*] *Mori enim fugientem paupertatem vel amorem non eſt fortitudinis, ſed ignaviæ.* Id.

197. Con-

Oneravit ipſe, cui deo nullo eſt opus,
Quare ille mortem cupiat, aut quare petat?
Vtrumque timidi eſt. nemo contempſit mori,
Qui concupivit. cujus haud ultra mala
Exire poſſunt, in loco tuto eſt ſitus.
Quis jam deorum (velle fac) quidquam poteſt
Malis tuis adjicere? jam nec tu potes,
Niſi hoc, ut eſſe te putes dignum nece.
Non es; nec ulla pectus hoc culpa attigit.
Et hoc magis te, genitor, inſontem voca,
Quod innocens es, diis quoque invitis. quid eſt
Quod te efferarit; quod novos ſuffixerit
Stimulos dolori? quid te ad infernas agit
Sedes? quid ex his pellit? ut careas die?
Cares. ut altis nobilem muris domum,
Patriumque fugias? patria tibi vivo periit.
Gnatos fugis, matremque? ab aſpectu omnium

For-

GRONOVII.

197. *Contemſit mori, Qui concupiſcit.*] Sic priſtinæ editiones. Lipſianus & quidam alii: *Qui non concupiſcit.* Quod cum verſum impediat, ex mente Antigones fecit Lipſius, *Qui non cupiſcit*, in editiones receptum. Delrius: *belle contemſit mori, Qui non cupivit:* parum belle. Manus illuſtris: *non temnit mori Qui concupiſcit.* Sed horum omnium nobis gratiam faciunt nobiles illæ membranæ Etruſcæ, quæ altius oſtendunt tolluntque ulcus: *Vtrumque timidi eſt. Nemo contempſit mori Qui concupivit.* Totidem illæ literis. Nihil ultra deſideras, quod addam. Eſt etiam. Iam magis liquet, bene retineri præcedenti verſu *cupiat.* nam hoc ad τὸ *velle* relatum, non ita placebat. Vtrumque, ſcilicet & optare & ſumere mortem, timidi eſt.

VARIORVM.

193. *Qui fata proculcavit*,] Qui mortem ſpernit, qui res proſperas abjecit, adverſas perferendas ſuſcepit; ille ſane mortem & vitam ex æquo habet, & quærenti cur, cum mors à vita nihil differat, non moriatur, reſpondebit cum Thalete; ob hoc ipſum, quia nihil differt. *Idem.*

196. *Quare*] Cur ipſe *cupiat.* i. optet ut mors ultro veniat, aut *petat.* i. vi illam ſibi inferat. *Idem.*

197. *Contempſit*] Non vult mori qui optat. hic mortis fructus eſt, optare deſinere. *Idem.*

198. *Cujus*] Deinde cujus miſeriæ non poſſunt majores fieri, non eſt cur morte illas fugere velit. *Idem.*

205. *Innocens*] Per ignorantiam. neque enim nocens eſt qui ſponte non eſt nocens. *Idem.*

207. *Quid te ad infernas agit Sedes? &c.*] Diviſione utitur, & membratim rogat ac concludit. Cur vis mori? quid te à ſuperis locis pellit ad inferos? An ut diem non videas? non vides, ſponte tua cæcus. uti patriam fugias? jam es in ea nec es, vivum cadaver.

208. *Vt careas*] An ut luce careas? jam cares, à te ipſo excæcatus. *Idem.*

214. *Turba*

Fortuna te ſummovit: & quidquid poteſt
Auferre cuiquam mors, tibi hoc vita abſtulit.
Regni tumultus, turba fortunæ prior
Abſceſſit à te juſſa. quem, genitor, fugis?
Oedip. Me fugio; fugio conſcium ſcelerum omnium
Pectus, manumque hanc fugio, & hoc cœlum, & deos:
Et dira fugio ſcelera, quæ feci innocens.
Ego hoc ſolum, frugifera quo ſurgit Ceres,
Premo? has ego auras ore peſtifero traho?
Ego laticis hauſtu ſatior? aut ullo fruor
Almæ parentis munere? ego caſtam manum
Nefandus, inceſtificus, execrabilis
Attrecto? ego ullos aure concipio ſonos,
Per quos parentis nomen, aut gnati audiam?
Vtinam quidem reſcindere has quirem vias,
Manibuſque adactis omne, qua voces meant,
Adituſque verbis tramite anguſto patet,
Eruere poſſem, gnata: jam ſenſum tui,
Quæ pars meorum es criminum, infelix pater
Fugiſſem. inhæret ac recrudeſcit nefas

Subin-

GRONOVII.

214. *Turba fortunæ prior.*] Hoc quoque frequentatum Senecæ monuimus ad 3. de ira 8. Quod ſequitur, habent ſcripti vulgares: *Abſceſſit ante juſſa*, non *juſta*, ut Comelinus etiam notat. Lege cum optimo: *Abſceſſit à te juſſa*. Mox, *qua feci innocens*, idem ille, perinde ut Lipſianus, contra quem fruſtra diſputat Delrius. Sed, inquit, cur ſe vocat conſcium ſcelerúm, ſi innocentem ipſe pronunciat? Reſpondeo, non ſe dicit nunc innocentem, ſed ea feciſſe innocentem, ſeù veniſſe ad ſcelera ſe innocentem, hoc eſt, honeſta mente, non deliberato, inſcium atque imprudentem: quæ tamen ſcelera eſſe horrenda, quibus ſe tamen maculatum & inquinatum faciendo agnoſcit. Vide Sophoclis Oedipum Colon. à verſu 1015.

221. *Ego laticis hauſtu*] Credam peccatum in legem metri. Edidiſſem. *Et laticis hauſtu*, ſi mecum libri. Rapheleng.

227. *Omne, quo voces meant,*] Flor. *qua.* Lucretius: *iter qua vox it in auras.*

VARIORVM.

217. *Manumque*] Quæ patrem occidit. *Farnabius.*

222. *Almæ*] Terræ, quæ fructibus ſuis omnes alit. *Id. Caſtam*] Tuam. *Id.*

225. *Parentis*] Vtrumque nomen mihi horrendum; *parentis*, qui liberos ſuſceperim ex matre; *gnati*, qui patrem occiderim. *Idem.*

226. *Vias*,] Senſorii auditus meatus, & organa, ſive nervus ſit cum tympano, ſive myrinx, ſive aër innatus. *Idem.*

230. *Pars*] Ex inceſtu meo nata. *Idem.*

232. *Quie-*

Subinde; & aures ingerunt, quidquid mihi
Donaſtis oculi. cur caput tenebris grave
Non mitto ad umbras Ditis æternas? quid heic
Manes meos detineo? quid terram gravo?
Miſtuſque ſuperis erro? quid reſtat mali?
Regnum, parentes, liberi, virtus quoque,
Et ingenii ſolertis eximium decus
Periere. cuncta ſors mihi infeſta abſtulit.
Lachrimæ ſupererant. has quoque eripuit mihi.
Abſiſte. nullas animus admittit preces,
Novamque pœnam ſceleribus quærit parem.
Et eſſe par quæ poterit? infanti quoque
Decreta mors eſt. fata quis tam triſtia
Sortitus unquam? videram nondum diem,
Vterique nondum ſolveram cluſi moras;
Et jam timebar. protinus quoſdam editos

Nox

GRONOVII.

232. *Quicquid mihi Negaſtis oculi.*] Altum dormiunt hic plauſtra codicum. At pulcerrime vigil ille Tuſcus: *& aures ingerunt, quicquid mihi Donaſtis oculi.* Nam *Donare* idem interdum eſt quod gratiam facere, remittere, concedere ne cui quid obveniat, occurrat, accidat, ne quid ſuſtinere ac perferre neceſſe habeas. Vt *donare metum* Lucio vindicavimus: ut Marco, *Dono quod indicaverim.* Vide & ad verſum 456. & lib. 3 Obſerv. 23.

240. *Has quoque eripui mihi.*] Malit Florens, *eripuit mihi.* Non tulit tacitum Delrius: fruſtra intrudunt, *eripuit*, invitis libris, inquit. Sane libris vulgaribus: ſed non unico illo Florentino, qui plane, *eripuit.* Neque adverſatur, quod ipſe manibus ſuis effoderat oculos. Nam & ultro regno ſe abdicarat, & patrem ipſe occiderat; eadem tamen etiam infeſtæ ſorti attribuit.

VARIORVM.

235. *Manes*] Animam meam jamdudum inferis debitam. *Farn.*

237. *Virtus*] Fortitudo mea quæ veteribus ſola virtus dicebatur, ἀνδρεία ab ἀνὴρ, ut virtus à viro. *Idem.*

238. *Ingenii*] Quo Sphyngis ænigma ſolvi. *Idem.*

240. *Eripui*] Erutis oculis: an & cum his lacrymas? *Idem.*

243. *Infanti*] Pater meus Lajus ab oraculo præmonitus fore ut manu filii periret, me, ut primum natus ſum, feris exponendum ſervo tradidit. is me perforatis plantis ad arborem ſuſpendit, ubi à paſtore Polybi Corinthiorum regis Phorbante inventus ſervatuſque Meropæ reginæ donatus ſum, quæ me pro ſuo habuit. ego autem ubi idem conſulto oraculo accepiſſem, Corintho profugiens, ne falſo creditum patrem Polybum aliquando interficerem, Phocidem adveni, ubi in trivio de via contendens patrem inſcius interfeci. Oedip. 280. & 782. *Idem.*

247. *Protinus*] Quam primum editi ſunt, perimuntur aliqui: ego nondum natus morti addictus ſum. *Idem.*

249. *Mors*

Nox occupavit, & novæ luci abſtulit.
Mors me anteceſſit. aliquis intra viſcera
Materna letum præcoquis fati tulit:
Sed numquid & peccavit: abſtruſum, abditum,
Dubiumque an eſſem, ſceleris infandi reum
Deus egit. illo teſte damnavit parens,
Calidoque teneros tranſſuit ferro pedes,
Et in alta nemora pabulum miſit feris,
Avibuſque ſævis, quas Cithæron noxius
Cruore ſæpe regio tinctas alit.
Sed quem deus damnavit, abjecit pater,
Mors quoque refugit. præſtiti Delphis fidem.
Genitorem adortus impia ſtravi nece.
Hoc alia pietas redimet. occidi patrem,
Sed matrem amavi. proloqui hymenæum pudet,

GRONOVII.

249. *Mors me anteceſſit.*] Senecæ hoc eſſe intelligas ex paullulum inverſo epiſt. 61. *Qui latitant & torpent, ſic in domo ſunt, quomodo in conditivo. Horum licet in limine ipſo nomen marmori inſcribas, mortem ſuam anteceſſerunt.*

250. *Præcocis fati*] Florentinus confirmat Mog. & cæterorum *præcoquis*.

254. *Tranſtulit ferro pedes,*] Sic etiam Lipſianus: & adſunt huic lectioni, ſi diis placet, notando *transfero* dictum eſſe, quaſi *transforo*. Lipſius, *tranſtudit*, vel *tranſiit*: quorum prius in editiones receptum. In quibuſdam editt. *tranſſuit*: quod poſſe defendi dubitanter Lipſius ac Delrius adfirmant. At, ô boni, hoc erat, quod unum debebat defendi, procul habitis conjecturis. Sic enim ille primæ bonitatis codex. Ovidius lib. 2. Faſtor. *ſacerdotes verubus tranſſuta ſalignis Exta parant.* Sic enim Mſſ. ubi vulgo, *transfixa*. Cornelius Celſus lib. 5. cap. 26. *quo ſæpius acus corpus tranſſuit, quoque plura loca injectum vinculum mordet.* Vbi etiam male ſollicitarunt. Lib. 7. cap. 25. *tum quæ notæ ſunt, cutis acu filum ducente tranſſuitur.* Columella lib. 6. de re ruſt. cap. 5. *media pars deſcripti orbiculi eadem ſubula tranſſuitur, & facto foramine prædicta radicula inſeritur.*

256. *Avibus & avidis,*] Vulgares ſcripti: *Avibuſque avidis*. Et fuere, qui hunc hiatum pati, fuere qui *Avibuſque avitis* divinare potuerunt. Conquieſcant in poſterum & cum omnium antiquiſſimo legant: *Avibuſque ſævis, quas.* Idem firmat in ſequenti verſu Delriani & Lipſiani *tinctas*, non *attractas*.

VARIORVM.

248. *Nox occupavit,*] Vulgo *nex*. non repugnabo, ſi quis volet ex v. l. reponere *nox*. tum propter ſequens *luci*, tum etiam quia Æſchylo in Agamemn. & frequenter Catullo, Virgilio Horatio & Ovidio, *nox* mortem ſignificat. *Delrius.*

249. *Aliquis*] Alii in utero moriuntur, an forte quia peccaturi ut ego? *Farnabius.*

252. *Dubiumque*] Embryonem. *Idem.*

254. *Ferro*] Gladio, ſeu ſubula. *Idem.*

Tedaſque noſtras. has quoque invitum pati
Te coge pœnas. facinus ignotum, efferum,
Inuſitatum effare, quod populi horreant,
Quod eſſe factum nulla non ætas neget,
Quod patricidam pudeat. in patrios toros
Tuli paterno ſanguine aſperſas manus.
Sceleriſque pretium majus accepi ſcelus.
Leve eſt paternum facinus. in thalamos meos
Deducta mater, ne parum ſcelerum foret,
Fecunda. nullum crimen hoc majus poteſt
Natura ferre. ſi quod etiamnum eſt tamen;
Qui facere poſſent, dedimus. abjeci necis
Pretium paternæ ſceptrum, & hoc iterum manus
Armavit alias. optime regni mei
Fatum ipſe novi: nemo ſine ſacro feret
Illud cruore. magna præſagit mala
Paternus animus. jacta jam ſunt ſemina

Cla-

GRONOVII.

263. *Has quoque invitum pati Te coge pœnas.*] Tale, quale Ovidii in perſona Lucretiæ: *Hoc quoque Tarquinio debebimus, eloquar, inquit, Eloquar infelix dedecus ipſa meum.*

271. *Ne parum ſcelerum foret, Fæcunda.*] Flor. *ſceleris.* Ovidius in 2. Met. *Scilicet hoc etiam reſtabat adultera, dixit, Vt fæcunda fores.*

VARIORVM.

257 *Cruore*] Vt Actæonis & Penthei. *Farnabius.*

258. *Deus*] Apollo edito oraculo. *Idem.*

259. *Delphis*]Oraculo Delphico. *Id.*

261. *Hoc alia*] Ironia. *Idem.*

262. *Hymenæum*] Nuptias ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ ναίειν τὸν νυμφίον καὶ τὴν νύμφην. *Vel* à membranula illa, quæ virginibus in primo Veneris aditu rumpitur. *alii* ad hiſtoriam de Hymenæo quodam Argivo referunt, & ab ejus (quod virginibus Atticis à Pelaſgis raptis præſtiterat) ſubſidio inſtitutum ferunt hymnum, qui Hymenæus dicitur, qualis Romanis Thalaſſio. *Idem.*

263. *Tedaſque*] Faces quinque, in nuptiis adhibitas, ut & in ſacris, è teda arbore de laricum genere, è qua ſuccus pice liquidior. Vide infra v. 507. *Idem.*

264. *Pœnas.*] Vt audias quod meminiſſe horret. *Idem.*

272. *Fecunda.*] Quatuor enim Oedipo peperit liberos: maſcul. Eteoclem, Polynicem: fœmin. Antigonem, Iſmenen. *Idem.*

274. *Qui facere poſſent,*] Filios, qui ſcientes peccare velint. *Idem.* De Eteocle & Polynice loquitur; quos Euripides, Ovidius, Seneca & Papinius Oedipi & Iocaſtæ filios fuiſſe ſcripſerunt, ſed hoc refellit in Bœoticis Pauſanias, fretus teſtimonio auctoris Oedipodiorum carminum, contenditque illos Oedipi ex Euryganea filios fuiſſe. *Delrius.*

276. *Regni*] Herc. Fur. verſ. 385. *Farnabius.*

277. *Sacro*] Execrando, impie fuſo. *Idem.*

280. *Pacti*

Cladis futuræ. ſpernitur pacti fides.
Hic occupato cedere imperio negat:
Jus ille, & icti fœderis teſtes deos
Invocat, & Argos exul atque urbes movet
Graias in arma. non levis feſſis venit
Ruina Thebis. tela, flammæ, vulnera
Inſtant, & iſtis ſi quod eſt majus malum;
Ut eſſe genitos nemo non ex me ſciat.
Antig. Si nulla, genitor, cauſa vivendi tibi eſt,
Hæc una abunde eſt, ut pater gnatos regas
Graviter furentes. tu impii belli minas
Avertere unus, tuque vecordes potes
Inhibere juvenes, civibus pacem dare,
Patriæ quietem, fœderi læſo fidem.
Vitam tibi ipſe ſi negas, multis negas.
Oedip. Illis parentis ullus aut æqui eſt amor,
Avidis cruoris, imperii, armorum, doli,
Diris, ſceleſtis; breviter ut dicam, meis?
Certant in omne facinus, & penſi nihil
Ducunt, ubi illos ira præcipites agat:
Nefaſque nullum, per nefas nati putant.
Non patris illos tangit afflicti pudor,
Non patria. regno pectus attonitum furit.
Scio quo ferantur, quanta moliri parent:
Ideoque leti quæro maturi viam,
Morique propero, dum in domo nemo eſt mea

No-

VARIORUM.

280. *Pacti*] Vt alternis annis regnarent. *Farnabius.*

281. *Hic occupato*] Etcocles. ſup. verſ. 56. *Idem.*

282. *Ille,*] Polynices verſ. 58. *Id.*

Icti fœderis] Fædus icere, ferire, percutere dicitur à cæſo porco, *ut Livio*; porca, *ut Virgilio & Suetonio: ſed & Cic. 2. de leg. Porco femina piaculum dare dixit.* In ſacris vero plus valere fœminas victimas obſervatum eſt. In fœdere itaque Fœcialis ſive ſacerdos porcum ſilice feriens dicebat; Iupiter ſic populum qui fœdus non ſervarit, ferito, ut ego hunc porcum ferio, tantoque magis ferito, quanto magis potens pollenſque eſt. *& à porco fœde & crudeliter cæſo Servius fœdus dici vult.* Idem.

293. *Fœderi*] Modo verſ. 280. *Idem.*

294. *Multis*] In bello perituris illo, quod tu vivendo inhibere poteris. *Idem.*

297. *Meis?*] Impiis, utpote ex inceſtu genitis. *Idem.*

319. *Iu-*

Nocentior me. gnata, quid genubus meis
Fles advoluta? quid prece indomitum domas?
Unum hoc habet fortuna, quo poſſim capi,
Invictus aliis. ſola tu affectus potes
Mollire duros, ſola pietatem in domo
Docere noſtra. nil grave aut miſerum eſt mihi;
Quod te ſciam voluiſſe. tu tantum impera.
Hic Oedipus Ægæa tranabit freta,
Jubente te; flammaſque quas Siculo vomit
De monte tellus igneos volvens globos,
Excipiet ore; ſeque ſerpenti offeret,
Quæ ſæva furto nemoris Herculeo furit;
Jubente te præbebit alitibus jecur,
Jubente te vel vivet. ———

GRONOVII.

319. *Iubente vivet.*] Flor. cum Lipſiano, & aliis: *Iubente te vel vivet.*

VARIORUM.

308. *Vnum*] Te, tuas preces, tuam pietatem. *Farnabius.*

313. *Oedipus*] Græca terminatione ultimam produxit. *Flor.* *Ægæa*] Mare Europam ab Aſia diſterminans. ab Ægæo, Theſei patre. *alii*, à ſcopulo, qui [illegible], id eſt, capræ ſpeciem præfert. *Idem.*

314. *Siculo*] Ætna. verſ. 80. Herc. Fur. *Idem.*

316. *Serpenti*] Draconi vigili, qui furit ſævus propter aurea mala ab Hercule ſurrepta. verſ. 237. Herc. Fur. *Idem.*

317. *Furto nemoris*] Quia Hercules aurea mala cuſtodiæ ejus commiſſa avertit. Lucretius: *Aureaque Heſperidum ſervans fulgentia mala, Aſper, acerba tuens, immani corpore ſerpens, Arboris amplexus ſtirpem* --- Lucanus: *Abſtulit arboribus precium, nemorique laborem Alcides, paſſuſque inopes ſine pondere ramos, Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.* Agrœtas, in Libycis, ait, non poma fuiſſe, ſed oves fulvi coloris: ortam vero fabulam ex ambigua ſignificatione vocis μῆλα. *Delrius.*

318. *Prabebit*] Vt Tityus Herc. Fur. 755. *Farnabius.*

319. *Vivet*] Quod omni cruciatu majus. extremum enim malorum illi vita. *Idem.*

ACTUS

ACTUS SECUNDUS.

NUNCIUS. OEDIPUS. ANTIGONE.

Nuncius à Thebanis miſſus Oedipum obſecrat, ut rediens componat filios, abnuit Oedipus, & in ſylvas ſe recipiens filiis diras imprecatur.

Nunc. EXemplum in ingens regia ſtirpe edite,
Thebæ paventes arma fraterna invocant,
Rogantque tectis arceas patriis faces.
Non ſunt minæ. jam propius acceſſit malum,
Nam regna repetens frater & pactas vices
In bella cunctos Græcæ populos agit;
Septena muros caſtra Thebanos premunt,
Succurre; prohibe pariter & bellum & nefas.
Oedip. Ego ille ſum, qui ſcelera committi vetem,
Et abſtinere ſanguine à caro manus
Doceam? magiſter juris & amoris pii
Ego ſum? meorum facinorum exempla appetunt.
Me nunc ſequuntur. laudo, & agnoſco libens.

Ex-

GRONOVII.

320. *Regia ſtirpe edite,*] Implet verſum & Flor. *Exemplum in ingens regia ſtirpe edite.* Nec poteſt hic verſus cum ſuperiore hemiſtichio conglutinari, quia medius intervenit Chorus. Iuſtinus lib. 23. *Admirabilis utriuſque rei caſus in exemplum fuit.* Plinius 23, 1. *Non eſt prætereundum in eo exemplum ingens.*

VARIORVM.

321. *Paventes*] Paventes bella, te tuamque opem invocant. *Farnabius.*

324. *Regna*] Supra verſ. 282. & verſ. 58. *Idem.*

326. *Septena*] Caſtra ſeptem ducum, qui Adraſtus, Tydeus, Polynices, Capaneus, Hippomedon, Amphiaraus, Parthenopæus. qui ſinguli ſingulas portas Thebarum obſedere. *Idem.* Vide Æſchylum, in tragœdia, Septem ad Thebas; ex qua nonnulla Seneca in hac tragœdia accepit. *Delrius.*

328. *Ego ille ſum,*] Imo vero ſceleſtus cum ſim Diiſque iratis genitus; qui potius jubeam & doceam. Sui itaque deteſtatione & ſtirpis odio diras natis imprecatur. *Farnabius.* Præſtat, ut opinor, hæc lectio illi, quam Lipſius ex veteri libro repræſentat. Nam ſi uterque frater regno potiretur, tunc recte *ſceptra committi* dicerentur. Sed ſolus Eteocles ſceptro occupato fratrem exulem tunc habebat neque in pactas vices reſtitui ſinebat. Itaque recte mater infra ad Polynicem --- *& nondum imperas, Quid ſceptra facient?* Florens.

330. *Magiſter juris*] Recte: amoris erga prolem aut fratrem, vel parentes. Non minus tamen elegans exiſtimem, *juris & moris.* Ius ad ſcriptam legem referas, morem ad natam. *Raphel.*

343. *De-*

Exhortor, aliquid ut patre hoc dignum gerant.
Agite ô propago clara, generoſam indolem
Probate factis; gloriam ac laudes meas
Superate: & aliquid facite, propter quod patrem
Adhuc juvet vixiſſe. facietis, ſcio.
Sic eſtis orti. ſcelere defungi haud levi,
Haud uſitato, tanta nobilitas poteſt.
Ferte arma. facibus petite penetrales deos,
Frugemque flamma metite natalis ſoli.
Miſcete cuncta. rapite in exitium omnia.
Dejicite paſſim mœnia, in planum date.
Templis deos obruite, maculatos lares
Conflate. ab imo tota conſidat domus.
Urbs concremetur. primus à thalamis meis
Incipiat ignis. *Antig.* Mitte violentum impetum
Doloris, ac te publica exorent mala,
Auctorque placidæ liberis pacis veni.
Oedip. Vides modeſtæ deditum menti ſenem?
Placidæque amantem pacis ad partes vocas?
Tumet animus ira, fervet immenſum dolor,
Majuſque, quam quod caſus & juvenum furor
Conatur, aliquid cupio. non ſatis eſt adhuc
Civile bellum. frater in fratrem ruat,

Nec

GRONOVII.

343. *Dejicite paſſim mœnia,*] Flor. *Diſſicite.* Significat: *Disjicite.* Virgilius lib. 8. Æn. *duo praterea disjectis oppida muris.* Ovidius lib. XII. *vel cum Lyrneſia primum Mœnia disjeci.* Ubi etiam quidam codd. *dejeci.*

VARIORUM.

333. *Patre*] *Emphaſis.* me parricida, inceſto. *Farnabius.*

334. *Clara,*] Certe mea, vel Ironice, ut & ſequentia. *Idem.*

339 *Nobilitas*] In malam & in bonam partem ſumi poteſt; hic in malam ſumitur. *Delrius.*

340. *Penetrales*] Penates Deos domeſticos, qui propè focum. Penatibus enim cura æterni ignis credita, qui vitæ ſymbolum. Sunt enim Penates per quos penitus ſpiramus & animæ rationem habemus, quaſi penes nos natos dicas. Thyeſt. 773. *Farnabius.*

344. *Lares*] Imagines Deorum domeſticorum aureas, argenteas, æreasve incendiis conflate. *Idem.*

349. *Placidæque*] Mene invitas ad ſedandas partium iras, ac ſi eſſem pacificus? Fruſtra. Tumet enim animus ira. *Idem.*

355. *Frater in fratrem*] Has diras à Sophocle accepit: quibus reſpondit eventus. nam cum in fraterno duello Eteocles vulneratus corruiſſet, mortuum ratus Polynices, ſpolia lecturus

ei

Nec hoc ſat eſt. quod debet, ut fiat nefas
De more noſtro, quod meos deceat toros;
Date arma patri. nemo me ex his eruat
Silvis: latebo rupis exeſæ cavo,
Aut ſepe denſa corpus abſtruſum tegam.
Hinc aucupabor verba rumoris vagi,
Et ſæva fratrum bella, quod poſſum, audiam.

* * * * * *

GRONOVII.

358. *Date arma patri*] Hic ver *Τίπτ' ἄνεῳ ἐγχείατε κεκηνομένωντες Ἀχαιοί*; tanquam nihil ſit, quod lectorem moretur. At ego nunquam hæc verba tranſii, quin abhæſerim ſenſerimque aliquid ſubeſſe, quod parum aſſequerer. Quid enim reſtat poſt mutuum fratrum parricidium, quo facinus illud augeatur, ſi *patri dent arma?* aut qui dabunt, poſtquam ipſi perierunt? Nam illud *frater in fratrem irruat*, non congreſſionem modo, ſed duplicem etiam cædem complectitur. Solent autem in hiſce diris obſervare Poëtæ, ut eas fingant ex facto, & nihil dicant, quod eventu careat. Suſpicor Senecam ſcripſiſſe: *Date arma matri*, quibus ipſa ſemet interficiat. Vt ſceleſtius fiat & majore invidia quod agetis, eſtote matri quoque cauſa & occaſio quæſitæ mortis. Armate matrem ad inferendam ſibi necem. Sic enim creſcit, quod in ſe invicem ſtatuiſſent, ſcelus, ſi ſecum illam ἀπομαρτυροῦσαν traherent. Et reſpexit ad Euripidis: Μήτηρ δ' ὅπως εἰσεῖδε τήνδε συμφοράν, Ὑπερπαθήσασ' ἥρπασ' ἐκ νεκροῦ ξίφος, Κἄπραξε δεινά· διὰ μέσου γὰρ αὐχένος Ὠθεῖ σίδηρον· ἐν δὲ τοῖς φιλτάτοις Θανοῦσα κεῖται περιβαλοῦσ' ἀμφοῖν χέρας. Et eum caſum Iocaſtæ in poſtrema quoque Latina tragœdia, quæ periit, vel exhibitum vel nuntiatum fuiſſe certum habeo. Nec me fugit contendere aliquem poſſe retinendum hoc ſenſu τὸ *patri*, quaſi minetur Oedipus, quod tentat apud Statium: *paullatim ſumpſerat iras Mortis & occulte telum, ni nata vetaret, Quærebat: ſed caſta manu ſubtraxerat enſes Antigone.* Sed ſic vanum fuiſſet impium votum, contra inſtitutum vatis.

VARIORVM.

ei incubuit; ille aſſurgens gladio excepit & transfodit. ſic in jacentem frater fratrem ruit. vide Statium lib. 11. Thebaib. *Delrius.*

357. *Quod meos*] Immane & inauditum. *Toros*;] Quo probent ſe ex me genitos. *Farnabius.*

361. *Hinc aucupabor*] Captabo. *Idem*

ACTUS TERTIUS.

* Ἀκέφαλος *

JOCASTA. ANTIGONE. NUNCIUS.

Jocaſta audito in procinctu ſtare utramque aciem propere fertur, filios (ſi fieri poſſit) in gratiam reductura.

Jocaſta. FElix Agave, facinus horrendum, manu
Qua fecerat, geſtavit; & ſpolium tulit
Cruenta nati Mænas in partes dati.
Fecit ſcelus, ſed miſera non ultra ſuum
Scelus hoc cucurrit. hoc leve eſt, quod ſum nocens;
Feci nocentes. hoc quoque etiamnum leve eſt;
Peperi nocentes. deerat ærumnis meis,
Ut & hoſtem amarem. Bruma ter poſuit nives,
Et tertia jam falce decubuit Ceres,
Ut exul errat gnatus, & patria caret,
Profuguſque regum auxilia Graiorum rogat,
Gener eſt Adraſti, cujus imperio mare,

Quod

GRONOVII.

366. *Non ultra ſuum Scelus hoc cucurrit.*] Flor. *non ultra ſuo Sceleri occurrit.* Locus deſperatus, utcumque Lipſius, *hæc cucurrit.* An *occucurrit?* Vt apud Iuſtinum lib. 18. *neve amara admonitio oculus ejus occurrat.*

VARIORVM.

* Ἀκέφαλος] Multa deſunt in fine præcedentis Actus. Deeſt etiam hujus Actus tertii principium. *Farnabius.*

363. *Agave,*] Penthei mater & Bacchæ filium ejus Pentheum diſcerpſerunt. Sup. verſ. 17. *Idem. Facinus*] Thyrſo affixum caput Penthei. *Idem.*

365. *Cruenta nati*] Perſius: *Et raptum vitulo caput ablatura ſuperbo Baſſaris, & lyncem Mænas flexura corymbis.* Agaven, ut noſter, Mænadem appellat. Vide Apollodor. lib. 3. Bibl. *Delrius.* *Mænas*] Bacchis, à μαίνεσθαι furere. *In partes dati.*] Diſcerpti. *Farnabius.*

366. *Sed miſera*] Sed illa non ulterius progreſſa in alia incidit ſcelera, ut ego. *Idem.*

368. *Nocentes.*] Lipſius *nocentem* reponit, quia de Oedipode ſolo ſermo eſt. ſed & alias ſcelus indignanter adaugens pluralem pro ſingulari ponit: Hercul. Fur. 285. Quin & Sophocl. Πατέρας de unico Oedip. & *μητέρας* de Iocaſta ſola dixit; *vel,* feci nocentes me & Oedipum. *Idem.*

370. *Hoſtem*] Polynici enim jus ſuum armis repetenti faveo. *Idem.*

371. *Tertia*] Hic Euripidem ſequutus inducit Iocaſtam tertio poſt anno quam inceſtum agnovit, viventem: cum in Oedipo, agnito facinore ſtatim ſibi mortem conſciſcat. *Idem.*

373. *Profuguſque*] Sup. verſ. 58. & 326. *Idem.*

375. *Quod*

Quod cingit Iſthmon, regitur. hic gentes ſuas,
Septemque ſecum regna ad auxilium trahit
Generi. quid optem, quidve decernam, haud ſcio.
Regnum repoſcit. cauſa repetentis bona eſt;
Mala, ſic petentis. vota quæ faciam parens?
Vtrumque natum video. nil poſſum pie
Pietate ſalva facere. quodcumque alteri
Optabo nato, fiet alterius malo.
Sed utrumque quamvis diligam affectu pari;
Quo cauſa melior, ſorſque deterior trahit,
Inclinat animus, ſemper infirmo favens.
Miſeros magis fortuna conciliat ſuis.
Nunc. Regina, dum tu flebiles queſtus cies,
Teriſque tempus, tota nudatis ſtetit
Acies in armis. æra jam bellum cient,
Aquilaque pugnam ſignifer mota vocat.
Septena reges bella diſpoſiti parant.

Ani-

GRONOVII.

375. *Quod cingit Iſthmon,*] Livius lib. 5. *Mari ſupero inferoque quibus Italia inſulæ modo cingitur.* In Flor. eſt *Iſthmos.* Forte, *Quod ſcindit Iſthmos.* Vel, *findit.* Hercul. Fur. *Et bina findens Iſthmos exilis freta.*

385. *Semper infirmo favens.*] Livius lib. 42. *Fama equeſtris pugnæ nudavit voluntates hominum: non enim ſolum, qui partis Macedonum erant, ſed plerique ingentibus Romanorum obligati beneficiis læti eam famam excepere; non ob aliam cauſam, quam pravo ſtudio. quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur, deteriori atque infirmiori favendi.* Quintil. declam. 5. *Hunc primus naſcendi locus,* &c. *quoſdam magis ſeveritas probitaſque commendat: in quibuſdam diliguntur impatientius calamitates: & damna corporum debilitateſque membrorum notabilius miſeratione complectimur.*

388. *Tota nudatis ſtetit*] Flor. *ſalva nudatis adeſt Acies in armis.* Videtur monſtrare, *ſæva.* Pro Nuncio autem idem codex & in fronte ſcenæ & per illam ponit, *SATELLES* & *SAT.* In eadem fronte apponuntur POLYNICES. ETEOCLES. quæ duæ perſonæ in ſequentem ſcenam trajici debent, ubi vulgo male Eteocles omittitur.

VARIORVM.

379. *Sic petentis*] Contra patriam arma externa inferentis. *Farnabius.*

385. *Infirmo*] Polynici. Sup. v. 370. *Id.*

389. *Æra.*] Tubæ. *Idem.*

390. *Aquilaque*] Romano more vexillum Aquilam vocat Poëta forte & Græci habuerunt. nam & Perſæ, à quibus Romani, aquilæ uſum ſumpſere. *Idem.*

391. *Septena*] Hi ſeptem Reges, Adraſtus (teſte Tyrtæo, linguâ mellifluâ) Amphiaraus, Parthenopæus, Tydeus, Capaneus, Hippomedon, Polynices: his Thebani totidem oppoſuêre duces; qui, Creon, Eteocles, Æmon, Hypſeus, Eurymedon, Dryas, Menœceus. *Delrius.*

Animo pari Cadmea progenies ſubit.
Curſu citato miles hinc illinc ruit.
Vide, ut atra nubes pulvere abſcondat diem,
Fumoque ſimiles campus in cœlum erigat
Nebulas, equeſtri fracta quas tellus pede
Submittit: &, ſi vera metuentes vident,
Infeſta fulgent ſigna: ſubrectis adeſt
Frons prima telis: aurea clarum nota
Nomen ducum vexilla præſcriptum ferunt.
I, redde amorem fratribus, pacem omnibus;
Et impia arma mater oppoſita impedi.
Antig. Perge, ô parens, & concita celerem gradum;
Compeſce tela, fratribus ferrum excute,
Nudum inter enſes pectus infeſtos tene.

Aut

GRONOVII.

402. *Matris oppoſitu impedi.*] Mirum hoc potuiſſe placere Florenti, quum haberet in promptu jam etiam editum, *mater oppoſita.* Sed, inquit Gruterus, hoc eſt præſcribere auctori modum loquendi. Non eſt: nam ipſum ſic auctorem locutum fidem faciunt Florentinæ & Voſſianæ membranæ.

VARIORUM.

392. *Cadmea*] Thebani à Cadmo orti. *Farnabius.*

394. *Atra*] Pulveris ab equitatu excitati. *Idem.*

399. *Frons*] Acies inſtructa. *Idem.* *Aurea*] Aureis characteribus. Non enim ſolum ducum nomina aureis literis ferebant in vexillis, ſed & ſigno cum minis inſertis. *Idem.*

400. *Vexilla*] Paullus ex Feſto, vexillum inquit, diminutivum à velo. videntur autem vexilla fuiſſe proprie vela, ſeu flammulæ illæ, quæ etiamnum hodie equitibus præferuntur. Sane Vegetius lib. 2. cap. 1. ſcribit, equitum alas dici vexillationes, ab eo quod velis, id eſt, flammulis utantur. idem pene ad verbum Modeſtus in lib. de re milit. qua de re conſule B. Briſſonium de verb. ſignific. lib. 19. & P. Prateium theſauri Iuris Civilis & Canonici l. 20. *Delrius.*

403. *Perge,*] Veteres lib. novam hîc conſtituunt ſcenam. *Parens,*] Quam, parens cum ſis, diſcordes revereantur filii. Alii tribuunt hæc *Nuncio*, non enim, ut aiunt, verſimile eſt, ut hæc jam Thebis dicat Antigone, quæ nec prece, nec vi à patre avelli poterat, qui in Cithæronis ſylva. Sed minus recte. Sunt enim verba minus decora, magiſque pathetica, quam ut conveniant nuncio. Ne autem miremur filiam deſeruiſſe patrem, ut ſuccurreret fratribus: ſic requirit pietas. & jam morti renunciarat Oedipus: unde eſt ſuprà verſ. 319. *Iubente vivet.* Item v. 361, *Hinc aucupabor, &c.* Farnabius.

405. *Nudum*] Quod nutritionis illos admoneat. verſ. 447. infra. *Idem.* *Pectus*] Aut primum belli ictum excipe. *Idem.*

408. *Petere*] Ferro. *Idem.*

412. *Teſte*] Me vidente.

413. *Aut*

Aut ſolve bellum, mater, aut prima excipe.
Ioc. Ibo, ibo, & armis obvium opponam caput.
Stabo inter arma. petere qui fratrem volet,
Petat ante matrem. tela, qui fuerit pius,
Rogante ponat matre: qui non eſt pius,
Incipiat à me. fervidos juvenes anus
Tenebo. nullum teſte me fiet nefas.
Aut ſi aliquod & me teſte committi poteſt,
Non fiet unum. *Antig.* Signa collatis micant
Vicina ſignis: clamor hoſtilis fremit:
Scelus in propinquo eſt: occupa, mater, preces.
Et ecce motos fletibus credas meis;
Sic agmen armis ſegne compoſitis venit.
Procedit acies tarda, ſed properant duces.
Ioc. Quis me procellæ turbine inſanæ vehens
Volucer per auras ventus ætherias aget?
Quæ Sphinx, vel atra nube ſubtexens diem
Stymphalis, avidis præpetem pennis feret
Aut quæ per altas aëris rapiet vias
Harpyia, ſævi regis obſervans famem?
Et inter acies projiciet raptam duas?
Nunc. Vadit furenti ſimilis, aut etiam furit,
Sagitta qualis Parthica velox manu

Ex-

GRONOVII.

413. *Aut ſi quod & me teſte*] Etruſcus: *Aut ſi aliquod & me.*

427. *Vadit furenti ſimilis,*] Similes ſenſus apud Ciceronem ad Quintum: *ego vero facile patior Cæſarem exiſtimare, illum quam maximum fuiſſe plauſum: & prorſus ita fuit.* Virgiliumque lib. 6. Æneid. *qui ſurgere menſe Aut videt aut vidiſſe putat per nubila lunam.* Et Ovidium lib. 6 met. *pennis pendere putares: Pendebant pennis.* Lib. 8. *Aut dedit aut viſus gemitus eſt ille dediſſe Stipes.* Lib. 9. *modo crura micantia captat Aut captare putes.* Lib. 13. *utinam aut verus furor ille aut creditus eſſet.* Seneca epiſt. 114. *Si furit, aut quod furori ſimile eſt, iraſcitur.* Tacitus lib. 16 annal. *Crederes lætari, & fortaſſe lætabantur per incuriam publici flagitii.* Silius lib. 16. *Nec fruſtra æquare videtur Aut etiam æquavit juga præcedentia.*

VARIORVM.

414. *Non fiet unum.*] Nam & ipſa una peribo. *Farnabius.* *Signa*] Quæ tria. *Muta* ut vexilla; *vocalia*, quæ voce humana: *ſemivocalia*, quæ claſſico, tuba, buccina dantur. *Idem.* Et hæc Nuntio adſcripſere nuperæ edd. mea ſententia minus rectè.

417. *Et ecce motos*] Iſta & ſequentia nuperæ edd. atribuunt Iocaſtæ. inepte, inepte. nec tale quid patitur votum ſequens: ex quo patet matrem longius adhuc abſuiſſe ab exercitu. ſci-

licet

Excuſſa fertur; qualis inſano ratis
Premente vento rapitur; aut qualis cadit
Delapſa cœlo ſtella, cum ſtringens polum
Rectam citatis ignibus rumpit viam;
Attonita curſu fugit, & binas ſtatim
Diduxit acies. victa materna prece
Hæſere bella jamque in alternam necem
Illinc & hinc miſcere cupientes manum,
Vibrata dextra tela ſuſpenſa tenent.
Paci favetur. omnium ferrum latet
Ceſſatque tectum, vibrat in fratrum manu.
Laniata canas mater oſtendit comas;
Rogat abnuentes: irrigat fletu genas.
Negare matri, qui diu dubitat, poteſt.

GRONOVII.

438. *Omnium ferrum latet Ceſſatque telum,*] Vt legendum & diſtinguendum olim cenſuimus, repertum etiam nobis in caſtiſſimo librorum: *Ceſſatque tectum. Vibrat in fratrum manu.* Significat ſolos fratres adhuc in dexteris ſtrictos habere gladios, cæteros in vaginas eos condidiſſe. Vide Diatriben cap. 41.

VARIORVM.

licet Antigona ab exercitu ad matrem cucurrit, eam è gynæceo produxit in publicum, hæcque appoſitiſſimè loquitur, ſub conſpectum armorum. *Grut.*

422. *Sphinx,*] Monſtrum facit virginis, corpore volucris, pedibus leonis. Vide ſub. verſ. 120. *Farnabius. Atra*] Solem obſcurans alis expaſſis. Hercul. Fur. verſ. 1182. *Idem.*

423. *Stymphalis,*] Aves à Stymphalo Arcadiæ palude ſic dictæ. vide Hercul. Fur. & 243. *Idem.*

425. *Saevi regis*] Phinei. verſ. 153. Thyeſt. *Idem.*

428. *Sagitta*] Thyeſt. verſ. 383. *Idem.*

430. *Premente*] Vrgente à puppi ſecundo vento. *Idem.*

431. *Delapſa*] *De cælo lapſa ſereno, Quæ ſi non cecidit potuit cecidiſſe videri.* Eſt autem exhalatio ſuperius inflammata deorſum decurrens, ut cadere videatur. *Idem. Stringens*] Aëra dividens. *Idem.*

433. *Binas*] Inter utramque aciem conſiſtit. *Idem.*

438. *Omnium ferrum latet Ceſſatque telum*] In vaginas reconditi gladii non vibrantur. *Idem.*

ACTUS

ACTUS QUARTUS.

JOCASTA. POLYNICES. ETEOCLES.

Iocaſta utrumque filium ſerio precatur, ut ſimultate poſita in gratiam & amorem redire velint. Polynices impie reſpondet.

IN me arma & ignes vertite. in me omnis ruat
Unam juventus; quæque ab Inachio venit
Animoſa muro; quæque Thebana ferox
Deſcendit arce. civis atque hoſtis ſimul
Hunc petite ventrem, qui dedit fratres viro.
Hæc membra paſſim ſpargite, ac divellite:
Ego utrumque peperi. ponitis ferrum ocius
An dico &, ex quo? dexteras matri date.
Date, dum piæ ſunt. error invitos adhuc
Fecit nocentes. omne Fortunæ fuit
Peccantis in nos crimen. hoc primum nefas
Inter ſcientes geritur. in veſtra manu eſt,
Utrum velitis. ſancta ſi pietas placet,

Donate

GRONOVII.

448. *Mea membra paſſim*] Flor. Ϛεικτικῶς, *Hæc membra paſſim.*

449. *ponitis ferrum ocius Ac dico & ex æquo mihi*] Sic ſcribunt feciſſe N. cum inveniret in Baſileenſ. *ex quo dexteras lege datis.* Mogunt. & Lugd. *ex æquo dextras matri datis.* Sed veteres impreſſos, Ven. & Herbip. *ex æquo dextras matri date:* retinere ſe tamen innominati ſui lectionem, quia verſui conſona, non quia melior aliis. Bene diffidunt. Nos in quibuſdam reperimus: *An dico & ex æquo dextras matri datis* vel *date.* Hæc omnia plus aut minus divertunt ab eo, quod habet Etruſcus: *Ego utrumque peperi. ponitis ferum ocius? An dico &, ex quo? dexteras matri date.* An exſpectatis donec & veſtrum & meum pudorem prodam, & addam, ex quo vos pepererim, nempe, ex ipſo filio meo.

VARIORUM.

444. *Ab Inachio*] Ab Argis, Inacho quondam regnatis. *Farnabius.*

447. *Fratres*] Natos eoſdem & fratres Oedipo. *Idem.*

449. *Ponitis*] An deponitis arma dicto citius? *Idem.*

451. *Piæ ſunt.*] Nec fraterna cæde pollutæ. *Idem.*

452. *Omne*] Quæ hactenus peccata ſunt vel à me vel à patre veſtro de origine veſtra, fortunæ diræ imputanda ſunt, adeoque ignorantia excuſanda: vos primum ſcientes peccatis, an etiam volentes in veſtra eſt poteſtate. *Idem.*

453. *Peccantis in nos, &c.*] Ita malim: minuſque habet invidiæ, ſi & ſe & maritum complectatur. Aliis placuit

Donate matrem pace. ſi placuit ſcelus,
Majus paratum eſt. media ſe opponit parens.
Proinde bellum tollite, aut belli moram.
Sollicita nunc cui mater alterna prece
Verba admovebo? miſera quem amplectar prius?
In utramque partem ducor affectu pari.
Hic abfuit. ſed pacta ſi fratrum valent,
Nunc alter aberit. ergo jam numquam duos,
Niſi ſic, videbo? junge complexus prior,
Qui tot labores totque perpeſſus mala,

Longo

GRONOVII.

456. *Donate matrem pace.*] Retinuiſſe ait hoc Gruterus verſus cauſa, exploſo illo, *Donate matri pacem*, quod tamen occupet omnes membranas, injucundiore etiam vocum ſonitu. At illud Scaligero ineptum, & hoc poſtulat ſententia & libri Mſſ. Sed lex carminis repugnat, inquit ipſe. Certe repugnat, nec unquam credam, ita impegiſſe vatem aut dedita opera violaſſe legem jamborum. Attamen omnes ita ſcripti, omnes. Quid exſpectas? Prodigioſe corrupta hæc tragœdia, & in primis ultima pars, quæ ἕλκεσι βρύει. Venit in mentem hic fuiſſe: *ſi pietas placet*, *Donate matri bella*: eodem ſenſu verbi *donare*, de quo ad verſ. 253. monuimus: quem non aſſequutus corrector, cogitans matrem intervenire pacificatricem, *pacem* ingeſſit *ἀντὶ τοῦ bella*: ut ſuperius *Negaſtis* pro *Donaſtis*. Nimis quam veriſimilis hæc mihi conjectura videtur, utcumque ſit audacior. Fruſtra autem Gruterus laudat in ſequenti è quatuor ſuis: *ſi placet ſcelus*. Nam in ea regione ſemper cavit jambum ponere Seneca, & hoc verbum eſt ex iis, in quibus præteritum placet interdum pro præſenti. Statim Flor. *Sollicita nunc cui mater.*

465. *Tu tot labores*] Flor. *Qui tot labores.* quod male mutavit Fabricius, & deſiderare filum orationis recte animadvertit Gruterus: ſed hîc fallitur, quum *tot* potius abeſſe vult, quam *tu*.

VARIORVM.

cuit *in vos*: nec repugno, dummodo norint alterum propugnari à pleriſque Mſſ. vix unum eſſe qui ſtet pro illo, *vos*. Gruterus.

456. *Donate*] Legitur &, *Donate matri pacem*, melius; niſi repugnaret lex carminis. *Farnabius. Si placuit*] Si pergitis, & frater in fratrem ruit, non ea meta ſceleri: majus ſupereſt; quia primum interficienda ego mater. Peti neuter veſtrûm niſi per me poteſt, quæ me objicio mediam. *Idem.*

458. *Belli moram.*] Me moram belli mediam. *Idem.*

462. *Hic abfuit.*] Polynices. *Idem. Pacta*] Sup. verſ. 280. *Idem.*

463. *Nunc alter*] Eteocles. *Idem. Ergo jam nunquam*] Adpoſui interrogationem, quod abſque eâ ſententia videretur minus nervoſa, minus ex voto matris, abominantis potius quam deſperantis. *Gruterus.*

464. *Sic,*] Alterum per vices exulantem. *Farnabius.*

465. *Tu tot labores, &c.*] Lectio in ſpeciem ſana; ſed arguunt eam omnes Mſſ. in quibus: *Tu qui tot labores, totque.* & verò vix mihi dubium ſit exterminandam potius voculam *tot*, quam *qui*: quod hanc deſideret filum ſermonis; illam includat enclitica mox ſequens *que*; adpoſita enim dictioni alicui notat inter alia & hoc, bis ἀπὸ τοῦ κοινοῦ repetendam. *Gruterus.*

470. *Coire*

Longo parentem feſſus exilio vides.
Accede propius, clude vagina impium
Enſem; & trementem jamque cupientem excuti
Haſtam ſolo defige. maternum tuo
Coire pectus pectori clypeus vetat.
Hunc quoque repone. vinculo frontem exue,
Tegimenque capitis triſte belligeri leva,
Et ora matri redde. quo vultus refers,
Acieque pavida fratris obſervas manum?
Affuſa totum corpus amplexu tegam.
Tuo cruori per meum fiet via.
Quid dubius hæres? an times matris fidem?
Polyn. Timeo: nihil jam jura naturæ valent.
Poſt iſta fratrum exempla, ne matri quidem
Fides habenda eſt. *Joc.* Redde jam capulo manum,
Adſtringe galeam, læva ſe clypeo ingerat;
Dum frater exarmatur, armatus mane.
Tu pone ferrum, cauſa qui es ferri prior.
Si pacis odium eſt, furere ſi bello placet,
Inducias te mater exiguas rogat,
Ferat ut reverſo poſt fugam nato oſcula
Vel prima, vel ſuprema. dum pacem peto,
Audite inermes: ille te, tu illum times;
Ego utrumque, ſed pro utroque. quid ſtrictum abnuis

Re-

VARIORUM.

470. *Coire*] Conjungi. *Farnabius.*

471. *Vinculo*] Galeæ. *Idem.*

472. *Tegimenque*] Galeam. *Idem.*

473. *Quo vultus*] Quo reſpicis aut vultum torques, ac ſi fratrem timeres? *Idem.*

479. *Fratrum*] Fraternæ perfidiæ. *Idem.*

480. *Redde*] Recipe quæ depoſueras à me rogatus arma. *Idem.*

482. *Dum frater exarmatur.*] Interea dum frater ponit arma, inquit, tu retine. *Exarmatur*] Legitur &, *eſt armatus. Idem.*

483. *Tu pone*] O Eteocles, qui violaſti fidem pactam. *Idem.*

485. *Inducias*] Exiguam ſaltem belli moram. *Idem.*

487. *Prima,*] Poſt multos annos quibus eum non viderim. *vel* prima futuræ pacis pignora. *Idem. Suprema.*] Perituro fortaſſe in hoc bello, ſi bellum gerere perſiſtatis. *Idem.*

499. *Iſa-*

Recondere enſem ? qualibet gaude mora.
Id gerere bellum cupitis, in quo eſt optimum
Vinci. vereris fratris infeſti dolos ?
Quoties neceſſe eſt fallere, aut falli à ſuis,
Patiare potius ipſe, quam facias, ſcelus.
Sed ne verere: mater inſidias & hinc
Et rurſus illinc abiget. exoro, an patri
Invideo veſtro ? veni, ut arcerem nefas,
An ut viderem propius ? hic ferrum abdidit
Reclinis haſtæ, & arma defixa incubant.
Ad te preces nunc, nate, maternas feram,
Sed ante lachrimas. teneo longo tempore
Petita votis ora. te, profugum ſolo
Patrio, penates regis externi tegunt:
Te maria tot diverſa, tot caſus vagum
Egere: non te duxit in thalamos parens
Comitata primos, nec ſua feſtas manu

Orna-

GRONOVII.

499. *Haſtæ, & arma defixa incubant.*] Lipſius *incubat.* At amicus ejus, *incubant*, inquit, non arma, ſed ipſe armis infixis incubabat, poëtice dictum. Grutero nec placet, quod addit Scholiaſtes, *gramini*, nec acquieſcere poteſt illi *incubat*, quod alii nupere editioni ſuæ intulerint obſecuti nudæ conjecturæ, nec ſatisfacit interpretatio commentatoris, ut ait, optimi, nec occurrit ferrum Criticum, quod ſpinam iſtam commode extrahat. Scribe: *Reclinis haſtam & arma defixa incubans.* Livius lib. 44. *Scuto præ ſe erecto ſtare galeatos: dein, ubi feſſi ſint, innixos pilo capite ſuper marginem ſcuti poſito ſopitos ſtare.* *Scuta* κατ᾽ ἐξοχὴν veteribus arma. *Incubat haſtam & arma*, ut Statius lib. 10. *ſoporifero ſtipatos flore tapetas Incubat.* Salluſtius l. 3. hiſtor. *ut ſuſtinere corpora plerique nequeuntes feſſi, arma ſua quiſquis ſtantes incumberent.* Plautus Caſina: *Gladium faciam culcitam, eumque incumbam.*

VARIORUM.

491. *In quo*] In quo melius foret occidi, quam injuriæ fratriſque cædi ſupereſſe. *Farnabius.*

496. *Patri*] Qui abſens & cæcus eſt; ego autem adſum; an ut repellam, an ut videam nefarium hoc bellum; infrà verſ 552. *Idem.*

498 *Hic ferrum abdidit*] Eteocles precibus meis motus arma depoſuit, & haſtæ ſolo defixæ incubat reclinis. Solet autem miles ſi hoſtis à ſiniſtro latere appareat, in ſcutum ſe inclinare; ſi à dextro, in haſtam. *Idem.*

503. *Regis*] Adraſti. *Idem.*

505. *Non te*] Ego non conciliavi tibi nuptias, non nuptam in thalamum duxi, nec in lecto collocavi. *quod pronubæ officium eſt, quæ plerumque mater.* Idem.

506. *Feſtas manu*] In nuptiis januæ feſta fronde, ramis & ſertis ornari ſolitæ. *Idem.* Domus ergo ornabatur, maxime poſtes januarum; teſtis Iuve-

nalis

Ornavit ædes, nec ſua lætas faces
Vitta revinxit. dona non auri & graves
Gazas ſocer, non arva, non urbeis dedit.
Dotale bellum eſt. hoſtium es factus gener,
Patria remotus, hoſpes alieni laris,
Externa conſecutus, expulſus tuis,
Sine crimine exul. ne quid è fatis tibi
Deeſſet paternis, hoc quoque ex illis habes,
Erraſſe thalamis. nate, poſt multos mihi
Remiſſe ſoles; nate, ſuſpenſæ metus
Et ſpes parentis; cujus aſpectum deos
Semper rogavi; cum tuus reditus mihi
Tantum eſſet erepturus adventu tuo,
Quantum daturus; quando pro te deſinam,
Dixi, timere? dixit irridens Deus,
Ipſum timebis. nempe, niſi bellum foret,
Ego te carerem: nempe, ſi tu non fores,
Bello carerem. triſte conſpectus datur
Pretium tui, durumque: ſed matri placet.

Hinc

GRONOVII.

516. *Nate, ſollicitæ metus*] Membranæ principes: *Nate ſuſpenſæ metus. Et ſpes parentis.* Bene lib. 4. de benef. 34. *ancipitem rerum ac lubricam ſortem ſuſpenſus ſequitur.* Eidem *pendere* ſæpe eſt anxium ſollicitumque eſſe. Oedipo: *Gravis Senectus ſibimet & pendens Metus.*

VARIORVM.

nalis Sat. 6. Claudian. de nupt. Hon. & Mariæ: *Hi noſtrâ nitidos poſtes obducere myrto Contendant: pars nectareis aſpergere tecta Fontibus & flammâ lucos adolere Sabaos.* Iidem oleo inungebantur, & lanea vitta circumdabantur apud Romanos, teſte D. Iſidoro lib. 9. Orig. cap. ult. alii non oleum, ſed adipem lupinum vel ſuillum memorant. ut Alexander lib. 2. Genial. cap. 5. *Delrius.*

507. *Lætas*] Sponſa primum ad mariti limen veniens poſtes laneis vittis ornabat eoſque adipe ſuillo ungebat, unde *uxor* dicta. pronuba autem ut plurimum ſponſæ mater ademptas nupturæ virginales vittas facibus (quæ quinque, pro numero partus naturali, *vel* in honorem v. deorum, Iovis adulti, Iunonis adultæ, Veneris, Suadelæ, Lucinæ perferebantur à pueris patrimis & matrimis apud Romanos, à ſponſæ matre apud Græcos) urendas implicuit ſponſamque matronalibus vittis redimibat. *Farnabius.*

513. *Fatis*] Exulare utrumque ſine culpa: oraculo uxorem accipere. *Idem.*

514. *Hoc quoque*] Vt Oedipus matris erravit thalamis quos inſecuta eſt peſtis, ita tu hoſtilis uxoris quos comitatur bellum dotale. *Idem.*

515. *Erraſſe thalamis*] Quomodo, erraſſe? quia cum civem, vel ſaltem non hoſtem ducere debuiſſet, externi ſanguinis & hoſtilis uxorem duxit. erravit ergo Polynices thalamis, ſicut

O Oedipus:

Hinc modò recedant arma, dum nullum nefas
Mars ſævus audet. hoc quoque eſt magnum nefas,
Tam prope fuiſſe. ſtupeo, & exſanguis tremo,
Cum ſtare fratreis hinc & hinc video duos
Sceleris ſub ictu. membra quaſſantur metu.
Quam penè mater majus adſpexi nefas,
Quam quod miſer videre non potuit pater!
Licet timore facinoris tanti vacem,
Videamque jam nil tale, ſum infelix tamen,
Quod penè vidi. per decem menſum graves
Uteri labores, perque pietatem inclitæ
Precor ſororis, & per irati ſibi
Genas parentis; ſcelere quas nullo nocens,
Erroris à ſe dira ſupplicia exigens,
Hauſit; nefandas mœnibus patriis faces
Averte: ſigna bellici retro agminis
Flecte. ut recedas, magna pars ſceleris tamen
Veſtri peracta eſt. vidit hoſtili grege
Campos repleri patria, fulgentes procul
Armis catervas: vidit equitatu levi
Cadmea frangi prata, & excelſos rotis
Volitare proceres; igne flagrantes trabes

Fu-

GRONOVII.

536. *Perque pietate inclitas Precor ſorores,*] Etruſcus: *perque pietatem inclitæ Precor ſororis.* nam ſola inter perſonas nominatur Antigone, & verſus 551. ubi altera ſoror Iſmene monſtratur, vitiatus eſt.

VARIORUM.

Oedipus: oraculo uxorem accepit, quemadmodum Oedipus, exulavit quoque ſine culpa Thebis, ut Corintho Oedipus. *Delrius.* *Poſt multos*] Poſt multos mihi reddite dies. *Farnab.*

519. *Tantum*] Fratre in exilium alternum receſſuro. *Idem.*

535. *Decem*] Quibus te in utero geſtavi: etſi autem de partus tempore variant, alii menſes numerando *Solares* alii *Lunares*, & hos quidem vel Peragrationis vel Conſecutionis v. 838. Thyeſtis, vel denique Apparitionis: commodius tamen ad menſes ſolares xxx. dierum referunt pariendi tempus; cujus communiſſimus, menſis nonus: proximus menſis decimus aut ſeptimus. de ſexti menſis vitalitate diſputant medicorum filii: an menſis undecimi partus ſit legitimus, quærunt Iurisconſulti. *Idem.*

546. *Excelſos*] Sublimes in curribus, è quibus pugnare veteribus mos erat.

547. *Igne*] Faces incendia Thebis minitantes. *Farnabius.*

551. *Et*

Fumare, cineri quæ petunt noſtras domos;
Fratreſque (facinus quod novum & Thebis fuit)
In ſe ruentes. totus hoc exercitus,
Hoc utrimque populus omnis, hoc vidit ſoror,
Genitrixque vidit: nam pater debet ſibi,
Quod iſta non ſpectavit. occurrat tibi
Nunc Oedipus: quo judice, erroris quoque
Pœnæ petuntur. ne, precor, ferro erue
Patriam, ac penates; neve, quas regere expetis,
Everte Thebas. quis tenet mentem furor?
Patriam petendo perdis. ut fiat tua,
Vis eſſe nullam? quin tuæ cauſæ nocet
Ipſum hoc, quod armis uris infeſtis ſolum,
Segeteſque adultas ſternis, & totos fugam
Edis per agros. nemo ſic vaſtat ſua.
Quæ corripi igne, quæ meti gladio jubes,
Aliena credis? rex ſit è vobis uter,
Manente regno, quærite. hæc telis petes

GRONOVII.

551. *Et utraque hoc vidit*] Flor. *totus hoc exercitus, Hoc utrimque populus omnis, hoc vidit ſoror.* etiam nempe ſola Antigone.

560. *Quod armis vertis infeſtis*] Obverſabatur hic Grutero vera ſcriptura, quam tamen ipſe probare non eſt auſus: adeo nimia erat cauti hominis ſuperſtitio in ſervando, quod expreſſum in membranis reperiſſet. At vel omnium optimæ, & ævo ſacroſanctæ, quales Pandectæ Florentini, quales Gallici Livii, & rurſum Florentinæ harum tragœdiarum; ſæpe non tam exhibent quam ſub nube & crepuſculo vitiorum intermicantem oſtendunt veritatem. Poſſet quibuſdam arridere, *uris*, ſed vulgatam probiſſimam arbitror ait. Immo ſolum, *uris*, omnibus debet arridere, qui locum ſalvum cupiunt: eſt enim expreſſum in optimo librorum: & quod pars maxima, *veſtris*, aut *noſtris*, inde factum, quod illud ceu compendio ſcriptum, cum integrum eſſet, acceperunt. Livio quoque hoc proprium & frequens. Lib. 27. *Achaos Machanidas tyrannus Lacedæmoniorum finitimo bello urebat.* Eodemque: *Punici belli, quo duodecimum annum Italia urebatur.* Lib. 28. *quum diu Sicilia Punico bello ureretur.* Lib. 32. *tanquam non inteſtino & hærente in viſceribus uramur bello.* Silius Italicus lib. 15. verſ. 539. *Hunc etiam, vaſtis qui nunc ſeſe intulit oris, Perpetiar, miſeras quærentem exurere belli Relliquias.* Ita enim legendum. Vulgo, *Nunc.*

561. *Segeteſque aduſtas ſternis,*] Immo *adultas*, ut legitur Florentiæ, Hercule Furente: *Nec adulta leni fluctuat Zephyro ſeges.*

VARIORUM.

548. *Cineri*] Ad cinerem. *Farnabius.*

549. *Et Thebis*] Et Thebis, quibus nullum fere ſcelus novum eſt. *Idem.*

552. *Debet*] Pro beneficio habet efutos à ſe oculos, ne hæc videat. *Idem.*

553. *Occurrat*] Si pater etiam igno-

Flammiſque tecta? poteris has Amphionis
Quaſſare moles? nulla quas ſtruxit manus,
Stridente tardum machina ducens onus;
Sed convocatus vocis & citharæ ſono
Per ſe ipſe turres venit in ſummas lapis.
Hæc ſaxa franges victor? hinc ſpolia auferes,
Vinctoſque duces patris æquales tui?
Matres ab ipſo conjugum raptas ſinu
Sævus catena miles impoſita trahet?
Ut adulta virgo mixta captivo gregi
Thebana nuribus munus Argolicis eat?
An & ipſa palmas vincta poſt tergum datas
Mater triumphi præda fraterni vehar?
Poteſne cives lætus exitio datos
Videre paſſim? mœnibus caris potes
Hoſtem admovere? ſanguine & flamma potes
Implere Thebas? tam ferum & durum geris
Sævumque in iras pectus, & nondum imperas?

Quid

GRONOVII.

566. *Poteris has Amphionis*] Fabula veteribus non ingenii tantum luſus ſed deorum hiſtoria & honor erat. Καὶ γὰρ τῶν ποιητῶν οἱ θεόληπτοι, καὶ τῶν φιλοσόφων οἱ ἄριστοι, οἵ τε τὰς τελετὰς καταδείξαντες, καὶ αὐτοὶ ἐν χρησμοῖς οἱ Θεοὶ, μύθοις ἐχρήσαντο, ut inquit Salluſtius de diis & mundo. Ita quoque non Poëtæ modo finxerunt, ſed & τῶν θεολογουμένων auctores pro vero tradiderunt muros Thebarum Amphionis lyra ſtructos. Apollodor. περὶ θεῶν γ'. τὴν μὲν πόλιν ἐτείχησαν ἐπακολουθούσης τῶν τοῦ Ἀμφίονος λύρᾳ τῶν λίθων. Hæc antiquitatis fata venerabatur & credebat vulgus, ut de religionibus aliquod caput. Vnde & Thebis ex lapidibus, οἳ τῇ ᾠδῇ τοῦ Ἀμφίονος ἠκολούθησαν, circa tumulum monſtrabantur quidam, οὐκ εἰργασμένοι πρὸς τὸ ἀκριβέστατον, teſte Pauſania in Bœoticis. Quare τὸ ἀπίθανον καὶ ψυχρὸν hujus loci, quod nullum eſt, nemini riſum aut contemtum movere debet: utique Thebanorum, quibus hæc ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ Σάγρᾳ, & pro impio habebatur & hoſte publico, ſi quis obtrectaret. Denique videmus hodieque in tanta luce veri pleraſque nationes fabuloſarum de majorum monumentis & locorum miraculis narrationum eſſe tenaciſſimas, ut odio, vi, malo plectant diffidentes.

VARIORVM.

rantiæ pœnas exegit, tu vide neſciens volenſque in ſcelus irruas. *Farnabius.*

559. *Nullam?*] Nullius itaque erit. *Idem.*

566. *Amphionis*] *Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis Saxa movere ſono teſtudinis.* Vid. Herc. Fur. 260. & 914. *Idem.*

572. *Patris*] Coævos patris, id eſt, ſenes. *Idem.*

578. *Fraterni*] De fratre acti. *Idem.*

592. *Re-*

Quid ſceptra facient? pone veſanos, precor,
Animi tumores, teque pietati refer.
Polyn. Ut profugus errem ſemper? ut patria arcear,
Opemque gentis hoſpes externæ ſequar?
Quid paterer aliud, ſi fefelliſſem fidem,
Si pejeraſſem? fraudis alienæ dabo
Pœnas; at ille præmium ſcelerum feret?
Jubes abire. matris imperio obſequor.
Da, quo revertar. regia frater mea
Habitet ſuperbus; parva me abſcondat caſa:
Hanc da repulſo. liceat exiguo lare
Penſare regnum. conjugi donum datus
Arbitria thalami dura felicis feram,
Humiliſque ſocerum lixa dominantem ſequar?
In ſervitutem cadere de regno, grave eſt.
Joc. Si regna quæris, nec poteſt ſceptro manus
Vacare ſævo; multa, quæ poſſunt peti
In orbe toto, quælibet tellus dabit.
Hinc nota Baccho Tmolus attollit juga,
Qua lata terris ſpatia frugiferis jacent,
Et qua trahens opulenta Pactolus vada
Inundat auro rura. nec lætis minus
Mæandros arvis flectit errantes aquas,

Ra-

GRONOVII.

592. *Regia frater mea Habitet ſuperbus:* Sane & Flor. *meus Habitet ſuperba.* etſi alterum invidioſius.

VARIORUM.

584. *Quid ſceptra*] Quid quæſo facies ſi quando Rex fueris? *Farnab.*

588. *Si fefelliſſem*] Quod fecit Eteocles. *Idem.*

595. *Conjugi*] In conjugis opulentæ domum receptus pro uxore heram habeam, imò habear & inſerviam ſocero. *Idem.*

597. *Lixa*] Nonio, qui ligna vehunt exercitui, *calones*; qui vero aquam ſubminiſtrant, *lixæ:* ipſæ quoque naviculæ quæ ligna ſubvehunt, D. Iſidoro lib. 19. Orig. cap. 1. *Delrius.*

598. *In ſervitutem*] Quia felicem fuiſſe miſerum. Sed magni animi & fortis eſt, ubi quis è ſublimi rerum ſtatu deciderit patienter adverſa tolerare. Verſ. 923. Thyeſt. *Farnabius.*

602. *Tmolus*] Mons Lydiæ à Baccho ſuperatus vitium & croci ferax. *Idem.*

604. *Pactolus*] Lydiæ fl. aureas trahens arenas. *Idem.*

606. *Mæandros*] Mæander celeberrimus Phrygiæ fluvius, multis anfractibus ſinuoſus & flexuoſus. v. 683. Herc. Fur. *Idem.*

 607. *Cam-*

Rapiduſque campos fertiles Hebrus ſecat.
Hinc grata Cereri Gargara, & dives ſolum
Quod Xanthus ambit nivibus Idæis tumens:
Hinc, qua relinquit nomen Ionii maris,
Fauces Abydi Seſtos oppoſitæ premit:
Aut, qua latus jam propior Orienti dedit,
Tutamque crebris portubus Lyciam videt:
Hæc regna ferro quære. in hos populos ferat
Socer arma fortis: has paret ſceptro tuo
Tradatque gentes. hoc adhuc regnum puta
Tenere patrem. melius exilium eſt tibi,
Quam reditus iſte. crimine alieno exulas,
Tuo redibis. melius iſtis viribus,
Nova regna nullo ſcelere maculata appetes.
Quin ipſe frater, arma comitatus tua,
Tibi militabit. vade, & id bellum gere,
In quo pater materque pugnanti tibi
Favere poſſint. regna cum ſcelere, omnibus
Sunt exiliis graviora. nunc belli mala
Propone; dubias Martis incerti vices.

Licet

GRONOVII.

607. *Campos fertiles Hebrus ſecat.*] Quum loca, quæ deſcribit omnia, Phrygiæ, Helleſponti, Lydiæ, Lyciæ in Aſia ſint, mirum eſt hic interponi *Hebrum* Thraciæ & Europæ. Fortaſſis, *Hermus.* Hunc enim ex monte Dindymenæ ſacro per Catacaumenen in Sardianam ferri κατὰ τὰ συνεχῆ πεδία μέχει τῆς θαλάττης teſtis Strabo l. 13.

610. *Relinquit*] Et Helleſpontus dici cœpit; in cujus faucibus Abydus à latere Aſiatico oppoſita eſt Seſto à latere Europæo.

611. *Nomen Ionii maris, Fauces Abydi Seſtos oppoſitæ*] Seſtos non magis urget fauces Abydi, quam Meſſana Siciliæ premit fauces Rhegii Italici, aut Abyla urget fauces Calpes. Delrius è Mogunt. & aliis notat, *Fauces Abydos*, ex Lugd. *Abydos Seſtoſque oppoſita premunt.* Comelinus è Pal. *Abydos.* Florentinus: *Fauceſque Abydo Seſtos oppoſita.* Scribe: *qua relinquit nomen Ionii, maris Fauces Abydo Seſtos oppoſitâ premit.* Vtraque enim premunt fauces maris, Seſtos oppoſitam habens Abydon, Abydos Seſton. Thyeſte: *& maris gemini premens Fauces Corinthos.* Poſſes etiam: *qua relinquit nomen Ionii mare, Fauceſque Abydo.*

612. *Qua latus jam propior Orienti*] Ridicule ad Xanthum referunt, quaſi non intervenerit Seſtos, & tamen ſenſu nullo. Lege, *propius*, & refer ad *Mare.* Qua illud ſe flexit in latus circa Cnidum Rhodumque jam propius Orienti ſoli, & Lyciam alluit. Forte & mox; *Hic regna ferro quære.*

619. *Melius uſus viribus*] Etruſcus *melius iſtis viribus.*

629. *For-*

Licet omne tecum Græciæ robur trahas;
Licet arma longe miles ac late explicet;
Fortuna belli ſemper ancipiti in loco eſt,
Quodcunque Mars decernit. exæquat duos,
Licet impares ſint, gladius: & ſpes & metus
Sors cœca verſat. præmium incertum petis,
Certum ſcelus. Faviſſe fac votis deos
Omnes tuis: ceſſere, & averſi fugam
Petiere cives. clade funeſta jacent.
Obtexit agros miles. Exultes licet,
Victorque fratris ſpolia dejecti geras;
Frangenda palma eſt. Quale tu id bellum putas,
In quo exſecrandum victor admittit nefas,
Si gaudet? hunc, quem vincere infelix cupis,
Cum viceris, lugebis. infauſtas, age,
Dimitte pugnas. libera patriam metu,
Luctu parentes. *Polyn.* Sceleris & fraudis ſuæ
Pœnas nefandus frater ut nullas ferat?
Ioc. Ne metue; pœnas & quidem ſolvet graves.
Regnabit. *Polyn.* Hæcne eſt pœna? *Ioc.* Si dubitas, avo
Patrique crede. Cadmus hoc dicet tibi,
Cadmique proles. ſceptra Thebarum fuit
Impune nulli gerere; nec quiſquam fide

Ruptâ

GRONOVII.

629. *Fortuna belli ſemper*] Interpunctio minus apta videtur Grutero. Tentat igitur: *ac late explicet Fortuna belli: ſemper ancipiti:* & quia ne ſic quidem his acquieſcit, detracta litera legit: *Quocumque Mars decernit.* Sed nihil eſt ſuſpecti. Anceps eſt, inquit, fortuna belli, quod bellum prælio & acie dijudicatur, non ratione & colloquio componitur. Vt apud Livium: *Primus impetus rem decrevit.* Cælius ad Ciceronem: *Exanimatus, dum hac decernuntur.*

VARIORVM.

608. *Gargara,*] Montis Idæ cacumina frumento fertilia. *Farnabius.*

609. *Xanthus*] Scamander fl. Trojanus. *Idem.*

618. *Reditus iſte.*] Per vim & nefas. *Idem.*

627. *Licet*] Exercitu & copiis licet ſis numeroſior & inſtructior, imo melior: non tamen numero, non virtuti militum ſemper reſpondet fortuna, ſed anceps belli alea, & *κοινὸς ἄρης* impares æquat & potentioris ſpem impotentioris ſæpe metui ſubjicit. *Idem.*

633. *Faviſſe*] Hæc ab Euripide ſumſit, ſed melius tractavit. *Delrius.*

638. *Frangenda*] Non tamen ſincera erit tibi & integra victoria, quia non honeſta. *Farnabius.*

 656. *Bo-*

Ruptâ tenebat illa. jam numeres, licet,
Fratrem inter iſtos. *Polyn.* Numero: & eſt tanti mihi
Cum regibus jacere. *Ioc.* Te turbæ exulum
Adſcribo. regna, dummodo inviſus tuis.
Polyn. Regnare non vult, eſſe qui inviſus timet.
Simul iſta mundi conditor poſuit Deus,
Odium atque regnum. regis hoc magni reor,
Odia iſta premere. multa dominantem vetat
Amor ſuorum. plus in iratos licet.
Qui vult amari, languida regnet manu.
Inviſa numquam imperia retinentur diu.
Ioc. Præcepta melius imperii reges dabunt;

Ioc.

GRONOVII.

656. *Regis & magni reor,*] Delrius non male alicubi legi ait: *regis eſt magni reor.* Raphelingius, *regit at magni.* Gruteri unus, *regis hoc magni:* nec tamen rejecerit aliorum *at.* Etruſcus: *regis hoc magni reor.* Itaque ceſſent conjecturæ.

660. *Inviſa nunquam*] Hunc verſum Iocaſtæ attribuit Raphelingius, ſequentem cum reliquo Polynici. Delrius de duobus conſentit: ſed, *Exſilia tu diſpone*, rurſum dat Iocaſtæ, reliquum Polynici Gruterus & Scaliger omnia Polynici præter, *Præcepta melius*, cum ſequenti hemiſtichio, ut vulgo editur. Subtilius & commodius Grotius verſ. 652. *te turba exſulum Adſcribo*, tanquam matri minus conveniens, tradit Eteocli: Senſus, (non, ſi hæc tua ſit politice, melior eris exul, quam rex, ut volunt: ſed,) fruſtra ducis tanti: non enim tibi continget cum regibus jacere: exſul es, & manebis. quod ſequitur, Polynici, *Regna dummodo inviſus tuis*; Mox illud verè tyrannicum, *Regnare non vult*, iterum Eteocli: mitiora, *Qui vult amari*, Polynici: denique Eteocli: *Præcepta melius*, cum reliquo.

VARIORUM.

647. *Patrique*] Lajo & Oedipo, quorum ille interfectus, hic, omni ærumnarum genere accumulatus. *Far.*

Cadmus] Regno pulſus & in ſerpentem mutatus. Herc. Fur. verſ. 392. *Idem.*

648. *Sceptra*] Ibi. verſ. 385. *Idem.*

649. *Fide*] Quod fecit Eteocles. *Idem.*

651. *Et eſt*] Et ego tanti regnum æſtimo; ut vel cum his regibus rex mori velim. *Idem.*

653. *Dummodo*] Quamdiu, ſi modo. porro pro *regna*, forte legendum, *regnas.* hac mente; quamdiu inviſus tuis regnabis, non rex mihi, ſed exſul videbere. ſane ut mater inviſum eſſe velit filium regem, non convenit, niſi iratæ & convicianti, ut dixi. *Delrius.*

654. *Regnare*] Ars prima regni eſt, poſſe te invidiam pati. Verſ. 352. Herc. Fur. Oed. 703. *Farnabius.*

659. *Qui vult amari,*] Precario regnat & ſubditorum arbitratu, qui amari vult.

661. *Præcepta*] Quæcumque, inquit, à te dicta ſunt, præcepta ſunt regni: ſed regum eſt, non tuum iſta edicere. Reges ergo melius præcepta regnandi dabunt, quam tu, qui exulas. Ipſi viderint quomodo diſponant regna ſua: tu (ut modo verſ. 652.) quomodo in exſilio degas. Tam tibi præcepta exſilii quam illis imperii opus ſunt. *Farnabius.*

664. *Im-*

Exilia tu diſpone. *Polyn.* Pro regno velim
Patriam, penates, conjugem flammis dare.
Imperia pretio quolibet, conſtant bene.

* * * * * * * *

Deeſt, & magna pars hujus Tragœdiæ intercidit.

VARIORUM.

664. *Imperia*] Euripides: Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι κάλλιστον ἀδικεῖν. τ' ἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών. hos verſus auctor eſt Suetonius lib. 1. ſic à Cicerone converſos fuiſſe: *Si violandum eſt jus, imperii gratia violandum eſt: aliis in rebus pietatem colas.* quæ cum Cæſar Iulius continuo haberet in ore, omnia jura divina & humana, inquit Cicero l. 1. offic. pervertit, propter eum quem ſibi opinionis errore finxerat principatum. Merito Ennius ſcripſit: *Nulla ſancta ſocietas, nec fides regni eſt.* Porro ab hoc verſu cetera deſiderantur. *Delrius.*

L. ANNÆI SENECÆ

* HIPPOLYTUS.

DRAMATIS PERSONÆ.

HIPPOLYTUS. PHÆDRA. THESEUS. CHORUS CIVIUM ATHENIENSIUM. NUNCIUS. NUTRIX. FAMULI.

ARGVMENTVM.

Hippolyti Theſei ex Antiope Amazone filii Dianam virginem ac venatricem colentis, abſente apud inferos Theſeo, noverca Phædra caſtitatem oppugnat, nec expugnat. Repulſa impudica mulier Theſeo reduci privignum oblati per vim ſtupri inſimulat. Ille credulus, filio, qui jam domum impudicam fugerat, è votis quod reſtabat tertio fretus, abſenti mortem imprecatur: ratum facit votum Neptunus, emiſſo tauro marino, qui equos Hippolyti conſternat, unde per vepres & ſaxa diſtractus auriga dilaniatur. Quod ubi reſcivit malè ſibi conſcia mulier, ſcelus ſuum falſumque crimen apud maritum confeſſa, gladio ſe transfigit. Theſeus innoxii filii caſum lugens, iramque ſuam deteſtatus, collectos paſſim artus componit.

VARIORVM.

* HIPPOLYTUS.] Sic tragœdias inſcripſerunt, Euripides, cujus exſtat; & Lycophron, cujus interiit. Sopatri Hippolytum citat Athenæus. Hippolyti hiſtoriæ planè ſimilem Comminii cujuſdam refert Plutarchus in Parallelis, ex Doſithei Italica hiſtoria. *Delrius.* Vet. lib. nonnulli hanc tragœdiam vocant, *Phædram.* atque ita citat Priſcianus lib. 6. ubi ait: Seneca, in Phædra: *Hippolyte me nunc compotem voti facis.* Idem. Etiam Phædra hæc fabula veteri meo libro dicitur. *Lipſius.* Tragœdia divina, & quæ paucis Latinorum cedit. Sane niſi Troadas excipias, nulli eſt ſecunda. Character eſt caſtus. œconomia optima. Nutrix tamen longe inferior Euripidis, cum Hippolytum accedit. Habet enim autor ille τὸ κομψὸν καὶ πανοῦργον. Neque quicquam eſt tam ſceleſtum, quod non ab eo ἐνδόξως dicatur. Profecto, aliam illius temporis rhetoricam fuiſſe oportet, quam eſt pædagogulorum hodie, qui ad ſuas neſcio quas præceptiunculas καὶ τεχνύδρια, puerorum ingenia aſtringunt. Etiam aliam, quam quæ in Thebaide elucet. In qua animam imitationis τὸ ἦθος, ſententiolæ comminuunt & intercludunt. Hæc Dianæ auxilium; illa Veneris implorat. Sane optime. Non enim virgo contra caſtitatem invocari debet. Chorus Græci, cujus eſt initium: Ἔρως Ἔρως ὁ κατ᾽ ὀμμάτων Στάζεις πόθον, eſt inimitabilis. Ei primum ſuum Seneca oppoſuit, non tam bono ſucceſſu. Reliqui quoque ferè omnes è Græco ſunt adumbrati. In cæteris ſuperiores ſumus. Ibi Theſeo Hippolytus occurrit: quod hîc ſapienter vitatur. Nulla enim verba digna tanto ſcelere excogitari poterant. Et tamen, res leviſſime tranſigitur. Iam de juramento, cujus cauſa factum Phædræ ab Hippolyto celatur, cum ſe uno verbo expedire potuiſſet, ſignum pœnitentis eſt poëtæ, ut qui male œconomiam ſuum orſus eſſet. Accedit τὸ ἄλογον. Ante enim dixerat, cum nullum periculum immineret, Ἡ γλῶσσ᾽ ὀμώμοχ᾽, ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος. Sed & talis eſt inventio tabellæ, quam cum Phædra jam pendentem Theſeus invenit. Niſi enim hoc excogitaſſet, unde ſcire poterat quid eveniſſet? Plane hærebat illi aqua.

Quare

ACTUS PRIMUS.

HIPPOLYTUS.

Hippolytus varia loca & munera miniſtris & venationis comitibus diſpertit; Dianamque venationis Deam invocat.

ITe, umbroſas cingite ſilvas,
Summaque montis juga Cecropii
Celeri planta luſtrate vagi.
Quæ ſaxoſo loca Parnethi
Subjecta jacent; & quæ Thriaſiis
Vallibus amnis rapida currens

Ver-

GRONOVII.

Verſ.4. *Quæ ſaxa ſolo Carpeneito*] Flor. ut ex Delrianis unus: *ſaxoſa loca Parnetho.* Itaque recte Scaliger: *quæ ſaxoſo loca Parnethi.*

5. *Et quæ Thriaſiis Vallibus*] Reſtituit Fr. Raphel. Poſt quem miror Gruterum crepare conſtantiam codicum, qui *Thyaſis* vel *Tiaſis*, vel *Thyaſis*, ut videatur gignendi caſus, inquit, applicandumque illi *amnis*. Quis novit amnem Thyaſin? Omnes codices corrupti. Ipſe etiam Florentinus, qui *triſtis*. Recte *Thriaſiis*. niſi malis *Thriaſii*, ſcilicet campi. Nam Θριάσιον πεδίον appellare ſolent.

VARIORUM.

Quare quod in Comico θυρετικὸν vocari ſolet & laudatur, hoc in Tragico ἀνοικονόμητον dicendum eſt. Quod perpetuum eſſe Euripidis vitium, magnus Ariſtoteles notavit. Ergo ſucceſſum vide. pœnas dat uterque; & poëta & Hippolytus. Hic diripitur ab equis: ille ut actionem quam tot modis intricaverat abſolvat, it ad machinam, & Dianam introducit, quæ rem Theſeo exponit. Sic Hippolytus in urbem rurſus redit, & quod fieri non poterat, ſi vel nomen tueretur ſuum, placide expirat. Noſter quia rem præceperat, ſine ullo protenus labore ad finem perducit. Duas ὄψεις σκηνικὰς adjunxit: quibus oculorum lenocinium quæſivit. Nam & Phædra coram populo ſibi manum infert: & Hippolyti reliquiæ exhibentur. De quibus ſupra. Sed in ſingulis hæc perſequi Tragœdiis, non eſt animus. Cum id ſuo ſibi loco melius futurum ſit. Et jam properamus. *Heinſius.*

Verſ. 1. *Cingite*] Indagine, odora canum vi, retibus. *Farnabius.*

2. *Cecropii;*] Attici à Cecrope qui oppidum Cecropiam condidit, quod poſtea in arcem Athenarum mutatum eſt, unde regio & mons vicinus nomen habent. *Idem.*

4. *Quæ ſaxa ſolo Carpeneito*] Solus meus codex ſcriptus: *Quæ ſaxoſa loca Parnetho.* benè, ſanè perbenè, ſi unicam litterulam mutes: *ſaxoſo.* nam Parnes Atticæ mons nobilis, Thucydidi, Ariſtophani, Luciano, Straboni, Stephano prope Hymettum: laudatus à Pauſania in Attic. copioſâ urſorum & aprorum venatione: *vitibus benignum* vocat Statius in Thebaid. *Delrius.* Πάρνης mons Atticæ. unde merito ſaxoſum vocat. Ariſtophanes νεφέλαις extulit feminino genere, βλέπε νῦν πρὸς τὴν Πάρνηθα. Sed alibi extulit maſculino, ἐς κόρακας ἥξω φέρων τὸ δεῦρο τὸν Πάρνηθ' ὅλον. *Scal.*

5. *Thriaſiis*] Thriaſiis vallib. *Thria* enim vicus Atticus in tribu Oenoa. *Farnabius.*

13. *Ubi*

Verberat unda; ſcandite colles
Semper canos nive Riphæa.
Hac hac alii, qua nemus alta
Texitur alno; qua prata jacent,
Quæ rorifera mulcens aura
Zephyrus vernas evocat herbas:
Ubi per glacies lenis Iliſſus
Ubi Mæander ſuper æquales

Labi-

GRONOVII.

13. *Vbi per glacies lenis Iliſus,*] Convenit inter omnes, hæc non ab auctore ſic exiiſſe, ut vulgo leguntur. Lipſius cum Raphelingio, *per glarea*. Gruterus totum verſum ſuſpectum facit, utpote novem ſcriptis exſulem, magiſque eum ſuo judicio premit Scaliger. Manus illuſtris aliique ſummi viri *par glacie:* & explicant, adeo lenis, ut ſtare veluti glaciatum putes, nullis fluctibus tumidum & inæqualem. Eſt cui vera ſcriptura in mentem venerit, ſed talibus firmata exemplis, ut ludere videatur. Quid enim *gracile vadum*, & *graciles via petauri* ad agros Atticos? Tamen legendum eſt *graciles*. nam Flor. *per glaciles lenis Iliſos Labitur agros*. Hi non uberes, non pingues putreſque & optimi terreni, ſed ſicci & macri & ſteriles. Columella lib. 5, 6. *hoc in ſolo pingui melius, illud in gracili.* Plin. 18, 19. *Vbi ſicca & graves æſtates, terra cretoſa aut gracilis.* 21. 6. *Gracili ſolo nec humido provenit.* 26. 8. *Naſcitur in campeſtri & gracili ſole.* Talis erat terra Attica, τραχεῖα καὶ λύπρος, ut eam vocat Plutarchus in Sulla. Livius lib. 43. *Primi Athenienſes introducti,* &c. *quamquam ſterilem terram ararent, ipſoſque etiam agreſtes peregrino frumento alerent.* Scholia Ariſtophanis ad Plutum: Οἱ τὴν Ἀττικὴν οἰκοῦντες πένητες μὴ εἶχον τὰς ἐκ τῶν σπερμάτων τροφάς· ἀνεπιτήδειος γὰρ ὁ τόπος ἦν εἰς γεωργίαν καὶ ξηρὸς ὤν. *Gracilis* ager λεπτόγεως. Thucydides lib. 1. τὴν γῆν Ἀττικὴν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον διὰ τὸ λεπτόγεων ἀστασίαστον οὖσαν ἄνθρωποι ᾤκουν οἱ αὐτοὶ ἀεί. Auctor de vita Pythagoræ apud Photium: διὸ καὶ οὐδ᾽ ἐπείσακτός ἐστιν, ὡς εἰπεῖν, ἡ παιδεία ἐν ταῖς Ἀθήναις, ἀλλ᾽ ἐκ φύσεως ὑπάρχουσα. τοῦ τοιούτου ἀέρος ἰσχνοτάτου ὄντος καὶ καθαρωτάτου. ὡς μὴ μόνον τὴν γῆν λεπτύνειν (δι᾽ ἣν αἰτίαν καὶ λεπτόγεώς ἐστιν ἡ Ἀττικὴ) ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Add. Max. Tyrius diſſert. 13.

14. *Vbi Mæander ſuper æquales*] Hunc potius obelis verſum fugere debebant. Quis enim Mæander in Attica? Nec ubi editi, ponit eum optimus codex, ſed ante illum, quem vulgo ſequitur, hoc modo: *lenis Iliſſos Labitur agros piger & ſteriles Vbi Mæander ſuper inæquales Amne.* Vide tamen an poſſit ſervari ſuo loco ita conceptus: *Vti Mæander inter æquales.* Iliſſum confert cum Mæandro, quia præ cæteris fluminibus, ut ait Statius, *amfractu riparum incurvus Iliſſus.* Quid quod & *errantes* ejus *aquas* dicit in Oedipo ut alibi Mæandri? Et videtur ab εἰλιάσσειν nomen ejus ductum putaſſe. Inter *æquales* autem agros labi Mæandrum confirmat Strabo l. 12. τὸν Μαίανδρον, προσειληφότα καὶ ἄλλον ποταμὸν Ὀργᾶν, δι᾽ ὁμαλοῦ φερόμενον πεδίου καὶ μαλακόν. Cogitabam aliquando: *Tibi, Mæander, par & æqualis.* Cicero in Oratore: *nec ſatura jejune, nec grandia minute; nec item contra, ſed erit rebus ipſis par & æqualis.* Lib. 1. de Orat. *qui unam virtutem haberet, omneis habere, eaſque eſſe inter ſe æquales & pares.* Hoc magis placet. Meurſius: *Vti Mæander, ſuper æquales Labitur Agros,* Athen. AH. 2, 5.

VARIORUM.

8. *Nive*] Indurata à Borea flante à Riphæis montibus Scythiæ. *Farnabius.*

Labitur agros piger, & ſteriles
Amne maligno radit arenas.
Vos, qua Marathon tramite lævo
Saltus aperit; qua comitatæ
Gregibus parvis nocturna petunt
Pabula fœtæ. vos, qua tepidis
Subditus Auſtris, frigora mollit
Durus Acharnan. alius rupem
Dulcis Hymetti: parvas alius
Calcet Aphidnas. pars illa diu
Vacat immunis, qua curvati
Littora ponti Sunion urget.
Si quem tangit gloria ſilvæ,
Vocat hunc Phlyeus. hic verſatur

Me-

GRONOVII.

21. *Frigora mollit Durus Acharnan.*] Acarnanes, inter Ætoliam & Epirum ſiti, hinc remoti. Scribe: *Durus Acharneus.* Ἀχάρναι, δῆμος τῆς Ἀττικῆς notiſſimus, unde Ἀχαρνεῖς. *Durus*, id eſt, laborioſus. Ἀνθρακεῖς ex illis producit Ariſtophanes & ἀγροίκους vocat. *Mollit frigora*, id eſt, mitiora habet & præbet.

28. *Vocat hunc Philipis.*] Ignotum vocabulum. Varie tentavit Delrius: *Pitthis, Iapis, Pelex, Sphettos:* tandem proxime verum, *Phlyeis.* Scaliger, *Phibalis.* Sed Etruſcæ membranæ: *Vocat hunc fluis.* Vrbs Peloponneſi non longe diſtabat Argis *Phlius*, unde ἐθνικὰ *Phliuntius* & *Phliaſius* faciunt: ſed prius reprehenditur à Cicerone ad Atticum lib. 6. epiſt. 2. Ea huc non pertinet. Legendum: *Vocat hunc Phlyeus.* Is δῆμος τῆς Πτολεμαΐδος φυλῆς ut Heſychius, ἢ τῆς Κεκροπίδος, ut Harpocration. Ariſtophanes Veſpis: εὐεργίδης ἄρ' ἐστί που ’ντανθ' ἢ χάβης ὁ φλυεύς. Vide Meurſii Populos Atticæ.

VARIORVM.

12. *Zephyrus*] Favonius veris comes & pater, genitalis mundi ſpiritus. *Farnabius.*

14. *Mæander*] De quo in Herc. Fur. verſ. 613. *Farnabius.* Seneca: *Qualis incerta vagus Mæander unda ludit, & cedit ſibi.* Ovidius autem: *Ludit, & ambiguo lapſu refluitque, fluitque.* Delrius.

16. *Maligno*] Parco, non irriganti terras. *Farnabius.* Quia nullum limum, quo agri fœcundi fiunt, adducit; ſed ſteriles volvit arenas.

17. *Marathon*] Ex urbibus Tetrapoleos Atticæ una, Miltiadis victoria de Perſis inſignis. *Farnabius.*

18. *Comitatæ*] Feræ comitatæ fœtibus noctu paſcuntur. *Idem.*

20. *Qua tepidis*] Qua ſtrenui bellatores Acharnenſes meridionalem Atticæ partem incolunt. *Vel* qua mons ſaxoſus prope Acharnas vicum Atticæ frigora mollit. *Idem.*

23. *Hymetti:*] Montis Atticæ marmore clari: ut & thymo ac melle celebris. *Idem.* Dulcis ergo ob mellis copiam.

24. *Aphidnas.*] Vicum Athenienſium, ubi Theſeus Helenam raptam occultavit. *Farnabius.* *Aphidna* vicus Athenienſium, in tribu Antiochidâ, etiam *Titacides* dictus: nomen accepit à Theſei ſocio Aphidno, de quo Plutarchus in Theſeo. vide Diodorum Siculum

Metus agricolis, vulnere multo
Jam notus aper. At vos laxas
Canibus tacitis mittite habenas:
Teneant acres lora Moloſſos.
Et pugnaces tendant Creſſæ
Fortia trito vincula collo.
At Spartanos (genus eſt audax
Avidumque feræ) nodo cautus
Propiore liga. veniet tempus,
Cum latratu cava ſaxa ſonent:
Nunc demiſſi nare ſagaci
Captent auras, luſtraque preſſo
Quærant roſtro: dum lux dubia eſt;
Dum ſigna pedum roſcida tellus

Im-

GRONOVII.

29. *Metus agricolis*] Ovidius lib. 7. Metamor. *Protinus Aoniis immittitur altera Thebis Peſtis, & exitio multi pecorumque ſuoque Rurigenæ pavere feram.* *Metus agricolis* aper, ut Valerio Flacco Pelias: *Iam gravis & longus populis metus.*

33. *Et pugnaces tendant Creſſæ*] Membranæ optimæ cum Voſſianis, *Cretes.* Ovidio in Actæonis turba: *Gnoſſius Ichnobates:* &, *patre Dictæo, ſed matre Laconide, Labros.* Lucanus: *Venator tenet ora levis clamoſa Moloſſi, Spartanos Cretaſque ligat.*

VARIORUM.

lum lib. 4. Pauſaniam in Attic. & Strabonem libro 9. Stephanus docet *Aphidnam* differre ab Aphidnis. *Delr.*

25. *Immunis,*] A venatione noſtra & præda. *Farnabius.* *Curvati*] Sinuati. *Idem.*

26. *Sunion*] Promontorium Atticæ. *Idem.* Pomponius Mela libro 2. Ægæum ſtatim pelagus vaſtè longum litus impellit, hinc ad promontorium quod *Sunion* vocatur, magno ambitu mollique circumagit. *Delrius.*

29. *Metus agricolis.*] Terror metuendus agricolis, quos multoties vulneravit. *Vel* notus multo venatorum vulnere, quos tamen effugit. *Farnabius.*

31. *Canibus tacitis*] Non argutis, vocalibus, clamoſis-ve. *Idem.* *Habenas:*] Quas copulas vocant. *Vel* lora. *Idem.*

32. *Moloſſos.*] Epiroticos canes, qui fortitudine laudantur: ut Spartani, ſeu Lacones velocitate. *Idem.*

33. *Creſſæ*]. Canes Cretenſes fœmellæ acres loris extenſis indagent. *Id.*

35. *At Spartanos,*] Sed Laconas arctiori nodo coërce. *Idem.* Laconici canes etiam ab Euſtathio Odyſſ. ρ΄. Ariſtæneto in epiſtolis, Xenophonte, Oppiano & Nemeſiano in Cynegeticis, Virgilio 3. Georg. demum Sophocle, Nonno & Claudiano commendantur. *Delrius.*

37. *Veniet tempus,*] Feris ſcil. excitatis. *Farnabius.*

39. *Demiſſi*] In terram inclinati. Vide Thyeſt. verſ. 497. *Idem.* *Nare ſagaci*] Propter odoratus acumen aptâ & idoneâ inveniendis ferarum latibulis. Plautus: *Canem eſſe oportuit, ſagax naſum habet.*

40. *Captent auras,*] Ad percipiendum odorem ferarum, qui per aërem multiplicatis ſpeciebus (ut vocant) il-

lis

Impreſſa tenet; alius raras
Cervice gravi portare plagas,
Alius teretes properet laqueos.
Picta rubenti linea penna
Vano cludat terrore feras.
Tibi libretur miſſile telum.
Tu grave dextra lævaque ſimul
Robur lato dirige ferro.
Tu præcipites clamore feras
Subſeſſor ages: tu jam victor
Curvo ſolves viſcera cultro.
Ades en comiti Diva virago,
Cujus regno pars terrarum

Secre-

GRONOVII.

44. *Cervice gravi portare plagas,*] *Rotare*, quod Gruterus in ſeptem codd. me quoque qui in tribus inveneram, commovit, donec alterum bona fide approbavit mihi Florentinus. Tibullus lib. 1. eleg. 4. *Nec, velit inſidiis altas ſi claudere valles, Dum placeas, humeris retia ferre neges.* Plinius 19, 1. *Vidimuſque tantæ tenuitatis, ut annulum hominis cum epidromis tranſirent, uno portante multitudinem, qua ſaltus cingerentur.* Iuſtinus lib. 1. *Addita retia, ut ſub ſpecie venatoris dolus lateret.*

47. *Vano cludat terrore*] Scribe *Vano ludat.* Nic. Heinſius. Vide tamen Lipſium ad Senecam l. 1. Clement. 16.

VARIORUM.

lis offertur. declarant hoc comti imprimis & politi verſus L. Varii. *Seu canis umbroſam luſtrans Gortynia vallem, Si veteris potuit cervæ comprendere luſtra; Sævit in abſentem, &, circum veſtigia luſtrans, Æthera per nitidum tenues ſectatur odores.* tenuia odorum ſimulacra. *Delrius.*

41. *Lux dubia*] Primum diluculum. *Farnabius.*

44. *Gravi*] Gravata. *Idem.*

46. *Linea penna*] *Linea*, ſeu *Formido*, retis genus eſt, alterno plumarum verſicolorium, maxime rubricatarum, contextu ornatum: quas interdum uſtulabant, ut gravi odore amplius feras terrerent: & tunc pennæ odoratæ dicebantur. comparatum id genus retis, ut feræ, maxime cervi, vel in veros caſſes vano terrore impellerentur, quos vicinis in locis occultabant (ut innuit Lycophron) vel dum latratu canum attoniti, inſequentem à tergo haſtatum equitem fugiunt, & circum lineam vagantur, ab occultis ſagittariis certo ictu ſternerentur. quam venationem Seneca his verbis lib. 2. de Clementia ſignificat: *Sic feras lineæ & pinnæ clauſas continent. eaſdem à tergo telis eques inceſſat; tentabunt fugam, per ipſa quæ fugerant, proculcabuntque formidinem.* Idem lib. 2. de Ira cap. 12. *Nec eſt mirum, cum maximos ferarum greges linea pennis diſtincta conterreat & ad inſidias agat ab ipſo effectu dicta formido.* Formidinis texturam docet Gratius in lib. de venatione; uſum, non minus jucunde quam fuſe Pierius lib. 7. Hieroglyph. cujus verba prolixitatis vitandæ gratia prætereo. *Delrius.*

48. *Libretur*] Quidam v. l. *Vibretur*.

50. *Lato ferro.*] Venabulo. *Farnab.*

52. *Subſeſſor ages:*] In inſidiis latens, unde occaſione capta repente exiliens territas feras in laqueos agas. *Id.* In venatione, & in exercitu, *ſubſeſſores* dicuntur,

Secreta vacat: cujus certis
Petitur telis fera, quæ gelidum
Potat Araxen, & quæ ſtanti
Ludit in Iſtro: tua Gætulos
Dextra leones, tua Cretæas
Sequitur cervas: nunc veloces
Figis damas leviore manu.
Tibi dant variæ pectora tigres;
Tibi villoſi terga biſontes,
Latiſque feri cornibus uri.
Quidquid ſolis paſcitur arvis,
Sive illud inops novit Garamas,
Sive illud Arabs divite ſilva,
Sive ferocis juga Pyrenes,

Sive

GRONOVII.

60. *Tua Cretaas Sequitur cervas:*] Res nota de cervis in Creta vel ex dictamno. Et Propertius: *Cretai faſtus qua paſſa juvenci.* Cur ergo liber optimus: *Creſſeas.* An voluit *Criſſaas*, à campo Criſſæo? Tutius nihil mutare.

VARIORVM.

dicuntur, qui ſunt in inſidiis: unde etiam domeſtici hoſtes pudicitiæ, *ſubſeſſores* nominantur à Val. Maximo, ἔσεδροι ἢ ταῖς θύραις ὑποκλεπτόμενοι, ut Sophocles. Abſente Agamemnone, ut canit Virgilius, *domi ſubſedit adulter*, quia Ægiſthus patruelis ſui uxorem inceſtu polluit, & reverſum è bello regem per inſidias interfecit. *Fabrit.*

54. *Ades*] Fave mihi ô Diana venationis Dea virilis. *Farnabius.*

55. *Pars terrarum*] Inferi. eadem enim quæ Proſerpina. *vel ad rem præſentem*, nemora, ſylvæ, ferarum luſtra. *Idem.*

57. *Qua gelidum*] *Vbivis terrarum*, & quæ bibit Araxen fl. Armeniæ. *Idem.*

58. *Qua ſtanti*] Et quæ ludibunda percurrit Danubium in Germania ortum fl. congelatum. *Idem.*

58. *Gatulos*] Libycos. Gætuli enim antiquiſſimi incolæ Africæ, *quæ Leonum arida nutrix.* Idem.

60. *Dextra leones,*] At negat Homerus eam leonum venatione delectari: ſcilicet, quia de Taygetis & Erymantho illi ſermo. quæ loca leonibus carent: Vide Pierium lib. 7. Hieroglyph. Nam quod noſter, idem quoque Claudianus in Panegyri de conſulatu Manlii. *Delrius. Cretaas*] Creta enim cervis nobilis, & dictamno, cujus uſum docuerunt cervæ. *Farnabius.*

63. *Dant pectora*] Reſiſtentes figuntur. *Idem. Variæ*] Maculoſæ. *Idem. Tigres,*] Herc. Fur. verſ. 1323. *Idem.*

64. *Biſontes,*] Boves ſilveſtres. *Id.* Biſontem lib. 6. Cæſar cervi figurâ eſſe ſcribit; à mediâ fronte inter aures unum cornu exſtare valde excelſum & rectum, & ab ejus ſummo ramos, ſicut palmas, late diffundi: collum jubis villiſque contectum, (unde Plinio lib. 8. cap. 15. jubati) tradunt Strabo lib. 4. & Solin. cap. 29. Agit de iiſdem Wotton. lib. 6. cap. 92. *Delrius.*

65. *Latiſque feri*] Vros fingit ὀρευμελάντας, ut loquitur Heſiodus, quod Plautus *patales* reddidit. *Idem. Vri.*] Feri boves in Germania vi & velocitate excellentes. *Farnabius.*

70. *Sive*

Sive Hyrcani celant ſaltus,
Vacuiſque vagus Sarmata campis,
Arcus metuit, Diana, tuos.
Tua ſi gratus numina cultor
Tulit in ſaltus; retia vinctas
Tenuere feras; nulli laqueum
Rupere pedes; fertur plauſtro
Præda gementi. tum roſtra canes
Sanguine multo rubicunda gerunt;
Repetitque caſas ruſtica longo
Turba triumpho.
En, Diva favet. ſignum arguti
Miſere canes. vocor in ſilvas.
Hac, hac pergam, qua via longum
Compenſat iter.

PHÆ-

GRONOVII.

70. *Sive Hyrcani celant ſaltus,*] Manus illuſtris: *Sive Hercynii.* Credo, quod hi aptius inter Pirenes juga & Sarmaticos campos nominarentur. Foret tamen magis ex perſona Senecæ quam Hippolyti: qualſa plura in his tragœdiis.

VARIORUM.

66. *Solis arvis*] Deſertis. *Farnabius.*

67. *Inops Garamas*] Interioris Africæ populus egenus & vagus. *Idem.*

68. *Divite ſylva,*] Aromatum feraci. *Idem.*

69. *Iuga Pyrenes,*] Montes Pyrenæi. à Pyrene filia Bebricis ibi compreſſa ab Hercule, ut volunt fabulæ, vel ἀπὸ τοῦ πυρὸς, propter incendium, quo flagravit illorum montium ſylva, injecto à paſtoribus igne. *Idem.*

70. *Hyrcani*] Hyrcania Scythiæ contermina, hod. *Hyrach.* Farnabius.

71. *Vacuiſque*] Incultis, ſolis, ſine opidis. *Delrius. Vagus*] Herc. Fur. verſ. 538. Carens certis ſedibus. Papinius; *Qua modo Marcomanos poſt horrida bella vagoſque Sauromatas.* & alio loco, — *mutatoreſque domorum Sauromatæ* — Sauromatæ & Sarmatæ iidem ſunt. *Idem.*

73. *Tua*] Si numen tuum invocanti; partem prædæ voventi, venationem rite aggreſſo adfueris prædam largita. *Farnabius.*

77. *Gementi.*] Virgilius: *Nec ceſſant plauſtris vectare gementibus ornos.* Delrius. *Roſtra*] Improprie pro rictibus.

80. *Turba triumpho.*] In morem triumphi à venatione rediens præda onuſta: ſed & venatores Idib. Aug. ſolenniter feriati ſpicatas faces accenſas in nemora Dianæ ſacra ferebant caneſque infulis ornatos cum cæteris inſtrumentis venatoriis Deæ ſiſtebant. *Farnabius.*

81. *Fave*] Scribendum opinor *favet,* nam faventis ſignum agnoſcit canum vocem. *Delrius. Arguti*] Latratores. ſic loquacem vocat Plautus; *ſine virtute argutum civem mihi habeam pro præficâ.* & Nonio, Argutari, loquaciter proloqui. *Idem.*

83. *Qua via*] Per iter mage compendioſum. *Farnabius.*

PHÆDRA. NUTRIX.

Phædra amore Hippolyti ardere ſe fatetur apud nutricem fruſtra eam à tam nefando amore dehortantem.

Phæd. O Magna vaſti Creta dominatrix freti,
Cujus per omne littus innumeræ rates
Tenuere pontum, quidquid Aſſyria tenus
Tellure Nereus pervium roſtris ſecat;
Cur me in penates obſidem inviſos datam,
Hoſtique nuptam, degere ætatem in malis
Lachrimiſque cogis? profugus en conjux abeſt,
Præſtatque nuptæ, quam ſolet, Theſeus fidem.
Fortis per altas invii retro lacus
Vadit tenebras miles audacis proci;
Solio ut revulſam regis inferni abſtrahat,
Pergit furoris ſocius. haud illum timor,
Pudorque tenuit. ſtupra & illicitos toros
Acheronte in imo quærit Hippolyti pater.
Sed major alius incubat mœſtæ dolor.
Non me quies nocturna, non altus ſopor
Solvere curis: alitur & creſcit malum,
Et ardet intus; qualis Ætnæo vapor

Exun-

GRONOVII.

88. *Nereus pervium roſtris ſecat;*] Flor. *pervius.* Quicquid ſpatii ab Syria uſque ad contrarias partes dividit vel interluit Nereus pervius navibus.

VARIORVM.

85. *O magna*] O patria mea Creta inſula ad dominatum Græciæ ſita. Nam & Minos ſibi vicinas inſulas & maximam Græciæ partem ſubdidit. *Farn.*

89. *Obſidem*] Neque enim filiarum raptum ulciſcebatur Minos. infrà verſu 244. *Farnabius.* *Inviſos*] Eorum qui fratrem meum Androgeon interfecerunt. *Idem.*

90. *Hoſtique*] Theſeo, qui Athenienſis Minotaurum occidit, ſororem deſeruit, meque adeo. *Idem.*

92. *Quam*] Helenæ, Hippolytæ ſeu Antiopæ, Melibœæ, Ariadnæ. *Id.*

93. *Invii*] Stygis irremeabilis. *Id.*

94. *Miles*] Secutus Pirithoum, Hercul. Fur. verſ. 805. *Idem.* *Audacis proci*] Pirithoi, Proſerpinam Ditis thalamo deducere adorti. *Delrius.*

96. *Furoris*] Inſani amoris. *Farnab.* *Illum*] Hinc & ſibi illiciti amoris licentiam captat non ſedatæ libidinis mulier. *Idem.*

98. *Hippolyti*] Hic primo vocabatur *Demophon*, teſte Plutarcho in Theſeo; teſte verò Pauſania, *Tyndarides:* quomodo illum vocavit Plinius lib. 29. hiſt. nat. cap. 1. poſtea dictus Virbius. *Delr.*

102. *Ætnæo*] Herc. Fur. verſ. 105. *Farnabius.*

106. *At-*

Exundat antro. Palladis telæ vacant,
Et inter ipſas penſa labuntur manus.
Non colere donis templa votivis libet;
Non inter aras, Atthidum miſtam choris,
Jactare tacitis conſcias ſacris faces;
Nec adire caſtis precibus aut ritu pio
Adjudicatæ præſidem terræ deam.
Juvat excitatas conſequi curſu feras,
Et rigida molli gæſa jaculari manu.
Quo tendis, anime? quid furens ſaltus amas?
Fatale miſeræ matris agnoſco malum.
Peccare noſter novit in ſilvis amor.
Genitrix, tui me miſeret: infando malo
Correpta, pecoris efferi ſævum ducem
Audax armaſti. torvus, impatiens jugi,

Adul-

GRONOVII.

106. *Atthidum miſtam choris,*] Fl. *choros*. Voluit, *choro*, opinor, etſi parum interſit.

VARIORUM.

103. *Palladis*] A Pallade inventæ artes textoriæ & lanificæ, id eſt, non nere non texere juvat. *πολυδαίδαλον ἱστὸν ὑφαίνειν. Farnabius.*

105. *Votivis*] Pro mariti reditu. *Idem.*

106. *Atthidum*] Matronarum Atticarum. Vid. Hercul. Fur. verſ. 300, & 844, & 1163. *Idem.*

107. *Conſcias ſacris faces;*] *Pathos*, facibus ſenſum dat tanquam myſticis. *Idem.* Loquitur de Eleuſiniis ſacris quæ ab Atticis virginibus & matronis honeſtis, Eleuſina proficiſcentibus in Cereris honorem fieri ſolebant, quod Thelytus Methymnæus apud Theocriti Scholiaſt. docet. Dicta ſunt *Eleuſinia*, quia Eumolpi operâ, Athenienſes ea ab Eleuſiniis acceperunt: ſive illa invenerit Eumolpus; ut vult Androtion lib. 2. de ſacrificiis; ſive Danai filiæ, ut cenſet Herodotus in Euterpe. dicta etiam *Theſmophoria*. Fuêre majora & minora. Majora antiquiora, & in Cereris potiſſimum honorem; minora in Proſerpinæ, diu poſterius inſtituta, ut illis Hercules initiaretur. nam majoribus, quod peregrinus eſſet, non licebat, teſte Cælio Rhodigino. Quod ſi verum, ambo Senecæ loca de minoribus erunt, ut & illud Ciceronis lib. 1. de nat. Deorum: *Omitto Eleuſina ſanctam illam & auguſtam, ubi initiantur gentes orarum ultimæ.* & Ariſtidis in Panathenaicis, quando docet quotannis maximam multitudinem initiatorum albo adſcribi conſueviſſe. *Delrius.*

109. *Præſidem*] Minervam: cui Deorum judicio & populi ſuffragio adjudicatum præſidium & nomen Athenarum, cum olivam pacis ſymbolum eduxiſſet, donum præſtantius Neptuni bellatore equo. Vid. Hercul. Fur. ver. 912. *Farnabius.*

110. *Iuvat*] Me Hippolyti comitem. *Idem.*

111. *Gæſa*] Tela Romanis uſurpata ab Hiſpanis, *ut alii*, à Gallis. *Virg.* Gæſa Alpina. *Idem.*

113. *Fatale*] Mater enim Paſiphaë taurum in ſilvis paſcentem, ego Hippolytum venatorem ſilvis gaudentem amo. *Idem.*

138. *Quem-*

Adulter ille, ductor indomiti gregis.
Sed amabat aliquid: quis meas miſeræ deus,
Aut quis juvare Dædalus flammas queat?
Non, ſi ille remeet arte Mopſopia potens,
Qui noſtra cœca monſtra concluſit domo,
Promittat ullam caſibus noſtris opem.
Stirpem peroſa Solis inviſi Venus,
Per nos catenas vindicat Martis ſui,
Suaſque. probris omne Phœbeum genus
Onerat nefandis. nulla Minois levi
Defuncta amore eſt. jungitur ſemper nefas.
Nutr. Theſea conjux, clara progenies Jovis,
Nefanda caſto pectore exturba ocius:
Extingue flammas: neve te diræ ſpei
Præbe obſequentem. Quiſquis in primo obſtitit
Pepulitque amorem, tutus ac victor fuit.
Qui blandiendo dulce nutrivit malum,
Sero recuſat ferre, quod ſubiit, jugum.
Nec me fugit, quam durus & veri inſolens
Ad recta flecti regius nolit tumor.
Quemcumque dederit exitum caſus, feram.

For-

GRONOVII.

138. *Quemcunque dederit*] Placet omnino quod Delrius & Gruterus hinc ſperſonam Phædræ ſuſtulere. Nutricis ſunt, cujus alioqui abruptus & imperhectus ſermo ſine ullo operæ pretio tiat. Se non ignorare præfatur, quantum periculi adeat reginæ reſponſando & renitendo: ſed ita paratam eſſe, ut dum vera moneat, quemcumque caſum non extimeſcat: licere enim ſibi, quamvis ſervæ; forti & intrepidæ eſſe ætatis beneficio, cui ſit *vicina libertas*. Quæ illa? Mors. De ira 3, 15. *Vides illum præcipitem locum? illac ad libertatem deſcenditur. Vides illud mare, illud flumen, illum puteum? libertas in imo ſedet. Vides illam arborem, brevem, retorridam, infelicem? pendet inde libertas. Vides jugulum tuum, guttur tuum, cor tuum; effugia ſervitutis ſunt.* Sic Caſſandra Agamemnoni, dicenti, *Ne metue dominam famula*, reſpondet, *libertas adeſt*. Stupentibus ad ſævam dominationem Ariſtotimi Eliorum tyranni cæteris, Hellanicus, ſenex & orbus, vindicandam patriam ſuſcepit, *ut qui nec ætatis nec pignoris reſpectu timeret*, inquit Iuſtinus l. 26. *Fortem*, id eſt, audacter agentem, quamvis ob verba libera mihi verbera & vincula metuenda ſint. Fortitudinis togatæ pars eſt vera invitis auribus imprimere, potentium negligere gratiam & ſuſcipere inimicitias reipublicæ aut amicorum aut juris & æqui cauſa. Hinc multi apud Ciceronem *fortes* appellantur, qui bellicis factis inclaruere nullis: & *fortes conſules*, qui reſtiterunt male popularibus tribunis. Idque optime convenit in perſonam nutricis, quæ & ſerva erat

Fortem facit vicina libertas ſenem.
Obſtare primum eſt velle, nec labi via:
Pudor eſt ſecundus, noſſe peccandi modum.
Quo miſera pergis? quid domum infamem aggravas,
Superaſque matrem? majus eſt monſtro nefas.
Nam monſtra fato, moribus ſcelera imputes.
Si, quod maritus ſupera non cernit loca,
Tutum eſſe facinus credis, & vacuum metu;
Erras. teneri crede Lethæo abditum

GRONOVII.

erat & ſenex, & dominæ obloquutura: non Phædræ, quæ verſu demum 253. de morte aliquid conſtituit.

140. *Obſtare primum eſt velle,*] Tranſponit hos verſus Delrius poſt 257. *Quod eſſe temet*, interpoſito 249. *Pars ſanitatis:* dein corrigit, *ſecundum*, *&* *noſſe*. Nimium hoc. Gruterus mitius, & recte explicat, quid ſit *ſecundus pudor*. Vide nos ad lib. 5. de benefic. cap. 25. Sed legendum cum optimo: *Non iſta primum eſt velle*. Aut ut ex hoc conjicit Nic. Heinſius: *Honeſta primum eſt velle.* nam & infra verſu 598. *Honeſta quædam ſcelera:* codex idem, *Non iſta quædam*. Modeſtus eſt ingreſſus acris caſtigationis. Sumpſit ab Euripide: Εἴ τοι δοκεῖ σοι, χρῆν μὲν οὔ σ' ἁμαρτάνειν. Εἰ δ' οὖν, πιθοῦ μοι· δευτέρα γὰρ ἡ χάρις. Cæcina ad Ciceronem lib. 7. famil. *Nam quod præclare facere non poteram, primum erat non attingere: ſecundum beneficium, quam parciſſime facere.*

142. *Quid domum infamem gravas,*] Flor. *aggravas?* quod etiam ex Mog. Delrius monuit, & habet Voſſianus. Infra: *quæ ſors aggravet quaſſam domum?*

VARIORUM.

119. *Aliquid:*] *Vaccam, quam in magno ſequitur grege*, unde ſpes aliqua matri fruendi amoris, mihi autem nulla, Hippolytus enim ἀναίσθητος nihil amat. *Farnabius.*

120. *Dædalus*] Ingenioſus artifex, qui amati tauri copiam fecit matri meæ ligneæ vaccæ incluſæ. *Idem.*

121. *Mopſopia*] Attica, à Mopſopo rege, *vel* Mopſopia Oceani filia. hoc eſt, arte Dædali Athenienſis. *Idem.*

122. *Qui noſtra*] Qui concluſit Minotaurum matre mea natum in Labyrintho. *Idem.*

124. *Stirpem*] Venus odio & vindicta noſtram proſequitur familiam (Paſiphaë enim filia Solis) cujus adulterium cum Marte detexit Sol detulitque ad Vulcanum, qui ipſos ferreis reticulis irretitos Diis deridendos exhibuit. *Idem.*

127. *Minois*] Patronymicum, fœmina è familia Minois. *Idem.*

129. *Clara*] Filia Minois qui Iove ſatus. *Idem.*

134. *Qui*] Vitare enim plagas facilius, quam retibus ſe expedire, aut Validos Veneris perrumpere nodos. *Idem.*

136. *Nec me fugit,*] Novi ego regum & nobilium ſuperbum ingenium, quam non libenter verum audiant aut ad rectum flecti velint. v. 574. Octav. *Idem.*

143. *Majus*] Inceſtus hic amor tuus major eſt belluino illo matris tuæ, unde Minotaurus. *Idem.*

144. *Fato.*] Stoice. nam Peripatetici monſtra peccato naturæ tribuunt. *Idem.*

147. *Teneri*] Puta Theſeum non rediturum ab inferis; quid Minos pater tuus? *Idem.* *Lethæo*] Infernis. vide Hercul. Fur. verſ. 291. 679. 711.

Theſea profundo & ferre perpetuam Styga.
Quid ille, lato maria qui regno premit,
Populiſque reddit jura centenis pater,
Latere tantum facinus occultum ſinet?
Sagax parentum eſt cura. credamus tamen
Aſtu doloque tegere nos tantum nefas.
Quid ille rebus lumen infundens ſuum
Matris parens? quid ille, qui mundum quatit,
Vibrans coruſca fulmen Ætnæum manu,
Sator deorum? credis hoc poſſe effici,
Inter videntes omnia, ut lateas, avos?
Sed, ut ſecundus numinum abſcondat favor
Coitus nefandos, utque contingat ſtupro
Negata magnis ſceleribus ſemper fides:
Quid pœna præſens, conſciæ mentis pavor;
Animuſque culpa plenus, & ſemet timens?
Scelus aliqua tutum, nulla ſecurum tulit.
Compeſce amoris impii flammas, precor,
Nefaſque, quod non ulla tellus barbara
Commiſit unquam, non vagus campis Geta,
Nec inhoſpitalis Taurus, aut ſparſus Scythes.

Ex-

GRONOVII.

148. *Profundo: ferre perpetuam Stygem.*] Lege ex Etruſco: *profundo, & ferre perpetuam Styga.* Sic infra, *atram Styga.*

162. *Conſciæ mentis pavor;*] Florentinus cum illis facit, qui habent *conſcius.* Nec mutandum fuit, multo minus *mentis* in *noctis*: nam *conſcius pavor mentis* eſt trepida & pavens conſcientia. Iuvenalis: *quos diri conſcia facti Mens habet attonitos.*

167. *Non vagus campis Geta,*] Parum intereſt, ſed Florent. & Voſſ. *vagi campis Getæ.*

168. *Taurus*] Tauricæ Cherſoneſi in Europa.

VARIORVM.

149. *Lato maria*] Suprà v. 15. *Farn.*

150. *Centenis*] Creta c. habens urbes.

154. *Ille rebus*] Sol avus tuus maternus. *Idem.*

155. *Ille,*] Iupiter avus paternus. *Id.*

156. *Ætnæum*] Quod in Ætna fabricant Cyclopes Vulcani miniſtri. *Id.*

158. *Videntes*] Phœbum cuncta luſtrantem, Iovem omnia implentem. *Id.*

159. *Sed,*] Verum puta nefas hoc tuum poſſe latere Deos conniventes, &c. quid conſcientia tua? annon illa occulto flagello & ſurdo verbere te excarnificabit? *Idem.*

164. *Aliqua*] Mulier aut Mens. *Farnabius.* *Tutum*] Ab externa pœna aliqua, nulla abſque interna anxietate, *Nocens habuit aliquando latendi fortunam, nunquam fiduciam.* Idem.

167. *Vagus*] Pop. Scythiæ Europææ. vid. Thyeſt. 369. & Herc. Fur. 532. *Id.*

168. *Taurus*] Nec Tauri Aſiæ montis incolæ. *Idem.*

184. *Quod-*

Expelle facinus mente caſtifica horridum;
Memorque matris, metue concubitus novos.
Miſcere thalamos patris & gnati apparas,
Uteroque prolem capere confuſam impio?
Perge, & nefandis verte naturam ignibus.
Cur monſtra ceſſant? aula cur fratris vacat?
Prodigia toties orbis inſueta audiet,
Natura toties legibus cedet ſuis,
Quoties amabit Creſſa? *Phæd.* Quæ memoras, ſcio
Vera eſſe, Nutrix: ſed furor cogit ſequi
Pejora. vadit animus in præceps ſciens,
Remeatque, fruſtra ſana conſilia appetens.
Sic cum gravatam navita adverſa ratem
Propellit unda, cedit in vanum labor,
Et victa prono puppis aufertur vado.
Quod ratio poſcit? vicit ac regnat furor,
Potenſque tota mente dominatur Deus.
Hic Volucer omni regnat in terra potens,
Ipſumque flammis torret indomitis Jovem.
Gradivus iſtas belliger ſenſit faces;

Opi-

GRONOVII.

184. *Quod ratio poſcit, vincit*] Vividius Flor. *Quid ratio poſſit? vicit ac regnat furor.*

187. *Ipſumque*] Florentinus: *omni pollet in terra potens, Læſumque flammis.* Poſteriori mutationi ſubſcribit Voſſianus. Vtriuſque ſane verbi, *regnat* dico & *potens*, tam propinqua repetitio inſuavis eſt. An, *pollet in terra nocens.* Cui bene ſuccedit, *Læſumque.*

VARIORVM.

170. *Matris,*] Paſiphaës. ſuprà verſ. 112. *Farnabius.*

172. *Prolem*] Qualem mater concepit ex Minoë & tauro. *Idem.*

173. *Perge,*] Epitrope. conceſſio Ironica. *Idem. Ignibus.*] Amoribus. *Idem.*

174. *Aula*] Ex te alterum monſtrum ſuppleat Labyrinthum, locum Minotauri, tui è matre fratris, quem Theſeus ſuſtulit. *Idem.*

175. *Prodigia*] Toties generabuntur monſtra, quoties mulier Cretenſis (maxime Minois) amabit. *Idem.*

177. *Quæ memoras*] *Video meliora proboque, Deteriora ſequor*, affectibus rationi reluctantibus. *Dum premitur ratione animus vincique laborat.* Euripid. Τὰ χρηστ' ἐπιστάμεσθα καὶ γινώσκομεν, Οὐκ ἐκπονοῦμεν δ'. *Idem.*

178. *Furor*] Inſanus amor. *Idem.*

181. *Sic cum gravatam*] *Non aliter quam qui adverſo vix flumine lembum Remigiis ſubigit,* &c. *Idem.*

186. *Volucer*] Cupido, amoris Deus alatus. Regnat & in ſuperos jus habet ille Deos. *Regnat in terra potens.*

187. *Ipſumque*] Vide Chorum ſequentem. *Farnabius.*

188. *Gradivus*] Mars. vide Herc. Oet. 1312. *Idem.* Non ſine cauſa addit *belliger*, quia Romani Martem ſævien-

Opifex triſulci fulminis ſenſit deus;
Et, qui furentes ſemper Ætnæis jugis
Verſat caminos, igne tam parvo calet.
Ipſumque Phœbum, tela qui nervo regit,
Figit ſagitta certior miſſa Puer:
Volitatque cœlo pariter & terræ gravis.
Nutr. Deum eſſe Amorem, turpis & vitio favens
Finxit libido: quoque liberior foret,
Titulum furori numinis falſi addidit.
Natum per omnes ſcilicet terras vagum
Erycina mittit. ille per cœlum volans
Proterva tenera tela molitur manu;
Regnumque tantum minimus è ſuperis habet.
Vana iſta demens animus adſcivit ſibi,
Venerisque numen finxit, atque arcus Dei.
Quiſquis ſecundis rebus exultat nimis,
Fluitque luxu, ſemper inſolita appetit.
Tunc illa magnæ dira fortunæ comes

Subit

GRONOVII.

195. *Turpiter vitio favens*] Delrius è quibuſdam probat, *turpi ſervitio favens.* Quod turpi ſervitio malis membranis addictus vir præſtans in ſuam editionem recepit. Scriverius, *turpe ſervitio favens.* Quod in ſuis Raphelingius & in Cruſeriano Pontanus notarunt, *turpis & vitio furens,* totum habet & princeps codicum.

201. *Minimus in ſuperis*] Florent. *è ſuperis.* quod prolatum antea, & male rejectum.

205. *Semper inſolita appetens; Hunc illa*] Melius rotundiuſque Florentiæ: *inſolita appetit. Tunc illa magna.* Monueruntque ex aliis alii.

VARIORUM.

vientem, & bellum ac cædes ſpirantem, *Gradivum*; eundem vero tranquillum ac pacificum, *Quirinum* appellabant, ut præter ceteros docet Silveſter Aldobrandinus in commentar. lib. 1. Inſtitutionum Iuſtiniani Imperatoris pag. 16. Vnde vero *Gradivus* dicatur, docet Feſtus; & Iulianus Aurel. lib. 1. de cognom. deorum cap. 6. & Lilius Syntag. 10. *Delrius.*

189. *Opifex*] Vulcanus ſuprà verſu 155. *Farnabius. Triſulci*] Fulminis, quod ſcindit, comburit, afflat. vide Hercul. Oet. 1993. *Idem.*

191. *Igne tam*] Vna Cupidinis facula. *Idem.*

192. *Ipſumque*] *Emph.* ἑκηβόλον. *Idem.*

193. *Certior*] *Noſtra tamen una ſagitta Certior*, &c. Phœbus apud Ovid. *Idem.*

199. *Erycina*] Venus ab Eryce Siciliæ monte ubi colitur. *Idem.*

201. *Regnumque*] *Regnat & in ſuperos jus habet ille Deos* Idem.

202. *Vana*] In prætextum & defenſionem culpæ. vide Octav. v. 548. *Idem.*

205. *Inſolita*] Non aſſueta, id eſt, novitatem dapum & amorum. *Idem.*

206. *Hunc illa*] Ex copia & affluentia ad faſtidium uſque Venus & luxus

Subit libido: non placent ſuetæ dapes,
Non tecta ſani moris, aut vilis cibus.
Cur in penates rarius tenues ſubit
Hæc delicatas eligens peſtis domos?
Cur ſancta parvis habitat in tectis Venus,
Mediumque ſanos vulgus affectus tenet.
Et ſe coërcent modica? contra divites,
Regnoque fulti, plura, quam fas eſt, petunt?
Quod non poteſt, vult poſſe, qui nimium poteſt.
Quid deceat alto præditam ſolio, vides.
Metue ac verere ſceptra remeantis viri.
Phæd. Amoris in me maximum regnum fero,
Redituſque nullos metuo. non umquam amplius
Convexa tetigit ſupera, qui merſus ſemel
Adiit ſilentem nocte perpetua domum.
Nutr. Ne crede Diti. cluſerit regnum licet,
Caniſque diras Stygius obſervet fores:
Solus negatas invenit Theſeus vias.

Phæd.

GRONOVII.

208. *Aut vilis cibus.*] Facile adſentior Grutero latere hic mendum. Quid enim neceſſe erat poſt *ſuetas dapes* etiam commemorari *vilem cibum?* Non mutant tamen ſcripti, niſi quod optimus *ullus*. An, *aut humilis* vel *vilis torus*.

218. *Maximum regnum fero,*] Flor. *puto*.

222. *Ne crede. Ditis cluſerit*] Rectius elegantiuſque multo Etruſcus: *Ne crede Diti. cluſerit regnum.* Orcus ſive Dis pater aviditate ſua perpetua atque diligentia veluti fidem dabat faciebatque, Theſea ab ipſo dimiſſum non iri. At tu, inquit, ne credas illi, ne fidem habeas, fallet. Livius lib. 26. *Neque opere munitus erat, ut ubi ipſius loci ac ſtagni præſidio ſatis creditum foret.*

224. *Invenit Theſeus vias.*] Sic non optimi tantum, ſed & longe numero plures librorum. Pauculi, nec valde boni, *inveniet*: & ſi forſan etiam in bono reperiretur, erratum librarii foret putandum. Cave detrimento ſenſus legi cenſeas *invenit*. Immo elegantius pro futuro ſic præſens tempus ponitur eodem, niſi quod efficaciore ſenſu. Sic Medea: *Fugimus, Iaſon, fugimus: hoc non eſt novum.* Vult dicere, *Fugiemusne?* Phæniſſis: *Si moreris, antecedo: ſi vivis, ſequor.*

VARIORUM.

luxus in cibis ac ædificiis, *ἐν πλησμονῇ Κύπρις, ἐν πεινῶντι δ' οὔ. Caſta pudicitiam ſervat domus.* Farnabius.

208. *Aut vilis cibus*] Iudice me, latet heîc mendum grandius. nam cui bono iteretur de victu, cum præceſſiſſet? *non placent ſuetæ dapes.* ſequi potius debuiſſet de veſtitu. Cogitent acutiores, excutiantque Mſſ. quibus ii ad manus notæ vetuſtiſſimæ. nam noſtri nihil diſcrepant. *Gruterus.*

213. *Modica?*] Mediocria, mediæ ſortis homines. *Farnabius.*

216. *Quid deceat*] Eſt qui verſum

unum

Phæd. Veniam ille amori forſitan noſtro dabit.
Nutr. Immitis etiam conjugi caſtæ fuit.
Experta ſævam eſt barbara Antiope manum.
Sed poſſe flecti conjugem iratum puta:
Quis hujus animum flectet intractabilem?
Exoſus omne feminæ nomen fugit.
Immitis annos cælibi vitæ dicat.
Connubia vitat. genus Amazonium ſcias.
Phæd. Hunc in nivoſi collis hærentem jugis,
Et aſpera agili ſaxa calcantem pede,
Sequi per alta nemora, per montes, placet.
Nutr. Reſiſtet ille, ſeque mulcendum dabit,
Caſtoſque ritus Venere non caſta exuet?
Tibi ponet odium, cujus odio forſitan
Perſequitur omnes? *Phæd.* Precibus haud vinci poteſt?
Nutr. Ferus eſt. *Phæd:* Amore didicimus vinci feros.
Nutr. Fugiet. *Phæd.* Per ipſa maria, ſi fugiat, ſequar.
Nutr. Patris memento. *Phæd.* Meminimus matris ſimul.

Nutr.

VARIORVM.

unum concedendum putat Phædræ, ut cum enumeraſſet nutrix quam nullâ lege viverent divites potenteſque, ſuggerat: Ergo quid mirum me quoque abripi à viâ rectæ rationis, quæ regina? Acute quidem, ſed an non nimis acute? an non obſtat vox *deceat?* ita puto. *Gruterus*.

219. *Non unquam*] Non patet reditus ad ſuperas auras ei qui ad inferos deſcenderit. *Farnabius*.

223. *Caniſque*] Cerberus. *Idem*.

227. *Antiepe*] Antiopæ Amazoni (*ut alii* Hippolytæ) matri Hippolyti propter jurgium mortem intulit, multo minus tibi impudicæ parcet. infrà verſ. 396. *Farnabius*. Idem Ovidius & Higynus tradunt. Sed Pauſanias: Ἀθηναῖοι δὲ φασὶν ἐπεί τε ἦλθεν Ἀμαζόνες Ἀντιόπην μὲν ὑπὸ Μολπαδίας τοξευθῆναι. Ceterum Clydimus hiſtoriæ ſcriptor credidit Amazona, quæ fuit Theſei uxor, Hippolytam vocatam fuiſſe; ſed Plutarchus id referens, in Theſeo, perpetuo Antiopen vocat. *Delrius*.

229. *Hujus*] Hippolyti. *Farnabius*.

231. *Cælibi*] Conjugii experti à κείλιψ ex κοίτη & λείπω. *Idem*.

232. *Genus*] Vt enim Amazones viros averſantur, ita hic fœminas. *Id.*

233. *Hærentem*] Venandi ſtudio. *Id.*

238. *Tibi ponet*] Lege per interrogationem. In tuam gratiam deponet odium, cujus ſuperinductæ novercæ veluti matris ſuæ necis cauſæ ratione fortaſſis & alias omnes execratur mulieres? *Idem*.

242. *Patris memento.*] Maris domini, ſuprà verſ. 48. ſi per maria ſequaris, & juſti ſcelerum vindicis, ut in Scylla Niſi filia. *Idem*. *Ratis*] Qui Scyllam per mare crinibus tractam male multavit. Virgilius in Ciri. alii aliter, ego ſic intelligo. *Delrius*. *Matris*] Quæ nefario amore peccavit. *Farnabius*.

261. *Prô*,

Nutr. Genus omne profugit. *Phæd.* Pellicis careo metu.
Nutr. Aderit maritus. *Phæd.* nempe Pirithoi comes.
Nutr. Aderitque genitor. *Phæd.* mitis Ariadnæ pater.
Nutr. Per has ſenectæ ſplendidas ſupplex comas,
Feſſumque curis pectus, & cara ubera,
Precor, furorem ſiſte, teque ipſam adjuva.
Pars ſanitatis, velle ſanari, fuit.
Phæd. Non omnis animo ceſſit ingenuo pudor.
Paremus, altrix. qui regi non vult, amor
Vincatur. haud te, fama, maculari ſinam.
Hæc ſola ratio eſt, unicum effugium mali.
Virum ſequamur. morte prævertam nefas.
Nutr. Moderare, alumna, mentis effrenæ impetus.
Animos coërce, dignam ob hoc vita reor,
Quod eſſe temet autumas dignam nece.
Phæd. Decreta mors eſt. quæritur fati genus.
Laqueone vitam finiam, an ferro incubem?
An miſſa præceps arce Palladia cadam?
Prô, caſtitatis vindicem armemus manum.
Nutr. Sic te ſenectus noſtra præcipiti ſinat
Perire leto? ſiſte furibundum impetum.

[Haud

GRONOVII.

261. *Prô, caſtitatis vindicem*] Lipſius, *Pro caſtitate:* Scaliger, *Procacitatis:* Gruterus, *Proh caſtitatis vindicem!* Membranæ Flor. *Proin caſtitatis.* Sed ne hoc quidem huic loco convenit. Fortaſſe poſt 267. verſum non male collocaretur ſervata optimi codicis ſcriptura.

VARIORUM.

243. *Genus*] Fœminas omnes averſatur. *Farnabius.* *Pellicis.*] Non itaque de pellice ſolicita ero. *Idem.*

244. *Nempe*] Adulteri, atque hîc in me facilior futurus eſt. *Idem.*

245. *Mitis*] Filiam amatorem inſecutam non ultus. *Idem.*

246. *Splendidas.*] Canas. *Inſtat anus canaſque ſuas & inania nudas Vbera, per cunas, alimentaque prima precatur.* Capilli enim cani ſplendorem argenti æmulantur. Vnde Martialis: *Et facies multo ſpendeat alba pilo.* Her. Oet. verſ. 925. *Id.*

250. *Pudor.*] Emendari volens. *Idem.*

251. *Qui regi*] Qui flecti non vult amor, frangatur. *Idem.*

253. *Vnicum*] Primum enim amoris remedium fames, ſecundum tempus, tertium reſtis, inquit Crates. *Idem.*

254. *Virum*] Qui apud inferos eſt, mortem ſcil. mihi inferendo. *Idem.*

260. *Arce*] Acropoli arce Athenienſi quæ Palladi arcium præſidi ſacra. *Idem.*

264. *Haud*

[Haud facile quiſquam ad vitam revocari poteſt.]
Phæd. Prohibere ratio nulla periturum poteſt,
Ubi qui mori conſtituit, & debet mori.
Nutr. Solamen annis unicum feſſis, hera,
Si tam protervus incubat menti furor,
Contemne famam. fama vix vero favet,
Pejus merenti melior, & pejor bono.

Ten-

GRONOVII.

264. *Haud facile quiſquam*] Hunc verſum, tanquam πονηροῦ κόμματος, Scaliger ὀβελίζει. neque ad ſententiam quicquam facere, neque à bonō Poëta eſſe. Sane in metro peccatum agnoſco. Senſu autem & phraſi, modo ut oportet Phædræ detur, adeo aptus eſt & ſcitus, ut propemodum ſequentem ei ſubjectum putem. Nam illud, *revocare ad vitam*, non eſt hominis Latine imperiti. quippe inter præcipua veterum officia. Suetonius Octavio cap. 53. *Gallum Terrinium ſenatorem, minus ſibi familiarem, ſed captum repente oculis, & ob id inedia mori deſtinantem, præſens conſolando revocavit ad vitam.* Vbi miratus quidam, quomodo lumine tantummodo captum, nondum mortuum, ad vitam revocarit, *vivere* hic eſt ait ſine ulla animi aut corporis læſione vivere. Immo *vita* ſimpliciter hic eſt aura veſci: & hoc officium præſtitit Auguſti humanitas, quod ſolebant amiciſſimis: ut inter alios Tiberius Coccejo Nervæ apud Tacitum Annal. 6,26. Cicero lib. 3. ad Attic. epiſt. 6. *Quod me ad vitam vocas, unum efficis, ut à me manus abſtineam.* Idem lib. 1. ad Quintum ep. 3. *Teſtor omnes deos, me hac una voce à morte revocatum, quod omnes in mea vita partem aliquam tuæ vitæ repoſitam eſſe dicebant.* Nempe deterritum, ne me occiderem. Lib. 1. Tuſcul. *Hegeſia liber eſt* Ἀποκαρτερῶν. *quod à vita quidam per inediam diſcedens, revocatur ab amicis.* Plinius lib. 1. epiſt. 12. *deſtinaſſe Corellium mori: nec aut ſuis aut filiæ precibus flecti: ſolum ſupereſſe me, à quo revocari poſſet ad vitam.* Curtius lib. 8. de Calliſthene & Alexandro: *à quo revocatus ad vitam erat, quum interfecto Clito mori perſeveraret.* Seneca 3. Benef. 9. *Et quos deſiderabat; volentem ſequi, ad vitæ conſilium reduxiſſe.* His omnibus inducor, ut verſum illum ab homine vulgari factum negem. Et ſane exſtat integer in Florentino, non minus quam alter, nonnihil tamen vocibus tranſpoſitis ut & in Voſſiano: *Haud quiſquam ad vitam facile revocari poteſt.* Seneca nihilominus haud ſic in metrum peccavit. An fuit: *Haud facile quisquam à morte revocari poteſt?* An, *Haud facile cuiquam vita rev.* Diſpiciendum. Verſu 267. liber optimus: *Vbi qui mori*, quod & ſuo exemplari adſcripſerat Grotius. Nolo me eſſe temerarium, aut mea ſenſa pro ſenſis Senecæ legi: ſed ſi quis haberet liber vetus, valde probarem: PH. *Ad vitam honeſta facile revocari poteſt. Prohibere ratio nulla moriturum valet, Vbi, qui mori conſtituit, & debet mori. Proin caſtitatis vindicem armemus manum.* Matrona, inquit, cui conſtat ſuus pudor, ſi incidat cauſa, cur mori velit, facile admittit blandimenta vitæ. Exemplo ſunt Plancina Piſonis, & melior Senecæ Paullina apud Tacitum. At ſi ille, vel ſi vir ſit, qui conſtituit mori, ob ſuſceptum facinus etiam dignus eſt morte, quæ ratio poſſit eum retinere in vita? Sequitur commodiſſime: *Proin caſtitatis.* Talis quum ego ſim meo ipſius judicio, quid reſtat, niſi ut manum adverſus me armem?

VARIORVM.

264. *Haud facile quisquam*] Et hic verſus ægre admitti poteſt. *Farnabius.*

268. *Si tam*] Victa anus ſe ad lenoniam convertit, ut alumnæ vitæ parcat. *Idem*

277. *Puer*

Tentemus animum triſtem & intractabilem.
Meus iſte labor eſt, aggredi juvenem ferum,
Mentemque ſævam flectere immitis viri.

CHORUS.

Omnia amori cedere, homines omnis loci, ætatis, conditionis, ipſos Deos ſuperos ac inferos, quin & bruta animalia terreſtria, aquatilia, aërea.

DIva, non miti generata ponto,
Quam vocat matrem geminus Cupido,
Impotens flammis ſimul & ſagittis,
Iſte laſcivus Puer ac renidens
Tela quam certo moderatur arcu!
Labitur totas furor in medullas,
Igne furtivo populante venas.
Non habet latam data plaga frontem,
Sed vorat tectas penitus medullas.
Nulla pax iſti Puero. per orbem
Spargit effuſas agilis ſagittas.
Quæque naſcentem videt ora Solem,
Quæque ad Heſperias jacet ora metas,
Si qua ferventi ſubiëcta Cancro eſt,

Si

GRONOVII.

277. *Puer ac renitens*] Flor. quoque & Voſſ. *& renidens*: & verſ. 285. *Quæque ad Heſperias jacet ora metas*: & verſ. 288. *Si qua Parrhaſiæ glacialis Urſæ.*

VARIORUM.

269. *Fama*] Sæpius enim *ficti pravique tenax. Farnabius.*

274. *Diva non miti*] Venus nata è ſpuma maris, orta ex teſticulis Cœli à Saturno exectis & in mare projectis: unde ἀφροδίτη ab ἀφρὸς ob ſimilitudinem ſeminis, *vel*, propter humoris ſalſi vim animalem & fœcundam. *Idem.* Muſæus: ἀγνώσσεις ὅτι Κύπρις ἀπόσπορός ἐστι θαλάσσης. Ovidius: — *quia mater amorum Nuda Cytheriacis edita fertur aquis.* idem affirmant præter Solinum in Ponticis, Tibullus, Auſonius, aliique. cur vero è mari nata fingatur, ex Porphyrii & Iubæ auctoritate ſcribit Planciades Mytholog. lib. 2. Vide Euſebium lib. 3. Præparat. Euangel. cap. 3. Clementem Ægyptium lib. 1. Pædag. Ariſtotelem lib. 2. Rhet. ad Theodect. & Heraclidem Ponticum, in allegoriis Homericis. *Delrius.*

275. *Geminus*] Ἔρως & ἀντέρως. hic divinus, ille vulgaris mortaliſque amor. *Farnabius.*

276. *Impotens*] Valde potens, *vel* non temperans. *Idem.*

277. *Renidens*] Laſcivo ac fallaci quodam riſu, Cupido.

280. *Populante*] Conſumente. *Farn.*

283. *Per orbem*] Qui ad ortum, occaſum, meridiem, ſeptentrionem, vide Her. Fur. verſ. 37. 129, 884. & 532. *Idem*

305. Ter-

Si qua Parrhaſiæ glacialis Urſæ
Semper errantes patitur colonos,
Novit hos æſtus. juvenum feroces
Concitat flammas: ſenibuſque feſſis
Rurſus extinctos revocat calores:
Virginum ignoto ferit igne pectus:
Et jubet cœlo Superos relicto
Vultibus falſis habitare terras.
Theſſali Phœbus pecoris magiſter
Egit armentum, poſitoque plectro
Impari tauros calamo vocavit.
Induit formas quoties minores,
Ipſe qui cœlum nebulaſque ducit?
Candidas ales modo movit alas,
Dulcior vocem moriente cygno.
Fronte nunc torva petulans juvencus
Virginum ſtravit ſua terga ludo,
Perque fraternos nova regna fluctus,

Un-

GRONOVII.

305. *Perque fraternos, mala regna*] Sic ſequiores, è quibus octo Gruteri cum Scholiaſte illo, qui *propter tempeſtates.* Flor. Lipſ. Mog. inter lineas & primæ ed. *nova regna.* quod etſi aliis arrideat, mihi tamen coactius videtur, inquit Gruterus: neque enim tunc Iupiter mari dominabatur, cum id tauri forma tranabat, aut ſi dominabatur, pluſquam precario. At mihi nihil obſequentius, mollius, ſuavius videtur. Primum Iupiter, ubicumque eſt, regnat, & ſive frater, ſive quis alius deorum hoſpitem expertus eſt, dominum in regna recepit. Dein annon regnabat, cui ſternebantur & procumbebant undæ, adſpirabant venti, Neptunus tridentem & fractum gurgitem Ægon ſubmittebant, Nereides & Tritones venerabundi adſultantes comitanteſque hymenæum canebant, denique ſerviebant omnia *domito*, ut mox ait, *profundo?*

VARIORVM.

293. *Ignoto ferit*] Novo; quem prius non ſenſerunt. *Farnabius.*

295. *Vultibus*] Aſſumptis aliis imaginibus. *Idem.*

296. *Phœbus*] Apollo divinitate à Iove exutus, propter interfectos Cyclopas, *vel* quod alii ferunt & hic innuit Poëta, ut filia regis frui poſſet, per novem annos Admeti regis Theſſaliæ armenta pavit. *Idem.*

298. *Impari*] Diſparibus compacta calamis fiſtula. *Idem.*

299. *Minores,*] Etiam vilium animalium. *Idem.*

301. *Candidas*] Iupiter ſpecie Cygni adivit Ledam uxorem Tyndari regis Laconiæ. *Idem.*

302. *Dulcior vocem*] Cygnos tamen cum voluptate & cantu mori negant ſanioris judicii authores. *Idem.* Callimachus, Æſchylus, Theocritus, Ariſtophanes, Antipater, Euripides, Plato, Ariſtoteles, Ægyptii ſacerdotes, Philoſtratus, Oppianus, Tzetzes, Lucretius, Ovidius, Seneca, Martialis, nec non Cicero Tuſcul. quæſt. 5. Wottonus lib. 7. cap.

Ungula lentos imitante remos,
Pectore adverſo domuit profundum;
Pro ſua vector timidus rapina.
Arſit obſcuri Dea clara mundi
Nocte deſerta, nitidoſque fratri
Tradidit currus aliter regendos.
Ille nocturnas agitare bigas
Diſcit, & gyro breviore flecti.
Nec ſuum tempus tenuere noctes,
Et dies tardo remeavit ortu,
Dum tremunt axes graviore curru.
Natus Alcmena poſuit pharetram,
Et minax vaſti ſpolium leonis;
Paſſus aptari digitis ſmaragdos,
Et dari legem rudibus capillis:
Crura diſtincto religavit auro,
Luteo plantas cohibente ſocco.

Et

VARIORUM.

cap. 148. & Hieron. Cardanus de ſubtilit. lib. 10. teſtantur cygnos cum cantu & voluptate mori. Athenæus vero, Ælianus, Plinius, & ex recentioribus Iul. Scaliger exercitat. ad Cardanum libro 15. nec non Brodeus comment. in Epigr. Græca, & Pierius lib. 23. Hieroglyph. totum illud fabuloſum eſſe contendunt. quorum ſententiam, quia veritati conſentaneam comperio, lubens amplector. *Delrius.*

303. *Fronte*] Iupiter in taurum mutatus Europam filiam Agenoris è Phœnicia in Cretam transfretavit. *Farnab.*

304. *Stravit*] Tangenda & aſcendenda præbuit. *Idem.*

305. *Fraternos*] Neptuno imperatum mare. *Idem.*

308. *Rapina.*] Europa quam rapuit, ne mergeretur. *Idem.*

309. *Obſcuri*] Luna nocti præfecta, dum amaſio ſuo Endymioni in montibus Aſclenis Latmiiſque ſaxis in Caria conſopito vacat, Soli currus ſuos regendos tradit, *& hoc propter Lunæ coitum fingitur.* Idem.

312. *Bigas*] Lunæ, ipſe Sol quadrigis aſſuetus. *Idem.*

313. *Gyro*] Circulo terræ propiori. Celerius, ſcil. 27. diebus, 8. horis curſum ſuum peraget, quam Sol. Thyeſt. verſ. 838. *Idem.* Gyrus metæ flexus eſt. Auſonius ἀρχαϊκῶς gœrum *vocavit.* Delrius.

316. *Tremunt*] Mutato auriga Sole ſcil. majori lumine. *Farnabius.*

317. *Natus.*] Vide Hercul. Furent. verſ. 465. *Idem.*

319. *Smaragdos.*] Annulos in quibus ſmaragdi. *Idem.*

320. *Et dari*] Incomptos capillos concinnari & reticulo implicari. *Idem.*

321. *Crura*] Suras alte vincit cothurnis auro diſtinctis. *Idem.*

322. *Luteo plantas*] Objicit hunc locum Sigonius Robortello, tanquam ejus interpretationem è Guerrino deſcripſe-

Et manu, clavam modo qua gerebat,
Fila deduxit properante fuſo.
Vidit Perſis, ditiſque ferax
Lydia regni, dejecta feri
Terga leonis; humeriſque, quibus
Sederat alti regia cœli,
Tenuem Tyrio ſtamine pallam.
Sacer eſt ignis, (credite læſis)
Nimiumque potens. qua terra ſalo
Cingitur alto, quaque ætherio
Candida mundo ſidera currunt;
Hæc regna tenet Puer immitis:
Spicula cujus ſentit in imis
Cærulus undis grex Nereidum,
Flammamque nequit relevare mari.
Ignes ſentit genus aligerum.
Venere inſtincti quam magna gerunt

Gre-

GRONOVII.

325. *Vidit Perſes, ditiſque ferax*] Florentinus: *Perſis ditique ferax Lydia regno.* Codici olim Grotiano adſcriptum erat: *ditiſque ferax Lydia arena.*

332. *Quaque ætherio Candida mundo*] Etruſcus, ut Lipſianus: *quaque per ipſum Candida mundum.*

339. *Inſtincti quam magna gerunt*] Raphelingianus, tres Delrii, unus Gruteri, melior Voſſianus, denique caſtus ille Florentinus: *Venere inſtinctus ſuſcipit audax Grege pro toto bella juvencus.* At hoc viro docto ſpurium eſt, eritque, inquit, una omnibus, quibus auris non omnino agreſtis. Ne terreamur. Fallunt nos, non tantum oculi, ſed etiam ſæpius aures, & harum quoque vagi ſenſus oppreſſa ratione mentiuntur, ut cantat ille.

VARIORVM.

ſcripſerit. Vſas luteis flammeis ſponſas, auctor eſt Lucanus II. Pharſal. *Lutea demiſſos velarunt flammea vultus.* Soccos luteos etiam in uſu fuiſſe, hic locus oſtendit: Veſtes quinimo luteas, ille in Oedipo, *Crine flaventi ſimulata virgo Luteam veſtem retinente zonâ.* Vnde omnem ſponſarum ornatum primo nuptiarum die fuiſſe colore luteum, materiâ byſſinum colligimus. *Fabritius.*

324. *Properante*] Celeriter agitato. *Farnabius.*

327. *Quibus*] Hercul. Fur. verſu 68. *Idem.*

330. *Sacer*] Ignis amoris eſt ſacer. *Vel* execrandus. *Idem. Credite læſis*] Ejus vim expertis. *Idem.*

333. *Mundo*] In mari, terra, cœlo. *Idem.*

336. *Grex Nereidum,*] Nympharum maris quæ Nerei & Doridis filiæ. *Idem.* Nerei & Doridis filiæ, marinæ nymphæ quinquaginta, apud Orpheum in Hymn. Pindarum in Iſthm. Heſiodum in Theogon. qui & nominat. eædem *Nerinæ.* Aliæ, *Oceaninæ*, ſeu *Oceanitides*, Oceani & Thetyos natæ, quas ter mille tradit Heſiodus, ducentas Virgil. 4. Georg. *Delrius.*

338. *Ignis*

Grege pro toto bella juvenci!
Si conjugio timuere ſuo,
Poſcunt timidi prælia cervi;
Et mugitu dant concepti
Signa furoris. tunc virgatas
India tigres decolor horret.
Tunc vulnificos acuit dentes
Aper, & toto eſt ſpumeus ore.
Pœni quatiunt colla leones,
Cum movit amor: tum ſilva gemit
Murmure ſævo.
Amat inſani bellua ponti,
Lucæque boves. vindicat omnes
Natura ſibi. nihil immune eſt.
Odiumque perit, cum juſſit amor:
Veteres cedunt ignibus iræ.
Quid plura canam? vincit ſævas
Cura novercas.

VARIORUM.

338. *Ignes*] *Omne adeo genus in terris hominumque, ferarumque Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres, In furias Veneremque ruunt, Amor omnibus idem.* Farnabius.

341. *Conjugio*] Cervæ conſorti fœminæ ſuæ. *Idem.*

342. *Timidi*] Alias timidi, hic feroces. *Idem.*

344. *Virgatas*] Variegatas, maculoſas. *Idem.*

345. *India*] Indi nigri, fuſci. nigredinem coloris privationem ponunt Poëtæ. vide Herc. Fur. 861. *Idem.*

347. *Spumeus*] Apri à Lucretio ſpumigeri, à Virgilio ſpumantes dicuntur. *Delrius.*

348. *Pœni*] Libyci, ſupr. verſ. 59. Pœni proprie ſunt Carthaginienſes Phœnicibus oriundi, qui Didone duce Africam è Phœnicia advenerunt. *Farn.*

350. *Murmure*] Ferarum in ſilva degentium. *Idem.*

351. *Bellua*] Cetus, balæna. *Idem.*

352. *Lucæque boves.*] Suaves ſunt hoc loco interpretes noſtri, reponentes, *Lucique boves*; & ne patellæ dignum deſit operculum, idipſum interpretantes, *boves luci*, id eſt, in ſilva incædua verſari ſolitos. At Ennius inquit; *Prius pariet locuſta Lucàm bovem.* & Lucretius lib. 5. *Inde boves Lucas turrito corpore tetros Anguimanos belli docuerunt volnera Pœni Sufferre* --- Plinius Hiſt. natur. lib. 8. Elephantos Italia primum vidit Pyrrhi regis bello, & boves Lucas appellavit. *Delr. Bos Lucans* primo dictus eſt, id eſt, Lucanus, quia in Lucania Romanis primum viſus: deinde *Lucas* & *Luca*: ut *prægnans* & *prægnas*, *Picens* & *Picenus*: *Campas* & *Campanus*. Salmaſius.

ACTUS SECUNDUS.

CHORUS. NUTRIX. PHÆDRA.

Amoris morbum, impatientiam & æſtum conqueritur nutrix, mox ipſa prodit Phædra mutatis veſtibus in cinctum Amazonis ſeu venatricis, ut Hippolyto placeat.

Chor. ALtrix, profare, quid feras? quonam in loco eſt
Regina? ſævis ecquis eſt flammis modus?
Nutr. Spes nulla tantum poſſe leniri malum;
Finiſque flammis nullus inſanis erit:
Torretur æſtu tacito, & incluſus quoque,
Quamvis tegatur, proditur vultu furor.
Erumpit oculis ignis, & lapſæ genæ
Lucem recuſant. nil idem dubiæ placet;

Artuſ-

GRONOVII.

358. CH. *Altrix profare,*] Hunc verſum in vulgatis Phædræ peſſime attribui vidit Lipſius: itaque eum repoſuit poſt verſ. 584. *Quo ſedabit.* Non illo tamen congruere vidit Delrius, ſed inani argumento Phædræ eum retinet. Vere Gruterus & Scaliger, qui Choro dederunt. Sed hic præterea eximius ille Etruſcus pulcherrimum facinus inceptat. Verſ. enim 403. qui commutaverat coloniam & loco non ſuo poſitus Lipſium & Delrium amicos, utrumque fruſtra, inter ſe commiſerat, huc reſtituit, & pariter eidem Choro aptiſſime tribuit: CH. *Altrix profare, quid feras? quonam in loco eſt Regina? ſævis ecquis eſt flammis modus?* Reſpondet nutrix: *Spes nulla tantum.* Hoc qui juſtum, verum, neceſſarium eſſe negabit, illum ego non quamvis agreſtibus atque hiſpidis, ſed ipſius Midæ aut potius cujus ad animalis inſtar illæ factæ fuerunt, auribus præditum liquido jurabo.

364. *Et lapſæ genæ Lucem recuſant.*] Scaliger ſententiam ait poſtulare *laſſæ*; & ſane ita Florentinus. Gruterus & *laxæ* & *lapſæ* queat ferre. Ego quid ſint *lapſæ genæ*, didici: illa ut explicent alii, exſpecto. Marcus Seneca contr. 12. ex Papirio Fabiano: *Vt intravi, cadentes jam oculos ad nomen meum erexit, fugientemque animam retinuit.* Lucanus lib. 2. *Vultuſque exanimes oculoſque in morte jacentes.* Statius ad Claudiam: *tenuique oculos jam morte cadentes.* In Abaſcanti Pietate: *Iamque cadunt vultus oculiſque noviſſimus error.* Suetonius de Auguſto: *Supremo die petito ſpeculo capillum ſibi comi ac malas labentes corrigi præcepit.* Claudianus de bello Gildonico: *Vox tenuis, tardique gradus, oculique jacentes, Interius fugere genæ.*

VARIORUM.

363. *Quamvis tegatur,*] Ovid. 2. Metam. *Heu quam difficile eſt crimen non prodere vultu.* Oet. a. 2. *Delrius.*

364. *Ignis,*] Ardentis concupiſcentiæ ſcintillæ quæ & in iratis elucent. *Farnabius.*

365. *Nil idem dubiæ*] Propria amantium perturbatio. Ovidius 10. *furioſaque vota retractat, Et modo deſperat, modo vult tentare, pudetque, Et cupit & quid agat, non invenit.* Delrius.

379. *Et,*

Artuſque varie jactat incertus dolor.
Nunc ut ſoluto labitur moriens gradu,
Et vix labante ſuſtinet collo caput.
Nunc ſe quieti reddit; & ſomni immemor
Noctem querelis ducit; attolli jubet,
Iterumque poni corpus; & ſolvi comas;
Rurſuſque fingi. ſemper impatiens ſui
Mutatur habitus. nulla jam Cereris ſubit
Cura, aut ſalutis. vadit incerto pede,
Jam viribus defecta. non idem vigor;
Non ora tingens nitida purpureus rubor.
Populatur artus cura. jam greſſus tremunt;
Tenerque nitidi corporis cecidit decor.
Et, qui ferebant ſigna Phœbeæ facis,
Oculi nihil gentile nec patrium micant.
Lachrimæ cadunt per ora, & aſſiduo genæ
Rore irrigantur: qualiter Tauri jugis
Tepido madeſcunt imbre percuſſæ nives.
Sed, en, pateſcunt regiæ faſtigia:

Recli-

GRONOVII.

379. *Et, qui tenebant*] Quod ex impreſſis quibuſdam adfert Gruterus, confirmat Flor. *Et qui ferebant*. i. præferebant. Virgilius: *Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.*

383. *Imbre perfuſæ nives.*] Etruſcus: *percuſſæ*. Horatius: *Non verberatæ grandine vineæ*. Tibullus lib. 1. eleg. 2. *Ianua difficilis dominæ, te verberet imber.* Virgil. *Piniferum caput & vento pulſatur & imbri.*

VARIORVM.

366. *Dolor.*] Amor, quem & ſupra furorem, curam, inſaniam dixit. *Farnabius.* Sic amor ab Ovidio etiam epiſt. 13. vocatur; *Tu mihi luce dolor, tu mihi nocte venis.* Delrius.

367. *Nunc*] Dat quidem ſe quieti, ſed illa non admittit.

370. *Attolli*] In lecto. *Farnabius.*

372. *Fingi.*] Componi. *Idem.*

373. *Cereris*] Cibi; ſolent enim amantes cibos aſpernari. Ovid. Epiſt. *Fugerat ore color, maciesque adduxerat artus, Sumebant minimos ora coacta cibos.* Idem.

375. *Iam viribus defecta.*] Optime in veter. libris continetur, *viribus defecta.* Sic Ovidius lib. 5. Metam. *Sanguine defectos cecidit collapſus in artus.* & Metam. 9. -- *qua vires defecto reddat amori.* Sic Martialis; *Dulcia defecta moderatur carmina lingua Cantator cygnus funeris ipſe ſui.* Delrius.

376. *Populatur artus cura.*] Conſumit, deſtruit. *Farnabius.* Omnem vim ac virtutem deſtruit ac deprædatur. hæc vis verbi. *Delrius.*

379. *Qui ferebant*] Qui fulgore & radiis eam ſole ortam indicabant, amiſerunt jam generis ſui proprium ſplendorem. *Farnabius.*

382. *Qualiter Tauri jugis*] Sic Ov. eleg. 8. *Suſpenſæq; diu lacrymæ fluxêre per ora, Qualiter adjectâ de nive manat aqua.* Del.

Q 2 388. *Mu-*

Reclinis ipſa ſedis auratæ toro,
Solitos amictus mente non ſana abnuit.
Phæd. Removete, famulæ, purpura atque auro illitas
Veſtes. procul ſit muricis Tyrii rubor,
Quæ fila ramis ultimi Seres legunt:
Brevis expeditos zona conſtringat ſinus.
Cervix monili vacua; nec niveus lapis
Deducat aures, Indici donum maris.
Odore crinis ſparſus Aſſyrio vacet:
Sic temere jactæ colla perfundant comæ
Humeroſque ſummos; curſibus motæ citis
Ventos ſequantur. læva ſe pharetræ dabit;
Haſtile vibret dextra Theſſalicum manus.
Talis ſeveri mater Hippolyti fuit.

Qua-

VARIORUM.

388. *Muricis*] Purpura è muricis ſucco. vide Thyeſt. 344. *Farnabius.* *Tyrii*] Tyrus, metropolis Phœnices; quondam ſeptingentis paſſibus à continente diviſa mari profundiſſimo, ſed Alexandri Magni juſſu, aggeribus congeſtis continenti juncta. nobilis tincturâ purpuræ. Hebræis צור Zor. *Delr.*

389. *Quæ*] Thyeſt. 378. *Farnabius.* *Seres*] De ſerico multa Tiraquellus in legib. connubial. leg. 3. num. 18. de eodem & bombycino Baiſius lib. de re veſtiariâ, cap. 5. & 6. & Brodeus lib. 2. miſcellan. cap. 22. de iiſdem & byſſo Volaterranus lib. 28. Comment. Vrban. & Pet. Faber lib. 1. Semeſtr. c.16 Inde diſcant juvenes: ſericum arboribus depecti; byſſum inſtar lini tenâ edi; bombycinum à vermiculis gigni. priora duo, volunt quidam penitus interiſſe. falſum id, nam ſericum illud antiquorum, in Taprobanâ, Tartariâ, Chinaque, quin & Calabriâ hodie depecti arboribus, confirmat Iul. Scalig. exercit. 158. cap. 9. de arborum lanugine docent Plinius lib. 6. cap. 17. Dion. lib. μγ'. Strabo lib. ιε. Arrianus in Periplo maris rubri, Virgilius, Claudianus, & alii plurimi. Byſſum Hebræorum commendat Pauſanias, & in totâ Græciâ non niſi in Elide naſci Eliac. lib. 1. Hodie etiam apud Belgas exiſtimo byſſum naſci. quid enim aliud tenuiſſimum illud & pellucidum Cameracenſium linum? *Delrius.*

390. *Expeditos*] Breves, ſuccinctos & à latere apertos, quo ad curſum expeditior ſim. *Farnabius.*

392. *Deducat*] Pondere ſcilicet ſuo. *Aures*] Nec aures onerent elenchi, & appenſæ margaritæ, quæ naſcuntur conchyliis in mari Indico. *Farnabius.* *Donum maris,*] Nam in conchyliis marinis innaſcitur. norunt id Luſitani mercatores, quibus illa margaritarum piſcatio curæ in Indico mari. *Delrius.*

393. *Odore*] Nardo ſeu amomo. Catullus: *Aſſyrio venit odore domum.* Farnabius.

396, *Ventos*] Ventis diffluant. *Id.*

397. *Haſtile*] Sariſſam, venabulum. *Idem.*

398. *Mater*] Antiope, ut alii, Hippolyte Amazonum Regina Boſporum Thracium gelu conſtrictum trajecit, copiiſque ſuis Græciam aggreſſa in Attica tandem devicta eſt à Theſeo,

cui

Qualis, relictis frigidi Ponti plagis,
Egit catervas, Atticum pulſans ſolum,
Tanaitis, aut Mæotis, & nodo comas
Coëgit emiſitque, lunata latus
Protecta pelta; talis in ſilvas ferar.
Nutr. Sepone queſtus. non levat miſeros dolor,
Agreſte placa virginis numen Deæ.

Regi-

GRONOVII.

399. *Qualis, relictis frigidi*] Conjeceram: *Talis relictis.* Video idem placuiſſe Grotio.

401. *Aut Tanais, aut Mæotis,*] Quomodo pulſavit ſolum Tanais? Hoc non potuit. niſi fuerit ſubmerſa. nam Latine *ſolum Tanais* eſt ipſe fundus non regio Tanai circumjecta. An ergo ſignificat vado tranſiiſſe Tanaim & Mæotim. Voſſianus codex: *Tanaitis aut Mæotis.* Vt quemadmodum in univerſum ſe jactabant Martis filias, ita hæc prædicetur quaſi Nympha & filia Tanais aut Mæotidos. Aut certe, ex urbe Tanai vel populis Μαιώταις oriunda. Strabo lib. 11. Ἐπὶ δὲ τῷ ποταμῷ καὶ τῇ λίμνῃ, πόλις ὁμώνυμος κεῖται Τάναϊς, τῶν τὸν Βόσπορον ἐχόντων Ἑλλήνων. νεωςὶ μὲν ὖν ἐξεπόρθησεν αὐτὴν Πολέμων ὁ βασιλεὺς ἀπειθοῦσαν. Hoc teneamus. Sic *Memphitides puellæ.* Florentinus non juvat: habet enim: *Tanais alti aut Mæotis.* Alius Flor. & Germanicus. *Tanatois aut Mæotis.* Meus, *Tanais aut Mæotis.* Quæ nihil aliud quam Voſſianum illud ſignificant.

404. *Sepone queſtus. non levat*] Poſt hunc verſum libri vulgares & gregales Mſſ. inculcant illum: *Regina ſævis ecquis eſt flammis modus?* Sed quem hoc loco Magni Ducis liber optimus agnoſcit nullum: poſuit autem ſuperius, uti debuit. Poſt verſum *Sepone queſtus,* ſequitur nullo alio interpoſito: *Agreſte numen:* & finitur hæc ſcena: ac majuſculis literis præponuntur perſonæ: NUTRIX. HIPPOLYTUS. Neque aliter in alio Florent. & noſtro membranaceo.

VARIORUM.

cui nupta Hippolytum peperit. *Farnabius.*

400. *Catervas,*] Amazonum, quæ ad Tanaim fluvium Scythiæ & Mœotim paludem accolunt. *Farnabius. Atticum pulſans ſolum,*] Lyſias orator prodidit Amazonas primas mortalium equo uſas fuiſſe, & gratiâ roboris periclitandi, cum alia percurriſſe loca, tum Atticam etiam; in qua ægre tandem vinci potuerint. Hellanicus Lesbius ſcripſit illas, ut in Atticam pervenirent, Thracium Boſporum gelu conſtrictum (qua de re vide Plutarchum, in Theſeo) equis plauſtriſque trajeciſſe. quo tempore Antiope capta, poſtea Theſeo Hippolytum peperit; auctore, poſt Heraclidem Ponticum, Iſacio in Lycophronem. *Delrius.*

401. *Et nodo*] In nodum collegit, & à tergo demiſit. *Farnabius.*

402. *Lunata*] Scuto brevi mediam Lunam referente. vid. Med. verſ. 114. Virgilius: *Amazonidum lunatis agmina peltis.* Idem.

405. *Agreſte*] Ἀγροτέραν Ἄρτεμιν venationum Deam; ſibi itaque patr um numen, ut cui Creta propter copioſum venatum ſacra. *Vel* ab Agre loco trans Iliſſum, ubi Dianæ venatricis ædes. *Vel* in gratiam Hippolyti ejus comitis placandum, ne obſtet, non, ut faveat. Quid enim Deæ ſemper virgini cum nuptiis & amoribus? amantes tamen fœminæ Lunæ vota concipiebant, ut Soli viri. ita Simætha apud Theocr. ἀλλὰ σελᾶνα φαῖνε καλόν. *Farnabius.*

Regina nemorum, ſola quæ monteis colis,
Et una ſolis montibus coleris Dea,
Converte triſtes ominum in melius minas.
O magna ſilvas inter & lucos Dea,
Clarumque cœli ſidus, & noctis decus,
Cujus relucet mundus alterna face,
Hecate triformis; en ades cœptis favens.
Animum rigentem triſtis Hippolyti doma.
Amare diſcat, mutuos ignes ferat.
Det facilis aures. mitiga pectus ferum.
Innecte mentem. torvus, averſus, ferox,
In jura Veneris redeat. huc vires tuas
Intende. ſic te lucidi vultus ferant,
Et nube rupta cornibus puris eas.

Sic

GRONOVII.

411. *Mundus alterna face,*] Non male. Flor. tamen: *alterna vice.* Medea: *Nitiduſque certas mundus evolvet vices.*

VARIORVM.

406. *Regina nemorum,*] Vota hæc concipit nutrix Phædræ nomine aram tangens. *Farnab.* Viri amantes ſolem, feminæ lunam precabantur. teſtes Seneca hoc loco, Euripides in Hippolyto, & Theocritus εἰδυλ. β' cujus Scholiaſtes hujus conſuetudinis varias rationes reddit: unam, quod cum luna Endymionem amarit, non ſit veriſimile, fœminis eam eodem morbo laborantibus, non opitulaturam: aliam quia amori exercendo non longe quam dies ſit accommodatior, noctique luna ſeu Diana præſit. Multa etiam Cælius lib. 5. cap. 6. *Delrius.* *Quæ montes colis,*] Horatius: *Montium cuſtos, nemorumque virgo.*

407. *Solis*] Deſertis. *Farnabius.*

408. *Ominum*] Exitii quod Phædræ imminere ominor. *Idem.*

411. *Alterna*] Cum ſole altern. *Farnabius.*

412. *Hecate*] Quod centum victimis placaretur ex inſtituto Menelai. *Vel* quod inhumatos c. annos errare faciat. *Alii* à centuplicato frugum fœnore quod à matre acceptum docuit, aut propter plurimas virtutes. *Idem.* *Triformis;*] Eſt enim in cœlo Luna, in terris Diana, apud inferos Proſerpina. *Vel* τρίμορφος & τρικέφαλος, à trina facie, cum ſurgit aut deſinit in cornua, cum dividua eſt, cum plena. *Vel* Trivia à triplici curſu ſub Zodiaco ſecundum longitudinem, latitudinem, & altitudinem: Triviis etiam præeſſe fertur. referunt alii ad tres decades menſis ἱσαμένου, μεσοῦντος, φθινομένου. *Idem.* *En ades cœptis favens*] Scribo *eia ades.* Nic. Heinſius.

416. *Innecte mentem.*] Alii leg. *Inverte.* Moguntinenſ. Herbipolenſ. & tres Veneti; *Innecte.* quod in tanto manuſc. conſenſu, miror cur Baſileenſ. ni fallor, primi, mutarint. vult Hippolyti animum in amoris retia pertrahi. aptũ vocabulum venatrici ac venatori. *Delrius.*

418. *Sic te*] Sic, lucida fulgeas precor, nullam patiaris Eclipſim. Lunam enim deficientem è cœlo carminibus devocari vulgo creditum. infr. v. 788. *Farnabius.*

419. *Cornibus*] Taurino vultu Lunam vocat Syneſius: Σοὶ δὲ ταυρῶπις μήνα. *Tibi taurina fronte Luna*

vel.

Sic te, regentem frena nocturni ætheris,
Detrahere nunquam Theſſali cantus queant;
Nulluſque de te gloriam paſtor ferat.
Ades invocata. jam faves votis, Dea.
Ipſum intuor ſolenne venerantem ſacrum,
Nullo latus comitante. quid dubitas? dedit
Tempus locumque caſus. utendum artibus.
Trepidamus? haud eſt facile mandatum ſcelus
Audere. verum juſta, qui reges timet,
Deponat. omne pellat ex animo decus.
Malus eſt miniſter regii imperii pudor.

VARIORUM.

vel quia quando alinoides eſt, apparet cornuta; vel quia bos ei apud Ægyptios ſacra, teſte Euſebio libro 1. præparat. Euang. cap. 6. *Delrius*.

421. *Theſſali*] Theſſalia incantamentis famoſa. *Farnabius*.

422. *Nulluſque*] Quemadmodum Endymion. ſuprà verſ. 308. *Idem*.

423. *Iam*] Hæc enim dicenti ſupervenit Hippolytus agreſti Dianæ operaturus. *Idem*.

428. *Qui reges*] Qui principibus morem gerere vult, uti ego Phædræ. *Idem*.

429. *Decus.*] Honeſti rationem. *Id.*

HIPPOLYTUS. NUTRIX.

Nutrix Hippolyti animum mollire & ad nuptias & delicias urbanas flectere callide tentat. Ille vitæ cœlibis & ruſticæ (quam urbanæ collatam præfert) inſtitutum immotus tenet.

Hipp. QUid huc ſeniles feſſa moliris gradus,
O fida Nutrix, turbidam frontem gerens,
Et mœſta vultus? ſoſpes eſt certe parens,
Soſpeſque Phædra, ſtirpis & geminæ jugum.
Nutr. Metus remitte. proſpero regnum in ſtatu eſt,
Domuſque florens ſorte felici viget.
Sed tu beatis mitior rebus veni:
Namque anxiam me cura ſollicitat tui,
Quod te ipſe pœnis gravibus infeſtus domas.

GRONOVII.

439. *Pœnis gravibus infeſtus gravas.*] Rejiciebat hunc verſum magnus Scaliger, quod abſurdum putaret *pœnam* pro labore improbo ac miſero dici. Atqui hoc Latinum eſſe docuimus in Obſervationibus. Seneca ep. 5. *Frugalitatem exigit Philoſophia, non pœnam.* Plinius lib. 9. cap. 6. *pondere ſuo onerata, tunc*

Quem fata cogunt, ille cum venia eſt miſer.
At ſi quis ultro ſe malis offert volens,
Seque ipſe torquet, perdere eſt dignus bona,
Queis neſcit uti. potius annorum memor
Mentem relaxa. noctibus feſtis facem
Attolle. curas Bacchus exoneret graves.
Ætate fruere. mobili curſu fugit.
Nunc facile pectus, grata nunc juveni Venus,
Exultet animus. cur toro viduo jaces?
Triſtem juventam ſolve. nunc luxus rape.
Effunde habenas. optimos vitæ dies

Efflue-

GRONOVII.

quidem & utero graves, pariendive pœnis invalidæ. Sed aliquid vitii ſubeſſe iſtis, *gravibus gravas*, non dubitandum. Virum autem doctiſſimum, qui ſecundum Scaligerum pronuntiavit, & verſum pro ſpurio virgulis incluſit, miror non obſervaſſe in Voſſiano: *infeſtus domas:* quo admiſſo verſus fit egregius. Et ſic etiam antiquiſſimæ membranæ. Ovid. lib. 1. *quibus unda pepercit, Illos longa domant inopi jejunia victo.* Oedipo: *Audita fare, vel malo domitus gravi, Quid arma poſſint regis irati, ſcies.* Et, *Ait, hoc ſceleſtum pectus aut ferro petat, Aut fervido aliquis igne vel ſaxo domet.* Omnia ex Homeri, Εἰ δὴ ὁμοῦ πόλεμός τε δαμᾷ καὶ λοιμὸς Ἀχαιούς. Nic. Heinſius mallet: *cura ſollicitat tui. Quæ te ipſe pœnis gravibus infeſtus domas?*

444. *Motibus feſtis facem*] *Motus* illi *feſti* non ſunt ab auctore. Liber optimus cum Lipſiano: *noctibus feſtis.* Et ſunt non Triviæ, non Eleuſiniæ matri, ſed Como, Baccho, Veneri, & hujuſmodi lepidis diis ſacratæ. Comiſſantes adhibuiſſe pueros, qui funali prælucerent, notiſſimum eſt. Itaque pro re nova miratur in Curculione Plauti Palinurus, quod Phœdromus ipſe facem ferret: *Tute tibi puer es: lautus luces cereum.* Fingit adoleſcentem è balneo paullo ante egreſſum. *Tute*, inquit, *tibi puer es*; hoc eſt, ipſe tibi miniſtras, te ipſe, ut puero vel ſervulo, uteris. Vt ille in Mercatore: *Egomet mihi comes, calator, eques, agaſo, armiger.* Et Martia. lib. 14. *Defuerit ſi forte puer, ſoleaſque libebit Sumere, pro puero pes erit ipſe tibi.* Dein *lautus* (id eſt, nitidus, ut erat à balneo, quod de Narciſſo Seneca in Ludo) *luces cereum*, ipſe tibi loto faculam præfers. Senecæ quoque verba recte cepit Petitus lib. 1. Obſerv. 2. non item Plauti: ut nec Salmaſius, nec ille alter, qui Petitum reprehendit.

449. *Nunc luxus rape.*] Immo *luſus:* quod vitium etiam in Livio animadvertimus. Flor. *curſus. Rape*, ut Trogus in oratione Mithridatis: *rapienda incrementa virium.*

VARIORVM.

434. *Stirpis*] Demophoon & Antigonus germani mei, quos peperit Theſeo Phædra. *Vel* ego & illi utriuſque matrimonii liberi. *Farnabius.*

440. *Quem*] Qui ad miſerias natus eſt neque ex iis emergere valet. *Farnab.*

445. *Curas*] *Diſſipet curas Evius edaces.* Idem.

448. *Cur toro*] *Solus perpetua mœrens carpere juventa?* Idem.

449. *Solve.*] Deliciis, & voluptatibus. *Idem.*

450. *Optimos*] Auroram, ver, florem ætatis: ut enim matutinum tempus, diei pars potior: ſic juventus vitæ

pars

Effluere prohibe. propria deſcripſit Deus
Officia, & ævum per ſuos ducit gradus.
Lætitia juvenem, frons decet triſtis ſenem.
Quid te coërces, & necas rectam indolem?
Seges illa magnum fœnus agricolæ dabit,
Quæcunque lætis tenera luxuriat ſatis.
Arborque celſo vertice evincet nemus,
Quam non maligna cædit aut reſecat manus.
Ingenia melius recta ſe in laudes ferunt,
Si nobilem animum vegeta libertas alit.
Truculentus, & ſilveſter, & vitæ inſcius,
Triſtem juventam Venere deſerta colis.
Hoc eſſe munus credis indictum viris,
Ut dura tolerent? curſibus domitent equos,
Et ſæva bella Marte ſanguineo gerant?
Providit ille maximus mundi parens,
Cum tam rapaces cerneret fati manus,
Ut damna ſemper ſobole repararet nova.
Excedat, agedum, rebus humanis Venus,
Quæ ſupplet ac reſtituit exhauſtum genus,
Orbis jacebit ſquallido turpis ſitu;
Vacuum ſine ullis claſſibus ſtabit mare;
Aleſque cœlo deerit, & ſilvis fera;
Solis & aër pervius ventis erit.
Quam varia leti genera mortalem trahunt
Car-

GRONOVII.

457. *Celſo vertice evincit nemus,*] Flor. *evincet.* Vt ante: *fœnus agricolæ dabit.*

467. *Rapaces cerneret fati minas,*] Florent. *fati manus:* Statius in epicedio Glauciæ: *ſubitas inimica levavit Parca manus. quo, diva, feros, gravis, exſeris ungues?* Et in Philetum Vrſi: *carpſitque immitis adunca Ora manu.*

VARIORVM.

pars melior exiſtimanda eſt. *Farnabius.*

452. *Ducit*] M. S. *duxit*, quemadmodum *deſcripſit.* Delrius.

459. *Recta*] Non coacta, non depreſſa: quemadmodum tu indolem rectam coërces & enecas. modo v. 453. *Farn.*

461. *Vitæ*] Vita frui neſcius. *Idem.*

466. *Providit*] Hinc incipit elegans matrimonii commendatio, cui adjunge Auguſti oration. contra cœlibes, apud Dionem. *Delrius. Mundi parens,*] Deus: fatetur ergo cœpiſſe & creatum eſſe mundum. *Idem.*

469. *Venus,*] Alma omnium genitrix. *Farnabius.*

474. *Solis*] Vbi defecerit alitum genus in aëre volitantium. *Idem*

477. *Sed*

Carpuntque turbam; pontus, & ferrum, & doli!
Sed fata credas deeſſe; ſic atram Styga
Jam petimus ultro. cœlibem vitam probet
Sterilis juventus, hoc erit, quidquid vides,
Unius ævi turba, & in ſemet ruet.
Proinde vitæ ſequere naturam ducem:
Urbem frequenta, civium cœtus cole.
Hipp. Non alia magis eſt libera, & vitio carens,
Rituſque melius vita quæ priſcos colat,
Quam quæ relictis mœnibus ſilvas amat.
Non illum avaræ mentis inflammat furor,
Qui ſe dicavit montium inſontem jugis:
Non aura populi, & vulgus infidum bonis,
Non peſtilens invidia, non fragilis favor.
Non ille regno ſervit; aut regno imminens,
Vanos honores ſequitur, aut fluxas opes;
Spei metuſque liber. haud illum niger
Edaxque livor dente degeneri petit.
Nec ſcelera populos inter atque urbes ſita
Novit; nec omnes conſcius ſtrepitus pavet,
Haud verba fingit. mille non quærit tegi
Dives columnis; nec trabes multo inſolens

Suf-

VARIORUM.

477. *Sed fata*] Dicit auctor, nos, quaſi per fata non moreremur, ultro arceſſere mortem. Vt Propertius. *Terra parum fuerat fatis, adjecimus undas.* Herc. Fur. verſ. 183. *Gruterus.*

480. *Unius ævi turba,*] Vnius ætatis humanæ. *Farnabius.* Sic *αἰὼν* Græcis *ævum*, Latini non raro. Lucretius (ut advertit Turnebus lib. 20. cap. 22.) *Perdit enim, quod non proprium fuit hujus in ævo.* & : *Multaque præterea perdit, cum expellitur ævo.* ait ergo Seneca: ſi à nullo liberi procreentur; iis qui nunc vivunt defunctis, genus humanum interibit. Sic *ævum, ſeculum, tempus, ætas: dies*, à poëtis confundi ſolent. *Delrius.*

483. *Non alia magis*] Campeſtris & ruſticæ vitæ laudes perſequitur. de quo plura habes apud Xenophontem in Oeconom. Ariſt. lib. 6. Politic. Varronem lib. 1. de re ruſtica; Columellam initio ruſticani operis: Virgilium lib. 1. Georg. & Horatium in Od. & alios. *Idem.* *Et vitio*] Non inſerviens curis, avaritiæ, ambitioni, invidiæ, &c. ut in ſequentibus. *Farnabius.*

484. *Priſcos*] Sanctos primorum hominum mores, & Heroum vitam. *Id.*

488. *Infidum*] Non meritis præmiis & honore remunerans bonos. *Idem.*

492. *Niger*] Malus: Hercul. Fur. verſ. 860. *Idem.*

497. *Columnis;*] *Non trabes Hymet-*

tia

Suffigit auro. non cruor largus pias
Inundat aras; fruge nec ſparſi ſacra
Centena nivei colla ſubmittunt boves:
Sed rure vacuo potitur, & aperto æthere
Innocuus errat, callidas tantum feris
Struxiſſe fraudes novit; & feſſus gravi
Labore, niveo corpus Iliſſo fovet.
Nunc ille ripam celeris Alphei legit:
Nunc nemoris alti denſa metatur loca,
Ubi Lerna puro gelida pellucet vado;
Sedemque mutat. heic aves querulæ fremunt,
Ramique ventis lene percuſſi tremunt,
Vetereſque fagi. juvit aut amnis vagi
Preſſiſſe ripas, cæſpite aut nudo leves

Du-

GRONOVII.

510. *Iuvit aut amnis vagi*] Mſſ. fere, *juvat:* quidam, *juvat hic.* quare non integrum locum judicat Gruterus. Immo quia ſic ſcripti, non aliter fuit reſtituendus. Et eſt hæc Enallage temporum non inſolens. Troadibus: *Non ille duos vidit Atridas, Nec fallacem cernit Ulyſſem.* Debuerat, *videt.* Rurſus: *Nondum ruentis Ilii fatum ſtetit.* Agamemnone: *ipſa ſe claſſis premit, Et prora proræ nocuit, & lateri latus.* Thyeſte verſ. 505. *præda cum propior fuit, Cervice tota pugnat.* Vbi pari errore Gruterus: Legerim vel *fluit*, vel *fugit*, vel aliud quidvis quam *fuit*, prorſus meis oculis ſpurium. Phœniſſis verſ. 456. *ſi placuit ſcelus.* Vbi idem: Cohæſerit magis præcedentibus, ſi reponatur, *placet*, quod jam rejecimus. Sic Martialis, *ſapiſti*, pro *ſapis*, lib. 3. epiſt. 2. & lib. 9. epiſt. 6. & lib. 11. epig. 107. Tale eſt Claudiani lib. 2. de laudibus Stiliconis: *Principio magni cuſtos Clementia mundi, Quæ Iovis incoluit zonam.* Hoc eſt, incolit, vel habitat, habitandam & incolendam ſumſit. Neque alio ingenio opus. Adde quæ ad epiſtol. 114. notavimus.

VARIORVM.

tia Tremunt columnas ultima reciſas Africa. Farnabius.

498. *Auro.*] *Non aureum renidet in domo lacunar.* vide Thyeſt. verſ. 455. *Idem.*

499. *Fruge*] Mola ex hordeo & ſale confecta: qua frontem victimæ, focum, & cultros aſpergere moris erat. hinc *Immolare.* Idem.

500. *Centena*] Hecatombe centum boum ſacrificium *Idem.*

504. *Niveo Iliſſo*] Iliſſum hic *niveum*, & infra Araxem nominat, quaſi ἀργυροδίνας; vel *niveos* dicit, propter aquarum perſpicuitatem. *Fabritius.*

505. *Alphei*] Fluvii Elidis Piſas alluentis. Vid. Thyeſt. verſ. 116. *Farnabius.*

506. *Denſa*] Ad retia ponenda. *Idem.*

507. *Lerna*] Fons prope Corinthum gelidus & limpidus. non palus illa in agro Argivo. *Idem.*

511. *Nudo*] Nullo ſtragulo aut pulvinari ſuppoſito. *Idem.* *Leves*] Molles, faciles, quos *ſuadet inire ſuſurrus* foliorum vento agitatorum *vel murmur lene fluentis aquæ.* Idem.

512. *Fons*

Duxiſſe ſomnos, ſive fons largus citas
Defundit undas; ſive per flores novos
Fugiente dulcis murmurat rivo ſonus.
Excuſſa ſilvis poma compeſcunt famem:
Et fraga parvis vulſa dumetis, cibos
Faciles miniſtrant. regios luxus procul
Eſt impetus fugiſſe. ſollicito bibant
Auro ſuperbi: quam juvat nuda manu
Captaſſe fontem! certior ſomnus premit
Secura duro membra verſantem toro.
Non in receſſu furta & obſcuro improbus
Quærit cubili, ſeque multiplici timens
Domo recondit: æthera ac lucem petit,
Et teſte cœlo vivit. hoc equidem reor
Vixiſſe ritu, prima quos mixtos deis
Profudit ætas. Nullus his auri fuit
Cœcus cupido. nullus in campo ſacer

Di-

GRONOVII.

512. *Fons largus citas Diffundit undas,*] Flor. cum Lipſiano: *Defundit*. Rectius. nam ex editioribus fere locis aquam dejiciunt fontes.

VARIORVM.

518. *Eſt impetus fugiſſe.*] Libenter fugio. *Farnabius.* Hanc phraſim apud Naſonem lib. 2. 5. 6. 8. & 9. Metam. & paſſim in epiſt. & alibi, plus decies obſervavi. *Delrius.* *Solicito*] Ipſi ſoliciti. vid. Thyeſt. verſ. 451. *Farnabius.* Sollicitum vero aurum accipe, quemadmodum apud Tibullum; *Somnus ſollicitas deficit ante fores.* Delrius.

519. *Superbi.*] Divites, potentes, reges. *Farnab.* *Nuda*] Cotyla. *Idem.*

520. *Captaſſe fontem!*] Potius quam fluvium, quia melior fontana; quia poſt pluviam leviſſima, deinde amnica, poſt ex nive vel glacie liquata; gravior hauſta ex lacu, graviſſima ex palude. vide Corn. Celſum l. 2. *Delrius.*

522. *Obſcuro*] Multa habenti conciavia & receſſus. *Farnabius.*

525. *Teſte cœlo*] In aperto, ſub dio. *Idem.* *Hoc equidem reor*] Fuſe hanc aureæ ætatis innocentiam & felicitatem deſcribit Seneca epiſtol. 91. poſt medium, adi & confer cum hoc loco. *Delrius.*

526. *Quos miſtos*] Heroas. *Farnab.*

528. *Cupido.*] Ab effectu, officii enim ignaros & immemores abducit avaritia. *Idem.* *Nullus in campo*] Iuvenalis; *Aut ſacrum effodit medio de limite ſaxum.* Sed quare *ſacrum?* an quia Numa Terminum pro Deo coli, eique hoſtias inanimas cædi voluit, atque illi templum conſtituit, ut Plutarchus in Numa & in Romaicis. Ovid. 2. Faſtorum docent? poſtmodum tamen etiam agnam illi immolari conſueviſſe videtur colligi ex illo Horatii; *Et agna feſtis cæſa Terminalibus.* Prudentius quoque (ni fallor) in libris contra Symmachum auctor eſt, extis gallinæ, Termino fieri ſolitum. Porrò ea ſacra ſub dio fiebant. nam ut Paulus Feſti abbreviator ſcribit; Terminus quo loco colebatur, ſuper eum foramen patebat in tecto, quod nefas eſſe putarent

Ter-

Diviſit agros arbiter populis lapis.
Nondum ſecabant credulæ pontum rates:
Sua quiſque norat maria. non vaſto aggere
Crebraque turre cinxerant urbes latus.
Non arma ſæva miles aptabat manu.
Nec torta cluſas fregerat ſaxo gravi
Baliſta portas. juſſa nec dominum pati
Juncto ferebat terra ſervitium bove:
Sed arva per ſe fœta poſcentes nihil
Pavere gentes. ſilva nativas opes,

Et

VARIORUM.

Terminum intra tectum conſiſtere. Idem Paulus; Termino, inquit, ſacrificabant, quod in ejus tutela fines agrorum eſſe putabant. denique Numa Pompilius ſtatuit eum qui Terminum exaraſſet, & ipſum, & boves ſacros eſſe. *Delrius.*

529. *Diviſit agros arbiter populis lapis.*] Tibullus: -- *non fixus in agris, Qui regeret certis finibus arva lapis.* potuit etiam noſter hoc ab Ovidio l. 3. Amor. eleg. 7. aut lib. 2. Faſtor. deſumere. De finib. & terminis fratres Arvales cognoviſſe docet Cujacius lib. 11. Obſerv. cap. 5. *Idem. Lapis.*] Terminus. *Farnabius.*

532. *Turre*] Turritis mœnibus. *Idem. Latus,*] Vrbes enim ſibi latus cingunt & claudunt aggeribus murorum & turribus. *Lipſius.*

535. *Baliſta*] Machina lapidum libratoria muros urbium concutiens. *Farnabius.* Baliſtæ, machinæ lapidum libratoriæ, deſcriptionem habes apud Ammian. lib. 23. qui docet quid diſcrepet à ſcorpione; & apud Vitruvium lib. ult. cap. 15. & ſeqq. cujus verba recenſet Turnebus lib. 2. adverſ. cap. 5. de eadem Vegetius, Vulturius, & lib. Notitiæ Orient. & Occident. *Delrius. Iuſſa*] Terra adhuc immunis & libera *Farnabius.*

536. *Iuncto bove.*] Plerisque in regionibus bobus olim arabatur, ut & nunc; in aliis, equis. frequens etiam mulorum aratio, quam reliquis anteponit Homerus 10. Iliade. ex profeſſo tamen illam ſingulari opuſculo reprehendit, & bubulam cunctis præfert Ariecha Hiſpanus. *Delrius.*

538. *Silva nativas opes,*] Herbas, fraga, glandes, poma, &c. *Farnabius.* Glandes, & poma & herbæ nondum invento frumento, eſui fuêre, teſtibus Virgil. lib. 1. Georg. Tibullo lib. 1. eleg. 3. Ovid. Faſt. 4. Iuven. Sat. 6. & Plutarcho in Coriol. Multa in hanc rem Bened. Curtius l. 1. hortor. à cap. 4. Ceterum videtur ſignificare, ætatis aureæ homines carnibus abſtinuiſſe, quod voluit Porphyr. in lib. de abſtinent. animat. & Pythagoras apud Laërtium, & Ovid. l. 15 Metam. Et ante diluvium id verum, contendunt ex cap. 9. Geneſ. nonnulli poſt Tertull. lib. de cibis Iudaic. & D. Hieronym. l. 2. in Iovinian. imo non abſtinuiſſe illos modo, ſed etiam prohibitum tunc carnium uſum, inſinuat Alph. Toſtatus vulgo Abulenſis dictus, in 1. cap. Gen. Verum hoc aliis non probatur. Nam D. Iuſtinus Martyr ad Orthod. q, 119. etiam ante cataclyſmum carnibus homines victitaſſe cenſuit. idque ut probabile admodum, receperunt aliquot ætatis noſtræ eruditiſſimi theologi, Victoria, Sotus, Vielmius. Thomas autem à Vio Caietanus, in cap. 9. Geneſ. uſum carnium eo tempore voluit nec prohibitum fuiſſe,

Et opaca dederant antra nativas domos.
Rupere fœdus impius lucri furor,
Et ira præceps: quæque ſuccenſas agit
Libido mentes. venit imperii ſitis
Cruenta. factus præda majori minor.
Pro jure vires eſſe. tum primum manu
Bellare nuda: ſaxaque & ramos rudes
Vertêre in arma. non erat gracili levis
Armata ferro cornus; aut longo latus
Mucrone cingens enſis; aut criſta procul
Galeæ comantes. tela faciebat dolor.
Invenit artes bellicus Mavors novas,
Et mille formas mortis. hinc terras cruor
Infecit omnes fuſus, & rubuit mare.
Tum ſcelera demto fine per cunctas domos
Iêre. nullum caruit exemplo nefas.
A fratre frater, dexterâ nati parens
Cecidit, maritus conjugis ferro jacet,
Perimuntque fœtus impiæ matres ſuos.
Taceo novercas. mitius nil eſt feris.

Sed

GRONOVII.

548. *Aut criſta caput Galeæ comantes.*] Flor. *aut criſta procul Galeæ comantes.* Significat adeo eminentem, ut è longinquo conſpiciatur. Statius 2. Thebaidos: *Scuta virum galeaſque videt rutilare comantes.* Virgilius lib. 2. *tum deinde comantem Androgei galeam.*

558. *Taceo novercas. mitius nil eſt feris.*] Petitus ita diſtinguit: *Taceo novercas (mitius nil eſt) feras.* Sed nihil mutandum. Taceo, inquit, novercas, quarum comparatione etiam feræ non ſunt feræ: quas ſi reſpicias, mites dicas feras immo nihil mitius. Hæc tota clauſula ſolum ad præcedens hemiſtichion refertur.

VARIORUM.

fuiſſe, nec tamen uſurpatum, eo quod à Deo nondũ illis diſerte conceſſus. *Delr.*

540. *Rupere*] Simplicem hanc vitam violavere avaritia, ira, libido, dominandi cupido, violentia, &c. *Farnab.*

544. *Pro jure*] Ius erat in armis. *Id.*

545. *Nuda:*] Inermi. *Idem.* *Ramos*] Sudes, nec eas præuſtas. *Idem.*

547. *Cornus;*] *Bona bello Cornus,* haſtis ſcil. & jaculis utilis. *Idem.*

548. *Criſta*] Pinna, juba, cauda equina ſolebant caſſides coronare, ſimilitudine ducta à gallorum gallinaceorum (qui Martis alites) criſtis: nec non cornibus, ut Pyrrhus Epirotarum rex in hoſtium terrorem: *alii* à forma capitis canini, vulpini, lupini, felini, unde κυνέαι, ἀλωπεκέαι, λυκέαι, γαλέαι. Quæ tamen aliis dicuntur quod ex hiſce pellibus confici ſolitæ galeæ. *Farnabius.*

551. *Et mille formas*] Tibullus: *Nunc Iove ſub domino cædes & vulnera ſemper,*

Sed dux malorum femina. hæc ſcelerum artifex
Obſedit animos, cujus inceſtæ ſtupris
Fumant tot urbes, bella tot gentes gerunt,
Et verſa ab imo regna tot populos premunt.
Sileantur aliæ: ſola conjux Ægei
Medea reddit feminas dirum genus.
Nutr. Cur omnium fit culpa paucarum ſcelus?
Hipp. Deteſtor omnes, horreo, fugio, exſecror.
Sit ratio, ſit natura, ſit dirus furor:
Odiſſe placuit. ignibus junges aquas;
Et amica ratibus ante promittet vada
Incerta Syrtis; ante ab extremo ſinu
Heſperia Tethys lucidum attollet diem;
Et ora damis blanda præbebunt lupi;
Quam victus animum feminæ mitem geram.
Nutr. Sæpe obſtinatis induit frenos amor,

GRONOVII.

559. *Sed dux malorum fœmina & ſcelerum*] Hoc jam refertur ad omnia illa mala, quibus dixerat vexari cæpiſſe vitam, ex quo homines deſerto rure maluerunt urbes colere. Legendum autem cum optimo: *Sed dux malorum fœmina, hæc ſcelerum artifex Obſedit animos.*

VARIORUM.

per, Nunc mare, nunc leti mille repente via. Delrius.

552. *Rubuit*] Præliis navalibus. *Far.*

555. *A fratre*] Hæc ut alia multa ab Ovidio poſt Heſiodum. *Idem.*

561. *Bella tot gentes gerunt,*] Notum decennale bellum, & Ilium propter Helenam everſum. Duris l. 2. hiſtoriæ prodidit propter Thenno à quodam Phocenſi raptam, decennium ſolidum Thebanos cum Phocenſibus lento duello colliſos, & tandem Phocenſium urbem exciſam. Belli quod Cambyſes Ægyptiis intulit, Nicetis Apriæ filia cauſa fuit, auctore Cteſia. Cum Cyrrhæi Megiſthonem rapuiſſent, exarſit decennale bellum aliud Criſſæum, nec niſi everſâ Cyrrhâ finitum, ut ex Calliſthene Athen. lib. 13. cap. 4. ubi plura narrat. Vide etiam Parthenii Erotica. *Delrius.*

563. *Conjux*] Quæ patrem Æetam prodidit, fratrem Abſyrtum diſcerpſit, Peliam à ſuis filiabus jugulari fecit, Creontem cum filia Glauca, *ut alii, Creuſa*; medicatis ignibus abſumpſit, liberos ſuos Mormorum, ac Pheretem in odium Iaſonis coram patre occidit; Fugiens autem Athenas Ægeo nupta Medum peperit, in cujus gratiam Theſeo inſidiata eſt. *Farnabius.*

565. *Cur omnium*] *Parcito paucarum crimen diffundere in omnes.* Idem.

566. *Deteſtor omnes, &c.* Auxeſis pathetica. *Idem.*

570. *Syrtis;*] Herc. Fur. v. 321. *Ante*] Orietur prius Sol è mari Hiſpan. vid. Hercul. Fur. verſ. 373. & Oet. verſ. 335.

571. *Tethys*] Uxor Oceani pro mari. Hercul. Fur. 886. *Farnabius.*

574. *Obſtinatis*] Calcitrones ſæpe ulciſcitur amor non ſecus ac matrem tuam, quam connubium averſatam Theſei tamen imperio ſubjecit, unde tu natus. *Idem.*

Et odia mutat. regna materna aſpice.
Illæ feroces ſentiunt Veneris jugum.
Teſtaris iſtud unicus gentis puer.
Hipp. Solamen unum matris amiſſæ fero,
Odiſſe quod jam feminas omnes licet.
Nutr. Ut dura cautes undique intractabilis
Reſiſtit undis, & laceſſentes aquas
Longe remittit, verba ſic ſpernit mea.
Sed Phædra præceps graditur, impatiens moræ.
Quo ſe dabit fortuna? quo verget furor?
Terræ repente corpus exanimum accidit;
Et ora morti ſimilis obduxit color.
Attolle vultus, dimove vocis moras:
Tuus en, alumna, temet Hippolytus tenet.

PHÆ-

GRONOVII.

577. *Vnicus genitus puer.*] Non ſolus hic fuerat natus Amazone, ſed ſolus ex filiis Amazonum credebatur ſuperſtes: ſaltem ex ſententia illorum, qui, quum concubitum finitimorum iniiſſent, ſi qui mares naſcarentur, interfeciſſe tradunt, ut Iuſtinus. Lege igitur cum Etruſco: *unicus gentis puer.* Nam *Vnicus* interpretari præclarum & eximium, hic neque præclarum neque eximium eſt.

585. *Repente terra*] Sic Gruterus ex omnibus, ut ait, ſuis, cum antea legeretur: *Terra repente:* tanquam ſimplex verbum non ferret eundem caſum quem compoſitum. Tollit omne dubium Florent. *Terra repente corpus exanimum accidit.* Quo & verſus fit numeroſior, & res magis exprimitur.

VARIORVM.

575. *Regna*] Amazonas, quæ utut connubia aſpernentur, quotannis tamen ad ſobolem propagandam viros admittunt. *Farnabius.*

578. *Matris*] Quam amavi unicam, nunc omnes odio habeo. *Idem.*

580. *Vt dura*] *Nec magis incœpto vultus ſermone movetur, Quam ſi dura ſilex aut ſtet Marpeſia cautes.* Idem.

583. *Impatiens*] Me non expectans. *Idem.*

587. *Dimove vocis moras:*] Linguam illi præpeditam ſignificat: quod vehementiſſimi amoris ſignum. Theocrit. in Pharm. hoc, & quod præceſſit, poſuit: Πᾶσα μὲν ἐψύχθην χιόνος πλέον, ἐκ δὲ μετώπω Ἱδρὼς μοι κοχύεσκεν ἶσον νοτίαισιν ἐέρσαις. Οὐδέ τι φωνᾶσαι δυνάμαν. οὐδ' ὅσσον ἐν ὕπνῳ Κνυζῶνται φωνεῦντα φίλαν ποτὶ ματέρα τέκνα. *Tota quidem obrigui plus nive: ex fronte vero Meâ, ſudor abunde defluebat, ſimilis auſtralibus pruinis: Neque quicquam eloqui poteram, ne tantum quidem quantum in ſomnis Murmurant clamantes caram ad matrem pueri.* Delrius.

588. *Tuus en,*] In terram exanimata cadit Phædra, allevant eam nutrix & Hippolytus. *Farnabius.*

599. Age

PHÆDRA. HIPPOLYTUS. NUTRIX. FAMULI.

Iuvenis pudicitiam omni arte oppugnant nec expugnant: ad fraudem itaque confugiunt & calumnias.

Phæd. QUis me dolori reddit, atque æſtus graves
Reponit animo? quam bene excideram mihi?
Cur dulce munus redditæ lucis fugis?
Aude anime. tenta. perage mandatum tuum.
Intrepida conſtent verba. qui timide rogat,
Docet negare. magna pars ſceleris mei
Olim peracta eſt. ſerus eſt nobis pudor.
Amavimus nefanda. ſi cœpta exſequor,
Forſan jugali crimen abſcondam face.
Honeſta quædam ſcelera ſucceſſus facit.
En incipe anime. commodes paulum, precor,
Secretus aures. ſi quis eſt, abeat, comes.
Hipp. En, locus ab omni liber arbitrio vacat.
Phæd. Sed ora cœptis tranſitum verbis negant.
Vis magna vocem emittit, at major tenet.
Vos teſtor omnes cœlites, hoc, quod volo,
Me nolle.
Hipp. Animuſne cupiens aliquid, effari nequit?
Phæd. Curæ leves loquuntur, ingentes ſtupent.

Hipp.

GRONOVII.

599. *Age incipe anime.*] Florent. ut editum olim: *En incipe anime.* Mutavit G. Fabricius.

604. *Hoc, quod volo,*] Sane liber optimus æque ut Lipſianus adjicit: *Me nolle.* Scaliger recidit τὸ *Animuſne*, & integrum verſum facit: *Me nolle.* HIPP. *cupiens aliquid effari nequit?* Melius forte foret, *nequis.* Credibile eſt enim retroceſſiſſe nutricem, ut ſoli eſſent Hippolytus & Phædra. Quamquam & poteſt videri voluiſſe Seneca, ut acciperemus interfari Hippolytum Phædræ, antequam illa totum ſenſum explicuiſſet. Quem cum ad marginem ſuppleviſſet aliquis iſtis *Me nolle,* librarios ea in contextum retuliſſe.

VARIORUM.

589. *Me dolori*] Revocatam ad vitam. *Farnabius.*

590. *Bene*] *Placide*; ſi amorem: *honeſte*, ſi caſtitatem reſpicias. *Idem.*

591. *Cur dulce*] Viſo tamen prope Hippolyto, vivere vult. *Idem.*

592. *Mandatum*] Quod nutrici mandaſti ipſa perage. *Idem.*

595. *Olim*] Vbi primum nefarie amare cœpi. *Idem.*

596. *Si cœpta*] Si amori meo reſponderit, forſan erit ut, non redeunte ab inferis Theſeo, Hippolyto nubam. *Gruterus.*

607. *Ingentes ſtupent.*] Hominem ita ſtupere faciunt, ut nec verbis nec lacrymis exitus ullus pateat. exemplum

Hipp. Committe curas auribus, mater, meis.
Phæd. Matris ſuperbum eſt nomen, & nimium potens.
Noſtros humilius nomen affectus decet.
Me vel ſororem, Hippolyte, vel famulam voca:
Famulamque potius. Omne ſervitium feram.
Non me, per altas ire ſi jubeas nives,
Pigeat gelatis ingredi Pindi jugis:
Non, ſi per ignes ire & infeſta agmina,
Cuncter paratis enſibus pectus dare.
Mandata recipe ſceptra. me famulam accipe.
Te imperia regere, me decet juſſa exſequi.
Muliebre non eſt regna tutari urbium.
Tu, qui juventæ flore primævo viges,
Cives paterno fortis imperio rege.
Sinu receptam, ſupplicem, ac ſervam tege.
Miſerere viduæ. *Hipp.* Summus hoc omen deus
Avertat. aderit ſoſpes actutum parens.

Phæd.

GRONOVII.

619. *Regna tutari patris.*] Et hic cum Delriano & Lipſiano Voſſianoque & Cruſeriano Florentinus: *regna tutari urbium.* Multo prægnantius. Ea tempeſtate ſingularum fere potentium Græciæ urbium regna erant. Iuſtinus lib. 16. *multiſque annis per gradus ſucceſsionis Heraclienſes regnum tyrannorum fuere.* Livius lib. 1. *Sextus Gabios, tanquam in regnum ſuum profectus.* Et contra Lucanus: *vel ſceptra vel urbes Libertate ſua validas.* Quod nullus codicum Gruteri hanc ſcripturam habuit, indicio eſt non nimium bonos fuiſſe. Nam ratiuncula, qua eam oppugnat, ſophiſtica eſt. Vir doctus adſcripſerat codic. Voſſiano: *tutari virum.*

VARIORVM.

plum illuſtre Pſammenitus rex apud Herodotum in Thaliâ. *Delrius.*

611. *Sororem,*] Sororis autem nomine amicæ quandoque vocabantur; ut & amatores, fratris. *Farnabius.*

614. *Pindi*] Herc.Fur.v.1285. *Idem.*

617. *Mandata*] Mihi à patre tuo. *Id.*

620. *Iuventa flore*] Claudian. 1. in Rufin. *fruſtraque juventa Conſumis florem patriis inglorius arvis.* Quod enim optimum puriſſimumque in unaquaque re eſt, id veteres *florem* appellaſſe ex multis ſcriptoribus conſtat. *Delrius.*

622. *Sinu*] *Ambigue.* ille de cauſa & protectione, hæc de amore intelligit. *Farnabius.*

623. *Vidua*] *Et hoc ambigue*: Phædra enim viduam ſe abſente marito dicit. vid. Hercul. Fur. verſ. 245. & Agamemn. 254. ille patris tanquam mortui omen deprecatur. *Idem.*

624. *Avertat.*] Ominoſum erat vocabulum viduæ: quia ſignificare videbatur Theſeum vixiſſe. ideo deprecatur. variæ autem deprecationis hujuſmodi olim formulæ. Octav. act. 1. --- *quod utinam numen avertat Deûm.* Oepido: *Procul ſit omen.* adi Briſſon. lib. 1. de formulis pag. 103. *Delrius.*

632. *Et*

Phæd. Regni tenacis dominus & tacitæ Stygis,
Nullam relictos fecit ad ſuperos viam.
Thalami remittet ille raptorem ſui?
Niſi forte amori placidus & Pluton ſedet.
Hipp. Illum quidem æqui cœlites reducem dabunt.
Sed, dum tenebit vota in incerto deus,
Pietate caros debita fratres colam,
Et te merebor; eſſe ne viduam putes:
Ac tibi parentis ipſe ſupplebo locum.
Phæd. O ſpes amantum credula! ô fallax amor!
Satiſne dixit? precibus admotis agam.
Miſerere. tacitæ mentis exaudi preces.
Libet loqui, pigetque. *H.* Quodnam iſtud malum eſt?
Phæd. Quod in novercam cadere vix credas malum.
Hipp. Ambigua voce verba perplexâ jacis;
Effare aperte. *Phæd.* Pectus inſanum vapor
Amorque torret. intimas ſævus vorat
Penitus medullas, atque per venas meat

Viſce-

GRONOVII.

632. *Et te tuebor;*] Elegantiſſime Florentiæ: *Et te merebor.* Hoc eſt, pietate & obſequio ita te demerebor, ut me cenſeas dignum, quem pro filio, non pro privigno, ducas. Sic Hercule Oetæo: *Merui parentem: contuli cœlo decus.* Etſi hoc aliud meritorum genus. Sic *mereri* quoq; pro demereri, Virgilio 6. Æneid. *Quique ſui memores alios fecere merendo.* Et Statio l. 2. Thebaid. *ſi mens accepta meretur Thure deos.*

640. *Pectus inſanum vapor Amorque torret.*] Ἓν διὰ δυοῖν, *Vapor amorque,* id eſt, incendium amoris. Dein princeps liber: *torret. intimis ferit ferus Viſceribus ignis merſus.* Medius verſus, *Penitus medullas;* prorſus abeſt. Τὸ *ferit* autem punctis ſubnotatum, & in margine, *vorat.* Sane non belle iſta, *per venas meat,* & *venis latens;* in tanta vicinitate. Ideo Grotius adſcripſerat, *membris latens.* Quid ſi expuncto verſu iſto ſequamur Florentinum, legamuſque: *intimis ſævit ferus Viſceribus ignis merſus, & venis latens.*

VARIORVM.

625. *Tenacis*] Hercul. Fur. verſ. 678. *Farnabius.* *Tacitæ*] Tacite fluentis ut Hercul. Fur. verſ. 712. vel propter ſilentes umbras. *Idem.*

626. *Ad ſuperos*] Ad nos. *Idem.*

627. *Thalami*] Conjugis ſuæ raptores dimittet Pluto? ſuprà verſ. 93. & Hercul. verſ. 805. *Idem.*

629. *Æqui*] Fidæ illius erga Pirithoum amicitiæ faventes. *Idem.*

633. *Supplebo locum*] De pietate ſentiebat Hippolytus: noverca dubium ſermonem aliter accipiebat. quod ſatis oſtendit ſequens, *Satiſne dixit?* Delrius.

635. *Satiſne*] Pie ille & ſimpliciter dixerat, *parentis ſupplebo locum;* illa accipit ac ſi amori ſuo ceſſiſſet. *Farnabius.*

638. *Quod*] Sc. ut privignum amet. *Idem.*

652. *Te-*

Viſceribus ignis merſus & venis latens,
Ut agilis altas flamma percurrit trabes.
Hipp. Amore nempe Theſei caſto furis.
Phæd. Hippolyte, ſic eſt: Theſei vultus amo
Illos priores, quos tulit quondam puer;
Cum prima puras barba ſignaret genas,
Monſtrique cœcam Gnoſſii vidit domum,
Et longa curvâ fila collegit viâ.
Quis tum ille fulſit! preſſerant vittæ comam,
Et ora flavus tenera tingebat pudor.
Inerant lacertis mollibus fortes tori:
Tuæve Phœbes vultus, aut Phœbi mei;
Tuuſque potius: talis, en, talis fuit,
Cum placuit hoſti. ſic tulit celſum caput.
In te magis refulget incomptus decor,

Et

GRONOVII.

652. *Tenera tingebat rubor,*] Flor. cum illis facit, qui *pudor*. Claudianus in ſexto Conſulatu Honorii: *Cui ſimplex calet ore pudor*. In Lævio obſervavit Gellius pro rubente aurora *pudoricolorem*. lib. 19. 7.

VARIORUM.

643. *Et venis*] Quæ à jecore amoris ſede. *vulnus alit venis, & cæco carpitur igni*. Farnabius.

645. *Amore*] *Simpliciter ille hac, vel ſimulanter*. Idem.

646. *Theſei vultus amo*] Sic apud Apuleium lib. 10. aſini, noverca privignum, quem amabat, alloquitur: *Nec te religio patris omnino deterreat, cui morituram prorſus ſervabis uxorem. illius enim recognoſcens imaginem, mutua facie te merito diligo*. Delrius.

648. *Cum prima*] Pacuvius: *primum opacat flore lanugo genas*. Virgil. *prima genas veſtibat flore juventa*. Et addit *puras*: nam ut *pura lanx* cælatæ, *argentum purum* cælato, *purus locus* inædificato, ſic *genæ puræ* barbatis opponuntur. *Idem*.

649. *Monſtrique*] Minotauri. ſuprà v. 121. *Farnabius*. *Gnoſſii*] Cretenſis à Gnoſſo Cretæ urbe. *Idem*. *Domum,*] Labyrinthum. *Idem*.

650. *Et longa*] Athenienſes cum per invidiam interfeciſſent Androgeum fil. Minois, quod palæſtra omnes viciſſet, à Minoë devicti cogebantur quotannis pendere ſeptena natorum corpora Minotauro voranda. Huc forte miſſus Theſeus ab Ariadne adamatus accepit filum quo ſe Labyrintho explicaret, interfecto monſtro. *Idem*.

654. *Tuæve*] Quam tu colis Hippolyte, *Farnabius*. *Mei;*] Avi mei, qui ſemper juvenis, pulcher, intonſus. infrà verſ. 751. *Idem*.

655. *Tuuſque*] Aut potius vultus inſtar tui ô Hippolyte. *Idem*.

656. *Cum placuit hoſti*.] Ariadnæ, vel Antiopæ. ſuprà verſ. 396. *Idem*. Sic vulgus interpretum. male, ut notavit Parrhaſius. Ariadne enim Theſei formâ ſemel capta, nihil in eum hoſtile cogitavit. de Minoë potius dictum, quem inimicitias adverſus Athenienſes depoſuiſſe Theſei amore inductum, teſtis eſt Athenæus. *Commelinus*.

657. *Incomptus*] Nativus, non fucatus. *Farnabius*.

677. Tu-

Et genitor in te totus: & torvæ tamen
Pars aliqua matris miſcet ex æquo decus.
In ore Grajo Scythicus apparet rigor.
Si cum parente Creticum intraſſes fretum,
Tibi fila potius noſtra neviſſet ſoror.
Te, te, ſoror, quacunque ſiderei poli
In parte fulges, invoco ad cauſam parem.
Domus ſorores una corripuit duas;
Te genitor, at me natus. en, ſupplex jacet
Allapſa genubus regiæ proles domus.
Reſperſa labe nullâ, & intacta, innocens;
Tibi mutor uni. certa deſcendi ad preces.
Finem hic dolori faciet, aut vitæ dies.
Miſerere amantis. *Hipp.* Magne regnator Deûm,
Tam lentus audis ſcelera? tam lentus vides?
Ecquando ſæva fulmen emittes manu,
Si nunc ſerenum eſt? omnis impulſus ruat
Æther, & atris nubibus condat diem;
Ac verſa retro ſidera obliquos agant
Retorta curſus. tuque ſidereum caput
Radiate, tantum ne nefas ſtirpis tuæ
Speculere, lucem merge, & in tenebras fuge.

Cur

GRONOVII.

677. *Tuque ſidereum caput, Radiate Titan*] Alia, quam vulgo erat, interpunctione reddidiſſe auctori decus ſuum putat Gruterus. Sane tolerabiliorem fecit ſententiam. Sed totum decus reddit auctori Florentinus: *tuque ſidereum caput Radiate, tantum ne nefas ſtirpis tuæ Speculere, lucem merge.* Res ipſa loquitur.

VARIORUM.

660. *Grajo*] A Græco patre. *Farnabius. Scythicus*] A matre Amazone, quæ è Scythia. *Idem.*

662. *Soror.*] Ariadne à Baccho in cœlum relata. *Idem.*

665. *Domus*] *Placuit domus una duabus, Me tua forma capit, capta parente ſoror; Theſcides Theſeuſque duas rapuere ſorores.* Idem.

667. *Allapſa genubus*] Phædra apud Ovid. in epiſt. Heroïd. *Victa precor, genibuſque tuis regalia tendo Brachia: quid deceat non videt omnis amans.* Delrius.

669. *Tibi*] Hactenus caſta, intacta aliis, tua primum cauſa impudica facta ſum. *Farnabius.*

674. *Si*] Si non nunc fulminas. *Id.*

679. *Lucem merge,*] Ne videas ſcelus neptis tuæ Phædræ. *Farnabius.* Hoc ait, quia Solis obſcuratio & obtenebratio Dei iram, futuraſque miſerias prætendere credebatur: idque confirmatur exemplo menſæ. Thyeſteæ ſupra Thyeſte, & pluribus, quæ congeſſit Arias Montanus lib. Ieremiæ cap. 24. idonea hæc cauſſa. ſed ad mentem Hippolyti vicinior; quia nefas

Cur dextra, Divûm rector atque hominum, vacat
Tua, nec triſulcâ mundus ardeſcit face?
In me tona. me fige. me velox cremet
Tranſactus ignis. ſum nocens. merui mori.
Placui novercæ. dignus en ſtupris ego
Sceleréque tanto viſus? ego ſolus tibi
Materia facilis? hoc meus meruit rigor?
O ſcelere vincens omne femineum genus!
O majus auſa matre monſtrifera malum,
Genitrice pejor! illa ſe tantum ſtupro
Contaminavit, & tamen tacitum diu
Crimen biformi partus exhibuit nota,
Sceluſque matris arguit vultu truci
Ambiguus infans. ille te venter tulit.
O ter quaterque proſpero fato dati,
Quos hauſit, & peremit, & leto dedit
Odium, doluſque! genitor, invideo tibi.
Colchide noverca majus hoc, majus malum eſt.
Phæd. Et ipſa noſtræ fata cognoſco domus:
Fugienda petimus. ſed mei non ſum potens.
Te vel per ignes, per mare inſanum ſequar,
Rupeſque, & amnes, unda quos torrens rapit,
Quacumque greſſus tuleris, hac amens agar.

Ite-

GRONOVII.

684. *Dignus an ſtupris ego*] Etruſcus: *dignus en ſtupris ego.*

702. *Hac amens ferar.*] Florentinus: *hac amens agar.*

VARIORVM.

fas ſtirpis ſuæ videre Phœbum & intueri turpe. decebat potius præ pudore faciem obvelare, & oculos avertere à tanta fœditate atque dedecore. *Delrius.*

680. *Cur dextra,*] *Cur agunt ſuperi tanta otia cœlo? Fulmina cur ceſſant?* Farnabius.

682. *In me*] Si non in illam? *Idem.*

386. *Rigor?*] Auſteritas mea & aſperitas. *Farnabius.*

688. *Matre*] Paſiphaë, quæ ex promiſcuo concubitu Minois & tauri peperit Minotaurum. *Idem.*

692. *Truci*] Taurino. *Idem.*

693. *Ille te*] Qui Minotaurum. inceſtus ſcil. & monſtroſus. *Idem.*

694. *O ter*] Perfecte. ſeptenarius enim numerus perfectus, τελεσμεδ καρες καὶ τελεδκις. *O terque quaterque beati*, quos peremerunt odia & doli novercarum. *Idem.*

696. *Genitor,*] Tibi enim Medea Colchis nupta patri tuo (ut ſup. v. 562.) vitæ inſidias miſto veneno ſtruxit; mihi noverca mea amorem inceſtum. *Idem.*

699. *Fugienda*] Mater, taurum: ſoror, hoſtem: ego, privignum. *Idem.*

707. *Im-*

Iterum, ſuperbe, genubus advolvor tuis.
Hipp. Procul impudicos corpore à caſto amove
Tactus. quid hoc eſt? etiam in amplexus ruit?
Stringatur enſis. merita ſupplicia exigat.
En, impudicum crine contorto caput
Lævâ reflexi. juſtior nunquam focis
Datus tuis eſt ſanguis, arcitenens Dea.
Phæd. Hippolyte, nunc me compotem voti facis.
Sanas furentem. majus hoc voto meo eſt,
Salvo ut pudore manibus immoriar tuis.
Hipp. Abſcede. vive. nequid exores: & hic
Contactus enſis deſerat caſtum latus.
Quis eluet me Tanais? aut quæ barbaris
Mæotis undis Pontico incumbens mari?
Non ipſe toto magnus Oceano pater

Tan-

VARIORVM.

707. *Impudicum*] Novercæ impudicæ. *Farnabius.*

708. *Focis*] Stabant enim ad aram Dianæ. ſup. verſ. 404. & 423. *Idem.*

709. *Arcitenens*] Ἰοχέαιρα. *Idem.*

713. *Ne quid*] Ne quid tibi gratum faciam. *Idem. Et hic*] Gladium veluti Phædræ contactu pollutum à ſe caſto abjicit inf. v. 726. *Idem.*

715. *Tanais?*] Vid. Hercul. Fur. verſ. 1322. *Idem.*

716. *Mæotis*] Palus influens in Pontum. *Idem.*

717. *Non ipſo toto*] Non ipſe Neptunus, univerſo mari ſuo. Herc. Fur. verſ. 1327. *Idem.* Scienter Seneca non niſi naturalis & juge fluentis aquæ meminit; quæ *viva* dicebatur. ſola hæc ad expiandum idonea. Maxime maris fit mentio, quia, juxta Euripidem & Tullium pro Roſcio Amerino, omnia noſtra mare mala abluit, cunctas maculas detergit: item quia nihil in ſe ſordidum patitur, ſed confeſtim ejicit atque expuit, quicquid immunditiæ, vel caſus, vel flumina, vel homines in illud devolverint. Purgaturi ſe, ſæpius caput aquæ vivæ immergebant. Perſius Satyr. 2. — *Tiberino in gurgite mergis Mane caput, bis, terque, & noctem flumine purgas.* aliquando bis tantum. Ovidius 4. Faſtor. *Bis caput intonſum fontanâ ſpargitur undâ.* ſæpius ter. Ovidius 3. Faſtorum. & Iuvenalis Sat. 6. Virg. 6. Æneid. quandoque ſepties. Apuleius lib. 11. Hoc faciebant Superis facturi, idq; dicebant *abluere*, ut docet Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 1. Virgilius: — *donec me flumine vivo Abluero* — abluebant autem manus, pedes, caput, totumque corpus. de manibus, Aurel. Victor lib. de viris Illuſtribus. idem teſtatur Scholiaſtes Sophoclis in Ajace Lorario, à Briſſonio relatus. de pedibus vetus Horatii interpres ad Satyr. 3. lib. 2. probatur adagione, *illotis pedibus*, & altero, *illotis manibus.* de toto corpore accipio, quando quis dicitur ἁπλῶς lautus, vel purus. Arnob. lib. 7. *quorum templa cum adire diſponitis, ab omni vos labe puros, lautos, caſtiſſimoſque præſtatis.* idque etiam Servius in 4. Æneid. notavit. Interdum ſe tantum adſpergebant, ſcilicet Diis inferis operaturi; teſtibus Macrobio & Servio, ſeu pura

aqua

Tantum expiarit ſceleris. ô ſilvæ! ô feræ!
Nutr. Deprenſa culpa eſt. anime, quid ſegnis ſtupes?
Regeramus ipſi crimen, atque ultro impiam
Venerem arguamus. ſcelere velandum eſt ſcelus.
Tutiſſimum eſt inferre, cum timeas, gradum.
Auſæ priores ſimus, an paſſæ nefas,
Secreta cum ſit culpa, quis teſtis ſciet?
Adeſte Athenæ. fida famulorum manus,
Fer opem. nefandi raptor Hippolytus ſtupri
Inſtat, premitque. mortis intentat metum.
Ferro pudicam terret. en, præceps abiit,
Enſemque trepida liquit attonitus fuga.
Pignus tenemus ſceleris. Hanc mœſtam prius
Recreate. crinis tractus, & laceræ comæ,
Ut ſunt, remaneant, facinoris tanti notæ.
Referte in urbem. Recipe jam ſenſus, hera.
Quid te ipſa lacerans omnium aſpectum fugis?
Mens impudicam facere, non caſus, ſolet.

CHO-

GRONOVII.

727. *Mortis intentans metum.*] Flor. *intentat.*

733. *Facinoris tanti notas Referte*] Aliter legit ac diſtinguit codex optimus: *crinis tractus & laceræ comæ, Ut ſunt, remaneant, facinoris tanti notæ. Perferte in urbem.* Nempe ipſam reginam, jacentem & attonitam pudore & metu.

VARIORUM.

aqua circumferebant, ut Maro loquitur, utentes aſpergillo ex oleæ vel lauri ramuſculo. Iuvenalis Sat. 7. v. 158. *Delrius.*

718. *O ſylvæ!*] Ad vos propero. *atque hoc dicto excedit.* Farnabius.

719. *Deprenſa*] Deprehendit jam Hippolytus culpam alumnæ meæ, quam ad patrem, ſi quando reverſus fuerit, deferet. Excogita itaque ô anime aliquam technam qua præveniamus eum, atque hæc eſt. *Idem.*

720. *Regeramus*] Prius arguamus eum novercæ ſtuprum inferre voluiſſe. *Idem.*

725. *Athenæ.*] O Athenienſes, *invocatque quaſi in auxilium cives & famulos nutrix, lena, proditrix.* Idem.

731. *Crinis*] Suprà verſ. 704. *Idem.*

740. Cor-

CHORUS.

Precatur Chorus ut bene cedat Hippolyto forma, quæ pleriſque fuit exitio. Theſei reditum proſpicit.

FUgit inſanæ ſimilis procellæ,
Ocior nubes glomerante Coro,
Ocior curſum rapiente flamma,
Stella cum ventis agitata longos
Porrigit ignes.
Conferat tecum decus omne priſcum
Fama miratrix ſenioris ævi:
Pulchrior tanto tua forma lucet,
Clarior quanto micat orbe pleno,
Cum ſuos ignes coëunte cornu
Junxit, & curru properante pernox
Exerit vultus rubicunda Phœbe:

GRONOVII.

740. *Corripit ignes.*] Et hic in pejus conjurant codices Gruteri. Nam, *porrigit*, Delrio editum, Etruſcus confirmat, non minus quam Raphelingianus, Cruſerianus, Voſſianus. Hoc eſt, quod ex Virgilio dicit ipſe in Natur. Quæſt. *crinemque volantia ſidera ducunt.* Troadibus: *Et ſtella longa ſemitam flamma trahens.* Quod fruſtra negat huc facere Gruterus: tam enim bene cometa dicitur *porrigere ignes*, quam hæc ſtella *ſemitam trahere.*

VARIORVM.

736. *Fugit*] Hippolytus fugit in ſilvas non ſegnior pluvia è nube ſoluta erumpente. *Farnabius.*

737. *Coro,*] Thyeſt. v. 576. *Idem.*

439. *Stella cum ventis*] Theb. verſu 431. *Idem.* Ex phyſica diſciplina dictum, ut docet Ariſtoteles libro 1. Meteor. cap. 4. & 5. has trajectiones, Plinius lib. 2. cap. 36. vocat *ſtellarum diſcurſus*: quid portendant, petendum ex Ptolomæo in Centiloquio. Virg. 2. Georg. ex Arato: *Sæpe etiam ſtellas, vento impendente, videbis Præcipites cælo longos a tergo albeſcere tractus.* Delrius.

Longos] Diffuſos per longum tractum. *Farnabius.*

742. *Senioris*] Priſci, veteris. *Farnab.*

743. *Pulchrior*] *Ignes plena nitet quantum inter Luna minores; tantum formoſis formoſior omnibus hic eſt.* Idem.

744. *Orbe*] Pleno jam orbe & Soli oppoſita, per totam lucet noctem; *cum ſtellis acies obtuſa videtur.* Idem.

745. *Suos ignes*] *Sui* vox proprietatem & dominium quoddam in re ſignificat. at lunam dictam volunt, quod luce luceat aliena. qua in ſententia apud Plutarchum, in lib. contra Colotem Epicureum, eſt Parmenides. Catullus: *notho eſt dicta lumine luna.* Erravitne ergo Seneca? nequaquam. quia Epicuro, ut in ejus vita ſcribit Laërtius, placuit fieri poſſe, ut Luna & à ſeipſa, & à Sole lumen habeat. Chaldæi vero lunam proprii & perpetui luminis compotem eſſe voluerunt, ſi Apuleio in lib. de Deo Socratis credimus. *Delrius.* Medea verſ. 97. expreſſe ponit *Phœben lumine non ſuo.* Ergo *ſuus* hic ſimpliciter ponitur, ut alias ſæpe ſine nota proprietatis aut dominii. *Gruterus.*

Nec tenent ſtellæ faciem minores.
Qualis eſt primas referens tenebras
Nuncius noctis, modo lotus undis
Heſperus, pulſis iterum tenebris
Lucifer idem.
Et tu thyrſigera Liber ab India,
Intonſa juvenis perpetuum coma,
Tigres pampinea cuſpide territans,
Ac mitra cohibens cornigerum caput,
Non vinces rigidas Hippolyti comas.
Nec vultus nimium ſuſpicias tuos.

Omnes

GRONOVII.

758. *Nec vultus nimium*] Tranſpoſitio quidem verſuum, quam molitur hic Delrius, merito reprehenſa eſt à Grutero. Sed Flor. quoque & Voſſian. *Ne vultus.* Scribe: *Neu vultus nimium.* Ipſum autem Bacchum, non Theſea, alloquitur. Nec tu nimis glorieris pulcritudine tua, Bacche: norunt enim omnes, quem Ariadne, quam te maluerit maritum, ſi retinere potuiſſet. Ipſum nempe Theſea, qui in Dia inſula eam deſeruit.

VARIORUM.

748. *Nec tenent ſtellæ*] Omnis, pleno lumine fulgente lunâ, ſtellarum nitor, omne decus evaneſcit. *Delrius.*

750. *Modo lotus undis*] Plerique veterum crediderunt ſtellas & ſidera humecto quodam alimento nutriri, eiſque ſplendorem & pulcritudinem illis augeri. ſic Empedocles, Plato, Stoici, Plinius lib. 2. Homerus Iliad. χ'. & noſtri poëtæ: *Flumina ſuppeditant, unde æther ſidera paſcit.* Virgil. *Convexa polus dum ſidera paſcet.* Lucanus: *Nec non Oceano paſci Phœbumque polumque.* Ideo Seneca dicit: *modo lotus undis.* quaſi reſtauratus, & ſumto alimento plenior formoſiorque. Sed contra hanc opinionem diſputat Ariſtoteles lib. 2. Meteor. & diſerte errorem vocat Marius Victor Commentar. in Geneſim. *Idem.*

751. *Heſperus,*] Idem autem Lucifer & Heſperus. *Farnabius.*

753. *Thyrſigera*] A Baccho thyrſigero devicta. *Idem.*

754. *Intonſa*] Idem enim cum ſole. uterque itaque intonſus & juvenis fingitur propter radios. Oed. 405. *Idem.*

755. *Tigres*] Currum Bacchi trahentes. *Idem.* *Pampinea*] Vitium frondibus involuto thyrſo. *Idem.* *Territans*] Herc. Fur. v. 470. *Idem.*

756. *Cornigerum*] An à truculentia ebriorum? An quod cornua veteribus in uſum poculorum? An quod boves primus junxit Bacchus, unde & Oſyris eſt Ægyptiis? An à robore? qua de cauſa Seleuci faciem in ſtatuis cornigeram fuiſſe ſcribit Appianus in Syriacis, quod taurum ferocem, ſacrificante Alexandro, vinculis ruptis profugum ſolus cornibus arreptum detinuerit. An κερασφόρος dictus ob galeam capitis arietini forma (quali Pyrrhum Epirotarum regem uſum fuiſſe refert Plutarchus, nec non Turno *rubra cornua criſtæ* tribuit Virgilius) inſignem, in honorem patris ſui Iovis Ammonis, cui & ipſe aram & templum ſub arietis ſpecie erexit? An denique à cincinnis ſeu crobylis crinium utrinque in cornuum formam acuminatis atque retortis? cujuſmodi comis ſpectabiles incedebant ſacerdotes Lydii & Armenii. Neque alia creduntur Moſis fuiſſe cornua; quæ tamen alii de facie ejus intelligunt quæ קרן id eſt, radiabat, ſplen-

Omnes per populos fabula diſtulit,
Phædræ quem Bromio prætulerit ſoror.
Anceps forma bonum mortalibus,
Exigui donum breve temporis,
Ut velox celeri pede laberis!
Non ſic prata novo vere decentia
Æſtatis calidæ deſpoliat vapor:
Sævit ſolſtitio cum medius dies,
Et noctem brevibus præcipitat rotis,
Langueſcunt folio lilia pallido,
Et gratæ capiti deficiunt roſæ:
Ut fulgor teneris qui radiat genis
Momento rapitur! nullaque non dies
Formoſi ſpolium corporis abſtulit.
Res eſt forma fugax. quis ſapiens bono
Confidat fragili? dum licet, utere.
Tempus te tacitum ſubruet, horaque
Semper præterita deterior ſubit.
Quid deſerta petis? tutior aviis
Non eſt forma locis. te nemore abdito,
Cum Titan medium conſtituit diem,

Cin-

GRONOVII.

765. *Æſtatis calidæ diſpoliat vapor:*] Flor. *deſpoliat.* Et ſtatim: *Et noctes.* Sed etiam: *Langueſcunt folio ut lilia candido:* ut Lipſianus. Sed tamen incommodum hic τὸ *ut.* Continuatur enim ſenſibus cum proximis & ſubauditur ex altero præcedente verſu τὸ *Cum.* Forte: *Langueſcunt folio & lilia.* Quum ſolſtitio meridies eſt ferventiſſimus, & contrahuntur noctes, & lilia langueſcunt. Forte etiam: *Et noctes brevibus præcipitant rotis.* παθητικῶς pro præcipitantur.

775. *Tempus ſed tacitum ſubruit,*] Fruſtra Gruterus *ſe.* Illi alii, qui editioni ſuæ intulere *te*, fecerunt, quod ratū habent Florentinus & Voſſianus. Eſt autem Florentiæ. *Tempus te tacitum ſubruet.*

778. *Te nemore abditum,*] Florent. *abdito.* Et mox: *Naides improbæ.* Vt ſemper ſcribendum, quoties triſyllabon eſt, non *Najades.*

VARIORUM.

ſplendorem emittebat radiorum qui cornua referrent à קרם incurvare, vel קרן cornu. *Farnabius.*

757. *Rigidas*] Incomptas. *Idem.*

768. *Langueſcunt*] *Ellipſis*, cum langueſcunt. *Idem.*

769. *Gratæ capiti*] Cujus dolori à calore proficiſcenti medentur. Thyeſt. verſ. 944. *Idem.*

772. *Formoſi*] Aliquid de forma demit, minuit. *Idem.*

775. *Horaque*] *Optima quaque dies miſeris mortalibus ævi Prima fugit.* Id.

778. *Nemore abditum*] Meridianos æſtus umbra levantem nemoris. *Idem.*

783. Ne-

Cinget turba licens, Naides improbæ,
Formoſos ſolitæ claudere fontibus:
Et ſomnis facient inſidias tuis
Laſcivæ nemorum deæ,
Montivagique Panes.
Aut te ſtellifero deſpiciens polo
Sidus, poſt veteres Arcadas editum,
Currus non poterit flectere candidos.
Et nuper rubuit; nullaque lucidis
Nubes ſordidior vultibus obſtitit.
At nos ſolliciti lumine turbido,
Tractam Theſſalicis carminibus rati,

Tin-

GRONOVII.

783. *Nemorum deæ, Montivagique Panes.*] Etruſcus: *nemorum dea, Panas quæ Dryades montivagos petunt*, prorſus ut voluit Lipſius, & Mogunt. Delrii, qui ſuſpicatur: *Montivagique Panes, Panes qui Dryadas montivagas petunt*. Sed non placet repetitum, *montivagus*. Forte: *Laſcivæ nemorum deæ, Panes quas Dryades montivagi petunt.* Laſcivæ deæ nemorum Dryades, quas petunt montivagi Panes: illæ vero his faſtiditis inſidiabuntur ultro potius Hippolyto. Statius in Arbore Atedii: *Nympharum tenerâ fugiebat Pana catervæ. Ille quidem it, cunctas tanquam velit; it tamen unam In Pholoën. Silvis hæc fluminibuſque ſequentis Nunc hirtos greſſus, nunc improba cornua vitat.*

VARIORVM.

780. *Naides*] Fontium Nymphæ, à νάειν fluere. *Farnabius.*

781. *Formoſos*] Vt Hylam. Med. verſ. 649. & Narciſſum umbram ſuam in fonte conſpectam amplexatum. *Id.*

782. *Et ſomnis*] Et te dormientem rapient Dryades, Fauni, Satyri. *Idem.*

785. *Aut te ſtellifero*] Aut Luna vacabit tua forma capta, ut quondam Endymionis. ſuprà verſ. 308. *Idem.*

786. *Sidus, poſt veteres*] Προσέληνοι dicuntur Arcades, ſive quod idem ſemper incoluerint ſolum, αὐτόχθονες uti Athenienſes; *vel* quod Lunæ curſum Endymion Arcas primus invenerit. unde & fabulæ locus. *Idem.* Ariſtophanis Scholiaſtes refert Arcades ante Lunam natos fuiſſe: ideo à Lycophronte προσέληνοι dicuntur. Apollonius Argonaut. δ. Ἀρκάδες, οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται. Ovidius 1, 2, & 5. Faſt. & Sen. Herc. Oet. verſ. 1883. *Delrius.*

788. *Nuper rubuit;*] Exiſtimabant Lunam magico carmine ſollicitatam rubore ſuffundi, vel ob magarum impudentiam & ſcelera; vel laborantem, vi carminis. Horatius: — *Lunamque rubentem Ne foret his teſtis poſt magna latere ſepulcra.* In defectu, idem illi à veneficiis evenire putabant. qua in re tam ſuperſtitioſi Athenienſes, ut eos qui veram Eclipſis cauſam adferebant, tanquam impios, vivos exuſſerint, teſte Plutarcho in Pericle, ubi hac de re fusè diſſerit. Romanos in Macedoniâ belligerantes tinnitum dediſſe, tuendæ Lunæ gratiâ, refert idem in Æmilio. Comment. Iuvenalis, Satyr. 6. *Sonitus fieri aſſolet, quando Luna deficit.* Alicubi legi Indos hoc Lunæ vitium copioſo fletu proſequi ſolitos, quod arbitrarentur eam à Sole ad ſanguinis uſque effuſionem flagellatam. Ovid. *Quale roſa fulgent inter ſua lilia miſtæ, Aut ubi cantatis Luna laborat equis.* Papinius: -- *qualis per nubila Thebes Atracia rubet arte labor.* Idem.

790. *Nos*] Nos ruboris Lunæ cauſam magicis carminibus imputantes, illi

Tinnitus dedimus. tu fueras labor,
Et tu cauſa moræ. te dea noctium
Dum ſpectat, celeres ſuſtinuit vias.
Vexent hanc faciem frigora parcius,
Hæc ſolem facies rarius appetat,
Lucebit Pario marmore clarius.
Quam grata eſt facies torva viriliter,
Et pondus veteris triſte ſupercilii!
Phœbo colla licet ſplendida compares:
Illum cæſaries, neſcia colligi
Perfundens humeros, ornat & integit:
Te frons hirta decet, te brevior coma
Nulla lege jacens. tu licet aſperos
Pugnaceſque deos viribus arceas
Et

GRONOVII.

805. *Viribus arceas Et vaſti*] Sane & optimus *audeas*. Non mutem tamen. *Arceas vincere* eſt prohibeas victoria, & ipſe eam occupes aut ambiguam facias. Ovidius lib. 15. *primuſque animalia menſis Arcuit imponi.* Silius lib. 5: *fraude arctati remeare foraminis arcet.* Lib. 13. *ſolem referveſcere fronti Arcet.* Statius: *nec ego lugere ſeverus Arceo.* Troadibus: *ruere & æquari ſolo Etiam arcuiſſem.* Cepit & Gruterus. Et Barthius lib. 11. Adv. 26. ſed in vero conſiſtere non potuit alioqui arcuiſſet conjicere: *Eſt vaſti ſpatio.* Vir doctus appinxerat margini membranarum Voſſianarum: *Evaſti ſpatio vindice:* aut, deeſt forte verſus: durum *ſpatium corporis.* Sic ille feſtinans, opinor. Neque enim ignorabat apud Ovidium de ſerpente per Cadmum occiſo: *ſpatioſi corporis hoſtem.* Et de Actæone: *Dat ſpatium collo.* Et Iuvenalis: *ſpatium admirabile rhombi.* Accepi & Scaligerum aliquando conjeciſſe: *te licet aſperos Pugnaceſque deos viribus acribus Et vaſti ſpatio vincere corporis.*

VARIORVM.

illi laboranti pelvium tinnitu ſuccurrere voluimus (ſic enim & tubarum clangore Lunæ Eclipſim patienti auxiliari ſe credebat vulgi ſuperſtitio) Tu autem ô Hippolyte cauſa illi eras ruboris & moræ, vid. ſup. verſ. 420. & Med. 749. *Farnabius.*

797. *Pario marmore*] Pure candido marmore ex inſ. Paro Cycladum una. *Idem.* Quicquid dicat Cardanus in lib. de ſubtilit. candidum marmor Parium: candidum fuit. Vnde Sidonius in Burgi deſcriptione, *Paron candentem* vocavit verſu 140. & in epithal. Ruricii: *Hic lapis eſt de quinque locis, dans quinque colores, Æthiopus, Phrygius, Parius, Pœnus, Lacedæmon, Purpureus, viridis, maculoſus, eburnus, & albus,* Plinius lib. 36. cap. 5. *Candido marmore uſi ſunt è Paro inſulâ; quem lapidem cœpere lychnitim appellare, quoniam ad lucernas in cuniculis cæderetur. auctor eſt Varro.* Horatius 1. carminum. *Vrit me Glyceræ nitor Splendentis Pario marmore pulcrius.* Ovidius lib. 1. amorum: *Aſtitit illa gemens albo & ſine ſanguine vultu, Caduntur Pariis qualia ſaxa jugis.* Delrius.

799. *Et pondus veteris*] Gravitas & majeſtas quæ in ſuperciliis. *Farnabius.*

801. *Neſcia colligi*] Inornata & incompta. *Idem.* Sic crines *in nodum colligi* ab Ovidio, *in ſinum* veſtes à Marone dicuntur. *Delrius.*

817. *Nul-*

Et vaſti ſpatio vincere corporis.
Æquas Herculeos jam juvenis toros,
Martis belligeri pectore latior.
Si dorſo libeat cornipedis vehi;
Frenis Caſtorea mobilior manu
Spartanum poteris flectere Cyllaron.
Amentum digitis tende prioribus,
Et totis jaculum dirige viribus;
Tam longe, dociles ſpicula figere,
Non mittent gracilem Cretes arundinem.
Aut ſi tela modo ſpargere Parthico
In cœlum placeat; nulla ſine alite
Deſcendent, tepido viſcere condita.
Prædam de mediis nubibus afferes.
Raris forma viris (ſecula proſpice)
Impunita fuit. te melior deus
Tutum prætereat, formaque nobilis
Deformis ſenii monſtret imaginem.

Quid

GRONOVII.

817. *Nulla ſine alite Deſcendent,*] Fortaſſe ſcripſit: *nulla niſi alitis Deſcendent tepido viſcere condita.* Sic foret utique rotundius. Florent. *ſine ave.* At non ſpernendum ejus: *Prædam de mediis nubibus afferent.* non *afferes.* Forte & *auferent*; Vt Martialis: *Stymphalidas aſtris Abſtulit.* Vt & paullo ante, *Cyllaron.* non *Cyllarum.*

823. *Deformis ſenii limina tranſeat*] Primus hujus loci veram lectionem prodidit Lipſius, non tamen penetratam ſibi: quippe qui & vulgatum pro apto & vero laudet. Itaq; homines graves, æque ac G. Fabricium & cæteros ſub N. latentes, infandam cenſuere. Tentavit explicare Scaliger, & cupreſſum adpinxit Iſacius. Nos vere, ut puto, cap. 21. Diatribes. Exſtat prorſus & in ſanctiſſimis membranis, Voſſiano, Cruſeriano: *Deformis ſenii monſtret imaginem.* Votum eſt, more poëtarum tam in votis quam in imprecationibus uſitato, deſumptum ex illis, quæ poſtea accidiſſe narrantur. Nempe, ut invidæ deæ Rhamnuſiæ, cui omne magnum moleſtum, forma illa non videatur invidenda, ſed ſpeciem potius deformis ſenii exhibeat. Fingitur autem Diana Hippolyto in Virbium mutato addidiſſe canos & ætatem, ne rurſus improbos oculos forma ejus irritaret.

VARIORVM.

809. *Si dorſo*] Si equitare libeat, ſuperas Caſtorem, qui bonus equis & peritus equorum domitor. *Farnabius.*

811. *Cyllarum*] Equum Caſtori à Iunone datum, quem à Neptuno acceperat. hunc Pollucis fuiſſe refert Virg. 3. Georg. ſed fratrem pro fratre poni, exponit Servius. *Idem.*

812. *Amentum*] Sex. Pompejus, Amentum, inquit, quibus ut mitti poſſint vinciuntur jacula ſive ſolearum lora. ex Græco, quod eſt ἄμματα, ſic appellata; vel quia aptantes ea ad mentum trahunt. utitur Prudent. in Pſychomach. *Delrius.*

826. Et

Quid ſinat inauſum feminæ præceps furor?
Nefanda juveni crimina inſonti parat.
En ſcelera! quærit crine lacerato fidem.
Decus omne turbat capitis. humectat genas.
Inſtruitur omnis fraude feminea dolus.
Sed iſte quiſnam eſt regium in vultu decus
Gerens, & alto vertice attollens caput?
Ut ora juveni paria Pirithoo gerit!
Ni languido candore pallerent genæ,
Staretque recta ſquallor incultus coma.
En, ipſe Theſeus redditus terris adeſt.

ACTUS

GRONOVII.

826. *Et ſcelere quærit*] Sic Delrius, vel etiam *ſceleri*, plorante verſu. Antea erat, *In ſcelere*, quod reduxit volentibus ſuis Gruterus. Lipſianus à manu priore, *In ſcelera*; à ſecunda, *En ſecla*. Circumeunt verum, quod eſt in Florentino: *En ſcelera! quærit crine*. Plautus Rudente 4, 4. *Ecce Grypi ſcelera. Cum iſthac res male evenit tibi, Grypo, gratulor.* Terentius Andria: *Audiſtin' obſecro? hem ſcelera! hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.*

828. *Omnis arte fœminea*] Florent. *Omni fraude.* Forte: *Inſtruitur omni fraude fœmineus dolus.*

829. *Regium vultu decus Gerens,*] Florent. *in vultu.* quod Gruterus duorum codd. auctoritate mutavit.

831. *Vt ora juveni paria Pirithoo*] Audiamus hic Gruterum: Non vane ſuſpicatur Delrius legendum *Hippolyto*, cujus rationes petantur è commentariis. Ego potius odorer vitium in voce *juveni*, non heic modo, ſed & Medea v. 107. Videtur enim ſub illo *juveni* latere vox, quæ notet ſocium, contubernalem, amicum, vel aliquid adhuc conjunctius. Sic ille, non deceptus, quod ad hunc quidem locum attinet: præſertim quum omnes fere MSſ. *Pirithoi*, non *Pirithoo*: hoc & ipſe & Delrius quoque in ſuis notarunt. Scribendum eſt enim: *Vt ora comiti paria Pirithoi gerit.* Hoc eſt, ipſi Theſeo, militi audacis proci. Et ſupra legimus: *Aderit maritus.* PH. *nempe Pirithoi comes.* Dubiam ejus reddebat formam luridus color & horrens capillus. Sed hæ notæ erant Theſei ab inferis reverſi, ubi mirum non eſt inter tantos terrores & pallorem eum contraxiſſe & ſquallorem rigidæ comæ.

832. *Candore pallerent*] Optimus: *pallore canderent.* Sequenti verſu jam certo agnoſcitur, qui ante dubia ſuſpicione fuerat intellectus. Si adjutarent libri, mallem: *Eſt ipſe. Theſeus redditus terris adeſt.*

VARIORUM.

815. *Non mittent*] Nec Cretes peritiſſimi ſagittarii longius emittent ſagittam quam tu jaculum. *Farnabius.*

817. *Nulla*] Quemadmodum ab Eurytione fixa. 5. Æn. *Sub nube columba Decidit exanimis vitamque reliquit in aſtris Aëreis, fixamque refert delapſa ſagittam.* Idem.

820. *Raris forma*] Formoſis ut plurimum nocuit ſua forma. τὸ γὰρ πολὺ κάλλος καὶ φθόνον πολλῶν γέμει. *Idem.*

834. *En, ipſe*] Agnoſcit tandem ipſum eſſe Theſeum. *Idem.*

838. *Iam*

ACTUS TERTIUS.

THESEUS. NUTRIX.

Reverſus ab inferis Theſeus domeſtici luctus cauſam à nutrice obvia ſciſcitatur, illa ſe hoc tantum ſcire reſpondet, Phædram necis conſilium iniiſſe.

Theſ. TAndem profugi noctis æternæ plagam,
Vaſtoque manes carcere umbrantem polum.
Ut vix cupitum ſufferunt oculi diem!
Jam quarta Eleuſin dona Triptolemi ſecat,
Paremque toties Libra compoſuit diem;
Ambiguus ut me ſortis ignotæ labor
Detinuit inter mortis & vitæ mala.
Pars una vitæ manſit extincto mihi
Senſus malorum. finis Alcides fuit,
Qui cum revulſum Tartaro extraheret canem,
Me quoque ſupernas pariter ad ſedes tulit.
Sed feſſa virtus robore antiquo caret,

Tre-

GRONOVII.

838. *Iam quarta Eleuſis*] Hic quoq; clare optimus: *Eleuſin.* Vt *Salamis, Salamin;* Δελφὶς, *Delphin.* Pomponius Mela 2, 3. *In Atthide Eleuſin Cereri conſecrata.*

839. *Paremque toties Libra*] Fortaſſe *paremque nocti libra.* Vide ad Herc. Fur. 843.

843. *Senſus, malorum finis*] Vide quid poſſit diſtinctio. In re minima ingentes hic tumultus. Ediderunt: *Merſus malorum.* Delrius: *exſtincto mihi. Senſus malorum finis Alcides fuit.* hac ſententia, malorum ſenſum Alcides mihi ademit. Scaliger: *manſit exſtincto mihi Senſus. malorum finis Alc.* Vt etiam Grutero & nuper omnibus editum. Ipſe tandem Gruterus verum videtur ſenſiſſe: ſed male in notis ejus expreſſum eſt. Etenim voluit, opinor: *manſit exſtincto mihi Senſus malorum; finis Alcides fuit.* Accipiendum τὸ *malorum*, quaſi bis poſitum eſſet: quod frequens bonis auctoribus. Vna re intellexi me vivere, videlicet malorum ac pœnarum ſenſu: eorum malorum earumque pœnarum finem mihi fecit Hercules.

844. *Qui cum revulſum Tartaro extraheret*] Florent. *revulſo Tartaro abstraheret.* Lucanus lib. 3. *ingenti Saturnia templa revelli Mole.*

VARIORVM.

836. *Vmbrantem*] Nigrantem, deteriorem, Antarcticum. vid. Hercul. Fur. 606. & 1103. Ag. 750. *Farnabius.*

838. *Eleuſis*] Vrbs illa Attica (cujus regis filium Triptolemum Ceres agri colendi rationem docuit aliiſque tradere juſſit) quarto jam meſſem collegit. *Idem.*

839. *Paremque*] Et libra ſignum æquinoctiale quater æquavit diem nocti, hoc eſt, *quatuor jam annos apud inferos fui.* Idem.

844. *Qui cum revulſum*] Herc. Fur. verſ. 805. *Idem.* *Tartaro*] Profundiſſimo inferorum loco. διὰ τὸ τεταράχθαι ἐκεῖ τὴν ἀέρα. proinde Homero

Trepidantque greſſus. heu, labor quantus fuit
Phlegethonte ab imo petere longinquum æthera,
Pariterque mortem fugere, & Alciden ſequi!
Quis fremitus aures flebilis pepulit meas?
Expromat aliquis. luctus, & lachrimæ, & dolor,
In limine ipſo mœſta lamentatio,
Hoſpitia digna prorſus inferno hoſpite.
Nutr. Tenet obſtinatum Phædra conſilium necis,
Fletuſque noſtros ſpernit, ac morti imminet.
Theſ. Quæ cauſa leti? reduce cur moritur viro?
Nutr. Hæc ipſa letum cauſa maturum attulit.
Theſ. Perplexa magnum verba neſcio quid tegunt.
Effare aperte, quis gravet mentem dolor.
Nutr. Haud pandit ulli. mœſta ſecretum occulit,
Statuitque ſecum ferre, quo moritur, malum.
Jam perge quæſo, perge. properato eſt opus.
Theſ. Reſerate cluſos regii poſtes laris.

GRONOVII.

849. *Et Alcidem ſequi!*] Florentinus *Alciden.*

852. *Et limine ipſo mœſta*] Delrius ex omnibus ſuis profert: *Et limine in ipſo mœſta:* N.edidiſſe: *Et limine in ipſo vaſta:* Lugdun. *Limineque in ipſo vaſta:* Baſil. *Et limine ipſo vaſta:* denique nonnullos: *In limine ipſo mœſta.* Hoc poſtremum poſthac nobis antiquiſſimum erit, quippe Florentino probatum.

853. *Hoſpitia digna prorſus*] Emendaveram, *Auſpicia.* Omina merito excipientia illum, qui apud inferos in hoſpitio fuit. Petronius: *Ego, inquit Eumolpus, hoc juſſi: nec non eodem futurus navigio auſpicium mihi feci.* Troadibus: *fingit an quiſquam hoc parens, Nec abominandæ mortis auſpicium pavet?* Nunc video id quoque adſcripſiſſe Grotium.

VARIORUM.

ro dicitur Ἠερόεις & βάθιστον ὑπὸ χθονὸς βέρεθρον. *Farnabius.*

848. *Phlegethonte*] Thyeſt. v. 73. *Idem.*

849. *Alcidem*] Magnis paſſibus incedentem, quod ex ratiocinatione Pythagoræ liquet de Herculis ſtatura. vid. Thyeſt. verſ. 130. *Idem.*

850. *Quis fremitus*] *Exaudit Phædræ ejulatus.* Idem.

853. *Inferno*] Ab inferis veniente. *Idem.*

854. *Tenet obſtinatum*] Nimis abruptum. videtur aliquid deeſſe.

857. *Hæc ipſa*] Ne tibi reverſo detegat factum. *Farnabius.*

862. *Iam perge quæſo,*] Hic verſus in membranis etiamnum Nutrici, ſequens verò Theſeo tribuitur. *Delrius.*

THESEUS. PHÆDRA. FAMULI.

Primum ſimulat Phædra mori ſe malle, quam vim ſibi illatam revelare Theſeo, cui deinde nutrici cruciatum minitanti oſtendit gladium, quem Hippolytus abjectum reliquiſſet.

Theſ. O Socia thalami, ſiccine adventum viri,
Et expetiti conjugis vultum excipis?
Quin enſe viduas dexteram? atque animum mihi
Reſtituis? & te quidquid è vita fugat
Expromis? *Phæd.* Eheu, per tui ſceptrum imperii,
Magnanime Theſeu, perque natorum indolem,
Tuoſque reditus, perque jam cineres meos,
Permitte mortem. *Theſ.* Cauſa quæ cogit mori?
Phæd. Si cauſa leti dicitur, fructus perit.
Theſ. Nemo iſtud alius, me quidem excepto, audiet.
Phæd. Aures pudica conjugis ſolas timet.
Theſ. Effare. fido pectore arcana occulam.
Phæd. Alium ſilere quod voles, primus ſile.
Theſ. Leti facultas nulla continget tibi.
Phæd. Mori volenti deeſſe mors numquam poteſt.
Theſ. Quod ſit luendum morte delictum, indica.

P. Quod

GRONOVII.

864. *O ſocia thalami,*] Perſonis hic addit Flor. NUTRIX TACITA.

874. *Pudicas conjugis ſolas times?*] Hunc verſum Phædræ dat Etruſcus, & leviter immutat: PH. *Aures pudica conjugis ſolas timet.* Quod valde placet. Intellige, quoniam aut raro aut nunquam cum alieno viro ſermonem ſociat. Vnde Cato apud Liv. l. 34. *Quis hic mos eſt in publicum procurrendi & obſidendi vias, & viros alienos appellandi?* *Timet*, eſt, reveretur, tanquam judicis, & in cujus poteſtate eſt, & cui uni quærit placere. Vel *ſolas*, id eſt, maxime, ante omnes alias. Virg. 1. Georg. *An deus immenſi venias maris, ac tua nautæ Numina ſola colant.* Ejuſdem: *Sola viri molles aditus & tempora noras.* Agamemnone: *Tu ſollicitum ſupplexque tui Numinis Argos ſola tueris.* Oedipo: *Ambigua ſoli noſcere Oedipodæ datur.* Sic Nero, *ſolos ſcire audire Græcos.* Tale eſt Petronii: *Quod ſolum formæ decus eſt, cecidere capilli.* & mutari nolim. Terent. Phor. 3, 3. *Solus eſt homo amico amicus.* Nec aliter religioſiſſimus rex: *Tibi ſoli peccavi:* quicquid adulentur, confitentis ac proſtrati terramque verrentis rei ſuperbiſſimas, ne dicam mendaces, preces fingendo. Qui ſequitur verſus, à Theſei perſona recte pronunciatur: TH. *Effare. fido pectore.*

878. *Deeſſe nunquam mors poteſt.*] Concinnius Florentiæ: *deeſſe mors nunquam poteſt.*

VARIORUM.

865. *Expetiti*] Expetendi certe. *Far.*

870. *Iam cineres*] Me morti jam deſtinatam. *Idem.*

872. *Si cauſa*] Mori ſe velle fingit, ne Hippolytum, tanquam dedecoris

ſui

P. Quod vivo. *T*. Lacrimæ nonne te noſtræ movent?
Phæd. Mors optima eſt perire lacrimandum ſuis.
Theſ. Silere pergit. verbere ac vinclis anus
Altrixque prodet quidquid hæc fari abnuit.
Vincite ferro. verberum vis extrahat
Secreta mentis. *Phæd*. Ipſa jam fabor, mane.
Theſ. Quidnam ora mœſta avertis, & lachrimas genis
Subito coortas veſte prætenta obtegis?
Phæd. Te, te, creator cœlitum, teſtem invoco,
Et te coruſcum lucis ætheriæ jubar,
Ex cujus ortu noſtra dependet domus,
Tentata precibus reſtiti. ferro ac minis
Non ceſſit animus: vim tamen corpus tulit.
Labem hanc pudoris eluet noſter cruor.
Theſ. Quis, ede, noſtri decoris everſor fuit?
P. Quem rere minime. *T*. Quis ſit, audire expeto.
Phæd. Hic dicet enſis, quem tumultu territus
Liquit ſtuprator, civium accurſum timens.
Theſ. Quod facinus, heu me, cerno? quod monſtrum intuor?
Regale parvis aſperum ſignis ebur,
Capulo refulget gentis Actææ decus.

GRONOVII.

881. *Perire, dum lacrymant ſui.*] Quod habent duo Delrii, *lacrimandum ſuis*, quod plures Gruteri, & ipſi non ita fatuum videtur; idem in Cruſeriano, Voſſiano, meo, duobus Germanicis, optimoque tandem Etruſco comparet. Itaq; reſtituere non dubitavi.

899. *Parvis aſperum ſignis*] Circumſcribere videtur, quæ propria voce *Sigilla* dicebant. Cicero lib. 4. in Verrem: *Iubet me ſcyphos ſigillatos ad prætorem ſtatim afferre.* Et, *patella grandis cum ſigillis & ſimulacris deorum.* Iterumque: *appoſuit patellam, in qua ſigilla erant egregia.* Alioqui non inepte vir ſummus, *patriis*. Virgilius 9. Æneid. *argento perfecta atque aſpera ſignis Pocula.*

900. *Gentis Actææ decus.* Ὁ θεῖος edidit *Atthææ*, & alios *Actææ*, ſed parum referre ait. Tantum tamen opinor, ut *Atthæus* nec Græcum nec Latinum ſit; *Actæus* & Græcum & Latinum. Eſt enim ab ἀκτῆ quæ κατ' ἐξοχὴν tribuitur Athenienſibus. Statius lib. 12. *Actææ ſi quid clementia gentis.* Cum his autem verbis proprie jungendum τὸ *Regale* per hypallagen ablatum: ſignificat enim ſigilla ex ebore, ornamentum peculiare regiæ familiæ Athenienſium, in capulo gladii refulgere. Itaque vereor, ut cicada hic ſufficiat, omnibus Athenienſibus communis. Florent. etiam *generis*. quaſi velit: *generis Actæi decus*. Vtrum velis, non aliter quam dixi accipiendum eſt, nempe pro familia, non pro natione. Ovidius de Ægeo & Theſeo: *Cum pater in capulo gladii conſpexit eburno Signa ſui generis.* Statius 6. Thebaid. *Vt vero & vultus & ſigna*

Sed ipſe quonam evaſit? *Phæd.* Hi trepidum fuga
Videre famuli concitum celeri pede.

GRONOVII.

Argoa relictis Enſibus, atque humeris umborum intentus Iaſon. Adde ad Medeam verſ. 573.

VARIORVM.

ſui reum apud patrem agat: neve quis ſciat. *Farnabius.*

876. *Alium ſilere*] Quod tacitum eſſe velis, nemini dixeris. *Idem.*

878. *Mori*] Theb. v. 151. *Idem. Deeſſe nunquam mors poteſt.*] Concinnius Florentiæ: *deeſſe mors nunquam poteſt.*

881. *Mors optima*] Hoc enim charitatis argumentum: Sicci autem oculi in funere odium arguunt. *Idem.*

889. *Et te*] Et te ô Phœbe domus noſtræ auctor, matris meæ ex Crete Nympha genitor. *Idem.*

891. *Ferro*] Stupratoris. *Idem.*

899. *Ebur,*] Manubrium enſis ex ebore cælato, cui inſculpta cicada. *Id.*

900. *Gentis Actaa decus*] Aurea cicada, quo inſigni ac ſymbolo ſe αὐτόχθονας eſſe volebant Athenienſes oſtendere, vertice vel fronte aureas cicadas geſtantes. *Idem.* Significat auream cicadam enſis capulo inſculptam vel infixam: hæc enim Athenienſium regum nota. Quiſquis ille eſt, in Ciri, de Niſo Pandionis Athenienſium Regis filio: *Ergo omnis caro reſidebat cura capillo. Aurea ſollemni comtum quem fibula ritu, Mopſopia tereti nectebat dente cicada.* Idem teſtatur Nonnus Dionyſ. ιγ'. Ariſtophan. Thucydid. Ælian. Philoſtratus, D. Greg. Nazianzenus, & Clemens Alexandrinus, & alii. *Delrius.* Herc. Fur. v. 1163. *Farnabius.*

THESEUS.

Agnito enſe deceptus pater & iratus filio immerito exitium imprecatur.

PRò, ſancta pietas! prò, gubernator poli,
Et qui ſecundum fluctibus regnum moves,
Unde iſta venit generis infandi lues?
Hunc Graja tellus aluit, an Taurus Scythes,
Colchuſve Phaſis? redit ad auctores genus;
Stirpemque primam degener ſanguis refert.
Eſt prorſus iſte gentis armiferæ furor,
Odiſſe Veneris fœdera, & caſtum diu
Vulgare populis corpus. ô tetrum genus,
Nul-

GRONOVII.

904. *Qui ſecundum in fluctibus regnum tenes.*] Florent. *Et qui ſecundum fluctibus regnum moves.* Non videtur eſſe temere poſitum, ſed ob perpetuam undarum jactationem: nunquam enim mare tam tranquillum, ut, etiamſi ſtratum & ſtare cum videatur tum dicatur, non trepidet ac feratur. Quaſi diceret: qui ſecundæ ſortis imperio fluctus moves & agitas.

909. *Gentis armigera furor,*] Flor. *armifera*: ut & Delriani Voſſianuſque.

VARIORVM.

904. *Qui ſecundum*] Herc. Fur. v. 598. *Farnabius.*

906. *Hunc*] Græcamne educationem ſapiunt iſti, an Barbaram? *Idem. Taurus*] Sup. v. 167. *Idem.*

907. *Phaſis?*] Max. Colchorum fluvius. *Idem. Auctores*] Hoc imputat matri Antiopæ Hippolytæ. *Idem.*

917. Et

Nullaque victum lege melioris ſoli!
Feræ quoque ipſæ Veneris evitant nefas,
Generiſque leges inſcius ſervat pudor.
Ubi vultus ille, & ficta majeſtas viri,
Atque habitus horrens, priſca & antiqua appetens,
Morumque ſenium triſte, & aſpectu grave?
O vita fallax! abditos ſenſus geris,
Animiſque pulchram turpibus faciem induis.
Pudor impudentem celat, audacem quies,
Pietas nefandum. vera fallaces probant.
Simulantque molles dura. ſilvarum incola
Ille efferatus, caſtus, intactus, rudis,
Mihi te reſervas? à meo primum toro
Et ſcelere tanto placuit ordiri virum?
Jam jam ſuperno numini grates ago,
Quod icta noſtrâ cecidit Antiope manu:
Quod non ad antra Stygia deſcendens tibi
Matrem reliqui. profugus ignotas procul
Percurre gentes. te licet terra ultimo
Summota mundo dirimat Oceani plagis,
Orbemque noſtris pedibus obverſum colas:
Licet in receſſu penitus extremo abditus

Hor-

GRONOVII.

917. *Et aſpectu grave?*] Flor. *& affectus graves.* Vtrum, *adſpectus graves*: ſic Attius Aſtyanacte: *Abducite intro, nam mihi miſeritudine commovit animum excelſa adſpecti dignitas:* an *effatus graves?*

VARIORVM.

909. *Gentis armiferæ*] Amazonum: ſup. verſ. 574. *Farnabius.*

910. *Veneris*] Connubia. *Idem.*

912. *Nullaque*] Metaph. quod in melius ſolum tranſlatum non miteſcit, feritatem non amittit. *Idem.*

913. *Veneris*] Illicitam Venerem, inceſtum matrum coitum. *Idem.*

914. *Inſcius*] In feris etiam vel barbaris. *Idem.*

915. *Majeſtas*] Gravitas, triſtitia. *Id.*

917. *Morumque ſenium triſte,*] Senes graves ſunt ut plurimum & tetrici. hinc *morum ſenium*, pro triſtitia & gravitate ponitur: & quia hoc hominum genus cunctis moleſtum eſt, *ſenium* pro moleſtia accipitur. *Delrius.*

918. *O vita*] O quam fronti nulla fides: omnes ſimulant ac diſſimulant, alii videri volunt quam ſunt. *Farnab.*

924. *Mihi*] An in patris tui ſolius dedecus? *Idem.*

925. *Ordiri*] Virilitatis tuæ primum ſpecimen edere. *Idem.*

927. *Icta*] Suprà verſ. 225. *Idem.* *Antiope*] Sic omnes lib. ad normam tamen Cariſii lib. 1. dicendum foret; *Antiopa.* ſic autem vocat etiam Philochorus; ſed Trogus & Clydimus Hippolyten. *Delrius.*

928. *Tibi*] Ne & propriam matrem violaſſes. *Farnabius.*

930. *Te licet*] Fugias licet ad nobis oppo-

Horrifera celſi regna tranſieris poli;
Hiemeſque ſupra poſitus & canas nives,
Gelidi frementes liqueris Boreæ minas
Poſt te furentes, ſceleribus pœnas dabis.
Profugum per omnes pertinax latebras premam.
Longinqua, clauſa, abſtruſa, diverſa, invia
Emetiemur. nullus obſtabit locus.
Scis, unde redeam. tela quo mitti haud queunt,
Huc vota mittam. genitor æquoreus dedit,
Ut vota prono trina concipiam deo,
Et invocata munus hoc ſanxit Styge.
En perage donum triſte, regnator freti.
Non cernat ultra lucidum Hippolytus diem,
Adeatque manes juvenis iratos patri.
Fer abominandam nunc opem nato parens.
Numquam ſupremum numinis munus tui

Con-

GRONOVII.

940. *Obſtabit locus. Huc vota mittam.*] Tranſpoſitione hic peccatum oſtendit & corrigit Florentinus: *nullus obſtabit locus. Scis unde redeam. tela quo mitti haud queunt, Huc vota mittam, Genitor æquoreus.* Nemo non videt, hæc ſic aptius digeſta. Poſt minas, nullum fore locum, qui profugo ſit tutus, utiq; commodius ſubjicitur: *Scis unde redeam.* nempe ab inferis: & ſatis credibile eſt, quem inferi tenere non potuerint, ei omnia loca patere. Sic etiam poſt π, *vota mittam,* rectius ſtatim continuatur narratio de munere Neptuni: prorſus vero inepte interjicitur: *Scis unde redeam,* nihil enim ad optiones illas hoc pertinet, nec inter profunda Tartara & ditem horridum, ut mox ait, illis uſus erat.

947. *Irato patre.*] Multo ſuavius Florent. *iratos patri,* Intelligit Theſeus iratos Manes ſibi, quod eos effugerat. nam nec *livida tabes Invidiæ, functis quamquam & jam lumine caſſis,* (ut canit Statius) deeſt erga illos, qui emittuntur ex inferis, ad quamvis breve tempus. Ne de ipſo Plutone dicam, regnum imminui ſuum indignato. Sic Hercule Furente: *ite, iratos Viſite reges.*

VARIORUM.

oppoſitos Antipodas. *Farnabius.*

932. *Orbemque noſtris*] Hic de loco in quo degunt Antipodes, non de ipſis Antipodibus agitur. *Delrius.*

934. *Celſi*] Arctici, *qui nobis ſemper ſublimis.* Farnabius.

935. *Hyemeſque*] Vlterius quam unde ad nos veniunt hyemes. *Idem.*

941. *Unde*] Ab inferno ſcilicet, quo deſcenſu ac reditu erit facilius te perſequi, *vel* ut infrà verſ. 949. *Idem.*

942. *Huc vota mittam.*] Putabant diris & votis quem interfici poſſe. Oedipus Sophoclis votis ſuis alteri mortem properatam ſuſpicatur. & apud Petronium alius, *votis abſentem interficit hoſtem.* Delrius. *Genitor*] Neptunus dedit mihi optionem 3. votorum infr. verſ. 950. *Farnabius.*

943. *Prono*] Favente, exaudiente. *Id.*

944. *Invocata*] Herc. Fur. v. 711. *Id.*

945. *Triſte,*] Cum pater filii necem exoptet. *Farnabius.*

949. Su-

Conſumeremus, magna ni premerent mala.
Inter profunda Tartara, & Ditem horridum,
Et imminentes regis inferni minas,
Voto peperci. redde nunc pactam fidem,
Genitor. moraris? cur adhuc undæ ſilent?
Nunc atra ventis nubila impellentibus
Subtexe noctem; ſidera & cœlum eripe.
Effunde pontum. vulgus æquoreum cie,
Fluctuſque ab ipſo tumidus Oceano voca.

VARIORUM.

949. *Supremum*] Nam primum fecerat in latrones dum Athenas proficiſceretur à Trœzene ubi natus eſt: ſecundum ut è Labyrintho redire poſſet. *Farnabius.* Cicero de offic. lib. 1. ait; *Nam ſi, ut in fabulis eſt, Neptunus quod Theſeo promiſerat, non feciſſet; Theſeus Hippolyto filio non eſſet orbatus. ex tribus enim optatis, ut dicitur, hoc erat ultimum, quod de Hippolyti interitu iratus optavit: quo impetrato, in maximos luctus incidit.* Delrius.

953. *Voto*] Non conſumſi votum hoc tertium. *Farnabius.*

956. *Noctem*;] Tenebras, caliginem. *Idem.*

957. *Vulgus æquoreum*] Monſtra marina. *Idem.*

959. *Voca.*] In terram. infra. verſ. 1030. *Idem.*

CHORUS.

Queritur Chorus, cum cœli ceterarumque rerum curſus certo regantur conſilio, non tamen res humanas juſte ac recte cedere, cum bonis male ſit, malis bene.

O Magna parens Natura deûm,
Tuque igniferi rector Olympi,
Qui ſparſa cito ſidera mundo
Curſúſque vagos rapis aſtrorum,
Celerique polos cardine verſas;
Cur tibi tanta eſt cura, perennes
Agitare vias ætheris alti?
Ut nunc canæ frigora brumæ
Nudent ſilvas; nunc arbuſtis
Re-

GRONOVII.

959. *O magna parens Natura deûm,*] Non pejus foret, *rerum.* Cicero in Paradoxis: *Cum tibi ſive Deus, ſive mater (ut ita dicam) rerum omnium natura dederit animum.* Sed *deûm* eſt ſiderum.

VARIORUM.

959. *O magna*] *Cur bonis viris accidant mala;* Sen. Phil. *Farnabius.* Hunc chorum ferme totum imitatur Boëtius, de Conſolat. Philoſ. Metro 1. cujus initium: *O ſtelliferi conditor poli.* Delrius.

963. *Celerique*] Moventur enim poli

Redeant umbræ; nunc æſtivi
Colla Leonis Cererem magno
Fervore coquant; vireſque ſuas
Temperet annus? ſed cur idem,
Qui tanta regis, ſub quo vaſti
Pondera mundi librata ſuos
Ducunt orbes, hominum nimium
Securus abes; non ſollicitus
Prodeſſe bonis, nocuiſſe malis?
Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, ſpargitque manu
Munera cœca, pejora fovens.
Vincit ſanctos dira libido.
Fraus ſublimi regnat in aula.
Tradere turpi faſces populus

Gau-

GRONOVII.

974. *Hominum nimium Securus ades;*] Sic Virgilius de Pygmalione: *ſecurus amorum Germana*. Silius l. 16. *fertur ſecurus equorum*. Illud *ades* merito diſplicuit Lipſio: præſentes enim dii contrarium volunt: ille ſubjicit *audis*. Id fieri contra legem verſus arguit mirificus ejus amicus, idque monendi, non mordendi ait dictum gratia; immemor quoties ipſe paſſim hanc legem in hoc opere migret. Rectius tamen Florent. *Securus abes*. Vt enim *adeſſe* eſt juvare, auxilio præſentem eſſe, ſic *abeſſe* & *longe eſſe* dicitur, qui utcumque præſens vel propinquus nihil tamen juvat. Sic Turnus apud Virgilium: *Longe illi dea mater erit*. Et Floro: *Longe illis nauticæ artes*. quæ quidem erant præſentiſſimæ, ſed inefficaces & impeditæ Romanorum audacia & conſilio. Cæſar lib. 1. Gall. 36. *ſi id non feciſſent, longe ab his fraternum nomen populi Romani abfuturum*. Crederem & ego ſcribendum: *longe ius futurum*: ni Ovidius dixiſſet in perſona Atlantis ad Perſea l. 4. *ne longe gloria rerũ, Quas mentiris, ait, longe tibi Iupiter abſit*.

977. *Ordine nullo*] Sen. epiſt. 16. *ſive caſus res humanas ſine ordine impellit & jactat*,

VARIORVM.

ſi cum univerſo, utcumque Mathematicis dicantur immoti. *Farnabius*.

966. *Nunc*] Hyeme, ſpolientur foliis ſilvæ. *Idem*.

967. *Nunc*] Vere, redeant arboribus comæ umbroſæ. *Idem*.

969. *Colla*] Æſtate, Sol in Leone fruges torreat. *Idem*.

970. *Vireſque*] Autumnus calorem frigore temperans fructus maturet. *Id.*

972. *Vaſti*] Adeo vaſti, ut infinitum cenſuerint Seleucus Erythræus, & Heraclides Ponticus, propter difficilem partium ejus enumerationem commenſurationemque: Vere tamen in ſe finitus eſt juxta Ocellum Lucanum, Platonem in Timæo, Ciceron. & Apuleium in lib. de Vniverſitate. Stobæum lib. 1. eleg. Phyſic. cap. 25. *Delrius*.

975. *Securus ades*;] *Non curans, negligens*. Idem.

977. *Res humanas*] Vitam regit Fortuna, non Sapientia. *ex Epicuri ſchola*. Id.

980. *Vincit*] Violenti & libidinoſi opprimunt innocentes & caſtos. *Idem*.

982. *Faſces*] Honores, honorum inſignia, à Romanis tractũ, quorum magiſtratibus præferebantur à lictoribus ſe-

Gaudet; eoſdem colit, atque odit.
Triſtis virtus perverſa tulit
Præmia recti. caſtos ſequitur
Mala paupertas! vitioque potens
Regnat adulter.
O vane pudor, falſumque decus!
Sed quid citato nuncius portat gradu,
Rigatque mœſtis lugubrem vultum genis?

GRONOVII.

984. *Triſtis virtus perverſa tulit*] Sollicitant hæc viri docti, & alii *dolet*, alii *rectis*. Mihi ſedet nihil convellere. Senſus, Boni, adflicti ac mœrentes, (nam pro his dicit *triſtem virtutem*) malam mercedem, malam gratiam (hæc *perverſa præmia*) rectorum propoſitorum & operum reportant. *Tulit*, pro fert, (ut ſupra *Iuvit* pro *Iuvat*) adipiſcitur, accipit. Thyeſte: *Stupet genitrix prima Roſcida lucis perverſa ſui lumina regni.*

988. *O vane pudor, falſumque decus!*] Apoſiopeſin eſſe ajunt ex interventu nuntii. At nihil hic ſiletur, nihil præciſum eſt. Sentit idem quod Brutus moribundus, quum exclamaret: ὦ τλῆμον ἀρετὴ, λόγος ἄρ᾽ ἦσθα. Hoc enim vult: O pudor, tu nil niſi nomen es, res vana, ſine veritate & ſpecie: nec quæ ex te oritur gloria, ſolida eſt & propria, ſed inanis & fucata, non juvans neque ſervans poſſeſſorem ſuum, qui plerumque cum illa perit aut miſer eſt. O quam vanus es pudor, & quam falſum tuum decus!

990. *Reſtatque mæſtus lugubrem vultum gerens?*] Flor. & Voſſianus: *Rigatq; mœſtis lugubrem vultum genis.* Quam lectionem quum res clamet eſſe veriorem, & repererint in ſuis Delrius & Gruterus, turbæ tamen adhuc & numero pravorum codicum datum, ut exſularet. Nos vero lubentes eã recepimus.

VARIORUM.

ſecures faſcibus virgarum inſertæ; conſulibus 12. Dictat. 24. Prætori 6. &c. *Far.*

983. *Eoſdem*] Fluctuans, mobilis, inconſtans populus. *Idem.*

984. *Triſtis virtus*] Boni pœnas ferunt iniquam virtuti ſuæ mercedẽ. *Id.*

989. *Sed quid*] Apoſiopeſis ex interventu nuncii. *Idem.*

ACTUS QUARTUS.

NUNCIUS. THESEUS.

Narrat Theſeo nuncius, ut perierit Hippolytus diſcerptus ab equis ſuis quos terruerat taurus marinus à Neptuno ex Theſei voto immiſſus.

Nunc. O Sors acerba & dura famulatus gravis,
Cur me ad nefandos nuncium caſus vocas?
Theſ.

GRONOVII.

992. *Ad nefandos nuntium caſus vocas?*] Non male Eguian. *nefandi*, ait Delrius: eoque pronior Gruterus ad recipiendum in contextum, quod ſe quoq; inveniſſe teſtatur in novem ſuis. Hoc ſi non male, nec male Flor. *Cur me ad nefandum nuntium caſus?* Neutrum tamen melius putem vulgata. Durum videtur loquendi genus, *vocari ad nuntium*, pro vocari ad nuntiandum, vel ad nuntium perferendum. At illud expeditum: Sors dum ſervitutis me vocat vel jubet eſſe nuntium ad caſus nefandos.

Theſ. Ne metue clades fortiter fari aſperas;
Non imparatum pectus ærumnis gero.
Nunc. Vocem dolori lingua luctificam negat.
Theſ. Proloquere, quæ ſors aggravet quaſſam domum.
Nunc. Hippolytus (heu me) flebili leto occubat.
Theſ. Gnatum parens obiiſſe jam pridem ſcio.
Nunc raptor obiit. mortis effare ordinem.
Nunc. Ut profugus urbem liquit infeſto gradu,
Celerem citatis paſſibus curſum explicans,
Celſos ſonipedes ocius ſubigit jugo,
Et ora frenis domita ſubſtrictis ligat.
Tum multa ſecum effatus, & patrium ſolum
Abominatus, ſæpe genitorem ciet,
Acerque habenis lora permiſſis quatit:
Cum ſubitò vaſtum tumuit ex alto mare,
Crevitque in aſtra. nullus inſpirat ſalo
Ventus. quieti nulla pars cœli ſtrepit,
Placidumque pelagus propria tempeſtas agit.
Non tantus Auſter Sicula diſturbat freta,
Nec tam furenti pontus exſurgit ſinu
Regnante Coro. ſaxa cum fluctu tremunt,

Et

GRONOVII.

994. *Pectus ærumnis gero.*] Florent. ut Mogunt. *fero,* Et ſequenti verſu *luctificam*, non *luctifico*. Item, *flebili leto occubat*; non *voto*.

VARIORUM.

991. *O ſors acerba*] Servitutis, quæ adigis ſervos ad triſtia non raro miniſteria. *Farnabius.* Fugerat impudicos amplexus Hippolytus, & in fuga perierat. obitus hiſtoriam patri nunc Nuncius narrat. deſcribitur etiam Theſei, eo audito, ſenſus medius inter patrem & iram. ſumptus hic Actus ex Euripide in Hippolyto Coronato, cum quo utile ſit conferre, & cum Philoſtrato lib. 2. de imagine Hippolyti. *Delrius.*

994. *Non*] Aſſuetum ærumnis & præparatum: ut qui *Omnia præcepi atque animo mecum ante peregi.* Farnab.

997. *Flebili leto occubat.*] Non abhorrent alii ab, *flebili voto.* Sed quo minus id heic locum habeat, obſtat tota fabula. Aderat nuncius Hippolyto, ideoque nihil ei conſtare poterat de voto paterno. Præterea, dubito an dicatur Latine *occumbere flebili voto.* Grut.

998. *Gnatum parens*] Iamdudum periit mihi filius, ubi primum officii & pietatis immemor uxori patris ſtuprum inferre conatus eſt. Illo enim die nocens moritur, quo peccat: jam tandem raptorem periiſſe audio. *Farnabius.* Vel ex voto ſciebam eum periiſſe.

1004. *Multa ſecum*] Apud Euripidem enim, unde totus hic deſumptus eſt actus, ait: *Ζεῦ μηκέτ' εἴην, εἰ κακὸς πέφυκ' ἀνήρ. Αἴσθοιτο δ' ἡμᾶς ὡς ἀτιμάζει πατὴρ,* &c. *Farnabius.*

1007. *Tumuit ex alto mare*] Repone

ex

Et cana ſummum ſpuma Leucatem ferit.
Conſurgit ingens pontus in vaſtum aggerem,
Tumidumque monſtro pelagus in terram ruit.
Nec iſta ratibus tanta conſtruitur lues:
Terris minatur. fluctus haud curſu levi
Provolvitur. neſcio quid onerato ſinu
Gravis unda portat. quæ novum tellus caput
Oſtendit aſtris? Cyclas exoritur nova.
Latuere rupes, numen Epidaurii Dei,
Et ſcelere petræ nobiles Scironides,
Et quæ duobus terra comprimitur fretis.
Hæc dum ſtupentes querimur, en totum mare
Immugit, omnes undique ſcopuli adſtrepunt.
Summum cacumen rorat expulſo ſale.
Spumat, vomitque vicibus alternis aquas.

Qua-

GRONOVII.

1014. *Leucatem ferit.*] Flor. *Leucaten:* & mox, *in terras ruit.*

1022. *Latuere nube numen.*] Lipſius è ſuo: *Latuere rupes.* Amicus ejus nil videt mutandum, conſentientibus codd. Sed non vidit Florentinum, & qui ſunt melioris notæ, aut neſcio quis caſus etiam bonos ejus hic vitiavit. Omnes enim *rupes*, non *nube.* Alii ſummi viri: *Latuere nube nomen*: vel, *Lat. rupes nomine*: vel, *nuda numine Epidaurii dei.* Sed veterum librorum lectio tantummodo explicationem deſiderat. Nam per epexegeſin (vulgo appoſitionem vocant) *rupes* illæ dicuntur *numen Epidaurii dei*, quæ ſunt ſacræ Æſculapio, in quibus Epidaurius deus colitur & numen habet: eſt enim *Epidauri* contractum pro *Epidaurii.* Mela l. 2. c. 3. *Epidaurii Æſculapii templo incliti.* Vbi prorſus ſimile loquendi genus: *In Achaia atque Elide quondam Piſa Oenomai, Elis & numen delubrumque Olympii Iovis.* Plinius l. 8. epiſt. 8. *Sparſa ſunt circa ſacella complura, totidemque dei ſimulacra: ſua cuique veneratio, ſuum numen.* Ergo ait: *rupes*, quæ ſunt *numen Epidaurii dei*, latuere: Epidaurus, ubi colitur Æſculapius, apparere deſiit.

1027. *Rorat expulſo ſale. Spumat, vomitque.*] Nec hoc placet, nec *rorare ſpumas*: etſi ſcio Ovidii: *Roratis luſtravit aquis.* Sed & Flor. *ſale.* Lege: *rorat expulſo ſale Spumans.* Duplici imagine illuſtrat ſpumeum verticem, quem habet interdum illa moles. Summum cacumen modo caneſcit ſpumis, perinde ut herbæ matutino rore vel pruina albicantes, & ut littus ab æſtu undas candidas inſtar ſalis ſuſtinens: modo excitat velut vi ſpiritus interioris expellente aliam aquarum copiam. Virg. lib. 1. Æn. *ſpumas ſalis ære ruebant.*

VARIORUM.

ex ſcriptis *tenuit.* Nic. Henſius ad Claudianum.

1013. *Coro,*] Thyeſt. v. 576. *Farn.*

1014. *Leucatem*] Promontorium Acarnaniæ. *Leucata nimboſa cacumina montis.* Idem.

1017. *Nec iſta*] Nec tamen navigantibus exitium ab hoc monſtro paratur, ſed terris. *Idem.*

1019. *Neſcio*] Non ſine ſtupore expectabamus, ſi qua nova inſula è mari exurgens augeret numerum Cycladū. *Id.*

1038. *Cor*

Qualis per alta vehitur Oceani freta
Fluctus refundens ore phyſeter capax.
Inhorruit concuſſus undarum globus,
Solvitque ſeſe, & litori invexit malum
Majus timore. pontus in terras ruit,
Suumque monſtrum ſequitur. os quaſſat tremor.
Theſ. Quis habitus ille corporis vaſti fuit?
Nunc. Cærulea taurus colla ſublimis gerens,
Erexit altam fronte viridanti jubam.
Stant hiſpidæ aures, cornibus varius color:

Et

GRONOVII.

1038. *Cornibus varius color*:] Quare *cornibus?* Plinius lib. 11. cap. 37. varios luſus naturæ in his animalium armis notans colorum nullam differentiam facit. Columella in bubus & vaccis cornua requirit *nigrantia*, lib. 6. cap. 1. & 21. Itaque etſi in tam accurata deſcriptione aliquid de cornibus dici velles, dubites tamen, an hoc ſit ſatis aptum. Et alio vocant optimæ membranæ, in quibus: *orbibus varius color.* Quaſi hic jam oculos deſcribere incipiat, fingatque in illis & torvum illud, quam *majeſtatem boum* Varro vocat, & glaucum vel cæruleum, quod proprie eſt deorum & monſtrorum maritimorum. Hoc ſi eſſet, vix appellandi mox videntur fuiſſe *Oculi.* An igitur ea vox ex margine irrepſit, deleta, quam ibi Seneca poſuerat? Refert lib. 9. c. 5. Tiberio principe ad littus Gallicum belluas miræ varietatis & magnitudinis ab Oceano deſtitutas, interque reliquas elephantos & arietes, candore tantum cornibus adſimulatis. An igitur ex hac recenti & nota tum hiſtoria ſumpſit Seneca de colore, quo ſub undis natorum inſignia cornua? & retinendum τὸ *cornibus?* Sed pro *candore* quidam codices habent *tumore.*

VARIORVM.

1028. *Spumat, vomitque*] Qui heic verſus trajiciunt, efficiunt ut auctor haud ſatis exprimat quod voluit; nempe mare non ſecus ſpumaſſe & alternis vicibus evomuiſſe undas, quam ſolet phyſeter. *Gruterus.*

1030. *Phyſeter capax.*] Bellua marina prægrandis, ex balænarum genere, ore maximo, dentibus ſerratis, columnæ modo ſe attollens, & ex alto velis navium diluviem quandam infundens, earumque alveos quandoque deprimens. eructat, non ore, ſed fiſtulis quibuſdam in vertice prope oculos poſitis. quare verſus Senecæ ſic interpungi debet; *Fluctus refundens*, *ore Phyſ. cap.* Nec enim credendum, erraſſe Senecam hominem Turdetanum, cum in eo mari frequens ſit piſcis, teſte Strabone lib. 3. ubi eum deſcribit, & à flando vult denominatum, quia cum fluctus efflat, ſpeciem quandam nubis in columnæ formam effigiatæ ſpectantibus præbet. Ab Orcâ diſtinguitur, quia longior Phyſeter, & dorſuali ſpinâ caret. Oppianus lib. 1. Halieut. φύσαλον nuncupat; vide Arrianum lib. rerum Indicarum, qui de Phyſetere eſt intelligendus cum ſcribit: ὅτι κήτεα ταῦτα φερόμενα κατὰ τὸν πόντον ἀναφυσᾷ ἐς τὸ ἄνω τὸ ὕδωρ. *cete eſſe qua in mari voluntantia aquam ſurſum efflent.* vide Ælian. lib. 9. de hiſt. Animal. Plinium lib. 9. cap. 4. Solinum in Polyh. Wottonum lib. 8. de Differ. animal. & Rondeletium lib. 16. de Piſcibus. *Delrius.*

1040. *Hinc*

Et quem feri dominator habuiſſet gregis,
Et quem ſub undis natus. hinc flammam vomit;
Oculi hinc relucent. cærula inſignis nota
Opima cervix arduos tollit toros:
Nareſque hiulcis hauſtibus patulæ fremunt.
Muſco tenaci pectus ac palear viret.
Longum rubenti ſpargitur fuco latus.
Tum pone tergus ultima in monſtrum coit
Facies, & ingens bellua immenſam trahit
Squammoſa partem. talis extremo mari
Piſtrix citatas ſorbet aut reddit rates.
Tremuere terræ. fugit attonitum pecus
Paſſim per agros; nec ſuos paſtor ſequi
Meminit juvencos. omnis è ſaltu fera
Diffugit: omnis frigido exanguis metu
Venator horret. ſolus immunis metu

Hip-

GRONOVII.

1040. *Hinc flammam vomit*;] Ad oculos refert Etruſcus, & habet, *vomunt*. Videtur ſcribendum: *hinc flammam vomunt Oculi, hinc relucent cærula inſignes nota.*

1045. *Rubenti ſpargitur ſucco latus.*] Recte Lipſius *fuco*, contra centum millia pejorum librorum. Sic & Florentinus. *Succo* & fatuum eſt & perpetuum pro *fuco* plebejorum codicum mendum. *Sulco*, quod Grutero perplacuit, arcet verbum *ſpargitur*, de quo infra. Vide Nic. Heinſium ad Claudianum.

1049. *Sorbet aut reddit rates.*] Delrius vetat dubitari an ſincerum ſit. Florentinus tamen confirmat, quod ille in Mog. invenit: *ſorbet aut frangit rates.*

VARIORUM.

1039. *Et quem feri*] Mixtus illi color terreſtris tauri, & vituli marini. *Delrius. Dominator*] Taurus. *Farnabius.*

1040. *Sub undis*] Vitulus marinus. *Idem.*

1044. *Palear*] Pellis ex gutture boum dependens.

1045. *Ultima*] Ultima forma, id eſt poſterior pars deſinit in piſcem. ſic Virg. de Scylla, *pectore virgo Pube tenus poſtrema immani corpore piſtrix.* & de Tritone: *Frons hominem præfert, in piſtrin deſinit alvus.* nam & Piſtris dicitur. *Farnabius.*

1049. *Piſtrix*] Monſtrum marinum tantæ magnitudinis ut abſorbeat naves. Plin. 26. *Idem.* Et *Priſtis* legitur. Ingens in Indico mari bellua, piloſa, parit animal. Plinius, lib. 9. cap. 4. & 13. Secundum quoſdam etiam *ſerra* Latine, vulgò *Nivella* vel *Caldero*, vel *Malthe*: quod ultimum nomen Suidas novit: πρῆστις εἶδος κήτους θαλασσίου· ἡ λεγομένη μάλθη, ὃ καὶ δυσανταγώνιστόν ἐστι. *Priſtem genus eſſe ceti marini, inexpugnabile, quod Malthe dicitur.* Quæri ſolet, quomodo ſcribendum. Nam in Sidonii libris modo *priſtis*, modo *piſtrix*. de Tritone: *Iamque ſuam parcenti piſtre flagellat.* at alibi: *Triſtigeno quæ concha vehit Tritone Cytheron. Delrius.*

1050. *Tremuere*] Vide Virbium hæc de ſe narrantem, 15. Met. Ovid. *Farn.*

1057. *Eſt*

Hippolytus actis continet frenis equos,
Pavidoſque notæ vocis hortatu ciet.
Eſt alta ad Argos collibus ruptis via,
Vicina tangens ſpatia ſuppoſiti maris:
Heic ſe illa moles acuit, atque iras parat.
Ut cepit animos, ſeque prætentans ſatis
Proluſit iræ, præpeti curſu evolat,
Summam citato vix gradu tangens humum,
Et torva currus ante trepidantes ſtetit.
Contra feroci gnatus inſurgens minax
Vultu, nec ora mutat, & magnum intonat;
Haud frangit animum vanus hic terror meum,
Nam mihi paternus vincere eſt tauros labor.
Inobſequentes protinus frenis equi
Rapuere currum: jamque deerrantes via,
Quacumque pavidos rapidus evexit furor,
Hac ire pergunt, ſeque per ſcopulos agunt.
At ille, qualis turbido rector mari
Ratem retentat, ne det obliquum latus,
Et arte fluctus fallit; haud aliter citos
Currus gubernat: ora nunç preſſis trahit

Con-

GRONOVII.

1057. *Eſt alta ad agros*] Omnino *Argos*, etſi ſervet illud Etruſcus. Vtebatur ea via, qua Athenis in Peloponneſum ad mare itur: Trœzena petiſſe ait Ovidius: eam urbem paruiſſe olim Argivis, teſtis Pauſanias.

1070. *Pavidos rapidus evexit*] Florentinus: *rabidos pavidus evexit furor.* An *rapidos?* nam *furor pavidus* bene ſe habet, quum pro affectibus nimiis, qui furoris ſunt cauſæ, alius triſtis, alius hilaris, alius audax, alius timidus ſit furor.

VARIORVM.

1057. *Eſt alta*] Omnes membranæ, *eſt arta*. Delrius.

1058. *Vicina*] Prope litus. *Farnab.*

1059. *Illa moles*] Monſtrum marinum. *Idem.*

1064. *Gnatus*] Tuus ô Theſeu. *Id.*

1067. *Nam mihi*] Hereditario jure mihi debetur hic labor, nam & pater taurum Marathonium ſuperavit, Minotaurum interfecit. *Idem.*

1072. *At ille, qualis*] Ait Euripides in Hippolyto: Καὶ δεσπότης μὲν ἱππικοῖς ἐν ἤθεσι Πολὺς ξυνοικῶν, ἥρπασ' ἡνίας χεροῖν. Ἕλκει δὲ, κώπην ὥστε ναυβάτης ἀνὴρ, ἱμᾶσιν εἰς τὸ ὄπισθεν ἀρτήσας δέμας. Sane totum hunc de morte Hippolyti locum ab Euripide accepit. *Delr.*

1075. *Currus*] Euripides quadrigam fuiſſe tradit. quomodo ergo Philoſtrato credemus? qui, in Amphiarai imagine, negat Heroum tempore quadrigam in uſu fuiſſe, præterquam ſoli Hectori. quomodo Dionyſio? qui lib. 7. ſcribit Heroibus ſemper bigam vel trigam placuiſſe. Scio Homerum Achilli

tres

Conſtricta frenis, terga nunc torto frequens
Verbere coërcet. ſequitur aſſiduus comes
Nunc æqua carpens ſpatia, nunc contra obvius
Oberrat, omni parte terrorem movens.
Non licuit ultra fugere. nam torvo obvius
Incurrit ore corniger ponti horridus.
Tum verò pavida ſonipedes mente exciti
Imperia ſolvunt, ſeque luctantur jugo
Eripere, rectique in pedes jactant onus.
Præceps in ora fuſus implicuit cadens
Laqueo tenaci corpus: & quanto magis
Pugnat, ſequaces hoc magis nodos ligat.
Sensêre pecudes facinus, & curru levi,
Dominante nullo, qua timor juſſit, ruunt.
Talis per auras non ſuum agnoſcens onus,
Solique falſo creditum indignans diem,
Phaëthonta currus devio excuſſit polo.
Latè cruentat arva, & illiſum caput
Scopulis reſultat. auferunt dumi comas:
Et ora durus pulchra populatur lapis:
Peritque multo vulnere infelix decor.

Mo-

GRONOVII.

1085. *Præceps in ora gnatus,*] Sic magna pars codicum. Alii: *In lora præceps fuſus.* At optimus: *Præceps in ora fuſus.* Quod verum eſſe adſeverare audeo. Nam *gnatus* interpoſuerunt, qui metuebant, ne de alio verba intelligerentur. At quum de illo inter nuntium Theſeaque conſtaret, id addere opus non fuit. Obſervavimus ejuſmodi plura ad Livium. Cujus etiam phraſis, *effundi equo.* Lib. 10. *ab rapido curſu circumagendo equo effuſus.* Lib. 22. *equus repente corruit, conſulemque lapſum ſuper caput effudit.* Lib. 27. *equus pilo trajectus, quum prolapſum per caput regem effudiſſet.* Virgilius lib. 7. *Et juvenem monſtris pavidi effudere marinis.*

VARIORUM.

tres equos tribuere Iliad. XVI. ſed alium poëtam quattuor; qui vidit; *Hectorem curru quadrijugo raptarier.* Delr.

1077. *Sequitur*] Equos. *Farnabius.* *Aſſiduus*] Taurus marinus. *Idem.*

1082. *Senipedes*] Hinc Ἱππόλυτος dictus, qui prius *Demoph.* ſed à Diana, ſeu Æſculapio vitæ redditus, *Virbius.* Idem.

1086. *Laqueo*] Loris equorum. *Id.*

1088. *Curru*] *Sed leve pondus erat nec quod cognoſcere poſſent Solis equi, ſolitaque jugum gravitate carebat.* Idem.

1091. *Solique*] Phaëthonti Solis currum occupanti. *Idem.*

1092. *Devio*] Quo ipſe Phaëthon devius erravit. *Idem.*

1093. *Cruentat*] Hippolytus. *Idem.*

1095. *Populatur*] Lacerat, diripit. *Idem.*

1098. *Trun-*

Moribunda celeres membra provolvunt rotæ.
Tandemque raptum truncus ambuſta ſude
Medium per inguen ſtipite erecto tenet;
Paulumque domino currus affixo ſtetit.
Hæſere bijuges vulnere, & pariter moram
Dominumque rumpunt. inde ſemianimem ſecant
Virgulta. acutis aſperi vepres rubis,
Omniſque truncus corporis partem tulit.
Errant per agros funebris, famuli, manus,
Per illa, qua diſtractus Hippolytus, loca
Longum cruenta tramitem ſignat nota:
Mœſtæque domini membra veſtigant canes.
Necdum dolentum ſedulus potuit labor
Explere corpus. hoccine eſt formæ decus?
Qui modò paterni clarus imperii comes,
Et certus hæres, ſiderum fulſit modo;
Paſſim ad ſupremos ille colligitur rogos,
Et funeri confertur! *Theſ.* O nimium potens,
Quanto parentes ſanguinis vinclo tenes
Natura! quam te colimus inviti quoque!
Occidere volui noxium: amiſſum fleo.
Nunc. Haud quiſquam honeſte flere, quod voluit, poteſt.
Th. Equidem malorum maximum hunc cumulum reor,
Si abominanda caſus optata efficit.
Nunc. Et ſi odia ſervas, cur madent fletu genæ?
Theſ. Quod interemi, non quod amiſi, fleo.

CHO-

VARIORVM.

1098. *Truncus*] Corpus palo vel ſtipite hærens paulum morabatur equos; diſrupto mox corpore curſum peragunt equi. *Farnabius.*

1099. *Ejecto tenet;*] Dubitavi aliquando an non ſcripſerit, *erecto.* At Lugdunenſis editio non omnino male *injecto* ſubſtituit. *Raphel.*

1105. *Famuli,*] Multitudo famulorum. *Farnabius.*

1113. *Paſſim*] Sparſim, undecunque collig. *Idem.*

1115. *Quanto*] Cedit ita naturæ legibus nec ipſe Theſeus à lacrymis ſe continet. *Idem.*

1118. *Haud quiſquam*] Non ſatis honeſte flere licet, quod ipſe voluiſti. *Idem.*

1120. *Si abominanda*] Si quod accidens fecerit pœnitere ejus rei quam quis prius optarit. *Idem.*

1122. *Quod interemi,*] Quod ego pater cauſa fuerim necis filio, non quod ille perierit. *Idem.*

1124. *Mi-*

CHORUS.

Sublimis fortunæ inſtabilitatem & pericula, humilis ſecuritatem canit, Hippolyti mortem deflet.

QUanti caſus humana rotant!
Minor in parvis Fortuna furit,
Leviuſque ferit leviora Deus.
Servat placidos obſcura quies,
Præbetque ſenes caſa ſecuros.
Admota ætheriis culmina ſedibus
Euros excipiunt, excipiunt Notos,

In-

GRONOVII.

1124. *Minus in parvis*] Florent. *Minor*. Cicero lib. 1. de finibus: *Optime vero Epicurus, quod exiguam dicit fortunam intervenire ſapienti.* Lib. 5. Tuſcul. *Quid melius quam fortunam exiguam intervenire ſapienti?* Et, quod mirum eſt, ſic omnes Gruteri. Sed primum Fabricium immutaſſe video.

1127. *Prabetque ſomnos caſa ſecuros.*] Quod quaſi aliud agens è Mog. protulit Delrius, & poſtea nemo mentione dignum judicavit: *Prabetque ſenes*; nobis in duobus Germanicis, Voſſiano, & denique Florentino obvium fuit. Nempe in tugurio vel caſa homines ſeneſcunt, quippe quorum vita nullis inſidiis obnoxia eſt, ut eorum, qui in magnis domibus agunt. Alexander moriens agnoſcere ſe ajebat fatum domus majorum ſuorum: nam pleroſque Æacidarum intra trigeſimum annum defunctos.

1129. *Duros excipiunt Notos*] Lipſius ſuppleri verſum è libro juſſerat: *Euros excipiunt, excipiunt Notos.* Amicus ejus, ne id amico deberet, per ſe quoque: Recte Mogunt. auctior: *Euros excipiunt, excip. Not.* Ergo Gruterus unum alterumque Mſſ. ſic habere ait, quod expulſa priore ſcriptura pro legitimo auctoris editores nuperi acceperint: accedere quidem illis Pal. unum: ſe tamen revocaſſe in lucem *duros* illos *notos*, quod iis patrocinarentur ſui codices, & non videret valde magnum diſcrimen inter *Eurum* & *Boream*, cujus verſu proximo mentio fiat. Tribus ſcriptis addo membranaceos duos, Voſſianum & Florentinum; alterum nullo adverſariorum pejorem, alterum omnibus etiam optimis meliorem. Ipſam verborum formulam non placuiſſe hanc præ illa homini eleganti miror: ſed ita faſcinaverat illum numerus viliſſimorum codicum. Nam argumentum, quo uti vult videri, merum ſophiſma eſt. Inter Boream & Eurum non videt magnum diſcrimen: nempe qui ambo venti orientales. Vero, quum octo numerantur venti: ut ab oriente verno Eurus, æſtivo Aquilo vel Boreas, hiberno Vulturnus; ab occidente hiberno Caurus, verno Favonius, æſtivo Africus; à meridie Auſter, à ſeptemtrionibus Aparctias. At alii, & in primis Poëtæ, quatuor detrahunt ventos Homero auctore, & norunt ſolos quatuor ſic ab illo expreſſos: Σωὶ δ' Εὖρος τ' ἔπεσε, Ζέφυρός τε, Νότος τε δυσαὴς, Καὶ Βορέης Vides tantum diſcrimen inter Orientem & Septentrionem. Gellius, qui hoc plumbeum telum Grutero præbuerat, idem retundit lib. 2. cap. 22.

VARIORVM.

1123. *Rotant!*] Alludit ad Fortunæ, quæ vulgo fingitur, rotam. *Farnabius.*

1128. *Culmina*] Altarum ædium faſtigia. *Idem.*

 1140. *Circa*

Inſani Boreæ minas,
Imbriferumque Corum.
Humida vallis raros patitur
Fulminis ictus. tremuit telo
Jovis altiſoni Caucaſus ingens,
Phrygiumque nemus matris Cybeles.
Metuens cœlo Jupiter alto
Vicina petit. non capit umquam
Magnos motus humilis tecti
Plebeia domus.
Circa regna tonat.
Volat ambiguis
Mobilis alis hora. nec ulli
Præſtat velox Fortuna fidem.
Qui clara videt ſidera mundi,
Nitidumque diem nocte relicta,
Luget mœſtos triſtis reditus;
Ipſoque magis flebile Averno
Sedis patriæ videt hoſpitium.
Pallas Actææ veneranda genti,
Quod tuus cœlum ſuperoſque Theſeus
Spectat, & fugit Stygias paludes,
Caſta nil debes patruo rapaci:
Conſtat inferno numerus tyranno.

Quæ

GRONOVII.

1140. *Circa regna tonat.*] Epiſt. 19. *Volo tibi hoc loco referre dictum Mæcenatis, vera in ipſo eculeo elocuti: Ipſa enim altitudo attonat ſumma. Hoc voluit dicere, attonita habet ſumma.*

VARIORUM.

1132. *Humida*] In vallibus enim colliguntur aquæ. *Farnabius.*

1133. *Tremuit*] Ipſa enim altitudo attonat ſumma: Caucaſum, Acroceraunia, Idam, injectum Pelion Oſſæ, Gigantes. *Idem.*

1144. *Qui clara*] Theſeo ab inferis reverſo luctuoſus contigit reditus, & neſcio an inferna ſede flebilius patriæ hoſpitium. *Idem.*

1149. *Pallas*] Vide ſuprà verſ. 108. & Hercul. Fur. verſ. 912. *Idem.*

1150. *Tuus Theſeus*] Athenarum rex, quæ ſub tuo præſidio. *Idem.*

1152. *Caſta*] O Pallas ven. &c. ſuprà verſ. 1144. *Patruo*] Plutoni. *Idem.*

1153. *Conſtat inferno, &c.*] Loco Theſei inde reverſi ceſſit illi Hippolytus. *Idem.*

1158. *Cor-*

Quæ vox ab altis flebilis tectis ſonat?
Strictoque vecors Phædra quid ferro parat?

ACTUS QUINTUS.

THESEUS. PHÆDRA.

Phædra Hippolyti innocentiam, ſuas calumnias revelat: ipſaque ſua ſe manu occidit, pater non ſine luctu filio juſta perſolvit, novercæ negat.

Theſ. QUis te dolore percitam inſtigat furor?
Quid enſis iſte? quidve vociferatio,
Planctuſque ſupra corpus inviſum volunt?
Phæd. Me, me, profundi ſæve dominator freti,
Invade, & in me monſtra cærulei maris
Emitte; quidquid intimo Tethys ſinu
Extrema geſtat, quidquid Oceanus vagis
Complexus undis ultimo fluctu tegit.
O dire Theſeu ſemper, ô numquam ad tuos
Tutò reverſe! gnatus & genitor nece
Reditus tuos luêre. pervertis domum,
Amore ſemper conjugum aut odio nocens.
Hippolyte, tales intuor vultus tuos?
Taleſque feci? membra quis ſævus Sinis,
Aut quis Procruſtes ſparſit? aut quis Creſſius

VARIORUM.

1158. *Corpus*] Artus paſſim collectos Hippolyti, quem modo oderas. *Vel* mihi inviſi. *Farnabius*.

1160. *Monſtra*] Quæ modo in Hippolytum miſiſti jamque juſtiùs in me. *Idem*.

1165. *Gnatus*] Filius nunc: pater Ægeus olim, qui ex editiſſima turre navis tuæ vela nigra proſpiciens ac te periiſſe inde conjiciens, quia in mandatis dederat ut victor aut incolumis albis redires velis, ſe in mare dejecit. *Idem*.

1167. *Amore*] Mei, criminationi meæ nimis credule. *Idem*. *Odio nocens.*] Antiopes. ſup. v. 225. *Idem*.

1168. *Tales*] Laceros, fœdatos. *Idem*.

1169. *Feci?*] Falſo inſimulando te. *Idem*. *Sinis,*] Latro Corinthius, qui pinubus intortis alligatos homines diſcerpebat. vide quæ ad v. 226. Hercul. Fur. & inf. v. 1218. *Idem*. Iungi ſolent, Sinis & Procruſtes & Minotaurus. Ovidius in Epiſt. Phyllidis: *Cum fuerit lectus Sciron, torvuſque Procruſtes Et Sinis, & tauri miſtaque forma viri.* de his latronibus, vide Plutarch. in Theſeo, & Notas in Claudianum. *Delrius*.

1170. *Procruſtes*] Thyeſt. v. 1047. *Farnabius*. *Creſſius*] Minotaurus. ſup.

Dædalea vaſto clauſtra mugitu replens,
Taurus biformis, ore cornigero ferox,
Divulſit? heu me! quo tuus fugit decor,
Oculiq́ue, noſtrum ſidus? exanimis jaces?
Ades parumper, verbaque exaudi mea.
Nil turpe loquimur. hac manu pœnas tibi
Solvam, & nefando pectori ferrum inſeram,
Animaque Phædram pariter ac ſcelere exuam;
Et te per undas, perque Tartareos lacus,
Per Styga, per amnes igneos amens ſequar.
Placemus umbras. capitis exuvias cape,
Laceræque frontis accipe abſciſſam comam.
Non licuit animos jungere. at certe licet
Junxiſſe fata. morere, ſi caſta es, viro;
Si inceſta, amori. conjugis thalamos petam
Tanto impiatos facinore? hoc deerat nefas,
Ut vindicato ſancta fruereris toro?
O mors amoris una ſedamen mali;
O mors pudoris maximum læſi decus:
Confugimus ad te. pande placatos ſinus.
Audite Athenæ. tuque funeſtâ pater
Pejor novercâ. falſa memoravi; & nefas,
Quod ipſa demens pectore inſano hauſeram,

Men-

VARIORUM.

verſ. 646. qui humana carne veſcebatur. *Farnabius.*

1171. *Dædalea*] Labyrinthum à Dædalo factum. Ibid. *Idem.*

1174. *Noſtrum*] Quos inſtar gemini ſideris ſuſpiciebam. *Idem.*

1176. *Nil turpe*] Ut nuper. *Idem.*

1178. *Phædram*] Al. *memet*. *Idem.*

1180. *Amnes*] Phlegethonta, Thyeſt. verſ. 73. *Idem.*

1181. *Capitis exuvias*] Crines; moris enim fuit in funeribus amicorum teſtari luctum, nec non funera honorare, defunctorumque faciem tegere coma abſciſſa & avulſa. in ſquallorem ſc. ſpoliata natura ſuperfluo hoc ornatu. *Id.*

1184. *Morere,*] Si non ſtuprata ficti criminis reum Hippolytum egiſti, morere, ut viro ſatisfacias; ſi non caſta ſed inceſta fuiſti, morere, ut ſequaris amatorem. *Idem.*

1187. *Vt vindicato*] Vt illæſa fruereris Theſeo iniquæ tuæ criminationis vindice. *Idem.* Quomodo enim Phædra ſancta? aliquid latere video, quod quid ſit non video: niſi *ſancta* per *ἀντίφρασιν*. *Delrius.*

1192. *Pejor noverca.*] Nimis facilis & credule querelæ novercali. *Farnab.*

1193. *Quod ipſa*] Quod ipſa conceperam. *Idem.*

1194. *Fal-*

Mentita finxi. vana puniſti pater;
Juveniſque caſtus crimine inceſtæ jacet,
Pudicus, inſons. recipe jam mores tuos,
Mucrone pectus impium juſto patet,
Cruorque ſancto ſolvit inferias viro.
Quid facere rapto debeas nato parens,
Diſce ex noverca: condere Acherontis plagis.

THE-

GRONOVII.

1194. *Falſa puniſti pater;*] Florent. ut Delriani: *vana puniſti.* Sufficit paullo ante dictum: *falſa memoravi.*

1196. *Pudicus, inſons.*] Poteſt fieri, ut pluribus titulis innocentiam Hippolyti teſtatiorem reddi per Phædram poëta voluerit. Nec mutant quidquam codices. Potuiſſet alioqui: *caſtus crimine inceſtæ jacet, Sontis pudicus.* Et forte ita ſcripſit.

1197. *Mucrone pectus*] Lipſius notat poſſe videri illi ſimile: *Eſuriente leone ex ore exſculpere prædam,* & quæ talia: ſed ſe vereri ut (ne, volebat dicere) veriusſit, *juſto pete.* Amicus ejus appetit, quod ille omittit, *mucrone* pro *mucroni*, more veterum, Latinum caſum, ut loquitur, pro dandi caſu ponentium. Grutero quoque τὸ *juſto patet* præponderat illi *juſto pete*: indicare enim Phædram, præbere ſe pectus, nec refugere ferrum; qui propius attenderit, facile ipſi adſenſurum: utique ſi fingat totum verſum circumamictum parentheſi. Ecce & ultimus omnium ad verſ. 1195. *Mori diſce ex me;* quo dicto gladio incumbit. Immo ô boni, cum verſu 1192, expedit telum, cum ultimo verbo ejus verſus jam ſe percuſſerat. Apage illum parentheſeos amictum: non præbet tantum pectus, aut non refugit ferrum, ſed ipſa pectori ferrum immergit. Itaque ait, *pectus patet mucrone*, nempe ſciſſum & recluſum. Nec excuſandum quidquam in τῷ *mucrone*, quod ſuæ naturæ eſt, & inſtrumenti caſu ponitur. Quoque res ſit præſentior. Flor. *ſolvit.* Vir magnus conjecerat: *Mucrone pectus impium juſto patens, Cruore, ſancto ſolvat inferias viro.*

1200. *Diſce ex noverca*;] Florent. *à noverca.* Non tantum dixit Virgilius: *Virtutem ex me diſce puer*: ſed etiam: *crimine ab uno Diſce omnes.*

VARIORVM.

1195. *Inceſtæ*] Mei inceſtæ. *Farnab.*

1196. *Recipe*] Recipe ô Hippolyte, juſtam caſtitatis tuæ famam. *Idem.*

1197. *Juſto patet*] Ita noſtræ membranæ. & præponderat illi, *juſto pete*, quod ſubſtituerunt alii. Quid enim hortetur Theſeum ad cædes, cum aſſeveret conſuetudine homicidam? Imo indicat Phædra, præbere ſe pectus, nec refugere ferrum. Qui propius attenderit, mecum facile ſentiet: utique ſi fingat totum verſum circumcinctum parentheſi. *Gruterus.* *Juſto patet,*] Probe, *patet.* i. apertum eſt. ſic in Oedipo, verſ. 1036. -- *utrumne pectori infigam meo Telum? an patenti conditum jugulo imprimam?* Commelinus.

1198. *Inferias*] Vid. Theb. v. 172. *Farnabius.*

1199. *Quid facere*] Mori diſce ex me, *quo dicto, gladio incumbit.* Idem.

THESEUS. CHORUS.

Theſ. PAllidi fauces Averni, vóſque Tænarei ſpecus,
Unda miſeris grata Lethes, voſque torpentes lacus,
Impium rapite, atque merſum premite perpetuis malis.
Nunc adeſte ſæva ponti monſtra, nunc vaſtum mare,
Ultimo quodcunque Proteus æquorum abſcondit ſinu,
Meque ovantem ſcelere tanto rapite in altos gurgites.
Tuque ſemper, genitor, iræ facilis aſſenſor meæ,
Morte facili dignus haud ſum, qui novâ natum nece

Se-

GRONOVII.

1208. *Morte dignum facinus auſus,*] Nimis hoc leve: pluris ſibi litem Theſeus æſtimat. Scribe igitur cum Etruſco: *Morte facili dignus haud ſum.* Quid volunt autem ſibi, qui *Segregem ſparſi per agros,* interpretantur, ſeparatum, ſolum? Quaſi non ſit diſcerptum & dilaniatum.

VARIORUM.

1201. *Averni,*] Pallidum ab effectu vocat. Nam lacus eſt Campaniæ propter tetrum odorem creditum limen inferorum. dictum tradit Lucret. l. 6. quia ſit contrarius volucribus, quod & Iſacius in Lycophron. probat; nam Græcis ἄορνος. præter cycnos nullæ in eo audent lavari, quod omnes emoriantur, vel tantum ſupervolantes: tantâ eſt graveolentiâ, auctore Ariſtotele de admirand. audition. num. 89. Virgilio, Strabone l. 6. & aliis. Plinius ſimilem eſſe ſcribit in Epiro: ſed noſter hic nobilior, Bajis contiguus intra Lucrinum ſinum. quondam Styga vocatum recte colligitur ex Silio l. 12. *Ille, olim populis dictum Styga, nomine verſo, Stagna inter celebrem nunc mitia monſtrat Avernum.* plura pete ab Euſtathio, in Odyſſ. κ' locum illum ἔνθα μὲν εἰς Ἀχέροντα. *Delrius.* *Tænarei ſpecus,*] Herc. Fur. v. 586. *Farnabius.* Apollonii Schol. lib. 1. ex Pherecyde ἐν τῇ θ'. ſcribit Elatum Icari filium duxiſſe Erimedam Damaſilei filiam, & ex eâ genuiſſe Tænarum, à quo dicatur Tænarus, urbs, promontorium & palus: ſed poſtea addit Ταίναρον promontorium Laconiæ à Tænaro Neptuni filio nuncupatum. Valer. Argon. lib. 1. Tænarum vocat *ſemper patentem*, ſcilicet umbris deſcendentibus. ſitum, ceteraque eo ſpectantia fuſius reliquis deſcribit Papinius lib. 2. Thebaid. Et deſcribitur etiam eleganter à Seneca in Hercul. Fur. à verſ. 661. *Delrius.*

1202. *Miſeris grata*] Quæ ærumnarum oblivionis artem docet. Herc. Fur. verſ. 679. *Farnabius.* *Lethes,*] Lethe fluvius inferorum, cujus potus umbris præteritarum rerum oblivionem inducere putabatur. ideo miſeris grata. Eſt & Lethes ſeu Lethe fluvius Hiſpaniæ Straboni ac aliis, à quibus etiam Limius & Limæa videtur dici: Salluſtius, & Mela, & Plinius, *fluvium Oblivionis* vocant. Epitoma Livii, *Oblivionem.* de eo Silius lib. 1. -- *lucentes volvit arenas. Inferna populis referens oblivia Lethes.* Delrius. *Torpentes*] Cocytus. Herc. Fur. v. 685. & Styx. Ibid. verſ. 712. *Farnabius.*

1204. *Nunc adeſte*] Iuſtius in me quam nuper in Hippolytum. *Idem.*

1205. *Proteus*] Oceani & Tethyos filius, phocarum paſtor & cuſtos. *Idem.*

1206. *Ovantem*] Modo lætantem. *Idem.*

1207. *Iræ facilis*] Exaudiendo vota. *Idem.*

1210. *Sce-*

Segregem ſparſi per agros : quique dum falſum nefas
Exſequor vindex ſeverus, incidi in verum ſcelus.
Sidera & manes, & undas ſcelere complevi meo.
Amplius ſors nulla reſtat; regna me norunt tria.
In hoc redimus? patuit ad cœlum via,
Bina ut viderem funera, & geminam necem?
Cœlebs & orbus, funebres una face
Ut concremarem prolis ac thalami rogos?
Donator atræ lucis, Alcide, tuum
Diti remitte munus. ereptos mihi
Reſtitue manes. impius fruſtra invoco
Mortem relictam. crudus, & leti artifex,
Exitia machinatus inſolita, effera,
Nunc tibimet ipſe juſta ſupplicia irroga.
Pinus coacto vertice attingens humum

Cœlo

GRONOVII.

1210. *Sceleſtus incidi in verum nefas.*] Indignatur Gruterus eſſe, qui pro egregio habeant, quod in ſuis codd. invenere, *verum ſcelus.* vocem enim illam hic ferri non debere, niſi auferamus omnem item loci hujus elegantiam. Flor. tamen: *quique dum falſum nefas Exſequor vindex ſeverus, incidi in verum ſcelus.*

1213. *In hoc redimus? patuit ad cœlum*] Delrio placet Venet. & Herpib. lectio, *in cœlum.* ſi tamen initio verſus *Ad* pro *In* ſcribatur: *Ad hoc redimus? patuit in cœlum via.* Non nobis. De ira lib. 2. 26. *Alius non in hoc, ut te offenderet, fecit.* Ad Marciam cap. 16. *quos in hoc mihi videtur interim violare fortuna, ut ſic quoque humano generi proſint.*

VARIORUM.

1208. *Nova natum*] Nam filius abſens patris votis, in ſolo ſali monſtro, auriga propriis equis periit. *Farnabius.*

1209. *Segregem*] Separatum, ſolum. *Idem.* Hac voce Seneca Philoſophus utitur, item Aſconius, Prudentius, Sidonius, alii. *Delrius.*

1210. *Nefas.*] Omnes vet. libri, præter Moguntinum, *Scelus.*

1211. *Sidera & Manes, & undas*] Propter temeritatem meam pater dejecit ſe in mare ſuprà verſ. 1160. ad inferos deſcendi comes Pirithoi adulteri, jamque terram pollui nefaria filii innocentis cæde. *Farnabius.*

1214. *Bina*] Filii & uxoris? *Idem.*

1215. *Cœlebs*] Filio & conjuge privatus. *Idem.*

1217. *Donator*] Herc. Fur. 805. ſuprà verſ. 840. *Idem. Atra*] Funeſtæ & miſeræ. *Idem. Alcide,*] Dederat Herculi petenti Theſeum reducendum Pluto, ut narrat Theſeus Hercul. Fur. act. 3. de quo intelligendum quod Ariſtides ſcripſit, Orat. in Minervam, Minervæ auxilio quendam ab Hercule ex inferis reductum. *Delrius. Tuum*] Triſtior enim mihi ſupereſt vita quàm mors & inferi. *Farnabius.*

1220. *Crudus,*] *Hæc ad ſe.* Idem.

1221. *Exitia*] Quæ filio injuſte machinatus es. *Vel*, quæ tyrannis latronibuſque inflixiſti ut in ſequentibus: & vide quæ ad verſ. 226. Hercul. Fur. *Idem.*

1223. *Pinus*] Suprà verſ. 1164. *Idem.*

Cœlo remiſſum findat in geminas trabes,
Mittarve præceps ſaxa per Scironia.
Graviora vidi, quæ pati cluſos jubet
Phlegethon, nocentes igneo cingens vado.
Quæ pœna maneat memet & ſedes, ſcio.
Umbræ nocentes cedite, & cervicibus
His, his repoſitum degravet feſſas manus
Saxum, ſeni perennis Æolio labor.
Me ludat amnis ora vicina alluens.
Vultur relicto tranſvolet Tityo ferus,
Meumque pœnæ ſemper accreſcat jecur.
Et tu mei requieſce Pirithoi pater.
Hæc incitatis membra turbinibus ferat
Nuſquam reſiſtens orbe revoluto rota.
Dehiſce tellus; recipe me dirum chaos,
Recipe: hæc ad umbras juſtior nobis via eſt.
Gnatum ſequor: ne metue, qui manes regis;
Caſti venimus. recipe me æterna domo

Non

GRONOVII.

1225. *Mittarque præceps*] Florent. *Mittarve.* Eſt enim aliud genus pœnæ, quam quod præcedens deſignat verſus.

1231. *Senis perennis Æolii labor:*] Melius Flor. *ſeni perennis Æolio labor.* præſertim quum aures radat repetitus ſonus.

1237. *Nunquam reſiſtens*] Florent. *Nuſquam reſiſtens.*

1239. *Hac ad umbras juſtior nobis via eſt.*] Quam quæ Hippolyto, inquiunt. Immo, quam cum eo profectus ſum miles audacis proci.

VARIORVM.

1225. *Scironia,*] Sup. v. 1020. *Farnabius.*

1126. *Graviora*] Et tamen his graviora apud inferos vidi ſupplicia quæ merui, & quæ me manent. *Idem.*

1227. *Phlegethon,*] Thyeſt. v. 73. *Id.*

1231. *Senis*] Siſyphi fil. Æoli. hic apud inferos hac pœna damnatus, ut ſaxum ingens ad ſummi montis verticem volvat, quod repente dilabitur *Aut petis aut urges rediturum Siſyphe ſaxum. Idem.*

1232. *Amnis*] Eridanus, infernalis fluvius, in quo Tantalus. Herc. Fur. verſ. 751. *Idem.*

1233. *Tityo ferus,*] Qui, cum Latonæ ſtuprum inferre conaretur, Apollinis telis confixus ad inferos demiſſus eſt, ubi humi per novem jugera exporrectus, jecur immortale, utpote cum Luna ad pœnas renaſcens, vulturi depaſcendum præbet. *Idem.*

1235. *Mei*] *Emphaſin habet*, mihi chari Pirithoi pater, id eſt, Ixion. *Idem.*

1236. *Hac incitatis*] Vt Ixionis. vid. Herc. Fur. v. 749. *Idem.*

1238. *Chaos,*] Herc. Fur. verſ. 609. & Thyeſt. verſ. 820. *Idem.*

1239. *Hac ad umbras juſtior*] Quam quæ Hippolyto. *Idem.*

1241. *Caſti venimus.*] Non ut olim rapturi Proſerpinam cum Pirithoo. *Idem.*

1249. *Fa-*

Non exiturum. non movent Divos preces:
At ſi rogarem ſcelera, quam proni forent!
Chor. Theſeu, querelis tempus æternum manet.
Nunc juſta gnato ſolve, & abſconde ocius
Diſperſa fœde membra laniatu effero.
Theſ. Huc, huc reliquias vehite cari corporis,
Ponduſque, & artus temere congeſtos date.
Hippolytus hic eſt? crimen agnoſco meum.
Ego te peremi. neu nocens tantum ſemel
Soluſve fierem, facinus auſurus parens;
Patrem advocavi. munere en patrio fruor.
O triſte fractis orbitas annis malum!
Complectere artus, quodque de gnato eſt ſuper,
Miſerande mœſto pectore incumbens fove.
Disjecta genitor membra laceri corporis
In ordinem diſpone, & errantes loco
Reſtitue partes. fortis heic dextræ locus;
Heic læva frenis docta moderandis manus
Ponenda. lævi lateris agnoſco notas.
Quam magna lachrimis pars adhuc noſtris abeſt?
Durate trepidæ lugubri officio manus,
Fletuſque largos ſiſtite arentes genæ,

Dum

GRONOVII.

1249. *Facinus agnoſco meum.*] Flor. *crimen agnoſco meum.* Perinde eſſe oſtendit Martialis lib. 2. epig. 94. *O magnum facinus crimenque deorum.* Sed poſterius hic haud dubie gratius, quia proxime ſequitur alterum.

1258. *Fortis heic dextræ locus; Heic læva frenis*] Sane rariores ſic, ſed & emendatiores, ut Etruſcus & Voſſianorum optimus, quo ſolo utimur. Itaque Pall. ad unum omnes cum ſuo, *fortis hic humeri locus, Hic dextra,* nihil nos exorant.

VARIORUM.

1242. *Non exiturum.*] Vt nuper cum Hercule. *Farnabius.*

1243. *Scelera,*] Quod feci in tertio voto contra filium. ſup. 910. quam faciles exaudirent? *Idem.*

1245. *Iuſta*] Exequias debitas. *Id.*

1248. *Ponduſque,*] Neque enim formam habent. *Idem.*

1252. *Patrem*] Neptunum à quo compreſſa Æthra, cum ex Ægeo non conciperet, Theſeum peperit. Plutarch. in Theſeo. *Idem.*

1253. *Fractis*] Ætate & ærumnis. *Id.*

1254. *Eſt ſuper*] Supereſt, reſtat. *Anaſtrophe.* Idem.

1261. *Quam magna*] Multi enim artus, multæ corporis particulæ abſunt, quæ ſi poſthac inventæ fuerint, cum lacrymis mihi componendæ ſunt, ſic infrà verſ. 1269. *ſæpe efferendus.* Idem.

1265. Hoc

Dum membra gnato genitor annumerat ſuo,
Corpuſque fingit. hoc quid eſt forma carens,
Et turpe multo vulnere abruptum undique?
Quæ pars tui ſit dubito, ſed pars eſt tui.
Heic heic repone; non ſuo, at vacuo loco.
Hæcne illa facies igne ſidereo nitens,
Inimica flectens lumina? huc cecidit decor?
O dira fata! numinum ô ſævus favor!
Sic ad parentem gnatus ex voto redit?
En hæc ſuprema dona genitoris cape,
Sæpe efferendus. interim hæc ignes ferant.
Patefacite acerba cæde funeſtam domum,

Mopſo-

GRONOVII.

1265. *Hoc quidem eſt forma carens,*] Florent. *hoc quid eſt forma carens*, per interrogationem. Dein dubitat Delrius, num melius antiqui codd. *abruptum* habeant. Gruterus, qui codices iſtos vix exſtare credidit, quum omnes ſuos conjuraſſe in illud *ambeſum* videret, reſpondet: mea opinione pejus. Verbum ſane videtur hoc elegantius: tamen *abruptum* & Voſſianus & princeps codicum. Poſſis & argutari, *ambeſum* proprie, quod ſenſim & paullatim circumroſum eſt: ut apud Virgilium *ambeſa menſa*, & *ambeſa flammis robora*: non quod uno & violento impetu ablatum abſtractumque eſt, ut hoc, quicquid eſt, fingitur, artuum.

1271. *Numinum! O ſævus furor!*] Longe melius Flor. *O dira fata! numinum ô ſævus favor!* Intelligit ſua vota diis exaudita malignis, ut loquitur Iuvenalis.

1273. *En hæc ſuprema vota*] Lipſianus & Mogunt. *dona*. Obſtrepunt rurſus Pall. in quorum gratiam Grutero non libuit tantum majeſtatis tribuere teſti unico. nam, ut dixi, Moguntinum illum exſtare vix credidit. At ſic Flor. quoque & Voſſianus. Et mortuo non conferebantur *vota* (nemo enim tam male ominata conciperet, utique pater filio) ſed *dona*. Explicant; Hæc funeri tuo ſoluta exſequiarum juſta: ſeu potius, En quali dono complevit mihi votum ſupremum Neptunus, ut ſæpe ſit efferendus mihi filius. Immo cum his verbis Theſeus aliquid ornatus ſui imponit dilacerato cadaveri, ut ſolebant cara & pretioſa munera conjicere in rogos amicorum. Statius l. 6. Theb. de Lycurgo in funere Archemori: *cuncta ignibus atris Damnat atrox, ſuaque ipſe parens geſtamina ferri, Si damnis rabidum queat exſaturare dolorem.* Suetonius Iulio cap. 84.

VARIORUM.

1265. *Fingit.*] Componit. Et hoc vere eſt mortuum componere. *Farnab.*

1265. *Hoc quidem*] Membrum. *Idem.*

1268. *Non ſuo,*] Deeſt enim pars, quæ proprium locum ſuppleat. *Idem.*

1269. *Hæc illa facies, &c.*] Facies ſideribus ſimilis, tribuitur Heroïbus, ut hoc loco Hippolyto, apud Apollonium Polluci, de quo dicitur ἑσπερίῳ ἀτάλαντος ἀστέρι. *Fabritius.*

1270. *Inimica*] Etiam novercæ. *Farnabius.*

1271. *Furor!*] Novercæ amor, ira mea. *Idem.*

1272. *Sic ad parentem*] Tam fœde lacer, tam crudeliter laniatus? *Idem.*

1274. *Hæc ignes*] Hæc crementur, comburantur, *pro more ſepeliendi apud veteres.* Thyeſt. 745. *Idem.*

1276. *Mopſo-*

Mopſopia claris tota lamentis ſonet.
Vos apparate regii flammam rogi:
At vos per agros corporis partes vagas
Anquirite. iſtam terra defoſſam premat,
Graviſque tellus impio capiti incubet.

VARIORVM.

1276. *Mopſopia*] Athen. ſuprà verſu 120. *Farnabius.*

1279. *Anquirite.*] Vulgò *acquirite.* Suſpicor expulſum à ſciolis vocabulum vetus, probum, laudatum, *anquirite*; quod ſignificat diligenter, & omnibus excuſſis quærere. eſt quidem ut plurimum judiciale verbum Livio, & ceteris hiſtoricis, oratoribus, legiſlatoribus, ſed tamen ad alia etiam utuntur Lucretius, Salluſtius, Cicero. Vide Gifanii Collectanea Lucretiana. *Delrius.* *Iſtam*] Phædram. *Farnabius.* *Terra defoſſam premat,*] Meminit olim hujus moris Britannicus in Iuven. Sat. 10. Et fortaſſis propterea non lapidibus, lignis, aut ceſpitibus, quos repererant inſepultos, contegebant, ſed Græci quidem ter pulverem injiciebant, teſte Euſtathio; Romani verò, Varrone auctore, levem terræ glebam. Vide Muretum l. 10. var. lect. c. 19. Lambinum ad Horatii l. 2. Od. 28. Lud. Guicciardinum lib. 1. & 2. de Funerib. *Delrius.*

1280. *Graviſque*] Cui male volebant, terram gravem & tumulum oneroſum precabantur veteres, quò anima, quam ſepulchro una cum corpore condi credebant, depreſſa ad beatorum ſedes tarde aut ægre devolaret, atque ægre ultro citroque ad ſepulchra commearet in ſolemnibus funeris. ut contra, cui bene volebant *tenuem & ſine pondere terram precabantur*, *levem ceſpitem aut cippum, ut molliter oſſa cubarent.* Farnabius.

L. AN-

L. ANNÆI SENECÆ

* OEDIPUS.

DRAMATIS PERSONÆ.

OEDIPUS. IOCASTA. CREON. CHORUS. THEBANORUM. TIRESIAS. MANTO. SENEX. PHORBAS. NUNCIUS.

ARGVMENTVM.

Graſſante Thebis dira peſtilitate mittitur Delphos Creon conſulturus Apollinem. refert expiandam Laii necem interfectoris exilio. qui cum ignoraretur, Tireſias fruſtra extiſpicia aggreſſus, per Necromantiam Laii umbra evocata intelligit ipſum eſſe regem Oedipum. Negat primum ille, ſed poſtea diſquirens, invenit ſe filium eſſe Laii, quem interfecerat, & Iocaſtæ, quam uxorem duxerat. Effoßis itaque præ pudore atque ira oculis in exilium abit. & Iocaſta ſe gladio confodit.

ACTVS

VARIORVM.

* OEdipus.] Invenio Oedipum tragœdiam compoſuiſſe apud Græcos Æſchylum, Sophoclem, Euripidem, Lycophronem, Philoclem Athenienſem, Xenoclem (qui ea fabula, teſte Æliano, vicit Euripidem) & Diogenem Cynicum: Suidas verò illam Diogeni Oenomao aſcribit. Aſconius tradit Iulium Cæſarem Latinam quandam tragœdiam Oedipi nomine inſcripſiſſe. Athenæus l. 6. Eubulum ἐν Οἰδίποδι citat, quæ comœdia fuit. Porrò hac fabula multa noſter ex Sophoclis Oedipo tyranno accepit, nonnulla etiam fortaſſis ex Silanionis Iocaſta. etenim in ea tragœdia Iocaſtæ mors, quemadmodum & in hac, repræſentabatur, teſte Plutarcho. *Delrius.* Tragœdia præclara. minor quam inventoris tamen. Notent ſtudioſi, ſolam hanc inter Romanas τὴν πεπλεγμένην extare. Qualem conſtitutionem abſolutam Ariſtoteles cenſet. Quippe & ſubitam in contrarium mutationem, quam *peripetiam* vocant, & agnitionem habet. Manifeſta peripetia eſt, ubi ſenex Polybum deceſſiſſe nunciat, & Oedipodem ad Corinthiorum regnum invitat. Iſto enim fine cum veniſſet, & jam in tranquillo conſtitutus videretur Oedipus, præter expectationem, contrarium efficitur. Quippe parentem ſuum non fuiſſe Polybum, docetur. Vnde totius rei ſequitur mutatio, & tota fit palam. Hinc agnitio, pars altera, dependet. Ita Iocaſtam agnoſcit. Noſter Epiſodia quæ addidit, cum tam accurate ignem & viſcera deſcribit, ut è ſacris hauſiſſe ea libris videatur, tum prolixa illa νεκυίας ex Homero delineatio, ita pulchra ſunt, ut quamvis habeant vernile & ambitioſum aliquid, potius in hoc laudanda tamen, quam in iſto requirenda videantur. Iocaſta apud Græcum ſimul factum ſuum agnoſcit, & conſpectum hominum nunquam reditura fugit. Nam quis matrem introducere poſt iſta audeat? Hic & poſtea occurrit filio, & ſolari eum audet. Tantum ut acumina aliquot faciat compendii. Chorus primus qui de peſte eſt, idem fere eſt utrobique. Etiam pulcherrimus noſter. In iſto tamen multa, ad quæ ſanus ne aſpiret quidem. *Heinſius.*

Verſ. 1.

ACTUS PRIMUS.

Oedipus de peſtilentiæ ſævitia conqueritur.

OEDIPUS. JOCASTA.

IAm nocte Titan dubius expulſa redit,
Et nube mœſtum ſquallida exoritur jubar,
Lumenque flamma triſte luctifica gerens
Proſpiciet avida peſte ſolatas domos,

Stra-

GRONOVII.

Verſ. 1. *Pulſa dubius effulſit dies,*] Quidni purius ſit germaniuſque: *Iam nocte Titan dubius expulſa redit?* quum ſic quoque ἀμύμων ille Etruſcus. Sed, inquit vir egregius, ambigo, an poſſit dici *dubius Titan*, pro eo, qui non videtur. Faciat: at non ambigimus nos *dubium* hac mente dici omne, quod incertam, dubiam & vix noſcendam ſui ſpeciem faciemque præbet. Sic *dubii montes:* qui jam vix oculis apparent, Lucano lib. 3. *& dubios cernit vaneſcere montes.* Hercule Furente: *Tenuis relicta lucis à tergo nitor, Fulgorque dubius ſolis afflicti cadit.* Sed, ait, aliud *lux*, aliud *Titan.* Scimus: ſed non propterea ſi quid poteſt dici de luce, id omne diſconvenit ſoli. *Sol dubius* eſt nubibus prætentus itaque interpolatus, ut dubium relinquat intuentibus, an hic ſol ſit. Virgilius 3. Æneid. *incertos cæca caligine ſoles.* Ovidius 2. metam. *ut glacies incerto ſaucia ſole.* Livius 9, 42. *Poſtero die, vix dum luce certa.* 41, 2. *Perlucens jam aliquid, incerta tamen, ut ſolet, lux ſpeciem omnium multiplicem intuenti reddens.* Iuvenalis Sat. 5. *Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo ſe Frigida circumagunt pigri ſarraca Bootæ.* Ovidius de peſtilentia Æginam vaſtante: *Principio cœlum ſpiſſa caligine terras Texit, & ignavos incluſit nubibus æſtus.* Pergit: Mox, fateor, non parum inamœne repetitur vox *dies*; verum eodem ſenſu repetitur *nox*, quæ & hic una comparet. Diverſa ratio eſt: nam utrum bella ſit vocis repetitio, an inſuavis, ex ſenſu eſt judicandum. Si verum patimur, ſcribendum & ſecundo verſu, *mœſtus:* ut æque Titan dicatur *mœſtus jubar*, quam *dubius*, quam *triſte lumen gerens.* Sic in Hippolyto: *turbidam frontem gerens Et mœſta vultus.* Ille Titan, inquit, peracta nocte ſic effulgens, ita exortus & comparatus, jam proſpiciet (nam ita quoq; Flor. & Voſſ.) orbatas luce peſtifera domos: & dies palam faciet ſtragem, quam proxima nocte paſſi ſumus. Fruſtra quoque tendunt novem iſti pro ſuo *jam cernet.*

3. *Triſte luctifera gerens*] Non tantum Delrianus N. (hoc eſt, ſi licet dicere, meritus, ut nomen ejus vivat, G. Fabricius) edidit, *luctifica:* ſed & ſic optimi codicum, ſic agnoſcit ſcriptum Bernardinus Marmites in Notis. Hercule Furente Megæra dicitur *luctifica manu*, Hippolyto *vox luctifica.* Et amant ſic terminata hæ tragœdiæ. Sic rurſus in Hercule Furente: *ſuperbifica manu*, & *monſtri colla terrifici.* In Phœniſſis Oedipus *inceſtificus*, *exſecrabilis.* In Hippolyto Phædræ mentem jubet eſſe *caſtificam.* In Medea *ſacrifica preces* & *nidificum ver.* Infrà hac fabula, *tabifica cœli vitia* & *luctificus auſter.*

VARIORUM.

4. *Solatas*] Viduatas, deſtitutas incolis. *Farnabius.*

17. *In-*

Stragemque, quam nox fecit, oſtendet dies.
Quiſquamne regno gaudet? ô fallax bonum,
Quantum malorum fronte quam blanda tegis!
Ut alta ventos ſemper excipiunt juga;
Rupemque ſaxis vaſta dirimentem freta,
Quamvis quieti, verberant fluctus maris:
Imperia ſic excelſa Fortunæ objacent.
Quam bene parentis ſceptra Polybi fugeram,
Curis ſolutus, exul, intrepidus, vagans!
Cœlum deoſque teſtor, in regnum incidi.
Infanda timeo; ne mea genitor manu
Perimatur. hoc me Delphicæ laurus monent,
Aliudque nobis majus indicunt ſcelus.

Eſt

GRONOVII.

17. *Indicant majus ſcelus.*] Vix unus ſibi Comelinus putavit notandum Mſſ. magnam partem & vetuſtam editionem habere: *majus indicant ſcelus*. Quia enim Seneca in ea regione jambum fugit, recte tranſpoſitum putarunt. At nunc diſcas licet non temere fuiſſe: nam optimus ille, *majus indicunt ſcelus*. Verbo quo amat eleganter uti Seneca. De ira 3, 3. *cum aliquis ſit de illuſtribus philoſophus, qui iræ indicat operas.* De benef. 2. 17. *Indixiſti pecuniæ odium.* Epiſt. 51. *Indicendum eſt ulli loco odium?* Epiſt. 55. *Debilitatem nobis indixere deliciæ.* Eſt propriè denuntiare aliquid faciendum vel præſtandum. Quintilianus Inſtit. Or. 7, 4. *Quod item accidit, ſi orbæ nuptias indicant pares gradu, & ſi inter propinquos de idoneo quæratur.* Sed prorſus, ut hîc, Lucanus l. 2. *manifeſtaque belli Signa dedit mundus*, &c. *Indixitque nefas.*

VARIORVM.

5. *Stragemque,*] Cadaverum eorum qui perierunt hac nocte. *Farnabius.*

8. *Vt alta*] *Perflant altiſſima venti.* vid. verſ. 1125. Hippolyt. *Idem.*

12. *Parentis*] Sic enim putabat. Oraculo itaque accepto, fore ut patris à ſe necati thalamos conſcendens fœdaret, Corintho in exilium profugit, cætera vid. v. 243. Thebaid. *Idem.*

14. *In regnum*] Præter ſpem & votum in regnum hoc Thebanum deveni. *Idem.*

16. *Delphicæ laurus*] Oraculum Apollinis Delphici, Laurus autem Apollini ſacra: *Clarii laurus.* μαντικὸν φυτὸν *venturi præſcia Laurus*, in igne crepitans fauſtum portendere, tacita, inauſpicatum credebatur: nec non folia pulvillo ſubjecta credebantur vera conciliare ſomnia, ut & manducata ἀθυσπάζειν, unde vaticinantes dicti ſunt δαφνηφάγοι qua & coronati præcinebant vates, & circa templum Delphicum Lauri copioſe creſcebant. infrà verſ. 228. *Idem.* Duo fuere oracula Delphica, ſine quibus hæc fabula nequit intelligi. prius Laio de liberis ſciſcitanti, redditum in hanc ſententiam: *Poſcere Laium liberos eique filium naſciturum, à quo ipſum necari fata ſanxiſſent. Id enim illi Pelopem imprecatum, ob occiſum à Laio filium.* poſterius accepit Oedipus; hujuſmodi. *Procul à templo Diis inviſa proles abſcede; qui necati à te patris thalamum conſcendes, & tibi ex matre fratres procreabis.* priore territus Laius natum Oedipum, pedibus ferro ignito foratis, feris objici mandavit: poſterioris metu Oedipus Corintho in exilium profugit, & nolens, oraculo fidem fecit. *Delrius.*

18. *Eſt*

Eſt majus aliquod patre mactato nefas?
Prò, miſera pietas! eloqui fatum pudet.
Thalamos parentis Phœbus & diros toros
Gnato minatur, impia inceſtos face.
Hic me paternis expulit regnis timor.
Non ego penates profugus exceſſi meos.
Parum ipſe fidens mihimet in tuto tua,
Natura, poſui jura. cum magna horreas,
Quæ poſſe fieri non putes, metuas tamen.
Cuncta expaveſcò, meque non credo mihi.
Jamjam aliquid in nos Fata moliri parant.
Nam quid rear, quod iſta Cadmeæ lues
Infeſta genti, ſtrage tam late edita
Mihi parcit uni? cui reſervamur malo?
Inter ruinas urbis, & ſemper novis
Deflenda lachrimis funera, ac populi ſtruem,
Inçolumis adſto. ſcilicet Phœbi reus

Spe-

GRONOVII.

18. *Eſt majus aliud*] Flor. *aliquod.* Cæterum neque laudo qui ex cantico hic diverbium faciunt & Iocaſtam Oedipo interfantem ponunt, neque detraxerim notam interrogatoriam, quaſi hoc ſit magis ſtupentis & horrentis quam quærentis, ut loquuntur. Etenim ipſum, quod quærit, eſt ſtupentis & horrentis, mirantiſque ſua ipſius dicta, quæ ſciebat quemvis ſic audientem in primo miraturum, eoque obloquentis ſibi, quod quivis alius ignarus rei dicturus erat vel cogitaturus. Cenſeo autem magnam partem hujus principii Senecam à perſona Oedipi ſola pronuntiari voluiſſe, autequam Iocaſta in proſcenio compareret.

34. *Incolumis adſto. ſcilicet*] Sic non è Meliſſio illo optimo, ſed ex Orteliano Lipſii (notatum ad marginem editionis Andvverpianæ, quod poſtea omiſerunt) introductum eſt, quicum faciunt duo Pall. cæteri, *Incolumis ergo ſcilicet*, ut edebatur. aut, *Incolumis oro ſcilicet.* Moguntinus: *Incolumis ego tu ſcilicet.* Hæc omnia provenerunt ab hominibus temere atque indocte ſupplentibus, quod deerat. Delrius conjicit: *Incolumis ergo tu licet.* Gruterus *Incolumis erro.* Melior natio & vetuſtatis reverentior relegant *τὸ ſcilicet*, verſumque habent curtum: *Incolumis ergo tu Phœbi reus.* Defectus in libris etiam antiquiſſimis ſinceriſſimiſque frequens. Nimirum ſecundam vocem hauſerunt ultimæ literæ vocis primæ, & ſcribendum: *Populi ſtruem Incolumis unus?* Dictum admirando & interrogando per ellipſin verbi ſubſtantivi. Dein: *ergo tu Phœbi reus Sperare poteras.*

VARIORVM.

20. *Thalamos*] Modo verſ. 12. *Farnabius.*

21. *Face.*] Vid. Thebaid. 263. & 507. *Idem.*

23. *Non ego*] Non mutabam ſolum propter ſcelus aliquod admiſſum aut puſillanimitatem; ſed ne quando (ut prædictum erat) naturæ jura violarem per parricidium aut inceſtum. *Idem.*

28. *Iam*

Sperare poteras ſceleribus tantis dari
Regnum ſalubre? fecimus cœlum nocens.
Non aura gelido lenis afflatu fovet
Anhela flammis corda: non Zephyri leves
Spirant: ſed ignes auget æſtiferi Canis
Titan,

GRONOVII.

39. *Sed ignes auget æſtiferi Canis Titan,*] Liber primarius: *igne friget.* Subeſt aliquid, ſive id ſit, *igne fervet*, ſive *igne ſævit.*

VARIORUM.

28. *Iamjam*] Etiam in hac peſte videntur fata magnum aliquod malum mihi machinari, cum mihi uni parcatur. *Farnabius.*

29. *Cadmea*] Thebanæ à Cadmo conditore. *Idem.*

32 *Semper*] Propter continua funera. *Idem.*

34. *Ergo tu*] Quaſi vero Phœbi oraculo in tanta ſcelera damnatus ſalubre regnum ſperare audeam: imo ſcelere meo corruptus eſt aër. *Idem.*

36. *Fecimus*] Scelere. infrà v. 631. & Octav. verſ. 231. *Idem. Cœlum nocens.*] Aër autem corrumpitur à terrenis & inferioribus expirationibus Endemiis. *Idem.* Sequitur peſtis deſcriptio, quales habentur apud Sophoclem in Oedipo tyranno, Thucydidem lib. 2. Lucretium lib. 6. Virg. 3. Georg. Manilium lib. 1. Ovidium 7. Metam. Lucanum lib. 6. Silium lib. 14. Capitolinum in M. Antonino Philoſopho, Herodianum lib. 1. Ammian. Marcellinum libro 19. denique Homerum Iliad. *α.*

37. *Non aura*] Peſtis orta à maligna qualitate ex certa ſiderum configuratione, vel à vehementi temporum tempeſtatumque mutatione, unde qualitatum exuperantiæ & inæqualitates Epidemiæ. quæ omnia cum hic concurrant, gravis eſt peſtilentia. *Farnab.*

38. *Anhela*] Aura non refrigerat corda æſtuantia, ſed & peſtifera aura pariter cum ſpiritu in pulmones hauſta in cor penetrat, quod affectioni præparatum propter plethoram, cacochymiam, vel obſtructionem labefactat arteriarum ſpiritum. *Idem.*

39. *Ignes*] Quin & Sol primam Leonis partem ingreſſus Canis ſidus ardentiſſimum, quod exoritur 29. Gr. Cancri, æſtum & calorem adauget. *Idem. Æſtiferi Canis*] Orto ergo Cane ſeu Sirio hæc peſtis viguit. nam ait, ſolem tunc in Leonem primum ingreſſum. Plinius: *Ardentiſſimo æſtatis tempore exoritur Caniculæ ſidus, ſole primam partem Leonis ingrediente*, lib. 2. cap. 47. mens ergo noſtri; Sed vectus Leone, auget æſtum & calorem canis, flammâ ſuâ nos adurentis. verum id eſt. nam Calpurnius Baſſus tradit, cum Sol ad Sirium acceſſerit, Sirii calorem duplicari, & languore affici corpora. *Sirium* Græce propter flammæ candorem, *caniculam* Latine vocari. inde *dies caniculares* dici. Germanicus, de canicula: *Cum radios Solis tetigit, accenditur æſtu.* Plinius, effectus miros hujus ſideris recenſet lib. 2. c. 40. & lib. 9. cap. 16. multa etiam ex Timoſthene & aliis, Scholiaſtes Apollonii in lib. 2. v. 518. De nomine non convenit, nam ſæpe *canis* cum *caniculâ* confunditur. cum vere differant. nam duo ſidera canum. Vnum canis major: alterum canis minor. *Minor*, vocatur Græco nomine *Procyon* à Manilio libro 5. Firmico lib. 8. cap. 9. Plinio lib. 18. cap. 28. & Avieno in Arati verſione, à Cicerone Latine *Anticanis*, prior enim oritur & majorem prævenit, hic proprie dicitur *Canicula*. *Major*, proprie loquendo appellatur *ἁπλῶς Canis*, idem eſt Sirius, de quo noſter, etſi fortaſſis utrumque ſidus uno nomine complexus ſit. *Delrius.*

45. *Mun-*

Titan, Leonis terga Nemeæi premens.
Deſeruit amnes humor, atque herbas color.
Aretque Dirce. tenuis Iſmenos fluit,
Et tingit inopi nuda vix undâ vada.
Obſcura cœlo labitur Phœbi ſoror;
Triſtiſque mundus nubilo pallet novo.
Nullum ſerenis noctibus ſidus micat:
Sed gravis & ater incubat terris vapor.
Obtexit arces cœlitum ac ſummas domos
Inferna facies. denegat fructum Ceres
Adulta: & altis flava cum ſpicis tremat,

Arente

GRONOVII.

45. *Mundus nubilo pallet novo.*] Mog. *vano*. Lipſianus & Flor. *pallet die.* quod rejicit Gruterus, quia verſu & qui præcedit & qui ſequitur fit mentio noctis, non diei. Vix me contineo, quin recipiam conjecturam Dan. Heinſii: *nubilo pallet Iove.* id eſt, aëre. Ovid. l. 13. *Cretam tenuere locique Ferre diu nequiere Iovem.* Horatio: *manet ſub Iove frigido Venator.* Id interpretatus eſt aliquis aut evanidis quibuſdam ductibus librarius antiquiſſimus eſſe credidit *die.*

49. *Ceres, Adulta & altis flava cum ſpicis cremat*] Hac diſtinctione putant viri docti ſe rem factam habere. Ipſa Ceres, inquit ὁ δεῖνα, jam adultum & altum & flavum culmum cum ipſis ſpicis ſuccendit & adurit. Cereri ut video exedundum eſt, quod Phœbus intrivit. Gruterus cautius, ut minus appareat vitium & ſcripturæ hujus & interpretationis: Ceres omiſit curam ſegetum, atque ea, quæ jam adolevere, ſuffocantur ab æſtu: atque iſtud quia jam placuerit uni, ait ſe tanto magis amplecti tali ſuffultum tibicine. At quis pati poteſt, *adulta & flava cum ſpicis*, ſic dici, ut frumenta intelligantur? Nihil ſani. Scribe: *denegat fructum Ceres Adulta: & altis flava quum ſpicis tremat, Arente culmo triſtis emoritur ſeges. Ceres adulta* (quod inepte dictum putabat Gruterus) eſt eadem quæ *flava ſeges*, ipſæ fruges jam fœnus promittentes agricolis. Et etſi adoleverint, & jam flaventes pondere atque aura tremulos vibrent culmos, nimio vapore ſideris æſtivi culmis areſcentibus ſeneſcunt & emoriuntur. Naturaliter evenit, ut quum ſpicea meſſis inhorruit, verbo Virgilii, licet vix ulla ſpirante aura leniter agitetur & ſe motitet, gravidas ſpicas ſuſtinentibus longis & gracilibus culmis. Homerus: Ιλ, β. Ὡς δ' ὅτε κινήσῃ ζέφυρος βαθὺ λήϊον ἐλθὼν Λάβρος ἐπαιδίζων. Et, Ιλ. ψ. ὡσεί τε περὶ σαχύεσσιν ἐέρση Ληΐου ἀλδήσκοντος, ὅτε φρίσσουσιν ἄρουραι. Herc. Fur. *adulta leni fluctuat zephyro ſeges.* Ovid. 4. faſt. *Et tremat in ſumma lene cacumen humo.* Manilius lib. 1. *Hirta figuratur tremulo ſub lumine Meſſis.*

VARIORVM.

40. *Leonis*] Hercul. Fur. verſ. 225. *Farnabius.*

41. *Deſeruit*] Vnde & ſtella fulgida in Canis ſidere Sirius dicitur nonnullis, à Σειριᾶν, id eſt, ſiccare, arefacere, quod aliis ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι. quod canes præ ſiti hiſcere faciat. *Idem.*

42. *Dirce.*] Hercul. Fur. verſ. 915. Theb. v. 20. & v. 126. *Idem. Iſmenos*] Iſmenos de quo in Hercul. Fur. v. 333. fluit tenuis. *Idem.*

44. *Phœbi ſoror;*] Luna. *Idem.*

45. *Triſtiſque mundus*] Cœlum. ut Hercul. Fur. verſ. 18. & alibi non raro. *Idem.*

47. *Sed gravis, &c.*] Tenebræ in-

 fer-

Arente culmo ſterilis emoritur ſeges.
Nec ulla pars immunis exitio vacat:
Sed omnis ætas pariter & ſexus ruit,
Juveneſque ſenibus jungit, & gnatis patres
Funeſta peſtis. una fax thalamos cremat:
Fletuque acerbo funera & queſtu carent.
Quin ipſa tanti pervicax clades mali
Siccavit oculos: quodque in extremis ſolet,
Periere lachrimæ. portat hunc æger parens
Supremum ad ignem: mater hunc amens gerit;
Properatque, ut alium repetat in eundem rogum.
Quin luctu in ipſo luctus exoritur novus,
Suæque circa funus exequiæ cadunt.
Tum propria flammis corpora alienis cremant.
Diripitur ignis. nullus eſt miſeris pudor.
Non oſſa tumuli ſancta diſcreti tegunt.
Arſiſſe ſatis eſt. pars quota in cineres abit?
Deeſt terra tumulis. jam rogos ſilvæ negant.

Non

GRONOVII.

61. *Vt alium regerat in eundem*] Et hic cum Lipſiano optimus codex: *ut alium repetat in eundem rogum.* Sic Hercule Furente Charon: *onere vacuam littori puppem applicans Repetebat Umbras.* nempe in ſuam cymbam. Suetonius Octavio: *Trajecto in Siciliam exercitu, cum partem reliquam copiarum continenti repeteret.*

VARIORUM.

fernales. vide Hercul. Fur. verſ. 703. *Farnabius.*

49. *Denegat*] Segetes jam ſpicatæ ardore exareſcunt & rubigine torrentur. *Idem.*

54. *Iuveneſque ſenibus*] Lucretius, *Exanimis pueri ſuper exanimata parentum Corpora nonnunquam poſſes, retroque videre Matribus aut patribus natos ſuper edere vitam.* Delrius.

55. *Vna*] Eodem rogo cremantur maritus & uxor. *Farnabius.*

56. *Fletuque*] Nemo ſupereſt qui defleat funera. *qui lacryment deſunt.* Idem

58. *Siccavit*] A vehementi morbi incendio; ſive quod jam malis obdurati, cum lacrymas inter ſymptomata & notas peſtis ponant medicorum filii. *Idem.*

59. *Parens*] Pater & ipſe æger. *Idem.*

60. *Supremum*] Rogum. *Idem.*

63. *Suæque circa*] Qui funus curabant, ſequebanturque, in ipſo officio efferendi moriuntur. *Farnabius.*

64. *Alienis*] Alteri cadaveri incenſis. *Et jam reverentia nulla eſt, Deque rogis pugnant, alieniſque ignibus ardent.* Idem.

66. *Non oſſa*] Singulis tumulis urniſve non conduntur ſancto ritu ſinguli. *Idem.*

67. *Arſiſſe*] Vſtulata tantum ſunt corpora non cinefacta. *Idem.*

68. *Deeſt*] *Nec locus in tumulos, nec ſufficit arbor in ignes.* Idem.

83. Quo-

Non vota, non ars ulla correptos levant.
Cadunt medentes. morbus auxilium trahit.
Affuſus aris ſupplices tendo manus,
Matura poſcens fata, præcurram ut prior
Patriam ruentem: neve poſt omnes cadam;
Fiamque regni funus extremum mei.
O ſæva nimium numina! ô fatum grave!
Negatur uni nempe in hoc populo mihi
Mors tam parata? ſperne letali manu
Contacta regna. linque lachrimas, funera,
Tabifica cœli vitia; quæ tecum invehis
Infauſtus hoſpes; profuge jamdudum ocius
Vel ad parentes. *Joc.* Quid juvat, conjux, mala
Gravare queſtu? regium hoc ipſum reor,
Adverſa capere: quoque ſit dubius magis
Status, & cadentis imperii moles labat;
Hoc ſtare certo preſſius fortem gradu.
Haud eſt virile, terga Fortunæ dare.
Oed. Abeſt pavoris crimen ac probrum procul,
Virtuſque noſtra neſcit ignavos metus.
Si tela contra ſtricta, ſi vis horrida
Mavortis in me rueret; adverſus feros
Audax gigantes obvias ferrem manus.
Nec Sphinga cœcis verba nectentem modis

GRONOVII.

83. *Quoque ſit dubius magis*] Manus illuſtris: Forte, *ſit*. Vix putem neceſſe.

VARIORUM.

70. *Cadunt*] *Inque ipſos ſæva medentes Erumpit clades, obſuntque autoribus artes.* Farnabius. *Auxilium*] Auxiliatorem, medicum. *Idem.*

71. *Affuſus*] Ego itaque (inquit) advolutus ad aras ſupplex. *Idem.*

77. *Tam parata?*] Tam ad manum cæteris. *Idem.*

79. *Tabifica*] Suprà verſ. 36. *Idem.*

81. *Vel ad parentes.*] *Emphaſis.* Si non aliò patet miſero profugium, vel ad Polybum & Meropem profuge *quos ſuos eſſe putabat parentes.* ſuprà verſ. 12. & Theb. verſ. 245. *Idem.*

82. *Regium*] Virtutem ego maximè regiam puto æquanimitatem & ad res adverſas bene præparatum pectus. *Idem.*

85. *Stare certo*] Metaph. à militibus, quibus loco in acie occupato cedere eſt inglorium. *Idem.*

91. *Gigantes*] Fuerint gigantes necne, diſputant Hieronymus Magius in Miſcellaneis, & Ioannes Goropius in Originibus. *Delrius.*

92. *Cæcis*] Ποικιλῳδὸν Σφίγγα. Theb. verſ. 120. *Farnabius.*

Fugi. cruentos vatis infandæ tuli
Rictus, & albens oſſibus ſparſis ſolum.
Cumque è ſuperna rupe, jam prædæ imminens,
Aptaret alas verbere, & caudam movens,
Sævi leonis more, conciperet minas,
Carmen popoſci. ſonuit horrendum. inſuper
Crepuere malæ: ſaxaque impatiens moræ
Revulſit unguis, viſcera expectans mea.
Nodoſa ſortis verba, & implexos dolos,
Ac triſte carmen alitis ſolvi feræ.

Joc.

GRONOVII.

93. *Cruentos peſtis infandæ tuli*] Lipſianus & Florent. recte *vatis*. Ovidius lib. 7. *& præcipitata jacebat Immemor ambagum vates obſcura ſuarum*. Sophocles Oedipo Tyranno: Ὅς γ' ἐξέλυσας ἄστυ Καδμεῖον μολὼν Σκληρᾶς ἀοιδοῦ δασμὸν ὃν παρεῖχομεν.

95. *Cumque è ſuperba rupe,*] Quod ex quibuſdam notat Delrius *ſuperna*, præfert optimus librorum. Et profecto nihili vulgatum eſt, utcumque fuerint, qui interpretarentur.

96. *Aptaret ales verbera, & caudam*] Lipſius de conjectura: *Aptaret alas, verbera & caudæ movens*. Scriverius: *Aptaret alas, verbera & caudam*. Utrumque editum, cum exſtaret indubitatum Scaligeri: *Aptaret alas verbere, & caudam movens*. Silius lib. 2. *nova tegmina latis Aptat concutiens humeris*.

97. *Concuteret minas;*] Florent. ut olim editum, & Delriani, *conciperet minas*, ut *concipere verba, concipere preces, concipere jusjurandum, conceptis verbis jurare* dicimus. Notaverat Delrius, ſe non mutare, etſi Venet. & Herb. *concuteret*, & notum leones ſeipſos cauda flagellare, ut iram ſtimulent: cum ſubito agmen inſidorum codicum per Gruterum interpolavit impreſſos, cum egregia nota. Concurſu caudæ minas ſibi ipſi excitabat Sphinx, jam quaſi ſopitas, ut in ſilice flammæ. Sic neceſſe habent illudere ingenio ſuo, qui omnes nugas volunt interpretari.

VARIORUM.

94. *Albens*] Interfectorum, qui ænigma non ſolviſſent. *Farnabius.*

95. *Prædæ*] Mihi quem ſperabat prædam. *Idem.*

97. *Sævi leonis more,*] *Qui viſo cominus hoſte Subſedit dubius, totam dum colligit iram: Mox ubi ſe ſævæ ſtimulavit verbere caudæ, &c.* Idem.

99. *Crepuere*] Frendebat. *Idem.*

102. *Ac triſte carmen*] Scilicet: Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τετράπον, οὗ μία φωνή. Καὶ τρίπον, ἀλλάσσει δὲ βοὴν μόνον ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν Ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα, καὶ κατὰ πόντον· Ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐπειγόμενον ποσὶ βαίνῃ, Ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ. id eſt: *Eſt bipes, eſt quadrupes in terris (ſolaque vox huic) Atque tripes: mutat vocem ſolum, omnia campis Inter quæ ſerpunt, quæ cælo & fluctibus errant. Aſt ubi contendit pedibus jam pluribus; illi Deficiunt vires, & lentis robora nervis.* Delrius. *Alitis*] Sphingem Echidnæ & Typhonis filiam fabulantur, corpus canis, vultum puellæ, vocem humanam, alas avium, pedes leoninos habuiſſe; &, obſeſſo monte Sphincio, Thebanis ænigmata propoſuiſſe, quæ qui explicare non poterant, occidere ſolitam. cum vero ſuum ſolviſſet Oedipus; adeo ægre id monſtrum tuliſſe, ut ſe de ſaxo præceps jecerit. copioſè iſta narrant Apollodorus lib. 3. Biblioth. Higynus in Fab. cap. 151. & Palæphatus, qui docet ex hiſtoria natam

Ioc. Quid ſera mortis vota nunc demens facis?
Licuit perire. laudis hoc pretium tibi
Sceptrum, & peremptæ Sphingis hæc merces datur.
Oed. Ille ille dirus callidi monſtri cinis
In nos rebellat. illa nunc Thebas lues
Perempta perdit una. jam ſupereſt ſalus,
Si quam ſalutis Phœbus oſtendit viam.

VARIORUM.

tam fabulam, ut & Strabo lib. 9. Sphingem facetè Anaxilas, in Iuvencâ, apud Athenæum, lenæ typum eſſe contendit, alludens ad ænigma paullo ante aſſcriptum. *Delrius.* *Solvi*] Docui de homine intelligendum, qui *infans*, quadrupes; *vir* bipes; *decrepitus*, aſſumto ſcipione tripes. *Farnabius.*

103. *Quid ſera*] Si ita vitæ pertæſum eſſet, expeditam tamen mortem tunc effugere voluiſti; cur nunc regno hoc meque ipſa potitus præmiis, mortem optas? *Idem.*

104. *Licuit perire.*] Amiſiſti occaſionem fortiter occumbendi, cum ænigma Sphingis ſolviſti. nunc incaſſum optas mortem. capillatâ fronte, occaſio: præterire ſiviſti, occipitium calvum non potes prehendere. *Delrius.*

105. *Hæc merces*] Se oſtendit. nam Iocaſta, & cum illa regnum, merces interemtæ feræ. *Idem.*

106. *Ille*] Peſte hac pœnas repoſcit quod tum non perierim. *Farnabius.*

107. *Lues*] Sphinx. *Idem.*

109. *Phœbus*] Solam ſedandæ peſtilitatis ſpem (ſi qua ſit) expectamus ab Apolline, cujus oracula ſciſcitatum miſſus eſt Creon. ſed & ipſe Apollo λοίμιος, ἰήϊος, ἀκέσιος. Sol enim aëra rarefacit & expurgat. *Idem.*

CHORUS.

Luis gravitatem deplorat Chorus è Thebanis.

Sapphici, & Anapæſtici, & in fine Jambici.

OCcidis Cadmi generoſa proles
Urbe cum tota. viduas colonis
Reſpicis terras, miſeranda Thebe.
Carpitur leto tuus ille, Bacche,
Miles, extremos comes uſque ad Indos,
Auſus Eois equitare campis,
Figere & mundo tua ſigna primo.
Cinnami ſilvis Arabes beatos

Vi-

GRONOVII.

117. *Cinnamis ſylvas Arabum beatas*] Melius Florentiæ: *Cinnami ſilvis Arabes beatos.* Vt Horatio: *parvoque beati*, & Statio: *Parvi beatus ruris honoribus.* Mox ſcripti illi ad unum omnes, qui habent, *Terga converſi*, ad unum omnes hic certe ineptiunt: neque ex ea ſcriptura conjectandum. *Fallacis* in optimo eſt & Voſſiano. Ita autem explico: *& verſas ſagittas equitis Parthi, terga metuenda fallacis.* qui fallit decipitque homines dato tergo, ſic vincere putantes, quum ea ipſa terga ſeu fugæ Par-

Vidit, & verſas equitis ſagittas,
Terga fallacis metuenda Parthi.
Littus intravit pelagi rubentis.
Promit hîc ortus, aperitque lucem
Phœbus, & flamma propiore nudos
Inficit Indos.
Stirpis invictæ genus interimus.
Labimur ſævo rapiente fato.
Ducitur ſemper nova pompa Morti.
Longus ad manes properatur ordo
Agminis mœſti, ſerieſque triſtis
Hæret; & turbæ tumulos petenti
Non ſatis ſeptem patuere portæ.
Stat gravis ſtrages, premiturque juncto
Funere funus.
Prima vis tardas tetigit bidentes;
Laniger pingues male carpſit herbas.

Colla

GRONOVII.

Parthorum maxime ſint metuendæ. *Gronovius.*

VARIORVM.

110. *Cadmi*] Thebani. Hercul. Fur. verſ. 914. & verſ. 259. *Farnabius.*

112. *Thebe.*] *Vſitatior pluralis, Thebæ.* Sed & nomen ſumpſiſſe à veteri illa Thebe Ægyptia, unde Cadmum oriundum aſſerunt nonnulli, potius crediderim, quam à Theba, Promethei vel Aſopi filia. *Idem.*

116. *Primo.*] Orienti. *Idem.*

117. *Cinnamis*] Aliiſque aromatum ſpeciebus. *Farnabius. Silvas beatas*] Felicis Arabiæ. *Idem.*

119. *Terga fallacis*] Thyeſt. v. 383. *Id.*

120. *Rubentis.*] Hercul. Fur. v. 902. & Thyeſt. v. 370. unde Bacchus vitem in Græciam tranſtulit. *Idem.*

122. *Propiore*] Vide quæ ad verſum 600. Thyeſt. *Idem.*

124. *Stirpis*] Milites Bacchi Indiæ victoris. vel pubes Martia ab Harmonia Martis filia Cadmi uxore. vel Spartis oriundi, quos ſocios in urbe condenda Cadmus ſumpſit. *Idem.*

130. *Septem*] Extra urbem enim efferebantur, urebantur, ſepeliebantur. *Idem.* Quarum apud Pauſaniam in Bœot. hæc nomina: Electrides, Prœtides, Netides, CrenϾ, Ogygiæ, Homoloides. *Delrius.*

131. *Stat*] Longe lateque patet ſtrages. plenus eſt ſtratis cadaveribus locus. *Farnabius.*

132. *Funere funus.*] Lucret. *Idque vel in primis cumulabat funere funus.* Delrius.

133. *Prima*] Pecudes prius inficiuntur peſte quam homines, quia dejectæ ad paſtum & in terram pronæ τὺς νοσώδεις ἐκεῖθεν ἀτμὺς trahant. & ex his primum quibus odorandi præſtantia, ut canes & muli: οὐρῆας καὶ πρῶτον ἐπῴχετο καὶ κύνας ἀργύς. *vel etiam* quod iis cerebri major caliditas, quam homini. Ovid. 7. Metam. *Strage canum primo volucrumque aviſque boumque, Inque feris ſubiti deprenſa potentia morbi.* Farnabius.

134. *Male*] In ſuam perniciem. *Id.*

138. Pa-

Colla tacturus ſteterat ſacerdos;
Dum manus certum parat alta vulnus,
Aureo taurus rutilante cornu
Labitur ſegnis. patuit ſub ictu
Ponderis vaſti reſoluta cervix:
Nec cruor ferrum maculavit. atra
Turpis è plaga ſanies profuſa eſt.
Segnior curſu ſonipes in ipſo
Concidit gyro, dominumque prono
Prodidit armo.
Incubant pratis pecudes relictæ.
Taurus armento pereunte marcet.
Deficit paſtor grege diminuto,
Tabidos inter moriens juvencos,
Non lupos cervi metuunt rapaces.
Ceſſat irati fremitus leonis.
Nulla villoſis feritas in urſis.
Perdidit peſtem latebroſa ſerpens;

Aret,

GRONOVII.

138. *Patuit ſub ictu*] Intelligenda hic à fronte particula *Si:* dein ſcribendum: *Non cruor:* & hæc ejuſdem periodi ſunt. Sin autem, inquit, non eſt lapſus taurus, antequam cæderetur, & ſtetit, donec collum ei ſecaret ſecuris, non ſanguis emicuit ex vulnere: ſed ſanies. Vel, Alii ſteterunt, & ictum exceperunt: ſed tum non proſiluit cruor, ſanies effuſa eſt.

145. *Incubant pratis pecudes*] Flor. *agris.*

152. *Perbibit peſtem*] Fruſtra tentat explicare Gruterus. *Perdidit* Delrii non eſt ſupervacua conjectura, ſed manus inculpatarum membranarum, quibus accedunt Voſſianæ: & præcedentes verſus clamant verum eſſe. Imitatus Prudentius Cathem. 9. de alio angue: *& fellis peruſti mox venenum perdidit.*

VARIORVM.

135. *Colla*] *Stans hoſtia ad aram Inter cunctantes cecidit moribunda miniſtros,* &c. Ovid. Metam. 7. *Farnabius.*

137. *Aureo*] Diis ſuperis immolabantur victimæ coronatæ, vittatæ, cornibus auratis & frontem bracteis aureis ornatæ. *Idem.* Virgilius: *Et ſtatuam ante aras aurata fronte juvencum.* Tibullus: *Semper in aurato taurus cadit hoſtia cornu.* Iuvenalis, *& auratam Iunoni cæde juvencam.* Delrius.

142. *In ipſo*] *Tremulo medios abrumpit poplite gyros, &c.* Lucan. 6. & Ovid. *Acer equus quondam, magnæque in pulvere famæ Degenerat.* Farnabius.

149. *Non lupos*] *Non lupus inſidias explorat ovilia circum, Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum Cura domat, timidi damæ cervique fugaces Nunc interque canes & circum tecta vagantur.* Virg. Georg. 3. *Idem.*

151. *Nulla villoſis*] Vrſis denſitatem cutis & tergoris, ut propriam tribuit Seneca lib. 2. de benefic. *Quæruntur quod non magnitudine corporis æquamus elephantos, velocitate cervos, levitate aves, impetu tauros: quod ſolidior ſit cutis belluis,*

Aret, & ſicco moritur veneno.
Non ſilva ſua decorata coma
Fundit opacis montibus umbras.
Non rura virent ubere glebæ.
Non plena ſuo vitis Iaccho
Brachia curvat.
Omnia noſtrum ſenſere malum.
Rupere Erebi clauſtra profundi
Turba ſororum face Tartarea:
Phlegethonque ſua motam ripa
Miſcuit undis Styga Sidoniis.
Mors alta avidos oris hiatus
Pandit; & omnes explicat alas.
Quique capaci turbida cymba

Flu-

GRONOVII.

156. *Non rura virent ubere glebæ,*] Si qua me ſubornaret antiqua manus, facile admitterem, *nitent.* Virgilius 1. Georg. *interque nitentia culta Infelix lolium.* Cicero 3. in Verrem: *quos ego campos antea colleſque nitidiſſimos viridiſſimoſque vidiſſem.* Petronius: *ubi domefacta aratro tellus nitet.*

VARIORVM.

luis, denſior urſis, mollior fibris: quod ſagacitate narium nos canes vincant; quod acie luminum aquilæ, ſpatio ætatu corvi, multa animalia nandi felicitate. Delrius.

152. *Latebroſa*] Sic Maro: *Interit, & curvis fruſtra defenſa latebris Vipera, & attoniti ſquamis adſtantibus hydri.*

160. *Rupere*] *Sævit & in lucem Stygiis emiſſa tenebris Pallida Tiſiphone morbos agit ante.* 3. Georg. *Farnabius.*

161. *Turba*] Furiarum agmina. Hercul. Fur. verſ. 87. *Idem.*

162. *Phlegethonque*] Fluv. ardens; Thyeſt. verſ. 73. atque hujus, propter ardorem peſtilentiæ, meminit. *Idem.*

163. *Miſcuit*] Miſcet terras infernales aquis Thebanis, Cadmus autem è Sidone venit. Herc. Fur. v. 916. *Idem.* *Styga*] Venenatis aquis Stygiæ paludis, amnes, fontes, puteos infecit. ſic alii poëtæ: Claudianus in Rufin. lib. 1. *Ac velut infecto morbus crudeſcere cælo Incipiens, primo pecudum depaſcitur artus, Mox populos, urbeſque rapit; ventiſque peruſtis, Corruptos Stygiam peſtem diffundit in amnes.* Silius: *Et patulam Cyanem, lateque paluſtribus undis Stagnantem Stygio Cocyti implevit odore.* Styx, fons Arcadiæ pone Nonacrim, aquam habet, nimio frigore, letalem; adeo corroſivam, ut omne metalli genus perfringat, ſolâque muli vel aſini ungulâ queat contineri. teſtibus Plutarcho in Alexandro, Arriano lib. 7. de geſt. Alex. Plinio lib. 30. cap. 16. & Iuſtino lib. 12. *Stygiam* ergo *aquam* pro ipsâ morte videtur, vel quovis deleterio ſumere: & fingit factam hujuſmodi commixtionem; quia docet experientia, aquarum corruptione peſtilentiæ vim latiſſime proſerpere. *Delrius.*

165. *Explicat*] Metaph. *vel quod* Mors, ut & ſomnus frater ejus, alata fingitur, ut quæ celeriter & inopinato veniat. *Farnabius.*

166. *Quique*] Charon Stygius portitor. *Idem.*

167. *Du-*

Flumina ſervat durus ſenio
Navita crudo, vix aſſiduo
Brachia conto laſſata refert,
Feſſus turbam vectare novam.
Quin Tænarei vincula ferri
Rupiſſe canem fama, & noſtris
Erraſſe locis: mugiſſe ſolum:
Vaga per lucos ſimulacra virûm
Majora viris; bis Cadmeum

GRONOVII I.

167. *Durus ſenior, Navita crudus,*] Neſcire Delrius ait, unde N. illud *crudus*, quum ipſe retineat, *Navita Charon.* Sed hoc fœde vitiat verſum: illud paſſim occurrit in codd. minus vitiatis. Gruterus inde ſpecioſe: *Navita Porthmeus.* Reperi in Germanico, *crudo*: unde facile conjectu: *durus ſenio Navita crudo*: vel ob Virgilii, *ſed cruda deo viridiſque ſenectus*, & Taciti, *quibus cruda ac viridis ſenectus*: quæ Delrius adduxit. Apulejus Apol. *Furor infelix acerbi animi, & miſera inſania cruda ſenectutis.* Inveni poſtea totidem literis in Florentino. Lucianus in meretr. φαρμακὶς, Σύρα τὸ γένος ὠμὴ ἔτι καὶ συμπεπηγυῖα

173. *Erraſſe locis:*] Nec male Flor. *Errare locis.* ut etiamnum fieri intelligatur.

VARIORVM.

171. *Quin*] Fama eſt Cerberum rupiſſe ferream catenam qua ligatus eſt ad Tænarum, de quo in Herc. Fur. v. 589. cui fabulæ occaſionem ferunt dediſſe ſerpentem quendam in Tænaro, quem quod morſu è veſtigio enecaret ἄδου κύνα nominarunt, atque hunc ab Hercule ad Euryſtheum productum. *Farn.*

173. *Erraſſe*] Hoc tempore peſtis, multi credebant contingere, & in Loimographiâ dabimus exempla ex Procopio, Cedreno, Sigisberto. *Delrius. Mugiſſe ſolum:*] De Mugitus terræ omine, teſtis etiam Dion, in Tito, in Trajano, & in Severo, & Sariſberienſis l. 1. Polycratici in fine: Sane ut plurimum luem hanc terræmotus præcedit. Effici autem ſub terrâ ſonitus, qui mugitus imitantur, quod pro portento quidã arripiunt, id naturale eſſe, & ab incluſis exhalationibus, percuſſis vel percutientibus, provenire docet Ariſtoteles lib. 2. Meteor. c. 8. *Idem.*

174. *Simulacra virûm*] vel quod ita ſe res habeat, vel quod in cladibus publicis metus ipſe faciat hujuſmodi apparere. Dion, in Tito, auctor eſt, exundante incendia Veſuvio, homines giganteæ magnitudinis interdiu, noctuque per urbes oberraſſe. idem confirmat in Trajano. Pro prodigio hoc habuerunt etiam alii. Petronius Arbiter: *Ecce, inter tumulos atque oſſa arentia buſtis, Umbrarum facies diro ſtridore minantur.* Lucanus, libro 1. --- *venientes cominus umbras.* Item: *Tollentemque caput gelidas Anienis ad undas, Agricolæ fracto Marium videre ſepulcro.* Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 8. ſub finem, ſcribit, Romæ obſervata multa prodigia, Deorum iram nuntiantia: exauditas ominoſas voces incerto auctore, obſervatas oculis novas ſpectrorum facies, & hæc oculis atque auribus hominum ſæpè oblata. & lib. 10. cœlum arſiſſe, terram cum mugitu tremuiſſe, varias ſpectrorum facies horrendaſque voces auribus atque oculis hominum frequenter exceptas. *Idem.*

175. *Majora*] Thyeſt. 671. & quæ ſeq. à verſu 666. *Farnab. Cadmeum*] Thebanum, in quo Cadmus ſerpentem interfecit, terræ motu tremuiſſe. *Idem.*

Nive diſcuſſa tremuiſſe nemus,
Bis turbatam ſanguine Dircem:
Nocte ſilenti
Amphionios ululaſſe canes.
O dira novi facies leti,
Gravior leto! piger ignavos
Alligat artus languor; & ægro
Rubor in vultu, maculæque caput
Sparſere leves: tum vapor ipſam
Corporis arcem flammeus urit;
Multoque genas ſanguine tendit.
Oculique rigent, & ſacer ignis
Paſcitur artus. reſonant aures
Stillatque niger naris aduncæ
Cruor, & venas rumpit hiantes.

Inti-

GRONOVII.

186. *Genas ſanguine tingit.*] Cum Lipſiano optimus, *tendit:* & verum eſt. Statius 1. Theb. *Tenditur at ſanie gliſcit cutis.* Mox idem: *jamque amplexu,* ut Fabricius.

VARIORVM.

177. *Dircen:*] Theb. 20. & 126. manaſſe fontes ſanguine. *Farnabius.*

179. *Amphionios*] Thebanos, ab Amphione. Herc. Fur. verſ. 260. & 914. *Idem.*

180. *O dira*] *Deſcribit peſtis notas & ſymptomata.*

181. *Piger*] Infecto corde, vires omnes præcipuè vitales infringuntur & ſpiritus languent. *Farnabius.*

183. *Rubor*] *Flammæque latentis* (id eſt, vehementis caloris morbi) *Indicium rubor eſt, & ductus anhelitus igni.* Idem. *Maculæque*] Puſtulæ, & exanthemata purpurea, nigra, viridia. *Idem.*

184. *Vapor*] Tetri vapores & calidi ſublati cerebrum incendunt, gravantque caput, in quo tanquam in arce & ſpecula locavit Deus ſenſuum organa, mentiſque & rationis ſedem. *Idem.*

186. *Multoque*] *Tument diſtentæ ſanguine genæ.* Idem.

187. *Oculique*] *Oculos ſtupor urget inertes.* Farnabius. *Sacer ignis*] Eryſipelas, Herpes, quem, cum tumor ſit è ferventi ſanguine ortus, pro peſte ponit vel peſtis comite. *Idem.* Virgilius: — *contactos artus ſacer ignis edebat.* Quo loco male Servius putavit, *ſacrum ignem* eſſe, quem Græci ἱερὰν νόσον vocant cum ἱερὰ νόσος, teſte Hieronymo Mercuriali in variis lection. nihil ſit aliud, quam epilepſia: *ignis* vero *ſacer* apud Latinos idem ſit, quod apud Arabes *formica*, apud Plinium *zoſter* & *circinus*, apud Scribonium *zona*; de quo Plato egit 2. de legibus. Græcis ἕρπης vocatur; cujus quot ſint genera, ex Gorræo petas. Porrò ſacri ignis, ſeu herpetis vim optime declaravit Lucretius libro 6. *Exurit ſacer ignis & urit corpora ſerpens Quamcumque arripuit partem, repitque per artus.* Delrius. *Sacer ignis*] Execranda peſtis.

188. *Reſonant*] *Solicitæ porro plenæque ſonoribus aures.* Lucret. *Farnabius.*

189. *Stillatque*] *It naribus ater Sanguis*, propter corruptionem & humorum aduſtionem. *Idem.*

196. *Cu-*

Intima creber viſcera quaſſat
Gemitus ſtridens. tunc amplexu
Frigida preſſo ſaxa fatigant:
Quos liberior domus elato
Cuſtode ſinit, petitis fontes,
Aliturque ſitis latice ingeſto.
Proſtrata jacet turba per aras,
Oratque mori. ſolum hoc faciles
Tribuere Dei. Delubra petunt:
Haud ut voto numina placent,
Sed juvat ipſos ſatiare Deos.
Quiſnam ille propero regiam greſſu petit?

Ad-

GRONOVII.

196. *Cuſtode ſinit. petit is fontes,*] Dupliciter hic peccat Scaliger, & diſtinctione mutata & vocibus. Hæc enim, *Quos liberior*, ad ſequens membrum pertinent, non ad prius. Quid an domi ſaxa non erant, quæ poſſent amplecti? an id prohiberet cuſtos? Quam bellum vero, *petit is fontes?* Immo, qui morte cuſtodum liberi poſſunt evadere ex ædibus, eos ad aquas publicas properaſſe dicit. *Petitis fontes*, ut Agam. *Cum Dardana tecta Dorici raperetis ignes*. Et in Oetæo Nutrix magicam artem promittens: *Habuere motum ſaxa, diſcuſſi fores, Umbræ ſtetiſtis*. Iterumque: *qui Pindum ferunt, Aut te, Oſſa*. Sic, *petitis fontes*, eſt, petunt fontes.

202. *Quiſnam ille propero*] Hic novam orditur ſcenam liber optimus præfigitque perſonas: Oedipus. Chorus. Creo. treſque primos verſus Oedipo aſſignat, quartum *Adeſt petitus*, Choro. Eidem tribuit verſ. 212. *Reſponſa*, & 214. *Ambage*.

VARIORUM.

191. *Intima creber*] *Imaque longo Ilia ſingultu tendunt*, ob ventriculi convulſionem. *Farnabius*. ait Virgilius: *Tum verò ardentes oculi, atque attractus ab alto Spiritus interdum gemitu gravis, imaque longo Ilia ſingultu tendunt — Creber*] Quia teſte Hippocrate, πνεῦμα πυκνὸν μὲν ἐὸν πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσι ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι. confirmat hoc Thucydides. *Delrius*.

192. *Tunc*] Interius æſtuantes refrigerium petunt, marmora amplexantes, & humi ſtrati. *Non ſtratum non ulla pati*; *&c.* Ovid. 7. Metam. *Nec ſit corpus humo gelidum, ſed humus de corpore fervet*. Farnabius.

194. *Quos liberior*] Ægri aſſumpta libertate ex morte moderatorum, qui eos curabant, *Fontibus & fluviis puteiſque capacibus hærent, Nec ſitis eſt extincta prius quàm vita bibendo*. Idem.

198. *Hoc faciles*] Mori. *Idem*.

199. *Delubra petunt*;] Sophocles ait infinitos ante aras & delubra ſe proſtraviſſe: & Lucretius, *Omnia denique ſancta deûm delubra replerat Corporibus mors exanimis, onerataque paſſim Cuncta cadaveribus cæleſtum templa manebant Hoſpitibus, loca quæ complerant ædituentes*. Delrius.

200. *Haud*] Deplorata quidem ſalutis ſuæ ſpe, ſed ut Diis exprobrarent crudelitatem. *Farnabius*.

203. *Cle-*

Adeſtne clarus ſanguine ac factis Creo?
An æger animus falſa pro veris videt?
Adeſt petitus omnibus votis Creo.

203. *Clarus*] Iocaſtæ frater. *Farn.* | 205. *Petitus*] Suprà verſ. 109. *Idem.*

ACTUS SECUNDUS.

OEDIPUS. CREON.

Reverſus Delphis Creon nunciat jubere Deum ut mors Laji expurgetur, nec prius ceſſaturam peſtem, quam in exilium mittatur interfector ejus; de quo, quia non nominatur, ambigitur.

Trimetri Jambici, & Tetrametri Trochaïci, & quidam heroïci hexametri.

Oed. HOrrore quatior, fata quo vergant timens,
Trepidumque gemino pectus eventu labat.
Ubi læta duris miſta in ambiguo jacent,
Incertus animus ſcire cum cupiat, timet.
Germane noſtræ conjugis, feſſis opem
Si quam reportas, voce properata edoce.
Creon. Reſponſa dubia ſorte perplexâ latent.
Oed. Dubiam ſalutem qui dat afflictis, negat.
Creon. Ambage nexa Delphico mos eſt Deo
Arcana tegere. *Oed.* Fare; ſit dubium licet:
Ambigua ſoli noſcere Oedipodæ datur.
Creon. Cædem expiari regiam exilio deus,
Et interemtum Laïum ulciſci jubet.

Non

GRONOVII.

207. *Gemino pectus eventu labat.*] Codex optimus: *gemino pectus afflictu.* Hinc & inde medium pectus affligitur ac tantum non effligitur.

214. *Ambage nexa*] Statius 1 Thebaid. *quos nexis ambagibus augur Apollo Ediderat.* Et lib. 11. *iterumque meos oracula nectit Ingemitus.* Sed Florent. quoque *flexa.* Cicero lib. 2. de Divin. *Oraculis partim falſis, partim flexiloquis & obſcuris.* Statius 4. Thebaid. *Hæc ubi fatur, Labitur & flexa dubios ambage reliquit.*

VARIORUM.

206. *Fata*] Reſponſum Apollinis fatidicum. *Farnabius.*

207. *Gemino*] Felici an infelici. *Idem.*

212. *Perplexa*] Namque obſcuro vera involvens ambages canit Apollo, ab obſcuritate & ἀμφιϐολογίᾳ reſponſorum Λοξίας cognominatus: quem tamen alii ita dictum autumant ab obliquo ſolis curſu vel tranſverſis radiis. *Idem.*

216. *Ambigua*] Quod dudum in Sphingis ænigmate feci. *Idem.*

223. *Tu-*

Non ante cœlo lucidus curret dies,
Hauſtuſque tutos ætheris puri dabit.
Oed. Ecquis peremptor inclyti regis fuit?
Quem memoret, ede, Phœbus; ut pœnas luat.
Creon. Sit, precor, dixiſſe tutum viſu & auditu horrida.
Torpor inſedit per artus, frigidus ſanguis coit.
Ut ſacrata templa Phœbi ſupplici intravi pede,
Et pias, numen precatus, rite ſummiſi manus:
Gemina Parnaſſi nivalis arx trucem ſonitum dedit,
Imminens Phœbea laurus tremuit & movit domum,
Ac repente ſancta fontis lympha Caſtalii ſtetit.
Incipit Lethæa vates ſpargere horrentes comas,
Et pati commota Phœbum. contigit nondum ſpecum,
Emi-

GRONOVII.

223. *Tutum; viſu & auditu horridum.*] Voſſianus, Heinſianus, Germanicus & meus *horrido.* Quod cum in Venet. reperiſſet Delrius, confecit, *horreo.* Melius Flor. *tutum viſu & auditu horrida.*

227. *Arx trucem ſonitum dedit,*] Flor. *trucem fremitum.*

230. *Incipit Lethea vates*] Quid monſtri *Lethea?* Dira, ajunt, vel ſui & decoris oblita. Alii, quia poſt reſponſum omnia obliviſcebantur. Hoc ſenſu ipſi potius ſunt Lethei, & minime quid ipſos deceat, conſiderant. Quis unquam ita locutus? Vitium quidem manifeſtarium. *Phœbeia* non habent niſi mali codices. Etruſcus: *Incipit loeta vates.* Nihil habeo melius, quam quod Nic. Heinſius conjecit: *Incipit repleta vates.* Quæ aliis ſolet dici *Plena deo.* Lucanus lib. 5. *non unquam plenior artus Phœbados irrupit Paean mentemque priorem Expulit, atque hominem toto ſibi cedere juſſit Pectore.* An *per colla?*

VARIORUM.

219. *Cœlo*] Vid. ſup. v. 36. & 109. *Farnabius.*

227. *Gemina*] Duo vertices Tithoreus & Hyampeus, *qui Phœbo Bromioque ſacri.* Farnabius. *Parnaſſi nivalis*] Montis Phocidos, dicti à Parnaſſo Neptuni filio; vel potius à Deucalionis arca, quam λάρνακα vocant, huc primum à diluvio delata. *Idem.* Proprium hujus montis epithetum. Sophocles νιφόεντα vocat: & Panyaſis, Παρνασὸν νιφόεντα θοοῖς διὰ ποσσὶ περήσας, Ἵκετο Κασταλίης Ἀχελωΐδος ἄμβροτον ὕδωρ. Dionyſius Afer ἐν τῇ οἰκουμ. περιηγ. Παρνασοῦ νιφόεντος ὑπὸ πτυχὶ -- *Delr.*

228. *Laurus*] Suprà verſ. 16. *Far.*

229. *Sancta fontis*] Fontis ad radicem Parnaſſi Muſis ſacri. *Idem.*

230 *Spargere*] *Non comptæ manſere comæ, ſed pectus anhelum, Et rabie fera corda tument, majorque videri, Nec mortale ſonans afflata eſt numine quando Iam propiore Dei.* Farnabius.

231. *Commota*] Temulenta ſpiritu, quem ἄσθμα δαιμόνιον vocant, exhalante è ſpecu Delphico, quo cum paſcentes non procul ab ipſo ſpecu capras ſuas correptas laſcivire animadvertiſſet paſtor quidam Coretas nomine, & ipſe periculum rei facturus acceſſit, ingreſſuſque afflari & futura præcinere cœpit. atque hinc extructum eſt inibi adytum, in quo & pegma, quo inſcenſo vaticinarentur Phœbades. Innitebatur id triplici baſi, propterea illi tripodis nomen eſt inditum, hinc & Pythius dictus, à πύθειν, id eſt, afflatu ex putredine terræ orto. *Farnabius.*

Occu-

Emicat vaſto fragore major humano ſonus:
Mitia Cadmeis remeabunt ſidera Thebis,
Si profugus Dircen Iſmenida liqueris hoſpes,
Regis cæde nocens, Phœbo jam notus & infans.
Nec tibi longa manent ſceleratæ gaudia cædis.
Tecum bella geres; gnatis quoque bella relinques;
Turpis maternos iterum revolutus in ortus.
Oed. Quod facere monitu cœlitum juſſus paro,
Functi cineribus regis hoc decuit dari,
Ne ſancta quiſquam ſceptra violaret dolo.
Regi tuenda maxime regum eſt ſalus.
Queritur peremptum nemo, quem incolumem timet.

Creon.

VARIORUM.

Oecumenius in cap. 16. Act. *Pythia dicitur mulier quæpiam, quæ inſidere ſolet tripodi Apollinis divaricatis cruribus; deinde hoc modo ſpiritus pravus inferne aſcendens, & per loca mulieris tranſiens, eam inſaniâ replebat; & hanc ſolutis crinibus ſub hac bacchari, ſpumamque ore cogebat emittere, & ita in debacchatione conſtitutam, inſaniæ verba proferre.* Delrius.

233. *Mitia*] Rite autem hoc carminis genere refert Creon reſponſum. nam Hexametrum Pythio Apollini debetur. *hæc dicta per carmina ſortes,* & ἔπος dictum quod hoc carminis genere ἔπονται τὰ πράγματα τοῖς χρησμοῖς vel etiam κατ' ἐξοχήν. *Farnabius. Sidera*] Suavitas & aëris puritas è miti & benigna ſiderum configuratione. ſuprà verſ. 36. *Idem.*

234. *Dircen*] Thebas, juxta quas fons Dirce cujus aqua in Iſmenum fluit. *Idem.*

235. *Phœbo jam notus*] Vide Theb. verſ. 243. *Idem.* Propter redditum oraculum Laio, quod explicui ſuprà verſ. 16. & cujus mentio apud Proclum in lib. de animâ. Alcinoum cap. 19. & Euſebium lib. 6. Præparat. cap. 6. Euripidis Scholiaſtes refert fuiſſe tale: Λαΐε Λαβδακίδη, παίδων γένος ὄλβιον αἰτῇς; Δώσω τοι φίλον υἱόν ἀτὰρ πεπρωμένον ἐστὶ Σοῦ παιδὸς χείρεσσι λιπεῖν φάος. *Laïe Labdacide ſobolis felix genus optas? Ecce, dabo carum natum: ſors at feret olim Illius ut pereas manibus, & lumen amittas.* Delrius.

237. *Tecum*] Quæ Oedipo evenerunt. namque & ipſe ſibi oculos effodit; filiiſque duellum ortum eſt de regno. *Farnabius.*

238. *Turpis*] Per inceſtum matrimonium. *videturque hic verſus locum habere ante duos verſus præced.* Idem.

239. *Quod facere*] Vindictam, quam oraculo monitus paro, oportuit jam tum ſub ipſo regis funere peractam fuiſſe. *Idem.*

242. *Regi*] Cædem regis ulciſci, regi & juſtum & utile. *Idem.*

243. *Queritur*] Duo lib. ſcripti, *Quærit.* Nemo enim ſubditorum ulciſci ſolet necem Regis, quem timuerunt; illum non lugent, nec dolent, lætantur potius, & gaudent ſe jugo liberatos. hoc amplius regni ſucceſſoribus ſatagendum, ne inulta regicidia. Quid in hac mente vitii? nec in ſequentibus. Nam aptè reſpondet Creo. Non ea (quam putas) cauſa omiſſæ ultionis, & officii: ſed quod major metus

Creon. Curam perempti major excuſſit timor.
Oed. Pium prohibuit ullus officium metus?
Creon. Sphinx & nefandi carminis triſtes minæ.
Oed. Nunc expietur numinum imperio ſcelus.
Quiſquis deorum regna placatus vides;
Tu, tu, penes quem jura præcipitis poli;
Tuque, ô ſereni maximum mundi decus,
Bis ſena curſu ſigna qui vario regis,
Qui tarda celeri ſecula evolvis rota;
Sororque fratri ſemper occurrens tuo,
Noctivaga Phœbe; quique ventorum potens
Æquor per altum cœrulos currus agis;

Et

GRONOVII.

246. *Prohibent nefandi*] Lipſium quidem hæc Oedipo dantem & priorum trium verſuum perſonas mutantem merito hic oppugnant, & cauſam, cur mors Laii vindicata non fuerit, veram adſcribunt: ſed ea iſtis verbis obſcurius, quam ipſum eſt oraculum, indicatur. Itaque poſteriores in alia ierunt omnia, & *carminis nefandi minas* majoremque metum interpretantur, ne ex oraculo Laii interfector Iocaſtam duceret. At ejuſmodi nulla exſtabat dictio. Et ſi exſtitiſſet, metuendum erat id ludibrium fortunæ, quamdiu ignorabatur ille interfector, neque inquiſitum & vindicatum erat id piaculum, quum non poſſet ab incognito caveri. Accidit huic verſui plane contrarium Thebanæ ſortis, quæ fuit, ut incolumi Sphinge qui ænigma ſolvere non poterant, diræ pœnæ ſubjicerentur: hic eadem Sphinge ſublata ænigma factus lectores cruciavit. Quare diverſam Oedipodi rationem ineuntes auctore unico Mſ. reſtituere nunc illam nos oportet, & poſthac legere: *officium metus? Cr. Sphinx & nefandi carminis triſtes minæ.* Sic ille ob hanc quoque correctionem admirabilis codex. Iamque agnoſcimus majorem illum metum, qui prohibuit vindicari Laium, fuiſſe Sphingem obſidentem Thebas & dirum ejus carmen: dum ſcilicet quotidiana ſuorum funera Thebani lugent, longe illis fuit hæc generoſa vindictæ cura. Sophocles: Οι. Κακὸν δὲ ποῖον ἐμποδὼν τυραννίδος Οὕτω πεσούσης, εἶργε τοῦτ' ἐξειδέναι; Κρ. Ἡ ποικιλῳδὸς Σφὶγξ τὰ πρὸς ποσὶ σκοπεῖν, Μεθέντας ἡμᾶς τ' ἀφανῆ, προσηγετο. Plinius lib. 7. c. 39. *quam quidem injuriam lucrifecit ille, mercatus in luctu civitatis, quando arguere nulli vacabat.* Tacitus lib. 4. annal. *Neque ſenatus in eo cura, an imperii extrema dehoneſtarentur: pavor internus occupaverat animos, cui remedium adulatione quærebatur.* Homerus Οδ. λ, Κατελείπομεν ἡμεῖς Ἄκλαυστον καὶ ἄθαπτον, ἐπεὶ πόνος ἄλλος ἔπειγε.

VARIORVM.

tus imminens, excuſſit illam ſollicitudinem. Major hic metus: Sphinx Thebas obſidens, & diras illas ſortes civibus proponens, quas mox vocat, nefandi carminis triſtes minas. *Delrius.*

244. *Major*] Ne, ex oraculo, Laii interfector Iocaſtam duceret. *Farnab.*

249. *Tu, tu,*] Iupiter. *Idem.*

250. *Tuque,*] Phœbe. *Idem.*

253. *Sororque*] Vide quæ à v. 834. Thyeſt. *Idem. Occurrens*] Ibid. 836. *Idem.*

254. *Quique*] Neptunus, non Æolus. *Idem.*

258. *Hunc*

Et qui carentes luce diſponis domos,
Adeſte. cujus Laïus dextra occidit,
Hunc non quieta tecta, non fidi lares,
Non hoſpitalis exulem tellus ferat.
Thalamis pudendis doleat & prole impia.
Hic & parentem dextera perimat ſua;
Faciatque (num quid gravius optari poteſt?)
Quidquid ego fugi. non erit veniæ locus.
Per regna juro, quæque nunc hoſpes gero,
Et quæ reliqui; perque Penetrales deos:
Per te, pater Neptune, qui fluctu brevi
Utrimque noſtro geminus alludis ſolo.
Et ipſe noſtris vocibus teſtis veni
Fatidica vatis ora Cirrheæ movens.
Ita molle ſenium ducat, & ſummum diem
Se-

GRONOVII.

258. *Hunc non quietum tecta,*] Sic in Pall. eſſe notaverat Comelinus: inde receperunt. Prius edebatur *quieta:* & huic calculum ſuum apponit Florentinus.

264. *Quæque nunc hoſpes gero*] Gruterus ſic dici notat *imperium gerere:* ſed addit nec diverſo valde modo Tacitum: *ſi hi duxiſſent provincias.* Immo valde diverſo: nam *ducere* ibi eſt ſortiri, ſorte ducere. Tamen & ſic Florentinus: *hoſpes gero.* Videturque eſſe dictum, ut *regnum agere* Floro, lib. I. de Tullio: *regnum dolo partum ſic egit induſtrie, ut jure adeptus videretur.* Et ſequenti cap. *poteſtatem non melius egit, quam acquiſierat.* Solere autem ab antiquis hæc verba interdum promiſcue uſurpari oſtendimus 4. Obſ. 14.

VARIORUM.

256. *Qui carentes*] Pluto. *Farneb.*

258. *Hunc*] Quas inſcius interfectori Laii imprecatur in ſuum ipſius caput ceciderant; vel etiam caſuræ erant omnes hæ diræ. *Idem.*

259. *Non hoſpitalis*] Nec enim admiſerunt eum Athenienſes, ut habet Sophocles in Oedip. Colonæo. *Idem.*

263. *Quidquid*] Parricidium & inceſtum quæ ſe effugiſſe credit. ſuprà verſ. 12. *Idem.*

264. *Per regna juro,*] Mſſ. o. quos vidi, *gero.* quod ſi retineas; pro *regna,* malim *ſceptra.* per ſceptra enim jurare ſolebant reges. *Commel.*

265. *Penetrales Deos:*] Penates. *Farnabius.*

266. *Pater Neptune,*] Lucilius: *Vt nemo ſit noſtrum, quin pater optimu' Divum, Vt Neptunu' pater, &c.* Pater dicitur Neptunus, quia aquam ſignificat, & ex aqua oriri cuncta quidam Philoſophi voluerunt: ideo Homerus, Ὠκεανός θ', ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται. & Virgilius noſter: *Oceanumque patrem rerum.* Claudianus in Panegyr. de Theodoſii conſulatu: *Hic confidit aquis, hic procreat omnia flammis.* Idem tradidit Epiphan. lib. 3. contra hæreſes, quod & Cicero 2. Academ. prodidit. *Delrius.*

267. *Vtrimque*] Iſthmo in quo Corinthus, ſuum, ut credidit, ſolum. *Far.*

269. *Cirrheæ*] A Cirrha Phocidis oppido, ubi Apollinis oraculum, id eſt, ipſe Apollo veni teſtis, per te juro. *Id.*

270. *Ita molle*] Sic pater meus (ut puta-

Securus alto reddat in ſolio parens,
Solaſque Merope noverit Polybi faces,
Ut nulla ſontem gratia eripiet mihi.
Sed quo nefandum facinus admiſſum loco eſt,
Memorato. aperto Marte, an inſidiis jacet?
Creon. Frondifera ſanctæ nemora Caſtaliæ petens,
Calcavit arctis obſitum dumis iter;
Trigemina qua ſe ſpargit in campos via.
Secat una gratum Phocidos Baccho ſolum,
Unde altus ima deſerit, cœlum petens

Cle-

GRONOVII.

271. *Alto degat in ſolio*] Multum hic Lipſius amico ſuo debet, à quo docetur, quid ſit *degere in alto ſolio*. Sed forte non hoc ignorabat ille, verum quærebat, an non melior huic ſententiæ ſcripta lectio, *reddat*. Nunc hoc addendum, novitiū eſſe τὸ *degat:* nam in Mſſ. Gruteri novem, duobus Germ. Voſſiano & noſtro, *regat:* in quibuſdam olim vulgatis *regnet*, in quodam *rodat*. Gruterus neſcit, an dicatur Latine *reddere ſummum diem:* itaque inclinat ſuſpicari, *cludat*. Etruſcus firmat Lipſianum *reddat:* & videtur dictum, ut *vitam, ſpiritum, animam reddere*. Cicero pro Sulla: *luciſne hanc uſuram eripere vis plenam lacrimarum atque mœroris? libenter reddiderit ademta ignominia fœdiſſimi criminis.* Ovid. l. 10. *Atque utinam pro te vitam tecumque liceret Reddere.* 1 Triſt. 3. *Integer hanc potui nuper bene reddere vitam.* Seneca Nat. quæſt. 6, 1. *in luce hunc & in aperto ſpiritum reddam.* Agamemnone: *fratrem reddat, aut animam ſtatim.* Hercule Oetæo. *exigam pœnas tibi Reddamque vitam.* Apulejus de Deo Socratis. *At ubi vita reddita remeandum eſt.* Sic enim Mſſ. Brem. pro vulgato *edita*. Lucretius 4, 761. *Certe ut videamur cernere eum quem Reddita vitai jam mors & terra potita eſt*. Sed hic aliquid moræ. Tanaquil. Faber *jam pauſa*. Forte: *eos queis Reddita vitai jam ſors*. Naſcentes lucem & diem accipimus; morientes igitur reddimus atque dimittimus: immo quotidie, cum illuceſcit, accipimus diem, ubi adveſperavit, reddimus. *Reddit* igitur *ſummum diem*, qui dimittit non recepturus. Troadibus: *Cum conjux oculis impoſuit manum, ſupremuſque dies ſolibus obſtitit.*

274. *Quo nefaſtum facinus*] Immo *nefandum:* ſic optimus cum Lipſiano: ſic & olim voluit Delrius.

277. *Calcavit altis obſitum dumis*] Melius Florentinus, *artis*. hoc eſt, arctis ſive denſis, nam ita fere ſemper in libris antiquis hæc vox ſcribitur.

280. *Vnde altus ima deſerit,*] Sane optimus quoque *arva:* ut Lipſii Meliſſeus & Delrii Moguntinus, qui duo, etſi poſteriorem valde recentem dicat, qui vidit, optimi ſunt omnium, quos ante nos & Florentinum viri docti adhibuerunt. Nec quia tertio poſt verſu vox eadē repetitur, ſuſpectis potius libris me dare velim, qui alterū oſtētant.

VARIORVM.

putavit) Polybus non à me interficiatur, imo in longum feliciter extendat ævum: & Merope (quæ & aliis Peribæa) mater non mihi nupta, ſola ſciat nuptias Polybi, ut ego non pepercero interfectori Laji. *Idem.* *Summam diem*] Certe *ſummus dies* heic eſt dies mortis, quemadmodum & Martiali: *Summum nec metuas diem, nec optes.* Gruterus.

276. *Frondifera*] Laurifera, ſupra verſ. 16. *Farnabius.* *Sancta*] Supra verſ. 229. *Idem.* *Petens*] Lajus ad oraculum Delphicum proficiſcens, qua tri-

Clementer acto colle, Parnaſſos biceps.
At una bimares Siſyphi terras adit,
Olenia in arva. tertius trames cava
Convalle ſerpens tangit errantes aquas,
Gelidumque dirimit amnis Elei vadum.
Hic pace fretum ſubita prædonum manus
Aggreſſa ferro facinus occultum tulit.
In tempore ipſo, ſorte Phœbea excitus,
Tireſia tremulo tardus accelerat genu,
Comeſque Manto luce viduatum trahens.

OEDI-

GRONOVII.

283. *Olenia in arva.*] Mira hîc Senecæ Geographia. Olenus non poteſt eſſe Bœotiæ, quam faciunt: nam Corinthus contraria Bœotiæ via aditur. Eſt ergo Olenus Achaiæ, quam intelligit Seneca. Sed quid ſibi vult hic *amnis Eleus*, quem niſi Alpheum interpretari non poſſumus. At eadem via, quæ è Phocide Corinthum ducit, etiam ducit in Elidem, in remotiore Peloponneſi parte poſitam. Pauſanias Σχιϛὴν vocari ait viam, in qua Laius occiſus, & ſic dirimi, ut alia in Bœotiam, alia Corinthum, alia in Atticam vertatur. Ergo Atticæ nominari hic amnis debet, & aut fallor, aut is eſt *Iliſſus:* ut ſcripſerit forſan: *amnis Iliſſi vadum.* Cujus *errantes* dicit *aquas*, quia & in Hippolyto Mæandro eum comparaverat. Mſſ. quidam non *Elei*, ſed *Elidis*, vel *Ellidis.* Valde autem vereor, ne Iliſſum acceperit pro Cephiſſo, in quo γεφυρὰ & γεφυρισμοὶ.

289. *Tremulo tardus accelerat gradu,*] Optimus: *accelerat genu.* Et notat idem ex quibuſdam Comelinus. Lævius apud Gellium: *Corpore pectoreque undique obeſo, Ac mente exſenſa, tardigenulo ſenio oppreſſum.*

VARIORVM.

trivium ducit Thebas, Corinthum & in Atticam & dicebatur σχιϛή. *Farnabius.*

280. *Ima*] Valles, planitiem. *Idem.*

281. *Parnaſſus*] Sup. v. 227. *Idem.*

282. *Siſyphi*] Corcyram in Iſthmo primum condidit Siſyphus latro, Æoli filius; deinde aucta ab Ephyre Oceani filia, *Ephyra* dicta eſt: ad ſummum à Corintho Marathonis filio, *Corinthus* nominata. *Idem.*

283. *Olenia*] Bœotiam, ubi Olenus urbs. *Idem.*

286. *Pace*] Atque ita paucis ſtipatum. *Idem.*

287. *Facinus*] Cædem regis. *Idem.* *Occultum*] Sine indicio. *Idem.*

288. *Sorte*] Oraculo Phœbi monitus & juſſus. *Idem.*

290. *Comeſque*] Filiaque patrem ducens. *Farnabius.* *Manto*] Filia Tireſiæ, à cujus lacrymis denominatam *Claron*, ſacram Apollini, ex ſcriptore Thebaidis refert Scholiaſt. Apollonii in lib. 1. verſ. 308. etſi Nearchus & Theopompus aliter, ut refert idem Schol. rara quædam adferens. vide etiam Pauſan. in Achaic. qui prodit: cum Thebas Therſander Polynicis filius & Argivi cepiſſent; inter captivos Delphos abductam Manto, cum ejus pater Tireſias ad Haliartum in viâ fato fuiſſet functus. Iuſſi ab oraculo captivi in Aſiam Coloniam ducere, eo tranſmiſere; ad Claron inde poſitis caſtris, Cretenſes cum exercitu occurrère, eoſque ad Rhacium deduxère; qui Manto ſibi in conjugem accepit & ex ea Mopſum genuit. *Delr.* *Luce viduatum*] Tireſiam cœcum fuiſſe nemo negat, ſed in cœcitatis cauſa tradenda diſſentiunt Callimachus in hymno εἰς λουτρὰ τῆς Παλλάδος, Homeri ſcholiaſtes Odyſſ. κ'. Nonnus Dionyſ. ε. Lucian. in Aſtrol. Apoll. l. 3.

Bibl.

OEDIPUS. TIRESIAS. MANTO.

Tireſias per aruſpicium eruere Laji interfectorem tentat, ſed re propter triſtia extiſpicia infecta ad necromantiam ſe convertit.

Oed. SAcrate Divis, proximum Phœbo caput,
Reſponſa ſolve; fare, quem pœnæ petant.
Tireſ. Quod tarda fatu eſt lingua, quod quærit moras,
Haud te quidem, magnanime, mirari addecet:
Viſu carenti magna pars veri latet.
Sed quo vocat me patria, quo Phœbus, ſequar,
Fata eruantur. ſi foret viridis mihi
Calidusque ſanguis, pectore exciperem Deum.
Appellite aris candidum tergo bovem,
Curvoque numquam colla depreſſum jugo.
Tu, lucis inopem, gnata, genitorem regens,
Manifeſta ſacri ſigna fatidici refer.
Mant. Opima ſanctas victima ante aras ſtetit.

Tireſ.

GRONOVII.

293. *Quod tardo fatum*] Non neceſſe eſt quærere, quid ſit *tardare fatum*. Optimus tamen cum Voſſiano & Cruſeriano: *Quod tarda fatu eſt lingua, quod quarit moras.*

295. *Viſu carentem magna*] Flor. Voſſian. meus duoque Germanici, *carenti:* & ſic legiſſe Gellium Bernardinum docent ejus commentarii. Plautus ſane Varroque & Cicero ita loquuntur. Quibus addimus Silium l. 12. *hoſtique propinquo Roma latet*. Auſon. Idyll. 11. *Sol cui nec furto Veneris latet armipotens Mars*. Nec ſpernendum alterum, quo nunc frequentius utimur: *Latet me:* nam ſic & alibi Varro, Ovidius, Virgilius, Iuſtinus: ſed relinquendum aut reſtituendum cuique quod placuit.

298. *Pectore excuterem Deum.*] Flor. Voſſ. & omnes Delrii, *exciperem:* quod non eſt, cur ſequamur, inquit ille: reſpexit enim Seneca illud Virgilii: *magnum ſi pectore poſſet Excuſſiſſe Deum.* Sed aliud voluit Virgilius, aliud Seneca: ille oſtendit laborem vatis vix ferentis incumbentem vim numinis, hic promptam voluntatem Superis ſe, ſi fieri poſſet, præbituri. Ovidius 14. Met. *tandemque Deo furibunda recepto.* Lucanus l. 1. *nec ſi te pectore vates Accipiam.* Lib. 5. *& inſueto concepit pectore numen.* Medea: *Cum jam recepto Mænas inſanit deo:* Herc. Oetæo: *conceptum ferens Mænas Lyæum.* Longe aliud alterum Agamemnone: *dum excutiat deum.* *Excutere deum* non eſt vaticinari, ſed furere ac vaticinari deſinere.

VARIORUM.

Bibl. Ovid. in Met. vide Politianum in Miſcell. c. 89. & Falck. in Nonnum. *Id.*

291. *Sacrate*] Ὦ πάντα νωμῶν Τειρησία διδακτά τε, ἄῤῥητά τ' οὐράνιά τε, *&c.* Sophoc. in Oedipo tyranno, unde pleraque hujus Tragœd. deſumpta ſunt. *Farnabius.* *Proximum*] In divinatione Apollini ſecundum. nam & Tireſiæ oraculum fuit. *Idem.*

292. *Fare*] Divinare quis ſit ille Laii interfector, quem fata ad pœnas poſcant. *Idem.*

293. *Quod tardo*] *Excuſat ſe vates per ſenium & cæcitatem non valere vaticinio, velle autē exquirere per extiſpicia.* Id.

Tireſ. In vota ſuperos voce ſolenni voca,
Araſque dono thuris Eoi extrue.
Mant. Jam thura ſacris cœlitum ingeſſi focis.
Tireſ. Quid flamma, largas jamne comprendit dapes?
Mant. Subito refulſit lumine, & ſubito occidit.
Tireſ. Utrumne clarus ignis, & nitidus ſtetit,
Rectuſque purum verticem cœlo tulit,
Et ſummam in auras fuſus explicuit comam?
An latera circa ſerpit incertus viæ,
Et fluctuante turbidus fumo labat?
Mant. Non una facies mobilis flammæ fuit:
Imbrifera qualis implicat varios ſibi
Iris colores, parte quæ magna poli
Curvata picto nunciat nimbos ſinu.

Quis

GRONOVII.

304. *In vota ſuperos voce ſolenni voca,*] Virgilii: *ceſſas in vota preceſque, Tros, ait, Ænea?* Nempe deos vocare. Quod proprie eſt, orare ut ſuſcipiant, quæ illis vovemus, noſque votorum compotes faciant. Sic ipſe ſupplet l. 7. *divoſque in vota vocavit.* Et lib. 12. *Opemque dei non caſſa in vota vocavit.*

308. *Subito refulſit lumen*] Florentinus: *lumine.* nempe ipſa flamma.

VARIORVM.

296. *Phœbus,*] Sup. v. 288. Phœbi oraculum. *Farnabius.*

303. *Opima*] Herc. Fur. 908. *Idem. Stetit*] Placida, non reluctans. inf. verſ. 336. *Idem.*

305. *Thuris Eoi*] Sabæi. *Idem.*

306. *Ingeſſi*] Dedi, ut loquitur Herc. Fur. 917. Plinius lib. 12. cap. 14. *ingere thura aris* dixit. utrumque ſollemne vocabulum. *Delrius.*

307. *Largas*] An carnes impoſitas avide depaſta eſt? *quod lætum ſignum.* Farnabius.

308. *Subito refulſit*] *Signum triſte Oedipo portendens ſubitam ruinam è ſtatu regio, quo ſubito evectus fuerat.* Idem.

309. *Utrumne clarus ignis,*] Habes in iis quæ ſequuntur Pyromantiæ, Capnomantiæ, & Hieroſcopiæ accuratiſſimam deſcriptionem, cui ſimilem apud alios ſcriptores non invenio. *Pyromantia* divinationis genus, quod à flammâ capiebatur: *Capnomantia* aliud, quod à fumo: *Hieroſcopia,* extiſpicium eſt. de quibus vaniſſimis ſuperſtitionibus, quid ſentiendum, & quam ex ſecrabiles ſint, docere te poterunt D. Iſidorus l. 8. Origin. cap. de Magis. Rhabanus lib. de præſtigiis Magorum. Ioan. Sariſberienſis lib. 1. Polycratici c. 12. & lib. 2. à cap. 17. Gaudentius Merula in Memorabilium libris, & fuſiſſime Michael Medina l. 2. de verâ fide c. 2. *Delr.*

310. *Rectuſque, &c.*] Haud nauci eſt aliorum *Recenſque,* neque eis quiſquam accedit exemplarium noſtrorum. Optimi erat auſpicii, recta in cœlum evolans flamma cum fumo. *Gruterus.*

311. *Comam?*] Flammas. *Farnabius.*

313. *Fluctuante*] Non recta aſcendente. *Idem.*

315. *Imbrifera*] Pluviæ prænuncia nube, jam in pluviam reſolvi parata. *Idem. Varios*] Puniceum, viridem, cœruleum. *Idem.*

317. *Curvata*] In arcum curvata ſemicirculo minorem, cujus ratio eſt, cum roſcidus humor quaſi ſubjectum,

tum

Quis deſit illi, quiſve ſit, dubites, color.
Cærulea fulvis miſta oberravit notis,
Sanguinea rurſus; ultima in tenebras abit.
Sed ecce pugnax ignis in partes duas
Diſcedit, & ſe ſcindit unius ſacri
Diſcors favilla. genitor, horreſco intuens,
Libata Bacchi dona permutat cruor,
Ambitque denſus regium fumus caput.
Ipſoſque circa ſpiſſior vultus ſedet,
Et nube denſa ſordidam lucem abdidit.
Quid ſit, parens, effare. *Tireſ.* Quid fari queam
Inter tumultus mentis attonitæ vagos?
Quidnam loquar? ſunt dira, ſed in alto, mala.
Solet ira certis numinum oſtendi notis.
Quid iſtud eſt, quod eſſe prolatum volunt,
Iterumque nolunt, & truces iras tegunt?

Pu-

GRONOVII.

320. *Ultimum in tenebras abit.*] Optimus elegantius: *ultima in tenebras abit.* Vt apud Terentium *prima fabula,* apud Ciceronem *prima provincia* pro primis partibus vel locis fabulæ & provinciæ.

329. *Inter tumultus mentis attonita vagos?*] Idem, *vagus.* Ego nimirum vagus & incertus, ubi conſiſtam, quid ſtatuam, quid teneam.

VARIORUM.

tum ſolis quaſi efficientis ſuperior pars, quorum utrumq; pyramidale. *Farnab.*

320. *In tenebras*] Flamma hæc nigra apparet vel extinguitur, *quod Pyromantice cæcitatem Oedipo prædicit.* Idem.

321. *In partes duas*] *Quod deſignat fratres Eteoclem & Polynicem in vivis diſcordes, mutuiſque vulneribus occubituros, atque ubi eidem rogo imponentur flammam ſe diviſuram.* Lucanus lib. 1. -- *Veſtali raptus ab ara Ignis, & oſtendens confectas flamma Latinas Scinditur in partes, geminoque cacumine ſurgit Thebanos imitata rogos* -- Delrius. Farnab.

324. *Libata*] *Horrendum dictu latices nigreſcere ſacros, Fuſaque in obſcænum ſe vertere vina cruorem.* Farnab.

325. *Ambitq;*] Hoc etiam è Capnomantia, regi cœcitatem portendit. *Id.*

328. *Effare.*] Divinando. *Idem.*

Quid fari queam] Male interp. *fari,* exponunt, loqui. eſt enim hîc προφητεύειν Varro lib. 5. de ling. Latina, ita ſcripſit; Qui divina prædivinando ſolent fari, *fatidici* dicti. Ennius; *Atque Anchiſes doctu' Venus quem polcra dearum Fari donavit, divinum & pectus habere.* Delrius.

330. *Sed in alto,*] Sed obſcuritatis caligine tecta nec eruenda facile. *Far.*

331. *Solet ira*] Iram Deorum per exta, eorumque indicia denotari exiſtimabant. Statius 4. Thebaid. -- *aut verum ſpirantibus extis.* Tibull. l. 1. eleg. 9. *fibram* vocat *Deorum conſciam,* & eleg. 11. Deorum nunciam. *Delrius.*

333. *Iterumque*] Sequentia enim ſigna offuſcant priora. & huc referri poteſt illud verſ. 320. *ultima in tenebras abit. Farnabius.*

339. *Tre-*

Pudet Deos neſcio quid. huc propere admove,
Et ſparge ſalsâ colla taurorum mola.
Placidone vultu ſacra & admotas manus
Patiuntur? *Mant.* Altum taurus attollens caput,
Primos ad ortus poſitus, expavit diem;
Trepiduſque vultum ſolis & radios fugit.

Tireſ.

GRONOVII.

339. *Trepiduſque vultum ſolis & radios*] Hoc quidem à Lipſio: & ſubſcribit Florentinus. Tamen hoc mihi magis ſuſpectum, quam quod antea vulgabatur: *vultum obliquat & radios fugit.* Primum ipſum hoc non eſt tale, ut indocti correctoris videatur. Sic Thyeſte: *Obliquatque oculos oraque comprimit.* Deinde videtur ſublatum ab illis, qui *radios* non putabant intelligi, ſi vox *ſolis* abeſſet. Non enim hoc plebejum. Ovidius lib. 7. Metam. *contraque diem radioſque minantes Obliquantem oculos.* Statius prima Thebaide: *inaſpectos cœlo radiiſque penates.* In epithalamio Stellæ: *Excludunt radios ſilvis decuſſa vetuſtis Robora.* Audacius etiam Græci, ἀκτῖνα. Ariſtophanes Ὄρνισιν· Οὐδ᾽ αὖ θέρμη πνῖγος ἡμᾶς ἀκτὶς τηλαυγὴς θάλπει. Libanius decl. 6, ἰδοὺ θέρος, ὦ βουλή, τὸ ἀκτῖνος ἀπολαύειν καὶ τρυφᾷν. Idem in Iuliani necem: γεγυμνωμένου μέσου θέρους ἐν μεσημβρίᾳ ταῖς ἀκτῖσι πιεζόμενον.

VARIORUM.

334. *Neſcio quid,*] *Inceſtus innuitur Oedipi cum matre.* Farnabius. *Propere*] Ritum ſacrificandi ſic accurate Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 7. *Conſules ſacerdoteſque quibus fas erat, lotis manibus, & luſtratis aquâ purâ victimis, molaque conſperſis earum capitibus, votiſque nuncupatis, miniſtros eas mactare jubebant: quorum alii ſtantem tum etiam hoſtiam vecte feriebant in tempora, alii cadentem cultris excipiebant; mox direpto tergore, concidebant membratim, delibataſque ex ſingulis extis, aliiſque membris primitias, farre obvolutas, in caniſtris offerebant ſacrificantibus; qui aris impoſitas ſuccendebant, & vinum inſuper adfundebant, quæ ſingula in ſacrificiis Græcorum factitari ſolita, apud Homerum licet videre.* (mox ſubjungit Homeri loca) *eaque etiam ætate meâ Romanos in ſacris obſervare comperi.* Hæc ille. *Delrius. Admove*] Ante aram ſtatue. rituale vocabulum, ut docet Briſſonius, & alii, *Idem.*

335. *Sparge ſalſa, &c.*] Ab hoc ritu victimæ dicebantur *immolari*, auctore Servio in 4. & in 10. Æn. Gloſſar. Græco-Latin. *molacio* ἄλετμα. *molator* ἀλετής. num forte rectius legamus, ἄλισμα & ἀλιστής; nam ἅλις ſalſugo & *mola* in ſacrificiis ſalſa. quid *mola* ſit, docet Feſtus: *Immolare, eſt molâ, id eſt, farre molito & ſale hoſtiam perſperſam ſacrare.* Vult Briſſon. *molam* vocari far molitum & ſalitum; addere potuit & *toſtum*, hoc eſt, ador ſeu adus ex eodem Feſto & Auſonio. Verum quia hîc non Romanum, ſed Græcanicum ſacrificium deſcribitur, opinor Senecæ *molam* accipiendam de farre non freſo, ſed integris frugibus. Scribit enim Turnebus lib. 7. adverſar. cap. 13: Græcis in more poſitum fuiſſe, hoſtiis fruges integras, non tritas nec molitas inſpergere: & argumento eſſe, quod eorum molæ vocentur οὐλαί ſeu οὐλοχύται, quæ erant hordei integri, & frugum cum ſale admixto: uſos autem Græcos, ut Theophraſtus prodidit, in ſacris hordeo non molito, in priſcæ vitæ memoriam, quando homines, ſolidis, non contuſis, aut fractis frugibus veſcebantur. Frons ergo victimæ à Græcis ſolido farre perſpergebatur: poſtquam tamen mactata & in partes erat diviſa, ſingulæ partes adolendæ, polline, quemadmodum apud Romanos, conſpergebantur, ut ex Homero Dionyſ. l. 7. affirmavit. Homer. Odyſſ. ξ'.

καὶ

Tireſ. Unone terram vulnere afflicti petunt?
Mant. Juvenca ferro ſemet impoſito induit,

Et

GRONOVII.

341. *Ferro ſemet oppoſito induit,*] Lipſii liber, *impoſito:* non male, ait ille, de ſecuri: vulgata tamen recta, de cultris quibus cadentem excipiebant & jugulabant. Nimirum verſus ſequentes videntur ſignificare non ſecuri deſuper perfractum collum, ut alias ſolebat, ſed jugulum præſectum. Gruterus nihil mutandum eſſe ait pluribus demonſtratum ſibi in libro peculiari de expoſitionibus infantum. Tamen & Delr. Flor. Voſſ. *impoſito.* Et credibile eſt ad certiorem popæ ictum præbendum, ut nunc quoque fit mactandis bubus, victimas τραχηλίζειν & reſupinatas, (interdum utique quum ſuperis diis ſacrificarent, ut voluit Delrius) ut ita erecto & aperto jugulo tam bene *impoſitum ferrum* quam *ſuppoſitum* dici poſſit pro applicito. Homerus vocat αὐερύειν primo & ſecundo Iliados. Ad priorem locum Euſthathius: Ἔθος Ἑλληνικόν, εἰ μὲν τοῖς ἄνω ἔθυον ἀνακλᾶν τὸν τοῦ ἱερείου τράχηλον, ὥς τε ἀφορᾶν ὡς εἰς οὐρανόν· καὶ ἐλέγετο τοῦτο αὐερύειν ἐν παραθέσει δύο λέξεων, ἢ αὐερύειν ἐν συνθέσει κατὰ ὑφέν· τουτέστιν ὀπίσω ἕλκειν καὶ ἀναφέρειν ἐν τῷ ἀνακλᾶν· ὃ δὴ ἑρμηνεύειν δοκεῖ Σοφοκλῆς, ἐν τῷ ἄνω τρέπων ἔσφαζεν. Ἐὰν μέντοι ἥρωσιν ἢ ὅλως τοῖς κατοιχομένοις ἔθυον, κάτω τὸ ἱερεῖον ἀποβλέπον ἐσφάζετο. Scholiaſtes Apollonii ad lib. I. v. 565. Ὅταν οὖν λέγῃ ἐπὶ τὴν ἠλακάτην ἐρύσαι τὰ λίνα, τοῦτο φησὶν, ὅτι μέχρι τοῦ ἀκροτάτου μέρους τοῦ ἱστοῦ ἀνείλκυσαν τὰ ἱστία. Quod adjuvatur vis ejus verbi. Vnde & unus Apaturiorum dies Ἀνάρρυσις, quod cenſent dictum διὰ τὸ θύειν. Nam quod addit Gruterus, non videre ſe quomodo juvenca *induat ſe* cultro impoſito, facilis eſt reſponſio, ſubſultando aut impellendo ſe & irruendo in ferrum, antequam id victimarius urgeat. Lactantius ad 4. Thebaidos: *Sacerdotum conſuetudo talis eſt, ut aut ipſi percutiant victimas, & Agones appellantur, aut ſic tenentis cultrum alter impingat.*

VARIORUM.

Καὶ τὰ μὲν ἐν πυρὶ βάλλε, πελύνας ἀλφίτου ἀκτῇ. *Et partem quidem in ignem jecit, miſcens farinæ flori.* *Delrius.*

336. *Placidone*] Sacrum ingratum cenſebatur, ſi hoſtia aris admota refugeret, reluctaretur, mugitum icta daret, aut non placide & recte caderet. *Farnabius.*

338. *Expavit*] *Hoc etiam Hieroſcopio, regis cæcitas prædicitur.* Idem.

340. *Vnone*] Quoto mallei ictu cadunt victimæ? *hoc enim obſervatum in aruſpicina.* Idem.

341. *Iuvenca*] *Sic Iocaſta uno vulnere ſe occidit.* Id. *Oppoſito induit,*] M. ſ. meus, *impoſito.* Virg. 3. Georg. *Ac vix ſuppoſiti tinguntur ſanguine cultri.* Sed hæc contraria ſunt? nequaquam. Nam à Cleone I. Argonaut. ſi Natali in Mytholog. credimus, proditum fuit, veteres ſuperis ſacrificantes, reſupinatarum jugulum ſurſum convertiſſe; cum inferis faciebant, earumdem collum deorſum terram verſus deprimere ſolitos. quod & Myrtilus docet his verbis; εἰώθασιν ἱερεῖς τὰ ἔντομα τοῖς κάτω θεοῖς ἐναγίζομενοι ἐν τῇ γῇ ἀποτέμνεσθαι τὰς κεφαλάς· οὕτω γὰρ θύουσι τοῖς ὑποχθονίοις· τοῖς δὲ οὐρανίοις ἄνω ἀναστρέφουσι τῶν ἱερείων τὸν τράχηλον σφάξαντες. Recte ergo Virgilius dixit *ſuppoſiti*, cum loquatur de inferorum ſacrificio, quo culter quodammodo victimæ jugulo ſupponebatur: quare & lib. 6. Æneid. *Supponunt alii cultros* ----- recte etiam noſter dixit *impoſito*, cum agat de ſuperorum ſacrificio, quo culter hoſtiæ collo quaſi imponebatur. Vnde apparet veriſſimam eſſe optimi mei cod. ſcripturam. *Delrius.*

342. Vi-

Et vulnere uno cecidit: at taurus, duos
Perpeſſus ictus huc & huc dubius ruit,
Animamque feſſus vix reluctantem exprimit.
Tireſ. Utrum citatus vulnere anguſto micat,
An lentus altas irrigat plagas cruor?
Mant. Hujus per ipſam, qua patet pectus, viam
Effuſus amnis: hujus exiguo graves
Maculantur ictus imbre. ſed verſus retro
Per ora multus ſanguis atque oculos redit.
Tireſ. Infauſta magnos ſacra terrores cient.
Sed ede certas viſcerum nobis notas.
Mant. Genitor, quid hoc eſt? non levi motu, ut ſolent,
Agitata trepidant exta; ſed totas manus
Quatiunt: novuſque proſilit venis cruor.
Cor marcet ægrum penitus, ac merſum latet;
Liventque venæ; magna pars fibris abeſt;
Et felle nigro tabidum ſpumat jecur.

Ac,

GRONOVII.

347. *Vivus per ipſam,*] Quum ſic aut *Unius* aut *Hujus* in libris inveniſſet Gruterus, quamquã non abhorrens ab ultimo, medium pejus elegit. Fl. *Hujus.*

VARIORVM.

342. *At taurus,*] Oedipus binis vulneribus oculorum cæcus erravit, & vix tandem apud σεμνὰς θεὰς mortem oppetiit. *Farnabius.*

347. *Viam*] Vulnus. *Idem.*

348. *Amnis:* Copia ſanguinis, *Id.* *Exiguo*] Modico cruore. *Idem.*

351. *Infauſta*] *Terruit ipſe color vatem, &c.* Lucan. 1. *Et animoſa hæc exta.* Id.

353. *Non levi motu,*] Hanc inſpectionem rite fieri putabant, ſi adhuc vivæ pecudis utero erepta exta, palpitarent, trepidarentque, ut patet ex Arnobio lib. 7. adv. gent. hic dicit; *non levi motu*, quia ingentes tumultus inſtabant. *Delrius.* *Ut ſolent,*] Quando læta nunciant. *Idem.*

354. *Exta;*] Thyeſt. verſ. 763. Ex viſceribus, propriè cor, jecur, & pulmo vocantur exta; quia hæc maximè exſtantia Diis proſecabantur. *Idem.*

355. *Noviſque*] *Iuvenum Eteoclis & Polynicis.* vel lege *novuſque*, id eſt, non ſolitus & uſitati coloris. *Farnabius.*

356. *Cor marcet ægrum*] Oedipus. *Id.* Iam enim Haruſpices Græci cor inſpiciebant, quod Romani demum poſt Pyrrhi ex Italiâ diſceſſum facere cœperunt. Plinius lib. 11. cap. 7. *Delrius.*

357. *Liventque venæ;*] Plena eſt hæc Senecæ ominoſorum extorum deſcriptio: cum qua videtur certare voluiſſe Lucanus lib. 1. quem fuerit non inutile cum eâ conferre. *Terruit ipſe color vatem, nam pallida tetris Viſcera tincta notis, gelidoque infecta cruore Plurimus aſperſo variabat ſanguine livor. Cernit tabe jecur madidum, venaſque minaces Hoſtili de parte videt.* Idem. *Magna*] *Fratrum concordia deficit.* Farnabius.

358. *Felle nigro*] *Odio fratrum.* Idem. Probatur hoc verſiculo Inſpectoribus

etiam

Ac, ſemper omen unico imperio grave,
En capita paribus bina conſurgunt toris;
Sed utrumque cæſum tenuis abſcondit caput
Membrana latebram rebus occultis negans.
Hoſtile valido robore inſurgit latus,
Septemque venas tendit. has omnes retro

Pro-

VARIORVM.

etiam atræ bilis folliculum curæ fuiſſe: quem ſuo hîc loco, nempe in jecore, cui adhæret, poſuit. *Delrius.*

359. *Semper omen*] Duos enim Principes, & de Principatu contentionem minatur. *Idem.* *Unico*] Huic maximè, omni tamen imperio minax. quare hujuſmodi exta Livius lib. 27. & Valerius lib. 1. cap. 6. *minus lata*, vocant. M. Marcello Coſ. duo jecinoris capita viſa, eo qui necem præceſſit die, affirmant, Livius, Valerius, Plinius, & Plutarchus. *Idem.*

360. *Capita bina*] In extis obſervabant maximè ſummitates fibrarum, τὰ κάρηνα & jecoris caput, quod ex natura unum, ſi quando duo reperirentur, ominoſum illud & præter naturam. *ſed & imaginaria erant capita, de quibus mox.* Farnabius.

361. *Sed utrumque*] Sed utrumque caput jecinoris deliteſcens in membranæ involucris, cum triſte ſit oſtentum, velle Deos hæc in præſens celari ſignificat, verum parvo interjecto tempore, nota fore parricidium & inceſtum Oedipi. *Idem.* *Abſcondit*] Exiſtimabant jocinoris caput non apparens grave Imperatori aut Reipubl. infortunium portendere. Iul. Obſequens in lib. de prodigiis, Q. Metello, & T. Didio conſulibus, apud ædem Apollinis Decemviris immolantibus, caput jocinoris non apparuiſſe. accidit hoc ipſum Poſtumio, Catoni, Herennio, & Lucilio Lupo. Arrianus lib. 7. hiſt. Alex. ſcribit Pythagoram, antequam Alexander obiret, hoſtiam immolaſſe, & ſine capite jecur inventum; idemque illi contigiſſe pro Hephæſtione & Perdicca ſacrificanti; qui omnes ſtatim poſt mortui ſunt. Non cæſum modo caput erat, ſed etiam in membranæ cujuſdam involucris deliteſcens, ut vix potuerit magnâ curâ & diligenti inveſtigatione inveniri. exempla producit Barnabas p. 26. & 27. Ego etiam nonnulla prior Adverſar. *Delrius.*

363. *Hoſtile*] Aruſpices quidem mente & imaginatione dividebant exta duas in partes; hanc amicis tributam *Familiarem*, illam inimicis *Hoſtilem* vocabant; deinde ex utriuſque partis habitu eventura conjiciebant. hic itaque ariolatur vires adverſæ partis. ſcil. Polynicis cum ſex aliis ducibus, *quos ſeptem venæ denotant*. Farn. Unde jam manifeſtum cur Livius l. 8. tradiderit; *caput jecinoris, à familiari parte cæſum haruſpex dicitur oſtendiſſe*; & Lucanus *hoſtilem partem*, noſter *hoſtile latus* nominarint. Ad duplex iſtud latus, partem, ſeu caput, videbatur conſequi etiam duplex *fiſſum*, unum hoſtile & noxium, alterum propitium & amicum. *Fiſſum*, puto vocaſſe, lineam ſeu tramitem quendam imaginarium, exta & fibras bipartito dividentem & interſecantem; quem fruſtra quæras in corporis verâ diſſectione. meminit Cicero in lib. de Divinat. & de Nat. Deorum. Fiſſum hoc dividebant etiam in *familiare* & *vitale*, ut notat Turnebus l. 4. c. 18. & *vitale* dictum putat ceterorum extorum; *familiare*, tantum jecoris: & nititur auctoritate Lucani; & Ciceronis, qui inquit: *Fiſſum familiare & vitale tractant.* Delr.

364. *Sepemque venas*] Prætendit venas ſalientes & celeri (ut ait Lucanus) pulſu motas; quod hoſtilium prœliorum ſignum. *Idem.*

 369. Non

Prohibens reverti limes obliquus ſecat.
Mutatus ordo eſt. ſede nil propria jacet;
Sed acta retro cuncta. non animæ capax
In parte dextra pulmo ſanguineus jacet.
Non læva cordis regio. non molli ambitu
Omenta pingues viſceri obtendunt ſinus.
Natura verſa eſt. nulla lex utero manet.
Scrutemur unde tantus hic extis rigor.
Quod hoc nefas? conceptus innuptæ bovis,
Nec more ſolito poſitus, alieno in loco
Implet parentem. membra cum gemitu movet.
Tremulo rigore debiles artus micant.
Infecit atras lividus fibras cruor;
Tentantque turpes mobilem trunci gradum:
Et inane ſurgit corpus. ac ſacros petit

Cornu

GRONOVII.

369. *Non læva cordis regio;*] Florentiæ habetur, *cordi.* Puta, integra vel ſalva eſt. Idem *viſceri,* ut voluit Scaliger. Lucanus: *produntque ſuas omenta latebras.*

377. *Infecit arctas*] Admiſerunt alii *atras,* quibus non adjicio calculum nam ſi *fibræ atræ*, non utique potuit apparere in iis livor. Sic ait Gruterus. Sed adjicit illis calculum Florent. *Atras* autem dicit non natura ſua, ſed propter ipſum illum cruorem lividum.

VARIORUM.

365. *Limes*] Fiſſum, ſeu linea commentitia ex mente aruſpicis, exta bipartito dividens. *Farnab. Obliquus*] Hoſtilis, *vel* tranſverſus cum ſit, oſtendit hoſtes non reverſuros. *ceciderunt autem duces ante Thebas ad unum Adraſtum.* Id.

366. *Mutatus ordo eſt.*] Lege Veſalium, & alios Anatomicos, & videbis adcurationem noſtri etiam in iſtis. *Del.*

367. *Retro cuncta.*] Inverſa. *Farnab. Animæ*] Spiritus & aëris vitalis capax. *Idem.*

369. *Non molli*] Manu tentans viſcera ex diſtento & rigido utero concepiſſe ſordam juvencam miratur. *atque hæc intellige de Iocaſtæ partu ex illicito concubitu.* Farnabius.

370. *Omenta*] Sic fatiſcunt, ut quæ debebant obnubere viſcera, rimis ſuis illa potius prodant. ſic Lucanus interpretatur. addit, *non molli ambitu*, ſolent eſſe tactu mollia, ut pinguia: ſed nunc ſunt rigida & aſpera. Aliena ab hoc loco, quæ de carnibus immolatitiis omento tegendis referuntur à Turnebo lib. 7. adverſ. cap. 13. *Delrius.*

372. *Tantus hic extis rigor.*] Abjeci perſonam Tireſiæ, ut ipſa adhuc loquatur Manto, accingatque ſe ut exploret cauſam rigoris. *Gruterus.*

373. *Conceptus infauſtæ bovis,*] Liber, *innuptæ bovis.* Atque ita ſane duplex monſtrum: quod nec ſuo loco fœtus, quod nec in vaccâ. Supra *juvencam* appellavit: & ſolent tales eligi ad ſacra. *Lipſius.* Non aliter Florentinus.

378. *Tentantque*] Victimæ ſemineces ſurgere & effugere conantur, ſed fruſtra. *Farnabius.*

379. *Et inane*] Iam extractis extis. *Delrius.*

383. *Im-*

Cornu miniſtros. viſcera effugiunt manum.
Neque ipſa, quæ te pepulit, armenti gravis
Vox eſt, nec uſquam territi reſonant greges:
Immugit aris ignis, & trepidant foci.
Oedip. Quid iſta ſacri ſigna terrifici ferant,
Exprome: voces aure non timida hauriam.
Solent ſuprema facere ſecuros mala.
Tireſ. His invidebis, quibus opem quæris, malis.
Oedip. Memora, quod unum ſcire cœlicolæ volunt,
Contaminarit rege quis cæſo manus.
Tireſ. Nec alta cœli quæ levi penna ſecant,
Nec fibra vivis rapta pectoribus poteſt
Ciere nomen. alia tentanda eſt via,
Ipſe evocandus noctis æternæ plagis
Emiſſus Erebo, ut cædis auctorem indicet.
Reſeranda tellus. Ditis implacabile
Numen precandum. populus infernæ Stygis
Huc extrahendus. ede, cui mandes ſacrum.

GRONOVII.

383. *Immugit ara ſegnis,*] Et hoc è pravorum codicum turba ſubjectum. Priſcæ editiones: *Immugit aris ignis & trepidant foci:* idque totum habet optimus liber. Abeant *aræ ſegnes* cum *crepitantibus* focis.

390. *Penna quæ levis ſecat,*] Recte hanc ſcripturam improbaverunt viri ſummi. Alia namque & verior eſt in Flor. *Nec alta cœli quæ levi penna ſecant.* Itaque duo codices in Germania nobis viſi, & Voſſiani & Heinſianus alter minore forma, quem nunc demum adhibere incipio: niſi quod hi *ſecat.* Quæ ſecant nempe animalia volucria vel volucres. Nec neceſſe cum viro docto: *quæ leves pennæ ſecant.*

VARIORUM.

381. *Neque ipſa,*] Nec mugitus quem audis boum eſt, ſed ſanguinis in aris. *Farnabius.*

386. *Solent*] Extrema mala timorem tollunt, deſperatoſque reddunt. *Idem.*

387. *His invidebis,*] Non ſunt hæc extrema mala, verum ea imminent, quæ ſi præſentibus conferantur, bona ſunt, habeaſque cur his invideas. *Idem.*

388. *Memora,*] Effare tantum quod oraculum pateſieri vult, quis Laium interfecerit. *Idem.*

390. *Alta cœli*] Augurium. *Idem.*

391. *Fibra*] Aruſpicina. *Farnabius.* *Vivis rapta*] Sic Thyeſt. Act. 4. v. 753. *Erepta vivis exta pectoribus tremunt.* Rapi illa conſueviſſe, ut ſpirantia & palpitantia conſulerentur, Arnobii, Virgilii & aliorum teſtimoniis probat Barnabas pag. 23. *Delrius.*

392. *Nomen.*] Regicidæ nomen. *Farnabius.*

393. *Ipſe*] Per necromantiam, vel ſciomantiam evocandus eſt ab inferis Laius, vel umbra Laii. *Idem.*

396. *Populus*] Umbræ. *Idem.*

Nam te, penes quem ſumma regnorum eſt, nefas
Inviſcere umbras. *Oedip.* Te Creo hic poſcit labor,
Ad quem ſecundum regna reſpiciunt mea.
Tireſ. Dum nos profundæ clauſtra laxamus Stygis,
Populare Bacchi laudibus carmen ſonet.

VARIORVM.

398. *Nam te,*] Nota Regibus non licuiſſe intereſſe ſacris inferorum; quibus manes invocabantur. Nam inferos adiêre (ſecundum poëtas) Æneas, & Vlyſſes. Fortaſſis tectum quid & ingenioſum hic latet, & in adulationem Principis; quem negat fas adire inferos. Mos enim invaluerat, mortuos Impp. numero Deorum aſcribere. An etiam reſpexit ad Dialis flaminis conditionem? cui certe non licuit locum, in quo buſtum erat, unquam ingredi, neque mortuum attingere, ut Gellius refert. Sed prius illud amplius placet. *Delr.* Commentatores quærunt cauſas, nec explicant. Ego puto ſimpliciter, quia haud licitum regibus videre aut tractare feralia, non magis quam imperatoribus *auguratu vetuſtiſſimiſve ceremoniis præditis,* ut loquitur Tacitus l. 2. Annalium. De quo more ego plura in libellis Suſpicionum. *Gruterus.*

399. *Te Creo*] *Sufficit huic negotio Creonta.* Farnabius.

402. *Populare*] Pop. Thebano peculiare & ſolenne. nam & Bacchus Thebanus. Hymnus Thebanis peculiaris, & ſolitus. Feſtus: *Popularia ſacra ſunt (ut ait Labeo) quæ omnes cives faciunt, nec certis familiis attributa ſunt.* populare ergo quod totius populi. Ennius Annal: *Quam de tuas omnes legiones ac populares.* Delrius.

CHORUS.

Canit Chorus dithyrambum, qui Bacchi geſta & inventa continet.

EFfuſam redimite comam nutante corymbo,
Lucidum cœli decus, huc ades votis,
Mollia Niſæis armatæ brachia thyrſis,

Quæ

GRONOVII.

405. *Armatæ brachia thyrſis,*] Satis commode videntur tranſpoſiti verſus, & ſic mutatum pro *armati,* quod editi ſcriptique fere habent libri. Dubium tamen me reddit optimus codex, qui & verſum priſtino loco ſervat & exhibet *armatus:* quaſi tam hunc quam primum verſum chori de ipſo Baccho velit intelligi: eum vocari *redimitum effuſam comam nutante corymbo* & *armatum mollia brachia Niſæis thyrſis.* Neque enim minus Bacchi quam Thebaidum *mollia* brachia.

VARIORVM.

403. *Redimite*] O Bacche redim. com. *atq; hæc tranſpoſitio præferenda vulgatæ lectioni, ubi Chorus populares ſeque invicem hortantur.* Farnabius. Bacchi legem juſſiſſe, ut comites ejus nigræ hederæ foliis & corymbis coronarentur, docet Dionyſ. Afer, & Bacchum comatum pingi conſtat. *Delrius.*

404. *Cœli decus,*] Bacchus enim idem cum Sole, qui *crinitus* ſcil. radiis: *perpetuo juvenis.* quia in curſu conſtans & omnia vivificans; *formoſus,* quippe omnia illuſtrans. Et hîc rite invocatur, quia λοίμιος, ut ſupr. v. 36. & 109. *Farnab.*

405. *Nyſæis*] Decem Nyſæ ſunt. quoties autem nullo adjecto reſtringitur, Indica illa intelligenda eſt, prope quam in antro Bacchus à nymphis eſt enutritus. *Idem.*

405. *Thyr-*

Quæ tibi nobiles Thebæ, Bacche, tuæ
Palmis ſupplicibus ferunt.
Huc adverte favens virgineum caput
Vultu ſidereo diſcute nubila,
Et triſtes Erebi minas,
Avidumque fatum.
Te decet vernis comam floribus cingi;
Te caput Tyria cohibere mitra;
Ederave mollem baccifera
Religare frontem.
Spargere effuſos ſine lege crines,
Rurſus adducto revocare nodo.
Qualis iratam metuens novercam
Creveras falſos imitatus artus,
Crine flaventi ſimulata virgo,
Luteam veſtem retinente zona.

Inde

VARIORUM.

405. *Thyrſis,*] Thyrſus erat lancea hederæ frondibus occultata, ut hedera amicis metum tolleret; hoſtibus, doloſa cuſpis lanceæ vulnus infligeret. ab hoc thyrſo Bacchus *thyrſiger*, Bacchæ *thyrſigera* Latinis: Nævius Lycurgo: *Pergite thyrſigera Bacchæ, Bacchico cum ſchema.* Græcis θυρσόλογχοι, quæ vox doloſam illam cuſpidem indicat. Athenæus auream thyrſolanceam in manu habuiſſe docet Liberum, cum de illo inquit: εἶχεν ἐν ταῖς χερσὶ χρυσοῦν θυρσόλογχον *Delrius.*

408. *Virgineum*] Herc. Fur. v. 473. *Farnabius.*

409. *Vultu ſidereo*] Formoſo.

410. *Triſtes*] Suprà verſ. 160. & deinceps. *Farnabius.*

411. *Avidumque*] Mortem inſatiabilem. *Idem.*

412. *Floribus*] Vnde ἄνθιος dictus. *Idem.*

413. *Tyria*] Purpurea, vel Lydia. Herc. Fur. verſ. 470. *Idem. Mitra;*] מיתרא *Mitra* autem vox Syriaca tam matrum quam virginum ornamentum, quo caput vinciebant, ſignificans; Latine, *vitta*. Propertius: *Cinxit & acceptas altera vitta comas.* Delrius.

414. *Ederave*] Hedera, quæ corymbos nigros fert, ſe Bacchus coronavit; vel propter ſimilitudinem quam habent folia & fructus cum vite; vel quod corollæ hederaceæ inſita frigiditate vapori reſiſtunt, vinique potentiam ſiſtunt. *Farnabius. Baccifera &c.*] Sic omnino legendum. Haud recte qui ſubſtituere *Bacchiferâ*, atque interpretantur, quæ fertur à Baccho & Bacchis. Requiro enim exemplum ſimilis compoſitionis; quippe compoſita huiuſmodi activa ſunt, non paſſiva. *Gruterus.*

417. *Adducto*] Collecto in nodum & in terga rejecto. *Farnabius.*

418. *Qualis*] Qualis infeſtam pellicibus Iouiſque filiis Iunonem metuens, virginis os habitumq; gerens latebas in antro Nyſæo. Suprà v. 405. *Id.*

422. *Vnde*

Inde tam molles placuere cultus,
Et ſinus laxi, fluidumque ſyrma.
Vidit aurato reſidere curru,
Veſte cum longa tegeres leones,
Omnis Eoæ plaga vaſta terræ,
Qui bibit Gangem, niveumque quiſquis
Frangit Araxen.
Te ſenior turpi ſequitur Silenus aſello,
Turgida pampineis redimitus tempora ſertis.
Condita laſcivi deducunt orgia myſtæ,
Te Baſſaridum comitata cohors,

Nunc

GRONOVII.

422. *Vnde tam molles placuere*] Tolle interrogationis notam, & ſcribe cum Flor. Mog. & Cruſer. *Inde tam molles.* Hinc, inquit, ex hac fabula, quod metu novercæ latuiſti diſſimulatus habitu puellari, hinc, inquam, eſt quod hodieque tibi, quamvis forti & bellatori, molles cultus placent. Mox Florent. *Frangit Araxen.* non *Araxem.*

VARIORVM.

422. *Molles plac.*] Origenes lib. 3. contra Celſum, tradit Bacchum muliebri habitu amictum eſſe, vocatque Mænalam. *Delrius.*

423. *Laxi*] Diſcincti. *Farnabius. Syrma*] Herc. Fur. verſ. 474. *Idem.*

425. *Veſte*] Cum ſyrmate tegeres leones currum tuum trahentes, ut & tigres & lynces. *Idem.*

428. *Omnis*] Orientales mundi partes; India maxime & Scythia. Suprà verſ. 114.

427. *Gangem,*] Indiæ fl. *Farnabius. Niveumque*] Armeniæ fluv. nivibus auctum; vel frigidum. addit enim *Frangit.* vel, gelu conſtrictum; vel ratibus ſecat. vel reſpicit ad nomen fluvii, ab ἀράσσω frango. *Idem.*

429. *Silenus aſello,*] Alumnus & nutritor Bacchi. *Idem.* Ovid. Metamorph. 4.--- *Bacchæ Satyrique ſequuntur, Quique ſenex ferula titubantes ebrius artus Suſtinet, & pando non fortiter hæret aſello.* Sileni Mythologiam docet Natalis lib. 5. Mytholog. cap. 8. Silenos Nicandri ſcholiaſtes in Alexiphar. dici tradit ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν, ὅ ἐστι λοιδορεῖν, & eoſdem appellari ſatyros: cui repugnat Nonnus, eos diſtinguens his verbis. Καὶ λασίων Σατύρων κενταυρεῖδος αἷμα γενέθλης, Σιληνῶν τε φάλαγγα, &c. *Delrius.*

430. *Turgida*] *Inflata heſterno ut ſemper Iaccho.* Farnabius.

431. *Condita*] Nonniſi initiatis revelanda; variis obſita frondibus; non ſub dium rapienda. *Idem. Orgia*] Bacchanalia, ab ὀργῆς furore; *vel* τῶν ὀρῶν montibus qui reſonant nocturno Bacchantium clamore; *vel* ἀπὸ τοῦ εἴργειν ab arcendo à myſteriis profanos. *Idem. Myſtæ.*] Myſteriorum periti, initiati ſacris, à μυέω. *Idem,*

432. *Baſſaridum*] Bacchi miniſtrorum, ἀπὸ τοῦ βάζειν à vociferando: vel à vulpinis pellibus quibus cingebantur: Baſſares enim Thracibus ſonat *vulpes*; (qua ratione & ſcortum deducitur, & Baſſaris pro meretrice ſæpe uſurpatur) *alii* à demiſſa & talari veſte qua induebantur Bacchi miniſtri. *Idem.* Harum nomina habes apud Nonnum Dionyſ. ιδ. *Delrius.*

433. *Nunc*

Nunc Edoni pede pulſavit
Sola Pangæi; nunc Threicio
Vertice Pindi; nunc Cadmeas
Inter matres impia Mænas
Comes Ogygio venit Iaccho,
Nebride ſacra præcincta latus.
Tibi commotæ pectora matres
Fudere comam: thyrſumque levem
Vibrante manu, jam poſt laceros
Pentheos artus Thyades œſtro

Mem-

GRONOVII.

433. *Nunc Edonii pede*] Scribe, *Edoni.* Sunt enim Ἠδωνοί. Statius lib. 5. *Edonas hiemes Arctonque frementem Excipere.* Iam monuit G. Fabricius. Flor. *Edono* quod eſſet, Edonorum more. Sed quod ſequitur, quomodo cohæret? Lege: *nunc Threïcio Vertice Pindum.* In altiſſimo Thraciæ loco. Neque enim auſim reſcribere, etſi blandiatur. *Nunc Edono pede pulſavit Sola Pangai; nunc Threïcio Turbine Pindum.* Vt chororum modi ſignificentur.

VARIORVM.

434. *Pangai;*] Thraciæ promontorii Macedoniam verſus. *Farnabius.*

435. *Cadmeas*] Thebanas. *Idem.*

436. *Mænas*] Baccha. à μαίνεσθαι. *Id.*

437. *Ogygio*] Thebano, ab Ogyge rege. *Id. Iaccho.*] Baccho ἀπὸ τοῦ ἰάκχειν. à vociferatione ebriorum. *Idem.*

438. *Nebride*] Hinnuli pelle Baccho ſacra, qua ipſe amiciebatur: unde νεβρώδης dictus, & νεβριδόπεπλος. *Id.*

439. *Matres*] Thebaid. v. 17. *Idem.*

442. *Thyades*] Bacchico furore percitæ: à θύω, feror impetu. Bacchæ Thebanæ. *Thyades* (ait Pauſan. in Phoc.) *ſunt Atticæ feminæ, quæ in Parnaſſum quotidie venientes, cum Delphicis mulieribus arcana Libero patri ſacra peragunt.* ſed poëtæ latius ſumere conſueverunt. *Delrius. Oeſtro*] Latine *aſilus*, Græce οἶστρος. Virgilius Georg. 3. *Eſt lucos Silari circa, ilicibuſque virentem Plurimus Alburnum volitans; cui nomen aſilo Romanum eſt, œſtrum Graji vertêre vocantes, Aſper, acerba ſonans, quo tota exterrita ſilvis Diffugiunt armenta:* ----- Romanum nomen ſuo jam tempore periiſſe, & Græcum tantum in uſu fuiſſe ſcribit Seneca epiſt. 59. *Oeſtrum* quidam cum *tavano* confundunt, quem Græci μύωπα vocant, in quibus Plinius l. 11. c. 28. & Apollonius l. 1. ubi cum de œſtro ageret, dicit: ὅντε μύωπα βοῶν κλείουσι νομῆες, *quem tavanum vocant bubulci.* & gloſſarium Latino-Græcum; *Aſilio* κίνιγρον βοῶν καὶ σκορπίον. Græco-Latinum: οἶστρος ὁ μύωψ. *Tabanus, aſilio.* Ariſtotel. in animal. hiſt. docet οἶστρον circa fluvios, μύωπα in ſilvis naſci. vide Scholiaſt. Apoll. in l. 1. v. 205. & Wottonum lib. 9. de differ. animal. cap. 213. Obtinuit, ut μεταφορικῶς furioſi dicantur *Oeſtro perciti*, ab Euripide, apud Galenum lib. 3. de Hippoc. & Platon. dogmat. cap. 4. & Latinis paſſim. Philoſtratus in Imag. Penthei pingit Bacchum τὸν ἤδη οἶστρον προσβακχεύσαντα ταῖς γυναιξίν. *œſtro pungentem & furiantem mulieres.* Ælianus quoque lib. 3. var. hiſt. refert Lacænas, Sicyonias, & Thebaides olim hoc Bacchi œſtro infeſtatas; treſque Minyades, Leucippem, Alcippem & Alcithoëm eodem aſilo ſtimulatas, infantulum Leucippes, quem hinnuleum putabant, diſcerpſiſſe. Quam flebiliter Pentheum Agave mater luxerit

Membra remiſſæ, velut ignotum
Videre nefas.
Ponti regna tenet nitidi matertera Bacchi,
Nereidumque choris Cadmeïa cingitur Ino.
Jus habet in fluctus magni puer advena ponti
Cognatus Bacchi, numen non vile, Palæmon.
Te Tyrrhena puer rapuit manus,
Et tumidum Nereus poſuit mare,
Cærula cum pratis mutat freta.
Hinc verno platanus folio viret,
Et Phœbo laurus carum nemus:
Garrula per ramos avis obſtrepit.
Vivaces ederas remus tenet.
Summa ligat vitis carcheſia.
Idæus prora fremuit leo.
Tigris puppe ſedet Gangetica.

Tum

GRONOVII.

450. *Et tumidum Nereus*] Flor. & noſtræ membranæ, *timidum*. quaſi reverentia Bacchi. Inferius: *Divite Pactolos*. non *Pactolus*.

VARIORUM.

xerit, ita deſcribit Nonnus lib. 46. Dionyſ. ut vix queat mœſtius & lacrymabilius. *Delrius*.

443. *Velut*] Sanæ menti reſtitutæ lugebant facinus, quod furiatæ admiſiſſent.

445. *Matertera*] Ino. Thebaid. verſ. 23. *Farnabius*.

446. *Cadmeïa*] Sic Claudianus:
——— *Cadmeïa ludit Leucothoë.* ———
De Ino ſeu Leucothoë multa Pauſanias in Atticis. *Delrius*. *Ino.*] Ino Athamanti Melicertam peperit, cum quo mariti furorem fugiens, in mari ſubmerſa, credita marinorum Deorum numero addita. Græci *Leucotheam*; Latini *Matutam*, filium illi *Palæmonem*, hi *Portumnum* nuncupant. latè hæc Nonnus l. β'. & ν' Pauſan. in Attic. & Meſſeniac. Plutarchus in Camillo. Apollod. l. 3. Biblioth. Ovid. lib. 1. & 4. Metam. & 6. Faſt. ſed alia longè narrat Ariſtides in Iſthmica 1. quem legat, qui multa de Leucotheâ & Palæmone volet. vide etiam verſ. 22. Thebaid. *Idem*.

448. *Cognatus*] Sobrinus Palæmon, factus Deus maris Portumnus. Ibid. *Farnabius*.

449. *Te Tyrrhena*] Piratæ Tyrrheni rapuerant Bacchum in navim, dumque ipſum ligare vellent, Bacchus piratas in furorem vertit; quo correptis, mare viſum eſt pratum floribus & arboribus conſitum, mali in vites verti, remi in ſerpentes, jamque leo viſus eſt proram obſidere, tigris puppim, quo attoniti dejiciunt ſe in mare & Delphines facti ſunt. *Idem*.

453. *Laurus*] Suprà v. 16. *Farnabius*.

455. *Vivaces*] Quæ juge virentes, ne hieme quidem decus ſuum amittunt. *Delrius*.

456. *Carcheſia*] Summā mali partē. *F*.

457. *Idæus*] Horrendus, qualis in Ida monte Phrygiæ. *Idem*.

458. *Gangetica*] Indica à Gange flu. *Id*.

461. *Bra-*

Tum pirata freto pavidus natat;
Et nova demerſos facies habet.
Brachia prima cadunt prædonibus,
Illiſumque utero pectus coit.
Parvula dependet lateri manus,
Et dorſo fluctum curvo ſubit:
Lunata ſcindit cauda mare,
Et ſequitur curvus fugientia carbaſa delphin.
Divite Pactolos vexit te Lydius unda,
Aurea torrenti deducens flumina ripa.
Laxavit victos arcus Geticaſque ſagittas
Lactea Maſſagetes qui pocula ſanguine miſcet.
Regna ſecurigeri Bacchum ſenſere Lycurgi.
Senſere terræ te Dacûm feroces:
Et quos vicinus Boreas ferit
Arva mutantes: quaſque Mæotis

Alluit

VARIORUM.

461. *Brachia prima*] Hoc carminis genere uſus fuit Pomponius Secundus, apud Terentianum, his verbis: *Pendeat ex humero dulcis chelys Et numeros edat varios: quibus Aſſonet omne virens late nemus Et tortis errans qui flexibus.* Delrius.

463. *Parvula dependet*] Ovid. Metam. 3. hanc rem fuſius expreſſit, hoc modo: *In ſpacium reſilire manus breve vidit; & illas Iam non eſſe manus, jam pinnas poſſe vocari.* Idem. *Manus,*] Pinnæ loco manuum. *Farnabius.*

464. *Curvo*] Ex hominibus facti Delphines incurvi. *Idem.*

465. *Lunata*] *Falcata noviſſima cauda eſt, Qualia dimidiæ ſinuantur cornua Lunæ.* Idem.

467. *Pactolus*] Pact. Lydiæ fluv. vexit te rectorem unda aurifera. *Idem.*

470. *Maſſagetes*] Scythiæ pop. *qui lac commiſtum potant cum ſanguine equino.* Idem.

471. *Regna*] Thracia, vid. Herc. Fur. verſ. 902. *Idem.* *Securigeri Lycurgi.*] Lycurgus, Dryantis F. rex Thraciæ, Bacchum omni, quâ potuit injuriâ affecit, bello ſuperavit, egit in exilium, interfecit, ut ſcribit Iul. Firmicus lib. de myſteriis & erroribus prophan. relig. cap. 6. Verum ethnici finxerunt contraria, victum Bacchi artibus Lycurgum contemtæ religionis graviſſimas pœnas dependiſſe. Plutarchus in lib. de poët. leg. ſcribit eum, cum vites omnes è Thracia conaretur exſcindere, ſibi crura ſecuri incidiſſe; huc noſter reſpicit. Higyn. cap. 132. tradit furore correptum, uxorem & liberos trucidaſſe, & à Pantheris, quas Dionyſus immiſerat, in Rhodope laceratum. Apollodorus lib. 3. Bibliothec. ab equis in Pangæo diſcerptum: Homerus excæcatum dumtaxat; alii ſibi manus intuliſſe. multa Euſtathius ad 6. Iliad. *Delrius.*

472. *Te Dacûm*] Vide Thyeſt. 369. ſic Horat. *te Dacus, te profugus Scytha.* *Farnabius.* In emendationibus Solini cap. 52. num. 3. monui, hîc legendum eſſe *Sacarum*. in qua ſententia adhuc ſum. male in v. l. continetur *Zadacum.* Delrius.

474. *Arva*] Herc. Fur. v. 532. *Farn.*

Alluit gentes frigida fluctu:
Quaſque deſpectat vertice ſummo
  Sidus Arcadium, geminumque plauſtrum.
  Ille diſperſos domuit Gelonos:
Arma detraxit trucibus puellis:
Ore dejecto petiere terram
Thermodontiacæ graves catervæ;
  Poſitis tandem levibus ſagittis,
Mænades factæ. ſacer & Cithæron
Sanguine inundavit,
Ophioniaque cæde.
  Prœtides ſilvas petiere: & Argos
Præſente Bacchum coluit noverca.

Naxos

GRONOVII.

475. *Alluit gentes frigida fluctu:*] Quidam *frigido.* Florent. *rigido.* Infra: *frigore æterno rigens.* Martiali *rigens Dircenna placabit ſitim, & aquam potare rigentem.* Columella lib. 9. 14. *recentiſſimi rigoris aqua infuſa.*

482. *Levibus ſagittis, Mites factæ.*] Vulgares libri ſyllaba adaugent: *Mites ſunt factæ.* Sed præclare optimus codex: *Poſitiſque tandem levibus ſagittis Mænades factæ.* Hoc eſt, omiſſo habitu & armatu Amazonio nebridem & thyrſum ſumpſere & inter Mænades Bacchum veneratæ ac ſecutæ ſunt. Mox pro *Ophioniaque* Grotius ad marginem: *Echioniaque cæde.* Pentheus enim Echionides. Flor. etiam: *Sanguine undavit.*

486. *Et agros Præſidem Bacchum*] Priſcæ editiones & ſcriptorum vulgarium manus omnis, *Præſentem.* quod ratione carminis, ut putat, habita delevit Fabricius, & ſuppoſuit, *Præſidem.* Delrius malit, *Vindicem*, aut *Præſidem* jubet intelligi Naxi. Quid autem, quod Bacchum noverca coluiſſe dicitur? Nempe, ajunt, ultio de Prœti filiabus adeo grata fuit Iunoni, ut deinceps reconciliata privigno faveret. At ille non in Iunonis gratiam, ſed proprio dolore Prœtidas in furorem egit. Pulcre & vere liber optimus: *Prœtides ſilvas petiere; & Argos Præſente Bacchum coluit noverca.* Hoc eſt, ipſi Argivi, tam manifeſto numine Bacchi commoti, quamvis peculiari Iunonis in tutela eſſent, eamque novercam ſcilicet illius præſentem haberent, nihil offenſam deæ veriti, coluere & ipſum honoremque ei habuere. Ne quis verſus modulum repugnare putet, par eſt huic ſimiliſque inferius: *Oditque Baccho veniente fulmen.* Nam & ſic Florentinus.

VARIORUM.

Mæotis] Scythiæ palus. *Farnabius.*

476. *Quaſque*] Et ſi qui directe ſubjacent urſis, ſideribus Borealibus. Hercul. Fur. verſ. 6. & 128. *Farnabius.*

478. *Gelonos:*] Sarmatiæ pop. Hercul. Fur. 538.

479. *Trucibus*] Amazonibus Hippolyt. verſ. 397. *Farnabius.*

480. *Ore*] Mortem oppetiere. Hercul. Fur. verſ. 895. *Idem.*

481. *Thermodontiaca*] Hercul. Fur. verſ. 245. *Idem.*

483. *Citharon*] Mons prope Thebas. *Idem.*

486. *Ophioniaque*] Thebana, ab Ophione ſuperſtite ex iis, qui è ſerpentis dentibus nati ſunt. Herc. Fur. 259. *Hoc eſt* Penthei & comitum Bacchi contemptorum ſang. *Idem.*

486. *Prœtides*] Cum Prœti Argivorum

Naxos Ægæo redimita ponto
  Tradidit thalamis virginem relictam,
Meliore penſans damna marito.
  Pumice ſicco
  Fluxit Nyctelius latex.
  Garruli gramen ſecuere rivi,
Combibit dulces humus alta ſuccos,
  Niveique lactis candida fontes
Et miſta odoro Lesbia cum thymo.
  Ducitur magno nova nupta cœlo.
Solemne Phœbus carmen
  Edit infuſis humero capillis.
Concutit tedas geminus Cupido.
Telum depoſuit Juppiter igneum,
Oditque Baccho veniente fulmen.

Lucida

GRONOVII.

492. *Fluxit Nyctileus latex.*] Scribe, *Nyctelius*, ἀπὸ τῦ νυκτελεῖν. Ovid. lib. 4. *Nyctelius que Eleleuſque parens & Iacchus & Euan.*

495. *Niveique lactis candida fontes*] Florent. *candidos*: ut & Voſſianus Heinſianuſque minor, & notat è quibuſdam Comelinus.

VARIORUM.

vorum regis filiæ Iunonis formæ ſuam præferrent, eædemque Bacchum colere recuſarent, injicit iis furorem Liber, ut ſibi vaccæ viſæ in ſylvas fugerent & *implerent falſis mugitibus agros.* hæc ultio Iunoni uſque adeo grata, ut deinceps privigno conciliata faveret. *Farn.*

488. *Naxos*] Hippolyt. verſ. 757. *Farnabius.* Cyclades inſulæ in Ægæo ſunt, Andros, Myconos, Tenedos, Naxos, Delos, Seryphus, Gyaros, Rhenia, omnium altiſſima Naxos, quæ etiam Dia, teſte Callimacho, & Strongyle & Dionyſias vocata, teſte Plinio lib. 4. cap. 12. à vinearum fertilitate. quare à Papinio in Achilleid. *Bacchica* dicitur, ut Baccho ſacra. *Delrius.* *Ægæo*] Theb. 313. *Idem.*

489. *Virginem relictam*] Ariadne à Theſeo in Naxo deſerta, ibidem Baccho nupſit: qua in re tamen non ſatis Plutarchus in Theſeo & Nonnus Dionyſ. μσ'. conveniunt. *Delrius.*

492. *Fluxit*] Bacchus è terra aquam elicuit, lac, vinum, mel. Eurip. Ῥεῖ δὲ γάλακτι πέδον, Ῥεῖ δ' οἴνῳ, Ῥεῖ δὲ μελισσᾶν Νέκταρ. *Farnabius.*

493. *Garruli*] *Dulci labenter murmure rivi.* Idem.

496. *Lesbia*] Fragrantia vina è Lesbo inſ. Λέσβιον εὐώδη νέκταρος ἀγῆ, Ἀμβροσίᾳ ὅμοιον. *Idem.*

497. *Nova*] Ariadne Baccho nupta & in cœlum relata. *Idem.*

498. *Carmen*] Epithalamium, κατακοιμητικόν. *Idem.*

500. *Concutit tedas*] Faces nuptiales (de quibus Thebaid. 263. & 407.) præferebat. *Idem.* Ex ritu antiquo egregiè liber, *Concutit.* Scis in nuptiis faces præferri ſolere, & plerumque à pueris. Huc reſpiciens vult Bacchi & Ariadnes cætui præluxiſſe Cupidinem utrumque. *Lipſius.* Pro *concutit*, alii *concinit.* *Geminus*] Mutuus: *vel* ut verſ. 274. Hippolyt. *Idem.*

502. *Odit-*

Lucida dum current annoſi ſidera mundi;
Oceanus clauſum dum fluctibus ambiet orbem;
Lunaque dimiſſos dum plena recolliget ignes;
Dum matutinos prædicet Lucifer ortus;
Altaque cæruleum dum Nerea neſciet Arctos;
Candida formoſi venerabimur ora Lyæi.

VARIORVM.

502. *Oditque*] Semeles infauſtique concubitus memor. *Farnabius.*

503. *Lucida*] Semper itaque Bacchum venerabimur. *Idem.*

504. *Oceanus*] Terram inſulæ modo comprehendi ab Oceano, & cingi omnem ſignificat. ſic Dionyſius Afer: *οὕτως Ὠκεανὸς περιδέδρομε γαῖαν ἅπασαν.* quod, teſte Strabone, primus Homerus fuit commentus, ceteri Geographi quoque poſtea ſunt ſecuti: adeo ut Æthicus affirmet Senatui compertum, orbem terrarum mari, ut limbo quodam cingi. nata opinio, quod terram per ſe globum efficere & rotundam putabant *Delrius.*

505. *Lunaque*] Luna cum plena fuit, paullatim lucem deperdit, & obſcuratur, donec Novilunium ſeu Neomenia ſit: tum ſe recolligens rurſus & corniculans, paullatim amiſſam recuperat: & primò *Menoeides*, mox *Dichotomos*, deinde *Amphicyrtos* effecta, tandem rurſus *Panſelenos* ſeu plena apparet, & ſic dimiſſos plena ignes recolligit. docet Ariſtoteles & Græci ejus interpretes in lib. 2. de cœlo cap. 11. *Idem.*

507. *Altaq; &c.*] Thyeſt. v. 476. *Far.*

508. *Lyæi.*] A λύω, ut Liber. *Quod curis ſolvat corda, Lyæus erit.*

ACTUS TERTIUS.

OEDIPUS. CREON.

Indicat regi Creon ex necromantia, ſeu mavis ſciomantia, intellexiſſe ſe interfectorem Laii Oedipum fuiſſe, ille fretus opinione ſua de Polybo patre negat, & poſt jurgia Creontem in carcerem conjici jubet.

Oedip. ETſi ipſe vultus flebiles præfert notas,
Expone cujus capite placemus deos.
Creon. Fari jubes, tacere quæ ſuadet metus.
Oedip. Si te ruentes non ſatis Thebæ movent,
At ſceptra moveant lapſa cognatæ domus.
Creon. Neſciſſe cupies, noſſe quæ nimium expetis.
Oedip. Iners malorum remedium ignorantia eſt.

Itane

GRONOVII.

510. *Expone cujus capite*] Florent. *Exprome.*

VARIORVM.

512 *Si te ruentes*] Si non publicæ ſalutis cauſa, mihi tamen qui ſororem tuam duxerim tuæque familiæ hoc tribue, cui fruſtra erit regnum, ubi perierunt omnes ſubditi. *Farnabius.*

515. *Iners*] Ignavum vel inops. neque enim qui ignorat malum, remedium curat. *Idem.*

523. Nulla

Itane & ſalutis publicæ indicium obrues?
Creon. Ubi turpis eſt medicina, ſanari piget.
Oedip. Audita fare; vel malo domitus gravi,
Quid arma poſſint regis irati, ſcies.
Creon. Odere reges dicta, quæ dici jubent.
Oedip. Mitteris Erebo vile pro cunctis caput,
Arcana ſacri voce ni retegis tuâ.
Creon. Tacere liceat. nulla libertas minor
A rege petitur. *Oedip.* Sæpe vel linguâ magis
Regi atque regno muta libertas obeſt.
Creon. Ubi non licet tacere, quid cuiquam licet?
Oedip. Imperia ſolvit, qui tacet, juſſus loqui.
Creon. Coacta verba placidus accipias, precor.
Oedip. Ulline pœna vocis expreſſæ fuit?
Creon. Eſt procul ab urbe lucus illicibus niger,
Dircæa circa vallis irriguæ loca.
Cupreſſus altis exerens ſilvis caput
Virente ſemper alligat trunco nemus;
Curvoſque tendit quercus & putres ſitu
Annoſa ramos. hujus abrupit latus
Edax vetuſtas: illa jam feſsâ cadens
Radice, fulta pendet aliena trabe.
Amara baccas laurus; & tiliæ leves;

GRONOVII.

523. *Nulla libertas minor*] Florent. per interrogationem: *ulla libertas minor A rege petitur?*

536. *Illa jam feſſâ cadens Radice,*] Florent. *ſpiſſa.* Vtrum, *non ſpiſſa?* an intelligit omnium etiam effœtarum hujus generis arborum radices ſpiſſas? quaſi ſit: Illa jam caſura, naturali relinquatur libertati, vixque hærens ſpiſſa illa & multiplici, quam omnes quercus habent, radice, ſtat tamen ſuſpenſa alia arbore, cui innititur.

538. *Amara baccis laurus;*] Flor. *Amara baccas.* Vt & mox: *& magno ambitu Diffuſa ramos.* non *ramis.*

VARIORUM.

521. *Vile*] Velut devotum Diis Manibus pro ſalute publica. *Farnabius.*

525. *Muta*] Tacendi libertas. *Idem.*

527. *Imperia*] Imperium detrectat & non paret. *Idem.*

531. *Dircaa*] Dirces fontis, Thebaid. verſ. 20. & 126. *Idem.*

533. *Alligat*] Amplectitur nemus ſemper virente trunco. *Idem.*

534. *Situ*] Lanugine, muſco. *Idem.*

535. *Annoſa*] Vivax.

537. *Fulta*] Proximæ arboris trunco innixa. *Farnabius.*

538. *Amara baccis*] Δαφνίδες, teſtibus Dioſcoride, Matthiolo, & Ruellio, deſiccant & excalfaciunt, co-

Et Paphia myrtus; & per immenſum mare
Motura remos alnus; & Phœbo obvia
Enode Zephyris pinus opponens latus.
Medio ſtat ingens arbor, atque umbra gravi
Silvas minores urget; & magno ambitu
Diffuſa ramos, una defendit nemus.
Triſtis ſub illa lucis & Phœbi inſcius
Reſtagnat humor, frigore æterno rigens.
Limoſa pigrum circuit fontem palus.
Huc ut ſacerdos intulit ſenior gradum,
Haud eſt moratus. præſtitit noctem locus.
Tunc foſſa tellus, & ſuper rapti rogis
Jaciuntur ignes. ipſe funeſto integit
Vates amictu corpus, & frontem quatit.

Lugu-

GRONOVII.

551. *Ipſe funeſto integit Vates*] Non videtur neceſſarium, ut *Ipſa* faciamus, & Manto interpretemur cum Grutero, & Barthio ad Statii IV. Thebaida. Neque agnoſco, quod ille fingit hic ταυτολόγον. Et ſi enim præceſſerit Tireſiæ funeſto amictu tegi corpus & pallam lugubrem ſive pullam diſcincti pedes ferire, tamen belle ſequitur: *Squallente cultu mæſtus*. non enim veſtimentum ejus notat hic verſus, ſed quæſitam triſtitiam frontis & illuviem impexamque barbam. Infra: *Pædore fœdo ſqualli-dam obtentus comam*. *Palla* autem non ſemper muliebris: Nam & Apollinis Arioniſque & citharœdorum commemoratur palla. Manto non nominat ille quidem, ſed quia nihil ſine illa Tireſias, intelligendam relinquit. Sufficit infrà notari v. 595. *Ipſa, quæ ritus ſenis Arteſque norat, ſtupuit*.

VARIORUM.

que potentius quo ſunt amariores. ideo Columella; *Rutaque Palladiæ baccæ victura ſaporem*. tunc enim ruta excellit, cum amariſſima eſt. *Delrius*.

539. *Paphia*] Veneri (quam Paphii religioſiſſime poſt Aſſyrios colunt) delicatiſſimæ Deæ arbuſcula perpetuo virore ſpectabilis, foliorum ſpecie odoreque ſuaviſſimo præſtantiſſima, ſacrata. *Farnabius*.

540. *Motura*] Navigiis apta. *Alnus amica fretis*. Idem. *Obvia*] Denſiſſimo cacumine ſylvis ſolem præcludens. *Id*.

541. *Enode*] Rectum, nullis nodis, vel flexibus deformatum. *Delrius*.

543. *Silvas*] Arbores. *Farnabius*.

545. *Lucis*] Nec lucem, nec ſolem excipiens. *Idem*.

546. *Humor*,] Fons. *Idem*.

548. *Sacerdos*] Tireſias. *Idem*. *Senior*] Volunt Tireſiam tres ætates vixiſſe. *Delrius*.

549. *Noctem*] Diis ſuperis ſub naſcentis ſolis ortum, inferis ſub occaſum ſolis ſacra fiunt. *Farnabius*.

550. *Foſſa*] Diis ſuperis in aris extructis, terreſtribus in terra; inferis in terra effoſſa, ſacra faciebant. *Idem*. *Rapti*] Sacra infernalia igne tantum è rogis rapto accendere moris erat. *Idem*.

551. *Ipſe funeſto*] Nigro, impuro; ut contra, Diis ſuperis operantes candido, puro. *Farnabius*.

552. *Frondem*] Funeſtam, feralem, utpote taxum ſeu cupreſſum, vel lege *Frontem quatit*. quod mœſti & irati ſolent. infra verſ. 555. & 913. *Idem*.

557. *Atra*

Lugubris imos palla perfundit pedes.
Squallente cultu mœſtus ingreditur ſenex.
Mortifera canam taxus aſtringit comam.
Nigro bidentes vellere atque atræ boves
Retro trahuntur. flamma prædatur dapes,
Vivumque trepidat igne ferali pecus.
Vocat inde Manes; teque, qui Manes regis,
Et obſidentem clauſtra letalis lacus:
Carmenque magicum volvit, & rabido minax
Decantat ore quidquid aut placat leves
Aut cogit umbras. ſanguinem libat focis,
Solidaſque pecudes urit, & multo ſpecum
Saturat cruore. libat & niveum inſuper
Lactis liquorem; fundit & Bacchum manu

Lævâ,

GRONOVII.

557. *Atra boves Retro trahuntur.*] Quid Homero ſit αὖ ἐρύειν, jam diximus. Ei quomodo oppoſitum eſſe poſſit, *retro trahere*, nulla ratione poſſum adſequi. Ita nulla invidia eſt Criticos hoc ſiluiſſe. Immo ipſum αὖ ἐρύειν eſt retro trahere. Ιλ. Θ. τ δ' αὖ κορυθαίολος Ἕκτωρ Αὖ ἐρύοντα, ſcil. nervum arcus, qui retro trahitur in emittenda ſagitta. Quemadmodum igitur victimæ, quæ ſtatuuntur capite verſus terram inclinato, poſſunt dici *retro trahi?* An *retro* eſt κα[illegible]? An retroſecus colligentes comam fronti eam præmittunt. Aut fallor aut fingit averſas trahi, ut Cacus traxit Herculis armenta. Nam quæ inferis fiebant, ea oportebat omnia eſſe contraria ei ritui, quo fiebat ſuperis. Ad horum aras duci oportebat ſiſtique volentes & quietas victimas: ad iſtas igitur mirum non eſt trahi averſas & invitas. Niſi tamen contempto diſcrimine ſuperorum & inferorum deorum ſimpliciter dixit, *Retro trahuntur*, pro αὖ ἐρύονται. quod ſit, mactantur, parte actionis poſita pro tota actione per Synecdochen. Omne erat, quod in verſu Homerico: Αὐέρυσαν μὲν πρῶτα, καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν, &c.

563. *Irrigat ſanguis focos,*] Abſque turba Pall. fuiſſet, ſequeretur Gruterus Regiomontani codicem Fabricio laudatum, in quo, *ſanguinem libat focis.* Nunc ſpernat illos tuto licet. ita enim & Etruſcus.

VARIORVM.

556. *Nigro bidentes*] Diis inferis nonniſi furvæ hoſtiæ immolantur, triſtes ſcil. & luctuoſæ. Virgilius lib. 4. Æneid. *Farnabius.*

557. *Retro trahuntur.*] Hoc, quemadmodum ſuperiorum pleraque, nec non ſequentia fere omnia, ab Homero Odyſſ. λ'. mutuatus videtur. *Delrius.*

558. *Utrumque*] Infrà v. 564. *Farnab.*

559. *Manes;*] Vmbras. *Idem. Qui Manes*] Summane. Pluto. *Idem.*

560. *Obſidentem*] Cerberum. *Idem.*

561. *Volvit,*] Immurmurat, revolvit carmina magica. *Idem.*

564. *Solidaſque*] In ſacris inferis integra & ſolida hoſtia comburebatur. *Idem. Multo ſpecum*] Sanguine, lacte, & vino foſſam perfundit, aquam addit Hom. Odyſſ. λ. πρῶτα μελικρήτῳ, μετέπειτα δ' ἡδεῖ οἴνῳ, τὸ τρίτον αὖθ' ὕδατι. *Idem.*

566. *Fundit & Bacchum manu*] Hanc aquam veteres vocarunt, *terſetiam,*

Lævâ, canitque rurſus, & terram intuens,
Graviore Manes voce & attonita ciet.
Latravit Hecates turba. ter valles cavæ
Sonüere mœſtum. tota ſucculſo ſolo
Pulſata tellus. audior, vates ait,
Rata verba fudi. rumpitur cœcum chaos,
Iterque populo Ditis ad ſuperos datur.
Subſedit omnis ſilva, & erexit comam.
Duxere rimas robora; & totum nemus
Concuſſit horror. terra ſe retro dedit,
Gemuitque penitus. ſive tentari abditum
Acheron profundum mente non æqua tulit:
Sive ipſa tellus, ut daret functis viam,
Compage rupta ſonuit: aut irâ furens
Triceps catenas Cerberus movit graves.

Subitò

GRONOVII.

568. *Voce & attonita ciet.*] Flor. *citat.*

574. *Subſedit omnu ſylva,*] Puto, *Subſidit.* Florent. etiam, *erexit comas.*

VARIORVM.

riam, adferiam & *adferias*, ut docent Feſtus & gloſſæ veteres. Vinum autem victimæ bis ſuperinfundebatur, primum ad explorandum an eſſet idonea. ut docent Servius in 4. Æneid. & Plutarch. lib. 1. de defect. oracul. poſtea vero victimæ in fruſta conciſæ, ut fit apud Homerum Iliad. λ'. & Odyſſ. μ'. & Apollon. lib. 1. Argon. *Delrius.*

567. *Lævâ,*] Inferis ſcil. utpote malis invergens; ſuperis contra & bonis dextra. *Far. Canitque rurſus,*] Cum primo carmine non advenïſſent. *Id. Terram*] Dejecto in terram vultu, non oculis, cum cœcus fuerit Tireſias. *Idem.*

569. *Hecates*] Canes. *Sub pedibus mugire ſolum, & juga cœpta moveri Sylvarum, viſaque canes ululare per urbem, Adventante dea.* id eſt, Hecate. de qua v. 311. Hippol. Huic autem deæ canes immolarunt priſci, quod ipſorum latratus incantationes ſolvere & monſtroſas viſiones credebantur. Ipſa itaque Lycophroni θεὰ κυνοσφάγος & Canis Ἑκάτης δεῖπνον dicebatur. *Farnab. Ter valles cavæ*] Lectio ſincera, nec obſtat quod Aſcenſius adfert, inferis non imparem, ſed parem numerum ſacrum eſſe. noſter Poëta namque ea in re non valde religioſus fuit, in Thyeſte & Medea, quemadmodum nec Virgil. Georg. 4. *Delrius.*

571. *Audior,*] Impetravi. *Farnabius.*

572. *Rata verba fudi.*] Non irrita vel caſſa, ſed efficacia & impetratoria. Vide Briſſon. lib. 1. de Form. cap. 112. *Delrius. Chaos,*] Herc. Fur. v. 609. Thyeſt. verſ. 830. *Farnabius.*

573. *Populo*] Manibus, umbris. *Id.*

574. *Comam.*] Folia, Metaph. præ horrore ſcil. *Farnabius.*

575. *Duxere rimas*] Diffindebantur. *Idem.*

576. *Se retro*] Recedit hiatum factura. *Idem.*

578. *Acheron*] Rex vel leges Acher. id eſt, inferni. *Idem.*

579. *Functis*] Mortuis defuncti. *Idem.*

581. *Triceps*] Heſiodus Cerbero quinquaginta capita tribuit, Horatius

& Iſa-

Subitò dehiſcit terra, & immenſo ſinu
Laxata patuit. ipſe pallentes deos
Vidi inter umbras: ipſe torpentes lacus
Noctemque veram. gelidus in venis ſtetit
Hæſitque ſanguis. ſæva proſiluit cohors,
Et ſtetit in armis omne vipereum genus
Fratrum, catervæ dente Dircæo ſatæ,
Avidumque populi Peſtis Ogygii malum.
Tum torva Erinnys ſonuit, & cœcus Furor,
Horrorque, & una quidquid æternæ creant
Celantque tenebræ; Luctus evellens comam,
Ægreque laſſum ſuſtinens Morbus caput,
Gravis Senectus ſibimet, & pendens Metus.
Nos liquit animus. ipſa, quæ ritus ſenis
Arteſque norat, ſtupuit. intrepidus parens,
Audaxque damno, convocat Ditis feri
Exſangue vulgus: illico ut nebulæ leves
Volitant, & auras libero cœlo trahunt.
Non tot caducas educat frondes Eryx;
Nec

GRONOVII.

589. *Avidumque populi Peſtis*] Draco, inquiunt, in nemore ad fontem Dircen. Alii ſummi viri peſtem hic cenſent σωματοποιεῖσθαι & majuſcula notandum eſſe. At illa peſtis, quam vocat hic auctor, meo judicio, non peſtilentia eſt, ſed ipſa Sphinx, quæ multa Thebano populo acerba objecit funera, ut in alia re Plautus loquitur. Hypallage: quaſi eſſet *& Ogygia peſtis, avidum populi malum*. Ovidius quoque ſic vocat, ut alibi emendamus.

600. *Educat frondes Eryx;*] Tò *Eryx* correctorum eſt, inquit Scaliger: veteres habent, *Oeta*; trajectione igitur reſtitue: *Oeta frondes educat*. Intercedit Florentinus, qui ſine ſuſpicione præſtat vulgatam. Et certe numerus ejus τεχνικώτερος.

VARIORVM.

& Iſacius centum. Seneca Sophoclem, Apollodorum, Ciceronem, Tibullum, & alios ſequitur. *Delrius*.

583. *Pallentes*] Plutonem & Proſerpinam. *Farnabius*.

584. *Ipſe*] Cocytum. Herc. Fur. verſ. 685. & Styga. ibid. v. 712. *Idem*.

586. *Hæſitque*] *Coit formidine ſanguis*. Idem. *Cohors,*] Furiarum, ut v. 590. & draconigenum fratrum. *Idem*.

589. *Ogygii*] Thebani, ab Ogyge rege. *Farnabius*.

590. *Erinnys*] Vide Thyeſt. v. 96. & Hercul. Fur. verſ. 93. & deinceps. *Idem*.

592. *Evellens*] Hippol. v. 1179. *Idem*.

594. *Pendens*] Anxius, ſuſpenſus, in dubio. *Idem*.

505. *Ipſa,*] Scil. Manto.

597. *Audaxque*] Tireſ. orbitate oculorum audacior, nec timens quæ non vidit: timuiſſet enim & ipſe ſi ea vidiſſet.

598. *Nebulæ*] Leves umbræ. *Farn.*

611. Ma-

Nec vere flores Hybla tot medio creat.
Cum examen alto nectitur denſum globo;
Fluctuſque non tot frangit Ionium mare;
Nec tanta gelidi Strymonis fugiens minas
Permutat hiemes ales, & cœlum ſecans
Tepente Nilo penſat Arctoas nives:
Quot ille populos vatis eduxit ſonus.
Pavidæ latebras nemoris umbroſi petunt
Animæ trementes. primus emergit ſolo
Dextrâ ferocem cornibus taurum premens
Zethus; manuque ſuſtinens lævâ chelym,
Qui ſaxa dulci traxit, Amphion, ſono.
Interque natos Tantalis tandem ſuos

Tutò

GRONOVII.

611. *Manuque ſuſtinet læva chelym,*] Rectius Flor. *ſuſtinens læva chelyn.* Vt ante, *premens.* Ovidius lib. 11. *Diſtinctamque lyram gemmis & dentibus Indis Suſtinet à læva.* Suetonius Nerone: *intravit ordine ſuo ſimulque præfecti prætorii citharam ſuſtinentes.*

VARIORVM.

599. *Libero*] Non incluſo, ut ſuo inferno. *Farn.*

600. *Non*] Μυρία ὅσσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα. Homer. β. *Idem.* Sequitur autem Seneca illorum ſententiam, qui magicis artibus Manes evocari credebant. At D. Iſidor. lib. 8. ita ſcribit: *Necromantici ſunt, quorum incantationibus videntur reſuſcitati mortui divinare, & ad interrogata reſpondere (νεκρὸς enim Græce mortuus, μαντεία divinatio nuncupatur.) ad quos ſuſcitandos cadaveri ſanguis adjicitur. Nam amare dæmones ſanguinem dicunt. ideoque quoties* Necromantia *fit; cruor aquâ miſcetur, ut colore ſanguinis facilius provocentur.* ait videri ſuſcitatos, quia cenſuit eſſe tantum phantaſiæ illuſiones. Vide Hercul. Oetæum verſ. 460. *Delrius.*

601. *Hybla.*] Mons Siciliæ thymo & ſalicibus abundans, apibus itaque nobilis. *Farnabius.*

602. *Globo;*] Βοτρυδὸν, cum in morem uvæ conglobatæ ramo defluunt, *Soleutque lentis uvam demittere ramis.* Idem.

604. *Nec tanta*] Nec tot grues (ſive aves aliæ) hyeme regionibus frigidis fugiunt ad auras tepidiores. *Ingenti clangore grues æſtiva relinquunt Thracia, cum tepido permutant Strymona Nilo,* Idem. *Strymonis*] Fluv. Macedoniam à Thracia dividentis. *Idem.*

607. *Populos*] Vmbras populorum præcipuè Thebanorum. *Id. Sonus.*] Incantatio. *Idem.*

610. *Dextrâ*] Thebaid. v. 20. *Idem.*

612. *Amphion,*] Herc. Fur. v. 260. *Farnabius.*

613. *Interque natos*] Vt Homerus & Propertius, duodecim; ut Euripides. Lazus Hermioneus, Apollodorus, Antipater Sidonius, & noſter Seneca, quatuordecim; ut Sappho, octodecim; ut Mimnermus, Bacchylides, Pindarus, &, teſte Apollodoro, Heſiodus, viginti; ut idem Heſiodus, ſibi contrarius, (niſi ſi forte illa non ſunt Heſiodi; ut putat Ælianus) novemdecim; ut Alcman, decem; ut alii, teſte Gellio, tradiderunt, tres; ut apud Apollodorum, Herodotus, quinque. *Delr.* *Tantalis*] Niobe Tantali filia. *Farn.*

614. *Tuto*]

Tutò ſuperba fert caput faſtu gravi,
Et numerat umbras. pejor hac genitrix adeſt
Furibunda Agave; tota quam ſequitur manus
Partita regem. ſequitur & Bacchas lacer
Pentheus, tenetque ſævus etiam nunc minas.
Tandem, vocatus ſæpe, pudibundum extulit
Caput, atque ab omni diſſidet turba procul,
Celatque ſemet. inſtat & Stygias preces
Geminat ſacerdos, donec in apertum efferat
Vultus opertos Laïus, fari horreo.
Stetit per artus ſanguine effuſo horridus,
Pædore fœdo ſqualidam obtentus comam,

Et

GRONOVII.

614. *Fert caput faſtu gravi,*] Flor. & Heinſianus minor: *grave.*

617. *Sequitur & Bacchas lacer Pentheus,*] Florent. *Bacchus.* ſive conjungas cum verbo, per helleniſmon, ἐπτέθασιν· ſive cum τῷ *lacer.* nam per eas erat laniatus.

620. *Ab omni deſidet turba*] Legebatur hic olim, *diſſidet:* quum Lipſius: illuſtra & ſcribe, *deſidet*, cum meo libro. velle enim, Laium, qui invitus & vi violenta carminis protractus ad ſuperos procul ſe remoſſe ab aliis & ſolum reſediſſe. Id receperunt omnes, initio per amicum ejus facto. Reſediſſe ait Laium credo, fatigatum, quia magnus labor fuerat Phlegethonte ab imo petere longinquum æthera. At mox ipſe Seneca: *Stetit.* Quomodo igitur reſedit? Nam quod ait procul ſe remoſſe, id vero ſignificat *Diſſidere*, non *deſidere.* Propertius. *Tam multa illa meo diviſa eſt millia lecto, Quantum Hypanis Veneto diſſidet Eridano.* Cicero 2. de offic. *fugere temeritatem, quæ à ſapientia diſſidet plurimum.* Virgilius: *terram ſceptris quæ libera noſtris Diſſidet.* Thyeſte: *Et portus geminos & mare diſſidens.* Sumpſit ab Homero, qui Οδ. λ. Οἴη δ' Αἴαντος ψυχὴ Τελαμωνιάδαο Νόσφιν ἀφεστήκει.

625. *Squalidam obtectus comam,*] Scribe cum optimo: *ſquallidam obtentus comam.* Sic Mog. Delrius, ſic Mſſ. fere omnes habere notavit Comelinus, & nos in Germanico & Heinſiano codice legimus. In Hercule Fur. Megara *triſti veſtu obtentu caput Velata.* Silius lib. 10. *inſani quamquam contraria venti Exarmat vis, atque obtendit pulvere lucem.*

VARIORUM.

614. *Tutò*] Secura de liberis, quibus non poteſt amplius orbari. *Farnab.*

615. *Vmbras*] Liberorum, etiam umbris eorum gaudens ipſa umbra. namque affectus *nec ipſa in morte relinquunt.* Idem. *Pejor*] Quæ filium ſuum interfecit. *Idem.*

616. *Agave;*] Thebaid. v. 17. *Idem.* *Manus*] Bacchantium multitudo. *Id.*

617. *Partita*] Diſcerpens Penthea. *Idem.*

618. *Pentheus,*] Thebaid. verſ. 17. *Idem.* *Sævus*] Auſterus, abſtemius, Thebanis Bacchi cultum interdicens. *Idem.*

619. *Extulit*] Sunt qui putant *extulit* vix heic habere locum ob ſequentia; itaque tentant, *occulit.* Non erat neceſſe. Nam hæc elatio capitis referenda ad productionem Laii ab inferis, vi carminum factam. At verò ubi dicitur, *celare ſemet*, ſpectat conſcientiam jam emerſi, minime ſuſtinentis erigere caput præ pudore. *Gruterus.*

634. *Præ-*

Et ore rabido fatur: O Cadmi effera,
Cruore ſemper læta cognato domus,
Vibrate thyrſos. entheâ gnatos manu
Lacerate potius. maximum Thebis ſcelus
Maternus amor eſt. patria, non irâ deûm,
Sed ſcelere raperis. non gravi flatu tibi
Luctificus Auſter, nec parum pluvio æthere
Satiata tellus halitu ſicco nocet:
Sed rex cruentus; pretia qui ſævæ necis,
Sceptra, & nefandos occupat thalamos patris,
Inviſa proles. (ſed tamen pejor parens
Quam gnatus: utero rurſus infauſto gravis,)
Egit qui in ortus ſemet; & matri impios
Fætus regeſſit; quique vix mos eſt feris,

Fra-

GRONOVII.

634. *Præmia, qui, ſævæ necis,*] Olim hic legebatur ſine mente, *prima*. Viri docti quum veram & inculpatam ſcripturam in promptu haberent, maluerunt verſum vitiare, quam reſtituere, Eſt autem: *pretia qui ſævæ necis.* Reſtituimus & Livio Iuſtinoque ſimili mendo contactis. In Phœniſſis: *abjeci necis Pretium paternæ ſceptrum.* Sed & hic videtur dediſſe *ſceptrum*.

638. *Egit qui in ortus*] Flor. *Egitque in ortus.* Et certe alterum illud durum. Sic accipe, quaſi præcedentes duos verſus cum exclamandi vel admirationis acrimonia incluſeris parentheſi: qui obtinet regnum & lectum patris (ſceleſtus ille quidem, ſed ſceleſtior inceſti lecti ſocia mater, quæ non modo illum nefandum peperit, ſed etiam procreavit rurſus deteſtabile par fratrum) & uterum, quo natus eſt, fœdavit.

639. *Quique nec mos eſt feris,*] Omnes illi Mſſ. præferentes, *quique nec mos*, ab antiquiſſimo abeunt; unus ſui, *quique vix mos*, eum habet auctorem. Sed inquit, Delrius, illud efficacius: & Gruterus, hoc intricatum eſt præ altero, quo nihil evolutius. Non video, cur minus efficax ſit, quod in re, quæ quotidie fit in mutis & irrationalibus, tamen luctam quaſi rationis & naturalis inſtinctus cum appetitu indicat, quam quod negat ordinaria & omnibus nota. Deinde utrum evolutius intricatiuſve: qui matri fœtus regeſſit, & (qui vix feris mos eſt) ſibi genuit fratres: an, qui matri fœtus regeſſit, & (qui nec feris mos eſt) fratres ſibi genuit? Vtramcumque enim particulam recipias, eodem modo, & ſic, ut, diximus, accipienda eſt oratio. Male diſtinxerunt: *quique (vix mos eſt feris) Fratres.* Parentheſin intellectui ſervari jubet enclitica.

VARIORVM.

621. *Stygias*] Exorciſmos, adjurationes infernas vel per Styga. *Farnab.*

624. *Stetit*] Laius ſtetit horridus, effuſo ſanguine per artus. *Idem.*

626. *O Cadmi*] O Thebani, etiam à draconigenis fratribus qui mutuis ſe vulneribus peremerunt, in veſtros ſævi, Bacchico furore perciti, occidite potius filios propria manu (ut Agave aliæque impiæ Mænades in Orgiis) quam permittatis ut vivant in privatam veſtræ domus perniciem & publicum malum, quod fecit Oedipus, meus filius. *Farnabius.*

644. *Erin-*

Fratres ſibi ipſe genuit: implicitum malum;
Magiſque monſtrum Sphinge perplexum ſua.
Te te, cruenta ſceptra qui dextra geris,
Te pater inultus urbe cum tota petam,
Et mecum Erinnys pronubas thalami traham,
Traham ſonantes verbera: inceſtam domum
Vertam, & Penates impio Marte obteram.
Proinde pulſum finibus regem ocius
Agite exulem. quodcumque funeſto gradu.

Solum

GRONOVII.

644. *Erinnys pronubas thalami traham,*] Sic Scaliger pro *Erinnes.* Flor. tamen: *Erinnim pranubam.* Significat: *Erinnyn pronubam thalami traham, Traham ſonantem verbera.*

648. *Quodcumque funeſto gradu*] Languida & coacta lectio videtur Grutero. Mihi vero nihil rotundius aut magis vividum. Etiam diſplicuiſſe Delrio ait, qui aliter diſtinxerit. At ego tam injurius in Delrium eſſe nolim, ut diſtinctionem potius illius quam operarum eſſe putem: ſic invenerant in Lipſienſi Fabricii. Gruterus igitur *quacumque,* ut & Fabricius edidit. Quid ſi vidiſſet in Florentino: *quocumque.* At quanto anguſtius hoc quam *quodcumque.* Illud viam vel ſemitam aut tramitem, qua iturus eſt, alterum omnem regionem & tractum ſignificat: ſi cavillari vellemus. Dein, *Reparabitur herba.* Taceo intolerandum verſus vitium: illud mihi conſideret aliquis Latine peritus, annon elegantius *ſolum* dicatur *reparare herbas,* quam ipſæ *herbæ reparari?* Quin & *vitalem auram* malo dare *ſpiritus puros,* quam ſpiritum vitalem puras auras, etſi parum interſit. Cicero lib. 2. de nat. deor. *Aër ſpiritu ductus alit & ſuſtentat animantes.* Et iterum: *cujus cœli tenuitate & calore temperatus aër vitalem & ſalutarem ſpiritum præbet animantibus.* Quod ſolum relinquet, id recreabit viridia, in eo aër vitales & ſalutares dabit ſpirationes, &c. Longe abſum à primis Criticorum, quibus ille judicium defert: ſed nec inter profanum vulgus detrudi me patiar. Sed maneant, judices, quos ille edidit. Cauſæ nihil metuo.

VARIORUM.

628. *Enthea*] Numinis furoris Bacchici impetu afflata, adacta. *Idem.*

629. *Maximum Thebis ſcelus*] Acumen eſt ab Ovidio lib. x. Metamorph. ----- *Scelus eſt odiſſe parentem. Hic amor eſt odio majus ſcelus.* Gruterus.

630. *Maternus*] Iocaſtæ in filium. *Farnabius. Patriæ,*] O patria. *Idem.*

631. *Non gravi*] Suprà verſ. 36. *Idem.*

635. *Nefandos*] Majus enim ſcelus liberos è matre ſuſcepiſſe, quam patrem interfeciſſe. *Farnabius.*

638. *Egit qui in ortus*] *Matris concubitu qui ſemet in ortus Vertit & indignum regerit ſua pignora matri.* Farnabius.

640. *Implicitum*] Ænigma magis implicitum, quam illud Sphingis, quod ipſe ſolvit. Thebaid. v. 137. *Farnabius.*

641. *Magiſque monſtrum*] *Magis perplexum,* nota comparativi circumſcriptio. De Sphinge monſtro ſatis Palæphatus. Ejus imagine pro inſigni uſi ſunt Parthenopæus rex Arcadiæ, ut eſt apud Æſchylum: Auguſtus Cæſar, ut nummus quidam æneus declarat. *Fabritius. Sphinge*] Thebaid. v. 505. *Farn.*

645. *Verbera:*] Flagella. Thyeſt. v. 96. *Farnabius. Inceſtam domum*] Mſſ. non pauci *incertam*; ubi neſcitur quis ſit maritus, quis filius: quæ ſit uxor aut quæ mater, inquit Interpres. *Commelin.*

658. *Præ*

Solum relinquet, vere florifero virens
Reparabit herbas. ſpiritus puros dabit
Vitalis aura. veniet & ſilvis decor.
Letum, Lueſque, Mors, Labor, Tabes, Dolor,
Comitatus illo dignus, excedunt ſimul.
Et ipſe rapidis greſſibus ſedes volet
Effugere noſtras: ſed graves pedibus moras
Addam, & tenebo. repet incertus viæ,
Baculo ſenili triſte prætentans iter.
Præripite terras, auferam cœlum pater.
Oedip. Et oſſa & artus gelidus invaſit tremor.
Quidquid timebam facere, feciſſe arguor.
Tori jugalis abnuit Merope nefas
Sociata Polybo. ſoſpes abſolvit manus
Polybus meas. uterque defendit parens
Cædem, ſtuprumque. quis locus culpæ eſt ſuper?
Multo ante Thebæ Laïum amiſſum gemunt,
Bœota greſſu quam meo tetigi loca.
Falſus ne ſenior, an deus Thebis gravis?
Jamjam tenemus callidi ſocios doli.

Men-

GRONOVII.

658. *Præripite terras,*] Flor. *Eripite.* Quod ſequitur, *Auferam cœlum pater,* eſt, lucem adimam, & eo redigam, ut excæcet ſeſe. Haud ſcio, num intellexerit, qui interpretatur, arcebo cœlo.

VARIORVM.

646. *Impio*] Inter fratres Polynic. & Etheoc. *Farnabius.*

650. *Spiritus puros dabit*] Non corruptos & peſtilentes, ut nunc. Vide ſuprà verſ. 36. *Idem.*

651. *Decor.*] Frondes, folia. *Idem.*

654. *Sedes*] Thebas, vitamque ipſam. *Idem.*

655. *Moras*] Senium, laſſitudinem, cœcitatem, natam, quæ mori non ſinat. *Idem.*

658. *Præripite*] Vos ô Thebani ejicite eum terra, ego pater ejus arcebo cœlo. *Farnabius.*

661. *Tori jugalis*] Sententia eſt: matrem non duxi, quia Merope, (quam matrem ſuam eſſe credebat) adhuc matrimonio juncta eſt Polybo (eum patrem ſuum opinabatur eſſe) qui quoniam adhuc vivit, patrem non interfeci, ac ne Laium quidem, qui diu mortuus fuit, priuſquam Bœotiam vidi. Mentitur ergo Tireſias. at cur mentiatur vir fide dignus? quia, inquit, à Creonte ad id inductus fuit, ut me regno pulſo, ipſe Creo rex fiat. *Delrius.*

664. *Culpæ*] Supereſt culpæ: *Anaſtrophe.* Farnabius.

665. *Multo*] Et longe ante quam ego Thebas advenerim, Laius eſt interfectus. *Idem.*

667. *Falſuſne*] Numnam deceptus eſt Tireſias? an ultra peſtem etiam Thebæ debent offenſo Deo ſeditionem ex concitatione in regem? *Idem.*

668. *Socios*] Tireſiam & Creonta. *Far.*

669. *Præferens*] Prætexens. *Idem.*

676. Ne

Mentitur iſta præferens fraudi deos
Vates, tibique ſceptra deſpondet mea.
Creon. Egon' ut ſororem regia expelli velim?
Si me fides ſacrata cognati laris
Non contineret in meo certum ſtatu;
Tamen ipſa me Fortuna terreret, nimis
Sollicita ſemper. liceat hoc tuto tibi
Exuere pondus, ne recedentem opprimat.
Jam te minore tutior pones loco.
Oedip. Hortaris etiam, ſponte deponam ut meâ
Tam gravia regna? *Creon.* Suadeam hoc illis ego,
In utrumque queîs eſt liber etiam nunc ſtatus.
Tibi jam neceſſe eſt ferre fortunam tuam.
Oedip. Certiſſima eſt regnare cupienti via,
Laudare modica, & otium ac ſomnum loqui.

GRONOVII.

676. *Ne recedentem opprimat.*] Flor. *nec.* ut totum ſit voti.

683. *Otium ac ſomnum ſequi.*] Præſtat multis partibus Lipſianum *loqui*, id eſt, crebro in ore habere, præ ſe ferre, quum aliud mente animoque habeas. Petronius: *loquatur aurum & argentum fundoſque mendaces.* An neſcit ὁ δεῖνα cur hic alii velint *loqui*. At ſciret ita in optimo codice repertum, & inficetum eſſe illud præ hoc tam delicato. Sed & Gruterum turba pejorum librorum & inanis cavillatio transverſum egere. Scilicet ſimulatio illa non in nuda voce, ſed in tota vita. Nempe dixerat alter, parum eſſe regnum & alia ſermone detrectare, nec illud tam facile re adſecuturos, niſi ipſo inſtituto & factis ſegnitiem ſimulent. Hæc ſophiſtarum ſunt. Nam *loqui* non ſermonem nudum & deſtitutum reliqua omni ſpecie congruente verbis ſignificat: ſed prorſus eſt dictis & factis apparentibus ſimulare. Ἦθȣς χαρακτὴρ ἐςὶν ἀνθρώπȣ λόγος. Quod loquuntur homines credimus, donec diverſum liqueat: nec quiſquam magis ſermoni fidem agendo quærit, quam qui non agit, quod agit. At *ſequi otium ac ſomnum*, non eſt ſimulare, ſed bona fide deſidem & inertem eſſe. Terentius Adelphis: *Ego hanc clementem vitam urbanam atque otium ſectatus ſum.* Cicero pro Muræna: *qui remoti à ſtudiis ambitionis, otium ac tranquillitatem vitæ ſecuti ſunt.* Cornelius Nepos Pelopida: *non quo ſequerentur otium, ſed ut quemque ex proximo locum fors obtuliſſet, eo patriam recuperare niterentur.* Phædrus: *Quin etiam reſides & ſequentes otium, Ne defuiſſe noceat repunt ultimi.* Nemo autem ignavia factus immortalis. Deniq; ne longius verba perdam, *loqui*, non *ſequi*, liber optimus.

VARIORUM.

674. *Fortuna*] Regni, Præcipuè Theban. Herc. Fur. verſ. 385. *Idem.*

675. *Semper.*] Deponere regnum jam tutius eſt, quam nimis tarde recedentem ab eo opprimi. *Idem.*

679. *Suadeam*] Dubiis rebus inventa eſt oratio ſuadens, neceſſario manet te tua fortuna. *Idem.*

682. *Certiſſima*] Satis callide regnum ambis, qui (quod faciunt ambitioſi, ſegnitiem laudantes & in otium ſimulatum recedentes, donec occaſionem rei gerendæ repererint) vitæ quietæ ſtudium

Ab iniquieto ſæpe ſimulatur quies.
Creon. Parumne me tam longa defendit fides?
Oedip. Aditum nocendi perfido præſtat fides.
Creon. Solutus onere regio, regni bonis
Fruor, domuſque civium cœtu viget;
Nec ulla vicibus ſurgit alternis dies,
Qua non propinqui munera ad noſtros lares
Sceptri

Gronovii.

685. *Tam longa defendit dies?*] Hic quoque non, ut debebat, valuit Lipſiani libri auctoritas ſequiorum librariorum phalange obruta. Eſt qui interpretatur. Quaſi negaverit Lipſius aliquem ex vulgata poſſe ſenſum exſculpi. Notarat ille in Mſſ. bonæ notæ, *fides*, addideratque eum ſe libenter audire. Ecce & Gruterus cum ſua dialectica, quum *dies* æque experimentum ſit hominum quam *fides*, immo dies & ipſam exploret fidem, non audere ait ſollicitare vulgatum. Hoc argumentum vincit aliquo modo tolerari poſſe *τὸ dies*; non tolerari debere, contra melius, commodius, expreſſius. Nam ſi nihil aliud, illud *dies* ſententiam non explet, ſed deſtituit. Non quævis longa dies defendit. nam & fur diu poteſt tenuiſſe, quem tamen longa dies non defendit, ſed rei furtivæ ex lege Atinia æterna eſt auctoritas. Ergo ſententia deſiderat aliquid explicans illam longam diem, nempe qua fidus & quietus fui. At rotundiſſimum & pleniſſimum: *Parumne me tam longa defendit fides?* Nihil prorſus hic deſiderari poteſt. Sed, inquit, nemo facile probaverit, Creontem ſæpe inſignia neſcio quæ fidei exhibuiſſe documenta: vixit enim in otio, ubi rarior producendæ fidei occaſio: exeritur magis in negotio, cum quis provinciæ præficitur, cum exercitibus. Itane? Ergo non poſſunt exhibere documenta fidei, niſi ſummæ reipublicæ & ſtatus adminiſtri, & præfecti exercituum ac provinciarum? Immo fidem imperanti populo vel principi præſtant omnes maximi minimi, qui aut ſemper fuerunt in fide aut in fidem venerunt, cum in fide manent. *Fides* eſt etiam non rebellare, non quærere res novas, contentum eſſe præſenti ſtatu, parere juſſis & legibus. *Fides*, obſequium omne ſuperiori debitum. *Concuſſa fides*, rebellio. Millies ita uſurpant Romani ſcriptores. Et hoc dicit Creo: tot annorum obſequium, tam diuturna patientia, quam præſtiti imperio tuo, annon me ſatis liberat à tali ſuſpicione?

687. *Perfido præſtat dies.*] Credo equidem: non perfido tantum, ſed omnibus faciendi opus ſuum aditum dies præſtat: nam tempus agit rem: qua ratione nihil fit ante diem. Sed hoc non eſt proprium huic loco. Fidem ſuam jactaverat Creon: eam ipſam fidem diu ſervatam, perfidis ſervire ad obrependum reſpondet Oedipus. Livius lib. 18. *Fraus fidem in parvis ſibi præſtruit, ut quum operæ pretium ſit, cum magna mercede fallat.* Recte ergo Meliſſeus Lipſii & Florentinus utrobique *fides* non *dies*.

Variorum.

dium præ te fers, imperium tamen captas. *Farnabius.*

686. *Aditum*] Imo nocendi occaſionem & viam miniſtrat perfido fides habita. *Idem.*

687. *Solutus*] Hoc argumentum, quo Creo conatur Oedipo fidem facere à regnandi cupiditate alienum eſſe ſe, à Sophocle in Oedipo tyranno translatum eſt. *Delrius.*

689. *Vicibus*] Noctem ſubſecuta, vel alterna dies. *Farnabius.*

690. *Propinqui Sceptri*] Affinis regis,

Sceptri redundent; cultus, opulentæ dapes,
Donata multis gratiâ noſtrâ ſalus.
Quid tam beatæ deeſſe fortunæ rear?
Oed. Quod deeſt. ſecunda non habent unquam modum.
Creon. Incognitâ igitur ut nocens causâ cadam?
Oedip. Num ratio vobis reddita eſt vitæ meæ?
Num audita cauſa eſt noſtra Tireſiæ? tamen
Sontes videmur. facitis exemplum; ſequor.
Cr. Quid ſi innocens ſum? *Oed.* Dubia pro certis ſolent
Timere reges. *Creon.* Qui pavet vanos metus,
Veros meretur. *Oedip.* Quiſquis in culpa fuit,
Dimiſſus odit omne, quod dubium putat.

Creon.

GRONOVII.

694. *Quod res ſecunda*] Acutius Etruſcus: *Quod deeſt. ſecunda non habent unquam modum.* Quæris, quid tam beatæ tuæ fortunæ deeſſe poſſis reri? Hoc ipſum, quod revera deeſt. nempe diadema & ſceptrum. quod rex non es. quod infra regem es. quod aliquid addi poteſt tibi ad primum gradum. nam in ſecundis quis moderatus? quis non ultra pergere tendit?

698. *Facitis exemplum; ſequor.*] Fl. *ut ſequar.* Epiſt.7. *Ne hoc quidem intelligitis, mala exempla redundare in eos qui faciunt.* Poſſet etiam legi: *facitis. exemplum ſequor.* Sed Fabius decl.260. *Unus fuit primo, qui ſollicitaret hanc nimiam liberalitatem: hic fecit exemplum.* Qui annotant; vos etiamſi inſontes condemno: voluerunt dicere, inauditos.

701. *Veros fatetur.*] Fl. melius: *Veros meretur.* Cauſam facit, cur aliquando non vana, ſed vere metuenda ei ſuperveniant. Suetonius Claudio: *Nulla adeo ſuſpicio, nullus auctor tam levis exſtitit, à quo non mediocri ſcrupulo injecto ad cavendum ulciſcendumque compelleretur.* Ergo ex vano metu ſpecie cavendi multa crudelitas: ex crudelitate odia & conjurationes, veri metus. *Meretur* hic non, dignus eſt, ſed dignus fit, acquiſit, adipiſcitur. *Quiſquis in culpa fuit, Dimiſſus odit*] Exemplum Roſcillus Æguſque Allobroges apud Cæſarem l.3. de bello civili c. 59. & 60. & liberti præfectiq; prætorii Caligulæ apud Suetonium c.56. Plutar. in Bruto ἐπεὶ δέ τις Γάϊος Λιγάριος τῶν Πομπηΐου φίλων, ὃν ἐπὶ τούτῳ κατηγορηθέντα Καῖσαρ ἀπέλυσεν. οὗτος οὐχ ἧς ἀφείθη δίκης χάριν ἔχων, ἀλλὰ δι' ἣν ἐκινδύνευσεν ἀρχὴν βαρυνόμενος, ἐχθρὸς ἦν Καίσαρι. Quod ſequitur, ſatis commode vulgo. Fl. tamen: *quod obvium eſt, eat.* An legendum: *odit. omne, quod dubium eſt, eat.* Vt τὸ *eat*, ſit idem quod pereat. Vt apud Livium: *Sic eat, quæcumque Romana luxerit hoſtem.* Nam Lipſii conjecturam, *omne quod dubium, puta,* facile ipſa refutat obſcuritas.

VARIORUM.

gis, i. eſt, munera à rege propinquo. *Far.*

696. *Num ratio*] Expurgavi me apud vos criminis, & tamen parricidii & inceſtus me inſimulatis. *Idem.*

698. *Facitis*] Præbuiſtis mihi legem & exemplum quod ſequar: vos itaque etiamſi inſontes condemno. *Idem.*

701. *Quiſquis*] Senſus. quiſquis vere noxius, & deprehenſus, falſo tamen innocentē ſe eſſe ſimulans, impune tulit, nunquā vere reconciliatur ignoſcenti: quia, dubius ipſe vel fictus amicus cum ſit, idem ſibi de alio perſuadet. ita fit ut eum odio perſequatur, quem ſibi dubium, non certum, amicum credit. *Del.*

Creon. Sic odia fiunt. *Oedip.* Odia qui nimium timet,
Regnare neſcit. regna cuſtodit metus.
Creon. Qui ſceptra duro ſævus imperio regit,
Timet timentes, metus in auctorem redit.
Oedip. Servate ſontem ſaxeo incluſum ſpecu:
Ipſe ad penates regios referam gradum.

VARIORVM.

703. *Odia*] Thebaid. verſ. 654. & Hercul. Fur. verſ. 352. *Farnabius.*

705. *Qui ſceptra*] Neceſſe eſt multos timeat, quem multi timent. *Idem.*

CHORUS.

Excuſat Oedipum Chorus transferendo culpam in mala Thebarum fata, quæ ab ipſa inauſpicata bove Thebanos uſque vexarint.

NOn tu tantis cauſa periclis,
Non hæc Labdacidas premunt
Fata: ſed veteres deûm
Iræ ſequuntur. Caſtalium nemus
Umbram Sidonio præbuit hoſpiti,
Lavitque Dirce Tyrios colonos:
Ut primùm magni natus Agenoris,
Feſſus per orbem furta ſequi Jovis,
Sub noſtra pavidus conſtitit arbore,
Prædonem venerans ſuum;

Moni-

GRONOVII.

710. *Non hæc Labdacidas premunt*] Florent. *petunt.*

717. *Sub noſtræ ramis*] Flor. *Sub noſtra pavidus conſtitit arbore.*

718. *Prædonem numerans ſuum*; Quidam legit *prædones*, & interpretatur, ſocios ſuos: alios legere ait *prædonem*, quod ſit, ſerpentem, qui deprædatus fuerat ſocios: alios *memorans*, & tunc intelligi Iovem. Quidam, *numerans* ſpatia à ſe emenſa *prædonem* inſequuto: alios leg. *memorans*, id eſt, ubinam inveniret prædonem. Non poteſt niſi inepte explicari: itaque cautius illi, qui tranſeunt ſilentes. Quid moror lectorem? Scribe cum unicis membranis: *Prædonem venerans ſuum*. hoc eſt, Iovem, Europæ raptorem, adorans. Ovidius lib. 3. Met. in eadem fabula: *Sacra Iovi facturus erat.* Et mox: *Silva vetus ſtabat.* Habes arborem, habes Iovem, quem ignorans prædonem ſuum Cadmus veneratus eſt.

VARIORVM.

709. *Non tu*] Non tu Oedipe. *Farnabius.*

710. *Non hæc Labdacidas*] Nec tantum Labdaci progeniem, Laium, Oedipum, &c. *Idem.*

712. *Caſtalium*] Cadmus fil. Agenoris regis Phœnicum, quorum præcipuæ urbes Tyrus & Sidon, miſſus à patre quæſitum Europam, à Iove ſub ſpecie tauri raptam, appulit Phocidem conſeditque non procul à Parnaſſo.

Vid.

Monituque Phœbi, juſſus erranti
Comes ire vaccæ, quam non flexerat
Vomer, aut tardi juga curva plauſtri,
Deſeruit fugas, nomenque genti
Inauſpicata de bove tradidit.
Tempore ex illo nova monſtra ſemper
Protulit tellus. aut anguis imis
Vallibus editus, annoſa ſupra
Robora ſibilat, ſupraque pinus,
Supra Chaonias celſior arbores
Cæruleum erexit caput,
Cum majore ſui parte recumberet,
Aut fæta tellus impio partu
Effudit arma.
Sonuit reflexo claſſicum cornu,
Lituuſque adunco ſtridulos cantus

Eliſit

VARIORUM.

Vid. ſuprà. verſ. 112. *Farnabius.*

714. *Dirce*] Hunc fontem, apud quem ſerpens iſte Marti ſacer degebat, Euripid. in Phœniſſ. ſemper *Dircen*, Apollon. lib. 3. Argonaut. *Aretiadam* nominat. Dirce Pauſaniæ in Bœot. ſeu lib. 9. eſt amnis. *Delrius.*

715. *Natus Agenoris,*] Totus iſte Chorus ex Ovidii 3. Metam. commode poterit explicari. *Idem.*

716. *Furta*] Sororem à Iove raptam. Hippol. 302. *Farnabius.*

717. *Noſtra arbore*] Nemore jam Thebano. *Idem.*

719. *Monituque Phœbi,*] Oraculo Phœbi juſſus urbem condere in quo loco juvenca injugis, quam ſequebatur, conſideret, Thebas condidit. Vid. ſup. v. 112. *Farnab.* Ovidius: *Bos tibi, Phœbus ait, ſolis occurret in arvis, Nullum paſſa jugum, curviq; immunis aratri: Hac duce carpe viam, & qua requieverit herba, Mœnia fac condas, Bœotiaque illa vocato.* Delrius.

722. *Nomenque*] Sequitur eos, qui Bœotiam à Cadmi bove nominant, bove inquam Cadmi duce, ut Euripides & Caſtor. ſed Euphorion & Nicocrates dictam volunt, à Bœoto Arnes & Neptuni filio; alii à Deucalionis filio; alii aliunde. Vide Leonicum libro 1. var. hiſtor. cap. 95. Nec unum dumtaxat Bœotiæ nomen: dicitur Aonia, Meſſapia, Ogygia, Cadmeis, auctore Stephano in Βοιωτία. *Idem.*

725. *Anguis*] Draco, ſerpens quem, cum Cadmi comites aquatum miſſos interfeciſſet, ipſe Cadmus occidit. *Farnabius.*

726. *Annoſa*] *Ac media plus parte leves erectus in auras Deſpicit omne nemus.* Ovid. 3. Met. unde fabulam hanc petas. *Idem.*

728. *Supra Chaonias*] Quercus altas, quales alunt Chaoniæ nemora glandifera. *Idem.* Ovidius: *Ac media plus parte leves erectus in auras Deſpicit omne nemus* —

732. *Arma.*] Armatos homines, qui ut primum terra nati ſunt bella ſibi indixere, mutuiſq; vulneribus periere omnes ad quinque. Herc. Fur. 259. *Farnab.*

734. *Lituuſque*] Lituus incurvus aheneus. *Idem.*

Eliſit ære. ante non linguas
Agiles & ora vocis ignotæ
Clamore primum hoſtico experti,
Agmina campos cognata tenent.
Dignaque jacto ſemine proles
Uno ætatem permenſa die,
Poſt Luciferi nata meatus,
Ante Heſperios occidit ortus.
Horret tantis advena monſtris
Populique timet bella recentis:
Donec cecidit ſæva juventus;
Genitrixque ſuo reddi gremio
Modò productos vidit alumnos.
Hac tranſierit civile nefas:
Illa Herculeæ norint Thebæ
Prælia fratrum.
Quid Cadmei fata nepotis,

Cum

GRONOVII.

735. *Ante non linguas Alias & arma*] Duo viri illuſtres, Rutgerſius, *Anthedon linguas Alias & arma Phocis ignota*: Grotius, *Agenorei linguas, & arma vocis* interpretatur verba. Sed ſcribendū cum Flor. *ante non linguas Agiles & ora vocis ignota Clamore primum hoſtico experti.* Nempe terrigenæ iſti nunquam ante linguas erant experti: & quæ prima miſerunt verba, fuerunt bellici clamoris. Recte *Agiles*: nam id neceſſarium ad loquendum. Sic *volubilitas linguæ*. Et in contrarium *obligatio nodique linguæ* mutorum, quæ in Ariſtotele Batto Cyrenes conditore agnoſcit Iuſtinus l. 13. Iul. Firmicus l. 9. *Aliorū etiam obligata lingua balbum vocis ſonum efficiet.* Gellius 5, 9. *oris vinculo ſolutus.* Lucanus: *exſectaque lingua Palpitat, & muto vacuum ferit aëra motu.*

VARIORUM.

735. *Ante*] Lingua ſua voceque tuum primum experti uſique in bellica acclamatione ἐλελεῦ. *Farnabius.*

738. *Cognata*] Terra nati fratres. *Id.*

739. *Semine*] Serpentis dentibus, Hercul. Fur. 259. *Idem.*

743. *Advena*] Cadmus advena Tyrius. *Idem.*

744. *Recentis:*] Lugdunenſ. ferme ſoli; *ruentis.* non placet. *Delrius.*

746. *Genitrixque*] Terra filios cæſos recepit. *Farnabius.*

748. *Hac tranſierit*] Atque utinam hic finis ſit inteſtinis & civilibus Thebanorum bellis! *Idem.*

749. *Herculeæ*] Natus Thebis jam tum erat Hercules, ſed nondum regnarat. Megaram enim duxit poſt obitum Polynicis & Eteoclis. *Idem.*

751. *Cadmei fata*] Actæonis, quem, quod in fonte Dianam nudam vidiſſet, Dea in cervum convertit, unde præda ſuis canibus factus eſt. *Farnabius.* Ovidius 4. Metam. & Nonnus lib. 5. Dionyſ. & Callimachus in Lavacro Palladis. Venationis ſtudio, nimiâ canum multitudine, decoxiſſe bona Actæonem, & inde natam fabulam,

vo-

Cum vivacis cornua cervi
Frontem ramis texere novis,
Dominumque canes egere ſuum?
Præceps ſilvas monteſque fugit
Citus Actæon, agilique magis
Pede per ſaltus & ſaxa vagus
Metuit motas Zephyris plumas,
Et, quæ poſuit, retia vitat:
Donec placidi fontis in unda
Cornua vidit vultuſque feros,
Ubi virgineos foverat artus
Nimium ſævi Diva pudoris.

VARIORUM.

volunt Palæphatus, & Higynus. *Delr.*

752. *Vivacis &c.*] Ovidius: *Dat ſparſo capiti vivacis cornua cervi.* Virgilius: — *Ramoſa Micon vivacis cornua cervi.* Auſonius, eidyl. 9. *Ter binos deciesque novem ſuperexit in annos Iuſta ſeneſcentum quos implet vita virorum: Hos novies ſuperat vivendo garrula cornix, Et quater egreditur cornicis ſacula cervus.* de cervorum ætate vide Plinium lib. 7. cap. 48. & Solinum c. 22. *Delrius.*

758. *Motas plumas,*] Lineam, formidinem. Vide Hippol. verſ. 46. *Farn.*

759. *Poſuit*] Nuper ipſe venator. *Id.*

763. *Nimium*] Pudoris ſui nimis ſæva vindex, quæ quum erratum tam crudeliter ulta ſit, graves in Thebanos iras deorum arguit. *Idem.*

ACTUS QUARTUS.

OEDIPUS. JOCASTA.

Suſpicari jam incipit Oedipus, ne ille forte, quem olim Delphos petens occidiſſet, Laius fuerit: quærit itaque à Iocaſta de Laii ætate, necis tempore, & aliis circumſtantiis.

Oed. Curas revolvit animus, & repetit metus.
Obiiſſe noſtro Laïum ſcelere autumant
Superi inferique, ſed animus contra innocens,
Sibique melius quam deis notus, negat.
Redit memoria tenue per veſtigium
Cecidiſſe noſtri ſtipitis pulſu obvium

Datum-

VARIORUM.

765. *Superi*] Apollo, *vel* homines in ſuperis. Tireſias & Creon. *Far. Inferiq;.*] Laius ſeu umbra Laii inferis evocata. *Id.*

768. *Tenue*] Per objectum leve. *Idem.*

769. *Stipitis*] Clavæ. Iocaſta tamen enſem fuiſſe dicit infr. verſ. 1034. atque ipſe in Thebaide. *Idem.*

770. *Da-*

Datumque Diti, cum prior juvenem ſenex
Curru ſuperbus pelleret, Thebis procul,
Phocæa trifidas regio quà ſcindit vias.
Unanima conjux, explica errorem precor,
Quæ ſpatia moriens Laïus vitæ tulit.
Primóne in ævo viridis, an fracto occidit?
Joc. Inter ſenem juvenemque; ſed propior ſeni.
Oedip. Frequenſne turba regium cinxit latus?
Joc. Plures fefellit error ancipitis viæ;
Paucos fidelis curribus junxit labor.
Oedip. Aliquiſne cecidit regio fato comes?
Joc. Unum fides virtuſque conſortem addidit.
Oedip. Teneo nocentem. convenit numerus, locus.
Sed tempus adde. *Joc.* Decima jam metitur ſeges.

VARIORUM.

770. *Datumque*] Demiſſum Orco, id eſt, interfectum. *Farnabius.*

772. *Phocæa trifidas*] Suprà 277. *Id.* Iſtud Oedipi & Iocaſtæ colloquium magnâ ex parte à Sophocle in Oedipo tyranno accepit. *Delrius.*

774. *Quæ ſpatia*] Quæ ſpatia vitæ, id eſt, quam ætatem? *Farnabius.*

776. *Propior*] Μέσα χωρίζων, &c. *Id.*

781. *Unum fides*] Polyphontem præconem. *Idem.* *Virtuſque*] Ἀνδρεία, fortitudo, unica quondam virtus habita. *Idem.*

782. *Nocentem.*] Me ſcil. *Idem.*

783. *Decima*] Ante annos decem. *Id.*

SENEX. OEDIPUS.

E ſene à Merope & Corinthiis miſſo, qui Oedipum de Polybi morte edoceat, rogetque, ad gubernacula regni ſuſcipienda veniat, diſcit Oedipus ſe non vere eſſe Polybi filium; nimia itaque curioſitate ſua veros invenit parentes.

Sen. Corinthius te populus in regnum vocat
Patrium. quietem Polybus æternam obtinet.
Oed. Ut undique in me ſæva Fortuna irruit?
Ediſſere agedum, quo cadat fato parens.
Sen. Animam ſenilem mollis exſolvit ſopor.

Oedip.

VARIORUM.

786. *Undique*] Ludificando me & ambiguum tenendo. vel ſecundum jam regnum pernicioſe mihi ingerendo. *Farnab.* Vel luctum indicendo novum.

788. *Animam ſenilem*] Quia, ut ait Sophocles, θνήσκει δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένος. & Σμικρὰ παλαιὰ σώματ' εὐνάζει ῥοπή. Themiſtius: καταγωγῇ γὰρ ἔοικεν ὁ γεροντικὸς θάνατος, ἐκβολὴ δὲ καὶ ναυάγιόν ἐστιν ὁ τῶν νέων. Cato apud Ciceronem in Dialogo

Oedip. Genitor ſine ulla cæde defunctus jacet.
Teſtor, licet jam tollere ad cœlum pie
Puras nec ulla ſcelera metuentes manus.
Sed pars magis metuenda fatorum manet.
Sen. Omnem paterna regna diſcutient metum.
Oedip. Repetam paterna regna, ſed matrem horreo.
Sen. Metuis parentem, quæ tuum reditum expetens
Sollicita pendet? *Oedip*. Ipſa me pietas fugat.
Sen. Viduam relinques? *Oedip*. Tangis, en, ipſos metus.
Sen. Effare, merſus quis premat mentem timor.
Præſtare tacitam regibus ſoleo fidem.
Oed. Connubia matris Delphico admonitu tremo.
Sen. Timere vana deſine, & turpes metus
Depone. Merope vera non fuerat parens.
Oedip. Quod ſubditivi præmium gnati petiit?
Sen. Regnum. ſuperbam liberi adſtringunt fidem.

Oedip.

GRONOVII.

800. *Delphico monitu tremo.*] Sic Mſſ. Pal. habere, non *admonitu*, quod occupet editiones alias, notat Gruterus. Sed antiquiſſimus, *admonitu*. ergo retineatur.

804. *Regnum. ſuperbam liberi*] Quicquid habeant octo aut plures Mſſ. non recentiores, modo quidam, ſed & omnium vetuſtiſſimus: *Regum ſuperbam*. At vellet Gruterus, commentatores id aliqua interpretatione aperte evolviſſent. De ſententia quidem conſtat: & illuſtrat Suetonius in Galba c. 17. *Deſpectui eſſe non tam ſenectutem ſuam quam orbitatem ratus*. Quod & Nerva expertus, felicior remedio. Plutarchus de Ægeo in filii ejus vita: ἰσχυρῶς γὰρ ἐδεδίει τοὺς Παλλαντίδας ἐπιβουλεύοντας αὐτῷ καὶ διὰ τὴν ἀπαιδίαν καταφρονοῦντας. Sed num illa ſatis commode utrovis modo exprimatur, vehementer dubito. Si antea non erat regina Merope, facta eſt autem ope vel gratia ſubditivi gnati, ſit ſane ſuppoſitionis præmium regnum. Sed jamdudum regnabat illa, & in ſpem ſucceſſionis filium quærebat. *Superbam fidem* dici vult ſubjectos ſuperbos. Poſſumus ergo ita interpretari veterem ſcripturam: *Regum liberi adſtringunt fidem* ſubjectorum *ſuperbam*, hoc eſt, minacem, ita parentium, ut videantur velle frenum mordere, & excutere jugum illius, qui nullis liberorum munimentis inſiſtit. Vt tamen verum fatear, non valde mihi placet illa *ſuperba fides*. Fecerunt etiam: *Regnum ſuperbum. liberi*, &c. Manus illuſtris: *Regnum ſuper nam liberi*. Quid ſi, *Regno ſuperbis*, vel *Regno ſuperbo*: hoc eſt, regibus liberi firmiorem faciunt ſubjectorum fidem. *Superbum* interdum vocatur omne regnum, non vitii notatione, ſed ſpeciei & majeſtatis. Agamemnone: *hoc ſedent alti toro, Quibus ſuperba ſceptra geſtantur manu*. Hercule Oetæo: *quod ſuperba non habent unquam domus, Fidele ſemper regibus nomen*, Phœniſſis: *regia frater meus Habitet ſuperba*.

VARIORVM.

logo de ſenectute; *Quid eſt autem tam ſecundum naturam quam ſenibus emori?*

Oedip. Secreta thalami, fare, quo excipias modo.
Sen. Hæ te parenti parvulum tradunt manus.
Oedip. Tu me parenti tradis? at quis me tibi?
Sen. Paſtor nivoſo ſub Cithæronis jugo.
Oedip. In illa temet nemora quis caſus tulit?
Sen. Illo ſequebar monte cornigeros greges.
Oedip. Nunc adice certas corporis noſtri notas.
Sen. Forata ferro geſſeras veſtigia,
Tumore nactus nomen ac vitio pedum.
Oedip. Quis fuerit ille, qui meum dono dedit
Corpus, requiro. *Sen.* Regios pavit greges.
Minor ſub illo turba paſtorum fuit.
Oedip. Eloquere nomen. *Sen.* Prima langueſcit ſenum
Memoria, longo laſſa ſublabens ſitu.
Oedip. Poteſne facie noſcere ac vultu virum?

Sen,

VARIORVM.

quod idem contingit adoleſcentibus, adverſante & repugnante natura. Itaque adoleſcentes mori mihi videntur; ut cum aquæ multitudine vis flammæ opprimitur; ſenes autem, ſicut ſua ſponte, nulla adbibita vi, conſumtus ignis exſtinguitur. Et quaſi poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi avelluntur; ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas. Delrius.

791. *Puras*] Parricidium non metuentes. Quibus manus à ſordibus (illuvie, ſanguine, Venere) mundæ non erant, eos Græci Latinique à ſacris arcebant. Vide Briſſon. princip. Formular. & quæ Hercul. Fur. act. 4. ſcen. 1. *Idem.*

792. *Pars*] De inceſtis matris nuptiis. *Farnabius.*

797. *Tangis,*] Rem tetigiſti, tetigiſti ulcus. hoc enim eſt quod metuo, ne fato ductus eam viduam ducam. *Idem.*

799. *Praſtare*] Quod fecerat prius in Oedipi genere velut regio ſimulando & celando. *Idem.*

803. *Quod*] In quem finem aſcivit me filium ſuppoſititium parens? *Idem.*

804. *Liberi*] Quo firmius retineret tyrannidem, quam firmat certa ſucceſſio, retinetque populum in fide, ne quando interfecti regis liberi ſint ultores. *Idem.*

805. *Quo excipias*] Vnde tu noris me eſſe ſubdititium? *Idem.*

806. *Hæ te parenti*] Tradiderunt te meæ hæ manus parv. pa. *Idem.* Hæc quoque & ſequentia pene omnia qui cum Sophocle, in Oed. tyranno, contulerit, non aliunde ſumpta deprehendet. *Delrius.*

813. *Tumore*] Οἰδῶν τὼ πόδε ſcil. ὅθεν νιν Ἑλλὰς ὠνόμαζεν Οἰδίπουν. *Farnabius.*

815. *Regios*] Regius paſtor ſummus. *Idem.*

817. *Prima*] An prima inter animæ potentias deficit, cum ætas illa in continuo deflexu rerum ſpecies nequeat retinere? an primo quidem objectum non agnoſcit, poſtea autem reminiſcitur. ut ait verſ. 820. *Idem.* M. Seneca lib. 1. Contr. *memoria, res ex omnibus partibus animi maxime delicata & fragilis, in quam ſenectus primum incurrit.* Delrius.

819. *Facie*] Diſtinguuntur facies, & vultus. Salluſt. *prorſus in facie vultuque*

Sen. Fortaſſe noſcam. ſæpe jam ſpatio obrutam
Levis exoletam memoriam revocat nota.
Oedip. Ad ſacra & aras omne compulſum pecus
Duces ſequantur. ite propere, arceſſite,
Famuli, penes quos ſumma conſiſtit gregum.
Sen. Sive iſta ratio, ſive fortuna occulit.
Latere ſemper patere quod latuit diu.
Sæpe eruentis veritas patuit malo.
Oedip. Malum timeri majus his aliquod poteſt?
Sen. Magnum eſſe, magna mole quod petitur, ſcias.
Concurrit illinc publica, hinc regis ſalus,
Utrimque paria. contine medias manus,
Ut nil laceſſas, ipſa ſe fata explicant.
Non expedit concutere felicem ſtatum.

Oedip.

GRONOVII.

831. *Vtrimque patria.*] Flor. *paria.* Studio videntur obſcurata verba, ut & ſenis ſententiam explicent, & conveniant etiam in aliam rem, quæ cum maxime negotium Oedipo faceſſebat. Senex Corinthius dicit: Pugnare videntur ſalus publica Corinthiorum & tua: illa vult, ut ſine ulla inquiſitione accipias delatum regnum, nec alterius te quam Polybi filium feras; hæc, ut reſciſcas, quorum hominum ſis, quoſque vitare metu parricidii & inceſti debeas: utriuſque vis ingens: medium igitur feri: accipe primum & firma regnum: dein per otium inquire aut exſpecta venientia fata. Eadem tamen ambiguitate verborum monetur Oedipus, quid Thebis ei faciendum ſit. Ibi quoque divertebant ſalus publica & regis: ſi non inquireret in interfectorem Laii, videbatur negligere populi Thebani ſalutem; ſi inquireret, eumque deprehenderet, ſuam: difficile erat in utramvis partem totum deſcendere: erant enim *utrimque* etiam *paria*, hoc eſt, æque graves cauſæ, quæ & huc & illuc traherent: quare melius, ut medium ſe teneret, & neutri dederet, ſervando ſpeciem inquiſitionis, non omnem exſequendo.

832. *Vt nil laceſſas, ipſa ſe fata explicant.*] Flor. *Nihil laceſſas: ipſa ſe fata explicent.*

VARIORUM.

tuque vecordia inerat. Vultum fingere poſſumus, faciem non poſſumus. Nonius: *Vultus eſt voluntas, quæ pro motu animi in facie oſtenditur. Facies, ipſa oris ſpecies.* ſignificat, vultum eſſe illam faciei & oris compoſitionem, quam pro lubitu moribus animi accommodamus. Aliam differentiam Fronto tradidit, vultum hominum propriè, os omnium, faciem plurium eſſe. ſed hoc huc non pertinet. *Delrius.*

822. *Ad ſacra*] Sub prætextu ſacrificii, veluti eximendæ ſint egregiæ victimæ, paſtores accerſit. *Farnabius.*

824. *Famuli,*] Paſtores & bubulci. *Idem.*

825. *Sive*] Suadet ſenex ne nimis curioſe id ſcrutetur, quod notum in malum ſuum redire poſſit. *Idem.*

828. *Majus his*] Parricidio & inceſtu. *Idem.*

832. *Vt nil*] Etiamſi nihil moveas, fatum (quod ſeries eſt & connexio quædam cauſarum, qua fit quidquid fit) ſe declarabit. *Farnabius.*

833. *Non expedit*] Τὸ κακὸν εὖ κείμενον οὐ κινητέον. *Idem.*

Oedip. Tutò movetur quidquid extremo in loco eſt.
Sen. Nobilius aliquid genere regali appetis?
Ne te parentis pigeat inventi, vide.
Oedip. Vel pœnitendi ſanguinis quæram fidem.
Si noſſe libeat. ecce, grandævus ſenex,
Arbitria ſub quo regii fuerant gregis,
Phorbas. referſne nomen aut vultum ſenis?
Sen. Arridet animo forma. nec notus ſatis,
Nec rurſus iſte vultus ignotus mihi.
Regnum obtinente Laio famulus greges
Agitaſti opimos ſub Citheronis plaga?

GRONOVII.

837. *Nec pœnitendi ſanguinis*] Vnde ſcire poterat hoc Oedipus, non pœnitendum fore ſanguinem ſuum? Quin jam ipſe ſatis perceperat, ſe quærere, cujus inventi pœniteret? Lege igitur cum optimo: *Vel pœnitendi ſanguinis quæram fidem, Si noſſe libeat.* Sic quoque: non, *Sed noſſe certum eſt.* Hoc multo magis decet vel potentia vel deſiderio impotentem. Etſi certo ſciam, fore ut me pudeat pœniteatque natalium, tamen animo morem geram, & ubi inceſſerit libido eos noſcendi, haud deſinam inquirere. Sophocles ita dicentem facit Oedipum. οὐ μὴν γὰρ οὐδ', ἂν ἐκ τρίτης ἐγὼ Μητρὸς φανῶ τρίδουλος, ἐκφανῇ κακή.

843. *Regnum obtinente*] Videntur hi duo verſus Oedipo aſſignandi, ne hero præſente ſervi præcedat oratio.

VARIORVM.

834. *Tuto*] Sed meum ſtatum infeliciſſimum puto, movebo itaque ut certum ſciam. *Farnabius.*

835. *Regali*] Polybi enim filius jam crederis. *Idem.*

840. *Phorbas.*] Aliis *Ithimales* dictus. *Farnabius.*

PHORBAS. SENEX. OEDIPUS.

Phor. LÆtus Cithæron pabulo ſemper novo
Æſtiva noſtro prata ſummittit gregi.
Sen. Noſciſne memet? *Phorb.* Dubitat anceps memoria.
Oedip. Huic aliquis à te traditur quondam puer?
Effare. dubitas? cur genas mutat color?
Quid verba quæris? veritas odit moras.
Phorb. Obducta longo temporum tractu moves.
Oedip. Fatere, ne te cogat ad verum dolor.

Phorb.

GRONOVII.

852. *Cogat ad verum dolor.*] Ex Colon. Mſ. notavit Comelinus, *ad nervum.* quod adeo placuit viro docto, ut non dubitarit hoc pro germano & genuino recipere. Plautum aut Terentium aut alium ſocco humilem, non cothurnatum Senecam verſari ſe credidit. Eadem opera repoſuiſſet, *ad piſtrinum.* Sequenti verſu liber optimus, *infantis.*

865. PHORB.

Phorb. Inutile iſti munus infantem dedi.
Non potuit ille luce, non cœlo frui.
Sen. Procul ſit omen. vivit, & vivat precor.
Oedip. Supereſſe quare traditum infantem negas?
Phorb. Ferrum per ambos tenue transactum pedes
Ligabat artus. vulneri innatus tumor
Puerile fœda corpus urebat lue.
Sen. Quid quæris ultra? fata jam accedunt prope.
Oedip. Quis fuerit infans, edoce. *Phorb.* Prohibet fides.
Oedip. Huc aliquis ignem. flamma jam excutiet fidem.
Per tam cruentas vera quærenti vias
Ignoſce quæſo, ſi ferus videor tibi,
Et impotens, parata vindicta in manu eſt.
Dic vera. quiſnam, quove generatus patre,
Qua matre genitus? *Phorb.* Conjuge eſt genitus tua.
Oedip. Dehiſce tellus. tuque tenebrarum potens,
In Tartara ima, rector umbrarum, rape.
Retro reverſas generis ac ſtirpis vices.

Con-

GRONOVII.

865. PHORB. *Iam parta vindicta*] Sic perſonas deſcripſit Delrius, idemque monuit in Mog. legi, *parata*, pro *jam parta*, probavitque. Quod bene monuerat, nemo reſpexit: quod ei ceſſit infeliciter, primus calculo ſuo approbavit Gruterus; dein omnes tanquam non dubium, tranſierunt. *Parata* eſt auctoris, nam & ſic Florentinus. Phorbantis autem hæc non poſſunt eſſe verba, niſi vates erat Tireſia promptior. Vnde poterat ille ſcire paratam fore ultionem iſtam? unde, puerum illum fuiſſe, quicum ipſe loquebatur? Nam quod detrectat fateri, à quibus infantem acceperit, in reginæ facit gratiam. Ergo cum Florentino & hic & ſequenti verſu tolle præfixa perſonarum nomina. Omnia enim continuantur ab Oedipo, jam certo ſuæ calamitatis, &, ut ille ait, terebratum pertundente. Patere me tibi inſtar feri & impotentis tyranni imperare: prope eſt tibi ſolatium, mihi pœna. Providebat enim, ſi verum diceret, quod ſatis exſpectabat, nullam dubitationis latebram relictũ iri. Id quod ſtatim evenit.

VARIORVM.

846. *Summittit*] Suppeditat. *Farn.*

850. *Veritas*] Vera relaturo ad manum verba ſunt: nec mora eſt opus. *Id.*

853. *Inutile*] Non diu victurum, ſaucium ſcil. plantis perforatis. *Idem.*

855. *Procul ſit omen.*] Felicia omina aiebant ſe *accipere.* ut apud Virgil. Æneas: mala averſabantur, & orabant Deos ut ea averterent, ut in Philip. Cicero & alii paſſim, vel ut in hoſtium capita convereterentur. *Delrius.*

859. *Lue.*] Putredine. *Farnabius.*

861. *Quis fuerit*] Quibus parentibus ortus. *Idem.*

862. *Huc aliquis*] *Cruciatus & tormenta minitatur.* Idem.

868. *Tenebrarum potens,*] Pluto. *Farnabius.*

870. *Retro*] Me qui adverſus naturæ leges ſum reverſus in propriæ matris uterum, ſupr. 638. *Idem.*

871. Saxa

Congerite, cives, ſaxa in infandum caput.
Mactate telis. me petat ferro parens;
Me natus. in me conjuges arment manus,
Fratreſque; & æger populus ereptos rogis
Jaculetur ignes. ſæculi crimen vagor,
Odium deorum, juris exitium ſacri;
Qua luce primum ſpiritus hauſi rudes,
Jam morte dignus. redde nunc animos, parens.
Nunc aliquid aude ſceleribus dignum tuis.
I, perge, propero regiam greſſu pete.
Gratare matri liberis auctam domum.

GRONOVII.

871. *Saxa in infeſtum caput.*] Sic Gruterus è ſuis. Aliis *infauſtum*. Delrius *inceſtum*. Etruſcus, *infandum*, ut ediderat Fabricius.

880. *Regiam curſu pete.*] Florent. *regiam greſſu pete*. Et ſequenti verſu: *Gratare matri liberis auctam domum:* ut & in pleriſque invenit Delrius. non *aucta domo*. Nam cur Scaliger: *liberis aucta modo?* Scio illud in Truculento: *Cum tu recte proveniſti, cumque es aucta liberis, Gratulor.* Et illud Gellii 12. 1. *Auctumque eum eſſe nato filio.* Sed num propterea minus belle dicatur *liberis aucta domus?*

VARIORUM.

872. *Me petat*] Cauſam hujus peſtilitatis. *Farnabius. Parens;*] Omnes parentes, liberi, conjuges, fratres me petant, qui jura illorum violaverim. *Idem.*

874. *Ereptos*] In me velut inferis devotum piaculum. Vide ſupr. v. 550. vel in me peſtis, funerum, rogorum cauſam. *Idem.*

877. *Qua luce*] Thebaid. v. 244. *Id.*

878. *Parens.*] Per indignationem ſibi ſe ex matre parentem exprobrat. *Idem.*

881. *Liberis*] Ob domum auctam liberis à te filio ex matre. *Idem.*

CHORUS.

Varietate obnoxium arguit Chorus excelſum ſtatum, mediam itaque fortunam optat. cujus laudes canit, à ſimilitudine navis modico vento actæ, & exemplo Icari.

FAta ſi liceat mihi
Fingere arbitrio meo,
Temperem Zephyro levi
Vela, ne preſſæ gravi
Spiritu antennæ tremant.
Lenis & modice fluens

Aura,

GRONOVII.

887. *Lene ſed modicum fluens*] Lipſius è ſuo: *Lenis & modice fluens.* Cui ne quid deberet amicus, facit, *Lenis ac modicum fluens.* Dein Gruterus, *at modicum.* Tu acquieſce Lipſiano. neque enim aliter Florentiæ.

893. *Alta*

Aura, nec vergens latus,
Ducat intrepidam ratem.
Tuta me mediâ vehat
Vita decurrens viâ.
Cnoſſium regem timens:
Aſtra dum demens petit,
Artibus fiſus novis,
Certat & veras aves
Vincere, ac falſis nimis
Imperat pennis puer,
Nomen eripuit freto.
Callidus medium ſenex
Dædalus librans iter
Nube ſub media ſtetit,
Alitem exſpectans ſuam:
Qualis accipitris minas
Fugit, & ſparſos metu
Colligit fœtus avis:
Donec in ponto manus

GRONOVII.

893. *Alta dum demens*] Flor. *Aſtra dum demens*. Ovidius: *cœlique cupidine tactus Altius egit iter*. Sequenti idem, ut & Voſſianus: *Artibus fiſus novis*. non *fidens*.

898. *Abſtulit nomen freto.*] Etruſcus, ut quondam vulgabatur: *Nomen eripuit freto*.

VARIORVM.

882. *Fata*] *Medio tutiſſimus ibis*. Farnabius.

892. *Cnoſſium*] Dædalus Hymetionis fil. damnatus ab Areopagitis, quod occidiſſet Talum ſororis filium, in Cretam migrarat: ibi quia vaccam fabricaſſet ligneam, à Minoë rege, Labyrintho ſeu turri incluſus, terra mariq; fugam interdictam, per aëra tentavit; alas itaque confecit ſibi & filio, quibus ipſe evolavit in Sardiniam: inde Cumas. Icarus autem, dum patris monito non audiens, nimis alte volat, pennis à ſole liquefactis in mare decidit, quod ab illo nomen tulit. *Idem*. Indicat omnibus actionibus mediocritatem adhibendam, ne, dum nimis alta petimus, decidamus, vel dum terrenis cogitationibus inhæremus, nunquam attollamur. *Delrius*. *Regem*] Minoëm regem Cretæ, in qua Cnoſſus urbs. *Farnabius*.

896. *Falſis*] *Pennis non homini datis*. Idem.

897. *Puer,*] Icarus. *Idem*.

898. *Nomen eripuit freto.*] Varronem ſequitur, qui, Solino teſte, tradidit Icarium mare ab Icaro nominatum, quod & Ovidio lib. 2. de arte amandi placuit. Sed Androëtas Tenedius, in navigatione Propontidis, ab una Cycladum, quæ *Macris* & *Icarus* vocabatur, appellatum fuiſſe, ſcripſit. *Delrius*.

Movit implicitas puer,
Comes audacis viæ.
Quidquid exceſſit modum
Pendet inſtabili loco.
Sed quid hoc? poſtes ſonant.
Mœſtus & famulus manu
Regius quaſſat caput.
Ede, quid portes novi.

GRONOVII.

911. *Poſtes ſonant.*] Variant hic libri: ſed omnium optime Delrius in quibuſdam legi putat: *poſtes ſonat Regios famulus manu, Mœſtus & quaſſans caput.* Idque reduxit Gruterus, quod nunquam potuerit concoquere, *Quatere caput manu.* Sed an concoctu facilius, *poſtes ſonare manu?* Vix putem. Poſſumus retinere vetus etiam Fl. probatum, modo *quaſſat*, in *quaſſans* mutes. Troadibus: *tum quaſſans caput, Depelle ſomnos, inquit.* Medea: *caput feroci Quatiens ſuperba motu.* Sic igitur accipere poſſumus: *Poſtes ſonant: Mœſtus & famulus manu Regius,* (intellige egreſſus & ipſe ſonat pectus plangens) *quaſſans* etiam *caput.* Fortaſſe tamen ſcripſit Seneca: *Regius pulſat caput.* Vt Troad. *Tibi noſtra caput dextera pulſat.*

VARIORVM.

911. *Poſtes*] Crepant regiæ fores, exeunte nuncio. Vide Herc. Oct. v. 254. *Farnabius.*

ACTUS QUINTUS.

NUNTIUS.

Nuncius Oedipi excæcationis conſilium & modum narrat.

PRædicta poſtquam fata, & infandum genus
Deprendit, ac ſe ſcelere convictum Oedipus
Damnavit ipſe; regiam infeſtus petens
Inviſa propero tecta penetravit gradu;
Qualis per arva Libycus inſanit leo,
Fulvam minaci fronte concutiens jubam:
Vultus furore torvus, atque oculi truces,
Gemitus, & altum murmur, & gelidus fluit
Sudor per artus. ſpumat, & volvit minas,
Ac merſus alte magnus exundat dolor.
Secum ipſe ſævus grande neſcio quid parat,
Suiſ-

GRONOVII.

915. *Et infandum ſcelus*] Quod inducti ſequiorum codicum turba abjecerunt, recolligi jubet Florentinus: *& infandum genus.*

VARIORVM.

920. *Fulvam*] Propriè leonum color eſt.

927. Vt

Suiſque fatis ſimile. Quid pœnas moror?
(Ait) hoc ſceleſtum pectus aut ferro petat,
Aut fervido aliquis igne vel ſaxo domet.
Quæ tigris, aut quæ ſæva viſceribus meis
Incurret ales? ipſe tu ſcelerum capax
Sacer Cithæron, vel feras in me tuis
Emitte ſilvis, mitte vel rabidos canes.
Nunc redde Agaven. anime, quid mortem times?
Mors innocentem ſola fortunæ eripit.
Hæc fatus, aptat impiam capulo manum,
Enſemque ducit. Itane tam magnis breves
Pœnas ſceleribus ſolvis? atque uno omnia
Penſabis ictu? moreris? hoc patri ſat eſt.
Quid deinde matri? quid male in lucem editis
Gnatis? quid ipſi, quæ tuum magnâ luit
Scelus ruinâ, flebili patriæ dabis?
Solvendo non es. Illa quæ leges ratas
Natura in uno vertit Oedipoda, novos
Commenta partus. ſuppliciis eadem meis
Novetur. iterum vivere, atque iterum mori

Liceat;

GRONOVII.

927. *Ut hoc ſceleſtum*] Scribe cum Flor. *Quid pœnas moror? (Ait) hoc ſceleſtum.* deleta interrogationis nota, quæ ſequenti verſui ſubjicitur. Nam hæc Oedipi verba ſunt, ab nuntio relata, & otioſum eſt τὸ *Ut.*

931. *Vel feras in me tuis*] Florent. *tuas Emitte ſilvis.*

942. *Solvenda non eſt illa*] Fatua verba, quæ tamen omnes retinent libri. At agnoſce ingenium maximi Grotii in pulcherrima emendatione, quam in margine à manu ejus acceptam libenter & auctori inſcribimus & cum lectore communicamus: *Solvendo non es. Illa quæ leges ratas Natura,* &c. Seipſe pergit alloqui; Quas pœnas dabis? non potes ſolvere, quantas debes. Illa Natura, cujus leges in me uno ſunt ſupra omnia exempla violatæ, mutetur oportet in ſupplicia mea. Licinius Nepos apud M. Senecam contr. 33. *Ut ſolvendo ſis in pœnas, quoties tibi renaſcendum eſt?* Quintilianus declam. 9. *Placeamus licet nobis fortuna noſtra pater, pauperi ſolvendo non ſumus.* Ne quis de ſyllabæ modulo dubitet, ſic in Troadibus: *magna momento obrui Vincendo didici.* Porro optimus & Voſſianus, *Oedipoda.* nã & *Oedipodes, Oedipoda* dicitur: unde hic ablativus: nam *Oedipode* tertiæ declinationis.

VARIORUM.

926. *Quid pœnas*] Verba Oedipi. *Farnabius.*

930. *Scelerum*] Agaves & ceterarum Baccharum. *Idem.*

931. *Sacer*] Iovi: *vel* Bacchi ſacris, *vel* execrande. *Idem.*

933. *Agaven.*] Suprà verſ. 616. & Thebaid. verſ. 17. *Idem.*

936. *Breves*] Facilis & ſimplicis mortis. *Idem.*

943. *Novos*] Filios ex matre. *Far.*

946. *Li-*

Liceat; renaſci ſemper: ut toties nova
Supplicia pendas. utere ingenio miſer.
Quod ſæpe fieri non poteſt, fiat diu.
Mors eligatur longa. quæratur via,
Quâ nec ſepultis miſtus, & vivis tamen
Exemptus erres. morere, ſed citra patrem.
Cunctaris, anime? ſubitus en vultus gravat
Profuſus imber, ac rigat fletu genas.
Et flere ſatis eſt? hactenus fundent levem
Oculi liquorem. ſedibus pulſi ſuis
Lachrimas ſequantur. hi maritales ſtatim
Fodiantur oculi. dixit, atque irâ furit.
Ardent minaces igne truculento genæ;
Oculique vix ſe ſedibus retinent ſuis.
Violentus, audax vultus, iratus, ferox,
Tantum eruentis. Gemuit; & dirum fremens

Manus

GRONOVII.

946. *Liceat; renaſci ſemper:*] Quid ſi legas, *licet, ac renaſci*, inquit Delrius. At Gruterus: Vim & mucronem ſententię auferas, ſi ſubſtituatur hoc. præſertim quum præceſſerit, *novetur*. Vult ἀπὸ κοινοῦ repeti τὸ *Liceat*. Fortaſſis: *iterum vivere atque iterum mori Libet, ac renaſci.*

951. *Morere, ſed citra patrem*] Interpretantur, non uno ictu, ut Laius. Manus illuſtris viri, *vita patrem*. Senſu meliore, ſed qui etiam facile elicitur ex omnium librorum ſcriptura. Nam *citra patrem*, eſt non uſque eo, quo pater. hoc eſt, ut è viventium numero abeas. Morere, ſed citeriore quaſi linea quam pater: ne ad patrem pervenias, utque quamvis mortuus ſis ſuperſtes, & vivum funus circumferare: & denique mortuus eum oculis non contingas. Apud Sophoclem, quum Chorus dixiſſet, melius ei futurum fuiſſe non vivere quam cœcum vivere, reſpondet Oedipus: Ἐγὼ γὰρ οὐκ οἶδ' ὄμμασιν ποίοις βλέπων Πατέρα ποτ' ἂν προσεῖδον εἰς ᾅδου μολών. Vbi notat Scholiaſtes: οἱ Ἕλληνες τοιαύτην εἶχον δόξαν, ὡς εἴτε τυφλός τις, εἴτε βλέπων ἐτελεύτα, τοιοῦτος καὶ ἐν ᾅδου ἦν.

952. *Subitus an vultus gravat*] Lege cum Flor. *ſubitus en vultus.*

960. *Mutus, iratus, ferox, Tantum eruentus.*] Quod è duobus ſcriptis erutum probavimus olim: *audax vultus, iratus, ferox, Tantum eruentis. Gemuit*, &c. id totidem literis confirmavit optimus liber. Vide, ſi tanti eſt, Obſerv. 2, 19.

VARIORVM.

947. *Ingenio*] Vtere eo ingenio ad pœnas excogitandas, quo uſus es quondam in Sphingis ænigmate ſolvendo. *Farnabius.*

951. *Citra*] Non uno ictu, ut Laius. *Idem.*

956. *Maritales*] Ἔρωτος ἀνοσίου καὶ γάμου ἀν μίνου δᾳδοῦχοι. ex conſpectu enim amor. hi, quibus placuit mater, vel qui illius amorem conciliavere. *Idem.*

959. *Vix ſe*] Conſcii & in pœnas parati. *Idem.*

965. Ma-

Manus in ora torſit. at contra truces
Oculi ſteterunt, & ſuam intenti manum
Ultro inſequuntur. vulneri occurrunt ſuo.
Scrutatur avidus manibus uncis lumina.
Radice ab ima funditus vulſos ſimul
Evolvit orbes. hæret in vacuo manus,
Et fixa penitus unguibus lacerat cavos
Alte receſſus luminum, & inanes ſinus;
Sævitque fruſtra, pluſque quam ſat eſt furit;
Tantum eſt periclum lucis. attollit caput,
Caviſque luſtrans orbibus cœli plagas,
Noctem experitur. quidquid effoſſis male
Dependet oculis, rumpit; & victor deos
Conclamat omnes: Parcite (heu) patriæ, precor:
Jam juſſa feci. debitas pœnas tuli.
Inventa thalamis digna nox tandem meis.
Rigat ora fœdus imber, & lacerum caput
Largum revulſis ſanguinem venis vomit.

VARIORUM.

965. *Manibus*] Digitis, unguibus. *Farnabius.*

967. *Orbes.*] Κύκλους ita Soph. ἄρας ἔπαισεν ἄρθρα τῶν αὐτοῦ κύκλων. Sphærica autem ſeu orbicularis forma oculo data eſt, quo celerius & facilius revolutus objecta apprehendat, utque ſufficiat cuivis quantitati capiendæ perpendicularibus lineis à viſis in centrum oculi concurrentibus. *vel orbes* hic cape ſinus, in quibus oculi. *Idem.*

968. *Cavos, &c.*] Etiam in oculorum ſinus & globos; cum ſatis fuiſſet araneæ telam, vel pupillam effodiſſe. *Id.*

971. *Tantum*] In tantum lucem exodit. tam attente cavet, ne quid ſibi lucis relinquatur. *Idem.* *Attollit*] More luſtrantis & ſuſpicientis. *Idem.*

973. *Noctem*] An penitus ſit cæcus. *Idem.*

976. *Iuſſa*] Quod voluiſtis. *Idem.*

978. *Rigat*] Hæc nuncius ex ſua perſona. *Idem.*

CHORUS.

Chorus iſte ex diſciplina Stoicorum (qui omnia, imo Deum ipſum ſubjiciunt inevitabilibus fatis) excuſari Oedipum vult.

Fatis agimur. cedite Fatis.
Non ſollicitæ poſſunt curæ
Mutare rat ſtamina fuſi.

Quid-

VARIORUM.

982. *Stamina*] Hercul. Fur. verſ. 558. *Farnabius.*

987. *Omnia*

Quidquid patimur mortale genus,
Quidquid facimus, venit ex alto:
Servatque ſuæ decreta colûs
Lacheſis, durâ revoluta manu.
Omnia certo tramite vadunt.
Primuſque dies dedit extremum.
Non illa deo vertiſſe licet,
Quæ nexa ſuis currunt cauſis.
It cuique ratus; prece non ulla
Mobilis, ordo. multis ipſum
Metuiſſe nocet. multi ad fatum
Venêre ſuum, dum fata timent.
Sonuere fores, atque ipſe ſuum
Duce non ullo molitur iter
Luminis orbus.

GRONOVII.

987. *Omnia certo tramite vadunt.*] Pauci, *ſepto*: optimus & cæteri fere omnes, *ſecto*. Itaque putem fuiſſe, *recto*: quod eſt directo & præſtituto. *Regi* & *dirigi* ut fines, ita viæ & itinera proprio verbo dicuntur. Sed & vetuſtiores libri minuto charactere inter *R* & *S* vix ponunt differentiam.

993. *Multis ipſum Timuiſſe nocet.*] Flor. *Metuiſſe*. Recte: nam ſequitur: *dum fata timent*: & nihil in repetitione momenti.

VARIORUM.

984. *Alto:*] Fato ſeu providentia divina. *vel ut illi*, ex conſtellatione. *Farnabius*.

986. *Lacheſis,*] Una è Parcis, factum. *Idem*. *Dura*] Inexorabili, immutabili. *Idem*.

988. *Primuſque*] Horoſcopus genethliacus ex ſitu & nativitatis hora. *Far.*

989. *Non illa*] *Quod fore paratum eſt, id ſummum exuperat Iovem.* Stoice. *Id.*

990. *Quæ nexa*] Quæ proveniunt ex ſerie & ordine cauſarum. *Idem.*

OEDIPUS. CHORUS. JOCASTA.

Iocaſta ſe interficit. Oedipus excæcatus in exilium abit.

Oed. BEne habet; peractum eſt. juſta perſolvi patri.
Juvant tenebræ. quis deus tandem mihi
Placatus atra nube perfundit caput?
Quis ſcelera donat? conſcium evaſi diem.
Nil, parricida, dexteræ debes tuæ,

VARIORUM.

1000. *Atra*] Cœcitatis caligine. *Farnabius*.

1001. *Donat?*] Dono remittit? *Idem*.

Lux te refugit. vultus Oedipodem hic decet.
Chor. En ecce, rapido ſæva proſiluit gradu
Jocaſta vecors: qualis attonita & furens
Cadmea mater abſtulit gnato caput,
Senſitve raptum. Dubitat, afflictum alloqui
Cupit, pavetque. jam malis ceſſit pudor.
Et hæret ore primo vox. *Joc.* Quid te vocem?

Gna-

GRONOVII.

1003. *Vultus Oedipodem hic decet.*] Florent. *Oedipodam.* Lege: *Oedipoda*, accuſandi caſu Græcæ terminationis.

1007. *Senſumve raptum traxit*] Lipſianus & optimus Florentiæ: *Senſitve raptum. Dubitat, adflictum alloqui Cupit pavetque.* Egregie, inquit Gruterus. Profecto egregie: ſed & vere: nam aut furentis Agaves Baccheo inſtinctu & Penthea diſcerpentis, aut (& vel maxime) poſtea dolore furentis & attonitæ, poſtquam quid feciſſet agnovit, adfectum & habitum vult in Iocaſta fuiſſe. Vt Lucanus lib. 7. *Nec magis attonitos animi ſenſere tumultus, Cum fureret Pentheus, aut cum deſiſſet Agave.* Sic recte ſcribit vir ſummus, ſed perperam interpretatur: Nec magis externati erant aut Pentheus, cum Agave fureret, aut ipſa Agave, cum furere deſiiſſet: additque: quod præceſſit, *cum fureret*, eſt ἀπὸ ζεύγματος, & ex poſteriori ſupplendum *Agave.* Tam infeliciter contorta oratio ſine exemplo eſt, & nulla poteſt figura defendi. Ipſum Penthea furentem facit fabula. Virgilius: *Eumenidum veluti demens vidit agmina Pentheus, Et ſolem geminum & duplices ſe oſtendere Thebas.* Vide Euripidis Bacchas, quas & Virgilius reſpexit: præcipuè iſta: Καὶ μὴν ὁρᾶν μοι δύο μὲν ἡλίους δοκῶ, Δισσὰς δὲ Θήβας, καὶ πόλισμ' ἑπτάστομον. Καὶ ταῦρος ἡμῖν πρόσθεν ἡγεῖσθαι δοκεῖς, &c. Tumultus igitur mentis dicit aut Penthei, cum furebat, aut Agaves, cum furere deſierat. Seneca vero Agave utraque in exemplum utitur: proſilit Iocaſta, qualis aut Agave inſiluit in Penthea, aut mox eum direptum agnovit. Tamen Gruterus non auſus eſt egregiam ſe judice lectionem recipere. Quum raro diſcrepent membranæ in vocibus notis, neque Pall. varient à Delrianis, ſuſpicer latere remotius ulcus, inquit. Prior ratio falſa revincitur innumeris exemplis vel eorum, quæ ex optimo Flor. protulimus: poſterior nihil efficit, quippe omnes illi codices, & mille alii, Lipſiano pejores. Vulgatum fatuum eſt, abſonum, abſurdum. *Traxit*, ex nulla hiſtoria eſt. Nihil otioſius aut magis ſupervacaneum illo: *Surſumque raptum traxit.* Delrius probat meliora; ſed male, *Dubitat*, intelligit de matre Penthei: id enim ad Iocaſtam ſolam refertur.

1009. *Cupiunt & horrent ora*] Et hic ſolus verat Lipſianus codex, quem tamen nemo poſtea hic mentione dignum cenſuit: niſi quod vir doctus mixtum ex bonis maliſque libris: *Cupiunt, ſed hærent ora.* Tu vero omnia refinge ex arbitrio principis & ſecundi Meliſſei libri: *Iam malis ceſſit pudor, Et hæret ore prima vox.* Ioc. *Quid te vocem?* Nihil hic conjecturarum, ne Lipſii quidem modicam ferimus. E Choro aliquis faciem & animum Iocaſtæ breviter effingit: Proſilit incerta animi & dubia, Oedipum affari, an non, debeat: velit quidem, veretur tamen: tandem loquacia & garrula mala evicerunt tacitum pudorem: jam primam vocem ore lento conatur. Et ſtatim illa: *Quid te vocem?*

 1010. *Gna-*

Gnatumne? dubitas? gnatus es. gnatum pudet.
Invite loquere gnate, quo avertis caput,
Vacuoſque vultus? *Oed.* Quis frui & tenebris vetat?
Quis reddit oculos? matris (heu) matris ſonus.
Perdidimus operam. congredi fas amplius
Haud eſt. nefandos dividat vaſtum mare,
Dirimatque tellus abdita: & quiſquis ſub hoc
In alia verſus ſidera, ac ſolem avium
Dependet orbis, alterum ex nobis ferat.
Joc. Fati iſta culpa eſt. nemo fit fato nocens.
Oed. Jam parce verbis, mater, & parce auribus.
Per has reliquias corporis trunci precor,
Per inauſpicatum ſanguinis pignus mei,
Per omne noſtri nominis fas & nefas.
Ioc. Quid, anime, torpes? ſocia cur ſcelerum dare
Pœnas recuſas? omne confuſum perit,
Inceſta, per te juris humani decus.
Morere, ac nefaſtum ſpiritum ferro exige.
Non ſi ipſe mundum concitans divûm ſator

Coruſca

GRONOVII.

1010. *Gnatum pudet?*] Tollenda nota interrogationis. Res ex geſtu noſcenda. Ad vocem Iocaſtæ quaſſat caput & avertitur Oedipus. Ideo illa: *dubitas?* &, certe *gnatus es:* non enim puderet, niſi gnatus eſſes: ille ipſe pudor tuus argumento eſt te filium meum eſſe, & recte ſic appellari. Itaque etſi nolis, *Invite loquere gnate.* ita enim plane liber optimus, nec habeo, cur ſpernam. Vulgo: *Immitis oro.*

1021. *Corporis trunci precor,*] Flor. *peto.* Et mox: *fas ac nefas.* Et, *Morere & nefaſtum.*

VARIORVM.

1005. *Qualis*] Qualis Agave, ubi furens filio caput abſtuliſſet moxq; ad ſe reverſa facinus ſenſiſſet, attonita ſtetit; talis hic Iocaſta. vid. ſup. v.443. *Farn.*

1011. *Quo avertis*] *Audita Iocaſta, avertit ſe Oedipus.* Farnabius.

1012. *Quis frui*] Quisnam tu es, qui interdicis mihi fructum capere, quem ex cæcitate percepiſſe mihi viſus ſum? *Idem.*

1013. *Quis reddit*] Quis per aures ingerit mihi mala, quorum notas ne viderem, effodi mihi oculos? *Idem.*

1014. *Perdidimus*] Nil profeci oculos eruendo, cum etiamdum audiam, Vide Thebaid. verſ. 226. *Idem.*

1016. *Tellus*] Alterum Hemiſphærium. *Idem.*

1018. *Orbis,*] Alterum orbis latus aliis ſideribus notum. utque dicunt poëtæ, *alio ſole calens, Et alio ſub ſole jacens.* Idem.

1022. *Inauſpicatum*] Infelicem prolem, liberos. *Idem.*

1023 *Fas*]. Matris & filii. *Idem.* *Nefas.*] Vxoris, mariti, &c. nefanda inter nos nomina. *Idem.*

1024. *Quid,*] *Se ad pœnas de ſe ſumendas excitat.* Idem.

1039. Qui

Coruſca ſævâ tela jaculetur manu,
Umquam rependam ſceleribus pœnas pares
Mater nefanda. mors placet. mortis via
Quæratur. agedum, commoda matri manum,
Si parricida es. reſtat hoc operi ultimum.
Rapiatur enſis. hoc jacet ferro meus
Conjux. quid illum nomine haud vero vocas?
Socer eſt. utrumne pectori infigam meo
Telum? an patenti conditum jugulo imprimam?
Eligere neſcis vulnus. hunc, dextra, hunc pete
Uterum capacem; qui virum & gnatum tulit.
Chor. Jacet perempta. vulneri immoritur manus;
Ferrumque ſecum nimius ejecit cruor.
Oed. Fatidice te, te, præſidem veri Deum,
Compello. ſolum debui fatis patrem.
Bis parricida, pluſque quam timui nocens.
Matrem peremi. ſcelere confecta eſt meo.
O Phœbe mendax, fata ſuperavi impia.
Pavitante greſſu ſequere fallaces vias,
Suſpenſa plantis efferens veſtigia.
Cœcam tremente dexterâ noctem rege.
I, gradere præceps, lubricos ponens gradus.
I, profuge, vade. ſiſte, ne in matrem incidas.

Qui-

GRONOVII.

1039. *Qui virum & gnatum tulit.*] Flor. Voſſ. & omnes fere, *& gnatos*, ut voluit Gruterus. Sed fruſtra κακόφωνον in verbo quærit. Immo, ſi quid video, ſcripſit Seneca: *qui virum è gnato tulit.*

1042. *Te fatidice, te præſidem*] Numeroſius liber optimus: *Fatidice te, te præſidem.* Innuunt & hoc vulgares ſcripti, quibus pleriſque pronomen à fronte abeſt damno verſus.

1047. *Sequere fallaces vias,*] Flor. *fallentes.* Erroribus te committe.

VARIORUM.

1029. *Tela*] Fulmina. *Farnabius.*

1033. *Reſtat*] Vt matrem etiam occidas. *Idem.*

1034. *Enſis.*] Quem modo Oedipus abjecerat. *Idem.*

1035. *Conjux.*] Laius conjux meus, imo ſocer; namque filio ejus nupſi. *Idem.*

1038. *Vulnus.*] Locum vulneri. *Id.*

1042. *Te fatidice,*] Te ridiculum deum falſitatis arguo, qui fore prædixiſti, ut patrem occiderem. ſed jam & matri necis cauſa fui. *Idem.*

1047. *Fallaces*] Aſperas, præcipites, cæco ignotas. *Idem.*

1049. *Cæcam*] Vias baculo prætentans explora. *Idem.*

1051. *In matrem*] In matris cadaver. *Idem.*

1053. *Se-*

Quicumque feſſi corpore & morbo graves
Semianima trahitis pectora, (en fugio, exeo)
Relevate colla. mitior cœli ſtatus
Poſt terga ſequitur. quiſquis exilem jacens
Animam retentat, vividos hauſtus levis
Concipiat. ite, ferte depoſitis opem.
Mortifera mecum vitia terrarum extraho.
Violenta fata, & horridus morbi tremor,
Macieſque, & atra peſtis, & rabidus dolor
Mecum ite, mecum. ducibus his uti libet.

GRONOVII.

1053. *Semianima trahitis corpora,*] Florentiæ: *pectora.* ſemivivo pectore ægrum ſpiritum ducitis.

1058. *Vitia terris extraho.*] Flor. *terrarum.*

1059. *Et horridus mortis tremor,*] Si blandiebatur admodum, quod in quinque invenit Gruterus & Scholiaſte, *morbi tremor*, cur receptum non eſt? Certe ſic & liber optimus: & profecto non mortui tremunt, ſed infirmi.

VARIORUM.

1052. *Quicumque*] O Thebani peſte laborantes. *Farnabius.*

1053. *Fugio,*] Prout jubet oraculum. *Idem.*

1057. *Ite, ferte depoſitis opem.*] De quorum ſalute & vita deſperabatur. *Idem. Depoſiti*, deſperati, vel ſalutis deſperatæ, ut Servius & Aſconius. Virg. *Ille ut depoſiti proferret fata parentis.* Fabritius.

1058. *Mortifera mecum*] Id eſt quod prædictum fuerat, verſu 630. *Commelin.*

1051. *Ducibus*] Mihi cæco hi pro ducibus erunt. Suprà 652. *Farnabius.*

L. ANNÆI SENECÆ
* TROADES.
DRAMATIS PERSONÆ.

HECUBA. CHORUS TROADUM. TALTHYBIUS. AGAMEMNON. CALCHAS. HELENA. PYRRHUS. ANDROMACHA. SENEX. ULYSSES. ASTYANAX. NUNCIUS. POLYXENA, Muta Perſona.

ARGUMENTUM.

Græci, exciſo jam Ilio, reditum in patriam cogitantes contrario vento detinebantur. Apparens noctu Achillis umbra ſolvere eos poſſe negat, niſi ſibi debitis inferiis mactata Polyxena, cujus nuptiarum prætextu interfectus eſt. Non fert Agamemnon ſibi amatam Polyxenam mactari. Qua de re orto cum Pyrrho jurgio, intervenit conſultus Calchas, qui omnino immolandam pronunciat, unaque necandum Aſtyanacta, quem à matre abſconditum abducit Ulyſſes & de Scæa porta dejicit. Polyxenam ab Helena auſpice, ritu cultuque ſponſæ deductam ad patris tumulum Pyrrhus mactat.

ACTUS PRIMUS.
HECUBA.

Luget Hecuba patriæ, domus, ſuam ipſius calamitatem.

QUicumque regno fidit, & magna potens
Dominatur aula, nec leves metuit deos,
Ani-

GRONOVII.

* TROADES.] Invictis argumentis demonſtrarunt ſummi viri, *Troadas*, non *Troada*, hanc fabulam ab auctore inſcriptam fuiſſe. Quibus hoc addimus, in optimo Florentino codice nunquam aliter appellari.

2. *Nec leves metuit deos.*] Non ſunt *leves dii* Senecæ iidem, qui Iuvenali *faciles*: nec *leves* quod aut mutarent fatum aut mutare viderentur: nec denique qui ultra mortem nocere non poſſent. Claudianus lib. 2. in Ruf. *Deſinat elatis quiſquam confidere rebus, Inſtabileſque deos & lubrica numina diſcat. Dii,* fortuna. *Dii leves* fortuna inconſtans & mutabilis. Agamemnone: *perrumpet omne Servitium contemptor levium deorum.* Vnde Epicureum Senecam facit Scaliger. At hoc nomen *levis*, non poteſt tribui Deo de ſententia Epicuri. Qui tranquillus, quietus, ſepoſitus, ſe contentus, nulli negotio miſcetur, cur dicatur *levis*? Sic autem ille ſtatuebat, *quod æternum beatumque ſit, id nec habere ipſum negotii quidquam, nec exhibere alteri:* & *Beatam vitam in animi ſecuritate & in omnium vacatione munerum* conſiſtere: ut & apud Ciceronem l. 1. de nat. deorũ. Qua in re quæ poteſt eſſe levitas?

 9. Septena

Animumque rebus credulum lætis dedit;
Me videat, & te, Troia. non unquam tulit
Documenta Fors majora, quam fragili loco
Starent ſuperbi. columen everſum occidit
Pollentis Aſiæ, cœlitum egregius labor.
Ad cujus arma venit, & qui frigidum
Septena Tanain ora pandentem bibit;
Et qui renatum primus excipiens diem

Tepi-

GRONOVII.

9. *Septena Tanain ora*] Immo ſuum erravit errorem Seneca, qui ſimiliter Iſtrum cum Tanai confundat l.6.nat.4. cap. 7. *Danubius Sarmaticos impetus cohibens,& Europam Aſiamq; diſterminans.*

10. *Et qui renatum prorſus*] Placet hoc Delrio,& *prorſus* interpretatur confeſtim, ut apud Catonem: *cum Romam veniebant, prorſus devertebantur pro hoſpitibus ad amicos ſuos.* Sed *prorſus* ibi eſt recta: nec aliud vult ille innominatus ei & infandus ad Feſtum. Excepta eſt cum plauſu viri illuſtris conjectura, *pronus.* Sed verum eſt in Floretino & margine Voſſiani: *renatum primus excipiens diem.* Herodotus Thalia: Τῶν γὰρ ἡμεῖς ἴδμεν, τῶν καὶ πέρι ἀτρεκές τι λέγεται, πρῶτοι πρὸς ἠῶ καὶ ἡλίου ἀνατολὰς οἰκέουσιν ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἰνδοὶ. Oedipo: *Auſus Eois equitare campis, Figere & mundo tua ſigna primo.* Mela lib. 1. cap. 2. *In ea primos accepimus hominum ab Oriente Indos, Seres & Scythas.*

VARIORVM.

1. *Troas*] Falſo Troada vocant hanc fabulam, quum Poëta *Troadas* inſcripſerit, exemplo Euripidis. Et Chorus eſt Troadum. *Scalig.* Valerius Probus bis Senecæ Hecubam laudat, cum ex iſta verſus adducit. Rectius qui Troadas inſcribunt. Certe princeps eruditionis Ariſtoteles, quo nemo melius hæc intellexit, cum parvam Iliada in portiones Tragicas partitur, eam quæ Ilii expugnationem, ſive τὴν τῆς Ἰλίου πόρθησιν, ſequitur, Τρῳάδας vocat: forte Euripidem ſecutus. Hecuba ejuſdem vix commune quicquam habet, niſi quod ejuſdem πραγματείας ſit. Troicæ enim ambæ ſunt, tam Hecuba quam Troades. Non auſim Græcam ullo modo, ſive diſpoſitionem ſpectes, ſive πάθος, ſive gravitatem & auguſtum pondus ſententiarum, cum iſta conferre. Etiam in Choris noſter vincit, quos ex paucis Græcis verbis, & quæ ſparſim leguntur, fecit alios & plane divinos. *Heinſius.*

4. *Troia.*] Proprie regio, in qua Ilium urbs, à Troë dicta. *Farnabius.*

6. *Superbi.*] Nobiles, potentes; quorum commune vitium eſt ſuperbia. *Idem.*

7. *Aſia,*] Minoris, cui imperavit Priamus: & parti majoris, quæ orbis pars tertia. *Idem.* *Cœlitum*] Infrà verſ. 476. *Idem.* Exſtruxerat quidem Ilus, ſed Neptunus & Apollo mœnibus cinxerunt Ilium, teſtes Homerus, Euripides, Ovidius, Statius, & reliqui, unde Tryphiodorus vocat, *opus immortalium,* ἔργον ἀθανάτων; & Simmias, in ſecuri, de turribus ejus agens, πύργων θεοτύκτων, *turrium à Diis ædificatarum.* Notandum tamen non omni ex parte illa mœnia à Diis exſtructa. nam cum fata ſtatuiſſent (loquor ex mente ipſorum) Troiam dirui, & crederent inexpugnabilem futuram, ſi muros integros Dii ædificarent; Æaco partem laboris demandarunt. Pindarus auctor Olymp. 8. *Delrius.*

8. *Arma*] Auxiliaria namque. *Farnabius.* *Qui frigidum*] Rheſus Thraciæ rex auxilio Troiæ venit, *Idem.*

9. *Septena*] Ex perſona mulieris imperitæ

Tepidum rubenti Tigrin immiſcet freto;
Et quæ vagos vicina proſpiciens Scythas
Ripam catervis Ponticam viduis ferit.
Exciſa ferro eſt Pergamum. incubuit ſibi.
En alta muri decora congeſti jacent
Tectis aduſtis. regiam flammæ ambiunt;
Omniſque late fumat Aſſaraci domus.
Non prohibet avidas flamma victoris manus;
Diripitur ardens Troia. nec cœlum patet

Undan-

GRONOVII.

14. *Exciſa ferro eſt. Pergamum*] Merito rejecit Gruterus *Pergamos*: ſed quod ſenſu jubente interpunxiſſe ait: *viduis ferit, Exciſa ferro eſt. Pergamum*: probare non poſſum. Nihil eſt enim, quo in hac ſtructura verborum referatur τὸ *Exciſa*. Finitur omnino periodus & nova incipit poſt *ferit*. Dein cohærent: *Exciſa ferro eſt Pergamum. incubuit ſibi.* Hoc inſolens viſum eſt hominibus, quibus & illa Ovidii l. 14. *poſtquam alta cremata eſt Ilion, & Danaas paverunt Pergama flammas.* & l. 1. de arte: *Tunc cum triſtis erat, defenſa eſt Ilion armis.* Itaque hic fecerunt *Ilios*, ut illic *Pergamos* & *Pergamus*.

15. *En alta muri decora*] Florent. *congeſtu jacent Tectis aduſti.* G. Fabricio ordo eſt, *muri congeſti*, *alta decora*, ut Virgilio *Auratæ trabes, decora alta parentum.* Immo *alta decora muri congeſti jacent*, accipio per hypallagen ἀντὶ τοῦ *jacent congeſta*. Ille excelſus & pinnis turribuſque decorus & minax murus jacet inconditus acervus, ædificiis in cinerem verſis. Similiter ſi quis Florentinum probet: Illud altum & pulcerrimum muri opus jacet aduſtum, ædificiis in rudera & informem acervum redactis.

VARIORUM.

peritæ tribuitur Tanai, quod Iſtri eſt: ut per ſeptem ora in mare labatur. *Idem.* Quod Iſtri eſt, mulier, coſmographiæ ignara, Tanai tribuit: in quo præclare Seneca decorum ſervavit. *Delrius.*

10. *Qui renatum*] Memnon Tithoni & Auroræ filius ex Æthiopia, *vel ut alii, Suſis*, Troiam venit, dux Perſarum, qui ſolem orientem proni adorabant. *Farnabius.*

11. *Tepidum*] in regione tepenti. *Idem.* *Rubenti*] Auroræ ſeu Solis orientis rubore perfuſo. alias, ſecundo hallucinabitur fœmina. Tigris enim in mare Perſicum influit, non Erythræum. niſi ex perſonæ decoro dictum malis, ut prius verſ. 9. *Idem.*

12. *Quæ*] Pentheſilea Amazonum regina. de quibus vide Hippol. v. 397. *Idem.* *Vagos*] Hercul. Fur. verſ. 532. *Idem.*

13. *Viduis*] Hippol. v. 620. *Idem.*

14. *Pergamum*] Ab altitudine dicta, clariſſima Troadis civitas, ipſum ſcilicet Ilium, de quo Martianus lib. 6. *ibi inter omnes Aſiæ civitates, Pergamum clarius.* Alia Pergamus, Attalicis regibus nobilitata, & inventione Pergameni, teſte Plinio: aliud etiam Pergamum Idæ promontorium, de quo Strabo: Servius etiam auctor eſt ipſas arces Troiæ, atque adeo alta loca omnia, *Pergama* olim vocata. ad quod alludens noſter, ſubdit: *En alta muri*, &c. *Delrius.* *Incubuit*] *In ſe magna ruunt.* vel in cinerem verſum. *Farnabius.*

15. *Alta*] Πύργοι, ἐπάλξεις, turres, pinnæ. *Idem.*

17. *Aſſaraci*] Ilium, ubi regnavit Aſſaracus Ili filius. *Idem.*

19. *Diripitur*] Ex incendio prædam rapiunt. *Idem.*

22. *Stat*

Undante fumo. nube ceu denſa obſitus,
Ater favillâ ſqualles Iliacâ dies.
Stat avidus iræ victor, & lentum Ilium
Metitur oculis, ac decem tandem ferus
Ignoſcit annis. horret afflictam quoque;
Victamque quamvis videat, haud credit ſibi
Potuiſſe vinci. ſpolia populator rapit
Dardania. prædam mille non capiunt rates.
Teſtor deorum numen adverſum mihi;
Patriæque cineres; teque rectorem Phrygum,
Quem Troia toto conditum regno tegit,
Tuoſque manes, quo ſtetit ſtante Ilion;
Et vos meorum liberûm magni greges,
Umbræ minores. quidquid adverſi accidit,
Quæcumque Phœbas ore lymphato furens,

Credi

GRONOVII.

22. *Stat avidus ira victor,*] Flor. *ira*, ut voluit & Daniel Heinſius. Oedipo: *Avidumque populi peſtis Ogygii malum.* Valerius Flaccus lib. 4. *aviduſque viri, &c. Irruit.* Paullo aliter tamen *avidus ira* dicitur pro immoderate avideque ira uſo.

31. *Quodque ſtetit ante Ilion;*] Hic tamen ex amici ſui libro Lipſienſe exemplar, quod alioqui ſecutum ſe profitetur, correxit Delrius: & Gruterus bellam quoque vocat & dignam luce emendationem è Lipſii Mſ. *quo ſtetit ſtante Ilion:* etſi non addicerent auſpicia librorum ſuorum antiquorum. Sed εἷς οἰωνὸς ἄριστος Etruſcus, qui totidem literis.

33. *Umbra minores.*] Gloria in primis & dignitate, quamvis & ætate. Video enim non ſatis explicare interpretem.

VARIORUM.

20. *Undante*] Undatim aſcendente. *Farnabius.*

22. *Lentum*] Ilium decennali bello tandem debellatum luſtrans non indigne fert, ſi decem annos in civitate tam nobili & munita expugnanda abſumpſerit *Idem.*

27. *Mille*] Qui numerus claſſis quæ Troiam advenit. Agamemn. v. 169. *Idem.*

29. *Patriaque*] More veterum jurat Hecuba per quæ ſibi gratiſſima. *Idem.* *Teque*] Priamum, in cujus ruina & regnum Troianum interiit. *Idem.*

31. *Tuoſque*] O Hector. *Idem.* *Quo ſtetit*] Vide inf. verſ. 126. *Idem.*

32. *Liberûm magni greges,*] Quibuſdam L. aliis XVII. aliis XXII. *Idem.* Ὑπερβολικῶς. duntaxat enim vel ſeptendecim, ut tradit Cicero 1. Tuſc. vel quatuordecim, ut Apollodorus lib. 3. vel viginti, ut Theocrit. Idill. 15. vel, teſte Homero, viginti duos, Hecuba ex Priamo peperit: ceteri huic ex concubinis nati, ſimul omnes quinquaginta ſecundum Homerum, Virgilium, Dictyn, & Euripidem, aut quinquaginta quatuor, juxta Apollod. lib. 3. & Higynum in Fabulis cap. 90. ubi nomina recenſent. *Delrius.*

34. *Phœbas*] Caſſandra filia Priami, cui Phœbus amans vaticinandi peritiam dedit pollicitæ concubitum: promiſſis tamen non ſtanti donum auferre

Deus

Credi Deo vetante, prædixit mala,
Prior Hecuba vidi gravida, nec tacui metus,
Et vana vates ante Caſſandram fui.
Non cautus ignes Ithacus, aut Ithaci comes
Nocturnus in vos ſparſit, aut fallax Sinon.
Meus ignis iſte eſt. facibus ardetis meis.
Sed quid ruinas urbis everſæ gemis
Vivax ſenectus? reſpice infelix ad hos
Luctus recentes. Troia jam vetus eſt malum.
Vidi exſecrandum regiæ cædis nefas,
Ipſaſque ad aras majus admiſſum ſcelus
Ajacis armis: cum ferox ſævâ manu
Coma reflectens regium torta caput,
Alto nefandum vulneri ferrum abdidit;
Quod penitus actum çum recepiſſet libens,

Enſis

GRONOVII.

46. *Æacidis armis:*] Scaligeri conjectura hic placuit, cum legeretur: *Æacidæ armis:* quod verſus reſpuit, ut etiam admonuit Gruterus. Flor. *Æacis armis.* Scribendum: *Ajacis armis.* Caſſandram in fano Minervæ ſtupravit Ajax. Vnde illud Virgilii: *Pallaſne exurere claſſem Argivûm atque ipſos potuit demergere ponto Unius ob noxam & furias Ajacis Oilei.* Grande nefas: ſed majus, quam ad Minervæ aram Ajax armatus edidit, ego meis oculis patratum vidi ad aram Iovis Hercei. Virgilius: *Primumque per aras Sanguine fœdantem, quos ipſe ſacraverat, ignes.* Scelus ad aras majus Ajacis armis, id eſt, majus ſcelere, quod inter arma ad aras patravit Ajax. De hoc genere vide Obſerv. 4. 8. *Cum ferox ſæva manu*] Sane Florent. *ſcæva.* Hippolyto: *En impudicum crine contorto caput Læva reflexi.* Et forte ſcripſit: *ferox læva manu.* Nam illud alterum toties infeliciter paſſim inculcarunt male ſeduli, ut exempla illorum timeam.

VARIORVM.

Deus cum non poſſet, fidem ademit, ut vaticiniis ſuis nemo crederet. *Farnab.* Caſſandræ vaticinia habes apud Lycophronem, nonnulla etiam apud Ciceronem libro 1. de divinat. *Delrius.*

36. *Prior*] Cum Paridem utero geſtaret, ſomniavit Hecuba ſe facem ardentem parituram. *Farnabius.*

37. *Vana*] Inutilis & irrita, æque ac Caſſandra non credita. *Idem.*

38. *Ithacus*] Vlyſſes Ithacæ dux. *Idem. Ithaci comes*] Diomedes, cui Vlyſſes in caſtrorum Thracum exploratione comes nocturnus. *Idem.*

39. *Fallax*] Cujus doloſo miniſterio receptus equus, laxatuſque. *Idem.*

40. *Meus*] Somnio de Paride prædictus modo verſ. 36. *Idem.*

41. *Sed quid*] Sed quid ego anus miſere longæva vetus malum gemo? *Idem.*

44. *Vidi execrandum*] Hoc concinit Euripidis verſibus, quorum initium eſt, καὶ τὸν φυλουργὸν Πρίαμον, &c. *Delrius. Regiæ cædis*] Priami à Pyrrho ad aras cæſi. *Farnabius.*

45. *Aras*] Iovis Hercii, quod inter aulam & parietem in domus penetrali coleretur, ab ἕρκος. *vel* quod mala arceat. *Idem.*

50. *En-*

Enſis ſenili ſiccus è jugulo rediit.
Placare quem non potuit à cæde effera
Mortalis ævi cardinem extremum premens?
Superique teſtes ſceleris? & quondam ſacrum
Regni jacentis? Ille tot regum parens
Caret ſepulchro Priamus, & flamma indiget
Ardente Troia. non tamen ſuperis ſat eſt.

Domi-

GRONOVII.

50. *Enſis ſenili tinctus*] Vidit Lipſius hæc verba eſſe vana, & mentem fuiſſe: Priamum, cum Pyrrhi gladium animoſe recepiſſet, tamen emiſiſſe illum ſanguine vix tinctum: itaque conjecit, *intinctus*, vel *haud tinctus*. Ea aura projicitur & amicus ejus, caſtigans, *ſenili vix tinctus*: ſed caſtigandus ipſe ob metrum violatum. Mirum vero Scaligerum & Gruterum vulgatam contra Lipſium propugnare. Ille ait non hoc velle Senecam, parum aut multum ſanguine maduiſſe Pyrrhi gladium, ſed impreſſum jugulo & è jugulo eductum fuiſſe, Priamum jugulatum. Apage tam ineptam garrulitatem: enſis impreſſus jugulo Priami eſt & è jugulo ejus eductus: id eſt, Priamus eſt jugulatus. Quis unquam ſanus ita ſcripſit? Gruterus ſenſum Lipſii retinet, ſed captat vocem *tinctus*, quaſi ſit illud vix tinctus, vel tantum tinctus, quum non ſanguinea unda evomeretur, atque adeo ferrum una expelleret. Sed ſi poſſet ita accipi, cur in Agamemnone: *vidi, vidi ſenis in jugulo Telum Pyrrhi vix exiguo Sanguine tingi*. Tolle τὰ *vix exiguo*: non remanebit idem ſenſus. Qui tamen omnino & hic neceſſarius. Ovidius lib. 7. *Æmonio marcentia guttura cultro Fodit, & exiguo maculavit ſanguine ferrum*. Lib. 13. *Exiguumque ſenis Priami Iovis ara cruorem Combiberat*. Lucanus lib. 2. *Parvum ſed feſſa ſenectus Sanguinis effudit jugulo*. Apud Statium in furore Lemniadum dicitur Alcimede tuliſſe, *patris vultus & egentem ſanguinis enſem*. Itaque aut Lipſio ſubſcribendum aut legendum putabam: *ſenili tinctus haud jugulo*. Sed omnium laborem levat Etruſcus, qui clare: *Enſis ſenili ſiccus è jugulo redit*. Vides hominem ignarum frequentis illius veterum ſenſus in ſenum cæde deſcribenda ſubjeciſſe *tinctus*. Nam *ſiccus* incruentus. Statius 8. Thebaid. *Stat medius campis etiamnum cuſpide ſicca Armipotens*. Claudian. l. 2. de laud. Stilic. *ut ferrum Marte cruentum, Siccum pace premas*.

51. *Placare quem non*] Referunt ad Enſem aut ad Pyrrhum. Immo *Quem* tandem omnium hominum? nam animandum interrogatione: Quem alium, ut à cæde temperaret, non repreſſiſſet & mitigaſſet ultima & jam per ſe diſſolvens hominem ſenectus? & præſentes dii? & penetrale regni, utcumque proſtrati?

56. *Non tamen ſuperis ſat eſt.*] Sic quidem & Flor. Quaſi dicat, nondum exſatiati ſunt dii pœnis noſtris; adhuc aliquid indignitatis & calamitatis minantur. Neque ineptum tamen, quod vulgabatur olim, & in omnibus, quos vidit, inveniſſe teſtatur Fabricius: *non tamen, ſuperi, ſat eſt*. Sic & Heinſianus, cui adſcripta explicatio: *ô dii*. Et ſic ſolent mirantes. Catullus: *Dii magni, horribilem & ſacrum libellum*. Ovidius in epiſtola Leandri: *Oſcula, dii magni, trans mare digna peti*.

VARIORUM.

51. *Quem*] Enſem, ſeu Pyrrhum. *Far.*

52. *Mortalis*] In extremo jam ſenio. *Idem.*

53. *Superique*] Ad aras ſtantes, ubi cæſus eſt Priamus. *Idem. Sacrum*] Sacrarium, ara τῆς ἑςίας, vel τοῦ ἑρκείου Διός. ad quam inaugurandi reges auſpicabantur.

Dominum, ecce, Priami nuribus & natis legens
Sortitur urna. præda quem vilis ſequar?
Hic Hectoris conjugia deſpondet ſibi;
Hic optat Heleni conjugem; hic Antenoris;
Nec deeſt tuos, Caſſandra, qui thalamos petat.
Mea ſors timetur. ſola ſum Danais metus.
Lamenta ceſſant? turba, captivæ, mea,
Ferite palmis pectora, & planctus date,
Et juſta Troiæ facite. jamdudum ſonet
Fatalis Ide judicis diri domus.

VARIORVM.

tur. Agamemnon. verſ. 8. *Idem.*

54. *Regem*] Nobilium juvenum. ſupra verſ. 32. *Idem.*

55. *Caret ſepulchro*] Proprium ſepulcrum Priamus non habuit, ſed truncus ejus, cum aliquandiu in litore abjectus jacuiſſet, tandem Hectoris ſepulcro illatus. *Delrius. Flamma*] Non habet, qui ipſi rogum extruat. *Trimumque in litore truncum. Cui non Troia rogus.* Farnabius.

57. *Dominum,*] Sed & ſortibus in urnam miſſis dividimur, ego cum filiabus & nuribus inter Græcos nobis futuros dominos. infrà verſ. 972. *Idem.*

58. *Sortitur urna.*] Sortes Græcorum erant calculi, vel ex humo ficti globuli, mittentium nomina inſcripti; qui in urnam mittebantur, & verſabantur doli vitandi gratiâ; ut, cujus primum ſors exibat, commodi vel periculi primas ferret, ut docuit Brodæus lib. 3. Miſcellan. cap. 25. *Delrius. Vilis*] Quia vetula. *Læta cum pubes edera virenti Gaudeat pulla magis atque myrto.* Idem.

59. *Hic Hectoris*] Aliquis, ſc. Pyrrhus ſibi optat ſeu promittit Andromachen. *Idem.*

60. *Conjugem;*] Priorem. nam Pyrrho Andromache, Heleno cæſo, nupſit. *Idem. Antenoris;*] Theano *Idem.*

65. *Ferite.*] Pro more lugentium. Vide Chorum ſeq. *Idem.*

66. *Fatalis*] Paridis, qui in Ida ſeu Antandro monte Idæ vicino Veneri tanquam pulchriori aureum adjudicavit malum. cujus judicii mercedem favente Venere Helenam rapuit, quam repetentes Græci Troiam vaſtarunt. *Idem. Diri*] Proprie, quaſi deorum ira ad ſententiam illam ferendam electi. *Idem.*

* CHORUS TROADUM. HECUBA.

Chorus Iliadum cum Hecuba excidium patriæ, Hectoris & Priami mortem lugentium.

Chor. NOn rude vulgus, lacrimiſque novum
Lugere jubes. hoc continuis
Egimus annis, ex quo tetigit
Phry-

GRONOVII.

* CHORUS MULIERUM.] Flor. *CHORVS TROADVM.*

VARIORVM.

67. *Non rude*]. Non inexpertum lugendi. Mox verſ. 81. *Farnabius.*

76. *De*

Phrygius Graias hoſpes Amyclas,
Secuitque fretum pinus matri
Sacra Cybellæ.
Decies nivibus canuit Ide,
Ide noſtris nudata rogis;
Et Sigeis trepidus campis
Decumas ſecuit meſſor ariſtas;
Ut nulla dies mœrore caret,
Sed nova fletus cauſa miniſtrat.
Ito ad planctus,
Miſeramque leva, regina, manum.
Vulgus dominam vile ſequemur.
Non indociles lugere ſumus.
Hec. Fidæ caſus noſtri comites,
Solvite crinem. per colla fluant
Mœſta capilli tepido Troiæ
Pulvere turpes. paret exertos

Turba

GRONOVII.

76. *Decies ſecuit*] Flor. *Decumas ſecuit.* Sic Oedipo: *Sed tempus adde.* Ioc. *Decima jam metitur ſeges.* Mox ſcribo, *Ito.* non *Ite.*

VARIORVM.

70. *Phrygius*] *Talis ab armiferis Priameius hoſpes Amyclis, &c.* Farnabius. *Amyclas,*] Vrbem Laconiæ. *Graias*, ad diſtinctionem Amyclarum, quæ in Campania. *Idem.*

71. *Pinus*] Navis è pinu cæſa in Ida Cybelæ ſacra. *Idem.*

73. *Decies*] Per decem hyemes. *Id.*

74. *Nudata*] Spoliata arboribus ad comburenda interfectorum è noſtris cadavera. *Idem.*

75. *Sigeis*] Troianis, à Sigeo Troiæ promontorio. *Id. Trepidus*] Ne deprehenderetur à prædatore hoſte. *Idem.*

80. *Miſeramque*] Tuque ô Regina præito nobis, & more præficæ elevata manu modum luctus, & planctus ſigno dato, nos lugendi dociles ſequemur. *Farnabius.*

84. *Solvite*] Præſcribit Hecuba luctus formulam ſumptam ex Euripidis Troade, nec diſſimilem illius Lucani, lib. 2. *quarum una madentes Sciſſa genas planctu liventes atra lacertos, Nunc, ait, ô miſeræ contundite pectora matres, Nunc laniate comas, &c.* Lugentes enim mulieres ſolutum nodo crinem adſpergebant, veſtimenta lacerabant, pectora & humeros nudatæ unguibus, pugnis, palmis, in ſe ſævientes ejulabant: ſolo inſuper affligebant pectora humum crinibus verrentes, ταῖς κόμαις τὰ θεῶν ἱερῶν ἔδαφον πλύνουσι. *Idem.*

86. *Tepido Pulvere*] Cinere nondum frigefacto, ex recenti Ilii incendio. ſic enim mox Chorus: *Sparſitque cinis fervidus ora.* Mos vetuſtiſſimus in luctu & funeribus caput cinere conſpergendi, ut paſſim in ſacris litteris: & apud Eurip. in Hecuba & Supplicib. Homerum Iliad. ψ. Smyrnæum libro 7. Nonnum Dionyſ. libro 46. *Delrius.*

100. *Coma*

Turba lacertos. veſte remiſſa
Subſtringe ſinus, uteroque tenus
Pateant artus. cui conjugio
Pectora velas captive pudor?
Cingat tunicas palla ſolutas.
Vacet ad crebri verbera planctus
Furibunda manus. placet hic habitus,
Placet. agnoſco Troada turbam.
Iterum luctus redeunt veteres.
Solitum flendi vincite morem.
Hectora flemus.
Chor. Solvimus omnes
Lacerum multo funere crinem.
Coma demiſſa eſt libera nodo;
Sparſitque cinis fervidus ora.
Hec. Complete manus. hoc ex Troia
Sumpſiſſe licet. cadat ex humeris
Veſtis apertis: imumque tegat
Suffulta latus. jam nuda vocant
Pecto-

GRONOVII.

100. *Coma demiſſo eſt libera nodo;*] Comelinus & Gruterus *dimiſſa*, Scaliger *demiſſa*. Recte hoc: aut certe *dimiſſo*.

103. *Cadat ex humeris*] Liber optimus, *Cadit*: &, *imumque tegit*. non *utrumque tegat*. Suſpicor hæc verba eſſe Chori, non Hecubæ. Illa jam ante imperaverat, ut crinem ſolverent cineribuſque aſpergerent, ut veſte pectora nudarent. Ad prius reſpondent Iliades verſ. 98. *Solvimus crinem*, &c. ubi mentione cineris facta interloquitur Hecuba: *Complete manus. hoc ex Troia ſumpſiſſe licet*. Pergunt Iliades exſequi imperata priora, & veſtem dejiciunt dicuntque ſimul: *Cadit ex humeris Veſtis apertis, imumque tegit Suffulta latus*. Rurſus Hecuba. *Iam nuda vocant*, &c. Nihil commodius. *Imum latus ſuffulta* eſt utero tenus ſubſtricta.

VARIORVM.

87. *Veſte*] Chorda ſeu faſcia demiſſas veſtes ſub utero nectebant, ne deciderent. *Farnabius*.

89. *Cui conjugio*] *Procatalepſis*. neque enim amplius conjugibus velandæ ſumus. cui autem domino ſervemus pudorem captivæ? *Idem*.

101. *Fervidus*] Ex Troia ardente. *Far.*

102. *Complete*] Cinere. *Idem*. *Hoc ex Troia*] Ex omni Troia opibuſque quondam Troianis hoc ſumpſiſſe licet. *quod dicens tollit cineris manipulum*. Id. Habitus illarum ergo hic fuit. primum crinem nodo ſolvebant, & cinere aſpergebant: tum pectus nudabant & humeros: & veſtem non manu, ſed chorda vel faſcia aliqua ſupra uterum nectebant, ne decideret, ne patefierent quæ natura operuit: ſic utero tenus nudæ, ejulabant, & unguibus, palmis, pugnis, in ſe ipſas ſæviebant. *Delrius*.

105. *Suf-*

Pectora dextras. nunc nunc vires
Exprome dolor tuas.
Rhœtea ſonent littora planctu.
Habitanſque cavis montibus Echo
Non, ut ſolita eſt, extrema brevis
Verba remittat: totos reddat
Troiæ gemitus. audiat omnis
Pontus, & æther. ſævite manus,
Pulſu vaſto tundite pectus.
Non ſum ſolito contenta ſono.
Hectora flemus.
Chor. Tibi noſtra ferit dextra lacertos,
Humeroſque ferit tibi ſanguineos.
Tibi noſtra caput dextera pulſat.
Tibi maternis ubera palmis
Laniata jacent. fluit, & multo
Sanguine manat, quamcunque tuo
Funere feci, rupta cicatrix,
Columen patriæ, mora fatorum
Tu præſidium Phrygibus feſſis,
Tu murus eras; humeriſque tuis
Stetit illa decem fulta per annos:

Tecum

VARIORVM.

105. *Suffulta*] Suffibulata. palla ſeu faſcia ſubſtricta. *Farnabius. Vocant*] Ad planctus & verbera. *Idem.*

108. *Rhœtea*] Rhœteum promontorium eſt Troiæ. *Idem.*

109. *Echo*] Ῥέυματος ἠχὴ μόνον. ſoni per medium delati & in corpus obſtans incidentis repercuſſi reflexio. *Idem.*

117. *Tibi*] O Hector. *Idem.*

118. *Sanguineos.*] Humano autem ſanguine placari defunctorum animas credebant. atque hinc non præficæ modo ſed & poſtea gladiatores in funeribus conducti. *Idem.*

122. *Sanguine*] Novis plagis rupta recrudeſcit. *Idem.*

124. *Columen*] Hector enim, manus, murus, turris, columna & propugnaculum Troiæ poëtis decantatus. *Idem. Mora*] *Decimum quæ diſtulit Hector in annum:* namque *ademptus Hector Tradidit feßis leviora tolli Pergama Graiis.* Idem.

126. *Tu murus eras;*] In uno eorum epigrammatum, qui Maronis operibus ſolent ſubjungi, legitur: *Defenſor patriæ, juvenum fortißimus Hector, Qui murus miſeris civibus alter erat, Occubuit telo violenti victus Achillis; Occubuere ſimul ſpeſque ſaluſque Phrygum.* auctor eſt Higynus Achillem, cum Hectorem raptaret, exclamaſſe, Expugnavi Troiam. *Deltius.*

138. *Re-*

Tecum cecidit. ſummuſque dies
Hectoris idem patriæque fuit.
Hec. Vertite planctus. Priamo veſtros
Fundite fletus. ſatis Hector habet.
Chor. Accipe rector Phrygiæ planctus:
Accipe fletus, bis capte ſenex.
Nil Troia ſemel te rege tulit.
Bis pulſata Dardania Graio
Mœnia ferro; biſque pharetras
Paſſa Herculeas. poſt elatos
Hecubæ partus, regumque gregem,
Poſtrema pater funera cludis;
Magnoque Jovi victima cæſus
Sigea premis littora truncus.
Hec. Alio lacrimas flectite veſtras.
Non eſt Priami miſeranda mei
Mors, Iliades. F*elix Priamus*
Dicite cunctæ. liber Manes
Vadit ad imos: nec feret unquam

Victa

GRONOVII.

138. *Regumque rogos,*] Scribe cum Flor. *regumque gregem:* nempe ex proximo, *elatum.* Supra: *Et vos meorum liberum magni greges.* Infra: *Laſſabar in tot oſcula, & totum gregem Dividere matrem.*

VARIORVM.

128. *Tecum*] *Hectoris hic tumulus cum quo ſua Troia ſepulta eſt: Conduntur pariter qui periere ſimul.* Farnabius.

130. *Priamo*] Prius Podarces vocabatur, ſed quia ab Heſionâ ſorore, dato Herculi, in lytrum, aureo flammeo, redemptus, & in libertatem reſtitutus fuit, Priamus nominari cœpit. Apoll. lib. 2. Bibl. Bis autem captus, ſemel ab Hercule, & iterum auſpiciis Atridarum. *Delrius.*

134. *Nil Troia*] Sed bis expugnata: te prius regis filio, nunc rege. *Farn.*

135. *Bis pulſata*] Semel ab Hercule perfidiam Laomedontis ulto, cui promiſerat rex 30. equos propter ſervatam à marino monſtro filiam Heſionem: denuo jam ab Atridis. *Idem.*

136. *Biſque*] Fatale enim erat Troiam non poſſe ſecundo capi ſine Herculis ſagittis. ipſe Hercul. in Sophoc. Philoctete τὸ δεύτερον γὰρ τοῖς ἐμοῖς Αὐτὴν χρεὼν τόξοις ἁλῶναι· Philoctetes itaque ſolus Herculis ſagittis uti ſciens ad ſecundum bellum Troianum ductus eſt. *Idem.*

137. *Elatos*] Filios ad ſepulturam elatos.

138. *Regumque*] Regis filiorum. *Farnabius.*

140. *Magnoque*] Ad aram enim Iovis Hercii cæſus. *Idem.*

141. *Premis*] Imitatur poëta illud 2. Æneid. *Iacet ingens litore truncus.* Vbi Virgil. non tam rei veritatem ſecutus eſt, cum Priamus tantum confoſſus fuerit, quam ad Pompeii caſum alluſit. *Idem.*

144. *Felix*] Præ nobis. ille enim liber, nos captæ. *Idem.*

Victa Graium cervice jugum.
Non ille duos vidit Atridas,
Nec fallacem cernit Ulyſſem.
Non Argolici præda triumphi.
Subjecta feret colla tropæis.
Non aſſuetas ad ſceptra manus

Poſt

GRONOVII.

148. *Non ille duos vidit Atridas,*] Cicero lib. 3. de oratore: *Ii tamen reipublicæ caſus conſecuti ſunt, ut mihi non erepta L. Craſſo à diis immortalibus vita, ſed donata mors eſſe videatur. Non vidit flagrantem bello Italiam, non ardentem invidia ſenatum, non ſceleris nefarii principes civitatis reos, non luctum filiæ, non exſilium generi,* &c. Livius lib. 26. *cruciatus contumeliaſque, quas ſperat hoſtis, effugere morte præterquam honeſta, etiam leni poſſum. Non videbo Ap. Claudium & Q. Fulvium, victoria inſolenti ſubnixos, neque vinctus per urbem Romanam triumphi ſpectaculum trahar,* &c. *nec dirui incendique patriam videbo.* Tacitus in vita Agricolæ: *Poteſt videri etiam beatus, incolumi dignitate, florente fama, ſalvis affectibus & amicitiis futura effugiſſe. Non vidit Agricola obſeſſam curiam, & clauſum armis ſenatum,* &c.

151. *Subjecta feret colla tropæis.*] Triumphis, interpretantur, quia tropæa ſunt proprie ſpolia eo in loco erecta, quo hoſtes terga verterint. Immo vere & ſimpliciter *tropæis:* nempe illis, quę in triumphi pompa ferebantur. Sed loquitur Seneca, quaſi in perſona vivorum, qui triumphabantur, fieret, quod fiebat in illorum imaginibus tropæo ſuppoſitis. Inſtar habes in nummis antiquis. Duos tantummodo apponam. En ferentem colla ſubjecta tropæo: en poſt

terga manus dantem. Alludit eodem Silius in triumpho Scipionis Africani: *Ante Syphax feretro reſidens captiva premebat Lumina & auratæ ſervabant colla catenæ.* Propert. 3, 4. *Aut ſubter captos arma ſedere duces.* Itaque intellige: Non videbit ſtatui de ſe tropæum; vel inter triumphi fercula ſe portari inſtar tropæi cum ſua imagine ſedentis ſupplicis & nudi & alligati.

VARIORVM.

152. *Non aſſuetas*] Non dabit poſt terga manus ſceptro aſſuetas. *Farnab.*

163. *Om-*

Poſt terga dabit; curruſque ſequens
Agamemnonios, aurea dextrâ
Vincula geſtans, lætis fiet
Pompa Mycenis. *Chor. Felix Priamus*
Dicimus omnes. ſecum excedens
Sua regna tulit. nunc Elyſii
Nemoris tutis errat in umbris,
Interque pias felix animas
Hectora quærit. *Felix Priamus!*
Felix, quiſquis bello moriens
Omnia ſecum conſumpta videt!

GRONOVII.

163. *Omnia ſecum conſumpta videt!*] Facile credo gregales codices hoc tenere. At optimus habet Lipſianum: *conſumpta tulit.* Vt paullo ante: *ſecum excedens ſua regna tulit.*

VARIORVM.

153. *Curruſque*] Catenis vincti ducebantur in triumpho captivi poſt vel ante currum victoris: reges vincti aureis manicis. Namque pro conditione perſonarum injicere ſolebant catenas, ferreas, argenteas, aureas. aureis compedibus vinctum à ſuis Darium ſcribit Curtius. Idem de Crœſo refert Auſonius. Et de Zenobia ab Aureliano capta, Treb. Pollio. de Artuaſde Armeniæ rege ab Antonio capto, Paterculus. Argenteis vinctum Arſacem à Sapore captum tradit Am. Marcellinus. *Farn.*

156. *Mycenis.*] Vrbi Agamemnoniæ. *Idem. Felix*] Qui à malis diſceſſit. *Idem.*

158. *Elyſii*] Troad. verſu 942. *Idem.*

ACTUS SECUNDUS.

TALTHYBIUS. CHORUS TROADUM.

Narrat Talthybius apparuiſſe Achillis umbram, exprobrataque Græcis ingratitudine, poſtulaſſe, ut Polyxena, cujus nuptiarum prætextu ipſe interfectus eſt, ad tumulum ſuum pro inferis mactaretur, alias Græcos non habituros ventum ad reditum.

Talth. QUam longa Danais ſemper in portu mora,
Seu petere bellum, petere ſeu patriam volunt.
Chor. Quæ cauſa ratibus faciat & Danais moram,
Effare;

GRONOVII.

164. *Quam longa Danais*] Fl. *O longa.*

VARIORVM.

165. *Seu*] Græcorum claſſi ex Aulide portu Bœotiæ ſoluturæ Diana ob cervam ſuam ab Agamemnone cæſam irata negavit ventum, quem oraculi monitu Agamemnon filia ſua Iphigenia redemit. *Sanguine placaſtis ventos & virgine cæſa.* Farnabius. *Petere*] Vt nunc. *Idem.*

Effare; reduces quis deus cludat vias.
Talth. Pavet animus. artus horridus quaſſat tremor.
Majora veris monſtra vix capiunt fidem.
Vidi ipſe, vidi. ſumma jam Titan juga
Stringebat. ortus vicerat noctem dies.
Cum ſubitò cœco terra mugitu fremens
Concuſſa, totos traxit ex imo ſinus.
Movêre ſilvæ capita, & excelſum nemus
Fragore vaſto tonuit, & lucus ſacer.
Idæa ruptis ſaxa ceciderunt jugis.
Nec ſola tellus tremuit: & pontus ſuum
Adeſſe Achillen ſenſit, ac ſtravit vada.
Tum ſciſſa vallis aperit immenſos ſpecus;
Et hiatus Erebi pervium ad ſuperos iter
Tellure fracta præbet, ac tumulum levat.
Emicuit ingens umbra Theſſàlici ducis,

Threï-

GRONOVII.

169. *Summa jam Titan juga Stringebat. ortus*] Florent. *Stringebat ortu. vicerat noctem dies.* Dicit autem Seneca idem quod Iuſtinus lib. 18. *Vbi vero dies adventare cœpit, editiſſimiſque culminibus urbis Oriens ſplendere.*

172. *Cæcos traxit ex imo ſonos.*] Quis ferat tam prope conjunctos, *cæcum mugitum* & *cæcos ſonos?* Optime optimus: *totos traxit ex imo ſinus.* id eſt, aperuit inque lucem expoſuit intimos ſuos receſſus. Thyeſte: *huc tuam immani ſinu Emitte vallem.* Vbi vide, quæ notavimus. Infra: *Dehiſce tellus, tuque conjux ultimo Specu revulſam pande tellurem & Stygis Sinu profundo conde depoſitum meum.* Hercul. Oetæo v. 262. *hoc ſinu immenſo exeat.* Vbi ſubjecerunt *ſpecu:* ſed illud præbent ſcripti. Etiam mirifice quidam ſunt interpretati de ſinu pectoris aut ſerpentis. Delrius in Mog. reperit *totos*, ſed ſprevit: *Sinus* Lipſius in Meliſſeo, ſed ei reſtiterunt Delrius & Gruterus.

176. *Nec ſola tellus*] Flor. *Nec terra ſolum tremuit.* Et ſequenti: *Achillen*, non *Achillem.*

178. *Tum ſciſſa tellus*] Florent. *Tum ſciſſa vallis aperit.* Significat primum deſidiſſe paullulum terram, & quaſi vallem feciſſe, dein eo ipſo loco diruptam. Mox idem, *proludens*, non *præludens.*

VARIORVM.

170. *Stringebat.*] Radiis novis contingebat. Hercul. Fur. verſ. 132. *Farn.* *Ortus*] Sub matutino, quo tempore, diſcuſſis vaporibus atque humoribus defæcatis, certiora apparent ſomnia. *Idem.*

171. *Cum ſubito*] Thyeſt. v. 261. *Id.*

174. *Sacer.*] Cybelæ ſacer. *Idem.*

176. *Suum*] Thetidos filium, Nerei nepotem, quem tamen quidam Caloë, alii, Philomela Actoris filia, alii Chironis filia natum autumant. *Idem.*

179. *Erebi*] Ab ἔρα vel ἐρέφω· ſignificat enim tenebras vel caliginem Orci terra tecti. qua ratione & ab ערב eſt, veſper deduci poteſt. *Idem.*

181. *Ingens*] Seu umbras reſpicias, quæ notis majores ſemper apparent, Thyeſt. verſ. 671. & Oedip. verſ. 175.

Seu

Threïcia qualis arma proludens tuis
Jam, Troia, fatis ſtravit: aut Neptunium
Cana nitentem perculit juvenem coma:
Aut cum inter acies Marte violento furens,
Corporibus amnes cluſit; & quærens iter
Tardus cruento Xanthus erravit vado:
Aut cum ſuperbo victor in curru ſtetit,
Egitque habenas, Hectorem & Troiam trahens;
Implevit omne littus irati ſonus:
Ite, ite inertes. debitos manibus meis
Auferte honores. ſolvite ingratas rates
Per noſtra ituri maria. non parvo luit
Iras Achillis Græcia. at magno luet.

Deſpon-

GRONOVII.

191. *Debitos manibus meis Auferte honores.*] Raphelingio manifeſte peccatum videbatur in legem verſus, eoque conjiciebat: *debitoſque manibus.* Niſi tamen, addebat, ad *manus,* id eſt, res geſtas, robur, &c. referas, non ad *manes.* Ergo Delrius: *Manibus*, rebus geſtis, victoriis manu partis.: & Gruterus: nullum vitium in verſu: *Manus* enim hic prorſus victoriæ manu partæ. Quicquid autem dicant, *Manibus* aliter non poteſt hic accipi quam infra: *Nullumne Achillis præmium manes ferent?* Præterea Florentinus tranſponit voces: *manibus meis debitos.* Magnum vitium ſuſpicor objectum huic loco, & ſcripſiſſe Senecam: *manibus juſtos meis Auferte honores.* Vt in Medea: *Conjux ſocerque juſta jam functis habent A me ſepulti.* Cujus interpretatio, *debitos*, expulſo germano in contextum migravit.

194. *At magno luet.*] Non ſatisfacit hoc loco ſummorum virorum conatus. Florent. *& magno.* Nondum tamen video quidquam ſanæ mentis, niſi concipias: *& magno luet, Ni ſponſa noſtris cineribus Polyxena.* Experti eſtis iras Achillis, quam rapta per Agamemnonem Briſeide Hectorem impune vexare & cædere Græcos ſineret: & majores experiemini, niſi ſponſam & pactam mihi vivo Polyxenam, Pyrrhi manu mactatam, tumulo mecum jungetis.

VARIORUM.

Seu Achillis ſtaturam quam 9. cubitorum altitudinem æquaſſe ferunt. *Farn.* *Theſſalici*] Achillis in Theſſalia à Chirone educati. *Idem.*

182. *Threïcia*] Qualis præludium faciens tuis, ô Troia fatis, Thracum auxiliares à Ciſſæo Hecubæ patre copias, & Myſorum ducem Telephum fudit. *Id.*

183. *Neptunium*] Cycnum Neptuni filium. *Idem.*

184. *Cana*] Propter olorem in quem verſus eſt Cycnus. *Idem.*

187. *Tardus cruento*] Cadaverum vi Xanthum & Simoënta fl. oppletos tarde fluere fecit. Agamemn. v. 210. *Idem.*

189. *Hectorem*] Hectorem enim raptans exclamavit *Expugnavi Troiam.* ſuprà verſ. 125. *Idem.*

190. *Litus*] Sigeum, ubi ſepultus eſt Achilles. *Idem.*

193. *Noſtra*] Matris meæ, &c. ſuprà verſ. 173. *Idem.* *Non parvo luet*] Quanti ſtetit Achillis propter raptam Briſeida ira, experti Græci; videant ne majoris ſibi iræ pœnas arceſſant negata inferis Polyxena. *Idem.*

Deſponſa noſtris cineribus Polyxena
Pyrrhi manu mactetur, & tumulum riget.
Hæc fatus alta voce, dimiſit diem,
Repetenſque Ditem, merſus ingentem ſpecum
Coëunte terrâ junxit. immoti jacent
Tranquilla pelagi. ventus abjecit minas,
Placidumque fluctu murmurat leni mare.
Tritonum ab alto cecinit hymenæum chorus.

PYR-

GRONOVII.

197. *Alta voce dimiſit diem,*] Flor. *nocte diviſit.* Vt edidit Gruterus & recte interpretatur, exortas tenebras & quaſi interpoſitas jam ante ortæ luci & paullo poſt redeunti, diem quaſi diffindere & dividere viſum: obſcurationem factam, ut loquitur auctor Hiſpanienſis belli: *incidit, ut matutino tempore nebula eſſet craſſiſſima: itaque in illa obſcuratione,* &c.

202. *Triton ab alto c. h. choro.*] Vera lectio: *Tritonum ab alto cecinit hymenæum chorus.* Sic Lipſianus, ſic auctor ejus Etruſcus: & hi duo ſanis τὰ πάντα. Qui monent, unicum ſolummodo Tritonem, Neptuni filium, buccinatorem & humani ſermonis peritum eſſe, cæteros humanæ vocis expertes, eoque non potuiſſe occinere hymenæum: & per deriſum rogant, qui Tritonum chori in orcheſtram inducantur: & denique ariolantur: *Cecinit ab alto Triton hymenæum toris:* hos patienter tuli nihil inde mollius exſpectabam. Sed Scaligerum bona fide probare ſtupidiſſimum ſtolidiſſimumque illud vulgatum, & ſerio interpretari: *Altum chorum,* id eſt, profundum, & quidem Nereidum, & ab illarum cantibus & choreis ceciniſſe & ἀντιφωνῆσαι Tritona: hoc vero quis ferre, quis poteſt pati? Nimirum idem omnes fallimur, neque eſt quiſquam. Grutero, qui etſi auferendum ſe præbuiſſet numero futilium librorum, tamen non diſſimulat egregiam eſſe ſcripturam Lipſiani codicis, & aut ſcripſiſſe ſic Senecam aut ſcribere debuiſſe; vides non naſum, ſed conſilium defuiſſe. Ceſſet Sophiſtica: concedant interpolatæ membranæ: verum eſt quod dixi. Triton & Tritones, ut Venus & Veneres, Ilithyia & Ilithyiæ. Ælian. 7. Animal. 15. Εἰλειθυῖαί τε ἦσαν θυγατέρες, Cupido & Cupidines, Pan & Panes, Faunus & Fauni, Silenus & Sileni. Moſchus in Europa, ſeu Idyllio ſecundo: τοὶ δ' ἀμφί μιν ἠγερέθοντο: Τρίτωνες, πόντοιο βαθυρρόου ἐνναετῆρες, Κόχλοισιν ταναοῖς γάμιον μέλος ἠπύοντες. Vbi certe non unus, & ſimiliter Thalaſſionem canunt. Triton vocaliſſimus fingitur, & buccinator atque adeo cantor. Ideo elegantiſſime miraculum miraculo auget & quaſi indictis nuptiis accidiſſe narrat ab alto mari modulatos ſonos, & chorum Tritonum, velut ſymphoniacorum, ceciniſſe hymenæum Achilli & Polyxenæ. Omnia fiunt ad extenuandam invidiam cædis. Regiam & innocentem puellam, quod ea Troianis illecebra fuerat perdendi Achillis, ignobili vindicta interficere geſtiebant. Fingunt igitur Vmbram ducis popoſciſſe non ut inferias, ſed ut conjugem. Quæ ut confirmetur opinio, etiam dii id approbant, & Tritones canunt hymenæum. Statius 1. Achill. 55. *Cantuque quieto Armigeri Tritones eunt.* Apulejus 4. Metam. *Iam paſſim maria perſultantes Tritonum catervæ.*

VARIORVM.

198. *Merſus*] Hiatus qui egreſſo ceſſit, regreſſo clauſit. *Farnabius.*

202. *Tritonum*] Deorum marinorum, & Nereidum materterarum Achillis. *Farnabius.* *Hymenæum*] Theb. 262. *Idem.*

* Cor-

PYRRHUS. AGAMEMNON. CALCHAS.

Agamemnonis cum Pyrrho jurgia ſuper Polyxena compeſcit Calchas.

Pyrrh. CUm læta pelago vela rediturus dares,
Excidit Achilles: cujus unius manu
Impulſa Troia, [* *corruit tandem ſolo,*
Brevi repenſans] quidquid adjecit moræ
[*Scyros, fretumque Lesbos Ægæum ſecans*]

Illo

GRONOVII.

* *Corruit tandem ſolo,*] Quis hic mendum ſuſpicatus eſt? Peſſime tamen habitum locum arguit Florentinus: in quo ſolummodo: *Impulſa Troia quicquid adjecit moræ Illo remoto dubia quo caderet ſtetit.* Media omnia deſunt. Et verſum quidem 207. *Scyros fretumque Lesbos Ægæum ſecans*, hic otioſum & alienum, eædem membranæ reddunt infrà ante verſum 225, ubi adhuc ænigma nemini intellectum obhæſerat. *Quicquid adjecit moræ,* ipſa haud dubie Troia: quod quia non capiebant, Scyron & Lesbon interjecerunt, moram Achillis in itinere ad Troiam ſomniantes. Sed *adjicere moram* nihil aliud eſt quam facere moram, interponere moram: ut *addere gradum* Livio procedere, accelerare iter. *Quicquid moræ,* ſibi puta, *adjecit,* quantum temporis ſuperfuit. Suetonius Domitiano: *Exhauſtus operum ac munerum impenſis, ſtipendioque quod adjecerat.* Sequentem verſum miſere interpretantur: quod niſi feciſſet, dubia ſtetiſſet Lesbos, cui parti faveret: vel, ex oraculi reſponſo ſine Achille in dubio erat an Troia poſſet capi. Nihil hic de Lesbo, quam viginti verſibus hinc diſtare voluit Seneca: & ex oraculi reſponſo certum & citra dubium erat, Troiam ſine Achille capi non poſſe. Quam durum deinde, *dubia quo caderet;* ἀντὶ τοῦ, à quo dejiceretur, vel cui caderet. Quo magis conſidero, eo planius fit mihi, laciniam iſtam, *corruit tandem ſolo Brevi repenſans*, eſſe inepti & audacis ſartoris, Senecam autem ſcripſiſſe, ut habetur Florentiæ: *cujus unius manu Impulſa Troia, quicquid adjecit moræ Illo remoto, dubia, quo caderet, ſtetit.* Senſum en rotundum expeditumque: cujus manu in occiſo Hectore labefactata Troia, quicquid ſuperfuit poſt mortem ejuſdem Achillis. (hoc enim eſt, *Illo remoto*) non ſtetit firma & nixa veſtigiis ſuis, ſed extraxit breve momentum titubando, dubitando & quaſi deliberando, quam in partem procumberet. Solet hoc evenire labantibus, ut paullum temporis ſumant ſeque ſuſtineant minando in diverſas partes lapſum. Sic in Thyeſte: *educto ſtetit Ferro cadaver, cumque dubitaſſet diu Hac parte an illa caderet, in patruum cadit.* Ovidius lib. 10. *utque ſecuri Saucia trabs ingens, ubi plaga noviſſima reſtat, Quo cadat, in dubio eſt, omnique à parte timetur.* Statius lib. 9. *Getico qualis procumbit in Hæmo Seu Boreæ furiis, putri ſeu robore quercus. Illam nutantem nemus & mons ipſe tremiſcit, Qua tellure cadat, quas obruat ordine ſilvas.* Noſter natural. quæſt. 6. 1. *Nam & Herculanenſis oppidi pars ruit, dubieque ſtant etiam, quæ relicta ſunt.* Eodem libro cap. 9. *Aut cum diu dubitavere, ſuper ea ſe, quæ ſuperſunt ſtantque, componunt.* Et mox: *tunc diu agitata faſtigia concidunt, & tam diu differuntur atque incerta ſunt, donec in ſolido reſederunt.* Vbi poſſis etiam *deferuntur.* Petitus ut multa fruſtra carpit & tentat in Seneca, ita & tranſponit verſum vulgatæ, *Brevi repenſans*, poſt 213. *Falſaſque veſtes:* alterum, *Syros fretumque*, poſt 222.

Illo remoto, dubia quo caderet, ſtetit.
Velis licet, quod petitur, ac properes dare;
Serò es daturus. jam ſuum cuncti duces
Tulere pretium. quæ minor merces poteſt
Tantæ dari virtuti? an is meruit parum,
Qui, fugere bellum juſſus, & longa ſedens
Ævum ſenecta degere, ac Pylii ſenis
Tranſcendere annos, exuens matris dolos,
Falſaſque veſtes, faſſus eſt armis virum?
Inhoſpitali Telephus regno impotens
Dum Myſiæ ferocis introitus negat,
Rudem cruore regio dextram imbuit,
Fortemque eandem ſenſit & mitem manum.

Ceci-

GRONOVII.

Et cauſa litis, Obſerv. 1, 3. utroque tamen merito offenſus.

VARIORVM.

203. *Cum læta*]. Parta victoria. *Farnabius.* Hoc jurgium magna ex parte deſumtum ex jurgio Teucri & Atridarum in Sophoclis Ajace. *Delrius.*

204. *Cujus unius*] Interfecto Hectore. Suprà verſ. 125. *Farnabius.*

209. *Quæ minor*] An illi ſupra cæteros merito minus quam cæteris debetur pretium? *Idem.*

211. *Qui, fugere*] Cui (cum accepiſſet hanc conditionem filii ſui vitæ à Iove Thetis) licuit longam ætatem ſed tacitam & ingloriam egiſſe, ille tamen prælegit brevem, modo utilem & glorioſam. *Idem.*

212. *Pylii ſenis*] Neſtoris. *Idem.* Æolus genuit Salmoneum, qui Tironem; quæ peperit Neleum Neſtoris patrem. *Pylius* dicitur etiam Ariſtoteli in Peplo in utroque epigrammate. Auſonius quatuor ætates vixiſſe ſcribit: *Hoc tegor in tumulo quarti jam prodigus ævi Neſtor, conſilio clarus, & eloquio.*

213. *Matris*] Quibus mater ipſum abſconderet, ut modo verſ. 204. *Farnabius.*

214. *Faſſus*] Prodidit ſeipſum viſâ galeâ & ſcuto, ut refert in Achilleide Statius, iccirco Homerus ait à ferro attractum virum. *Delrius.* *Armis*] Quæ (inter cæteras merces fœmineas, quas Vlyſſes perſona inſtitoris aſſumpta Achillem exploraturus adduxiſſet) viriliter affectando ac tractando ſe prodidit. *Farnabius.*

215. *Inhoſpitali*] Telephus Myſiæ rex, cum Græcos Troiam proficiſcentes prohiberet, ne per Myſiam iter facerent, ab Achille vulneratus ſanari non potuit ex oraculi reſponſo, niſi peteret auxilium unde vulnus tulit, conciliatum itaque Achilles ſanavit dato è rubigine cuſpidis emplaſtro. *Idem.* *Impotens*] Inſolens, ferox. *Id.*

216. *Myſiæ*] Cui nomen inditum ſcribit Scylax Cariandenus à Myſo fluvio, qui eam perfluit. Vide Apollonium & ejus Scholiaſt. in lib. 1. prope finem. *Delrius.*

217. *Rudem*] Belli inexpertam, tironis tum Achillis. *Farnabius.*

218. *Fortemque*] Vulnere. *Idem.* *Mitem manum.*] Medela. *Idem.* Telephus, Herculis F. Bacchi dolo cadens, in Pergami cacumine, juxta Suidam, ab Achille lancea percuſſus, ab eodem ſanatus fuit, auctore Higyno

225. Et

Cecidere Thebæ. vidit Eetion capi
Sua regna victus. clade ſubverſa eſt pari
Impoſita celſo parva Lyrneſſos jugo;
Captâque tellus nobilis Briſeide,
Et, cauſa litis regibus, Chryſe jacet;
Et nota fama Tenedos; & quæ paſcuo
Fœcunda pingui Thracios nutrit greges
Syros,

GRONOVII.

225. *Et quæ paſcuo Fœcunda*] Hoc recte vidit Delrius explicari non poſſe. Nam quæ illa *Thracios* vel *nutriens* vel *mittens greges?* Non Cilla profecto nec Tenedos. Quis hoc divinaret, abſque Florentino fuiſſet? Is igitur verſum, qui vulgo eſt 204, & illic moleſtiam creat, huic proxime ſubjicit: *nutrit greges Scyros fretumque Lesbos Ægæum ſecans: Et cara Phœbo Cilla.* Præclare, niſi quod extrita una litera eſt legendum *Syros*, ut animadvertit quoque Petitus: quæ & ipſa Ægæi maris inſula, Pherecydis patria, ab Achille capta, Ovidio etiam teſte, in armorum judicio: *me credite Lesbon, Me Tenedon, Chryſenque & Cillan Apollinis urbes, Me Syron cepiſſe.* Eadem hæc *Syros*, quod & ſyllabæ docet modulus. Accurate enim Strabo lib. 10, ubi ejus meminit: μηκύνȣσι τὴν προτέραν συλλαβήν. Etſi corripuerit Homerus, quem ipſe advocat. Errat Hermolaus Barbarus ad lib. 4. Plinii, cum ait eſſe prima producta *Syron* inſulam Homero: Συρίη κικλήσκεται Ὀρτυγίης καθύπερθεν. Non enim ſic legitur in Homero, ſed confundit duos verſus: Νῆσός τις Συρίη κικλήσκεται, εἴπȣ ἀκȣ́εις, Ὀρτυγίης καθύπερθεν. Eſt qui in Ovidio miratur inter occupatas ab Achille inſulas oſtentari *Syron*, nec *Scyro*, in qua matris aſtu latuerat, bellum intuliſſe eum ait eſſe credibile. De Syro vindicat Naſonem hic locus Senecæ. Scyro autem intuliſſe bellum Achillem dicit Homerus Ιλ. ι de Patrocli concubina: ἥν οἱ πόρε δῖος Ἀχιλλεὺς Σκῦρον ἑλὼν αἰπεῖαν Ἐνυῆος πτολίεθρον. Quo inductus verſu Berſmannus *Scyron* jubet reponi in Ovidio. Sed meminiſſe debemus, quod Pauſanias obſervat in Atticis: hiſtoriam de mactata Polyxena conſulto, tanquam immane facinus, prætermiſiſſe Homerum: eundem, quod everſam ab Achille Scyron prodidiſſet, diſſimulaſſe ejuſdem in ea inſula cum virginibus converſationem, quam alii omnes Poëtæ tradiderint. At Ovidius *Scyron* velut alteram Achillis patriam nominat paullo ante: *Phthiam hæc Scyronve ferantur.* ut Seneca Pyrrhi: *Hos Scyrus animos?* Itaque *Syron* ab Achille captam ambo voluere, non *Scyron.* Reſtat quare quoque Syros illa *Thracios greges nutrire* dicatur. Laudes ejus ſunt Ὀδυσ. ο. ἀλλ' ἀγαθὴ μέν, Εὔβοτος, εὔμηλος, οἰνοπληθὴς, πολύπυρος. Altero Εὔβοτος τὸ γενικὸν, altero Εὔμηλος τὸ εἰδικὸν deſignari notat Euſtathius. Seneca Εὔβοτον reddidit *fœcundam paſcuo pingui.* Iam idem Hom. Ιλ. ι Thraciam μητέρα μήλων appellat: Ὃν τρέφη ἐν Θρᾴκῃ ἐριβώλακι μητέρι μήλων. Hoc ſequutus Latinus Tragicus Εὔμηλον vertit *nutrientem Thracios greges*, ſeu oves, quarum fœcundus in Thracia proventus: oveſque è Thracia in Syria paſcua transmiſſas latiores amplioreſque redditas ſignificat. Vt in vicinia noſtra Cimbrica armenta pingui paſcuo nutriuntur, quæ quum macra huc compellantur, brevi tempore ibidem ſaginantur ad lanii cultrum. Nec diffitebor, hæc duo Homeri loca ſubjeciſſe mihi ſummum & illuſtrem virum, Lucam Holſtenium, municipem meum. *Cara* pro *ſacra* in Mog. etiam notavit Delrius.

Syros, fretumque Lesbos Ægæum ſecans,
Et ſacra Phœbo Cilla. quid! quas alluit
Vernis Caycus gurgitem attollens aquis?
Hæc tanta clades gentium ac tantus pavor,
Sparſæ tot urbes, turbinis vaſti modo,
Alterius eſſet gloria ac ſummum decus;

Iter

VARIORVM.

cap. 101. Dicty, & Iſacio in Lycophronem. Propertius, Q. Serenus, Ovidius & alii plerique affirmant curatum Telephum ferrugine haſtæ Achilleæ. quod inde confictum puto, quia ſiderite herba à ſe inventa, Telephi vulnus Achilles ſanavit. vide Dioſcoridem lib. 4. cap. 33. Plinium lib. 25. cap. 5. Anton. Mizaldus Cent. 7. Memorab. Aphoriſ. 4. putat fabulam natam inde quod vel Ariſtot. auctore, vulnera telis æreis inflicta, quia cauſticam & ſiccam exhalationem in vulnere relinquunt, facilius curentur. Id confirmari videtur eo, quod cuſpis haſtæ Achilleæ, ut & enſis Memnonis, & cetera Heroum arma tradita ſint ærea fuiſſe: & æs illos eam ad rem temperaturâ quadam indurare ſolitos, ſed eâ amiſſâ ad uſum ferri homines rediiſſe, referunt Proclus & Zezes in Heſiodum. Medicinam Achilles à Chirone didicit, & ut veriſimile eſt Chirurgicam, quæ tunc forte ſola in uſu. *Delrius.*

219. *Thebæ*] In Cilicia. *Farnabius.*

Ection] Andromachæ pater. *Idem.*

220. *Sua regna*] Eam Ciliciæ partem, in qua Thebæ. *Idem.*

221. *Lyrneſſos*] Vrbs Troados. *Idem.*

222. *Briſeide;*] Hippodamia Briſei filia. *Idem.*

223. *Chryſe*] Chryſe Ciliciæ oppido capta, è præda Agamemnoni data eſt Aſtynome Chryſæ Apollinis ſacerdotis filia, quam pater prece & pretio repetens à rege repulſus eſt: injuriam hanc Apollo peſte ultus eſt non ceſſatura niſi reddita virgine; ab Achille itaque conſilii ejus autore abſtulit Agamemnon Briſeida: unde ἔχθος ἀνάκτων. *Idem.*

224. *Et nota*] *Tenedos notiſſima fama inſula.* Idem.

226. *Lesbos Ægæum*] Relicta Scyro Achilles, in Lesbum priuſquam ſe reliquæ claſſi Ilium petenti adjungeret, contendit, eamque inſulam occiſo prius Trambelo Telamonis filio, qui illic habitabat, ex quo Apriatem puellam diligere cœperat, & Achilli ſe oppoſuerat, occidit; ut ex Euphorione narrat Parthenius Erotic. cap. 26. expugnavit. ibi illi Methymna urbs moram obtulit, nec illam potiri poſſe videbatur, niſi Piſidice Regis filia ipſius amore correpta urbem, nuptias pacta, prodidiſſet; quam tamen merito poſtea ſupplicio affecit, milites jubens proditricem lapidibus obruere. hoc narrat poëta ignotus, qui Lesbiaca ſcripſit, cujus fragmentum extat in Parthenio. *Delrius.*

227. *Sacra Phœbo Cilla.*] Vrbs Troados. *Farnabius.* Homerus, Κίλλαν τε ζαθέην. pro *ſacra*, meus cod. antiq. habet *cara*. Delrius.

228. *Caycus*] Myſiæ amnis. *Farnab.*

230. *Sparſæ tot urbes,*] Duodecim maritimæ, undecim mediterraneæ; ut gloriatur ipſe Achilles Iliad 9. *Delrius.*

Turbinis] Μηδὲν ἀναβαλλόμενος, celeritate. quæ in rebus bellicis plus valet quam virtus. unde πόδας ὠκὺς dictus Achilles. *Farnabius.*

231. *Alterius*] Quæ aliis juſti belli fuiſſent cauſæ & fines, Achilli tantum gradus fuere ad bellum. adeo hæc in tranſcurſu & obiter geſſit. *Idem.*

242. Et

Iter eſt Achillis. ſic meus venit pater,
Et tanta geſſit bella, dum bellum parat.
Ut alia ſileam merita, non unus ſatis
Hector fuiſſet? Ilium vicit pater,
Vos diruiſtis. inclitas laudes juvat,
Et clara magni facta genitoris ſequi.
Jacuit peremptus Hector ante oculos patris,
Patruique Memnon, cujus ob luctum parens
Pallente mœſtum protulit vultu diem,
Suique victor operis exemplum horruit;
Didicitque Achilles & deâ natos mori.
Tum ſæva Amazon ultimus cecidit timor.
Debes Achilli, merita ſi digne æſtimas,
Etſi Mycenis virginem atque Argis petat.
Dubitatur etiam? placita nunc ſubito improbas?

Priami-

GRONOVII.

242. *Et deis natos mori.*] Notaverant in Adverſariis omnes vet. libros, quos viderint, tenere *dea*, idque ſe amplecti. Lipſius ut melius veriuſque protulit è ſuo, *dea*. Ergo aſtute iidem in Commentariis poſtea: Mogunt. *dea*, Herbip. & Ven. *dea*: utrumvis rectum ut primus reſtitui in Adverſariis. Similiter transferunt *Patruique* pro *Pariterque*. Vtrumque autem confirmat Florent.

243. *Tum verſa Amazon*] Non *verſa* tantum eſt illa, ſed etiam occiſa. Nec *vertere* pro ſubvertere vel evertere hic opportunum. Potius igitur audiamus Etruſcum: *Tum ſæva Amazon*. Niſi tamen malis *ſera*. quod eſſet, quæ ſero adfuit, nempe poſt Hectorem jam interemptum. Certe *ſæva* melius quam *verſa*. Heinſius: *Threſſa*. Idem Etruſc. *ultimus cecidit metus*. Tum. *Etſi ex Mycenis*.

246. *Placita nec ſubito probas?*] Concedo aliquid juventuti & ferociæ Pyrrhi, ſed, ut tam impudenter obloquatur regum regi, tanquam ei neceſſe eſſet placita Achillis filio ſine mora probare, id non eſt ferendum. Decentius igitur Florentiæ: *placita nunc ſubito improbas?* Sive quod tergiverſaretur tradere Polyxenam, quam olim deſponderi Achilli placuerat: ſive potius, quod immolare virginem dubitaret, quum id in ſua ipſius filia olim Agamemnoni placuiſſet.

VARIORVM.

235. *Ilium*] In Hectore vincendo. Suprà verſ. 125. & 186. *Farnabius.*

237. *Sequi.*] Relatione. *Idem.*

239. *Patruique*] Priami, cui frater Tithonus Memnonis pater. *Idem. Parens*] Aurora. Suprà verſ. 10. *Idem.*

240. *Pallente mœſtum*] Ovidius de Aurora Memnonis matre l. 3. Metam. ſcripſit; *Cura deam propior luctuſque domeſticus angit Memnonis amiſſi, Phrygiis quem lutea campis Vidit Achillea pereuntem cuſpide mater. Vidit: & ille color, quo matutina rubeſcunt Tempora, palluerat; latuitque in nubibus æther.* idem tradidit Tryphiodorus. *Delrius.*

241. *Suique*] Cum enim videret Memnona Auroræ filium à ſe interfectum, ſe quoque Thetide natum mortalem eſſe didicit. *Farnabius.*

243. *Verſa Amazon*] Pentheſilea ab Achille occiſa. *Idem.*

245. *Etſi Mycenis*] Etiamſi ex tuis Mycenæis aut Argivis aliquam peteret. *Id.*

255. Nobi-

Priamique natam Pelei nato ferum
Mactare credis? at tuam natam parens
Helenæ immolaſti. ſolita jam & facta expeto.
Agam. Juvenile vitium eſt, regere non poſſe impetum.
Ætatis alios fervor hic primæ rapit,
Pyrrhum paternus. ſpiritus quondam truces,
Minaſque tumidi lentus Æacidæ tuli.
Quo plura poſſis, plura patienter feras.
Quid cæde dira nobilem clari ducis
Aſpergis umbram? noſcere hoc primum decet,
Quid facere victor debeat, victus pati.
Violenta nemo imperia continuit diu:
Moderata durant. quoque Fortuna altius
Evexit ac levavit humanas opes,
Hoc ſe magis ſupprimere felicem decet,

Varioſ-

GRONOVII.

255. *Nobilem clari ducis Aſpergis umbram?*] Florent. & alii: *nobiles clari ducis Adſpergis Vmbras.* Sic in Hercul. Fur. *Vmbræ Creontis & penates Labdaci.*

VARIORVM.

246. *Dubitatur*] An dubitas hoſtis natam in Achillis gratiam mactandam tradere, qui tuam ipſius natam Iphigeniam (ſuprà verſ. 161.) Helenæ repetendæ cauſa immolaſti, cum eadem utriuſque necis cauſa ſit ventus redimendus? *Farnabius.*

250. *Iuvenile*] Hic fervor juvenibus aliis ab ætate eſt: tibi ulterius etiam à patre hæreditarius. *Idem.*

251. *Ætatis alios*] Quis hic aliquid mutare audeat? In aliis, inquit Agamemnon, fervor iſte vitium juvenile eſt; in Pyrrho paternum. Alii ab ætate hoc habent, Pyrrhus à patre. Viri illuſtres cum Pyrrho iſta tribuunt, an non aliud agebant? An Agamemnon hic alio reſpicit, quam in ſequentibus; ad contentionem nimirum illam luculentam, quæ eſt Iliados primo? An non poëtæ, Tragici præſertim, Pyrrho τὸ Ἀχίλλειον ἦθος tribuunt: quod & diligenter Critici notarunt? An non Agamemnon hoc in eo tangit? An poſtremo non ſequentia hoc confirmant? Illa inquam, *Spiritus quondam truces Minaſque tumidi lentus Æacidæ tuli.* Heinſius.

252. *Quondam*] In jurgio ſuper Chryſeide remittenda. Iliad. ά. Suprà verſ. 122. *Farnabius.*

253. *Minaſque*] Patiens inflati iratique Achillis minas tuli. *Idem.*

254. *Quo plura poſſis,*] Hunc verſum Pyrrho aſcribunt: Sed contra fidem librorum omnium. Nec male inter ſe nexa, ſi continues; reddit enim Atrides rationem pulcherrimam, & Regum Rege, jam ſene, digniſſimam, cur ſuperbiam Achillis patienter tulerit. At Pyrrhum hoc dicere, minus convenit. contumelias ille, non modeſtiam cogitat: ira & juventæ fervore effertur. nihil illi nunc ſanæ, nihil pacatæ mentis: qui conſilium nec datum recipiat, minus recte conſulat aliis. *Delrius.*

255. *Cæde*] Polyxenæ. *Farn. Clari ducis*] Achillis. *Idem.*

270. *Tu*

Varioſque caſus tremere, metuentem deos
Nimium faventes. magna momento obrui
Vincendo didici. Troia nos tumidos facit
Nimium ac feroces? ſtamus hoc Danai loco,
Unde illa cecidit. fateor, aliquando impotens
Regno ac ſuperbus, altius memet tuli:
Sed fregit illos ſpiritus hæc, quæ dare
Potuiſſet alii, cauſa, Fortunæ favor.
Tu me ſuperbum, Priame, tu timidum facis.
Ego eſſe quicquam ſceptra, niſi vano putem
Fulgore tectum nomen, & falſo comam
Vinclo decentem? caſus hæc rapiet brevis?
Nec mille forſan ratibus, aut annis decem.
Non omnibus Fortuna tam lenta imminet.
Equidem fatebor (pace dixiſſe hoc tuâ,
Argiva tellus, liceat) affligi Phrygas
Vincique volui. ruere, & æquari ſolo,
Etiam arcuiſſem. ſed regi frenis nequit

Et

GRONOVII.

270. *Tu me ſuperbum, Priame, tu*] Non ad finem verſus, ſed ad medium interrogationis nota ponenda: *Tu me ſuperbum, Priame? tu timidum facis.* Aliis hæc victoria ferociam & immanes ſpiritus daret. Me vero tu, ô Priame, ſuperbum faceres? tantum abeſt, ut etiam timidiorem feceris. Sic in Agamemn. verſ. 521. *Vehit iſta Danaos claſſis? & Troas vehit.* Præcedenti verſu Florent. *Potuiſſet aliis.*

VARIORVM.

263. *Magna*] Ego vincendo Troiam didici, quam momento magna obruantur. ὡς τὰ μέγιστα διαλῦσαι ῥᾴδιον. *Farnabius.*

264. *Tumidos*] *Timidos* Lipſii, contra libros, ne dicam venuſtatem orationis, imo veritatem. Patebit magis ſi diſtinguas: *& feroces? ſtamus.* Pari argumento Florus lib. 4. *Sane & ipſe ante aciem mœſtior non ex more Cæſar, ſive reſpectu fragilitatis humanæ, ſive nimium proſperorum ſuſpectam habens continuationem: vel eadem timens, poſtquam idem eſſe cœperat quod Pompeius.* Gruterus.

265. *Stamus*] Neque nos firmiori ſtatu ſumus, quam illi: nos cadere poſſumus ſicut Troiam vidimus. *Farn.*

268. *Sed fregit*] In me ſpiritus altos fregit, quos aliis poſſet addidiſſe ſecunda fortuna. *Idem.*

272. *Fulgore tectum*] Splendore incruſtatum, intus miſerum. *Idem.*

273. *Vinclo*] Diademate quod præ ſe ferat lætitiam & felicitatem, quid autem intus non fellis habet? *Idem.*

275. *Non omnibus*] Hunc noſtrum ὄλβον ἱερόμεγον forte rapient non M. carinæ aut X. anni, uti nos Troiam, ſed brevis hora. *Idem.*

279. *Regi*] Non audiunt rationem & modum vindictæ libido, armorum ſtrepitus, victoria ſuperba, eaque licentioſa per noctem, quæ pudore vacat. *Idem.*

289. Vt

Et ira, & ardens hoſtis, & victoria
Commiſſa nocti. quidquid indignum aut ferum
Cuiquam videri potuit, hoc fecit dolor,
Tenebræque, per quas ipſe ſe irritat furor,
Gladiuſque felix, cujus infecti ſemel
Vecors libido eſt. quidquid everſæ poteſt
Supereſſe Troiæ, maneat. exactum ſatis
Pœnarum, & ultra eſt. regia ut virgo occidat,
Tumuloque donum detur, & cineres riget,
Et facinus atrox cædis ut thalamos vocem,
Non patiar. in me culpa cunctorum redit.
Qui non vetat peccare, cum poſſit, jubet.
Pyrrh. Nullumne Achillis præmium manes ferent?
Agam. Ferent; & illum laudibus cuncti canent;
Magnumque terræ nomen ignotæ audient.
Quod ſi levatur ſanguine infuſo cinis,
Opima Phrygii colla cædantur gregis,
Fluatque nulli flebilis matri cruor.
Quis iſte mos eſt, quando in inferias homo eſt

Impen-

GRONOVII.

289. *Vt thalamos vocem,*] Florent. *vocent? Non patiar.* Quaſi intelligat Græcos Pyrrho faventes. Nam & ſequitur, *culpa cunctorum.*

VARIORVM.

282. *Dolor,*] Raptæ Helenæ vindicta. *Farnabius.*

283. *Tenebræque,*] Noctis, qua capta eſt Troia, licentia. *Idem.*

284. *Felix,*] Victor. *Idem. Infecti*] Cruore ſemel tincti. *Idem.*

285. *Vecors*] Inſana, reponi neſciens. *Idem,*

287. *Et ultra eſt.*] Et pluſquam ſatis. *Idem. Regia ut virgo*] Diſtingue: *occidat? Tumuloque donum detur? & cineres riget? Et facinus atrox cædis ut thalamos vocem? Non patiar.* Suſpicor Senecam hæc ſcripſiſſe, quum Nero à Poppæa impelleretur ad Octaviæ necem. Cujus cauſam ſub aliena perſona agit. Quaſi dicat, ſatis pœnarum & ultra exactum ab Octavia, quæ Pandataria clauſa erat: nec audiendam eſſe Poppæam, quæ ſibi firmum & ſtabile cum Nerone conjugium non credebat fore, quamdiu viveret Octavia: itaque Poppæa Octaviæ cædem ſuum conjugium vocabat. *Petitus.*

290. *In me culpa*] Niſi prohibeam. *Farnabius.*

295. *Levatur*] Vide Theb. v. 172. & Hippol. verſ. ult. *Idem.*

296. *Opima*] Hercul. Fur. v. 908. *Idem.*

298. *Quando in inferias homo eſt*] Thebaid. v. 172. & Troad. 374. *Idem.* Ab Achille Patroclo duodecim homines in inferias impenduntur apud Homerum Iliad. σ'. & Pallanti ab Ænea, apud Virgilium Æneid. 10. Præterea falſis diis antiquorum homines immolari non fuit inſolens. Fecerunt hoc Carthaginienſes & Celtæ, teſte Dionyſio Halicarnaſſ. lib. 1. Scythæ

auctore

Impenſus homini? detrahe invidiam tuo
Odiumque patri, quem coli pœna jubes.
Pyrrh. O tumide, rerum dum ſecundarum ſtatus
Extollit animos; timide, cum increpuit metus:
Regum tyranne, jamne flammatum geris
Amore ſubito pectus, ac Veneris novæ?
Soluſne toties ſpolia de nobis feres?
Hac dextra Achilli victimam reddam ſuam:
Quam ſi negas retineſque, majorem dabo,
Dignamque quam det Pyrrhus. & nimium diu
A cæde noſtra regiâ ceſſat manus,
Paremque poſcit Priamus. *Agam.* Haud equidem nego
Hoc eſſe Pyrrhi maximum in bello decus,
Sævo peremptus enſe quod Priamus jacet,
Supplex paternus. *Pyrrh.* Supplices noſtri patris,
Hoſteſque eoſdem novimus. Priamus tamen

Præ-

GRONOVII.

304. *Ac Veneris novæ?*] Non videtur ſatis cohærere cum præcedentibus. Aut igitur deeſt verſus hac ſententia, quoties te deſiderium & cupiditas ſubiit: aut ſublata diſtinctione ſequentibus hoc jungendum, quaſi dicat: *& tune ſolus de nobis toties capies ſpolia Veneris novæ?* Id eſt rapies è domo noſtra puellas, quas mutato amore deperire cœpiſti.

312. *Supplices noſtri patris Hoſteſque*] Immo hoc dicit: Recte meminiſti hoſtis ſupplicis: ſic enim potes recordari, id patri meo ſorte datum, ut qui hoſtes illi forent, tandem ſupplices fierent, quorum in numero & tu fuiſti.

VARIORUM.

auctore Herodoto in Melpom. Leucadii & Albani, ſi Straboni credimus lib. 10. & 11. Achæi & Lacedæmonii, ut ſcribit Pauſanias in Lacon. *Delrius.*

300. *Quem*] Quem jubes coli innocentis regiæ virginis morte. *Farn.*

301. *O tumide,*] O in ſecundis elate, in adverſis dejecte; ἄχων κεχάδηνι ἐλάφοιο. *Idem.*

303. *Regum*] Dux ducum, Imperator Græcorum. *Idem.*

304. *Amore ſubito*] Vt olim Chryſeidos & Caſſandræ, ita nunc Polyxenæ? *Idem.* Propter Briſeidem & Chryſeidem hoc dicit. πολυφιλίαν ejus carpit. *Delrius.*

305. *De nobis*] De noſtra familia, vivo patri eripiens Briſeida: mortui inferiis Polyxenam negans. *Farnabius.*

307. *Majorem*] Teipſum ſcilicet. *Idem.*

310. *Paremque*] Regem mortis ſocium poſcit Priamus manu mea interfectus. *Idem.*

311. *Maximum*] Ironica. *Idem.*

313. *Supplex*] Cui ſupplici filii Hectoris cadaver redempturo pepercit pater tuus. *Idem.* *Supplex*] Supplici illi pepercit pater, hoſtem ego interfeci. *Idem.*

314. *Priamus*] Et tamen Priamus te animoſior, venit ipſe Achillem coram deprecaturus; tu non ſuſtinens patris mei irati conſpectum, Ajacem & Vlyſſem cum muneribus & precibus miſiſti ipſe in tentoriis latens. *Idem.*

330. *At*

Præſens rogavit. tu gravi pavidus metu
Nec ad rogandum fortis, Ajaci preces
Ithacoque mandas, cluſus, atque hoſtem tremens.
Agam. At non timebat tunc tuus, fateor, parens,
Interque cædes Græciæ, atque uſtas rates,
Segnis jacebat, belli & armorum immemor,
Levi canoram verberans plectro chelym.
Pyrrh. Tunc magnus Hector, arma contemnens tua,
Cantûs Achillis timuit: & tanto in metu
Navalibus pax alta Theſſalicis fuit.
Agam. Nempe iiſdem in iſtis Theſſalis navalibus
Pax alta rurſus Hectoris patri fuit.
Pyrrh. Eſt regis alti, ſpiritum regi dare.
Agam. Cur dextra regi ſpiritum eripuit tua?
Pyrrh. Mortem miſericors ſæpe pro vita dabit.
Agam. At nunc miſericors virgines buſto petis.
Pyrrh. Jamne immolari virgines credis nefas?
Agam. Præferre patriam liberis regem decet.
Pyrrh. Lex nulla capto parcit, aut pœnam impedit.
Agam. Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.
Pyrrh. Quodcumque libuit facere victori, licet.
Agam. Minimum decet libere, cui multum licet.

Pyrrh.

GRONOVII.

330. *At nunc miſericors.*] Florent. *Et nunc miſericors.* acriore ironia. Tentaverat è nonnullis Delrius, *non:* haud tamen improbarat alterum.

VARIORVM.

318. *At non*] Scopticon. *Farnab.*

319. *Vſtas*] Hectore & Troianis faces in claſſem inferentibus. *Idem.*

321. *Levi*] Iliad. ι. *Idem.*

322. *Tunc*] Et tamen idem Hector, qui tua arma ſprevit, illius lyram timuit non auſus naves Theſſalas aggredi. *Idem.*

325. *Nempe*] Nec ſane erat cur timeretur, cum auſus fuerit Priamus hoſtis huc venire. *Idem.*

327. *Eſt regis alti, ſpiritum regi dare.*] Vitam dare, parcere regi, ut Priamo pater. *Idem.*

329. *Mortem*] Vita extreme miſera mors potior & malum minus. *Idem.* *Miſericors*] Ironia. *Idem.*

331. *Iamne*] Vbi olim hæc mens, quando filiam tuam virginem immolaſti? *Idem.*

332. *Præferre*] Me quidem *Vtilitas populi, fraterque, datumque Imperium movit, penſarem ut ſanguine laudem.* Idem.

333. *Lex nulla*] Clementia quidem victoris, non lege ſervabantur à morte captivi ut ſervirent, unde *Servo* nomen apud I. C. quod Ioſ. Scaligero ab ἔρος. aliis ab εἶρος lana unde ἔριθος qui lanificium exercet. *Idem.*

337. *His*

Pyrrh. His iſta jactas, quos decem annorum gravi
Regno ſubactos Pyrrhus exſolvit jugo?
Agam. Hos Scyrus animos? *Pyrrh.* Scelere quæ fratrum caret.
Agam. Incluſa fluctu. *Pyrrh.* Nempe cognati maris.
Atrei & Thyeſtæ nobilem novi domum.
Agam. Ex virginis concepte furtivo ſtupro,
Et ex Achille nate, ſed nondum viro.
Pyrrh. Illo ex Achille, genere qui mundum ſuo
Sparſus per omnem cœlitum regnum tenet,

Thetide

GRONOVII.

337. *His iſta jactas*] Et olim Delrius edidit *jacta*, & manus illuſtris ità notaverat ad marginem, deleta nota interrogandi, quam Gruterus alleverat. Sed recte Gruterus. Cum dixiſſet præclara digniſſimaque magno rege ſententia Agamemnon: *Minimum decet libere, cui multum licet*: regerit Pyrrhus: Annon te pudet hæc jactare apud Græcos, quos decem annorum gravi jugo, longe remotius ab illo, qui nunc tam graves ſententias loquitur, intemperantiſſime preſſiſti? quoſque adhuc premeres, niſi Pyrrhus everſa Troia imperio tuo finem attuliſſet? Statim Flor. *Syrus.* Ergo legendum: *Scyrus.* Et hic ſuavior ſonus.

345. *Per omnem cœlitum regnum tenet,*] Itane Pyrrhus Achilles regno depulit Iovem, ut Iupiter Saturnum? Flor. *per omne.* Recte, modo diſtinguas: *genere qui mundum ſuo, Sparſus per omne cœlitum regnum, tenet.* Devinctum neceſſitudinibus habet, diviſus inter conſanguineos deos, qui cœlo, mari, inferis, imperant.

VARIORVM.

338. *Exſolvit*] Sacramento in militiam præſtito abſolvit, Troia ſcil. capta, quæ fato capi non potuit ſine uno ex Æacidarum genere. *Farnabius.*

339. *Hos Scyros*] Tantos-ne tibi animos ſuppeditat tam ignobilis patria? *Idem. Scelere*] Quæ tamen non habet reges ſceleſtos fratres, quemadmodum habuere Mycenæ Atreum & Thyeſtem. *Idem*

340. *Incluſa*] Inſula mari anguſtata. *Idem. Nempe*] In quo Thetis patris mei mater. *Idem.*

341. *Atrei*] *Prolepſis Ironica*: atque hoc, ut multa alia in hac ſcena deſumuntur è jurgio Teucri & Agam. in Sophoclis Ajace. *Idem.*

342. *Virginis*] Deidamiæ Lycomedis filiæ ab Achille virginco habitu latitante conſtupratæ. *Idem.*

343. *Sed nondum viro.*] Quærebat apud Suetonium Tiberius, quomodo id temporis Achilles fuerit vocatus? reſpondet Hygin. in fab. cap. 96. à capillorum colore tunc *Pyrrham* dictum. Sidonius in carmine ad Felicem: *Inde Scyriadum datus parenti, Falſa nomina pertuliſſe Pyrrhæ: Atque inter tetricæ choros Minervæ,* &c. deſcribit elaborato ſermone, ut ſolet, Tertullianus lib. de pallio c. 4. *Naturam concuſſit Lariſſæus heros in virginem mutando. ille ferarum medullis educatus, unde & nominis concilium, quandoquidem labiis vacuerat ab uberum guſtu: ille apud rupicem, & ſilvicolam, & monſtrum eruditorem ſcrupeâ ſcholâ eruditus. Feras ſi in puero matris ſollicitudinem patiens: certe jam hiſtriculus, certe jam virum alicujus clanculo functus, adhuc ſuſtinet ſtolam fundere, comam ſtruere, cutem fingere, ſpeculum conſulere, collum demulcere, aurem quoque foratu effeminatus: quod illi apud Sygeum ſtrongyla ſervat, plane poſtea miles eſt. neceſſitas enim reddidit ſexum. de prælio ſonuerat, nec arma longe. Ipſum* (inquit) *ferrum virum attrahit. Ceterum ſi poſt incentivum quoque puellam perſeveraſſet, potuit & nubere.*

Thetide æquor, umbras Æaco, cœlum Jove.
Agam. Illo ex Achille, qui manu Paridis jacet.
Pyrrh. Quem nec deorum cominus quiſquam petiit.
Agam. Compeſcere equidem verba, & audacem malo
Poteram domare: ſed meus captis quoque
Scit parcere enſis. potius interpres deûm
Calchas vocetur. fata ſi poſcunt, dabo.
Tu qui Pelaſgæ vincla ſolviſti rati,
Moraſque bellis; arte qui reſeras polum,
Cui viſcerum ſecreta, cui mundi fragor,
Et ſtella longâ ſemitam flammâ trahens
Dant ſigna fati: cujus ingenti mihi
Mercede conſtant ora: quid jubeat Deus
Effare, Calcha, noſque conſilio rege.
„ *Calch.* Dant fata Danais, quo ſolent pretio, viam.
„ Mactanda virgo eſt Theſſali buſto ducis:

„ Sed

VARIORUM.

nubere. Ecce itaque mutatio: monſtrum equidem geminum, de viro femina, mox de femina vir. Delrius.

344. *Illo ex*] Diis totius mundi affine, Thetidos deæ æquoris filio, Æaci inferni judicis nepote, Iovis ſummi pronepote. *Farnabius.*

347. *Paridis*] Emphaſis, mollis, effœminati, imbellis Paridis. *Farnabius.*

348. *Quem*] Sed ab Apolline Paridi favente, idque eminus & per inſidias, neque enim deorum quiſquam eum cominus petere auſus. *Idem.*

349. *Malo*] Supplicio vel in malum tuum. *Idem.*

350. *Captis*] Captivis, ut Polyxenæ, &c. *Idem.*

353. *Tu qui*] Tu ô Calcha cujus divinatione ſolvimus diu detenti in Aulide, & cujus interpretatione de novem paſſerculis cum matre à ſerpente voratis pertulimus moras decennalis belli. *Idem.*

354. *Arte*] *Interpres divûm, qui numina Phœbi, &c.* id eſt, qui ex ſiderum poſitione futura concipis, potes & augurium includere. *Idem.*

355. *Cui viſcerum*] Qui per extiſpicium fata rimaris. *Idem. Cui mundi*] Terræ motum *vult Delrius, ego* tonitru, *namque & hoc ad auſpices pertinere nemo non novit.* Idem.

356. *Et*] Cometen longe crinitum, *vel* ſtellam cadentem. Vide Thebaid. verſ. 431. deorum placita divinaris. *Idem. Stella*] Cometes, quem Seneca ſtellam eſſe cenſuit lib. 7. Nat. quæſt. Verius tamen, ſtellæ differunt à cometis, ut docent, Ariſtot. lib. 1. Meteor. cap 7. Plinius lib. 2. cap. 22. & eſt communis opinio philoſophorum & aſtronomorum. *Delrius. Longâ flammâ*] Extento & diffuſo crine. *Idem.*

357. *Ingenti Mercede*] Filia mea. Suprà verſ. 161. & Chryſeide ſuprà verſ. 222. *Farnabius.*

360. *Quo ſolent*] Virgil. cæſa. *Idem.*

361. *Theſſali*] Achillis. Sup. 178. *Idem.*

367. Po-

„Sed quo jugari Theſſalæ cultu ſolent,
„Jonideſve, vel Mycenææ nurus.
„Pyrrhus parenti conjugem tradat ſuo.
„Sic rite dabitur. non tamen noſtras tenet
„Hæc una puppes cauſa. nobilior tuo,
„Polyxene, cruore debetur cruor,
„Quem fata quærunt: turre de ſumma cadat
„Priami nepos Hectoreus, & letum oppetat.
„Tum mille velis impleat claſſis freta.

GRONOVII.

367. *Polyxena, cruore*] Flor. *Polyxene.* Vt infra vulgo etiam: *Polyxene miſeranda.*

VARIORVM.

362. *Quo jugari*] Quo ritu, ornatu, & cultu ſponſæ in Theſſalia ad maritos duci ſolent. *Farnab. Iugari*] Matrimonio jungi. metaphora à bubus ducta, qui, quando idem jugum ſubeunt, juguntur. ea figura ſic uſum comperio Plautum, in Curculione: ---- *jamne ea fert jugum?* & Horatium: *Nondum ſubacta ferre jugum valet Cervice* ---- Sane poſſet quis ſuſpicari, Senecam alluſiſſe ad morem, quem Servius & Iſidorus commemorant, Sponſo & Sponſæ jugum imponendi, unde *Iuga Iuno* Sex. Pompeio, ζυγία Dionyſio, Muſæo & Apuleio, ut recte Briſſonius in l. ſingulari de rit. nupt. à Nonno etiam Panoplitano Dionyſiac. δ'. ſic nominatur. *Delrius.*

363. *Ionideſve*] Mulieres ex Ionia, à duce Ione, qui coloniam deduxit, dictæ. *Farnabius.*

364. *Conjugem*] Polyxenam. *Idem.*

366. *Nobilior*] Proles maſcula, Hectorea. *Idem.*

369. *Priami nepos*] Aſtyanax, vero nomine Scamandrius, aliis Neſus. *Idem.*

CHORUS TROADUM.

Chorus è mulieribus Troianis tam mente quàm corpore captis, quo Achillis animam apparuiſſe neget, ex Epicuri ſententia, quæ nec Stoicorum multo ſanior, ſtulte & (ut ſemel de toto Choro moneam) impie animam cum corpore interire aſſerit.

VErum eſt? an timidos fabula decipit,
Umbras corporibus vivere conditis?
Cum conjux oculis impoſuit manum,
Supremuſque dies ſolibus obſtitit,
Et triſtis cineres urna coërcuit:

Non

GRONOVII.

375. *Et triſtes cineres*] Florent. *Et triſtis cineres urna.*

VARIORVM.

372. *Umbras*] Animas. *Farnabius.* *Conditis?*] Sepultis. *Idem.*

373. *Cum conjux*] Vbi conjux conjugis morientis claudit oculos, quod faciebant ſanguine proximi. *Idem.*

374. *Solibus*] Luci vitali, ne videant ſolem dieſque. *Idem.*

375. *Urna*] Quæ cineres combuſtorum capit. *Idem.*

Non prodeſt animam tradere funeri,
Sed reſtat miſeris vivere longius?
An toti morimur? nullaque pars manet
Noſtri; cum profugo ſpiritus halitu
Immiſtus nebulis ceſſit in aëra,
Et nudum tetigit ſubdita fax latus?
Quidquid Sol Oriens, quidquid & Occidens
Novit: cæruleis Oceanus fretis
Quidquid vel veniens vel fugiens lavat,
Ætas Pegaſeo corripiet gradu.
Quo biſſena volant ſidera turbine,
Quo curſu properat ſecula volvere
Aſtrorum dominus, quo properat modo
Obliquis Hecate currere flexibus;
Hoc omnes petimus fata: nec amplius,
Juratos Superis qui tetigit lacus,
Uſquam eſt. ut calidis fumus ab ignibus

Vaneſcit

VARIORUM.

376. *Non prodeſt*] Non eſt opus anima viventis animam placare mortui, quæ (ut totus hic Chorus vult) nuſquam eſt, quum autem animas defunctorum ſanguine humano propitiari creditum eſſet, captivos primum in exequiis immolabant; poſtea gladiatorum paria inferiis ad tumulos exhibebant, ſpectaculi voluptate rei atrocitatem adumbrantes. Thebaid. verſ. 172. *Farnabius.*

377. *Sed reſtat*] An reſtat vita poſt funus? quam quidem vitam, miſeram duxerunt Stoici. *Idem.*

379. *Cum profugo*] Vbi anima (ex mente Chori) ex aëre ſeu elementorum ſubtiliſſima parte concreta redit in illa, unde orta ſit. *Idem.*

381. *Latus?*] Crematum rogo cadaver. *Idem.*

382. *Quidquid*] Omnia in terris, quas Sol videt, quas mare fluxu, aut refluxu alluit, ætas veloci pede corripit. *Idem.*

385. *Pegaſeo gradu.*] Veloci, à Pegaſo equo alato è Meduſæ ſanguine juxta πήγας, id eſt, fontes Oceani nato, qui & fontem elicuit Hippocrenem. *Idem.*

386. *Quo bis ſena ſidera*] XII. Signa in Zodiaco. Thyeſt. verſ. 838. *Id.* *Turbine,*] Curſu rapido inſtar turbinis. *Idem.*

388. *Aſtrorum dominus,*] Sol. Thyeſt. verſ. 833. *Idem.* Qua velocitate volvuntur duodecim menſes anni; qua celeritate Phœbus & Phœbe peragunt curſum ſuum; eâ properamus ad mortem. tantum enim vitæ, quantum tempori decedit. *Delrius.*

389. *Hecate*] Hippolyt. verſ. 411. *Farnabius.*

391. *Iuratos*] Styga. Hercul. Fur. verſ. 711. id eſt, mortuus nuſquam eſt. *Idem.*

392. *Vſquam eſt.*] Tanquam nunquam fuiſſet. impie, ridicula vero ratio. celerrime ad mortem properamus; ut nubes à vento diſſipantur, ut fumus citò perit; ſic vita hominis. anima igitur

Vaneſcit ſpatium per breve ſordidus;
Ut nubes gravidas, quas modo vidimus,
Arctoi Boreæ disjicit impetus;
Sic hic, quo regimur, ſpiritus effluet.
Poſt mortem nihil eſt, ipſaque mors nihil,
Velocis ſpatii meta noviſſima.
Spem ponant avidi; ſolliciti metum.
Quæris, quo jaceas poſt obitum loco?
Quo non nata jacent.
Tempus nos avidum devorat, & chaos.
Mors individua eſt noxia corpori,

Nec

GRONOVII.

401. *Quo non nata jacent.*] Ab Euripide ſumpſit: Τὸ μὴ γενέσθαι τῷ θανεῖν ἴσον λέγω. Sic Andromache in Troadibus.

403. *Mors individua eſt, noxia*] Hic magnum acumen ſophiſticum reperiunt. Vocat, aiunt, mortem individuam hoc ſenſu: fieri nequit, ut mors parcat animæ, non parcens corpori; vincatur ab illa, victrix iſtius. ſic enim dividi mors deberet. At *individua* eſt. Non tam magiſter ſententiarum Seneca. Tolle diſtinctionem, quæ ſenſum ſuſpendit: *Mors individua eſt noxia corpori:* & vocabulum *noxia* pro ſubſtantivo accipe, proque damno, labe, vitio. Sic Manilius lib. 4. *Quin etiam infelix virtus & noxia felix.* Eodem: *laudi noxia juncta eſt.* Et, *ter quina noxia par eſt.* Sic Iuriſconſulti: *Noxa eſt ipſum corpus, quod nocuit: noxia maleficium, veluti furtum, damnum, rapina.* Tibullus in Priapeio: *Gravi piaque lege noxiam lues.* Vbi Scaliger annotat, quod hodie in Gallia jurgium vocatur *noiſe*, id à *noxia* detortum eſſe. Fieri poteſt: ſed quod addit *noxiam* aliquando notare jurgium ac diſſidium, indictum melius foret. Petronium dat auctorem, apud quem ſit, *in mediam noxam perfertur.* At omnes illic libri, *in mediam rixam.* Alterum Auſonium: *Sæpe in conjugiis fit noxia, ſi nimia eſt dos.* Sed diſtinguendum: *fit noxia, ſi nimia eſt, dos:* & tranſitivum eſt, hoc ſenſu: Dos, ſi nimia eſt, ſæpe fit noxia ſive damnoſa. Tamen deliciæ interpretum Arbitri audent corrigere locum iſtum in Scaligeri ſententiam, & reprehendere Giſanium, qui *noxam* pro jurgio apud bene Latinos reperiri negat. Illud forſan Giſanius inconſultius, *noxiam* poëtis tantum uſitatam, qui metri cauſa τὸ ἰῶτα interpoſuerint. Habet quippe Cicero in tertio de legibus & in Hortenſio. At Seneca noſter, mors, inquit, eſt labes corporis, quæ ab eo dividi ac ſeparari non poteſt, συμβεβηκὸς ἀχώριστον, ut ita loquar: τὸ θανεῖν ἀχωρίστως τῷ σώματι συμβέβηκε. De Provid. 5. *Quædam ſeparari à quibuſdam non poſſunt, cohærent, individua ſunt.* Ne crabrones in me coëant, ſcio ipſorum ſermone mortem non eſſe συμβεβηκός: ſed hoc vult Chorus, mortalitatem eſſe noxam & peſtem corpori ſeparari neſciam: ſed & animæ quoque eandem pernicialem. Hoc dicit, & falſo, ut ſcimus, non febriculoſo argumento colligit.

VARIORVM.

tur hominis moritur. Miſeri, ſi hæc conſequi neceſſario Stoici rebantur: impudentes, ſi cum ſequi non viderent, ut rationi tamen conſentanea, obtrudebant. *Delrius.*

393. *Sordibus;*] Fumi epithetum ab Horatio lib. 4. Od. occupatum. *Idem.*

Nec parcens animæ. Tænara, & aſpero
Regnum ſub domino, limen & obſidens
Cuſtos non facili Cerberus oſtio,
Rumores vacui, verbaque inania,
Et par ſollicito fabula ſomnio.

VARIORVM.

394. *Gravidas,*] Pluvia fœtas. *Farn.*

395. *Diſſipat*] Al. *disjicit.* Idem.

396. *Quo regimur*] Rector noſtri & moderator animus. *Idem.*

397. *Mors nihil,*] Vitæ enim privatio. *Idem.*

399. *Avidi;*] Cupidi mortis, ut, quam credunt, beatitudinem conſequantur. *Delrius. Solliciti*] Qui pœnas ſcelerum poſt mortem metuunt. ſic ſublatâ ſpe & metu futurorum nugabatur Epicurus ſe genus humanum incomparabili beneficio affeciſſe: eo reſpicit, vel id ſentit potius. *Idem.*

400. *Quæris,*] Non erimus etiam poſt mortem ſicut nec fuimus ante vitam. Stoice & Epicurice. *Farnabius.*

401. *Quo non nata*] Eris poſt obitum, quaſi nunquam fuiſſes editus. impie. *Delrius.*

402. *Tempus*] Præfinito tempore in primam illam unitatem atque confuſam materiam redibunt omnia, unde & rurſum renaſcentur, & in quam recident viciſſim. atque hæc Stoicorum æternitas. *Farnabius. Chaos.*] Succeſſu temporis omnia in priſtinum Chaos revolvi cenſebant Stoici; & novos deinde mundos iterum interituros ſecundum cunctas ſui partes; naſci iterum, mori iterum, nullumque circuli iſtius finem agnoſcebant. hæc illorum æternitas. *Delrius.*

404. *Tænara,*] Deſcenſus ad inferos. Hercul. Fur. verſ. 586. *Farnabius. Aſpero*] Diti illachrymabili regnati inferi. *Idem.*

406. *Non facili*] Non levi, vivis ingredi, umbris exire volentibus. *Id.*

407. *Rumores*] Ex eadem ſchola, Horatii *fabulæ manes. quos eſſe Nec pueri credunt, niſi qui nondum ære lavantur.* Idem.

408. *Somnio.*] Quod dormientes territat ut & ſuperſtitioſos. *Idem.*

ACTUS TERTIUS.

ANDROMACHA. SENEX. ULYSSES.

Hectoris uxor viſo territa filium in tumulo paterno abſcondit, quem ſagacitate ſua Ulyſſes latebris exutum ad mortem abducit.

Andr. QUid mœſta, Phrygiæ, turba laceratis comas,
Miſerumque tunſæ pectus effuſo genas
Fletu rigatis? levia perpeſſæ ſumus,
Si flenda patimur. Ilium vobis modo,
Mihi cecidit olim, cum ferus curru incito

Mea

GRONOVII.

413. *Mihi cecidit olim,*] Vitium verſus non tolerandum. Sed contrahenda pronuntiatione prima vox, quaſi eſſet, Mi cecidit. Neque enim mavis: *Mihi cadit olim.*

VARIORVM.

412. *Si flenda*] Levium enim dolorum fletus eſt, ingentium ſtupor. *Farn. Modo,*] Iam tandem captis. *Idem.*

416. *Ever-*

Mea membra raperet, & gravi gemeret ſono
Peliacus axis pondere Hectoreo tremens.
Tunc obruta atque everſa, quodcumque accidit,
Torpens malis rigenſque, ſine ſenſu fero.
Jam erepta Danais conjugem ſequerer meum,
Niſi hic teneret. hic meos animos domat,
Morique prohibet. cogit hic aliquid deos
Adhuc rogare. tempus ærumnæ addidit.
Hic mihi malorum maximum fructum abſtulit,
Nihil timere. proſperis rebus locus
Ereptus omnis: dira, qua veniant, habent.
Miſerrimum eſt timere, cum ſperes nihil.
Sen. Quis te repens commovit afflictam metus?
Andr. Exoritur aliquod majus è magno malum.
Nondum ruentis Ilii fatum ſtetit.
Sen. Et quas reperiet, ut velit, clades deus?

Andr.

GRONOVII.

416. *Everſa Troia concidit,*] Et hic contra morem Senecæ modulus. non enim fert ille jambum in quinta regione. Duo ſummi viri remedium tentarunt: alter τὸ *Troia* τετρασυλλάβως accipiendum prodidit, alter inſerta interjectione, *Troia heu concidit*, ad marginem notavit. Omen dederunt futuræ correctioni, quam præſtat Florentinus: *Tunc obruta atque everſa, quodcumque accidit, Torpens malis rigenſque ſine ſenſu fero.* Ilium mihi olim cecidit, nimirum, cum Hector caderet, cum circa muros traheretur: tum ego everſa & obruta ruinis incidentis mihi calamitatis, quicquid poſtea ſupervenit, non ſenſi tanquam minus. Eleganter autem, *obruta atque everſa* quod & de homine & urbe recte dicitur.

VARIORUM.

414. *Mea membra*] Mei Hectoris. *Farnabius.* *Gravi*] Cum Achillis currus ter circum mœnia Troiæ raptaret Hectorem. *Idem.*

417. *Torpens*] Illis itaque damnis ſtupens, non ſentio urbis excidium, captivitatemque meam. *Farnabius.*

418. *Erepta*] Morte mihi ultro illata aſſererem me in libertatem, niſi hic filiolus meus retineret me in vivis. *Id.*

422. *Malorum*] Mentis ſecuritatem. nihil ſcil. timere. *Idem.*

423. *Proſperis*] Quoniam itaque adempta melioris ſortis ſpe, non ſunt quibus me reſervem ad ſecunda, obdureſcat animus in adverſis, nec pejora timeat. *Idem.*

425. *Miſerrimum eſt timere,*] Timor enim, cui nihil ſpei admiſtum ſit, deſperationem, malorum maximum, gignit. nam deſperans meliorem ſortem, jacet omnino, neque ſe conatur erigere: & quia illis omnibus abſtinet, quæ ſalutem poſſent adferre, nunquam ex miſeriâ eripitur. *Delrius.*

427 *Majus è magno malum*] Nondum attigit ἀκμὴν etiam aliquid ultra eſt. *Farnabius.* Ut Terentius, *Aliud ex alio malum.* De Homero ſumptum, κακὸν ἐκ κακοῦ αἰεί. aut de Apollonio, χειδόθεν ἢ κακῷ κακόν. *Fabritius.*

429. *Ut velit,*] Si modo velit. dic velle. *Farnabius.*

 430. *Sty-*

Andr. Stygis profundæ clauſtra, & obſcuri ſpecus
Laxantur: & ne deſit everſis metus,
Hoſtes ab imo conditi Dite exeunt.
Soliſne retro pervium eſt Danais iter?
Certe æqua mors eſt. turbat atque agitat Phrygas
Communis iſte terror. hic proprie meum
Exterret animum noctis horrendæ ſopor.
Sen. Quæ viſa portent, effer in medium; metus.
Andr. Partes ferè nox alma tranſierat duas,
Clarumque ſeptem verterant ſtellæ jugum:
Ignota tandem venit afflictæ quies,
Breviſque feſſis ſomnus obrepſit genis;
Si ſomnus ille eſt mentis attonitæ ſtupor,

Cum

GRONOVII.

430. *Stygii profundi clauſtra.*] Quanto ſuavius Etruſcus: *Stygis profunda:* & mox: *ab imo conditi dite exeunt,* non *tumulo?* Nempe *Styx & Dis* auctori nil niſi tumulus, quæ & Horatio *Plutonia domus.* Hæc igitur prima manus: illæ interpretum.

433. *Soliſne retro*] Vt hæc vulgo diſtinguuntur, intelligere neminem cauſatus Scaliger, perſonas mutat, & hunc verſum cum dimidiato ſequente attribuit ſeni, quod ſecutus eſt Scriverius. Sed non eſt hæc ſimplex interrogatio percontantis, quod ignorat, verum eſt impetus animi παθόντός τι, & ſaucii, variiſque permotionibus affecti & flagellati: quali nuſquam in tota hac ſcena loquitur ſenex. Malim itaque cum omnibus libris & Flor. Andromachæ iſta relinquere, ſed incluſa parentheſi, tanquam ſuſpirium indignationis: poſt quod continuat inſtitutum ſermonem.

VARIORVM.

432. *Hoſtes*] *Indignanter pro* Hoſtis, id eſt, Achillis umbra Polyxenam ſibi inferias dari petens, ut ſup. Act. 2. *Farn.*

434. *Certe*] Cum vero æqua ſit mors, non video quo minus pateat idem Troianis ab inferis iter. *Idem.*

435. *Terror.*] Ab Achillis umbris injectus de Polyxena. *Idem.*

436. *Noctis*] Ἐνύπνιος ὄψις, ſomnium, ſeu potius ὕπαρ. quod ex narratione & eventu patet. *Idem.*

437. *Quæ viſa*] Φάντασμα, ὅραμα vel χρηματισμός. eſt enim de futuris, ede tua viſa, quæ portent hos metus. *Idem.*

438. *Nox alma*] *Nox* veteribus Dea, teſtibus Orpheo, Heſiodo, Arato; hymnum illi canit Statius 2. Thebaid. ejuſque effigiem ponit Pauſan. in Eliac. laudat hymno peculiari Orpheus. ſiderum alumna Euripidi: *O Nox* (inquit) *nigra, aureorum aſtrorum alumna.* Delrius. *Duas,*] Græci in tres ſtationes ſeu vigilias noctem diſtribuebant: Romani in quatuor; arguit autem veritatem ſomnii à tempore. vid. ſup. verſ. 116. *Farnabius.*

439. *Septem*] Herc. Fur. verſ. 129. *Parrhaſis obliquos Helice cum verteret axes.* Idem.

440. *Ignota*] Miſeræ mihi inſolita. *Idem.*

442. *Si ſomnus ille*] Niſi ſtupor ille mentis attonitæ ſit dicendus potiùs quam ſomnus, per quem mihi apparuit hoc viſum. *Idem.* Non fruſtra hoc additum. nam, auctore Iamblicho, lib. de myſter. Ægyptior. exiſtimabant divini-

tus

Cum ſubitò noſtros Hector ante oculos ſtetit:
Non qualis ultro bella in Argivos ferens
Graias petebat facibus Idæis rates;
Nec cæde multâ qualis in Danaos furens
Vera ex Achille ſpolia ſimulato tulit.
Non ille vultus flammeum intendens jubar,
Sed feſſus ac dejectus, & fletu gravis,
Similiſque noſtro, ſquallida obtectus coma.
Juvat tamen vidiſſe. tum quaſſans caput,
Diſpelle ſomnos, inquit, & natum eripe,
O fida conjux. lateat. hæc una eſt ſalus.
Omitte fletus. Troia quod cecidit, gemis?
Utinam jaceret tota! feſtina. amove

Quo-

GRONOVII.

446. *Nec cade vaſta qualis*] Flor. *cade multa.* Poſſes velle, *inulta.* Sed & illud ſatis ſe tuetur. Florus 4, 6. *Hac quoque niſi multa fuiſſet, etiam juſta cades haberetur.*

453. *Depelle ſomnos,*] Flor. *Diſpelle.* An ut *diſpellere caliginem, tenebras*?

VARIORUM.

tus immiſſa viſa, ad aliquid futuri indicandum, vigilantibus; vel ſaltem medio quodam modo ſeſe habentibus, offerri; non vero ut vulgaria ſomnia, ſopore gravatis. Propterea volunt apud Homerum Odyſſ. 19. Penelopen Vlyſſi dicere ſuum illud viſum, non ſomnianti ſibi, ſed (ut aiunt) videnti ac palpanti accidiſſe; & Pindaricam Palladem Olymp. 13. Bellerophonti jam evigilanti & cernenti frenum aureum dare. quid ſibi voluerunt igitur, qui quo ſomnus profundior, hoc ſomnia certiora judicarunt; ut Triſmegiſtus in Pimandro, qui ſe dium illud inſomnium tum accepiſſe narrat, cum tali ſopore eſſet oppreſſus, quali qui ob ſatietatem vel defatigationem indormiſcunt, quorum ſomnus non levis, ſed graviſſimus eſſe ſolet; ut Homerus, qui 2. Iliad. Agamemnoni Somnum Deum, ſopitis plane ſenſibus, ſcribit apparuiſſe, ut Iamblichus eodem illo opere, qui ſententiæ etiam hujus rationem reddit. Niſi fallor, ut ſomniantium ſomnia ſæpe contraria, ſic Iamblichus & Homerus de ſomniis ſecum pugnantia commenti ſunt. *Delrius.*

445. *Graias*] Græcæ claſſi flammas inferens Troianas. *Farnabius.*

447. *Vera ex Achille*] Patroclo Achillis armis induto & ab Hectore exuto. *Antith. vera & ſimulato.* Farnab, Hæc ex Virgilio lib. 2. Æneid. *Hei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo Hectore, qui redit exuvias indutus Achillis, Vel Danaum Phrygios jaculatus puppibus ignes.* Delrius.

448. *Non ille*] Non ille vultus rubicundus ſeu auguſtus & Majeſtate plenus. *Vel* oculi ſplendore micantes, quos Ion Chius Herculi, Homerus Achilli tribuit. *Farnabius.*

450. *Noſtro,*] Vultui. *Id. Squallida obtectus coma.*] Virgilius, de Hectore; *Squallentem barbam & concretos ſanguine crines, Vulneraque illa gerens, quæ circum plurima muros Accepit patrios* —— Delrius.

451. *Iuvat tamen vidiſſe.*] Etiam ſic, deformem, ſquallidum. *Farnabius.*

455. *Vtinam*] Vtinam ejus ruinæ modo poſito tandem & periodo non ulterius cædes graſſetur. *Idem.*

 457. Tre-

Quocunque noſtræ parvulam ſtirpem domus.
Mihi gelidus horror ac tremor ſomnum excutit,
Oculoſque nunc huc pavida, nunc illuc ferens,
Oblita nati, miſera quæſivi Hectorem.
Fallax per ipſos umbra complexus abit.
O gnate, magni certa progenies patris,
Spes una Phrygibus; unica afflictæ domus,
Veteriſque ſoboles ſanguinis nimium incliti,
Nimiumque patri ſimilis; hos vultus meus
Habebat Hector. talis inceſſu fuit,
Habituque talis, ſic tulit fortes manus.
Sic celſus humeris, fronte ſic torva minax,
Cervice fuſam diſſipans lata comam.
O nate, ſerò Phrygibus, at matri citò,
Eritne tempus illud, ac felix dies,
Quo Troïci defenſor & vindex ſoli,
Recidiva ponas Pergama, & ſparſos fugâ

Cives

GRONOVII.

457. *Tremor ſomnum excutis,*] Sic Ovidius: *Species viri turbata ſoporem Excutit.* Flor. tamen, *expulit.*

468. *Diſſipans lata comam.*] Florentinus, *jacta.* Natura hoc affert, ut homines comati levi motu & jactatione cervicis crinem inæqualiter circumfuſum & aliqua in parte conglobatum diſcutiant & in ſuum locum redigant. Nat. quæſt. 1, 17. *Conjugum quidem manu crinis ille, quem effundere olim mos viris fuit, attrectabatur; ſed illum ſibi ſine ullo artifice formoſi quatiebant, non aliter quam jubam generoſa animalia.* Sic in Herc. Fur. leo *rutilat jubam cervice jactans* (ubi poſſis dubitare, an etiam fuerit: *& rutilat jubam cervice jacta.* nam libri alii *jactat*, alii *jactans*) & apud Petronium Theſſali quadrupes ſolet *altas quatere jubas* & Silio bellator equus *excuſſis cervicis aptare jubas* dicitur. Igitur hæc verba pronunciantur cum geſtu Aſtyanactis mota paullum cervice comam disjicientis. Quod in puero eſt alacritatis ſignum. Hippolyto: *Sic temere jacta colla perfundant coma.* Sic Δωριέες τε τριχάϊκες Grammaticis antiquis, οἱ συνεχῶς τὰς τρίχας δια τὸ δραστικὸν κινοῦντες.

469. *Phrygibus, at matri cito*] Particula *At* nulla viſitur in Voſſiano, meo & pleriſque aliis codicibus, ut videantur eam fulciendi verſus gratia immiſiſſe. Sed in optimo eſt: *O nate ſero Phrygibus, ô matri cito.*

472. *Recidiva ponas Pergama,*] Virgilii eſt lib. 4. *recidiva manu poſuiſſem Pergama victis.* lib. 10. *Dum Latium Teucri recidivaque Pergama quærunt.* Eſt autẽ *recidivum*, idem quod renatum & à caſu reſurgens. Fruſtratur in hac voce lectores Lexicographus, qui audet interpretari bis capta, bis everſa & concidentia. Quippe & *febres recidivas* accipit, in quas liberati denuo relabuntur: eaſque ſic dici non proprie nec ex ſignificatione vocabuli, ſed ex appellatione tantum, quaſi recidivorum febres, propter illos, qui in eas incidunt & poſt earundem depulſionem denuo recidunt. Quid eſt autem, *poſuiſſem victis Pergama recidiva?* Niſi mutilus ſermo, ſi ſic intelligendus, qui deſi-

Cives reducas? nomen & patriæ ſuum,

Phry-

GRONOVII.

deſideret *repoſuiſſem* vel *iterum poſuiſſem*. Hoc ſi ſignificaret id vocabulum, vel ominis cauſa eo abſtinuiſſet. Hoſtium eſt, *Bis capti Phryges:* invidiam diis facientium, *bis capte ſenex*. Immo *poſuiſſem*, inquit, renovata, renaſcentia, ut recte Servius teſtatur ad lib. 10. ſolummodo id *recidivum* dici, quod renaſcitur. Vult autem id tractum ab arboribus, quæ ſectæ repullulant. Idem Iſidorus, & videtur id etymon monſtrare Mela l. 3. c. 6. *ſubinde recidivis ſeminibus ſegetem novantibus*, & Iuvenalis, quum ſcribit: *recidivus pullulet arca nummus*. Facile enim admitto ſic corrigentem ex Mſ. Scioppium, quamvis & ipſe à cæſis arboribus ac revireſcentibus derivet. Item Tertullianus *de recidivo fruticare*. Sed hæc etſi bene dicuntur, tamen qui colligunt inde à ſilva cædua dictum, moduli ſecundæ ſyllabæ immemores fuere. Turnebus, quæ revertuntur & redeunt: ut *recidiva febris:* quod enim reſtituitur, recidere ac redire videri. Sed hoc etiam eſt explicandum. Nimirum τὸ *cadere* etſi perſæpe mori ac perire ſignificat, tamen eſt, ubi eam vim habet, quam naſci, provenire, oriri. Et quidem in hominibus animantibuſque, quum *matre cadere* & *tellure cadere* dicuntur: in rebus, quum *cadere* eſt exiſtere. Sic *ſorte cadere* dicitur, quod ſorte comparatur & exiſtit. Sic Cicero *augurum prædictis multa incredibiliter vera cecidiſſe:* id eſt, proveniſſe. Sic *optatius cadere, melius cadere, opportune, percommode, ex bona fortuna cadere, belle cecidiſſe*. Hinc *recidivum*, quod iterum cadit, ſeu provenit atque naſcitur. Neque aliter *recidivæ febres*, quæ poſtquam ceſſarunt, reſurgunt, & rurſus infeſtant: offenſiones ex morbo, ut Cicero loquitur. Plinius 28, 16. *Quartanis magi adalligari jubent, & ne recidant, non removeri*. Tertullianus adverſus Marcionem 4, 25. *exſuſcitatus ad ſpem æternæ vitæ per exempla recidivæ*. Rigaltius in Gloſſario: *Recidiva vita*, mortalis. Quaſi *recidivum* eſſet caducum. Immo reſtituta mortuis: intelligit enim exempla illorum quos defunctos Chriſtus à morte excitavit. Monere hoc poterant ejuſdem Tertulliani, *recidivatus animarum, recidivatus carnis, recidivatus Iudaici ſtatus*, & ſimilia, pro reſtitutione. Sed maxime placuit hæc vox ſcriptoribus Chriſtianis, commendata ipſo illo ſuaviſſimo piis noſtri ſacramenti dogmate & ſpe melioris poſt hanc vitæ. Dracontius in Hexaëmero: *Vita gravis hominum ſubducitur impete mortis, Quæ recidiva magis vivaci corde reſurgit*. Vbi Rivinus Barthium, qui, tanquam ſingulare & apud auctores non peſſimos aliter poſitum, expoſuerat, in priſtinum reſtitutam, & velut exciſa ſtirpe repullulantem, carpit. Quod voluit hanc minus uſitatam vim vocis ac ſingularem, merito notatur: neque enim uſquam aliud *recidiva*. At ille quaſi hoc confutaturus, ſed, inquit, hoc loco *Recidiva* à *recido*, non à *cado* derivatur, ut apud Paullinum *recidivus Abel*. Quaſi aliis locis & quidem apud Paullinum à *cado*, non à *recido*, derivaretur: quaſi hoc illi ſententiæ repugnaret: quaſi denique *vita recidiva* eſſet interfecta & quæ concidit. Nihil certius, quam, *Reſurgit recidiva*, eſſe, reſurgit redux, παλιμβιος, παλινορσος: perinde ut *recidivus Abel*, alter ac renatus Abel Chriſtus. Vide & Nic. Heinſium ad Claudiani Idyllia. Florentinus tamen, *Rediviva*, ſolenne vitium codicum in hac voce. Quod etiam poſſet aliquem commovere, ſi verum eſſet, quod ſcribit Scioppius, *redivivum ædificium* eſſe ex vetuſto renovatum. Sed hujus ſermonis idoneum auctorem requiro. *Rediviva* proprio vocabulo architectis lapides & materias deſtructo ædificio ita ſalvas exemptas, ut ad aliud ſtruendum utiles ſint. Vitruvius 7, 1. *Rudus ſi novum erit, ad tres partes una calcis miſceatur; ſi redivivum fuerit, quinque ad duum mixtiones habeant reſponſum*. Cicero l. 1. in Verrem: *Utrum exiſtimatis minus operis eſſe unam columnam efficere ab integro novam nullo lapide redivivo, an quatuor illas reponere*.

Phrygibuſque reddas? Sed mei fati memor,
Tam magna timeo vota. quod captis ſat eſt,
Vivamus. heu me, quis locus fidus meo
Erit timori? quave te ſede occulam?
Arx illa pollens opibus & muris deûm,
Gentes per omnes clara, & invidiæ capax,
Nunc pulvis altus. ſtrata ſunt flammâ omnia,
Supereſtque vaſta ex urbe ne tantum quidem

Quo

GRONOVII.

ponere. Et mox: *Rediviva ſibi habeto. quaſi quidquam redivivi ex opere illo tolleretur, ac non totum opus ex redivivis conſtitueretur.* Leg. 19. C. Theod. de operibus publicis: *non effoßis nobilium operum ſubſtructionibus, non redivivis de publico ſaxis, non marmorum fruſtis.* Sed aliud eſt *rediviva ſaxa*, aliud *redivivum ædificium.* Nam apud Catullum vehementer ſuſpicor olim ſcriptum fuiſſe: *vereris inepta Crura ponticuli adſulitantis, inrecidivus Ne ſupinus eat, cavaque in palude recumbat.*

474. *Sed mei fati immemor, Tam magna*] Lipſius ſine mentione ſcripti codicis, ut in re certa & clara dixerat, ſententiam poſtulare *memor.* Amicus ejus contra: Memor, inquit, illa timebat: ſed immemor vota fecerat nimis magna, nimis felicia: refer ergo ad præcedentia, & nota periodi ſejunge à ſubſequentibus: videbis non eſſe neceſſariam contextus mutationem. Certe immemor fati ſui Andromache vota illa fecerat. Nunc vero vanitatem eorum agnoſcere ſe fatetur, & redit ad voces convenientes tempori ſuo. Nota periodi quatuor hæc verba ſejungere à ſubſequentibus eſt orationem quandam enervem, elumbem, futilem efficere. Imprudentius Gruterus, ſive præcedentia reſpicias ſive ſubſequentia, firmam manere vulgatam ait. Recte poſuiſſet: *ſed fati mei immemor Tam magna facio vota.* At *timere* non eſt immemoris, ſed omnino *memoris*, ut agnovit Delrius. Habe igitur & à Florent. *ſed fati mei memor Tam magna timeo vota.* Neque enim poſſunt hæc divelli. Sed quum recordor & in memoriam revoco cum meum tum publicum noſtrum fatum, vereor ne improba & ideo irrita optem. Ut in omnem partem hic impingeretur, ecce & Scaliger, etſi admiſiſſet *fati memor*, Sum ſcil. & pone τελείαν στιγμήν, inquit. Tu vero cave facias & in iſtos ſingultus orationem facilem & æquabili tenore fluentem concidas.

475. *Quod captis ſat eſt, Vivamus.*] Quale Terentii: *Modo liceat vivere, eſt ſpes.* Statim Florent. *qui locus fidus,* non *quis.*

479. *Clara, & invidiæ capax.*] Flor. *& invidiæ gravis.* Amplius hoc. *Capax invidiæ*, cui poteſt invideri: *gravis invidiæ*, cui jam invidetur, quod jamdudum gravatur nec ferre poteſt invidia.

VARIORUM.

460. *Fallax*] *Et fruſtra comprenſa manus effugit imago.* Farnabius.

462. *Spes una*] Uſque ad invidiam & timorem hoſtium, ne ſuperſtes patris & patriæ excidium ulciſcaris. *Idem.*

464. *Hos vultus*] *Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.* Idem.

469. *Sero*] In ſubſidium & defenſionem patri. *Idem. Cito*] Mihi enim curæ & ſoliciti timoris cauſa es. ſup. 419. *Idem.*

478. *Deûm,*] Neptuni & Apollinis, qui conducti à Laomedonte ſeu Ilo potius, mœnibus cinxere Ilium. ſed & Æaco laboris pars demandata, ne πύργοι θεότευκτοι forent inexpugnabiles. *Idem.*

479. *Invidiæ*] Namque *ſumma petit livor. Idem.*

483. *Con-*

Quo lateat infans. quem locum fraudi legam?
Eſt tumulus ingens conjugis cari ſacer.
Verendus hoſti, mole quem immenſa parens
Opibuſque magnis ſtruxit, in luctus ſuos
Rex non avarus. optime credam patri.
Sudor per artus frigidus totos cadit.
Omen tremiſco miſera feralis loci.
Sen. Hæc cauſſa multos una ab interitu arcuit;
Credi periſſe. *Andr.* Vix ſpei quidquam eſt ſuper.
Grave pondus illum, magna nobilitas, premit.
Sen. Ne prodat aliquis, amove teſtes doli.
Andr. Si quæret hoſtis? *Sen.* Urbe in everſa periit.

Andr.

GRONOVII.

483. *Conjugi caro ſacer,*] Florent. Voſſ. meus, Nic. Heinſii codices: *conjugis cari ſacer.* quod ex alio ſuo probavit olim Dan. Heinſius. Vtrum ſic Tacitus lib. 15. ann. 53. *pugionem templo Salutis in Etruria, ſive, ut alii tradidere, Fortunæ Ferentino in oppido detraxerat, geſtabatque velut magni operis ſacrum.* An ſcripſit, *conjugis cari ſacrum.* ut ſupra, *& quondam ſacrum regni.*

488. *Omen tremiſco*] Sic Nero in ultimo metu, hortante Phaonte, ut interea in ſpecum congeſta arena concederet, negavit *ſe vivum ſub terram iturum.* Suetonius cap. 48.

490. *Vix ſpei quidquam*] Quicquid faſtidiat Gruterus, recte cenſeo perſonas ordinaviſſe Raphelingium: qui hæc verba cum proximo verſu dat Andromachæ, quum vulgo ſint Senis, tertium autem omnem Seni, cujus partem vulgo habet Andromache. Non diſplicet Grutero, ſed nec placet tantopere, ut dignetur ſequi. At nos ſequimur neceſſario. Nam & Florentinus totum, *Ne prodat aliquis, amove*, Seni tribuit; in prioribus Andromachæ relinquit, *Vix ſpei quidquam eſt ſuper*, Seni aſſignat, *Grave pondus.* Sed hæc ſeparari nequeunt & omnino pariter præferunt diverſum prioribus animum: iſta enim, *Hæc cauſa*, ſunt fidentis celari poſſe, hæc deſperantis. Iam ex omnibus circa apparet, Andromachen eſſe, quæ repertum conſilium præ pavore contatur exſequi; Senem vero, qui trepidantem confirmat & excitat. Itaque hoc hemiſtichion dandum Andromachæ cum ſequenti verſu: tertius totus Seni: *Ne prodat aliquis, amove teſtes doli.* cui etiam attribuit illum Florentinus.

491. *Grave pondus illum,*] Cicero 2. fam. 16. *Accedit etiam moleſta hæc pompa lictorum meorum, nomenque imperii, quo appellor. Eo ſi onere carerem, quamvis parvis Italiæ latebris contentus eſſem.* Seneca de benef. 2, 27. *Paupertatem ſub onere nobilitatis laborantem.* Quintilianus decl. 259. *Facilius eſt egeſtatem ferre in hac natis. Me onerat majorum meorum dignitas, onerat prioris conſuetudo vitæ, onerat etiam fama.*

VARIORUM.

482. *Fraudi*] Dolo ſed non malo. latebris ad filium occulendum. Infra verſ. 499. *Farnabius.*

483. *Sacer,*] Religioſus. Feſtus ex Gallo Ælio: *Sacrum ædificium conſecratum Deo: ſanctum murum, qui ſit circa oppidum: religioſum ſepulcrum, ubi mortuus ſepultus aut humatus ſit.* tamen ſæpe confunduntur hæc, & ſepulcrum ſacrum, ſanctum, religioſum dicitur. Vide Feſtum in *religioſus.* Delrius.

484. *Verendus*] Cui & hoſtis abſtinet. *Farnabius. Mole*] Quem Priamus in mœrorem, luctuſque, ut evenit, ſuos,

Andr. Quid proderit latuiſſe redituro in manus?
Sen. Victor feroces impetus primos habet.
Andr. Quid? quod latere ſine metu magno nequit?
Sen. Miſer occupet præſidia, ſecurus legat.
Andr. Quis te locus, quæ regio ſeducta, invia
Tutò reponet? quis feret trepidis opem?
Quis proteget? qui ſemper, etiam nunc tuos,
Hector, tuere; conjugis furtum piæ
Serva, & fideli cinere victurum excipe.
Succede tumulo, nate. quid retro fugis,
Turpeſque latebras ſpernis? agnoſco indolem.
Pudet timere. ſpiritus magnos fuga,
Animoſque veteres. ſume quos caſus dedit.
En intuere, turba quæ ſimus ſuper,
Tumulus, puer, captiva. cedendum eſt malis.
Sanctas parentis conditi ſedes, age,
Aude ſubire. fata ſi miſeros juvant,
Habes ſalutem. fata ſi vitam negant,
Habes ſepulchrum. *Sen.* Clauſtra commiſſum tegunt.
Quem ne tuus producat in medium timor,
Procul hinc recede, teque diverſam amove.
Andr. Levius ſolet timere, qui propius timet.
Sed, ſi placet, referamus hinc alio pedem.

Sen.

GRONOVII.

511. *Habes ſalutem*] Hieronymus de Malcho. *Illud nobiſcum reputantes, ſi juvat Dominus miſeros, habemus ſalutem; ſi deſpicit peccatores, habemus ſepulchrum.* Ad Principiam de Marcella, Roma à Gothis capta: *Cumque & illam & te ad B. Apoſtoli Pauli Baſilicam barbari deduxiſſent, ut vel ſalutem vobis oſtenderent vel ſepulchrum.*

VARIORUM.

ſuos, nequaquam avarus ſplendidum ſtruxerat. *Farnabius.*

488. *Omen*] Vereor ne infauſto ſepulchri omine mortem illi prædixerim. *Idem.*

493. *Perit.*] Dic, periiſſe. *Idem.*

494. *Quid*] Quid proderit ad tempus latuiſſe, ſi poſtmodum in manus hoſtium ſit venturus. *Idem.*

497. *Occupet*] Obvia quæque & quæ occurrerint præſidia capeſſat, arripiat. *Idem. Legat.*] Eligat. *Idem.*

504. *Indolem.*] Fortitudinem velut à patre hereditariam, quæ formidare & formidabilia effugere neſcit. *Idem.*

506. *Veteres.*] Prioris fortunæ. *Id.*

507. *Quæ ſimus ſuper,*] Quæ ſuperſumus. *Idem.*

508. *Tumulus,*] Paternus. *Idem. Puer,*] Tu. *Idem. Captiva.*] Ego. *Idem.*

520. *Sain-*

Sen. Cohibe parumper ora, queſtuſque opprime.
Greſſus nefandos dux Cephallenûm admovet.
Andr. Dehiſce tellus, tuque conjux ultimo
Specu revulſam ſcinde tellurem, & Stygis
Sinu profundo conde depoſitum meum.
Adeſt Ulyſſes; & quidem dubio gradu
Vultuque nectit pectore aſtus callidos.
Ulyſſ. Duræ miniſter ſortis, hoc primum peto,
Ut ore quamvis verba dicantur meo,
Non eſſe credas noſtra. Grajorum omnium
Procerumque vox eſt, petere quos ſeras domos
Hectorea ſoboles prohibet. hanc fata expetunt,
Sollicita Danaos pacis incertæ fides
Semper tenebit, ſemper à tergo timor
Reſpicere coget; arma nec poni ſinet,
Dum Phrygibus animos natus everſis dabit,
Andromacha. *Andr.* Veſter augur hoc Calchas canit?
Ulyſſ. Et ſi taceret augur hæc Calchas, tamen
Dicebat Hector; cujus & ſtirpem horreo.
Generoſa in ortus ſemina exurgunt ſuos.
Sic ille magni parvus armenti comes,
Primiſque nondum cornibus findens cutem,

Cer-

GRONOVII.

520. *Scinde tellurem Stygis*] Mirum quæ illa *tellus Stygis*. Scribe cum Flor. *ſcinde tellurem, & Stygis Sinu profundo conde depoſitum meum.*

VARIORUM.

518. *Dux*] Vlyſſes. *Idem.* *Cephallenûm*] Pop. Cephallenes inſulæ Ionii maris, qui Vlyſſem ſecuti ſunt ad Troiam. Αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς ἦγε Κεφαλλῆνας μεγαθύμους. *Farnabius.*

519. *Dehiſce*] Diſcede, & pande ſinus tuos, ut puero latebras præbeas. *Delrius.*

522. *Dubio*] Cunctabundo, ancipiti κυνηγετοῦντι καὶ μετρουμένῳ ἴχνη προκεχαρακτα. *Farnabius.*

524. *Miniſter*] Talthybius in Troad. Euripid. μή μοι στυγήσῃς, οὐχ ἑκὼν γὰρ Δαναοῖς τε κοινὰ Πελοπιδῶν τ' ἀγγέλματα. Solenne vero eſt mali nuncii miniſtris mandatum præfatione molliendo, culpam à ſe avertere in alios rejectam. *Idem.*

527. *Seras*] Sero reviſendas. *Idem.*

530. *A tergo*] Ne ſequatur ultor. *Idem.*

532. *Natus*] Tuus ô Andromacha. *Idem.*

535. *Dicebat*] Rebus clare geſtis præeundo. forte verbis. *Idem.*

536. *In ortus*] Vt parentes ſuos referant. *Idem.*

538. *Findens*] Vitulus *nondum rupta fronte, qui vexat naſcenti robora cornu.* Idem.

551. *Libera*

Cervice ſubitò celſus, & fronte arduus,
Gregem paternum ducit, ac pecori imperat.
Quæ tenera cæſo virga de trunco ſtetit,
Par ipſa matri tempore exiguo ſubit,
Umbraſque terris reddit, & cœlo nemus.
Sic male relictus igne de magno cinis
Vires reſumit. eſt quidem injuſtus dolor
Rerum æſtimator: ſi tamen tecum exigas,
Veniam dabis, quod bella poſt hyemes decem
Totidemque meſſes jam ſenex miles timet,
Aliaſque clades rurſus, ac numquam bene
Trojam jacentem. magna res Danaos movet,
Futurus Hector. libera Grajos metu.
Hæc una naves cauſa deductas tenet;
Heic claſſis hæret. neve crudelem putes,
Quod ſorte juſſus Hectoris natum petam;
Petiſſem Oreſten. patere quod victor tulit.
Andr. Utinam quidem eſſes, nate, materna in manu;
Noſſemque quis te caſus ereptum mihi
Teneret, aut quæ regio. non hoſtilibus

Con-

GRONOVII.

551. *Libera nos hoc metu.*] Cum Lipſiano Etruſcus: *libera Grajos metu.* Sic Medea: *Tecum aufer herbas, libera cives metu.* Iuſtinus lib. 31. *eum per æmulos ejus interficeret, metuque inviſi nominis tandem populum Romanum liberaret.*

VARIORUM.

540. *Paternum*] Quem taurus pater duxerat. *Farnabius.*

542. *Matri*] Arbori, è qua hic ſurculus ſeu planta fuit avulſa aut exciſa. *Id.*

544. *Male*] Incaute, *ut ſolet à ventis alimenta reſumere, quæque Parva ſubinducta latuit ſcintilla favilla Creſcere & in veteres agitata reſurgere vires.* Idem.

545. *Eſt quidem*] Dolor eſt injuſtus æſtimator rerum. *Idem.*

546. *Exigas,*] Si recte putes omnia.

547. *Bella*] Nova, alia. *Farnabius.*

549. *Nunquam*] Non funditus & radicitus everſam, ſuperſtite Aſtyanacte in novi belli ſemina, ut quondam Priamo. *Idem.*

551. *Futurus*] Filius tuus futurus alius Hector. *Idem.*

552. *Deductas*] E litore, & ad navigandum paratas. *Farnabius.* *Tenet*] Moratur. *Idem.*

554. *Quod ſorte*] Sorte huic miniſterio delegatus. ſuprà verſ. 522. vel dicta per carmina ſorte, id eſt, oraculo, à Calchante effato ſup. verſ. 366. Oed. 291. *Idem.* *Hectoris*] Hoſtis mihi. *Idem.*

555. *Oreſtem.*] Etiam Agamemnonis imperatoris noſtri filium. *Idem.* *Quod victor*] Quod Agamemnon in filia Iphigenia ſuprà verſ. 161. *Idem.*

558. *Non hoſtilibus*] Nullum me genus cruciatus cogeret, ut filium proderem. *Idem.*

561. *Flam-*

Confoſſa telis pectus, aut vinclis manus
Secantibus præſtricta, non acri latus
Utrumque flammâ cincta, maternam fidem
Umquam exuiſſem. nate, quis te nunc locus,
Fortuna quæ poſſedit? errore avio
Vagus arva luſtras? vaſtus an patriæ vapor
Corripuit artus? ſævus an victor tuo
Luſit cruore? numquid immanis feræ
Morſu peremptus paſcis Idæas aves?
Ulyſſ. Simulata remove verba. non facile eſt tibi
Decipere Ulyſſem. vicimus matrum dolos,
Etiam dearum. caſſa conſilia amove.
Ubi natus eſt? *Andr.* Ubi Hector? ubi cuncti Phryges?
Ubi Priamus? unum quæris. ego quæro omnia.
Ulyſſ. Coacta dices, ſponte quod fari abnuis.
Andr. Tuta eſt, perire quæ poteſt, debet, cupit.
Ulyſſ. Magnifica verba mors prope admota excutit.
Andr. Si vis, Ulyſſe, cogere Andromacham metu,
Vitam minare. nam mori votum eſt mihi.
Ulyſſ. Verberibus, igni, morte, cruciatu, eloqui
Quodcunque celas, adiget invitam dolor,
Et pectore imo condita arcana eruet.

Ne-

VARIORUM.

561. *Flammâ cincta,*] Veteres flammam & ignem ad exprimendum, quod volebant, quæſtionibus adhibuiſſe, ex Martyrum hiſtoriis patet à Prudentio & aliis compoſitis: & Lucretio; *Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tæda.* Delrius.

564. *Vapor*] Incendio mixtus fumus. *Farnabius.*

566. *Luſit cruore?*] Per ludibrium te tantulum interfecit. *Idem.*

567. *Idæas*] Troianas vel in monte Ida. *Idem.*

569. *Ulyſſem.*] Emphaſis qui aſtutus πολύμητις, ποικιλόμητις *Idem.* *Matrum*] Clytæmneſtræ, cum peterem Iphigeniam, ſuprà verſ. 161. & Thetidos cum Achillem explorarem. ſuprà verſ. 211. *Idem.*

570. *Dearum.*] Pro Deæ, id eſt, Thetidos, quamvis enim & Palladis ſimulacrum ſuſtulerit, nihil tamen hoc ad matrum dolos. *Idem.*

571. *Ubi Hector?*] Quaſi vero difficile ſit puerum perire, cum Hector, Phryges omnes, Priamus perierint. *Id.*

574. *Tuta eſt,*] Quæ poteſt, debet cupitque mori, ſecura eſt. *Idem.*

578. *Morte, cruciatu,*] Minimè verò in eorum ſententiam eo, qui malunt, *mortis cruciatu.* quod nec libri, quos vidi, præferunt; nec patitur verſus. Et ſanè haud credam Ulyſſem tam arti-

Neceſſitas plus poſſe, quam pietas, ſolet.
Andr. Propone flammas, vulnera & diras mali
Doloris artes, & famem, & ſævam ſitim,
Variaſque peſtes undique, & ferrum inditum
Viſceribus uſtis, carceris cœci luem,
Et quidquid audet victor iratus, tumens:
Animoſa nullos mater admittit metus.
Vlyſ. Stulta eſt fides, celare quod prodas ſtatim.
Hic ipſe, quo nunc contumax perſtas, amor
Conſulere parvis liberis Danaos monet.
Poſt arma tam longinqua, poſt annos decem,
Minus timerem quos facit Calchas metus,
Si mihi timerem. bella Telemacho paras.
Andr. Invita Ulyſſi gaudium ac Danais dabo.
Dandum eſt. fatere, quos premis luctus, dolor.
Gaudete Atridæ; tuque lætifica, ut ſoles,
Refer Pelaſgis. Hectoris proles obiit.

Vlyſ.

GRONOVII.

582. *Stulta eſt fides,*] Omnes illæ membranæ, quarum fide huc tranſtulit hunc verſum Delrius, quaſque ſequitur Gruterus, ſunt vitioſæ. Plane ſenſus Vlyſſis abſoluti ſunt præcedenti verſu: hic alius eſt, cui nihil cum prioribus commune. Cæterum ut adducit Raphelingius, ita prorſus optimus liber & noſter, & ita reſtituendum, omiſſo labore conjectandi.

587. *Iratus, tumens.* VL. *Animoſa nullos*] Hic poſt magna illa verba Andromaches, quibus contemnit minas tormentorum, interfatur muliebris inconſtantiæ gnarus Vlyſſes: VL. *Stulta eſt fides, celare quod prodas ſtatim.* Quaſi dicat: mox adhibitis tormentis excident tibi illi ſpiritus, & tamen fateberis: ſtulte igitur nunc celas, quem ſtatim proditura es. At illa abſolvens priorem ſenſum, quem Vlyſſes interruperat: AN. *Animoſa nullos mater admittit metus.* Sic enim præfixo rubrica Andromaches nomine & vetuſtiſſimus & meus liber, ne quis credat Grutero, τὸ *admittit* nuper natum eſſe. Nec profecto Vlyſſi convenit tali laudatione proſequi contumaciam mulieris & ultro excitare, quam omnia facit, ut frangat. Quod ſequitur, *Hic, ipſe*, dant Vlyſſi libri iidem, cujus etiam vulgo eſt, & eſt ſine controverſia.

594. *Invita Vlyſſi gaudium ac*] Fl. *Invita, Vlyxe, gaudium Danais dabo.*

VARIORVM.

articulate penſitaſſe quid minaretur, ut mortem diſtingueret à cruciatu mortis. *Raphelingius.*

582. *Fides*] Silentium. *Farnabius.*

589. *Hic ipſe,*] Amoris iſte affectus, quo tam pertinaciter filio tuo proſpicis, & nos monet noſtris æque conſulere. *Farnabius.*

591. *Longinqua,*] Procul à patria. *Id.*

592. *Facit*] Vaticinatur. *Idem.*

593. *Telemacho*] Filio meo. ſi ſuperſit Aſtyanax in ultionem. *Idem.*

595. *Fatere,*] Fatere, ô dolor, luctus quos premis. *Farnabius.*

608. *Fin-*

Vlyſſ. Et eſſe verum hoc qua probas Danais fide?
Andr. Ita quod minari maximum victor poteſt,
Contingat, & me fata maturo exitu
Facilique ſolvant, ac meo condant ſolo,
Et patria tellus Hectorem leviter premat;
Ut luce caret, ut inter extinctos jacet,
Datuſque tumulo debita exanimis tulit.
Vlyſſ. Expleta fata ſtirpe ſublata Hectoris,
Solidamque pacem lætus ad Danaos feram.
Quid agis, Ulyſſe? Danaidæ credent tibi?
Tu cui? parenti. fingit an quiſquam hoc parens,
Nec abominandæ mortis auſpicium pavet?
Auſpicia metuunt, qui nihil majus timent.
Fidem alligavit jurejurando ſuam.
Si pejerat, timere quid gravius poteſt?
Nunc advoca aſtus, anime; nunc fraudes, dolos,

GRONOVII.

608. *Fingit an quidquam parens,*] Stupidum Vlyſſem & obliviosum, ſi dubitabat, an parentes fingerent. Hiccine eſt, qui vicit matrum dolos, etiam dearum? Abſit ut eum talem repræſentarit Seneca. Scribe cum optimo: *fingit an quiſquam hoc parens?* An quiſquam parens, ſive pater ſive mater, tam irreligioſus & ominum contemptor, ut celandi filii cauſa ſimulet eum mortuum? nec metuat, hanc ſimulationem poſſe eſſe omen futuri exitii, poſſe in rem verti. Paſſim veſtigia ſuperſtitionis hujus veterum.

610. *Auſpicia metuunt;*] Neque per interrogationem neque per ironiam hoc exaudiendũ, ut volunt. Vere enim auſpicia & religiones metuunt, quibus alius nullus præſentior metus incumbit. Secus εἷς οἰωνὸς ἄριστος non ſolum ἀμύνασθαι περὶ πάτρης aut περὶ Πύῤῥυ, ſed quocumque modo ſibi & ſuis rebus conſulere. Et ut Fabius dicebat, ſalvis auſpiciis geri, quæ pro republica gererentur, ſic privati pro bene ominatis habent in periculo, quæcunque dant ſpem ſalutis. Silius lib. 4. Punic. inſerit de infanticidio Pœnorum: cui fingit ſorte deſtinatum Hannibalis filium, & cupiſſe illos quidem religioni parere: *Sed,* inquit, *propior metus armati ductoris ab ira, &c.* Hoc & Lucanus oſtendit lib. 3. ubi lucus ad Maſſiliam ſucciditur: *Paruit imperiis omnis turba,* inquit, *non ſublato ſecura pavore, ſed expenſa ſuperorum & Cæſaris ira.*

VARIORVM.

599. *Ita quod minari*] Et ipſum ſophiſtam Vlyſſem pene capit ambigui ſacramenti fallacia, dum jurat matrē filium (in tumulo abditum) luce carere & inter extinctos jacere. *Farnab.*

601. *Meo condant*] Patrio ſolo, nec abducar captiva. *Idem.*

602. *Leviter*] Vide ultimum verſ. Hippolyti. *Idem.*

604. *Debita*] Exequias, juſta debita mortuis. *Idem.*

609. *Auſpicium*] Omen mortis immaturæ duræque & malorum quibus ſe jurejurando devovet. *Idem.*

Et totum Ulyſſem. veritas nunquam perit.
Scrutare matrem. mœret, illacrimat, gemit,
Et huc & illuc anxios greſſus refert,
Miſſaſque voces aure ſollicita excipit.
Magis hæc timet, quam mœret. ingenio eſt opus.
Alios parentes alloqui in luctu decet:
Tibi gratulandum eſt, miſera, quod nato cares,
Quem mors manebat ſæva, præcipitem datum
E turre, lapſis ſola quæ muris manet.
Andr. Me liquit animus. membra quatiuntur, labant,
Torpetque vinctus frigido ſanguis gelu.
Vlyſſ. En tremuit. hac, hac parte quærenda eſt mihi.
Matrem timor detexit, iterabo metum.
Ite, ite, celeres. fraude materna abditum
Hoſtem Pelaſgi nominis, peſtem ultimam,
Ubicunque latitat, erutam in medium date.
Bene eſt. tenetur. perge, feſtina, attrahe.
Quid reſpicis, trepidaſque? jam certe perit.
Andr. Utinam timerem! ſolitus ex longo eſt metus.
Dediſcit animus ſerò, quod didicit diu.
Vlyſſ. Luſtrale quoniam debitum muris puer

Sa-

GRONOVII.

614. *Et totum Vlyſſem.*] Florent. *nunc fraudes, dolos, Nunc totum Vlyſſem.* Deinde: *veritas nunquam perit.* Efficacius quam *latet.* Nunquam exſtinguitur ſive potentia ſive diſſimulatione: ſemper emergit, exſeritque ſe, utcumque preſſa, aliquibus indiciis.

625. *En tremuit.*] Flor. & Heinſiani, ut Mog. & quidam apud Comel. *Intremuit.* Virgilius: *intremere omnem Murmure Trinacriam.*

VARIORVM.

614. *Totum*] Omnes Vlyſſis artes, technas, aſtus. *Farnabius.*

615. *Scrutare*] *Hæc ſecum, mulieris geſtum advertens.* Idem.

619. *Alios*] *His Andromacham ſubdole affatur.* Idem. *Alloqui*] Conſolari. *alloquio curæ parte levare decet.* παραμυθεῖσθαι. *Idem.*

625. *Hac,*] Per timorem. *Farnab.*

627. *Ite,*] *Comites ſeu famulos alloquitur.* Idem.

630. *Bene eſt.*] Fingit puerum inventum ab aliquo è ſuis abduci à tergo Andromachæ, quod illa timens reſpicit trepide, unde illam filium occuliſſe conjicit. *Idem.*

632. *Vtinam*] Excuſat metum à metu diuturno profectum, non à juſta cauſa, inquiens, utinam mihi viveret filius eſſetque veri timoris cauſa! *Idem.*

634. *Luſtrale*] Vt mulierem penitus excutiat, metum illi adauget, fingitque jubere Calchantem undas Hectoris cineribus placare, ſi minus inveniatur puer. *Idem.* *Debitum*] De turre dejiciendum. *Idem.*

643. *Con-*

Sacrum anteceſſit; nec poteſt vatem ſequi
Meliore fato raptus: hoc Calchas ait
Modo piari poſſe redituras rates,
Si placet undas Hectoris ſparſi cinis,
Ac tumulus imo totus æquetur ſolo.
Nunc ille quoniam debitam effugit necem,
Erit admovenda ſedibus ſacris manus.
Andr. Quid agimus? animum diſtrahit geminus timor:
Hinc gnatus, illinc conjugis cari cinis.
Pars utra vincet? teſtor immites deos,
Deoſque veros, conjugis manes mei,
Non aliud, Hector, in meo nato mihi
Placere, quam te. vivat, ut poſſit tuos
Referre vultus. prorutus tumulo cinis
Mergetur? oſſa fluctibus ſpargi ſinam
Disjecta vaſtis? potius hic mortem oppetat.
Poteris nefandæ deditum mater neci
Videre? poteris celſa per faſtigia
Miſſum rotari? potero. perpetiar. feram,
Dum non meus poſt fata victoris manu
Jactetur Hector. hic ſuam pœnam poteſt
Sentire; at illum fata jam in tuto locant.
Quid fluctuaris? ſtatue, quem pœnæ extrahas.
Ingrata, dubitas? Hector eſt illic tuus.

Er-

GRONOVII.

543. *Conjugis cari cinis.*] Flor. *ſacri.* Non male. Plinius de terra: *noviſſime complexa gremio jam à reliquâ natura abdicatos, tum maxime ut mater operiens, nullo magis ſacra merito, quam quod nos quoque ſacros facit.* Apud Silium Marus ad Reguli filium: *ſacer ille & numine nullo Inferior, tuus ille parens.* Sed præcedit, *ſedibus ſacris.* Et infra, *Maneſque cari.*

VARIORVM.

636. *Meliore*] Mitiore, quam ut de turre præcipitaretur. *Farnabius.*

641. *Sedibus*] Sepulchro Hectoris. Sepulchra autem violare nefas, omniumque nationum ritibus & legibus cautum. *Idem.*

642. *Quid agimus?*] *Hæc ſecum.* Id.

645. *Manes mei,*] Præcipuo honore veteres colebant deos domeſticos & ſuorum lares. *Idem.*

647. *Quam te.*] Quam quod te referat. *Idem.*

648. *Prorutus*] Fluctuat metu dubia mulier, nec cogitat erui non poſſe cineres ſalvo filio in tumulo abſcondito. *Idem.*

650. *Hic*] Aſtyanax. *Idem.*

656. *Illum*] Hectorem. *Idem.*

659. *Hic*

Erras. utrimque eſt Hector. hic ſenſus potens,
Forſan futurus ultor extincti patris.
Utrique parci non poteſt. quidnam facis?
Serva è duobus, anime, quem Danai timent.
Ulyſſ. Reſponſa peragam. funditus buſta eruam.
Andr. Quæ vendidiſtis? *Ulyß.* Pergam, & è ſummo aggere
Traham ſepulchra. *Andr.* Cælitum appello fidem,
Fidemque Achillis. Pyrrhe, genitoris tui
Munus tuere. *Ulyß.* Tumulus hic campo ſtatim
Toto jacebit. *Andr.* Fuerat hoc prorſus nefas
Danais inauſum. templa violaſtis, deos
Etiam faventes. buſta tranſierat furor.
Reſiſtam. inermes offeram armatis manus.
Dabit ira vires. qualis Argolicas ferox
Turmas Amazon ſtravit; aut qualis deo
Percuſſa Mænas, entheo ſilvas gradu
Armata thyrſo terret, atque expers ſui
Vulnus dedit, nec ſenſit; in medios ruam,
Tumuloque cineris ſocia defenſo cadam.
Ulyſſ. Ceſſatis? & vos flebilis clamor movet,
Furorque caſſus fœminæ? juſſa ocius
Peragite. *Andr.* Me, me, ſternite heic ferro prius.

Re-

GRONOVII.

659. *Hic ſenſu potens,*] Flor. Heinſ. Voſſ. Egu. Delrii *ſenſus.* Compos animi & mentis. Nam de inferis dubitabant: *Si quis manibus ſenſus.*

VARIORUM.

659. *Senſu potens,*] Vivus. *Farnabius.*

663. *Buſta*] Tumulum in quo cadaver uſtum & cinefactum. proprie enim cadaveris crematio *Buſtum* dicitur ab antiquo Buro à πυρός, locus *Uſtrina.* operis extructio *Sepulchrum.* Inſcriptio *Monumentum.* ſtrues lignorum, *Rogus.* Ignis inflammatus, *Pyra.* apparatus mortuorum, *Funus.* Idem.

664. *Quæ vendidiſtis*] Corpus Hectoris, mortui Achillis locum ſepulchro exſtruendo Græci vendiderunt. *Idem.*

668. *Fuerat*] Hactenus à ſepulchris violandis abſtinuiſtis, cætera utut furioſi. *Idem.*

672. *Qualis*] *Quales Threiciæ cum flumina Thermodontis Pulſant & pictis bellantur Amazones armis, Seu circum Hippolyten, ſeu cum ſe Martia curru Penthesilea refert.* Idem.

673. *Deo*] Furore Bacchico percita. *Idem.*

674. *Mænas,*] Agave. Theb. v. 17. & Oedip. verſ. 616. *Idem.* *Entheo*] Afflatu numinis acta. Oed. verſ. 628. *Id.*

675. *Expers*] Mente abalienata, animi impos. *Idem.*

681. *Re-*

Repellor? heu me! rumpe fatorum moras.
Molire terras, Hector, ut Ulyſſem domes.
Vel umbra ſatis eſt. arma concuſſit manu.
Jaculatur ignes. cernitis Danai Hectorem?
An ſola video? *Ulyſſ.* Funditus cuncta erue.
Andr. Quid agis? ruina mater & gnatum & virum
Proſternis una. forſitan Danaos prece
Placare poteris. conditum elidet ſtatim
Immane buſti pondus. intereat miſer,
Ubicunque potius, ne pater gnatum obruat,
Prematque patrem gnatus. ad genua accido
Supplex, Ulyſſe, quamque nullius pedes
Novêre dextram, pedibus admoveo tuis.
Miſerere matris, & preces placidus pias
Patienſque recipe; quoque te cellum altius
Superi levarunt, mitius lapſos preme.
Miſero datur quodcunque, fortunæ datur.

GRONOVII.

681. *Repelle avernum*] Olim monuimus legendum; *Repellor? heu me! rumpe fatorum.* Id confirmavit optimus cum alio præterea ejuſdem bibliothecæ, & duo Foxienſes Tholoſates: quamvis alter horum: *Repellet heu me.* Vide lib. 2. Obſerv. 19.

683. *Vel umbra ſatis eſt.*] Grotius: *Vel umbra ſatis es.* Ex Hercule Furente Euripidis ſumpſit: Ἄρηξον, ἐλθὲ, καὶ σκιὰ φάνηθί μοι· Ἅλις γὰρ ἐλθὼν κἂν ὄναρ γένοιο σύ.

VARIORUM.

682. *Molire*] Ἄρηξον, ἐλθὲ, καὶ σκιὰ φάνηθί μοι. Eurip. *Farnabius.*

683. *Arma*] Vel in eorum terrorem fingit, *vel* per phantaſiam videtur cernere Hectorem. *Idem.*

684. *Iaculatur*] Ut quondam, naves Græcorum flammis petens. *Idem.*

688. *Conditum*] Filium abſconditum. *Idem.*

689. *Intereat*] Vel de turre præcipitatus aut ubicunque, modo ne in patris ſepulchro. *Idem.*

691. *Ad genua*] Verecundiæ veteres frontem aſſignabant, impudentiæ os, ſagacitati vel irriſioni naſum, judicio autem, faſtui ſupercilium, virtuti & fidei dextram, miſericordiæ genua, quæ illius cui ſe ſupplices ingererent, contingebant, ut & caput, ſeu mentum, & dextram, velut τὸ ἡγεμονικὸν, τὸ πρακτικὸν, καὶ τὸ κινητικὸν, Symbola conſenſus actionis & progreſſus ad præſtanda, quæ petuntur. *Idem.*

697. *Miſero datur*] Ita Mſſ. & typis editi omnes; diſtinguendum autem poſt *quodcunque*, non poſt *datur*, hoc ſenſu: quicquid miſero datur, id Fortunæ datur; ut ſi quando ipſe miſer fias, illa tibi beneficium acceptum referre jure teneatur. *Commel. Fortunæ*] Par relaturæ illi qui ſuccurrit miſeris, lubricæ fortunæ memor. Lipſ. autem legit *Miſeræ datur quodcunque fortunæ, datur*, q. d. animo vere liberali datur, non aucupante & retributionem ſperante. *Idem.*

Sic te reviſat conjugis ſanctæ torus,
Annoſque, dum te recipit, extendat ſuos
Laërta! ſic te juvenis excipiat tuus,
Et vota vincens veſtra felici indole,
Ætate avum tranſcendat, ingenio patrem!
Miſerere matris. unicum afflictæ mihi
Solamen hoc eſt. *Ulyſſ.* Exhibe gnatum, & roga.
Andr. Huc è latebris procede tuis,
Flebile matris furtum miſeræ.
Hic puer, hic eſt error, Ulyſſe,
Mille carinis. ſubmitte manus,
Dominique pedes ſupplice dextra
Stratus adora: nec turpe puta,
Quidquid miſeros Fortuna jubet.
Pone ex animo reges atavos,
Magnique ſenis jura per omnes
Inclita terras. excidat Hector.
Gere captivum; poſitoque genu,
Si tua nondum funera ſentis,
Matris fletus imitare tuæ.
Vidit pueri regis lachrimas
Et Troia prior, parvuſque minas
Trucis Alcidæ flexit Priamus.
Ille, ille ferox, cujus vaſtis

Vi-

GRONOVII.

707. *Hic puer, hic eſt terror,*] Flor. *Hic eſt, hic eſt, terror.*

VARIORUM.

698. *Sic te reviſat*] Sic tu reviſas thorum. *Hypallage.* Farnabius. *Conjugis*] Penelopes caſtæ & reditum tuum expectantis. *Idem.*

700. *Laërta!*] Pater tuus. *Idem.* *Iuvenis*] Telemachus filius. *Idem.*

702. *Avum*] Laërtem. *Idem.*

704. *Exhibe*] Iuridicum & ſollemne vocabulum, vide D. de liberis exhibendis. *Delrius.*

707. *Terror,*] Iam enim à Græcis metuebatur. Auſonius: *Flos Aſiæ, tantaque unus de gente ſuperſtes Parvulus; Argivis ſed jam de patre timendus, Hic jaceo Aſtyanax, Scæis dejectus ab altis.* Delrius.

713. *Magnique*] Priami. *Farnabius.*

714. *Hector.*] Memoria, vel indoles & virtus Hectoris. *Idem.*

715. *Gere*] Geſtu te præbe, gere te more captivi. *Idem.*

716. *Si tua*] Si forte non intelligis malum tuum & mortem paratam. *Id.*

718. *Pueri*] Priami tum pueri futuri regis. ſupra 129. *Idem.*

719. *Prior,*] Hoc eſt, prius; veluti *ſerus* pro *ſerò.* Delrius.

720. *Alcidæ*] Hercul. Fur. v. 356. *Farnabius.*

729. *Hoc*

Viribus omnes ceſſere feræ:
Qui perfracto limine Ditis
Cœcum retro patefecit iter,
Hoſtis parvi victus lacrimis,
Suſcipe, dixit, rector, habenas,
Patrioque ſede celſus ſolio,
Sed ſceptra fide meliore tene.
Hoc fuit illo victore capi.
Diſcite mites Herculis iras.
An ſola placent Herculis arma?
Jacet ante pedes non minor illo
Supplice ſupplex; vitamque petit.
Regnum Troiæ, quocumque volet,
Fortuna ferat.

GRONOVII.

729. *Hoc fuit illo victore capi.*] Sic omnes ad unum veteres libri. Scaligero excidit melius fore: *Profuit illo.* quod nimis præcipites ad recipiendum in editos viri docti fuere. Nos illud tenemus defendimuſque 2 Obſerv. 19. Florus 1, 12. *Hoc tunc Vejentes fuere.*

VARIORUM.

722. *Feræ:*] Monſtra domita. *Farn.*

725. *Hoſtis*] Priami. *Idem.*

726. *Habenas,*] Gubernacula, imperium. *Idem.*

728. *Meliore*] Quam pater Laomedon, qui perfide primum Deos urbis munitores promiſſa mercede, mox Herculem equis propter liberatam à monſtro marino Heſionem pactis fraudavit. Suprà verſ. 131. *Idem.*

731. *An ſola*] An Hercul. ſagittæ in expugnanda Troja ſolæ placent vobis? annon & mores, miſericordia & clementia? *Farnabius.*

732. *Illo*] Priamo. *Idem.*

733. *Supplex*] Aſtyanax. *Idem.*

ULYSSES. ANDROMACHA. ASTYANAX.

Precibus minas & diras miſcet Andromache, Ulyſſem orans nec exorans.

Ulyſſ. Matris quidem me mœror attonitæ movet:
Magis Pelaſgæ me tamen matres movent,
Quarum iſte magnos creſcit in luctus puer.
Andr. An has ruinas urbis in cinerem datas
Hic excitabit? hæ manus Troiam erigent?
Nul-

VARIORUM.

739. *An has ruinas urbis in, &c.*] Emphaſis, ut ſuprà verſ. 474. *Farn.*

740. *Hic excitabit?*] Infans, puellus Τροίαν πότε πεσοῦσαν ὀρθώσειεν. Eurip. *Idem.*

 750. *O ſce-*

Nullas habet ſpes Troia, ſi tales habet.
Non ſic jacemus Troës, ut cuiquam metus
Poſſimus eſſe. ſpiritus genitor facit?
Sed nempe tractus. ipſe poſt Troiam pater
Poſuiſſet animos, magna quos frangunt mala.
Si pœna petitur, quæ peti gravior poteſt?
Famulare collo nobili ſubeat jugum.
Servire liceat. aliquis hoc regi negat?
Vlyſſ. Non hoc Ulyſſes. ſed negat Calchas tibi.
Andr. O machinator fraudis, ô ſcelerum artifex,
Virtute cujus bellica nemo occidit;
Dolis & aſtu maleficæ mentis jacent
Etiam Pelaſgi; vatem & inſontes deos
Prætendis? hoc eſt pectoris facinus tui,
Nocturne miles, fortis in pueri necem,
Jam ſolus audes aliquid, & claro die.
Vlyſſ. Virtus Ulyſſis Danaïdis nota eſt ſatis,
Nimiſque Phrygibus. non vacat vanis diem

Con-

GRONOVII.

750. *O ſcelerum artifex*] Flor. *& ſcelerum.*

757. *Virtus Vlyſſis nota Danais eſt*] Flor. Voſſ. Heinſ. minor noſter: *Danais nota eſt.* Heinſianus major manu prima, *Danaidis.* Atque ita legendum: *Virtus Vlyſſis Danaidis nota eſt ſatis.* Supra: *Quid agis Vlyſſe? Danaidæ credent tibi?* Euripides Hecuba: Ταλθύβιος ἥκω, Δαναϊδῶν ὑπηρέτης.

VARIORVM.

741. *Tales habet.*] Tam macras, lentas, exiles. *Farnabius.*

742. *Non ſic*] Imo tam funditus deleti, ut non amplius timendi ſimus. *Idem.*

743. *Genitor*] Hector. *Idem.*

744. *Tractus.*] Raptatus curru. vet. poëta: *Vidi, videre quod me paſſa ægerrume, Hectorem curru quadrijugo raptarier.* Virgilius & Latini poëtæ ter circum muros Ilii, Homerus lib. 22. & 24. Iliad. uſque ad naves, & poſtea ter circum Patrocli tumulum raptatum ſcribit. *Delrius.*

747. *Famulare jugum.*] Servitutis onus. *Farnabius.*

748. *Regi negat?*] Regia ſtirpe edito, regni hæredi, ἀσυνάνακτι. *Idem.*

749. *Calchas tibi.*] Deorum oraculum, cujus interpres Calchas. *Idem.*

750. *O machinator*] Deplorata ſalutis ſpe ſe ad convitia in vindictam convertit. *Idem.*

753. *Pelaſgi;*] Iphigenia ſupr. v. 567. Palamedes falſa proditionis accuſatione oppreſſus: & Ajax in contentione de armis Achillis victus. *Farnabius.*
Vatem] Calchanta & deos hoc non jubentes. *Idem.*

755. *Nocturne*] Qui noctu ſolum expeditiones ſeu furta potius exerces, ut in rapiendo Palladio & Rheſi tentoriis deprehendendis. Sup. verſ. 38. *Idem.*

756. *Solus audes*] Sine Diomede comite. *Idem.*

778. *Troici*

Conterere verbis. anchoras claſſis legit.
Andr. Brevem moram largire, dum officium parens
Gnato ſupremum reddo, & amplexu ultimo
Avidos dolores ſatio. *Vlyſſ.* Miſereri tui
Utinam liceret! quod tamen ſolum licet,
Tempus moramque dabimus. arbitrio tuo
Implere lacrimis. fletus ærumnas levat.
Andr. O dulce pignus! ô decus lapſæ domus!
Summumque Troiæ funus! ô Danaûm timor!
Genetricis ô ſpes vana! cui demens ego
Laudes parentis bellicas, annos avi
Medios precabar: vota deſtituit deus.
Iliaca non tu ſceptra regali potens
Geſtabis aula; jura nec populis dabis,
Victaſque gentes ſub tuum mittes jugum;
Non Graia cædes terga, non Pyrrhum trahes;
Non arma tenerâ parva tractabis manu;
Sparſaſque paſſim ſaltibus latis feras
Audax ſequeris: nec ſtato luſtri die
Solenne referens Troici luſus ſacrum,
Puer citatas nobilis turmas ages:

Non

GRONOVII.

778. *Troici luſtri ſacrum,*] Recte vidit Scaliger inſuavem eſſe repetitionem vocis *luſtri:* eoque vel *feſti* vel *ludi* (hoc & Delrius) ſubſtituit. Proxime verum, quod ſervaverat Flor. *Troici luſus ſacrum.* Suetonius Iulio: *Trojam luſit turma duplex, majorum minorumque puerorum.* Auguſto: *Sed & Trojæ ludum edidit frequentiſſime, majorum minorumque puerorum delectu.* Claudio: *ac ſuper quadrigarum certamina Trojæ luſum exhibuit.*

VARIORVM.

759. *Legit*] Retrahit in navem. *Farn.*

762. *Meſereri*] Et miſericordiam profitetur Sophocleus ille Vlyſſes, *ἐποικτείρω δέ νιν Δύστηνον ἔμπας, καίπερ ὄντα δυσμενῆ. Idem.*

765. *Fletus*] *Expletur lacrymis, egeriturque dolor.* Idem.

769. *Laudes*] Fortitudinem patris, Priami ætatem mediam, id eſt, florentem opibus, regno, liberis, non optarent ejus ſenectutem: quæ miſeriarum exemplum. *Idem.*

774. *Non Graja*] Vt pater. *Idem.* *Pyrrhum trahes;*] In filio, patrem tuum ultus. *Idem.*

775. *Arma parva tractabis*] Exercitationes & præludia bellica, venationes ſcil. Trojanum agmen, ſaltationes. *Idem.*

777. *Stato luſtri die*] Nam fiebant ſingulis quadrienniis expletis. *Delrius.*

778. *Solenne*] A nobilibus pueris equeſtribus & armatis peractum, quem deſcribit Virgilius 5 Æneid. quæ Pyrrhica dicta eſt, vel Troia. *Farnabius.*

791. *Libe-*

Non inter aras mobili velox pede,
Revocante flexo concitos cornu modos,
Barbarica priſco templa ſaltatu coles.
O morte dirâ triſtius leti genus!
Flebilius aliquid Hectoris magni nece
Muri videbunt. *Vlyſſ.* Rumpe jam fletus parens.
Magnus ſibi ipſe non facit finem dolor.
Andr. Lacrimis, Ulyſſe, parva, quam petimus, mora eſt.
Concede, parvos ut meâ condam manu
Viventis oculos. occidis parvus quidem,
Sed jam timendus. Troia te expectat tua.
I, vade liber. liberos Troas vide.
Aſtyan. Miſerere mater. *Andr.* Quid meos retines ſinus,
Manuſque matris? caſſa præſidia occupas.
Fremitu leonis qualis audito tener
Timidum juvencus applicat matri latus:
At ille ſævus matre ſummota leo,
Prædam minorem morſibus vaſtis premens
Frangit, vehitque: talis è noſtro ſinu
Te rapiet hoſtis. oſcula, & fletus, puer,

Lace-

GRONOVII.

791. *Liberos Troas vide*] Scaliger ad animum Senecæ melius fore putat: *viſe Troas liberos*: atque ita ſe fuiſſe ſcriptutum, ſi foret auctor Tragœdiæ. Mihi & numero & verbo illud τεχνικώτερον videtur.

797. *Morſibus vaſtis premens*] Flor. *tenens.*

VARIORUM.

780. *Mobili*] Choreæ in Dindymenes ſacris, ſaltando ad Phrygium modum, qui cæteris quatuor concitatior. Æolius enim ſimplex & animi tempeſtates tranquillat; Doricus honeſtus & gravis pudicitiæ largitor; Ionius ſeu Iaſius varius, intellectum obtuſis acuit; Lydius querulus mentem curis defatigatam reparat & oblectat; Phrygius vero religioſus & ἔνθεος pugnas excitat & vatum furores inflammat. *Farnabius.*

781. *Flexo*] Curva tibia. ἐν αὐλοῖς Συνοδαποὶ Πέλοπος ματρὸς ὀρείας φρύγιον ἄεισαν νόμον. Idem. *Concitos cornu modos,*] *Barbara & horribili ſtridebat tibia cantu.* Catul. *Idem.*

782. *Barbarica*] Phrygia. *Idem.* *Priſco*] Phrygio. *Idem.*

785. *Muri videbunt.*] *Iliaci, Neptunia mœnia, muri Viderunt aliquid crudelius Hectore rapto.* Auſon. *Idem.* *Rumpe*] Deſine, mitte. *Idem.*

788. *Condam*] Claudam, quod proxime neceſſitudine conjuncti officium eſt. *Idem.*

791. *Liberos Troas*] Apud inferos, qui bello mortem oppetierunt nec in ſervitutem redacti. *Farnabius.*

797. *Prædam*] Iuvencum. *Idem.*

799. *Oſcula,*] Vivo filio, ſed morti deſtinato juſta perſolvit, reſpicit autem ad ritum oſſa componendi, qui talis:

Laceroſque crines excipe, & plenus mei
Occurre patri. pauca maternæ tamen
Perfer querelæ verba: Si manes habent
Curas priores, nec perit flammis amor;
Servire Graio pateris Andromachen jugo,
Crudelis Hector? lentus & ſegnis jaces?
Rediit Achilles. ſume nunc iterum comas,
Et ſume lacrimas, quidquid è miſero viri
Funere relictum eſt. ſume quæ reddas tuo
Oſcula parenti. matris hanc ſolatio
Relinque veſtem. tumulus hanc tetigit meus,
Maneſque cari. quidquid heic cineris latet,
Scrutabor ore. *Vlyſſ.* Nullus eſt flendi modus.
Abripite properè claſſis Argolicæ moram.

VARIORUM.

lis: primo buſtum vino extinguebant, manes vocabant, lotis deinde manibus oſſa legebant, lecta vino profundebant & lacte, mox vento ſiccanda exponebant, ſiccata aromatibus & odoribus miſta in urnam reponebant, reliquiis lacrymas ſuperfundebant. *Farnabius.*

800. *Laceroſque*] Hippol. v. 1176. *Idem.* *Mei*] Spiritus mei ab oſculis; lacrymarum, crinium. *Idem.*

802. *Si manes*] Si affectus maneant poſt rogos, *nec cura nos ipſa in morte relinquant.* Idem.

805. *Lentus*] Cur non & tua umbra rediit, ut Achillis? ſup. v.430. *Idem.*

806. *Sume*] Modo verſ. 798. *Idem.*

807. *Viri*] Mei Hectoris. *Idem.*

810. *Hanc tetigit*] Veſtem, qua obvolutus in ſepulchro à matre abſconditus fuerat. *Idem.*

811. *Quidquid*] Cineres ſuorum, ne qua pars periret, labris & ore ſcrutati lambere ſolebant. Herc. Oet. 1341. *Idem.*

811. *Moram.*] Puerum in quo mora, ut ſuprà verſ. 550. *Idem.*

CHORUS TROADUM.

Aſportandæ Troades in varia Græciæ loca, prout ſorte Achivis diſpertitæ contigerant, in quamcunque tamen Græciæ partem abduci præoptant quam in Spartam, Mycenas, & Ithacam, Helenæ, Agamemnonis, & Vlyſſis patriam.

Quæ vocat ſedes habitanda captas?
Theſſali montes, & opaca Tempe?
An viros tellus dare militares

Aptior

VARIORUM.

814. *Quæ vocat*] Apud Euripidem ipſamet Hecuba quærit, ad quem angulum Theſſaliæ, vel Phthiotidis, vel Cadmæi ſoli ſit deportanda. *Delrius.* Velim hunc Chorum diligenter comparari cum exactiſſima Græciæ deſcriptione, quam compoſuit Nicolaus Sophianus. *Idem.*

815. *Tempe?*] Theſſaliæ loca amœna. *Farn.*

821. *Parva*

Aptior Phthie? meliorque fœtu
Fortis armenti lapidoſa Trachin?
An maris vaſti domitrix Iolcos;
Urbibus centum ſpacioſa Crete?
Parva Gortyne, ſteriliſque Tricce?
An frequens ruſcis levibus Mothone?
Quæ ſub Oetæis latebroſa ſilvis

Miſit

GRONOVII.

821. *Parva Gortyne*] Vix eſt ut poſt Creten nominatam unam hanc quoque urbem ejus inſulæ appellarit. Suſpicor fuiſſe: *Parva Gyrtone*, quæ Theſſaliæ aut Perrhæbiæ urbs, *Gyrton* alias dicitur teſte Stephano. Sed Homero quoque *Gyrtone*. Οἳ δ᾽ Ἄργισσαν ἔχον καὶ Γυρτώνην ἐνέμοντο. Scholiaſtes Apollonii ad lib. 1. Γυρτῶνα ἣν Ὅμηρος φησὶ Γυρτώνην· ἔστι δὲ πόλις Θεσσαλίας ἢ Περραιβίας· ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ Γυρτώνης τοῦ Φλεγύου.

822. *Frequens ruſcis levibus*] Liber optimus, ut & duo Delrii, *rivis*. Alioqui *ruſcum eſt*, ut ait Verrius, *amplius paullo herba, & exilius virgultis fruticibuſque, non diſſimile junco*, apud Feſtium, Virgil. 2. Georg. *nec non etiam aſpera ruſci Vimina per ſilvam & ripis fluvialis arundo Cæditur.* Sed Giſanio placet *ruſcum* in indice Lucret. Sed pro *Methone* Bernardinus legit *Melibœa:* quod inde Philoctetes Herculis arcus iterum ad Trojam portavit, de quo verſus ſequentes. Delrius eadem ratione permotus arbitratur vel legendum, *ruſcis Melibœa lentis*; vel Senecam putaſſe, Philoctetem fuiſſe Methonenſem, aut Methonen cum Melibœa confudiſſe. Fl. *Mothone*. Pauſanias lib. 4. Μοθώνη δὲ πρὶν ἢ τὴν στρατιὰν ἐς Τροίαν ἀθροισθῆναι. καὶ ἔστι τοῦ πρὸς Ἰλίῳ πολέμου καλουμένη Πήδασος. In Meſſeniorum agro. Hodie *Modon*. Cenſeo poſt vocabulum *Mothone* ponas interrogandi notam, tanquam abſoluta ſententia: nam quod ſequitur, *Quæ ſub Oetæis*, nova eſt interrogatio de alia urbe, & nihil habet ad proxime ſuperius membrum pertinens. Obſcuritatem gignit omiſſa particula, quam potuiſſet vitare auctor ſcribendo: *An frequens ruſcis levibus Mothone? an Quæ ſub Oetæis.* Sed omiſit, & reſervavit prudentiæ lectoris, ut mox quarto & quinto verſu. Pari ellipſ. Hippol. v. 386. *procul ſit muricis Tyrii rubor. Quæ fila ramis.* Hoc eſt, & quæ fila: vel procul etiam ſint fila, quæ. Fruſtra vir doctus ſuſpicatur aliquid hic deeſſe vel ſupereſſe: aut forte legendum: *Et fila ramis quæ ultimi.* Sic igitur alia urbs, non expreſſo nomine, deſcribitur Melibœa, Philoctetæ patria.

VARIORUM.

817. *Phthie?*] Theſſaliæ pars, Achillis & Myrmidonum patria. *Farn.*

818. *Trachin?*] Theſſaliæ urbs & pars quod τραχεῖν, id eſt, aſpera ſit dicta. *Idem.*

819. *Iolcos*;] Iaſonis patria. qui ad vellus aureum petendum vectus Argo, mare navibus pervium docuit. *Idem.*

820. *Urbibus*] Ἑκατόμπολις inſula. *Idem.*

821. *Gortyne*,] Cretæ opp. *Farn.* *Tricce?*] Theſſaliæ urbs. *Idem.* Homero, Stephano, Straboni, & Ptolomæo. Porphyrius in libro de Reſponſis, citante Euſebio lib. 3. de præparat. Euangelica: Τρίκκης ἐξ ἱερῆς ἥκω θεός, &c. eodem modo ſcriptum eſt in Heliodoro ad Nicomachum, ſi non eſt mendoſus Galeni contextus lib. 2. antidotorum. *Delrius.*

823. *Oetæis*] Oeta mons in finibus Theſſaliæ, Herculis rogo celebris. *Farnabius.*

827. *Vir-*

Miſit infeſtos Troïæ ruinis
Non ſemel arcus?
Olenos tectis habitata raris?
Virginis Pleuron inimica Divæ?
An maris lati ſinuoſa Trœzen?
Pelion regnum Prothoi ſuperbum,
Tertius cœlo gradus? hîc recumbens
Montis exeſi ſpatioſus antro
Jam trucis Chiron pueri magiſter,
Tinnulas plectro feriente chordas,
Tunc quoque ingenteis acuebat iras

Bella

GRONOVII.

827. *Virginis Pleuron inimica*] Habe & hanc notam optimi codicis. Omnes alii libri ſcripti, quod notavit & Delrius, *Pleuros*, contra rationem & conſenſum veterum auctorum. At Etruſcus unus: *Virgini Pleuron inimica divæ*. Sic tertio poſt verſu *regnum Prothoi ſuperbum*, idem ſolus & unicus codex, uti legendum duo maximi viri H. Grotius & D. Heinſius viderunt. Cæteri omnes, *Protei*, quod ingenti commentario extenderunt, ſed aut legum carminis aut ſyllabarum quantitatis ignari.

VARIORUM.

825. *Non ſemel*] Suprà v. 133. *Farn.* Semel tantum miſit: ſed iidem arcus bis Troiæ infeſti fuerunt. *Delrius.*

826. *Olenos*] Elidis urbs. *Farn.*

827. *Pleuron*] Ætoliæ urbs, Meleagri patria, cujus pater Oeneus cum ceteris numinibus frugum honores ſacrificaret omiſſa Diana, indignata Dea immiſit aprum, qui Ætoliam vaſtaret. *Farnabius.* Sic Græci omnes Πλευρῶν. Statius *Meleagria Pleuron*. Silius ---- *regia Pleuron*. ſic Ovidius & alii. Nota Ætoliæ urbs, à quâ Strabo partem Ætoliæ Pleuroniam dictam teſtatur. Helenam Lycophron Pleuroniam nominat. an ergo Ætola? aut in Argivo agro Pleuron ulla, unde id nominis ſortita? putat Iſacius, ſed toto cœlo aberrat, à proavo ſic nominata. Helena Ledæ filia fuit. Leda Theſtii, Theſtius Agenoris, Agenor Pleuronis. vide Pauſaniam in Laconicis. *Delrius.*

828. *Trœzen?*] Peloponneſi civitas maritima, Theſei patria. *Farnabius.*

829. *Pelion, &c.*] Μαγνήτων δ' ἦρχε Πρόθοος Τενθρηδόνος υἱός, Οἱ περὶ Πηνειὸν καὶ Πήλιον εἰνοσίφυλλον. *Idem.*

830. *Tertius*] Pindo ſeu Olympo & Oſſæ ſuperingeſtus à gigantibus. Vide Herc. Fur. verſ. 970. *Idem.* *Hic recumbens*] In Pelio. *Idem.*

831. *Montis exeſi*] Chironis antrum deſcribens Papinius, ait; *Longævum Chirona petit, domus ardua montem Perforat & certo ſuſpendit Pelion arcu: Pars exhauſta manu, partem ſua ruperat ætas.* Delrius.

832. *Iam*] Achillis, quem puerum inſtruxit Centaurus Chiron medica, muſica, & equitandi arte. *Farnabius.* *Trucis*] Naturâ enim & indole trux, ferus, iracundus. Dictys lib. 1. ſcribit primis adhuc adoleſcentiæ annis Achilli vim quandam inconſultam & efferam morum impatientiam fuiſſe. Philoſtratus lib. 2. & 3. Imag. Achillem puerum pingit feroci facie, truci, magnanimoque vultu, unde Ovidius canit: *Phillyrides puerum cytharâ perfecit Achillem; Atque animos molli contudit arte feros.*

834. *Tunc quoque*] Μῆνιν Homericam reſpicit. *Vel* Achillis tum juvenis

Bella canendo.
An ferax varii lapidis Caryſtos?
An premens littus maris inquieti
Semper Euripo properante Chalcis?
Quolibet vento faciles Calydnæ?
An carens numquam Gonoëſſa vento?
Quæque formidat Borean Eniſpe?
Attica pendens Peparethos orâ?
An ſacris gaudens tacitis Eleuſin?
Numquid Aiacis Salamina veram?
Aut

GRONOVII.

839. *Faciles Echinæ?*] A Delrio eſt pro *Echidnæ*, Sed Fl. *Calydnæ.* Homerus: Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν νήσους τε Καλύδνας. Nam Echinades adeo non ſunt quovis vento faciles, ut Euripides Iphigen. in Aulide dicat ναυβάταις ἀπεστρόφους.

841. *Formidant Borean Eniſpæ?*] Flor. *formidat Borean Eniſpa.* Vt Homerus: Στρατίην τε καὶ ἠνεμόεσσαν Ἐνίσπην.

842. *Atticâ pendens Peparéthos orâ?*] Sic omnes libri. Et videtur Senecæ inexcuſabilis error. Eſt enim Peparethos ex Cycladibus, parens olim Macedoniæ regno, ut apparet ex Livii lib. 28. Nam quod ſubjicit *Perithœdos* Delrius, ferri non poteſt. Scribunt enim Græci Περιθοίδαι. Tolerabilius idem, *Sypaletos*, aut *Lycabettos.*

843. *Gaudens tacitis Eleuſis?*] Flor. ut ſuprà, *Eleuſin.*

844. *Ajacis Salamina veram?*] Ante hunc verſum deeſſe aliquid ſummi viri non amplius ſuſpicantur: impetritum, inauguratum eſt: jam cuſi duo verſus, qui ſenſum poſſint explere: quid moror? jam immiſſi & multis forte pro Annæanis habiti. Mihi cogitanti illa verba, *ire, venire, proficiſci*, ſæpiſſime apud veteres intelligi non expreſſa, veniebat in mentem, & hujuſmodi ellipſin hic locum habere poſſe. Vide quæ ad Livium lib. 28, 20. & lib. 37, 10. & lib. 41, 3. notavimus. Quibus addenda verba Flori lib. 3. cap. 6. *Ipſe Pompejus in originem fontemque belli Ciliciam. Nec hoſtes detrectavere certamen.* Sic enim Mſſ. o. ubi addiderunt in vulgatis, *verſus eſt.* Sane præceps magis atque abſciſa videatur iſta in Seneca brevitas propter mutatam etiam ſyntaxin: ſed quo magis ob oculos aliorum exempla pones, eo mollior tibi res videbitur. Agamemnonis initio: *nonne vel triſtes lacus Incolere ſatius? nonne cuſtodem Stygis Tergemina nigris colla jactantem jubis?* Poſterior interrogatio haud dubie aliud verbum intellectum requirit, quam in proximo poſitum eſt. Sophocles Electra: Ἀλλ' ἢ πρόσωπον, ἢ βαθυσκαφεῖ κόνει Κρύψον νιν. Scholiaſtes: Δεῖ οὖν συνακούειν ἔξωθεν ῥῆμα κατὰ ἀναλογίαν, ἢ τὸ Ῥίψον, καὶ τὸ Δὸς, ἤ τι τῶν τοιούτων. *Numquid Ajacis Salamina veram?* nempe ibimus, aut veniemus. Aut certe ex verſu 849. *procella nos mittet.* nam quæ interponuntur omnia, eundem intellectum habent. Video autem, quod antehac ignoravi, jam Delrium *veram*, pro *veri*, quod habent libri, & de vera Salamine, quæ tot magnos viros falſos aut dubios habuit, vera ſuſpicatum eſſe.

VARIORUM.

nis *mares animos in Martia bella Verſibus exacuit.* Farnabius.

836. *Varii lapidis*] Sunt qui metri cauſa ſubdant *rari lapidis*, cum tamen alibi pluries reperiatur Dactylus in ſecunda

Aut ferâ notam Calydona ſævâ?
Quaſque profundit ſubiturus æquor
Segnibus terras Titareſſos undis,
Beſſan & Scarphen? Pylon an ſenilem?
Pharin? an Piſam, Jovis & coronis
Elida claram?
Quolibet triſtis miſeras procella
Mittat, & donet cuicumque terræ:
Dum luem tantam Troïæ atque Achivis
Quæ tulit, Sparte procul abſit: abſit
Argos, & ſævi Pelopis Mycenæ;

Ne-

VARIORVM.

cunda Sapphici ſede, è licentia Tragicorum. *Idem.* Caryſtium marmor macularum varietate commendant Strabo, & Plinius: & factas ex eo columnas, Tibullus & Martialis. *Idem.* *Caryſtos?*] Vna è Cycladum inſulis. *Idem.*

838. *Euripo*] Hercul. Fur. v. 377. *Idem.* *Chalcis?*] Eubœæ urbs, ab Aulide Bœotiæ portu Euripo diviſa. *Idem.*

840. *Gonoëſſa*] In Ætholia. *Farn.* Ex Homero, qui alto loco ſitam ſcribit: ideo noſter ait; -- *nunquam carens Gonoëſſa vento.*

843. *Tacitis*] Cereris ſacris non revelandis. Hercul. Fur. v. 301. & 844. *Farnabius.* *Eleuſin?*] Hippol. verſ. 635. *Idem.*

844. *Numquid*] Inſulam Atticam, Telamoni regnatam; non illam à Teucro in Cypro conditam. & hic deeſſe aliquid videtur ad perficiendam conſtructionem, niſi referantur Accuſativi ad *Mittat* infrà verſu 852. *Idem.*

845. *Ferâ*] Apro. Suprà verſ. 825. *Idem.* *Calydona*] Vrbem Ætoliæ. *Idem.*

847. *Titareſſos*] Titareſſus (ut vocat Lucanus lib. 6.) vel Titareſius, ut Græci videntur malle, amnis Theſſaliæ tam pingues habet aquas, ut Peneo, cui influit, non admiſceatur, ſed olei inſtar ſupernatet, auctore Homero Iliad. 2. & Lucano lib. 6. ideo undas ejus vocat ſegnes. Plinius lib. 4. cap. 8. videtur nonnullis vocare *Euroton*, Strabo *Eurotam*, Epitoma ejus *Europum*. Homero aquas habet ſuaves: admiſcetur Peneo, ſed vix, ut patet ex Athenæo lib. 2. cap. 2. cauſa, pinguedo juxta Strabonem; levitas, juxta Athenæum & Plinium; fluit per Locros, quorum ſunt urbes, Beſſa & Scarphe. apud Stephanum Heracleo Glauci. *Id.* Βησσάντι Σκαρφῆντι καὶ Αὐγειὰν ἐρ. alia etiam Beſſa Phocidis, & alia Scarphe Eubœæ. Scarphe & Scarphia Euſtathio eadem. Sed falli puto. nam una eſt Scarphia Locrorum diſtincta à Scarphe, de quâ Pauſan. in Corinthiac. & Achaic. alia Scarphia Bœotiæ, Straboni. *Delrius.*

848. *Pylon*] Meſſeniæ, *Pylon antiquam, Neleia Neſtoris arva.* Farnabius.

849. *Pharin?*] Laconiæ urbem. *Id.* *Piſam*,] Thyeſt. verſu 122. *Idem.* *Coronis*] victorum præmiis in ludis Olympicis juxta Elida urbem. *Idem.*

850. *Elida*] Vide Herc. Fur. 829. *Idem.*

853. *Luem*] Helenam. *Idem.*

854. *Sparte*] Laconum urbs. *Idem.* Odio Helenæ, quæ Spartana fuit, negat ſe Spartam proficiſci velle. *Idem.*

856. Ne-

Neritos parva brevior Zacyntho,
Et nocens ſaxis Ithace doloſis.
Quod manet fatum, dominuſque quis te,
Aut quibus terris Hecube videndam
Ducet? in cujus moriere regno?

VARIORVM.

856. *Neritos*] Mons Ithacæ. *Farn.* Stephano Νήριτος & Νήρικος, inſula Acarnaniæ, quæ & Leucadia; & etiam mons Ithacæ, vide Plinium l. 4 cap. 1. & 12. ubi docet etiam Zacynthum eſſe Ionii inſulam. *Delrius.* *Zacyntho,*] Inſula Vlyſſi regnata. *nemoroſa Zacynthos, Dulichiumque Sameque & Neritos ardua ſaxis.* Farnabius.

857. *Doloſis.*] Latentibus ſub undis. vel Ithaca ſaxoſa & aſpara;, nidus inter ſcopulos, Vlyſſis doloſi patria & regnum. *Idem.*

858. *Quod manet*] Converſus ad Hecubam Chorus hoc quærit.

ACTUS QUARTUS.

HELENA. ANDROMACHA. HECUBA. POLYXENA Muta Perſona.

Vt manibus Achillis rite inferiæ peragantur, excogitata ratio eſt, qua ut veſte ita animo nuptiali affecta mactetur Polyxena. vid. ſupra verſ. 360. quæ partes dantur Helenæ, ut Polyxenam lactet inani ſpe nuptiarum cum Pyrrho. quas illa primo ſimulat, mox Andromachæ jurgio excuſſa dolos fatetur & rem aperte ſuadet.

Hel. Quicunque hymen funeſtus, illætabilis,
Lamenta, cædes, ſanguinem, gemitus habet,
Eſt auſpice Helena dignus. everſis quoque
No-

VARIORVM.

861. *Hymen*] Nuptiæ. Vide Thebaid. verſ. 262. *Farnabius.*

863. *Auſpice*] Veteres nihil non initiabantur ab augurio, in nuptiis itaque adhibiti auſpices. *Idem.* *Helena*] Staſimus, Pauſanias & Higynus Helenæ matrem Nemeſim vocant: Homerus, Theocritus, Euripides, Theon Arati ſcholiaſtes & Ovidius Ledam nominant; quæ contraria non ſunt. cum Baſſus, in Germanicum, Lactantius lib. 1. de falſa religione, & Crates tradiderint Ledam mortuam Nemeſis nomen aſſumſiſſe. Apollodorus l. 3. Biblioth. credit Nemeſim à Iove adamatam, cum periculi evitandi cauſa in anſerem ſe mutaſſet, à Iove, qui cygni formam induerat compreſſam, & eo compreſſu gravidam decumo poſt menſe ovum peperiſſe, quod Ledæ cuſtodiendum tradiderit: inde natam Helenam; quæ quia à Leda educabatur pro ſua, Ledæ filia dicta fuit. Clearchus, in amatoriis, teſte Athenæo l. 2. c. 17. prodidit Helenam in cœnaculis, quæ ὠϊα dicebantur, educatam fuiſſe: unde fabula Helenam ovo prognatam. quod tamen Lucianus in Gallo, quia Helena olorinum collum, candidum habuerit & oblongum, putat confictum. Ridicula etiam eſt Meliſſi Euboici fabulæ iſtius interpretatio, quam Fulgentius lib. 2. Mytholog. refert. Magis etiam ridiculum
Neoclis

Nocere cogor Phrygibus. ego Pyrrhi toros
Narrare falſos jubeor; ego cultus dare,
Habituſque Graios. arte capietur meâ,
Meâque fraude concidet Paridis ſoror.
Fallatur. ipſi levius hoc equidem reor.
Optanda mors eſt, ſine metu mortis mori.
Quid juſſa ceſſas agere? ad auctores redit
Sceleris coacti culpa. Dardaniæ domus
Generoſa virgo, melior afflictos deus
Reſpicere cœpit; teque felici parat
Dotare thalamo. tale conjugium tibi
Non ipſa ſoſpes Troia, non Priamus daret.
Nam te Pelaſgæ maximum gentis decus
Ad ſancta lecti jura legitimi petit,
Cui regna campi lata Theſſalici patent.
Te magna Tethys, teque tot pelagi deæ,
Placidumque numen æquoris tumidi Thetis
Suam vocabunt. te datam Pyrrho ſocer
Pe-

GRONOVII.

868. *Frandetur. ipſi levius*] Commelinus notat Mſſ. fere omnes habere, *Fidentur*: Colonienſem, *Fidantur*: quoſdam editos, *Fallatur*. Et hoc poſtremum ſancit Florentinus. Sane quiſquis fraudatur, fallitur: ſed non omnes, qui falluntur, fraudantur.

878. *Lata Theſſalici jacent.*] Flor. & Heinſ. minor *patent*. Hypallage. Qui regnum in campis Theſſalicis late patentibus obtinet. Vel, cujus regnum in Theſſalia plana & equitabili late patet.

VARIORVM.

Neoclis Crotoniatæ commentum, cecidiſſe ovum è luna, è quo Helena nata ſit, & mulieres lunares ova parere, è quibus nati ceteros homines quinquies & decies proceritate excedant, auctore Herodoto Heracleote. hæc partim ab aliis accepi, partim addidi de meo, *Delrius*.

Dignus.] Digna ſane pronuba, quæ haſce funeſtas nuptias conciliaret, nam & ipſa bis rapta, jura jugalia violaverat. Paridem ſecuta Menelaum deſeruerat, Deiphobum prodiderat, Trojamque in prioris mariti gratiam. *Farnabius.*

865. *Cultus dare,*] Suprà verſ. 560. *Idem.*

867. *Paridis ſoror*] Polyxena. *Idem.*

869. *Optanda*] Repentina & ſubita mors, *quæ & Iulio Cæſari optata contigit.* Farnabius.

870. *Auctores*] Duces Græcos, qui mihi invitæ has partes mandarunt. *Idem.*

871. *Dardaniæ*] Converſa ad Polyxenam, hæc dicit. *Idem.*

875. *Pelaſgæ*] Pyrrhus. cui campi Theſſ. patent lata regna, te in conjugium petit. *Idem.*

879. *Tethys,*] Maris Dea, Neptuni conjux. *Farnabius.*

880. *Thetis*] Mater Achillis Dea marina, Pelei uxor. *Idem.*

 882. *Nu-*

Peleus nurum vocabit, & Nereus nurum.
Depone cultus ſquallidos, feſtos cape.
Dediſce captam. deprime horrentes comas,
Crinemque doctâ patere diſtingui manu.
Hic forſitan te caſus excelſo magis
Solio reponet. profuit multis capi.
Andr. Hoc deerat unum Phrygibus everſis malum,
Gaudere? flagrant ſtrata paſſim Pergama.
O conjugale tempus, an quiſquam audeat
Negare? quiſquam dubius ad thalamos eat,
Quos Helena ſuadet? peſtis, exitium, lues
Utriuſque populi! cernis hos tumulos ducum?
Et nuda totis oſſa quæ paſſim jacent
Inhumata campis? hæc hymen ſparſit tuus.
Tibi fluxit Aſiæ, fluxit Europæ cruor;
Cum dimicantes lenta proſpiceres viros,
Incerta voti. perge, thalamos appara.
Tædis quid opus eſt? quidve ſolenni face?
Quid igne? thalamis Troia prælucet novis.
Celebrate Pyrrhi, Troades, connubia;
Celebrate digne. planctus & gemitus ſonent.
Hel. Ratione quamvis careat, & flecti neget
Magnus dolor, ſocioſque nonnunquam ſui
Mœroris ipſos oderit; cauſſam tamen

Poſ-

VARIORVM.

882. *Nurum vocabit,*] Affinem, neptem, nurum, &c. *Farnabius.*

883. *Feſtos*] Nuptiales. *Idem.*

885. *Doctâ manu.*] Pſecados, coſmetæ, ciniflonis, coſmotriæ, ancillæ ornatricis, quæ *pectitque comas & volvit in orbem.* Idem.

890. *O conjugale*] Ironia. *Idem.*

893. *Utriuſque*] Trojani & Græci. *Id.*

896. *Aſiæ,*] In qua Troja. *Idem.* *Europæ*] In qua Græcia. *Idem.*

897. *Cum dimicantes*] Cum è muro Trojano proſpiceres duos maritos tuos monomachia de te certantes, ipſa cui faveas incerta legitimone Menelao, an raptori Paridi. *Id.* *Lenta*] Aſſenſus ſum libro Lipſiano & noſtris ſeptem. Vulgata lectio, *læta*, nauci non eſt, quicquid alii dicant. Vt ut feminæ forſan non attendant decoro inter conviciandum; at attendunt feminæ ſcenicæ; utpote quas non ſinit eſſe ſui juris Tragœdus: fræno ſuo regit, hoc eſt rationis. *Gruterus.*

898. *Perge,*] Ironia. *Farnabius.*

899. *Solenni*] Nuptiali, Thebaid. verſ. 263. & 507. *Idem.*

900. *Thalamis*] Sarcaſmus. *Idem.*

902. *Digne.*] Planctu ſcil. & gemitu, ut ſeq.

906. *In-*

Poſſum tueri judice infeſto meam
Graviora paſſa. luget Andromacha Hectorem,
Et Hecuba Priamum: ſolus occulte Paris
Lugendus Helenæ eſt. durum & inviſum & grave eſt,
Servitia ferre. patior hoc olim jugum
Annis decem captiva. proſtratum Ilium eſt,
Verſi Penates. perdere eſt patriam grave;
Gravius timere. vos levat tanti mali
Comitatus. in me victus & victor furit.
Quam quiſque famulam traheret, incerto diu
Caſu pependit. me meus traxit ſtatim
Sine ſorte dominus. cauſſa bellorum fui,
Tantæque Teucris cladis. hoc verum puta,
Spartana puppis veſtra ſi ſecuit freta;
Sin rapta Phrygiis præda remigibus fui,
Deditque donum judici victrix dea:
Ignoſce Paridi. judicem iratum mea

Ha-

VARIORUM.

906. *Iudice infeſto*] Magnum innocentiæ argumentum, ut & alia hujus defenſionis; qua haut ſcio an quicquam nervoſius, aut ſplendidius, in Helenæ defenſionem, dici queat. *Delrius.*

907. *Graviora*] Quam vos. *Farn.* *Luget*] Vobis aperte luctum licet profiteri, mihi occulte lugendus eſt Paris. *Idem.*

911. *Proſtratum*] Vobis. *Idem.*

913. *Timere.*] Quod ego facio, deſerti à me mariti ultionem timens. *Id.* *Levat*] Vide Chorum ſequentem verſ. 1009. *Idem.*

914. *In me victus*] Me Trojani & Græci deteſtantur. *Idem.*

916. *Meus*] Menelaus, prior maritus. *Idem.*

920. *Sin rapta*] Sum ait, innocens, quia non ſponte Trojam veni, ſed vi compulſa, quia non adulteri blandas perſuaſiones, ſed Deæ Veneris mandata ſecuta ſum, illius pollicitationem nolui falſam reddere. Vtrumq; argumentum à Gorgia Rhetore ſumtum, qui in Oratione pro Helenâ, culpâ vacuam docet; quia vel fortunæ imperio, Deorum juſſu & Neceſſitatis nutu fecit, ea quæ fecit, vel vi rapta, vel perſuaſa verbis, vel amore capta; ſingula deinde diſcutit. priora duo potiſſimum, quæ hic abutitur. Non (inquit) ſponte Trojam veni, ſed rapta à Paridis potius, quam meo peccato. Nec tamen illius, qui datum ſibi à Deâ munus jure ſuo vindicavit. Dignus ille, cui tu, ſoror, ignoſcas. Sed eſto. mea tota culpa, meum facinus, quid te judicem eſſe poſtulas? an vereris ne benevolo judice abſolvar? non eſt quod metuas. idem mihi judex, qui læſus, maritus adulterio laceſſitus, Menelaus. illi futurum curæ, ne impune abeat. *Delrius.*

922. *Ignoſce Paridi.*] *Anthypophora.* at diceris me meruiſſe quæ fuerim cauſa belli & cladis Trojanæ; ego autem non fui cauſa, neque enim ultro ſecuta ſum Paridem, ſed ab eo rapta,

& do-

Habitura cauſa eſt. iſta Menelaum manent
Arbitria. nunc hanc luctibus paulum tuis,
Andromacha, omiſſis flecte. vix lacrimas queo
Retinere. *Andr.* Quantum eſt, Helena quod lacrimat, malum!
Cur lacrimat autem? fare, quos Ithacus dolos,
Quæ ſcelera nectat. utrum ab Idæis jugis
Jactanda virgo eſt? arcis an celſæ edito
Mittenda ſaxo? num per has vaſtum in mare
Volvenda rupes, latere quas ſciſſo levat
Altum vadoſos Sigeon ſpectans ſinus?
Dic, fare, quidquid ſubdolo vultu tegis.
Leviora mala ſunt cuncta, quam Priami gener
Hecubæque Pyrrhus. fare, quam pœnam pares.
Exprome, & unum hoc deme noſtris cladibus,
Falli. paratas perpeti mortem vides.
Hel. Utinam juberet me quoque interpres deûm
Abrumpere enſe lucis inviſæ moras,
Vel Achillis ante buſta, furibunda manu
Occidere Pyrrhi, fata comitantem tua,

Po-

GRONOVII.

922. *Iudicem iratum puta Habitura*] Lipſius è ſuo, *iratum mea Habitura cauſa eſt*. Opponit, quos viderit, codices Delrius: & τὸ *puta* hic eſſe notam irriſionis. Certe admodum intempeſtivæ. Gruterus Lipſianum notat eſſe in Pall. uno: quem ſe ſecuturum, niſi verere-tur eſſe allitum: nam cur, quæſo, inquit, abiiſſent à voce notiſſima & plana tot libri, ſine cauſa? Hoc argumentum quanti ſit, multis jã documentis patuit. Cauſa autem evidens eſt, quia è corrupto exemplari ſunt propagati. Flor. *mea*.

932. *Altum vadoſos Sigeon ſpectans ſinus?*] Mare potius ſpeculatur quam ſinus ſuos Sigeum. Flor. *vadoſo ſinus*. Lege: *latere quas ſciſſo levat Altum vadoſo Sigeon ſpectans ſinu*. Nam ipſum mare *Altum* vocat. *Vadoſo ſinu*, quia Simois & Scamander concurrentes in campis multum terræ hauriunt, cæcumque os & lacus marinos & paludem efficiunt circa Sigeum, teſte Strabone lib. 13.

VARIORUM.

& donata quidem illi à Venere. Suprà verſ. 66. *Farnabius.*

922. *Paridi.*] Qui datum ſibi à Dea munus vindicavit jure ſuo. *Idem.*
Iudicem] Quod vero meum peccatum ſpectat pœnamque, ſeverum ſatis habebo judicem Menelaum, nempe læſum, iratum. *Idem.*

924. *Nunc*] Polyxenam ad nuptias tu flecte, namque ego vix lacry. &c. *Idem.*

926. AN. *Quantum*] Magnum certe aliquod imminet malum, quod Helenam malis induratam in lacrymas cogat. *Idem.*

932. *Sigeon*] Troiæ promontorium. *Idem.*

935. *Quam*] Quam ut Polyxena nubat patris ſui interfectori. *Idem.*

938. *Interpres*] Calchas. Suprà verſ. 192. & verſ. 359. *Idem.*

945. Ut

Polyxene miſeranda; quam tradi ſibi,
Cineremque Achilles ante mactari ſuum,
Campo maritus ut ſit Elyſio, jubet.
Andr. Vide, ut animus ingens lætus audierit necem.
Cultus decoros regiæ veſtis petit,
Et admoveri crinibus patitur manum.
Mortem putabat illud, hoc thalamos putat.
At miſera luctu mater audito ſtupet.
Labefacta mens ſuccubuit. aſſurge, alleva
Animum, & cadentem miſera firma ſpiritum.
Quam tenuis anima vinculo pendet levi!
Minimum eſt, quod Hecubam facere felicem poteſt.
Spirat. revixit. prima mors miſeros fugit.
Hec. Adhuc Achilles vivit in pœnas Phrygum?
Adhuc rebellat? ô manum Paridis levem!
Cinis ipſe noſtrum ſanguinem ac tumulus ſitit.
Modo turba felix latera cingebat mea.
Laſſabar in tot oſcula, in totum gregem
Dividere matrem. ſola nunc hæc eſt ſuper,
Vo-

GRONOVII.

945. *Ut animus ingens*] Non patior hanc libertatem in ſecunda regione, quam excuſat Gruterus. Suſpicor fuiſſe: *Vide ut animi ingens hilaris audierit.* Tacitus 1. ann. *Sed fœmina ingens animi munia ducis per eos dies induit.*

VARIORUM.

944. *Campo*] Sede & domicilio beatarum animarum corpore exutarum. ἀπὸ τῆς λύσεως, id eſt, ſolutione, aliis ab ἠλύσιος, id eſt, profectione, quem campum ſub terra locant nonnulli, in orbe Lunæ alii, alii in Sphæra, quæ ἀπλανὴς dicitur, in inſulis fortunatis & Atlanticis alii, in Hiſpania Homerus, &c. Quum vero amœnitatem & gaudia Paradiſi (cujus cognitionem ab Ægyptiis & literis ſacris habuere) Philoſophi & hos ſecuti Poëtæ ad Elyſium ſuum tranſtulerint, cur non & nomen indidem אשׁל אל id eſt, Dei nemus? *Farnabius.*

945. *Animus*] Polyxenæ, quæ muta inducitur perſona, quaſi virginem ingenuam deceat ſilentium. Quæ tamen apud Euripidem θανεῖν, inquit, μοι ξυντυχία κρείσσων ἐκύρησεν. *Idem.*

953. *Minimum*] Facilis mors & unus quaſi ſpiritus evolans Hecubam ſervitute ac miſeriis liberare valet. *Id.*

954. *Prima mors*] Mors vero maxime fugit miſeros. *Idem.*

956. *Levem!*] Quæ Achillem non in totum interfecerit. ſup. verſ. 346. *Idem.*

957. *Cinis ipſe*] Tranſlatus de Ovidio locus eſt, ex Metamorphoſi. ubi hæc querela Hecubæ legitur, --- *cinis ipſe ſepulti In genus hoc ſævit, tumulo quoque ſenſimus hoſtem, Æacidæ fœcunda ſui.* ----- Fabritius.

960. *Matrem.*] Affectus & officia materna. *Idem. Sola*] Supererat quidem Caſſandra, aliis Alexandra, ſed non comes matris. *Namque trahebatur*

Votum, comes, levamen, afflictæ quies.
Hæc totus Hecubæ fœtus. hac ſolâ vocor
Jam voce mater. dura & infelix, age,
Elabere anima. denique hoc unum mihi
Remitte funus. irrigat fletus genas,
Imberque victo ſubitus è vultu cadit.
Lætare, gaude, gnata. quam vellet tuos
Caſſandra thalamos, vellet Andromache tuos!
Andr. Nos, Hecuba; nos nos, Hecuba, lugendæ ſumus,
Quas mota claſſis huc & huc ſparſas feret.
Hanc cara tellus ſedibus patriis teget.
Hel. Magis invidebis, ſi tuam ſortem ſcias.
Andr. An aliqua pœnæ pars meæ ignota eſt mihi?
Hel. Verſata dominos urna captivis dedit.
Andr. Cui famula tradar, ede. quem dominum voco?
Hel. Te ſorte prima Scyrius juvenis tulit.
Andr. Caſſandra felix! quam furor ſorte eximit,
Phœbuſque. *Hel.* Regum hanc maximus rector tenet.
Hec. Eſtne aliquis, Hecubam qui ſuam dici velit?
Hel. Ithaco obtigiſti præda nolenti brevis.
Hec. Quis tam impotens ac dirus, & iniquæ ferus
Sortitor urnæ regibus reges dedit?

Quis

GRONOVII.

975. *Cui famula tradar, ede.*] Flor. *trador.*

977. *Quam furor ſorte eximit*] Flor. *ſorti.*

VARIORVM.

paſſis Priameïa virgo Crinibus à templo Caſſandra adytiſque Minervæ. infra verſ. 960. & 975. *Farnabius.*

962. *Sola vocor*] Caſſandræ ſolius. *Id.*

963. *Dura*] Difficilis ad exeundum. *Idem.*

965. *Genas,*] Polyxenæ. *Idem.*

968. *Thalamos,*] Mori, ut tu. *Idem.*

972. *Magis*] Invidendo fœlicitati illius, tuam dolebis. *Idem.*

974. *Verſata*] Sup. v. 58. *Idem.*

976. *Scyrius*] Pyrrhus Achillis filius ex Deidamia Lycomedis Scyri regis filia. *Idem.*

977. *Caſſandra*] Alio nomine dicta Alexandra, teſte Pauſania in Lacon. Natarum Priami pulcherrima, ſi credimus Homero Iliad. γ'. *Delrius. Felix!*] Propter divinationem & ſacerdotium Phœbi ſorte exempta. *Farnabius.*

978. *Regum*] Agamemnon Caſſandram extra ſortem habet. *Idem.*

979. *Hecubam*] Quia vetulam. ſup. 68. *Idem.*

980. *Præda*] *Præda mala ſors quam victor Vlyſſes Eſſe ſuam nollet.* Idem. *Brevis.*] Cito enim ab Vlyſſe dimiſſa ad Thracas fugit, ubi in canem converſa, id eſt, rabidis conviciis omnes impetens, lapidibus obruta eſt. *Idem.*

982. *Regibus*] Nonnullis placet lectio, *haud regibus reges.* Idem.

987. *Ad*

Quis tam ſiniſter dividit captas deus?
Quis arbiter crudelis, & miſeris gravis,
Eligere dominos neſcit? & ſævâ manu
Dat iniqua miſeris fata? quis matrem Hectoris
Armis Achillis miſcet? ad Ulyſſen vocor.
Nunc victa, nunc captiva, nunc cunctis mihi
Obſeſſa videor cladibus. domini pudet,
Non ſervitutis. Hectoris ſpolium feret,
Qui tulit Achillis? ſterilis, & ſævis fretis
Incluſa tellus non capit tumulos meos.
Duc, duc, Ulyſſe. nil moror. dominum ſequor.
Me mea ſequentur fata. non pelago quies
Tranquilla veniet, ſæviet ventis mare,

GRONOVII.

987. *Ad Vlyſſem vocor*] Flor. *Vlyſſen:* ut & v. 1096. *Ipſumque Vlyſſen.*

990. *Hectoris ſpolium feret,*] Vir doctiſſimus hæc deſumpſiſſe putat Senecam è Troadibus Euripidis, ubi Talthybius Andromachen, quia cum properante Pyrrho conſcendere navem compulſa fuerit, Hecubæ narrat mandaſſe curam ſepeliendi Aſtyanactis, & quidem in clypeo Hectoris. Hunc clypeum appellari cenſet ille *ſpolium Hectoris.* & inde capit anſam reprehendendi auctoris. nam apud Euripidem clypeum illum eſſe in poteſtate Hecubæ,cui tradi curaverat Andromache: at cum iſta loquebatur apud Senecam Hecuba, etiamnum penes Andromachen fuiſſe. quare non poſſe hic ſe non deſiderare judicium Senecæ, qui iſta Hecubæ tribuat, quum non eſſet penes eam Hectoris clypeus. *Hi motus animorum atque hæc exordia tanta Pulveris exigui jactu.* nam *Hectoris ſpolium* Senecæ non eſt clypeus ejus, ſed ipſa mater Hecuba.

992. *Num capit tumulos*] Florent. ſine interrogatione: *non capit tumulos meos.* Et recte. Præſagit enim ſe non morituram in Græcia: & putatur obiiſſe in Thracibus, cui loco Cynoſſema nomen.

VARIORVM.

985. *Eligere*] Dignos eligere neſcit, ſed cæca ſorte indigne miſcet. *Farnabius.*

986. *Quis matrem*] Vt eidem Vlyſſi, cui adjudicata ſunt Achillis arma, contingat Hecuba; *cujus rationem ſubjungit* verſ. 988. Hect. ſp. &c. *Idem.*

987. *Armis Achillis*] Quæ Vlyxi obtigere, judicibus vel Græcis, juxta Ovidium, Antipatrum, Aſclepiadem, & Sophoclem; vel captivis Trojanis, juxta Homerum, Q. Smyrnæum & alios.

988. *Nunc victa,*] Poſtquam Vlyſſi ſorte contigerim. *Idem.*

990. *Hectoris ſpolium*] Me matrem Hectoris. ſpolium autem proprie veſtis corpori detracta dicitur. *Farn.* Quia geſſit in utero Hectorem, inquiunt alii. Ego ſimplicius, quia parens & filius reputantur unum & idem, neque poſſit triumphari mater, niſi dehoneſtetur in matre etiam natus, *Gruterus.*

993. *Nil moror.*] Sequar tamen, ut & infortunia mea Vlyſſem comitentur. *Farnabius.*

994. *Me mea ſequantur fata.*] Ita & noſtri Pall. aliquot, ut ſit optantis. Vulgo, *ſequentur*, minus bene: neque enim id ipſa ſcire ac polliceri ſibi poterat Hubeca. *Gruterus.*

Et bella, & ignis, & mea, & Priami mala.
Dumque iſta veniunt, interim hoc pœnæ loco eſt:
Sortem occupavi, præmium eripui tibi.
Sed incitato Pyrrhus accurrit gradu,
Vultuque torvo. Pyrrhe, quid ceſſas? age,
Reclude ferro pectus & Achillis tui
Conjunge ſoceros. perge mactator ſenum;
Et hic decet te ſanguis: abreptam trahe,
Maculate Superos cæde funeſta deos,
Maculate Manes. quid precer vobis! precor
His digna ſacris æquora. hoc claſſi accidat,
Toti Pelaſgæ, ratibus hoc mille accidat
Meæ precabor, cum vehar, quidquid rati.

CHO-

GRONOVII.

997. *Interim hac pœna in loco eſt:*] Florentinus: *interim hoc pœna loco eſt, Sortem occupavi, præmium eripui tibi.* Totidem apicibus ille ſanctæ vetuſtatis codex. In quo gaudere mihi licet, quippe qui ſic olim difficillimum hunc locum de conjectura reſtituerim. lib. 2. Obſerv. cap. 9. Vulgo etiam, *eripuit mihi:* quod ſenſum admittebat nullum. Sed & præcedentia verba in futuro, *ſequentur, veniet, ſæviet*; non *ſequantur, veniat, ſæviat*, ut magis viticinari, quam imprecari, aut certiſſima imprecari videatur. Sumpſit autem hæc Seneca ex perſona Caſſandræ apud Euripidem, quæ ſe cladem & calamitatem fore Agamemnonis domui canit. Quod ad marginem quoque notaverat Grotius cum eadem emendatione, quam, ni fallor, in alio exemplari manu ipſius adſcriptam nos olim vidiſſe apud Voſſios candide prodidimus. Denique Flor. *Dumque iſta veniunt.* non *venient.* hoc quoque bene, & rem præſentiorem certioremque facit. Sententia: Omnes iſtæ calamitates mecum in te incident, & dum exſpectantur illæ, præſentem pœnam habes, quod ego ſortem tuam invaſi, & prohibui, ne præmium acciperes, ſi enim ceſſaſſet nomen meum, excidiſſet alia tibi fœmina vel jucunda vel utilis: ita cum ſorte habuiſſes præmium. Nunc ego cæteras anteverti, ut ſortem haberes, nec iterum trahere poſſes; præmio careres, quippe nactus anum nulli uſui.

VARIORUM.

1001. *Reclude*] Me ut nuper Priamum confice, conjungeque nos per mortem ſoceros in his funeſtis nuptiis patris tui. *Farnabius.*

1002. *Mactator*] Suprà verſ. 45. *Idem.*

1003. *Hic decet*] Meus ſenilis hic cruor. *Idem.* *Abreptam trahe,*] Polyxenam. *Idem.* Cruſerianus *abreptam trahe*, pro *trahite.* Et quare non ſequar præſertim cum Pyrrhum ſolum alloquatur Hecuba? quin & præcedat numero eodem, *reclude, conjunge, perge.* Pontan. Nec aliter Flor. & Voſſ.

1005. *Manes*] Inferos. *Vel* Achillis umbram. *Farnabius.*

1006. *Digna*] Sæva, tumida, infeſta. *Idem.*

1008. *Mea*] Suprà verſ. 992. *Idem.*

1013. *Dolor*

CHORUS TROADUM.

Chorus occaſione ſumpta ab Helenæ dicto ſupra verſ. 911. vos levat tanti mali comitatus, *ſolatur ſe communi malo, quaſi* ſolamen miſeris ſocios habuiſſe doloris; *quod tamen ſolatium ipſis ſortito disjunctis ablatum fore.*

DUlce mœrenti populus dolentum,
Dulce lamentis reſonare gentes.
Lentius luctus lacrimæque mordent,
Turba quas fletu ſimili frequentat.
Semper, ah, ſemper dolor eſt malignus:
Gaudet in multos ſua fata mitti,
Seque non ſolum placuiſſe pœnæ.
Ferre, quam ſortem patiuntur omnes,
Nemo recuſat.
Nemo ſe credet miſerum, licet ſit;
Tolle felices. removeto multo
Divites auro. removeto centum
Rura qui ſcindunt opulenta bubus
Pauperi ſurgent animi jacentes.
Eſt miſer nemo, niſi comparatus.
Dulce in immenſis poſito ruinis
Neminem lætos habuiſſe vultus.

Ille

GRONOVII.

1013. *Dolor ipſe magnus:*] Verſum hunc adulterinum judicat optimus Gruterus, quia pro eo toto membranæ numero novem, *dolor & magnus:* niſi quod unus recentioris ſcripturæ: *Semper ah ſemper dolor & magnus:* hactenus, ut eadem manu exprimatur altera lectio ad oram, tanquam ſincerior. Rurſus ergo præclare Florentinus: *Semper, ah ſemper dolor eſt malignus. Gaudet in multos.* Nam quid eſt malignum eſſe, niſi velle aliis & facere, ubi poſſis, male? At dolere malum eſt. Qui autem dolet ipſe, multos vult ſecum dolere. Ergo eſt malignus, qui vult aliis quoque eſſe male.

1015. *Seque non ſolum patuiſſe pœna.*] Tandem non Mog. modo, non Florent. ſed omnes Gruteri quoque *placuiſſe:* ſed ubi debebant exoraſſe, nihil impetrarunt. Agamemnone: *Et cum in paſtus armenta vagos Vilia currunt, placet in vulnus Maxima cervix.* Hippolyto: *à meo primum toro. Et ſcelere tanto placuit ordiri virum?*

VARIORUM.

1014. *Gaudet*] Gaudet ſua mala in multos mitti, communicari. *Farnabius.*

1018. *Nemo*] Sit nemo dives; & ipſi pauperes non videbuntur miſeri, *Idem.*

1020. *Centum*] *Terram qui centum vertebat aratris.* Virgil. de Galeſo. 7. Æneid. *Idem.*

1031. *Tabu-*

Ille deplorat, queriturque fatum,
Qui ſecans fluctum rate ſingulari
Nudus in portus cecidit petitos.
Æquior caſum tulit, & procellas,
Mille qui ponto pariter carinas
Obrui vidit tabulâque littus
Naufragâ ſpargi, mare cum coactis
Fluctibus Corus prohibet reverti.
Queſtus eſt Hellen cecidiſſe Phryxus,
Cum gregis ductor radiante villo,
Aureo fratrem ſimul & ſororem
Suſtulit tergo, medioque jactum
Fecit in ponto. tenuit querelas
Et vir, & Pyrrhe, mare cum viderent.
En nihil præter mare cum viderent,
Unici terris homines relicti.

Sol-

GRONOVII.

1031. *Tabulâque littus Naufragâ ſpargi,*] Quid ſibi vult Etruſcus: *Naufraga terris mare cum coactos.* Cogitandum.

VARIORVM.

1027. *Singulari*] Vnica, ſola, ſingula μονόκοιτος ἀνὴρ. *Farnabius.*

1028. *Nudus*] E naufragio enatans. *Idem.*

1033. *Corus*] Thyeſt. v. 576. *Farn.*

1034. *Hellen*] Phryxus & Helle & patrem Athamanta & novercam Ino fugientes ariete aurei velleris conſcenſo pontum transfretare aggreſſi ſunt. quod ille quidem fecit. Helle vero ſubmerſa nomen ponto reliquit. *Idem.*

1035. *Gregis*] Aries aureo vellere radians.

1037. *Iactum*] Iacturam Helles. *Farnabius.*

1038. *Tenuit*] Contra, Deucalion & Pyrrha non conquerebantur malum late patens. *Idem.*

1039. *Et vir,*] Deucalion Promethei filius juxta Hellanicum, Heſiodum, & Apollonium, *Delrius.* *Tyrrhe,*] Epimethei filia, auctore Proclo in Heſiodic. enarrationibus. *Idem.*

1040. *Et nihil*] Multa olim fuère diluvia. primum generale temporibus Noachi, de quo in ſacris litteris Geneſ. 7. ad perdendam tollendamque ex orbe terrarum malitiam, ut ait Lactantius lib. 2. quod pulchre deſcribit Alcimus lib. 4. cetera peculiaria, primum in Ægypto, Promethei & Herculis tempore menſtruum apud Diodorum lib. 1. ſecundum in Attica bimeſtre rege Attico Ogyge, Pauſan. in Attic. & Diodor. lib. 6. Tertium in Theſſaliâ ætate Deucalionis, quod integra hyeme duravit, Ariſtot. in Meteor. Virgilio in Georg. Ovidio, & ceteris poëtis, & de hoc noſter, & fere ſemper ceteri poëtæ intelligendi; etſi de eo loquantur, quaſi generale fuiſſet. Quartum Pharonium in Ægypto imperante Proteo, de quo Lucanus lib. ult. *Tunc, clauſtrum pelagi, cœpit Pharon. inſula quondam. In medio ſtetit illa mari, ſub tempore vatis Proteos: ut nunc eſt Tellais proxima muris.* Accuratiſſimam diluvii deſcriptionem invenies apud

Sene-

Solvet hunc cœtum, lacrimaſque noſtras
Sparget huc illuc agitata claſſis,
Et tubâ juſſi dare vela nautæ,
Cum ſimul ventis properante remo
Prenderint altum, fugietque littus.
Quis ſtatus mentis miſeris, ubi omnis
Terra decreſcet, pelaguſque creſcet?
Celſa cum longe latitabit Ide?
Tum puer matri, genitrixque gnato,
Troia qua jaceat regione monſtrans
Dicet, & longe digito notabit:
Ilium eſt illic, ubi fumus alte
Serpit in cœlum, nebulæque turpes.
Troës hoc ſigno patriam videbunt.

GRONOVII.

1045. *Cum ſemel ventis properante remo*] Iamdudum correxeram: *Cum ſimul ventis*. & ita plane Florentinus. *Simul ventis*, ut apud Silium lib. 5. *avulſa eſt nam protenus hoſti Ore ſimul cervix.*

VARIORVM.

Senecam lib. 3. Natur. quæſt. cap. 27. *Delrius.*

1042. *Hunc*] Noſtrum, captivarum. vid. argumentum hujus Chori. *Farn.*
Cœtum,] Vulgo, *queſtum*. M. ſ. o. & Interpres, *cœtum*, i. omne ſocietatis ſolatium auferetur. *Delrius.*

1044. *Et tubâ*] Imitatur Euripidem, qui in Rhœſo, *Πόνες δ' ἔχοντας χρὴ μένειν τυρσηνικῆς Σάλπιγγος αὐδὴν.* & in Heraclidis; — *Ἔστησεν ὄρθρον τυρσηνικῇ Σάλπιγγι.* Sophoclis tamen & Euripidis ſcholiaſtæ tradiderunt neque Græcos neque Barbaros Trojani belli tempore tuba uſos fuiſſe, quibus Euripides & Seneca, ut videtis, alii etiam poëtæ repugnant. vid. Trag. Agamemn. verſ. 428. *Idem.*

1048. *Fugietque*] In altum è portu vectis terra recedere videtur. *Provehimur portu, terræque urbeſque recedunt.* Oculus enim quieſcere nos judicans, motu conſpecto, quaſi ſemet retractans terram retro tendere opinatur. *Farnabius.*

1054. *Nebulæque*] Aſcendentis fumi. *Idem.*

ACTUS QUINTUS.

NUNCIUS. ANDROMACHA. HECUBA.

Nuncius matribus narrat, ut è turri præcipitatus fuerit Aſtyanax, & Polyxena ad tumulum Achillis cæſa.

Nunc. O Dira fata, ſæva, miſeranda, horrida,
Quod tam ferum, tam triſte bis quinis ſcelus
Mars

VARIORVM.

1056. *O dira*] Incrementum Rhethoricum. *Farnabius.*

1057. *Tam triſte*] Cujuſmodi non vidimus bello decennali. *Idem.*

Mars vidit annis? quid prius referens gemam?
Tuos ne potius, an tuos luctus, anus?
Hec. Quoſcunque luctus fleveris, flebis meos.
Sua quemque tantum, me omnium clades premit.
Mihi cuncta pereunt. quiſquis eſt, Hecubæ eſt, miſer.
Nunc. Mactata virgo eſt. miſſus è muris puer.
Sed uterque letum mente generoſa tulit.
Andr. Expone ſeriem cædis, & duplex nefas
Proſequere. gaudet magnus ærumnas dolor
Tractare totas. ede, & enarra omnia.
Nunc. Eſt una magna turris è Troia ſuper,
Aſſueta Priamo; cujus è faſtigio
Summiſque pinnis arbiter belli ſedens
Regebat acies. turre in hac blando ſinu
Fovens nepotem, cum metu verſos gravi
Danaos fugaret Hector & ferro & face,
Paterna puero bella monſtrabat ſenex.
Hæc nota quondam turris, & muri decus,
Nunc ſæva cautes, undique affuſa ducum
Plebiſque turba cingitur. totum coit
Ratibus relictis vulgus. his collis procul
Aciem patenti liberam præbet loco;
His alta rupes, cujus è cacumine
Ere-

GRONOVII.

1058. *Quod prius referens gemam?*] Florent. *quid prius.* ut è margine Baſil. notavit Delrius.

1066. *Gaudet animus ærumnis meus*] Flor. per gnomen: *gaudet magnus ærumnas dolor Tractare totas.*

VARIORUM.

1059. *Tuoſne*] Tuoſne ô Andromacha, an tuos ô Hecuba? *Farnabius.*

1062. *Mihi cuncta*] Reginæ, & in omnes miſerias ſuperſtiti. *Idem.*

1066. *Animus*] Induratus jam, malis inſenſatus & inſanus. *Idem.*

1068. *Eſt una*] Supereſt è Troia turris una portæ Scææ, quod ad ſiniſtram eſſet, dictæ, è qua Priamus, Antenor, &c. prœlia & exercitus ſpectabant, ut Iliad. γ'. *Idem.*

1071. *Regebat*] Signo è mœnibus dato congrediendi cum hoſte, vel receptus. *Idem.* *Turre*] *Mittitur Aſtyanax illis de turribus, unde Pugnantem pro ſe proavitaque regna tuentem Sæpe videre patrem monſtratum à matre ſolebat.* Idem.

1073. *Face,*] Quam in naves impulit. *Idem.*

1077. *Totum*] Confluunt univerſi à claſſe ad miſerandum hoc ſpactaculum. *Idem.*

1079. *Aciem patenti, &c.*] Proſpectum. *Idem.*

1082. *Hunc*

Erecta ſummos turba libravit pedes.
Hunc pinus, illum laurus, hunc fagus gerit,
Et tota populo ſilva ſuſpenſo tremit.
Extrema montis ille prærupti petit,
Semiuſta at ille tecta, vel ſaxum imminens
Muri cadentis preſſit. atque aliquis (nefas)
Tumulo ferus ſpectator Hectoreo ſedet.
Per ſpatia late plena ſublimi gradu
Incedit Ithacus, parvulum dextra trahens
Priami nepotem: nec gradu ſegni puer
Ad alta pergit mœnia. ut ſumma ſtetit
Pro turre, vultus huc & huc acres tulit,
Intrepidus animo. qualis ingentis feræ
Parvus tenerque fœtus, & nondum potens
Sævire dente, jam tamen tollit minas,
Morſuſque inanes tentat, atque animis tumet:
Sic ille dextra prenſus hoſtili puer
Ferox, ſuperne moverat vulgum ac duces,
Ipſumque Ulyſſen. non flet è turba omnium.

Qui

GRONOVII.

1082. *Hunc ſagus tegit,*] Emendaverat è ſuo Lipſius: *gerit.* Intercedit cohors codicum Gruteri. At in ordinem coget illam Florentinus, qui clare *gerit.* Nam quod objicitur, non poſſe hoc placere ob verſum ſequentem, tanquam heic ſcilicet agat arbor, ibi patiatur, quid rationis ſit, vel ignoro, vel non libet dicere.

1085. *Vel ſaxum imminens*] Manus illuſtris: Forte, *eminens.* Non putem neceſſarium. Medea: *ipſa tecti parte præcipiti imminet.* Agamemnone: *Arx imminet prærupta.* Dein eadem *prenſat* pro *preſſat.* Sed utcunque diſſimulent, qui veteres libros tractarunt, non optimus modo, ſed & multi alii, *preſſit.* Nos certe in Voſſiano, Heinſianis, noſtro, duobuſque in Germania notavimus. Et verum eſt, multoque elegantius. Si in Thyeſte: *præda cum proprior fuit, Cervice tota pugnat.* Hippolyto: *juvit aut amnis vagi Preſſiſſe ripas.* Quod utrumque ſollicitavit Gruterus. Sed eſt uſus elegans præteriti pro præſente, quem idem vir præſtans in Profis Senecæ adſecutus non eſt, ut ibi notavimus, Mela lib. 1. cap. 1. *Ubi primum ſe coarctat, Helleſpontus vocatur: Propontis, ubi ſe expandit: ubi iterum preſſit, Thracius Boſporus: ubi iterum effundit, Pontus Euxinus.*

VARIORUM.

1081. *Libravit*] In pedum digitos erecta. *vel* ſedens lib. ped. *Farnabius.*

1082. *Hunc pinus*] Deſcribit concurſum illum vulgi, omnia, ad aſpectum Aſtyanactæi ſupplicii, occupantis. *Lipſius.*

1082. *Gerit,*] Aſcendentes, ſc. ut Aſtyanacta projectum ſpectarent. *Farn.*

1093. *Ingentis*] Leonis catulus. *Idem.*

1098. *Superne*] E turri ſc. *Ferox,*] alto animo mortem deſpiciens. *Idem.*

1115. Sili-

Qui fletur: ac dum verba fatidici & preces
Concipit Ulyſſes vatis, & ſevos ciet
Ad ſacra ſuperos, ſponte deſiluit ſuâ
In media Priami regna.
Andr. Quis Colchus hoc, quis ſedis incertæ Scytha
Commiſit? aut quæ Caſpium tangens mare
Gens juris expers auſa? non Buſiridis
Puerilis aras ſanguis aſperſit feri.
Nec parva gregibus membra Diomedes ſuis
Epulanda poſuit. quis tuos artus teget,
Tumuloque tradet? *Nunc.* Quos enim præceps locus
Reliquit artus? oſſa disjecta & gravi
Eliſa caſu, ſigna clari corporis,
Et ora, & illas nobiles patris notas
Confudit imam pondus ad terram datum.
Soluta cervix. ſilicis impulſu caput
Ruptum, cerebro penitus expreſſo. jacet
Deforme corpus. *Andr.* Sic quoque eſt ſimilis patri.

Nunc.

GRONOVII.

1115. *Silicis incurſu caput*] Sic Pall. Vulgati, *incuſſu.* Lipſii codex *impulſu.* Se prætuliſſe conſenſum plurium ait Gruterus. At litem ſecundum Lipſium dat Etruſcus.

1117. *Hic quoque eſt ſimilis patri.*] Quod conjecit Gruterus: *Sic quoque eſt ſimilis patri*; id expreſſum habet Florentinus.

VARIORUM.

1099. *Non flet*] *Ille ſolus non flet* pro quo omnes flebant. *At populus lacrymas, quas ille tenebat, non tenet.* Farn.

1101. *Concipit*] Prout à Chalchante vate inſtructus & edoctus fuerat. *Id.* *Vlyſſem*] De Vlyſſis morte, hæc Sex. Empyricus cap. 16. contra Mathematicos: quidam ſcribunt eum à Telegono filio per imprudentiam interemptum: alii à Laro, qui marinæ turturis ſtimulum immiſerat, occiſum; alii in equi formam mutatum. Sane in Italia ſepultum docet Ariſtoteles in Peplo; ubi illum collocat in Tyrrhenia; ἐπὶ Ὀδυσσέως, κεῖμαι ἐν Τυῤῥηνίᾳ: quo pervenerat, poſtquam eum Neoptolemus, ne à cognatis occideretur, Cephallenia & Ithaca cedere juſſerat. vide Iſacium, & Canterum in Lycophron. *Idem.*

1102. *Sponte*] Projecit ſe in medium urbis, vel populi illic adſtantis. Sunt qui ſuffertum eunt hoc hemiſtichium, adduntque; *non trepidus puer.* verum citra autoritatem libri unius. *Idem.*

1104. *Quis Colchus*] Quis immaniſſimus è Colchis Medeæ crudelitate famoſis? *Idem.* *Sedis*] Herc. Fur. 532. & Thyeſt. v. 628. & 1045. *Idem.*

1105. *Quæ Caſpium*] Hyrcani, barbari & crudeles. *Idem.*

1106. *Buſiridis*] Herc. Eur. 484. *Id.*

1108. *Parva*] Puerorum. *Idem.* *Gregibus*] Equis. Herc. Fur. 225. *Idem.*

1110. *Quos enim*] Neque enim ſepultura opus erit laceris & diſperſis artubus.

Nunc. Præceps ut altis cecidit è muris puer,
Flevitque Achivûm turba, quod fecit, nefas;
Idem ille populus aliud ad facinus redit,
Tumulumque Achillis. hujus extremum latus
Rhœtea leni verberant fluctu vada.
Averſa cingit campus, & clivo levi
Erecta medium vallis includens locum
Creſcit theatri more. concurſus frequens
Implevit omne littus. hi claſſis moras
Hac morte ſolvi rentur: hi ſtirpem hoſtium
Gaudent recidi. magna pars vulgi levis
Odit ſcelus, ſpectatque: nec Troës minus
Suum frequentant funus, & pavidi metu
Partem ruentis ultimam Troiæ vident.
Cum ſubito thalami more præcedunt faces.
It pronuba illic Tyndaris, mœſtum caput
Demiſſa. tali nubat Hermione modo,
Phryges precantur. ſic viro turpis ſuo
Reddatur Helene. terror attonitos tenet
Utroſque populos. ipſa dejectos gerit

Vul-

GRONOVII.

1123. *Adverſa cingit campus,*] Flor. *Averſa.* Recte: nam frons promontoriorum reſpicit mare: altera igitur pars *averſa*, & tergi inſtar.

1129. *Odit ſcelus, ſpectatque:*] Satis hoc ad arguendam vanitatem vulgi: exſecrari & tamen ſpectaculo frui, nam viri graves in his, modo liceat, parcunt oculis. Ipſe Nero, teſte Tacito, *juſſit ſcelera, non ſpectavit.* Itaque nihil mutandum.

1136. *Terror attonitos movet*] Flor. *attonitos tenet.* quod convenientius ſtupore defixis & immobilibus.

VARIORUM.

tubus. *Quid enim ſupereſt de corpore? quis membra, quis oſſa Invenit? obtritum pueri perit omne cadaver More animæ.* Id.

1117. *Hic quoq;*] Etiam in hoc ſimilis patri, quem lacerum raptarat bigis Achilles. *Idem.*

1120. *Aliud*] Polyxenæ cædem. *Id.*

1121. *Tumulumque*] Qui ad Rhœteum Troiæ promontorium. *Id.* Achillis tumulum ſtatuunt in Propontide Homerus Odyſſ. ώ. & in Peplo Ariſtoteles. *Delrius.*

1126. *Moras*] Sup. verſ. 358. 550. & 811. *Farnabius.*

1132. *Thalami*] Nuptiali ritu. ſup. 360. *Idem. Faces.*] Thebaid. 263. & 507. *Idem.*

1133. *Pronuba*] Sup. 861. *Idem.*

1134. *Hermione*] Helenæ & Menelai filia poſtea à Pyrrho rapta, verum ab Oreſte, cui prius deſponſata fuerat, repetita, cæſo Pyrrho. *Idem. Modo*] Nece. *Idem.*

1135. *Turpis*] Adultera. *Idem.*

1137. *Utroſque*] Trojanos & Græcos. *Farnabius. Ipſa*] Polyxena. *Idem.*

1143. *Et*

Vultus pudore; ſed tamen fulgent genæ,
Magiſque ſolito ſplendet extremus decor.
Ut eſſe Phœbi dulcius lumen ſolet
Jam jam cadentis, aſtra cum repetunt vices,
Premiturque dubius nocte vicinâ dies.
Stupet omne vulgus; & fere cuncti magis
Peritura laudant. hos movet formæ decus,
Hos mollis ætas, hos vagæ rerum vices.
Movet animus omnes fortis, & leto obvius.
Pyrrhum antecedit. omnium mentes tremunt:
Mirantur, ac miſerantur. ut primum ardui
Sublime montis tetigit, atque alte edito
Juvenis paterni vertice in buſti ſtetit,
Audax virago non tulit retro gradum;
Converſa ad ictum ſtat truci vultu ferox.
Tam fortis animus omnium mentes ferit.
Novumque monſtrum eſt, Pyrrhus ad cædem piger.
Ut dextra ferrum penitus exacta abdidit,
Subitus recepta morte prorupit cruor
Per vulnus ingens, nec tamen moriens adhuc
Deponit animos, cecidit, ut Achilli gravem
Factura terram, prona, & irato impetu.

Uter-

GRONOVII.

1143. *Et fere cuncti magis*] Sic & Fl. nec video, cur potius ſit: *ut fere.* Et hoc naturale eſt, inquit, ut quæ ſalva tranſirent homines ac pro mediocribus ducerent, ea præ aliis efferant extollantque, cum vident brevi defutura vel interitura.

1148. *Miſerentur, ac mirantur.*] Flor. cum Lipſiano: *Mirantur, ac miſerantur.*

VARIORUM.

1138. *Sed tamen*] In ipſa morte. *Farnabius.*

1144. *Peritura laudant*] Per γνώμην adjunctam narrat & effert, Omne vulgus attonitum ſtetit in formâ Polyxenæ: & eò magis, quod inſitus nobis mos laudandi peritura. Nihil verius vel loca ſuppliciorum noſtrorum adi. Itaque velut parentheſi quâdam hæc legenda. *Lipſius.*

1150. *Iuvenis*] Pyrrhus. *Farnabius.*

1153. *Ferit.*] Dolore, ſtupore, commiſeratione. *Idem.*

1158. *Cecidit,*] Euripides & Ovidius ſollicitam faciunt, nequid inter cadendum aſtantium oculis aperiretur, quod natura tectum voluit. Euripides: —— ἡ δὲ θνήσκουσ᾽ ὅμως Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν, Κρύπτειν θ᾽ ἃ κρύπτειν ὄμματ᾽ ἀρσένων χρεών. Ovidius. *Tunc quoque cura fuit partes velare pudendas Cum caderet, caſtique decus ſervare pudoris.* Delrius. *Gravem*] Hippolyt. 1274. *Farnabius.*

1160. *Uter-*

Uterque flevit cœtus. at timidum Phryges
Miſêre gemitum. clarius victor gemit.
Hic ordo ſacri. non ſtetit fuſus cruor,
Humove ſumma fluxit. obduxit ſtatim,
Sævuſque totum ſanguinem tumulus bibit.
Hec. Ite, ite Danai; petite jam tuti domos,
Optata velis maria diffuſis ſecet
Secura claſſis. concidit virgo, ac puer.
Bellum peractum eſt. quo meas lacrimas feram?
Ubi hanc anilis exſpuam leti moram?
Gnatam, an nepotem; conjugem, an patriam fleam?
An omnia? an me? ſola mors votum meum.
Infantibus violenta, virginibus venis,
Ubicumque properas, ſæva: me ſolam times,
Vitaſque. gladios inter ac tela & faces
Quæſita totâ nocte, cupientem fugis.
Non hoſtis, aut ruina, non ignis meos
Abſumpſit artus: quam prope à Priamo ſteti?
Nunc. Repetite celeri maria, captivæ, gradu.
Jam vela puppis laxat, & claſſis movet.

VARIORVM.

1160. *Uterque*] Troum & Grajorum. *Farnabius.*

1163. *Obduxit*] Hauſit, ebibit. *Id.*

1164. *Tumulus*] Noſter vult in Troade ad buſtum Achillis immolatam Polyxenam, ut Virgilius: ſed Euripides in Cherſoneſo ad tumulum honorarium. vide Turneb. lib. 11. adverſar. cap. 19. de illa Auſonius: *Troas Achilleo conjuncta Polyxena buſto, Malueram nullo ceſpite functa tegi. Non bene diſcordes tumulos miſcetis Achivi: Hoc violare magis, quam ſepelire fuit.* Delrius.

1167. *Concidit virgo,*] Ab aliis Philoſtratus diſſentit, ſcribens Polyxenam, ſtante Troia, Achillis deſiderio egreſſam urbe ad ipſius tumulum mortem ſibi conſciviſſe. credo ut à Græcis tantæ crudelitatis notam amoveret. *Idem.*

1169. *Exſpuam*] Cum indignatione emittam. Sen. de ira, lib. 3. cap. ult. *Iam ipſum ſpiritum expuimus interim dum trahimus.* Farnabius.

1172. *Infantibus*] Vt Aſtyanacti. *Id. Virginibus*] Vt Polyxenæ. *Idem.*

1173. *Me ſolam*] *Quo me ſervas damnoſa ſenectus! Quo Dii crudeles niſi, uti nova funera cernam, Vivacem differtis anum?* eadem apud Ovid. 13. Metam. *Idem.*

1177. *Quam prope*] Cum ad aras ipſe occideret, nec tamen cæſa fui. *Idem.*

1179. *Movet.*] Se movet, movetur. *Idem.*

L. ANNÆI SENECÆ

* M E D E A.

DRAMATIS PERSONÆ.

MEDEA. JASON. CREON. NUTRIX. CHORUS CORINTHIORUM. NUNCIUS.

ARGVMENTVM.

Iaſon cum uxore & liberis poſt interſectum Peliam Corinthi exſulabat. Ubi quum Creon rex illum generum legiſſet, Medea res ſuas ſibi habere à marito, ab rege aliud exſilium quærere jubetur. Illa unius diei impetrata mora, Creuſæ ſponſæ, pallam & monile magicis infecta venenis mittit: quibus indutis ignem corripuit palla, miſereque nova nupta, unà cum patre in natæ auxilium accurrente, combuſta eſt. Medea denique filiis, quos Iaſoni pepererat, in patris conſpectu trucidatis, per aëra aufugit.

ACTUS PRIMUS.

MEDEA.

Medea deſerta ſuperos inferoſque Iaſonis ultores invocat.

DIi conjugales; tuque genialis tori
Lucina cuſtos; quæque domitorem freti

Ti-

VARIORVM.

* MEDEA.] Euripidis drama imitatur maxime omnium æquale, & elaboratum. Adeo ut nec eſſe illius Critici antiqui ſuſpicati ſint. Quod ad argumentum vero, plurimum permiſit ſibi. Neque enim uſus fuit τῇ κειμένῃ πράξει, quod plerumque ſolent Tragici, ſed aut immutavit pleraque, aut effinxit. Sane ab antiquorum pleriſq; diſceſſit. Et in iis prę ſertim, quę de liberorum cæde. Quod Corinthiorum gratiæ dediſſe exutimatur; quos iſtius facti tum adhuc invidia premebat. Chorus hic è viris, ibi è fœminis Corinthiorum. Ibi omnes ſummo artificio argumentum promovent, & ex ipſa fere re ſunt petiti. Duo hic συναγωνίζονται, & ſerviunt ſubjecto: Epithalamium, quod Corinthii canunt, & qui eſt de veſania Medeę. Medii duo, ſatis longe ſunt petiti: non enim tum navigabat Iaſon. Etiam ἦθος Medeæ ex parte ſervat. Quāvis Gręcus, meo quidem ſenſu, vincit. Admiranda enim ibi eſt δεινότης illa. Peſſima enim ea indoles, non quæ erumpit læſa, ſed quæ fallit. Ovidius quoque in epiſtola Medeæ longe magis & ſedatum & æquale dedit: Quod & in Tragœdia feciſſe veriſimile eſt. Meliore etiam conſilio inter iram ejus manifeſtam & diſſimulationem, duos choros inſerit. Hic vero ſubito mutatur. Cætera eruditi cōtendant. *Heinſius.* Medeas multi ſcripſerunt. apud Gręcos occurrunt Enbulus, Stratis & Cantharus, ſed horū Medeæ comœdiæ fuerunt; tragœdias hoc nomine invenio compoſuiſſe, Græce quidem Euripidem, (quā nonnulli Nicophroni aſcribunt) Herillum, Diogenem, Philiſcum, & Demologum; Latine vero Ennium, Attium, Pacuvium, Varronem, & Ovidium. *Delrius.*

Verſ. 1. *Dii conjugales;*] *Iupiter & Iuno* γαμήλιοι, ſeu τέλειοι. Πειθὼ ſeu *Suada* nuptiarum conciliatrix, pronuba. *Diana* ſive *Lucina* de qua mox. *Venus* γενετυλλὶς genituræ domina: *Genie* (qui quod una natus ſit natoſq; tueatur, vel quod ut generemur curet, à gignendo nomen habet) & *Hymenæe*, Nuptiarum præſes: de quo Thebaid. v. 262. *Farnabius.* *Genialis*] Qui in Genii (naturæ Dei) honorem, nuptiis ſternitur. *Idem.*

GRONOVII.

1. *Dii conjugales*] Quintilianus decl. 18. *Parcis uxori, conjugales Deos ac lectuli jura revereris.* Decl. 347. *Vos profecto, dii*

Tiphyn novam frænare docuiſti ratem;
Et tu profundi ſæve dominator maris;
Clarumque Titan dividens orbi diem;
Tacitiſque præbens conſcium ſacris jubar
Hecate triformis; quoſque juravit mihi

Deos

GRONOVII.

cto, dii conjugales, hanc illi mentem dediſtis.

2. *Quæque domitorem freti*] Infrà noſter: *Tiphys in primis domitor profundi.* Flor. tamen *domituram freta.* ut de rate ſive navi accipiatur. Mare adhuc ferum & intractabile hominibus redditurum obnoxium & morigerum. *Frenare* (quam fruſtra metaphoram audaciorem vocant) eſt inſtruere & regere rudentibus quaſi frenis. Eadem audacia Virgilius: *claſſique immittit habenas.* Valerius Flaccus l. 1. *volat immiſſis cava puppis habenis.* lib. 4. *permiſſu jam fundere rector habenis Vela.*

5. *Dividens orbi diem*] Claudianus 2. laud. Stilic. 434. *Manſura verendus Scribit jura ſenex, numeros qui dividit aſtris.* In Idyll. Aponus. *Ille pater rerum, qui ſecula dividit aſtris.*

7. *Quoſque juravit*] Ovid. 7. Met. *per ſacra triformis Ille deæ, lucoque foret quod numen in illo, Perque patrem ſoceri cernentem cuncta futuri, Eventuſque ſuos & tanta pericula jurat.* Epiſtola Medeæ: *Conſcia ſit Iuno ſacris præfecta maritis, Et dea, marmorea cujus in æde ſumus.* Valerius Flaccus 7. Argon. *Per te, quæ ſuperis diviſque potentior imis Perque hæc ergo tuo redeuntia ſidera nutu, Atque per has noſtri juro diſcriminis horas.* Vel, inquiunt interpretes, generaliter deos, pro more in contrahendis nuptiis jurejurando teſtes adhibitos, invocat, vel Sidera & Horas. Vtrumque non ſine ineptiis. Falſum eſt pro more nuptiis jusjurandum interpoſitum. Vnde enim tam frequentia & quotidiana divortia? & quidem ſine reſecratione? Si qui jurarunt, proprias fecerunt ob cauſas, non ex more ſolenni. Sic Ptolomæus Ceraunus ſumptis in manus altaribus inauditis ultimis exſecrationibus adjuravit, ſe ſincera fide matrimonium ſororis Arſinoës petere, nuncupaturumque ſe illam reginam, neque in contumeliam ejus ſe aliam uxorem habiturum, Iuſtin. 24. Sic Tiberius equiti Romano juriſjurandi gratiam fecit, ut uxorem in ſtupro generi compertam dimitteret, quam ſe nunquam repudiaturum ante juraverat, Suet. 35. Sic Cajus Enniæ Næviæ Macronis uxori, ad ſtuprum ſollicitatæ, de matrimonio ſuo jurejurando cavit, idem c. 12. Sic & Iaſon, ut beneficio Medeæ ſe dignum oſtenderet. Et hi, quique his ſimilia fecerunt, jurarunt non inter ſolennia nuptiarum, ſed ante, ut inducerent ſperatas ad condicendas nuptias, quæ poſtea ſolennibus confirmarentur. Fruſtra adſcribunt Lucani locum de repetitis Catonis & Marciæ nuptiis: *ſacriſque deos admittere teſtes.* Nam dii teſtes adhibentur ſacris, quotieſcunque invocantur, ut propitii adſint & annuant litationi. Hoc ex eodem more hic, ex quo Terentianus ſenex: *Abi, deos comprecare, uxor hodie tibi ducenda eſt.* At *horas ſui diſcriminis* quum appellat Iaſon, non jurat per Horas deas, ſed adjurat hoc ſuum tempus, hæc diſcrimina, & ut ait Ovidius tanta pericula. Cujus formulæ hæc eſt ſententia: *Ita evadam hoc periculum, has tanti diſcriminis horas, ut tibi fidem ſervabo: ſi ſciens fallo, non evadam, aut in idem graviuſve periculum recidam.*

VARIORVM.

2. *Lucina*] Græcis Εἰλείθυια, puerperii præſes *Diana*, parturientibus à Parcis præfecta, quod ipſam ſine dolore in utero geſtaſſet mater, & abſque ſenſu in lucem edidiſſet. *Callimach.* Lucina dicta. Ovid. *dedit hæc tibi nomina lucus, Aut quia principium tu dea lucis habes.* ad pariendum autem confert Luna.

2. *Quæque*] Minerva.

10. *Ad-*

Deos Iaſon; quoſque Medeæ magis
Fas eſt precari; noctis æternæ chaos
Averſa ſuperis regna, Maneſque impios,
Dominumque regni triſtis, & dominam fide
Meliore raptam, voce non fauſtâ precor:

Adeſte,

GRONOVII.

10. *Adverſa ſuperis regna,*] Scio, ut interpretentur. Sed Etruſcus: *Averſa Superis.* Et verius puto. Nam frontem inferorum ſpectantem in alium polum, tergum nobis obverſum fingit. Vnde in Agamemnone: *Vos Umbræ precor, Reſerate paulum terga nigrantis poli.* Quare etiam apud Lucanum l. 1. v. 54. legas cenſeo: *Nec polus averſi calidus qua vergitur Auſtri:* & l. 8. v. 337. *cœlumque peroſus Averſoſque polos alienaque ſidera quæris.* Similiter apud Statium l. 8. Thebaid. v. 358. *Qualis ubi averſi ſecretus pabula cœli Nilus, & Eoas magno bibit ore pruinas:* & lib. 2. Achill. v. 539. *licet ille ſonantibus antris Tethyos averſæ gremioque prematur aquoſo.* Nam noſter polus nobis *adverſus* eſt ſpectare cœlum natis: relinquitur ut alter ſit *averſus.* Ipſi autem inter ſe quum conſiderantur, non Antarcticus magis eſt adverſus Arctico, quam Arcticus eſt adverſus Antarctico. Præiit his omnibus Virgilius: *Non tam averſus equos.* Vbi recte Servius: *non in alio orbe habitamus.* Iuvat & illud in ſexto Æn. *jacet extra ſidera tellus Extra anni ſoliſque vias,* &c. Tum Noſtri in Oedipo: *quiſquis ſub hoc In alia verſus ſidera ac ſolem avium Dependet orbis.* Hæc *averſum* alium polum volunt, non *adverſum.* Aliter Cicero, quum in Somnio Scipionis: *Auſtralis ille, in quo qui inſiſtunt adverſa nobis urgent veſtigia.* Et Tibullus ad Meſſalam: *Fertilis hanc inter poſita eſt interque rigentes Noſtraque & huic adverſa ſolo pars altera noſtro.* Horum alia ratio eſt. *Maneſque impios,*] Interpretantur umbras ſeu animas impiorum corpore exutas. At *Manes impii* ſunt inferi immiſericordes, qui nemini parcunt, omnes ad ſe trahunt. Vt Horatio, *Impube corpus, quale poſſet impia Mollire Thracum pectora.* Sic contra *pius* clemens & *pietas* clementia.

VARIORVM.

3. *Tiphyn novam frænare docuiſti ratem;*] Sic Catullus, *currum* pro navi; & Horatius, Eurum per Siculas undas *equitare* dixit. tale illud ex veteri Poëta apud Cariſium l. 4. *Tiphyn aurigam celeris fecere carinæ.* quod, ſi vera refert Iul. Pollux, è Græcâ tragœdiâ fuit expreſſum. *Delrius. Tiphyn*] Gubernatorem navis in Argonautica expeditione. *Far. Novam*] Ovid. epiſt. Paridis: *Thaſida puppe nova vexit Pagaſæus Iaſon.* Lib. 3. Triſt. *quæ cura pugnacis facta Minervæ Per non tentatas prima cucurrit aquas.* Rader. *Docuiſti*] Minervam alloquitur. *Delrius.*

4. *Et tu*] Neptune. *Farnabius.*

5. *Titan*] Sol fili Hyperionis, qui unus è Titanibus. *Idem. Dividens orbi diem;*] Alternis utrumque hemiſphærium illuminans. *Delrius.*

6. *Tacitiſque ſacris*] Noctu & in locis ſecretis fieri ſolitis, magicis, necromanticis. *Farnabius.*

7. *Quoſque juravit mihi*] Apollodorus l. 1. de Medea: ἤδε, ὅς τε ὤμοσεν Ἰάσων θεοὺς ἐπικαλεσαμένη. *Delrius.*

8. *Medeæ magis*] Infernis ſacris magicis initiatæ. *Farnabius.*

9. *Chaos*] Hiatum & cæcam voraginem æternæ noctis, id eſt, mortis & inferorum. Vide Herc. v. 609. & Thyeſt. verſ. 830.

11. *Dominumque*] Plutonem. *Farn. Dominam*] Proſerpinam. Virgilius 6. Æneid. *Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.* Delrius.

12. *Meliore*] Raptam, Pluto uxorem duxit; ductam, non repudiavit unquã, ut Iaſon Medeam. *Idem. Raptam*] Hiſtoriam raptus Proſerpinæ tribus lib. Claudianus ſcripſit, brevius Ovid. l. 5. Meta-

Adeſte, adeſte ſceleris ultrices deæ,
Crinem ſolutis ſquallidæ ſerpentibus,
Atram cruentis manibus amplexæ facem,
Adeſte: thalamis horridæ quondam meis
Quales ſtetiſtis. conjugi letum novæ,
Letumque ſocero & regiæ ſtirpi date.
Mihi pejus aliquid, quod precer ſponſo malum:

Vivat.

GRONOVII.

13. *Adeſte, adeſte ſceleris*] Flor. *Nunc nunc adeſte ſceleris*. Virgilius 5. Æn. *Nunc nunc inſurgite remis Hectorei ſocii*. Heinſ. minor: *Huc adeſte ſceleris*. Sed videtur illud prius *Adeſte* referendum ad jam rogatos deos, & ita diſtinguendum: *voce non fauſta precor, Adeſte. Adeſte ſceleris*. Quamquam optimi codicis lectio in eandem ſententiam diſtingui poſſit: *voce non fauſta precor, Nunc nunc adeſte. Sceleris ultrices*, &c. *Adeſte*. Monſtrate vos præſentes, vindicta ſcilicet perjuri.

19. *Mihi pejus aliquod,*] Non videntur ſana & auctore digna. Interpretantur, date mihi malum longe deterius, quod imprecer perfido Iaſoni. Sed peſſimi ominis eſt ita concipere preces: *date mihi malum*. Gruterus *aliquid*, confirmatum à Flor. & intelligit τὸ *eſt*: ut dicat: quod ad Iaſonem ſpectat, non indigere ſe opera Furiarum, eſſe enim ſibi ad manum, quod ei imprecetur omni malo pejus. Nondum ſatisfacit. Cogitabam aliquando: *Me pejus aliquid*. Quoniam me dedignatur, date & comparate aliquid pejus. Paſſim enim ſeſe ſceleratam fatetur. Cogitabam etiam: *Niſi pejus aliquid. Quod precer ſponſo malum? Vivat, per urbes erret*. Certe Florentinus τῷ *malum* ſubjicit notam interrogationis. Fortaſſis denique: *Me pejus aliud quod precer ſponſo malum!*

VARIORVM.

Metamorph. id cur confictum, ex Firmico didici lib. de myſteriis & erroribus prophanarum religion. c. 7. plures procos habuiſſe Proſerpinam, & inter eos divitem quendam ruſticum, nomine Plutonem; qui cum amoris impatiens, moram non ferret, inventam veſperi, in Ennæ finibus prope Pergum lacum amœniſſimum, vehiculo ſuperimpoſitam avexit. raptorem cum armatorum turmis Ceres perſequitur; qui vitæ ſuæ timens, & prædæ retinendæ ſpem abjiciens, equos per medium lacum impulit; cujus profundis voraginibus uterque demerſus interiit. Poſtea ſolatio matris, Ennenſes ab inferorum Deo Plutone raptam finxerunt. Quæſivit interea toto fere terrarum orbe filiam Ceres, & Atticis frumentum ſecum è Siciliâ delatum diviſit, jaciendi ſeminis & frugis colligendæ diſciplinam tradidit: eo devincti beneficio, Cereri natæque illius divinos honores decreverunt. quæ cuncta ample Firmicus, ſcriptor Chriſtianus, alius ab aſtrologo nugaciſſimo. *Delrius*.

13. *Vltrices*] Eumenides, Pœnæ, Furiæ Herc. Fur. v. 100. Eumenides Athenienſibus dictæ σεμναὶ θεαὶ, auctoribus Sophocle, Ariſtophane, Plutarcho, ceteris. Inde factum ut Pœnæ dicantur à Virgilio, in Ciri: *Ergo jam cauſam mortu me dicere juncta Verberibus ſævo cogunt ſub judice Pœnæ*.

14. *Crinem*] Erinnys, Furiæ, excutite *pronam flagranti vertice pinum Stridenteſque comas*. Farnabius. *Serpentibus,*] En habitum, quo Furiæ depingebantur: Vetulæ, caput anguibus pro capillitio cinctæ, ſanguineam manu facem geſtantes & flagellum. primus illis Æſchylus angues attribuit, mox cæteri. Catullus: *Eumenides: quibus, anguineo redimita capillo Frons exſpirantis præportat pectoris ignes*. Delrius.

16. *Thalamis*] Nuptiis infauſti exitus furias ſtatuunt auſpices & pronubas. *Nam mihi nec Iuno nec Hymen, ſed triſtis*

Vivat. per urbes erret ignotas egens,
Exul, pavens, inviſus, incerti laris.
Me conjugem optet; limen alienum expetat,
Jam notus hoſpes: quoque non aliud queam
Pejus precari, liberos ſimiles patri,
Similesque matri. parta jam, parta ultio eſt.
Peperi. querelas, verbaque incaſſum ſero.

Non

GRONOVII.

25. *Parta jam, parta ultio eſt. Peperi.*] Ad mentionem liberorum, quaſi Oſiri invento, ſic exclamat. *Peperi.* id eſt, habeo liberos ex ipſo, per quos punietur, haud dubie futuros patri matrique ſimiles, id eſt proditores ac deſertores: ut ille conjugis, hæc patris. Hactenus enim tum, & nihil gravius cogitabat: necdum ei in mentem venerat, ut ſua manu illos trucidaret. Nihilominus facit hoc ei verbum excidere Seneca adhuc ignaræ, quaſi omen futuræ cædis. Statim tamen quaſi tarda illa vindicta & inani gaudio, increpat ſe fruſtra quærentem: quamvis nihil ultra proficiat, niſi quod intelligit ſpem vindictæ unicam eſſe in ipſa ſibi, & ſibi faciendum eſſe. Quam autem viam & rationem ulciſcendi velit tentare, hoc nondum cantico exputat. Raderus mavult ad liberos ex Creuſa gignendos referre. Sed, *Similesque matri*, non convenit Creuſæ, quæ nullo ſcelere infamabatur: dein iſti jam optaverat letum, priuſquam pareret. Corrigit idem, *Reperi.* At nondum repererat, ſed quaſi infimum tetigerat gradum ſtruendi ſceleris. Et illa ipſa, *parta jam, parta ultio eſt. peperi*, pars ſunt inanium querelarum. Itaque nec in iſtis, quæ ſequuntur, quicquam certi, ſed vagæ commінationes & proluſio gravis quidem iræ, ſed quo vergat, nondum decernentis. Pariter ominoſa ſunt verſ. 33. *curribus patriis*, & verſ. 39. fax *pronuba* cum *ſacrificis precibus* & *ſupplicium per viſcera*: in quibus aliquid deſidero in interpretibus: ſic enim loquuntur, quaſi directo Medea innuat intelligatque medicatum ignem & incantationes & liberos occidendos. At ars eſt Poëtæ jubentis eam adhuc ignaram imprudentemque & necdum intelligentem, quid ominetur, præſagire & turbatam dictitare, quod futuris ejus conſiliis congruit, etſi nondum ipſa verbis hos ſenſus imponat. Nam currus petit, non tanquam abducturos ſe poſt ſcelus peractum, ſed quaſi Phaëthon orbem terrarum, Corinthon & Iſthmum crematura. At verſ. 39. intelligit: Reſtat, ut ego quoque his nuptiis aliquid ſolennitatis addam & efficiam, ut ſint celebriores mea vindicta. Denique per viſcera quære ſupplicio viam, eſt, vel, peri, dum perdas. Vt Clytæmneſtra in Agamemnone: *per tuum, ſi aliter nequit, Latus exigatur enſis, & perimat duos.* Tantum intelligit perſona, quæ loquitur. Sed Poëta, obſervans vim naturæ & animi in præſagiendo, quod inſtat, ejuſmodi verbis hanc mentē ejus explicat, quæ etiam ſignificare poſſint, quod illa poſtquam deliberaverit, & explorata habebit cōſilia, peractura eſt.

VARIORVM.

triſtis Erinnys Prætulit infauſtas ſanguinolenta faces. Hypſip. Ovidius. Vide Octav. verſ. 23. & 158. *Farnabius.*

17. *Conjugi*] Creuſæ. Al. Glaucæ.

18. *Socero*] Creonti.

20. *Ignotas*] Et inimicas. *Farnabius.*

21. *Laris.*] Domus, loci habitandi. *Idem.*

23. *Iam*] Namque & hic apud Creontem hoſpes eſt. *Idem.*

24. *Similes*] Perfidos.

25. *Similesque*] Veneficos, crudeles. *Farnabius.*

29. *Sol*

Non ibo in hoſtes? manibus excutiam faces,
Cœloque lucem? ſpectat hoc noſtri ſator
Sol generis! & ſpectatur, & curru inſidens
Per ſolita puri ſpatia decurrit poli?
Non redit in ortus, & remetitur diem?
Da, da per auras curribus patriis vehi.
Committe habenas, genitor, & flagrantibus
Ignifera loris tribue moderari juga.
Gemino Corinthos littori opponens moras,
Cremata flammis maria committet duo.
Hoc reſtat unum: pronubam thalamo feram

Ut

GRONOVII.

29. *Sol generis! & ſpectatur,*] Merito Lipſianum *ſpectatur* contra Delrium tuetur Gruterus. Hippolyto: *tuque ſidereum caput Radiate, tantum ne nefas ſtirpis tuæ Speculere, lucem merge, & in tenebras fuge.* Idem recte defendit *puri* contra Lipſianum *curvi*. Martialis 8, 14. *Specularia puros Admittunt ſoles*, l. 4, 64. *Puris leniter admoventur aſtris Celſæ culmina delicata villæ.*

35. *Gemino Corinthus littori opponens moras,*] Florent. *Corinthos*. Videtur etiam ſcribendum *littore*. Non enim littori opponit moras Corinthus, ſed per littus utrumque mari. Plancus ad Senatum apud Ciceronem lib. 10. *Ut aut celeriter pollicendo magna in ſpe ad proficiendum impedimenta opponerem.*

VARIORUM.

27. *Hoſtes?*] Creontem, Creuſam, Iaſonem. *Farnabius.* *Manibus excutiam faces,*] Ex manibus δᾳδούχων illas Creuſæ nuptiis præferentium. de facibus, vide quæ ad v. 263. & v. 507. Thebaid. infr. verſ. 112. *Idem.* Apud Romanos ſolebant δᾳδουχεῖν, hoc eſt, faces præferebant pueri patrimi matrimique, eaſque numero quinque. Feſtus: *Facem* (inquit) *in nuptiis in honorem Cereris præferebant, aquaque ſpargebatur nova nupta: ſive ut caſta puraque ad virum veniret, ſive ut ignem atque aquam cum viro communicaret.* Idem: *rapi ſolet fax, qua prælucente nova nupta deducta eſt, ab utriſque amicis: ne aut uxor eam ſub lecto viri ea nocte ponat, aut vir in ſepulchro eam comburendam curet: quo utroque mors propinqua alterius utrius captari putatur.* Delrius.

28. *Cœloque lucem?*] Inducamque extinctis facibus tenebras? *Farnabius.* *Noſtri ſator*] Æëtes enim Medeæ pater fuit, Solis ex Perſa Neptuni filia natus.

29. *Et ſpectatur,*] Annon horrens refugit, vultuſque ſuos tegit?

30. *Puri*] Non mutati, nulla nube maculati, nec in ortum redeuntis, ut in ſcelere Thyeſtæo? vide Act. 4. cum Choro, & Act. 5. Thyeſt.

32. *Patriis*] Avitis, ut Phaëtonta quondam paterno curru.

34. *Iuga*] Equos Solis ignipedes, flammivomos.

35. *Gemino*] Et comburam Corinthiacum Iſthmon cum urbe in qua Creon, Iaſon, Creuſa. Sic: *Qui ſecat & geminum gracilis mare ſeparat Iſthmos, Nec patitur conferre fretum: ſi terra recedat, Ionium Ægæo franget mare.* Nam à dextra habet mare Ionium, à ſiniſtra Ægæum,

37. *Pronubam thalamo feram Ut ipſa pinum:*] Facem è pinu. vid. infr. v. 111. & Thebaid. v. 263. Sunt qui *Spinum* legunt: nam & è Spina alba faces nuptiales fieri ſolitæ. Catullus: --- *manu Pineam quate tædam.* quo loco Palladius, Parthenius, Muretus, & Beroaldus in Apuleium, ex Feſto & Plinio repo-

nunt

Ut ipſa pinum; poſtque ſacrificas preces
Cædam dicatis victimas altaribus.
Per viſcera ipſa quære ſupplicio viam,
Si vivis, anime: ſi quid antiqui tibi
Remanet vigoris, pelle fœmineos metus,
Et inhoſpitalem Caucaſum mente indue.
Quodcunque vidit Phaſis aut Pontus nefas,
Videbit Iſthmos. effera, ignota, horrida,
Tremenda cœlo pariter ac terris mala,
Mens intus agitat; vulnera, & cædem, & vagum
Funus per artus. levia memoravi nimis.
Hæc virgo feci. gravior exſurgat dolor.
Majora jam me ſcelera poſt partus decent.
Accingere ira, teque in exitium para

Furore

VARIORUM.

nunt *Spineam*. Scaliger in Conjectaneis, unum Varronis & alterum Ovidii locum eodem pacto emendavit. ejuſdem opinionis eſt Alexander Sardius lib. 1. de moribus & ritibus gentium cap. 7. Me autem valde movent omnia Senecæ exemplaria, quæ & hîc & paullo inferius ſemper *pinum* continent. Virgilius etiam, in Ciri ſcripſit; *Pronuba nec caſtos incendet pinus odores.* Et vero ex diverſis arborum generibus hæ faces confici potuerunt. Plinius ſane ſuis temporibus ex corylo confici conſuevisse ſcribit. Quamobrem Barnabæ Briſſonio aſſentior, exiſtimanti tam pinum, quam ſpinam albam huic uſui ſolitam accommodari. Vt ea ſummorum virorum emendatione ſcriptoribus illis opus non ſit. *Delrius.*

41. *Si vivis,*] Se ad vindictam incitat.

43. *Caucaſum*] Feritatem & crudelitatem Heniochorum & Scytharum qui ad Caucaſum: nam illic ſolent hoſpites mactare. Thyeſt. verſ. 1046. vel etiam meam, quæ è Colchide. *Farn.*

44. *Quodcunque vidit*] Tale hic in Corintho patrabo facinus, quale olim in Colchis, cujus Phaſis fluvius eſt, quæque Ponto contermina. ubi ſcil. fratrem Abſyrtum diſcerpſi diſperſique, ut patri me inſequenti moram injicerem, dum artus diſſipatos colligeret. *Id.*

Phaſis] Teſte Ptolomæo, ex montibus Caucaſiis; teſte Strabone, ex Armenia; teſte Plinio, ex Moſchis naſcens, Hippum, Glaucum, Cyaneum, & alios amnes recipit, & antequam prope Phaſim urbem mari illabatur, centum & viginti pontibus jungitur. Hecatæus Mileſius putavit influere in Oceanum, ſed errorem confutavit Artemidorus Epheſius, & Eratoſthenes. vere enim illabitur in Euxinum Pontum, ut Apollonii Scholiaſtes tradidit. Prius *Arcturus* vocabatur, mutati nominis cauſam, ſed fabuloſam, narrat Plutarchus ἐν τῷ περὶ ποταμῶν. Procopius lib. 2. de bello Perſico indicat, circa fontem vocari, *Boas. Delrius. Pontus*] Euxinus, per ἀντίφρασιν; cum prius ob incolarum immanem crudelitatem ἄξενος diceretur. vide Ammianum Marcellinum lib. 22. *Idem.*

46. *Tremenda*] Diis & hominibus abominanda. *Farnabius.*

47. *Vagum Funus per artus.*] Funus vagum, quia colligendum fuit diſperſis longe lateque Abſyrti lacerati membris. *Fabritius.*

49. *Hæc virgo feci.*] Hæc in fratre

Ab-

Furore toto: paria narrentur tua
Repudia thalamis. quo virum linquis modo?
Hoc quo ſecuta es. rumpe jam ſegnes moras:
Quæ ſcelere parta eſt, ſcelere linquenda eſt domus.

GRONOVII.

55. *Quæ ſcelere parta eſt, ſcelere linquetur domus.*] Speciose corruptus hic eſt Lipſianus codex: *Quæ ſcelere pacta eſt, ſcelere rumpetur fides.* Ex minus uni perſonæ convenientibus generalem ſententiam fabricarunt: quo genere ſæpe in poëtis eſt peccatum. Vt alia taceam, notiſſimum Ovidii: *Cuncta prius tentanda:* quum manifeſta ratio ſuadeat Naſonem ſcripſiſſe: *per flumina juro Infera, ſub terra Stygio labentia luco, Cuncta prius tentata: ſed immedicabile vulnus Enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur.* Iurat ipſe Iupiter ſe omnia mitiora tentaſſe, ſed fruſtra. Sic Agamemnone verſ. 507. *Nil ratio & uſus audet in magnis malis*, fecerunt pro Senecæ, *audet: ars ceſſit malis.* Et intellexit fraudem Gruterus, etſi pro corrupto ſtarent omnes ejus codices. Is hic fecit utrimque mixtum: *Quæ ſcelere pacta eſt, ſcelere linquetur domus.* Sed Florentinus: *Quæ ſcelere parta eſt, ſcelere linquenda eſt domus.* Nec minus doctis & verbis & ſenſibus. Domum comparant connubium ineuntes & linquunt diſſolventes. Terentius Andria: *Domus, uxor, liberi inventi invito patre.* Catullus in epithalamio Mallii & Iuliæ: *Et tibi domus ut potens Et beata viri tui, Quæ ſeni tibi ſerviet.* Iuvenalis Sat. 6. *Permutatque domos & flammea conterit.* Heinſianus quoque minor: *Quæ ſcelere parta eſt, ſcelere linquenda domus.* Si alterutrum *eſt* faſtidimus, priori tutius carebimus.

VARIORVM.

Abſyrto feci virgo nondum aſſueta tot malis, ut Iaſoni nuberem, cui nuptæ & ex eo matri factæ, ne dimittar; vel etiam in repudii vindictam, majora ſunt ſcelera excogitanda. *Farnabius.*

52. *Paria*] Æquè crudelia & ſcelesta. Nuptias proditione patris & cæde fratris conciliavi; repudium cæde ſuperinductæ Creuſæ & propriorum liberum ulciſcar. *Idem.*

CHORUS.

Chorus è mulieribus Corinthiis Jaſonis & Creuſæ nuptiis Epithalamium præcinit.

Aſclepiadei, Glyconici, & Hexametri.

AD regum thalamos numine proſpero,
Qui cœlum ſuperi, quique regunt fretum,
Adſint, cum populis rite faventibus.
Primus ſceptriferis colla Tonantibus
Taurus celſa ferat tergore candido.

Luci-

VARIORVM.

56. *Ad regum*] Ad Iaſonis & Creuſæ nuptias. *Farnabius.*

58. *Rite faventibus.*] In ſacris, adſtantes favebant linguâ, id eſt, malis verbis abſtinebant, bona dicebant εὐφημεῖν: votis & acclamationibus fauſta lætaque ominati. Vide Octav. verſ. 693.

60. *Taurus*] Neptuno, Apolloni, Marti taurum immolari, Iovi nequaquam vult Servius. Has itaque infauſtas fore nuptias ominatur. Sed τῷ Διῒ ἤγοντο ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέτταρας. Xenophon Cyripæd. Et ἔθυσα τῷ Διῒ βασιλικῶς ταῦρον λευκόν. Iulian. ad Libanium. *Farnabius.*

65. Corn-

Lucinam nivei fœmina corporis
Intentata jugo placet. &, aſperi
Martis ſanguineas quæ cohibet manus,
Quæ dat belligeris fœdera gentibus,
Et cornu retinet divite copiam,
Donetur tenerâ mitior hoſtiâ.
Et tu, qui facibus legitimis ades,

Noctem

GRONOVII.

65. *Cornu retinet divite copiam*] Nullus Senecæ melior hic commentarius quam nummi antiqui, ex quibus ille hanc deſcriptionem petivit. Duos apponam, alterum Auguſti, alterum Veſpaſiani.

VARIORVM.

61. *Lucinam*] *Iunonem ante omnes, cui vincla jugalia curæ, Candida & intacta placet cervice juvenca.* Idem. *Fœmina*] Vacca candida, quæ nunquam ſubjecta fuerit jugo, injugis.

63. *Quæ cohibet*] Pax ſeu Concordia, *unde fluit pleno cunctorum copia cornu:* alluditque ad *κέρας Ἀμαλθείας* ſeu Acheloi. *Farnabius.* Pax invocatur, *δέσποινα χορῶν, δέσποινα γάμων*, ut ait Ariſtophanes. Eam cum Copia & hujus cornu jungit & Horatius in carmine ſeculari. *Raderus.*

66. *Tenerâ*] Ove. nam hæc Pacis hoſtia, quæ illi cædebatur ſeorſum extra conſpectum Deæ, cujus nec aram ſanguine licebat aſpergere, quia neces & ſanguinis effuſiones Paci adverſantur. docent Ariſtophanes, ejuſque Scholiaſt. in comœd. *Pax.* Delrius. *Hoſtiâ.*] Ovidius: *Hoſtibus à domitis hoſtia nomen habet.* Proprie ergo *hoſtia*, quæ devictis hoſtibus mactatur. Verum Sex. Pompeius, hoc nomen omni victimæ, quæ feritur, commune docet. quia ferire, veteres *hoſtire* dixerunt, & ab hoſtiendo *hoſtia.* Servio auctore, *Hoſtia* dicuntur ſacrificia eorum, qui in hoſtem pergunt; *victima*, ſacrificia quæ poſt victoriam fiunt, ſed hæc (ait) licenter confundit auctoritas. Servio aſſentit D. Iſidorus lib. 6. Orig. cap. de offic. & addit: *alii victimam dictam putaverunt, quia ictu percuſſa cadebat, vel quia vincta ad aras ducebatur.* Delrius.

67. *Et tu, qui facibus*] Hymenæe, Deus

Noctem diſcutiens auſpice dextera,
Huc incede gradu marcidus ebrio,
Præcingens roſeo tempora vinculo.
Et tu, quæ gemini prævia temporis
Tarde ſtella redis ſemper amantibus:
Te matres avidæ, te cupiunt nurus,
Quam primum radios ſpargere lucidos.
  Vincit virgineus decor
Longe Cecropias nurus:
Et quas Taygeti jugis
Exercet juvenum modo,

Muris

GRONOVII.

77. *Et quæ Taygeti jugis Exercent*] Sic Fabricius, quum antea vulgaretur: *Et quas Taygeti jugis Exercet:* improbante Delrio. Gruterus revocavit Fabricianum auctoribus codicibus ſuis. Quis autem non videt commodius dici: *Sparta exercet virgines ſuas in jugis Taygeti:* quam *Virgines in Taygeto exercent Spartam.* & quidem *juvenum modo?* Nam quod defendi hoc putat verſ. 214. rurſum illuditur à membranis parum caſtis. non enim *exercet* ibi, ſed *exterret* legendum. Statim liber optimus: *Alpheoſque.*

VARIORVM.

Deus nuptialis, quem noſter, Bacchi Filium, Aſclepiades Apollinis, alii Magnetis volunt. Deus nuptialis, pingebatur juvenis marcidus, voluptate diſſolutus, temulentus, coronatus roſis, ut noſter innuit, vel amaraco, ut Catullus, dextra faces, ſiniſtra flammeum oſtentans, in pedibus ſoccos luteos gerens. Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallii. *Farnabius.*

68. *Noctem diſcutiens*] Face quam præfers nocturnas tenebras diſpellens. *Auſpice*] vide Troad. v. 861. *Dextera,*] Qua auſpicium præbes nuptiis, & facis ut auſpicato contrahantur. auſpicia enim attendi in nuptiis monuit Turneb. lib. 3. adv. cap. 14. Seneca: *Per ego auſpicatos regii thalami thoros.* Delrius.

69. *Marcidus*] Namque *marcentes gaudet vibrare coronas. Et quaſſare faces & noctem ducere ludo.* Farnabius. Temulentum Hymenæum fingebant: an quia ſine Cerere & Baccho friget Venus? *Marcidus*, hoc eſt enervatis & fractis viribus, languens ac titubans præ vinolentia. hunc gradum & marcorem in ſomnolentis cernimus, ſomno nondum plene diſcuſſo. hinc Plinius Cæcilius, *ſomno marcidos* dixit. *Delrius.*

71. *Et tu, quæ*] Veneris ſtella, noctis prævia Heſpere, diei prænuncie Phoſphore. Hippol. verſ. 748. *Farnabius.*

72. *Tarde ſtella*] *Vt nox longa quibus mentitur amica,* &c. Ita ſponſorum, noveque nuptarum deſiderio, tardè procedere videtur dies nuptiis dictus.

75. *Virgineus*] Virginis ſponſæ, Creuſæ ſeu Glauces. *Farnabius.*

76. *Cecropias*] Atticas puellas nubiles. Cecrops autem primus erat Athenienſium rex. *Idem.*

77. *Taygeti*] Laconiæ montis, Spartæ imminentis. *Virginibus Bacchata Lacanis Taygeta.* De Spartanis virginibus loquitur, de quibus ſunt illa antiqua, *Nihil horum ſimile apud Lacænas virgines, Queis magi' palæſtra, Eurota, ſol, pulvis, labos, Militia in ſtudio eſt, quam fertilitas barbara.* de his etiam integra extat Propertii eleg. lib. 3. ubi inter cetera legitur: *Et modo Taygeti crines aſperſa pruinis, Hortatur patrios per juga longa canes.* Delrius.

82. *Si*

Muris quod caret, oppidum:
Et quas Aonius latex,
Alpheoſque ſacer lavat.
Si formâ velit aſpici,
Cedent Æſonio duci;
Proles fulminis improbi,
Aptat qui juga tigribus:
Nec non qui tripodas movet,
Frater virginis aſperæ.
Cedet Caſtore cum ſuo

Pol-

GRONOVII.

82. *Si formâ velit aſpici, Cedent Æſonio duci;*] Mallet Delrius hos verſus tranſponi, poſteriorem loco prioris. Me non adſentiente, inquit Gruterus: innuit enim non captare Iaſonem laudes à forma. At cum ſenſum non exſtinguit tranſpoſitio Delrii: quam tamen nec ego neceſſariam judicarem, niſi vidiſſem eundem in Florentino ordinem verſuum. *Si velit*, inquit, quaſi dubitans: nam fortes pulcritudinis laudem dedignantur. Statius de Parthenopæo: *Nec forma ſibi laude placet multumque ſeveris Aſperat ora minis.*

85. *Proles fulminis improbi*] *Improbum* ait *fulmen*, non quia mortalibus noxium & ſontes punit, ſed temerarium quia plus auſum quam debuit & decuit, Iovis delicias abſumpſit. Vt infrà Argo: *dedit illa graves Improba pœnas.* quæ ſcilicet auſa eſt rumpere fœdera mundi, quamque poſtea vocat *audacem carinam.*

VARIORVM.

79. *Muris quod*] Quod tamen poſtea muris cingi cœpit. prius ἀνδρεῦσι καὶ ἐκ πλίνθοις στεφανοῦσθαι.

80. *Et quas*] Vincitque Thebanas virgines. Bœotia autem prius Aonia dicta eſt, ab Aone Neptuni filio. *Aonius latex*] Dirce fons Bœotiæ prope Thebas. *Farnabius.*

81. *Alpheuſque*] Thyeſt. verſ. 116. *Idem. Sacer*] Quia fluvii, teſte Theocrito, θειῶν γένος, & quia, ut ait Pauſanias ἠλιακ. α. Alphei aqua Iovi Olympio grata putabatur; iccircoque Elei hac ſacrificiorum cineres abluebant, iiſque Iovis Olympii ſimulacrum illinebant, teſte Moſcho & Pauſania. *Delrius.*

86. *Æſonio*] Hic Æſonis filius, Æſon Crethei, Cretheus Æoli. de matre non conſtat. Andron, Theogniten; Herodotus, Polyphemen; Steſichorus, Eteoclymenem; Pherecydes, Alcymedem Philaci filiam; Apollonius, Alcymeden, ſed Clymenes filiam autumat. Iaſon παρὰ τὴν ἴασιν, quod medicinam à Chirone didicerit, vocatus. hæc Apollonii & Pindari Scholiographi. Ad formam Iaſonis indicandam facit illud Atratini Cælium vocantis Iaſonem pulcellum apud Fortunatianum lib. 2. Rhetor. Scholicæ. *Delrius.*

84. *Proles*] Hercul. Fur. verſ. 455. pulcher, Hipp. verſ. 751. *Farnabius.* Bacchus à Iove fulminante & flammis Semelem comburente genitus. nota res. Sic Colutus Paridis formam Bacchi formoſitati præponit. *Delrius.*

85. *Aptat*] Oedip. verſ. 425. & Hipp. 752. *Tigribus:*] Nam Bacchus dicitur vehi curru junctis tigribus.

86. *Qui tripodas*] Phœbus, qui reſponſa reddebat per vatem ſtantem ſuper tripode, hoc eſt, menſa tribus fulta pedibus. ideo ait movere tripodas. *Delr.*

87. *Virginis aſperæ*] Dianæ venatricis, montivagæ, perpetuæ virginis.

88. *Caſtore cum ſuo*] Κάστωρ δ' ἱππόδαμος καὶ πὺξ ἀγαθὸς Πολυδεύκης, pulcherrimi, Iove quippe cygno geniti. *Farn.*

92. *Vir*

Pollux cæſtibus aptior.
Sic ſic, Cœlicolæ, precor,
Vincat fœmina conjuges,
Vir longe ſuperet viros.
Hæc cum fœmineo conſtitit in choro,
Unius facies prænitet omnibus.
Sic cum Sole perit ſidereus decor;
Et denſi latitant Pleïadum greges,
Cum Phœbe ſolidum lumine non ſuo

Orbem

GRONOVII.

92. *Vir longe ſuperet viros.*] Lipſianus liber, *Vir longe ut ſuperat:* nec damnaturum ſe ait Gruterus, niſi damnarent ad unum omnes Pall. videreturque Chorus dicere, ſufficere ſi ita inter humanas nuptas excellat ſponſa, ut inter viros ipſe ſponſus. Vix aſſequor quid velit: ſed ſi vovet Chorus ita ſponſam excellere inter nuptas, ut ſponſus inter viros, non video, quemadmodum excludi poſſit Lipſiana ſcriptura. Nam vulgata non ponit hoc, excellere ſponſum inter viros, ſed optat ut excellat. Ferrem eam libentius, ſi fieret: *Sic ſit, cælicolæ, precor: Vincat,* &c. Laudavit prius virginem eminentem inter virgines; ſponſum inter pulcros: nunc optaret illam pariter excellere inter matronas, hunc inter maritos: hoc eſt, ut Creuſa Iaſoni ſit probatiſſima uxor, Iaſon Creuſæ indulgentiſſimus maritus.

93. *Hæc cum virgineo*] Iam prædicavit illam ſupra cæteras virgines verſ. 75. & ſex ſequentibus. Igitur valde placet, quod Flor. *Hæc cum fœmineo conſtitit in choro.* Nam & novas nuptas circumdabant matronæ & parabant ſponſis. Stat. lib. 2. Theb. *Sonat aula tumultu Fœmineo. caſta matres cinxere corona Argolides. pars virginibus circum undique fuſæ Fœdera conciliant nova ſolanturque pudorem.*

95. *Sic cum Sole perit ſideribus decor;*] Flor. *ſidereus decor.* Vt ſuprà, *Virgineus decor.*

97. *Cum Phœbe ſolitum*] Immo *ſolidum,* ut Flor. Orbis ſolidus in plenilunio. Ovidius: *poſtquam pleniſſima fulſit, Et ſolida terras ſpectavit imagine luna.* *Circuitis cornibus* dixit paullo audacicius, quæ quaſi circumierunt orbem lunæ protendendo ſe utrimque donec jungerentur. Sic *obitos,* qui obierunt vel mortui ſunt. Appuleius de mundo & de morali philoſophia: & male mutant: *Sol occaſus,* qui occidit: *placitum,* quod placuit: *ſucceſſa,* quæ ſucceſſerunt: *ſocietas coita,* quæ coiit; *pax conventa,* quæ convenit: *conſpirati,* qui conſpiraverunt. Cæterum hos verſus male copulant cum ſequentibus 105. & 106. Ioh. Triſtanus, probat inde ad nuptias faciendas legiſſe veteres tempus plenilunii T. 1. Comment. hiſtor. p. 469. quaſi vero hic deſcriberetur nox nuptialis; non peteretur ſimilitudo à luna & ſideribus ad laudandam formam ſponſæ præ virginum choro.

VARIORVM.

89. *Cæſtibus*] De cæſtuum certamine conſule Virgilium lib. 4. Æneid. *Delrius.* Inſtrumentum erat, quo Palæſtritæ utebantur nihilque aliud erat, quam lorum ex corio bubulo manibus circumvolutum: quo & ictum minus ſentirent, & adverſarium gravius ferirent. ideo Pollux erat armatus cæſtibus, quia pugnarat. *Bernardus.*

91. *Fœmina*] Creuſa.

96. *Denſi*] Alludit ad etymon ſideris ſeptiſtellii ἀπὸ τοῦ πλείστου, id eſt, à pluralitate & vicinitate ſtellarum; aliis autem ἀπὸ τοῦ πλεῖν, quod ortæ, navi-

gandi

Vultus pudore; ſed tamen fulgent genæ,
Magiſque ſolito ſplendet extremus decor.
Ut eſſe Phœbi dulcius lumen ſolet
Jam jam cadentis, aſtra cum repetunt vices,
Premiturque dubius nocte vicinâ dies.
Stupet omne vulgus; & fere cuncti magis
Peritura laudant. hos movet formæ decus,
Hos mollis ætas, hos vagæ rerum vices.
Movet animus omnes fortis, & leto obvius.
Pyrrhum antecedit. omnium mentes tremunt:
Mirantur, ac miſerantur. ut primum ardui
Sublime montis tetigit, atque alte edito
Juvenis paterni vertice in buſti ſtetit,
Audax virago non tulit retro gradum;
Converſa ad ictum ſtat truci vultu ferox.
Tam fortis animus omnium mentes ferit.
Novumque monſtrum eſt, Pyrrhus ad cædem piger.
Ut dextra ferrum penitus exacta abdidit,
Subitus recepta morte prorupit cruor
Per vulnus ingens, nec tamen moriens adhuc
Deponit animos, cecidit, ut Achilli gravem
Factura terram, prona, & irato impetu.

Uter-

GRONOVII.

1143. *Et fere cuncti magis*] Sic & Fl. nec video, cur potius ſit: *ut fere*. Et hoc naturale eſt, inquit, ut quæ ſalva tranſirent homines ac pro mediocribus ducerent, ea præ aliis efferant extollantque, cum vident brevi defutura vel interitura.

1148. *Miſerentur, ac mirantur.*] Flor. cum Lipſiano: *Mirantur, ac miſerantur.*

VARIORVM.

1138. *Sed tamen*] In ipſa morte. *Farnabius.*

1144. *Peritura laudant*] Per γνώμην adjunctam narrat & effert, Omne vulgus attonitum ſtetit in formâ Polyxenæ: & eo magis, quod inſitus nobis mos laudandi peritura. Nihil verius vel loca ſuppliciorum noſtrorum adi. Itaque velut parentheſi quâdam hæc legenda. *Lipſius.*

1150. *Iuvenis*] Pyrrhus. *Farnabius.*

1153. *Ferit.*] Dolore, ſtupore, commiſeratione. *Idem.*

1158. *Cecidit,*] Euripides & Ovidius ſollicitam faciunt, nequid inter cadendum aſtantium oculis aperiretur, quod natura tectum voluit. Euripides: ----- ἡ δὲ θνήσκουσ᾽ ὅμως Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν, Κρύπτειν θ᾽ ἃ κρύπτειν ὄμματ᾽ ἀρσένων χρεών. Ovidius. *Tunc quoque cura fuit partes velare pudendas Cum caderet, caſtique decus ſervare pudoris.* Delrius. *Gravem*] Hippolyt. 1274. *Farnabius.*

1160. *Uter-*

Uterque flevit cœtus. at timidum Phryges
Misêre gemitum. clarius victor gemit.
Hic ordo ſacri. non ſtetit fuſus cruor,
Humove ſumma fluxit. obduxit ſtatim,
Sævuſque totum ſanguinem tumulus bibit.
Hec. Ite, ite Danai; petite jam tuti domos,
Optata velis maria diffuſis ſecet
Secura claſſis. concidit virgo, ac puer.
Bellum peractum eſt. quo meas lacrimas feram?
Ubi hanc anilis exſpuam leti moram?
Gnatam, an nepotem; conjugem, an patriam fleam?
An omnia? an me? ſola mors votum meum.
Infantibus violenta, virginibus venis,
Ubicumque properas, ſæva: me ſolam times,
Vitaſque. gladios inter ac tela & faces
Quæſita totâ nocte, cupientem fugis.
Non hoſtis, aut ruina, non ignis meos
Abſumpſit artus: quam prope à Priamo ſteti?
Nunc. Repetite celeri maria, captivæ, gradu.
Jam vela puppis laxat, & claſſis movet.

VARIORUM.

1160. *Uterque*] Troum & Grajorum. *Farnabius.*

1163. *Obduxit*] Hauſit, ebibit. *Id.*

1164. *Tumulus*] Noſter vult in Troade ad buſtum Achillis immolatam Polyxenam, ut Virgilius: ſed Euripides in Cherſoneſo ad tumulum honorarium. vide Turneb. lib. 11. adverſar. cap. 19. de illa Auſonius: *Troas Achilleo conjuncta Polyxena buſto, Malueram nullo ceſpite functa tegi. Non bene diſcordes tumulos miſcetis Achivi: Hoc violare magis, quam ſepelire fuit.* Delrius.

1167. *Concidit virgo,*] Ab aliis Philoſtratus diſſentit, ſcribens Polyxenam, ſtante Troia, Achillis deſiderio egreſſam urbe ad ipſius tumulum mortem ſibi conſciviſſe. credo ut à Græcis tantæ crudelitatis notam amoveret. *Idem.*

1169. *Exſpuam*] Cum indignatione emittam. Sen. de ira, lib. 3. cap. ult. *Iam ipſum ſpiritum expuimus interim dum trahimus.* Farnabius.

1172. *Infantibus*] Vt Aſtyanacti. *Id.* *Virginibus*] Vt Polyxenæ. *Idem.*

1173. *Me ſolam*] *Quo me ſervas damnoſa ſenectus! Quo Dii crudeles niſi, uti nova funera cernam, Vivacem differtis anum?* eadem apud Ovid. 13. Metam. *Idem.*

1177. *Quam prope*] Cum ad aras ipſe occideret, nec tamen cæſa fui. *Idem.*

1179. *Movet.*] Se movet, movetur. *Idem.*

L. ANNÆI SENECÆ
*MEDEA.

DRAMATIS PERSONÆ.

MEDEA. JASON. CREON. NUTRIX. CHORUS CORINTHIORUM. NUNCIUS.

ARGVMENTVM.

Iaſon cum uxore & liberis poſt interſectum Peliam Corinthi exſulabat. Ubi quum Creon rex illum generum legiſſet, Medea res ſuas ſibi habere à marito, ab rege aliud exſilium quærere jubetur. Illa unius diei impetrata mora, Creuſæ ſponſæ, pallam & monile magicis infecta venenis mittit: quibus indutis ignem corripuit palla, miſereque nova nupta, unà cum patre in natæ auxilium accurrente, combuſta eſt. Medea denique filiis, quos Iaſoni pepererat, in patris conſpectu trucidatis, per aëra aufugit.

ACTUS PRIMUS.

MEDEA.

Medea deſerta ſuperos inferoſque Iaſonis ultores invocat.

DIi conjugales; tuque genialis tori
Lucina cuſtos; quæque domitorem freti

Ti-

VARIORVM.

* MEDEA.] Euripidis drama imitatur maxime omnium æquale, & elaboratum. Adeo ut nec eſſe illius Critici antiqui ſuſpicati ſint. Quod ad argumentum vero, plurimum permiſit ſibi. Neque enim uſus fuit τῇ κειμένῃ πράξει, quod plerumque ſolent Tragici, ſed aut immutavit pleraque, aut effinxit. Sane ab antiquorum pleriſq; diſceſſit. Et in iis preſertim, quę de liberorum cæde. Quod Corinthiorum gratiæ dediſſe exiſtimatur; quos iſtius facti tum adhuc invidia premebat. Chorus hic è viris, ibi è fœminis Corinthiorum. Ibi omnes ſummo artificio argumentum promovent, & ex ipſa fere re ſunt petiti. Duo hic συναγωνίζονται, & ſerviunt ſubjecto: Epithalamium, quod Corinthii canunt, & qui eſt de veſania Medeę. Medii duo, ſatis longe ſunt petiti: non enim tum navigabat Iaſon. Etiam ἦθος Medeæ ex parte ſervat. Quãvis Gręcus, meo quidem ſenſu, vincit. Admiranda enim ibi eſt δεινότης illa. Peſſima enim ea indoles, non quæ erumpit læſa, ſed quæ fallit. Ovidius quoque in epiſtola Medeæ longe magis & ſedatum & æquale dedit: Quod & in Tragœdia feciſſe veriſimile eſt. Meliore etiam conſilio inter iram ejus manifeſtam & diſſimulationem, duos choros inſerit. Hic vero ſubito mutatur. Cætera eruditi cõtendant. *Heinſius.* Medeas multi ſcripſerunt. apud Gręcos occurrunt Eubulus, Stratis & Cantharus, ſed horũ Medeæ comœdiæ fuerunt; tragœdias hoc nomine invenio compoſuiſſe, Græce quidem Euripidem, (quã nonnulli Nicophroni aſcribunt) Herillum, Diogenem, Philiſcum, & Demologum; Latine vero Ennium, Attium, Pacuvium, Varronem, & Ovidium. *Delrius.*

Verſ. 1. *Dii conjugales;*] *Iupiter & Iuno* γαμήλιοι, ſeu τέλειοι. Πειθὼ ſeu *Suada* nuptiarum conciliatrix, pronuba. *Diana* ſive *Lucina* de qua mox. *Venus* γενετυλλὶς genituræ domina: *Genie* (qui quod una natus ſit natoſq; tueatur, vel quod ut generemur curet, à gignendo nomen habet) & *Hymenæe*, Nuptiarum præſes: de quo Thebaid. v. 262. *Farnabius.* *Genialis*] Qui in Genii (naturæ Dei) honorem, nuptiis ſternitur. *Idem.*

GRONOVII.

1. *Dii conjugales*] Quintilianus decl. 18. *Parcis uxori, conjugales Deos ac lectuli jura revereris.* Decl. 347. *Vos profecto, dii*

Tiphyn novam frænare docuiſti ratem;
Et tu profundi ſæve dominator maris;
Clarumque Titan dividens orbi diem;
Tacitiſque præbens conſcium ſacris jubar
Hecate triformis; quoſque juravit mihi

Deos

GRONOVII.

cto, dii conjugales, hanc illi mentem dediſtis.

2. *Quæque domitorem freti*] Infrà noſter: *Tiphys in primis domitor profundi.* Flor. tamen *domituram freta.* ut de rate ſive navi accipiatur. Mare adhuc ferum & intractabile hominibus reddituram obnoxium & morigerum. *Frenare* (quam fruſtra metaphoram audaciorem vocant) eſt inſtruere & regere rudentibus quaſi frenis. Eadem audacia Virgilius: *claſſique immittit habenas.* Valerius Flaccus l. 1. *volat immiſſis cava puppis habenis.* lib. 4. *permiſſu jam fundere rector habenis Vela.*

5. *Dividens orbi diem*] Claudianus 2. laud. Stilic. 434. *Manſura verendus Scribit jura ſenex, numeros qui dividit aſtris.* In Idyll. Aponus. *Ille pater rerum, qui ſecula dividit aſtris.*

7. *Quoſque juravit*] Ovid. 7. Met. *per ſacra triformis Ille deæ, lucoque foret quod numen in illo, Perque patrem ſoceri cernentem cuncta futuri, Eventuſque ſuos & tanta pericula jurat.* Epiſtola Medeæ: *Conſcia ſit Iuno ſacris præfecta maritis, Et dea, marmorea cujus in æde ſumus.* Valerius Flaccus 7. Argon. *Per te, quæ ſuperis diviſque potentior imis Perque hæc ergo tuo redeuntia ſidera nutu, Atque per has noſtri juro diſcriminis horas.* Vel, inquiunt interpretes, generaliter deos, pro more in contrahendis nuptiis jurejurando teſtes adhibitos, invocat, vel Sidera & Horas. Vtrumque non ſine ineptiis. Falſum eſt pro more nuptiis jusjurandum interpoſitum. Vnde enim tam frequentia & quotidiana divortia? & quidem ſine reſecratione? Si qui jurarunt, proprias fecerunt ob cauſas, non ex more ſolenni. Sic Ptolomæus Ceraunus ſumptis in manus altaribus inauditis ultimis exſecrationibus adjuravit, ſe ſincera fide matrimonium ſororis Arſinoës petere, nuncupaturumque ſe illam reginam, neque in contumeliam ejus ſe aliam uxorem habiturum, Iuſtin. 24. Sic Tiberius equiti Romano jurisjurandi gratiam fecit, ut uxorem in ſtupro generi compertam dimitteret, quam ſe nunquam repudiaturum ante juraverat, Suet. 35. Sic Cajus Enniæ Næviæ Macronis uxori, ad ſtuprum ſollicitatæ, de matrimonio ſuo jurejurando cavit, idem c. 12. Sic & Iaſon, ut beneficio Medeæ ſe dignum oſtenderet. Et hi, quique his ſimilia fecerunt, jurarunt non inter ſolennia nuptiarum, ſed ante, ut inducerent ſperatas ad condicendas nuptias, quæ poſtea ſolennibus confirmarentur. Fruſtra adſcribunt Lucani locum de repetitis Catonis & Marciæ nuptiis: *ſacriſque deos admittere teſtes.* Nam dii teſtes adhibentur ſacris, quotieſcunque invocantur, ut propitii adſint & annuant litationi. Hoc ex eodem more hic, ex quo Terentianus ſenex: *Abi, deos comprecare, uxor hodie tibi ducenda eſt.* At *horas ſui diſcriminis* quum appellat Iaſon, non jurat per Horas deas, ſed adjurat hoc ſuum tempus, hæc diſcrimina, & ut ait Ovidius tanta pericula. Cujus formulæ hæc eſt ſententia: *Ita evadam hoc periculum, has tanti diſcriminis horas, ut tibi fidem ſervabo: ſi ſciens fallo, non evadam, aut in idem graviuſve periculum recidam.*

VARIORVM.

2. *Lucina*] Græcis Εἰλείθυια, puerperii præſes *Diana*, parturientibus à Parcis præfecta, quod ipſam ſine dolore in utero geſtaſſet mater, & abſque ſenſu in lucem edidiſſet. *Callimach.* Lucina dicta. Ovid. *dedit hæc tibi nomina lucus, Aut quia principium tu dea lucis habes.* ad pariendum autem confert Luna.

2. *Quæque*] Minerva.

10. *Ad-*

Deos Iaſon; quoſque Medeæ magis
Fas eſt precari; noctis æternæ chaos
Averſa ſuperis regna, Maneſque impios,
Dominumque regni triſtis, & dominam fide
Meliore raptam, voce non fauſtâ precor:

Adeſte,

GRONOVII.

10. *Adverſa ſuperis regna,*] Scio, ut interpretentur. Sed Etruſcus: *Averſa Superis.* Et verius puto. Nam frontem inferorum ſpectantem in alium polum, tergum nobis obverſum fingit. Vnde in Agamemnone: *Vos Umbræ precor, Reſerate paulum terga nigrantis poli.* Quare etiam apud Lucanum l.1.v.54. legas cenſeo: *Nec polus averſi calidus qua vergitur Auſtri:* & l.8.v.337.*cælumque peroſus Averſoſque polos alienaque ſidera quæris.* Similiter apud Statium l.8.Thebaid. v.358. *Qualis ubi averſi ſecretus pabula cœli Nilus, & Eoas magno bibit ore pruinas:* & lib.2. Achill. v.539. *licet ille ſonantibus antris Tethyos averſa gremioque prematur aquoſo.* Nam noſter polus nobis *adverſus* eſt ſpectare cœlum natis: relinquitur ut alter ſit *averſus*. Ipſi autem inter ſe quum conſiderantur, non Antarcticus magis eſt adverſus Arctico, quam Arcticus eſt adverſus Antarctico. Præiit his omnibus Virgilius: *Non tam averſus equos.* Vbi recte Servius: *non in alio orbe habitamus.* Iuvat & illud in ſexto Æn. *jacet extra ſidera tellus Extra anni ſoliſque vias,* &c. Tum Noſtri in Oedipo: *quiſquis ſub hoc In alia verſus ſidera ac ſolem avium Dependet orbis.* Hæc *averſum* alium polum volunt, non *adverſum.* Aliter Cicero, quum in Somnio Scipionis: *Auſtralis ille, in quo qui inſiſtunt adverſa nobis urgent veſtigia.* Et Tibullus ad Meſſalam: *Fertilis hanc inter poſita eſt interque rigentes Noſtraque & huic adverſa ſolo pars altera noſtro.* Horum alia ratio eſt. *Maneſque impios,*] Interpretantur umbras ſeu animas impiorum corpore exutas. At *Manes impii* ſunt inferi immiſericordes, qui nemini parcunt, omnes ad ſe trahunt. Vt Horatio, *Impube corpus, quale poſſet impia Mollire Thracum pectora.* Sic contra *pius* clemens & *pietas* clementia.

VARIORVM.

3. *Tiphyn novam frænare docuiſti ratem;*] Sic Catullus, *currum* pro navi; & Horatius, Eurum per Siculas undas *equitare* dixit. tale illud ex veteri Poëta apud Cariſium l.4. *Tiphyn aurigam celeris fecere carinæ.* quod, ſi vera refert Iul. Pollux, è Græcâ tragœdiâ fuit expreſſum. *Delrius. Tiphyn*] Gubernatorem navis in Argonautica expeditione. *Far. Novam*] Ovid. epiſt. Paridis: *Thaſida puppe nova vexit Pagaſæus Iaſon.* Lib.3. Triſt. *quæ cura pugnacis facta Minervæ Per non tentatas prima cucurrit aquas.* Rader. *Docuiſti*] Minervam alloquitur. *Delrius.*

4. *Et tu*] Neptune. *Farnabius.*

5. *Titan*] Sol fili Hyperionis, qui unus è Titanibus. *Idem. Dividens orbi diem;*] Alternis utrumque hemiſphærium illuminans. *Delrius.*

6. *Tacitiſque ſacris*] Noctu & in locis ſecretis fieri ſolitis, magicis, necromanticis. *Farnabius.*

7. *Quoſque juravit mihi*] Apollodorus l.1. de Medea: ἤδε, ὅς τε ὤμοσεν Ἰάσων θεοὺς ἐπικαλεσαμένη. *Delrius.*

8. *Medeæ magis*] Infernis ſacris magicis initiatæ. *Farnabius.*

9. *Chaos*] Hiatum & cæcam voraginem æternæ noctis, id eſt, mortis & inferorum. Vide Herc. v.609. & Thyeſt. verſ. 830.

11. *Dominumque*] Plutonem. *Farn. Dominam*] Proſerpinam. Virgilius 6. Æneid. *Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.* Delrius.

12. *Meliore*] Raptam, Pluto uxorem duxit; ductam, non repudiavit umquā, ut Iaſon Medeam. *Idem. Raptam*] Hiſtoriam raptus Proſerpinæ tribus lib. Claudianus ſcripſit, brevius Ovid. l.5. Meta-

Adeſte, adeſte ſceleris ultrices deæ,
Crinem ſolutis ſquallidæ ſerpentibus,
Atram cruentis manibus amplexæ facem,
Adeſte: thalamis horridæ quondam meis
Quales ſtetiſtis. conjugi letum novæ,
Letumque ſocero & regiæ ſtirpi date.
Mihi pejus aliquid, quod precer ſponſo malum:

Vivat.

GRONOVII.

13. *Adeſte, adeſte ſceleris*] Flor. *Nunc nunc adeſte ſceleris*. Virgilius 5. Æn. *Nunc nunc inſurgite remis Hectorei ſocii*. Heinſ. minor: *Huc adeſte ſceleris*. Sed videtur illud prius *Adeſte* referendum ad jam rogatos deos, & ita diſtinguendum: *voce non fauſta precor, Adeſte. Adeſte ſceleris*. Quamquam optimi codicis lectio in eandem ſententiam diſtingui poſſit: *voce non fauſta precor, Nunc nunc adeſte. Sceleris ultrices*, &c. *Adeſte*. Monſtrate vos præſentes, vindicta ſcilicet perjuri.

19. *Mihi pejus aliquod,*] Non videntur ſana & auctore digna. Interpretantur, date mihi malum longe deterius, quod imprecer perfido Iaſoni. Sed peſſimi ominis eſt ita concipere preces: *date mihi malum*. Gruterus *aliquid*, confirmatum à Flor. & intelligit τὸ *eſt*: ut dicat: quod ad Iaſonem ſpectat, non indigere ſe opera Furiarum, eſſe enim ſibi ad manum, quod ei imprecetur omni malo pejus. Nondum ſatisfacit. Cogitabam aliquando: *Me pejus aliquid*. Quoniam me dedignatur, date & comparate aliquid pejus. Paſſim enim ſeſe ſceleratam fatetur. Cogitabam etiam: *Niſi pejus aliquid. Quod precer ſponſo malum? Vivat, per urbes erret*. Certe Florentinus τοῦ *malum* ſubjicit notam interrogationis. Fortaſſis denique: *Me pejus aliud quod precer ſponſo malum!*

VARIORVM.

Metamorph. id cur confictum, ex Firmico didici lib. de myſteriis & erroribus prophanarum religion. c. 7. plures procos habuiſſe Proſerpinam, & inter eos divitem quendam ruſticum, nomine Plutonem; qui cum amoris impatiens, moram non ferret, inventam veſperi, in Ennæ finibus prope Pergum lacum amœniſſimum, vehiculo ſuperimpoſitam avexit. raptorem cum armatorum turmis Ceres perſequitur; qui vitæ ſuæ timens, & prædæ retinendæ ſpem abjiciens, equos per medium lacum impulit; cujus profundis voraginibus uterque demerſus interiit. Poſtea ſolatio matris, Ennenſes ab inferorum Deo Plutone raptam finxerunt. Quæſivit interea toto fere terrarum orbe filiam Ceres, & Atticis frumentum ſecum è Siciliâ delatum diviſit, jaciendi ſeminis & frugis colligendæ diſciplinam tradidit: eo devincti beneficio, Cereri natæque illius divinos honores decreverunt. quæ cuncta ample Firmicus, ſcriptor Chriſtianus, alius ab aſtrologo nugaciſſimo. *Delrius*.

13. *Vltrices*] Eumenides, Pœnæ, Furiæ Herc. Fur. v. 100. Eumenides Athenienſibus dictæ σεμναὶ θεαὶ, auctoribus Sophocle, Ariſtophane, Plutarcho, ceteris. Inde factum ut Pœnæ dicantur à Virgilio, in Ciri: *Ergo jam cauſam mortis me dicere junctæ Verberibus ſævo cogunt ſub judice Pœnæ*.

14. *Crinem*] Erinnys, Furiæ, excutite *pronam flagranti vertice pinum Stridenteſque comas*. Farnabius. *Serpentibus,*] En habitum, quo Furiæ depingebantur: Vetulæ, caput anguibus pro capillitio cinctæ, ſanguineam manu facem geſtantes & flagellum. primus illis Æſchylus angues attribuit, mox cæteri. Catullus: *Eumenides: quibus, anguineo redimita capillo Frons exſpirantis præportat pectoris ignes*. Delrius.

16. *Thalamis*] Nuptiis infauſti exitus furias ſtatuunt auſpices & pronubas. *Nam mihi nec Iuno nec Hymen, ſed triſtis*

Non ibo in hoſtes? manibus excutiam faces,
Cœloque lucem? ſpectat hoc noſtri ſator
Sol generis! & ſpectatur, & curru inſidens
Per ſolita puri ſpatia decurrit poli?
Non redit in ortus, & remetitur diem?
Da, da per auras curribus patriis vehi.
Committe habenas, genitor, & flagrantibus
Ignifera loris tribue moderari juga.
Gemino Corinthos littori opponens moras,
Cremata flammis maria committet duo.
Hoc reſtat unum: pronubam thalamo feram

Ut

GRONOVII.

29. *Sol generis! & ſpectatur,*] Merito Lipſianum *ſpectatur* contra Delrium tuetur Gruterus. Hippolyto: *tuque ſidereum caput Radiate, tantum ne nefas ſtirpis tuæ Speculere, lucem merge, & in tenebras fuge.* Idem recte defendit *puri* contra Lipſianum *curvi.* Martialis 8, 14. *Specularia puros Admittunt ſoles,* l.4, 64. *Puris leniter admoventur aſtris Celſæ culmina delicata villæ.*

35. *Gemino Corinthus littori opponens moras,*] Florent. *Corinthos.* Videtur etiam ſcribendum *littore.* Non enim littori opponit moras Corinthus, ſed per littus utrumque mari. Plancus ad Senatum apud Ciceronem lib. 10. *Ut aut celeriter pollicendo magna in ſpe ad proficiendum impedimenta opponerem.*

VARIORUM.

27. *Hoſtes?*] Creontem, Creuſam, Iaſonem. *Farnabius. Manibus excutiam faces,*] Ex manibus δαδούχων illas Creuſæ nuptiis præferentium. de facibus, vide quæ ad v. 263. & v. 507. Thebaid. infr. verſ. 112. *Idem.* Apud Romanos ſolebant δαδουχεῖν, hoc eſt, faces præferebant pueri patrimi matrimique, eaſque numero quinque. Feſtus: *Facem* (inquit) *in nuptiis in honorem Cereris præferebant, aquaque ſpargebatur nova nupta: ſive ut caſta puraque ad virum veniret, ſive ut ignem atque aquam cum viro communicaret.* Idem: *rapi ſolet fax, qua prælucente nova nupta deducta eſt, ab utriſque amicis: ne aut uxor eam ſub lecto viri ea nocte ponat, aut vir in ſepulchro eam comburendam curet: quo utroque mors propinqua alterius utrius captari putatur.* Delrius.

28. *Cœloque lucem?*] Inducamque extinctis facibus tenebras? *Farnabius. Noſtri ſator*] Æëtes enim Medeæ pater fuit, Solis ex Perſa Neptuni filia natus.

29. *Et ſpectatur,*] Annon horrens refugit, vultuſque ſuos tegit?

30. *Puri*] Non mutati, nulla nube maculati, nec in ortum redeuntis, ut in ſcelere Thyeſtæo? vide Act. 4. cum Choro, & Act. 5. Thyeſt.

32. *Patriis*] Avitis, ut Phaëtonta quondam paterno curru.

34. *Iuga*] Equos Solis ignipedes, flammivomos.

35. *Gemino*] Et comburam Corinthiacum Iſthmon cum urbe in qua Creon, Iaſon, Creuſa. Sic: *Qui ſecat & geminum gracilis mare ſeparat Iſthmos, Nec patitur conferre fretum: ſi terra recedat, Ionium Ægæo franget mare.* Nam à dextra habet mare Ionium, à ſiniſtra Ægæum,

37. *Pronubam thalamo feram Ut ipſa pinum:*] Facem è pinu. vid. infr. v. 111. & Thebaid. v. 263. Sunt qui *Spinum* legunt: nam & è Spina alba faces nuptiales fieri ſolitæ. Catullus: --- *manu Pineam quate tædam.* quo loco Palladius, Parthenius, Muretus, & Beroaldus in Apuleium, ex Feſto & Plinio repo-

nunt

Ut ipſa pinum; poſtque ſacrificas preces
Cædam dicatis victimas altaribus.
Per viſcera ipſa quære ſupplicio viam,
Si vivis, anime: ſi quid antiqui tibi
Remanet vigoris, pelle fœmineos metus,
Et inhoſpitalem Caucaſum mente indue.
Quodcunque vidit Phaſis aut Pontus nefas,
Videbit Iſthmos. effera, ignota, horrida,
Tremenda cœlo pariter ac terris mala,
Mens intus agitat; vulnera, & cædem, & vagum
Funus per artus. levia memoravi nimis.
Hæc virgo feci. gravior exſurgat dolor.
Majora jam me ſcelera poſt partus decent.
Accingere ira, teque in exitium para

Furore

VARIORUM.

nunt *Spineam.* Scaliger in Conjectaneis, unum Varronis & alterum Ovidii locum eodem pacto emendavit. ejuſdem opinionis eſt Alexander Sardius lib. 1. de moribus & ritibus gentium cap. 7. Me autem valde movent omnia Senecæ exemplaria, quæ & hîc & paullo inferius ſemper *pinum* continent. Virgilius etiam, in Ciri ſcripſit; *Pronuba nec caſtos incendet pinus odores.* Et vero ex diverſis arborum generibus hæ faces confici potuerunt. Plinius ſane ſuis temporibus ex corylo confici conſuevisse ſcribit. Quamobrem Barnabæ Briſſonio aſſentior, exiſtimanti tam pinum, quam ſpinam albam huic uſui ſolitam accommodari. Ut ea ſummorum virorum emendatione ſcriptoribus illis opus non ſit. *Delrius.*

41. *Si vivis,*] Se ad vindictam incitat.

43. *Caucaſum*] Feritatem & crudelitatem Heniochorum & Scytharum qui ad Caucaſum: nam illic ſolent hoſpites mactare. Thyeſt. verſ. 1046. vel etiam meam, quæ è Colchide. *Farn.*

44. *Quodcunque vidit*] Tale hic in Corintho patrabo facinus, quale olim in Colchis, cujus Phaſis fluvius eſt, quæque Ponto contermina. ubi ſcil. fratrem Abſyrtum diſcerpſi diſperſique, ut patri me inſequenti moram injicerem, dum artus diſſipatos colligeret. *Id.*

Phaſis] Teſte Ptolomæo, ex montibus Caucaſiis; teſte Strabone, ex Armenia; teſte Plinio, ex Moſchis naſcens, Hippum, Glaucum, Cyaneum, & alios amnes recipit, & antequam prope Phaſim urbem mari illabatur, centum & viginti pontibus jungitur. Hecatæus Mileſius putavit influere in Oceanum, ſed errorem confutavit Artemidorus Epheſius, & Eratoſthenes. vere enim illabitur in Euxinum Pontum, ut Apollonii Scholiaſtes tradidit. Prius *Arcturus* vocabatur, mutati nominis cauſam, ſed fabuloſam, narrat Plutarchus ἐν τῷ περὶ ποταμῶν. Procopius lib. 2. de bello Perſico indicat, circa fontem vocari, *Boas. Delrius. Pontus*] Euxinus, per ἀντίφρασιν; cum prius ob incolarum immanem crudelitatem ἄξενος diceretur. vide Ammianum Marcellinum lib. 22. *Idem.*

46. *Tremenda*] Diis & hominibus abominanda. *Farnabius.*

47. *Vagum Funus per artus.*] Funus vagum, quia colligendum fuit diſperſis longe lateque Abſyrti lacerati membris. *Fabritius.*

49. *Hæc virgo feci.*] Hæc in fratre

Ab-

Furore toto: paria narrentur tua
Repudia thalamis. quo virum linquis modo?
Hoc quo ſecuta es. rumpe jam ſegnes moras:
Quæ ſcelere parta eſt, ſcelere linquenda eſt domus.

GRONOVII.

55. *Quæ ſcelere parta eſt, ſcelere linquetur domus.*] Speciosè corruptus hic eſt Lipſianus codex: *Quæ ſcelere pacta eſt, ſcelere rumpetur fides.* Ex minus uni perſonæ convenientibus generalem ſententiam fabricarunt: quo genere ſæpe in poëtis eſt peccatum. Vt alia taceam, notiſſimum Ovidii: *Cuncta prius tentanda:* quum manifeſta ratio ſuadeat Naſonem ſcripſiſſe: *per flumina juro Infera, ſub terra Stygio labentia luco, Cuncta prius tentata: ſed immedicabile vulnus Enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur.* Iurat ipſe Iupiter ſe omnia mitiora tentaſſe, ſed fruſtra. Sic Agamemnone verſ. 507. *Nil ratio & uſus audet in magnis malis*, fecerunt pro Senecæ, *audet: ars ceſſit malis.* Et intellexit fraudem Gruterus, etſi pro corrupto ſtarent omnes ejus codices. Is hic fecit utrimque mixtum: *Quæ ſcelere pacta eſt, ſcelere linquetur domus.* Sed Florentinus: *Quæ ſcelere parta eſt, ſcelere linquenda eſt domus.* Nec minus doctis & verbis & ſenſibus. Domum comparant connubium ineuntes & linquunt diſſolventes. Terentius Andria: *Domus, uxor, liberi inventi invito patre.* Catullus in epithalamio Mallii & Iuliæ: *Et tibi domus ut potens Et beata viri tui, Quæ ſeni tibi ſerviet.* Iuvenalis Sat. 6. *Permutatque domos & flammea conterit.* Heinſianus quoque minor: *Quæ ſcelere parta eſt, ſcelere linquenda domus.* Si alterutrum *eſt* faſtidimus, priori tutius carebimus.

VARIORVM.

Abſyrto feci virgo nondum aſſueta tot malis, ut Iaſoni nuberem, cui nuptæ & ex eo matri factæ, ne dimittar; vel etiam in repudii vindictam, majora ſunt ſcelera excogitanda. *Farnabius.*

52. *Paria*] Æquè crudelia & ſceleſta. Nuptias proditione patris & cæde fratris conciliavi; repudium cæde ſuperinductæ Creuſæ & propriorum liberum ulciſcar. *Idem.*

CHORUS.

Chorus è mulieribus Corinthiis Jaſonis & Creuſæ nuptiis Epithalamium præcinit.

Aſclepiadei, Glyconici, & Hexametri.

AD regum thalamos numine proſpero,
Qui cœlum ſuperi, quique regunt fretum,
Adſint, cum populis rite faventibus.
Primus ſceptriferis colla Tonantibus
Taurus celſa ferat tergore candido.

Luci-

VARIORVM.

56. *Ad regum*] Ad Iaſonis & Creuſæ nuptias. *Farnabius.*

58. *Rite faventibus.*] In ſacris, adſtantes favebant linguâ, id eſt, malis verbis abſtinebant, bona dicebant εὐφημεῖν: votis & acclamationibus fauſta lætaque ominati. Vide Octav. verſ. 693.

60. *Taurus*] Neptuno, Apolloni, Marti taurum immolari, Iovi nequaquam vult Servius. Has itaque infauſtas fore nuptias ominatur. Sed τῷ Διῒ ἤγοντο ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέσσαρας. Xenophon Cyripæd. Et ἔθυσα τῷ Διῒ βασιλικῶς ταῦρον λευκόν. Iulian. ad Libanium. *Farnabius.*

65. Cornu

Lucinam nivei fœmina corporis
Intentata jugo placet. &, aſperi
Martis ſanguineas quæ cohibet manus,
Quæ dat belligeris fœdera gentibus,
Et cornu retinet divite copiam,
Donetur tenerâ mitior hoſtiâ.
Et tu, qui facibus legitimis ades,

Noctem

GRONOVII.

65. *Cornu retinet divite copiam*] Nullus Senecæ melior hic commentarius quam nummi antiqui, ex quibus ille hanc deſcriptionem petivit. Duos apponam, alterum Auguſti, alterum Veſpaſiani.

VARIORVM.

61. *Lucinam*] *Iunonem ante omnes, cui vincla jugalia curæ, Candida & intacta placet cervice juvenca.* Idem. *Fæmina*] Vacca candida, quæ nunquam ſubjecta fuerit jugo, injugis.

63. *Qua cohibet*] Pax ſeu Concordia, *unde fluit pleno cunctorum copia cornu:* alluditque ad *κέρας Ἀμαλθείας* ſeu Acheloi. *Farnabius.* Pax invocatur, *δέσποινα χορῶν, δέσποινα γάμων*, ut ait Ariſtophanes. Eam cum Copia & hujus cornu jungit & Horatius in carmine ſeculari. *Raderus.*

66. *Tenerâ*] Ove. nam hæc Pacis hoſtia, quæ illi cædebatur ſeorſum extra conſpectum Deæ, cujus nec aram ſanguine licebat aſpergere, quia neces & ſanguinis effuſiones Paci adverſantur. docent Ariſtophanes, ejuſque Scholiaſt. in comœd. *Pax.* Delrius. *Hoſtiâ.*] Ovidius: *Hoſtibus à domitis hoſtia nomen habet.* Proprie ergo *hoſtia*, quæ devictis hoſtibus mactatur. Verum Sex. Pompeius, hoc nomen omni victimæ, quæ feritur, commune docet. quia ferire, veteres *hoſtire* dixerunt, & ab hoſtiendo *hoſtia.* Servio auctore, *Hoſtia* dicuntur ſacrificia eorum, qui in hoſtem pergunt; *victima*, ſacrificia quæ poſt victoriam fiunt, ſed hæc (ait) licenter confundit auctoritas. Servio aſſentit D. Iſidorus lib. 6. Orig. cap. de offic. & addit: *alii victimam dictam putaverunt, quia ictu percuſſa cadebat, vel quia vincta ad aras ducebatur.* Delrius.

67. *Et tu, qui facibus*] Hymenæe,

Deus

Noctem diſcutiens auſpice dextera,
Huc incede gradu marcidus ebrio,
Præcingens roſeo tempora vinculo.
Et tu, quæ gemini prævia temporis
Tarde ſtella redis ſemper amantibus:
Te matres avidæ, te cupiunt nurus,
Quam primum radios ſpargere lucidos.
Vincit virgineus decor
Longe Cecropias nurus:
Et quas Taygeti jugis
Exercet juvenum modo,

Muris

GRONOVII.

77. *Et quæ Taygeti jugis Exercent*] Sic Fabricius, quum antea vulgaretur: *Et quas Taygeti jugis Exercet:* improbante Delrio. Gruterus revocavit Fabricianum auctoribus codicibus ſuis. Quis autem non videt commodius dici: *Sparta exercet virgines ſuas in jugis Taygeti:* quam *Virgines in Taygeto exercent Spartam.* & quidem *juvenum modo?* Nam quod defendi hoc putat verſ. 214. rurſum illuditur à membranis parum caſtis. non enim *exercet* ibi, ſed *exterret* legendum. Statim liber optimus: *Alpheoſque.*

VARIORUM.

Deus nuptialis, quem noſter, Bacchi Filium, Aſclepiades Apollinis, alii Magnetis volunt. Deus nuptialis, pingebatur juvenis marcidus, voluptate diſſolutus, temulentus, coronatus roſis, ut noſter innuit, vel amaraco, ut Catullus, dextra faces, ſiniſtra flammeum oſtentans, in pedibus ſoccos luteos gerens. Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallii. *Farnabius.*

68. *Noctem diſcutiens*] Face quam præfers nocturnas tenebras diſpellens. *Auſpice*] vide Troad. v. 861. *Dextera,*] Qua auſpicium præbes nuptiis, & facis ut auſpicato contrahantur. auſpicia enim attendi in nuptiis monuit Turneb. lib. 3. adv. cap. 14. Seneca: *Per ego auſpicatos regii thalami thoros.* Delrius.

69. *Marcidus*] Namque *marcentes gaudet vibrare coronas, Et quaſſare faces & noctem ducere ludo.* Farnabius. Temulentum Hymenæum fingebant: an quia ſine Cerere & Baccho friget Venus? *Marcidus*, hoc eſt enervatis & fractis viribus, languens ac titubans præ vinolentia. hunc gradum & marcorem in ſomnolentis cernimus, ſomno nondum plene diſcuſſo. hinc Plinius Cæcilius, *ſomno marcidos* dixit. *Delrius.*

71. *Et tu, quæ*] Veneris ſtella, noctis prævia Heſpere, diei prænuncie Phoſphore. Hippol. verſ. 748. *Farnabius.*

72. *Tarde ſtella*] *Vt nox longa quibus mentitur amica,* &c. Ita ſponſorum, noveque nuptarum deſiderio, tardè procedere videtur dies nuptiis dictus.

75. *Virgineus*] Virginis ſponſæ, Creuſæ ſeu Glauces. *Farnabius.*

76. *Cecropias*] Atticas puellas nubiles. Cecrops autem primus erat Athenienſium rex. *Idem.*

77. *Taygeti*] Laconiæ montis, Spartæ imminentis. *Virginibus Bacchata Lacænis Taygeta.* De Spartanis virginibus loquitur, de quibus ſunt illa antiqua, *Nihil horum ſimile apud Lacænas virgines, Queis magi' palæſtra, Eurota, ſol, pulvis, labos, Militia in ſtudio eſt, quam fertilitas barbara.* de his etiam integra extat Propertii eleg. lib. 3. ubi inter cetera legitur: *Et modo Taygeti crines aſperſa pruinis, Hortatur patrios per juga longa canes.* Delrius.

82. *Si*

Muris quod caret, oppidum:
Et quas Aonius latex,
Alpheoſque ſacer lavat.
Si formâ velit aſpici,
Cedent Æſonio duci;
Proles fulminis improbi,
Aptat qui juga tigribus:
Nec non qui tripodas movet,
Frater virginis aſperæ.
Cedet Caſtore cum ſuo
Pol-

GRONOVII.

82. *Si formâ velit aſpici, Cedent Æſonio duci;*] Mallet Delrius hos verſus tranſponi, poſteriorem loco prioris. Me non adſentiente, inquit Gruterus: innuit enim non captare Iaſonem laudes à forma. At cum ſenſum non exſtinguit tranſpoſitio Delrii: quam tamen nec ego neceſſariam judicarem, niſi vidiſſem eundem in Florentino ordinem verſuum. *Si velit*, inquit, quaſi dubitans: nam fortes pulcritudinis laudem dedignantur. Statius de Parthenopæo: *Nec forma ſibi laude placet multumque ſeveris Aſperat ora minis.*

85. *Proles fulminis improbi*] *Improbum* ait *fulmen*, non quia mortalibus noxium & ſontes punit, ſed temerarium quia plus auſum quam debuit & decuit, Iovis delicias abſumpſit. Vt infrà Argo: *dedit illa graves Improba pœnas.* quæ ſcilicet auſa eſt rumpere fœdera mundi, quamque poſtea vocat *audacem carinam.*

VARIORVM.

79. *Muris quod*] Quod tamen poſtea muris cingi cœpit. prius αἰθέρι καὶ ἐν πλίνθοις ςεφανέμενον.

80. *Et quas*] Vincitque Thebanas virgines. Bœotia autem prius Aonia dicta eſt, ab Aone Neptuni filio. *Aonius latex*] Dirce fons Bœotiæ prope Thebas. *Farnabius.*

81. *Alpheuſque*] Thyeſt. verſ. 116. *Idem. Sacer*] Quia fluvii, teſte Theocrito, θείων γένος, & quia, ut ait Pauſanias ἠλιακ. α. Alphei aqua Iovi Olympio grata putabatur; iccircoque Elei hac ſacrificiorum cineres abluebant, iiſque Iovis Olympii ſimulacrum illinebant, teſte Moſcho & Pauſania. *Delrius.*

86. *Æſonio*] Hic Æſonis filius, Æſon Crethei, Cretheus Æoli. de matre non conſtat. Andron, Theogniten; Herodotus, Polyphemen; Steſichorus, Eteoclymenem; Pherecydes, Alcymedem Philaci filiam; Apollonius, Alcymeden, ſed Clymenes filiam autumat. Iaſon παρὰ τὴν ἴασιν, quod medicinam à Chirone didicerit, vocatus. hæc Apollonii & Pindari Scholiographi. Ad formam Iaſonis indicandam facit illud Atratini Cælium vocantis Iaſonem pulcellum apud Fortunatianum lib. 2. Rhetor. Scholicæ. *Delrius.*

84. *Proles*] Hercul. Fur. verſ. 455. pulcher, Hipp. verſ. 751. *Farnabius.* Bacchus à Iove fulminante & flammis Semelem comburente genitus. nota res. Sic Colutus Paridis formam Bacchi formoſitati præponit. *Delrius.*

85. *Aptat*] Oedip. verſ. 425. & Hipp. 752. *Tigribus:*] Nam Bacchus dicitur vehi curru junctis tigribus.

86. *Qui tripodas*] Phœbus, qui reſponſa reddebat per vatem ſtantem ſuper tripode, hoc eſt, menſa tribus fulta pedibus. ideo ait movere tripodas. *Delr.*

87. *Virginis aſperæ*] Dianæ venatricis, montivagæ, perpetuæ virginis.

88. *Caſtore cum ſuo*] Κάστωρ δ' ἱππόδαμος καὶ πὺξ ἀγαθὸς Πολυδεύκης, pulcherrimi, Iove quippe cygno geniti. *Farn.*

92. *Vir*

Pollux cæſtibus aptior.
Sic ſic, Cœlicolæ, precor,
Vincat fœmina conjuges,
Vir longe ſuperet viros.
Hæc cum fœmineo conſtitit in choro,
Unius facies prænitet omnibus.
Sic cum Sole perit ſidereus decor;
Et denſi latitant Pleïadum greges,
Cum Phœbe ſolidum lumine non ſuo

Orbem

GRONOVII.

92. *Vir longe ſuperet viros.*] Lipſianus liber, *Vir longe ut ſuperat:* nec damnaturum ſe ait Gruterus, niſi damnarent ad unum omnes Pall. videreturque Chorus dicere, ſufficere ſi ita inter humanas nuptas excellat ſponſa, ut inter viros ipſe ſponſus. Vix aſſequor quid velit: ſed ſi vovet Chorus ita ſponſam excellere inter nuptas, ut ſponſus inter viros, non video, quemadmodum excludi poſſit Lipſiana ſcriptura. Nam vulgata non ponit hoc, excellere ſponſum inter viros, ſed optat ut excellat. Ferrem eam libentius, ſi fieret: *Sic ſit, cælicolæ, precor: Vincat,* &c. Laudavit prius virginem eminentem inter virgines; ſponſum inter pulcros: nunc optaret illam pariter excellere inter matronas, hunc inter maritos: hoc eſt, ut Creuſa Iaſoni ſit probatiſſima uxor, Iaſon Creuſæ indulgentiſſimus maritus.

93. *Hæc cum virgineo*] Iam prædicavit illam ſupra cæteras virgines verſ. 75. & ſex ſequentibus. Igitur valde placet, quod Flor. *Hæc cum fœmineo conſtitit in choro.* Nam & novas nuptas circumdabant matronæ & parabant ſponſis. Stat. lib. 2. Theb. *Sonat aula tumultu Fœmineo. caſta matres cinxere corona Argolides. pars virginibus circum undique fuſa Fœdera conciliant nova ſolanturque pudorem.*

95. *Sic cum Sole perit ſideribus decor;*] Flor. *ſidereus decor.* Vt ſuprà, *Virgineus decor.*

97. *Cum Phœbe ſolitum*] Immo *ſolidum,* ut Flor. Orbis ſolidus in plenilunio. Ovidius: *poſtquam pleniſſima fulſit, Et ſolida terras ſpectavit imagine luna.* *Circuitis cornibus* dixit paullo audacicius, quæ quaſi circumierunt orbem lunæ protendendo ſe utrimque donec jungerentur. Sic *obitos,* qui obierunt vel mortui ſunt. Appuleius de mundo & de morali philoſophia: & male mutant: *Sol occaſus,* qui occidit: *placitum,* quod placuit: *ſucceſſa,* quæ ſucceſſerunt: *ſocietas coita,* quæ coiit; *pax conventa,* quæ convenit: *conſpirati,* qui conſpiraverunt. Cæterum hos verſus male copulant cum ſequentibus 105. & 106. Ioh. Triſtanus, probat inde ad nuptias faciendas legiſſe veteres tempus plenilunii T. 1. Comment. hiſtor. p. 469. quaſi vero hic deſcriberetur nox nuptialis; non peteretur ſimilitudo à luna & ſideribus ad laudandam formam ſponſæ præ virginum choro.

VARIORVM.

89. *Caſtibus*] De cæſtuum certamine conſule Virgilium lib. 4. Æneid. *Delrius.* Inſtrumentum erat, quo Palæſtritæ utebantur nihilque aliud erat, quam lorum ex corio bubulo manibus circumvolutum: quo & ictum minus ſentirent, & adverſarium gravius ferirent. ideo Pollux erat armatus cæſtibus, quia pugnarat. *Bernardus.*

91. *Fœmina*] Creuſa.

96. *Denſi*] Alludit ad etymon ſideris ſeptiſtellii ἀπὸ τοῦ πλείστου, id eſt, à pluralitate & vicinitate ſtellarum; aliis autem ἀπὸ τοῦ πλεῖν, quod ortæ, navi-

gandi

Orbem circuitis cornibus alligat.
Oſtro ſic niveus puniceo color
Perfuſus rubuit: ſic nitidum jubar
Paſtor luce novâ roſcidus aſpicit.
Ereptus thalamis Phaſidos horridis,
Effrenæ ſolitus pectora conjugis
Invitâ trepidus prendere dexterâ,
Felix Æoliam corripe virginem
Nunc primum ſoceris, ſponſe, volentibus.

Con-

GRONOVII.

99. *Phœniceo color*] Flor. *puniceo:* ut & nonnulli ſcripti Delriani.

105. *Felix Aoniam prendito*] Flor. *Felix Æoliam corripe virginem.* Æolo Hellenis filio (cum Doro & Ionis patre Xutho, fratribus, unde Hellenes, Æoles, Dores, Iones, Græciæ populi) Deucalionis nepoti, ex Enarete Deimachi filia, natus Siſyphus, Ephyres, quæ poſtea Corinthus, conditor & rex, pater Creontis, cujus filia Creuſa Iaſonis ſponſa. Inde igitur *Æolia virgo.* quemadmodum etiam legendum præclare conjecerat D. Heinſius.

106. *Nunc primum ſoceris ſponte volentibus.*] Scaliger, *ſponſe.* At Gruterus: Quibus heic potius videtur, *ſponſe*, non attendunt odioſe tunc iterari verſu ſequenti, *juvenes.* Immo nequaquam odioſe: neque enim, *juvenes*, ſunt ſponſus & ſponſa, ſed ſponſi æquales ad officium nuptiale advocati. *Soceros* alii faciunt Creontem & Æeten, qui nunc gaudeat filiam à marito repudiatam & in exſilium miſſam; alii Æſonem & Creonta. At *ſoceri faventes*, ut verba cadunt ſonantque, hic eſſe non poſſunt alii, quam Creon & uxor ejus, ſponſæ parentes: ut ſupra *ſceptriferis Tonantibus*, nihil aliud eſt quam Iovi & Iunoni Reginæ: ut Livius 37; 2. *Ptolomæo & Cleopatra regibus Ægypti.* At interpretes Neptunum & Plutonem addunt. Tranſeo de Neptuno: ſed Plutoni ſacrificari in nuptiis, quod quæſo omen? Deinde, an etiam Plutoni taurus *tergore candido?* Si qua altum de matre ſilentium, eam pridem obiiſſe vis, numerum pluralem accipe pro ſingulari: aut ita loqui Poëtam, ut eſſet, ſi viveret. Non ut fuit cum Medeæ ſponſum egit Iaſon, non quum Hypſipyles.

VARIORUM.

gandi tempus deſignent Atlantides, Vergiliæ. *Farn. Pleïadum*] Synecdoche, pro omnibus ſideribus. Pleïades etiam *Pleïones* dictæ. de his multa Schol. in Apollonii lib. 3. verſ. 225. & nos alibi in Hercul. Fur. Latinus Callimachus; *Pleïadum ſpiſſo cur coit igne chorus.* ideo noſter; *denſo.* Delrius.

97. *Lumine non ſuo*] Lumine notho & mutuato à ſole lucens. Vide Hippol. verſ. 741.

98. *Orbem*] Hippol. verſ. 742.

99. *Oſtro*] Id eſt, purpura, conchylii cruore. ὡς δ᾽ ὅτε τίς τ᾽ ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ, &c. *Fulget ebur veluti, Tyrio quod tinxerit oſtro Mæonis, aut Paphiis lilia miſta roſis.* Idem.

99. *Phœniceo*] Thyeſt. verſ. 344. Nonnulli manuſcripti legunt *puniceo.* utrumque recipi poteſt, nam Phœnicius color, puniceus eſt, ut docent Ant. Thyleſius lib. de colorib. c. 10. Cæſar Scaliger, de ſubtilitate ad Cardanum, exercit. 325. num. 13. Claudianus: *Album puniceo pectus diſcriminat oſtro.* de oſtro Vitruvius lib. 7. Archit. cap. 13. *Delrius.*

101. *Roſcidus*] Rore nocturno madens; vel *luce nova*, id eſt, Aurora roſcida, *Hypallage.* Farnabius.

109. *Raræ*

Conceſſo, juvenes, ludite jurgio.
Hinc illinc, juvenes, mittite carmina.
Rara eſt in dominos juſta licentia.
Candida thyrſigeri proles generoſa Lyæi,
Multifidam jam tempus erat ſuccendere pinum.
Excute ſolemnem digitis marcentibus ignem.
Feſta dicax fundat convicia Feſcenninus.
Solvat turba jocos. Tacitis eat illà tenebris,

Si

GRONOVII.

109. *Rara eſt in dominos juſta*] Nihil mutandum. *Rara* pro raro, ut paſſim Poëtæ. Licentia in dominos raro eſt juſta, legitima & legibus moribuſque conceſſa. Raro juſtum eſt licere dominos liberis dictis figere. Vt apud Romanos Saturnalibus, & triumphis. Proprie enim hic *domini* reges.

VARIORVM.

102. *Thaſidos*] Medeæ ad Phaſim natæ ſuprà verſ. 44. barbaræ, crudelis, veneficæ. cujus ſcil. thalamos Iaſon merito horreat. *Farnabius.*

106. *Nunc primum*] Namque in priores non conſenſerat Æſon; Æeta certe invito. *Idem.*

108. *Hinc illinc*] Epithalamium à virginibus & adoleſcentibus alterne cantatum, ante thalamum: ne compreſſæ à viro puellæ audiretur vox.

109. *Iuſta licentia*] Raro jure ac legibus permittitur dominis conviciari. ad hunc locum attendit Claudianus ita canens; *Permiſſiſque jocis, turba licentior, Exſultet tetricis libera legibus.* quamquam Claudianus de militibus agat. Spargi autem in ſponſum & ſponſam quædam convicia conſueviſſe, infrà docet, aiens: *Feſta dicax fundat convicia Feſcenninus.* (quo loco convicium in bonam partem ſumitur) Feſcennina carmina ſunt illa Catulliana; *Diceris male te à tuis Unguentate glabris marite Abſtinere: ſed abſtine, &c.* nec aliud illuſtrius invenire potui exemplum hujuſmodi conviciorum; idque addi poteſt illi Senecæ exemplo, quod refert Briſſ. de ritu nuptiar. *Delrius.*

110. *Thyrſigeri proles*] Hymenæe fili Bacchi, qui *Quod ſolvit curis corda, Lyæus erit;* à λύω. *thyrſi* autem haſtæ, quas pampinis intextas Bacchides in Orgiis geſtabant. Supr. verſ. 67. *Farnabius.*

111. *Multifidam*] In modum ſpicarum inciſam, quo facilius flammam concipiat. *Idem.* Papinius 3. Thebaid. *Multifida attollens antiquâ lumina cedro.* veteres *inſpicare* dicebant. Virgilius: --- *ferroque faces inſpicat acuto.* Delrius. *Pinum.*] Suprà verſ. 38. *Facem è pinu.*

112. *Excute*] Iacta facibus accenſis flammas, à ſilice ſumta tralatio, è cujus proprie venis ignis excutitur. *Delrius. Marcentibus*] Suprà verſ. 69. *Ignem.*] Fax in nuptiis prælata in honorem Cereris; ignis & aqua adhibita, quod fœtus animantium calore & humore corporentur atque animentur ad vitam. *Farnabius.*

113. *Convicia*] Dicta jocularia. *ῥήματα αἰσχρὰ καὶ ἀσχημοσύνης γέμοντα.* Chryſoſt. & Lucan. *Nec more Sabino Excepit triſtis convicia feſta maritus.* Idem. *Feſcenninus.*] Pueri verſus Feſcenninos omni verborum laſcivia, imo obſcœnitate refertos canebant, ut novæ nuptæ aures returarent; ſed poſita prius prætexta, cujus purpura verecundiæ ſymbolum. dict. à Feſcennio Hetruriæ oppido. aliis à *faſcino*, quod ad nimias laudes (quæ in Epithalamio occinebantur) à Nemeſi vindicandas & arcendum faſcinum, adjiciebantur Feſcennini. *Idem.*

114. *Eat tenebris,*] Deducatur ad maritum illa abſque facibus. Epithalamio, Feſcennino; quæ domo patris

Si qua peregrino nubit fugitiva marito.

GRONOVII.

115. *Nubit fugitiva marito.*] Non facile auctores attentius locuti *fugitivos* dixerunt, niſi de ſervis; liberos *profugos* vocabant in pari facto. Itaque inclino in *fugitura*, quod plerique habent codices.

VARIORVM.

profuga, peregrinum ſecuta, raptori clam & inconceſſo nupſit. quod fecerat Medea, in quam hoc obiter jactum eſt convicium. *Farnabius.*

115. *Peregrino*] Auget odium. nam cum peregrinis nuptiæ improbabantur; de quo in Thebaide. & peregrinæ uſque adeo male audiebant, ut pro ſcortis earum nomen acciperetur, quod fuit à Donato obſervatum in Terent. Andria, Eunucho, & Phormione: quotquot etiam à patria procul degebant, vix improbitatis aut ignominiæ nota ſe eximere poterant, ut indicat Ennius apud Ciceronem lib. 7. epiſt. ad Trebatium. *Delrius.*

115. *Fugitiva*] Sic vocat Medeam, quia domo patris profuga raptorem ſecuta; atque ita fugitiva Iaſoni peregrino nupſit. ſed ubi nupſit? Timæus, Apollonius, & Orpheus in Corcyra inſula tradunt; Dionyſius Mileſius lib. 2. Argonaut. Byzantii; Antimachus in Lyde, prope fluvium neſcio quem; Philetas, Telepho, in domo Alcinoi; Timonax lib. 1. hiſt. Scythicæ, in ipſa Colchide Æëta ſciente; Valerius Flaccus canit in Peuce inſula cœptas nuptias, adventu Abſyrti impeditas, ne perficerentur. Quidam manuſcripti *fugitura* pro *fugitiva*. Delrius.

ACTUS SECUNDUS.

MEDEA. NUTRIX.

Audito Hymenæo furit Medea, quam ſedare nutrix laborat, ſed fruſtra.

Med. OCcidimus. aures pepulit Hymenæus meas.
Vix ipſa tantum, vix adhuc, credo malum.
Hæc facere Jaſon potuit? erepto patre,
Patriâ atque regno, ſedibus ſolam exteris
Deſerere? durus merita contempſit mea,
Qui ſcelere flammas viderat vinci, & mare?
Adeône credit omne conſumptum nefas?

In-

VARIORVM.

116. *Aures pepulit*] Ovidius in epiſt. Medeæ: *At ſubito noſtras ut Hymen cantatus ad aures Venit.* *Hymenæus*] Epithalamium, carmen nuptiale, chori ſc. præcedentis.

117. *Vix ipſa tantum,*] Ovidius: *Pertimui: nec adhuc tantum ſcelus eſſe putabam.*

118. *Erepto patre,*] Poſtquam eripuit me patri, patriæ, regno. *Farnab.*

120. *Durus*] Ingratus, immemor. *Id.*

121. *Qui ſcelere flammas*] Herbis & incantamentis illi à me datis vicit æripedes & ignivomos tauros. *Idem.* *Flammas*] Flammam taurorum ſacris magicis; mare, lacerato fratre. hæc autem duo nominat, quia ex tribus quæ Græci mala exiſtimant, duo ſunt, mare & ignis, tertium eſt mulier. *Delrius.* *Mare?*] Mare pacatum artubus lacerati fratris. *Farnabius.*

122. *Adeone*] Itane exhauſtam mihi credit omnem malarum herbarum

ſci en-

Incerta, vecors, mente veſana feror
Partes in omnes, unde me ulciſci queam?
Utinam eſſet illi frater! eſt conjux. in hanc
Ferrum exigatur. hoc meis ſatis eſt malis?
Si quod Pelaſgæ, ſi quod urbes Barbaræ
Novere facinus quod tuæ ignorant manus,
Nunc eſt parandum: ſcelera te hortentur tua;
Et cuncta redeant. inclitum regni decus
Raptum; & nefandæ virginis parvus comes
Diviſus enſe, funus ingeſtum patri.
Sparſumque ponto corpus; & Peliæ ſenis
Decocta aheno membra. funeſtum impie
Quam ſæpe fudi ſanguinem! at nullum ſcelus
Irata feci. ſævit infelix amor.
Quid tamen Jaſon potuit alieni arbitrii
Juriſque factus? debuit ferro obvium

Offerre

GRONOVII.

123. *Mente non ſana feror*] Flor. *mente veſana.*

132. *Funus incertum patri.*] A Delrio eſt & Lipſio. Alii *inceſtum* vel *infectum.* Florent. *ingeſtum*, ut divinarat Gruterus. Gravius enim trucidare filium ſpectante patre, & ne oculis quidem ejus parcere. Virgilius ſecundo Æneidos: *Natum ante ora patris, &c.* Suetonius Calig. 27. *Parentes ſupplicio filiorum intereſſe cogebat.* Thyeſte: *ingeſta orbitas In ora patris.*

135. *Quam ſæpe fudi ſanguinem! at nullum*] Fl. *& nullum.* Quot cædes feci? & tamen ſine ira, nec offenſa illis, qui peribant. Terrigenas in mutua vulnera egerat, non illis indignata, ſed Iaſoni metuens. Abſyrtum laceraverat, nullo etiam odio, ſed ut patrem moraretur. Pelian ſuſtulerat in Iaſonis gratiam.

VARIORUM.

ſcientiam, & magicas artes ad ſcelera potentes, ut nihil reliqui ſit in ipſius vindictam? *Farnabius.*

125. *Utinam eſſet illi*] Quem diſcerperem, ut meum olim ſup. verſ. 44. in notis.

128. *Tua*] O Medea. *ſuas innuit.* Farnabius.

129. *Scelera*] Ad animum revoces priora ſcelera, atque ab iis exempla capias & conſilia de futuris. *Idem.*

130. *Inclytum*] Vellus aureum arietis, quo vectus Phryxus è Bœotia in Colchos transfretavit. *Idem.*

131. *Raptum;*] Ab Iaſone, mea arte, conſilio, auxilio. *Idem. Parvus comes*] Abſyrtus frater, ex eodem patre, matre autem Aſteri, aliis, Ipſea, à me diſcerptus: ſup. v. 44. *Idem.*

133. *Ponto*] Mari; ut modo v. 121. vel regione Ponti *Unde Tomos dictus locus eſt, quia fertur in illo Membra ſoror fratris conſecuiſſe ſui.* Farnab. *Peliæ*] Patrui Iaſonis, inf. v. 257. *Idem.*

135. *At nullum*] Emphaſis. Iam autem irata in ſcelus accingor. *Idem.*

137. *Quid tamen*] Excuſat veluti Iaſonem. *Alieni*] Huc à Creonte coactus. *Farnabius.*

138. *Debuit ferro*] Potius quam me deſerere. *Idem.*

142. *Mu-*

Offerre pectus. melius, ah melius, dolor
Furioſe, loquere. ſi poteſt, vivat meus,
Ut fuit, Jaſon; ſin minus, vivat tamen,
Memorque noſtri muneri parcat meo.
Culpa eſt Creontis tota, qui ſceptro impotens
Conjugia ſolvit; quique genetricem abſtrahit
Natis; & arcto pignore adſtrictam fidem
Dirimit. petatur ſolus hic; pœnas luat,
Quas debet, alto cinere cumulabo domum.
Videbit atrum verticem flammis agi
Malea, longas navibus flectens moras.
Nut. Sile obſecro, queſtuſque ſecreto abditos
Manda dolori. gravia quiſquis vulnera
Patiente & æquo mutus animo pertulit,
Referre potuit. ira, quæ tegitur, nocet.
Profeſſa perdunt odia vindictæ locum.

Med.

GRONOVII.

142. *Muneri parcat meo.*] Delr. *parcas*. Malim: *vivat tamen, Memorque noſtri. muneri parcam meo.*

148. *Videbit atrum verticem*] Ovid. l.7. *Colchis arſit nova nupta venenis, Flagrantemque domum regis mare vidit utrumque.* Ita enim legendum.

152. *Patiente & æquo immotus*] Lipſii eſt, cum vulgo *motus*. Sed Gruteri conjecturam, *mutus*, adfirmat Florentinus. Adde Nic. Heinſium ad Artem amatoriam Ovidii. verſ. 702.

154. *Profeſſa produnt odia*] Mirum eſt ſic in omnibus Mſſ. Delrii fuiſſe, quum vix in uno hæſerit apud Gruterum. Atqui ſi nullus haberet liber (& nos autem quoque in pluribus, maximeque in Fl. invenimus) tamen eſſet ſcribendum *perdunt*. Sed Delrius alterum probat, Raderus aptius, Gruterus hoc etiam ineptum ait. Quomodo ineptum, ô bone? An *perdere locum*, ſeu amittere occaſionem, non dicitur? Cur igitur mox: *ſi locum virtus habet?* Cur poſt paullo: *cauſa detur egregie locus?* Quid Cicero: *locum nullum ad pacem ſibi reliquum facere? ſervare alium locum ad demonſtrandum?* Si *habetur, datur, ſervatur, reliquus ſit locus*, quidni & *perdatur?* *Perire tam bella occaſio non debet*, inquit iſte. Si *perit*, etiam *perditur*. Denique eques ille Romanus, ad quem in ſpectaculis bibentem miſit Auguſtus, qui diceret: *Ego ſi prandere volo, domum eo; Tu enim non times, ne locum perdas*, haud profecto inepte, ſed urbane reſpondit. teſte Fabio 6. Inſtit. 4.

VARIORUM.

139. *Melius,*] Epanorthoſis.

143. *Sceptro*] Imperio ſuo. *Farn.*

144. *Conjugia*] Mei & Iaſonis. *Id.* *Genitricem*] Medeam. *Idem.*

148. *Videbit*] Quia ex altera parte Corinthi eſt Malea. *Atrum verticem*] Nigrum regiæ vel Corinthi fumum ſinuoſo flexu aſcendentem. *Farnabius.*

149. *Malea,*] Malea promontorium per quinque millia paſſuum in mare protenditur: ubi quia, propter continuas ventorum procellas, periculi plena eſt navigatio, natum eſt proverbium, Μαλέαν δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε: in cujus explicatione multa ab Eraſmo adducuntur. iis

addo

Med. Levis eſt dolor, qui capere conſilium poteſt,
Et clepere ſeſe. magna non latitant mala.
Libet ire contra. *Nutr.* Siſte furialem impetum,
Alumna. vix te tacita defendit quies.
Med. Fortuna fortes metuit, ignavos premit.
Nutr. Tunc eſt probanda, ſi locum virtus habet.
Med. Nunquam poteſt non eſſe virtuti locus.
Nutr. Spes nulla monſtrat rebus afflictis viam.
Med. Qui nil poteſt ſperare, deſperet nihil.

Nutr.

GRONOVII.

160. *Tunc eſt probanda, ſi locum*] Raphelingius ex quibuſdam codd. *Nunc*: quaſi dicat, ſi ullum apud te locum virtus habet, commoda jam ſeſe occaſio offert. Quod cum rejeciſſet Delrius, recte interpretatus, & tamen in novem Pall. τὸ *Nunc* inveniſſet Gruterus, eò decurrit, ut neutrum approbaret: certe *Tunc*, ait, incommode applicatur ſequenti *Si*; & aut omnia me fallunt, aut vox *probanda*, aliave, quæ ſincerior nunc exſul, reſpicit magis ad fortunam quam ad virtutem. Certe fallebant omnia hic doctiſſimum virum. Virtus utique eſt fortitudo: & ea non aliter laudanda, quam quoties loco & tempore exſeritur, quoties non aggreditur, quæ ὑπὲρ ἄνθρωπον & φοβερὰ παντὶ τῷ νοῦν ἔχοντι, ut loquitur Philoſophus, quorumque exitus ne timida quidem ſpe præſumi poteſt. Sed parvula cauſa oculis doctorum hominum obſtitit; neque enim recordabantur, particulam *Si* interdum idem quod *Cum* exprimere. Vt apud Catullum: *Nam, ſi luxerit, ad librariorum Curram ſcrinia.* Virgilius: *ſi nona diem mortalibus almum Aurora extulerit, &c. Prima citæ Teucris ponam certamina claſſis.*

VARIORVM.

addo Ovidii carmen, è libro 2. Amorum eleg. 16. *Nec timeam veſtros curva Malea ſinus.* adde & ea quæ Plutarchus, in vita Arati, ſcripſit. Facit itaque moram navibus Malea, dum prætervehentes tempeſtatibus & inquiete fluctuum, ac ſinuoſis longiſſimiſque excurrentium & recedentium litorum ſpaciis detinet atque moratur. Simile illud Lucani lib. 6. *Et ratibus longa flexum donare Malea.* Delrius.

153. *Referre*] Par pari reddere, ulciſci. *Farnabius.*

154. *Perdunt*] Corn. Tacitus lib. 4. Annal. *aperta*, ſcribit, *odia, armaque palam depelli, fraudem & dolum obſcura, eoque inevitabilia.* & Salluſtius monet Cæſarem, haut difficile eſſe homini ſtrenuo hoſtem adverſum opprimere: occulta pericula, neque facere, neque vitare bonis in promptu eſſe. Noſter ab Euripide accepit, apud quem Creon Medeæ ferme eadem dicit; inquiens, quo ſe illa pacatiorem ſimulet, eo ſibi amplius cavendam. Seneca Pater, initio Declamationum: *Magis nocent inſidiæ, quæ latent.* Delrius.

156. *Clepere*] Tegere, celare. κλέπτειν. vid. Herc. Fur. v. 798. *Farnab.*

157. *Ire contra.*] Aperte occurrere.

158. *Vix te tacita*] Etiamſi tacita quieſcas, vix tuta eris; multo minus ſi quod moveas. *Farnabius.*

160. *Tunc eſt probanda,*] Tunc quidem fortitudo eſt probanda, ubi te aliquid per virtutem conſequuturum ſperes, alioqui furor eſt, ſtupor, deſperatio, &c. ultra ſpem & vires niti. *Idem.*

163. *Deſperet nihil.*] Ludit autem in vocis ſimilitudine: ſenſus: ei cui cuncta ſunt adverſa, in omnem eventum intrepide tentanda omnia. quid enim metuat in extremâ fortunâ? quid ma-

Nutr. Abiêre Colchi. conjugis nulla eſt fides,
Nihilque ſupereſt opibus è tantis tibi.
Med. Medea ſupereſt. heic mare & terras vides,
Ferrumque & ignes & deos & fulmina.
Nutr. Rex eſt timendus. *Med.* Rex meus fuerat pater.
Nutr. Non metuis arma? *Med.* ſint licet terrâ edita.
Nut. Moriere. *M.* Cupio. *N.* Profuge. *M.* Pœnituit fugæ.
Medea fugiam? *Nutr.* Mater es. *Med.* Cui ſim, vides.
Nutr. Profugere dubitas? *Med.* Fugiam: at ulciſcar prius.
Nutr. Vindex ſequetur. *Med.* Forſan inveniam moras.
Nutr. Compeſce verba; parce jam demens minis,
Animoſque minue. tempori aptari decet.
Med. Fortuna opes auferre, non animum, poteſt.
Sed cujus ictu regius cardo ſtrepit?
Ipſe eſt Pelaſgo tumidus imperio Creon.

CREON.

GRONOVII.

164. *Abiere Colchi*] Id eſt, Colchi longe, puta & loco & animis. Alludit quod de relictis loquebantur, quaſi ipſa nos reliquiſſent. Agamemnone: *terras, Quantum recedunt volo, fugientes.* Silius: *rapiente carina Conſumpſit pontus viſus, telluſque receſſit.* Tum quod *longe eſſe* & *abeſſe* dicebant, quæ non juvarent. de quo ad Hippolytum.

169. *Sint licet terra edita*] Attius Trachiniis apud Ciceronem 2. Tuſcul. *Non terra edita Moles gigantum.*

VARIORVM.

lis ejus adjici queat? lucrari poteſt, perdere non poteſt, qui nihil poſſidet: ex deſperatione nata non raro victoria. *Delrius.*

164. *Conjugis*] Iaſonis. *Farnabius.*

166. *Medea ſupereſt.*] Cui cum nocendi peritia, potentiaque, voluntas ſuppetit: quæ quantum nocere poteſt, tantum nocere deſiderat. *Delrius.* *Heic mare*] Quæ omnia hæc arte ſua poteſt perturbare inque ſuam opem vocare. *Farnabius.*

168. *Rex meus*] Neq; tamen eum timui, verũ pro Iaſone contra eũ ſteti. *Id.*

169. *Sint licet terra edita.*] Non, etiamſi ſint Gigantea & terra è dentibus ſerpentinis edita. Namque & hæc mea arte fretus debellavit Iaſon. *Idem.* Ex Ovidio: *Quodque magis mirum eſt, ſimul edita concutit arma.* Raderus.

171. *Medea*] *Emphaſis.* Egone tam magicis potens? tam prius pertinax & pericula contemnens? *Farn.* *Mater*] In liberorum tamen gratiam fuge. vel reſpicit ad v. 25. ſup. *Idem.* *Cui ſim,*] Ex quo tamen ſim vides, Iaſone ſc. *Idem.*

173 *Moras.*] Vt cum me ſequeretur pater. ſup. v. 44. & 133. *Idem.*

175. *Animoſque*] Animi pertinaciam & ferociam. *Idem.*

177. *Sed*] Sed, crepuêre fores regiæ, quis egreditur? *Idem.*

CREON. MEDEA.

Creon Medeam in exilium propere abire imperio urget: illa diei unius moram vix impetrat.

Creon. MEdea, Colchi noxium Æëtæ genus,
Nondum meis exportat è regnis pedem?
Molitur aliquid. nota fraus, nota eſt manus.
Cui parcit illa? quemve ſecurum ſinit?
Abolere properè peſſimam ferro luem
Equidem parabam; precibus evicit gener.
Conceſſa vita eſt. liberet fines metu;
Abeatque tuta. fert gradum contra ferox,
Minaxque noſtros propius affatus petit.
Arcete, famuli, tactu & acceſſu procul.
Jubete, ſileat. regium imperium pati
Aliquando diſcat. vade veloci via,
Monſtrumque ſævum, horribile, jam dudum avehe.
Med. Quod crimen, aut quæ culpa multatur fugâ?
Creon. Quæ cauſa pellat, innocens mulier rogat.
Med. Si judicas, cognoſce: ſi regnas, jube.
Creon. Æquum atque iniquum regis imperium feras.
Med. Iniqua nunquam regna perpetuo manent.
Creon. I, querere Colchis. *M.* Redeo. qui advexit, ferat.
Creon.

VARIORUM.

179. *Æëta genus,*] Colchorum regis. Medeæ pater Æëtas, ut ſcripſerunt Herodotus, Dionyſius Mileſius & ceteri; Solis filius: varias uxores duxit, ideo neſcitur quæ Medeæ mater, pleriq; credunt Idyiam (ut alias docui,) Epimenides Ephyren, Dionyſius Mileſius Hecaten: auctor Naupacticorum Euryliten: Sophocles, Neæran: Apollonius, Aſterodiam, Eumelus & Diophanes, Antiopen. Vide Scholiaſt. Apollonii lib. 3. & Diodorum Siculum lib. 4. Biblioth. Ceterum hæc ſcena cum actu II. Euripidis conferenda, unde deſumta. *Delr.*

182. *Cui parcit illa?*] Quæ non patri pepercit, non fratri. *Farnabius.*

183. *Abolere*] Medeam de medio tollere ſtatueram. *Idem.*

184. *Gener.*] Iaſon. *Idem.*

190. *Vade veloci*] Hoc dicit converſus ad aliquem ſatellitum. *Idem.*

193. *Innocens*] Ironic. q. d. nocentiſſima. *Idem.*

194. *Si judicas,*] Si rex juſtus es, de cauſa mea, prius cognoſce; ſi tyrannice pro lubidine imperas, inaudita cauſa ejice.

195. *Æquum atque*] Regiæ ſubjecta poteſtati ne diſputes de imperio æquo aut iniquo, ſed quod regi lubet feras. *Farnabius.*

197. *I, querere Colchis.*] Apage, Monſtrum, & querelas tuos apud populares

Creon. Vox conſtituto ſera decreto venit.
Med. Qui ſtatuit aliquid parte inaudita altera,
Æquum licet ſtatuerit, haud æquus fuit.
Creon. Auditus à te Pelia ſupplicium tulit.
Sed fare. cauſæ detur egregiæ locus.
Med. Difficile quam ſit animum ab ira flectere
Jam concitatum; quamque regale hoc putet,
Sceptris ſuperbas quisquis admovit manus,
Qua cepit, ire; regiâ didici meâ.
Quamvis enim ſim clade miſerandâ obruta,
Expulſa, ſupplex, ſola, deſerta, undique
Afflicta; quondam nobili fulſi patre,
Avoque clarum Sole deduxi genus.
Quodcumque placidis flexibus Phaſis rigat;
Pontuſque quidquid Scythicus à tergo videt;
Paluſtribus quà maria dulceſcunt aquis;

Arma-

GRONOVII.

201. *Auditus à te Pelia*] Non eſt vocativus pro nominativo *Pelia*, ut hic jam non ſemel notant, ſed ipſe nominativus Latinus: nam *Pelias* græciſſat. Sed cur *Auditus à te?* Neque enim periit Pelia, quia auditus eſt à Medea, ſed quia audiit Medeam, & ſupplicem recepit. Vtrum igitur, *Auditor?* Apollonius Rhodius lib. 4. ad Apollin. τύνη ἦ καὶ ἐρατὸν ἵκεο πέτρας Ρίμφα μειλανίης ἀεικήκος. An *Auditus* vult ipſum Pelian orantem, ut ſibi mutaret ætatem Medea, ab ea audire & exorari ſimulate interfectum. Hoc non dicit fabula, ſed ipſam quaſi ſupplicem audiſſe ac ſuſcepiſſe. Numquid, *Audiit, & à te Pelia ſupplicium tulit.*

VARIORVM.

pulares, barbaros, Scythas, Sarmatas, Moſchos depone. *Raderus. Redeo.*] Peterem ſane patriam, ſi comes is eſſet, qui hac me adduxit.

198. *Vox conſtituto*] Cognita cauſa lataque ſententia, ſera venit expoſtulatio. *Farnabius.* Intelligo ſerotina tua verba, & poſt decretum, quod non muto. Tamen Veteri eſt, *Nox:* ſuâ quoque & bonâ ſententiâ. *Lipſius.*

199. *Qui ſtatuit*] Tyrannicum eſt, unâ tantum parte audita judicare. hoc enim pacto defenſio, quæ juris naturalis eſt, & nemini debet adimi, tollitur. ideo inauditi damnari non poſſunt. Apuleius lib. 10. de aſino: *Nec ad inſtar barbaricæ feritatis, vel tyrannicæ impotentiæ, damnaretur aliquis inauditus, & in pace placida tam dirum ſæculo proderetur exemplum.*

203. *Difficile*] Quam pertinaciter reges iram de levi qualicunque injuſtave cauſa conceptam foveant urgeantque, & ipſa rege orta novi. *Farnabius.*

212. *Pontuſque*] Mare Euxinum ab Occidente Colchida claudit. dulcius quam cætera maria, ut quod Mæotidi commiſcetur, atque in quod Tanais innumerique alii fluvii influunt. *Idem.*

213. *Paluſtribus*] Quia tot fluminum affluxu Pontus limo impletur & aggere: adeo ut Strabonis ævo, ſiniſtra jam Ponti pars, inde in paludem fuerit converſa. Videndi Strabo lib. 1. & Polybius lib. 4. Neoterici tamen oculati

Armata peltis quidquid exterret cohors
Incluſa ripis vidua Thermodontiis:
Hoc omne noſter genitor imperio regit.
Generoſa, felix, decore regali potens
Fulſi. petebant tunc meos thalamos proci,
Qui nunc petuntur. rapida Fortuna ac levis,
Præcepſque regno eripuit, exilio dedit.
Confide regnis, cum levis magnas opes
Huc ferat & illuc caſus. hoc reges habent
Magnificum & ingens, nulla quod rapiat dies;
Prodeſſe miſeris, ſupplices fido lare
Protegere. ſolum hoc Colchico regno extuli;
Decus illud ingens, Græciæ florem inclitum,
Præſidia Achivæ gentis, & prolem deûm

Ser-

GRONOVII.

214. *Quidquid exercet cohors*] Lipſianus (ſi tamen ille eximius fuit Meliſſeus: nam & alio ſe uſum nonnunquam oſtendit) & Mog. abeunt ab optimo & à vero. Non enim Amazones rus exercebant. Florentiæ, ut in olim impreſſis, *exterret*. Et præclare dictum eſt: qua imperii ſui terrorem & vim & reverentiam porrigit. Hinc Iurisconſultis *territorium*, quod definit Pomponius, *univerſitatem agrorum intra fines cujuſque civitatis; dictum ab eo, quod magiſtratus ejus loci intra eos fines terrendi, id eſt, ſubmovendi, jus habeat.* Sic & *terrere* pro reverentiam facere. Troad. *qualis deo Percuſſa Mænas entheo ſilvas gradu Armata thyrſo terret.*

218. *Meos thalamos viri,*] Flor. *petebant tunc meos thalamos proci, Qui nunc petuntur.* Numerus pluralis pro ſingulari. Iaſonem enim deſignat.

226. *Græciæ florem inclitum,*] Flor. *gloriæ florem.* Et ſic MSS. plerique & Bernardini editio, immo & aliæ, ut obſervavit Delrius. Mox malit Nic. Heinſius: *Geminique munus Caſtor & Pollux meum eſt.*

VARIORUM.

oculati teſtes id verum eſſe negant: ſed Seneca ſui ævi ſcriptores ſecutus fuit. *Delrius. Dulceſcunt*] Ingreſſu tot fluviorum, quot affluunt, vincitur ſal, ait Plinius: idem in libris de Ponto teſtatur Ovid. De Ionio mari quid ſimile, ad Acherontis fluvii oſtium, prodit Strabo lib. 7. *Idem.*

214. *Peltis*] Scutis brevibus, quorum extrema lunantur in cornua. *Farnabius. Cohors*] Amazonidum lunatis agmina peltis, &c. Vide Agamemn. verſ. 217. *Idem.*

215. *Vidua*] Vide Hipp. verſ. 620. *Idem. Thermodontiis:*] Vide Herc. Fur. verſ. 245. *Idem.*

218. *Proci*] Per indignationem Synecdochicam, Iaſon. *Idem.*

225. *Solum hoc*] Quod Argonautas ſervavi.

226. *Græciæ florem*] ἄνθος Ἀχαιϊάνα juvenum nobilium, Heroum florem. *Farn.* Θεῖον ἄωτον, ut Theocritus, ut alii ἄνθος ἡρώων.

227. *Prolem Deûm*] Argonautas, Heroas, diis genitos, quorum pleroſque enumerat. *Farnab.* Theocritus in Gemin. θεῶν φίλα τέκνα. *Dilecta Deorum proles.* Mira porro varietas eſt apud Græcos, de Argonautarum reditu in patriam. Timaget. ἐν τῷ α΄ περὶ λιμένων, ſcribit Iſtrum ex Germaniæ montibus ortum, in Germanicam paludem

Servaſſe memet. munus eſt Orpheus meum,
Qui ſaxa cantu mulcet, & ſilvas trahit;
Geminumque munus Caſtor & Pollux meum eſt;
Satique Borea; quique trans Pontum quoque
Summota Lynceus lumine immiſſo videt;
Omneſque Minyæ. nam ducum taceo ducem:
Pro quo nihil debetur. hunc nulli imputo.
Vobis revexi cæteros, unum mihi.
Inceſſe nunc, & cuncta flagitia ingere;
Fatebor. obici crimen hoc ſolum poteſt,
Argo reverſa. virgini placeat pudor,
Paterque placeat; tota cum ducibus ruet
Pelaſga tellus. hic tuus primum gener

Tauri

GRONOVII.

236. *Cuncta flagitia ingere;*] Sic & Flor. *Flammis, Flamina, Fulmina.* nugæ meræ.

VARIORVM.

Iudem magnam defluere: mox in duo ſcindi brachia, & unum in Germanicum mare, & alterum in Euxinum porrigere, & per prius illud navigaſſe Argonautas, & in Hetruriam perveniſſe, idem Apollonius refert. Herodotus Epheſius, quâ venerant viâ rediiſſe. *Delrius.*

228. *Munus eſt*] Mei muneris eſt quod vivit Orpheus. Horat. *Arte materna rapidos morantem Fluminum lapſus, celereſque ventos, Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus.*

230. *Caſtor*] Sup. v. 88. *Farnabius.*

231. *Satique Borea;*] Calais & Zetes οὓς ποτ' Ἐρεχθηὶς Βορέῃ τέκεν Ὠρείθυια. *Idem.*

232. *Lynceus*] Fuit hic viſus acutiſſimi, πάντων ἀνθρώπων ὀξυωπέστατος, qui ex Taygeti cacumine totam Peloponneſum fertur proſpexiſſe; Caſtorem & Pollucem in cava quercu latitantes vidiſſe. *Idem.* Valerius Flaccus *poſſit qui rumpere terras Et Styga tranſmiſſo tacitum deprendere viſu. Fluctibus è mediis terras dabit illa magiſtro, Et dabit aſtra rati, cumque athera Iupiter umbra Perdiderit, ſolus tranſibit nubila Lynceus. Immiſſo*] Radiis emiſſis ob oculo in ipſum objectum. Stoici enim viſionem fieri emiſſione radiorum credebant, non per ſpeciei introſumptionem beneficio externi luminis, ut Ariſtoteles. *Delrius.*

233. *Minyæ*] Theſſali comites Iaſonis in expeditione Colchica, ab Orchomeno Theſſaliæ fluvio, qui prius Minyeus, dicti. *Farnabius. Ducem:*] Iaſonem. *Idem.*

238. *Argo*] Quod ἀργὸς velox. *vel* ab Argo fabricatore: *vel*, quod ea vecti *Argivi, delecti viri.* Farnabius. *Virgini placeat*] Quod ſi mihi magis pudor paterque placuiſſet quam Iaſon, periiſſent Theſſali, Argivi, univerſæ denique Græciæ flos: nec Iaſon ignivomos Tauros effugiſſet.

240. *Pelaſga tellus.*] Tota Græcia, potiſſimum tamen Theſſalia, proprie enim *Pelaſgi* ſunt Theſſali & Argivi. Sophocles in Inacho, Argivos vocat *Pelaſgos.* Staphylus Naucratites tradidit *Pelaſgum* Argivum in Theſſaliam veniſſe, eamque ab illo dictam Pelaſgiam. ſed & Tyrrheni, *Pelaſgi* vocati. *Argivi* vero ſic dicti, vel à Pelaſgo Neptuni aut Inachi filio, vel à Pelaſgis quibuſdam Barbaris, qui Argos & Theſſaliam occuparunt. *Delrius.*

240. *Hic*

Tauri ferocis ore flammanti occidet.
Fortuna cauſam, qua volet, noſtram premat.
Non pœnitet ſervaſſe tot regum decus.
Quodcunque culpa præmium ex omni tuli,
Hoc eſt penes te. ſi placet, damna ream:
Sed redde crimen. ſum nocens, fateor, Creo.
Talem ſciebas eſſe, cum genua attigi,
Fidemque ſupplex præſidis dextræ petii.
Terra hac miſeris angulum & ſedem rogo,
Latebraſque viles. urbe ſi pelli placet,
Detur remotus aliquis in regnis locus.
Creon. Non eſſe me, qui ſceptra violenter geram,
Nec qui ſuperbo miſerias calcem pede,

Teſta-

GRONOVII.

240. *Hic tuus primus gener*] Flor. *primum gener Tauri ferocis ore flammanti occidet.* non *flagranti.*

242. *Fortuna cauſam, qua volet,*] Flor. *qua volet.* Et rectius. Phœdrus: *Quemcumque dederit exitum caſus, feram.* Peſſime interpretantur: Vtcunque cauſa mea iniqua ſit. Immo, utcumque fortuna mihi iniqua ſit.

248. *Præſidis dextræ petii.*] Flor. *dextra.* ut manus intelligatur Medeæ, qua genua Creontis attigerat. Troadibus: *ad genua accido, Supplex Vlyſſe, quamque nullius pedes Novere dextram, pedibus admoveo tuis.* *Præſidis*, id eſt, defenſoris ac vindicis ipſius Creontis. Ovidius lib. I. met. *Quod ſi ſola times latebras intrare ferarum, Præſide tuta deo nemorum ſecreta ſubibis.*

249. *Terra hac miſeris angulum*] Flor. *Terram miſeris angulum ac ſedem.* Fortaſſe: *Terræ miſeris angulum ac ſedem.* Ἐν διὰ δυοῖν angulum terræ, in quo miſera conſideam & lateam. Cic. 2 Cat. *Nemo non modo Romæ, ſed nec in ullo angulo totius Italiæ fuit.* Horatius: *Ille terrarum mihi præter omnes Angulus ridet.*

252. *Qui ſceptra violenter geram,*] Florent. *violentus.*

VARIORVM.

241. *Tauri*] Duos fuiſſe refert Apollonius ταύρω χαλκόποδε στόματι φλόγα φυσιόωντε quos non effugiſſet, tibi gener futurus. vide inf. verſ. 466. *Farnabius.*

242. *Fortuna*] Vtcunque mea cauſa iniqua ſit. *Idem.*

244. *Præmium*] Iaſonem.

246. *Crimen.*] Iaſonem.

247. *Talem*] Cum tuum præſidium ſupplex imploravi, fugiens Acaſtum Peliæ filium, qui me perſequitur, ſibique in patriæ necis ultionem dedi poſcit. *Farn.* *Cum genua attigi,*] Troad. verſ. 689. Medea, apud Euripidem: Ἀλλ' ἀντομαί σε τῆσδε πρὸς γενειάδος, γονάτων τε τῶν σῶν --- Olim, Plinio teſte, lib. 11. cap. 45. ſupplices genua attingebant, quia illis vitalitas ineſt. *Delrius.*

248. *Præſidis dextra*] Merito ait præſidis: quia, ut alibi docui, dexteræ fidei pignus ſunt. Cicero, in Philippicis; *Dextræ, quæ fidei teſtes eſſe ſolebant.* Plinius, ubi ſupra: *Dextra oſculis averſa aperitur, in fide porrigitur.* ejus rei ratio fortaſſis fuit, quod omnis veterum auctoritas dextræ manus virtute conſtaret, videor enim mihi hoc neſcio ubinam legiſſe. *Idem.*

253. *Miſerias calcem pede,*] Grave

autem

Teſtatus equidem videor haud clare parum,
Generum exulem legendo, & afflictum, & gravi
Terrore pavidum. quippe te pœnæ expetit
Letoque Acaſtus, regna Theſſalica obtinens.
Senio trementem debili atque ævo gravem
Patrem peremptum queritur, & cæſi ſenis
Diſciſſa membra; cum dolo captæ tuo
Piæ ſorores impium auderent nefas.
Poteſt Iaſon, ſi tuam cauſſam amoves,
Suam tueri, nullus innocuum cruor
Contaminavit. abfuit ferro manus,
Proculque veſtro purus à cœtu ſtetit.
Tu tu malorum machinatrix facinorum,
Cui fœminea nequitia, ad audendum omnia
Virile robur, nulla famæ memoria eſt,

Egre-

GRONOVII.

256. *Quippe te pœnæ expetit*] Flor. *pavidum quem pœna.* Lege: *Terrore pavidum. quippe quem pœnæ expetit. Pœnæ letoque* rurſus ἓν διὰ δυοῖν, ad pœnam capitalem.

266. *Sed tu malorum machinatrix*] Efficacius liber optimus: *Tu tu malorum.*

VARIORUM.

autem crimen miſerorum oppreſſio. Plato in Minoë monet, ne quis calamitoſos & pauperes deſpiciat, eo quod Deum ſolum adjutorem habent: nec ullum tam ſevere inimicum ulciſci, ac Deus ſolitus ſit miſerorum oppreſſores. *Delrius.*

255. *Generum exulem*] In exilium fugientem propter tuum facinus. tu enim præ te ferens velle te medicamine Peliam juventuti reſtituere (quod prius in Æſone feceras) Peliæ injurias in Iaſonem ulta, feciſti piè impias Peliadas patrem ſuum jugulare non revicturum uti promiſeras, utque illæ expectaverunt. *Farnabius.*

257. *Acaſtus*,] Peliæ filius Rex Theſſaliæ, niſi Medea ſibi in ultionem paternæ necis dederetur, bellum Corinthiis indixerat. *Delr.* *Theſſalica*] Nota Græciæ portio Theſſalia, cujus primus Rex Deucalion Promethei F. Iapeti N. juxta Apollon. 3. Argonaut. ab hujus uxore Pyrrha vocata etiam *Pyrrhodia*, vel juxta Rhianum, *Pyrrha*; ab Hœmone Pelaſgi F. *Hæmonia*; à Theſſalo Hæmonis F. *Theſſalia*. Rhiani verſus ſuppeditat Scholiaſt. in lib. 3. Apollonii. Alii à Theſſalo Phidippi dictam volunt. dividitur in Πελασγιῶτιν, Θεσσαλιῶτιν, Ιαλκιῶτιν, Φθιῶτιν, teſte Apollodoro in Catalogo. Acaſtus ſecundæ portioni jure imperabat; Iaſoni jure tertia debebatur, ſed Pelias illam quoque uſurparat: ideo dicitur filius ejus *regna Theſſalica obtinens*. Idem.

259. *Patrem*] Peliam. Ovidius in Metamorph. latiſſime hiſtoriam illam proſequitur. *Idem.*

260. *Diſciſſa*] Dilaniata: nam ipſum juſſit membratim dividi, ut coqueretur.

261. *Piæ*] Piſidice, Pelopea, Hippote, & Alceſtis filiæ Peliæ quarum *ut quæque pia eſt* Medeæ *hortatibus impia prima eſt*, *Et ne ſit ſcelerata facit ſcelus*, &c. Ovid. 7. Metamorph. *Farn.*

269. *Purga*]

Egredere, purga regna; letales ſimul
Tecum aufer herbas. libera cives metu.
Alia ſedens tellure ſollicita deos.
Med. Profugere cogis? redde fugienti ratem,
Vel redde comitem. fugere cur ſolam jubes?
Non ſola veni. bella ſi metuis pati,
Utrumque regno pelle. cur ſontes duos
Diſtinguis? illi Pelia, non nobis jacet.
Fugam, rapinaſque adice; deſertum patrem,
Lacerumque fratrem. quidquid etiamnum novas
Docet maritus conjuges, non eſt meum.
Toties nocens ſum facta, ſed nunquam mihi.
Creon. Jam exiſſe decuit. quid ſeris fando moras?
Med. Supplex recedens illud extremum precor,
Ne culpa natos matris inſontes trahat.
Creon. Vade, hos paterno, ut genitor, excipiam ſinu.
Med. Per ego auſpicatos regii thalami toros,
Per ſpes futuras, perque regnorum ſtatus,
Fortuna variâ dubia quos agitat vice,

Pre-

VARIORVM.

269. *Purga*] Purga mea regna tam lethali monſtro. *Farnabius.*

270. *Herbas.*] Quibus ad veneficia uteris. à Medea nomen accepit herbæ illud genus Ephemerum, adeo deleterium & lethale, ut eodem die enecet, unde dictam vult Theophraſtus; eſt hellebori folio, radice rotundâ, Latinis dicitur *bulbus agreſtis:* diverſum ab alio Ephemero, cui oblonga radix, caulis lilio ſimilis, *Iris agreſtis* dictum. Nicander in Alexipharm. hanc ergo præcipuè jubetur herbam ſecum aſportare. cum enim plurima naſcatur in Colchide & prope Tanaim, teſte Græco Nicandri ſcholiaſte (qui perperam cum naphthâ confundit) veriſimile eſt hanc quoque ſecum attuliſſe & aſſervaſſe Medeam, ut colligitur ex verſ. infrà 677. de eadem herba Tibull. intelligo lib. I. *Sola tenere malas Medea dicitur herbas.* Delrius.

271. *Solicita*] Carminibus, imprecationibus, veneficiis, ſceleribus vexa & incanta ſidera. infrà verſ. 424. & verſ. 672. *Farnabius.*

274. *Bella*] Ab Acaſto. *Idem.*

276. *Illi Pelia.*] In Iaſonis gratiam & ultionem, cui autem ſcelus eſt bono, nocens ille eſt. Infra v. 500. *Farn.*

277. *Fugam,*] A patre. *Idem. Rapinas*] Aurei velleris. *Idem.*

278. *Lacerumque*] Suprà v. 44. in notis. *Idem.. Novas conjuges,*] Invidiosè plurali numero utitur, *Relinque matres.* ſic alibi ſæpius: ubi egregii cenſores ſingularem ſubſtituerunt. *Comel.*

281. *Seris*] Exilium verbis protrahis. *Farnabius.*

285. *Auſpicatos*] Bono auſpicio cœptas Iaſonis & filiæ tuæ nuptias, non inauſpicatas ut meas. ſup. v. 114. *Id.*

294. *Repu-*

Precor, brevem largire ſugienti moram,
Dum extrema gnatis mater infigo oſcula,
Fortaſſe moriens. *Creon.* Fraudibus tempus petis.
Med. Quæ fraus timeri tempore exiguo poteſt?
Creon. Nullum ad nocendum tempus anguſtum eſt malis.
Med. Parumne miſeræ temporis lacrimis negas?
Creon. Etſi repugnat precibus infixus timor,
Unus parando dabitur exilio dies.
Med. Nimis eſt; recidas aliquid ex iſto licet.
Et ipſa propero. *Creon.* Capite ſupplicium lues,
Clarus priuſquam Phœbus attollat diem,
Niſi cedis Iſthmo. ſacra me thalami vocant,
Vocat precari feſtus Hymenæo dies.

GRONOVII.

294. *Repugnat precibus infelix timor,*] Flor. *infixus timor.* Cicero poſt reditum ad Quirites: *Hac cura erit infixa animo meo ſempiterna.*

296. *Nimis eſt; & ex hoc aliquid abſcindas*] Flor. *Nimis eſt. recidas aliquid ex iſto licet.* Nota ſunt, *recidere & amputare ſarcinas, recidere & circumcidere ſumptus*, quæ alibi Plinio & Latino Pacato reſtituimus.

VARIORVM.

296. *Nimis*] Vltra votum mihi moram indulſiſti, namque in rem meam eſt fugam accelerare, ac proinde & ipſa propero. *Farnabius.*

297. *Capite*] Εἴ σ' ἡ 'πιοῦσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ &c. Θανῇ. Euripid. *Idem.* Ennius in Medea: *Si te ſecundo lumine hic offendero, Moriere.* Raderus.

299. *Iſthmo.*] Corinthiaco. *Farn.* *Sacra*] Nuptiarum ſacra. *Idem.*

300. *Vocat*] Dies Hymenæo ſacra, vocat me ad preces & vota. *Idem.*

CHORUS.

Chorus in audaciam navigantium invectus primos nautas dignum audacia ſua retuliſſe præmium canit. Scilicet Medeam.

Anapæſtici.

AUdax nimium, qui freta primus
Rate tam fragili perfida rupit;

Ter-

VARIORVM.

301. *Audax*] Locus in Navigationem, concinens Horatiano: *Illi robur & æs triplex circa pectus erat, Qui fragilem truci commiſit pelago ratem Primus. Qui freta primus*] Cenſent poëtæ primum Iaſonem cum Argonautis navigaſſe. Manil. lib. 1. -- *tum nobilis Argo In cælum ſubducta, mari quod prima cucurrit; Servando Dea facta Deos* -- Ovidius: *Per mare non notum primâ petiere carinâ.* & inde mutuatus noſter infrà, verſ. 363. *Merces primâ digna carinâ.* idem Salluſtius tradit apud Priſcian. lib. 6. idem quotquot Argonautica ſcripſerunt. quidam primum navigaſſe Erythram; quidam Myſos, Dionyſius Afer Ægyptios, Tibullus

Terraſque ſuas poſt terga videns,
Animam levibus credidit auris;
Dubioque ſecans æquora curſu,
Potuit tenui fidere ligno,
Inter vitæ mortiſque vias
Nimium gracili limite ducto.
Nondum quiſquam ſidera norat;
Stelliſque, quibus pingitur æther,
Non erat uſus: nondum pluvias
Hyadas poterant vitare rates:
Non Oleniæ ſidera capræ:
Non quæ ſequitur flectitque ſenex
Arctica tardus plauſtra Bootes:

Non-

GRONOVII.

311. *Nondum Pleïadas Hyadas*] Scaliger, *Pleiadas hybernas*, aut epitheton navium deeſſe putabat. Gruterus è ſuis vitium auget, *Pleiadas Hyadaſque* faciendo. Delrius & Grotius conjiciunt *pluvias Hyadas*. Et hoc firmat Florent. ita exhibendo: *Nondum pluvias Hyadas poterat vitare ratis*.

313. *Non Oleniæ ſidera capræ:*] Flor. *Non Oleniæ lumina capræ*. Et ſufficit paullo ante poſitum *ſidera*. Cicero in Arateis: *Argolicam retinet crebro cum lumine navem*. Sequenti liber idem, *Nec qui ſequitur defletque ſenex:* ut Lipſianus quoque & Moguntinus.

VARIORVM.

bullus & Mela Phœnices, Diodorus Cretenſes. *Delrius.*

303. *Terraſque*] E portu ſolvens in altum, videt terras recedere, Troad. verſ. 1044.

304. *Animam*] Vitam credit fallacibus Auſtris. *Farn.* Lucil. Sat. 28. *Vitam ac fortunas quoi crediderim meas.*

306. *Tenui*] *I nunc & ventis animam committe, dolato Confiſus ligno, digitis à morte remotus Quattuor, aut ſeptem, ſi ſit latiſſima tæda.* Farnab.

307. *Inter*] Anacharſis ubi didiciſſet navis craſſitudinem eſſe quatuor digitos, τοσοῦτον (inquit) τοῦ θανάτου οἱ πλέοντες ἀπέχουσι. *Idem.*

311. *Nondum*] Hyades ortu & occaſu ſuo pluvias tempeſtateſque excitant. Vide Thyeſt. 851. *Farnabius.*

312. *Hyadas*] In fronte Tauri ſeptem ſunt ſtellæ, quæ Suculæ appellantur Latinis.

313. *Non Oleniæ*] *Non Oleniæ ſidus pluviale capellæ*, id eſt, Amaltheæ inter ſidera relatæ, quod Iovi lac præbuiſſet prope Olenum Achaiæ oppidum. *Farn.*

314. *Flectitque ſenex*] Germanicus: *Inde Helicen ſequitur ſenior, baculoque minatus Arctophylax.* Satis autem apparet, Senecam eorum opinionem ſequi, qui putant Booten, eſſe Icarium, Erigones patrem. Germanici interpres, Bootes, inquit, qui & Arcturus, fertur eſſe cuſtos plauſtri, eo quod ſequitur plauſtrum, hoc eſt Septentriones. Cicero: *Arctophylax, vulgo qui dicitur eſſe Bootes, Quod quaſi temone adjunctam præ ſe quatit Arcton.* Delr. *Senex*] Rectum eſt, de Boote. At Vetus, *defletque ſenex.* ideone quia matrem conatus interficere, ad aſpectum ejus memoriâ rei lacrimat. *Lipſius.*

315. *Arctica*] Quia polo vicinior. *Farnab. Bootes:*] Bubulcus, Arctophylax, quod urſæ minori adjunctus plauſtrum

Nondum Boreas, nondum Zephyrus
Nomen habebant.
Auſus Tiphys pandere vaſto
Carbaſa ponto, legeſque novas
Scribere ventis. nunc lina ſinu
Tendere toto: nunc prolato
Pede transverſos captare Notos:
Nunc antennas medio tutas
Ponere malo: nunc in ſummo
Religare loco, cum jam totos
Avidus nimium navita flatus
Optat, & alto rubicunda tremunt
Suppara velo.
Candida noſtri ſæcula patres
Vidêre, procul fraude remota.

Sua

GRONOVII.

326. *Avidus nimium*] Non eſt cupidus corradendæ pecuniæ, ut explicat Delrius, ſed nimis indulgens voto ad properandum iter.

VARIORVM.

ſtrum inſequi videtur, ἔνεχ᾽ ἀμαξαίης ἐπαφώμεθ᾽ & εἴδεται Ἀργεστοῦ. *Farn.*

318. *Auſus*] Argonautas primum navigaſſe canunt poëtæ, Typhin primum velis & ſtellis in navigando uſum fuiſſe. *Idem.*

319. *Carbaſa*] Vela carbaſina. *Idem.* *Legeſque*] Quomodo oporteat navim regere.

320. *Lina*] Secundo uſos vento. Hiſp. *Viento à la popa, largar la vela.* Farnabius.

321. *Prolato*] Obliquatis ad captandum flantem à latere ventum velis, ποδεῶνα, id eſt, imum veli angulum, producto altero, reducere. *Idem.*

322. *Tede*] Parte veli infima, quæ ad navis latus religatur, quam nautæ, prout tempeſtas poſcit, aut contrahunt, aut laxant. Catull. -- *ſive utrumque Iuppiter Simul ſecundus incidiſſet in pedem.* quo ex loco duos hos eſſe nauticos pedes colligit Turnebus, & Pimpuntius multa ad illud Virg. lib. 5. Æneid. *Vna omnes fecere pedem.* ubi Servius, Podiam (lego *pedem*, vel *podeona*) hoc eſt, funem quo tenditur velum; quod Græci πόδα vocant, ut eſt apud Pindarum & Ariſtophanem. Hæc Servius. Ego vero etiam apud Homerum Odyſſ. ί. & Euripidem, in Taurica Iphigenia, idem invenio. Plinius quoque ſcripſit: *Iiſdem ventis in contrarium navigatur, ſimul prolatis pedibus.* Delrius.

323. *Medio tutas*] Hoc faciunt nautæ, quando vel non ſatis vehemens ventus, vel totum excipere nolunt: attollunt autem antennas, cum plenis velis auram volunt infundi, ut mox ait.

324. *Summo*] In ſummitate mali.

327. *Tremunt*] Vento impulſa. *Farnabius.*

382. *Suppara*] Lintea annexa ſupra acatium & antennam. *Summaque pandens Suppara velorum perituras colligit auras.* Vide Turneb. lib. 21 Adv. cap. 4.

329. *Candida*] Nulla avaritiæ livoriſque labe polluta. *Farn.*

335. *Bene*

Sua quiſque piger littora tangens,
Patrioque ſenex factus in arvo:
Parvo dives, niſi quas tulerat
Natale ſolum, non norat opes.
Bene diſſepti fœdera mundi
Traxit in unum Theſſala pinus,
Juſſitque pati verbera pontum;
Partemque metus fieri noſtri
Mare ſepoſitum. dedit illa graves

Im-

GRONOVII.

335. *Bene diſſepti*] Sic & Flor. non *diſſecti*, nec *diſcerpti*: probaruntque jamdudum, ſed ita, ut non aliunde doctum parum juvent. Nam quum notaſſent, *diſſepire* eſſe ſepta disjicere & dividere, *diſſepti* ergo, inquiunt, diviſi, diſtincti, in quo ſua cuique loca & officia aſſignata. Fortaſſis utrumque verum: ſed male alterum ex altero colligitur, quia contraria ſunt. Nam qui disjicit dividitque ſepta, is non facit diviſa & diſtincta, ſed tollit quod dividebat diſtinguebatque, & continuum unumque facit, quod ante ſepto diſcretum ac duplex erat. Ita *diſſeptus mundus* eſſet indiviſus jam nec ſeptus, ſed in quo quæ fuerant ſepta, erant disjecta. Sic alter de eadem familia homo doctus: *Diſſepio*, contrarium ſepio, claudo, intercludo: *diſſepio*, aperio, divido, diſtinguo, diſpertior. At ſi *diſſepio* contrarium eſt τῷ *ſepio*, ſi eſt aperio, non eſt claudo; divido, diſtinguo, diſpertior. Debebant igitur diſtinctius agere. *Diſſepire* Lucretio eſt idem quod ſepire, ſepto vel limite dividere. Lib. 1. *Aër diſſepit collis atque aëra montes, Terra mare & contra mare terras terminat omnis*. Et lib. 6. *diſſepta domorum ſaxea* vocat, quæ Plinius *membra*, parietibus diſcluſas diætas. Varro 4. lib. 1. *Circum cavum ædium erant uniuscujusque rei utilitatis cauſa parietibus diſſepta*. Et Feſto *diſſepimentum* in v. Naucum. Sic Seneca *Diſſeptum mundum* dicit terras medio mari ſejunctas & ſeparatas. At Papinio Statio diſſeptum eſt reſciſſum & deſtructum, Lib. 10. Thebaid. *diſſeptoque aggere rurſus Utitur, & truncas rupes in ſaxa domoſque Præcipitat*. Hic locus ab Seneca eſt alienus. Poteſt tamen excuſari, ut *recludere* ſignificat reſerare & claudere, *obeſus* gracilem & craſſum. Niſi Statius ſcripſit, *deſeptoque*, quemadmodum *detendi tabernacula* dicuntur.

VARIORUM.

331. *Piger*] Otio & pace fretus. *Farnabius.*

332. *Patrioque ſenex*] His omnino contraria & de navigationis fructu ejuſque laudibus veriora Ariſtides in oratione Iſthmicâ. In noſtri tamen ſententiam Schol. antiquus in Iuvenal. Sat. 14. *Apollinis oraculo declaratus eſt feliciſſimus Aglas Arcas; qui nunquam patrium agellum exceſſerat, cum à Deo quæreretur, quis fidem veræ felicitatis impleſſet*. Delrius.

333. *Parvo dives,*] Secundum philoſophos loquitur. Turpilius in Lindia: *Profectò ut quiſque minimo contentus fuit, Ita fortunatam vitam duxit maxime: Ut philoſophi aiunt iſti, quidvis ſatis*. Id.

335. *Bene*] Confundit hæc bene diſtincti mundi fœdera, & mari commiſcuit terras, quas *Deus abſcidit. Prudens Oceano diſſociabili*. Farnabius.

336. *Theſſala*] Theſſalæ ſilvæ filia nobilis navis è pinu. *Idem.*

337. *Verbera*] Remorum ictus.

338. *Partemque*] *Terra parum fuerat ſatis, adjecimus undas, Fortunæ miſeras auximus arte vias*. Farnabius.

339. *Illa*] Argo. *Idem.*

342. *Hinc*

Improba pœnas, per tam longos
Ducta timores : cum duo montes,
Clauſtra profundi, hinc atque illinc
Subito impulſu, velut ætherio
Gemerent ſonitu ; ſpargeret aſtra
Nubeſque ipſas mare deprenſum.
Palluit audax Tiphys, & omnes
Labente manu miſit habenas:
Orpheus tacuit torpente lyra ;
Ipſaque vocem perdidit Argo.
Quid ! cum Siculi virgo Pelori,

Rabi-

GRONOVII.

342. *Hinc atque illinc Subito impulſu,*] Suſpicor legendum, *impulſi*. Cum duo ſcopuli, utrimque moti & concurrentes, inſtar tonitrus ederent. *Pergeret depreſſum*, quod indigniſſimum Lipſio excidit, ſatis refutatum eſt. Flor. ut cæteri, *ſpargeret*, & *deprenſum*. De poſterioris verbi elegantia ad Philoſophumena Senecæ. Nec cum Delrio opus *aſpergeret*. nam ſic Virgil. Ecl. 5. *Spargite humum foliis*. Æn. 6. *Spargit corpus aqua*. Vetus Poëta : *Saxa ſpargens tabo.*

VARIORUM.

341. *Cum duo montes,*] Cyaneæ, Symplegades, quas tranſmiſere Argonautæ, Phinei monitu præmiſſa viæ duce columba, non ſine periculo, mutilata ſumma puppis parte. *Farn.* Symplegades vel Cyaneæ inſulæ ſunt ſeu ſcopuli in Ponti Euxini oſtio : quæ finguntur concurrentes, eo quod non multum à ſe diſtantes, navigantibus modo disjungi, modo coire videantur, quingentis paſſibus ab Europa diſtantes.

342. *Clauſtra*] Maris enim Pontici aditus claudere videntur. *Farnabius.*

343. *Impulſu,*] Colliſione unde & nomen habent. ἀπὸ τῦ συμπλήττεσθαι. dicto verſ. Hercul. Fur. *Farnabius.*

344. *Sonitu;*] Velut tonitru. *Idem.*

345. *Deprenſum.*] Quando hi ſcopuli collidebantur, in medio deprehenſum & compreſſum mare ſic exprimebant, ut ejus guttæ in cœlum ipſum exſilirent. ſimillima illa Herc. Fur. actu 5. -- *cumque revocatâ vice In ſe coibunt, ſaxaque in cœlum expriment, Actis utrinque rupibus, medium mare.*

346. *Palluit audax*] Expreſſit illa Horatii ; -- *& ſcatentem Belluis pontum mediaſque fraudes Palluit audax*. Delrius.

347. *Habenas :*] Clavum. *Farnabius.*

348. *Orpheus*] Metu ſtupefactus ipſe tacuit Orpheus, & lyra prius vocalis. *Idem.*

349. *Ipſaque*] Cujus carina præſaga, garrula, fatidica dicitur, ut quæ ex Dodonæa quercu, πολυγλώσσῳ, λαλιστάτην εἶχε τὴν τρόπιν ἐκ τῆς Δωδώνης δρυός, in qua duæ columbæ, ſeu mulieres *Columbæ* vocatæ reſponſa reddebant. *Idem.*

350. *Virgo*] Scylla Phorci filia, quam cum Glaucus Circe ſpretâ amaret, illa veneficiis dum ſe in fonte lavaret, in monſtrum canibus inguina ſuccinctum mutavit : eſtque in mari Siculo ad promontorium Pelorum humana figura ſaxum cavernoſum, ad quod maris æſtuoſi fluctus refracti latratum canum repræſentant. *Argonautæ vero, à Iove propter diſcerptum Abſyrtum irato immiſſa tempeſtate, errantes hac loca appulerunt.* Idem.

351. *Suc-*

Rabidos utero ſuccincta canes,
Omnes pariter ſolvit hiatus,
Quis non totos horruit artus,
Toties uno latrante malo?
Quid! cum Auſonium diræ peſtes
Voce canora mare mulcerent;
Cum Pieria reſonans cithara
Thracius Orpheus ſolitam cantu
Retinere rates pene coëgit
Sirena ſequi? quod fuit hujus
Pretium curſus? aurea pellis;

Ma-

VARIORVM.

351. *Succincta canes,*] Lucretius: *Aut rapidis canibus ſuccinctas ſemimarinis Corporibus Scyllas.* Tibullus: *Scyllaque virgineam canibus ſuccincta figuram.* Virgil. in Ciri: *Quid loquar aut Scyllam Niſi, aut quam fama ſecuta eſt Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris Dulichias vexaſſe rates.* Delrius.

354. *Toties uno latrante malo*] Hoc eſt, uno monſtro tot ſimul latratus edente: quot canibus Scylla ſuccingebatur. *Idem.*

355. *Auſonium*] Italicum ab Auſone Vlyſſis & Calypſus fil. *Farnabius.* *Diræ peſtes*] Sirenes, ſive Acheloi & Terpſichores, ſecundum Nonnum & Iſacium; ſive Acheloi & Steropes, juxta Homeri Scholiaſten; ſive Acheloi & Melpomenes, ex Nicandri ſententia; ſive Acheloi & Calliopes, ut Servius 3. Æneid. voluit. Quæ nomina habuerint, non ſatis conſtat. Sunt qui vocitent Aglaopen, Thelxiopeian, Piſinoën: Apollonii vero ſcholiaſtes, Thelxinoën, Molpen, Aglaophonen; Chærylus, Thelxiopen, Molpen, Aglaophonem; Dionyſius Halicarnaſſæus, Solinus, & alii plerique, Parthenopen, Ligiam, Leucoſiam. Hæ Iunonis inſtinctu Muſas cantu provocarunt, à quibus victæ, implumes abierunt; earumque plumas Muſæ capitibus ſuis impoſuerunt, ideo indignatæ Sirenes, cantus ſuos in perniciem hominum converterunt: aliam tamen cauſam reddit Claud. lib. 3. de raptu Proſerp. *Diſcedunt aliæ rapidis Acheloides aliis Sublatæ, Siculi latus obſedere Pelori, Accenſaque malo, jam non impune canoras In peſtem vertere lyras. Vox blanda carinas Alligat, audito frenantur carmine remi.* Delrius.

356. *Voce canora*] Harum una voce, teſte Servio ſuper 5. Æneid. circa finem, alia tibiis, alia lyra canebat.

357. *Pieria*] Quam à Calliope matre acceperat.

358. *Pene*] Παρθενικὴν δ' ἐνοπὴν ἐβιήσατο φόρμιγξ. Apollon. *Farnabius.*

361. *Aurea pellis;*] Phryxi arietem aureo inſignem vellere ex Mercurii contactu Apollonius, Orpheus, Catullus, & plerique ſcribunt; Simonides aliquando candidum, aliquando purpureum vocat, πορφυρῦν; ſed opinor more Græco, quibus albus color quandoque dicitur purpureus. Acuſilaus maris contactu hunc purpureum colorem credit accepiſſe. Mythologiam tradit Dionyſius Mytilenæus: Crion (ſic vocant illi arietem) Phryxi pædagogum fuiſſe, & cum eo in Colchos navigaſſe. addunt alii navigii in prora pictam fuiſſe arietis effigiem, forte auratam. plura Higynus in Fabulis cap. 188. & Lucillius Tharræus in Apollon. libro primo, verſu 256. *Delrius.*

Majuſque mari Medea malum,
Merces primâ digna carinâ.
Nunc jam ceſſit pontus, & omnes
Patitur leges. non Palladia
Compacta manu regum referens
Inclita remos quæritur Argo.
Quælibet altum cymba pererrat,
Terminus omnis motus, & urbes
Muros terra poſuêre nova.
Nil, qua fuerat ſede, reliquit
Pervius orbis.
Indus gelidum potat Araxem:
Albim Perſæ, Rhenumque bibunt.
Venient annis ſæcula ſeris,
Quibus Oceanus vincula rerum
Laxet, & ingens pateat tellus,
Tethyſque novos detegat orbes;
Nec ſit terris ultima Thule.

ACTUS

GRONOVII.

370. *Vrbes Muros terra poſuêre novos.*] Flor. *novas.* Lege, *nova.* Vrbes, inquit, ſe propagaverunt coloniis: velut Tyrii in terra ſibi nova condiderunt Carthaginem. Horatius: *certus enim promiſit Apollo Ambiguam tellure nova Salamina futuram.*

375. *Venient annis*] Veniet tempus inter poſteros, cum Oceanus, qui nunc circumligat terram, hominesque illum navigare timentes tenet concluſos, aperietur tranſitu, & vaſtiſſimæ, quæ nunc etiam latent, deprendentur terræ in ipſo mari. Nam Flor. *Tethyſque novos Detegat orbes.* non *Tiphyſque.*

VARIORUM.

363. *Merces*] Effera, audax, temeraria mulier, merces digna primâ illâ temerariâ nave. *Farnabius.*

365. *Non Palladia*] Neque tantum Argo Minervæ opera confecta, heroum principumque remigio impulſa quæritur ad navigandum, ſed, &c. *Idem.* Argo Minervæ opera confectam fuiſſe primus Simonides ſcripſit. idem poſtea Seneca, Claudianus, aliique permulti tradiderunt. *Delrius.*

366. *Regum*] Iaſonis, & ſociorum regum.

367. *Argo.*] Pindarus Thebanus in Magneſia oppido ædificatam ſcribit, Callimachus ad templum Actii Apollinis. *Cajet.*

369. *Vrbes*] Vrbes novæ ædificari cœptæ in terris aliis, novæque deductæ coloniæ. *Farnabius.*

373. *Araxem:*] Armeniæ fl. *Idem.*

376. *Vincula*] Terminos ſuos, quibus terras cingit. *Idem.*

377. *Et ingens*] Non tam acceptum hoc Platoni in Phædone de orbe incognito differenti refert Abrahamus Ortelius, quam Poëtæ Hiſpani de America à ſuis inventa vaticinio. *Idem.*

378. *Thule.*] Oceani Septentrionalis inſula. *Tylemarke.* Virgil. *tibi ſerviat ultima Thule.* Idem.

ACTUS TERTIUS.

NUTRIX. MEDEA.

In vindictam præceps fertur Medea, nutrice incaſſum eam dehortante.

Nutr. ALumna, celerem quo rapis tectis pedem?
Reſiſte, & iras comprime, ac retine impetum.
Incerta qualis entheos curſus tulit,
Cum jam recepto Mænas inſanit deo,
Pindi nivalis vertice, aut Nyſæ jugis;
Talis recurſat huc & huc motu effero,
Furoris ore ſigna limphati gerens.
Flammata facies ſpiritum ex alto citat,
Proclamat: oculos uberi fletu rigat.
Renidet. omnis ſpecimen affectus capit;

Hæret,

GRONOVII.

388. *Proclamat: ô ſuperi, oculos*] Fl. prorſus, ut voluit Lipſius: *Proclamat: oculos uberi fletu rigat.* Fruſtra prædicat alterius vehementiam Delrius. Iuvenalis Sat. 6. *aut ficta pellice plorat Uberibus ſemper lacrimis.*

VARIORUM.

382. *Entheos*] Τὸ ἔνθεον apud hunc Poëtam, pro ſacro & furioſo. *Enthei* ſunt qui impetu quodã divino rapiuntur. In ſacris ut Bacchi, ut hic, & Oedipo, *Vibrate thyrſos, entheâ potius manu Lacerate.* In ſacris Apollinis; in Agamemnone, *Effrena Phœbas entheas laurus quatit.* In ſacris Cybeles, Martialis, *Cum furit ad Phrygios enthea turba modos.* Fabritius.

383. *Mænas*] Baccha. à μαίνεσθαι. Oed. 436. *qualis vertice Pindi Edonis Ogygio decurrit plena Lyæo.* Farnabius.

384. *Pindi*] Theſſaliæ montis, in quo ſolitæ bacchari Mænades. Lucan. lib. 1. ---*nam qualis vertice Pindi Edonis Ogygio decurrit plena Lyæo,* &c. *Delr.* *Nyſæ*] Græci quidam Νύσσαν, alii Νίσσαν, alii Νύσαν ſcribunt. Nyſſæ porro tam urbes, quam montes nominantur à Stephano & reliquis Geographis decem: hîc agitur, vel de altero Parnaſſi vertice, vel de urbe Indica, ad radices montis Meri; in cujus antro Dithyro Bacchus fuit educatus. Q. Curtius l. 8. de rebus geſt. Alex. *Sita eſt* (Indiæ urbs Niſſa) *ſub radicibus montis, quem Meron incolæ appellant. Inde Græci mentiendi traxêre licentiam, Iovis femine Liberum patrem eſſe celatum.* quod ab Arriano. *Delrius.*

386. *Lymphati*] Mente alienati propter viſam forte in fonte Nympham, Nymphæ itaque iratæ ſpiritu correpti, νυμφολήπτου. Sic *Cerritos* & *Larvatos* dicebant, qui Cereris aut Larvæ incurſione animo vexarentur: niſi rectius *Lymphatos* dicamus, qui ab humentis cerebri exuperantia inſaniunt, ὑγροκεφάλους & cum humoribus Luna præſit, *Lunaticos.* Farnabius.

387. *Flammata*] Spiritus è corde excitus & per faciem diffuſus, turbulentos ipſius motus arguit. *Idem.* *Ex alto*] Id eſt profundo pectore.

388. *Oculos*] E dolore. *Fabritius.*

389. *Renidet*] Vindictæ ſpem ſibi

gratu-

Hæret, minatur, æſtuat, queritur, gemit.
Quo pondus animi verget? ubi ponet minas?
Ubi ſe iſte fluctus franget? exundat furor.
Non facile ſecum verſat aut medium ſcelus.
Se vincet: iræ novimus veteres notas.
Magnum aliquid inſtat, efferum, immane, impium.
Vultum furoris cerno. Dii fallant metum!
Med. Si quæris odio, miſera, quem ſtatuas modum,
Imitare amorem. regias egon' ut faces
Inulta patiar? ſegnis hic ibit dies,
Tanto petitus ambitu, tanto datus?
Dum terra cœlum media libratum feret,
Nitiduſque certas mundus evolvet vices,
Numeruſque arenis deerit, & ſolem dies,
Noctem ſequentur aſtra; dum ſiccas polus

Verſa-

GRONOVII.

391. *Quo pondus iſtud verget?*] Flor. *Quo pondus animi verget?*

393. *Non facile ſecum verſat aut medium*] Ne literam quidem hic mutat Etruſcus. Euripidis eſt: Οὐκ ἔϛιν ὅπως ἔν τινι σμικρῷ Δέσποινα χόλον καταπαύσει. Livius lib. 5. *delectum nihilo accuratiorem quam ad media bella haberi ſolitus erat.* Pro eo Iuſtinus lib. 7. *bellum facile & mediocre.* Ovidius 9. Met. *media de plebe Galanthus.* & lib. 11. *media quoque commoda plebi Noſtra patent.* Hippolyto: *Mediumque ſanos vulgus affectus tenet.* Abeant Lipſii, *ludit ſcelus,* & *rude ſcelus.*

VARIORUM.

gratulata ridet. *Farnab. Omnis*] Signa & argumenta omnium cogitationum. *Idem.*

390. *Hæret,*] Cogitabunda & dubia. *Idem. Minatur,*] Vultu truci, quaſſato capite. *Id. Æſtuat*] Irata. *Idem.*

392. *Fluctus*] Irarum. *Farnabius.*

393. *Non facile*] Non leve meditatur & vulgare ſcelus. *Farnabius.*

394. *Si vincit:*] *Emphaſis.* priora facinora. *Idem.*

396. *Dii fallant*] Dii faxint ut falſum ſit quod metuo. *Idem.*

397. *Si quæris*] *Medea nutrici non attenderat, atque hæc ſecum.* Idem.

398. *Imitare*] Non ſunt hæc referenda ad alium amorem, quam unius Medeæ. Itaque ſupervacua illi, qui vim amoris ad hunc locum multis ſtabiliunt. Dicit enim ita extremo odio habendum Iaſonem, quemadmodum immoderate amarat, quippe cujus gratia omnia divina & humana jam confuderat. *Gruterus. Regias*] Tædas, in Iaſonis cum regis filia nuptiis, accenſas. vid. Thebaid. 507. *Farnabius.*

400. *Petitus*] Vix à Creonte impetratus. ſup. v. 295. *Idem.*

401. *Dum terra*] *Dum circumfuſo pendebit in aëre tellus, Ponderibus librata ſuis.* Idem.

402. *Nitiduſque*] Cœlum ſtellatum. *Idem. Vices,*] Anni tempeſtates. *Idem.*

403. *Deerit,*] Noſtra quidem ignoratione, in ſe autem finita eſt & numero circumſcripta, cum ipſe mundus neutra quantitate ſit infinitus. *Idem.*

404. *Siccas Arctos;*] Urſam majorem & minorem, quæ, quia nunquam occidunt, ſiccæ dicuntur.

408. *Cha-*

Verſabit Arctos; flumina in pontum cadent;
Nunquam meus ceſſabit in pœnas furor,
Creſcetque ſemper. quæ ferarum immanitas,
Quæ Scylla, quæ Charybdis, Auſonium mare
Siculumque ſorbens, quæque anhelantem premens
Titana, tantis Ætna ferveſcit minis?
Non rapidus amnis, non procelloſum mare,
Pontuſque Coro ſævus, aut vis ignium
Adjuta flatu, poſſit inhibere impetum
Iraſque noſtras. ſternam & evertam omnia.
Timuit Creontem, ac bella Theſſalici ducis?
Amor timere neminem verus poteſt.
Sed ceſſerit coactus & dederit manus;
Adire certe, & conjugem extremo alloqui
Sermone potuit: hoc quoque extimuit ferox.
Laxare certe tempus immitis fugæ
Genero licebat. liberis unus dies
Datus duobus. non queror tempus breve:
Multum patebit. faciet, hic faciet dies;

GRONOVII.

408. *Charybdis, Ionium mare Siculumque*] Optimus: *Auſonium mare Siculumque ſorbens.* Sane *Auſonium* mare cenſent eruditi, quod inter fretum & Adriaticum ſive Superum mare interluit uſq; ad Salentinos, ut proprie loquendo melius conveniat quam *Ionium:* etſi Poëtæ his vocabulis laxius utantur.

417. *Sed ceſſerit convictus*] Cujus quæſo criminis? quibus indiciis? quo teſte? qui ne quidem accuſatus eſt. Scribe cum optimo: *Sed ceſſerit coactus & dederit manus.*

421. *Liberis unus dies Datus duobus.*] Flor. *Datus eſt duobus.*

VARIORVM.

405. *Flumina in pontum*] Sic Virg. 1. Æneid. *In freta dum fluvii current.*

406. *Furor,*] In vindictam ira. *Farnabius.*

408. *Scylla,*] Supra. v. 350. *Idem. Charybdis,*] Nihil aliud quam vorticoſum mare flante præcipue Auſtro.

410. *Titana,*] Typhoëum *ut volunt plerique: ſecundum alios inter quos noſter, Herc. Fur.* verſ. 80. Enceladum.

412. *Pontuſque*] Euxinus, in quo procellas excitat Corus, Ventus ab occaſu ſolſtitiali flans adverſus Aquilonem. de quo Thyeſt. 576. *Farnabius.*

415. *Theſſalici ducis?*] Acaſti. ſup. verſ. 257. *Idem.*

416. *Amor timere, &c.*] Audacia amantium pleni ſunt Poëtarum libri. Propert. *Solus amans novit, quando periturus, & à qua Morte; neque hic Boreæ flabra nec arma timet.* Delrius.

417. *Sed ceſſerit*] Sed fac eum ceſſiſſe, huc coactum. *Farnabius.*

419. *Hoc quoque*] Et me alloqui forte timuit, alias ferox. *Idem.*

421. *Genero*] Cum Creonti gener ſit. *Idem.*

421. *Liberis*] Quo liberis valedicam. *Idem.*

Quod nullus unquam taceat. invadam deos,
Et cuncta quantiam. *Nutr.* Recipe turbatum malis,
Hera, pectus. animum mitiga. *Med.* Sola eſt quies,
Mecum ruina cuncta ſi video obruta.
Mecum omnia abeant. trahere, cum pereas, libet.
Nutr. Quam multa ſint timenda, ſi perſtas, vide.
Nemo potentes aggredi tutus poteſt.

VARIORUM.

424. *Invadam deos,*] Imprecationibus. Suprà v. 271. & infrà v. 672. *Farn.*

425. *Et cuncta*] Omnia movebo, & *flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta movebo.* Idem.

427. *Mecum*] Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί. *Idem.*

430. *Potentes*] Late enim patens eſt ira; longæ manus regum. *Idem.*

JASON. MEDEA.

Iaſonem gravatim Medeam deſerentem ſeque excuſantem aggreditur Medea, opprobriis, precibus, ſimulata conciliatione.

Jaſ. O Dura fata ſemper, & ſortem aſperam,
Cum ſævit & cum parcit, ex æquo malam!
Remedia quoties invenit nobis deus
Periculis pejora? ſi vellem fidem
Præſtare meritis conjugis, leto fuit
Caput offerendum: ſi mori nolim, fide
Miſero carendum eſt. non timor vicit virum,
Sed trepida pietas. quippe ſequeretur necem

Pro-

GRONOVII.

432. *Ex æquo malam!*] Flor. *mala.* Certe in vulgatis oratio indecore hiat. Forte: *& ſortem aſperam? Cum ſævit & cum parcit, exæquat mala.*

433. *Remedia toties*] Flor. per interrogationem & admirationem: *Remedia quoties invenit nobis deus Periculis pejora?*

437. *Non timor vincit virum,*] Flor. *non timor vicit fidem.* Sed ingrata eſt repetitio vocis. Forte verſ. 434. fuit: *ſi vellem vicem Præſtare meritis conjugis.* Ut infra: *redde ſupplici felix vicem.*

438. *Sequeretur necem*] Flor. *quippe ſequeretur neci Proles parentum.* An ἐλλειπτικῶς, ut & in Oedipo: *ſequitur & Bacchis lacer Pentheus.* Sic enim idem liber. An. *ſequeretur nece Proles parentem.*

VARIORUM.

431. *Sortem*] Conditionem Fortunæ meæ.

433. *Remedia*] In expeditione Colchica ut effugerem tauros, draconem, ſerpentigenas, juriſjurandi reus duxi Medeam: hîc, ne ab Acaſto petitus, Creontis inſidiis peream, violata priore fide, ducenda eſt Creüſa. *Farnabius.*

437. *Non timor*] Nec tamen mori refugio, animo parum virili de me ſollicitus. *Idem.*

438. *Sed trepida*] Sed pietas in filios me trepidum facit, ne & illi meam necem comitentur. *Idem.*

455. Ne-

Proles parentum. ô ſancta, ſi cœlum incolis,
Juſtitia, numen invoco ac teſtor tuum.
Nati patrem vicére. quin ipſam quoque,
Etſi ferox eſt corde, nec patiens jugi,
Conſulere natis malle, quam thalamis, reor.
Conſtituit animus precibus iratam aggredi.
Atque ecce, viſo memet, exſiluit, furit.
Fert odia præ ſe, totus in vultu eſt dolor.
Med. Fugimus Iaſon, fugimus. hoc non eſt novum
Mutare ſedes. cauſa fugiendi nova eſt.
Pro te ſolebam fugere. diſcedo, exeo,
Penatibus profugere quam cogis tuis.
Ad quos remittis? Phaſin & Colchos petam,
Patriumque regnum, quæque fraternus cruor
Perfudit arva? quas peti terras jubes?
Quæ maria monſtras? Pontici fauces freti?
Per quas revexi nobiles regum manus,
Adulterum ſecuta per Symplegadas?

Par-

GRONOVII.

455. *Nobiles regum manus,*] Scaliger *nobilem regum manum.* Vt Ovid: *Mota manus procerum eſt.* Cui tamen, niſi & in Fl. ſic inveniſſem, liberius repugnaſſem. Fingebam enim in illo, *nobiles regum manus,* aliquid magis conveniens Argonautis. nam manuariam operam præſtabant ipſi reges, remigum officio fungendo. *Manus* autem dici miniſtros notavimus ad Statii Silvas.

VARIORVM.

439. *Sancta,*] Aſtræa. Thyeſt. 855. *Farnabius.*

441. *Nati patrem*] Amor natorum coëgit me vivere. *Idem. Ipſam*] Medeam. *Emphaſis.* Idem.

442. *Etſi ferox*] Ait Horatius, in epiſt. ad Piſones, de arte poëtica: *Sit Medea ferox* ---

443. *Conſulere*] Malle vitam natorum ſervare, quam meis thalamis frui. *Farnabius.*

446. *Totus in vultu eſt dolor.*] Vultus dolorem integrum, quantus quantus eſt, exprimit. nihil illa neceſſe eſt iram profiteatur, ex vultù manifeſte deprehendas. *Dolorem* pro irâ etiam, Herc. Oct. actu 2. & Agamemn. actu 2. poſuit. *Delrius.*

447. *Fugimus.*] In exilium mittor, ô Iaſon, in exilium mittor. *Iron.* Farn. *Hoc non*] Fugi enim è Colchide patris mei iram verita: rurſus è Theſſalia, Acaſti Peliam patrem interfectum ulturi. Sed hæc propter te. *Idem.*

451. *Phaſin*] Supr. verſ. 44. & 133. *Idem.*

453. *Quas peti terras jubes?*] Citantur hæc verba à Fabio libro 9. Inſtit. Orat. cap. 2 Senecæ nomine, ἁπλῶς, quod de alio quam philoſopho minime accipiendum. eſt autem hæc interrogatio apta concitandæ invidiæ, ex iis, quæ reſponſione carent. multiplex enim interrogatio. nam vel inſtamus eâ; vel commiſerationem aut invidiam movemus; vel ridemus; vel ſcire aliquid cupimus, quod neſcimus. *Delrius.*

Parvamne Iolcon, Theſſala an Tempe petam?
Quaſcunque aperui tibi vias, cluſi mihi.
Quo me remittis? exuli exilium imperas,
Nec das. eatur. regius juſſit gener.
Nihil recuſo. dira ſupplicia ingere;
Merui. cruentis pellicem pœnis premat
Regalis ira, vinculis oneret manus,
Cluſamque ſaxo noctis æternæ obruat;
Minora meritis patiar. ingratum caput!
Revolvat animus igneos tauri halitus,
Interque ſævos gentis indomitæ metus,
Armifero in arvo flammeum Æëtæ pecus,
Hoſtiſque ſubiti tela: cum juſſu meo
Terrigena miles mutua cæde occidit.
Adice expetita ſpolia Phrixei arietis,

Somno-

VARIORUM.

456. *Adulterum*] Te, tum raptorem; jam deſertorem. *Farnabius. Symplegadas?*] Supra v. 342. *Idem.*

457. *Tempe*] Tempe dicta, quævis ſitu amœna loca; quædam Bœotiæ, quæ Teumeſſia; quædam Siciliæ, quæ Eloria: quædam Theſſaliæ, quæ ſimpliciter *Tempe* vocari conſuevêre à ſcriptoribus: deſcribuntur ab Æliano lib. 3. var. hiſt. in princ. & Ovidio l. 1. Metamorph. *Delrius.*

458. *Quaſcunque*] Namque & patriam & Theſſaliam mihi infeſta atque inimica reddidi, tibi ut placerem. *Farn.*

460. *Regius*] Iaſon. *Scoptice* Creontis jam gener. *Idem.*

461. *Dira ſupplicia ingere;*] Quæ bene de te merendo, perfide, meruerim. *Idem.*

462. *Pellicem*] Me velut filiæ ſuæ pellicem. *Idem.*

463. *Regalis*] Creontis. *Idem.*

464. *Saxo noctis*] Specu tenebroſo, ſaxeo. Siſyphius ipſe. infr. v. 512. *Idem.*

465. *Meritis*] Malis meritis in patrem, fratrem meum & Peliam: bonis erga te. *Idem.*

466. *Revolvat*] Recordare, te, cum non liceret aureum vellus auferre, niſi tauris ignivomis domitis jugoque junctis campum ſulcaſſes Martium & dentes ſerpentis ſeminaſſes, è qua ſemente, &c. *Idem.*

468. *Pecus,*] Tauros.

468. *Terrigena miles*] Armatorum meſſis. *Farnabius.* Obſervavi Iaſonem ſeminaſſe dentes draconis, non illius Colchici, ſed ejus quem Cadmus prius in Bœotia occiderat. Nam Apollonius & Pherecydes ſcribunt, Bœotii illius dentes æquis partibus à Minervâ diviſos Cadmo & Æetæ: hos Æetas Iaſoni ſeminandos dedit. Hunc draconem Pherecydes & Herodotus autumant occiſum ab Iaſone: Antimachus vero, Apollonius & Valerius dumtaxat veneficiis Medeæ conſopitum memorant. *Delrius.*

461. *Adjice*] Lege *adice*, more Manilii, Martialis, aliorum, primâ correpta. Vide Lud. Carrionem comment. in lect. antiq. cujuſmodi multa noſter exempla paſſim ſuggerit. *Idem. Phrixei arietis*] Quem Marti Phryxus ſacravit.

477. *Aliena*

Somnoque juſſum lumina ignoto dare
Inſomne monſtrum: traditum fratrem neci;
Et ſcelere in uno non ſemel factum ſcelus;
Juſſáque natas fraude deceptas mea,
Secare membra non revicturi ſenis.
Aliena quærens regna, deſerui mea.
Per ſpes tuorum liberûm, & certum larem,
Per victa monſtra, per manus, pro te quibus
Nunquam peperci, perque præteritos metus;
Per cœlum, & undas, conjugii teſtes mei,
Miſerere: redde ſupplici felix vicem.
Ex opibus illis, quas procul raptas Scythæ
Uſque à peruſtis Indiæ populis petunt,
Quas quia referta vix domus gazas capit,
Ornamus auro nemora, nil exul tuli,

Niſi

GRONOVII.

477. *Aliena ſequens regna*] Locus vexatus. Editores fecerunt, *Alienaque ſequens*. Quod probat Scaliger ita ut ſubaudiatur *τὸ quod*. Sed nec ſermo Latinus hoc patitur in tali oratione, & particula *que* omnibus antiquis codicibus ignoratur. Lipſius, *ſequeris*, cum interrogatione, refutatum amico ejus & Grutero. Ipſi, alter conjicit, *Aliena ſectans*, alter *Sequens aliena*. Hic iterum Florentinus meliorem ſe aliis oſtendit. Habet enim ſine ulla ambiguitate: *Aliena quærens regna deſerui mea*. Pacuvius aut Ennius dixiſſent forte *τριουλλαβοις ſequens*; nunquam Seneca. De ordine nihil video commodius ſententia Delrii tranſponentis verſum poſt verſ. 487.

285. *Referta quaſque vix domus*] Vidit Scaliger hæc malè cohærere cum ſuperioribus. Itaque prorſus de illius ſententia Etruſcus: *Quas quia referta*.

VARIORUM.

472. *Somnoque*] Draconem pellis aureæ cuſtodem fefelliſſes: te, inquam, Prometheo, confectione venenata, infra 707. à me donatum taurorum flammis reſtitiſſe, lapidem à me acceptum in medios terrigenas jeciſſe, quo facto ſeges illa armata mutuis vulneribus cecidit; ſucco denique Lethæo tibi à me dato vigilem draconem ſopiviſſe. *Farnabius.*

473. *Traditum*] Suprà verſ. 44. & 33. *Idem.*

475. *Natas*] Peliæ filias. Suprà v. 256. *Idem.*

481. *Per cœlum*] Cœli ſidera. Nocturnus autem Medeæ contractus objectus ſupra in Epithalamio, v. 114. *Farnab.* *Vndas,*] Celebratas Iaſonis & Medeæ nuptias alii in mari ſcribunt; in Peuce inſula alii, alii in Corcyra. *Id.*

484. *A peruſtis*] Thyeſt. 600. & Oed. 122. Indo-Scythas loquitur. *Idem.* *Indiæ*] De Indo-Scythis agit, quos Gedroſiæ & Arachoſiæ Ptolomæus opponit. *Delrius.*

285. *Referta quaſque*] Propter vellus aureum in luco Martis quercui appenſum. *Farnabius.*

486. *Ornamus auro nemora,*] Plinius de Soanis gente Colchica ſcribit, eorum regi fuiſſe aureas cameras, trabes, columnas, & paraſtatas argenteas. Turdetanis Strabo præſepia argentea tribuit. *Delrius.*

504. *In-*

Niſi fratris artus. hos quoque impendi tibi.
Tibi patria ceſſit, tibi pater, frater, pudor.
Hac dote nupſi. redde fugienti ſua.
Iaſ. Perimere cum te vellet infeſtus Creo,
Lacrimis meis evictus, exilium dedit.
Med. Pœnam putabam; munus, ut video, eſt fuga.
Iaſ. Dum licet abire, profuge, teque hinc eripe.
Gravis ira regum eſt ſemper. *Med.* Hoc ſuades mihi,
Præſtas Creuſæ. pellicem inviſam amoves.
Iaſ. Medea amores obicit? *Med.* Et cædem, & dolos.
Iaſ. Objicere crimen quod potes tandem mihi?
Med. Quodcunque feci. *Iaſ.* Reſtat hoc unum inſuper,
Tuis ut etiam ſceleribus fiam nocens.
Med. Tua illa, tua ſunt illa. cui prodeſt ſcelus,
Is fecit. omnes conjugem infamem arguant;
Solus tuere, ſolus inſontem voca.
Tibi innocens ſit, quiſquis eſt pro te nocens.
Iaſ. Ingrata vita eſt, cujus acceptæ pudet.
Med. Retinenda non eſt, cujus acceptæ pudet.

Iaſ.

GRONOVII.

504. *Ingrata vita eſt*] Cæſar. 3 de bello civili: *Eum ingreſſum in ſermonem Pompeius interpellavit, & loqui plura prohibuit. Quid mihi, inquit, aut vita aut civitate opus eſt, quam beneficio Cæſaris habere videbor?* Vide quæ ad Senecæ conſolationem ad Marciam cap. 20 notavimus.

VARIORUM.

489. *Hac dote nupſi.*] Horum impendii & damni dote, quæ omnia tu mihi reſtitue, quoniam tua culpa intervenit divortium. *Anachoriſm. legem Roman. reſpiciens.* Farnabius.

490. *Perimere*] Supra v. 184. *Idem.*

495. *Præſtas Creüſæ,*] Pulchre ſane conſulis ſuperinductæ novæ nuptæ, me tanquam pellice amota. *Idem.*

496. *Medea*] Objicisne mihi novos Creüſæ amores. *Idem.*

498. *Reſtat*] Quaſi dicas hæc meis conſiliis facta, culpamque in me rejicias. *Idem.*

500. *Cui prodeſt*] Sup. v. 276. Cicero pro Roſcio Amerino: *L. Caſſius, ille quem Populus Romanus veriſſimum ſapientiſſimumque judicem putabat, identidem in cauſis quærere ſolebat, cui bono fuiſſet. Sic vita hominum eſt, ut ad maleficium nemo conetur ſine ſpe atque emolumento accedere.* Nullus dubito, quin Seneca huc reſpexerit. *Raderus.*

501. *Omnes conjugem*] *Vt culpent alii, tibi me laudare neceſſe eſt, Pro quo ſum toties eſſe coacta nocens.* Farnabius.

504. *Ingrata vita eſt,*] Quod à te tam effreni vitam acceperim, idque veneficiis maliſque artibus obnoxius, pudet me pigetque. *Idem.* Curtius lib. 6. *Quædam beneficia odimus, meruiſſe mortem confiteri pudet. Supereſt, ut malit videri injuriam accepiſſe quam vitam.* Raderus.

505. *Retinenda non eſt,*] Eſt itaque in tua manu, ſimul te vita ac pudore exſolvere. *Farnabius.*

515. *Vel*

Iaſ. Quin potius irâ concitum pectus doma.
Placare natis. *Med.* Abdico, ejuro, abnuo.
Meis Creuſa liberis fratres dabit?
Iaſ. Regina gnatis exulum, afflictis potens.
Med. Non veniat unquam tam malus miſeris dies,
Qui prole fœda miſceat prolem inclitam;
Phœbi nepotes Siſyphi nepotibus.
Iaſ. Quid, miſera, meque teque in exitium trahis?
Abſcede quæſo. *Med.* Supplicem audivit Creo.
Iaſ. Quid facere poſſim, eloquere. *Med.* pro me? vel
ſcelus.
Iaſ. Hinc rex, & illinc. *Med.* Eſt & his major metus,
Medea. nos confligere certemus; ſine,
Sit pretium Iaſon. *Iaſ.* Cedo defeſſus malis.

Et

GRONOVII.

515. *Vel ſcelus*] Cicero pro Cælio de Catilina: *ſervire temporibus ſuorum omnium pecunia, gratia, labore corporis, ſcelere etiam, ſi opus eſſet, & audacia.* Quatenus autem pro utilitatibus amicorum delinquendum ſit, vide Gellium lib. 1. cap. 3.

516. *Eſt & heic major metus, Medea.*] Sic Gruterus ex aliquot ſuis. Delriani codd. *Hinc.* Parum intereſt: ſed tamen Flor. *Eſt & his.*

517. *Nos confligere certemus; ſine,*] Locus omnium judicio interpolatus: Aldus, *nos conflige.* Lipſius, *neu conflige.* A quo diverſum ut diceret amicus ejus poſtea ſe fulcire ait: *non conflige.* Scaliger, *nos conligere.* Gruterus, *nuſquam eſt fugere, certemus.* Grotius, *nos conlide; certamen ſine.* Deſerit hic nos optimus liber, nihil à vulgatis diverſus. Conjiciebam aliquando & ipſe: *nos conferre certamen ſine.* Lucretius lib. 4. *At contra conferre manu certamina pugnæ Ante fuit multo, quam lucida tela volarent.* Niſi malis, *conficere*, vel potius: *nos confligere inter nos ſine.*

518. *Sit pretium Iaſon.*] Aſinius Pollio, cum ſe poſt Brunduſinam pacem continuiſſet in Italia, neque aut vidiſſet unquam reginam, aut poſt enervatum amore ejus Antonii animum partibus ejus ſe miſcuiſſet, rogante Cæſare, ut ſecum proficiſceretur ad bellum Actiacum, *Mea,* inquit, *in Antonium majora merita ſunt; illius in me beneficia notiora: itaque diſcrimini veſtro me ſubtraham, & ero præda victoris.*

VARIORUM.

507. *Natis.*] Propter natos, amoris pignora & ſpes. *Farnabius.*

509. *Regina gnatis*] Imo decori erit iis afflictis & matris exulis filiis habere ὁμολεχέφυς ἀμφιμήτορας κάσεις. *Idem.*

512. *Phœbi nepotes*] Filios meos, quæ Phœbi neptis ſim. *Idem.* *Siſyphi*] Creuſæ natis, cui pater Creon, filius Siſyphi. *Idem.*

514. *Creo*] Etiam mihi infenſus. ſuprà verſ. 259. *Idem.*

515. *Pro me? vel ſcelus.*] Namque te mihi obſtrinxi ſceleribus. *Idem.* Quærit Iaſon, quid in gratiam Medeæ fieri à ſe poſſit. Reſpondet illa, Omnia, imo & ſcelus. Sceleribus enim obſtrictus erat Iaſon. In ſequentibus oſtendit, ſe magis quam utrumque regem

Et ipſa caſus ſæpe jam expertos time.
Med. Fortuna ſemper omnis intra me ſtetit.
Iaſ. Acaſtus inſtat, propior eſt hoſtis Creo.
Med. Utrumque profuge. nolo ut in ſocerum manus
Armes, nec ut te cæde cognata inquines,
Medea cogit. innocens mecum fuge.
Iaſ. Et quis reſiſtet, gemina ſi bella ingruant?
Creo atque Acaſtus arma ſi jungant ſua?
Med. His adice Colchos, adjice Æëten ducem.
Scythas Pelaſgis junge. demerſos dabo.
Iaſ. Alta extimeſco ſceptra. *Med.* Ne cupias, vide.
Iaſ. Suſpecta ne ſint, longa colloquia amputa.
Med. Nunc ſumme toto Juppiter cœlo tona.
Intende dextram. vindices flammas para,
Omnemque ruptis nubibus mundum quate:

Nec

GRONOVII.

520. *Fortuna ſemper omnis intra me ſtetit.*] Ipſa apud Ovidium: *Maximus intra me deus eſt.* Sed hic *deus* Cupido. Senecæ autem videtur, ut Floro, *intra eſſe*, idem quod minorem eſſe. Fortuna nunquam patuit, quantum ego ipſa: ſemper me minor fuit: & ego illam, non illa me, in poteſtate habuit. Propertius in contrarium, alio tamen ſenſu: *Intra fortunam qui cupis eſſe tuam.* Qui te minorem facis tua fortuna: cumque ea tibi præturas, conſulatus, triumphos, ingerat, ea repellis, & in equeſtri ordine manes. Nec fere aliter Ovidius: *& intra Fortunam debet quiſque manere ſuam.* hoc eſt, non vel excedere ſortem ſuam, ſecum habitare & contrahere ſe, certe non extendere, ultra quam ſtatus & conditio fert.

VARIORVM.

gem eſſe metuendam. Nihil magis planum. *Heinſius.*

516. *Hinc rex & illinc.*] Creon & Acaſtus. *Farnabius.* *Eſt & his major*] Vtroque tamen major ego, quam vel propter merita verearis, vel propter magicas artes metuas. *Farnabius.*

520. *Fortuna*] Meam ego ſemper fabricavi fortunam, fortunæ victrix fuit ſemper mea ſapientia. *Idem.*

522. *Socerum manus*] Creonta. *Idem.*

523. *Cognata*] Patruelis tui, Acaſti; cujus pater Pelias Æſonis frater. *Idem.*

527. *His adice*] Sic apud Valerium Flaccum ultimo libro inchoati operis inquit Medea: *An fratris te bella mei, patriæque triremes Terrificant, magnoque impar urgeris ab hoſte? Finge rates alias, & adhuc majora coire Agmina.* & quæ ſequuntur. *Colchos,*] Quibus imperat pater meus, id eſt, veniant adverſus nos cum Græcis Colchici, arte tamen mea evincam. *Farn.*

529. *Alta*] Attamen regum potentiam metuo *Idem.* *Ne cupias,*] Vide potius ne perfide me repudies, ut regnum obtineas dotale cum Creuſa. *Idem.*

533. *Ruptis*] Tonitru, quod efficitur ab exhalatione ſicca & calida nube incluſa, quam per antiperiſtaſin accenſa illa exhalatio vehementer concutit diſrumpitque. *Idem.*

535. *In*

Nec diligenti tela librentur manu.
Vel me, vel iſtum: quiſquis è nobis cadet,
Nocens peribit. non poteſt in nos tuum
Errare fulmen. *Iaſ.* Sana meditari incipe,
Et placida fare. ſi quid ex ſoceri domo
Poteſt fugam levare, ſolamen pete.
Med. Contemnere animus regias, ut ſcis, opes
Poteſt, ſoletque: liberos tantum fugæ
Habere comites liceat, in quorum ſinu
Lacrimas profundam. te novi gnati manent.
Iaſ. Parere precibus cupere me fateor tuis;
Pietas vetat. namque iſtud ut poſſim pati,
Non ipſe memet cogat & rex, & ſocer.
Hæc cauſa vitæ eſt. hoc peruſti pectoris
Curis levamen. ſpiritu citius queam
Carere, membris, luce. *Med.* Sic gnatos amat?
Bene eſt. tenetur. vulneri patuit locus.
Suprema certe liceat abeuntem loqui
Mandata. liceat ultimum amplexum dare.
Gratum eſt & illud. Voce jam extrema peto,

Ne

GRONOVII.

535. *In me, vel iſtum:*] Videtur magis convenire turbulentæ iræ mutata, nec tamen incommoda oratio, quam habet Fl. *Vel me, vel iſtum.* Scilicet, *feri.* Vox Domitiani, quum multa fulgura fierent: *Feriat jam quem volet.*

545. *Iſtud haud poſſim pati, Non ſi ipſe*] Flor. *namque iſtud ut poſſim pati, Non ipſe memet cogat.* Fortaſſis etiam: *Non ipſemet me.* Niſi accipias per diæreſin: *Non ipſe me met:* ut, *quo nos cunque.*

553. *Gratum eſt & illud.*] Et hic fere conſentitur de mendo. Lipſius, *Ratum eſt.* Delrius mutatis perſonis: IAS. *Gratum eſt.* MED. *Et illud.* Gruterus diſtinctione tentat expedire: *Gratum eſt? & illud.* Sane diſtinctione tantum, etſi non iſta, & interpretatione opus eſt. Dedimus utramque ad illud Statii in Glaucia Melioris: *Gratum eſt, Fata, tamen.*

VARIORVM.

534. *Nec diligenti*] Nec refert utrum è nobis ferias, uterque nocens eſt. *Farnabius.*

543. *Novi gnati*] E nova conjuge. *Idem.*

546. *Et rex*] Creon. *Idem.*

547. *Hæc cauſa*] Vt ſup. verſ.438. *Id.* *Peruſti*] Hinc *cura* Etymon ingerunt, quaſi quæ *cor urat.* quod alii à *κηρεχίνω κηρῶ*, id eſt, animo anxie verſo. *Idem.*

549. *Sic gnatos*] *Hæc ſecum*, itane? ſiccine gnatos amat? habeo quo cum uram, quo ulciſcar. *Idem.*

550. *Tenetur*] *Metaph.* à venatoribus. *Idem.* *Vulneri*] *Metaph.* à gladiatoribus ſumpta, qui detegunt aliquod membrum adverſarii ictui. *Idem.*

555. Sed

Ne ſi qua noſter dubius effudit dolor,
Maneant in animo verba; melioris tibi
Memoria noſtri ſubeat. hæc iræ data
Oblitterentur. *Iaſ.* Omnia ex animo expuli.
Precorque, & ipſa fervidam ut mentem regas,
Placideque tractes. miſerias lenit quies.
Med. Diſceſſit. itan' eſt? vadis oblitus mei,
Et tot meorum facinorum? excidimus tibi?
Nunquam excidemus. hoc age, omnes advoca
Vires & artes. fructus eſt ſcelerum tibi,
Nullum ſcelus putare. vix fraudi eſt locus.

Time-

GRONOVII.

555. *Sed melior tibi Memoria*] Multo delicatius Fl. *Maneant in animo verba. melioris tibi Memoria noſtri ſubeat.* Ovidius in Epiſtola Canaces: *Nubite felices Parcæ meliore ſorores, Amiſſæ memores ſed tamen eſte mei.* Sic certe occurrit nobis in Mſſ. ubi vulgus *Admiſſi.* Epiſtola Acontii: *ſit modo placandæ copia parva tui.* Nam de docti Fr. Sanctii lege, Genitivos, *mei, tui, ſui, noſtri, veſtri,* non admittere adjectiva, alias videbimus. Græcis quidem nihil frequentius: & hos imitatum Senecam ſufficit. Virgilius lib. 12. *& tu Saturnia Iuno Iam melior.*

564. *Nullum ſcelus putare.*] Vide quæ ſcripſimus ad librum de tranquill. an. cap. 10.

VARIORVM.

551. *Suprema*] *Hæc ad Iàſonem converſa.* Farn. *Voce*] Simulat ſe ad placidiorem rediiſſe mentem, quò melior ſit fraudi locus: Sic apud Euripidem: --- *αἰτοῦμαί σε τῶν εἰρημένων συγγνώμον εἶναι.* ---

554. *Ne ſi qua noſter*] Quemadmodum Medea, ut poſſit liberos necare, ſe ad meliorem mentem rediiſſe ſimulat: ſic plane Sophocleus Ajax à priore ſententia receſſiſſe ſe fingit, Tecmeſſæ à ſe removendæ cauſa, ne ſe interficere volenti impedimento foret. illaque Sophoclis fictio ſic Virgilio placuit, ut in divinum opus lib. 4. eam tranſtulerit. ibi namque Dido certa jam mori, & deliberata morte fortior, *conſilium vultu tegit, & ſpem fronte ſerenat.* Delr.

556. *Iræ*] Quæ mihi iratæ exciderint. *Farnabius.*

559. *Miſerias lenit quies.*] Leniores videntur miſeriæ, ſi leviter illas quis ferat, nec querendo exaſperet: augeſcunt iracundiâ & impatientiâ. Horatius: *levius fit patientiâ Quicquid corrigere eſt nefas.* Delrius.

562. *Nunquam exidemus.*] Id agam, ut ſemper memineris mei ſup. v. 423. *Farnabius.* *Hoc age,*] Loquelare verbum: quo ſacrificantes & ſacrificio adſtantes monebantur, ut, curis aliis excluſis, huic uni rei animo attenderent. formulæ mentio fit apud Senecam lib. 1. de clementia; uſum & ſignificationem Plutarchus tradidit in Numa, & in Coriolano. videndus adagio, *hoc age,* & Briſſon. libro 1. de formul. noſter actu 5. ---- *hoc age & faxo ſciant.* Item: *Nunc hoc age animo non occulto, &c.* Delrius.

564. *Vix fraudi eſt locus. Timemur.*] Difficile eſt eum fallere, qui falli timet: è contra, facile eſt illum circumvenire, qui ſe decipi non poſſe confidit. plane confidentia inſidiis expoſita: metuentem non niſi aperto Marte opprimere queas. ideo in Thyeſte dictum: --- *ſed quibus captus dolis Noſtros dabit perductus in laqueos pedem? Inimica credit cuncta.* Delrius.

572. A

Timemur, hac aggredere, qua nemo poteſt
Quicquam timere. perge. nunc aude, incipe
Quidquid potes, Medea, quidquid non potes.
Tu fida nutrix, ſocia mœroris mei,
Variique caſus, miſera conſilia adjuva.
Eſt palla nobis, munus ætheriæ domûs,
Decusque regni, pignus Æëtæ datum
A Sole generis. eſt & auro textili
Monile fulgens; quodque gemmarum nitor
Diſtinguit aurum, quo ſolent cingi comæ.
Hæc noſtra nati dona nubenti ferant,
Sed antè diris illita ac tincta artibus.
Vocetur Hecate. ſacra luctifica appara.

Sta-

GRONOVII.

572. *A Sole. Gemmis eſt, & auro*] Et ſine hac mentione gemmatum ſatis intelligimus hoc monile pretioſum fuiſſe. Flor. *A Sole generis. Eſt & auro.* Ovidius de Ægeo & Theſeo: *Cum pater in capulo gladii cognovit eburno Signa ſui generis.* Idem de Phaëthonte: *Pignora da genitor, per quæ tua vera propago Credar.*

573. *Quodque gemmarum nitor*] Tria hic agnoſcunt dona Delrius & Raderus, pallam, monile, aurum crinale. Euripides duo tantum agnoſcit: verſu 786: Λεπτόν τε πέπλον καὶ πλόκον χρυσήλατον. & rurſum verſ. 949. Λεπτόν τε πέπλον καὶ ςέφ☉ χρυσήλατον. & mox verſ. 960: Δοκεῖν σπανίζειν δῶμα βασίλειον πέπλων; Δοκεῖς δὲ χρυσοῦ. denique verſ. 1160. Λαβοῦσα πέπλους ποικίλους ἠμπέσχετο, χρυσοῦν τιθεῖσα ςέφανον ἀμφὶ βοςρύχους Λαμπρῷ κατόπτρῳ σχηματίζεται κόμην. Apollodorus ſolius pepli, Higynus ſolius coronæ aureæ meminit. Et ſane monile illud non erat aliud quam corona aurea gemmis diſtincta. Itaque ſecutus Euripidem Seneca ſcripſerat: *Eſt & auro textili Monile fulgens, quique gemmarum nitor Diſtinguit aurum, quo ſolent cingi comæ.* Monile fulgens, inquit, auro textili & nitentibus gemmis aurum diſtinguentibus; Virgilius lib. 10. *Qualis gemma micat, fulvum qua dividit aurum Aut collo decus aut capiti.* Nitor gemmarum propric. Phædrus fab. 57. *Nitor ſmaragdi collo præfulget tuo.* Mæcenas: *nec ſmaragdos, Beryllos mihi, Flacce, nec nitentes.* Manilius lib. 5. *lapidumque nitori Vix uſquam eſt locuples, oneratur terra profundo.*

VARIORUM.

566. *Quicquam*] Nonnulli; *Fraudem.* Delrius.

567. *Quidquid*] Proni enim ſtudii certius indicium eſt ſupra vires niti, quam viribus ex facili uti, *& Cic.* non ſolum debeo quæ poſſum: ſed ea quoque quæ non poſſum. *Farnabius.*

570. *Munus*] Οὗ ποθ᾽ ἥλι☉ Πατὴρ πατρὸς δίδωσιν ἐκγόνοισιν οἷς. Pignus ſcilicet quo teſtetur, ſe illum genuiſſe. *Idem.*

572. *Textili*] Intertexto. *Idem.*

574. *Aurum,*] Aureum crinale gemmis diſtinctum. *Idem.*

575. *Nubenti*] Creüſæ.

576. *Diris illita*] Veneficiis.

577. *Hecate.*] Vid. Hippol. v. 411. *Farnabius. Sacra*] Magica. *Idem.*

478. *Struan-*

Statuantur aræ. flamma jam tectis ſonet.

GRONOVII.

578. *Struantur aræ.*] Flor. *Statuantur.* Iuſtinus lib. 11. *duodecim aras deorum in belli vota ſtatuit.* lib. 12. *urbem Barcen condidit, araſque ſtatuit.* Ovidius lib: 7. *ſtatuitque aras è caſpite binas.* Frontinus Strateg. lib. 9. *aram in caſtris ſtatuit.* Sed & præcedenti verſu: *ſacra loetifica appara.* Quaſi voluerit, *letifica*, pro mortiferis.

CHORUS.

Canit Chorus *Rejectæ uxori quot amore dolores Polluto, notumque furens quid fœmina poſſit*, & cum cæteri Argonautæ pœnas dederint violati maris, Iaſoni bene precatur.

Nulla vis flammæ, tumidique venti
Tanta, nec teli metuenda torti:
Quanta, cum conjux viduata tedis

Ardet

VARIORUM.

579. *Nulla vis flamma,*] Chorus elegantiſſimus. Græci Tragici, autores habebant ſuos, è quibus dramata ſua conſtituebant. Qualis erat ὁ ἐπικὸς κύκλος. Qualia τὰ κύπρια, ut ab Ariſtotele vocantur, aut κυπριακά, ut ab aliis. Quæ nonnulli, teſte Proclo, Salaminio Hegeſiæ, alii Staſino aſſcripſere. Talis erat ὁ τοὺς νόστους ποιήσας. Qui quæ ſingulis in reditu Argonautis eveniſſent, diligenter collegerat. Sophocles plurimum τῷ ἐπικῷ κύκλῳ tribuere ſolebat, ſicut Græci Critici nos docent. ideoque in multis ab Euripide & aliis abibat. Quaſdam quoque πραγματείας penitus vitarat. Quæ de nuptiis Iaſonis cum filia Creontis, tradidit Euripides, unde conſtitutum eſt hoc drama, multi veterum non admittebant. qui heroëm illum ad extremam uſque ſenectutem cum Medea ætatem egiſſe, tandemque ejus opera repubuiſſe, volebant. Simonides & Pherecydes antiquiſſimi ſcriptores, & ὁ ἐπικὸς κύκλος, ita hoc tradebant. Quare omnia è quibus drama ſuum Euripides conflavit, penitus tollebant. Ideoque nuſquam πραγματεῖ' ἂν iſtam apud Sophoclem inveniſſes. Multo minus Æſchylum, tanto antiquiorem. Ab iis abibat ὁ τοὺς νόστους ποιήσας. quem cum Apollodorus tum alii laudant, qui hoc Æſoni eveniſſe volebat. Cætera autem ſine dubio admittebat. Nam in hanc ſententiam ab antiquis citatur. Hunc ſecutus eſt Euripides. Euripidem, Ovidius, Seneca: & qui ante Euripidis drama converterant. Seneca totum hunc chorum ex autore iſto confecit. Qui tum temporis adhuc ſine dubio extabat (neque enim admodum antiqui ſunt, qui ex eo verſus adducunt.) Quid enim aliud hic docet, quam quid ſingulis evenerit, qui primum illud iter ſuſcepiſſent? Eo facilius ab alio inſeri potuerunt, quæ prætermiſſa videbantur. Qua de re poſtea agemus. *Heinſius.*

581. *Quanta, cum conjux*] Adulterium virorum mulieres maxime exaſperat. Euripides, Medea: ---- γυνὴ γὰρ τἄλλα μὲν φόβου πλέα, κακή δ' ἐς ἀλκὴν, καὶ σίδηρον εἰσορᾶν. ὅταν δ' ἐς εὐνὴν ἠδικημένη κυρῇ, οὐκ ἔστιν ἄλλη φρὴν μιαιφονωτέρα. ideo noſter Hercule Oetæo: *O quam cruentus fœminas ſtimulat dolor, Cum patuit una pellici & nupta domus! Scylla & Charybdis Sicula contorquens freta Minus eſt timenda.*

Ardet & odit.
Non ubi hibernos nebuloſus imbres
Auſter advexit; properatque torrens
Iſter, & junctos vetat eſſe pontes,
Ac vagus errat.
Non ubi impellit Rhodanus profundum;
Aut ubi in rivos nivibus ſolutis
Sole jam forti, medioque vere
Tabuit Æmus.
Cæcus eſt ignis ſtimulatus irâ,
Neç regi curat, patiturve frenos.
Haud timet mortem.cupit ire in ipſos
Obvius enſes.
Parcite, ô divi. veniam precamur,
Vivat ut tutus, mare qui ſubegit.
Sed furit vinci dominus profundi
Regna ſecunda.
Auſus æternos agitare currus

Im-

VARIORUM.

menda. nulla non melior fera eſt. Delrius. *Viduata*] Deſerta; repudiata. *Farnabius.*

582. *Ardet*] Amore. *Idem.* *Odit.*] Ob repudium. *Idem.*

583. *Non ubi hibernos nebuloſus imbres*] Phavotinus apud Gellium lib. 2. cap. 22. Auſter, inquit, Græce νότος nominatur: quia eſt nebuloſus atque humectus. Horat. *Albus ut obſcuro deterget nubila cœlo Sæpe Notus, neque parturit imbres Perpetuos: ſic tu, &c.* Delrius.

585. *Iſter,*] Danubius, Germaniæ fl. *Farnabius.* *Junctos*] Compages pontium rumpit *pontem indignatus:* Idem.

586. *Vagus errat.*] Exundat ripas. *Idem.*

587. *Rhodanus*] Galliæ fl. *Idem.* Notus amnis Lugdunenſis Galliæ, quem accuratiſſime deſcribit Ammianus Marcellinus libro 15. ubi Ararim, *Sauconnam* dicit vocari, melius fortaſſis legeretur, *Saonnam.* De oſtiis ejus non conſentiunt; Polybius & Ptolomæus, duo faciunt; Artemidorus & Plinius, tria; Diodorus & Timæus, quinque: prudenter Livius ſcribit pluribus in mare oſtiis diviſum incurrere. Vide Strabonem lib. 4. *Delrius.* *Profundum;*] Mare Maſſilioticum, dum inter ſe maris fluctus & rapidiſſimi amnis fluenta decertant. *Farnabius.*

590. *Tabuit*] Liquefacta, diſſoluta eſt nix è monte Thracio. *Idem.*

591. *Ignis*] Amor. *Idem.*

596. *Mare qui ſubegit.*] Iaſon, quem primum cum Argonautis navigaſſe concinunt Poëtæ. vid. ſup. verſ. 318. *Idem.*

597. *Sed furit*] Sed inique fert Neptunus maria quæ ſibi obtigerant ſecunda ſorte (Herc.Fur. v. 598.) vinci jam, navibuſque pervia fieri. *Idem.*

599. *Currus*] Solis currus. *Idem.*

Immemor metæ juvenis paternæ,
Quos polo ſparſit, furioſus ignes
Ipſe recepit.
Conſtitit nulli via nota magno.
Vade, quà tutum populo priori:
Rumpe nec ſacro, violente, ſancta
Fœdera mundi.
Quisquis audacis tetigit carinæ
Nobiles remos, nemorisque ſacri
Pelion denſâ ſpoliavit umbrâ:
Quisquis intravit ſcopulos vagantes,
Et tot emenſus pelagi labores,
Barbara funem religavit ora,
Raptor externi rediturus auri;

Exitu

GRONOVII.

605. *Nec ſancti, violente, mundi Fœdera ſancta*] Sic fecit Gruterus ex aliquot ſuis, cum legeretur: *Fœdera ſacra:* quod ejeci, inquit, quia paullo poſt repetitur, & videbatur aliquid ſubeſſe venuſtatis in repetitu *ſancti mundi* & *fœderum ſanctorum*. Sed multò major venuſtas in Florentino: *Rumpe nec ſacro, violente, ſancta Fœdera mundi.* Per diæreſin pudenter audacem.

608. *Nobiles remos, nemoriſque ſacri*] Sic & Flor. non *ramos*, non *ſacrati*. Sed cur *nobiles?* an quia ex luco dedicato? an quia ab regibus & ſemideis ducti? An ſimplicius: *Mobiles remos.*

612. *Barbara*] Rediturus funem ſolvit, vel anchoram barbara Colchidos ora, inquit interpres. Quis illum docuit *religare* eſſe ſolvere? Immo quiſquis ad barbaricum litus applicuit. Virgilius 7. Æn. *Cum Laomedontia pubes Gramineo ripæ religarit ab aggere claſſem.* Ovid. 13. Met. *Littore Threïcio claſſem religarat Atrides, Dum mare pacatum, dum ventus mitior eſſet.* Noſter Agamemnone de Delo: *Reſpuit auras religatque rates Aſſueta ſequi.*

VARIORUM.

600. *Iuvenis*] Phaëthon. *Farnabius.* Phaëthon, Apollinis & Clymenes, ut volunt Ovid. & Lucianus; vel Apollinis & Protes, ut Tzetzes; vel Cephali & Auroræ, ut Heſiodus & Pauſanias, filius: cujus mors Apollonii 4. Argonaut. Tzetzæ Chiliad. 4. hiſtor. 137. Ovidii 2. Metam. notior eſt, quam ut debeat inculcari. ea docet adoleſcentes quomodo remp. capeſſere debeant. *Delrius. Paterna,*] Phœbo obſervatæ filioque præſcriptæ. *Farnabius.*

601. *Quos polo*] Quod igneos Phœbi currus expatiari paſſus eſt, fulminatus eſt igne Iovis, qui *ſævis compeſcuit ignibus ignes.* Idem.

603. *Conſtitit nulli*] Nemini nocuit per viam notam iviſſe. *Idem.*

606. *Fœdera*] Sup. verſ. 335. *Farnabius.*

607. *Carinæ*] Argus temerariæ. *Id.*

609. *Pelion*] Montem Theſſaliæ, è quo exciſa materia ad fabricandam Argo. *Idem.*

610. *Scopulos*] Cyaneos. ſup. v. 341. & Herc. Fur. 1210. *Idem.*

614. *Auri*;] Velleris aurei. *Idem.*

622. *Au-*

Exitu diro temerata ponti
Jura piavit.
Exigit pœnas mare provocatum.
Tiphys in primis domitor profundi
Liquit indocto regimen magiſtro,
Littore externo procul à paternis
Occidens regnis, tumuloque vili
Tectus, ignotas jacet inter umbras.
Aulis amiſſi memor inde regis
Portubus lentis retinet carinas
Stare querentes.

Ille

GRONOVII.

622. *Aulis amiſſi memor inde regis*] Viri literarum harum principes, quibus libentes adſurgimus, & hæc & alia hujus Chori pro ſuppoſititiis delent. quippe partim hiſtoriæ heroum repugnantia, partim tempori argumenti male congruentia. Quia tamen omnibus in codicibus habentur, videbimus, num quis illis excuſandis reperiri poſſit color. Aulis ex quo morata eſt Græcos Troiam petentes, infamatur pro mala ſtatione navium. Lucanus lib. 5. *ad iniquam claſſibus Aulin.* Id fingit eleganter, non tum primo contraxiſſe crimen illum portum, ſed ſtatim poſt expeditionem Argonautarum, quod inter illos regem ſuum navigantem perdiderit. Sive ille deſignetur Tiphys (nam hujus quoque agnoſcit *paterna regna*) ſive Erginus: uterque enim Bœotus, & in Bœotia Aulis. Neque quærendum, an aliquis prodiderit, ob regis Orchomenii vel Bœoti mortem deterritum fuiſſe Agamemnonem. Hujuſmodi enim cauſas fingere Poëtæ cuivis licet; atque hoc eſt illud conceſſum vatibus laudatumque παρεχλογίζεσθαι.

VARIORUM.

614. *Exitu diro*] Iaſon ſane; de quo hic non tradit, quod eo vivo hæc agi fingantur; mala morte periit: animi ſcilicet dolore, juxta Diodorum Sicilienſem, quia cuncti eum, ob ingratitudinem in Medeam, calamitatibus, quibus premebatur, dignum judicabant, necem ſibi ipſi conſcivit. Euripides tamen, in fine Medeæ, innuit illum ruina Argus, ſub qua dormiebat, vetuſtate collabentis oppreſſum. idque eo loco Scholiaſtes probat. *Delrius. Temerata*] Dedit pœnas violati fœderis ponti. *Farnabius.*

617. *Tiphys*] Sup. v. 2. & 318. *Id.* Subito, clavum manu tenens, mortuus, teſte Valerio Flacco lib. 3. ſed incertum, an id antequam Colchos pervenirent Argonautæ, an in reditu. quia Nymphis & Herodotus diſſentiunt, ut refert Schol. Apoll. in lib. 2. *Delrius.*

618. *Indocto*] Non à Minerva docto, ut Tiphys fuerat. v. 2. ſup. *Farnabius.* *Magiſtro,*] *Ancæo* ut nonnullis placet, aliis *Euphemo:* ſed Apollonio & Val. Flacco, *Ergyno.* Idem.

619. *Littore*] Tiphys clavum tenens dum Mariandynum in Bithynia Acheruſia ſpecu famoſum appelleret, mortuus eſt, ibidemque ſepultus. *Idem.*

622. *Aulis amiſſi memor*] Aulis portus Euboicus, memor regem ſuum Tiphyn cum Argonautis navi vectum abiiſſe, neque unquam repedaſſe, naves omnes moratur & detinet: alludit autem ad moram quam Græci in Aulide traxerunt. *Delrius.*

Ille vocali genitus Camœna,
Cujus ad chordas modulante plectro
Reſtitit torrens, ſiluère venti;
Cui ſuo cantu volucris relicto
Adfuit tota comitante ſilva,
Thracios ſparſus jacuit per agros.
At caput triſti fluitavit Hebro.
Contigit notam Styga, Tartarumque,
Non rediturus.
Stravit Alcides Aquilone natos.
Patre Neptuno genitum necavit,
Sumere innumeras ſolitum figuras,
Ipſe poſt terræ pelagique pacem,
Poſt feri Ditis patefacta regna,
Vivus ardenti recubans in Oeta,
Præbuit ſævis ſua membra flammis,

Tabe

GRONOVII.

631. *Ad caput tractus fluvialis*] Scio *caput* ſignificare non modo ſcaturiginem, ſed etiam exitum amnis in mare. Cæſar lib. 4. de Rheno: *multiſque capitibus in Oceanum influit.* Virgilius 4. Georg. *ad extremi ſacrum caput adſtitit amnis.* Sed quis dixit Orphea tractum ad oſtium Hebri? Caput ſolum ejus in Hebrum projectum teſtantur. Flor. *triſtis fluitavit*, Scribe igitur: *At caput triſti fluitavit Hebro.* Agamen. *Hac lacera & omni decore populato levis Fluitat.*

VARIORVM.

625. *Ille vocali*] Muſa Calliope natus Orpheus.

626. *Cujus*] Suprà verſ. 229. & Hercul. Oet. 103. *Farnabius.*

630. *Thracios*] A Thraciis mulieribus, quod cœlibem ageret vitam diſcerptus. caput autem projectum in fluv. Oeagrium. *al.* in Hebrum. *Idem.*

632. *Notam*] Quam prius in vivis adierat repetendæ Eurydices gratia. Hercul. Fur. verſ. 570. *Idem.*

634. *Aquilone natos*] Zetem & Calaim. Supr. 231. *Idem.* Propert. lib. 1. El. 20. *Hunc duo ſectati fratres, Aquilonia proles, Hunc ſuper & Zetes, hunc ſuper & Calaïs.* Occidit eos Hercules in Teno inſula, & ad rei memoriam ſepulchro duas columnas impoſuit, quarum alteram ferunt flante Borea ſolitam moveri. cauſam necis prodit Apollonius, quod Argo navem in Myſiam, Herculis recipiendi cauſa, redire prohibuiſſent: Nicander, quod pater illorum Boreas Herculem in Co inſula tempeſtate afflixiſſet: Steſimbrotus, quia cum Hercule de datis ab Iaſone muneribus contendiſſent: Æneſydemus, quod exceptum hoſpitio Herculem conati fuiſſent occidere. Vide Scholiaſt. Apollonii in lib. 1. à v. 211. ad v. 1300. *Delrius.*

635. *Patre*] Periclymenum: qui Neptuni patris dono in varias formas verſus ab Hercule tandem occiſus eſt, cum in aquilam ſe mutaret, ut alii, in apem vel muſcam, *Farnabius.*

638. *Feri Ditis*] Herc. Fur. v. 887. *Id.*

639. *Vivus*] Hercul. Oet. act. 4. *Id.*

649. Iſ

Tabe conſumptus gemini cruoris
Munere nuptæ.
Stravit Ancæum violentus ictu
Setiger. fratres, Meleagre, matris
Impius mactas; morerisque dextra
Matris iratæ. meruère cuncti.
Morte quod crimen tener expiavit
Herculi magno puer irrepertus?
Raptus eſt tutas puer inter undas.
Ite nunc fortes; perarate pontum
Fonte timendo.
Idmonem, quamvis bene fata noſſet,

Con-

GRONOVII.

649. *Irrepertus? Raptus eſt tutas*] Melius leges diſtingueſque cum Flor. *irrepertus, Raptus heu tutas puer inter undas?* Male Delrius hic verſus tranſponit.

651. *Sorte timenda.*] Flor. *Ponte timendo.* Clamat nimirum ſcripſiſſe Senecam: *Fonte timendo.* Ite nunc, inquit, homines temerarii ac male fortes, & mare navigate, tanquam periculi expers, quum Hylæ exemplum oſtendat, ne fonti quidem fidendum, etiam tenuem ſcaturientis aquæ venam mergere poſſe.

652. *Idmonem, quamvis*] Neque hic tantum peccaſſe auctorem, quantum librarios cenſeo, poſt tot prodigioſas corruptelas ex optimo libro detectas. Qui tamen utinam ſibi par eſſet! Veſtigium certe labis oſtendit ſatis pro *ſerpens* exhibendo *ſepi*. Quis hoc oſtentum procurabit? In Mariandynis à fero ſue morſum Apollonius, Apollodorus, Higynus, morbo Valerius Flaccus periiſſe volunt. Amm. Marcell. lib. 22. *Poſt quos terras patentes Byzares obtinent, & Sapires, & Tibareni & Moſſynæci & Macrones & Philyres, populi nulla nobis aſſuetudine cogniti. A quibus brevi ſpatio diſtant virorum monimenta nobilium, in quibus Sthenelus eſt humatus & Idmon & Tiphys: primus Herculis ſocius Amazonico bello letaliter vulneratus; alter augur Argonautarum; tertius ejuſdem navis cautiſſimus rector.* Itaque timide conjiciebam: *Condidit Saſpir.* id eſt, non in majorum tumulis humarunt ſui, ſed longe ab domo barbarorum Sapirum terra tegit. Etſi enim Mariandyni ad Parthenium, Sapires ultra Thermodonta ponantur, tamen ipſa longinquarum & barbararum gentium confinia & nomina, urique à Poëtis, facile confunduntur: & ſimilia tradentem auctorem Ammianus ſecutus videtur. Nec me terret Apollonii: Ἐξείης δὲ Σάπειρες. nam & Herodotus Saſpires nominat, & Stephanus; Βέχειρ, ἔθνος Σκυθικόν, ὡς Σάπειρες, ἢ μετὰ τοῦ Σ, Σάσπειρ. Sed repente, dum poſcunt hanc chartam operæ, venit in mentem, totum, quod eſt in ſcripto, ſervari poſſe: *Idmonem quamvis bene fata noſſet Condidit; ſepi Libycis arenis*, &c. *Concidit Mopſus.* Mopſus, inquit, condidit Idmonem; ipſe tabifici ſepis venenato ictu in Libya concidit, & pro Deo habitus. Apuleius de Deo Socratis; *ut in Bœotia Amphiaraus, in Africa Mopſus.* Schol. Lycophr. p. 143. Quod in communi Argonautarum luctu Idmonem potiſſimum Mopſus condidiſſe dicitur, ejus erga ſymmyſten & pio maxime & grato manibus officio datur. Sic & apud Valerium Flaccum *flens arma revellit Idmonis è celſa Mopſus rate.* Ipſum autem in Libya ὑπὸ ὄφεως δηχθέντα periiſſe paſſim tradunt:

Quod

Condidit ſerpens. Libycis arenis
Omnibus verax, ſibi falſus uni
Concidit Mopſus, caruitque Thebis.
Ille ſi verè cecinit futura,
Exul errabit Thetidis maritus.

Igne

GRONOVII.

Quod ſequitur, *caruitque Thebis*, ſignificat interfuiſſe Mopſi, ut Thebis potius obiret quam alibi. Hoc non convenit Mopſo Ampyci & Chloridos filio, Titareſio, Argonautę, ſed alteri Mopſo Apollinis & Mantûs filio, Tireſiæ Thebani nepoti, qui in Cilicia ſedes & mortem invenit. Hic Senecæ accidit, quod aliis, qui duas Scyllas, duos Cygnos, duas Atalantas, binos Philippos miſcent, & de alteris tradunt, quod de alteris verius eſt. Similiter in Mopſis erravit Ammianus lib. 14. Vide ad utrumque locum Cl. Valeſium. *Concidens Mopſus caruit Mycenis*, ſic potuiſſet ſcribere, ſi vitare voluiſſet confuſionem duorum Mopſorum, Argivi & Thebani.

656. *Ille qui verè*] Liquido adfirmare Gruterus poterat hoc nuperum eſſe. *Si vere*, non modo editio Bernardini & Fabricii, non modo Gruteri omnes ſcripti, meuſque & Voſſiani Heinſianuſque, ſed & princeps omnium Etruſcus. Delrium mutaſſe video; qua auctoritate, ipſe viderit. Interpretantur tamen de Amphiarao, ſed quid illi, aiunt, cum Argonautis? Immo cum Argonautis illi omnia, atque adeo ipſum ex Argonautis fuiſſe teſtes Apollodorus & Scholiaſtes Pindari & Deïochus apud Scholiaſt. Apoll. Neque tamen admittimus iſtam interpretationem: quaſi ad invidiam Idmonis & Mopſi ſolus vere dicatur ceciniſſe futura. Nemo dixit eum magis quam iſtos. Nihil certius quam veterem lectionem retinendam & explicandam de ipſo Mopſo, quem bene fingit ceciniſſe illa futura, quæ Chorus ſcire nondum poterat, Poëta noverat. Et nunquam felicius Gruterus, quam cum vidit verba futuro tempore ponenda eſſe, *errabit, cadet, pendet*. Quæ ſequuntur ad verſ. 664. omnia erant poſtera, & nondum facta, quo tempore Iaſo Corinthi ducebat Glaucen ſive Creüſam. Quum tamen ad inſtitutum Poëtæ pertinerent (ille enim probare inſtituit, omnium, qui mare primi tentaverunt, infelices fuiſſe exitus) fingit elegantiſſime Chorum ea ſcire ex prædictione vatis Mopſi. Hæc ratio neceſſario requirit, verba ſequentia, *erravit, cadit, pependit, impendit*, reformari ex præterito in futurum tempus. Et fieri poteſt parvula minimeque violenta mutatione, ducuntque eo Mſſ. Denique hoc pacto conſileſcunt omnes illæ turbæ, quas ſummi viri ad hos verſus dederunt. Scribatur igitur primum *errabit* & *cadet*.

VARIORUM.

641. *Gemini*] Hydræ & Neſſi centauri. *Farnabius.*

642. *Nuptæ.*] Deianeiræ. Hercul. Oet. verſ. 570. *Idem.*

645. *Setiger.*] Aper vineam ingreſſus, Ancæo & poculo jam labris admoto nece interveniens. notum eſt tritum illud Ancæo à ſervo objectum, Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. Idem. *Fratres.*] Plexippum & Toxea avunculos tuos, ô Meleagre, quod Atalantæ invidi male volebant. *Idem.*

645. *Morerisque*] Quod ubi audiviſſet mater ejus Althæa, ſtipitem filii ævo fatalem in ignem conjecit, natumque ſimul extinxit. *Idem.*

646. *Meruère cuncti*] Tiphys, Orpheus, Zetes, Calais, Periclymenus, Hercules, Ancæus, & Meleager male mortui ſunt. quod quia dici poſſet ob alia crimina quam maris violationem illis contigiſſe: ſubjungit de Hyla, de quo id ſuſpicari non liceat. apparet enim illum propter nullum aliud crimen interemtum,

quam

Igne fallaci nociturus Argis
Nauplius præceps cadet in profundum,
Patrioque pendet crimine pœnas
Fulmine & ponto moriens Oileus.

Con-

GRONOVII.

660. *Crimini pœnas patrio pependit*] Et hæc integra atque ita concepta, ut ab auctore exierunt, quis præſtabit? Haud ſcio, an ullo in codice ſic reperiatur. Omnes certe quos ego vidi: *Patrioque pendit crimine pœnas:* præter Etruſcum, qui, *Patrioque pendet crimine pœnas.* Quemadmodum & cætera verba inflexa ab auctore fuiſſe diximus. Secus poterat vulgatum ita juvari: *Crimini pœnas patrio rependet.*

661. *Moriens Oileus.*] Offendit ſummos viros *Oilea* vocari, qui erat *Ajax Oilei.* Nam Græci filium patris nomine non facile appellabant: ſed nomini filii patris nomen apponebant: ut Θουκυδίδης Ὀλόρου, Τιμόθεος ὁ Κόνωνος, intelligentes υἱός. Romani, quoniam filii patrum nomina & cognomina uſurpabant, nunquam in ſuis, raro in externis (aliquando tamen, ut monuimus ad Livium) hoc loquendi genere ſunt uſi, ut dicerent, *Herodem Attici*, *Apionem Pliſtonicis:* ſed aut addebant, *Filius*, aut ſuo quodam more modoque pronunciabant: *Herodes Atticus, Apion Pliſtonices, Apollonius Molo,* qui erant Ἀττικοῦ Ἡρώδης, Μαρκέδωνος, ut eſt in veteri epigrammate, Ἀπίων ὁ Πλειστονίκου, Ἀπολλώνιος ὁ Μόλωνος. Vide Salmaſium ad dedicationem ſtatuæ Regillæ. Statius 2. Theb. Pirithoum vocat Ixiona. Scholia Theocriti ad Idyll. 7. εἰσὶ δὲ καὶ πατρωνυμικὰ οὕτως ἀπαραλλάκτως λεγόμενα καὶ ἐπὶ τῶν υἱῶν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν πατέρων, ὥσπερ ὁ Θεόκριτος Σιμιχίδα υἱὸς ὤν, Σιμιχίδαν ἑαυτὸν ὀνομάζει. καὶ Ἀσκληπιάδην τὸν Σάμιον ποιητὴν, Σικελίδαν καὶ αὐτὸν καλεῖ, παιδά τινος Σικελίδα λεγομένου τυγχάνοντα. Et ſic *Ajax Oileus*, qui *Ajax Oilei:* deinde & *Oileus:* quaſi omiſſo altero nomine. Hactenus de vocabulo: nunc ad rem. Tradunt omnes hunc Oilea vel Ajacem Oilei fulminatum in tempeſtate maritima, quod Caſſandram ante aram ſtatuamque Pallados ſtupraſſet. Sed non impedit hoc quo minus Senecæ liceat uti communi jure omnium Poëtarum, quod eſt παραλογίζεσθαι, & falſam cauſam veriſimilem pro vera ſupponere, ut olim docuit Ariſtoteles. Sic Ovidius ab incendio Phaëthontis, Æthiopes nigrum colorem traxiſſe, Iden carere fontibus, Nilum occuliſſe caput, cavillatur. Sic non occidere Arctos ob iram Iunonis. Homero Penelope ſpem conjugii ſui facit, ſi quis procorum poſſit arcum Vlyſſis tendere, tantummodo ut eos eluderet, quippe non dubia fore ut nemo poſſit. Ovidius calumniatur, hoc Penelopen feciſſe, ut eligeret robuſtiſſimum & maxime nervoſum. Quod nemo negat eſſe feſtiviſſimum. Cur vitio vertatur Senecæ hoc modo παραλογίζεσθαι, & comminiſci Ajacem Oilea periiſſe fulmine & ponto, quia pater ejus cum cæteris Argonautis mare, rem ſacram & diis ſepoſitam, temeravit? An inauditum eſt liberos plecti ob ſcelera parentum? Tali παραλογισμῷ in hac tragœdia Medea inducitur dicens aureum vellus in luco ſuſpenſum, tanquam abundantiam divitiarum regia non caperet.

VARIORVM.

quam quia cum Argonautis una navigarat; cum igitur Hylas, in cujus ætatem nullum ſcelus morte dignum cadebat, in tutis undis Bithyni fontis ſit interemtus; ite vos, qui fortes haberi vultis, & navigate. *Delrius.*

648. *Puer irrepertus?*] Hylas Thiodomantis fil. Herculi dilectus puer, quem, cum aquatum miſſus in Myſia in Aſcanium fluv. decidiſſet, Hercules quæſivit clamans, ut *litus Hyla Hyla omne ſonaret.* Farnabius.

663. *Vxor*

Conjugis fatum redimens Phærei
Uxor impendes animam marito.
Ipſe, qui prædam ſpoliumque juſſit
Aureum prima revehi carina,
Uſtus accenſo Pelias aheno
Arſit anguſtas vagus inter undas.
Jam ſatis, divi, mare vindicaſtis,
Parcite juſſo,

ACTUS

GRONOVII.

663. *Uxor impendit animam*] Gruterus *impendet.* Bene ad ſententiam. Sed liber optimus mitius conſulit, atque ita, ut nec in verſu quicquam excuſandum ſit. Præfert enim, *impendens*, Ergo Seneca per apoſtrophen, *Uxor impendes animam marito.* Vt in Oedipo defendimus: *Petitus fontes.*

666. *Uſtus accenſo*] Plautus Sticho: *Dabitur homini amica, noctu quæ accendat ſenem.* Quod recte interpretantur, calefaciat. Silius Italicus, lib. 5. *Ut multo accenſis fervore exuberat undis Clauſus ubi exuſto liquor indignatur aheno.* Sic in Thyeſte *ſuccenſa ſtagna.* Sic Propertius *urere ahena.* Columella 12, 19. *Levique primum igne, & tenuibus admodum lignis, quæ cremia ruſtici appellant, fornacem incendemus.* Plin. 33, 3. *Namque æs cruciatur inprimis, accenſumque reſtinguitur ſale.* 34, 15. *Ferrum accenſum igni, niſi duretur ictibus, corrumpitur.*

669. *Parcite juſſo.*] Hoc veniæ & clementiæ lenocinio etiam Iaſon utitur apud Æëten, tam Apollonio quam Valerio Flacco. Illi, ἀλλά με δαίμων Καὶ κρυερὴ βασιλῆος ἀτασθάλου ὦρσεν ἐφετμή. huic, *Nec tua, Theſſalicis quanquam inclita nomina terris, Sponte ſequor; cui non juſſo tot adire voluptas Monſtra maris?* Nec refutat Lipſius, ſed quia in veteri *Parcite vivo*, acris, inquit, mihi libido legere *divo.* & oblique vult ad Claudium aſpectum: qui & ipſe cum ignotum Oceanum intraſſet, tamen parci à divis æquum divo: & hanc tectam vocat ingenioſamque adulationem. Ego vero impudentiſſimam, & ſi quando unquam intempeſtivam. Feras utcumque de Iaſone domitore maris quædam hic legi belle dicta, quæ etiam ad Claudium poſſint referri; quale illud, *Vivat ut tutus, mare qui ſubegit:* at in Medea de Claudio dici quod nullo modo aptari poſſit Iaſoni, & ad ſolum Claudium pertineat, quis poteſt pati? Nam quomodo Iaſon *divus? Semideos* & *deum natos* Argonautas dictos memini; deos nunquam, dum quaſi de viventibus narratio eſt, Hoc nulla poteſt figura excuſari. Tamen qui curva corrigeret, exſtitit homo optimus, faciendo, *Parcite, Divi*, Sed hoc ſi recipimus, quid nos compellet, ut hoc *Parcite*, intelligamus de Claudio: addit enim hæc quoque verba, ut (rem magnæ temeritatis) annum, quo Seneca ſcripſit hanc tragœdiam, inveniat. *Parcite vivo*, foret, parcite ſuperſtiti. Vt illa: *De multis minimam, poſco, clamavit, & unam.* Sed longe efficacius impenſiuſque *juſſo*, quod & ſervat Florent.

VARIORVM.

650. *Ite nunc*] Epitrope Ironica, *Farnabius.*

652. *Bene fata*] Sic enim apud Apollonium. αὐτὰρ ἐμοὶ θανέειν στυγερῇ ἐπὶ δαίμονος αἴσῃ Τηλόθι που πέπρωται ἐπ' Ἀΐδος ἠπείροιο. *Farn.*

658. *Igne fallaci*] Eubœæ rex ulturus indignam filii ſui Palamedis falſa Vlyſſis criminatione oppreſſi mortem, redeunti Græciæ claſſi atque tempeſtate actæ in Caphareo promontorio ignes accendit, quo Græci velut in portum curſum ſuum dirigentes perirent

VARIORUM.

irent naufragi, ipſe vero poſtquam Ylyſſem & Diomedem evaſiſſe intellexit, ſe ex iiſdem ſaxis præcipitem dedit. *Farnabius.*

665. *Conjugis*] Alceſtis Peliæ filia, impium patris imperium luens, ſua morte Admetum maritum ſuum & Theſſaliæ (in qua Pheræ oppidum) regem, redemit. *Idem.*

ACTUS QUARTUS.

NUTRIX.

Quid agat Medea, quid paret, narrat Nutrix.

PAvet animus, horret; magna pernicies adeſt.
Immane quantum augeſcit, & ſemet dolor
Accendit ipſe, vimque præteritam integrat.
Vidi furentem, ſæpe & aggreſſam deos,
Cœlum trahentem. majus his, majus parat
Medea monſtrum. namque ut attonito gradu
Evaſit, & penetrale funeſtum attigit;
Totas opes effudit, & quidquid diu
Etiam ipſa timuit, promit; atque omnem explicat
Turbam malorum: arcana, ſecreta, abdita.
Et triſte læva comprecans ſacrum manu,
Peſtes vocat, quaſcunque ferventis creat

Arena

GRONOVII.

680. *Lava complicans ſacrum manu,*] Quid eſt *complicare ſacrum?* De licio loquitur ajunt, quod huic rei ſagæ adhibebant, ut apud Theocritum & Virgilium in pharmaceutria. At, ô bone, illæ tentabant ingenerare amorem; hæc in eo erat, ut incantaret dona, quæ deſtinarat ferenda novæ nuptæ. Ocius lege cum Flor. *comprecans ſacrum.* Qui orabant ad aras ſuperum, dextram ſolebant illis imponere. Ovidius: *Tange manu menſam, tangunt quo more precantes.* Inde finxit ſcite in ſceleſto ſacro Medeam non dextram, ſed ſiniſtram aræ imponere ad precandos ſcilicet triſtes ac lævos deos. Oed. verſ. 566. *fundit & Bacchum manu Lava.* Stat. 4. Thebaid. *Lavaq; convulſa dedimus carcheſia terra.*

VARIORUM.

671. *Immane*] Mirum quam augeſcat dolor. Sic Horat. *Immane quantum diſcrepat.* Farnabius.

672. *Vimque*] Ex diutina intermiſſione acriorem, ad veneficas artes impellit. *Idem.*

673. *Deos,*] Lunam, & cetera ſidera, quæ antiquis ex ſententia Stoicorum dii. vide Thyeſt. 890. *Idem.*

674. *Trahentem.*] Incantationibus devocantem, ſolicitantem. ſup. v. 271. & 424. *Idem.*

676. *Penetrale*] Conclave ſuum, ubi magicas artes exercet. *Idem.*

677. *Totas*] Vires magicas, veneficas copias. *Idem.*

679. *Arcana*] Sup. 577. *Idem.*

680. *Lava*] Quæ, triſtibus, infauſtis, *δυσοιωνίστοις* convenit. *Idem.*

681. *Peſtes vocat,*] Venena pernicioſa. *Idem.* *Ferventis creat Arena Libya,*] Herbarum autem & animantium venenatorum feraciſſimæ ſunt terræ, vel æſtu torridæ, vel frigore rigidæ. *Idem.* Libya Africæ regio Ægypto ab occaſu contermina, tota arenis,

Arena Libyæ, quaſque perpetua nive
Taurus coërcet frigore Arctoo rigens;
Et omne monſtrum. tracta magicis cantibus
Sqammifera latebris turba deſertis adeſt.
Heic fera ſerpens corpus immenſum trahit,
Trifidamque linguam exertat, & quærens quibus
Mortifera veniat, carmine audito ſtupet;
Tumidumque nodis corpus aggeſtis plicat,
Cogitque in orbes. parva ſunt, inquit, mala,
Et vile telum eſt, ima quod tellus creat:
Cœlo petam venena. jam nunc tempus eſt
Aliquid movere fraude vulgari altius.

Huc

GRONOVII.

685. *Squammea latebris*] Flor. numeroſius: *Squammifera latebris*. Lucanus: *Squammiferos ingens hæmorrhois explicat orbes*. Sequenti verſu ſane optimus liber *ſæva*: ſed recte puto correctum, *fera*: non quæ ſero propter immenſam ſuam molem advenit; aut quæ frigore pigra, quod alii allinunt, ſed annoſa; ideo in molem excreverat. Tibullus: *premeret cum ſerior ætas*. Ovidius: *ſeris venit uſus ab annis*. Et 9. Metam. 434. *Nec noſtrum ſeri curvarent Æacon anni*. Vide lib. 2. Obſerv. 19.

692. *Iam nunc tempus eſt*] Flor. ignorat τὸ *nunc*. Nempe librarius omiſit repetendam vocem: *jam, jam tempus eſt*.

VARIORUM.

nis, æſtu, ſiccitate ſqualet. Lucanus *æſtiferam* vocat & *ſitientem*: Claudianus, *peruſtam, & nimio calore munitam, ſqualentem, anhelantem, ſemper ſolibus torridam*, l. 2. in Rufin. & libro de bello Gildon. Sunt qui nomen deducant ἀπὸ τῦ λείπεσθαι τὸ ὕειν, quod ſit pluviæ indiga; licet alii malint à *Libya* Epaphi filia: vel quod inde Libs ventus ſpiret. Serpentes in Libya naſci ſolitas deſcribit, Nicandrum imitatus, Luc. l. 9. *Delr.*

683. *Taurus*] Ptolomæus l. 5. & 6. Geograph. & Mela l. 1. c. 15. montem Aſiæ tradunt, orbis maximum, ſi Euſtathio fides à magnitudine nomen ſortitus (nam à veteribus omnia quæ robore, aut mole corporis præſtant, ταῦϱοι dicuntur) univerſam Aſiam diſcriminat. In Lycia Taurus vocatur, deinde Hæmodes, mox ſupra Iberiam in Bactris Caucaſus, tum Paropamiſus, inde Caſpiæ pilæ, mox Niphates, tum Armeniæ pilæ, & ubi jam noſtra maria attingit, iterum Taurus, ut ſcribit Pomponius: numeroſis & novis nominibus quacunque incedit inſignem dicit Plinius: Proprie *Taurus* dicitur, qua Pamphiliam & Ciliciam ab Armeniâ minore & Cappadociâ diſtinguit. Ovid. Metam. 2. *Ardet Athos, Tauruſque Cilix* -- Seneca non tam de Tauro proprie dicto, quam de Boreali ejus parte agit, quæ Caucaſus dicebatur; perpetuis nivibus obſeſſa, unde & teſte D. Iſidoro d. c. 8. nomen nacta. quæ pars tum frigidiſſima, tum venenorum feraciſſima. Valer. lib. 5. Argonaut. Claud. lib. 1. in Ruffin. *Idem.*

684. *Tracta magicis*] Serpentes latebris incantatione evocat, infrà v. 704. *Farnabius.*

687. *Trifidamque*] Ita viſum ob celerem motum. *Idem*. Ovid. Metam. 3. *Martius anguis erat criſtis præſignis & auro, Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno, Treſque micant linguæ*. Delr. *Et quærens*] Et quærens quibus noceat, demum incantata à Medea ſopitur. *Farn.*

689. *Tumidumque*] *Corpus tumet omne veneno*. Idem.

701. Et

Huc ille vaſti more torrentis jacens
Deſcendat anguis; cujus immenſos duæ
Major minorque ſentiunt nodos feræ;
Major Pelaſgis, apta Sidoniis minor.
Preſſaſque tandem ſolvat Ophiuchus manus,
Viruſque fundat. adſit ad cantus meos
Laceſſere auſus gemina Python numina.
Et hydra, & omnis redeat Herculea manu
Succiſa ſerpens, cæde ſe reparans ſua.
Tu quoque relictis pervigil Colchis ades,
Sopite primum cantibus ſerpens meis.
Poſtquam evocavit omne ſerpentum genus,
Congerit in unum frugis infauſtæ mala:
Quæcunque generat invius ſaxis Eryx;

Quæ

GRONOVII.

701. *Et omnis Herculea manu*] Hæc non intelligenda de Heſperidum custode, neque de illis, quos infans eliſit Hercules, oſtendit ſequenti verſu adjectum: *cæde ſe reparans nova.* quod de ſola Hydra verum eſt. Cujus & centum dracones agnoſcit Hercules Oetæus.

707. *Invius ſaxis Eryx*;] Lege: *inviis ſaxis.*

VARIORVM.

692. *Cœlo petam*] Serpentes devocabo cœleſtes. *Farn.*

694. *Vaſti more*] Qui ſinuoſus inſtar fluminis flexuoſi utramque Arcton amplectitur, minorem collo & capite, majorem cauda. *Idem.*

696. *Major*] Ε'λίκῃ γέ μὲν ἄνδρες Α'χαιοὶ εἰν ἁλὶ τεκμαίρονται, ἵνα χρὴ νῆας ἀγινεῖν. Τῇ δ' ἄρα (Κυνοσούρα) φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν. *Namque Helice Grajos, Tyrios Cynoſura per altum Dirigit.* Idem.

698. *Preſſaſque*] Quibus anguem premere videtur ſidus illud quod Æſculapius, Carnabutas, Phorbas, Triopas, Hercules, Prometheus, &c. fuiſſe fingitur. *Idem.*

700. *Numina.*] Apollinem & Dianam recens à Latona editos. de Pythone multa Nicander & Scholiaſtes ejus in Theriacis, & Ovid. Metam. 1. *Delr.*

701. *Hydra.*] Herc. Fur. v. 240. *Farn.*

702. *Serpens,*] Heſperidum cuſtos, quoſque in cunis ipſe eliſit. Herc. Fur. 239. & 215. *Idem.*

704. *Sopite*] Draconem intelligit, pellis aureæ cuſtodem. Sup. v. 472. *Id.* Pherecydes occiſum vult, ſed Antimachus & Apollonius ſopitum dumtaxat. *Delrius.*

706. *Frugis infauſtæ*] Herbarum, fructuum, ſeminum. *Farn.* Cujuſmodi ſunt ſelectæ deliriis illarum herbæ. coriaceſia, calicia, apraxis, agaophotis, àchemænidon, & ſimiles, quas ſparſim Plinius & Apulejus recenſent. *Delrius.*

767. *Invius*] Propter rupes inacceſſas. *Farn. Eryx*;] De quo vide Herc. Fur. 482. *Idem.* Nobilis mons Siciliæ, dictus ab Eryce, quem Hercules cæſtubus ſuperavit; mari imminet ad Italiæ proſpectum, & inter Drepanum & Panormum alte eminet, prærupțis undique rupibus circinatus: in ſummo planicies jacet duodecim millium paſſuum pervia & culturæ aptiſſima. maritimis auris præclare expoſitus eſt, & mortiferarum ferarum omnino expers. à mari & Mediterranea regione rupes habet inacceſſas. hæc Polybius. unde intelligitur cur ab Italico dicatur l. 14.

Nec

Quæ fert opertis hieme perpetua jugis
Sparſus cruore Caucaſus Promethei;
Pharetraque pugnax Medus, aut Parthus levis;
Et queis ſagittas divites Arabes linunt;
Aut quos ſub axe frigido ſuccos legunt
Lucis Suëvi nobiles Hercyniis.
Quodcunque tellus Vere nidifico creat;
Aut rigida cum jam Bruma decuſſit decus
Nemorum, & nivali cuncta conſtrinxit gelu;
Quodcunque gramen flore mortifero viret,

Diruſve

GRONOVII.

710. *Pharetraque pugnax*] Præponendus huic qui vulgo ſequitur verſus: *Et queis ſagittas.* Et venena, inquit, quibus ſagittas inficiunt Arabs & Medus aut *Parthi leves.* nam & ſic Flor. non *Parthus levis:* etſi parum interſit.

715. *Bruma diſcuſſit decus*] Lege, *decuſſit.* Ovidius: *Et ſubita frondes decutiuntur aqua.* Horatius: *Hic tertius December, &c. Silvis honorem decutit.*

VARIORUM.

Nec non altus Eryx --- nam (teſte Pompon.) poſt Ætnam eſt Siciliæ montium altiſſimus. item cur ab Ovid. lib. 4. Faſtor. dictum: ---- *Zephyro ſemper apertus Eryx.* cur denique noſter *invium ſaxis* vocarit. Herbas noxias & veneficiis aptas gignere, nuſquam legi, niſi hoc loco. *Delrius.*

708. *Quæ fert*] *Quibuſdam aconitum: aliis herba Promethei*, quam ex ſanie & cruore in terram ſtillante naſci ferunt, dum Promethei jecur aquila ſeu vultur lancinans in Caucaſo, depaſceretur. *Farnabius.*

710. *Pharetraque*] Τοξοφόρον Μῆδον. ſunt autem. qui ἀναχρονισμὸν non levem poëtæ objiciant, quod Medeæ nutricem de Media locutam induxerit, quam à Medo Medeæ & Ægei filio nominatam volunt. Sed antiquior Mediæ appellatio à *Madai* Iapheti filio. *Farnabius. Parthus levis;*] Fidens fuga Parthus, Thyeſt. 383. *Idem.* Veloces enim Parthi equites. utebantur veneno patrio, quod *Scythicum* nominatum; teſte Ariſtotele lib. de admirand. audition. dicti *Parthi*, quia ſic Scythæ *fugaces & exules* vocant. Iuſtinus, lib. 41. & Strabo lib. 15. & Ptolomæus lib. 6. Teſte Plinio lib. 6. cap. 25. Parthia Aſiæ majoris regio eſt circa Perſas, inter flumen Indum & Arios ab Oriente; Tigrim & Mediam ab Occaſu, deſertum Carmaniæ à Meridie, & Hyrcaniam à S ptentrione, ſita. *Delrius.*

710. *Et queis*] A quo barbarorum more qui ſolent *ungere tela manu, ferrumque armare veneno*, toxicum diduci videtur παρὰ τὸ τόξον, arcus, telum. *Farnabius. Divites Arabes*] Ex Arabia Felici. *Idem.*

712. *Frigido*] Ad Septentionem vergente. *Idem.*

713. *Suevi*] Germaniæ populi Danubii accolæ, *Alemanni.* Idem. Vel hinc patet Suevorum fines olim quam hodie latiores fuiſſe, ſiquidem teſte Strabone libro 7. intra & extra Herc yniam habitabant. *Delrius. Hercyniis*] Hercynia Sylva Germaniæ nobiliſſima. *Farnabius.* Græci hanc ſilvam Orcyniam appellarunt, auctore Cæſare lib. 6. de bello Gallico. optime deſcripſit Irenicus lib. 7. Exegeſ. c. 16. *Delrius.*

714. *Nidifico*] Quo nidos ponunt volucres. *Farnabius.*

717. *Gramen*] Herba. *Idem.*

720. *Athos;*]

Dirusve tortis ſuccus in radicibus
Cauſſas nocendi gignit, attrectat manu.
Æmonius illas contulit peſtes Athos;
Has Pindus ingens; illa Pangæi jugis
Teneram cruenta falce depoſuit comam;
Has aluit altum gurgitem Tigris premens;
Danubius illas; has per arentes plagas
Tepidis Hydaſpes gemmifer currens aquis,
Nomenque terris qui dedit Bætis ſuis,
Heſperia pulſans maria languenti vado,
Hæc paſſa ferrum eſt, dum parat Phœbus diem;
Illius alta nocte ſucciſus frutex:
At hujus ungue ſecta cantato ſeges
Mortifera carpit gramina, ac ſerpentium
Saniem exprimit; miſcetque & obſcœnas aves,

Mœſti-

VARIORUM.

720. *Athos*;] Theſſaliæ mons editiſſimus Athos. *Farnab.* *Peſtes*] Has herbas venenoſas. *Idem.*

721. *Pindus*] Herc. Fur. verſ. 1285. *Id.* *Pangæi*] Oed. 435. *Idem.*

722. *Cruenta*] Cædis Inſtrumento, vel cruore tincta, ſed aënea: æri enim ſupra alia metalla medicatam vim tribuunt: *Falcibus & meſſa ad lunam quæruntur ahenis Pubentes herbæ.* Idem.

723. *Tigris*] Herc. Fur. verſ. 1323. *Idem.* Meſopotamiam amplectitur, ortus in Armenia, تير hodieque Perſis *ſagittam* denotat. ita appellatus, teſte Curtio, ob rapidam velocitatem.

724. *Danubius*] Stephanus ſcribit *Iſtrum* aliquando *Matoam* vocatum: ſed cum Scythæ eum prædas acturi trajeciſſent, à damno hoc, cujus ille auctor videbatur *δανούσιον* dictum, & poſtea *δανούβιον.* idem memorat Euſtathius. Plinius cenſet à capite ad Illyricum uſque vocari Danubium, inde Iſtrum dici incipere, & ex auriferis fluminibus cenſeri. *Delrius.*

725. *Hydaſpes gemmifer*] Indiæ fluvius, in cujus alveo magna gemmarum copia reperitur, veluti lychnis, adamas, beryllus, achates, & alii innumerabiles. *Idem.*

726. *Batis*] Fluvius à quo regio illa Hiſpaniæ Bætica, dicta *Granata.* Farn. Hodie *Guadalquivir*, Arabice, Latini *magnum amnem* dicerent.

727. *Heſperia*] Per ampla ſpatia lacui ſimilis in Oceanum Occidentalem labitur. *Farnabius.* *Languenti vado,*] Nam dimiſſus ex Tarraconenſi provinciâ diviſaque Hiſpania, priuſquam in mare labatur, efficit magnum lacum, unde fit ut minore impetu in Oceanum incidat. *Delrius.*

728. *Hæc paſſa*] Inciſa eſt falce ferrea, vel ahenea. *Synecdoc.* Farnab. *Dum parat*] Sub ortu ſolis: namque & tempore ſuo lectis herbis, plus efficaciæ ineſſe credebant, maxime autem lucente luna, ut quæ veneficiorum præſes, *plena aut propior deſpumet in herbas.* Luc. 6. qua de cauſa ſubjicitur: *Illius alta nocte ſucciſus frutex.* Idem.

729. *Nocte*] Quo videlicet tempore, luna, medio itinere confecto, totam noſtro ſe infert hemiſphærio. *Delrius.*

732. *Obſcœnas*] Ferales, inauſpicatas,

Mœſtique cor bubonis, & raucæ ſtrigis
Exſecta vivæ viſcera. hæc ſcelerum artifex
Diſcreta ponit. his rapax vis ignium;
His gelida pigri frigoris glacies ineſt.
Addit venenis verba, non iſtis minus
Metuenda. ſonuit ecce veſano gradu,
Canitque. mundus vocibus primis tremit.

ME-

VARIORVM.

catas, Hercul. Fur. verſ. 686. *Farnabius.*

733. *Mœſtique cor bubonis & raucâ ſtrigis*] Quæ duæ, mali ominis & diri eventus aves, plerumque conjungi ſolent. Papin. lib. 3. Thebaid. *Monſtra volant, diræ ſtrident in nube volucres, Nocturnæque gemunt ſtriges, & feralia bubo Damna canens* ----- eſt in hoc numero Incendiaria avis, ſeu Spinturnix, de qua Plinius. l. 10. Nat hiſt. c. 13. Bubo quidem ſolivaga eſt avis & nocturna, gemens verius quam cantans, ideo mœſtum vocat: Ovidius de Aſcalapho, 5. Matamorph. *Fœdaque fit volucris, venturi nuncia luctus, Ignavus bubo, dirum mortalibus omen. Strix,* ſeu *ſtridulis*, & ipſa volucris funeſta, quæ ſit, & qualis, non ſatis notum, Rob. Conſtantinus in ſupplemento linguæ Latinæ eandem putat cum Caprimulgo; qui αἰγοθήλας Ariſtoteli & Æliano, Gallis *effraye*; colore & magnitudine haut abſimilem cuculo reſupinam, pedibuſque converſis in altum volare. Græcis στρίγξ, & κέρχνη, vel κερχνηΐς, ſic deſcribitur ab Ovidio 6. Faſtor. *Grande caput, ſtantes oculi, roſtra apta rapinis, Canicies pennis, unguibus hamus ineſt. Nocte volant, pueroſque petunt nutricis egentes, Et vitiant cunis corpora rapta ſuis. Carpere dicuntur lactentia viſcera roſtris, Et plenum poto ſanguine guttur habent. Eſt illis ſtrigibus nomen; ſed nominis hujus Cauſa, quod horrendâ ſtridere nocte ſolent.* Alii venenata ſua ubera infantibus præbere exiſtimant, atque ita perimere ſpecie pietatis. Serenus: *Præterea ſi forte premit Strix atra puellos, Viroſa immulgens exſertis ubera labris,* Delrius.

734. *Exſecta*] Quod in magicis rituale. Thyeſt. 763.

736. *Pigri frigoris*] Nam reddit frigus torpentes, quia ut dicit Xenophon *abigit & deducit ingenitum calorem ad penitas corporis partes.* Et frigus (ut inquit Contarenus lib. 3. de element.) congregat tam homogenea, quam heterogenea, conſtipatque omnia, & unum quodque reddit ſuâ naturâ immobile, ac veluti mortuum. Etenim ſicut motus indicium eſt vitæ, ita immobilitas mortis & interitus. Ideo calor collatus frigori, rationem habet naturæ & vitæ; frigus vero, interitus. Sunt alia præterea multa frigoris incommoda, quæ refert Cornel. Celſus lib. 1. Medicinæ cap. 2. Vnde fit, ut frigidus pro noxio ponatur, ut accipit Servius illud Virgilii: *Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.* Delrius.

737. *Iſtis minus*] Quam iſta venena. *Farnabius.*

739. *Canitque.*] Incantationes concipit. *Idem.*

740. Vo

MEDEA.

Invocatis manibus & rite conceptis incantationibus, Medea veneficiis illitam pallam tum monili, aureoque crinali, dono mittit ad Creüſam per filios ſuos.

COmprecor vulgus ſilentum, voſque ferales deos,
Et Chaos cœcum, atque opacam Ditis umbroſi domum,
Tartari ripis ligatos ſquallidæ Mortis ſpecus,
Suppliciis animæ remiſſis currite ad thalamos novos.
Rota reſiſtat membra torquens; tangat Ixion humum.
Tantalus ſecurus undas hauriat Pirenidas:
Gravior pœna ſedeat conjugis ſocero mei:

Lu-

GRONOVII.

740. *Vos precor vulgus ſilentum;*] Flor. *Comprecor vulgus ſilentum.* Melius.

746. *Gravior pœna ſedeat*] Laborat hic verſus defectu pedis: itaque Fabricius ſuffragantibus, qui nominare illum non audent: *Longe gravior.* Sed quomodo recte, quum nullis in libris antiquis veſtigium ſit ejus vocis. Majori jure invehuntur in amicum ſuum Lipſium, cui jam ante ſatis emendatas has eſſe tragœdias exciderat. Nam quod non dubiam Senecæ mentem pronunciant, ipſi deprehenderunt eam prorſus nullam. Itaque perperam amplectuntur *cedat* pro *ſedeat.* Nihilo felicius tranſponunt duos verſus, aut ille alter, qui *uſto* interponit. Gruterus bene vidit, non imprecari Medeam Creonti: ſed de Siſypho ſocero Iaſonis, ſomnium. Emendandus eſt locus, ante quam explicari poſſit. Pal. *Graviorum pœna.* Grotius adſcripſerat margini: *Graiorum pœna ſileat conjugis ſocerum mei.* Liber optimus: *Graviorum pœna.* Legendum: *Gravior Tityi pœna ſedeat.* Tityi gravior, quam nominata proxime Tantali, pœna ceſſet, quieſcat, reſideat, in gratiam Creontis, ut adſit & ei faveat pereunti. Semper fere in his tragœdiis conjunguntur hæ pœnæ, Ixionis, Tantali, Tityi, Siſyphi, Danaïdum. Sic Hercule Furente verſ. 755. & ſequentibus, Thyeſte in initio, Hippol. v. 1230. Agamemnone v. 15. Hercule Oetæo v. 946. Sola autem Tityi mentio in vulgatis hic deerat: nec attinet dicere, quam facile ductus literarum vocis *titii,* poſſint corrumpi in *uni.*

VARIORUM.

740. *Vos precor*] Furibunda fertur, & dithyrambico more vario carminis genere abutitur. *Delrius.* *Vulgus*] Animas, manes. *Ferales*] Plutonem & Proſerpinam. *Dii quibus imperium eſt animarum, umbraque ſilentes, & Chaos, &c.* Farnabius.

741. *Chaos*] Suprà verſ. 9. *Idem.*

742. *Tartari ripis*] Hippol. verſ. 841. *Idem.* *Mortis ſpecus,*] Circumdatos, & quodammodo incluſos ripis Tartari, hoc eſt infernorum fluminum. ſic Virgil. de umbris dixit 4. Georg. *Quos circum limus niger & deformis arundo Cocyti, tardaque palus innabilis undâ.* Delrius.

743. *Thalamos*] Iaſonis & Creüſæ. *Farnabius.*

744. *Rota reſiſtat*] Herc. Fur. v. 749. *Idem.* *Ixion*] Herc. Fur. v. 751. Thyeſt. verſ. 152. *Idem.*

745. *Securus*] Non deceptus, non fruſtra captans. *Idem.* *Pirenidas.*] Pirenes fontis prope Corinthum è Pirenes Nymphæ lacrymis propter obitum filii Cenchriæ. *Idem.*

747: Si-

Lubricus per ſaxa retro Siſyphum volvat lapis.
Vos quoque, urnis quas foratis irritus ludit labor,
Danaides, coite; veſtras hic dies quærit manus.
Nunc meis vocata ſacris noctium ſidus veni,
Peſſimos induta vultus, fronte non una minax.
Tibi more gentis vinculo ſolvens comam,
Secreta nudo nemora luſtravi pede.
Et evocavi nubibus ſiccis aquas;
Egique ad imum maria, & Oceanus graves
Interius undas æſtibus victis dedit.
Pariterque mundus lege confuſa ætheris
Et Solem & aſtra vidit; & vetitum mare

Te-

GRONOVII.

747. *Siſyphum volvat*] Immo *ſolvat*. i. dimittat ab inani labore. Neque enim placet in uno tam miſericors an immiſericors Medea, ut huic quod pater Creontis fuerit, cum cæteras animas eximi pœnis velit, continuationem ſupplicii imprecetur, quod fingunt interpretes.

VARIORUM.

746. *Sedeat*] Creontem maneat pœna longe gravior Tantali ſupplicio. *Socero*] Creonti. *Farnabius*.

748. *Vos quoque,*] Belides. Hercul. Fur. verſ. 424. & 756.

749. *Coite;*] Ad nuptias haſce convenite. *Farnabius*. *Veſtras*] Vt veſtro exemplo nupta maritum prima nocte interficiat. *Idem*.

750. *Noctium*] Luna. νυχία dicta θεά, cui quod nocte luceat, noctu litatur, aut quod inferis maxime & proxime dominetur. *Idem*.

751. *Peſſimos*] Hippol. verſ. 411. & infrà, verſ. 787. *Idem*.

752. *Tibi more gentis*] Tibi ritu nocturnis magiciſque ſacris operantium peragravi ſecreta loca *veſte recincta*, *Nuda pedem*, *nudos humeros*, *diffuſa capillos*. Idem. Solebant magæ nudis, pedibus & paſſo capillo ſacra ſua peragere. apud Virg. Æneid. 4. magicis ſacris operatura unum exuta pedem inducitur. apud Valer. Flacc. vates idem facturis. — *Vincula ſolvere monſtrat Prima pedum*. — Horatius ſcribit ſe vidiſſe: *Canidiam pedibus nudis, paſſoque capillo*. Ovid. lib. 7. Met. *Egreditur tectis veſtes induta recinctas; Nuda pedem, nudos humeris infuſa capillos*. Delrius.

754. *Et evocavi*] Quid poſſit, quid effecerit per vim magicam enumerat, in quibus pleraque falſa. Quæ enim vel per motum localem, vel res naturales accelerando vel impediendo, vel ſenſibus illudendo fieri poſſunt, operatur Dæmon per magos ſuos: Vniverſi autem ordinem à Deo conſtitutum movere non valet: Non itaque Solem aut Lunam deducere, non orbium cœleſtium curſum mutare. *Farnabius*. Vi carminis magici elicui. hoc enim ut plurimum ſignificat verbum *evocandi*: δυνάμιν, & imperium quoddam, ideo tribuitur vel Diis, Virgilius 4. Æneid. *Manes evocat orco*; vel Magis, ut hic; vel dominis, ut frequenter in Comœd. vel Magiſtratibus & Imperatoribus; unde & *Evocati* milites. Vide Oedip. actu 3. *Delrius*.

757. *Pariterque*] Vno eodemque tempore. *Farnabius*. *Lege confuſa*] Cœli curſu. *Idem*.

758. *Et ſolem & aſtra vidit;*] Simul nempe uno eodemque tempore, cum alioqui lucente Sole aſtra non appareant.

Tetigiſtis Urſæ. temporum flexi vices.
Æſtiva tellus floruit cantu meo,
Meſſem coacta vidit hibernam Ceres.
Violenta Phaſis vertit in fontem vada;
Et Iſter in tot ora diviſus truces
Compreſſit undas, omnibus ripis piger.
Sonuēre fluctus. tumuit inſanum mare
Tacente vento. nemoris antiqui domus
Amiſit umbram vocis imperio meæ.
Die relicto Phœbus in medio ſtetit.
Hyadeſque noſtris cantibus motæ labant.
Adeſſe ſacris tempus eſt, Phœbe, tuis.
Tibi hæc cruenta ſerta texuntur manu,
  Novena quæ ſerpens ligat:
Tibi hæc, Typhoëus membra quæ diſcors tulit,

Qui

GRONOVII.

766. *Nemoris antiqui domus*] Flor. *nemoris antiqui decus domus*, pede ſuperfluo. Vnde apparet utramque ſcripturam eſſe antiquam. Idem codex, *umbras*. *Nemoris antiqui domus* eſſet ſilva ita implexa ramis & conveſtita frondibus, ut pro tecto eſſe poſſit. *Nemoris antiqui decus* eſt ſilva eximia & antiqua. Et illud audacius.

773. *Membra qui diſcors*] Scripſi *quæ*. Haud dubie vere. Tibi hæc, quæ membra tulit Typhoëus. Nec de alia re accipiendus hic quam duo verſus præcedentes. Tibi vel in tuum honorem hoc ſertum è novem anguibus implicitis texo; tibi, inquam, hoc ex anguibus, quos pro membris habuit Typhoëus. Nic. Heinſius hic quoque, *diſſors*. Sed hæc melius uberiuſque ex ipſo diſcemus.

765. *Tumuit inſanum mare*] Nic. Heinſius *tonuit* ad Claudianum in epithal. Honor. v. 132.

VARIORVM.

reant. *Delrius*. *Et vetitum mare*] Thyeſt. verſ. 476. *Farnabius*. Ovidius 2. Metamorph. *Et vetito rurſum tentarunt æquore tingi*. Claudianus 2. de raptu: --- *vitio ſe proluit Arctos Æquore* ------ de fabula alias. Vide Higyn. lib. 2. & 3. Aſtron. *Delrius*.

760. *Æſtiva*] In æſtate, ſicca alias & arida. *Farnabius*.

763. *Et Iſter*] Fluvios alios retro egi verſus fontes, alios ſiſtere feci. *Id*. *Tot ora*] Quinque, *aliis* ſeptem. Vide Troad. verſ. 9. *Idem*.

767. *Amiſit*] Vel frondibus excuſſis, vel tranſlatis in alium locum ſylvis, hunc nudavi. *Farnabius*.

769. *Hyadeſque*] Sidera *Synecd*. de Hyadibus. Vide Thyeſt. verſ. 851. *Idem*.

770. *Phœbe*,] Luna. *Idem*.

771. *Serta*] Non amœnis floribus, ſed venenatis ex herbis. *Delrius*.

772. *Novena*] Serta, quæ ſerpens novena numero, vel novies circundata ligat. Numerus autem novenarius Pythagoreis ſacer & perfectiſſimus, quia ab impari unitate eſt primo quadratus, tribuſque conſtat ternariis, è quibus trias ſingula in tres dividitur unitates. In ſacris autem ex ſuperſtitioſa veterum ceremonia, *numero Deus impare gaudet*. Farnabius.

773. *Typhoëus*] Thyeſt. v. 807. *Id*.

773. *Membra*] Vel quia ut cæteri Gigantes

Qui regna concuſſit Iovis.
Vectoris iſtic perfidi ſanguis ineſt
Quem Neſſus exſpirans dedit.
Oetæus iſto cinere defecit rogus,
Qui virus Herculeum bibit.
Piæ ſororis, impiæ matris facem,
Ultricis Altheæ vides.
Reliquit iſtas invio plumas ſpecu
Harpyja, dum Zeten fugit.
His adice pennas ſauciæ Stymphalidos,
Lernæa paſſæ ſpicula.
Sonuiſtis αἶ· αἶ· tripodas agnoſco meos,

Fa-

GRONOVII.

785. *Sonuiſtis ara. tripodas*] Rem inexſpectatam hic quoque lector cognoſcet. Optimus ille liber diſtinctis literis, punctis, accentibus: *Sonuiſtis á. é.* Quid dicam, niſi hoc eſſe lugubre illud αἶ αἶ quod inter agendum velut inferna turba inconſpecta poſt ſiparium ederet ſimul cum verbo Medeæ *Sonuiſtis*. Euripides Troadibus, Αἰ αἶ αἶ αἶ. Πικρὸν ὄδυρμα γαῖα σ', ὦ τέκνον, Δέξεται· ςέναζε μῆτερ. Εκ. Αἶ αἶ. Χο. νεκρῶν ἴαχχον· Notum αἶ λίνον. Ovidius lib. 10. *Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, & αἶ αἶ. Flos habet inſcriptum.* Cum dicto *Sonuiſtis* auditur poſt aulæa reſonans αἶ αἶ, vel αἶ αἶ· Hæc vox, ſubjecit illa, tam certum mihi ſignum eſt facientium deorum, quos adoro, quam motus ſonituſque tripodum Apollinem venerantibus.

VARIORVM.

gantes θεομάχοι anguineos habuit pedes: vel quod ἐκ δέ οἱ ὤμων ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος, δεινοῖο δράκοντος, &c. *Farnabius.*

775. *Vectoris*] Neſſi Centauri, qui præſtita Herculi opera in trajicienda per Evenum fluv. Deianira vim illi intulit, propter quod ſagittis ab Hercule confoſſus eſt, &c. Hercul. Oet. v. 500. *Idem. Sanguis*] Etiam ultima in *ſanguis*: producta. Virg. *Una eademque viâ ſanguis animúſque ſequuntur.* Tibull. *ſanguis eſt tamen illa tuus.* Gruterus.

776. *Quem Neſſus*] Quam violentus iſte cruor fuerit, oſtendit Oetæus Hercules: item quia flumen, in quod defluxit, tam tetri odoris factum, ut ab eo accolæ Ozolæ dicti, teſtes Strabo lib. 1. & Euſtath. Iliad. β'. *Delrius.*

777. *Oetæus*] Cinis hic eſt è rogo quo Herc. in Oetæo monte combuſtus eſt, imbibitque virus quo infectus eſt. *Farnabius.*

779. *Piæ ſororis,*] Suprà verſ. 644. *Melior germana parente, Et conſanguineas ut ſanguine leniat umbras Impietate pia eſt.* Idem. *Facem,*] Apud Homerum Meleager Altheæ imprecationibus confixus moritur. Quidam ſtipitem fatalem fuiſſe aiunt è rogo raptum, cujus interitus ſecum Meleagri necem trahebat: alii fuiſſe non è rogo raptum ſtipitem, ſed oleaſtri ramum ſcribunt: vide Iſacium in Lycophronem, & Antonin. Liberalem in Metam. *Delrius.*

782. *Harpyia,*] Thyeſt. v. 153. *Farnabius. Dum Zetem*] Harpyias Zetes & Calais Boreæ filii, alati in Plotas inſulas fugarunt, quod Phineus benigne Argonautas excepiſſet. *Idem. Zetem*] Expulſa è Phinei regia, Apollon. & Valerius. *Delrius.*

783. *Stymphalidos,*] Hercul. Fur. verſ. 243. *Farnabius.*

784. *Lernæa*] Herculis ſagittas Hydræ felle tinctas. *Idem.*

785. Tri-

Favente commotos dea.
Video Triviæ currus agiles,
Non quos pleno lucida vultu
Pernox agitat; ſed quos facie
Lurida mœſta, cum Theſſalicis
Vexata minis, cœlum freno
Propiore legit. ſic face triſtem
Pallida lucem funde per auras;
Horrore novo terre populos;
Inque auxilium, Dictynna, tuum
Pretioſa ſonent æra Corinthi.
Tibi ſanguineo cæſpite ſacrum
Solenne damus. tibi de medio
Rapta ſepulchro fax nocturnos

Su-

VARIORUM.

785. *Tripodas*] Oracula mihi non minus certa quam tripodas Delphicos, unde vaticinantur Phœbades. Oedip. 230. *Farnabius.*

787. *Triviæ*] Dianæ, Lunæ, Hippol.verſ. 411. *Idem. Agiles*] Veloces, propter minorem orbem. Thyeſt. verſ. 837. *Idem.*

791. *Vexata*] Incantata. Hipp. 420.

792. *Propiore*] Quaſi cœlo deducta, aut præ motu arctius conſtricta eſſet Luna, ex opinione vulgi. *vel* in hypogæo, *vel* Menoides, nec tota lucens nocte: ut opponatur illi, quod prius dixerat, *Pleno lucida vultu Pernox*. Farnabius.

795. *Inque auxilium*] Hipp. v. 789. *Idem. Dictynna,*] Quod nomen ſibi aſſumere dignata eſt Diana in memoriam comitis ſuæ Britomartys, quæ cum amatorem ſuum Minoëm fugiens in mare ſe præcipitaret, incidit in piſcatoria δίκτυα, id eſt, retia, unde *Dictynna* nomine culta, à Diana in Deorum numerum relata, *aliis* Dictynna dicitur Luna, ἀπὸ τοῦ δικνεῖν τὰς ἀκτῖνας. *Idem.*

796. *Precioſa*] Anachroniſmus, quo Poëta Romanam ſcenam ſuumque tempus reſpicit. etenim A. V. DCVII. conflatis ſtatuis & ſimulachris in Corinthi incendio, confluxere æris, auri, argentique venæ: unde æs Corinthium miſtum generoſius, & laudabilius. *Idem. Sonent*] Ne ſcilicet Luna, incantatione audita, cœlo detraheretur. *Idem. Æra*] Quia æri Corinthio nonnihil erat auri admiſtum. Muretus lib. 3. variar. lect. cap. 5. & prius Leonicus lib. 1. var. hiſtor. cap. 58. *Delrius. Æra Corinthi.*] Hoc eſt, pelves ex hoc ære confectæ. nominat autem hoc æs, vel quia ſonus ejus acutior, vel quia Corinthi hæc agebantur. *Idem.*

797. *Sanguineo*] Ex fovea perfuſa nigræ agnæ ſanguine, egeſto ceſpite in morem aræ quadrato, atque ipſo ſanguineo. vide Oedip. v. 550. *Scalpere terram, Unguibus & pullam diducere mordicus agnam.* Horat.

798. *Tibi de medio*] Olim ſepulcris, buſtis, vel rogis eruta, ad maleficia deligebantur. Horat. epod. ode 17. *Iubet ſepulchris caprificus erutas, Iubet cupreſſus funebres.* Lucanus autem hoc ad nauſeam uſque plus 40. verſibus perſequitur, lib. 6. *Delrius.*

799. *Rapta ſepulchro*] In maleficis

magi-

Suſtulit ignes. tibi mota caput
Flexâ voces cervice dedi.
Tibi funereo de more jacens
Paſſos cingit vitta capillos.
Tibi jactatur triſtis Stygia
Ramus ab unda. tibi nudato
Pectora Mænas ſacro feriam
Brachia cultro.
Manet noſter ſanguis ad aras.
Aſſueſce, manus, ſtringere ferrum,
Carosque pati poſſe cruores.
Sacrum laticem percuſſa dedi.
Quod ſi nimium ſæpe vocari
Quereris, votis ignoſce, precor.
Cauſſa vocandi, Perſei, tuos
Sæpius arcus, una atque eadem
Semper, Iaſon. tu nunc veſtes
Tinge Creuſæ, quas cum primum
Sumpſerit, imas urat ſerpens
Flamma medullas. ignis fulvo
Cluſus in auro latet obſcurus;
Quem mihi, cœli qui furta luit

Viſce-

GRONOVII.

803. *Paſſa vincit vitta capillos.*] Flor. *Paſſos cingit vitta capillos.* Ovidius 4. Triſt. el. 4. *Cinxerat & Graias barbara vitta comas.* Virgilius lib. 5. *Cingitur viridanti tempora lauro.*

VARIORVM.

magiciſque ſacris adhibuerunt faces buſtis ereptas. vide Oedip. v. 550. *Farnabius.*

800. *Mota caput*] Rotans caput more Corybantum, *vel* ſupplex. *Idem.*

802. *Funereo*] Troad. v. 82. *Idem.*

804. *Triſtis*] Taxus, cupreſſus & arbores ad Stygem natæ veneficiis idoneæ habitæ. *Farnabius.*

805. *Nudato*] More ſacerdotum *quos Bellona potens quos Dea magna movet. Ipſa bipenne meos cado violenta lacertos.* namque in ſacris Cybeles & Bellonæ, ſacerdotes cultris ſibi lacertos, humeros, pectuſque ſauciabant. Lucan. 1. *Quos ſectis Bellona lacertis ſæva movet.* & Vide Tibullum lib. 1. Eleg. 6. *Idem.*

810. *Caroſque*] Nunc quidem emittere meum cruorem, ut mox valeam effundere ſanguinem filiorum meorum. *Idem.*

814. *Perſei,*] Hecate, filia Perſei regis, Iovis neptis. *aliis* autem Ariſtei: *aliis* Iovis & Aſteriæ F. *Idem.*

815. *Arcus,*] Radios, influentiam, opem in magicis. *Idem.*

820. *Auro*] Monili ſeu crinali aureo. ſup. v. 574. *Idem.*

821. *Cœli*] Ignis cœleſtis à Iove ſurrepti. Herc. Fur. 1206. *Idem.*

822. *Viſce-*

Viſcere fœto, dedit, & docuit
Condere vires arte Prometheus.
Dedit & tenui ſulphure tectos
Mulciber ignes. & vivacis
Fulgura flammæ de cognato
Phaëthonte tuli. habeo mediæ
Dona Chimæræ.
Habeo flammas uſto tauri
Gutture raptas; quas permiſto
Felle Meduſæ, tacitum juſſi
Servare malum.
Adde venenis ſtimulos, Hecate,
Doniſque meis ſemina flammæ
Condita ſerva. fallant viſus,
Tactuſque ferant. meet in pectus
Venaſque calor. ſtillent artus,
Oſſaque fument; vincatque ſuas

Fla-

VARIORVM.

822. *Viſcere*] Iecore in pœnas aſſidue renaſcenti, ubi aquila illud depaſta fuerit. Herc. Fur. ibid. *Farnabius.*

823. *Vires arte*] Vires ignis. *Idem.* *Prometheus.*] Alludit ad vulgatam traditionem Heſiodi, Horatii, aliorum, Prometheum ſubduxiſſe furto ignem cœleſtem, atque mortales ignis uſum docuiſſe. Plato, de hac re latè agens in Protagorâ inter cætera: *Cumque aliam ſalutis humanæ viam conſultans Prometheus non inveniret, ſurripuit Vulcani Minervæque artificioſam pariter cum igne ſapientiam. neque enim fieri poterat, ut ea ſine igne quis potiretur, vel etiam uteretur. Eum itaque ſic hominum generi Prometheus intulit, atque ita ſapientiam, quæ victum ſuppeditat, conſecuti ſumus.* Delrius.

824. *Dedit.*] Vulcanus dedit ſuos ignes inexſtinctos. *Farnabius.*

826. *Flammæ*] Qua fulminatus in Eridanum decidit. *Idem.* *Cognato*] Soli enim Phaëton filius: Medea neptis. *Id.*

828. *Dona*] Ignem: namque πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος, *flammiſque armata Chimæra.* Idem.

829. *Tauri*] Colchici à Iaſone ſubjugati. ſup. verſ. 240. & 465. *Idem.*

831. *Meduſæ,*] Gorgonis; cui aliæ duæ ſorores Sthenyo & Euryale, quibus unicus oculus, quo per vices utebantur; crines ex anguibus; alæ; ungues ærei; hanc Perſeus occidit. *Idem.* *Tacitum*] Occultum. *Idem.*

833. *Stimulos,*] Vires. *Idem.*

834. *Semina flammæ*] Pindarus dixit σπέρμα φλογός, & Virgilius in 6.
---- *quærit pars ſemina flammæ.* Delrius.

835. *Fallant*] Ne qua videntibus tangentibuſve oriatur ſuſpicio. *Farnabius.*

838. *Vincatque*] Ardens ex venenato crinali coma novæ nuptæ exuperet flammas tædarum nuptialium. *Idem.*

840. *Vota*

Flagrante comâ nova nupta faces,
Vota tenentur; ter latratus
Audax Hecate dedit, & ſacros
Edidit ignes face luctifera.
  Peracta vis eſt omnis. huc gnatos voca,
Pretioſa per quos dona nubenti feras.
Ite, ite nati, matris infauſtæ genus,
Placate vobis munere & multa prece
Dominam & novercam. vadite, & celeres domum
Referte greſſus, ultimo amplexu ut fruar.

VARIORVM.

840. *Vota*] Exaudior, annuit, votaque rata fecit Hecate, meque audere jubet. nam στεροπῇ δ' ἀπειρέσιον δαῒ σέλας, ἀμφὶ δὲ τήνγε Ὀξείῃ ὑλακῇ χθόνιοι κύνες ἐφθέγγοντο· verſ. 569. Oedip. *Farnabius.*

841. *Audax Hecate*] De hac Cælius libro 20. antiq. lect. cap. 6. & Natalis Mytholog. lib. 3. cap. 15. *Delrius. Sacros edidit ignes*] Nam illa adventante, ſolum tremebat, & rhedarum fulgur cernebatur, auctor Scholiaſt. Apollonii, & Turn. lib. 15. cap. 8. *Delrius.*

843. *Gnatos voca,*] Siſte mihi huc, ô nutrix, natos meos. *Farnabius.*

845. *Infauſta*] Repudiatæ, & in exilium miſſæ. *Idem.*

CHORUS.

Furorem Medeæ Chorus timet, malitiam ejus execratus.

QUonam cruenta Mænas
Præceps amore ſævo
Rapitur? quod impotenti
Facinus parat furore?
Vultus citatus ira
Riget, & caput feroci
Quatiens ſuperba motu
Regi minatur ultro.
Quis credat exulantem?
Flagrant genæ rubentes,
Pallor fugat ruborem.
Nullum vagante formâ
Servat

VARIORVM.

849. *Mænas*] Furens Baccha. Oedip. verſ. 436. *Farnabius.*

851. *Impotenti*] Effreni. *Idem.*

853. *Vultus*] Sic ſuprà verſ. 384. & deinceps. *Idem*

857. *Quis credat exulantem?*] Ex minaci vultu geſtuque ſuperbo quis credat illam in exilium ire juſſam. *Id.*

863. *Ti-*

Servat diu colorem.
Huc fert pedes & illuc,
Ut tigris orba gnatis
Curſu furente luſtrat
Gangeticum nemus: ſic
Frenare neſcit iras
Medea, non amores.
Nunc ira amorque cauſam
Junxere. quid ſequetur?
Quando efferet Pelaſgis
Nefanda Colchis arvis
Greſſum: metuque ſolvet
Regnum, ſimulque reges?
Nunc, Phœbe, mitte currus
Nullo morante loro.
Nox condat alma lucem.
Mergat diem timendum
Dux noctis Heſperugo.

ACTUS

VARIORUM.

863. *Tigris.*] Quâ catulis à venatore ſurreptis nullum animal truculentius, nullum velocius, vide quæ nos ad Martial. epigr. XVIII. lib. ſpect. *Farn.* De tigridis amore in catulos & arte quâ capitur, de furore relictæ in litore, de ſpeculo quo retardatur, de ſpontaneâ morte multa, præter Claudianum Plinius lib. 8. cap. 10. Solin. Polyhiſt. cap. 21. D. Ambroſ. lib. 4. Hexamer. & Eucherius eò refert illud Iobi, juxta Hebræorum contextum: *Tigris periit, eo quod prædam non fuerit aſſecuta.* fuſiſſimè omnium Wottonus lib. 5. different. animal. cap. 81. *Delrius.*

865. *Gangeticum*] Indiæ nemora ſecat Ganges fluv. max. *Farnabius.*

869. *Quid*] Vtri ſuccumbet locumve dabit? iræ-ne, an amori? *Idem.*

871. *Colchis*] Medea à Colchide patria. *Idem.* *Arvis*] Ex imperio Creontis. Suprà verſ. 269. *Idem.*

873. *Reges?*] Creonta & Iaſonem. *Id.*

874. *Mitte*] Vt ex præſcripto illi diei termino in exilium proficiſcatur. Suprà verſ. 295. *Idem.*

878. *Heſperugo.*] Veneris ſtellæ, noctis prævie Heſpere, diei prænuncie Phoſphore. Hippol. verſ. 541. & ſuprà verſ. 71. *Idem.* Lucifer, Eous, Phoſphorus, Heſperus, Veſperus, Heſperugo, Veſperugo, una eademque ſtella eſt. *Heſperus*, quod Bernardino placuit, verſum facit claudicare. Plautus: *Nec jugula, neque Veſperugo, neque Vergiliæ occidunt.* Terentius Varro lib. 6. de Ling. Latina: Veſperugo, ſtella quæ veſpere oritur; à quo etiam Opilius ſcribit veſperum. Vitruvius Pollio lib. 9. de Architectura, de hoc aſtro ita ſcripſit: *Cum Solem ſequitur, poſt occaſum apparens in cælo, clariſſimeque lucens: veſperugo vocatur: aliis autem temporibus, cum antecurrens, & oriens ante lucem, lucifer appellatur.* Delrius.

ACTUS QUINTUS.

NUNCIUS. CHORUS. NUTRIX. MEDEA. JASON.

Narrat nuntius Creüſam cum patre regiaque tota flagraſſe pernicioſo Medeæ munere, Medea filios ſuos trucidat & aufugit.

Nunc. PEriêre cuncta. concidit regni ſtatus.
Gnata atque genitor cinere permiſto jacent.
Chor. Qua fraudi capti? *Nutr.* Qua ſolent reges capi;
Donis. *Chor.* In illis eſſe quis potuit dolus?
Nunc. Et ipſe miror; vixque jam facto malo
Potuiſſe fieri credo. *Chor.* Quis cladis modus?
Nunc. Avidus per omnem regiæ partem furit,
Ut juſſus, ignis: jam domus tota occidit;
Urbi timetur. *Chor.* Unda flammas opprimat.
Nunc. Et hoc in iſta clade mirandum accidit,
Alit unda flammas, quoque prohibetur magis,
Magis ardet ignis. ipſa præſidia occupat.
Nutr. Effer citatum ſede Pelopea gradum,
Medea. præceps quas libet terras pete.
Med. Egon' ut recedam? ſi profugiſſem prius,
Ad hoc redirem. nuptias ſpecto novas.
Quid, anime, ceſſas? ſequere felicem impetum.
Pars ultionis iſta, qua gaudes, quota eſt?
Amas adhuc, furioſa, ſi ſatis eſt tibi

Cœlebs

GRONOVII.

885. *Per omnem regiæ partem furit, Ut juſſus, ignis:*] Nugæ de mandato & præſcripto ex quo ignis furat. Fabricius, *Emiſſus*. Delriani cod. quidam, *Et juſſus*. Gruteri, *Ut miſſus*, quemadmodum & Voſſianus. Lege: *furit immiſſus ignis*. Avidus, inquit, & cuncta conſumens ignis per omnem regiam furit immiſſus, id eſt, quaſi immiſſis habenis, irrevocabilis, reſtingui & reprimi neſcius. Vide quæ notamus ad lib. 3. de ira cap. 6.

897. *Adhuc furioſa? ſic ſatis eſt*] Gruterus ex Pal. primo affert: *furioſa? num ſatis:* ex reliquis, *furioſa. ſi ſatis tibi:* additque hærere ſe, utrum præferat: adeo utrimque cauſas ſuas: & tamen judicii lancem inclinare in antiquius. At tu, ne quid hæreas, ſcito in Flor. *furioſa, ſi ſatis eſt tibi.* Non vides, inſana, te adhuc amare Iaſona, quem peſſime debes odiſſe, ſi ſatis ad vindictam tuam putas, quod eum cœlibem reddidiſti. verſ. 126.

VARIORUM.

881. *Reges*] Δωροφάγοι & δωροδόκοι, quandoque δωρόληπτοι: ut piſces hamo, quem captantes capiuntur. *Farn.*

889. *Alit*] Augetur ignis ſuperjecta

aqua

Cœlebs Iaſon. quære pœnarum genus
Haud uſitatum. jamque ſic temet para.
Fas omne cedat. abeat expulſus pudor.
Vindicta levis eſt, quam ferunt puræ manus.
Incumbe in iras, teque languentem excita,
Penituſque veteres pectore ex imo impetus
Violentus hauri. quidquid admiſſum eſt adhuc,
Pietas vocetur. hoc age. & faxo, ſciant
Quam levia fuerint, quamque vulgaris notæ,
Quæ commodavi ſcelera. proluſit dolor

Per

GRONOVII.

901. *Quam ferunt parvæ manus.*] Licet utcumque explicare parvorum ſive puerorum manus, ob exitialia munera ab illis perlata. Sed quam parum hoc ſit pro magnitudine rei fatentur ipſi interpretes alium ſenſum commenti, leves, non in vindictæ modo graves. Subjecerunt & *pravæ*, quos rejiciens Raderus accipit inermes, puellares, delicatas, parvas comparatione virorum, qui robuſtiores fœminis: neque aliud hic ſecretum latere. Sed Etruſcus aruſpex adeundus erat: is elegantiſſime, *quam ferunt puræ manus.* Hoc eſt, quæ ſervat modum, neque punit, niſi quos pium faſque eſt punire. *Puræ manus* ſunt eorum, qui aut parcunt, aut non occidunt, niſi hoſtes vel ſupplicium meritos. Menelaus apud Euripidem: Ἁγνὸς γὰρ εἰμὶ χεῖρας. Et admirabilis ille Titus, *Pontificatum maximum ideo ſe ſuſcipere profeſſus, ut puras ſervaret manus.* Herc. Fur. 1098. *Proxima puris ſors eſt manibus, neſcire nefas.* Herodot. l. I. Ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος καὶ οὐ καθαρὸς τὰς χεῖρας ἐών. Pauſanias. l. 10. Ὑπερμνήστρα δὲ, ἅτε καθαρὰ χεῖρας μόνη τῶν ἀδελφῶν. Ælianus 8. var. 5. ὡς συμπλεόντων πολλῶν οὐ καθαρῶν τὰς χεῖρας. Alterum genus non minus piaculi immune intelligitur ex formula veteri apud Livium: *Pure pioque duello quærendas cenſeo.* Et ſic hactenus in Creonte ac Creüſa ſe *puram* interpretatur Medea, quia hoſtem & pellicem interfecerat. Euripides Ione 1333. Καθαρὸς Ἀθήνας ἦλθ' ὑπ' οἰωνῶν καλῶν. Καθαρὸς ἅπας τοι, πολεμίους ὃς ἂν κτάνῃ. Aliud ſignificant *puræ manus* apud Ovidium 9. Met. 701, ut illuc temere advocetur his locus. Nunc præfatur hoc merito, profectura ad facinus, quod *puris manibus* peragere non poterat. Lucanus l. 7. *Vulnera pars optat, pars terræ figere tela. Ac puras ſervare manus.*

904. *Violentius hauri.*] Et lex verſus & Flor. vult legi: *Violentus hauri.* Et referendum eſt ad animum: *Quid, anime, ceſſas?* Niſi malis contraxiſſe duas ultimas ſyllabas, quod ſatis durum.

VARIORVM.

aqua φάρμακον ἀσφαλτῶδες καὶ θειῶδες, incantatum. Supr. v. 820. *Farn.*

890. *Magis ardet*] Conſtabat hoc pharmacum ſulphure & aſphalto humectiore: vide Cælium lib. 15. cap. 13. Comitem lib. 6. Mythol. cap. 7. *Delr.*

891. *Sede Pelopeia*] Corintho in faucibus Peloponneſi, Pelopi quondam regnata. Herc. Fur. v. 1164. *Farn.*

892. *Medea.*] Μήδεια, φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναΐαν λιποῦσ' ἀπήνην μήτ' ὄχον πεδοστιβῆ. Eurip. *Idem.*

894. *Ad hoc*] Ad hoc facinus vel ſpectaculum. *Idem.*

898. *Cœlebs*] Quod Creüſa uxore excidit. *Idem.*

905. *Pietas*] Præ iis quæ admittenda reſtant. *Farn.* *Hoc age.*] Rituale verbum, attende. *Idem.*

906. *Quæ*] Quæ prius admiſi in Iaſonis gratiam. Suprà verſ. 276. *Idem.*

Pro-

Per iſta noſter. quid manus poterant rudes.
Audere magnum? quid puellaris furor?
Medea nunc ſum. crevit ingenium malis.
Juvat, juvat rapuiſſe fraternum caput.
Artus juvat ſecuiſſe. & arcano patrem
Spoliaſſe ſacro. juvat in exitium ſenis
Armaſſe natas. quære materiam, dolor:
Ad omne facinus non rudem dextram afferes.
Quo te igitur, ira, mittis? aut quæ perfido
Intendis hoſti tela? neſcio quid ferox
Decrevit animus intus, & nondum ſibi
Audet fateri. ſtulta properavi nimis.
Ex pellice utinam liberos hoſtis meus
Aliquos haberet! quidquid ex illo tuum eſt,
Creüſa peperit. placuit hoc pœnæ genus,
Meritoque placuit. ultimum agnoſco ſcelus.
Anime, parandum eſt. liberi quondam mei,
Vos pro paternis ſceleribus pœnas date.

Cor

GRONOVII.

915. *Non rudem dextram afferens,*] Acrius Florent. *afferes.*

923. *Ultimum magno ſcelus Animo parandum eſt.*] Iacens prorſus & languidus ſenſus, ſi conferatur cum eo, quem præbet non obſcure codex Etruſcus, qui pro *magno* habet *agnoſco.* Scribe igitur: *ultimum agnoſco ſcelus. Anime, patrandum eſt.* Vel, ſi mavis, retine *parandum.* nam ille, *parendum,* quod verſus reſpuit. Supra: *Si quod Pelaſga, ſi quod urbes barbaræ Novere facinus,* &c. *Nunc eſt parandum.* Hoc ipſo momento demum conſtituit de liberis trucidandis. *Agnoſco,* eſt invenientis deprehenſumque velut tenentis modum, quo ſummam vindictæ manum per ſummum ſcelus imponat. Vt Thyeſte: *haud quid ſit, ſcio. Sed grande quiddam eſt. ita ſit. hoc, anime, occupa.* Nam exſtimulatio illa animi frequens utroque loco, ut & in Agamemnone: *Accingere, anime, bella non levia apparas. Scelus occupandum eſt.* Euripides in hujus nominis fabula: Μὴ δῆτα θυμέ, μὴ σύ γ' ἐργάσῃ τάδε. Quod Gruterus ait nihilo deterius Colonienſem, *properandum eſt,* properavit ipſe.

VARIORVM.

Proluſit] Hæc virgo feci. Supr. v. 49. Hercul. Fur. verſ. 221. & inf. v. 908. mox notan. *Idem.*

910. *Medea*] *Emphaſ.* nunc demum par & ſufficiens ſum immanibus ſceleribus patrandis. *Crevit*] Quum fuerint illa præludia & præexercitationes ad nobile hoc ſcelus. *Farnabius.*

913. *Sacro.*] Vellere aureo, Marti ſacrato. *Id. Senis*] Peliæ, ſup. v. 256. *Idem.*

919. *Properavi*] Nec diſtuli iras, donec mater ex Iaſone facta ſuppeditaſſet ulterioris materiam vindictæ. Sed puta tuos (ô Medea) quoniam Iaſonis ſunt, etiam Creüſæ eſſe. *Idem.*

926. *Cor pepulit*] Deliberantem inducit Poëta Medeam poſt Apollonium, Ovidium, Valerium, *dumque vinci affectus ratione laborant,* appetitui tandem ſuccumbentem. *Idem.*

933. Sce-

Cor pepulit horror. membra torpeſcunt gelu,
Pectuſque tremuit. ira diſceſſit loco.
Materque tota conjuge expulſa redit.
Egon' ut meorum liberûm ac prolis meæ
Fundam cruorem? melius, ah demens furor!
Incognitum iſtud facinus, ac dirum nefas
A me quoque abſit. quod ſcelus miſeri luent?
Scelus eſt Iaſon genitor, & majus ſcelus
Medea mater. occidant: non ſunt mei.
Pereant? mei ſunt. crimine & culpa carent,
Sunt innocentes. fateor: & frater fuit.
Quid, anime, titubas? ora quid lacrimæ rigant?
Variamque nunc huc ira, nunc illuc amor
Diducit? anceps æſtus incertam rapit.
Ut ſæva rapidi bella cum venti gerunt;
Utrimque fluctus maria diſcordes agunt,
Dubiumque pelagus fervet: haud aliter meum
Cor fluctuatur. ira pietatem fugat,
Iramque pietas. cede pietati, dolor.
Huc cara proles, unicum afflictæ domus
Solamen, huc vos verte, & infuſos mihi
Conjungite artus. habeat incolumes pater,
Dum & mater habeat. urget exilium, ac fuga.
Jam jam meo rapientur avulſi è ſinu,

Flen-

GRONOVII.

933. *Scelus*] Tyrannicum, quale illud apud Phœdrum: *Pater hercle tuus, inquit, maledixit mihi:* cum aliam cauſam non inveniret. Satis eſt illis culpæ, quod ſceleſtum habent patrem, quod iratam patri & immiſericordem matrem. Hæc ſunt τὰ τεθέντα ἢ κείμενα. illud, *occidant*, τὸ ἕτερον τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης σύμβαινον. Thyeſte: *Quid liberi meruere?* A. *quod fuerant tui.* Non aſſequuntur interpretes.

949. *Rapientur avulſi ſinu,*] Sic Delrius è MſſT. pro *evulſi*. Plenius Flor. *rapientur avulſi è ſinu.* Agamemnone: *Nec rapere puduit è ſinu avulſam viri.*

VARIORUM.

927. *Diſceſſit*] Locum dedit amori materno. *Farnabius.*

928. *Materque*] Maternuſque affectus redit expulſa animo vindictæ cupiditate ob repudiatam me ab Iaſone conjugem. *Idem.*

932. *A me quoque*] *Emphaſ.* etiam à me effreni & vindictæ cupidiſſima. *Idem.*

936. *Et frater fuit.*] Nec tamen illi perperci, ut Iaſoni prodeſſem. *Idem.*

939. *Æſtus*] Tanquam maris, ubi ſæva rapidi bella, &c. *Idem.*

948. *Urget*] Urget tamen in iras cædeſque inſtans exilium. *Idem.*

950. *Oſcu-*

Flentes, gementes. oſculis pereant patris;
Periêre matris. rurſus increſcit dolor,
Et fervet odium. repetit invitam manum
Antiqua Erinnys. ira, qua ducis, ſequor.
Utinam ſuperbæ turba Tantalidos meo
Exiſſet utero, biſque ſeptenos parens
Natos tuliſſem! ſterilis in pœnas fui.
Fratri patrique quod ſat eſt, peperi duos.
Quonam iſta tendit turba Furiarum impotens?
Quem

GRONOVII.

950. *Oſculis pereant patris;*] A libro Lipſii eſt, cum ederetur: *ſed oculis:* ubi τὸ *ſed* inquit Delrius, recentiores addiderunt: quidam *in oculis*. Gruterus quoque omnibus ſuis tantum *oculis*, ſine τὸ *ſed*, fuiſſe notat, uni *occulis*. Quo tamen hic ſive *oculi* ſive *oſcula?* Raderus: tamdiu oſculis fatiget filios Iaſon, donec lacrimis & oculis exanimentur, ſicut & meis periere, defecere animo, dum in ſinu meo hærerent. Quid poterat dici apertius ad agnoſcendas ineptias hujus ſermonis? Florentinus: *gementes oculis pereant patri Periere matri.* Stribe: *Flentes, gementes. O ſcelus! pereant patri, Periere matri.* Scelus vocat rapi matri è ſinu liberos. Poſt hoc, inquit, amittat illos & pater. nam ego illos amiſi jam ex quo conſtitutum eſt, ut hic maneant. Itaque ſi peribunt, non mihi, ſed illi peribunt. *Matri* etiam in quinque Pall. invenit Gruterus.

952. *Repetit inviſam manum Antiqua mentis.*] Hæc ſi nugas meras dixero, miraberis, lector: ſed ubi oſtendero tibi, quid Seneca ſcripſerit, mirari deſines. Delrius tamen non male quoſdam habere ait *inviſam domum*, quod ſit pectus Medeæ, antiquum ſuum hoſpitium: contra Gruterus non modo membranis, ſed etiam ratiuncula pugnat pro vulgata, Florentinus: *Antiqua erinnis ira.* Hinc accipe egregium & Tragicum ſenſum: *Repetit invitam manum Antiqua Erinnys. ira, qua ducis, ſequor.* Quamvis nolens ſeque ſubtrahens crudeli miniſterio manus repoſcitur à veteri Furia, ut qualis in fratrem fuit, talis & ſit in filios. Deinde conſentit & ſequitur deteriora, videns probanſque meliora. Adde 4. Obſerv. 12.

VARIORUM.

950. *Pereant*] Refert tamen Euripidis Scholiaſtes corruptum à Corinthiis Euripidem v. talentis tranſtuliſſe in Medeam filiorum ſuorum cædem, quos ipſi Corinthii in matris odium interfecerant. *Farnabius.*

954. *Utinam*] Vtinam peperiſſem tot filios quot Niobe Tantali filia. Herc. Fur. verſ. 389. quæ mihi ampla foret vindictæ ſeges & tamen duos habeo Mermerum & Pheretem, quos patri meo prodito fratrique cæſo quaſi inferias offeram. infrà verſ. 968. *Idem.*

956. *Natos*] Quot Medea filios habuerit, ex Parmeniſci & aliorum ſententiis refert ſcholiaſtes Eurip. in Medea. hos omnes, uno Theſſalo excepto, à Medeâ necatos ſcribit Diodorus lib. 4. Sed Ælianus lib. 1. ποικιλ. ἱςορ. cap. ult. refert eos à Corinthiis interemtos fuiſſe. addit Pauſan. in Corinth. lapidibus obrutos propter allata Creüſæ munera. *Delrius.*

957. *Duos*] Conſentaneum hoc eſt Euripidis traditioni. Iſacius eos Mermerum & Pheretem, Hyginus Macarium & Pheretum appellat; alii aliter. *Idem.*

958. *Quoniam*] Sibi per phantaſiam

Quem quærit? aut quo flammeos ictus parat?
Aut cui cruentas agmen infernum faces
Intentat? ingens anguis excuſſo ſonat
Tortus flagello. quem trabe infeſtâ petit
Megæra? cujus umbra diſperſis venit
Incerta membris? frater eſt. pœnas petit.
Dabimus. ſed omnes fige luminibus faces:
Lania, perure. pectus en furiis patet.
Diſcere à me, frater, ultrices deas,
Maneſque ad imos ire ſecuras jube:
Mihi me relinque, & utere hac, frater, manu,
Quæ ſtrinxit enſem: victimâ manes tuos
Placemus iſtâ. Quid repens affert ſonus?
Parantur arma, meque in exitium petunt.
Excelſa noſtræ tecta conſcendam domus
Cæde inchoata. perge tu mecum comes.
Tuum quoque ipſa corpus hinc mecum aveham.

Nunc

GRONOVII.

975. *Tuum quoque ipſa corpus meum aveham.*] Sic prorſus & Florentinus: non *ipſe*, non *avehe*. Nihil hic miraculi: nulla opus machina, qua ſuſtolleretur in altum Medea. Cur enim ait, *tecta conſcendam domus? Conſcendere* non eſt machina elevari. Immo in ſcena interficit alterum filiorum: & audiens rumorem adventantis cum ſatellitio Iaſonis ſecedit ducens vivum altera manu, altera mortuum aſportans. Simulatque ſcena exceſſit, comparet Iaſon, ac mox ipſa in faſtigio domus. *Aveham* eſt aſportabo. Vt Troadibus: *leo Prædam minorem morſibus vaſtis premens Frangit vehitque.*

VARIORVM.

ſiam videtur Furias videre, mox fratris umbras. *Farnab. Turba*] Hercul. Fur. verſ. 101. Thyeſt. 78. *Idem.*

961. *Ingens anguis*] Thyeſt. v. 96. Hercul. Fur. verſ. 88. & 103. *Idem.* Viſis furiis & audito verberum ſono, ad inſaniam homines adigi credebant, patet hic & Hercul. Fur. actu 4. *Flammifera Erinnys verbere excuſſo ſonat*, &c. *Delrius.*

963. *Megæra?*] Μεγάλη ἔρις, καὶ μεγάιρουσα. Farn. *Diſperſis*] Vt curas affectuſque animi, ita corporis vulnerum indicia poſt mortem manere fingunt poëtæ. *Idem.*

964. *Incerta*] Quam prima facie vix agnoſco. *Idem. Frater*] Abſyrtus, quem conveniunt omnes ab impia ſorore laniatum: ſed Pacuvius & Dicdorus Ægyaleum vocant. plerique volunt fuiſſe germanum fratrem, Sophocles uterinum tantum. Timonax & Apollonius ob formæ præſtantiam Phaëthontem nominarunt. Quidam Medea natu majorem faciunt, quibus favet Valerius Flaccus: Pherecydes à Medea ex cunis infantulum ſublatum, & in mari poſtea necatum tradidit. quod tamen in patriis ædibus patratum mavult Sophocles, ſed Apollonius prope Iſtrum, Plinius in inſulis quæ ab hoc facinore Abſyrtides nuncupatæ. vide Scholiaſt. Apollonii in lib. 4. *Delrius.*

978. *Regnum*

Nunc hoc age, anime. non in occulto tibi eſt
Perdenda virtus. approba populo manum.
Iaſ. Quicunque regum cladibus fidus doles,
Concurre, ut ipſam ſceleris auctorem horridi
Capiamus. huc, huc, fortis armigeri cohors,
Conferte tela. vertite ex imo domum.
Med. Jam jam recepi ſceptra, germanum, patrem;
Spoliumque Colchi pecudis auratæ tenent.
Rediêre regna. rapta virginitas rediit.
O placida tandem numina! ô feſtum diem!
O nuptialem! vade. perfectum eſt ſcelus;
Vindicta nondum. perage, dum faciunt manus.

Quid

GRONOVII.

978. *Regum eſt cladibus fidus, dolens,*] Quanto rotundius Flor. *Quicumque regum cladibus fidus doles.* Statim idem: *fortis armiferi cohors.*

987. *Perage dum facinus manu.*] Comicum magis quam Tragicum eſſe exiſtimo. Sic Ciceroni quoque uſurpatum, *Itera dum eadem iſta mihi.* Plautus in Pœnulo: *memora dum. eſſe aliter liceat.* Truculento: *Circumſpice dum, nequis adſit arbiter.* Reſtitue omnium impreſſorum olim & ſcriptorum: *perage, dum faciunt manus.* Neque enim ad tantum facinus ſemper erunt promptæ: fac dum dolet: dum nullus affectus ira potentior. Hercule Oetæo: *Scelus occupandum eſt: perge, dum fervet manus.* Raderus notat verba obſcurum facere ſenſum, ſi legas, *dum faciunt manus*, minus obſcurum, *perage dum facinus manu*, quamvis *dum* parum ad rem faciat. Nimirum oblitus erat, ut comici eleganter illud *dum* ſoleant addere imperativis. Neque in altero ulla obſcuritas. Non ſemper autem facere manus non aliunde diſcendum quam ex Seneca lib. 2. de clementia cap. 9. exemplo Auguſti: ubi inter alia: *Nox illi inquieta erat, cum cogitaret adoleſcentem nobilem, hoc detracto integrum, Cn. Pompeji nepotem eſſe damnandum. Iam unum hominem occidere non poterat: cum M. Antonio proſcriptionis edictum inter cœnam dictarat.*

VARIORUM.

965. *Omnes*] Furoris mei incitamenta, & quæ in me pietatis maternæ lumina extinguant. *Farnabius.*

968. *Securas*] Nec dubitent quin ſcelus factura ſim. *Idem.*

970. *Strinxit*] In te. *Idem. Victima*] *Atque hoc dicto unum è filiis interficit.* Idem.

971. *Quid*] *Irruit Iaſon cum armatis.* Idem.

976. *Non in*] Non ut prius magicis & veneficiis idque clam, ſed ſpectanti Iaſoni cum Corinthiis ede ſpecimen virium tuarum, in interficiendis filiis. *Idem.*

977. *Approba populo manum.*] Contra Horatii præceptum filios coram populo trucidat. quia tantus furor quantum ſuperius deſcripſit, ſupremo actu, quem oportet multum aſſurgere, nuda commemoratione, pro dignitate exprimi nequiviſſet, ſpectandum facinus, non narrandum auditoribus fuit. decorum ergo ſervatum. Aliter Riccius conatur excuſare, lib. 1. de imitat. Mihi videtur melior cauſa, quam dixi. *Delrius.*

982. *Iam jam*] Iam poſtquam injurias ulta ſum, videor mihi abunde omnia priora damna recuperaſſe. *Farnabius.*

983. *Tenent.*] Recepiſſe videri poſſunt in mea vindicta. *Idem.*

991. Me

Quid nunc moraris, anime? quid dubitas? potes.
Jam cecidit ira. pœnitet. facti pudet.
Quid, miſera, feci? miſera, pœniteat licet,
Feci. voluptas magna me invitam ſubit:
Et ecce creſcit. deerat hoc unum mihi,
Spectator ipſe. nil adhuc factum reor.
Quidquid ſine iſto fecimus ſceleris, periit.
Jaſ. En ipſa tecti parte præcipiti imminet.
Huc rapiat ignes aliquis, ut flammis cadat
Suis peruſta. *Med.* Congere extremum tuis
Natis, Jaſon, funus, ac tumulum ſtrue.
Conjux ſocerque juſta jam functis habent
A me ſepulti. natus hic fatum tulit.
Hic te vidente dabitur exitio pari.

Jaſ.

GRONOVII.

991. *Me invitam ſubit:*] Flor. *me & invitam:* Vt videatur τὸ *Me* delendum, tanquam ex interpretatione adjectum. Etſi ipſa averſer hanc voluptatem, & me propemodum oderim, quia ſic gaudeam. Hæ tenues ſunt ſcintillæ nondum omnis conſopitæ & leviter admonentis rationis, quæ tamen mox magnitudine iræ ac furoris obruuntur. *Inviſam* autem etſi habeant centum enneades, ſufficit in Florent. eſſe *invitam*.

993. *Nihil adhuc factum reor.*] Optimus: *Spectator iſte. nihil adhuc facti reor.* Vt apud Ovid. lib. 1. Faſtorum: *Non habet officii lucifer omnis idem.* Et in epiſtola Hypermneſtræ: *Et quæritur facti ſanguinis eſſe parum.* Sic bene è MSſ. Heinſius. Vbi vulgo *officium* & *factum* legitur.

999. *Iuſta jam funeris habent*] A Scaligero hoc profectum binas jam editiones honeſtavit. At omnes ſcripti & editi: *juſta jam functis.* Nugæ, inquit vir illuſtris. Quid ita? *Functos* utique pro defunctis vel mortuis non culpavit. Statius lib. 2. Theb. *functis quamquam & jam lumine caſſis.* lib. 4. *ægras functorum corpore fibras.* Quid ergo? an compoſitionem illam, *juſta functis?* Si hoc, male profecto: nam *juſta functis* ſunt juſta funebria, ea quæ juſtum & ſolenne eſt fieri & præſtari functis. Sic Troadibus: *Datuſque tumulo debita exanimis tulit.* Eadem *debita exanimis*, quæ *juſta functis.* Cepit & Raderus.

VARIORVM.

986. *Perfectum*] In uno interfecto. *Farnabius.*

987. *Vindicta*] Reſtat enim alter interficiendus, ne quid Iaſoni ſuperſit quo ſe oblectet. *Idem.*

988. *Potes*] Id eſt, quæ vindictam habes in manu & poteſtate tua. *Idem.*

990. *Miſera,*] Sero miſeram me agnoſco, ſero pœnitet, poſtquam fecerim. *Idem.*

991. *Voluptas*] Vindictæ voluptas me etiam reluctantem urget. *Idem.*

992. *Deerat*] Vt Iaſon filii prius cæſi ſpectaret necem. *Farnabius.*

994. *Sine iſto*] Spectatore. *Farnab.*

997. *Suis peruſta.*] Quibus ipſa in aliis uſa eſt. *Idem.* *Congere*] Imo pie & pro tuo officio feceris, ſi rogum tuis natis à me cæſis conſtruxeris, namque ego conjugi tuæ ac ſocero pyram accendi. *Sarcaſmus.* Farnabius.

Jaſ. Per numen omne, perque communes fugas,
Toroſque, quos non noſtra violavit fides,
Jam parce nato. ſi quod eſt crimen, meum eſt:
Me dede morti, noxium macta caput.
Med. Hac, qua recuſas, qua doles, ferrum exigam.
I nunc, ſuperbe, virginum thalamos pete.
Relinque matres. *Jaſ.* Unus eſt pœnæ ſatis.
Med. Si poſſet unâ cæde ſatiari manus,
Nullam petiſſet. ut duos perimam tamen,
Nimium eſt dolori numerus anguſtus meo.
In matre ſi quod pignus etiamnum latet,
Scrutabor enſe viſcera, & ferro extraham.
Jaſ. Jam perage cœptum facinus, haud ultra precor;
Moramque ſaltem ſuppliciis dona meis.

Med.

GRONOVII.

1003. *Quos non noſtra*] Quæ hæc eſt impudentia pariter & imprudentia? negare Iaſonem ſe fidem fefelliſſe? & tunc negare, quum rogat rem tantam? Confeſſis ſolet dari venia, non manifeſtâ negantibus. Et ipſe confeſſus erat, ſi mori nollet, *fide* ſibi *carendum* eſſe. In quibuſdam Mſſ. abeſt τὸ *non* claudicante verſu. Credibile igitur fuiſſe: *quos heu! noſtra violavit fides.* Nam excuſatio de liberis non poteſt intelligi, ſi non exprimatur.

1005. *Me dede morti,*] Notum eſt illud: *Dede neci. vacua melior ſine regnet in aula.* Quo ipſe ſuaviſſime utitur in ludo de morte Claudii. Flor. tamen nec male: *Me dedo morti.*

1009. *Cæde ſatiari manus,*] Flor. *ſatiari à manus.* Videtur velle: *ſatiari hæc manus.* Ovidius: *Si manus hæc aliquam poſſet committere cædem.*

1015. *Moramque ſaltem ſuppliciis*] Crux eruditorum. Lipſius tranſpoſitum attribuit Medeæ, & legit, *ſupplicibus.* Gruterus aliquid vidit, ſed pervidere totum non potuit, partim immemor quid eſſet *donare* apud hujus ævi ſcriptore, partim obturbatus ab illis, qui eum nominare faſtidiebant. Recte ait ſuppliciis donata mora, hoc ſenſu, ſupplicia maturari: quia, debuiſſet addere, *donare* eſt remittere, *donare moram* moræ gratiam facere. Sed quum dicit acumen eſſe ſcholaſticum, & inde fictum, quod cum jus donatione in alium transferimus, id non amplius hæreat in donante, evagatur & ſcopum non tangit, ſed circumit. Etiam apud Valer. Maximum lib. 9. 2. *donare ſilentium* eſt gratificari alicui eo quod ſileas. Sed quæ è Seneca & Lucano, faciunt ad propoſitum. Itaque cum hoc filum apprehendiſſet, mirum non exiiſſe feliciter hoc Labyrintho. Finit dubius, non pertendere ſe in defenſione hujus ſignificationis. Delrius vel cum Bernardino, vult peti ab Iaſone moram ad fugiendum, ne tantum ſcelus ſpectare cogatur: vel de ſuo, dicere Iaſonem mortuis liberis peragat cœpta, ſe quoque ipſam interficiat, hoc ſpectaculum ſibi remiſſionem quandam & moram doloris fore. Scaliger, *ſupplicii dona meis*, & optari lentum ſupplicium. Hæc omnia μῖα Μύκονος. Oedipus vero ille, quem optabat Scaliger, fuit Hugo Grotius. Is è Lucano ſuo meminerat, quid hoc uſu eſſet *donare moram*, nempe remittere, neque mora ſupplicii & lento cruciatu torquere. Hoc poſtremum votum eſt deſperantium de ſalute vel

ſua

Med. Perfruere lento ſcelere; ne propera, dolor.
Meus dies eſt: tempore accepto utimur.
Iaſ. Infeſta memet perime. *Med.* Miſereri jubes.
Bene eſt, peractum eſt. plura non habui, dolor,
Quæ tibi litarem. lumina huc tumida alleva,
Ingrate Jaſon. conjugem agnoſcis tuam?
Sic fugere ſoleo. patuit in cœlum via.
Squammoſa gemini colla ſerpentes jugo

Sum-

GRONOVII.

ſua vel eorum, pro quibus precantur, ut breviter abſolvantur. Sic ille: *Rogo, domina, ſi quid triſtius paras, celerius conſice. neque enim tam magnum facinus admiſimus, ut debeamus torti perire.* Seneca 2. benef. 5. *Acerbiſſima crudelitas eſt, quæ trahit pœnam: & miſericordiæ genus eſt cito perire.* In contrarium ille, *Sit feri, ut mori ſe ſentiat.* Verbi vim alibi plena manu illuſtravimus & familiarem fecimus. Dixerat hic ὁ πάνυ feſelliſſe eruditos, in primis Scaligerum & Lipſium, quid eſſet *donare moram.* Ecce homo minime malus, cui Scaliger quidem & cæteri nulla vindicta digni; in Lipſio autem & Delrio tantum libertatis negat ferre. Fortaſſe, inquit, non feſellit. quid enim? neſcierint Lipſius & Delrius, quid eſſet *donare moram?* At ô bone, & neſcierunt illi, & tu quoque neſciſſes, niſi accepiſſes ab eo, cujus ſermonem reprehendis: nec hoc vel in te vel in illos crimen eſt. neceſſe eſt enim hominem multa neſcire, & ſummos quotidie ab infimis diſcere, & qui plurimum ſciunt, longe plura neſcientes mori. Si non feſellit, cur ſcribit Lipſius tuus pugnare hunc verſum priori, & illo cupere Iaſonem ſtatim interimi liberos; hoc quærere ſupplicii moram, & Medeam reſpondere quaſi ex voto Iaſonis atque exoratam? Cur Delrius tam multa injuſte carpens in amico ſuo, hoc non modo non carpit, ſed etiam laudat? cur quod optimum erat in Grutero, carpit? cur qui petit *donari moram ſupplicio*, eum cenſet petere id differri? Nos utrumque de Seneca bene meritum libenter agnoſcimus: ſed cur aliquid eos feſelliſſe dicere non liceat, cauſam nullam videmus.

VARIORUM.

1002. *Communes fugas,*] E Colchide fugientes Æetam ex Theſſalia patrem tuum. *Farnabius.*

1006. *Hac,*] Sumam de te pœnas hac qua te magis urit parte, id eſt, in filio. *Idem.*

1007. *Virginum*] Creüſæ nuptias pete, me conjugem factamque ex te matrem deſere. Pluralia autem ſæpe per indignationem pro ſingularibus poſita. verſ. 1285. Hercul. Fur. *Idem.*

1009. *Si poſſet*] Si tantum mihi ſupereſſet pietatis, ut unius cæde me ſatiarem, alteri parcerem; etiam neutrum interficere ſuſtinuiſſem: ſed omnem exui pietatem; itaque vix dolori meo ſufficiunt iſti duo, imo ſi me gravidam ſentirem etiam diſſecto utero fœtum extraherem. *Idem.*

1017. *Meus*] A Creonte mihi datus. Suprà verſ. 295. *Farnabius.*

1018. *Miſereri jubes.*] Miſeris enim mors grata. vide Herc. Fur. verſ. 512. *Idem.*

1019. *Bene*] *Cæſo jam altero filio.* Idem.

1020. *Lumina*] Attolle oculos tuos meque vide. annon agnoſcis me ex ſolita cæde? prius quidem tibi, jam mihi vindictam poſcentem. *Idem.*

1022. *Sic fugere*] Per cædes patrem fugi occiſo fratre, Acaſtum mariti mei patruelem occiſo patre ſuo, te jam conjugem occiſis filiis. *Idem.*

Summiſſa præbent. recipe jam natos parens.
Ego inter auras aliti curru vehar.
Jaſ. Per alta vade ſpatia ſublimi ætheris:
Teſtare nullos eſſe, qua veheris, deos.

VARIORUM.

1025. *Ego*] Et his dictis vecta curru junctis draconibus avolat Athenas, ubi Theſeo nupta. Suprà v. 973. *Farnab.*

1026. *Teſtare*] Teſtimonium dicas contra deorum juſtitiam, vel argumento ſis nullos eſſe in cœlo deos, ſi tibi inſigniter ſceleſtæ per æthera pateat impune via. *Idem.* Habebat illud Cynici in animo, de quo Tullius lib. de Nat. Deor. tertio. *Diogenes quidem Cynicus dicere ſolebat, Harpalum, qui temporibus illis prædo felix habebatur, contra deos teſtimonium dicere, quod in illa fortuna tam diu viveret.* Heinſius.

L. ANNÆI SENECÆ
*AGAMEMNON.

DRAMATIS PERSONÆ.

†Thyestes. Clytæmnestra. Nutrix. Ægisthus. Chorus Argivarum, ſive Mycenæarum. Orestes, Muta Perſona. Agamemnon. Cassandra. Eurybates. Electra. Strophius. Chorus Iliadum. Pylades, Muta Perſona.

ARGVMENTVM.

Thyeſtis umbra ulciſcendi injuriarum (de quibus vide Thyeſtis argumentum) cupida, filium Ægiſthum in cædem Agamemnonis incitat. Ille itaque Agamemnonem victorem à Troia reducem in convivio impervia irretitum veſte occidit, conſilii cædiſque participe Clytæmneſtra, quam abſente marito Agamemnone corruperat. Caſſandram deinde Agamemnoni amatam ab aris avulſam occidit. Electram, quod fratrem Oreſtem amandârat, carceri mancipari jubent.

ACTUS PRIMUS.

Thyestis Umbra.

Thyeſtis umbra ab inferis adveniens Ægiſthum ad vindictam ſibi ab oraculo promiſſam invitat.

Opaca linquens Ditis inferni loca,
Adſum profundo Tartari emiſſus ſpecu,
Incertus utras oderim ſedes magis.

Fugio

VARIORUM.

* AGAMEMNON.] Scena Argis, vel Mycenis; utrubi nihil refert, ut in Thyeſte notavimus. Duo chori Argivarum & Troadum. quod minus ab aliis animadverſum. *Scal.* Agamemnones tragœdias ſcripſerunt Ion & Æſchylus, è quo tamen pauca noſter fuit mutuatus. Nonius citat L. Pomponii, Agamemnonem ſuppoſitum, ſed illa vel comœdia vel ſane hilarotragœdia fuit. à Latinis Grammaticis nonnullæ tragœdiæ nominantur, quibus venit aliquando mihi in mentem ſuſpicari, hujus fabulæ materiam fuiſſe tractatam: ex hoc numero ſunt Attii Ægiſthus, Agamemnonides, Clytæmneſtra, Livii Andronici Ægiſthus, Nævii Ægiſthus, & ſimiles. *Delrius.* Oeconomia Tragœdiæ ex parte ab Æſchyli cognomine. Locum enim quẽ tantopere ibi veteres commendant, de Caſſandræ furore, expreſſit. Ibi Agamemnon in ſcena mactatur. Hic res partim à Caſſandra, partim ab Electra exponitur, ſine alia ἀπαγγελία aut perſona Nuncii. Electrã quam ignorat ille, à Sophocleis inſtruxit. Vnde illi mores dedit. Eſt autem frugis bonæ hęc Tragœdia. Quod vel imitatio evincit. Multa enim ex Virgilio non male tranſtulit, quædam quoque ex aliis. Narratio Nuncii, multa acute, pauca ambitioſe, nec pauca eleganter. *Heinſius.*

† THYESTES.] Florent. *THYESTIS UMBRA.* Gronovius.

Verſ. 1. *Opaca*] Inferna, umbroſa, quibus interpoſita terra, quæ Ops, lucem intercludit. *Farnab. Ditis*] Διὸς ſed inferni, Plutonis. *Idem.*

2. *Tartari*] Hippolyt. 841. *Idem.*

5. En

Fugio Thyeſtes inferos, ſuperos fugo.
En horret animus, & pavor membra excutit:
Video paternos, imò fraternos lares.
Hoc eſt vetuſtum Pelopiæ limen domus.
Hinc auſpicari regium capiti decus
Mos eſt Pelaſgis. hoc ſedent alti toro,
Quibus ſuperba ſceptra geſtantur manu.
Locus heic habendæ curiæ: heic epulis locus.
Libet reverti. nonne vel triſtes lacus
Incolere ſatius? nonne cuſtodem Stygis
Tergemina nigris colla jactantem jubis?
Ubi ille celeri corpus evinctus rotæ
In ſe refertur; ubi per adverſum irritus
Redeunte toties luditur ſaxo labor;
Ubi tondet ales avida fœcundum jecur;
Et inter undas fervida exuſtus ſiti
Aquas fugaces ore decepto appetit,
Pœnas daturus cœlitum dapibus graves.
Sed ille noſtræ pars quota eſt culpæ ſenex?
Reputemus omnes, quos ob infandas manus

Quæ-

GRONOVII.

5. *En horret animus,*] Flor. *Inhorret animus.*

15. *Corpus evinctus rota*] Flor. *rota.* ut Gruteri unus.

VARIORVM.

3. *Utras*] Inferaſne, an ſuperas. *Id.*

4. *Fugio*] Inferos horreo, ſuperis ipſe horribilis. *Farnabius.*

6. *Paternos,*] Pelopis patris mei victoris (de qua Thyeſt. 143.) imo fratris Atrei ſcelere (de quo in Thyeſt. 4. & 5. act.) claros. *Idem.*

8. *Hinc*] Thyeſt. 655. Troad. 861. In his atriis coronari ſolent reges. *Idem.*

12. *Libet*] Domo feſta ſeu cœnatione viſa, ſuccurrit illi de filiis, quos ibi epulatus fuerat. *Id. Triſtes*] Acheronta. ex ἄχος & ῥεῖν. quod luctuoſis fluat undis. *vel* ab α, & χαίρειν quaſi illætabilis unda: Styga autem à ςυγέω. id eſt, odi. *triſtique palus innabilis unda Styx.* & Cocytum ἀπὸ τοῦ κωκύειν, à lamentando. *Idem.* Potius Acheron ex Hebræo atque extremum locum denotat.

13. *Cuſtodem*] Cerberum. Troad. 403. Herc. Fur. 289. *Idem.*

15. *Ubi*] Siſyphus. Hippol. 1228. *Id. Ille celeri*] *Volvitur Ixion, & ſe ſequiturque fugitque.* Idem.

18. *Fœcundum*] Tityi. Hippol. 1228. *Idem.*

19. *Exuſtus*] Tantalus. Thyeſt. 152. *Id.*

21. *Pœnas*] Ob Pelopen filium diis appoſitum. *ibid.* Idem.

22. *Sed ille noſtra*] Ad hunc locum & alios intelligendos, flagitia Pelopidarum enumeranda ſunt. In eâ gente Tantalus Pelopem filium Diis epulandum appoſuit, & Atreus fratri Thyeſti filios tres comedendos dedit. Pater filium egit in exilium, Atreum Pelops; fratrem pepulit frater, Thye-

ſtem

Quæſitor urna Cnoſſius verſat reos:
Vincam Thyeſtes ſceleribus cunctos meis.
A fratre vincar. liberis plenus tribus
In me ſepultis. viſcera exedi mea.
Nec hactenus fortuna maculavit patrem;
Sed majus aliud auſa commiſſo ſcelus;
Gnatæ nefandos petere concubitus jubet.
Non pavidus hauſi dicta, ſed cepi nefas.
Ergo ut per omnes liberos irem parens
Coacta fatis nata fert uterum gravem,
Me patre dignum. verſa natura eſt retro.
Avo parentem, (prò nefas!) patri virum,
Natis nepotes miſcui, nocti diem.
Sed ſera tandem reſpicit feſſos malis

Poſt

GRONOVII.

28. *Nec hactenus fortuna*] Scaliger putat conſtare ex ſequentibus legendum *Cortina*, quia oraculo auctore Thyeſtes cum filia coiit. At mihi videtur conſtare hoc ipſo ex verſu non poſſe legi *Cortina*: nullo enim oraculo ad manducanda liberorum corpora acceſſit. Accipe igitur *Fortunam* pro fato. Fatum dicit inſcium ſe maculaſſe nefandis epulis: fatum ſcientem impuliſſe per Phœbum ad inceſtam.

VARIORVM.

ſtem Atreus: gener ſuſtulit ſocerum, Pelops Oenomaum: pater filium, Atreus Pliſthenem: pater item filiam, Agamemnon Iphigeniam: maritus uxorem, Atreus Aëropen: uxor maritum, Clytæmneſtra Agamemnonem: filius matrem, Oreſtes Clytæmneſtram: nepotes ſuos occidere patruos, Ægiſthus Atreum, & Oreſtes Ægiſthum: frater necavit germanum, Atreus Chryſippum: patruelis patruelem, ut Tantalum Agamemnon, Aleten Oreſtes: patruelis filios, Ægiſthus Pelopem & Teledamum. Sævierunt ferro in ſeipſas, Hippodamia uxor Pelopis, & Pelopeia filia Thyeſtis. Ægiſthi nurus numeratur inter eas quæ ſcelere ſunt infames, ab Ovidio de Ponto; de quâ alibi non legi. In eâdem familiâ vitiavit pater filiam, Pelopeïam Thyeſtes: levir glorem, ut idem Aëropen: patruelis patruelem, ut Oreſtes Hermionem: patruelis affinem, ut Ægiſtus Clytæmneſtram. *Fabritius*.

24. *Quæſitor*] Iudex. tranſlatum à conſuetudine Romanorum, apud quos, qui judiciis publicis præerat, Quæſitor dicebatur; qui de crimine diligenter inquirebat & vindicabat. *Farnabius*.

28. *Nec hactenus*] Neſcientem me comediſſe proprios filios atque ex ignorantia peccantem. *Idem*.

29. *Majus*] Oraculi monitu, ut cum propria filia concumberem, hinc natum fore ultorem fraterni ſceleris. *Idem*.

31. *Non pavidus*] Vindictæ cupidine audax, & obvius ſceleri. *Idem*.

32. *Per omnes*] Filios enim mihi ingeſſi, me filiæ. *Idem*.

33. *Coacta*] Oraculo, ut modo, verſ. 30. *Idem*.

35. *Avo parentem*,] Namque ego Ægiſtho avus & pater filiæ & maritus, ſic Ægiſthus mihi natus & nepos. *Id*.

36. *Nocti*] *Fugiente per ortus Sole, Thyeſtaas horret dum cernere menſas.* Thyeſt. verſ. 774. *Idem*.

 38. *Poſt*

Poſt fata demum ſortis incertæ fides.
Rex ille regum, ductor Agamemnon ducum,
Cujus ſecutæ mille vexillum rates
Iliaca velis maria texerunt ſuis;
Poſt decima Phœbi luſtra devicto Ilio
Adeſt, daturus conjugi jugulum ſuæ.
Jam jam natabit ſanguine alterno domus.
Enſes, ſecures, tela, diviſum gravi
Ictu bipennis regium video caput.
Jam ſcelera prope ſunt; jam dolus, cædes, cruor.
Parantur epulæ. cauſſa natalis tui,
Ægiſthe, venit. quid pudor vultus gravat?
Quid dextra dubio trepida conſilio labat?
Quid ipſe temet conſulis, torques, rogas,
An deceat hoc te? reſpice ad matrem; decet.
Sed cur repente noctis æſtivæ vices
Hiberna longâ ſpatia producunt morâ?

Aut

GRONOVII.

38. *Sortis inceſta fides.*] Vtcumque non Delrio modo, ſed & Scaligero placeat illa *inceſta ſors*, legendum cum Flor. & Lipſiano *ſortis incerta fides*. Hypallage eſt pro ſortis incerta fides. Quia tam tarde apparuit, dubitatum de ea ſignificat. Vt Petronius: *& vatis fides Calchantis atro dubia pendebat metu.*

42. *Poſt dena Phœbi*] Flor. *Poſt decima Phœbi luſtra.*

VARIORVM.

38. *Poſt fata*] Poſt meam fratriſque mortem. *Farnabius.*

39. *Rex*] Græcorum exercitus imperator. *Idem.*

41. *Iliaca.*] *Hyperbole ſonantior.* Idem.

42. *Poſt dena*] Poſt decem ſolaria luſtra, id eſt, annuos ſolis curſus, hoc eſt, annos. *Idem.*

43. *Iugulum*] Feriendum. infrà verſ. 885. *Idem.*

44. *Iam*] Vbi Ægiſthus interfecerit Atrei filium, ut meos Atreus. alii intellig. de ſanguine alterno Agamemnonis, mox Clytæmneſtræ & Ægiſthi. ſed prius magis placet, neque enim lætaretur etiam impia umbra filii ſui morte. *Idem.*

46. *Bipennis*] Quam *dextra lævaque tenens* conjugis incuſſit capiti Clytæmneſtra *fortiſſima Tyndaridarum.* Idem.

47. *Dolus*,] Veſtis, quæ negaret exitium capiti & manibus. inf. v. 885. *Idem.*

48. *Epulæ.*] Simulatæ & funeſtæ Agamemnoni, ut quondam mihi. *Id.* *Cauſſa*] Vltio per te promiſſa, ſuprà verſ. 30. *Idem.*

49. *Quid pudor*] An te pudet uxorem patruelis ſtupraſſe? *Idem.*

50. *Quid dextra*] An dubitas patruelem interficere? *Idem.*

52. *Reſpice*] Decere proculdubio te hæc ſcelera fatebere, ſi memineris te matre inceſta natum. *Idem.*

53. *Sed cur*] Sed cur nox hæc æſtiva (quam contractiorem eſſe oporteret) æquat longitudine hybernas? *Idem.*

Aut quid cadentes detinet ſtellas polo?
Phœbum moramur. redde jam mundo diem.

GRONOVII.

56. *Redde jam mundo diem.*] Puto ſcripſiſſe auctorem: *Reddo jam mundo diem.* Dicit, quod facit. Abeo, & diſceſſu meo locum facio ingruenti luci, quam adhuc morabar.

VARIORVM.

55. *Cadentes detinet, &c.*] Iam occidere paratas, *vel*, quas jamdudum occidiſſe tempus erat. *Farnabius.*

56. *Phœbum*] Mea illi in mora præſentia, meum refugit conſpectum. vid. Thyeſt. verſ. 119. *Idem.*

CHORUS ARGIVARUM.

Chorus è mulieribus Argivis ſeu Mycenæis (vid. argum. primi Chori Thyeſtæi) *excelſam fortunam queritur inſtabilem, anxiam, periculis obnoxiam; mediocrem itaque illi præfert.*

O Regnorum magnis fallax
Fortuna bonis, in præcipiti
Dubioque nimis excelſa locas.
Nunquam placidam ſceptra quietem,
Certumve ſui tenuëre diem.
Alia ex aliâ cura fatigat,
Vexatque animos nova tempeſtas.
Non ſic Libycis Syrtibus æquor
Furit alternos volvere fluctus;
Non Euxini turget ab imis
Commota vadis unda nivali
Vicina polo;
Ubi cæruleis immunis aquis

Luci-

GRONOVII.

59. *Dubioque nimis excelſa locas.*] Flor. *Dubioque locas excelſos nimis.*

62. *Alia ex alia cura fatigat,*] Flor. *Alia ex aliis:* ut legebatur ante Fabricium.

VARIORVM.

58. *Bonis*] Splendore quidem, & ſpecie bonis, revera atque exitu plerunque malis, τὸ μὲν πρόσωπον ἡδὺ τ᾽ ἐν δόμοισι δὲ λυπηρά. Eurip. *Farnab.*

61. *Alia*] Herc. Fur. v. 207. *alterius cura finis gradus eſt futura.* Idem.

65. *Alternos*] Fluxu refluxuque impetuoſos. *Idem.*

66. *Euxini*] Quibuſdam κατ᾽ ἀντίφρασιν dict. rectius quod cum prius ob accolarum inhoſpitalitatem vel latronum immanitatem ἄξενος dicta fuerit regio illa, Herculis tandem opera latrociniis purgata & aliorum gentium commercio emollita εὔξενος nuncupata eſt. *Idem.*

67. *Nivali*] Septentrionali. *Idem.*

69. *Immunis*] Eadem ratione, qua Vrſæ. vid. Thyeſt. 476. *Idem.*

Lucida verſat plauſtra Bootes.
Ut præcipites Regum caſus
Fortuna rotat!
Metui cupiunt, metuique timent.
Non nox illis alma receſſus
Præbet tutos; non curarum
Somnus domitor pectora ſolvit.
Quas non arces ſcelus alternum
Dedit in præceps; impia quas non
Arma fatigant? jura, pudorque,
Et conjugii ſacrata fides,
Fugiunt aulas: ſequitur triſtis
Sanguinolenta Bellona manu,
Quæque ſuperbos urit Erinnys,
Nimias ſemper comitata domos:
Quas in planum quælibet hora
Tulit ex alto. licet arma vacent,
Ceſſentque doli,
Sidunt ipſo pondere magna,
Ceditque oneri Fortuna ſuo.
Vela ſecundis inflata Notis
Ventos nimium timuere ſuos.

Nu-

GRONOVII.

84. *Tumidas ſemper comitata domos:*] Quod ex MSſ. protulit Lipſius, quodque amici ejus poſtea ne mentione quidem dignum habuerunt, verius eſt doctiuſque: *Nimias ſemper.* Sic enim & optimæ membranæ. Tacito frequens. Lib. 3. Hiſtor. *quippe nimius jam Antonius, & certiora ex Mutiano ſperabantur.* Lib. 4. *præferoces initio & rebus ſecundis nimii.* Macrobius lib. 5. Saturnal. *Ignoſcite, nec me nimium vocetis, qui Naturæ rerum Virgilium comparavi.* Claudianus de bello Getico: *Nec pro ſucceſſu nimius.*

VARIORUM.

70. *Plauſtra*] Med. v. 315. *Farn.*

73 *Metuique*] Multos timeat neceſſe eſt, quem multi timent. *Idem.*

75. *Non curarum*] Οὐθ' ὁ πανδαμάτωρ καὶ ὁ παγκρατὴς ὕπνος λύει πεδήσας. *Soph.*

77. *Arces*] Regias. vid. Thyeſt. 453. & 640. *Farnabius.* *Alternum*] A regibus ſibi mutuo illatum. *Idem.*

78. *Quas*] Arces. *Idem.*

82. *Bellona*] Enyo, bellorum dea, Martis ſoror, auriga. *Idem.*

83. *Erinnys,*] Furia. Erinnyes autem tres θεαὶ σεμναὶ καὶ τιμωρητικαί, Tiſiphone, Megæra & Alecto natæ è guttis ſanguinis Saturni verendorum. *Idem.*

88. *Sidunt*] *In ſe magna ruunt.* Idem.

99. Vilia

Nubibus ipſis inſerta caput
Turris pluvio vapulat Auſtro.
Denſaſque nemus ſpargens umbras
Annoſa videt robora frangi.
Feriunt celſos fulmina colles,
Corpora morbis majora patent:
Et cum in paſtus armenta vagos
Vilia currant, placet in vulnus
Maxima cervix. Quidquid in altum
Fortuna tulit, ruitura levat.
Modicis rebus longius ævum eſt.
Felix, mediæ quiſquis turbæ
Sorte quietus,
Aura ſtringit littora tuta;
Timiduſque mari credere cymbam,
Remo terras propiore legit.

GRONOVII.

99. *Vilia currunt,*] Flor. rectius *currant*; ut Delrium video edidiſſe. Fabricius ante & poſtea omnes tenent alterũ.

103. *Turba parte quietus,*] Adfirmat Lipſianum *Sorte* Flor.

VARIORVM.

92. *Nubibus*] Alta, quæ *caput inter nubila condit.* vid. Hippol. chorum ult. à verſ. 1120. qui totus huic choro concinit. *Farnabius.*

96. *Feriunt*] *Plurimaque hujus Montibus in ſummis veſtigia cernimus ignis.* Lucret. 6. *feriuntque ſummos fulmina montes.* Idem.

97. *Corpora*] Τὰ γὰρ περισσὰ κἀνόνητα σώματα πίπτειν βαρείαις πρὸς θεῶν δυσπραξίαις ἔφασκε. *Sophoc.* Idem.

99. *Placet*] Eximuntur ad cædem è grege pulcherrimi quique boves. *Farn.*

100. *Quidquid*] *Tolluntur in altum, ut lapſu graviore ruant.* Claud. *Idem.*

102. *Modicis*] *Moderata durant. Firma mediocria.* Idem.

105. *Stringit*] Radit, *utque poſtea* legit litus. *Farnabius.*

ACTUS SECUNDUS.

CLYTÆMNESTRA. NUTRIX.

Sibi male conſcia Clytæmneſtra, atque adulterii pœnas, redeunte jam marito, verita, κακὰ κακοῖς ἰᾶσθαι *ſtatuit. meditatur itaque Agamemnoni exitium: diſſuadet nutrix.*

Quid, ſegnis anime, tuta conſilia expetis?
Quid fluctuaris? cluſa jam melior via eſt.

Li-

VARIORVM.

108. *Tuta conſilia, &c.*] Honeſtam receptionem, vel excuſationem, deprecationem culpæ, &c. *Farnabius.*

111. Ca-

Licuit pudicos conjugis quondam toros,
Et ſceptra caſtâ vidua tutari fide.
Periêre mores, jus, decus, pietas, fides,
Et qui redire, cum perit, neſcit pudor.
Da frena, & omnem prona nequitiam incita,
Per ſcelera ſemper ſceleribus tutum eſt iter.
Tecum ipſa nunc evolve fœmineos dolos,
Quod ulla conjux perfida, atque impos ſui,
Amore cœco; quod novercales manus
Auſæ; quod ardens impiâ virgo face,
Phaſiaca fugiens regna Theſſalicâ trabe:
Ferrum, venena. vel Mycenæas domos
Conjuncta ſocio profuge furtiva rate.
Quid timida loqueris furta, & exilium, & fugas?
Soror iſta fecit. te decet majus nefas.
Nutr. Regina Danaûm, & inclitum Ledæ genus,
Quid tacita verſas? quidve conſilii impotens
Tumido feroces impetus animo geris?
Licet ipſa ſileas, totus in vultu eſt dolor.
Proin quidquid eſt, da tempus ac ſpatium tibi.
Quod ratio nequit, ſæpe ſanavit mora.

Clyt.

GRONOVII.

111. *Caſta fide.*] Sic Ovidius lib. 7. Met. *doniſque pudicam Sollicitare fidem.*

121. *Vel Mycenæa domo*] Flor. *vel Mycenæas domos Conjuncta ſocio profuge.* Omnino rectius. Eſt enim proprium Senecæ. Conſolat. ad Polybiam: *conſpectum converſationemque ſuorum civium profugit.* Sic Hercule Furente: *Profugit Umbras Tityus.* Hippolyto: *Genus omne profugit.*

130. *Quod ratio nequit,*] Fl. *non quit.*

VARIORUM.

114. *Incita,*] Vtitur metaphora ab equis ſumpta; quos cum currere volumus, frenum illis permittimus, ut prono, non erecto, collo inciti evolent. falſum autem quod ſequitur, ſed perſonæ loquenti accommodatum. *Delrius.*

116. *Fœmineos*] *Emphaſis.* nihil inauſum intentatumque relinquentes. *Farnabius.*

119. *Ardens*] Medea Iaſonis amore ardens. vid. Med. & Hippol. 561. *Idem.*

120. *Phaſiaca*] Colchica à Phaſide flu. *Idem. Theſſalica trabe:*] Argo. vide Med. 609. *Idem.* Sic Horatius ode 1. Cypriam trabem dixit. *Delrius.*

122. *Socio,*] Ægiſtho adulterii & periculi ſocio. *Farnabius.*

124. *Soror iſta fecit.*] Helena ſoror mea fugit Paridem ſecuta. *Idem.*

128. *Totus*] Prodit dolorem vultus. Med. v. 44. *Idem.*

130. *Quod ratio*] Χρόνος μαλάξει, νῦν δ' ἔθ' ἡβᾷ σοι κακόν. Eurip. *Farnabius.*

131. *Quam*

Clyt. Majora cruciant, quam ut moras poſſim pati.
Flammæ medullas & cor exurunt meum.
Miſtus dolori ſubdidit ſtimulos timor.
Invidia pulſat pectus. hinc animum jugo
Premit Cupido turpis, & vinci vetat,
Et inter iſtas mentis obſeſſæ faces,
Feſſus quidem, & dejectus, & peſſundatus
Pudor rebellat. fluctibus variis agor:
Ut cum hinc profundum ventus, hinc æſtus rapit,
Incerta dubitat unda, cui cedat malo.
Proinde omiſi regimen è manibus meis.
Quocunque me ira, quo dolor, quo ſpes feret,
Huc ire pergam. fluctibus dedimus ratem.
Ubi animus errat, optimum eſt caſum ſequi.
Nutr. Cœca eſt temeritas, quæ petit caſum ducem.
Clyt. Cui ultima eſt fortuna, quid dubiam timet?
Nutr. Tuta eſt, latetque culpa, ſi pateris, tua.
Clyt. Perlucet omne regiæ vitium domus.

Nutr.

GRONOVII.

131. *Quam ut moras poſſim pati.*] Flor. abeſt τὸ *Ut*. Itaque trajectum malit Nic. Heinſius: *quam moras poſſim ut pati.* Interpoſuerunt enim librarii poſteriores non ubi debebant.

137. *Feſſus quidem, & dejectus, & peſſundatus*] Vtitur verbis ad luctam pertinentibus. *Peſſumdatus rebellat:* ut Hannibal apud Iuſtinum ait *cum Romano etiam jacente luctandum eſſe.* Et Cornelius Nepos tradit Epaminondam luctando ſe exercuiſſe *ad eum finem, quoad ſtans complecti poſſet atque contendere.* Spreto ſcilicet ultimo volutantium conatu, quem adjungebant artifices. Quid igitur o. Pal. Voſſianuſque & meus & duo Germanici, *devictus?* Flor. ut ante Fabricium, *devinctus?* An eſt ligatus, impeditus? & alludit ad nexus nodoſque luctantium, de quibus in Diatriba ad Statium?

143. *Fluctibus dedam ratem.*] E Delrii Mog. eſt. Prius habebatur, *dedi.* Sed numeroſius Flor. *fluctibus dedimus ratem.*

VARIORVM.

133. *Dolori*] De pellice Caſſandra. *Farnab. Timor.*] Ne deprehenſi adulterii pœnas ſumat maritus. *Idem.*

135. *Cupido*] Adulteri Ægiſthi. *Id.*

138. *Rebellat.*] Nec cedit honeſto conjugis amori. *Farnabius.* Immo victrici libidini.

139. *Vt cum*] *Vtque carina, Quam ventus premit & vento contrarius æſtus Vim geminam ſentit, paretque incerta duobus.* Farnabius.

141. *Regimen*] Clavum, gubernaculum rectæ rationis. *Idem.*

146. *Vltima*] In extremo, quo deterius nil poteſt eſſe. *Farnabius.*

148. *Perlucet omne*] In omnium oculis & ore poſitum eſt. *Tanto conſpectius in ſe Crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur.* Idem Claudianus: ---- *te totius medio telluris in orbe Vi-*

vere

Nutr. Piget prioris, & novum crimen ſtruis;
Clyt. Res eſt profecto ſtulta, nequitiæ modus.
Nutr. Quod metuit, auget, qui ſcelus ſcelere obruit.
Clyt. Et ferrum & ignis ſæpe medicinæ loco eſt.
Nutr. Extrema primo nemo tentavit loco.
Clyt. Rapienda rebus in malis præceps via eſt.
Nutr. At te reflectat conjugii nomen ſacrum.
Clyt. Decem per annos vidua reſpiciam virum?
Nutr. Meminiſſe debes ſubolis ex illo tuæ.
Clyt. Equidem & jugales filiæ memini faces;
Et generum Achillem. præſtitit matri fidem.
Nutr. Redemit illa claſſis immotæ moras,
Et maria pigro fixa languore impulit.
Clyt. Pudet, pigetque! Tyndaris cœli genus,
Luſtrale claſſi Doricæ peperi caput.
Revolvit animus virginis thalamos meæ,
Quos ille dignos Pelopiâ fecit domo,
Cum ſtetit ad aras ore ſacrifico pater,

Quam

GRONOVII.

154. *Capienda rebus*] Flor. *Rapienda.* Simplex pro compoſito. Ovidius de equis ſolis: *Corripuere viam.*

162. *Piget, pudetque!*] Solent hæc duo conjungi. Cicero pro domo: *ut me non ſolum pigeat ſtultitiæ meæ, ſed etiam pudeat.* Et *pudere* volunt grammatici ad dedecus, *pigere* ad damnum & dolorem referri. Flor. tamen: *Piget doletque.* Idem ſequenti verſu, *peperi caput.* Omnino melius quam *peperit*, quod vulgo. *Tyndaris peperi*, ut *Medea fugiam*, ut *Annibal peto pacem.*

166. *Ore ſacrilego pater,*] Immo *ſacrifico*, ut jubet liber optimus. Æſchylus: ἔτλα δ᾽ ἐν θυτὴρ γενέσθαι θυγατρός. Idem: *Quam nuptiales?* quam bene (id eſt, per ironiam, quam non) convenientes nuptiis, quas apud me ſimulabat. Vulgo *Quaſi.*

VARIORUM.

vere cognoſcat, cunctis tua gentibus eſſe Facta palam, nec poſſe dari regalibus unquam Secretum vitiis; nam lux altiſſima fati Occultum nihil eſſe ſinit, latebraſque per omnes Intrat & abſtruſos explorat fama receſſus. Delrius.

151. *Quod metuit,*] Scelus, ſceleriſque pœnam. *Farnabius.*

152. *Et ferrum*] Cauterio, candenti ferro obſiſtitur cancris, gangrænis, &c. *Ut redimas corpus, ferrum patieris & ignes.* Idem.

154. *Capienda*] In rebus aſperis & tenuis ſpei fortiſſima quæque conſilia ſunt tutiſſima, ſed in bellicis politiciſque utibile hoc; in peccando minime. *Idem.*

156. *Decem*] Egregius ſane conjux, qui me per decem annos reliquit. de vidua autem vid. Hippolyt. verſ. 620. *Idem.*

158. *Equidem*] Et memini quo pacto ſub prætextu nuptiarum cum Achille arceſſierit Iphigeniam, eamque immolaverit Dianæ. Troad. 162. *Idem.*

159. *Præſtitit*] Ironia. *Idem.*

162. *Tyndaris*] Ego filia Tyndari cui Iup. abavus. *Idem.*

176. *Spo-*

Quam nuptiales? horruit Calchas ſuæ
Reſponſa vocis, & recedentes focos.
O ſcelera ſemper ſceleribus vincens domus!
Cruore ventos emimus, bellum nece.
Nutr. Sed vela pariter mille fecerunt rates.
Clyt. Non eſt ſoluta proſpero claſſis deo:
Ejecit Aulis impias portu rates.
Sic auſpicatus bello, non melius gerit.
Amore captæ captus, immotus prece,
Sminthea tenuit ſpolia Phœbei ſenis,
Ardore ſacræ virginis jam tum furens.
Non illum Achilles flexit indomitus minis;
Non ille ſolus fata qui mundi videt,
In nos fidelis augur, in captas levis;
Non populus æger, & relucentes rogi.
Inter ruentis Græciæ ſtragem ultimam

Sine

GRONOVII.

176. *Spolia Phœbei ducis,*] Quantus imperator fuerit Chryſes, ignoro. Vnum ſcio melius quadrare, quod eſt in Flor. *Phœbei ſenis.* Agamemnon ad ipſum: Μή σε, γέρον, κοίλῃσιν.

VARIORVM.

163. *Luſtrale*] Expiativum, ventos redimens. vid. Troad. 161. *Farn.*

164. *Thalamos*] Modo. v. 156. *Idem.*

165. *Pelopia*] Sæva, crudeli, quæ liberos mactare ſolet, ut Tantalus Pelopem, Atreus tres Thyeſtis filios. *Id.*

168. *Recedentes*] *Pathos*, ſic Thyeſt. verſ. 766.

170. *Cruore*] Vid. Troad. 161. *Idem.*

171. *Mille,*] Quos tamen Homerus 1080. computat: Dares Phrygius 1140. Dictys 1295. *Idem.*

172. *Deo:*] Numine, vel etiam Diana, vid. Herc. Fur. 384. *Idem.*

173. *Aulis*] Bœotiæ portus, Græcorum ſtatio in Troianos conjurantium. *Idem.*

174. *Sic auſpicatus*] Cæde virginis filiæ imperatoris. *Idem.*

175. *Amore*] Aſtynomes, Chryſeidos. Troad. 222. *Idem. Prece,*] Patris Chryſæ filiam redempturi. *Idem.*

176. *Sminthea*] Filiam Chryſæ Sacerdotis Apollinis Sminthei, παρὰ τῶ σμίνθας, i. mures κτείνειν, θεὸς μυοκτόνος. *al.* à Sminthe opp. *Idem.*

177. *Iam tum*] Vt nunc rurſus Caſſandræ. *Delrius.*

178. *Non illum*] Non flexit minis, *vel* Achilles indomitus minis. *Farnab. Indomitus*] Talem nobis Achillem Homerus ubique, & Horat. in epiſt. ad Piſones de arte poëtica depingunt. *Idem.*

179. *Ille ſolus*] Calchas. οἰωνοπόλων ὄχ' ἄριστος Ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα. *Idem.*

180. *In nos*] Statim Agamemnoni creditus, ubi Iphigeniam Dianæ immolandam cecinit, quando fatetur reddendam Briſeida, fidem ejus elevavit Agamemnon. *Idem.*

181. *Æger,*] Peſte laborans. *notum ex Hom. Il. α.* Idem. *Relucentes*] Αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί. Idem.

182. *Græciæ*] Hujus Troianæ expeditionis poëtæ ſemper ita meminerunt,

Sine hoſte victus marcet, ac Veneri vacat,
Reparatque amores: neve deſertus foret
A pellice unquam barbara cœlebs torus,
Ablatam Achilli diligit Lyrneſſida:
Nec rapere puduit è ſinu avulſam viri.
En Paridis hoſtem! nunc novum vulnus gerens
Amore Phrygiæ vatis incenſus furit:
Et poſt tropæa Troica, ac verſum Ilium,
Captæ maritus remeat, & Priami gener.
Accingere, anime; bella non levia apparas:
Scelus occupandum eſt. pigra, quem exſpectas diem?
Pelopia Phrygiæ ſceptra dum teneant nurus?
An te morantur virgines viduæ domi;
Patrique Oreſtes ſimilis? horum te mala
Ventura moveant, turbo queis rerum imminet.
Quid miſera ceſſas? en adeſt natis tuis
Furens noverca. per tuum, ſi aliter nequit,

Latus

GRONOVII.

186. *Diligit Briſeida:*] Pro vera lectione obtinet locum interpretatio. Scribe cum optimo: *Diligit Lyrneſſida.* Hom. Briſeis, τὴν ἐκ Λυρνησσοῦ ἐξείλετο.

187. *E ſinu vulſam viri.*] Etruſcus: *è ſinu avulſam viri.* Vt in Medea: *Iam jam meo rapientur avulſi è ſinu.*

199. *Si aliud nequit,*] Quod habuerunt olim editi, quod unus Pal. quodque cæterorum, non ſane optimorum, conſpiratione ſublatum eſt, *ſi aliter nequit*, id verum fuiſſe teſtatur antiquiſſimus Florentinus.

VARIORVM.

runt, veluti ſi illi tota Græcia interfuiſſet. Sed refragatur Artemidorus inquiens: μόνοι οἱ Θηβαῖοι τῶν Βοιωτῶν οὐκ ἐςράτευσαν εἰς Ἴλιον. Invenerat nimirum apud Homerum in Catalogo non ὑπὸ Θήβας, ſed Ὑποθήβας, ut teſtatur Euſtathius multos legiſſe, & parvi oppidi nomen eſſe, Hypothebas. Tamen Iuſtinus lib. 28. ſolos Acarnanas ſcribit Græcis ad Troiam non iviſſe ſuppetias: nec eos in Bœotiâ expreſſos invenio. *Delrius.*

183. *Marcet,*] *In Venerem putris.* Farnabius.

185. *Cœlebs*] Hippol. 230. *Idem.*

186. *Ablatam*] Hippodamiam Briſei filiam per præcones Achilli auſert. *Idem.*

187. *Viri.*] Achillis fortis, vel illam maritali amore tenentis. *Idem.*

188. *En Paridis*] En pulchrum adulterii vindicem. *Iron.* Idem.

189. *Phrygiæ*] Caſſandræ, ſeu Alexandriæ. vid. Troad. 34. & 966. *Idem.* *Furit:*] *Eleganter* ἀντανακλᾶται *vatis furori.* Idem.

190. *Tropæa*] Troad. verſ. 147. *Idem.*

193. *Scelus*] Antequam meum ulciſcatur adulterium Agamemnon, ego illius. Thyeſt. 203. Herc. Oet. 435. *Id.*

194. *Phrygiæ*] Caſſandra. *plural. indignanter pro ſingulari.* ut Theb. 368. Med. 1005. *Idem.*

195. *Ante*] An filiarum innuptarum Electræ, Chryſothemidos, Laodices, & Iphianaſſæ filiique cauſa vindictâ

Latus exigatur enſis, & perimat duos.
Miſce cruorem. perde pereundo virum.
Mors miſera non eſt, commori cum quo velis.
Nutr. Regina, frena temet, & ſiſte impetum,
Et quanta tentes, cogita. victor venit
Aſiæ ferocis; ultor Europæ: trahit
Captiva Pergama, & diu victos Phrygas:
Hunc fraude nunc conaris & furto aggredi?
Quem non Achilles enſe violavit fero,
Quamvis procacem torvus armaſſet manum.
Non melior Ajax, morte decreta furens;
Non ſola Danais Hector & bello mora;
Non tela Paridis certa; non Memnon niger;
Non Xanthus armis corpora immiſtis gerens,
Fluctuſque Simois cæde purpureos agens,

VARIORVM.

dictâ abſtines? imo horum gratia magis perfice, ne quid gravius patiantur iſta ſuperinducta noverca; eaque captiva furore vaticinii percita. Hippol. 602. *Farnabius.*

202. *Mors miſera non eſt,*] Cum illo, quem perire expetis, mori. Hellen. *συνθανεῖν ᾧ ἂν θέλοις.* *Idem.* Valer. Maximus lib. 6. cap. 8. *Levique vulnere à Thelesino, cum quo commori deſtinaverat, perſtrictum, &c.* Fabricius nobis invexerat, *commori qui cum velis:* eleganter quidem, ſi ferrent codd. ſcripti. *Grut.*

204. *Victor*] Agamemnon, cui hæc meditaris; redit victor. *Farnabius.*

205. *Aſia*] Troiæ in Aſia minori. vid. Troad. verſ. 4. *Idem.* *Europa:*] Injuriæ illatæ Græciæ, quæ in Europa. *Idem.*

206. *Captiva*] Reliquias Troiæ, captivas. *Diu victos*] Diutino, lento, decennali bello. *Farnabius.*

207. *Furto*] Claudeſtinis inſidiis. Al. *conaris inſana aggredi?* Idem.

208. *Quem non Achilles*] Homerus Iliad. α'. narrat Achillem gladium ſtrinxiſſe, ut Agamemnonem occideret. ſed Palladis interventu ſe abſtinuiſſe: quo monemur iram ratione temperare. *Delrius.*

209. *Procacem*] Cædis & vindictæ immodice appetentem. Procari enim ſignificat immodice & impudenter petere. *Farnabius.*

210. *Melior Ajax*] Telamonius, non Οἰλῆος, ταχὺς, Αἴας μείων. *Idem.* *Morte*] Deliberata morte ex pudore cæſorum à ſe pecorum per inſaniam, qua correptus eſt propter adjudicata Vlyſſi ab Agamemnone & proceribus Achillis arma. *Idem.* *Furens:*] Vide Sophoclem ἐν τῷ μαστιγοφόρῳ. & Ovidium 13. Metam. *Delrius.*

211. *Sola*] Troad. 31. & 121. *Farn.*

212. *Non tela*] Nec tela Paridis certa, quia ab Apolline directa in Achillem, (Troad. 345.) violaverunt. *Idem.* *Memnon*] Memnon Æthiops, vid. Troad. v. 10. *Idem.*

213. *Xanthus*] Ὡς ἀπ' Ἀχιλλῆος Ξάνθου βαθυδινήεντος Πλῆτο ῥόος κελάδων ἐπιμὶξ ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν. Il. φ. *Idem.*

214. *Fluctuſque*] Quem neque qui

Non nivea proles Cycnus æquorei dei;
Non bellicoſo Threſſa cum Rheſo phalanx;
Non picta pharetras, & ſecurigerâ manu
Peltata Amazon; hunc domi reducem paras
Mactare, & aras cæde maculare impiâ?
Victrix inultum Græcia hoc facinus feret?
Equos & arma, claſſibuſque horrens fretum
Propone, & alto ſanguine exundans ſolum,
Et tota captæ fata Dardaniæ domus
Regeſta Danais. comprime affectus truces,
Mentemque tibimet ipſa pacifica tuam.

*ÆGI-

GRONOVII.

220. *Ultrix inultum*] Flor. *Victrix inultum.* Nec videtur puerile polyptoton captaſſe Seneca.

224. *Regeſta Danais*] Interpretantur reportata in Græciam in vindictam raptæ unius Helenæ. Tu intellige, exempla, quæ in Troiam ſtatuta ſunt, eadem expetitura & recaſura in Argivos ab aliis Græcis per vindictam Agamemnonis, ſi occidatur. Minæ ſunt, non preces. Cogita, inquit, non egregia Agamemnonis facinora, ut interpres, ſed equis & viris & velis vos petitum iri. Sic & *ſanguine exundans ſolum*, non Troianum, ſed Mycenæum exundaturum perinde, ut Troianum. Caſſandra infr. *fata ſe vertunt retro.*

VARIORUM.

tot Simois correpta ſub undis Scuta virum galeaſque & fortia corpora volvit, violavit. *Farnabius.*

215. *Nivea*] Troad. verſ. 181. *Idem.* *Æquorei Dei*;] Neptuni; additum ad differentiam alterius Cycni, Martis filii, ab Hercule ſuperati. *Delrius.*

216. *Non bellicoſo Threſſa cum Rheſo*] Troad. verſ. 8. *Farnabius.* Vide Rheſum tragœdiam incerti auctoris, quæ vulgo perperam Euripidi aſcribitur, & nos vulgus ſecuti ſic eam ſæpe citavimus, & Homerum Iliad. κ'. *Delrius.* Qui ad amnem ſui nominis fuit interfectus, in quem etiam ſe uxor Arganthona, deſiderio mariti projecit. Vide Parthenium Narration. ſuarum cap. ult. *Idem.*

217. *Picta*] Non Pentheſilea, quæ *Ducit Amazonidum Lunatis agmina peltis, Sæva ſecurigeris dextris & picta pharetras.* Med. 214. eſt autem pelta ſcutum in folium hederaceum formatum. *Farnabius.*

219. *Peltata Amazon*;] Peltam ſic deſcribit Pierius Hieroglyph. lib. 42. *ut circulus deſcriptus linea diametrali diſſecetur: pars altera, quantum cubiti, manuſque miniſterio deſerviat, relinquatur: altera duobus à lateribus excavetur: ita ut in medio ſpatium ſit inſertando brachio, cujus hoc ſit propugnaculum. extrema ad ſcuti marginem lunentur in cornua. Orbes illi duo hinc inde exempti, inſertanda ſi opus ſit haſta, alter commodus, alter ad inſpectandum inſerviat.* Conſule Q. Smyrnæum, quem non vulgus tantum, ſed & doctiores nonnulli Q. Calabrum appellant. non bene. *Delrius.* *Hunc*] Talem poſt tot tantaſque res geſtas ſtrenue reducem. *Farnabius.*

*ÆGI-

* ÆGISTHUS. CLYTÆMNESTRA. NUTRIX.

Clytæmneſtram nutricis conſiliis cedere paratam, jamque dubiam ſuperveniens Ægiſthus avertit rurſus atque in præceps trahit.

Ægiſth. QUod tempus animo ſemper ac mente horrui,
Adeſt profecto rebus extremum meis.
Quid terga vertis, anime? quid primo impetu
Deponis arma? crede perniciem tibi,
Et dira ſævos fata moliri deos.
Oppone cunctis vile ſuppliciis caput,
Ferrumque & ignes pectore adverſo excipe.
Clyt. Ægiſthe, non eſt pœna ſic nato mori.
Ægiſth. Tu nos pericli ſocia, tu Ledâ ſata
Comitare tantum: ſanguinem reddet tibi
Ignavus iſte ductor, ac fortis pater.
Sed quid trementes circuit pallor genas,
Jacenſque vultus languido obtutu ſtupet?
Clyt. Amor jugalis vincit, ac flectit retro.
Referamur illuc, unde non decuit prius

GRONOVII.

* ÆGISTHUS. CLYTÆMNESTRA.] Flor. addit, *NUTRIX.* ut intelligatur κωφὸν adſtare πρόσωπον.

233. *Non eſt pœna ſic nato mori*] Tacitus 6. ann. *Iiſdem diebus Sex. Papinius conſulari familia repentinum & informem exitum delegit, jacto in praeceps corpore. Cauſa ad matrem referebatur, quæ pridem repudiata, adſentationibus atque luxu perpuliſſet juvenem ad ea, quorum effugium non niſi morte inveniret.*

235. *Comitare tantum:*] Verba male ominata. Sentit ille quidem, ne deſere me, ſed fida mane ſocia in eo quod molior. Verum poſſunt referri ad priora, quaſi eam comitem mortis optet, quod poſtea accidit: ſimul enim ambos peremit Oreſtes.

240. *Remeemus illuc,*] Flor. *Referemus.* Scribendum: *Referamur illuc.* Sequenti quoque verſu dubitant. Alii, *ſit nunc:* alii, *ſed nunc.* Verum in optimo: *Vel nunc caſta repetatur fides.* Ut in Phœniſſis: *quam tanti eſt mihi Genuiſſe vel ſic.* Et in Medea: *pro me vel ſcelus.* Vides nexum orationis, quem in utroque altero merito ſibi diſplicere notat Gruterus.

VARIORUM.

232. *Adverſo*] Oppoſito, omnia prius tentante quam timide cedas, verſaſque terga. *Farnabius.*

233. *Sic nato*] Ex inceſtu nato. ſup. verſ. 30. *Idem.*

234. *Leda*] Hipp. 300. & ſuprà verſ. 160. *Idem.*

235. *Tantum*] Refer ad *comitare.* vel tantum ſanguinem, quantus fuit filiæ, non reddet. *Commel.* *Sanguinem*] Sanguine ſuo rependet ſanguinem filiæ tuæ Iphigeniæ ab illo cæſæ. Troad. 161. *Idem.*

236. *Ignavus*] Quia ipſe dux licet ducum per ſe nihil geſſit fortiter. οὐδέποτ' εἰς πόλεμον ἅμα λαῷ θωρηχθῆναι τέτληκε,

Abire: vel nunc caſta repetatur fides.
Nam ſera nunquam eſt ad bonos mores via.
Quem pœnitet peccaſſe, pæne eſt innocens.
Ægiſth. Quo raperis amens? credis aut ſperas tibi
Agamemnonis fidele conjugium? ut nihil
Subeſſet animo, quod graves faceret metus;
Tamen ſuperba & impotens flatu nimis
Fortuna magno ſpiritus tumidos daret.
Gravis ille ſociis ſtante adhuc Troia fuit.
Quid rere ad animum ſuapte natura trucem
Troiam addidiſſe? rex Mycenarum fuit.
Veniet tyrannus. proſpera animos efferunt.
Effuſa circa pellicum quanto venit
Turba apparatu! ſola ſed turba eminet,
Tenetque regem famula veridici Dei.
Fereſne thalami victa conſortem tui?
At illa nolet. ultimum eſt nuptæ malum,
Palam mariti poſſidens pellex domum.

Nec

GRONOVII.

249. *Gravis ille, &c.*] Cicero lib. 4. fam. 9. *An qui in bello, cum omnium noſtrum conjunctum eſſe periculum ſuo cerneret, certorum hominum minime prudentium conſilio uteretur; eum magis communem cenſemus in victoria futurum fuiſſe, quam incertis in rebus fuiſſet?*

254. *Sola ſed longe eminet, Tenetque regnum*] Flor. *ſola ſed turba eminet, Tenetque regem* à ſolo codice eſt Lipſiano. Delrius diſſimulat. Gruterus, quod mirum, admiſit contra ſuos omnes, ob ſimilem locum Tibulli. Et certe non incommode dicitur. Sed juxta tenerum eſt alterum. Regem in poteſtate habet. Affinia ſunt, illud Iuſtini lib. 12. *ſuis permiſit, ſi quarum captivarum conſuetudine tenerentur, ducere uxores.* Et Suetonii in Tiberio: *cum & Agrippina conſuetudine teneretur, & Iulia mores improbaret.* Tò *turba* etiam habuit Lipſianus, ſed non loco poſitum. Sic enim ille: *turba ſed longe eminet:* damnante verſu.

258. *Mariti poſſidens pellex domum.*] Flor. *Palam marita.* Vnde probabiliter Nic. Heinſius ad Ovidii Heroidas: *Palam maritam poſſidens pellex domum. Domus marita*, in qua ſint juſti conjuges. Horatius: *proliſque nova feraci lege marita.*

VARIORVM.

πέτλακα, amoribus indulgens. *Farn.*
Fortis] In filia immolanda. *Idem.*

245. *Vt nihil*] Fac te caſtam eſſe, nec adulterii conſciam ſupplicium metuere. *Idem.*

249. *Gravis*] Quod exprobrat δημοβόρῳ βασιλεῖ Achilles Il. α. *Idem.*

251. *Troiam*] Troiæ caſum. *Idem.*

255. *Tenetque*] Imperatque Caſſandra vates Apollinis. *Idem.*

257. *At illa*] Quod ſi tu poteris voleſve, illa nolet, te itaque tollere tentabit. *Idem.*

260. *Rur-*

Nec regna ſocium ferre, nec tedæ ſciunt.
Clyt. Ægiſthe, quid me rurſus in præceps rapis,
Iramque flammis jam reſidentem incitas?
Permiſit aliquid victor in captas ſibi:
Nec conjugem hoc reſpicere, nec dominam decet.
Lex alia ſolio eſt, alia privato in toro.
Quid quod ſeveras ferre me leges viro
Non patitur animus turpis admiſſi memor?
Det ille veniam facile, cui venia eſt opus.
Ægiſth. Ita eſt. paciſci mutuam veniam licet.
Ignota tibi ſunt jura regnorum aut nova.
Nobis maligni judices, æqui ſibi,
Id eſſe regni maximum pignus putant,
Si quidquid aliis non licet, ſolis licet.
Clyt. Ignovit Helenæ. juncta Menelao redit,
Quæ Europam & Aſiam paribus afflixit malis.
Ægiſth. Sed nulla Atridem Venere furtiva abſtulit,

Nec

GRONOVII.

260. *Rurſus in praceps rapis,*] Flor. *in praceps agis.*

261. *Iam reſidentem excitas?*] Quod Comelinus ait in omnibus fuiſſe & in Mog. Delrius, *incitas*, nos vidimus in Flor. Voſſiano & aliis. Quod autem ſtatim Delrius in omnibus ſuis conſtanter legi ait: *Non conjugem hoc reſpicere, non:* Flor. cum vett. edd. *Nec conjugem hoc reſpicere, nec dominam decet.* Sequenti adjicit præpoſitionem: *alia privato in toro.*

269. *Iura regnorum haud nova.*] Non patitur hic Gruterus nonnullorum *aut.* Id tamen eſt in Florentino. Quamquam hæc duo vocabula tam frequenter in libris antiquis confundantur, ut, utrum ſtare debeat, ſæpius ex ſenſu, quam ex fide librorum, ſit judicandum. Cicero jungere ſolet, *Novum & inuſitatum, novum & inauditum, novum & inopinatum.* Tu ſola hæc neſcis, an omnino & omnibus nova ſunt.

275. *Sed nulla Atridem*] Florent. *Atriden.*

VARIORUM.

259. *Nec regna*] *Non capiunt dominos regna Venuſque duos.* Farnabius.

262. *Permiſit*] Fac Agamem. victorem ſibi aliquid indulſiſſe in captivas. *Idem.*

263. *Dominam*] Matrem familias, *Donna.* Lacones autem uxores ſuas κυρίας vocabant, Theſſali δεσποίνας, illæ viciſſim maritos κυρίους & δεσπότας dominos. *Idem.*

264. *Lex alia ſolio*] Regibus, quibus plerumque, quot libet, concubinas habere licet. *Idem.*

267. *Det ille*] Iniquum eſt, ut conjux à conjuge fidem à ſe non præſtitam exigat. *Idem.*

268. *Ita eſt.*] Ironia. *Idem.*

271. *Pignus*] Prærogativam. *Idem.*

274. *Europam*] Intelligit Græciam, quæ in Europa. Suprà verſ. 205. *Idem.*

275. *Sed nulla Atridem*] Sed nullius concubinæ amor animum Menelai ab Helena alienavit, ut Caſſandræ pellicis amor Agamemnonis animum à te. *Idem.*

277. *Cauſas*

Nec cepit animum conjugi obſtrictum ſuæ.
Jam crimen ille quærit, & cauſſas parat.
Nil eſſe crede turpe commiſſum tibi.
Quid honeſta prodeſt vita, flagitio vacans,
Ubi dominus odit? fit nocens, non quæritur.
Spartamne repetes ſpreta, & Eurotan tuum,
Patriaſque ſedes profuga? non dant exitum
Repudia regum. ſpe metum falsâ levas.
Clyt. Delicta novit nemo, niſi fidus, mea.
Ægiſth. Non intrat unquam regium limen fides.
Clyt. Opibus merebor, ut fidem pretio obligem.
Ægiſth. Pretio parata, vincitur pretio fides,
Clyt. Surgit reſiduus priſtinæ mentis pudor.
Quid obſtrepis? quid voce blandiloquâ mala
Conſilia dictas? ſcilicet nubet tibi
Regum

GRONOVII.

277. *Cauſas parat*] Exponunt de cæde, quum intelligat cauſas divortii. Plautus Menæch. a. 4. ſcen. 6. *Vxor viro ſi clam domo egreſſa eſt foras, Viro fit cauſa, exigitur matrimonio.* Cicero Philip. 2. *Mimam illam ſuas res ſibi habere juſſit, ex XII. tabulis cauſam addidit, exegit.* Hoc igitur proprie nunc tantum dicit, etſi poſtea ſignificet ex hoc alterū ſequi.

279. *Flagitio carens,*] Flor. *flagitio vacans.*

281. *Spreta, & à tanto viro,*] Quis hic vitium ſubeſſe ſuſpicatus eſt? Tamen ſi conſideres, quam languidum eſt illud magnam præferens vim, *à tanto viro?* En exemplum nobile, quomodo ſoliti ſint libri corrumpi. Optimus liber habet, *ſpreta & euro tantum.* Inde fecerunt quidam: *& à viro tanto:* quod nos in quibuſdam etiam ſcriptis vidimus. Acceſſit corrector alter, legum carminis paullo gnarior, & tranſpoſitis duabus vocibus expatravit, quod adhuc ſemper editum fuit. At ex antiquiſſima ſcriptura faciendum fuit: *Spartamne repetes ſpreta & Eurotan tuum?* Habes hic una litera addita, quicquid in fidiſſimo libro fuit, & ſenſum egregium. Vetus Poëta apud Ciceronem Tuſc. 2. *Nihil horum ſimile apud Lacænas virgines, Queis magis palæſtra, Eurota, ſol, pulvis, labos, Militia in ſtudio eſt, quam fertilitas barbara.*

286. *Opibus*] Vide noſtra de pecunia vetere lib. 4. cap. 4.

290. *Scilicet nubet tibi*] Voſſianus, *nubam.* Et hoc margini adſcripſerat Grotius.

VARIORUM.

277. *Ille*] Agamemnon. *Farnabius.* *Cauſſas*] Propter quas te de medio tollat, quo liberius fruatur pellice. *Idem.*

278. *Nil eſſe*] Vt ſuprà verſ. 243. *Id.*

280. *Fit nocens,*] Non inquiritur nocenſne quis ſit necne, ſed pro nocente damnatur, quemcunque rex odit. *Idem.*

281. *Spartamne*] Nec ſpera te repudiatam petituram patriam tuam Spartam; repudiatas enim uxores non ſinunt reges abire, verum eas necandas curant. *Idem.*

284. *Delicta*] Adulterio meo conſcius eſt nemo præter quendam fidelem, qui celabit, unde non eſt cur fugiam. *Idem.*

286. *Opibus*] Muneribus. *Idem.*

288. *Surgit*] Statui autem ad meliorem vitam me recipere, refocillantur

Regum relicto rege, generoſa exuli?
Ægiſth. Et cur Atrida videor inferior tibi,
Gnatus Thyeſtæ? *Clyt.* Si parum eſt, adde & nepos.
Ægiſth. Auctore Phœbo gignor. haud generis pudet.
Clyt. Phœbum nefandæ ſtirpis auctorem vocas,
Quem nocte ſubitâ frena revocantem ſua
Cœlo expuliſtis? quid deos probro advocas?
Surripere doctus fraude geniales toros,
Quem Venere tantum ſcimus illicitâ virum.
Faceſſe propere, ac dedecus claræ domus
Aſporta ab oculis. hæc vacat regi ac viro.
Ægiſth. Exilia mihi ſunt haud nova. aſſuevi malis.
Si tu imperas, regina, non tantum domo
Argiſve cedo: nil moror juſſu tuo
Aperire ferro pectus ærumnis grave.
Clyt. Siquidem hoc cruenta Tyndaris fieri ſinam?

Quæ

GRONOVII.

293. *Natus Thyeſte?* CLYT. *Si parum*] Flor. *Gnatus Thyeſtæ.* Nec aliter poſterior vox poteſt etiam, uti debet, referri ad id quod ſequitur, *nepos.* Itaque & ſic ad marginem illuſtris manus.

297. *Quid deos probro advocas,*] Flor. *quid deos probro addimus?* Hippolyt. *Titulum furori numinis falſi addidit.*

298. *Surripere doctus fraude*] Videtur eleganter dictum, quaſi furto invadere conjugalem lectum. Et nota ſunt *furta* Iovis. Sophocles Electra: τὰς τὰς θύρας ὑπεκλεπτομύρας. Florent. tamen: *Sub rupe reductus fr. genialis tori.* Vtrum erravit ſcriptor, an forte fuit: *Subrepere auſus fraude geniali toro.*

300. *Secede propere, dedecus*] Flor. *Faceſſe propere ac dedecus noſtræ domus.*

301. *Hæc vacat regi ac viro.*] Flor. totque alii: *hæc vacat regia viro.* Neutrum placet. Conjiciebam: *regia hæc pateat viro.*

VARIORUM.

tur enim mihi in animo ſcintillulæ quædam priſtini pudoris. *Farnabius.*

290. *Scilicet*] Egone Agamemnone relicto nubam tibi exuli & ejecto? unde & nomen illi, quod ejectus à capella nutriretur. *Idem.*

292. *Atrida*] Atrei filio, qui Thyeſtæ frater. *Idem.*

253. *Si parum*] Nec filius tantum, ſed & nepos Thyeſtæ es, te quippe è filia genuit. *Idem.*

294. *Auctore Phœbo*] Thyeſtæ redditum erat oraculum, quem ex Pelopeia filia ſua gigneret, illum ab Atreo pœnas exacturum, ideo filiam ſuam compreſſit, eaque illi Ægiſthum peperit. Vide Higynum in fabulis. *Delrius.*

296. *Quem nocte*] Reducentem currus, ne videret nefandam patris tui cœnam. Thyeſt. verſ. 774. *Farnabius.*

298. *Surripere*] Nuptiales toros violare doctus à patre tuo, qui Atrei fratris ſui uxorem corrupit. *Idem.*

306. *Siquidem*] Miſere labaſcit Clytæmneſt. *Vel* jam ſimulatas iras fraudeſque aperit. *Farnabius.* *Cruenta*] In tantum crudelis ero ut hoc fieri ſinam? non patiar, &c. *Idem.*

307. *Quæ*

Quæ juncta peccat, debet & culpæ fidem.
Secede mecum potius, ut rerum ſtatum
Dubium ac minacem juncta conſilia explicent.

GRONOVII.

307. *Quæ invita peccat,*] Hoc Gruterus fatetur ſe non capere, nec juvare MSſ. quorum unus apud Delrium, *Quæ juncta peccat,* ipſi placens, non ſibi. Mavult, *Quæ inulta:* ſed & hoc valde coactum, immo nimis, ipſe dicit. Immo nihil verius, quam ſcripſiſſe Senecam: *Quæ juncta:* vel ſi conjectura mera fuiſſet. Cyprianus de lapſis: *tanti facinoris ignari per alios ad conſortium criminum jungimur.*

CHORUS ARGIVARUM.

Chorus è virginibus Mycenæis, & Argivis canit Apollinis Pæana ob partam victoriam, interſerit autem Iunoni, Minervæ & Iovi laudes ſuas.

CAnite, ô pubes inclita, Phœbum:
Tibi feſta caput turba coronat:
Tibi virgineas laurum quatiens
De more comas innuba fundit
Stirps Inachia. tu quoque noſtros
Thebais hoſpes comitare choros,

Quæ-

GRONOVII.

315. *Thebana manus comitare choros,*] Quid in hac lectione reprehendendum ſit, non aſſequi ſe aiunt. Dicam. Hoc ipſum, quod ab optimorum codicum fide diſcedit. Flor. *Thebais hoſpes:* ut & Lipſianus. Chorus Argivarum vult ſibi jungi Thebaides. Sed Farnabio placet neutrum: neque enim hic locum eſſe Thebanis, qui non ſint ad Troiam profecti, & ideo non fuerint participes lætitiæ in victoria. At non huc reſpicit auctor: ſed ſine delectu invitari facit peregrinas, quæ eſſent Argis, ad celebrandum ſolennem ipſis diem. Sic ſolebant. Livius lib. 4. *Spectaculum comitate hoſpitii, in quam publice conſenſerant, advenis gratius fuit.* Sic apud Euripidem in Electra Ægiſthus ſacrificans invitat ignotum Oreſtem pro Theſſalo hoſpite: Νῦν μὲν παρ' ἡμῖν χρὴ συνεστίους ἐμοὶ Θοινὴν γενέσθαι. τυγχάνω γὰρ βουθυτῶν Νύμφαις. Illud mirum, bis appellari Thebanas, hic & dein v. 316. *quæque virenti Tacitum ripa bibis Iſmenon.* Niſi altero Bœotos generatim intelligamus.

VARIORVM.

310. *Canite,*] Carmine laudate Phœbum. *Farnabius.*

311. *Coronat.*] Videlicet ex lauro, nam fuit hoc Apollinis ſacri ſolemne. *Delrius.*

312. *Laurum*] Apollini ſacram. Vide Oedip. verſ. 16. *Farnabius.*

314. *Stirps Inachia.*] Inachi genus, virgines Argivæ. *Farnabius.* Meliſſus hiatum volebat ſequi poſt illud *Stirps Inachia,* alteramque pauſam incipere ab *Tu quoque,*&c. Idem quoque fieri cupiebat verſ. 323. poſt *Phœbe relaxa:* nec non verſ. 356. poſt *Nata Tonantis,* denique verſ. 377. poſt *Flebile ſaxum.* Et vero ſi attendamus nexui ſententiarum ac numerorum, alia illa verſuum diſpoſitio introducenda eſt. *Gruterus.*

316. *Quæ-*

Quæque Eraſini gelidos fontes,
Quæque Eurotam, quæque virenti
Tacitum ripa bibis Iſmenon,
Quam fatorum præſcia Manto
Sata Tireſia Latonigenas
Monuit ſacris celebrare deos.
Arcus victor pace relata,
Phœbe, relaxa;
Humeroque graves levibus telis
Pone pharetras; reſonetque manu
Pulſa citata vocale chelys.
Nil acre velim,
Magnumque modis intonet altis:
Sed quale ſoles leviore lyra
Flectere carmen ſimplex; luſus
Cum docta tuos Muſa recenſet.
Licet & chorda graviore ſones,

Quale

GRONOVII.

316. *Quæque Eraſini*] Quomodo poſſunt Argis, & quidem mulieres, cum Eraſinum ſine alia deſcriptione nominant, alium intelligere, quam quem videbant ante oculos? Quemadmodum nos cum *Salam* dicimus, noſtrum dicimus, non qui in Germania eſt, aut apud Sueones. Strabo poſt commemoratum Inachum lib. 8. Ἄλλος δὲ ποταμὸς Ἐρασῖνος ἐν τῇ Ἀργείᾳ ἐστίν. Fontes erant in Arcadia, exitus in Argolide. Arcades igitur intellige. Abeant in Atticam cum Attico ſuo Eraſino.

VARIORUM.

317. *Eurotam,*] Laconiæ fl. *Farn.* Eurotas Lelegis N. Mileti F.; cum in Laconiâ ſtagnantem in campis aquam, alveo facto in mare deduxiſſet, quod fuit aquarum reliquum in juſti amnis morem defluens, de ſuo nomine nuncupavit Eurotam. Pauſan. in Laconic. *Delrius.*

318. *Iſmenon,*] Herc. Fur. v. 333. *Farnabius.*

319. *Quam fatorum*] Hunc locum explicat illud Ovid. 6 Metam. unde ſumpſit noſter: *Nam ſata Tireſiâ venturi præſcia Manto Per medias fuerat divino concita motu Vaticinata vias: Iſmenides ite frequentes, Et date Latonæ, Latonigeniſque duobus Cum prece thura pia lauroque innectite crinem, &c.* Idem.

322. *Victor*] Laomedonteæ perfidiæ ultor. *Idem.*

323. *Relaxa;*] *Quondam citharam tacentem Suſcitet Muſam, neque ſemper arcum Tendat Apollo.* Idem.

327. *Nil acre*] Nil bellicum, nil grande, quali ubi vates afflatu concitas, ſed pæana lætum, qualem canebas parta à diis victoria de gigantibus. *Idem.*

229. *Lyra*] Lyram, citharam, chelyn, barbitum, & phormingem ſolere confundi aſſentior, Polluci, Suidæ, Guarino, Budæo & aliis, & colligitur ex Homero in hymn. Mercurii & Odyſſ. 8. Martiano libro ult. & aliis. Sed tamen illi oportet mihi viciſſim aſſentiantur, proprie loquendo eſſe diverſa. nam ille ipſe Martianus eodem lib. ult. aperte chelyn à barbito, & à tetrachordo diſtinxit. *Idem.*

Quale canebas, cum Titanas
Fulmine victos videre dei;
Vel cum montes montibus altis
Superimpoſiti ſtruxere gradus
Trucibus monſtris. ſtetit impoſita
Pelion Oſſa. pinifer ambos
Preſſit Olympus.
Ades, ô, magni ſoror & conjux,
Conſors ſceptri, regia Juno:
Tua te colimus Turba Mycenæ:
Tu ſollicitum ſupplexque tui
Numinis Argos ſola tueris;
Tu bella manu pacemque regis:
Tu nunc lauros Agamemnonias
Accipe victrix.
Tibi multiforâ tibia buxo
Solenne canit. tibi fila movent
Docta puellæ carmine molli.
Tibi votivam matres Graiæ

Lam-

GRONOVII.

334. *Fulmine miſſo fregere dei.*] Lipſiana lectio, *Fulmine victos videre dei*, quam nemo poſtea mentione dignam habuit, confirmatur à Florentino. Si nihil eſt corrigendum, niſi quod ferri non poteſt, cur ex auctoritate librorum tam multa ſuſtulerunt ipſi, quæ ferri poſſent? & hoc ſolum crimine arguebantur, quod nova eſſent. Nec vero epinicion ante victoriam cecinit Phœbus.

VARIORUM.

333. *Titanas*] Vide Hercul. Fur. verſ. 970. & Troad. verſ. 827. *Farn.*

338. *Pelion Oſſa.*] Virgil. Georg. 1. *Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam Scilicet, atque Oſſæ frondoſum involvere Olympum.* Ovidius Metamorph. 1. *Tum pater omnipotens miſſo perfregit Olympum Fulmine, & excuſſit ſubjectum Pelion Oſſæ.* Delrius.

342. *Tua te*] Ἥρη γὰρ πολὺ φίλταταί εἰσι πόλιες Ἄργος τε Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη. *Farnab.*

344. *Argos*] Creditur Argis nata, unde & Ἀργεία dicitur Iuno. *In Iunonis honorem dicet* ἱππόβοτον Ἄργος *diteſque Mycenas. Idem.*

345. *Tu bella*] namque & Iunoni τρόπαια non ſecus ac Iovi erigebantur ſpolia, canebatur Pæan (qui tamen primo & proprie Apollini debetur) ut cujus beneficio converſi hoſtes, parta victoria. *Idem.*

348. *Multiforâ tibia*] Ovidius: *Longaque multifori delectat tibia buxi.* multifora tibia, quæ multa habet foramina. Apuleius in Floridis, multiforatiles tibias dixit. Harum inventionem Oſiridi tribuit Scaliger in arte poëtica. *Delrius.*

349. *Fila*] Fides, chordas, quæ ex χορδαῖς, id eſt, inteſtinis contortis. alii tamen à corde deducunt minus recte. *Farnabius.*

352. *Lam-*

Lampada jactant. ad tua conjux
Candida tauri delubra cadit,
Neſcia aratri, nullo collum
Signata jugo.
Tuque ô magni nata Tonantis
Inclita Pallas, quæ Dardanias
Sæpe petiſti cuſpide turres:
Te permiſto matrona minor
Majorque choro colit, & reſerat
Veniente dea templa ſacerdos:
Tibi nexilibus turba coronis
Redimita venit.
Tibi grandævi laſſique ſenes
Compote voto reddunt grates
Libantque manu vina trementi
Et te Triviam nota memores

Voce

GRONOVII.

352. *Lampada jactant.*] Vt in Hercul. Furente: *Eleuſin tacita jactabit faces*, & in Hippolyto: *Iactare tacitis conſcias ſacris faces.* Lactantius lib. I. cap. 21. *iccirco ſacra ejus ardentium tedarum jactatione celebrantur.* Λαμπαδηδρομία, quam huc applicant, nihil ad rhombum. Ea virorum certamen erat: hic matres jactare faces illas dicuntur. Illa Panathenæis, Vulcanalibus ſive Hephæſtiis & Prometheis celebrabatur: hæc potius ſimilis eſt quinto Eleuſiniorum diei, quæ & Λαμπάδων ἡμέρα dicebatur, qua matronæ ſolæ cum facibus incedentes repræſentabant Cererem errantem in quærenda Proſerpina. Ejuſmodi feſtum Iunoni Argivæ matronas egiſſe fingit Seneca; ut apud Statium Iunoni Argivæ fertur peplus, quod Athenis fiebat Minervæ.

367. *Et te, Trivia, grata memores*] Florent. *Et te Triviam nota memores.* Quod videntur mutaſſe, qui putarent accuſativum caſum illic locum non habere. Sed falſi. Infrà. *Et te ſororem cuncta pollentis viri, Argolica Iuno.* Troadibus: *Teſtor deorum numen adverſum mihi, Patriaque cineres, teque rectorem Phrygum.* Medea: *Comprecor vulgus ſilentum voſque ferales deos.* Hercule Furente: *Fas omne mundi, teque dominantem precor Regno capaci.* Euripides: Σὲ τὴν σκυθρωπὸν καὶ πόσει θυμουμένην Μήδειαν εἶπον τῆσδε γῆς ἔξω περᾶν φυγάδα. *Nota*, ſignificat aſſiduitatem colendi. *Memores* vero idem quod grati. Ovidius: *vitta mediam memoreſque tabella, Sertaque cingebant, voti argumenta potentis.*

VARIORVM.

352. *Lampada*] Λαμπαδηδρομίαν (à Perſis acceptam) Athenienſes in feſtis Panathenaicis, Hephæſtiis & Prometheis exercebant (Vulcano enim & Prometheo ex ope Minervæ inventum ignem ferunt) prius quidem Eleuſin, poſtea ex Academia Athenas accenſam geſtantes lampada currentes certabant, quis primum ad metam perveniret non extincta lampade, quandoque & defatigatus lampada alteri tradebat. Vide Herc. Fur. verſ. 86. *Farn. Conjux*] Iuvenca nivea, injugis. *Idem.*

379. *Anti-*

Voce precamur. Tu maternam
Siſtere Delon, Lucina, jubes
Huc atque illuc prius errantem
Cyclada ventis. nunc jam ſtabilis
Fixa terras radice tenet;
Reſpuit auras; religatque rates
Aſſueta ſequi. Tu Tantalidos
Funera matris victrix numeras.
Stat nunc Sipyli vertice ſummo
Flebile ſaxum,
Et adhuc lacrimas marmora fundunt
Antiqua novas.
Colit impenſe fœmina virque
Numen geminum. tuque ante omnes

Pater

GRONOVII.

379. *Antiqua novas*] Poſt hæc verba liber optimus, perinde ut tres apud Gruterum, & membranaceus, quem domi habemus, inſerunt *lacrimas mæſta æternum marmora manant*. Quod & alii duo apud eundem referunt, niſi quod pro *manant* habent *mittunt*. Poſſis ſuſpicari adſcriptum oræ fuiſſe Ovidii verſum: *& lacrimis etiam nunc marmora manant:* inde hæc pallulum immutata in contextum irrepſiſſe. Sed credam potius, quod fere & Grotius in margine notaverat, ipſum auctorem ita concepiſſe: *Et adhuc lacrimas mæſta æternum Marmora manant antiqua novas.* Nam *manare lacrimas* erudite videtur dictum. Hor. 1 epiſt. 19. *Fidis enim manare poëtica mella Te ſolum.*

VARIORVM.

356. *Nata*] E Iovis cerebro nata. *Farnabius.*

357. *Qua Dardanias*] Namque *Omnis ſpes Danaum & cœpti fiducia belli Palladis auxilio ſemper ſtetit.* Idem.

359. *Minor.*] Omnis ætatis, junior, ſeniorque. *Idem.*

362. *Nexilibus*] Plectilibus, quæ è ramulis (hic oleaginis utpote Palladiis) innectebantur plectebanturve, unde dictæ. ut *Serta*, à ſerendo, *futiles* quæ è floribus mero imprimis roſarum folio conſuebantur; *pactiles*, quæ in torulo rotundo pangebantur. *Idem.*

367. *Trivia*] Hippol. verſ. 412. *Idem.*

368. *Maternam*] Vide Herc. Fur. verſ. 15. *Idem.* Cicero lib. 3. Accuſat. Verrinar. ait Latonam ex longo errore & fuga gravidam, jam ad pariendum vicinam temporibus exactis fugiſſe Delon, atque ibi Apollinem Dianamque peperiſſe. Innixam ſcilicet vel oleaſtro, vel palmæ, ut Homerus tradidit. Virgilius; --- *Delon maternam inviſit Apollo.* Delrius.

369. *Lucina, jubes*] Med. 2. *Farn.* Virgilius Æneid. 3. hoc Apollini tribuit, Lucianus in dialogo Neptuni & Iridis, Neptuno. *Idem.*

373. *Reſpuit*] Rejectat illiſos ventos: quin & ipſa ratibus ſtatio eſt, olim huc illuc acta ut ratis. *Idem.*

374. *Tantalidos*] Niobes. Herc. Fur. v. 389. Oed. v. 613. & Med. v. 952. *Idem.*

378. *Fundunt*] Ὅστις ἐνὶ φρυγίῃ διερὸς λίθος ἐστήρικται Μάρμαρον ἀντὶ γυναικὸς ὀιζυρόντι χανόσῃ. *Idem.*

381. *Numen*] Apollinem & Dianam. *Idem.*

386. *Signa*

Pater ac rector, fulmine pollens,
Cujus nutu ſimul extremi
Tremuëre poli, generis noſtri
Iupiter auctor, cape dona libens:
Abavuſque tuam non degenerem
Reſpice prolem.
Sed, ecce, vaſto concitus miles gradu
Manifeſta properat ſigna lætitiæ ferens.
Namque haſta ſummo lauream ferro gerit.
Fiduſque regi ſemper Eurybates adeſt.

ACTUS

GRONOVII.

389. *Signa laticia gerens.*] Immo *ferens*, ut Flor. quia ſequenti, *gerit*.

VARIORUM.

383. *Nutu*] Ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων, &c. *μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον. cuncta ſupercilio movens. Farnabius.*

386. *Abavuſque*] Agamemnonis, cui pater Atreus Iovis nepos. *Idem.*

389. *Signa*] Victoriam teſtati Græci capiti, haſtis, ſignis, ſtatuis, curribus, puppibus laurus affigebant, nec non literis, foribus, faſcibus, &c. Romani. *Idem.*

390. *Lauream*] Romani victoriâ partâ multis rebus laurum alligabant, vel præferebant, vel mittebant teſte Plinio lib. 15. Nat. hiſt. cap. 30. præferebantur Imperatori *laurea virga* & *faſces laureati,* Cicerone teſte lib. 2. de divinat. Capitolino in Gordiano, mittebantur ad Senatum *laureatæ litteræ*, de quibus Capitolin. in Maxim. Marcellin. Cicero, Ovidius, & alii citati à Pierio lib. 50. Hieroglyph. & Lazio lib. 2. Comment. cap. 4. ubi docet has etiam vocatas *tabellas laureatas*. Sed & lictores lauro ornabantur, ut patet ex epiſt. Ciceronis ad Atticum. Mittebatur ad Senatum *laurea* in Iovis Capitolini gremio reponenda. nam Geticæ laureæ Claudianus meminit, Pannonicæ Plinius Iunior, & confirmat Pacatus in Theodoſii Panegyrico. Redimibantur *haſtæ* lauro, ut docet Papinius, de pietate Abaſcantii lib. 5. Silvar. *Omnia nam lætas pila attollentia frondes*. ut expono, lauri. & ad hunc morem alluſit hic Seneca. Item *ſigna militaria*, ex illo Sidonii, *Atque ſuas ad ſigna jubet revireſcere lauros*. Delrius.

391. *Eurybates*] Ithacenſis præco & nuncius Agamemnonis. *Farnabius.*

ACTUS TERTIUS.

EURYBATES. CLYTÆMNESTRA.

Eurybates narrat Agamemnona reducem advenire, tempeſtatem à Pallade immiſſam Naupliique dolo aggravatam; parantur diis victimæ & convivium Agamemnoni, captivæ adducuntur.

Euryb. DElubra & aras cœlitum, & patrios Lares
Poſt longa feſſus ſpatia, vix credens mihi,
Supplex adoro. vota ſuperis ſolvite:
Telluris altum remeat Argolicæ decus
Tandem ad penates victor Agamemnon ſuos.
Clyt. Felix ad aures nuncius venit meas.
Ubinam petitus per decem conjux mihi
Annos moratur? pelagus, an terras premit?
Euryb. Incolmis, auctus gloria, laude inclitus
Reducem expetito littori impreſſit pedem.
Clyt. Sacris colamus proſperum tandem diem,
Et ſi propitios, attamen lentos, deos.
Tu pande, vivat conjugis frater mei,
Et pande, teneat quas ſoror ſedes mea.
Euryb. Meliora votis poſco, & obteſtor deos.
Nam certa fari ſors maris dubii vetat.
Ut ſparſa tumidum claſſis excepit mare,

GRONOVII.

402. *Proſperum tandem diem,*] Sic quidem & Flor. Sed rotundius videtur: *proſpero tandem die.* eo enim deos coli vult. Metatheſis eſt in illo: *ſi propitios: attamen lentos deos.* accipiendum enim: ſi lentos, tamen propitios: etſi tarde, tamen exoratos. Vt ſolet ludere in τοῖς *Tam quam.* Vide Fabrum 1 Semeſtr. 23. Senſus idem Sophoclis in Trachiniis: Ω παῖ τῇ Οἴτης ἄτομον ὃς λειμῶν' ἔχεις, Ἔδωκας ἡμῖν, ἀλλὰ σὺν χρόνῳ, χαράν. Et in Philocteta: Ω φθέγμα ποθεινὸν ἐμοὶ πέμψας χρόνιός τε φανείς.

408. *Claſſis excepit mare,*] Vtrum *accepit:* an excuſas, ut *dare claſſibus auſtros:* ἀντὶ τοῦ *mare excepit claſſem.*

VARIORVM.

392. *Delubra*] Regionem aliquam ingreſſis, vel etiam in patriam poſtliminio reverſis moris erat genios loci deoſque Topicos ſalutare religioſe, atque invocare. *Farnabius.*

393. *Vix credens*] Me incolumem rediiſſe. *hæc quoque adhuc noſtra non eſt fiducia vitæ Certa ſatis.* Idem.

397. *Felix*] Simulate hæc. *Idem.*

404. *Conjugis*] Menelaus. *Idem.*

405. *Soror*] Helena. *Idem.*

406. *Meliora*] Votis poſco, ſpero quidem precorque eos in vivis eſſe; verum propter tempeſtatem incertus non auſim affirmare ita eſſe. *Idem.*

Ratis videre ſocia non potuit ratem.
Quin ipſe Atrides æquore immenſo vagus
Graviora pelago damna, quam bello, tulit;
Remeatque victo ſimilis, exiguas trahens
Laceraſque victor claſſe de tanta rates.
Clyt. Effare, caſus quis rates hauſit meas?
Aut quæ maris fortuna diſpulerit duces?
Euryb. Acerba fatu poſcis. infauſtum jubes
Miſcere læto nuncium. refugit loqui
Mens ægra, tantis atque inhorreſcit malis.
Clyt. Exprome. clades ſcire qui refugit ſuas,
Gravat timorem. dubia plus torquent mala.
Euryb. Ut Pergamum omne Dorica cecidit face,
Diviſa præda eſt. maria properantes petunt.
Jamque enſe feſſum miles exonerat latus;
Neglecta ſummas ſcuta per puppes jacent;
Ad militares remus aptatur manus;
Omniſque nimium longa properanti mora eſt.
Signum recurſus regiâ ut fulſit rate,
Et clara lentum remigem monuit tuba,

Aurata

GRONOVII.

414. *Quis, fare, noſtras*] Plenius & tenerioris affectus, quod in Flor. *Effare caſus quis rates hauſit meas?* Vide Obſervat. lib. 4. cap. 20.

415. *Quæ maris fortuna diſpulerit*] An *diſtulerit?* Vellejus 2, 79. *Majorem partem claſſis adorta vis Africi laceravit ac diſtulit.* Adde ad Livium, lib. 4.

428. *Remigem emovit*] Et hic optimum Gruterum ignis fatuus pro Pharo decepit. Et quem non deciperet nihil aliud videntem? Ecce omnes Mſſ. ejus & antiquitus cuſi aut *regimen emovit*, aut *remigem emovit.* Nec aliter Voſſianus & Heinſianus & noſter & alii minorum gentium, quos adhibuimus. Sed quod ille recentiores (hoc eſt, G. Fabricium & fatetur in pleriſque ſuis eſſe Delrius) objeciſſe criminatur, *remigem monuit*, id eſt longe antiquiſſimum & habetur in optimo Etruſco. Sed & melior phraſis. non eo tantum, quod *monitorem* dicunt antiqui quemvis exactorem operis, ſed vel maxime, quod *Hortator* in navi, qui ſignum dat nautis movendi brachia. Nonius: *Hortator remigum, qui excuſſum & hortamenta moderatur.* Plautus Mercatore: *quaſi in mari ſolet hortator remiges hortarier.* Ovidius: *& qui requiemque modumque Voce dabat remis animorum hortator Epopeus.* Ita ergo tuba illa hortatrix remigem *monuit.* Sequente quoque verſu præſtat auctoritatem Florentinus Lipſiano *deſignat vias:* ubi vulgo, *ſignavit vias.*

VARIORVM.

412. *Exiguas*] Paucas eaſque male multatas. *Farnabius.*

416. *Acerba*] *Infandum regina jubes renovare dolorem.* Idem. *Infauſtum*] De tempeſtate. *Idem.*

432. *Unda*

Aurata primas prora deſignat vias,
Aperitque curſus, mille quos puppes ſecent.
Hinc aura primo lenis impellit rates,
Allapſa velis. unda vix actu levi
Tranquilla Zephyri mollis afflatu tremit;
Splendetque claſſe pelagus, & pariter latet.
Juvat videre nuda Troiæ littora,
Juvat relicti ſola Sigæi loca:
Properat juventus omnis adductos ſimul
Lentare remos. adjuvat ventos manu,
Et valida niſu brachia alterno movet.
Sulcata vibrant æquora, & latera increpant;

Diri-

GRONOVII.

432. *Unda vix tactu levis*] Quis hoc intellexit? Et tamen omnes tranſeunt. Reſcribe cum Flor. *unda vix actu levi.* Vnda, inquit, tranquilla, à molli zephyro afflata, vix levi actu tremit, levi agitatione trepidat. Alter ablativus cauſam, alter modum ſignificat. *Actu levi*, ut Lucanus lib. 9. *Rapido victoria Cæſaris actu.* Et eodem: *Pilaque contorſit violento ſpiritus actu.*

434. *Pelagus, & pariter latet.*] Manus illuſtris: Forte, *& partim latet.*

440. *Et latera increpant*;] Egregie dictum, ſed non intellectum commentatoribus. Quorum unus: Vt faciunt læti in navigando, qui clamant in ſponda navis: ideo dicit *Increpant*, id eſt, reſonant latera navium. Alius: navium latera increpant remigantium impetu. Οὐδετέρως accipiunt verbum agendi more poſitum. Immo æquora ſulcata non modo vibrant, ſed eadem quoque ſulcata æquora *increpant* utrumque latus navium, id eſt, adſiliunt cum fremitu & alliduntur. Pari translationi Cæſar l. 3 de B. Gallico: *naves tota factæ ex robore ad quamvis vim & contumeliam perferendam.* Nam & contumelioſæ voces increpantium, ſeu objurgantium & inclamantium aliquem. Nihil aptius illuſtrando etiam Flori loco lib. 1 cap. 1. *Cujus valli dum irridet anguſtias Remus, idque increpat ſaltu.* Ovidius de nave Ceycis: *Sæpe dat ingentem fluctu latus ictu fragorem: Nec levius pulſata ſonat, quam ferreus olim Quum laceras aries balliſtave concutit arces.* Et, *ubi pulſarunt celſi latera ardua fluctus.*

VARIORUM.

417. *Læto*] De reditu. *Farn. Refugit*] *Atque animus meminiſſe horret, luctuque refugit.* Idem.

420. *Dubia*] Non pro certo nota timentur quippe ne veris majora fient. *Idem.*

447. *Signum*] *Flammas ut regia puppis Extulerat.* quod reliquæ claſſi legendi anchoras viæque ſignum eſt. *Idem.*

428. *Tuba*] Vide Troad. verſ. 1043. *Idem.*

429. *Aurata*] Regia navis, cujus roſtrum auratum eſt. *Idem.*

434. *Splendetque*] Auratis, æratiſque roſtris & puppibus pictis armiſque ſuſpenſis ſplendet, tegitur tamen navium numero. *Idem. Latet.*] Vt verſ. 41. ſuprà. *Idem.*

435. *Iuvat*] Iuvat nos diſcedentes videre deſolata atque depopulata à nobis Troiæ litora. *Idem.*

436. *Sigæi*] Promontorii Troad: *Id.*

438. *Lentare*] Incurvare & flectere in undis juvenili vi ac deſiderio reditus. *lentos incurvant gurgite remos.* Id. *Adjuvat*] Velificationi remigium addunt. *Idem.*

452. *Agit-*

Dirimuntque canæ cærulum ſpumæ mare.
Ut aura plenos fortior tendit ſinus,
Poſuëre tonſas. credita eſt vento ratis:
Fuſuſque tranſtris miles; aut terras procul,
Quantum recedunt vela, fugientes notat;
Aut bella narrat: Hectoris fortis minas,
Curruſque, & empto redditum corpus rogo:
Sparſum cruore regis Herceum Iovem.
Tunc qui jacente reciprocus ludit ſalo,
Tumidumque pando tranſilit dorſo mare
Tyrrhenus omni piſcis exſultat freto,
Agitatque gyros, & comes lateri adnatat,
Anteire naves lætus, & rurſus ſequi.
Nunc prima tangens roſtra laſcivit chorus;
Milleſimam nunc ambit & luſtrat ratem.

Jam

GRONOVII.

452. *Agitquegyros,*] Optimus numeroſius: *Agitatquegyros.*

VARIORUM.

443. *Tonſas.*] Remos. *Farnabius.* Palmulas, imas remorum partes, quibus aqua tunditur. Virgilius: *lento luctantur marmore tonſæ.* niſum ipſum remigantium expreſſit Ennius. *Pone petunt, exin referunt ad pectora tonſas.* Delrius.

444. *Fuſuſque tranſtris*] *Tranſtra,* loca in quibus ſedent remiges: ſpacium vero ſeu iter per quod ad remiges hortator ſolet accedere, quod à puppi ad proram portenditur, dicebatur *Agaium.* Idem. *Aut terras procul,*] Vide Troad. v. 1046. & Med. v. 303. *Farnabius.*

446. *Hectoris*] Cum flammas Argivæ claſſi inferret. Troad. verſ. 440. *Idem.*

447. *Curruſque,*] Achillis, quibus raptabatur Hector. Troad. v. 742. *Idem. Redditum*] Patri Priamo. Troad. v. 325. *Idem.*

448. *Regis*] Priami cæſi ad aram Hercei Iovis verſ. 45. Troad. *Idem.*

450. *Tranſilit*] Velociſſimus enim Delfin. Attius: *Sicut inciti, atque alacres roſtris perfremunt Delfini.* de piſcium iſtorum proghoſtico accipe, quæ ex Pacuvio Tullius lib. 1. de Divinat. ſcribit. Achivorum exercitum, & tot navium rectores lætos piſcium laſciviam intuitos, nec tuendi ſatietatem capere potuiſſe: ad quem Pacuvii locum noſter hic videtur reſpexiſſe. *Delrius.*

451. *Tyrrhenus*] Delphin ex fab. Tyrrhenorum pyratarum in Delphinas verſorum. Vide Oed. v. 449. *Far. Exſultat*] Delphini in tranquillo mari laſcivientes futuram tempeſtatem portendunt. Hyemali enim procella ingruente, ab imo mari aſſurgunt exhalationes, quæ tempeſtati fomenta ſuggerant, quibus Delphini excitati geſtiunt, atque in maris ſuperficie colludunt. *Idem.*

454. *Prima*] Primas claſſis naves. *Idem. Chorus,*] Delphinum ſaltantium. *Idem.*

455. *Milleſimam*] Æſchylus *claſſem Græcorum mille navium.* idem, Eurip. Virgil. Propertius. ſed Dictys naves autumat MCCXCV. *Delrius.*

Jam littus omne tegitur, & campi latent.
Et dubia parent montis Idæi juga.
Et jam, quod unum pervicax acies videt,
Iliacus atra fumus apparet nota.
Jam laſſà Titan colla relevabat jugo;
In aſtra jam lux prona, jam præceps dies.
Exigua nubes ſordido creſcens globo
Nitidum cadentis inquinat Phœbi jubar.
Suſpecta varius occidens fecit freta.
Nox prima cœlum ſparſerat ſtellis. jacent
Deſerta vento vela. tum murmur grave
Majora minitans collibus ſummis cadit,
Tractuque longo littus ac petræ gemunt.
Agitata ventis unda venturis tumet:
Cum ſubitò luna conditur, ſtellæ latent.

In

GRONOVII.

458. *Et jam, quod unum*] Florent. *Et id quod unum.*

470. *Luna ſubito conditur, ſtellæ cadunt,*] Probavit è ſuo Lipſius: *ſtellæ latent.* At illi contra, *cadunt*, in cunctis legi libris, quos viderint. Scimus, & in multo pluribus, quos non videre. Malle alios, addunt, ex uno *latent*, quia verius: fatenturque hoc verius κατὰ λόγον, non verius ad ſcripturam Senecæ. Hic ingens commentarius, & vulgo ſtellas decidere dici, cum defluunt quædam in altum emiſſæ & accenſæ exhalationes. At de his haudquaquam loquitur Seneca, ſed de veris ſtellis, & nubibus obductis ait omne nocturnum lumen eripi. Sunt etiam lepidi, & in amicum ſuum dicta jaculantur. Cur ergo, aiunt, putant hic minus recte legi *cadunt* quam *latent*? nimirum quia ſæpe tenebræ ſoli Criticorum offunduntur, & labuntur aliquando quantumvis clara in hoc freto conjectationis ſidera. Fontem urbanitatis! Sed ne cum illis certemus, tu lector, ſi ſapis ex Florentino & Lipſiano lege: *ſtellæ latent.* Florent. quoque Heinſiani & meus: *Cum ſubito luna conditur.* Ovidius: *Caret ignibus æther, Cæcaque nox premitur tenebris hiemiſque ſuiſque.*

VARIORVM.

456. *Iam littus*] Iam nobis in altum provectis humiliora Troadis abſconduntur, montes vix apparent. *Farnabius.*

459. *Iliacus*] Troad. v. 1051. *Idem.*

460. *Iam laſſa*] Iam occidente ſole nox ingruebat. *Idem.*

463. *Exigua*] Nubibus conſperſus ſol occidens ventorum & pluviæ prognoſticon. *Idem.*

464. *Suſpecta varius*] Sol occidens maculis conſperſus ventos & pluvias portendit: Virgil. 1. Georg. *Hoc etiam immenſo cum jam decedit Olympo, Profuerit meminiſſe magis. nam ſæpe videmus Illius in vultu varios errare colores: Cæruleus pluviam denunciat, igneus Euros. Sin maculæ incipient rutilo immiſcerier igni; Omnia tunc pariter nimbis, ventiſque videbis Fervere, non illa quiſquam me nocte per altum Ire, neque à terra moneat convellere funem.* Delrius.

466. *Murmur*] Murmurans à terra venit aura, gravioris venti prænuncia. *Farnabius.*

477. Sua

In aſtra pontus tollitur. cœlum perit.
Nec una nox eſt. denſa tenebras obruit
Caligo, & omni luce ſubducta fretum
Cœlumque miſcet. undique incumbunt ſimul,
Rapiuntque pelagus infimo everſum ſolo
Adverſus Euro Zephyrus, & Boreæ Notus.
Sua quiſque mittunt tela, & infeſti fretum
Emoliuntur. turbo convolvit mare.
Strymonius altas Aquilo contorquet nives;
Libycuſque arenas Auſter ad Syrtes agit.
Nec manet in Auſtro; fit gravis nimbis Notus,
Imbre auget undas; Eurus Orientem movet,
Nabathæa quatiens regna, & Eoos ſinus.
Quid rapidus ora Corus Oceano exerens?

Mun-

GRONOVII.

477. *Sua quiſque mittunt tela,*] Quæ ſunt *tela ventorum?* Sed & ſcripti fere hic aliqua labe infecti: Florent. & Heinſianus: *mittit*. Meus: *mittunt vela*. Heinſianus alter: *omittunt tella*. Hæreo, niſi placeat: *Sua quiſque miſcent bella*. Ovid. in Ceycis naufragio: *omnique à parte feroces Bella gerunt venti fretaque indignantia miſcent.*

480. *Auſter ac Syrtes agit.*] Lipſianus, *ad Syrtes*, admiſitque Delrius. At Gruterus quid in hac lectione ſit lepôtis, videre negat: vulgatam dicere Auſtrum agitaſſe arenas Syrtium. Sed illi ſuffragantur liber optimus & Germanicus. Eſtque, Auſtrum Syrtes accumulaſſe arenis, & undas ab illis abegiſſe. Lucanus lib. 1. *Cum turbidus Auſter Reppulit à Libycis immenſum Syrtibus æquor.* Lib. 9. *Auſter In ſua regna furens tentatum claſſibus æquor Turbine defendit longeque à Syrtibus undas Egit & illato confregit litore pontum.*

484. *Rapidus ora Corus Oceano*] Florent. *rabidus*. Apuleins de Mundo: *Item occidui ſunt tres: Caurus, qui Græce ἀργέστης vocatur. is eſt adverſus Aquiloni. item Favonius, Græce Ζέφυρος, Euro contrarius. tertius Africus, λὶψ, Vulturno reſlat.* Ergo *Oceano ora exſerens*, intellige, flans ab occidente. nam Ὠκεανὸς Poëtis ἡ δύσις. Hinc Lucanus lib. 5. *Primus ab Oceano caput exſeris Atlanteo, Core.*

VARIORUM.

471. *In aſtra*] *Fluctibus erigitur, cœlumque æquare videtur Pontus.* Farnab. *Cœlum*] Eripiunt nubes cœlum. *Idem.*

472. *Nec una*] Non ſimplices, non noctis ſolius tenebræ. ſic, *Non cœli nox illa fuit.* Et 9. Metam. *Cæcaque nox premitur tenebris hyemiſque ſuiſque.* Idem.

474. *Cœlumque*] Vt neutrum diſcerni poſſit. *Idem.*

476. *Adverſus*] *Diverſi turbine venti Confligunt Zephyruſque Notuſque*, &c. Σὺν δ' εὖρός τε νότος τ' ἔπεσε ζέφυρός τε δυσαὴς καὶ βορέας αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων. Idem.

478. *Emoliuntur.*] Molem ejus loco movent, evertunt. *Idem.*

479. *Strymonius*] Thracius, è Thracia flans à fluv. uſque Strymone. *Idem.*

480. *Libycuſque*] Herc. Fur. 322. *Id.*

481. *Nec manet*] Nec manet tempeſtatis dominium penes Auſtrum, *vel* in Auſtrali parte. *Idem.* *Fit gravis*] *Madidis Notus evolat alis*, &c. Idem.

Mundum revelli ſedibus totum ſuis,
Ipſoſque rupto crederes cœlo deos
Decidere, & atrum rebus induci chaos.
Vento reſiſtit æſtus, & ventus retro
Æſtum revolvit. non capit ſeſe mare:
Undaſque miſcent imber & fluctus ſuas.
Nec hoc levamen denique ærumnis datur,
Videre ſaltem, & noſſe, quo pereant malo.
Premunt tenebræ lumina, & diræ Stygis
Inferna nox eſt. excidunt ignes tamen,
Et nube dirum fulmen eliſa micat:
Miſeriſque lucis tanta dulcedo eſt malæ.
Hoc lumen optant. ipſa ſe claſſis premit,
Et prora proræ nocuit, & lateri latus.
Illam dehiſcens pontus in præceps rapit,
Hauritque, & alto redditam revomit mare.
Hæc onere ſidit. illa convulſum latus
Summittit undis. fluctus hanc decimus tegit.
Hæc lacera, & omni decore populato levis,

Flui-

GRONOVII.

491. *Levamen denique ærumnis datum eſt,*] Flor. *datur.* Quo res fit præſentior.

500. *Et alto redditam revomit mare.*] Lege *: & alio redditam revomit mari.* Hoc eſt, & diu ſub undis tractam remotiſſimo ab eo, ubi abſorbuit, loco & in alius nominis mari (ut plurima circa inſulas habet nomina, Lesbium, Icarium, Carpathium, &c.) rurſus evehit ac profert.

VARIORUM.

483. *Nabathæa*] Arabiam Petræam. *Farnabius.*

484. *Quid rapidus*] Quid autem Corus fecit, &c. de Coro ad Thyeſt. verſ. 576. *Idem.*

487. *Atrum*] Non quod illi color ullus, ſed quia nullus certus. *Idem.* *Chaos.*] Herc. Fur. verſ. 609. *Idem.*

488. *Æſtus,*] Maris. *Idem.*

489. *Non capit*] Verum tumidis undis æſtuque ſublatum in aëra *cœlum æquare videtur.* Idem.

493. *Diræ*] Tartareæ tenebræ. *Idem.*

494. *Excidunt*] Nedum apparent, tantum fulminibus lux redditur, vide Thyeſt. verſ. 1085. *Idem.*

499. *Illam*] *Illum unda dehiſcens Torquet agens circum & rapido vorat æquore vortex.* Idem.

502. *Fluctus*] Decumanus fl. *Decima ruit impetus undæ.* q. d. maximus. Sic enim ova decumana, &c. denarius ſiquidem numerus perfectiſſimus, ut qui contineat par & impar, quadratum, quadratale, longum, planum, &c. conſtetque ex uno, duobus, tribus, & quatuor, proinde Græci ad decem uſque numerant & hinc ad unitatem revertuntur. Sphærarum inſuper decada mundo tribuebant Pythagoræi. *Idem.*

503. *Decore*] Vexillorum, apluſtrium. *Idem.*

506. *Sed*

Fluitat; nec illi vela, nec tonſæ manent;
Nec rectus altas malus antennas ferens,
Sed trunca toto puppis Ionio natat.
Nil ratio & uſus audet. ars ceſſit malis.
Tenet horror artus. omnis officio ſtupet
Navita relicto. remus effugit manus.
In vota miſeros ultimus cogit timor,
Eademque ſuperos Troës & Danai rogant.
Quid fata poſſunt! invidet Pyrrhus patri,
Aiaci Ulyſſes, Hectori Atrides minor,
Agamemno Priamo. quiſquis ad Troiam jacet,
Felix vocatur, cadere qui meruit gradu,

Quem

GRONOVII.

506. *Sed trunca toto puppis*] Sic etiam Flor. non *fracta*. Idem verſu ſequenti: *ars ceßit malis*, ut dedit Fabricius, injuria ob id ab illo, qui nominare eum non audet, reprehenſus. Gruterus recte notat alterum, *in magnis malis*, fictum ab eis qui ſententiolam exire cupiebant: tandemque intellexit librum unum optimæ notæ potius ſequendum quam decem minus bonos.

514. *Priamo Agamemnon.*] Non optimus modo, ſed fere omnes, quos vidi, paullo annoſiores, ſed & editio vetus Veneta cum Bernardini commentariis: *Agamemnon Priamo.* Damno verſus, quod ſarciri poteſt litera extrita: *Agamemno Priamo.* Sic ſcripſerat Seneca. Attius Armorum judicio: *Cur vetera tam ex alto repetißis dißidia Agamemno?* Cicero lib. 13. ad Atticum epiſt. 47. *Poſtquam abs te Agamemno.* Statius: *ſtimulatque Agamemno volentes.* Sic apud Livium lib. 38,4. *amnis Aretho ex Acarnania fluens.* Sic Mſſ. non *Arethon*, ut vulgo. Valerius Maximus lib. 8. cap. 9. *amantißimus patriæ Solo.* Ita Mſſ. non *Solon.* Idem Gellio eſt lib. 10. cap. 18. *Polemo* Valerio Maximo lib. 6. cap. 9. Silius Oxonii lib. 2. verſ. 192. *Nec ſegnis Tero tanta ſpe laudis.* non *Teron.* Sic & *Ario* apud Gellium l. 16, 19. *Palæmo* apud Quintilianum 14, 22.

515. *Cadere qui meruit manu,*] Delrius & Raphelingius afferunt è ſuis, *qui potuit.* At in optimo eſt: *cadere qui meruit gradu.* Quod ab illis, qui non capiebant elegantiam, mutatum eſt. *Gradus* enim quoque ex illis, quibus pugnantes in terra tam miles quam gladiator æſtimantur. Vnde *componere ad præliandum gradum.* Livius lib. 2. de Coclite: *neque ille minus obſtinatus ingenti pontem obtineret gradu.* Ovid. lib. 9. *Rurſuſque ad bella coimus, Inque gradu ſtetimus.* Noſter infra: *Phœbea nec me tela pepulerunt gradu.* Ciceroni proverbii inſtar, *tumultuantem de gradu dejici,* in Officiis, & ad Atticum: *ex quo mihi videtur στρατύλλαξ ille dejectus de gradu.* Adde Lipſii Saturnalia 2, 20. Sic apud Polybium Titus ad Cynoſcephalas μετὰ τῶν διζώνων ἐπῄει σοβαρῶς τοῖς πολεμίοις. Hoc in mari non licet. Tacitus lib. 2. hiſtor. *nec perinde nutantes è navibus, quam ſtabili gradu è ripa, vulnera dirigebant.* Idem lib. 1. annal. *Cuncta pariter Romanis adverſa; locus uligine profunda, idem ad gradum inſtabilis, procedentibus lubricus.* Vides prorſus *gradum* eſſe ſtatum. *Cadere meruerunt gradu,* qui in ſolida terra pugnantes inque gradu & in ſtatu ſtantes pulcram petunt per vulnera mortem, non pendentes in fluctibus.

VARIORVM.

507. *Ars ceßit*] *Tanta mali moles tantoque potentior arte eſt.* Farnabius.

511. *Eademque*] Vt evadant maris trucu-

Quem fama ſervat, victa quem tellus premit.
Nil nobile auſos pontus atque undæ ferent?
Ignava fortes fata conſument viros?
Perdenda mors eſt. quisquis es nondum malis
Satiate tantis cœlitum, tandem tuum
Numen ſerena. cladibus noſtris daret
Vel Troia lacrimas. odia ſi durant tua,
Placetque mitti Doricum exitio genus;
Quid hos ſimul perire nobiſcum juvat,
Quibus perimus? ſiſtite infeſtum mare.
Vehit iſta Danaos claſſis? & Troas vehit.
Nec plura poſſunt, occupat vocem mare.
Ecce alia clades. fulmine irati Iovis
Armata Pallas, quidquid aut haſta minax,

Aut

GRONOVII.

519. *Perdenda mors eſt.*] Nec rectum ſine interrogatione *Pudenda*, nec alterum cum interrogatione. Silius l. 4. *Namque inhonoratam Fibrenus perdere mortem Et fama nudam impatiens.* Statius: *Nil opus arma ultra tentare & perdere mortes.*

526. *Claſſis & Troas vehit.*] Diſtinguendum cenſeo: *Vehit iſta Danaos claſſis? & Troas vehit.* Vt in Troadibus: *Tu me ſuperbum, Priame? tu timidum facis.* Si irati eſtis claſſi, quod Græcos vehat, mementote eadem Troianos vehi.

VARIORVM.

truculentiam, ne ſubmergantur. *Farn.*

512. *Quid fata*] Vide quid deorum fata poſſunt, quæ in una eademque vota Troas Danaoſque adegerint. *vel referas ad ſequentia*; vides quid inter fati & mortis genera, cum in aquis perituri his invideant qui vel inimici, vel per inſidias & dedecus in terra mortem oppetierant. maxime autem deteſtabantur fortes hoc mortis genus, qui cum animam igneam eſſe cenſerent, aquis illam prorſus extingui putabant, & in quo mortis genere non poteſt quis ſuæ fortitudinis ſpecimen dare. *Idem.*

513. *Atrides*] Menelaus. *Idem.*

514. *Quiſquis*] Τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις οἳ πότ' ὄλοντο Τροίῃ ἐν εὐρείῃ. *O terque quaterque beati Queis ante ora patrum Troia ſub mœnibus altis contigit oppetere*, &c. *Idem.*

516. *Quem fama*] Quod fortiter pugnando occiderit. *Farnabius.* *Victa*] Qui ad Troiam ſepultus eſt. *Idem.*

518. *Ignava*] Vide ſup. notam ad verſ. 506. *Idem.*

521. *Cladibus*] *Pœnas expendimus, & quæ Vel Priamo miſeranda forent. Id.*

524. *Hos ſimul*] Troianos captivos. *Idem.*

525. *Quibus perimus?*] In quorum ultionem. *Idem.*

528. *Fulmine*] Vide Med. 59. *Idem.*

529. *Armata Pallas*] Cui hinc nomen ſcil. παρὰ τὸ πάλλειν δόρυ. *Idem.* Non eſt hoc abs re confictum. nam in libris Hetruſcorum ſcriptum fuit, Manubias, i.e. fulminum jactus, tres deos poſſidere, Iovem, Palladem, & Vulcanum: docet hoc Servius, ad illud Virgilii, *Ipſa Iovis rapidum jaculata è nubibus ignem Disjecitque rates, &c.* Delrius.

534. *Tenſa*

Aut ægide & furore Gorgoneo poteſt,
Aut igne patrio, tentat; & cœlo novæ
Spirant procellæ. ſolus invictus malis
Luctatur Aiax. vela cogentem hunc ſua
Tenſo rudente flamma perſtrinxit cadens.
Libratur aliud fulmen. hoc toto impetu
Certum reducta Pallas excuſſit manu,
Imitata patrem. tranſit Aiacem, & ratem,
Ratiſque partem ſecum & Aiacis tulit.
Nil ille motus, ardua ut cautes ſalo
Ambuſtus exſtat, dirimit inſanum mare;
Fluctuſque rumpit pectore, & navem manu
Complexus in ſe traxit, & cœco mari
Collucet Aiax. omne reſplendet fretum.
Tandem occupata rupe, furibundum intonat,

Su-

GRONOVII.

534. *Tenſo rudente*] Fl. & alii, *Tento*. Et ſequenti, *Libratur aliud fulmen.* Tertio quoque: *Certum reducta*, non *Tortum*, quod Iovianus Pontanus & Fabricius ſubjecerunt. *Certum* eſt haud dubie percuſſurum ipſum Aiacem, non aberraturum deſtinato. Lib. I. de ira cap. ult. *C. Caſar iratus cælo, quod comeſſatio ſua fulminibus terreretur, prorſus parum certis. Reducta*, ut Petronius: *mox reducta cuſpide Uterum notavit.*

VARIORVM.

530. *Aut ægide, Gorgoneo*] Scuto, munimento pectoris, quod τῆς αἰγὸς, id eſt, capræ Amaltheæ pelle (ſeu potius ſquammoſo draconum corio) contectum Iupiter Palladi dedit, cui poſtea Perſeus caput Meduſæ Gorgonis indidit, cujus aſpectu homines in ſaxa vertebantur. *Farnabius.*

532. *Solus invictus*] Pulchre hoc deſcripſit Cointus Smyrnæus lib. 15. *Delrius.*

530. *Hoc toto*] Quo validius torqueret, Aiacem Oilei f. ultura, quod Caſſandram in templo ſuo violaſſet. *Farn.*

537. *Patrem.*] Iovem, qui *dextra libratum fulmen ab aure Miſit* in Phaëthonta. *Idem.*

540. *Dirimit*] Natans. *Idem.*

542. *Et cæco*] Caliginoſo. *Idem.*

543. *Collucet*] Fulmine ardens. *Id.*

544. *Furibundum*] Ὑπέρφιαλον ἔπος ἔκβαλε καὶ ἀάσθη φῆ ῥ' ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης, &c. Odyſ. δ. *furias Aiacis Oilei.* Æneid. I. Quod alii de furioſo amore interpretantur. *Idem.* Periſſe volunt omnes Poëtæ cum Homero. idem teſtatur Ariſtoteles in Epitaphiis. & vult in Mycono inſulâ maris Ægæi ſepultum. Tamen evaſiſſe naufragium, docet Timæus Locrus lib. 2. Hiſtoriar. qui ſcribit, poſt captam Troiam, multos Locrenſium naufragio ad Gereas petras interiiſſe, reliquos cum Aiace per ſummas difficultates & pericula tandem in patriam rediiſſe. Sed anno poſtea tertio, quod eorum ditionem fames & peſtilitas, ſimul invaſerant, propter facinus ab Aiace cum Caſſandra nefarie patratum, oraculum conſuluere Locri, quibus reſponſum, debere Troianam Palladem ab illis per mille annos placari; miſſis ſortito quotannis Troiam duabus virginibus Locriis. Manſit illa conſuetudo diu poſtmodum, & Troiani virgines miſſas obvii capiebant & jugulabant, & jugulatas agreſtibus & ſterili-

bus

Superaſſe nunc ſe pelagus, atque ignes: juvat
Viciſſe cœlum, Palladem, fulmen, mare.
Non me fugavit bellici terror Dei.
Et Hectorem una ſolus & Martem tuli.
Phœbea nec me tela pepulerunt gradu.
Cum Phrygibus iſtos vicimus. tene horream?
Aliena inerti tela mittis dextera?
Quid ſi ipſe mittat? plura cum auderet furens,
Tridente rupem ſubruit pulſam pater
Neptunus, imis exerens undis caput,
Solvitque montem; quem cadens ſecum tulit:
Terraque & igne victus & pelago jacet.
Nos alia major naufragos peſtis vocat.
Eſt humilis unda, ſcrupeis mendax vadis,

Ubi

GRONOVII.

550. *Tandem horream?*] Quam Criticorum vocant (credo, veriti, ne quis ipſorum emendationem putaret) *tene horream*, eſt duorum optimorum codd. Lipſiani & Florent. ſcriptura. Quod ſequitur, ſatis commode Lipſius, ſive à libro ſit, ſive ab ipſo, *mittis*. Fl. hîc vitiatus. habet enim: *inerti tela pepulerunt gradu.* Nic. Heinſius conjiciebat: *tene horream Aliena inerti tela mittentem manu.* Nec repugno, niſi illud *pepulerunt* oſtendat forte vocem cum incipientibus literis, *P E:* ſic veniebat in mentem, *perdentem*. quod foret, incaſſum mittentem. Sumpſit autem Seneca ſenſum hunc ab Ovidio lib. 9. in pugna Herculis & Acheloi: *Quid fore te credis, falſum qui verſus in anguem Arma aliena moves? quem forma precaria celat?* Statius 5. Theb. 396. *Manibuſque horrore remiſſis Arma aliena cadunt.* Vbi Lactantius: *non maritorum ſuorum arma dixit: ſed arma aliena, id eſt, ſexus alterius.* Confitentur tamen Criticorum emendationem eſſe vehementiorem. Eoque magis me viri optimi miſeret, qui nihil variantes obducit quoque membranas ſuas & ſuo ſenſu fortiora eſſe ait iſta eis quæ ſubſtituuntur. Nec intellexit frivolum & ineptum ſermonem: *horream mitti tela:* &, *tandem horream.* Sed putavit opinor illud, *tandem*, narrantis, non Aiacis eſſe.

VARIORVM.

bus & ſterilibus lignis comburebant. ad bellum uſque Phocenſe retenta hæc conſuetudo & ritus. tunc demum ſacrificii vel impiæ crudelitatis potius immunitas Locrenſibus conceſſa. *Delrius.*

548. *Hectorem*] Alteri Aiaci magis hæc conveniant, quæ tamen hic furens & jactabundus in ſe transfert. *Farnab.*

549. *Phœbea*] Apollinis, qui à Troianis ſtetit. *Idem.*

550. *Iſtos*] Deos, Neptun. Apollin. &c. *Idem.*

551. *Aliena*] Iovis fulmina. *Idem. Inerti*] Fœminea. Palladis. *Idem.*

552. *Ipſe*] Iupiter. *Idem.*

553. *Tridente*] Τοῦ δὲ Ποσειδάων μεγάλ' ἔκλυεν αὐδήσαντος· Αὐτίκ' ἔπειτα τρίαιναν ἑλὼν χερσὶ στιβαρῇσιν ἤλασε. *Idem.*

555. *Montem;*] Γυραίην πέτρην, &c. δ' ἀπὸ δ' ἔχισε. diſcidit rupem. *Idem. Secum*] Rupe obrutus, fulmine ambuſtus, undis ſubmerſus. *Idem.*

566. *Lemnon*

Ubi ſaxa rapidis cluſa vorticibus tegit
Fallax Caphareus. æſtuat ſcopulis fretum,
Fervetque ſemper fluctus alterna vice,
Arx imminet prærupta, quæ ſpectat mare
Utrimque geminum. Pelopis hinc oras tui,
Et Iſthmon, arcto qui recurvatus ſolo
Ionia jungi maria Phrixeis vetat;
Hinc ſcelere Lemnon nobilem; hinc & Chalcida;
Tardamque ratibus Aulida. hanc arcem occupat
Palamedis ille genitor, & clarum manu
Lumen nefanda vertice è ſummo efferens,
In ſaxa duxit perfida claſſem face.
Hærent acutis rupibus fixæ rates.
Has inopis undæ brevia comminuunt vada.
Pars vehitur hujus prima, pars ſcopulo ſedet.
Hanc alia retro ſpatia relegentem ferit,
Et fracta frangit. jam timent terram rates,

Et

GRONOVII.

566. *Lemnon nobilem; hinc & Chalcida;*] Vix puto exſtare codicem vetuſtiorem, in quo ſic ſcriptum reperiatur. Certe quicquid mihi videre contigit. *Chalcedona.* Neque vero mihi fit ſimile adſpiratione ad poſitionem hîc uti Senecam voluiſſe. Verſus ex Octavia, nec ejuſdem eſt auctoris, & ſine dubio etiam vitiatus. Forte legendum: *Hinc ſcelere Lemnon nobilem, hinc Anthedona.* Etenim Ἀνθηδὼν πόλις λιμένα ἔχουσα, ἐσχάτη τῆς Βοιωτικῆς παραλίας τῆς πρὸς Εὐβοίας, ut eſt apud Euſtathium: unde Homerus ἐσχατόωσαν appellat.

VARIORUM.

560. *Caphareus.*] Mons Eubœæ. Vid. Med. verſ. 659. *Farn.* Hoc loco Nauplius Palamedis pater Græcos in cæca ſaxa pertraxit. unde Pacuvius; —*Pater In Caphareis ſaxis pleros Achivos perdidit.* Delrius.

561. *Alterna*] Reſpicit ad Euripum.

563. *Tui*] Avi ſcil. Agamemnonis mariti tui. *Farnabius.*

564. *Iſthmon,*] Herc. Fur. verſ. 335. *Idem.*

565. *Phrixeis*] Helleſponto, quæ Ægæi pars. Theb. verſ. 611. à Phrixo. Vid. Troad. verſ. 1124. Med. verſ. 744. *Idem.*

566. *Scelere*] Fœminarum, quæ à maritis ſpretæ viros omnes interfecerunt, præter Hypſipylem, quæ patrem Thoantem clam navi amandavit. *Idem.* *Chalcida;*] Eubœæ civ. *Idem.*

567. *Tardamque*] Quæ bis morata erat claſſem Græcam exituram. Troad. v. 161. & redituram. ibidem. *Idem.*

568. *Palamedis ille genitor,*] *Emphaſis.* Nauplius. Medea verſ. 659. *Idem.* Quem, ut id faceret, impulſum volunt cupiditate ulciſcendi Agamemnonem & Ulyſſem, qui Palamedem occiderant juxta pleroſque. nam Dares à Paride interfectum fuiſſe ſcribit. ut ut eſt, Xenophon in Cynegetico tradit, mortem Palamedis deos vindicaſſe. *Delrius.*

570. *Perfida*] Tutos præ ſe ferenti portus. *Farnabius.*

576. *Ma-*

Et maria malunt. cecidit in lucem furor.
Poſtquam litatum eſt Ilio, Phœbus redit,
Et

GRONOVII.

576. *Maluntque maria. cedit in luctum*] Variant libri. Alii, *Maluntque*, vel *Noluntque maria.* Optimus cum uno è Pal. *Et maria malunt.* Etiam quæ ſequitur clauſula, valde ambigua eſt. Mſſ. fere omnes & edd. nonnullæ: *cecidit in lucem furor.* Nuperi, *cedit in luctum*, etiam ex quibuſdam antiquis editionibus. Sed illud reduxit Lipſius, interpretaturque ut olim Bernardinus, ſub lucem deſiiſſe tempeſtatem. Sic in Medea, *Iam cecidit ira: pœnitet facti, pudet.* Vide ad Livium 29,27. *In lucem* Suetonio *ad lucem*, Iulio: *quum luminibus exſtinctis deceſſiſſet via, diu errabundus, tandem ad lucem duce reperto.* *An noctem* Lucano, quem locum olim tuebamur adverſus ſummum virum, l. IV. *quo tempore primas Impedit ad noctem jam lux extrema tenebras.* Et ſiquidem hæc lectio probanda eſt, (ut utique probanda eſt) hæc quoque unica ejus probanda eſt ſententia. Nam duæ aliæ interpretationes, quas homo acutus protulit (prior, quum horrerent littus naves tenderentque in altum, furorem & veluti fatum eas repreſſiſſe ad terram ſive facem à Nauplio accenſam; altera, *furor* Græcorum *cecidit in lucem*, eſſe, Nauplius eos luce ſive face ſua decepit) nihil habent ſani. Gruterum quo minus hic ferat illud *lucem*, movet, quod id ſtatim repetitur verſu ſequenti, ac bis idem dicitur. Sed nec bis idem dicitur, & quia hic commodum ſenſum facit illud *lucem*, ſequenti non niſi ineptum; acquieſcere debuit hic dumtaxat ſcriptis, in ſequenti vero remedium quærere. Manus illuſtris, *cœlitum cedit furor.*

577. *Poſtquam litatum eſt, Phœbus in lucem redit,*] Iubet Scaliger notari morem vetuſtiſſimum, pelagus iratum placandi. At, rogo, ubi, quando, quomodo fieri potuit in tanta trepidatione, tumultu, tempeſtate nocturna? Gruterus conjungit ſenſum cum verſu præcedenti, ſcribitque: *cecidit in luctum furor, Poſtquam litatum eſt*, quaſi dicat Nauplium miſertum eſſe Græcorum, ut undique oculis ejus naufragium infame patuit: aut, *Poſtquam litatum, ac Phœbus*, ſenſu planiſſimo, ut ille putat. Sed hæc Andabatarum ſine vetuſtatis luce. Quid autem, *Phœbum in lucem redire?* qui ipſe lux eſt & lucis omnis diurnæ auctor? In laudato illo Etruſco legebatur: *Poſtquam litatum eſt illo Phœbus redit.* Hic quum viderent male conſtare verſum, ex præcedenti inſeruerunt *in lucem*, ejecto τοῦ *illo*: quia autem inſuavis repetitio ſine ulla orationis majore efficacia, illic alii fecerunt *luctum.* At accipe jam levi opera ipſius Senecæ manum: *Poſtquam litatum eſt Ilio, Phœbus redit.* Significat his pœnis ſuppliciiſque Græcos ſatisfeciſſe Ilio & Troianis pro injuriis illatis: & poſtquam abunde magnas miſerias & calamitates perferendo ad ſatietatem pœnas ſolviſſent, die orta ſolem apparuiſſe. Sic *litatum eſſe* diis dicitur, quum ſacra placuerunt, cum diis ſatisfactum eſt & ſolutum, quod illi deberi ſibi voluere. Varro: *Habes, qui & cujus rei cauſa fecerim hecatomben, in quo ego, ut puto, quoniam eſt luere ſolvere, lutavi.* Neque deſinebant religioſi veterum & publice & privatim iterare hoſtias, donec litatum eſſet. Livius lib. 41. *Tribus bubus perlitaſſe negavit. Senatus majoribus hoſtiis uſque ad litationem ſacrificari juſſit.* Florus 4, 2. *Nec perlitare centum victimis potuerat.* Et alludens Plautus in Pſeudolo: *Eadem duo greges virgarum inde ulmearum adegero, Vt hodie ad litationem huic ſuppetat ſatias Iovi.* Ludit in hac ſuperſtitione Varro. Alii ſacrificantes vel centum victimis *litaſſe* ſe non putabant, niſi certis ſignis id animadvertiſſet docuiſſetque aruſpex. At Varro ſua hecatombe ex voto datâ ſe *litaſſe* ait nulla cura extorum inſpiciendorum? quid ita? quia *litare* dictum

Et damna noctis triſtis oſtendit dies.
Clyt. Utrumne doleam, læter an reducem virum?
Remeaſſe lætor. vulnus at regni grave
Lugere cogor. redde jam Graiis, pater
Altiſona quatiens regna, placatos deos.
Nunc omne læta fronde veletur caput.
Sacrifica dulces tibia effundat modos;
Et nivea magnas victima ante aras cadat.
Sed ecce turba triſtis, incomtæ comas,
Iliades adſunt: quas ſuper celſo gradu
Effrena Phœbas entheas laurus quatit.

* CHO-

GRONOVII.

dictum à luere, *luere* autem ſolvere: qui ergo voto ſe ſolvit, litat. Vt igitur à Manibus *parentare* & *inferias dare*, ita ſuperis à diis *litare* ſumptum & tranſlatum, ut ſignificet ultione ſatisfacere. Medea: *plura non habui, dolor, Qua tibi litarem.* Cicero pro Flacco: *Litemus igitur Lentulo, parentemus Cethego, revocemus ejectos.* Auctor de bello Hiſpanienſi: *Ita pridie duorum centurionum interitio hac adverſariorum pœna eſt litata.* Florus lib. 2. cap. 4. *Stricta in principum colla ſecures legatorum Manibus litavere.* Plinius Paneg. c. 52. *Illa autem aurea & innumerabiles ſtrage & ruina, publico gaudio litaverunt.* Apuleius lib. 5. *Tunc injuria mea litatum crediderim, cum ejus comas, quas iſtis manibus ſubinde aureo nitore perſtrinxi, deraſerim.* Poſtquam ſatis pœnarum Ilio ſolutum eſt: poſtquam ſat ſupplicii ob Ilium exciſum dii à nobis expetiverunt, ſol & ſerenitas rediit.

VARIORUM.

578. *Damna*] Cladem & damnum amiſſæ noctu claſſis. *Farnabius.*

581. *Pater*] Iovem uſurpat patrem. Vide Hippol. 299. quamvis Pollux & Helena Iovis editi ovo ſoli dicantur, *Idem.*

583. *Læta*] Corona triumphali. *Id.*

584. *Sacrifica*] Sacris adhibita. *Idem.*

585. *Nivea*] Diis ſuperis debita. Oedip. verſ. 549. *Idem.*

586. *Turba*] Troades captivæ. *Idem.*

588. *Phœbas*] Caſſandra Phœbi vates. *Idem.*

*CHO-

* CHORUS ILIADUM. CASSANDRA.

Chorus Iliadum Troiæ fata caſumque luget, Caſſandra furore Phœbeio correpta, quæ Agamemnoni imminent, vaticinatur.

Chor. HEu quam dulce malum mortalibus additum,
Vitæ dirus amor: cum pateat malis
Effugium, & miſeros libera mors vocet,
Portus æterna placidus quiete!
Nullus hunc terror, nec impotens
Procella Fortunæ movet,
Aut iniqui flamma Tonantis.
Pax alta. nullos civium cœtus
Timet,

GRONOVII.

* CHORUS. CASSANDRA. Flor. *CHORVS ILIADVM. CASSANDRA.*

589. *Quam dulce malum mortalibus additum,*] Merito reprehendit Gruterus, qui *additum* pro ſpurio uncis ſepſerunt. Non tolerabile modo, ſed & lectum eſt. Virgilius in ſexto: *nec Teucris addita Iuno Uſquam aberit.* Vbi Servius: *inimica. eſt autem verbum Lucilii & antiquorum: ut Plautus: Argus quem quondam Iovi Iuno cuſtodem addidit.* Macrobius clarius, lib. 6. Saturn. 4. *Affixa & per hoc infeſta atque inimica: & eſt ex Lucilio ſumptum: Si mihi nunc prætor ſiet additus, atque agitet me.* Sed de hoc ſupra ad Hercul. Furentem.

596. *Pax alta. nullos*] Caſtigat hic Gruterus jure, qui putent laudari pacem, quæ cunctis careat belli incommodis, & enumerari belli mala: ipſe cenſet tractari felicitatem mortuorum. Ne hoc quidem. ſed mortem contemnentium. Nam jam illo verſu: *Non hunc terror:* quem putas *Hunc* dici? num portum mortis? ſic volunt. Immo hunc, *Qui vultus Acherontis atri, Qui Styga triſtem non triſtis videt.* Huc referuntur omnia media. Ideoque poſt, *levium deorum*, non ponenda τελεία ὑποστιγμὴ, ſed colon, vel ἡμίκωλον. continent enim ſuperiora ἀπόδοσιν ſermonis, cujus ὕστερον πρότερον ſequitur πρότασις. Mors, inquit, eſt portus tranquillus. Qui mortem non metuit, ſed lætus adit, hunc nullus terror, nulla calamitas, non fulmen movet. pace alta fruitur. non ſeditiones, non inimicum ſuperiorem, non tempeſtatem & naufragium, non prælia, non incurſiones hoſtiles, non excidia urbium timet. non poteſt ſervire cogi. ridet abeuntem fortunam & excedentes deos adytis ariſque relictis, quibus ipſe ſteterat. Denique, rex eſt, & cœleſtibus par. Clauditur periodus illo *ponere finem.* Ibi ergo ſubjiciatur finiti ſermonis nota.

VARIORUM.

589. *Heu quam dulce*] Hexameter μειουρὸς, è qualibus librum integrum Sapphonem poëtriam ſcripſiſſe Attilius tradit grammaticus. Sunt hoc loco mirè confuſa carminum variorum genera, ut ſupra Chori Bacchici in Oedipo. *Fabritius.*

590. *Dirus*] Etiam in miſeris. *Farnabius. Pateat*] Per mortem, quæ Stoicis portus aliquando petendus, nunquam recuſandus. Herc. Fur. v. 425. *Idem.*

595. *Iniqui*] Obliquum fulmen. *Id.*

596. *Nullos*] *Non civium ardorem prava jubentium, non vultum inſtantis tyranni,* &c. Imitatio Horat. 3.3. Odar. q. d. mortis contemptor omnia contemnit. *Idem.*

600. *Tul-*

Timet, aut minaçes victoris iras;
Non maria aſperis inſana Coris:
Non acies feras,
Pulvereamque nubem,
Motam Barbaricis equitum catervis;
Hoſticâ aut muros populante flammâ,
Urbe cum tota populos cadentes:
Indomitumve bellum. perrumpet omne
Servitium contemptor levium deorum,
Qui vultus Acherontis atri,
Qui Styga triſtem non triſtis videt,
Audetque vitæ ponere finem.
Par ille regi, par ſuperis erit.
O quam miſerum eſt neſcire mori!
Vidimus patriam ruentem nocte funeſta,
Cum Dardana tecta Dorici raperetis ignes.

Non

GRONOVII.

600. *Pulvereamque nubem*] Florent. *Pulvereamve nubem.*

605. *Perrumpet omne Solus*] Quod *omne?* Plenius & præclare Florentin. *perrumpet omne Servitium contemptor levium deorum.* Qui ſint leves dii, diximus ad Troadas.

VARIORVM.

598. *Coris*] Ventis. de Coro Thyeſt. verſ. 576.

600. *Pulvereamque*] Ὅς τ' ὑπὸ ποσσὶ κονίσαλος ὄρνυτ' ἀέλλης. *Farnabius.*

606. *Vultus Acherontis*] Hic locus plane eſt ex illo, --- *ſtrepitumque Acherontis avari Subjecit pedibus.* Quam Epicuream ſententiam Virgilius à magiſtro ſuo Scirone didicerat. Epicuri autem & Metrodori adeo ſtudioſus fuit Seneca, ut neſciam quare Stoicum quidam illum malint quam Epicureum: quod ejus Epiſtolæ palam clamant. *Scalig.*

607. *Triſtem non triſtis*] Αντίθεος πολύτλατος. *Farnabius.*

610 *Mori!*] Quod effugium eſt & portus ex miſeriis. Sup. *Idem.*

611. *Nocte funeſta.*] Excidium Troiæ in noctem incidiſſe conſentaneum eſt Æſchylo in Agamemn. & Euripidi in Hecuba. auctor parvæ Iliadis idipſum probat: Νὺξ μὲν ἔην μεσάτα, λαμπρὰ δ' ἐπέτελλε σελήνη. Petronius Arbiter, in Troiæ Haloſi: *Iam plena Phœbe candidum extulerat jubar, Minora ducens aſtra radiante face, Cum inter ſepultos Priamidas nocte & mero Danai relaxant clauſtra, &c.* Sed quæ nox illa fuerit, nemo facile certo dixerit; qui ſciat Hellanicum, Dionyſium Argivum & Lyſimachum prodidiſſe Troiam captam XII. Feb. Calliſtenem vero lib. 2. Græcanicæ hiſtoriæ, Februario ineunte. Qui Attica ſcripſerunt, in octavum diem hujus menſis deſinentis hanc cladem rejiciunt: nec defuerunt, qui ad octavum deſinentis Martii id retulerint. Dercylas autem & Ægias contendunt funeſtæ hujus noctis diem fuiſſe octavum deſinentis Πανέμου, hoc eſt, ſi Corinthios audimus, Iulii; ſin Bœotios ſequimur, Maii. hæc ex Euripidis ſcholiis Græcis, & Clemente Ægyptio decerpſi. *Delr.*

625. *Vnius*

Non illa bello victa, nec armis,
Ut quondam Herculea cecidit pharetra:
Quam non Pelei Thetidiſque natus,
Caruſque Pelidæ nimium feroci
Vicit, acceptis cum fulſit armis,
Fuditque Troas falſus Achilles:
Aut cum ipſe Pelides animos feroces
Suſtulit luctu, celeremque ſaltu
Troades ſummis timuêre muris.
Perdidit in malis extremum decus,
Fortiter vinci. reſtitit annis
Troia bis quinis,
Unius noctis peritura furto.
Vidimus ſimulata dona molis immenſæ;
Danaûmque fatale munus duximus noſtra
Creduli dextra: tremuitque ſæpe

Limi-

GRONOVII.

625. *Vnius noctis peritura fato.*] Concors illa vulgarium ſcriptorum lingua mendax. Vt ſcribere debuiſſe Poëtam judicat Gruterus, *furto*, ita etiam ſcripſiſſe ſancit cum Lipſiano Florentinus.

VARIORUM.

613. *Non illa*] Sed inſidiis & dolo. *Farnabius.*

614. *Vt quondam*] Sub Laomedonte. verſ. Troad. 131. & 726. *Idem.*

615. *Pelei*] Achilles. *Idem.*

616. *Caruſque*] Patroclus Achillis armis indutus. *Idem.*

620. *Suſtulit*] Κλαῖε φίλου ἑτάρου μεμνημένος, &c. Πατρόκλου ποθέων ἀνδροτῆτα. *Idem. Celeremque*] Πόδας ὠκὺν, ὠκύμορον. Achillis autem ſaltus Troiæ excidio fatalis. Lycophr. & Lucian. lib. περὶ ὀρχήσεως. *Idem.*

625. *Furto.*] Dolis & inſidiis. *Idem.*

626. *Dona*] Minervæ pro reditu vota. *Idem. Molis immenſa;*] Equi Duratei ſive πολιορκητικὸν fuerit illud μηχάνημα, ſeu porta equi inſigni picta per proditionem Græcis aperta, ſeu mons Hippius in quo ex inſidiis Græci Troianos interceperunt ſimulque urbem irruperunt, ſeu denique equitatus Græcorum. *Idem.* Magnus fuerit oportet equus Durateus, in cujus alvo tot duces incluſi fuerunt, quot refert Iſacius, dicto loco, ἱπποτέκτων ὁ Πανοπέως υἱὸς ἐποίησε τὸν Δούρειον ἵππον εἰς ὃν πεντήκοντα, ἢ τρισχίλιοι, ἢ κατ' ἐμὲ κγ' ἄνδρες εἰσελθόντες Ἕλληνες ἐκάθηντο. Petronius; *Aperitur ingens clauſtrum & obducti ſpecus, Qui caſtra caperent* --- molem hujus equi declaravit Homer. dicens; Αὐτὰρ ὅτ' εἰς ἵππον καταβαινόμεθα. & Virgilius; *Demiſſum lapſi per funem.* nam ſic quoque altitudo demonſtrata eſt, inquit Fabius lib. 8. Inſt. Orat. cap. 3. *Delrius.*

627. *Fatale*] Primo enim exciſum eſt Ilium propter equos Herculi ex pacto non datos à Laomedonte: ſecundo per equum Durateum, de quo hoc in loco; tertio per equum qui valvis interceptus Romanis irruendi poteſtatem fecit, cum Ilienſes Cinnam Coſ. in urbem recipere noluerunt. *Farnab.*

628. *Creduli*] Sinoni fidem habentes. *Idem.*

630. Con-

Limine in primo ſonipes, cavernis
Conditos reges bellumque geſtans:
Et licuit verſare dolos, ut ipſi
Fraude ſua capti caderent Pelaſgi.
Sæpe commotæ ſonuere parmæ,
Tacitumque murmur percuſſit aures;
Et fremuit male ſubdolo
Parens Pyrrhus Ulyſſi.
Secura metus Troica pubes
Sacros gaudet tangere funes.
Hinc æquævi gregis Aſtyanax,
Hinc Æmonio deſponſæ rogo,
Ducunt turmas; hæc fœmineas,
Ille viriles.
Feſtæ matres votiva ferunt
Munera divis: feſti patres
Adeunt aras. unus tota eſt
Vultus in urbe.

Et,

VARIORUM.

630. *Conditos reges*] Quos recenſent Smyrnæus, Coluthus & Virgilius. *Farnabius.*

631. *Verſare*] In ipſos authores ſuos vertiſſe dolos, *ſi mens non læva fuiſſet.* Idem.

633. *Sæpe*] *Atque utero ſonitum quater arma dedere.* Idem.

634. *Percuſſit aures,*] Verberavit. nam Stoicis, ut Archedemo in lib. de voce, Chryſippo lib. 2. Natural. Antipatro, & Diogini apud Laërtum l. 7. vox corporatum quid eſt: quia (inquiunt) omne quod facit & patitur corporatum: vox & ſonus patiuntur, cum à locis ſolidis & lævibus repelluntur, vel refringuntur; faciunt cum auribus, ut ceræ annulus, imprimuntur. Idem cenſuit Epicurus, ut docet diſcipulus ejus Lucretius lib. 4. Contra Cyrenæi & Pyrrhonici ſonum nihil eſſe putabant, Peripatetici non perfectum, ſed imperfectum quoddam corpus eſſe volunt, nempe qualitatem quandam ſenſilem ex violentâ corporum vel aëris colliſione ac motu natam. *Delrius.*

635. *Male*] Ægre inductus ab Vlyſſe, ut dolis uteretur μισαπάτης; & ſimplex Neoptolemus viribus magis quam fallaciis fretus, quod ἦθος & illi apud Vlyſſ. in Philoctete tribuit Sophocles, ἔφυν γὰρ οὐδὲν ἐκ τέχνης πράττειν κακῆς, &c. mox: Α'λλ' εἰμ' ἕτοιμος πρὸς βίαν τὸν ἄνδρ' ἄγειν Καὶ μὴ δόλοισιν. *Farnabius.*

637. *Secura*] *Circum pueri innuptæque puellæ Sacra canunt funemque manu contingere gaudent.* Idem.

639. *Æquævi*] Puerorum. *Idem.*

640. *Æmonio*] Polyxena, quæ poſtea deſponſata erat rogo Achillis Theſſalici ducis. Troad. v. 360. *Idem.*

643. *Votiva*] Pro filiorum reditu. *Idem.*

645. *Vnus vultus*] Lætitiæ. *Idem.*

655 Te,

Et, quod nunquam poſt Hectoreos
Vidimus ignes, læta eſt Hecube.
Quid nunc primum, dolor infelix,
Quidve extremum deflere paras?
Mœnia divûm fabricata manu,
Diruta noſtra?
An templa deos ſuper uſta ſuos?
Non vacat iſtis lacrimare malis.
Te, magne parens, flent Iliades.
Vidi, vidi, ſenis in jugulo,
Telum Pyrrhi vix exiguo
Sanguine tingui.
Caſſ. Cohibete lacrimas, omne quas tempus petit,
Troades, & ipſæ veſtra lamentabili
Lugete gemitu funera. ærumnæ meæ
Socium recuſant. cladibus queſtus meis
Removete. noſtris ipſa ſufficiam malis.
Chor. Lacrimas lacrimis miſcere juvat.
Magis exurunt, quos ſecretæ
Lacerant curæ. juvat in medium
Deflere ſuos. nec enim, quamvis
Dura virago patienſque mali,
Poteris tantas flere ruinas.
Non quæ verno nobile carmen

Ramo

GRONOVII.

655. *Te, magne parens, flent Iliades.*] Suſpicor fuiſſe: *flemus Iliades.*

659. *Lacrimas, omne quas tempus petit*] Flor. *petet.* Nic. Heinſius malebat: *omne queis tempus patet.* Ovidius: *lacrimarum longa manere Tempora vos poterunt. ad opem brevis hora ferendam eſt.*

667. *Nec enim, quamvis*] Flor. *nec tu quamvis.*

670. *Quæ verno nobile carmen*] Flor. *mobile.* An juvat Perſius: *liquido cum plaſmate guttur Mobile colluerit.*

VARIORUM.

647. *Poſt Hectoreos*] Poſt redemptum rogoque datum Hectoris corpus. *Farnabius.*

651. *Mœnia*] Murorum munitiones, Troiæ mœnia. Troad. verſ. 476. *Idem.*

655. *Magne parens,*] Priame. *Idem.*

657. *Vix exiguo*] *Exiguum ſenis Priami Iovis ara cruorem Combiberat.* Vide verſ. 46. Troad. *Idem.*

659. *Cohibete*] Cohibete luctus veſtros de patre meo. meæ ſunt iſtæ ſolius partes: vos funera veſtrorum lugete. *Idem.*

666. *In medium*] In commune. *Idem.*

668. *Dura*] Indurata malis, virili animo fœmina. *Idem.*

671. *Ramo*

Ramo cantat triſtis aëdon,
Ityn in varios modulata ſonos;
Non quæ tectis Biſtonos ales
Reſidens ſummis impia diri
Furta mariti garrula deflet;
Lugere tuam poterit digne
Conqueſta domum: licet ipſe velit
Clarus niveos inter olores
Iſtrum cygnus Tanaimque colens
Extrema loqui: licet alcyones
Ceyca ſuum fluctu leviter
Plangente ſonent, cum tranquillo
Male confiſæ credunt iterum
Pelago audaces, fœtuſque ſuos
Nido pavidæ titubante fovent:
Non ſi molles imitata viros
Triſtis laceret brachia tecum,
Quæ turritæ turba parenti

Pecto-

GRONOVII.

671. *Ramo cantat querula Edonis,*] Eſt à Fabricii ſcriptis. mei enim novem *triſtis Edonis.* lectio vetuſtior editorum, *querula aëdonis.* recentior, *triſtis aëdon.* Sic Gruterus. At omnium vetuſtiſſimam, & ipſius auctoris hanc poſtremam fuiſſe ſatis probat Flor. exhibendo: *triſtis aëdom.*

673. *Qua tectis Biſtonis ales*] Flor. *Biſtonos.* Idemque cum Lipſiano: *garrula narrat.*

VARIORUM.

671. *Triſtis Aëdon,*] Α'ηδὼν luſcinia. *Farnabius.*

672. *Ityn*] Seu Itylum, filium Terei à Procne & Philomela interfectum, patrique appoſitum in ultionem ſtupratæ ab eo Philomelæ. *Idem.*

673. *Biſtonis*] Hirundo, in quam iras mariti fugiens Procne (*ut alii Philomela*) verſa eſt conjux Terei regis Thraciç, cujus Biſtonis civitas & ſtagnum. *Idem.*

675. *Furta*] Adulterium. *Idem.*

679. *Iſtrum*] Thraciæ fluv. *Idem.* *Cygnus*] In quem verſus eſt Cycnus, de quo Troad. 180. *Idem. Tanaimque*] Morti vicina ſuavius canere dicitur olor. Vide Hippol. v. 301. *Idem.*

678. *Alcyones*] Aves illæ, in quas mutati ſunt Ceyx rex Trachinis in Ægæo ſubmerſus cum Alcyone uxore Neptuni filia. quibus avibus nidificantibus fœtumque intra 7. ut alii 14. dierum ſpatium educentibus tempore hyberno, mare pacatur, quod tempus *Alcedonia* dicitur. *Idem.*

682. *Plangente*] Fluctuante. *Idem.*

686. *Molles*] Gallos Cybeles ſacerdotes ſemiviros quibus (ab Aty puero Cybelæ dilecto, quod in Nympha Sagaritide peccaſſet, in furorem à deo verſo ſibique pondera acuto ſilice amputante) *venit in exemplum furor hic, molleſque miniſtri Cadunt jactatis vilia membra comis.* Idem.

688. *Qua turrita*] Cybele, quæ civitatis Midæ clauſæ muros capite ſublevavit atque ita eſt ingreſſa. vel *quod primis turres urbibus illa dedit.* an quod eadem quæ Veſta, id eſt terra? *Idem.*

689. Pe-

Pectora rauco concita buxo
Furit, ut Phrygium lugeat Attin.
Non eſt lacrimis, Caſſandra, modus:
Quia quæ patimur vicere modum.
 Sed cur ſacratas deripis capiti infulas?
Miſeris colendos maxime ſuperos reor.
Caſſ. Vicere noſtra jam metus omnes mala.
Equidem nec ulla cœlites placo prece:
Nec, ſi velint ſævire, quo noceant, habent.
Fortuna vires ipſa conſumpſit ſuas.
Quæ patria reſtat? quis pater? quæ jam ſoror?
Bibêre tumuli ſanguinem atque aræ meum.
Quid

GRONOVII.

689. *Pectore rauco concita, buxum Ferit,*] Lipſius agnoſcit de tibia ex buxo hæc accipi poſſe: tamen occultiorem ritum præire membranas: *Pectora rauco concita buxo Ferit:* ſolitos quippe fanaticos pectora ſibi tundere pinu aut buxo. Huic amicus hoc reponit: *buxum ferit,* buxeas tibias inflat: ſic Statius, ſic Claudianus & alii *buxi* vocula uſi: buxo illi canebant, ſed pinu pectora illidebant. Et ſane peccavit Lipſius, quum etiam buxo putavit uſos ad tundenda pectora. Sed libens interrogem Senecæ interpretem, ubi legerit *ferire fiſtulam, tibiam, buxum, loton, avenas, arundinem,* pro inflare? dein qui fiſtula cantans aut tibia promeruerit, ut ejus pectus *raucum* dicatur? At *buxum raucum,* ut *rauca buccina, rauco cornua cantu, rauca ſigna tuba.* Propertius: *Tibia nocturnis ſuccumbat rauca choreis. Turbam* quidem illam *rauco pectore buxum ferientem* nulla ratio fert: at in illa membranarum toties fidiſſimarum ſcriptura poſſumus intelligere eandem *turbam* non buxo ferientem pectora concita, ſed *ferientem* (pinu nempe) *pectora concita* conſternata & in furorem acta *buxo,* ſeu tibia furioſa, ut Ovidius appellat è buxo. Ita tollitur omnis difficultas: & hoc ſenſit etiam Scaliger. Sed ſi Florentinum audimus, Seneca brachiorum laceratione contentus fuit, pinus impulſum hic memorare prætermiſit. Nam ſuper Lipſianam mutationem pro *ferit* habes *Furit.* Quæ turritæ matri furit & bacchatur concita pectora vel mentes buxo. Sic ſermo magis eſt Poëticus. Statius: *alium tibi, Bacche, furorem Iuravi.* Hoc igitur teneamus. Statim idem: *Lugeat Attin.* non *Atyn.*

693. *Diripis capiti infulas?*] Flor. rectius *deripis.* Sequenti: *maxime ſuperos putem.*

VARIORUM.

690. *Attin.*] Suprà ad v. 676. De Atti ab Arnobio, Euſebio & Fulgentio, poſt Epicharmum, Soſidem Atticum, alioſque multa digna lectione & cognitu jucunda referuntur. *Delrius.*

693. *Sacratas*] Apollini. *Farnabius. Deripis*] Quia promiſſo & fuſo capillo vaticinabantur. Plautus: *Hariolus fiam, capillum promittam.* Tibullus lib. 2. *Hæc cecinit vates, & te ſibi Phœbe vocavit: Iactavit fuſâ ſed caput ante comâ.* Delrius. *Infulas?*] Filamenta lanea. *Farnabius.*

695. *Vicere*] Extrema ſunt mea mala, quibus ipſi dii ulteriora ſuperaddere non poſſunt. *Idem.*

700. *Tumuli*] Achillis tumulus bibit

Quid illa felix turba fraterni gregis?
Exhauſta nempe: regia miſeri ſenes
Vacua relicti, totque per thalamos vident,
Præter Lacænam, cæteras viduas nurus.
Tot illa regum mater, & regimen Phrygum
Fœcunda in ignes Hecuba, fatorum novas
Experta leges, induit vultus feros.
Circa ruinas rabida latravit ſuas,
Troiæ ſuperſtes, Hectori, Priamo, ſibi.
Chor. Silet repente Phœbas, & pallor genas,
Creberque totum poſſidet corpus tremor.
Stetere vittæ. mollis horreſcit coma.
Anhela corda murmure incluſo fremunt.
Incerta nutant lumina; & verſi retro
Torquentur oculi. rurſus immites rigent.
Nunc levat in auras altior ſolito caput

Gra-

GRONOVII.

702. *Regiam miſeri ſenis Vacuam relinqui,*] Habet aliquid ſcrupuli τὸ *vident*. qui enim? Itaque alii conjiciunt, *relicti*, vel *videt*, ut de Hecuba intelligatur. Sed melius Etruſcus: *regia miſeri ſenes Vacua relicti.* Intellige de vilibus ſeniculis, quos in Troiæ ruinis reliquerant Græci tanquam inutile pondus. *Vident* autem, eſt cogitant, ſciunt; recordantur, commemorant.

VARIORVM.

bit ſanguinem Polyxenæ ſororis. Troad. verſ. 360. *Farnabius. Ara*] Iovis Hercii ara bibit fratris Polytis ſanguinem Priamique patris mei. Troad. verſ. 25. *Idem.*

702. *Miſeri*] Priami. *Idem.*

703. *Totque*] *Quinquaginta intus thalami, ſpes tanta nepotum.* Vid. v. 32. Troad. *Idem.*

704. *Lacænam,*] Helenam, quæ Paridi, deinde Deiphobo fuerat nupta. *ſed hoc indignanter.* Idem.

705. *Tot illa*] Troad. verſ. 32. *Idem. Regimen*] Regina. *Idem.*

706. *In ignes*] Liberos immaturis rogis crematos. alii ad Paridem referunt. Vide Troad. verſ. 36. *Idem. Fatorum*] Mutata in canem. Troad. v. 978. *Idem.*

707. *Induit vultus*] Mutata fuit Hecuba in canem, juxta Euripidem, Lycophronem, & Aſclepiadem. alii, quia, ut fures canis latratu, Græcos Hecuba maledictis & convitiis ſit inſecuta, fabulam confictam volunt, in Menæchm. Plautus, & Cicero 3. Tuſc. *Del.*

710. *Silet repente*] Caſſandra *afflata eſt numine Phœbi Iam propiore.* Farnabius. Ex ſequentibus nonnulla ad Virgilii Æneid. 6. *Delrius. Pallor*] *Non vultus, non color unus.* Farnabius.

712. *Stetere*] Inhorruere. *Non comptæ manſere comæ.* Idem.

713. *Anhela*] *Pectus anhelum. Et rabie fera corda tument.* Idem.

714. *Incerta*] *Torquet ad hæc oculos totoque vagantia cælo Lumina.* Idem.

716. *Levat caput*] Flexibile caput fanatici jactabant. unde Vivianus I. C. *Si ſervus inter fanaticos non ſemper caput jactaret.* l. 1. D. de ædilit. edict. *Delrius. Altior*] *Majorque videri Nec mortale ſonans.* Farnabius.

Graditurque celſa. nunc reluctantes parat
Reſerare fauces; verba nunc cluſo male
Cuſtodit ore, Mænas impatiens dei.
Caſſ. Quid me furoris incitam ſtimulis novi,
Quid mentis inopem ſacra Parnaſſi juga
Rapitis? recede, Phœbe. jam non ſum tua.
Extingue flammas pectori infixas meo.
Cui nunc vagor veſana? cui bacchor furens?
Jam Troia cecidit. falſa quid vates ago?
Ubi ſum? fugit lux alma, & obſcurat genas
Nox alta, & æther abditus tenebris latet.
Sed ecce gemino ſole præfulget dies;
Geminumque duplices Argos attollit domos.
Idæa cerno nemora. fatalis ſedet
Inter potentes arbiter paſtor deas.
Timete reges, moneo, furtivum genus.
Agreſtis ille alumnus evertet domum.
Quid iſta vecors tela fœmineâ manu
Deſtricta præfert? quem petit dextrâ virum
Lacæna cultu ferrum Amazonio gerens?

Quæ

GRONOVII.

736. *Cultu ferrum Amazoni*] Delrius notavit olim *Amazonium* legi in omnibus ſcriptis: ſed præterea, *Lacana ferrum cultu.* Certe & nobis ubique occurrit *Amazonium*, non *Amazonio.* Liber optimus: *Lacana vultu, ferrum Amazonium gerens.* Facies & habitus corporis Laconicus, ferrum Amazonis.

VARIORVM.

718. *Cluſo*] Murmurat. *Farnabius.*

719. *Mænas*] Vates furibunda. Oed. verſ. 436. *Idem. Impatiens*] *At Phœbi nondum patiens immanis in antro Bacchatur vates magnum ſi pectore poſſit Excuſſiſſe deum.* Idem.

720. *Stimulis*] Vt divina. fatidici ſpiritus impetu. *Et ſtimulos ſub pectore vertit Apollo.* Idem.

721. *Sacra*] Phœbo ſacra. *Idem.*

722. *Non ſum tua.*] Sed Agamemnonis. *Idem.*

723. *Flammas*] Divinationem. *Id.*

724. *Cui nunc*] In cujus nunc tandem uſum & utilitatem vaticinor. *Id.*

725. *Falſa*] Non credita. Troad. verſ. 35. *Idem.*

728. *Sed ecce*] *Et ſolem geminum & duplices ſe oſtendere Thebas.* Entheis ut & ebriis dupla ſe oſtentant objecta propter oculorum muſculos, vel ſpiritus ardore contractos vel humiditate ſolutos, unde oculus alter in ſuperna contruditur, in imum dejicitur alter, ita uterque ſua apprehendit. *Idem.*

730. *Idæa*] Montis Idæ. ubi Paris tulit ſententiam de malo aureo. *Idem.*

731. *Arbiter*] Paris. reſpicitque ad Ægiſthum, quem poſtea vocat agreſtem alumnum, Agamemnoni Mycenisque non minus fatalem quam Troię Paridem.

738. *Col-*

Quæ verſat oculos alia nunc facies meos?
Victor ferarum colla vexatus jacet
Ignobili ſub dente Marmaricus leo,
Morſus cruentos paſſus audacis leæ.
Quid me vocatis ſoſpitem ſolam è meis,
Umbræ meorum? te ſequor, totâ pater
Troiâ ſepulte. frater, auxilium Phrygum,
Terrorque Danaûm, non ego antiquum decus
Video, aut calentes ratibus exuſtis manus:
Sed lacera membra, & ſaucios vinclo gravi
Illos lacertos. te ſequor, nimium cito
Congreſſe Achilli Troile. incertos geris
Deiphobe vultus, conjugis munus novæ.
Juvat per ipſos ingredi Stygios lacus;
Juvat videre Tartari ſævum canem,
Avidique regna Ditis. hæc hodie ratis

Phlege-

GRONOVII.

738. *Colla vexatus jacet*] Tacitus lib. 6. Annal. *fauceſque jam exanimis laqueo vexatæ.* Cur ergo Florent. *colla ſublimis jacet.* An, *colla ſubciſus?*

746. *Vinclo gravi Fortes lacertos.*] Fl. *Illos lacertos.* Qua vi Cicero Philipp. 2. *Tu iſtis faucibus, iſtis lateribus, iſta gladiatoria totius corporis firmitate.*

VARIORUM.

732. *Furtivum*] Furtiva Venere natum Ægiſthum. *Farnabius.*

733. *Agreſtis ille alumnus*] Mox enim ut natus, projectus eſt & à capris nutritus, unde nomen. *Idem.*

736. *Lacena*] Clytæmneſtra. *Idem. Cultu*] More Amazonio armata. *Ferrum*] Bipennem, ſecurim. *Farnabius.*

739. *Ignobili*] Reſpicit ad Ægiſthum ex inceſtu natum. *Idem. Marmaricus*] Ingens & fortis leo, quales in Marmarica regione Africæ verſus Ægyptum. *intelligit autem Agamemnona.* Idem.

740. *Lea.*] Clytæmneſtræ. *Idem.*

743. *Troiâ*] Troad. verſ. 29. *Idem. Frater,*] Hector, loquitur juxta communem ſententiam. nam Porphyrius teſtimoniis Ibyci & aliorum probat Hectorem non Priami, ſed Apollinis filium fuiſſe. vide Scholiaſtem Homeri Iliad. γ'. *Delrius. Auxilium*] Hector, quo ſtante ſtetit Ilium. Troad. v. 31. & columen patriæ, &c. v. 120. Troad. *Far.*

744. *Non ego*] Non exuvias indutum Achillis. *Idem.*

745. *Aut calentes*] *Non Danaum Phrygios jaculantem puppibus ignes.* Id.

746. *Sed lacera*] Sed per *pedes trajectum lora tumentes Raptatum bigis.* Vide Troad. v. 742. *Idem.*

747. *Nimium*] *Infelix puer atque impar congreſſus Achilli.* Idem.

748. *Incertos*] Quem *lacerum crudeliter ora,* &c. *Vix adeo agnovit* Æneas 6. Æn. *Idem.*

749. *Conjugis*] Helenæ, à qua, ſuprema nocte, proditus eſt Græcis. *Idem.*

752. *Ratis*] Charonis cymba, *quam videre enthea ſibi videtur.* Idem.

762. *Ar-*

Phlegethontis atri regias animas vehet,
Victamque, victricemque. vos, Umbræ, precor,
Jurata ſuperis unda te pariter precor,
Reſerate paulum terga nigrantis poli,
Levis ut Mycenas turba proſpiciat Phrygum.
Spectate miſeri. fata ſe vertunt retro.
Inſtant ſorores ſquallidæ.
Sanguinea jactant verbera.
Fert læva ſemuſtas faces.
Turgentque pallentes genæ,
Et veſtis atri funeris
Exeſa cingit ilia;
Strepuntque nocturni metus,
Et oſſa vaſti corporis
Corrupta longinquo ſitu
Palude limoſa jacent.
Et ecce defeſſus ſenex
Ad ora ludentes aquas
Non captat, oblitus ſitis,
Mœſtus futuro funere.
Exultat, & ponit gradus
Pater decoros Dardanus.

Chor.

GRONOVII.

762. *Ardentque pallentes genæ,*] Fl. cum Lipſiano: *Turgentque.* Medea: *lumina huc tumida alleva, Ingrate Iaſon.* Cicero in Vatinium: *oculis eminentibus, inflato collo, tumidis cervicibus.* Suetonius Tiberio: *ſemel omnino ex occurſu viſam adeo contentis & tumentibus oculis proſecutus eſt.*

VARIORVM.

754. *Victamque,*] Meam, & Agamemnonis. *Farnabius.*

755. *Iurata*] Styx. Hercul. Fur. verſ. 606. & 11. 1103. *Idem.*

756. *Nigrantis*] Antarctici. & *quem ſub pedibus nox atra videt maneſque profundi.* Hercul. Fur. verſ. 606. & 1103. *Idem.*

757. *Levis*] Vt umbræ Troianorum videant Agamemnona Mycenarum regem ab uxore cæſum, ad ſuum ſolatium, veluti inferias ſibi relatas. *Idem.*

759. *Sorores*] Furiæ. Thyeſt. v. 78. Med. verſ. 957. *Idem.*

763. *Atri*] Funeſti apparatus & ominis. *Idem.*

766. *Vaſti*] Gigantum. *Idem.*

769. *Defeſſus*] Tantalus. Thyeſt. verſ. 152. *Idem.*

772. *Mœſtus*] Propter imminentem ſui pronepotis necem. *Idem.*

773. *Exultat,*] Lætatur Dardanus in ultionem prolis ſuæ. *Idem.*

774. *Pater*] Tritavus Caſſandræ. *Idem.* Tritavus. nam Dardanus genuit Erichthonium, hic Troëm. Tros Ilum, Laomedontem Ilus, Laomedontis filius Priamus genuit Caſſandram, Homerus

Chor. Jam pervagatus ipſe ſe fregit furor,
Caditque; flexo qualis ante aras genu
Cervice taurus vulnus inciſa gerens.
Relevemus artus entheos. tandem ſuos
Victrice lauro cinctus Agamemnon adit;
Et feſta conjux obvios illi tulit
Greſſus. reditque juncta concordi gradu.

GRONOVII.

776. *Qualis ante aras gradu*] Immo *genu*, ut Flor. Id. *Vulnus incertum gerens.*

778. *Relevemus artus entheos. tandem*] Non improbandum. Flor. tamen: *artus. en deos tandem ſuos Victrice lauru.*

780. *Conjuxque pariter obvios*] Quod multo rectius codicem aliorum habere fatentur: *Et feſta conjux obvios:* confirmat Florentinus.

VARIORVM.

merus Iliad. 20. & Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 1. vide de Dardano Schol. Apollonii lib. 1. v. 916. *Delrius.*

775. *Pervagatus*] Phœbas recedente ſpiritu exanimis cadit. *Farnabius.*

778. *Entheos.*] Oed. verſ. 628. *Idem.*

779. *Victrice*] Suprà v. 384. *Idem.*

ACTUS QUARTUS.

AGAMEMNON. CASSANDRA.

Agamemnoni reduci prædicit Caſſandra fatum, nec creditur. Troad. verſ. 34.

Agam. TAndem revertor ſoſpes ad patrios lares.
O cara ſalve terra. tibi tot Barbaræ
Dedere gentes ſpolia. tibi felix diu
Potentis Aſiæ Troia ſubmiſit manus.
Quid iſta vates corpus effuſa, ac tremens
Dubia labat cervice? famuli, attollite.
Refovete gelido latice. jam recipit diem
Marcente viſu. ſuſcita ſenſus tuos.
Optatus ille portus ærumnis adeſt.
Feſtus dies eſt. *Caſ.* Feſtus & Troiæ fuit.

Agam.

GRONOVII.

786. *Cur iſta vates*] Florent. *Quid iſta vates.* Illud ab interprete.

VARIORVM.

783. *O cara*] Vide quæ ad verſ. 386. ſuprà. *Farnabius.*

786. *Vates*] Caſſandra à furore exanimis: quam cum cæteris captivis Agamemnon præmiſerat dono Clytæmneſtræ. *Idem.*

788. *Refovete*] Frigida enim in faciem λειποψύχοις adſperſa, ſpiritus, qui ad faciem plurimi venire ſolent, cogit, quibus congregatis redeunt ſenſibus functiones. *Idem. Diem*] Lucem. *Idem.*

791. *Feſtus*] Quo periit. *tu noſtro exemplo feſtos cave.* Idem.

Agam. Veneremur aras. *Caſ.* Cecidit ante aras pater.
Agam. Jovem precemur pariter. *Caſſ.* Herceum Jovem?
Agam. Credis videre te Ilium? *Caſſ.* Et Priamum ſimul.
Agam. Heic Troia non eſt. *Caſſ.* Ubi Helena eſt, Troiam puto.
Agam. Ne metue dominam famula. *Caſſ.* Libertas adeſt.
Agam. Secura vive. *Caſ.* Mors mihi eſt ſecuritas.
A. Nullum eſt periclum tibimet. *C.* At magnum tibi eſt.
Agam. Victor timere quid poteſt? *Caſſ.* Quod non timet.
Ag. Hanc fida, famuli, turba, dum excutiat Deum,
Retinete, ne quid impotens peccet furor.
At te, pater, qui ſæva torques fulmina,
Pelliſque nubes, ſidera & terras regis,
Ad quem triumphi ſpolia victores ferunt;
Et te ſororem cuncta pollentis viri,
Argolica Juno, pecore votivo libens
Arabumque donis, ſupplice & fibra colam.

CHO-

GRONOVII.

795. *Vbi Helena eſt, Troiam puto.*] Lucanus lib. 5. *Tarpeia ſede peruſta Gallorum facibus, Veioſque habitante Camillo, Illic Roma fuit.*

VARIORVM.

792. *Aras*] Troad. v. 45. *Farnab.*

794. *Et Priamum*] Te ſcil. mox interficiendum, ut Priamum. *Idem.*

795. *Vbi Helena eſt,*] Vbi mala & adultera mulier eſt, *qualis uxor tua Clytamneſtra.* namque Helena jam in Ægypto erat. *Idem.* Non aderat ibi; ſed furens Caſſandra videt, quæ non erant. Helenæ impuri mores noti. rapta à Theſeo, poſt nupſit Menelao, hujus thorum reliquit, adulterum Paridem ſecuta. nec Paridi fida, ſed in Ilio cum privigno Corytho, Paridis & Oenones filio, commiſit inceſtum, juxta Hellanicum in Troicis & Cephalonem Gergithium, Nicandrum. *Delrius.*

796. *Ne metue*] *Quod etiam ille de Clytamneſtra ſubintelligens reſpondet,* non erit cur Clytæmneſt. ut dominam metuas, quæ mihi dilecta es. *Farnabius.* *Libertas*] Per mortem vicinam. *Idem.*

800. *Deum,*] Phœbi numen, quo afflatur. *Idem.*

801. *Ne quid*] Ne ſibi manum inferat. *Idem.*

804. *Ad quem triumphi*] Iovi deferebantur & dicabantur triumphalia ſpolia, Romæ *Feretrio,* in Græcia Νικηφορίῳ; de quo Livius belli Macedonici lib. 2. & Spartianus in Hadriano: vel alludit ad Iovem *Prædatorem,* cui pars aliqua prædæ debita, teſte Servio 3. Æneid. vel denique ad Iovem τροπαῖον ſeu τροπαιοῦχον, cujus mentio apud Plutarchum, Pauſaniam & Ariſtidem. Sed & Romanis Iupiter *Triumphator.* Delrius.

805. *Te ſororem*] Supr. v. 341. *Farn.*

807. *Arabumque donis,*] Thure. *Id.* *Fibra*] Thyeſt. verſ. 754. *Idem.*

818. *Can-*

CHORUS ARGIVARUM.

Chorus Argivarum Herculis laudes canit nutriti ſcilicet Argis, cujuſque ſagittæ fato poſcebantur ad ſecundum Troiæ excidium.

ARgos nobilibus nobile civibus,
Argos iratæ carum novercæ,
Semper ingentes educas alumnos;
Imparem æquaſti numerum deorum:
Tuus ille bisseno meruit labore
Allegi cœlo magnus Alcides;
Cui lege mundi Jupiter rupta
Roſcidæ noctis geminavit horas,
Juſſitque Phœbum tardius celeres
Agitare currus, & tuas lente
Remeare bigas, pallida Phœbe;
Retulit pedem, nomen alternis
Stella quæ mutat, ſeque mirata eſt
Heſperum dici; Aurora movit
Ad

GRONOVII.

818. *Candida Phœbe*;] Flor. *pallida Phœbe: Retulit pedem nomen alternis Stella quæ mutat*. Lipſianus quoque *pallida*.

VARIORUM.

809. *Iratæ*] Iunoni Iovis ex pellicibus liberis infeſtæ. *Farnab.* *Carum*] Suprà verſ. 34. *Idem.*

810. *Alumnos*;] Et in his Herculem; qui Heben duxit uxorem, deorumque (non magnorum illorum qui duodecim, neq; ſelectorum qui octo,) numerum prius imparem æquavit. *vel intellige* de tribus diis communibus, Marte, Bellona, Victoria, quibus additus Hercules. Poteſt & de Diis patriis intelligi qui ex Argivis ſeu Argis educati in deos relati ſunt. Vide Herc. Fur. verſ. 24. *Idem.*

815. *Geminavit*] Seneca hic & in Hercule Oetæo, docet Herculem duabus noctibus fuiſſe genitum, ut Propertius lib. 2. *Iuppiter Alcmenæ geminas requieverat Arctos, Et cœlum noctu bis ſine rege fuit.* Lycophron adjicit unam noctem; Clemens Alexandrinus liberalior in προτρεπτ. inquiens; ὁ Ζεὺς ἐκεῖνος, ὁ μετ' Ἀλκμήνης τοσαύτας ἡδυπαθήσας νύκτας. οὐδὲ γὰρ αἱ νύκτες αἱ ἐννέα τῷ ἀκολάστῳ μακραὶ, &c. & Arnobius, hoc imitatus lib. 4. contra gentes, ait; *Hercules natus eſt, qui in rebus hujuſmodi patris ſui tranſiret exſuperaretque virtutes. ille noctibus vix novem, unam potuit prolem extundere, concinnare, compingere: at Hercules, Sanctus deus, natas de Theſpio quinquaginta nocte una perdocuit, & nomen virginitatis ponere, & genitricum pondera ſuſtinere.* Idem.

818. *Bigas*,] Bigas Lunæ tribuunt (ut ſoli quadrigas) quam trahunt equi, tauri, muli, vel cervi, quorum alter ater, albus alter. *Idem.*

819. *Alternis*] Veneris ſtella. Vid. Hippol. v. 748. & Med. v. 71. *Idem.*

820. *Seque*] Cum debuiſſet Lucifer appellari, id eſt, quod non matutinus ortus ſit ſpatio ſolito. *Idem.*

Ad ſolitas vices caput, & relabens
Impoſuit ſenis humero mariti.
Senſit Ortus, ſenſit Occaſus,
Herculem naſci. violentus ille
Nocte non una poterat creari.
Tibi concitatus ſubſtitit mundus.
O puer magnum ſubiture cœlum!
Te ſenſit Nemeæus arcto
Preſſus lacerto fulmineus leo,
Cervaque Parrhaſis.
Senſit Arcadii populator agri.
Gemuitque taurus, Dictæa linquens
Horridus arva.
Morte fœcundum domuit draconem,
Vetuitque collo pereunte naſci,
Geminoſque fratres pectore ab uno
Tria monſtra natos, ſtipite incuſſo
Fregit inſultans: duxitque ad ortus
Heſperium pecus,
Geryonæ ſpolium triformis.

Egit

GRONOVII.

823. *Impoſuit ſenis humero mariti.*] Flor. *Impoſuit ſeni collum marito.*

837. *Pectore ab uno*] Flor. *Pectore ex uno.* Et mox: *Geryonæ ſpolium triformis*, non *Geryonis.*

VARIORVM.

823. *Mariti.*] Tithoni. *Farn.*

824. *Senſit*] Phœbei itineris intermiſſi deſiderio. *Idem.*

825. *Violentus*] Τεχθῆναι γὰρ ἔδει μέγαν καὶ πολυάθλιον θεόν. τοῦτον οὖν ἐν μιᾷ νυκτὶ ἀποτελεσθῆναι ἀδύνατον. *Idem.*

827. *Tibi*] Tibi genito. *Idem.*

829. *Nemeæus*] Herc. Fur. v. 223. & 83. *Idem.*

830. *Fulmineus*] Rapidus, impotens. quod epitheton apro magis convenit, cujus irati urunt dentes. *Idem.*

831. *Cervaque Parrhaſis.*] A Parrhaſia urbe Arcadiæ, vide Hercul. Fur. verſ. 221. *Idem.* Hoc ordine recenſet labores Herculis: 1. Nemeæum leonem. 2. aëripedem cervam. 3. aprum Arcadium. 4. Cretenſem taurum. 5. hydram Lernæam. 6. Geryonem. 7. Diomedem. 8. Hippolytes Amazonis baltheum. 9. Stymphalides. 10. Heſperidum draconem. 11. Cerberum. 12. Ilii expugnationem. *Delrius.*

832. *Populator*] Aper, ſus Erymanthius. *Farnabius.*

833. *Taurus*] Qui Neptuni ira in Cretam miſſus trajecit in Peloponneſum, ubi ab Hercule cæſus eſt. *Idem.*

835. *Morte fœcundum*] Hydram: Hercul. Fur. verſ. 240. *Idem.*

837. *Geminoſque*] Trigeminum Geryona. Herc. Fur. verſ. 230. *Idem.*

840. *Heſperium*] Armenta Hiſpana. *Idem.*

849. *Rapi*

Egit Threicium gregem,
Quem non Strymonii gramine fluminis,
Hebrive ripis pavit tyrannus;
Hoſpitum dirus ſtabulis cruorem
Præbuit ſævis; tinxitque crudos
Ultimus rictus ſanguis aurigæ.
Vidit Hippolyte ferox
Pectore in medio rapi ſpolium: & ſagittis
Nube percuſſa Stymphalis alto
Decidit cœlo.
Arborque pomis fertilis aureis
Extimuit manus inſueta carpi,
Fugitque in auras leviore ramo:
Audivit ſonitum crepitante lamna.
Frigidus cuſtos neſcius ſomni,
Linqueret cum jam nemus omne fulvo

Plenus

GRONOVII.

849. *Rapi ſpolium & ſagittas.*] De ſagittis Amazoni ab Hercule ablatis altum ubique ſilentium. Itaque conjecerat Delrius: *ſpolium, & ſagittis Nube percuſſa.* Egregie. Gruterus tamen divertere alios ad conjecturas ait, non ſe. nam & ſagittas Amazoni ablatas innuere noſtrum Hercule Oetæo v. 972. ubi legit, *Sarmatica & manus Intendere arcum tela miſſurum valent.* Sed ineptiſſima eſt illa lectio: nec Herculis ſagittæ magis *Sarmatica* quam *Perſica* aut *Parthica tela* dici poſſunt. An alias ſagittas non habuit quam ab Amazonibus acceptas? An omnes Scythæ Sarmatæ? Tu lege & explica cum Delrio, *ſagittis* nube percuſſa decidiſſe Stymphalides. Quæ ſi mera conjectura eſſet, dubium nullum relinqueretur. Nunc ſic & Florentinus.

VARIORUM.

842. *Threicium*] Equos Diomedis regis Thraciæ Hercul. Fur. verſ. 225. *Farnabius.*

843. *Strymonii*] Thraciæ fl. *Idem.*

844. *Tyrannus;*] Ipſe Diomedes ſuis equis ab Hercule objectus. *Idem.*

848. *Hippolyte*] Herc. Fur. v. 542. *Idem.*

849. *Spolium,*] Baltheum militarem, quem gerebant virgines illæ unimammæ. Virg. Æneid. v. *Alter Amazoniam pharetram, plenaſque ſagittis Threïciis; lato quem circumplectitur auro Balteus, & tereti ſubnectit fibula gemmâ.* Delr.

850. *Nube*] Herc. Fur. verſ. 243. *Farnabius.*

852. *Arborque*] Herc. Fur. verſ. 238. *Idem.*

853. *Manus*] Manus Herculis carpentis ſpoliantiſque arborem. *Idem.*

855. *Crepitante*] Ramo aureo. ſic Virg. *leni crepitabat bractea vento.* Idem. *Lamna*] Pro, lamina. Sic vocat aurea poma Heſperidum. Sic in Florentinis Pandectis *lamna* ſcriptum eſt, l. Q. Mucius 27. §. fin. D. de aur. arg. leg. differt autem lamina à bractea, ut docet Valla: quamvis D. Hieronymus ad Fabiolam ea confuderit. Vide Catellianum Cottam, in voce *Lamina. Delrius.*

856. *Frigidus*] Venenoſus draco, pervigil Heſperidum horti cuſtos. *Farnabius.*

858. *Ple-*

Plenus Alcides vacuum metallo.
Tractus ad cœlum canis inferorum
Triplici catena, tacuit, nec ullo
Latravit ore; lucis ignotæ
Metuens colorem. te duce ſuccidit
Mendax Dardaniæ domus,
Et ſenſit arcus iterum timendos:
Te duce concidit totidem diebus
Troia, quot annis.

VARIORUM.

858. *Plenus*] Aureis malis onuſtus. *Farnabius*.

859. *Canis*] Cerberus, Herc. Fur. verſ. 820. *Idem*.

862. *Colorem*] Ipſa lux colorata non eſt, ſed color ſine luce cerni non poteſt, teſte Ariſtotele lib. περὶ αἰσθήσεως, & Lucretio lib. 2. hoc ſenſu color luci à poëtis tribuitur, quia colores illa prodit, quos celant tenebræ. *Delrius*.

862. *Mendax*] Perjura, perfida, promiſſis non ſtans. Vide Troad. 131. & 726. *Farnabius*.

864. *Iterum*] Troad. verſ. 133. *Id*.

865. *Totidem diebus*] Decimo igitur die Hercules Troiam expugnavit, quod non memini alibi legere. *Delr*.

866. *Quot annis*.] Decem. *Farn*.

ACTUS QUINTUS.

CASSANDRA.

Caſſandra vel illa non videns vaticinatur, vel in proſcenio ſtans, quæ intus & in ἐξωςρᾷ *gerantur de cæde Agememnonis narrat.*

Res agitur intus magna, par annis decem.
Eheu, quid hoc eſt? anime, conſurge, & cape
Pretium furoris. vicimus victi Phryges.
Bene eſt! reſurgis Troia. traxiſti jacens
Pares Mycenas. terga dat victor tuus.
Tam clara nunquam providæ mentis furor
Oſtendit oculis. video, & interſum, & fruor.
Imago viſus dubia non fallit meos.

Specta-

VARIORUM.

867. *Par.*] Cujus atrocitas decennales labores noſtros æquat aut etiam ſuperat. *Farnabius*.

869. *Pretium*] Hoſtis cæde & vindicta compenſatum Phœbei numinis te fatigantis cruciatum. *Idem. Vicimus*] Hoſtium imperatore cæſo. *Idem*.

871. *Pares*] Tuæ ruinæ corruentes. *Idem. Terga dat*] Vincitur. *Idem*.

872. *Tam clara*] Tam evidentia & grata, ſic enim ipſa exponit, verſ. ſeq. *Id*.

874. *Imago*] Quod in furore entheo non raro fit. *Idem*.

875. *Specta-*

Spectamus. epulæ regia inſtructæ domo,
Quales fuerunt ultimæ Phrygibus dapes,
Celebrantur. oſtro lectus Iliaco nitet;
Merumque in auro veteris Aſſaraci trahunt:
Et ipſe picta veſte ſublimis jacet
Priami ſuperbas corpore exuvias gerens.
Detrahere cultus uxor hoſtiles jubet,
Induere potius conjugis fide manu
Textos amictus. horreo, atque animo tremo.
Regemne perimet exul, & adulter virum?
Venêre fata. ſanguinem extremæ dapes
Domini videbunt, & cruor Baccho incidet.
Mortifera vinctum perfidæ tradet neci
Induta veſtis. exitum manibus negat,
Caputque laxi & invii cludunt ſinus.
Haurit trementi ſemivir dextra latus,
Nec penitus adigit: vulnere in medio ſtupet.

At

GRONOVII.

875. *Spectamus. epulæ*] Florent. *Spectemus.* Satis enim dixerat rem oculis oſtendi, & ſe videre & intereſſe & frui, & nullo dubio falli. Nunc, age, inquit, ne tam gratum ſpectaculum viſus cito prætereat, contemplemur intentæ, & omnem notemus ordinem facinoris.

888. *Exitum manibus negat*] Videtur ſcripſiſſe Seneca, *negant*, nempe *ſinus*.

891. *Nec penitus adigit:*] Mogunt. Herbip. & Ven. *agit*. Idem nos in Voſſiano & aliis invenimus. Credo & in pluribus fuiſſe, ſed neglexerunt, quia vitiat verſum. Significabat autem, quod eſt in optimo: *Nec penitus egit.* Elegantia, quam ſuperius notavimus præteriti vicem præſentis. Simul enim & fit & factum eſt, dum narratur. Intellige autem ferrum.

VARIORVM.

875. *Epulæ*] Interfectus enim eſt Agamemnon δειπνήσας, ut ipſe narrat Odyſſ. λ. *Farnabius.*

876. *Quales*] Suprà verſ. 785. *Idem.*

877. *Iliaco*] Ex præda Ilii. *Idem.*

878. *Veteris*] Regis antiqui Phrygum. Sic Virgil. *Implevitque mero pateram, quam Belus & omnes A Belo ſoliti.* Idem.

879. *Picta*] Phrygionum opere. *Id.*

881. *Hoſtiles*] Illos ex hoſte raptos, illas Priami exuvias. *Idem.*

884. *Exul,*] Ægiſthus ſup. v. 289. *Id.*

885. *Extremæ*] Secundæ menſæ. *Id.*

886. *Baccho*] Poculo philoteſio, quo convivia claudere ſolebant, id eſt, ſub finem convivii interficietur. *Idem.*

887. *Mortifera*] Heinſius legi vult: *Mortifera vinctum perfidæ tradet neci Induta veſtis. exitum manibus negat, Caputque laxi, &c.* Et hanc lectionem ſequimur. *Idem.*

888. *Veſtis.*] Veſtis ἄπειρος exitum capiti non præbens. *Idem.*

889. *Invii*] Ideo hanc veſtem vocant ἄπειρον, Sophocles in Polyxenâ, Euripides in Electra, & Philoſtratus in Caſſandræ imagine, ubi hanc cædem & convivium ornate deſcribit. *Delr.*

890. *Semivir*] Ægiſthus mollis & meticuloſus. *Farnabius.*

895. Et

At ille, ut altis hiſpidus ſilvis aper,
Cum caſſe vinctus tentat egreſſus tamen,
Arctatque motu vincla, & incaſſum furit:
Cupit fluentes undique & cœcos ſinus
Diſſicere; & hoſtem quærit implicitus ſuum.
Armat bipenni Tyndaris dextram furens.
Qualiſque ad aras colla taurorum prius
Deſignat oculis, ante quam ferro petat:
Sic huc & illuc impiam librat manum.
Habet. peractum eſt. pendet exigua male
Caput amputatum parte, & hinc trunco cruor
Exundat, illinc ora cum fremitu jacent.
Nondum recedunt. ille jam exanimem petit,
Laceratque corpus. illa fodientem adjuvat.
Uterque tanto ſcelere reſpondet ſuis.
Hic eſt Thyeſte natus, hæc Helenæ ſoror.
Stat ecce Titan dubius emerito die,

Suáne

GRONOVII.

895. *Et cæcos ſinus Disjicere;*] *Diſſicere*, inventum, aiunt, à propolis iſtarum mercium (faſtus ac lepos magiſtrorum) in membranis diverſorum auctorum, & ab ipſo, qui Criticus audire non vult, hic in Mogunt. Herbip. Ven. apparet etiam in Etruſco, Voſſiano, meo. Potiſſimus autem & inſignis propola iſtius mercis (ut iſtorum ſermone utar) fuit Claudius Puteanus, vir ingenio, doctrina, dignitate, probitate ac fide non modo ſupra omnes ſuperciliosſos magiſtros, ſed inter rariſſimos ſeculi.

904. *Exanimem petit,*] Flor. *exanime.* Vt videatur legendum, quod & placuit Nic. Heinſio: *ille jam exanime impetit Laceratque corpus.*

907. *Hic eſt Thyeſte natus,*] Flor. *Eſt hic.* Forſan & potius *Thyeſtæ.*

VARIORVM.

892. *Ille,*] Agamemnon. *Farn.*

895. *Cæcos*] Involventes nec exitum habentes. *Idem.*

897. *Armat*] *Tyndaris illa bipennim Inſulſam & fatuam dextra lævaque tenebat.* Idem.

898. *Qualiſque*] Ὥς τίς τε κατέκτανε βοῦν ἐπὶ φάτνῃ, &c. Agamemn. de ſe apud Hom. Odyſſ. λ. *Idem.*

901. *Habet.*] Scil. vulnus. Formula à ludo gladiatorio ſumpta. ubi ſi gladiatorum alter vulnus accepiſſet, acclamabat adverſarius & ſpectatores, *Hoc habet.* Idem. *Pendet*] Non integre & fortiter amputatum. *Idem.*

904. *Iam exanimem petit*] Hoc vel timidi eſt, vel ira furentis, vel crudelis; hic timidi potius videtur. *Delrius.*

905. *Illa fodientem*] Sic apud Euripidem Electra Oreſtem adjuvat in Clytæmneſtra necanda. *Idem.*

907. *Thyeſte*] Perfido, adultero, liberorum ſuorum helluone, inceſto. *Farn.*

907. *Helenæ*] Adulteræ, & crudelis quæ Deiphobum maritum Menelao & hoſtibus dilaniandum prodidit. *Id.*

908. *Emerito*] Finito. Sumpta metaphora ab operariis, ſervis, militibus. *Idem.*

909. *Suá-*

Suáne currat, an Thyeſtæâ viâ.

VARIORVM.

909. *Suáne*] Procedatne curſu ſuo, an facinus hoc abominatus retrocedat, ut in Thyeſtæa cœna. Thyeſt. act. 4. & 5. *Farnabius.*

* ELECTRA. STROPHIUS. ORESTES ET PYLADES, Mutæ Perſonæ.

Electra fratri ſuo Oreſti ſubducto fugam ſuadet, eumque Strophio opportune occurrenti tradit abducendum; ipſa ad aram confugit.

El. Fuge, ô paternæ mortis auxilium unicum,
Fuge, & ſceleſtas hoſtium evita manus.
Everſa domus eſt funditus. regna occidunt.
Hoſpes quis iſte concitos currus agit?
Germane, vultus veſte furabor tuos.
Quos, anime demens, refugis? externos fugis?
Domus timenda eſt. pone jam trepidos metus,
Oreſta. amici fida præſidia intuor.
Stroph. Phocide relicta Strophius, Elea inclitus
Palma revertor. cauſa veniendi fuit,
Gratari amico, cujus impulſum manu
Cecidit decenni Marte concuſſum Ilium.
Quænam iſta lacrimis lugubrem vultum rigat,
Pavetque mœſta? regium agnoſco genus.

Ele-

GRONOVII.

* ELECTRA.] Flor. ita perſonas rubrica prænotat. *ELECTRA FUGIENS. ORESTES TACITUS.*

913. *Quis iſte celeres concitus*] Flor. *Hoſpes quis iſte concitus.* Recte; modo Juves legendo *concitos.*

915. *Quos, anime demens, refugis? externos fugis?*] Lipſianus liber: *Quid anime demens, refugit externos metus?* Flor. *Quid, anime demens, refugis? externos times?* Idque ſatis placet. Et (mirum) hoc ipſum pro conjectura margini adſcripſit Grotius.

920. *Amico*] Nam Strophio nupta fuit Aſtyochea ſoror Agamemnonis. Higinus fab. 117.

VARIORVM.

910. *O paternæ*] Paternæ mortis ulciſcendæ ſpes unica. *Farnabius.*

911. *Hoſtium*] Matris & Ægiſthi. *Id.*

913. *Quis iſte*] Conſpecto è longe Strophio metuit puerumque occulit. *Idem.*

914. *Furabor*] Tegam, clepam, vide Herc. Fur. verſ. 798. *Idem.*

915. *Quos, anime*] Suum corripit metum quod peregrinum timeret, cum ſui timendi potius eſſent.

918. *Phocide*] Erat autem Strophius Phocidis rex Anaxibiæ ſororis Agamemnonis filius, & Pyladis pater. *Farn. Elea*] Curuli certamine victor in ludis Olympiacis. Vide Herc. Fur. verſ. 839. *Idem.*

920. *Amico,*] Agamemnoni meo cognato. *Idem.*

923. *Regium*] Filiam regis eſſe. *Idem.*

924. *Luctus*

Electra, fletus cauſa quæ lætâ in domo eſt?
El. Pater peremptus ſcelere materno jacet.
Comes paternæ quæritur natus neci.
Ægiſthus arces Venere quæſitas tenet.
Stroph. O nulla longi temporis felicitas!
El. Per te parentis memoriam obteſtor mei,
Per ſceptra terris nota, per dubios deos,
Recipe hunc Oreſten, ac pium furtum occule.
Stroph. Etſi timendum cæſus Agamemnon docet,
Aggrediar, & te, Oreſta, furabor libens.
Poſcunt fidem ſecunda, at adverſa exigunt.
Cape hoc decorum ludicri certaminis.

Inſigne

GRONOVII.

924. *Luctus cauſa quæ lætâ*] Flor. *fletus cauſa quæ lætâ in domo eſt?*

929. *Te per parentis*] Quis hoc nuperis editionibus impegit? Et Mſſ. enim & editi non modo antiqui, ſed etiam à Fabricio & Delrio: *Per te parentis memoriam.*

932. *Etſi timendum cæſus Agamemnon*] Florent. *Etſi timendum quid ſit, Agamemnon docet.*

934. *Poſcunt fidem*] Gruterus ſic quidem ait proletarios habere codices, ſed membranas novem non paullo nervoſius: *Fidem ſecunda poſcunt, adverſa exigunt.* At quomodo nervoſe, ſi diſſolvitur verſus? dein ſi adhuc non eſt intellectum? Acquieverunt enim omnes uni hanc ſententiam fingenti: Amico felici non niſi gratuita fides debetur; afflicto & oppreſſo plane debita, quam non prece impetrare, ſed ſuo jure exigere poſſit. Quaſi fides non juxta deberetur felici atque infelici amico: quaſi non *poſcatur* niſi gratuitum, non *exigatur* niſi debitum. At dicit Seneca, ſecundis quidem amicorum perinde fidem deberi quam adverſis, ſed adverſis demum eam agnoſci & probari: nam fortunam facile ſequuntur homines: at amicus certus in re incerta cernitur. Eſt enim *exigere* nonnunquam examinare, probare, experiri. Sic Ovidius: *Ipſa, quod hæ faciunt, opus exigit.* Epiſt. Canaces. *Auctoriſque oculis exigeretur opus.* Livius lib. 34. *Nolite ad veſtras leges atque inſtituta exigere ea, quæ Lacedæmone fiunt.* Sic Suetonio: *exigere pondus.* Tamen, ut Gruterus teſtatur, omnes ſcripti, etiam Florent. *Fidem ſecundam poſcunt, adverſa exigunt.* Haud ſcio quid velint: niſi forte: *Fidem ſecundis præſtitam adverſa exigunt.* Qui rebus ſecundis collecti ſunt amici, adverſis demum probantur. Ovidii verbo *inſpiciunt: Tempora ſic duro eſt inſpicienda fides.*

VARIORUM.

924. *Electra,*] Tunc temporis Laodice dicebatur, poſtea autem Electra vocari cœpit. Ælian. var. hiſt. lib. 4. *Delrius. Lætâ*] Reverſo Agamemnone. *Farnabius.*

926. *Comes*] Oreſtes quæritur, ut interficiatur. *Idem.*

927. *Arces*] Thyeſt. verſ. 453. & 640. *Idem.*

930. *Terris*] Recenti victoria. *Idem. Dubios*] Memor idem tibi poſſe contingere. *Idem.*

933. *Furabor*] Occulam, aveham. Hercul. Fur. verſ. 798. *Idem.*

935. *Decorum*] Coronam oleaginam mihi in ludis Olympicis datam. *Idem.*

938. Et

Inſigne frontis. læva victricem tenens
Frondem virenti protegat ramo caput.
Et iſta donum palma Piſæi Jovis
Velamen eadem præſtet atque omen tibi.
Tuque ô, paternis aſſidens frenis comes,
Condiſce, Pylade, patris exemplo fidem.
Vos, Græcia nunc teſte, veloces equi
Inſida curſu fugite præcipiti loca.
El. Exceſſit. abiit. currus effreno impetu
Effugit aciem. tuta jam opperiar meos
Hoſtes, & ultro vulneri opponam caput.
Adeſt cruenta conjugis victrix ſui,
Et ſigna cædis veſte maculata gerit.
Manus recenti ſanguine etiamnum madent.
Vultuſque præ ſe ſcelera truculenti ferunt.
Concedam ad aras. patere me vittis tuis,
Caſſandra, jungi paria metuentem tibi.

CLY-

GRONOVII.

938. *Et iſta demum palma*] Lipſius è Mſ. notaverat: *Et iſta donum.* Nec aliter Florentiæ & in Noricis membranis legimus. Itaque pluris hoc fecit amicus ejus quam ipſum amicum. non enim modo tacito auctore in contextum retulit, ſed & mutata anſa ſibi tribuit in Commentario: Malo, inquit, *Ut iſta donum.* At Gruterus non male alios ſecutos ait auctoritatem Lipſiani codicis: ſe tamen retinere vulgatum, quum Pall. novem nihil varient, ſubſitque ei ſenſus non contemnendus. Miſeret me faſtidiorum. Immo ſtupidum & ſine mente *demum.* verum ſuaviſſimumque *donum*: *Ut* minime neceſſarium.

VARIORUM.

936. *Victricem Frondem.*] Palmam mihi victori datam. *Farnabius.*

938. *Piſæi*] Olympici, vide Thyeſt. v. 122. *Idem.*

939. *Velamen*] Ne agnoſcaris, vel adverſus Solis æſtum. *Idem.* *Omen*] Victoriæ, vindictæ paternæ cędis. *Idem.*

942. *Græcia*] Celebri ludorum conventu approbati victores. *Idem.*

943. *Loca*] Mycenas, ubi uxor maritum interfecit. *Idem.*

944. *Exceſſit.*] E conſpectu. *Idem.*

945. *Tuta*] Defuncta de fratre cura, poſtquam Oreſtis conſuluerim vitæ, de mea non ſolicita. *Idem.*

948. *Et ſigna*] Totum carmen deficit Moguntin. *Delrius.*

951. *Vittis*] Supplicationibus tuis, quæ vittata vates confugiſti ad aras ſupplex. *Farnabius.*

952. *Paria*] Mortem. *Idem.*

CLYTÆMNESTRA. ELECTRA. ÆGISTHUS. CASSANDRA.

Electram ab ara detrahi & in carcerem conjici jubet Clytæmneſtra. Caſſandra jugulatur.

Clyt. Hoſtis parentis, impium atque audax caput,
Quo more cœtus publicos, virgo, petis?
El. Adulterorum virgo deſerui domum.
Clyt. Quis eſſe credat virginem? *El.* gnatam tuam.
Clyt. Modeſtius cum matre. *El.* pietatem doces.

Clyt.

GRONOVII.

957. *Pietatem doces.*] Libri fere omnes conſpiraverunt in corruptelam: habent, *Eia tandem doces:* quod etiam per ſarcaſmum lepide dictum Grutero videtur. Zinzerlingus ex quodam ſcripto: *Pia tandem doces:* nam τὸ *pietatem* ſententiam reddere plane frigidam: quod ſi retineatur, poſt id vocabulum notam admirationis ponendam, & τὸ *doces* abſolute accipiendum: ſic illud fore, ut apud Terentium, *Pietatem gnati?* Nec mutanda nec frigida eſt vulgata, ſic plane conſtans in Florentino, & per Ironiam accipienda. Quid enim *pietas? per quam ſanguine conjunctis patriaque benevolis officium aut diligens tribuitur cultus*, ut definit Cicero. Hanc docet, qui aut tradit præcepta & monita, aut edit exempla ad eam pertinentia. Sic in Phœniſſis: *ſola tu affectus patris Mollire duros, ſola pietatem in domo Docere noſtra.* Cicero ad Quintum l. 2. epiſt. 9. *Mehercule, mihi docere videbaris iſtius generis humanitatem.* Vbi etiam inepte, *ducere*, Barthius lib. 38. adverſ. cap. 7. Seneca epiſt. 119. *Decipere eſt iſtud, docere paupertatem, cum divitias promiſeris.* Tu, inquit, quæ talis erga maritum & regem fuiſti, audes filiæ præcipere, audes eam docere modeſtiam erga matrem? Merito hoc facis: iſta egiſti, ut ſis optima pietatis magiſtra exemplo tuo.

VARIORVM.

953. *Parentis*] Mei, matris tuæ. *Farnabius.*

954. *Catus*] Reſpicit ad veterem Græcorum morem, quorum virgines raro in publicum prodibant, nec non ad originationem τοῦ παρθένου, παρὰ τὸ παραθέειν τῇ μητρί. *Idem.*

955. *Adulterorum*] Tui & Ægiſthi. *Idem.*

956. *Quis eſſe credat virginem?*] Quæ talia loquaris. *Idem.* Ait Electra, recte ſuſpicaris neminem crediturum me eſſe virginem, non quia cœtus publicos peto; ſed quia filia tua ſum. te ſciunt omnes pudicitiam tuam Ægiſtho proſtituiſſe: me ſuſpicabuntur matris veſtigia ſecutam pudori meo non temperaſſe. & merito. ſunt enim parentibus filii plerumque ſimiles auctore Ariſtotele lib. 3. polit. cap. 8. & lib. 3. Rhetor. ad Theodectem, & filiæ matrum mores imitantur. *Delr. Gnatam tuam.*] Imo quæ tua ſim filia, mulieris impudicæ. *Farnabius.* Tolle interrogationis notam. ſicut recte editum eſt à nobis. Porro geſtu hoc eſt adjuvandum, ut efficiat oblique, id quod Clytæmneſtra optime intelligebat. Si inquit Electra, verum eſt quod tu in me accuſas, impudice me ætatem agere; ecce me gnatam tuam. Quaſi diceret: Ponamus verum eſſe. maternum hoc habeo. Quod apud Sophoclem eadem in cognomine fabula: Εἰ γὰρ πέφυκα τῶνδε τῶν τρόπων ἴδρις; Σχεδόν γε τὴν σὴν οὐ καταισχύνω φύσιν. Etiam quod ſequitur ita ſcribe, *pietatem doces.* Non ut ante. *Heinſius.*

962. *Nobis*

Clyt. Animos viriles corde tumefacto geris:
Sed agere domita fœminam diſces malo.
El. Niſi forte fallor, fœminas ferrum decet.
Clyt. Et eſſe demens te parem nobis putas?
El. Vobis? quis iſte eſt alter Agamemnon tuus?
Ut vidua loquere. vir caret vita tuus.
Clyt. Indomita poſt hæc virginis verba impiæ
Regina frangam. citius interea mihi
Ediſſere ubi ſit gnatus, ubi frater tuus.
El. Exiit Mycenas. *Clyt.* Redde nunc gnatum mihi.
El. Et tu parentem redde. *Clyt.* Quo latitat loco?
El. Tuto; quietus, regna non metuens nova:
Juſtæ parenti ſatis, at iratæ parum.

Clyt.

GRONOVII.

962. *Nobis? quis iſte eſt alter*] Recte ordinat verſus Delrius. ita ſenſus, ita Mſſ. poſtulabant. Tamen bis ad eundem, quod dicitur. Non enim aſpernandum erat codicis Lipſiani, *Vobis:* quod utique germanum confirmat ille omnium primus Etruſcus. Fatetur Gruterus non ineptum eſſe, modo juvarent plures libri quam unus, & is, quem periculoſe abducere ſæpe à regia via ſæpe demonſtraverint alii. At illos ſæpe aliud egiſſe melius foret: multas enim nos animadverſiones compendifacere potuiſſemus, & pridem Seneca non paullo fuiſſet emendatior. Altera offenſio eſt, quum τὸ *citius* adjungitur τὸ *frangam*, quod ad ſequens membrum pertinet. Et eſt elegans ἰδιωτισμὸς, *citius* ſecunda collatione, ut *Ocius*, pro quam citiſſime, ſtatim. Sic in ludo de morte Claudii: *Tum Hercules, Audi me, inquit, tu, & deſine fatuari: veniſti huc, ubi mures ferrum rodunt. Citius mihi verum, ne tibi alogias excutiam.* Et infrà: *Anteceſſerat jam compendiaria via Narciſſus libertus ad patronum excipiendum, & venienti nitidus ut erat à balineo, occurrit, & ait; Quid dii ad homines? Celerius, inquit Mercurius, & venire nos nuntia.*

967. *Exiit Mycenas.*] Flor. *Extra Mycenas.*

970. *Iuſta parenti ſatis, at irata*] Fl. CLYT. *Dixi parenti ſatis aurata.* In perſona adpoſita error eſt: neque enim poſſunt illa verba eſſe, niſi Electræ. Etiam ſuſpectum habeo τὸ *Dixi*, quippe quod elegantius intelligitur. Sed quid ſibi vult *aurata*. Fortaſſe. *Iuſta parenti ſatis, obirata parum.* Vide quæ ad alia Senecæ ſcripta notavimus.

VARIORVM.

959. *Agere*] Gerere te fœminam. i. e. modeſtius. *Farnabius. Malo.*] Supplicio & cruciatu. *Idem.*

960. *Fœminam*] Latenter illi exprobrat bipennim, qua occiderat Agamemnona. *Idem.*

961. *Et eſſe*] An tu credis decere te eadem quæ nos? *Idem.* Immo te poſſe reſiſtere nobis. *Gronovius.*

964. *Indomita*] Obſtinatam animi ferociam, quam maternum jus flectere non poteſt, ſceptrum, quatenus regina ſum, franget. *Farnabius.*

968. *Parentem*] Agamem. quem occidiſti. *Idem.*

969. *Nova:*] Adulteri tuique. *Idem.*

970. *Iuſta*] Sufficiat hoc reſponſum amanti & piæ. *Idem.*

Clyt. Morieris hodie. *El.* Dummodo hac moriar manu;
Recedo ab aris. ſive te jugulo juvat
Merſiſſe ferrum; præbeo jugulum volens:
Seu more pecudum colla reſecari placet;
Intenta cervix vulnus exſpectat tuum.
Scelus peractum eſt: cæde reſperſam viri
Atque obſoletam ſanguine hoc dextram ablue.
Clyt. Conſors pericli pariter ac regni mei
Ægiſthe, gradere. gnata genetricem impie
Probris laceſſit. abditum fratrem occulit.
Ægiſt. Furibunda virgo, vocis infandæ ſonum,
Et aure verba indigna materna opprime.
El. Etiam monebit ſceleris infandi artifex,
Per ſcelera natus, nomen ambiguum ſuis?
Idem ſororis gnatus, & patris nepos?
Clyt. Ægiſthe, ceſſas impium ferro caput

De-

GRONOVII.

972. *Recedo ab aris*] G. I. Voſſius ad fragm. trag. vett. emendare ſe ait. CLY. *Recede ab aris*. EL. *Sive te*. Sed jam in exemplari noſtro ad verba Voſſii annotavit manus illuſtris: Imo ſponte offert ſe morti.

973. *Præbeo jugulum volens:*] Flor. *præbeo jugulum tibi.*

979. *Ægiſthe, gaudes.*] Putabam ferri hoc poſſe, ut interrogando ſignificaret illum gaudere atque exſultare fruſtra quaſi domitis inimicis & re peracta, dum ſupereſſet matrique inſultaret filia. Sed Etruſcus, ut duo Gruteri: *Ægiſthe gradere.* Cujus idem ſenſus eſſe poteſt, qui illius, quod conjiciebat Gruterus: *Ægiſthe, adeſdum.* Sed hoc Comicum eſt: illud magis tragœdiam decet. Sophocles Ajace: ϛεῖχε δωμάτων πάρος. Oedipo: *I, gradere præceps.* Grotius adſcripſerat margini: *patere.*

984. *Per ſcelera nactus nomen*] Omnes Mſſ. *Per ſcelera natus, nomen ambiguum ſuis.* Quæ religio tenuit, ne reſtituerent? Quanto elegantius ipſe Ægiſthus *nomen ambiguum ſuis*, quem ſcil. dubitent ſui, quo nomine neceſſitudinis appellent, quam *nactus ambiguum nomen* dicitur? Pomponius Mela: *& notiora jam nomina Medi, Armenii, Commageni.* Petronius: *nec ſe tragœdias veteres curare aut nomina ſeculis nota.* Martialis: *veteres, ingentia nomina, patres.* Ad rem aptũ, quod habet Cicero pro Cluentio: *Atque etiam nomina neceſſitudinum, non ſolum naturæ nomen & jura, mutavit, uxor generi, noverca filii, filiæ pellex.* Hercule Furente: *quid geminum nefas, Mixtumque nomen conjugis, nati, patris?*

VARIORUM.

971. *Hac moriar*] Tua, ſi poſt conjugem etiam filiam occidere ſuſtines: non pigebit eadem manu perire, qua pater. *Farnabius.*

976. *Scelus peractum eſt:*] Reſtat ut impuratam manum ſanguine maritali, filiali cruore abluas. tunc facinus patraſti, nũc eris miſericors. ablue ergo cruorem illum meo ſanguine. *Delrius.*

977. *Hoc dextram*] Mei, filiæ tuæ. *Far.*

982. *Aure*] Indigna, quæ mater audiat. *Idem.*

984. *Nomen ambiguum*] Quem neſcirent parentes, quo cognationis nomine vocarent, pater, filiumne an nepotem; mater,

Demetere? fratrem reddat, aut animam ſtatim.
Ægiſt. Abſtruſa cœco carcere & ſaxo exigat
Ævum, per omnes torta pœnarum modos.
Referre, quem nunc occulit, forſan volet
Inops, egens, incluſa, pœdore obſita,
Vidua ante thalamos, exul, inviſa omnibus,
Æthere negato. ſerò ſuccumbet malis.
El. Concede mortem. *Ægiſt.* Si recuſares, darem.
Rudis eſt tyrannus, morte qui pœnam exigit.
El. Mortem aliquid ultra eſt? *Ægiſt.* Vita, ſi cupias mori.
Clyt. Abripite, famuli, monſtrum, & avectam procul
Ultra Mycenas, ultimo in regni angulo
Vincite ſeptam nocte tenebroſi ſpecus,
Ut inquietam virginem carcer domet.
At iſta pœnas capite perſolvat ſuo,
Captiva conjux, regii pellex tori.
Trahite, ut ſequatur conjugem ereptum mihi.
Caſſ. Ne trahite. veſtros ipſa præcedam gradus:
Perferre prima nuncium Phrygibus meis
Propero; repletum ratibus everſis mare;
Captas Mycenas; mille ductorem ducum,
Ut paria fata Troicis lueret malis,
Periſſe dono fœminæ, ſtupro, dolo.

Nihil

GRONOVII.

991. *Pædore obſita,*] Flor. *Pædore obruta.*

1008. *Troicis tulerit malis.*] Merito contra omnes ſuos Gruterus probat Lipſianum *lueret:* & ita Florentinus.

VARIORVM.

mater, filiumne an fratrē. Sup.v.35. *Id.*

987. *Aut animam*] Aut animam reddat, id eſt, amittat. *Farnabius.*

988. *Saxo*] Carcere obſcuro & ſaxeo. *Idem.*

990. *Quem*] Fratrem Oreſtem. *Id.*

992. *Vidua*] Quam & hinc quod conjugali caruerit lecto & in virginitate conſenuerit, Ælian. 4. lib. hiſt. refert Ἠλέκτραν nominatam, quæ prius Laodice fuiſſet dicta. *Idem.*

993. *Æthere*] Cœli aſpectu. *Id.*

995. *Rudis*] Hercul. Fur. verſ. 512. Med. verſ. 1056. *Idem.*

996. *Vita,*] Οὐ γὰρ θανεῖν ἔχθιστον. ἀλλ' ὅταν θανεῖν χρῄζων τις εἶτα μηδὲ τοῦτ' ἔχῃ λαβεῖν. *Idem.*

1001. *Iſta*] Caſſandra. *Idem.*

1002. *Regii*] Agamemnonis, cui pellex erat conjugis loco. *Idem.*

1005. *Perferre*] E veterum opinione, qui animas hominum corpore ſolutas in Elyſiis ſuos agnoſcere, cumque iis ſermones ſerere credebant. *Idem.*

1006. *Ratibus*] Græcorum in reditu naufragio. *Idem.*

1007. *Captas*] A tyranno adultero occupatas interfecto Agamemnone. *Id.* *Ductorem*] Agamemnonem. *Idem.*

1011. *Iam*

Nihil moramur. rapite. quin grates ago.
Tantum juvat vixiſſe, poſt Troiam juvat.
Clyt. Furibunda morere. *Caſſ.* Veniet & vobis furor.

GRONOVII.

1011. *Iam jam juvat vixiſſe,*] Flor. *Tantum juvat vixiſſe poſt Troiam : juvat.* Id eſt, hucuſque & ſequenti : *Furioſa morere.* non *Furibunda.*

VARIORUM.

1011. *Poſt Trojam juvat*] Prius quidem tædebat me vitæ patriæ ſuperſtitis, jam vero juvat me vivendo vidiſſe meorum vindictam. *Farnabius.*

1012. *Veniet*] Et vates & morti vicina Caſſandra ominata prædicit illis vindictam & mortem ab Oreſte, qui matre cæſa & ipſe furere cœpit. *Idem.*

L. ANNÆI SENECÆ *HERCULES OETÆUS.

DRAMATIS PERSONÆ.

HERCULES. HYLLUS. ALCMENA. CHORUS ÆTOLARUM MULIERUM. NUTRIX. DEIANIRA. JOLE. PHILOCTETES. CHORUS OECHALIARUM VIRGINUM. LICHAS, Muta Perſona.
JOLE ET CHORUS OECHALIDUM ſunt προτατικὰ πρόσωπα.

ARGVMENTVM.

Deianira indigne ferens ſibi prælatam Iolen Euryti regis Oechaliæ filiam, Herculi tunicam mittit imbutam ſanguine Centauri Neſſi ſagitta Herculis Hydræ felle tincta vulnerati; efficaciſſimum credens philtrum præſentiſſimumque amoris remedium, quod illam monuerat moriens Neſſus. Quam ſimul ac induiſſet in Cenæo Eubœæ promontorio ſacrificaturus Hercules, ignem concipit virus, veſtiſque corpori adhærentis æſtus carnem, oſſa interiora abſumit. Neſſi fraude intellecta ſibi mortem conſciſcit Deianira, Hercules, interfectis Licha qui munus lethale attulerat, mandat Philoctetæ (cui moriens arcum & ſagittas tradit) extrui ſibi in monte Oeta pyram, in qua ſe cum clava ac leonis pelle cremat. Alcmenæ denique matri apparet, ipſamque conſolatur jam in cœlitum numerum aſcriptus.

ACTUS PRIMUS.

HERCULES.

Scena hæc prima cum choro ſeq. in Eubœa ſtatuitur, ubi, *Hercules in Cenæo promontorio ſacrificaturus, vota de cœlo, quod rebus geſtis (quas enumerat) meruiſſe ſe gloriatur, concipit.* reliquæ Tragœdiæ ſcena eſt Trachine.

SAtor deorum, cujus excuſſum manu
Utræque Phœbi ſentiunt fulmen domus,
Secure regna: protuli pacem tibi,

Qua-

GRONOVII.

*HERCULES OETÆUS] An ut *Cato Uticenſis?* Sed non eſt temere, quod optimi codices, Florentinus & Voſſianus, cognomentum illud *Oetæi* nullum agnoſcunt. Florentinus in fine: *Marcii Lucii Annæi Senecæ Hercules explicit.* Voſſianus in principio: *Incipit quæ dicitur Hercules.* Et hoc rubrica. Credibile eſt igitur ſic appellatam eſſe ab auctore, ut appellari debuiſſe præclare diſputat vir incomparabilis: *HERCULES IN OETA.*

VARIORVM.

In hac tragœdia duo chori, alter Oechalidum virginum, alter Ætolarum mulierum. Iole & chorus Oechalidum virginum, ſunt προτατικὰ πρόσω-

Quacunque Nereus porrigi terras vetat.

Non

VARIORUM.

πρόσωπα. Scena Trachine, ut apud Sophoclem. *Scalig.* Licet noſter hac tragœdia eam Sophoclis, quæ τραχίνιαι inſcribitur, imitatus fuerit: inſcriptionem tamen ab Euripide maluit accipere. quia illa Sophoclea reprehenſione non vacat, ſi Scaligero patri libro 3. de arte Poëtica capite 97. credimus. *Delrius.* Ἀνοικονομησία ſumma eſt. Hyllus ex Eubœa venit in Theſſaliam, Trachina uſque; & quæ Herculi ſacrificanti in Cenæo promontorio evenerint, refert. Cum in ipſo conſtitutionis principio, nondum ſacrificaret, ac ne in loco quidem eſſet Hercules. Cogita jam, quantum ſit iter ex Eubœa Trachina uſque, quæ ſub Oeta eſt. Sed præclare nos ludit. Nam cum Herculem in Eubœa primo poſuerit, tamen in Oeta comburit, & tribus tantum verſibus advectum fuiſſe indicat. Quod quidem iter ſemel ut conficiatur, triplo majore opus eſt tempore, quam Tragœdiæ eſt ambitus. Apud Græcum, ſemel in dolore Herculi tribuitur ῥῆσις prolixa: cujus divinitas omnem Poëticum conatum excedit. Idque non niſi in fine. Hic Iovis ille filius, membra dum dilaniat ſua, trecentos & amplius verſus declamat. Et in occupatione tam moleſta, multa dicit, quæ vix ocioſus declamator in ſchola effunderet. Græci oratio, tota eſt frugalis, ſobria, caſta, & quæ ne leviſſimam quidem περιεργίας ſuſpicionem admittit. Hic non modo plurima redundant, ſed & ſæpe repetuntur. Senſus præſertim uſque ad nauſeam. Deianiræ à Græco mores tribuuntur matronales. Hic perpetuo furit. Iam ex machina diſſolvit drama, in qua nulla eſt ἀμηχανία. Nihil enim opus erat matris cauſa apparere Herculem, cum per ſe ſoluta eſſet actio. Et hanc partem non deſumpſit è Trachiniis, in qua ante mortem Hercules quæcunque agenda ſunt abſolvit, ſed è Philoctete ejuſdem. In qua plane ad machinam eundum erat, cum non poſſet ope humana flecti Philoctetes. Ideo apparet ille, & hunc nodum ſecat. Alcmenæ perſonam optime omiſit Græcus. Nam quæ verba digna inveniri poterant? Hic ubique ſublimitatem quæſivit. Et vix drama invenias, quod æque aſſurgeret, niſi tumeret. Paſſim tamen multa occurrunt, quæ ſublimitatis φαντασίαν habent. Neque raro ſententiæ, nihil minus quam humiles, affectatione acuminis exareſcunt. Fruſtra inſcriptionem tantopere commendat Cæſar Scaliger. Melius enim *Hercules in Oeta* dixiſſet. Sicut *Oedipus in Colono.* Non enim ego, cladem Craſſi ſi tractem, & hinc drama conficiam, *Craſſum Parthum* inſcribam, ſed *in Parthis*. Et, *Pompeium in Ægypto.* cujus conſtitutio eſſe poſſet, qualis Æſchyli Perſæ. Ita *Iphigenia in Aulide, in Tauris. Philoctetes in Lemno, in Troia.* Ita *Septem ad Thebas.* non *Thebani ſeptem.* cum, excepto Polynice, nemo è ducibus Thebanus eſſet. Male ergo vulgus, *Septem Thebana.* Cicero quoque παχυλῶς, *Oedipum Coloneum* dixit. Herculem Oetæum Euripidis qui adducat, non meminimus. quod vult vir magnus. Neque ſic inſcripſiſſe putamus. Multæ enim ſunt ab ineptis. Et hoc ſæpe antiqui monuerunt. *Heinſius.*

Verſ. 2. *Utraque*] Oriens & Occidens. *Vel* utrumque hemiſphærium. *Farnabius.*

4. *Porrigi terras*] Cingens & coërcens mare terram inſtar cinguli dicit; *quacunque.* nam Hercules orbem peragravit, ut pacem orbi pararet. Seneca lib. 1. de benefic. *Hercules nihil ſibi vicit. orbem terrarum tranſivit, non concupiſcendo, ſed vindicando. Quid vinceret malorum hoſtis, bonorum vindex, terrarum mariſque pacator?* Delrius.

16. Ter

Non eſt tonandum. perfidi reges jacent,
Sævi tyranni. fregimus, quidquid fuit
Tibi fulminandum. ſed mihi cœlum, parens,
Adhuc negatur? parui certe Jove
Ubique dignus: teque teſtata eſt meum
Patrem noverca. quid tamen nectis moras?
Numquid timemur? numquid impoſitum ſibi
Non poterit Atlas ferre cum cœlo Herculem?
Quid aſtra, genitor, quid negas? mors me tibi
Certe remiſit. omne conceſſit malum,
Quod terra genuit, pontus, aër, inferi.
Nullus per urbes errat Arcadias leo.
Stymphalis icta eſt. Mænali nulla eſt fera.
Sparſit peremptus aureum ſerpens nemus.
Et hydra vires poſuit. & notos Hebro
Cruore pingues hoſpitum fudi greges:
Hoſtiſque traxi ſpolia Thermodontiæ.
Vidi ſilentum fata; nec tantum redii,

Sed

GRONOVII.

16. *Per urbes errat Arcadicas leo.*] Flor. *Arcadias*, ut editum olim. Illud nuperum eſt.

20. *Cruore pingues hoſpitum fudi*] Florent. *fregi greges*: ut quotquot vidiſſe ait antiquos codd. Delrius. *Fregi* eſt domui. Silius lib. 1. *ſternacem ad prælia frenis Frangere equum.* Infra: *nec frangens mala Erres per orbem.*

22. *Vidi regentem fata;*] Raphelingius notat in Aldino, Baſil. Lugd. eſſe: *ſilentum.* Melius, inquit Delrius, *regentem.* Negat id Florentinus, qui & ipſe: *Vidi ſilentum fata.* id eſt, ſtatum conditionemque mortuorum. Medea: *Comprecor vulgus ſilentum.* Virgilius l. 6. Æneid. *ille ſilentum Conciliumque vocat.*

VARIORUM.

8. *Parui*] Apparui. *Farnabius.*

9. *Teque*] Quin ipſa Iuno teſtatur me approbaſſe te patrem. Vide Herc. Fur. verſ. 36. quo reſpicit. ut & v. 46. *Idem.*

11. *Numquid*] Numquid ego in cœlum relatus nimio pondere prægravans urgebo Atlanta cœlum humeris ſuſtinentem? *Idem.*

13. *Mors*] Non me detinuit infernus ſed remiſit, ut ad te venirem. *Id.*

14. *Conceſſit*] Abiit, ceſſit. *Idem.*

15. *Quod*] Herc. Fur. v. 30. *Idem.*

16. *Leo.*] Herc. Fur. verſ. 223. *Idem.*

17. *Stymphalis*] Herc. Fur. v. 243. *Idem.* *Mænali*] Cerva. Hercul. Fur. verſ. 221. *Idem.*

18. *Serpens*] Draco vigil cuſtos hortorum Heſperidum. Hercul. Fur. verſ. 238. *Idem.*

19. *Hydra*] Hercul. Fur. verſ. 240. *Idem.* *Hebro*] Thraciæ amnis, cui Homerus Iovem patrem tribuit, cum cæteri fluvii dicantur Oceani filii. Vide verſ. 623. *Delrius.*

20. *Greges:*] Thracios equos Diomedis. Hercul. Fur. 225. *Farnabius.*

21. *Thermodontiæ.*] Amazonis, Hippolytes. Hercul. Fur. verſ. 245. & 820. *Idem.*

Sed trepidus atrum Cerberum vidit dies,
Et ille ſolem. nullus Antæus Libys
Animam reſumit. cecidit ante aras ſuas
Buſiris. una eſt Geryon ſparſus manu.
Tauruſque populis horridus centum pavor.
Quodcunque tellus genuit infeſta, occidit,
Meaque fuſum eſt dextera. iratis deis
Non licuit eſſe. ſi negat mundus feras,
Animum noverca, redde nunc gnato patrem,
Vel aſtra forti. nec peto ut monſtres iter.
Permitte tantum, genitor; inveniam viam.
Vel ſi times, ne terra concipiat feras;
Properet malum quodcunque, dum terra Herculem
Habet, videtque. nam quis invadet mala?
Aut quis per urbes rurſus Argolicas erit
Junonis odio dignus? in tutum meas
Laudes recepi. nulla me tellus ſilet.

Me

GRONOVII.

28. *Tellus genuit infeſtum,*] Vt Moguntinus, ſic & Flor. duo Heinſiani, meus, *infeſta*. Herc. Fur. 30. *Quicquid horridum tellus creat Inimica.* Statius lib. II. *Vrbem armis opibuſque gravem & modo civibus arctam, Ceu cælo demiſſa lues inimicave tellus, Hauſiſti.* Statim, *ſi negat*, ut Lipſius, Fl. quoque, & Voſſianus, ne Gruterus obducat ſuos, & tolerabilem imaginetur ſenſum, ubi nullus eſt. Sed de interpretatione Lipſii dubito: ſi animum ſuum & benevolentiam abnuit Iuno, inquit. At Iuno mihi videtur dici *negare animum* priſtinum in Herculem ſive iram, ceſſando, & non objiciendo ei novum laborem.

36. *Invadet mala?*] Sic quoque Flor. & ſimpliciter eſt aggredietur, ſive juſſus, ſive injuſſus: nihil enim in alterutram partem hoc verbum definit. Sic in Medea: *invadam deos.*

38. *In tutum meas Laudes recepi.*] Rurſum pejus eligit illa Palatina enneas: nam Flor. ut olim editum, *redegi*. Sequenti Fl. *Vrſa frigidum Scythicæ genus*, ut editur: nec corrigendum quidquam, ſed ex proximo verſu intelligendum, *ſubditum*.

VARIORVM.

23. *Trepidus*] Herc. Fur. v. 595. & 542. *Farnabius.*

24. *Antæus*] Neptuni ex terra fil. gigas. Tingitaniæ rex hoſpites ſecũ palæſtra certare provocans cogenſque occidit, quem Hercules cum animadvertiſſet laſſum tactu terræ recreari pectori aſtrictum expirare coëgit. *Idem.*

25. *Cecidit*] Herc. Fur. v. 484. *Idem.*

26. *Una eſt*] Mei unius, cum ipſe tricorpor eſſet. *Idem.*

27. *Tauruſque*] Herc. Fur. v. 229. & Agamemn. v. 827. *Id. Populus horridus*] Iratus Neptunus taurum Cretenſibus immiſerat: quia Minos, ejus beneficio late mari imperans, nihilo quam ceteris diis majorem ſibi honorem habuiſſet. eum taurum ab Hercule in Creta occiſum Claudianus teſtatur: alii in Peloponneſo necatum volunt. forte quia, ut conſtat, è Creta in Peloponneſum trajecit. Pauſanias, in Atticis. *Delr.*

29. *Iratis*] Monſtra quippe deorum ira terris immiſſa ſuſtuli. *Farnabius.*

45. *In-*

Me ſenſit Urſæ frigidum Scythicæ genus,
Induſque Phœbo ſubditus, Cancro Libys.
Te, clare Titan, teſtor. occurri tibi
Quacunque fulges. nec meos lux proſequi
Potuit triumphos. Solis exceſſi vices.
Infraque noſtras ſubſtitit metas dies.
Natura ceſſit. terra defecit gradum.
Laxata per me nox. & extremum chaos
In me cucurrit. inde ad hunc orbem redii,
Unde retro nemo. tulimus Oceani minas,
Nec ulla valuit quatere tempeſtas ratem,
Quamcunque preſſi. pars quota eſt, quam proſequor?
Jam vacuus æther non poteſt odio tuæ
Sufficere nuptæ; quaſque devincam feras

Tellus

GRONOVII.

45. *Infraque noſtras*] Lege: *Intraque noſtras*. Longius pertinent metæ victoriarum mearum quam metæ diei.

47. *Laxata per me nox.*] Florent. *Laſſata prior eſt nox:* & deinde: *incucurrit.* Forte: *Laxata pejor nox & extremum chaos In me incucurrit.* Inferorum noctem vocat *pejorem* comparatione noctis, quæ ſupra terras agitur. Sic infrà: *Ad fata & Umbras atque pejorem potum.*

49. *Unde retro nemo.*] Flor. *Unde omne retro eſt. Omne*, τὸ πᾶν, univerſum. A qua parte, quicquid eſt, retro & longè remotum eſt. Cui, quicquid eſt, ab tergo eſt. Pedo Albinovenus. *Jampridem poſt terga diem ſolemque relictum, Jampridem notis extorres finibus orbis Per non conceſſas audaces ire tenebras, Heſperii metas extremaque littora mundi.*

51. *Quacumque preſſi.*] Flor. ut & Mogunt. & Voſſ. *Quamcumque.* Rectè: nam, ut ipſe ait lib. 6. nat. quæſt. cap. 6. *navis dimidia nunquam jactatur.* Statim idem: *pars quota eſt Perſeus mei?* Ovidius lib. 9. *Et, ut vincas alios, Acheloë, dracones, Pars quota Lernææ ſerpens eris unus Echidnæ.* Fabius decl. 252. *Quota ego ſum portio iſtius indignationis?* Agamemn. *Sed ille noſtra pars quota eſt culpæ ſenex?* Claudianus lib. 2. in Rufinum: *Quanquam omnes alii, quos hæc tormenta fatigant, Pars quota ſunt, Rufine, tui.*

VARIORUM.

35. *Properet*] Properet edere. *Farnabius.*

38. *In tutum meas*] Non perituras. *Id.*

41. *Phœbo*] Orienti ſoli. *Idem. Cancro*] Cancri tropico ſubditus Afer. *Idem.*

43. *Quacunque*] In Oriente ſeu Occidente. *Idem. Nec meos*] Neque lux tua proſequi potuit me ad Tartara penetrantem. *Idem.*

44. *Vices.*] Curſus, limites per vices obeundos. *Idem.*

46. *Defecit*] Non ſuppeditavit mihi ubi ſiſterem. *Idem.*

47. *Nox.*] Tenebrarum regio, Tartarus. *Idem. Extremum*] Mihi objectum eſt Chaos. Hercul. Fur. v. 609. Thyeſt. verſ. 830. *Idem.*

50. *Nec ulla*] Hercul. Fur. v. 320. *Idem.*

52. *Tuæ nuptæ;*] Iunoni. *Idem.*

69. *An-*

Tellus timet concipere, nec monſtra invenit.
Feræ negantur. Hercules monſtri loco
Jam cœpit eſſe. quanta nunc fregi mala,
Quot ſcelera nudus? quidquid immane obſtitit,
Solæ manus ſtravere. nec juvenis feras
Timui, nec infans. quidquid eſt juſſum, leve eſt.
Nec ulla nobis ſegnis illuxit dies.
O quanta fudi monſtra, quæ nullus mihi
Rex imperavit! inſtitit virtus mihi
Junone pejor. ſed quid impavidum genus
Feciſſe prodeſt? non habent pacem dei.
Purgata tellus omnis in cœlo videt
Quodcunque timuit. tranſtulit Juno feras.
Ambit peremptus Cancer ardentem plagam,
Libyæque ſidus fertur, & meſſes alit.
Annum fugatæ tradit Aſtrææ Leo.
At ille jactans fervidam cœlo jubam
Auſtrum madentem ſiccat, & nimbos trahit.
Invaſit omnis ecce jam cœlum fera,
Meque anteceſſit. victor è terris meos
Specto labores. aſtra portentis prius
Feriſque Juno tribuit, ut cœlum mihi

Face-

GRONOVII.

69. *Annum fugatæ*] Notum de Aſtrea. Heinſianus tamen *fugante:* meus: *fugaſem:* Flor. & Voſſ. *fugacem.* Vt Horatius: *Eheu fugaces, Poſtume, Poſtume, Labuntur anni.* Statim Flor. *At ipſe jactans.* Et verſu ſequenti: *& nimbos rapit.* non *trahit.*

75. *Tribuit, ut cœlum mihi Faciat timendum.*] Flor. *Faceret:* alludenſque Voſſianus, *Laceret.* Statimque: *pejus ac levius Styge.* non *pejus.* Tertio poſt verſu: *Haud aſtra merui.*

VARIORVM.

55. *Monſtri*] Nullo labore domiti. *Farnabius.*

59. *Infans.*] Herc. Fur. verſ. 213. *Idem.*

61. *Nullus*] Nullus Euryſtheus. Hercul. Fur. verſ. 35. & infrà v. 1795. *Idem.*

63. *Sed quid*] Sed quid prodeſt genus humanum metu monſtrorum liberaſſe, cum illa in cœlum Iuno tranſtulerit? *Idem.*

67. *Cancer*] Thyeſt. verſ. 852. *Idem.* *Ardentem*] Zonam torridam. *Idem.*

68. *Alit.*] Calore maturat. *Idem.*

69. *Annum*] Sol Leone egreſſus intrat Virginem. *Idem.* *Aſtrææ*] Thyeſt. verſ. 855. *Idem.*

70. *Ille*] *Horrenteſque jubas & fulvum cerne leonem, Hunc ubi contigerit Phœbi violentior axis, Accenſa in Cancro jam tum geminabitur æſtas, Tunc lympha tenues, tunc eſt triſtiſſima tellus.* Idem.

81. *Una*

Faceret timendum. ſparſerit mundum licet,
Cœlumque terris pejus, ac pejus Styge
Irata faciat; dabitur Alcidæ locus.
Si poſt feras, poſt bella, poſt Stygium canem,
Nondum aſtra merui, Siculus Heſperium latus
Tangat Pelorus; una jam tellus erit:
Illinc fugabo maria, ſi jungi jubes;
Committat undas Iſthmus, & juncto ſalo
Novâ ferantur Atticæ puppes viâ.
Mutetur orbis. vallibus currat novis
Iſter, novaſque Tanais accipiat vias,
Da da tuendos, Jupiter, ſaltem deos.
Illa licebit fulmen à parte auferas,
Ego quam tuebor: ſive glacialem polum,
Seu me tueri fervidam partem jubes,
Hac eſſe ſuperos parte ſecuros puta.
Cirrhæa Pæan templa, & æthereăm domum
Serpente cæſo meruit. at quoties jacet
Python in hydra? Bacchus & Perſeus deis
Jam ſe intulêre. ſed quota eſt mundi plaga
Oriens ſubactus? aut quota eſt Gorgon fera?
Quis aſtra gnatus laudibus meruit ſuis
Ex te & noverca? quem tuli, mundum peto.
Sed tu, comes laboris Herculei Licha,

Præfer

GRONOVII.

81. *Una jam tellus erit*] Poſt alios denique Barthius ſuccurrere ſe huic loco putat legendo, *ut una jam tellus erit.* lib. 26. adverſar. c. 26. ſcilicet credemus ab auctore τὸ *ut* compoſitum fuiſſe τῷ *erit.* Potius ſic diſtinguetur: *Siculus Heſperium latus Tangat Pelorus, una jam tellus erit, Illinc fugabo maria. Si jungi jubes, Committat undas,* &c.

93. *At quoties jacet*] Flor. *meruit. ô quoties jacet.*

VARIORUM.

80. *Siculus*] Siciliam Italiæ contiguam reddam: uti olim fuit priuſquam *vi pontus & undis Heſperium Siculo latus abſcidit.* Farnabius.

81. *Pelorus;*] Vnum è tribus Siciliæ promontoriis, quod Italiam ſpectat. *Idem.*

83. *Committat*] Iſthmo Corinthio perfoſſo, Ægæum Ionio miſcebo mare. *Idem.*

85. *Vallibus*] Alveis. *Idem.*

86. *Tanais*] Scythiæ fluv. *Idem.*

91. *Securos*] A feris quas Iuno in cœlum tranſtulit. *Idem.*

92. *Cirrhæa*] Cultum oraculumque Delphicum (Oedip. v. 269.) & cœlum meruit Apollo, interfecto uno Pythone. *Pæan templa,*] Apollo παιὰν aut παύων τὰς ἀνίας. *Vel* acclamatione Latonæ ἰὲ παῖ cæſo Pythone. *Farnabius.*

94. *Hydra?*] Numeroſo malo, & binis

ſingulo

Præfer triumphos, Euryti victos lares,
Stratumque regnum: vos pecus rapite ocius,
Qua templa tollens ara Cenæi Jovis
Auſtro timendum ſpectat Euboicum mare.

GRONOVII.

100. *Præfer triumphos,*] Fl. & Voſſ. *Perfer triumphos.* Iubet enim illum nuntium ire ad uxorem: qua occaſione ab illa accepit tunicā, qua arſit Hercules.

102. *Qua templa tollens ara Cenæi*] *Tolli* & *premere* dicitur, quidquid ſupra eſt. *Tollit* igitur *ara templum*, quæ templo tegitur, quæ in templo eſt. Miror magnos viros hic hærere potuiſſe.

103. *Aſtro timendum*] Aliorum *Auſtro*, quod fruſtra arcent Gruteri membranæ, non modo Herbip. & Ven. ſed & Florentinus Voſſianuſque adſerunt. Meus quoque & Heinſianus minor: *Hauſtro.* Abeant igitur, cum ſuo Arcturo, qui non Euboicum modo, ſed omne mare reddit timendum. Plautus Rudente: *Increpui hibernum & fluctus movi maritimos. Nam Arcturus ſignū omnium ſum acerrimum. Vehemens ſum exoriens: cum occido, vehementior.* Quid facit autem huc illud Virgilii in undecimo: *ſcit triſte Minervæ Sidus & Euboicæ cautes ultorque Caphareus?* An poſſunt rationem dare, quare Arcturus ſit *ſidus Minervæ?* Illas quidem Euboicas cautes non aſtrum, ſed Nauplius fecit timendas.

VARIORUM.

ſingulo amputatore pullulāte capitibus.

96. *Oriens*] A Baccho ſubactus. Oedip. v. 114. & 424. *Farn. Gorgon*] Meduſa à Perſeo devicta. Med. verſ. 829. *Idem.*

100. *Triumphos,*] Inſignia victoriæ & imagines. *Idem.*

102. *Cenæi Iovis*] Cui templum & cultus in Cenæo Eubœæ promontorio. *Farn.* Diſſentit ab aliis Scholiaſtes Sophoclis tradens tum demum templum Cenæo Iovi ab Hercule erectum: cum tamen ipſe Sophocles ſignificet jam ædificatum. Ovid. 9. Met. *Victor ab Oechaliâ Cenæo ſacra parabat Vota Iovi* — Delr.

103. *Auſtro*] Auſtro flante. *Farnab.*

CHORUS OECHALIARUM VIRGINUM.
JOLE.

Jole Choro Oechalidum miſta patriæ excidium, ſuorum internecionem, ſuam denique ſervitutem plangit.

Chor. PAr ille eſt ſuperis, cui pariter dies
Et fortuna fuit. mortis habet vices,
Lente cum trahitur vita gementibus.
Quiſquis ſub pedibus fata rapacia,
Et puppem poſuit fluminis ultimi,

Non

GRONOVII.

108. *Et puppem poſuit liminis*] Scripti quidam *luminis*; quod ait Gruterus, videre ſe contextui inſeruiſſe quoſdam, ſed non etiam cauſam quare. Nos tamen etiam in compluribus id reperimus. Sed ſolvit nodum Flor. qui *fluminis ultimi*. Stygis ſcilicet, quam poſtremam ſe navigare putabant.

VARIORUM.

104. *Par ille eſt ſuperis,*] Hemichoria prima habet choriambicos, & eſt vox Chori: altera anapæſticos, & eſt querela Ioles: finis Chori eodem genere metri clauditur. Ponuntur hæc conjunctim, quaſi ſcenæ unius loco. *Fabritius. Cui pariter*] Cujus vita ſimul cum fortunæ felicis exitu deſinit. *Farnabius.*

123. *Sta-*

Non captiva dabit brachia vinculis,
Nec pompæ veniet nobile ferculum.
Nunquam eſt ille miſer, cui facile eſt mori.
Illum ſi medio decipiat ratis
Ponto, cum Borean expulit Africus,
Aut Eurus Zephyrum, cum mare dividunt,
Non puppis laceræ fragmina colligit,
Ut littus medio ſperet in æquore.
Vitam qui poterit reddere protinus,
Solus naufragium non poterit pati.
Nos turpis maciès & lacrimæ tenent,
Et crinis patrio pulvere ſordidus.
Nos non flamma rapax, non fragor obruit.
Felices ſequeris Mors, miſeros fugis.
Stamus: nec patriæ mœnibus, heu locus
At ſilvis dabitur; lapſaque ſordidæ
Fient templa caſæ. jam gelidus Dolops
Hac

GRONOVII.

123. *Stamus : nec patria*] Vexatiſſimus locus. Delrius: *Sed ſilvis dabitur.* Scaliger eodem ſenſu: *At ſilvis.* Sed fruſtra dicet non datum iri patriæ mœnibus locum, quæ jam dejecta erant & proſtrata. Gruterus: *Stamus nos: patria mœnibus heu, locus.* Dan. Heinſius: *Stamus nunc patria mœnibus heic locus.* Nam ſcriptorum nonnulli *nunc* pro *nec :* quidam, *en* pro *heu.* Flor. *patriis meſſibus.* Fortaſſis: *Stamus, nec patria eſt. meſſibus heic locus Et ſilvis dabitur.* Vel, *Stamus, ſed patria meſſibus heu locus Et ſilvis dabitur.* Nos ſuperſtites ſumus. at hic locus, ubi patria noſtra ſtetit, in arvum & ſilvam convertetur. Statim: *Quaretur, patria quis fuerit locus.*

VARIORUM.

105. *Mortis*] Vita in miſeriis acta mors eſt. *Farnabius.*

107. *Sub pedibus*] *Subjecit pedibus,* contempſit mortem & Charontis cymbam. *Idem.*

110. *Nec pompa*] Neque ut ſpectaculum exornabit victoris hoſtis triumphum. *Idem.* *Nobile ferculum*] Non ducetur in triumpho. ferculum, inquit Placiades, eſt miſſus carnium. Sed hoc loco ponitur pro inſtrumento, quo ſpolia ſuſpendebantur, ut Livius uſurpavit lib. I. his verbis: *Ipſe exercitu victore reducto, cum factis vir magnificus, tum factorum oſtentator haut minor, ſpolia ducis hoſtium caſi ſuſpenſa, & fabricato ad id apte ferculo, gerens in Capitolium,* &c. Aſconius Pedianus, *Ferculis*, inquit, *ſigna ante triumphantem vehi per pompam ſolebant.* Delrius.

111. *Nunquam*] Vide Chorum tertium. Agamemn. verſ. 585. *Farnab.*

112. *Ratis*] Fracta, hians, fatiſcens. *Id.*

114. *Mare*] Maris dominium inter ſe venti victores partiuntur. *Idem.*

119. *Nos turpis*] Quæ turpem vitam per ſervitutem prætulimus morti honeſtæ. *Idem.*

122. *Felices*] Idem in Troade dicit Hecuba. *Delrius.*

125. *Gelidus*] Namque ad Pindum in

Hac ducet pecudes, qua tepet obrutus,
Stratæ qui ſupereſt Oechaliæ, cinis.
Illo Theſſalicus paſtor in oppido
Indocta referens carmina fiſtula:
Cantu noſtra canet tempora flebili.
Et dum pauca Deus ſæcula contrahit,
Quæretur, patriæ quis fuerit locus.
Felix incolui non ſteriles focos,
Nec jejuna ſoli jugera Theſſali.
Ad Trachina vocor, ſaxa rigentia,
Et dumeta jugis horrida torridis,
Vix gratum pecori montivago nemus.
At ſi quas melior ſors famulas vocat,
Illas aut volucer transferet Inachus;
Aut Dircæa colent mœnia, qua fluit
Iſmenos tenui flumine languidus.

Heic

GRONOVII.

131. *Et dum pauca Deus ſecula contrahit,*] Florent. melius: *contrahet*.

133. *Non ſteriles locos,*] Ingrata repetitio vocis ex præcedente verſu. Flor. *Felix incolui non ſteriles focos*. Penates. Virgilius: *Hortor amare focos*.

140. *Qua fugit Iſmenos tenui flumine.*] Lipſius cauſatus non convenire rapidum & *fuga* verbum huic languenti, è ſcripto probat: *qua fluit*. Ergo, ut amicis omnia communia, ille alter: Vera lectio, quæ in Baſileenſ. margine excuſa, *fluit*. nam Iſmenus *languidus* opponitur Inacho *volucri*; *fugit* hic ille *fluit*. Quam bellum autem, *fluit flumine?* Nimirum non meminerant *fugere* eſſe Senecæ quocumque motu labi, decurrere, ire: ut *fuga* pro itione: quemadmodum ſuperius notavimus. Niſi malis: *qua lavat*.

VARIORUM.

in Phthia extrema habitant Dolopes pop. Theſſal. *Farnabius*.

127. *Oechalia,*] Oechaliæ plures, Euſtathio quinque, hic de Eubœæ, quæ dicta Euryti, vide Strab. lib. 10. *Delrius*.

129. *Indocta fiſtula.*] *Calamo agreſti*, ut ait Virgilius. paſtoritiam fiſtulam Tibullus, *garrulam*; alii *ſtridulam* vocant; à Græcis σύριγξ propter ſibilum; ex cicutis, avenis, calamis, vel arundinibus conficiebatur, ſingulis primo tubulis, mox binis, tandem ſeptenis cohærentibus, & conglutinatis cera & lino vel ſetis; ita, ut qua ori inferebantur, æquales eſſent; qua ſonus & ſpiritus efferebatur, alæ inſtar, inæquales. ita Scalig. art. Poët. lib. 4. *Idem*.

135. *Trachyna*] Vrbem Theſſaliæ ab Hercule in aſpero & ſaxoſo ſolo conditam Troad. verſ. 816. *Farnabius*.

137. *Pecori*] Capris. aut etiam capreis. *Idem*.

138. *At ſi*] Quod ſi quæ noſtrum melioris ſoli dominum ſortitæ fuerint. *Idem*.

139. *Transferet*] Ad urbes Inachias, i. Argos Mycenaſve transferet. *Idem*.

140. *Dircaa*] Thebas Bœotiæ. à Dirce fonte. Theb. verſ. 126. *Idem*.

145. *Te*

Heic mater tumidi nupſerat Herculis.
Quæ cautes Scythiæ, quis genuit lapis?
Num Titana ferum te Rhodope tulit,
Te præruptus Athos, te fera Caſpia,
Quæ virgata tibi præbuit ubera?
Falſa eſt de geminis fabula noctibus,
Æther cum tenuit ſidera longius,
Commiſitque vices Lucifer Heſpero,
Et ſolem vetuit Delia tardior.
Nullis vulneribus pervia membra ſunt.
Ferrum ſentit hebes; lentior eſt chalybs.
In nudo gladius corpore frangitur,
Et ſaxum reſilit, fataque negligit,
Et mortem indomito corpore provocat.
Non illum poterant figere cuſpides,

Non

GRONOVII.

145. *Te fera Caſpia,*] Florent. *te fera Caſpias.* Nempe ut Theſpii filiæ *Theſpiades*, Theſti Althæa *Theſtias*, ita Caſpius *Caſpias* facit. Sic *Daulia* & *Daulias* ales.

150. *Et ſoles vetuit Delia*] Fl. ut Cruſer. *ſolem.* Arcuit, morata eſt. Vt infrà: *Chaonis quondam loquax Stat lata vaſti quercus & Phœbum vetat.*

151. *Nullis vulneribus pervia monſtra ſunt.*] Lipſius ex Mſ. protulit: *pervia membra ſunt. Ferrum ſentit hebes.* Itaque & ante triennium amicus ejus conjecit *membra*, & ex Mſ. jampridem recenſuit, *ſentit.* At Gruterus veretur fidem habere unico teſti, cum ſuus ſit utcumque ſenſus ſcripturæ receptæ. Immo non niſi perineptus. Ne laboret autem unici teſtis fides, ſcito utrumque eſſe in Florentino.

VARIORVM.

142. *Mater*] Alcmena nupta Amphitryoni. *Farnabius.*

143. *Quæ cautes*] Γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής. Iliad. π. *duris genuit te cautibus horrens Caucaſus, Hyrcanæque admorunt ubera tigres.*

144. *Titana*] Aliquiſne de Titanum genere, & in rupe quapiam ſeu monte genitus; Rhodope ſcil. aut Atho? *Farnabius.*

145. *Athos,*] Med. verſ. 719. *Idem.*

147. *Falſa*] Neque enim verum eſt Iovem gemina noctis opera te genuiſſe. Hercul. Fur. verſ. 42. Agamem. verſ. 809. *Idem.*

149. *Commiſitque*] Continuatis nullo die intermedio noctibus, loco Luciferi, qui mane debebat oriri, manſit Heſperus dux noctis, ejus vices fungens. Loquitur quaſi de diverſis ſtellis, cum una ſit, pro diverſis functionibus diverſa nomina ſortita. *Delrius.*

150. *Et ſoles*] Luna tardius progreſſa non ceſſit diei. *Farnabius.*

151. *Pervia*] Penetrabilia. *Idem.*

152. *Chalybs.*] Non diſtincta metalli ſpecies, ut perverſe quidam, ſed ferri, purioris, ſincerioris, & durioris ſpecies, certa quadam temperatura conſtans: nonnihil ut puto diverſum à ςόμωμα, quod ipſum quoque certa ferri temperatura eſt, juxta Ariſtotelem lib. 4. Meteor. *Delrius.*

160. *Vi-*

Non arcus Scythica tenſus arundine,
Non quæ tela gerit Sarmata frigidus;
Aut qui ſoliferæ ſuppoſitus plagæ
Vicino Nabathæ vulnera dirigit
Parthus Cnoſſiacis certior ictibus.
Muros Oechaliæ corpore propulit.
Nil obſtare valet. vincere quod parat,
Jam victum eſt. quota pars vulnere concidit?
Pro fato patuit vultus iniquior,
Et vidiſſe ſat eſt Herculeas minas.

Quis

GRONOVII.

160. *Vicino Nabathæ*] Reprehendit Scaliger, Parthos anguſte interpretatus à Parthia proprie dicta, quæ ab Arabia remotiſſima. Sed Parthi debent intelligi venire, quouſque Parthicum patebat imperium Senecæ tempore. Multa enim paſſim talia inſpergit ſuo quam heroum ævo congruentiora. Quum bello civili inter Tresviros C. R. & occiſores Cæſaris Hieroſolyma caperent, & Hyrcanum abducerent Parthi, quantum aberant ab Arabia? *Nabathes ἀντὶ τοῦ Nabathæus*, ut *Macetes* pro *Macedone*.

165. *Pro fato potuit*] Quum genus loquendi non approbarem mihi, *poſſe pro fato*, eoque conjicerem *patuit*, ne quid temere agerem, inſpectis quibus has tragœdias recenſere ſeria res fuit, deprehendi, quum vulgo obtineret *patuit*, alterum ſubjectum à Lipſio, ita placuiſſe amico ejus ut id ab ſe proditum mallet. Nec poſtea quiſquam reclamavit. At nos revocamus *patuit*, nec optimorum auctoritate carens & exquiſitæ ævoque propriæ dictionis. *Patere* interdum eſt idem quod valere & eſſe. Sic *patere multum, patere tantum, patere plus, patere ſatis* Senecæ. Plinius lib. 33. cap. 3, *Talentum Ægyptium ponda LXXX. patere Varro tradit*. Vbi male de Budæi conjectura ediderunt *capere*. *Satis patentes divitias* pro ſatis magnis & validis, noſter de tranquill. cap. 9. Lucanus de Mario; *menſoque hominis quid fata paterent*. Id eſt, experto quid valerent fata ad producendum hominem ab infima ad ſummam fortunam & viciſſim à ſumma ad infimam. *Patuit pro fato*, eſt, patuit tantum quantum fatum: pro fato fuit: eandem vim habuit quam fatum.

VARIORVM.

157. *Scythica*] Hercul. Fur. 1126. *Farnabius.*

158. *Sarmata*] Hercul. Fur. 538. *Idem.*

159. *Soliferæ*] Orientali ſeu Auſtrali. *Idem.*

160. *Nabathæ*] Incolæ Arabiæ Petreæ. *Idem.* Dionyſ. & alii Græci ſine aſpiratione Ναϐαταῖοι. Tamen quia & hæc vox ab Hebræis manavit, dicti enim Nabathæ à Nebajoth ſeu Nabajoth נְבָיוֹת filio Iſmaëlis Geneſ. 25. & tota regio ab Euphrate uſque ad mare rubrum, magna ſcilicet Arabiæ portio, Nabajoth ſeu Nabathena, נביות Iſaiæ 60. non vereor non ſequi Græcos, & conſuetudinem vulgatam retinere. Porro cum ad Euphratem uſque Nabathæi ſe porrigant, merito illis vicinos dixit Parthos. *Delrius.*

161. *Cnoſſiacis*] Cretenſibus. Herc. Fur. verſ. 18. qui ſagittandi peritiſſimi. Hippol. verſ. 812. *Farnabius.*

162. *Corpore*] Inermis, abſque machina. *Idem.*

165. *Pro fato*] Ea vis & virtus Herculis, ut vultus ejus iratior, ſit pro fato: & vidiſſe ejus minas, ſufficia

in

Quis vaſtus Briareus, quis tumidus Gyges,
Supra Theſſalicos cum ſtetit aggeres,
Ut cœlo insereret vipereas manus,
Hoc vultu riguit? commoda cladibus
Magnis magna patent. nil ſupereſt mali.
Iratum miseræ vidimus Herculem.
Iole. At ego infelix, non templa ſuis
Collapſa deis, ſparſoſve focos,

Natis

GRONOVII.

167. *Qui vaſtus Briareus,*] Fabricius edidit, *Quo v. B. quo tum.* tanquam velit pari vultus horrore fuiſſe Gigantes atque Herculem. Quod dum mulcere vult Scaliger, durius reddit, ante *Supra Theſſalicos* ſubaudiendo *qui:* neque enim tali loco id ſubaudiri poteſt. Lipſius è Mſ. probavit, quod editur paſſim: ſed præterea conjecit, *rigeat,* nempe, ut ſit: illi ipſi, qui cœlum impugnarunt feroces, rigeſcant & pereant ab hoc vultu. At amicus ejus non deeſſe ait ſcriptos, qui bis habeant *quo,* & ſententia non incommoda: fingit autem eam ſententiam, quæ neceſſario requirat *qui,* non *quo:* adſpectu Herculis Briarea & Gygen præ metu obriguiſſe, quando videre ipſorum fratres gigantes ſuperantem. Hoc adverſus *rigeat* valet, non adverſus *qui:* neque enim poteſt ſic accipi, niſi ſermone ita concepto: Qui Briareus, quique Gyges contra deos ſteterunt, ille uterque hoc vultu viſo obtorpuit. Florentinus oſtendit plus terroris in Herculis quam in gigantum vultu has mulieres credidiſſe. Habet enim utrobique. *Quis:* dein, *Theſſalicum ſtitit aggerem Cæloque.* Alii: *Cælo ut inſereret.* Scribendum igitur: *Quis vaſtus Briareus, quis tumidus Gyges Supra Theſſalicum quum ſtetit aggerem Cæloque inſeruit vipereas manus, Hoc vultu riguit?* id eſt, tam rigidus horriduſque apparuit. Hippolyto: *In ore Graio Scythicus apparet rigor.* Placet etiam congeſtos illos montes dici *aggerem*: è cæſpitibus conſtat agger: gigantibus autem pro cæſpitibus montes. Eſt & in Florent. *tumidus gigans.* neque incommodè penitus hic commune nomen: quis Briareus, quis aliorum gigantum. Sæpe tamen librariorum culpa in membranis hoc vocabulo alterum tegitur.

170. *Commoda cladibus Magnis magna patent.*] Delrius ad lucem horum verborum jubet inſpici Chorum primum Agamemnonis, quo demonſtratur omni, magnam fortunam eſſe obnoxiam magnis caſibus; minus gravibus mediocrem. At longe alius horum verborum ſenſus: nempe magnis cladibus patere ſive adeſſe magna commoda: ex ultimis calamitatibus hoc exiſtere commodi, ut nihil ſit ultra metuendum. De quo ad Thebaides ſive Phœniſſas.

VARIORUM.

in mortem. Oculi & verba ejus, telum. *Farnabius.*

167. *Briareus,*] Ἑκατόγχειρος Αἰγαίων. Idem. *Gyges,*] Gyges Briarei frater, terræ fil. *Idem.* *Gygen* Heſiodus, Apollonii Scholiaſtes, Higynus, Capitolinus & Priſcianus agnoſcunt. Ovidius quoque cecinit: *Centimanum Gygen, ſemibovemque virum.* Idem 2. Amorum: *Auſus eram memini cæleſtia dicere bella, Centimanumque Gygen, & ſatis oris erat.* Faſtor. lib. 5. *Quid gravius victore Gyge captiva tuliſſem?* Delrius.

168. *Aggeres,*] Montes Pelion, Oſſam, Olympum accumulatos. Hercul. Fur. verſ. 970. Troad. verſ. 827. *Farnabius.*

Natis miſtos arſiſſe patres,
Hominique deos, templa ſepulchris;
Nullum querimur commune malum.
Alio noſtras Fortuna vocat
Lacrimas. alias flere ruinas
Mea fata jubent. Quæ prima querar?
Quæ ſumma gemam? pariter cuncta
Deflere juvat. nec plura dedit
Pectora tellus, ut digna ſonent
Verbera fatis. me vel Sipyli
Flebile ſaxum fingite, ſuperi,
Vel in Eridani ponite ripis,
Ubi mœſta ſonat Phaëthontiadum
Silva ſororum. me vel Siculis
Addite ſaxis, ubi fata gemit
Theſſala Siren: vel in Edonas

Tollite

GRONOVII.

182. *Deflere juvat. nec plura dedit*] Haud dubie aliquid deeſt, ut viſum Dan. Heinſio. Digniſſima vero ſummi illius viri ingenio digniſſima Senecæ interpoſitio, quam facit, modo ita caſtigetur: *Deflere juvat. Cur non oculos Plures nobis, nec plura dedit Pectora Tellus, ut digna ſonent Verbera fatis?* Rogat, cur non dederit Tellus, quippe omnium mater. At contra nonnemo: nil tanti eſt. quorſum enim oculi ad planctum? At ô bone, non oculi ad planctum reſpiciunt, ſed ad τὸ *Deflere*. Verba hæc fuiſſe auctoris quis juret? Senſus certe fuerunt. Poſuimus etiam, *Verbera fatis*, non, ut vulgo, *Verbera planctu*: quia ſic Florentinus, & ipſa *verbera* pro planctu dixit. Vt digne plangam mea fata.

185. *Flebile ſaxum figat, ſuperi,*] Lipſius è Mſ. *fingite*. Eo putat Delrius confirmari veterem ſuſpicionem ſuam *figite*. Non carpo, inquit Gruterus, ſed ſic nullus Pall. At Flor. quoque, *fingite:* idque ſine ſuſpicione ulla recipiendum. Idem, *Sipylum*.

187. *Phaethontiadum Turba ſororum.*] Quanto ſuavius Florent. *Silva ſororum*. nam in arbores ſuccini mutatas notiſſimum.

189. *Vbi fata gemit Theſſala Siren: vel in Edonas Tollite*] Flor. *ubi fata gemam Theſſala Siren*. ipſa enim addi illis & ex earum Sirenum numero fieri velit. dein idem: *vel in Edonas Ponite ſilvas*.

VARIORVM.

184. *Me vel*] Vt Nioben. Hercul. Fur. verſ. 389. Agam. verſ. 370. *Farn.* *Sipyli*] Me ad inſtar Niobes in ſaxum Dii mutent, & in Sipylo ſtatuant. Æſchylus ἐν τῇ Νιόβῃ, Σίπυλον ἰδαίαν ἀνὰ χθόνα. id confirmant Strabo lib. 1. Pauſanias in Atticis, Stephanus de urbibus, & Plutarchus in lib. de fluviis. *Delrius.*

186. *Eridani*] Padi fluv. Italiæ, cujus in ripis ſorores Phaëtontis caſum fratris lugentes in alnos ſeu populos mutatæ ſunt. *Farnabius.*

189. *Fata*] Se à Muſis, quibuſcum contendere auſæ ſunt, deplumatas. *Vel* quod Proſerpinam raptam non invenerint. *Idem.*

190. *Theſſala Siren:*] A patre Acheloo, qui è Theſſalia. Med. 355. *Id.*

* Theſſa-

Tollite ſilvas: qualis natum
Daulias ales ſolet Iſmaria
Flere ſub umbra. formam lacrimis
Aptate meis, reſonetque malis
Aſpera Trachin. Cypria lacrimas
Myrrha tuetur: raptum conjux
Ceyca gemit. ſibi Tantalis eſt
Facta ſuperſtes. fugit vultus
Philomela ſuos, natumque ſonat
Flebilis Atthis. cur mea nondum
Capiunt volucres brachia plumas?
Felix, felix, cum ſilva domus
Noſtra feretur, patrioque ſedens
Ales in agro referam querulo
Murmure caſus: volucremque Iolen
Fama loquetur. vidi, vidi
Miſeranda mei fata parentis.

Cum

GRONOVII.

195. *Cyprias lacrimas Myrrha tuetur:*] Melius Flor. *Cypria lacrimas.*

199. *Natumque ſonat Flebilis Itym.*] Lege cum Etruſco: *Flebilis Atthis.* Progne enim & Philomela Atthides, Pandionis filiæ.

204. *Querulo Murmure queſtus: volucremque Iolen Turba*] Lipſius è Mſ. *Murmure caſus*: dein, *Fama loquetur.* Prius non tanti fuit amico ejus, ut commemoraret. Immo tanquam ultro defendens vulgatum, τοῖς *Querulo queſtus* ait ludere vocabulo. Non adeo jejunus erat puerilium figurarum Seneca: Poſterius recepit duorum ſuorum auctoritate. Gruterus utrumque melius fatetur: ſi adſentirentur modo Mſſ. codices. Satis eſt codicem, puta Florentinum.

VARIORUM.

Theſſalam dicit, quia Sirenes Acheloi filiæ ſunt, Nonnus in Dionyſiacis. *Delrius.* *Edonas*] Thracias ab Edone monte. *Farnabius.*

192. *Daulias*] Philomela (vel ut alii Procne) in luſciniam converſa. à Daulide opp. Phocidos ſub ditione Terei. Agamemn. verſ. 665. *Idem.*

195. *Trachin.*] Troad. verſ. 816. & ſuprà verſ. 136. *Idem.*

196. *Myrrha tuetur:*] Cynaræ regis filia à patre inſcio imprægnata: cujus, ubi reſciſſet, iram fugiens in Sabæam, mutata eſt in Myrrham arborem. *Idem.* *Conjux*] Agamem. verſ. 674. *Idem.*

197. *Sibi*] In lapidem quippe obduruit qui formam Niobes retinet, lacrymareque videtur. *Idem.*

198. *Fugit*] Mutata ſcil. in avem. Suprà verſ. 192. *Idem.*

201. *Felix,*] O felix eſſem, ſi ut illa ego avis facta in ſylvis caſus meos quererer. *Idem.*

206. *Vidi, vidi*] Higynus, in fabulis, Hercules inquit, cum Iolen Euryti filiam in conjugium petiiſſet, illaque eum repudiaſſet, Oechaliam expugnavit: qui, ut à virgine rogaretur, parentes ejus coram ea interficere velle cœpit; illa animo pertinacior, parentes ſuos ante ſe necari eſt perpeſſa. *Delrius.*

214. *Non-*

Cum letifero ſtipite pulſus,
Tota jacuit ſparſus in aula.
Prô, ſi tumulum fata dediſſent,
Quoties genitor quærendus eras!
Potuine tuam ſpectare necem,
Nondum teneras veſtite genas,
Necdum forti ſanguine Toxeu?
Quid veſtra querar fata, parentes,
Quos in tutum mors æqua tulit?
Mea me lacrimas fortuna rogat.
Jam jam dominæ captiva colos
Fuſóſque legam: prô, ſæve decor,
Formaque mortem paritura mihi:
Tibi cuncta domus concidit uni,
Dum me genitor negat Alcidæ,
Atque Herculeus ſocer eſſe timet.
Sed jam dominæ tecta petantur.
Chor. Quid regna tui clara parentis,
Proavóſque tuos reſpicis amens?
Fugiat vultus fortuna prior.
Felix, quiſquis novit famulum
Regem-

GRONOVII.

214. *Nondum fortis ſanguine Toxeu?*] Rectius Florent. *forti ſanguine.* Corroborato, virili. Et ſequenti: *Quid veſtra queror.*

228. *Patiens, quiſquis*] Flor. *Felix, quiſquis.* ut in Mog. Delrius, in uno ſuorum invenere Gruterus: qui cætera recte ordinat, nec de profundiore ulcere ſuſpicari debuit. Male Scaliger: *pertulit æquo. Famulum regemque pati*, ne quid erres, (neque enim ita loquuntur commentatores, ut ſe intellexiſſe demonſtrent) eſt pro diverſitate temporum famuli regiſque perſonam gerere. *Novit famulum regemque pati*, qui poteſt pati & vivere lætus nec fortunam accuſans, ſi alterius in poteſtate ſit; rurſumque poteſt pati & vivere modeſtus ac fortunæ reverens, ſi rex ſit. Quaſi eſſet, qui poteſt pati ſe famulum eſſe, non intoleranti neque abjecto animo ſervitutem à fortuna impoſitam excipiendo: qui poteſt pati ſe regem eſſe, non impotenti neque inflato animo regnum ab eadem fortuna conceſſum uſurpando. De verbo *Pati* ſupra egimus.

VARIORVM.

208. *Stipite*] Clava Herculis. *Farnabius.*

209. *Sparſus*] Contritus & in fruſta conciſus. *Idem.*

210. *Si tumulum*] Imitatur illud verſ. 1256. & 1269. Hippol. *Idem.*

213. *Veſtite*] Barbate. *Idem.*

216. *In tutum*] Neque enim dolorem ſentitis, quod ego facio. *Idem.*

230. *Vires*

Regemque pati, vultuſque ſuos
Variare poteſt. vires pepulit
Ponduſque mali, caſus animo
Qui tulit æquo.

GRONOVII.

230. *Vires pepulit*] Flor. *Rapuit vires Ponduſque mali.* Forte, *malo.*

VARIORVM.

220. *Formaque mortem*] Deianira apud Sophoclem, in Trachiniis, ait venuſtam formam Iolæ exitio fuiſſe: --- προσβλέψασ᾽ ὅτι τὸ κάλλος αὐτῆς τὸν βίον διώλεσεν. Plutarch. in Parallelis, ex Nicia Mallote, retulit, Iolen, cum Hercules Oechaliam oppugnaret, ſe de muro præcipitem dediſſe; caſu autem vento veſtem ſinuante, nihil mali perpeſſam fuiſſe. *Delrius.*

221. *Tibi*] Mea ſolius cauſa. *Farn.*

222. *Dum me*] Repudiatus enim ab Euryto Hercules filiam ejus Iolen uxorem ambiens Oechaliam expugnavit, regemque cum ſuis interfecit. *Id.*

227. *Fugiat*] Noli recordari, vel diſſimula fortunam priorem. *Idem.*

228. *Quiſquis*] Quicunque è regni faſtigio in ſervitutem deturbatus fortunam mutatam æquo animo ferre poteſt; vultumque ſcenæ adaptare, multo levius reddit malum, *quod corrigere eſt nefas.* Farnabius.

ACTUS SECUNDUS.

NUTRIX. DEIANIRA. LICHAS Muta Perſona.

Furens zelotypia Deianira conſpecta Iole vindictam meditatur veſtemque venenatam Herculi mittit.

Nutr. O Quam cruentus fœminas ſtimulat dolor,
Cum patuit una pellici & nuptæ domus!
Scylla, & Charybdis Sicula contorquens freta
Minus eſt timenda. nulla non melior fera eſt.
Namque ut reluxit pellicis captæ decus,
Et fulſit Iole, qualis innubis dies,
Purumve claris noctibus ſidus micat;
Stetit furenti ſimilis, ac torvum intuens
Herculea conjux: fœta ut Armenia jacens
Sub rupe tigris, hoſte conſpecto exſilit:

GRONOVII.

233. *Fœminas ſtimulat dolor,*] Fl. vehementius: *ſtimulat furor.* Idem altero poſt: *Puriſve clarum*: ut & Lipſianus.

241. *Fœta ut Armeniâ jacens Sub rupe*] Sic & Flor. non *armento.* Amicus Lipſii, quum verbo agnoſcere beneficium poſſet, multis laborat, ne videatur aut ab illo primo accepiſſe, aut negligens fuiſſe non utendo, quod ab alio ſe priorem habuiſſe vult credi.

VARIORVM.

235. *Scylla,*] Thyeſt. verſ. 577. *Farnabius.*

238. *Innubis*] Ἀνέφελος, ſerena. candida. *Idem.*

239. *Sidus*] Luna ſeu aliud ſidus. *Id.*

242. *Hoſte*] Venatore. *Idem.*

Aut juſſa thyrſum quatere, conceptum ferens
Mænas Lyæum, dubia quo greſſus agat,
Hæſit parumper: tum per Herculeos lares
Lymphata rapitur; tota vix ſatis eſt domus.
Incurrit, errat, ſiſtit. in vultus dolor
Proceſſit omnis: pectori pene intimo
Nihil eſt relictum. fletus inſequitur minas.
Nec unus habitus durat, aut uno furit
Contenta vultu. nunc inardeſcunt genæ,
Pallor ruborem pellit, & formas dolor
Errat per omnes. queritur, implorat, gemit.
Sonuëre poſtes: ecce præcipiti gradu
Secreta mentis ore confuſo exerit.
Deian. Quamcunque partem ſedis ætheræ premis
Conjux Tonantis, mitte in Alcidem feram,
Quæ mihi ſatis ſit: ſi qua fœcundum caput
Palude tota vaſtior ſerpens movet,
Ignara vinci: ſi quid exceſſit feras,
Immane, dirum, horribile, quo viſo Hercules
Avertat oculos; hoc ſinu immenſo exeat.
Vel ſi feræ negantur, hanc animam precor
Converte in aliquid: quodlibet poſſum malum

Hac

GRONOVII.

246. *Lymphata rapitur;*] Flor. *Attonita fertur.*

249. *Fletus inſequitur genas.*] Lege ex Flor. *minas.* Modo dira minatur, modo muliebriter flet.

254. *Sonuëre poſtes:*] Non crepitu digitorum, ut hic annotant, tanquam inſanæ & furenti hæc cura fuerit, ſed ſtridore cardinum naturali.

VARIORVM.

243. *Iuſſa*] Enthea, inflata Bacchi numine & haſtam pampinis involutam vibrans. *Furnabius.*

244. *Mænas*] Oedip. verſ. 436. *Id.* *Lyæum,*] Oedip. verſ. 471. *Idem.*

246. *Lymphata*] Med. verſ. 386. *Idem.*

247. *Incurrit,*] Vide initium actus 3. Medeæ, cujus loci affectuum hæc adumbratio. *Idem.*

254. *Sonuëre*] Crepuere fores. à veteri Græcorum more: apud quos cum fores aperirentur in viam, exituri digitis oſtium intus pulſantes velle aliquem prodire ſignificabant, ut forte adſtantes vel prætereuntes caverent ſibi, ne à foribus in vicum dejectis læderentur. *Idem.*

257. *Conjux*] Iuno. *Idem.*

258. *Mihi*] Ad iram meam explendam: tui enim odii feras ſuperavit omnes. *Idem.* *Si qua*] Si quod numeroſius Hydra malum invictum. Hercul. Fur. 240. *Idem.*

262. *Hoc ſinu*] E ſinu terræ, inquit Scaliger. *Idem.* Vide ad Troadas verſ. 169.

263. *Animam*] Meam, me. *Farnab.*

269. *In-*

Hac mente fieri. commoda effigiem mihi
Parem dolori. non capit pectus minas.
Quid excutis telluris extremæ ſinus,
Orbemque verſas? quid rogas Ditem mala?
Omnes in iſto pectore invenies feras,
Quas timuit. odiis accipe hoc telum tuis.
Ego ſum noverca: perdere Alcidem potes.
Profer manus quocunque. quid ceſſas Dea?
Utere furente. quod jubes fieri nefas?
Reperi. quid hæres? ipſa jam ceſſes licet,
Hæc ira ſatis eſt. *Nutr.* Pectoris ſani parum,
Alumna, queſtus comprime, & flammas doma.
Frena dolorem. conjugem oſtende Herculis.
Deian. Iole meis captiva germanos dabit
Natis? Joviſque fiet è famula nurus?
Num flamma curſus pariter & torrens ferent?

Et

GRONOVII.

269. *Invenias feras, Quas timeat.*] Flor. *invenies feras, Quas timuit.* Vt in Hercule Furente: *nempe pro telis gerit, Quæ timuit & quæ fudit.* Et infrà: *Herculis tantum ſui Conjux timentis.* Vnde confirmatur conjectura noſtra in ludo de morte Claudii: *Tum Hercules primo aſpectu ſane perturbatus eſt, ut qui etiam Iunonia monſtra timuerit.*

272. *Profer manus quocumque*] Fl. & omnes fere, quos vidi, *Perfer.* Vnde Nic. Heinſius: *Fer, fer manus quocumque.*

280. *Non. flamma curſus*] Delrius conjicit: *Ut flamma c. p. & t. ferant, Ut Urſa.* Gruterus, quum omnes Mſſ. *Num flamma,* non fruſtra cenſet ſe ſuſpicari, *Tum flamma.* Scaliger, *Non. flamma pariter:* quod jam ſecuti ſunt. Fuit & vir doctus cui placeret: *Non. flamma pariter ut torrens.* quemadmodum Plauto, *filium pariter moratum ut pater.* Sed Seneca non dicit futurum, ut ignis inſtar torrentis fluat: id fieri quandoque teſtis Veſuvius: ſed ut conjunctim eant: quod fieri nullo modo poteſt. Recte omnino ſcripti: *Num flamma.* An etiam ignis miſcebitur aquæ, & Vrſæ occident? quaſi dicat perinde iſtud futurum, ut hoc. id eſt, neutrum unquam. Vide lib. 4. Obſerv. cap. 11.

VARIORUM.

265. *Hac mente*] Irata, furiata. *Farn.* *Commoda*] Da huic animæ meę aptam & parem monſtroſi corporis effigiem, quę conceptam exequatur malitiam. *Id.*

270. *Hoc telum*] Hoc pectus meum. *Idem.*

271. *Ego ſum*] *Emphaſis.* Ego jam noverca liberis ex pellice Herculis, furore meo novercali ſuperabo tuum in pellices & Iovis furta odium. *Idem.*

273. *Utere*] Me inſtrumento uſa perdere Herculem potes. *Idem.*

275. *Hæc ira*] Mea hæc. *Idem.*

276. *Flammas*] Irarum. *Idem.*

277. *Herculis.*] Dignam Hercule heroë. *Idem.*

278. *Germanos*] Improprie poſitum pro conſanguineis fratribus. *Delrius.*

280. *Flamma*] *Ante cum flammis*

aqua,

Et Urſa pontum ſicca cæruleum bibet?
Non ibo inulta; geſſeris cœlum licet,
Totuſque pacem debeat mundus tibi;
Eſt aliquid hydra potius; iratæ dolor
Nuptæ. Quis ignis tantus in cœlum furit
Ardentis Ætnæ? quidquid eſt victum tibi,
Hic vincet animus. capta præripiet toros?
Adhuc timebam monſtra. jam nullum eſt malum.
Ceſſere peſtes. in locum venit feræ
Inviſa pellex. ſumme prô rector deûm,
Et clare Titan, Herculis tantum fui
Conjux timentis. vota quæ ſuperis tuli,
Ceſſere captæ. pellici felix fui.
Illi meas audiſtis, ô ſuperi, preces:
Incolumis illi remeat. ô nulla dolor
Contente pœna, quære ſupplicia horrida,
Incogitata, infanda. Junonem doce,
Quid odia valeant. neſcit iraſci ſatis.
Pro me gerebas bella. propter me vagas
Achelous undas ſanguine infecit ſuo,

Cum

GRONOVII.

286. *Quicquid eſt victum tibi,*] Fruſtra blanditur Grutero: *quicquid invictum tibi*: etſi Scaliger quoque hoc melius pronunciarit. Nihil enim adhuc invictum Herculi.

VARIORVM.

aqua, &c. *fidem fœduſque jungent.* Thyeſt. verſ. 479. *Farnabius.*

281. *Urſa*] *Prius perfundet Arctos pontus.* Vide Thyeſt. verſ. 476. *Idem.*

282. *Geſſeris*] Herc. Fur. verſ. 68. & 881. *Idem.*

284. *Eſt aliquid*] Senties tamen eſſe monſtrum Hydra pejus, dolorem ſcil. conjugis *qua viduata tædis Ardet & odit.* Med. verſ. 581. *Idem.*

285. *Quis*] Neque enim Ætnæ ignes furunt, quantum offenſæ uxoris iræ. *Id.*

287. *Capta*] Mihine captiva præripiet tori gaudia? *Idem.*

288. *Adhuc*] Hactenus, prius. *Idem.*

292. *Timentis.*] Anxii, dum monſtra domanda aggrederetur, illius vero incolumis aliæ mihi gaudia præripiunt, infrà verſ. 295. *Idem.*

293. *Captæ.*] In bonum & utilitatem Ioles captivæ. *Idem.*

295. *Incolumis*] Suprà verſ. 292. illi incolumis, mihi non ita. *Idem.*

299. *Gerebas.*] Cum Acheloo Acarnaniæ fluv. qui me uxorem ambivit. ſeque viribus Herculi inferiorem perſpiciens in varias ſe mutavit formas ὃς φοιτῶν ἐναργὴς, ταῦρος, ἄλλοτ᾽ αἰόλος δράκων ἑλικτὸς, ἄλλοτ᾽ ἀνδρείῳ τύπῳ βούκρανος, infrà verſ. 585. *Idem.*

300. *Undas*] In quas ſe transformaverat Achelous. *Idem.*

309. Con-

Cum lenta ſerpens fieret; in taurum trucem
Nunc flecteret ſerpente depoſita minas;
Et mille in hoſte vinceres uno feras.
Jam diſplicemus, capta prælata eſt mihi.
Non præferetur. qui dies thalami ultimus
Noſtri eſt futurus, hic erit vitæ tuæ.
Quid hoc? recedit animus, & ponit minas.
Jam ceſſit ira, quid miſer langues dolor?
Perdis furorem? conjugis tacitæ fidem
Mihi reddis iterum. quid vetas flammas ali?
Quid frangis ignes? hunc mihi ſerva impetum.
Pares eramus. non erit votis opus.
Aderit noverca, quæ manus noſtras regat;
Nec invocata. *Nutr.* Quod paras demens ſcelus?
Perimes maritum, cujus extremus dies
Primuſque laudes novit, & cœlo tenus
Erecta terras fama ſuppoſitas habet?
Rogos in iſtos terra conſurget parens,
Domuſque ſoceri prima, & Ætolum genus
Sternetur omne; ſaxa jamdudum & faces
In te ferentur. vindicem tellus ſuum

Defen-

GRONOVII.

309. *Conjugis ſanctæ fidem*] Flor. *conjugis tacitæ fidem.* id eſt, diſſimulantis injuriam & ſine querela ferentis impatientiam viri: ut de Africani uxore Valerius Maximus lib. 6. cap. 7.

312. *Pares eramus.*] Flor. *Fatres erimus.* Lege: *Pares coimus.* Neque enim placere poteſt quorundam *eamus.*

320. *Saxa jamdudum & faces In te feruntur.*] Nihil neceſſe eſt ſincerum vas incruſtare. *Ferentur* Flor. & Lipſianus: idque tam exigit res quam *Sternetur* & *Defendet.*

VARIORUM.

307. *Quid*] Coarguit ſe, quod iram remiſerit. *Farnabius.*

309. *Conjugis*] Quæ ſanctam uxorem deceat. *Idem.*

311. *Ignes?*] Furoris & iræ. *Idem.*

312. *Pares eramus*] Ira Herculem æquavi, quæ mihi ſi maneat, non erit opus auxilium divinum invocare. aderit enim vel non vocata Iuno. *Idem.*

313. *Noverca,*] Iuno. *Idem.*

315. *Extremus.*] Occidens & Oriens, Herc. Fur. verſ. 37. *Idem.*

316. *Cœlo*] *Fama ſuper æthera notus, ſub pedibus terras videt.*

318. *Terra*] Terra parens communis tot monſtris ab illo purgata vindicabit. *Farnabius.*

319. *Domuſque*] Oenei patris tui domus ſternetur prima in ejus necis vindictam; totáque una Ætolia patria tua. *Idem.*

320. *Saxa*] Seditioſi populi tela. *Iamque faces & ſaxa volant, furor arma mini-*

Defendet omnis. una quot pœnas dabis?
Effugere terras crede, & humanum genus
Te poſſe; fulmen genitor Alcidæ gerit.
Jam jam minaces ire per cœlum faces
Specta, & tonantem fulmine excuſſo diem.
Mortem quoque ipſam, quam putas tutam, time.
Dominatur illic patruus Alcidæ tui.
Quocunque perges, miſera, cognatos deos
Illic videbis. *Deian.* Maximum fieri ſcelus
Et ipſa fateor, ſed dolor fieri jubet.
Nutr. Moriere. *Deian.* Moriar Herculis nempe incliti
Conjux. nec ullus nocte diſcuſſa dies
Viduam notabit, nec meos pellex toros
Captiva capiet. ante ab Occaſu dies
Naſcetur. Indos ante glacialis polus
Scythaſve tepida Phœbus inficiet rota;
Quam me relictam Theſſalæ aſpiciant nurus.
Meo jugales ſanguine extinguam faces.
Aut pereat, aut me perimat. eliſis feris
Et conjugem addat. inter Herculeos licet
Me quoque labores numeret. Alcidæ toros
Moritura certe corpore amplectar meo.
Ire, ire ad umbras Herculis nuptam libet;

Sed

GRONOVII.

329. *Cognatos deos Illic videbis.*] Si non fallit conjectura, ſcripſit auctor: *Illi.* nempe Herculi.

336. *Indis ante glacialem polum*] Flor. *ante ab occaſu dies Naſcetur. Indos ante glacialis polus Scythaſve tepida Phœbus inficiet rota.* Prius Septentrio Indos faciet albos, aut ſol adurens Scythas reddet coloratos, nigrantes. Præcepit hæc omnia Lipſius præter *inficiet*. Illi ne tralaticia quidem mentione dignum illum habuerunt. Amicus tamen ejus, ne nihil agat, pro *Scythaſve*, ſuſpicari ſe ait rectius *Scythaſque*. Intererat enim. Sequenti quoque Florent. *Theſſalæ inſpiciant.* non *aſpiciant.*

344. *Herculi junctam libet;*] Non errarunt, qui repoſuerunt: *Herculis nuptam.* Sic enim Florentinus. Et quidem, *Herculis nubtam.*

VARIORUM.

miniſtrat. Infrà verſ. 871. *Farnabius.*

Faces] Fulmina. *Idem.*

328. *Illic*] In morte ſeu mortis regione, id eſt, inferis. *Idem.* *Patruus*] Plutò frater Iovis, qui pater Herc. *Id.*

332. *Herculis*] Emori me malo, quam repudiatam vivere ac rejectam videre captivam vel pellicem vel nuptam Herculi. Infrà verſ. 334. & 338. *Idem.*

353. Nem-

Sed non inultam. ſi quid è noſtro Hercule
Concepit Iole, manibus evellam meis
Ante, & per ipſas pellicem invadam faces.
Me nuptiali victimam feriat die
Infeſtus, Iolen dum ſupra exanimem ruam.
Felix jacet, quicumque quos odit, premit.
Nutr. Quid ipſa flammas paſcis? & vaſtum foves
Ultro dolorem miſera? quid caſſum times?
Dilexit Iolen; nempe dum ſtarent lares,
Regiſque natam peteret. in famulæ locum
Regina cecidit. perdidit vires amor,
Multumque ab illo traxit infelix ſtatus.
Illicita amantur, excidit quidquid licet.
Deian. Fortuna amorem pejor inflammat magis.
Amat vel ipſum, quod caret patrio lare,
Quod nudus auro crinis & gemma jacet:
Ipſas miſericors forſan ærumnas amat.
Nutr. Hoc uſitatum eſt Herculi, captas amat.
Dilecta Priami nempe Dardanii ſoror

Con-

GRONOVII.

353. *Nempe dum ſtarent lares,*] Flor. *cum ſtaret parens.*

356. *Multumque ab illo traxit*] Infrà: *Nihilque ab illa caſus & fatum grave, Niſi regna, traxit.* Quia tamen Florentinus, *Vulcumque*, conjiciebam: *Vultumque anilem traxit infelix ſtatus.* Iole, inquit, tanta calamitate oppreſſa conſenuit ante tempus, deformis ſenii traxit imaginem. Perſius: *Artificemque tuo ducat ſub pollice vultum.*

VARIORUM.

339. *Iugales*] Quæ in Ioles nuptiis præferentur. Vide Theb. v. 263. & 807. *Farnabius.*

350. *Felix*] Vide Agam. v. 200. *Id.*

352. *Quid caſum*] Nubiloſum dictum, & quaſi hac mente, Quid times eam quæ jam cecidit? Tamen ambigo, ne *caſſum* ſcripſerit: id eſſet, Quid fruſtra & in vanum times? *Lipſius.*

359. *Amat*] Vel ob hoc ardentius amat, quia miſeræ miſeretur. *Farnabius.*

362. *Hoc uſitatum eſt*] Et hunc verſum Deianiræ tribuas. *Idem.* Ego vero, ſi locus conjecturæ, opinor hunc adhuc verſiculum relinquendum Deianiræ. ſequentem vero Nutrici dandum. Solet (inquit illa) Hercules amare captas. Reſpondet Nutrix, ſolere, ſed brevi ſpacio, & mox abjicere: idque probat exemplis Heſiones, Auges, Theſpiadum, Omphalæ. quæ ſane nullo modo ab ipsâ Deianirâ dici convenit. cogitate Critici, & adſentimini. *Delrius.*

363. *Dilecta*] Heſionem quidem ceto ereptam poſteaque una cum Troia captam (Herculique, ut innuit, amatam) conceſſit Hercules comiti ſuo Telamoni quod primus murum occupaſſet. *Farnabius.*

369. *Mete.*

Conceſſa famulo eſt. adice, quot nuptas prius,
Quot virgines dilexit. erravit vagus.
Arcadia nempe virgo, Palladios choros
Dum nectit Auge, vim ſtupri paſſa excidit,
Nullamque amoris retinet Herculei notam.
Referam quid alias? nempe Theſpiades vacant,
Brevique in illas arſit Alcides face.
Hoſpes Timoli Lydiam fovit nurum,
Et amore captus, ad leves ſedit colos,
Udum feroci ſtamen intorquens manu.
Nempe illa cervix ſpolia depoſuit feræ,
Crinemque mitra preſſit, & famulus ſtetit,
Hir-

GRONOVII.

369. *Mene Theſpiades vocant? Brevique in illas*] Delrius encliticam addidiſſe cenſet qui cuperent hiatum vitare: ſed illam menti loquentis maculam aſpergere: eoque delendam. Cui negat Gruterus obtemperare: nam, *que*, hic valere etiam, & cujuſvis eſſe momenti. Ignoſcendum eſt ambobus: non enim didicerant è Florentino auctorem ſcripſiſſe: *nempe Theſpiades vacant, Brevique in illas.* Carent viro & amante Hercule. Sic Ciceroni & Salluſtio *vacua domus.* Vellet & Nic. Heinſius noſter, *in illis.* ut Ovidio: *quid in hoſpite, regia virgo, Vreris*: &, *merito deus arſit in illa.*

373. *Udum feroci*] Debetur autem hujus loci reſtitutio ingenio Guill. Canteri, quum antea legeretur, *Unum.* Qui alia conati ſunt, operam luſerunt.

VARIORUM.

364. *Conceſſa famulo eſt.*] Sunt qui geſtiant reſcribere *Conceſſa famula*, quod non videatur Iovis nepos dici poſſe famulus Herculis. male prorſus. nam ille cujus auſpiciis aliquid geritur in bello, omnes adminiſtros non abſurde vocarit famulos, quamvis alioquin pares, imo ſuperiores. Sic famulos habuit Græcorum reges Agamemnon: ſic Heroas tot, Iaſon; de quo opportune Valerius Flaccus: -- *tacitique ſedent ad juſſa miniſtri.* Cæſar quoq; de Pompeio lib. 3. bell. civil. *Sed illum delectari imperio, & Conſulares Prætorioſque ſervorum habere loco*, &c. *Gruterus.* Florentinus tamen, *famula.*

366. *Arcadia*] Quin & Augen Aloei Arcadis filiam Minervæ ſacerdotem cõpreſſit, ſed mox neglectã cũ partu (Telepho) arca incluſam mari expoſuit. *Far.*

369. *Theſpiades*] Quid dicã filias quinquaginta Theſpii, quas totidem (vel ut alii, una) noctibus compreſſit? *Idem.*

371. *Hoſpes Timoli*] Tmoli montis Lydiæ. *Idem.* Ita Ovidius 6. Metamorphoſ. *Deſeruêre ſui Nymphæ vineta Timoli.* Stephanus ait, Τίμωλον dici integre, ſed Τμῶλον κατὰ ποιητικὸν σχηματισμόν. Diſſyllabum ſuprà eſt in Thebaide; *Hinc nota Baccho Tmolus attollit juga.* Et Ovidio XI. --- *riget arduus alto Tmolus in aſcenſu.* Celebratus fuit ſpeculâ candidâ à Perſis in eo conditâ, unde fortaſſe dictus ἔρυμα Λυδίας. Eſt & nomen fluvii, apud Theophraſtum, in quo coticula reperiatur δοκιμαστὴς τοῦ χρυσοῦ: oppidi præterea, cujus alii meminerunt. *Fabr.* *Lydiam*] Omphalem. Herc. Fur. v. 465. *Farnabius.*

373. *Udum feroci*] Saliva vel aqua cui inter nendum digitos immergere ſolent. *Idem.*

374. *Illa*] *Emphaſis.* Leonis exuvias geſtare ſolita. *Idem.* *Spolia*] Leonis pellem. *Idem.*

380. Vt

Hirtam Sabæa marcidus myrrha comam.
Ubique caluit, ſed levi caluit face.
Hærere amantes poſt vagos ignes ſolent.
Famulamne & hoſtis præferet gnatam tibi?
Deian. Ut alta ſilvas forma vernantes alit,
Quas nemore nudo primus inveſtit tepor;
At cum ſolutos expulit Boreas Notos,
Et ſæva totas bruma decuſſit comas,
Deforme ſolis aſpicis truncis nemus:
Sic noſtra longum forma percurrens iter,
Deperdit aliquid ſemper, & fulget minus,
Nec illa Venus eſt. quidquid in nobis fuit

Olim

GRONOVII.

380. *Vt alta ſilvas forma vernantes alit,*] Flor. *habet:* in cæteris nihil mutat. *Alta forma* eſt ſpecioſa altitudo ac proceritas, cui utique adjiciunt frondes & comæ vere florentes. Aut hypallagen cogita, quaſi eſſet: Altas ſilvas habet forma vernantes, id eſt, altis arboribus adeſt formoſitas vere virentibus.

384. *Deforme foliis aſpicis truncis*] Lipſius monuit è Mſ. legendum, *ſolis truncis*. Vide quam gratos hic amicos expertus ſit. Illius quidem nulla memoria: Herbip. & Venet. & Lugdun. nominare malunt: hos dediſſe *ſolis:* primos Baſileenſes *folia*, ſed, aiunt, non Sibyllæ. Putes igitur probare *ſolis*. At explicatio repugnat: nudum nemus ſignificari vacuum foliis: neque enim tantum eſſe brumæ rigorem, ut ramos etiam cunctos dejiciat: comas tantum decidiſſe: & comas *folia ſola*. itaque legendum aliquando ſe judicaſſe: *foliis aſpicis truncum:* verum quare ad conjecturas, quum æque bona quæ exſtent. Hæc omnia, ne quid debeant amico. Et tamen in contextu fecerunt *ſolis*. Et ſic quoque Florentinus. Neque tam acerbos ſe lectores habiturum ſperavit auctor, ut parvulam hyperbolem ei non condonarent, & *ſolos truncos* præciſe interpretarentur truncos ſine ullo ramo. Quid Lucanus, cum ait, *trunco, non frondibus efficit umbram*, an intellexit nullum annoſæ illi quercui ramum fore?

387. *Maliſque minus eſt.*] Faciei interpretantur eſſe minus formæ: quaſi à *mala* ſit *malis*. Tu lege cum Flor. *Nec illa Venus eſt.* illa gratia, illa venuſtas, quæ quondam fuit. *Illa*, alterius temporis: ut apud Livium: *horum magnificentia operum: nondum inducta hac effuſione:* id eſt, hujus ſeculi.

VARIORUM.

376. *Myrrha*] Myrrha gummi genus odoriferum, in Trogloditide, Arabia, Sabæa naſcens: Sabæa viliſſima fere, teſte Plinio lib. 12. cap. 15. & 16. unguentum ex ſola myrrhæ gutta ςακτὴ dicebatur. *Delrius.*

377. *Levi*] Inconſtanti, brevi. *Farnabius.*

378. *Hærere*] Siſtere figereque ſolent in una amores prius vagos; quod in te faciet libentius quam in captiva. *atque hinc occaſio diſſertationis longa ſatis Deianira ſua diffidenti forma.* Idem.

381. *Quas nemore nudo primus, &c.*] *Inveſtit*, foliis ornat, tanquam veſtibus. Simili Metaphorâ Ovidius, *At ſimul induimus noſtris ſua munera ramis.* Id eſt, poſtquam ramos foliis, tanquam indumento, veſtivimus. *Fabritius.*

387. *Maliſque*] Facieique minus ineſt

Olim petitum, cecidit & partu labat;
Materque multum rapuit ex illo mihi.
Ætas citato ſenior eripuit gradu.
Vides ut altum famula non perdat decus?
Ceſſere vultus penitus, & pædor ſedet;
Tamen per ipſas fulget ærumnas decor,
Nihilque ab illa caſus & fatum grave
Niſi regna traxit. hic meum pectus timor,
Altrix, laceſſit; hic rapit ſomnos pavor.
Præclara totis gentibus conjux eram;
Thalamoſque noſtros invido voto nurus
Optabat omnis: quo nimis quiſquis deos
Orabat ullos. nuribus Argolicis fui

Men-

GRONOVII.

390. *Citato ſenior eripuit*] Lipſius de conjectura, *& rapuit*, ut fluat, inquit, ſententia. Admiſit in contextum amicus ejus, & tamen in commentario æque fluere verſum, ęque conſtare omnia ſcribit, etiamſi retineamus, quod omnes libri exhibent: nimias iſtas eſſe delicias, quibus diffluimus. Grutero altiore tabe videtur infectus locus. Alius vir ſummus, *Ætaſque tacito*: & tamen inepte redundare locum pueriliterque luxuriare rectiſſime judicat. Scribamus: *Ætas citato ſenior approperat gradu.* Niſi malis *arreptat*. Grotius, *eripiet*.

395. *Hinc meum pectus timor, Altrix, laceſſit: hinc*] Florentinus melius: *hic meum pectus timor, Altrix, laceſſit: hic rapit ſomnos pavor.* Sic apud Florum 4,2. *Hic dolor tranſverſum egit*: Vbi mirum Gruterum ex corruptis codd. ſubjeciſſe *hinc*: & addere quantum interſit, expeditius quem ſenſurum quam expreſſurum. Certe aliquid intereſt: nam elegantiæ antiquæ eſt dicere, *hic dolor, hic pavor*, pro eo quod vulgus diceret, *hinc* vel *ex hac cauſa dolor aut pavor*.

398. *Invido fato nurus*] Conjecturam Dan. Heinſii, *invido voto*, expreſſam habet codex Etruſcus. Ovid. *Multorumque fuit ſpes invidioſa procorum.*

399. *Quo nimis quiſquis*] Locus, in quo proclivius divinare quam verum promittere. Delrius: *quod nimis, quiſquis*: vel, *quid? niſi? quiſquis*: vultque pronomen fœmineo genere ἀρχαϊκῶς accipi. Gruterus: *comminus quiſquis*: vel, *qua vehemens quicquam*. Scaliger: *qua nimis quicquam*. Dan. Heinſius: *quo minus, quiſquis*. H. Grotius: *quo minus, quicquid deos Orabat ulla*. Lipſianus codex: *quove mens quicquam*. Flor. *quave mens quicquam*. Tentabam: *qua tumens quicquam*. i. nimium, ſuperbum. Interim valde blanditur Grotianum. Succurret denique: *& meos, quiſquis deos Putabat ullos.* Quiſquis tam pius erat, ut crederet eſſe deos, illos omnes pariter mihi favere judicabat.

VARIORVM.

ineſt formæ. ita apud Soph. ἐρῶ γδ' ἥβην· τὴν μὲν ἕρπουσαν πρόσω, Τὴν δὲ φθίνουσαν. *Farnabius*.

389. *Materque*] Matris in pariundo officium. partus. *Idem*.

392. *Ceſſere*] Ceſſit è priore ſtatu vultus. *vel ut alii* cultus, id eſt, *ornatus*. pulchra tamen eſt. *Idem*.

396. *Altrix*,] O nutrix. *Idem*.

397. *Totis*] Omnium gentium opinione. *Idem*.

400. *Nuribus*] Optabant ſibi maritum meo parem. *Idem*.

405. *Tora*

Menſura voti. quem Jovi ſocerum parem,
Altrix, habebo? quis ſub hoc mundo mihi
Dabitur maritus? ipſe qui Alcidæ imperat,
Facibus ſuis me jungat Euryſtheus licet,
Minus eſt. toro caruiſſe regnantis leve eſt.
Alte illa cecidit, quæ viro caret Hercule.
Nutr. Conciliat animos conjugum partus fere.
Deian. Sic ipſe forſan dividet partus toros.
Nutr. Famula illa trahitur interim donum tibi.
Deian. Hunc quem per urbes ire præclarum vides,
Et viva tergo ſpolia geſtantem feræ,
Qui regna miſeris donat & celſis rapit,
Vaſta gravatus horridam clava manum,
Cujus triumphos ultimi Seres canunt,
Et quiſquis alius orbe conſepto jacet;
Levis eſt, nec illum gloriæ ſtimulat decor.
Errat per orbem, non ut æquetur Jovi,

Nec

GRONOVII.

405. *Toro caruiſſe regnantis*] Lectio hibrida ex olim edito, *toros meruiſſe regnantis.* & Lipſiani codicis, *toris caruiſſe regnantem.* Poſteriorem fovet Flor. niſi quod *regnante.* Et hæc videtur ſententia. Ipſe Euryſtheus ſi ducere velit his penatibus expulſam, non eſt tanti. Etſi enim, cum ſis regina, toro excidere graviſſimum ſit, nec ſolatium habeat, niſi rurſus inventam conditionem parem; tamen id in calamitate mea maximum non eſt, immo leve ducitur, nec magnopere commoverer, ſi cuiquam alii de regum plebe nupta eſſem. Hoc grave tanto rege marito caruiſſe, Herculis domum mutaſſe: eum ego caſum ſine ſolatio remedioque eſſe autumo.

410. *Hic quem per urbes*] Deſunt hic XXXIII. verſus in optimo codice: ſed in quinque aliis ſcriptis, quos inter Voſſianus, inveni: *Hunc quem per urbes.* Nec dubito inveniſſe & alios in ſuis: ſed quia contra loquendi legem eſſe putabant, diſſimularunt. Ego autem id dictum puto, ut apud Petronium: *Hunc adoleſcentem, quem vides, malo aſtro natus eſt.* Vide ad 4. de benef. cap. 32.

411. *Et viva tergo ſpolia*] Forte *Et victa* per hypallagen.

415. *Orbe conſepto*] Mihi quoque hoc non nauci videtur, & legendum aut *conſumpto*, quod placuit ſummo viro, aut *confecto*, hoc eſt, in ultima parte orbis terrarum. Lib. 2. Clem. 1. *Gentes, quæ Rom. Imperium incolunt, quæque juxta jacent.* Cæterum Mſ. Bibl. Acad. *Et quis alius orbis* (ſed poſterioribus literis lineola notatis ſuperſcripta eſt litera *e*) *concepto jacet.* Forte: *Et ſi quis alius orbis incertus latet.*

VARIORUM.

402. *Mundo*] Cœlo. *Farnabius.*

408. *Sic ipſe*] Sic (invertitque nutricis argumentum) Iole ubi peperit firmabit ſibi & retinebit Herculem, me in totum rejecta. *Idem.*

409. *Famula*] Hoc ſi uſque adeo metuas, pellicem potius ulta tolle quam maritum, quæ tibi dono data in tua manu eſt. *Idem.*

410. *Hic quem*] Quorſum vero illud, ſi more ſuo novum exquirat amorem? quo furens vel furere ſe ſimu-

lans

Nec ut per urbes magnus Argolicas eat.
Quod amet, requirit. virginum thalamos petit.
Si qua eſt negata, rapitur. in populos furit;
Nuptas ruïnis quærit: & vitium impotens,
Virtus vocatur. cecidit Oechalia inclita,
Unuſque Titan vidit atque unus dies
Stantem & cadentem: cauſa bellandi eſt amor.
Toties timebit, Herculi gnatam parens
Quoties negabit. hoſtis eſt, quoties ſocer
Fieri recuſat. ſi gener non eſt, furit.
Poſt hæc quid iſtas innocens ſervo manus,
Donec furentem ſimulet, ac ſæva manu
Intendat arcus, meque natumque opprimat?
Sic conjuges expellit Alcides ſuas:
Hæc ſunt repudia! nec poteſt fieri nocens.
Terris videri ſceleribus cauſam ſuis
Fecit novercam. quid ſtupes ſegnis furor?
Scelus occupandum eſt: perge, dum fervet manus.
Nutr. Perimes maritum? *Deian.* Pellicis certe meæ.
Nutr. At Iove creatum. *Deian.* Nempe & Alcmena ſatum.
Nutr. Ferrone? *Deian.* Ferro. *Nutr.* Si nequis? *Deian.* Perimam dolo.
Nutr. Quis iſte furor eſt? *Deian.* Quem meus conjux docet.

Nutr.

VARIORUM.

lans aliquando tollet, ut quondam Megaram. *Farnabius.*

414. *Seres*] Thyeſt. verſ. 378. *Idem.*

416. *Levis*] In amore multivolus. ἀλλοπρόσαλλος. *Idem.*

418. *Magnus*] Virtutis gloria inſignis. *Idem.*

421. *Nuptas*] Suprà v. 222. *Idem.*

422. *Oechalia*] Non illa, quæ poſtea Chalcis; nec ea quæ in tractu Meſſeniaco, de quibus Stephanus & Plinius lib. 4. cap. 9. & 12. ſed tertia Bœotiæ, Euryti, juxta nonnullos, Regia, quam Oechalius amnis alluebat, quamque funditus propter denegatam Iolen, Hercules evertit. conſule Euſtath. in Iliad. ɛ. *Delrius.*

428. *Iſtas innocens*] Meas. *Farnabius.*

430. *Meque*] Vt quondam Megaram liberoſque ſuos. Herc. Fu. act. 4. *Idem.* *Natumque*] Hyllum. *Idem.*

431. *Sic conjuges*] Cæde. *Idem.*

432. *Nec poteſt*] Amovetque cæſæ ſuæ conjugis cum liberis ſcelus in Iunonem: quaſi illa immiſiſſet illi furorem. Herc. Fu. act. 5. *Idem.*

435. *Occupandum*] Vide Agamem. v. 191. Thyeſt v. 203. *Idem.*

436. *Pellicis*] Imo pellicis meæ maritum. *Idem.*

437. *Alcmena*] Mortali, idque per adulterium. *Idem.*

445. *Cul-*

Nutr. Quem nec noverca potuit, hunc perimes virum?
Deian. Cœleſtis ira quos premit, miſeros facit,
Humana nullos. *Nutr.* Parce miſeranda, & time.
Deian. Contempſit omnes ille, qui mortem prius.
Libet ire in enſes. *Nutr.* Major admiſſo tuus,
Alumna, dolor eſt, culpa par odium exigit.
Cur ſæva modicis ſtatuis? ut læſa es, dole.
Deian. Leve eſſe credis pellicis nuptæ malum?
Quidquid dolorem paſcit, hoc nimium puta.
Nutr. Amorne clari fugit Alcidæ tibi?
Deian. Non fugit, altrix. remanet, & penitus ſedet
Fixus medullis, crede: ſed magnus dolor,
Iratus amor eſt. *Nutr.* Artibus magicis fere
Conjugia nuptæ precibus admiſtis ligant.
Vernare juſſi frigore in medio nemus:
Miſſumque fulmen ſtare. concuſſi fretum
Ceſſante vento. turbidum explicui mare:
Et ſicca tellus fontibus patuit novis.
Habuere motum ſaxa. diſcuſſi fores.
Umbræ ſtetiſtis: & mea juſſi prece

Manes

GRONOVII.

445. *Culpa par odium exigit*] Flor. *culpa propius exigat.* Forte: *dolor eſt. Culpa par pretium exigat.*

446. *Cur ſæva modice ſtatuis? ut paſſa es*] Flor. ut Lipſianus: *Cur ſæva modicis ſtatuis? ut læſa es, dole.* Sequenti; etſi vulgatum ſervent codices, legendum puto: *Leve eſſe credis pellicem nuptæ malum.* Similem locum in Epiſtolis reſtituimus ex Mſſ. Dein & Flor. *hoc nimium puta* non *id.* *Nimium*, eſt, ſatis magnum: non modicum.

452. *Artibus magicis fere*] Flor. *fare.* Numquid *vaga Conjugia.* id eſt maritos abnoctantes. Horat. de arte: *Concubitu prohibere vago.*

VARIORUM.

439. *Docet*] Exemplum furoris præbens in cæde uxoris ſuæ Megaræ. *Farn.*

442. *Nullos*] Nullos facit, id eſt, tollit, ut jam non ſint; atque hoc Iunonis ira mitior mea, quæ miſeriis eum eximit. *Idem.*

446. *Cur ſæva*] Cur delictis modicis pœnam tam ſævam irrogas? *Idem.*

449. *Fugit*] A te, tibi excidit. *Id.*

452. *Artibus*] *Quos non concordia mixti Alligat ulla tori, blandaque potentia formæ, Traxerunt torti magica vertigine fili:* Sed hoc ex veterum ſuperſtitione, neque enim cogitur voluntas. ſenſitivus quidem appetitus quandoque allicitur, philtra ſane & veneficia amatoria non paucos ad inſaniam impulerunt. *Idem.*

454. *Vernare*] Dæmonomagiæ vires vid. Med. 753. *Idem.*

457. *Fontibus*] Fontana enim aqua rariſſime à fluminibus vel mari manat, raro etiam è pluviis colligitur, frequentius ex terræ cavitatibus ſua ſponte erumpit. ideo noſter ad cauſam crebriorum reſpexit. videndi Seneca lib. 3. Nat,

Manes loquuntur. ſonuit infernus canis.
Mare, terra, cœlum, & Tartarus ſervit mihi.
Nox media ſolem vidit, & noctem dies.
Nihilque leges ad meos cantus tenent,
Flectemus illum. carmina invenient iter.
Deian. Quas Pontus herbas generat, aut quas Theſſala
Sub rupe Pindus? aut ubi inveniam malum,
Cui cedet ille? carmine in terras mago
Deſcendat aſtris Luna deſertis licet,
Et bruma meſſes videat, & cantu fugax
Stet deprehenſum fulmen, & verſa vice
Medius coactis ferveat ſtellis dies:
Non flectet unum. *Nutr.* Vicit & ſuperos amor.
Deian. Vincetur uni forſan, & ſpolium dabit,
Amorque ſummus fiet Alcidæ labor.
Sed te per omne cœlitum numen precor,
Per hunc timorem; quidquid arcani apparo,
Penitus recondas, & fide tacita premas.
Nutr. Quid iſtud eſt, quod eſſe ſecretum jubes?
Deian. Non tela ſunt, non arma, non ignis minax.

Nutr.

GRONOVII.

460. *Sonuit infernus canis*] Flor. *novit infernus canis.* Vt Virgilius, *ſcit triſte Minervæ ſidus.* Statius, *ſcit fama.* Tale Propertii, *Dixerit Aſcanius.*

463. *Leges ad meos cantus tenet*] Nuperum hoc Scaligeri & Gruteri. Scripti & olim editi, *tenent.* Nullam rem in ordine ſuo & ſtatu continent leges à natura datæ.

471. *Fugerit ſtellis dies.*] Præcedenti verſu legebatur: *Sit deprehenſum.* Monuit Lipſius è ſcripto ſcribendum, *Stet*, hoc autem, *ferveat ſtellis.* Ergo amicus ejus: Recte corrigunt, *Stet*, & huic mox opponitur *fugerit*: quare non movendum loco. Florentinus tamen contempto illo antitheto confirmat Lipſianum, eique accedit Heinſianus major.

478. *Quod eſſe ſecretum jubes?*] Flor. *ſecretum petis?* Nam revera oraverat. idem ſequenti, *non ignis minax.* ubi vulgo, *ignis minæ.*

VARIORVM.

3. Nat. quæſt. Georg. Agric. lib. de ortu & cauſ. ſubterran. I. Anton. Galatæus lib. de fluviorum origine. *Delr.*

463. *Nihilque*] Nihil tenet naturæ ſuæ leges adverſus mea carmina. *Farn.*

465. *Pontus*] Qui malarum herbarum ferax. *Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena,* &c. *Idem. Theſſala*] In Theſſalia, quæ veneficiis infamis. *Id.*

468. *Deſcendat*] Hippol. 420. & 788. *Idem.*

472. *Vnum*] Herculem. *Idem. Vicit*] Vincet tamen eum amor qui & ſuperos vicit. *Idem.*

473. *Spolium*] Arcum vel ſagittas cedet Herculi ſpolium Cupido. *Idem.*

492. *Quem*

Nutr. Præſtare fateor poſſe me tacitam fidem,
Si ſcelere careat. interim ſcelus eſt fides.
Deian. Circunſpice, agedum, nequis arcana aucupet;
Partemque in omnem vultus inquirens eat.
Nutr. En locus ab omni tutus arbitrio vacat.
Deian. Eſt in remoto regiæ ſedis loco
Arcana tacitus noſtra defendens ſpecus.
Non ille primos accipit ſoles locus,
Non ille ſeros, cum ferens Titan diem
Laſſam rubenti mergit Oceano rotam.
Illic amoris pignus Herculei latet.
Altrix, fatebor, Neſſus eſt auctor mali,
Quem gravida Nephele Theſſalo genuit duci,
Qua celſus aſtris inſerit Pindus caput,
Ultraque nubes Othrys eductus riget.
Namque ut ſubactus Herculis clava horridi
Achelous, omnes facilis in ſpecies dari,
Tandem peractis omnibus patuit feris,
Unoque turpe ſubdidit cornu caput:

Me

GRONOVII.

492. *Quem gravida nubes*] Præclare Flor. *Quem gravida Nefele.* Nephele ſcilicet νεφέλη, nubes, quam Ixioni ſuppoſuit pro Iunone Iupiter. Sequenti idem, ut Lipſianus: *Qua trepidus.* Mox quod alii corrigunt *turpe*, ratum habet idem.

VARIORUM.

481. *Interim*] Interdum ſeu nonnunquam. *Farnabius.*

487. *Non ille*] Soli orienti non exponitur, non occidenti. *Idem.*

489. *Rubenti*] A ſolis vicini radiis. *Idem. Mergit*] Herc. Fu. 25. *Idem.*

490. *Amoris*] Venenum revocandi Herculei amoris vim habens. *Idem.*

491. *Neſſus*] Centaurus quem è nube, quam Ixion cum Iunonem de ſtupro interpellaſſet Iupiter pro Iunone ſuppoſuerat, editum eſſe ut & natos Centauros narrant. vide Hercul. Fu. v. 777. & v. 749. *Idem.*

492. *Theſſalo*] Ixioni; cui nubes Centauros genuit: unde à Claudiano vocantur, *nubigenæ.* Delrius.

493. *Pindus*] Mons Theſſaliæ ἤπειρος. *Farnabius.*

495. *Achelous*] Amnis Acarnaniæ in Epiro, teſte Strabone, olim Thoas, poſt Theſtius, & Axenus auctore Plutarcho lib. de fluminibus dictus; oritur ex Pindo, & diu per planiciem lapſus, tandem in Ionium è regione Echinadum, influit, ut docent Thucydides lib. 2. & Plin. l. 11. c. 85. *Delr. Dari.*] Transformari, ſup. v. 300. *Farnabius.*

498. *Turpis*] Namque in taurum converſo Acheloo Herc. cornu avulſit. *Idem. Cornu*] Cunctis fluminibus veteres cornua tribuerunt, ut docui in Not. Claudiani. & notum eſt, & optime de eo diſſerit Pierius cauſas referens libro 3. Hieroglyph. *Delrius.*

501. *Eue-*

Me conjugem dum victor Alcides habet,
Repetebat Argos. forte per campos vagus
Euenos altum gurgitem in pontum ferens
Jam pene ſummis turbidus ripis erat.
Tranſire Neſſus verticem ſolitus vadis
Pretium popoſcit: meque jam dorſo ferens,
Qua jungit hominem ſpina deficiens equo,
Fran-

GRONOVII.

501. *Euenus altum*] Flor. *Euenos*. Idem *in pontum* non *& pontum*. Quid autem mox, *jam pœne ſummis turbidus ripis?* Flor. *ſilvis*. Lege: *Par pœne ſummis turbidus ſilvis erat*. Ovidius de Peneo: *ſummiſque aſpergine ſilvis influit*. Sequenti verſu recte reſtituit Lipſius: *Tranſire Neſſus verticem ſolitus vadis*. nam alludit Flor. *vagus*. Fruſtra Gruterus, minus hoc convenire, quia Neſſus tranſnataverit Euenum. Quid enim clarius Ovidii verbis: *Neſſus adit, membriſque valens, ſcituſque vadorum, Officioque meo ripa ſiſtetur in illa Hæc, ait, Alcide, tu viribus utere nando*. Cæſar lib. 1. de Gall. *Helvetiorum inter fines & Allobrogum Rhodanus fluit, iſque nonnullis locis vado tranſitur*.

VARIORUM.

501. *Euenus altum*] Ætoliæ flu. ποταμὸς βαθύῤῥοος. *Farnabius*. Non placant aures meas qui hic reponunt *& pontum*. Nuſquam legi, tum refluxum maris, vel æſtum ſolere undas Eueni replere & repellere. ſane non arbitror, nec tam litoralis Euenus, qui prius in Cephiſſum influit, & nomen amittit; Cephiſſus mari illabitur. quomodo ergo refluxus per totum Cephiſſum in Euenum uſque? nec indicant Sophocles aut Ovidius, ſed uberiorem ſolito fuiſſe, quod nimbis hiemalibus eſſet auctus. *Delrius*.

502. *Iam pene ſummis*] Ovid. 9. Metamorph. *Venerat Eueni rapidas Iove natus ad undas, Uberior ſolito, nimbis hiemalibus auctus, Verticibuſque frequens erat atque impervius amnis*. Quis vero Dianiræ pater fuerit, non poſſum definire. Seneca & plerique, Oeneum; Didymus in Odyſſ. Homeri, Luctatius in Papinium, & Higynus in fabulis, Dexamenum appellant. iidem tradunt Eurytionem Centaurum ab Hercule occiſum, quia Deianeiram Eurytioni à Dexameno metu coacto deſponſam, coram ipſo liberius contrectaſſet. unde declaratur Ovidii, in Ibin, locus: *Aut duo diverſis ſub eodem vindice caſi Temporibus, Neſſus, Dexamenique gener*. hoc & Leopardus obſervavit. *Idem*.

505. *Equo*] Centauri ſemihomines & ſemiequi fuiſſe finguntur, quia, ut ait Lucretius lib. 5. ---- *neque Centauri fuerant, neque tempore in ullo Eſſe queunt duplici natura & corpore bino Ex alienigenis membris compacta poteſtas*. Sic Hippocentaurus inveniri poſſe negatur in princ. inſt. de inutil. ſtipulation. negat id etiam Cicero 1. Tuſcul. quæſtion. & lib. 2. de natur. Deor. & Galenus lib. 3. de uſu partium. Sed in contrarium eſt auctoritas divi Hieronymi, in vita Paulli heremitæ, & Plinii lib. 7. omnino vide Ioan. Corraſium lib. 5. miſcellan. cap. 2. Cæterum fictionis cauſam hujuſmodi memorant, fuiſſe Centauros Pelei Theſſaliæ montis accolas, à quibus primo fuerit monſtrata ratio ex equis dimicandi. Ferunt autem accidiſſe ut dum forte juxta Peneum amnem aquarentur, quorum equi potantes habebant immerſa fluctibus ora, eam procul ſpectantibus ſpeciem præbuiſſe, quam in biformibus Centauris poſtea credula fabuloſaque expreſſit vetuſtas. hæc nonnulli. *Idem*.

512. *Meque*

Frangebat ipſas fluminis tumidi minas.
Jam totus undis Neſſus exierat ferox,
Medioque adhuc errabat Alcides vado,
Vaſto rapacem vorticem ſcindens gradu.
Aſt ille ut eſſe vidit Alcidem procul,
Tu præda nobis, inquit, & conjux eris.
Prohibetur undis; meque complexus ferens
Greſſum citabat. non tenent undæ Herculem:
Inſide vector, inquit, immiſti licet
Ganges & Iſter vallibus junctis eant;
Vincemus ambos. conſequar telo fugam.
Præceſſit arcus verba. tum longum ferens
Arundo vulnus, tenuit hærentem fugam;
Mortemque fixit. ille jam quærens diem
Tabum fluentem vulneris dextra excipit,
Tra-

GRONOVII.

512. *Meque complexam ferens*] Flor. *complexus*.

519. *Mortemque fixit*] Nec reprehendendum hoc eſt, neque ita excuſandum, ut dicamus *mortem figere* eſſe verbum venatorum. Vbi quæſo hoc auditum, dictum, ſcriptum? *Figere ſuem* aut *damam* ſcio eſſe venatorum, ſed & hoſtis in acie telis figitur, ut pereat: quare igitur venatorum magis eſt quam præliantium? nam illa, *parcere morti*, *mortem perdere*, *mortem rapere*, apud Lucanum nec huc faciunt, nec ab arena ducta ſunt. *Parcere morti pereuntis* eſt lente & per partes trucidare: *non perdere letum* eſt in ipſa morte aliquod virtutis opus edere: *mortem rapere* eſt ultro acceſſere & ſibi properare fata. Vnum recte apposuerunt, *cadere mortes*. Nimirum *figitur* & mortiferum telum & lethale vulnus: utrumque autem Poëtis utique, & omnia extrema, *Mors:* ſic & *mors figitur*. Lucanus de ſagittariis Aſiaticis: *petitur ſolus qui campis imminet, aër: Inde cadunt mortes.* Statius: *Mille cavet lapſas circum cava tempora mortes.*

520. *Tabem fluentis vulneris*] Flor. *Tabum fluentem:* & ſequenti, *ungulæ inſertum ſua* Servius ad 4. Æneid. *Et terram tabo maculant. Corrupto ſanguine.*

VARIORVM.

506. *Minas*] Impetus. *Farnabius.*

508. *Medioque adhuc*] Ovidius ſcribit etiam Herculem exiſſe, Archilochus neutrum, in medio enim Eueno vult occiſum Neſſum, ut docet Schol. Apollonii in lib. 1. aptius utroque noſter rem totam. *Delrius.*

511. *Inquit*] Neſſus. *Farnabius.*

512. *Prohibetur undis*] Hercules ſcilicet me conſequi, te vindicare vel eripere. *Idem.*

513. *Greſſum*] Neſſus celeriter fugiebat. *Idem.*

514. *Inſide*] O Neſſe inquit Herc. *Idem.*

515. *Ganges & Iſter*] Fl. max. hic Germaniæ, ille Indiæ. *Idem.*

516. *Fugam*] Te fugientem. *Idem.*

517. *Præceſſit*] Sagitta arcu emiſſa prius Neſſum percuſſerat, quam verba audiviſſet. *Idem. Tum longum*] E longe. *Idem.*

519. *Quærens*] Moriens. *oculiſque errantibus alto Quæſivit cœlo lucem.* Idem.

Traditque nobis ungulæ inſertum ſuæ,
Quam forte ſæva ſciderat avulſam manu.
Tum verba moriens addit: hoc, inquit, magæ
Dixere amorem poſſe defigi malo.
Hoc docta Mycale Theſſalas docuit nurus,
Unam inter omnes Luna quam ſequitur magam,
Aſtris relictis. illitas veſtes dabis
Hac, inquit, ipſa tabe, ſi pellex tuos
Inviſa thalamos tulerit, & conjux levis
Aliam parenti dederit altiſono nurum.
Hoc nulla lux aſpiciat, hoc tenebræ tegant
Tantum remotæ. ſic potens vires ſuas
Sanguis tenebit: verba deprendit quies.
Mortemque laſſis intulit membris ſopor.
Tu, quam meis admittit arcanis fides,
Perge, ut nitentem virus in veſtem datum,
Mentem per artus adeat, & tactu intimas
Intret medullas. *Nutr.* Ocius juſſa exequar,

Alum-

GRONOVII.

526. *Inter omnes Luna quam ſequitur magam*] Flor. melius, *magas.*

536. *Nitentes virus in veſtes ſatum*] Flor. *nitentem virus in veſtem datum.* ut Livius, *album in veſtimentum addere.*

537. *Et tactus ſinus*] Lipſius, cum in Mſſ. reperiſſet, *tactus imas*, conjecit, *tactu intimas.* Delrius fatetur τὸ *tactus ſinus* non quadrare: itaque ſi patiatur verſus, ſe lecturum, *tectus imas:* acquieſcere tamen Lipſiano. At Gruterus medicinam ſe facere putat abjectu literæ *tactu ſinus.* Si ſic agere velimus, & vulgata poſſit defendi, ut *tactus ſinus* ſit uncta ſinuoſa veſtis vi & efficacia ſua medullas intret. Sed Heinſianus major, *tacitus imas,* Flor. *tacitus mas.* Itaque videtur librarius lucrifeciſſe ſimiles literas, cum ſcriptum reperiſſet: *& tacitum intumas Intret medullas. Tacitum* eſt non ſtatim intellectum.

VARIORVM.

524. *Malo*] Veneno incantato. *Far.*

525. *Docta*] Veneficiorum & magiæ perita. *Idem. Mycale*] Ovidius Metamorph. 12. --- *Orio Mater erat Mycale, quam deduxiſſe canendo, Sæpe reluctantis conſtabat cornua lunæ.* hinc itaque locus ille deſumtus fuit. *Delrius. Theſſalas*] Mulieres Theſſ. incantamentis famoſas. *Farnabius.*

526. *Luna*] Incantata. Hippol. 420. *Idem.*

529. *Et conjux*] Et Hercules aliam duxerit uxorem Iovi nurum futuram. *Idem.*

531. *Hoc nulla*] Μηδ᾽ ὄψεταί νιν μήτε φέγγος ἡλίου Μηθ᾽ ἕρκος ἱερὸν μήτ᾽ ἠφαίστειον σέλας. *Idem.*

533. *Verba*] Hæc Neſſi verba mors excepit, inſequuta eſt. *Idem.*

541. *Te*

Alumna. precibus tu Deum invictum advoca,
Qui certa tenera tela dimittit manu.
Deian. Te te precor, quem mundus & ſuperi timent;
Et æquor, & qui fulmen Ætnæum quatit,
Timende matri teliger ſævæ puer;
Intende certa ſpiculum velox manu
Non è ſagittis levibus. ex humero, precor,
Graviore profer, quod tuæ nondum manus
Misêre in aliquem. non levi telo eſt opus,
Ut amare poſſit Hercules. rigidas manus
Intende, & arcum cornibus junctis para.
Nunc nunc ſagittam prome, qua quondam horridus
Jovem petiſti; fulmine abjecto Deus
Cum fronte ſubita tumuit, & rapidum mare
Taurus puellæ vector Aſſyriæ ſcidit.
Immitte amorem. vincat exempla omnia.
Amare diſcat conjugem. ſi quas decor
Ioles inuſſit pectori Herculeo faces,
Extingue totas. perbibat flammas mei.
Tu fulminantem ſæpe domuiſti Iovem,

Tu

GRONOVII.

541. *Te te precor quem mundus*] Flor. *Te deprecor.* Compoſitum pro ſimplici.

543. *Teliger ſævæ puer*] Flor. *te aliger.*

545. *Non è ſagittis levibus, è nervo*] Raphelingius notavit omnes fere Mſſ. *ex numero.* Ita cum edidiſſet Gruterus, emendationem certam putabat. Sed certius, quod ſignificat Florentinus: *ex umero.* Lege igitur: *ex humero, precor, Graviore profer.* Ex parte coryti ſive pharetræ, quæ maxime humerum tuum gravat, quia graviores ſagittas continet.

552. *Et rapidum mare*] Flor. *rabidum.* Inſanum.

555. *Amare diſcat conjuges*] Immo, *conjugem*, ut Flor. Qui & ſtatim: *ſi quas decor Ioles inuſſit*, non *Immiſit Ioles.* Ciceroni & Livio frequens.

VARIORVM.

539. *Deum*] Cupidinem. *Farnab.*

541. *Quem mundus*] Quem numina, animaliaque cœleſtia, terrena & maritima timent. *Idem.*

542. *Qui fulmen*] Iupiter, qui fulmina Cyclopibus in Ætnæis antris fabricata torquet. *Idem.*

543. *Timende matri*] Cum ne ab ipſa quidem te abſtineas. hoc enim Venus apud Lucianum queritur. *Delrius.*

543. *Teliger*] Ἔρως τοξότης. *Farnab.*

543. *Nervo*] Arcu. arcus chorda. *Id.*

546. *Quod tua*] Ἀβλῆτα ὀϊστόν. *Id.*

552. *Cum fronte*] Cum Iovi in taurum verſo erumpebant ſubito cornua, &c. Hippol. 302. *Idem.* *Rapidum*] Fretum è Phœnicia in Cretam trajiciens. *Idem.*

554. *Omnia*] Omnium qui amore inſaniverunt. *Idem.*

555. *Conjuges*] Quas (pellicibus deditus) contemnere ſolet: ut Megaram & me. *Idem.*

561. *Tu*

Tu furva nigri ſceptra geſtantem poli,
Turbæ ducem majoris, & dominum Stygis.
Tu, qui noverca es gravior irata deus,
Cape hunc triumphum. ſolus evince Herculem.
Nutr. Prolata vis eſt, quæque Palladia colu
Laſſavit omnem texta famularem manum.
Nunc congeratur virus, ut veſtis bibat
Herculea peſtem. precibus augebo malum.
In tempore ipſo gnavus occurrit Lichas.
Celanda vis eſt dira, ne pateat, doli.
Deian. O, quod ſuperbæ non habent unquam domus,
Fidele ſemper regibus nomen, Licha,
Cape hos amictus, noſtra quos nevit manus,
Dum vagus in orbem fertur, & victus mero
Tenet feroci Lydiam gremio nurum,
Nunc poſcit Iolen. ſed jecur fors horridum

Fle-

GRONOVII.

561. *Tu qui noverca es gravior*] Voſſiano, meo & aliis deeſt *τὸ es*. Nempe cum For. legendum: *Tuque, ô noverca gravior irata*. Idem ſequenti: *ſolus & vince Herculem*.

564. *Texta famularem manum*] Flor. *fabularum*. Fortaſſe: *Laſſavit omnem tela famularum manum*. Quamquam & *texta* ferri poſſit δεικτικῶς ſcilicet dictum in re præſenti: infra quoque. *Famularis illum retinet errantem manus*. Sequenti Flor. ut in parte Lipſius: *Nunc congeratur virus, & veſtis bibat*.

568. *Illa ne pateant mala*] Intellexit Gruterus valde languere verſum: ſed inane auxilium, quod ex uno ſibi non diſplicere teſtatur, *illi ne*. Peccat enim in metrum. Florentiæ: *Celanda vis eſt dira, ne pateat, doli*.

574. *Nunc poſcit Iolem*] Lege cum Flor. *Dum poſcit Iolen*. Dein: *ſed jecur fors horridum Flectam merendo* non *emerendo*. Quæ eſt illius explicatio. Diximus ad illud Hippolyti: *Et te merebor*. Pergit idem liber: *merita vicerunt malos*. ubi vulgo. *vincunt & malos*.

VARIORVM.

559. *Geſtantem*] Plutonem. Agam. 750. *Farnabius*.

560. *Majoris*] Mortuorum enim major quam vivorum numerus. Herc. Fu. 559. *Idem*. *Dominum*] Herculi ſemper Amor nocentior quam Iuno irata. *Plus tibi quam Iuno nocuit Venus*. Idem.

563. *Vis eſt*] Venenum illud tantæ potentiæ. *Idem*. *Quæque*] Et veſtis, quæ, &c. *Idem*. *Palladia*] A Pallade inventa. vid. Hippol. 102. *Idem*.

565. *Bibat*] Imbibat venenum. *Id*.

566. *Precibus*] Imprecationibus magicis. *Idem*.

569. *Quod*] Namque in tot populis vix una fides inf. v. 608. *Idem*.

570. *Nomen*] Servitium, famule.

571. *Noſtra*] Πέπλον τῆς ἐμῆς χερός. *Farnabius*.

573. *Lydiam*] Omphalen. Herc. Fu. 465. *Idem*.

574. *Iecur*] Cupiditatum ſedem, maxime amoris qui è flava bile oritur, quæ calidæ aridæque naturæ igni in hominis temperatura reſpon-

Flectam merendo. merita vicerunt malos.
Non ante veſtes induat conjux jube,
Quam thure flammas paſcat, & placet deos
Cana rigentem populo vinctus comam.
Ipſa in penates regios greſſus feram,
Precibuſque Amoris horridi matrem colam.
Vos, quas paternis extuli comites focis,
Calydoniæ, deflete lugendas vices.

GRONOVII.

577. *Flammas ſpargat & poſcat*] Quanto elegantius Etruſcus: *Quam thure flammas paſcat & placet deos.* ſic alibi: *& multo ſpecum Saturat cruore.* Sequenti liber idem: *populo cinctus comam.* non *vinctus.* Horatius: *ſequi deum Cingentem viridi tempora pampino.* Iterumque: *& mihi Delphica Lauro cinge volens Melpomene comam.* Mox: *Ipſa in penates.* non *ad.*

582. *Deflete lugendas vices*] Florent. *lugendam vicem.* Vt *noſtram* & *aliorum vicem dolere* dicimus.

VARIORVM.

reſpondent, unde Poëtis familiare amoris nomen *Ignis*. Farnabius.

575. *Emerendo*] Meritis & beneficiis meis. *Idem.*

578. *Cana*] Alba populo. Herc. Fu. v. 892. *Idem.*

582. *Calydoniæ*] Ætolides. Calydon enim regia Ætolorum urbs. *Idem.* *Vices*] Meas, quod faciunt in ſequenti Choro. *Idem.*

CHORUS ÆTOLARUM MULIERUM.

Mulieres Calydoniæ Deianiræ ſortem deflent: Ambitionem, Avaritiam, Luxum, cæteraque mortalium ſtudia inania deteſtantur, privatam fortunam laudant.

Flemus caſus, Oenei, tuos,
Comitum primos turba per annos:
Flemus dubios, veneranda, toros.
Nos Acheloi tecum ſolitæ
Pulſare vadum, cum jam tumidas
Vere peracto poneret undas,
Graciliſque gradu ſerperet æquo,

Nec

GRONOVII.

585. *Flemus dubios miſeranda toros*] Flor. *veneranda.* Πότνια. Sunt enim familiares & miniſtræ principis fœminæ, ex quibus conſtat chorus. hæ dominæ ante omnes venerationem debent.

589. *Graciliſque vado*] Certe ingrata repetitio eſt vadi. Merito igitur mutat Florentinus & quidem ſuaviſſime: *Graciliſque gradu ſerperet æquo.* Amnis dicitur *ſerpere gradu æquo*, quum qui natura vehemens & rapidus non eſt, agitur naturali motu, ut pedetentim, tantum impellentibus, quæ ſequuntur, undis, quantum cedere ac loci dare poſſunt priores, planus ipſe & æquus: non turbidus & concitatus & fervens undis, quia anteriores tantum evolvere nequeunt, quantum effunduntſequentes, ſuper undas ſcandentibus

Nec præcipitem volveret amnem
Flavus rupto fonte Lycormas.
Nos Palladias ire per aras,
Et virgineos celebrare choros:
Nos Cadmeis orgia ferre
Tecum ſolitæ condita ciſtis,
Cum jam pulſo ſidere brumæ
Tertia ſoles evocat æſtas,
Et ſpiciferæ conceſſa deæ
Attica myſtas claudit Eleuſin.
Nunc quoque caſum quemcumque times,

Fidas

GRONOVII.

tibus & tumultuantibus atque inæqualiter præcipitantibus.

591. *Flavus rapido fonte*] Flor. *rupto.* quaſi reſeratis clauſtris. Neptunus ad amnes apud Ovidium: *vires effundite veſtras, (Sic opus eſt) aperite domos, ac mole remota Fluminibus veſtris totas immittite habenas. Iuſſerat. hi redeunt ac fontibus ora relaxant, Et defrenato volvuntur in æquora curſu.*

599. *Attica myſtas claudit Eleuſis*] Hic quoque liber optimus, *Eleuſin.* Quum finitis ſcilicet Eleuſiniis, myſteria, quæ ſacris ciſtis condita myſtæ in pompa portarant incedentes per publicum, referuntur adytis & clauduntur.

600. *Nunc quoque fatum quodcumque times*] Fl. *Nunc quoque caſum quemcumque times.* Sufficit nimirum *fata* proximo verſu poni.

VARIORUM.

583. *Oenei*] O Deianira filia regis Oenei. *Farnabius.*

585. *Dubios*] Repudium timentes. *Id.*

586. *Acheloi*] Sup. v. 300. & 500.

591. *Flavus*] Arenis flavus Lycormas fluvius Ætoliæ, qui poſtea Euenus dictus. *Farn.* *Lycormas*] Euenus. Strabo lib. 7. ὁ Εὔηνος, ὁ Λυκόρμας πρότερον καλούμενος. Archelaus lib. 1. de fluminibus: Λυκόρμας τῆς Αἰτωλίας ποταμὸς, μετωνομάσθη δ' Εὔηνος. γίνεται δ' ἐν αὐτῷ βοτάνη σάρισσα προσαγορευομένη, λόγχῃ παρόμοιος, πᾶσι πρὸς ἀμβλυωπίας ἄριστα. fluvius iſte priùs Lycormas, poſtea Euenus dictus fuit, quia Euenus Idam, Marpeſſæ filiæ ſuæ raptorem, inſecutus, cùm ad eum fluvium perveniſſet, videretque omnem ulteriùs inſequendi occaſionem ſibi eripi, amens ſeſe in Lycormam præcipitavit, ut eſt apud Apollodor. lib. 1. Biblioth. & Plutarchum in Parallelis, ex Doſitheo, nec non in libello περὶ ποταμῶν, qui unus nobis hodie ſupereſt ex multis qui de fluminibus olim Græce ſcripſerunt, veluti Chryſermus, Archelaus, Timagoras, Aſclepiades, aliique. *Delrius.*

592. *Palladias*] In Palladis honorem extructas. *Farnabius.*

594. *Cadmeis*] Bacchi Thebis à Cadmo inſtitutis nati cultique. *Idem.* *Orgia*] Liberi patris ceremonias; & ſacra Oedip. 431. *Idem.*

595. *Ciſtis*] Caniſtris; quæ ferebant κανηφόροι virgines. *Idem.*

596. *Cum jam*] Cum jam pulſato hyemali Piſcium ſidere tertii anni ſolſtitium æſtivum calores inducit. *ubi audito ſtimulant Trieterica Baccho Orgia:* tertio quoque anno iterata in memoriam victoriæ Indicæ patris Liberi trienni expeditione partæ. *Idem.*

598. *Spiciferæ*] Cereri in Triptolemo conceſſa. *Idem.*

599. *Myſtas*] Hercul. Fu. 846. *Idem.* *Claudit*] Vt ſecreta ſint Eleuſinia ſacra. *Idem.* *Eleuſin*] Hippol. 835. Herc. Fu. 301. *Idem.*

617. *Plu-*

Fidas comites accipe fatis.
Nam rara fides, ubi jam melior
Fortuna ruit.
Tu quicunque es, qui ſceptra tenes,
Licet omne tua vulgus in aula
Centum pariter limina pulſet:
Cum tot populis ſtipatus eas,
In tot populis vix una fides.
Tenet auratum limen Erinnys,
Et cum magnæ patuere fores,
Intrant fraudes, cautique doli,
Ferrumque latens. cumque in populos
Prodire parant, comes invidia eſt.
Noctem quoties ſummovet Eos,
Regem toties credite naſci.
Pauci reges, non regna colunt:
Plures fulgor concitat aulæ.
Cupit hic regi proximus ipſi
Clarus latas ire per urbes:
Urit miſerum gloria pectus.
Cupit hic gazis implere famem:
Nec tamen omnis plaga gemmiferi
Sufficit Iſtri; nec tota ſitim
Lydia vincit; nec quæ Zephyro

Sub-

GRONOVII.

617. *Plures fulgor convocat aulæ.*] Flor. eodem ſenſu non pejus, *concitat.* Idem mox: *Clarus latas ire per urbes.* quod ex Lugdun. notat Delrius, etſi probet vulgatum: *clarus claras.* Sed & alii apud illum, *claruſque datas*, & *claruſque latas.* Fortaſſis *latas:* nam principum & proximorum illis adventus publica lætitia & diebus feſtis coluntur.

VARIORUM.

601. *Comites*] Nos. *Farnabius.*

606. *Centum*] Multa, propter ſatellitum & miniſtrorum frequentiam. *Idem.*

609. *Erinnys*] Furia. Agam. v. 82. *Idem.*

612. *Latens*] Ad inſidias. *Idem.*

614. *Noctem*] Quoties rex inſidias noctis & mortem evaſerit, toties novum alium naſci credite, tantum periculi regibus minantur noctes ſingulæ. *Idem.*

616. *Pauci*] Plures colunt regias fortunas quam perſonas. *Idem.*

623. *Iſtri;*] Fl. Europæ maximi. *Id.*

624. *Lydia*] Sic omnino Claudianus: *Non Torteſſiacis illum ſatiaret arenis*

Subdita tellus, ſtupet aurato
Flumine clarum radiare Tagum;
Nec ſi totus ſerviat Hebrus;
Ruraque dives cingat Hydaſpes;
Intraque ſuos currere fines
Spectet toto flumine Gangem.
Avidis, avidis, natura parum eſt.
Colit hic regem, regumque lares,
Non ut preſſo vomere ſemper
Nunquam ceſſet curvus arator,
Vel mille ſecent arva coloni:
Solas optat, quas donet, opes.
Colit hic reges, calcet ut omnes,
Perdatque aliquos, nullumque levet.
Tantum ut noceat, cupit eſſe potens.
Quota pars moritur tempore fati!
Quos felices Cynthia vidit,
Vidit miſeros enata dies.

Rarum

GRONOVII.

628. *Ruraque dives cingat Hydaſpes*] Florent. *jungat*. Iuncta, qua decurrit, & continuata habeat unique domino præſtet. Placet etiam præcedenti verſu conjectura Delrii: *ſerviat Hermus*.

636. *Solas optat, quas donet, opes*] Si quás *donet*, non profecto in vanum, ſed in aliquem uſum. Fl. *ponit*. Lege *quas ponat opes*, id eſt, recondat ac mille arcis ſtrangulet, nec ipſi nec cuiquam alii utiles.

636. *Perdatque aliquos*] Fl. *alios.*

642. *Vidit miſeros abitura dies*] Immo etiam citius. Itaque Fl. *enata dies.*

VARIORVM.

nis Tempeſtas pretioſa Tagi, non ſtagna rubentis Aurea Pactoli: totumque exhauſerit Hermum; ardebit majore ſiti. --- & mox: *Quo vaſane ruis? teneas utrumque licebit Oceanum: laxet rutilos tibi Lydia fontes: Iungantur ſolium Crœſi, Cyrique tiara: Nunquam dives eris* --- Lydia fluminibus aurea ramenta volventibus nobilis eſt, Hermo ſcilicet & Pactolo. de Pactolo, dictum alibi: de Hermo, Papinius 3. Silv. --- *Hermique vadum, quo Lydius intrat Bacchus, & aurato reficit ſua cornua limo. Zephyro ſubdita tellus*] Hiſpania zephyri flatibus obnoxia, quia occidua. *Delrius.*

627. *Hebrus*] Herc. Fu. verſ. 1324. Thyeſt. v. 353.

An aurifer? neſcio. non memini. forte pro tota Thracia poſuit quæ fertilis magna ex parte. vel corruptum nomen, ex *Hermus*. Delrius.

630. *Gangem*] Indiæ fl. *Farnabius.*

631. *Natura*] Omne quod produxit natura. *Idem.*

633. *Non ut*] Non ut multa aret, poſſideat, acquirat, ſed ut habeat quas largiatur opes. *Idem.*

637. *Calcet*] Vt multos premat opprimatque. *Idem.*

640. *Tempore*] *Sed miſer ante diem nec ſicca morte.* Idem.

641. *Cynthia*] Præcedentis noctis Luna. *Idem.*

645. *Im-*

Rarum eſt, felix idemque ſenex.
Cæſpes Tyrio mollior oſtro,
Solet impavidos ducere ſomnos.
Aurea rumpunt tecta quietem,
Vigileſque trahit purpura noctes.
O ſi pateant pectora ditum,
Quantos intus ſublimis agit
Fortuna metus! Brutia Coro
Pulſante fretum mitior unda eſt.
Pectora pauper ſecura gerit.
Tenet è patulâ pocula fago,
Sed non trepidâ tenet illa manu.
Carpit faciles vileſque cibos,
Sed non ſtrictos reſpicit enſes.
Aurea miſcet pocula ſanguis.

Con-

GRONOVII.

645. *Impavidos ducere ſomnos*] id eſt, facere ſomnos: ut Horatio *pocula lethæos ducentia ſomnos.* At quod ſequitur, *vigileſque trahit purpura noctes:* ita ſimile eſt iſti, ut etiam ſit diſſimile. Non enim, ut *Ceſpes ducit ſomnum*, ſeu dat qualemcumque quietem, adſueto & humili atque innocenti, de quo loquitur auctor, ſecuram & altam, minus adſueto & potenti ſcelerumque conſcio tenuem ac turbidam: ſic *purpura trahit noctes*, ſeu tenebras rebus inducit: ſed *purpura trahit noctes vigiles*, ſeu efficit per adjunctas curas, ut in ea cubantes noctem vigiles exigant.

651. *Mitior unda eſt*] Fl. *lenior unda eſt.* Cæſar lib. I. Gall. *Flumen eſt Arar, quod per fines Æduorum & Sequanorum influit, incredibili lenitate.* Ovid. *torrentem, qua nil obſtabat eunti Lenius & modico ſtrepitu decurrere vidi.* Noſter alibi: *lenis & modice fluens unda.*

654. *Sed non trepida tenet ipſa manu*] Melius Flor. *illa.*

VARIORUM.

644. *Ceſpes Tyrio*] Terra gramine herbiſque virens. *Farnabius.*

650. *Brutia*] Fretum Siculum. Th. v. 578. *Idem. Brutia*] Mare Bruttium, à Bruttiis Italiæ populis, Coro valde infeſtatur. βρέττιοι quibuſdam Græcis recte dicti, auctore Strabone, quia oriundi à fugitivis Lucanorum; Lucani vero fugitivos βρεττίους appellabant. Stephanus etiam ſic nominat. nam in βρέττος & in βρεττία tradit, Brutios dici qui in Sicilia Brutian urbem incolunt; Brettios autem in Italia dictos ab urbe Bretto, quã condidit Brettus Herculis filius. & ab hac totam Italiam Antiocho dictam Brettiam. βρέττιοι etiã Ariſtophani noti, & Dionyſio Periegeti. ſic enim rectius quidã libri, quam alii, qui βρέντιοι. *Del.*

653. *Tenet*] Cui *Terra rubens crater, pocula fagus* ſecuritatem præſtant. *Farnabius.*

655. *Faciles*] Dapes inemptas. *Idem.*

656. *Sed non*] *Rarus venit in cœnacula miles.* vel ad enſem reſpicit Damoclis cervici juſſu Dionyſii impendentem. *Idem.*

657. *Aurea*] *Helleniſm.* χρύσεον αἷμα κιρνάντες σκύφοις. lethum ſeu lethale

Conjux modico nupta marito
Non diſpoſito clara monili
Geſtat pelagi dona rubentis,
Nec gemmiferas detrahit aures
Lapis Eoa lectus in unda;
Nec Sidonio mollis aheno
Repetita bibit lana rubores;
Nec Mæonia diſtinguit acu,
Quæ Phœbeis ſubditus Euris
Legit Eois Ser arboribus.
Quælibet herbæ tinxere colos,
Quas indoctæ nevêre manus:
Sed non dubios fovet illa toros.
Sequitur dirâ lampade Erinnys
Quarum populi coluere diem.
Nec ſibi felix pauper habetur,
Niſi felices cecidiſſe videt.
Quiſquis medium defugit iter,
Stabili nunquam tramite curret.

Dum

GRONOVII.

672. *Quorum populi coluere diem*] Flor. Heinſiani, meus. *Quarum.* nam & Auguſtarum dies colebantur, & de conjuge principis tot ſuperiores verſus.

VARIORVM.

lethale venenum aureis miſcetur poculis. *Farnabius.*

660. *Dona*] Gemmas. *Idem.* *Rubentis*] Erythræi maris. Thyeſt.v.370. *Idem.*

661. *Detrahit*] Pondere & magnitudine ſua deprimit ac deducit. de ornamentis loquitur muliebribus, quæ inaures vocat Vlpianus l. 26. D. de auro & arg. leg. *Delrius.*

662. *Lapis*] Elenchus è margarita Indica. *Farnabius.*

663. *Sidonio*] Thyeſt. v. 344. *Idem.*

664. *Repetita*] Dibapha, Tyrio bis murice tincta. *Idem.*

666. *Phœbeis*] Orientalibus. *Idem.*

667. *Ser*] Thyeſt. verſ. 378. *Idem.* Quia apud Seres, ut refert Ammianus lib. 23. ſilvæ ſunt ſublucidæ: à quibus arborum fœtus, aquarum crebris aſperginibus, velut quædam vellera mollientes, ex lanugine & liquore mixtam quandam ſubtilitatem tenerrimam, pectunt, nenteſque ſubtemina, conficiunt ſericum. Idem referunt Plinius & Solinus, ille lib. 6. nat. hiſtor. c. 27. hic cap. 51. *Delrius.*

670. *Non dubios*] Non ſuſpectos adulterii, vel repudium timentes. ut ſupra v. 590. *Farnabius.*

671. *Sequitur*] Sed diſcors furia inauſpicata tæda nuptiali (Theb. v. 263. & 507.) vel face furiali (Herc.Fu.v.87.) eorum thalamos perſequitur, quorum natales publica lætitia celebrantur; id eſt, principum. *Idem.*

673. *Nec ſibi*] Tum ſe beatum agnoſcit pauper, ubi potentes ex alto gradu videt cecidiſſe. *Idem.*

678. *Pa-*

Dum petit unum præbere diem,
Patrioque puer conſtitit axe,
Nec per ſolitum decurrit iter,
Sed Phœbeis ignota ſecat
Sidera flammis errante rota,
Secum pariter perdidit orbem.
Medium cœli dum ſulcat iter,
Tenuit placitas Dædalus oras,
Nullique dedit nomina ponto:
Sed dum volucres vincere veras
Icarus audet, patriaſque puer
Deſpicit alas, Phœboque volat]
Proximus ipſi; dedit ignoto
Nomina ponto.
Male penſantur magna ruinis.
Felix alius, magnuſque ſonet;

Me

GRONOVII.

678. *Patrioſque puer concitat axes*] Flor. *Patrioque puer conſtitit axe, Nec per ſolitum decurrit iter.*

683. *Cœli dum ſulcat iter*] Ne quem moveant Delriani & Gruteri codices, qui *peregerat, percurrat, peregit, pergit,* Fl. nil niſi *ſulcat*. At quod ſequitur, Dædalum tenuiſſe *Latias oras*, merito culpat Lipſius, eo magis quia in ſcripto fuerat alia vox, ſed inducta: conjicit tamen *Italas*: quia & in Magna Græcia, Cumis, & eo tractu victitarit Dædalus. Hinc exſculpſit amicus ejus, *Latium* ſumi pro tota Italia, ut ſolet pars præcipua pro toto. Addit non deeſſe huic acceptioni, ut loquitur, idoneum acumen: alluſiſſe namque auctorem ad Saturni latebras & Latii etymon: his ſe primum oris Dædalum crediḋiſſe: hic tutum latuiſſe. Vellet ſane hoc Minos: ita enim non perſequendum eum habuiſſet in Sicilia, ut periret Cocalidum inſidiis. Sic alludere eſt ſe ludere & ridendum præbere. Etruſcus, *placidas*. Lege igitur: *Tenuit placitas Dædalus oras*. Pervenit, quo contenderat. Hoc erat illud quod mala manus in Lipſiano codice induxit. Adde noſtra ad lib. 12. Thebaidos.

692. *Magnuſque volet, Me nulla vocet turba*] Longe aliter optimus liber: *Felix alius magnuſque ſonet.* id eſt, audiat, prædicetur. Dein: *Me nulla vocent verba.* id eſt, nullius oratio.

VARIORUM.

678. *Puer*] Phaëthon. *Farnabius.*

684. *Tenuit*] *Dæd. fugiens Minoia regna Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo, Chalcidicaque levis tandem ſuper adſtitit arce.* id eſt, Cumis, quæ in Italia; pro cujus parte, quæ magna Græcia dicebatur, Latium ponit. *Idem.*

685. *Nullique*] Quod fecit filius ejus Icarus. *Idem.*

686. *Volucres*] Altius volitare quam volucres veræ. *Idem.*

688. *Deſpicit*] Altius ſubvectus patrem infra volitantem videt. *Id. Phœboque*] Cujus calore liquefacta, qua conglutinabantur alæ, cera in mare decidit. *Idem.*

689. *Dedit*] Vide Oed. v. 893. *Id.*

692. *Felix*] Volitet alius felix & magnus. *Idem.*

Me nulla vocet turba potentem.
Stringat tenuis littora puppis.
Nec magna meas aura phaſelos
Jubeat medium ſcindere pontum.
Tranſit tutos Fortuna ſinus,
Medioque rates quærit in alto,
Quarum feriunt ſuppara nubes.
Sed quid pavido territa vultu
Qualis Baccho ſaucia Mænas,
Fertur rapido regina gradu?
Quæ te rurſus Fortuna rotat,
Miſeranda, refer. licet ipſa neges,
Vultus loquitur, quodcunque tegis.

GRONOVII.

695. *Meos aura phaſelos*] Heinſ. & Flor. *meas*. Lucanus lib. 5. *latus inverſa nudum munita phaſelo*. Sic illam ætatem maluiſſe teſtes quoque Martialis & Statius.

701. *Qualis Baccho ſaucia Thyas Fertur rapido*] Heinſ. major: *mennas*. Flor. *Mænas*. Quamvis res eadem ſit, tamen probata tot exemplis auctoritas merito valet. Dein Lipſius è libro ſuo notat, *medio*: & jubet cogitare. Amicus ejus, quaſi hoc ſibi potiſſimum dictum ſit, ſuos omnes continere vulgatum: Criticorum librum alium, *medio*: ſibi arridere *rapido*: hoc enim timentium gradum citare: nec de alio cogitandum vocabulo. Cætera ei facile conceſſerim: in poſtremo hæſito: nam & Flor. *medio*: Heinſ. major à m. p. *gravido*. An fuit *trepido*? ut video Raphelingium quoque conjeciſſe.

VARIORUM.

694. *Stringat*] Radat, legat littora. *Far.*

698. *Medioque rates*] Naves quæ ſecundis ventis, & plenis velis navigant, fortuna quærit, ut demergat: quæ vero remis circa litus propelluntur, & metu tempeſtatis ſe non audent alto credere, illas præterit. *Delrius.*

699. *Suppara*] Medea v. 318. *Farn.*

702. *Regina*] Deianira. *Idem.*

ACTUS TERTIUS.

* DEIANIRA. CHORUS.

Deianiram, periculo veneni ad ſolem expoſiti flammaſque concipientis facto, conſilii ſui pœnitet.

Dei. VAgus per artus errat excuſſos tremor.
Erectus horret crinis. impulſis adhuc

Stat

GRONOVII.

* DEIANIRA. CHORUS.] Flor. DEIANIRA. NUTRIX. Poteſt videri inter perſonas choro canentes vel præcipua fuiſſe Nutrix.

VARIORUM.

706. *Vagus*] *Geliduſque per ima cucurrit Oſſa tremor*. Farnabius.

707. *Erectus*] Commeante ſc. ad cordis (quod corporis arx eſt) ſubſidiũ calore, externa algeſcunt, pili horreſcunt, &c. *Idem.*

713. *Se-*

Stat terror animis, & cor attonitum ſalit,
Pavidumque trepidis palpitat venis jecur.
Ut fractus Auſtro pontus etiamnum tumet,
Quamvis quieſcat languidis ventis dies:
Ita mens adhuc vexatur excuſſo metu.
Semel profecto premere felices Deus
Cum cœpit, urget. hos habent magna exitus.
Chor. Quis tam impotens, ô miſera, te caſus rotat?
Dei. Ut miſſa palla eſt, tabe Neſſea illita,
Thalamiſque mœrens intuli greſſum meis,
Neſcio quid animus timuit, & fraudem ſtruit.
Libet experiri. ſolibus virus ferum
Flammiſque Neſſus ſanguinem oſtendi arcuit.
Hic ipſe fraudes eſſe præmonuit Deus.
Et forte nulla nube reſperſus jubar

Laxa-

GRONOVII.

713. *Semel profecto*] Sic Flor. Corrupti libri, *Simul*. Ergo & omnes Gruteri, qui fere eſt ut hoc malit ob conſenſum vetuſtatis. Vide ut falſa ſpecies vetuſtatis etiam doctos auferat. Neque enim patitur oratio. At vera illa & multo ſanctior vetuſtas Etruſci codicis hunc verſum non continuat Deianiræ, ſed cum duobus inſequentibus dat Nutrici, memori ſcilicet quod argumentum in Choro tractaverit.

715. *Quis tam impotens ô miſera*] Hic ponit Flor. ſupra ablatum: *Quis tam impotens, miſeranda, te caſus rotat?*

717. *Thalamiſque demens*] Lipſii M.S. *ingerens*. Vnde conjecit ille: *mærens*. Et ita plane Flor.

718. *Et fraudem ſtruit*] Notavit Delrius in Lugdun. eſſe *aſtruit*: quod alii interpretantur. Fruſtra. Lege: *Neſcio quid animus timuit, & fraudem ſtrui.* nempe ab ipſo Neſſo, qui quaſi philtrum hoc ei commendaverat. Grotius, *& fraudem arguit*.

721. *Hic ipſe fraudes eſſe præmonuit Deus.*] Poteſt intelligi quemcumque deum monuiſſe hæc per verba Neſſi, ſi ſcilicet mens non læva fuiſſet. Non placet tamen. Neque ſi Sophocles Θεὸν Χείρωνα dixit, ideo quivis Centaurus poteſt dici deus. nam ille & vivus habuerat immortalitatem & mortuus inter ſidera eſt relatus. Flor. *dolus*. Nihil extrico. An *ferus*? ab altera parte. Homerus ἰλ. α. φηρσὶν ὀρεσκῴοισι. Vbi Euſtathius τινὲς δὲ τοὺς κενταύρους φῆρας φασι. Sophocles: ἦν μοι παλαιὸν δῶρον ἀρχαίου ποτὲ Θηρὸς. Et mox: ἐκθνήσκων δ' ὁ θὴρ τοσοῦτον εἶπε. Alioqui centauri *Semiferi*.

VARIORVM.

708. *Cor attonitum*] Καρδίας παλμὸς, qui inter divinationes ſalitorias. *Farnabius*.

711. *Dies*] Tempeſtas. *Idem*.

714. *Hos habent*] Conatus grandes, anxios plerumque & calamitoſos habent exitus. *Idem*.

719. *Solibus*] Sup. v. 536.

720. *Sanguinem oſtendi arcuit.*] Nam Neſſus moriens præceperat, ne in lucem daret hoc virus. *Lipſ.*

722. *Et forte*] Puto verſus aliquot deeſſe.

Laxabat ardens fervidum Titan diem.
(Vix ora ſolvi patitur etiam nunc timor)
Medios in ignes ſolis, & claram facem
Quo tincta fuerat palla, veſtiſque illita,
Abjectus horret ſanguis, & Phœbi comâ
Tepefactus ardet. vix queo monſtrum eloqui.
Nives ut Eurus ſolvit, aut tepidus Notus,
Quas vere primo lubricus perdit Mimas;

Utque

GRONOVII.

727. *Abjectus horret ſanguis,*] Et nobis occurrit in ſcriptis: *Abjectum horret virus:* ſed non in Flor. cuſtodiente vulgatum. Idem tamen, quod ex uno Pal. notat Gruterus: *& Phœbi comam Tepefactus aſtris.* Sophocles ita rem pingit: lana uſam fuiſſe Deianiram in ungenda veſte: & in ea narratione vocat οἰὸς δύσεργον πόκον, & μᾶλλον & κτησίου βοτοῦ λάχνην, & τὸ κάταγμα τοῦ οἰός: quam quum poſt uſum veſtemque in arcano tactam forte abjeciſſet εἰς τύπον βαλλόμενον καὶ πυρούμενον ὑπὸ τοῦ ἡλίου, diffluxiſſe & in pulverem comminutam interiſſe; ſuper terram autem, in qua jacuerat, ſpumas θρομβώδεις efferbuiſſe. Hujus lanæ mentio hic deſideratur; quum tamen manifeſtum ſit omnem hunc locum Trachiniis deberi. Succurrit ſcriptus in ſequentibus. At hic quoque tale quid expreſſum credibile eſt. Legebam igitur: *Abjectus horret ſanguis, ut Phœbi glomum Tepefecit ardor.* Vel *glomus:* nam & ita dixiſſe, *hoc glomus,* veteres, teſtis Priſcianus. Cogitabam autem illud Horatii: *Ut vinoſa glomos furtivæ Pyrrhia lanæ.* *Horret*, id eſt, coquitur, & dum coquitur, tremit, movetur. *Ut Phœbi glomus Tepefecit ardor* eſt Sophoclis: ὡς δ' ἐθάλπετο. Lanæ ſimilem uſum habes apud Apollodorum lib. 3. & Didymum in β. ἰλιάδ. in Erichthonii fabula. Ὁ δὲ Ἥφαιστος ἀπεσπερμηνεν εἰς τὸ σκέλος τῆς Θεᾶς. ἐκείνη δὲ μυσαχθεῖσα, ἐρίῳ ἀπομάξασα τὸν γόνον, εἰς γῆν ἔῤῥιψεν.

VARIORUM.

deeſſe. Quod & ſenſus ipſe, & ſumma quæ hic negligentia eſt, evincit. Unde enim colligit venenum eſſe? At in uno iſto loco maximum cataſtrophæ momentum eſt. Omnia cum dixit, nihil dixit. Summa quippe omnium huc redit, ſanguinem à ſole liquefactum fuiſſe. Et hinc colligit, venenum ſe miſiſſe. Atque hinc terror ille, quem infelix concepiſſe animo ſe prædicat. Sed quod hic indicium δηλητηρίου eſt? idem enim ceræ eveniſſet, idem ſebo. Quam vero longe hæc aliter Tragœdiæ princeps. Primo, ait, lanam qua peruncta veſtis à ſe fuerat, corroſam ac conſumtam plane à ſanguine fuiſſe: deinde, guttas ſole liquefactas, in terram collapſas ſpumaſſe ac efferbuiſſe: poſtremo, tela Herculis, quibus interfectus fuerat Centaurus, δηλητηρίῳ tincta, atque idcirco omnia animalia, percuſſa iſtis illico exſpirare. Hoc igitur veneno dubitari non poſſe quin infectus fuerit Centauri ſanguis, qui iiſdem fuerat percuſſus. Ergo tremit, ergo pavet, ergo magis atque magis metuit, quod fecerat. *Heinſ.*

725. *Medios in ignes*] Totum verſum vertit ex Græco, ἐς μέσην φλόγα Ἀκτῖν' ἐς ἡλιῶτιν. Sed miſerrimo ſucceſſu. Aliud eſt nempe fax, aliud radius. Solis fax in cœlo manet, radii in terra quoque ſparguntur. Neque dixit πῦρ ἡλίου, ſed φλόγα. *Idem.*

727. *Sanguis,*] Neſſi ſanguis Hydræ felle, quo tinctæ fuerant Herculis ſagittæ, miſtus, *Farnabius.* *Comæ*] Radiis. Hippol. v. 751. *Idem.*

732. Et

Utque involutos frangit Ionio ſalo
Oppoſita fluctus Leucas, & laſſus tumor
In littore ipſo ſpumat: aut cœleſtibus
Aſperſa tepidis thura laxantur focis:
Sic languet omne vellus, & perdit comam.
Dumque ipſa miror, cauſa mirandi perit.
Quin ipſa tellus ſpumeos motus agit,
Et quidquid illâ tabe contactum eſt, labat.
[*Tumenſque tacita ſequitur, & quaſſat caput*]
Natum paventem cerno & ardenti pede
Greſſus ferentem. prome, quid portes novi.

HYLLUS

GRONOVII.

732. *Et laxus tumor*] Fl. *laſſus*, ut voluit etiam D. Heinſius.

735. *Omne virus & perdit comam*] Lipſii vetus *comas*: ſed neutrum ait placere. Delrius *comam* interpretatur ipſam illam lanam, qua veſtem inunxerat. Sane & Flor. *comas*: ſed præterea *omne vellus*. Hoc quidem inſanum bene. *Vellus* appellat, quod Sophoclem tot modis explicare modo diximus, ipſam nempe lanam: *comas* vero floccos vel fila. Solum illud *languet* diſplicet. Vtinam *tabet* aut *licuit* haberet idem codex. Sic foret Sophoclis: Ῥεῖ πᾶν ἄδηλον καὶ κατέψηκται χθονί. Epiſt. 66. *ſubjecto igne tabeſcere.*

739. *Tumenſque tacita ſequitur,*] Locus deſperatus, in quo nos deſerit dux noſter ab Etruria. Trium namque deinceps ultimorum verſuum nihil habet præter: *Tumenſque tacita quaſſat caput.* Delrius putat ſe rem tenere trajiciendo verſum inter 1001. *Quanam iſta*, & 1002. *Temporibus atras.* Sed fruſtra gratulatur ſibi. Non enim ſequentem à tergo, ſed ante oculos ſibi faces intentantem Megæram videt Deianira.

VARIORVM.

730. *Mimas*] Ioniæ mons nivoſus. *Farnabius.* Strabo vocat εὔθηρον, καὶ πολύδενδρον, Homerus καρηκομόωντα, Tragicus noſter *lubricum*, propter nives liqueſcentes. Notum eſt ſomnium Valentis Imperatoris, quo cum admoneretur, ut à Mimante caveret, ejus familiares de hôc monte expoſuerunt. Sed in eo, quo periit, tugurio inventum marmor, quod Mimantis cujuſdam appellationem inſcriptam habebat, qui præfectus Macedonum fuerat. Mimas unus extitit è centauris, ut eſt apud Herodotum: item unus è gigantibus, qui monti huic nomen impoſuiſſe creditur: de quo in Ione Euripides. Silius Italicus lib. XII. *Apparet Trochyte, ſævum ſortita Mimanta.* Hic premitur Prochyte inſulâ, ut Silius: totam inſulam Lemnon in Deos conjecit, ut Claudianus: non temere Horatius III. Carm. *Typhoëus, & validus Mimas.* Farnabius.

732. *Leucas*] Leucates. vide Hippol. verſ. 1011. *Idem.* Pro Leucate. Leucadia eſt regio, (Nerite Plinio) Leucas ejus regionis urbs Straboni: Leucates vero in eadem promontorium; Virgilio lib. 3. Æneid. ſed hæc ſæpe confunduntur. *Delrius.*

736. *Cauſa*] Lana illa. *Farnabius.*

 752. *Vrit*

HYLLUS. DEIANIRA. NUTRIX.

Intellecto ex Hyllo funeſti muneris malo Deianira ſibi mortem conſciſcit.

Hyl. I, Profuge, quære ſi quid ulterius patet
Terris, freto, ſideribus, Oceano, inferis.
Ultra labores, mater, Alcidæ fuge.
Deian. Neſcio quod animus grande præſagit malum.
Hyl. Regna, triumpha, templa Junonis pete:
Hæc tibi patent. delubra præcluſa omnia.
Deian. Effare, qui me caſus inſontem premat.
Hyl. Decus illud orbis, atque præſidium unicum,
Quem fata terris in locum dederant Jovis,
O mater, abiit. membra, & Herculeos toros
Urit lues neſcio qua. qui domuit feras,
Ille ille victor, vincitur, mœret, dolet.
Quid quæris ultra? *Deian.* Miſerias properant ſuas
Audire miſeri. fare, quo poſita in ſtatu
Jam noſtra domus eſt. ô lares, miſeri lares!
Nunc vidua, nunc expulſa, nunc feror obruta!
Hyl. Non ſola mœres. Hercules toto jacet
Mundo gemendus. fata ne, mater, tua
Privata credas. jam genus totum obſtrepit.

Hunc,

GRONOVII.

752. *Vrit lues Neſſæa*] Mſſ. fere: *neſcio qua.* Iuvare ſe paullum ait Raphelingius emendatione verſum: *Vrit lues neſcio qua.* Gruterus: *Vrit lues ignota:* cui ſcilicet aliquis ſuperjecerit, *neſcio qua.* Quidam ajunt non juvare hilum, qui ſe juvare verſus legem profiteantur. Certe juvit: nam ita prorſus optimus codex: & pueri ſciunt *Quis* tam facere *Qua* quam *Quæ.*

758. *Non ſola mœres. Hercules toto*] Flor. *Non ſola mœres Herculem toto jacet.* Et mox: *Nunc ecce luctu quem gemis.* Forte: *Hoc ejulatu.*

VARIORUM.

744. *Labores,*] Regiones Herculis laboribus inſignes. *Farnabius.*

746. *Regna*] Sarcaſmus, triumpha quaſi re ſtrenue geſta: ſacrifica, ſed Iunoni ſoli, cui Herculis mors læta obtigit, cæteris Diis mœſta. inf. verſ. 1547. *Idem.*

750. *Iovis,*] Liberatoris, auxiliatoris. Iupiter, q. Iuvans pater. melius tamen Iovis pater. Iovis ab Hebr. יהוה addito pater. ſic enim Dieſpiter, Neptunus Pater, Saturnus pater, Marſpiter, &c. *Idem.*

751. *Abiit.*] Al. *obiit.* necdum autem obierat: de vita vero Herculis deſperat Hyllus. *Idem.*

760. *Genus*] Humanum genus. *Idem.*

768. *Ipſa*

Hunc, ejulatu quem gemis, cuncti gemunt.
Commune terris omnibus pateris malum.
Luctum occupaſti prima. non ſola Herculem
Miſeranda mœres. *Deian.* Quam prope à leto tamen,
Ede, ede, (quæſo) jaceat Alcides meus.
Hyl. Mors refugit illum, victa quæ in regno ſuo
Semel eſt. nec audent fata tam vaſtum nefas
Admittere. ipſa forſitan trepidâ colos
Clotho manu projecit, & fatum Herculis
Timet peragere. pro diem! infandum diem!
Hocne ille ſummo magnus Alcides erit.
Deian. Ad fata & umbras, atque pejorem polum
Præcedere illum dicis? an poſſum prior
Mortem occupare? fare, ſi nondum occidit.
Hyl. Euboica tellus vertice immenſo tumens
Pulſator omni latere. Phrixeum mare
Scindit Caphareus. ſervit hoc Auſtro latus.
At qua nivoſi patitur Aquilonis minas,
Euripus undas flectit inſtabilis vagas,

Septem-

GRONOVII.

768. *Ipſa forſitan trepida colos*] Flor. *ipſas forſitan trepida colos.* Et ſic ubique *colus* pro *colos.*

771. *Magnus Alcides eat:*] Fl. *erit:* & ſequentem verſum dat Deianiræ, hoc modo: Dei. *Ad fata & Umbras atque pejorem polum Præcedere illum dicis?* nam male vulgo, *tu illum.* quod tamen etiam Lugd. abeſſe jam notaverat Delrius.

776. *Pulſatur omni parte*] Flor. *latere,* ut Lipſianus: quemadmodum & mox, *inſtabilis vagas.* Cæterum reprehendit hanc Eubœæ deſcriptionem Lipſius: Caphareum ad ortum, Euripum ad occaſum ſpectare: & dignum putavit, quod ex eo adoptaret amicus. Verum Eubœa Bœotiæ objacet non recta, ſed obliqua: & hinc evenit, ut idem Euripus, qui ab occaſu alluit inſulam, etiam ab Aquilone intrantes aquas recipere & emittere videatur, & ſimiliter Caphareus orientem ſpectans reſpectu Cenæi promontorii, etiam in auſtrum inclinatus appareat. Tabulæ inſpectæ rem clare demonſtrant.

VARIORUM.

766. *Victa*] Ab eodem Hercule ad inferos deſcendente. *Farnabius.*

769. *Clotho*] E tribus Parcis illa quæ colum tenet. Herc. Fur. v. 558. *Idem.*

772. *Pejorem*] Deteriorem polum, nigrum, Antarcticum. vide Herc. Fu. v. 606. id eſt, ad inferos. *Idem.*

775. *Euboica*] Sophocl. illud in Trachiniis adumbrare voluit: Ἀκτή τις ἀμφίκλυστος Εὐβοίας ἄκρον Κηναιόν ἐστιν nec tamen conſequitur, neque vera eſt hæc Eubœæ deſcriptio. Capharei enim promontorium ad occaſum, nec dici poteſt *Aquilonis minas pati.* Idem.

776. *Phryxeum*] Helleſpontum. vid. Troad. v. 1032. *Idem.*

779. *Euripus*] Herc. Fur. 377. *Idem.*

780. *Se-*

Septemque curſus volvit, & totidem refert,
Dum laſſa Titan mergat Oceano juga.
Heic rupe celſa, nulla quam nubes ferit,
Annoſa fulgent templa Cenæi Jovis.
Ut ſtetit ad aras omne votivum pecus,
Totumque tauris gemuit auratis nemus;
Spolium leonis ſordidum tabo exuit,
Poſuitque clavæ pondus, & pharetrâ graves
Laxavit humeros. veſte tunc fulgens tua,
Cana revinctus populo horrentem comam,
Succendit aras. Accipe has, inquit, focis
Non falſe meſſes genitor, & largo ſacer
Splendeſcat ignis thure, quod Phœbum colens
Dives Sabæis colligit truncis Arabs.
Pacata tellus, inquit, & cœlum, & freta;
Feris ſubactis omnibus victor redii.
Depone fulmen. gemitus in medias preces,
Stupente & ipſo, cecidit. hinc cœlum horrido

Cla-

GRONOVII.

780. *Septemque curſus flectit*] Flor. *volvit.* & ſequenti: *mergit Oceano jubar.*

785. *Totumque tantis gemuit armentis*] Gruteri conjecturam omnem exprimit Florentinus: *Totumque tauris gemuit auratis nemus.* Oedipo: *Aureo taurus rutilante cornu.*

793. *Sabæis colligit truncis Arabs.*] Rem novam ſcilicet hic docent, Arabes à Sabæis diſtingui, qui tamen ſint Arabiæ Felicis incolæ. Credo equidem: diſtinguuntur, ut genus & ſpecies. Omnes Sabæi ſunt Arabes: non omnes Arabes Sabæi.

797. *Heic cœlum horrido*] Fl. *hinc cœlum.* ut ex uno Gruterus.

VARIORUM.

780. *Septemque*] Conſentit in numero Strabo, ſi recte intelligatur: Antiphilus Byzantius quodam Epigramm. ſenarium prodidit: alii alium, & fortaſſis ab his omnibus certus pro incerto poſitus. *Delrius.*

781. *Mergat*] Herc. Fur. v. 25. *Farn.*

782. *Rupe celſa,*] Iovi in ſummis montibus ſacra facere ſolenne, utpote Deorum ſummo. *Idem.*

783. *Cenæi*] In Cenæo Eubœæ promontorio culti. *Victor ab Oechalia Cenæo ſacra parabat Vota Iovi.* Idem.

788. *Veſte tua*] Palla à te miſſa. *Idem.*

789. *Cana*] Alba populo. Herc. Fur. v. 892. *Idem.*

791. *Meſſes*] Thura, cinnamoma, odores. *Idem.*

292. *Phœbum*] Solem orientem adorans. vid. Troad. 10. *vel* orientalis. *Idem.*

793. *Sabæis*] Arabes à Sabæis diſtinguere videtur. ita Virgil. 8. Æneid. *Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabæi.* Qui tamen felicis Arabiæ incolæ. *Solis eſt thurea virga Sabæis.* Idem.

796. *Depone*] Neque enim illo opus eſt; ſubactis à me tyrannis. *Idem.*

803. *Et*

Clamore complet. qualis impreſſa fugax
Taurus bipenni vulnus & telum ferens
Delubra vaſto trepida mugitu replet,
Aut quale mundo fulmen emiſſum tonat;
Sic ille gemitus ſidera & pontum ferit:
Et vaſta Chalcis ſonuit: & voces Cyclas
Excepit omnis. hinc petræ Caphærides;
Hinc omne voces reddit Herculeas nemus.
Flentem videmus. vulgus antiquam putat
Rabiem rediiſſe. tunc fugam famuli petunt.
At ille vultus ignea torquens face,
Unum inter omnes quærit & ſequitur Lichan.
Complexus aras ille tremebunda manu,
Mortem metu conſumpſit, & parum ſui
Pœnæ reliquit. dumque tremebundum manu

Tenuit

GRONOVII.

803. *Et vaſta Calpe*] Mutat hic animum amicus Lipſii, & quem toties faſtidiit Mſ. præclarum vocat & præclaras ejus caſtigationes magno ſibi uſui fuiſſe fatetur. Gruterum, quem ſecum in diffidentiam adduxerat, tam levi momento ſecum etiam circumagere non potuit. Itaque novena cohors membranarum quum ei ſtet pro vulgato, non audet tantum tribuere uni libro, ut revocet cum recentioribus: *Et vaſta Chalcis.* nec tamen vult Calpen Hiſpanicam intelligi. Forte fuiſſe ejus tractus montem tali nomine. Hoc eſt dicere quod neſcias. Sed nec videt quomodo Chalcidi conveniat dici *vaſta?* Vt *vaſtum mare*, ut *vaſtum elephantum* pro ingenti magnitudine dicit Cicero: & mox ipſe *vaſta membra* Herculis. Strabo agnoſcit eam civitatem ab omni memoria habuiſſe *μέγα ἀξίωμα καὶ πρὸς πόλεμον καὶ πρὸς εἰρήνην*, lib. 10.

809. *Et ſequitur Licham.*] Flor. *omnes ſequitur & quærit Lichan.* Mox: *& parvum ſui Pœnæ reliquit.* non *parum.* Iuſte. nam vitat in hac regione jambum auctor.

VARIORVM.

798. *Qualis impreſſa fugax*] *Quales mugitus fugit cum ſaucius aram Taurus; & incertam excuſſit cervice ſecurim.* Farnabius. Hanc ſimilitudinem ab Ovidio commodato accipit. ait enim Ovidius dicto loco; *Haud aliter graditur, quam ſi venabula taurus, Corpore fixa gerat, factique refugerit auctor.* Delrius.

803. *Cyclas*] Cyclada & Capharidas ſubjungat. *Farn.* Novem, teſte Higyno & Strabone, inſulæ Sporades vel Cyclades dictæ, quia Delum coronæ & circuli inſtar cingunt. auctor Ammianus lib. 22. multa de his Thevetus lib. 7. Coſmograph. cap. 12. & 14. *Delrius.*

804. *Capharides;*]Thyeſt. v. 593. *Far.*

806. *Vulgus*] Famulorum. *Id.* *Antiquam*] Qua correptus Megaram & filios interemerat. Herc. Fur. Act. 4.

809. *Licham.*] Miniſtrum, qui tunicam attulerat. *Farnabius.*

811. *Conſumpſit*] Metu pene exanimatus. *Idem.*

813. *Hæc*

Tenuit cadaver, Hac manu, hac, inquit, ferar
(O fata!) victus? Herculem perimit Lichas.
Ecce alia clades, Hercules perimit Lichan.
Facta inquinentur. fiat hic ſummus labor.
In aſtra miſſus fertur, & nubes vago
Spargit cruore. talis in cœlum exſilit
Arundo, Getica viſa dimitti manu;
Aut quam Cydon excuſſit: inferius tamen
Et tela fugient. truncus in pontum cadit.
In ſaxa cervix. funus ambobus jacet.
Reſiſtite, inquit. non furor mentem abſtulit.
Furore gravius iſtud atque ira malum eſt.

In

GRONOVII.

813. *Hac manu, inquit, te feram*] Lipſius è libro, *hac manu, inquit, hac ferar*, non modo Delrio applaudente, ſed & Scaligero, qui etiam addit: Quis improbare audeat? Rem non improbamus, ſed poſitionem vocum auctore Florentino: *hac manu, hac, inquit, ferar.* Ratio eſt eadem, quæ in proximo, quia jambum illic damnat. Statim idem: *Herculem vicit Lichas.*

816. *Fata inquinantur*] Fl. *Facta inquinentur.* Ergo etiam lege, *fiat hic ſummus labor.* Age, quando aliter vindicari non poſſumus, inuratur hæc macula operibus meis, & fuerit illorum Lichas acceſſio. Infra: *Dextra inquinetur: laudibus maculam imprimam.*

821. *Inferius tamen fugiet arundo corpus*] Ita ſanandum putavit locum Gruterus nuda ductus hariolatione, ut fatetur: quum in promiſcuis libris haberetur: *Fugiente trunco.* Sed quam nec ipſe rejicere ait Lipſiani codicis lectionem, omnem probat Florentinus: *inferius tamen Et tela fugient. truncus in pontum cadit.* Tum idem: *In ſaxa verſus,* non *cervix* Fuiſſe videtur: *In ſaxa vertex.* id eſt, caput.

VARIORUM.

813. *Cadaver*] Morti deſtinatum Licham, *vel* præ timore jam ferme mortuum. *Farnabius. Hac manu,*] Tam abjecti hominis manu. *Idem.*

814. *Lichas.*] Vilis famulus. *Idem.*

815. *Ecce alia*] Ecce alia non minor indignitas! ego ille monſtrorum domitor Hercules perimo viliſſimum ſervitium Licham. *Idem.*

816. *Inquinantur.*] Tam contempti famuli cæde. *Idem. Fiet hic*] Cum contemptu indignatur ſibi contingere ſupremum hunc laborem. *Idem.*

819. *Getica*] Getæ populi Scythiæ Ponto vicini, ſagittandi peritiſſimi. *Idem.* Getas arcu & ſagittis uſos neſcit nemo, qui vel Pontica, vel Triſtia Naſonis legerit. Dionyſius Getas ad Iſtrum ſtatuit, & mox illos cum Dacis & Germanis mirè confundit. Apollonius etiam, juxta Iſtrum collocavit. Thraces eſſe voluit Herodotus, eumque ſequuntur Latini Poëtæ. nam & noſter alibi *Hebrum Geten*, vocat ab accolis, & Ovidius ſemper cum Beſſis (qui Thraces origine) & Sauromatis conjungit. & Virg. lib.4. Georg. Melius diſtinxere Strabo, & Stephanus, ut Getæ magis Orientales ſint Ponto vicini; Daci ad Iſtri fontem, & Germaniam vergant. vide & Stephanũ.

820. *Cydon*] Cretenſis ab urbe Cydone. vide Hippol. v.812. *Farnabius.*

821. *Inferius*] Altius tamen Lichas projectus, quam arundo Getica vel Cydonia. *Idem.*

831. *Et*

In me juvat ſævire. vix peſtem indicat,
Et ſævit. artus ipſe dilacerat ſuos,
Et membra vaſta carpit avellens manu.
Exuere amictus quærit. hoc ſolum Herculem
Non poſſe vidi. trahere conatus tamen,
Et membra traxit. corporis palla horridi
Pars eſt. & ipſam veſtis immiſcet cutem.
Nec cauſſa diræ cladis in medio patet:
Sed cauſſa tamen eſt, vixque ſufficiens malo.
Nunc ore terram languidus prono ferit;
Nunc poſcit undas. unda non vincit malum.
Fluctiſona quærit littora, & pontum occupat.
Famularis illum retinet errantem manus.
O ſortem acerbam! fuimus Alcidæ pares.
Nunc puppis illum littore Euboico refert,
Auſterque lenis pondus Herculeum rapit.
Deian. Deſtituit animus membra. nox oculos premit.
Quid, anime, ceſſas? quid ſtupes factum ſcelus?

Gna-

GRONOVII.

831. *Et ipſa veſtis immiſcet*] Flor. *& ipſam veſtis immiſcet cutem.*

833. *Sed cauſa tamen eſt, vixque ſufficiens malo,*] Mirum eſt in hoc mendum conſentire omnes libros, ſimulque id oculos tot præſtantium hominum effugiſſe. Qui etiam poſt τὸ *eſt* fecere τελείαν ὑποστιγμὴν, & *vixque ſufficiens* accepere de Hercule. Mihi autem videtur reliquiſſe auctor: *Sed cauſa tamen eſt viſque ſufficiens malo.* Cauſa peſtis illius haud apparet: ſed eſt tamen & vis ſatis magna ad corpus vexandum & perimendum. Eſſe apparet ex efficacia in exitium.

834. *Ore terram languidus prono ferit;*] Fl. *premit.* Statim jubet idem victricem volitare Lipſianam: *Fluctiſona quærit littora.* Etſi in ejus invidiam expoſuerint vulgatum: *Et nota:* quæ frequenter adierat. Hoc ſcilicet ignorabat Lipſius, ideo mutationem tentaverat.

839. *Littore Euboico refert,*] Fl. *ferit.* Numquid *vehit?*

VARIORVM.

825. *In me*] Non in alios, ut quondam, furens. *Farn.* *Peſtem*] Virus. *Idem.*

828. *Hoc ſolum*] Non poſſe amictus exuere. *Idem.*

830. *Et membra*] *Qua trahitur trahit illa cutem, &c.* Ovidius 9. Metam. *Idem.* *Palla, ipſa*] Adhæret ac ſi corporis pars eſſet. *Idem.*

835. *Unda non vincit*] Hyginus, in Parerg. Herculis, de hac re ait: cum ſe in flumen conjeciſſet ut ardorem exſtingueret, major flamma exibat. *Delr.*

838. *Pares*] Poſtquam illi vires ademiſſet virus. *Farnabius.*

839. *Tuppis*] A Cenæo Eubœæ promontorio navicula ad Oetam vectus eſt, ubi expiravit.

842. *Quid ſtupes factum*] Malim legi: *quid ſtupes? factum eſt ſcelus.* Lipſius.

844. *Quod*

Gnatum repoſcit Jupiter, Juno æmulum.
Reddendus orbi eſt. quod poteſt reddi, exhibe.
Eat per artus enſis exactus meos.
Sic, ſic agendum eſt. tam levis pœnas manus
Tantas repoſcit? tolle fulminibus, ſocer,
Nurum ſceleſtam. nec levi telo manus
Armetur. illud fulmen exſiliat polo,
Quo, ni fuiſſet genitus Alcides tibi,
Hydram, cremaſſes, peſtem ut inſolitam feri,
Et ut noverca pejus irata malum.
Emitte telum, quale in errantem prius
Phaëthonta miſſum eſt. perdidi erepto Hercule
Et ipſa populos. quid rogas telum deos?
Jam parce ſocero. conjugem Alcidæ necem
Optare pudeat. hæc erit voto manus

A me

GRONOVII.

844. *Quod poteſt reddi, exhibe.*] Fl. *redde.* Forte: *quod potes, redde, exhibe.* nempe ſupplicium de te.

854. *Perdidi erepto Hercule Et ipſa populos*] Quicumque hoc fecit, ſenſum deprehendit. Subdiffido tamen, quia & Flor. perinde ut Lipſianus: *perdidi ſola Herculem.* Ille hoc probat, additque ſequenti legendum: *Et ipſe.* Diſplicuit merito. Forte ſcripſit auctor: *perdidi haud ſolum Herculem; Et ipſa populos.*

857. *Hoc erit votum manus*] Fruſtra Gruterus hic repugnat Lipſio, reſcribens: *hæc erit votum manus.* Nam & Flor. Germanicuſque noſtri: *hæc erit voto,* id eſt, pro voto. Sic etiam: *Cur deinde ferrum?* Tum: *quicquid ad mortem trahit.*

VARIORUM.

843. *Iuno*] A Iunone immiſſa monſtra & labores vincentem. ἥρας κλέος. *Farnabius.*

846. *Tam levis pœnas*] Recentiores repoſitum iverunt, *tam leves pœnas manus Tantis*; ſed præter libb. Mſſ. quibus ſuus ſubeſt ſenſus, & quidem acutus. negat enim Deianira manum ſuam imparem inferre pœnas quas meruit: itaque invocat manum Iovis fulminantis. Supra quoque quidam interrogatione corruperunt illud: *Sic ſic agendum eſt.* nam ſunt verba decreti Deianirani; quamvis id ſtatim evertat, ut fieri ſolet. *Grut.*

847. *Socer*] Iupiter. *Farnabius.*

848. *Nurum*] Me. *Idem.* *Nec levi telo*] Fulminum alia graviora, leviora alia. illius generis eſt, quo Phaëthon & Gigantes interemti leguntur: iſtius quo Semele combuſta fuit. Ovidius 3. Metam. *Nec quo centimanum dejecerat igne Typhœa, Nunc armatur eo, nimium feritatis in illo eſt: Eſt aliud levius fulmen, cui dextra Cyclopum Sævitiæ flammæque minus, minus addidit iræ: Tela ſecunda vocant ſuperi.* huc reſpexit Seneca tum hic, tum in Thyeſte, ita ſcribens: *Manuque non qua tecta & immeritas domos Telo petis minore: ſed qua montium Tergemina moles cecidit, & qui montibus Stabant pares Gigantes, hæc arma expedi.* ubi Tergemina moles dicitur, Olympus, Oſſa, & Pelion. *Delrius.*

851. *Hydram*] Quam Hercules excuſſit. Herc. Fur. v. 241. *Farnab.* *Feri*].

Per-

A me petatur. occupa ferrum ocius.
Cur deinde ferrum? quidquid in mortem trahit,
Telum eſt abunde. rupe ab ætherea ferar.
Hæc hæc renatum prima quæ poſcit diem,
Oeta eligatur. corpus hinc mitti placet.
Abrupta cautes ſcindat, & partem mei
Ferat omne ſaxum. pendeant laceræ manus,
Totumque rubeat aſperi montis latus.
Levis una mors eſt. levis, at extendi poteſt.
Eligere neſcis, anime, cui telo incubes.
Utinam eſſet, utinam fixus in thalamis meis
Herculeus enſis! huic decet ferro immori.
Una perire dextera nobis ſat eſt?
Coite gentes. ſaxa & incenſas faces
Jaculetur orbis. nulla nunc ceſſet manus.
Corripite tela. vindicem veſtrum abſtuli.
Impune ſævi ſceptra jam reges gerent.
Impune jam naſcetur indomitum malum.
Reddentur aræ cernere aſſuetæ hoſtiam
Similem colenti. ſceleribus feci viam.
Ego vos tyrannis, regibus, monſtris, feris,
Sæviſque rapto vindice oppoſui deis.
Ceſſas, Tonantis ſocia? non ſpargis facem,
Imitata fratrem, & mittis ereptam Jovi;

Meque

GRONOVII.

872. *Nulla nunc ceſſet manus*] Flor. *nulla non ceſſet.* Forte: *nulla conceſſet manus.* Plautus Pænulo: *Ab aurora ad hoc quod diei eſt nunquam conceſſavimus poliri, expoliri, pingi, fingi.*

VARIORVM.

Percute me, Iunone illi nocentiorem, *Farnabius.*

833. *Quale*] Vbi *Savos compeſcuit ignibus ignes.* Sup. v. 688. *Idem.*

856. *Socero*] Iovi, ne impendat tibi fulmen. *Idem.*

862. *Oeta eligatur.*] Mons in finibus Theſſaliæ. vide Herc. Fur. verſ. 132. *Idem.*

868. *Fixus*] *Arma viri thalamo quæ fixa reliquit.* Dido 4. Æn. *Idem.*

871. *Saxa &*] Sup. v. 32. *Idem.*

874. *Impune*] Sublato tyrannorum vindice ac monſtrorum domitore Hercule. *Idem.*

876. *Aræ cernere*] Innuit *illaudati Buſiridis aras.* Herc. Fur. v. 484. *Idem.*

877. *Similem*] Humanam. *Idem.*

878. *Ego vos*] Mortales. *Idem.*

880. *Tonantis*] Soror & conjux Iovis. *Idem.*

881. *Imitata*] Med. v. 59. *Idem.*

885. *Er-*

Meque ipſa perdis? laus tibi erepta inclita eſt,
Ingens triumphus. æmuli, Juno, tui
Mortem occupavi. *Nutr.* Quid domum impulſam trahis?
Erroris eſt hoc omne, quodcumque eſt, nefas.
Haud eſt nocens, quicumque non ſponte eſt nocens.
Deian. Quicumque fato ignoſcit, & parcit ſibi,
Errare meruit. morte damnari placet.
Nutr. Nocens videri, qui mori quærit, cupit.
Deian. Mors innocentes ſola deceptos facit.
Nutr. Titana fugies? *Deian.* Ipſe me Titan fugit.
Nutr. Vitam relinques miſera? *Deian.* At Alciden ſequar.
Nutr. Supereſt, & auras ille cœleſtes trahit.
Deian. Vinci Hercules cum potuit, hinc cœpit mori.
Nutr. Natum relinques, fataque abrumpes tua?
Deian. Quamcumque natus ſepelit, hæc vixit diu.
Nutr. Virum ſequeris? *Deian.* Prægredi caſtæ ſolent.
Nutr. Si te ipſa damnas, ſcelere te, miſera, arguis.

Deian.

GRONOVII.

885. *Erroris iſtuc omne*] Flor. *eſt hic omne.* Et voluit Scaliger, *eſt hoc.*

887. *Et parcit ſibi*] Forte: *Quicumque fato ignoſcit, ut parcat ſibi, Errare meruit.*

889. *Qui petit, mortem cupit*] Flor. *Nocens videri, qui mori quærit, cupit.* Nic. Heinſius cogitabat: *Quicunque fata inceßit.*

892. *At Alcidem ſequar.*] Flor. *Ut Alciden ſequar.* Melius, quaſi dicat: Quidni? faciam enim ut Herculi conjungar. Sic & Delrii omnes codices. Sed & Flor. & complures *miſeram.* Forte: *Vitam relinques? D. miſeram, ut Alciden ſequar.* Ita duplex ponat pretium relinquendi.

894. *Vinci Hercules cum potuit, hinc cœpit*] Sic & Florent. *Hinc* temporis eſt, ex hoc. Itaque mirum Grutero blandiri divinatiunculam ſuam: *cum potuit, tunc cœpit.* Quaſi poſſit blandiri tam turpe vitium verſus.

896. *Quacumque natum*] Fl. *Quacumque natus.* Monſtrat, quod Scaliger conjecit: *Quamcumque natus. Prægredi caſta ſolent,* ut Alceſtis & Pæti Arria. *Scelere te miſera,* etiam Flor.

VARIORUM.

882. *Laus tibi*] Quam petebas gloriam & triumphum ex interfecto Hercule, tibi inviſo, ego præripui tibi. *Farnabius.*

884. *Quid domum*] Cur in ruinam trahis familiam noſtram patris jam nece quaſſatam? *Idem.*

890. *Mors*] Mors ſola approbat eos eſſe innocentes, qui per errorem peccarunt. *Idem.*

891. *Fugit*] Non ſuſtinet me ſceleratam contueri. *Idem.*

894. *Vinci*] Vbi primum cedere cœpit Neſſæo veneno tum mori cœpit. quod & latius intelligi poteſt. *Idem.*

897. *Sequeris*] Morte. *Idem.*

898. *Miſera*] Ream ſceleris & cau-

ſæ

Deian. Nemo nocens ſibi ipſe pœnas abrogat.
Nutr. Multis remiſſa eſt vita, quorum error nocens,
Non dextra, fuerat. fata quis damnat ſua?
Deian. Quicumque fata iniqua ſortitus fugit.
Nutr. Hic ipſe Megaren nempe confixam ſuis
Stravit ſagittis atque natorum indolem,
Lernæa figens tela furibundâ manu.
Ter parricida factus, ignovit tamen
Sibi. nam furoris fonte Cinyphio ſcelus
Sub axe Libyco terſit, & dextram abluit.
Quo miſera pergis? quid tuas damnas manus?
Deian. Damnat meas devictus Alcides manus.
Placet ſcelus punire. *Nutr.* Si novi Herculem,

Aderit

GRONOVII.

899. *Nemo nocens ſibi*] Raphelingius mentem eſſe vult Deianiræ, nihil negare & nocentem ſe fateri: eoque ſcribendum: *Nemo innocens*. Vetat Delrius, cui eadem, Non idcirco, inquit, nocens videbor, quia pœnas non cogitati facinoris à me expoſco: nemo enim pœnas à ſe expoſcit ejus, quod patrare voluit, ſed ejus, quod cum nollet patrare, per imprudentiam conſcivit. Sed acutius illum vidiſſe, quod ad ſenſum, docet Flor. *Nemo nocens ſibi ipſe pœnas abrogat*. Omnino enim, quum dixiſſet Nutrix: ipſa te pro accuſata & convicta traduces, ſi quaſi de damnata ſupplicium ſumes: recte, inquit, dicis: ideo ſumere debeo, quia me convictam intelligo & damno: nec quiſquam eſt noxius, quin ſe ipſe condemnet, quin debere ſupplicium agnoſcat. Nimirum apud conſcientiæ tribunal ſe judice nemo nocens abſolvitur, ut canit Iuvenalis.

903. *Hic ipſe Megaram*] Flor. *Megere.* lege: *Megaren.*

905. *Lernaa flectens tela*] Lipſius, *figens*, quia ſic Mſ. & non convenit huic rei *flectendi* verbum. Redit ad ingenium amicus: *figi* ait in corporibus tela, ſed poſtquam *flexus* arcus: nec novum, quod arcus proprium, accommodari telis: ideo retinere ſe cum quatuor Mſſ. *flectens*. Si legit arcum ferri in pharetra, legit & tela flecti, quum mittuntur. Nos interim cum Lipſiano & Flor. tenebimus *figens*.

911. *Fraudem placet punire.*] Neſſi, inquit ille, a quo licet decepta pœnas à me lubet expoſcere. Hoc non ignorabat Lipſius, ſed quia ſcriptum manu, *Placet ſcelus punire*, inveniebat, putabat id commodum, quod invidioſo verbo factum ſuum ſic exaggerare videretur. Nec aliter Etruſcus.

VARIORUM.

ſæ mortis. *Farnabius.* Nihil hic indignum Latinis auribus. nam quare minus dixiſſet, *ſcelere arguere*, quam optimi auctores? Etiam ipſe Tullius. Et Martialis: *Arguimur lenta crimine pigritia.* Heinſius.

902. *Fata iniqua*] Mortem petit, ut iniqua fata vel fugiat, vel vindicet. *Far.*

904. *Natorum*] Natos ex Megara. Helleniſm. μένος Αλκινόοιο. *Idem.*

905. *Lernaa*] Sagittas Hydræ felle tinctas. *Idem.*

906. *Ter parricida*] Tres natos occiderat. vel ut alii duos cum uxore. vide Herc. Fur. Act. 5. *Idem.*

907. *Cinyphio*] Africæ fluvio inter duas Syrtes. innuere autem videtur Io-

vis

Aderit cruenti forſitan victor mali,
Dolorque fractus cedet Alcidæ tuo.
Deian. Exedit artus virus, ut fama eſt, hydræ.
Immenſa peſtis conjugis membra abſtulit.
Nutr. Serpentis illi virus enectæ autumas
Haud poſſe vinci, qui malum & vivum tulit?
Eliſit hydram, dente cum infixo ſtetit
Media palude victor, effuſo obrutus
Artus veneno. ſanguis hunc Neſſi opprimet,
Qui vicit ipſas horridas Neſſi manus?
Deian. Fruſtra tenetur ille, qui ſtatuit mori.
Proinde lucem fugere decretum eſt mihi.
Vixit ſatis, quicumque cum Alcide occidit.
Nutr. Per has aniles ecce te ſupplex comas,
Atque ubera iſta pene materna obſecro,
Depone tumidas pectoris læſi minas,
Mortiſque diræ expelle decretum horridum.
Deian. Quicumque miſero forte diſſuadet mori,
Crudelis ille eſt. interim pœna eſt mori:

Sed

GRONOVII.

930. *Interim pœna eſt mori:*] Delrius corrigit; *interim pœna eſt mora:* vel, *crudelis ille eſt interim.* N. *pœna eſt mori.* Oſtendit ſe non cepiſſe, quid hic eſſet *interim.* Lipſius hanc ſententiolam attribuit nutrici: quod ſequitur, *Sed ſæpe donum,* Deianiræ: tum rurſus Nutrici, *in pluribus veniæ fuit.* Repugnant Scaliger & Gruterus. Interpretatur ille: Eatenus eſt mori pœna, quatenus mori cupiens vetatur: tunc mors quæ conceſſa beneficii loco eſt, cedit in pœnam. Hoc non capio. Poſſum autem pati, ut maneant omnia Deianiræ per occupationem dicta: fateor, interdum mori pœna eſt, cum ſcilicet cogitur mori, qui detrectat: ſed ſæpe donum vel beneficium, cum permittitur volenti & deſideranti: & multis conceſſa eſt mors pro venia. Hoc poſtremum alludit ad eos quibus liberum mortis permittebatur arbitrium. Vide 4. obſerv. 2. & quibus mortis maturitatem precantibus reſponſum eſt: *nondum tecum in gratiam redii.* Certe τὸ *in* non agnoſcit Florentinus. Velim itaque diſtingui: *Sed ſæpe donum. Pluribus veniæ fuit.* Hoc poſtremum, ut ſupra: *hæc erit voto manus.* Nec tacendum Grotii eodem modo diſtinguentis, ſcribentis vero: *pluribus venia obſuit.*

VARIORUM.

vis Ammonis fontem, ſed Athenis Herculem expiaſſe dictum, verſ. 1341. Herc. Fur. *Farnabius.*

912. *Aderit*] Hercules evincet Neſſæum hoc virus, ut alia pleraque mala. *Idem.*

919. *Effuſo*] Membra habens ſuffuſa veneno, quod in illum evomuit Hydra. *Idem.*

925. *Per has*] *Inſtat anus canaſque ſuas & inania nudans Ubera, per cunas alimen-*

Sed ſæpe donum in pluribus veniæ fuit.
Nutr. Defende ſaltem dexteram, infelix, tuam,
Fraudiſque facinus eſſe, non nuptæ, ſciant.
Deian. Defendar illic. inferi abſolvent ream.
A me ipſa damnor. purget has Pluton manus.
Stabo ante ripas, immemor Lethe, tuas,
Et umbra triſtis conjugem excipiam meum.
Sed tu, nigrantis regna qui torques poli,
Para laborem. ſcelera quæ quiſque auſus eſt
Hic vicit error. Juno non auſa Herculem eſt
Eripere terris. horridam pœnam para.
Siſyphia cervix ceſſet, & noſtros lapis
Impellat humeros. me vagus fugiat latex,
Meamque fallax unda deludat ſitim.
Merui manus præbere turbinibus tuis,
Quæcumque regem Theſſalum torques, rota.
Effodiat avidus hinc & hinc vultur fibras.
Vacat una Danais; has ego explebo vices.

Laxate

GRONOVII.

933. *Non nupta, ſciat.*] Sic Lipſius, cum legeretur, *ſcias*. Refert autem ad Herculem, & placet Delrio. Sed Flor. *ſciant*. Nempe homines. Si morieris, famam corrumpes & ſcelere feciſſe videbere, teque indefenſam relinques: ſi vives; ex ipſa fiducia ſcient & judicabunt homines, errorem, non crimen fuiſſe.

934. *Inferi ſolvent ream*] Flor. *abſolvent*. Et ſequente verſu, *Pluton*. Vt & infra : & in Hippolyto v. 625. Voſſianus. Mox etiam, ut Lipſianus: *deludat ſitim*.

VARIORVM.

alimentaque prima precatur. vide Hippol. v. 245. *Farnabius*.

926. *Pene*] Magnam enim habet matris partem nutrix. *Idem*.

930. *Interim pœna*] Interdum ſup. 486. *Idem*.

932. *Defende*] Sed dextram cohibe, ne jam voluntarii ſceleris conſcia ſit, quæ prius decepta alienæ fraudis miniſtra tantum fuit. *Idem*.

934. *Defendar illic.*] Apud inferos. *Idem*.

936. *Lethe*] Hercul. Fur. verſ. 679. *Idem*.

938. *Tu*] O Dis. *Idem*. *Nigrantis*] Agam. v. 750. *Idem*.

939. *Laborem*] Cruciatum meo dignum errore, qui omnia aliorum vitia ſuperat. *Idem*.

942. *Siſyphia*] Hippol. v. 1220. *Id*.

943. *Vagus*] Thyeſt. v. 152. *Idem*.

945. *Turbinibus*] Rotationibus, & revolutionibus tuis, ô rota, qua volvitur Ixion. Hercul. Fur. v. 749. *Idem*.

947. *Effodiat*] Hippol. v. 1228. *Id*.

948. *Vacat*] Omnes Danaides crudelitatis ſuæ pœnas apud inferos dant, una excepta: ut Hercul. Fur. v. 499. una ergo vacat ſedes: Iſtum ergo locum cum vacat, occupare Deianira poſtulat ipſa quoque criminis ejuſdem rea. *Idem*.

Laxate manes. recipe me comitem tibi,
Phaſiaca conjux. pejor hæc, pejor tuo
Utroque dextra eſt ſcelere, ſeu mater nocens,
Seu dira ſoror es. adde me comitem tuis,
Threicia conjux, ſceleribus. gnatam tuam,
Althæa mater, recipe: nunc veram tuam
Agnoſce prolem. quid tamen tantum manus
Veſtræ abſtulerunt? claudite Eluſium mihi,
Quæcumque fidæ conjuges nemoris ſacri
Lucos tenetis. ſi qua reſperſit manus
Viri cruore, nec memor caſtæ facis
Stricto cruenta Belias ferro ſtetit,
In me ſuas agnoſcat & laudet manus.
In hanc abire conjugum turbam libet.
Sed & illa fugiet turba tam diras manus.
Invicte conjux, innocens animus mihi,
Sceleſta manus eſt. prô nimis mens credula,
Prô Neſſe fallax! atque ſemiferi doli!

Au-

GRONOVII.

949. *Recipe me comitem tui, Phaſiaca*] Flor. *comitem tibi.*

950. *Pejor tua Utraque dextra eſt, ſcelere ſeu*] Si mera conjectura erat Lipſii: *pejor hac, pejor tuo Utroque dextra eſt ſcelere, ſeu mater:* ſine contatione recipienda erat. Tò *ſcelere* in altero membro prorſus ſupervacuum. Quid crepat igitur conſenſum ſuorum ſcriptorum Gruterus? Poſſumus tamen & illis Florentinum opponere.

960. *Cruenta Belias ferro*] Flor. *bella cum ferro.* Lege, *Belis in ferro.* Vide ad lit. I. Achilleidos Statii. v. 558.

961. *In me ſuas cognoſcat*] Flor. *agnoſcat.*

966. *Namque ſemiferi dolis Auferre*] Etruſcus dictat: *Proh Neſſe fallax, atque ſemiferi doli! Auferre cupiens.*

VARIORUM.

949. *Laxate*] Ut mihi ſit ſpatium. *laxatque fores* 6. Æneid. *Farnabius.*

950. *Phaſiaca*] Medea Colchis. *Hippol.* v. 561. *& tota Med.* Idem.

951. *Seu mater*] Ubi filios interfeciſti, Med. act. 5. *Idem.*

952. *Seu dira*] Ubi Abſyrtum fratrem diſcerpſiſti, Med. v. 44. & 131. *Idem.*

953. *Threicia*] Procne Terei regis Thracii uxor. Aga. v. 665. & ſupra v. 191. *Idem.*

954. *Althæa*] Med. v. 779. & 645. Aga. v. 208. *Idem.*

955. *Agnoſce prolem*] Sceleris tui æmulam. *Idem.* Similiter Dejanira apud Naſonem; *Tu quoque cognoſces in me Meleagre ſororem.* utpote quæ ſtuduerim tibi ſcelere ſimilis eſſe. Meleager avunculos; Althæa, filium; Dejaneira, maritum, & proinde, ut dixi ſuperius, filium ſuſtulit. *Delrius.*

956. *Veſtræ*] Si cum meis conferantur, quæ illum Heroa Herculem ſuſtulerunt. *Farnabius. Elyſium*] Beatorum ſedes, Troad. v. 942. *Idem.*

960. *Belias*] Beli neptis, Danai filia, Herc. Fur. v. 498. *Idem.*

970. *Lux.*

Auferre cupiens pellici, eripui mihi.
Recede, Titan; tuque, quæ blanda tenes
In luce miſeros, vita: cariture Hercule
Lux vilis iſta eſt. exigam pœnas tibi.
Reddamque vitam. fata an extendo mea?
Mortemque conjux ad tuas ſervo manus?
Virtuſne ſupereſt aliqua, & armatæ manus
Intendere arcum tela miſſurum valent?
An arma ceſſant, teque languenti manu
Non audit arcus? ſi poteſt letum dare,
Animoſe conjux, dexteram expecto tuam.
Mors differatur. frange ut inſontem Licham;
Alias in urbes ſparge; & ignotum tibi
Emitte in orbem. perde, ut Arcadiæ nefas,
Et quidquid aliud reſtitit. ab illis tamen
Conjux rediſti. *Hyl.* Parce jam, mater, precor,

Igno-

GRONOVII.

970. *Lux vilis iſta eſt. exigam*] Fl. *Lux illa ſiſtat exigat.* An fuit: *Lux illa reſtat, quæ exigat pœnas tibi, Reddamque vitam.* Vel, *Lux iſta ſatis eſt.*

971. *Fatane extendo mea? Mortemque conjux in*] Fl. *fata an extendo mea, Mortemque conjux ad tuas ſervo manus.* Rogat enim, an potius hoc faciat, quam ſe ipſa interimat.

973. *Aliqua Sarmatica & manus*] Nihil inſanius. Flor. ſed & alius Germanicus: perinde ut Lipſii codex: *aliqua & armata:* Vnde rectiſſime ille, *armata.* Valeant Sarmaticæ Amazones Gruteri.

981. *Et quicquid aliud reſtitit. ab illis*] Fl. *aliud ceſſit.* id eſt, ſuccubuit tibi. Sed excidit ſyllaba. Videtur fuiſſe: *Et quicquid aliud ceſſit. & ab illis tamen.*

VARIORVM.

966. *Semiferi*] Centauri biformis Neſſi.

968. *Titan*] Sol. *Med.* v. 5. *Farnabius.*

972. *In tuas*] Vt à te interficiar. *Id.*

975. *An arma*] An forte veneni vi victus arcum tendere & ſagittas mittere non vales? *Idem.*

976. *Si poteſt*] An armata manus tua telis ſolitis, valet arcum intendere in hoſtem? an vero arma tibi exciderunt, & imbecillam, vi morbi victis viribus, manum arcus contemnit? ſi valet manus tua tela mittere, intrepida conjux, &c. ſic Ovid. --- *nec qua magis audiat arcum.* hoc eſt, quæ promptius & fidelius obediat, & juſſum vulnus infligat. *Delrius.*

978. *Mors differatur.*] Mea manu decreta. *Licham;*] Ab hoc tres inſulæ, Lichades dictæ, Straboni lib. 9. de morte ejus, Ovid. 9. Metam. *Sic illum validis jactum per inane lacertis Exſanguemque metu, nec quicquam humoris habentem, In rigidos verſum ſilices prior edidit ætas, Nunc quoque in Euboico ſcopulus brevis eminet alte Gurgite, & humanæ ſervat veſtigia formæ: Quem, quaſi ſenſurum, nautæ calcare verentur, Appellantque Lichan* --- Delrius.

980. *Arcadiæ*] Mænalium ſuem. *Farnabius.*

985. Pa-

Ignoſce fatis. error à culpa vacat.
Deian. Si vera pietas, Hylle, quærenda eſt tibi,
Jam perime matrem. pavida quid tremuit manus?
Quid ora flectis? hoc erit pietas ſcelus.
Ignave, dubitas? Herculem eripui tibi.
Hæc hæc peremit dextra, cui debes patri
Avum Tonantem. majus eripui decus,
Quam in luce tribui. ſi tibi ignotum eſt nefas,
A matre diſce. ſeu tibi jugulo placet
Merſiſſe ferrum, ſive maternum libet
Invadere uterum; mater intrepidum tibi
Præbebit animum. non erit totum ſcelus
A te peractum. dextera ſternar tua,
Sed mente noſtra. natus Alcidæ times?
Ita nulla peragas juſſa, nec frangens mala
Erres per orbem, ſi qua naſcetur fera,
Referas parentem. dexteram intrepidam para.
Patet ecce plenum pectus ærumnis. feri.
Scelus remitto. dexteræ parcent tuæ
Eumenides ipſæ. verberum crepuit ſonus.
Quænam iſta torquens angue vipereo comam

Tem-

GRONOVII.

985. *Pavida quid tremuit*] Florent. *trepida quid renuit manus?*

986. *Hoc erit pietas ſcelus.*] Invertit Flor. *hæc erit pietas ſcelus.* nempe cum mihi parcis & averſaris ſermonem hunc meum.

990. *Quam in luce tribui.*] Non dicit, *tribuere in luce*, pro parere: ſed non tantum decus te ex Hercule pariendo, vel in luce ut Herculis filio danda, tibi tribui, quantum eripui occidendo patrem.

996. *Natus Alcide times*] Fl. *Alcida*, ut & nonnullis editum.

999. *Dexteram intrepidam paras.*] Immo, *para*, ut Fl. editt. priſtinæ; non enim parabat ille. Mox idem: *dextera parcent tua.* non *parcunt.* aut *parcant* aut *parcam*, quod fruſtra explicat Gruterus.

VARIORVM.

981. *Ab illis*] Victor, quod à meo ſcelere non poteſt. *Farnabius.*

989. *Majus*] Partem tollendo, quam te in lucem pariendo. *Idem.*

996. *Natus*] Emphaſis. q. d. ab intrepido patre degeneras, ſi timeas. *Idem.*

997. *Ita nulla*] *Adjurantis.* Sic nulla unquam, per orbem vagans juſſuſque ut pater tuus ab Euryſtheo, perdas monſtra, ſi mihi parcas. Sic patrem monſtrorum domitorem referas ac repræſentes, ut me intrepidus peremeris. *Idem.*

1002. *Eumenides*] Furiæ ultrices quæ ſcelera perſequi ſolent. reſpicitque Poëta ad Oreſtis furias. *Idem.* *Verberum*] Furens adeſſe ſibi furias imaginatur. *Idem.*

1003. *Quænam*] Deo laus, videor inveniſſe, quo errorem revocem; hoc

pacto:

Temporibus atras ſquallidis pinnas quatit?
Quid dira me flagrante perſequeris face,
Megæra? pœnas poſcit Alcides. dabo.
Jamne inferorum, Diva, ſedere arbitri?
Sed ecce, diras carceris video fores.
Quis iſte ſaxum immane detritis gerit
Jam ſenior humeris? ecce, jam vectus lapis
Quærit relabi. membra quis præbet rotæ?
Heic ecce pallens dira Tiſiphone ſtetit,
Cauſam popoſcit. parce verberibus, precor,
Megæra, parce; ſuſtine Stygias faces.
Scelus eſt amoris. ſed quid hoc? tellus labat
Et aula tectis crepuit excuſſis. minax
Unde iſte cœtus? totus in vultus meos
Decurrit orbis, hinc & hinc populi fremunt,
Totuſque poſcit vindicem mundus ſuum.
Jam parcite, urbes. quo fugam præceps agam?
Mors ſola portus dabitur ærumnis meis.

Teſtor

GRONOVII.

1006. *Pœnas poſcit Alcides. dabo.*] Florent. *Pœnas poſcis Alcida? dabo.* Et præcedente verſu, *flagranti.* Sequenti Flor. *Iamne inferorum, Dira.* Statius prim. Theb. *ſcelerumque in pectore Diræ.* Nam in proximo verſu τὸ *diras* corruptum, & fuit *apertas*, aut *laxas*, aut tale quid.

1011. *Membra quis præbet rotæ?*] Fl. *queritur.* Nic. Heinſius: *membra quis teritur rota?* Statim idem: *Cauſam repoſcit.*

1021. *Dabitur ærumnis locus*] Inclinat fere Gruterus in ſcripturam Pal. unius, qui *portus dabitur ærumnis loco.* Et ſic Germanicus. Flor. ſimpliciſſime: *Mors ſola portus dabitur ærumnis meis.* Nam vulgatum nihili eſt. Mox: *Herculem in terris.* Vulgo deeſt præpoſitio.

VARIORUM.

pacto: *Quanam iſta torques angue vipereo comam, Tumenſque tacita ſequitur, & quaſſans caput, Temporibus atras ſqualidis pinnas quatit?* huic ille ſecundus verſus loco natus; qui ſup. v. 729. cuncta interturbabat. *Delrius.*

Non ſolet cumulare tot participia Seneca. Præterea, occurrere debebat Megæra, non ſequi. Deinde, quid heic eſt *tumens?* Denique quam illepide in uno verſu viſitur, *quaſſans caput*, in altero, *pinnas quatit*, in tertio vero, *torquens comam.* Nunquam ita ſcripſerim. *Grut. Torquens*] Thyeſt. v. 78. & 97. Agam. v. 82. Herc. Fu. 110. *Farnabius.*

1006. *Megæra*] Ἀπὸ τοῦ μεγαίρειν. *Idem.*

1007. *Inferorum*] Hercul. Fu. 333. *Diva*] O furia. *Farnabius.*

1011. *Membra*] Siſyphum ſibi vidiſſe videtur & Ixiona. *Idem.*

1012. *Tiſiphone*] Ἀπὸ τοῦ τίειν τοὺς φόνους. *Idem.*

1014. *Suſtine*] Contine pauliſper. Ovid. *Sæpe Iovem vidi, cum jam ſua mittere vellet Fulmina, thure dato, ſubſtinuiſſe manum.* Delrius.

1015. *Scelus*] Ut Herculis amorem à pellice ad me transferrem. *Idem.*

 1029. Sur-

Teſtor nitentis flammeam Phœbi rotam,
Superoſque teſtor. Herculem terris adhuc
Moritura linquo. *Hyl.* Fugit attonita. hei mihi!
Peracta jam pars matris eſt. ſtatuit mori.
Nunc noſtra ſupereſt, mortis auferre impetum.
O miſera pietas! ſi mori matrem vetas,
Patri es ſceleſtus. ſi mori pateris tamen,
In matre peccas. ſurgit hinc illinc nefas.
Inhibenda tamen eſt. pergam, & eripiam ſcelus.

GRONOVII.

1029. *Surgit hinc illinc nefas.*] Flor. *ſurget.* Forte: *ſi mori pateris tamen, In matre peccas. urget, hinc, illinc, nefas.* Sequenti: *verum & eripiam ſcelus.* Forte: *vadam.*

VARIORVM.

1016. *Minax*] Furenti videtur irruere populus, qui non irruit. *Farnab.*

1018. *Fremunt*] Al. *premunt.* Idem.

1024. *Moritura*] Trachyne ſe interfecit Deianira, non Argis, ejuſque tumulus ad radices Oetæ montis, adhuc Pauſaniæ temporibus. vide in Corint. *Delr. Fugit*] *Receſſit ſcilicet è ſcena ne ſe coram populo trucidaret.* Farnab.

1026. *Nunc noſtra*] Meæ reſtant partes ut matrem mori volentem impediam. *Idem.*

1027. *O miſera*] Rurſum ſe corrigit dubius. *Idem.*

1028. *Patri*] Quem illa interfecit. *Idem.*

1029. *Hinc illinc*] A patris parte & à matris. *Idem.*

CHORUS.

Sumpta ab Herculis robore labefactato occaſione, Chorus omnia interitus obnoxia, nihil natum æternum canit, quam ſententiam ab authore Orpheo commendat, ejuſque artem obiter celebrat.

VErum eſt, quod cecinit ſacer
Threſſæ ſub Rhodopes jugis,
Aptans Pieriam chelyn,
Orpheus, Calliopæ genus:
Æternum fieri nihil.

Illius

GRONOVII.

1033. *Tangens Threiciam chelyn*] Cur hoc improbum? aiunt. ſic Propertius *Threiciam lyram* vocavit. Ne hoc quidem docendus erat Lipſius: ſed in Mſ. quem ipſi præclarum, cujuſque præclaras caſtigationes agnoverunt, invenerat *Pieriam.* Dicam aliquid amplius. Ne *tangens* quidem improbum: & ſic omnes Mſſ. quos antehac docti viri collatos excerpſerunt. Florent. tamen: *Aptans Pieriam chelyn.* Cui contra omnes alios merito ſavemus. Propertius: *hac carmina nervis Aptat.*

VARIORVM.

1031. *Sacer*] Muſarum vates. ſacer interpreſque deorum. *Farnabius.*

1034. *Calliopa*] Calliopes & Oeagri flu. filius. al. Apollinis. *Idem.*

1038. *Ob-*

Illius ſtetit ad modos
Torrentis rapidi fragor,
Oblituſque ſequi fugam
Amiſit liquor impetum:
Et dum fluminibus mora eſt,
Defeciſſe putant Geten
Hebrum Biſtones ultimi.
Advexit volucrem nemus,
Et ſilva reſidens venit,
Aut ſi quæ aëra pervolat,
Auditis vaga cantibus
Ales deficiens cadit.
Abrupit ſcopulos Athos,
Centauros obiter ferens;

Et

GRONOVII.

1038. *Oblituſque ſequi fugas*] Lipſius ex conjectura *fugax*. Delrius: cujus, aut quas? an per *fugas* curſum intelligit? an legendum cum quibuſdam *fugax*: hoc magis placet, quam quod conjiciebam: *Oblituſque ſtetit fugax Amiſſo liquor impetu*. Gruterus amplecti ſe ait conjecturam Lipſii: nam qui divinavit, *Oblituſque ſtetit*, peccare in legem verſuum. Falſum hoc poſtremum. Et tamen falſi ambo, quibus ſæpe contingit codici Lipſiano obtrectare, conjecturis viri ambiguis plaudere. Flor. *fugam*. Sane *fugam* pro motu, curſu, diſceſſu centies dixit Seneca: & jam non ſemel hæc nobis obſervatio profuit. Itaque cur *ſequi fugam* dici non poſſit, ut Cæſari *petere fugam*, Senecæ *quarere fugam* cauſam nullus video. *Oblitus* igitur *ſequi fugam* eſt inſiſtere lapſibus ſuis, pergere & continuare ſuos itus.

1044. *Et ſilva reſidens venit*] Accepit ὁ πάνυ, quaſi *nemus ſilva reſidere* diceretur: ideo ineptiſſimum vocat, & corrigit: *Et ſilvas reſides vehit*. Sed peccatum diſtinctione, & ſeparata, quæ debent conjungi, juncta quæ ſeparari debent. Vult auctor alitem vel volucres aut veniſſe reſidentes in ramis adproperantis ſilvæ, aut forte prætervolantes vi & dulcedine carminis attractas ſubito ſe demiſiſſe & circa Orphea conſtitiſſe. Hoc eſt enim, *deficiens cadit*.

1049. *Centauris obitum ferens*] Nugæ maximæ de centauris ruina oppreſſis. Et quis dixit *ferre obitum* alicui? Recte Lipſius: *Centauros obiter ferens*. Sic & Florentinus. Illos forte illic deprehenſos & obverſantes ſecum vehens. *Rhodopen* iidem codices, quod malunt amici Marmitæ quam Lipſio acceptum referre.

VARIORVM.

1036. *Illius*] Med. v. 625. *Farnab.*

1038. *Oblituſque*] *Flumina ſiſtebat cantu.* Idem.

1041. *Geten*] Thracium, Scythicum. ſupra v. 819. *Idem.*

1042. *Biſtones*] Herc. Fu. v. 225. *Idem.*

1048. *Athos*] Med. v. 719. *Idem.*

1049. *Obitum ferens*] Lege potius, *Centauros obiter*. conveniebat enim monti tranſitus innocens, non qui inquilinos opprimeret. nimirum ipſe Athos ſtitit ſe Orpheo una cum Centauris, qui ei tunc forte incerrabant. nec aliter aut veteres edd.

aut

Et juxta Rodopen ſtetit
Laxata nive cantibus.
Et quercum fugiens ſuam
Ad vatem properat Dryas,
Ad cantus veniunt ſuis
Ipſæ cum latebris feræ.
Juxtaque impavidum pecus
Sedit Marmaricus leo,
Nec damæ trepidant lupos.
Et ſerpens latebras fugit,
Tunc oblita veneni.
Quin per Tænarias fores
Manes cum tacitos adit,
Mœrentem feriens chelyn,
Cantu Tartara flebili
Et triſtes Erebi deos
Movit: nec timuit Stygis
Juratos ſuperis lacus.
Hæſit non ſtabilis rota

Victo

GRONOVII.

1052. *Quercum fugiens ſuam*] Nihil aliud quam libenter & prompte ei excedens: quod & noctu facere credebantur, ut choreas ducerent circum arbores. Sic & mox, *ſerpens latebras fugit*, &, ex illis proſerpit & ſuo modo feſtinat. Statim Flor. *veniunt tuos Ipſis cum latebris feræ*. Quaſi Apoſtrophe ſit ad Orphea.

1062. *Manes commonitos adit,*] Quum planam & expeditam Lipſiani codicis ſcripturam, *Manes cum tacitos adit*, ante oculos haberet amicus, tamen ea diſſimulata, cenſeo, inquit, *cum domitos*. Adeo libebat contradicere. Illud Gruteri duo, Florentinus, & Germanicus adſerunt.

1065. *Et triſtes Erebi deos Movit.*] Flor. *Vidit*. Recte. *Triſtes* intellige, non ut omnia inferorum *triſtia* dicuntur, ſed cantu flebili triſtes. Apud Statium Pluto indignatus: *Odryſiis etiam pudet heu patuiſſe querelis Tartara. vidi egomet blanda inter carmina turpes Eumenidum lacrimas.*

VARIORUM.

aut membranæ meliores. Hercule Furente, *ſaxa cum ſilvis feram, Rapiamque dextrâ plena Centauris juga.* Grut.

1052. *Quercum Dryas*] Singulis arboribus Nympham præeſſe credebant antiqui, quam quod una cum arbore naſceretur moreretúrque Hamadryadem nuncupabant. *Querquetulana, à δρῦς. Farnabius.*

1057. *Marmaricus*] Ferox inſtar Libyci leonis. Agam. v. 735. *Idem.*

1061. *Tænarias*] Herc. Fu. v. 586. *Id.*

1062. *Manes*] Herc. Fu. v. 570. *Id.*

1063. *Mœrentem*] Ipſe mœſtus ob Eurydices mortem. *Idem.*

1067. *Iuratos*] Herc. Fu. 711. *Id.*

1068. *Non ſtabilis*] Non prius ſtare ſolita Ixionis rota. *Idem.*

1072. Na-

Victo languida turbine.
Increvit Tityi jecur,
Dum cantus volucres tenet;
Audito quoque navitâ
Inferni ratis æquoris
Nullo remigio venit.
Tunc primum Phrygius ſenex
Undis ſtantibus immemor
Excuſſit rabidam ſitim,
Nec pomis adhibet manus:
Sed cum linqueret inferos
Orpheus carmina fundens;
Et vinci lapis improbus,
Et vatem potuit ſequi.
Conſumptas iterum deæ
Supplent Eurydices colos;
Sed dum reſpicit immemor,
Nec credens ſibi redditam
Orpheus Eurydicen ſequi,
Cantus præmia perdidit.
Quæ nata eſt iterum, perit,
Tunc ſolamina cantibus
Quærens, flebilibus modis
Hæc Orpheus cecinit Getis:

Le-

GRONOVII.

1072. *Navita*] Exponunt, portitor Charon. ſed quid eſt audito Charonte? Non audiebatur Charon, ſed Orpheus, & Charon poterat audire. Nic. Heinſius conjiciebat, *Adjutum quoque navitam Inferni r. æ. N. remigio vehit* Sed minore mutatione & ſane verius potes. *Attento quoque navita.*

1080. *Carmina fundens*] Verſus cauſa, videtur ſcripſiſſe *funditans.*

1081. *Lapis improbus*] Certum eſt de lapide Siſyphi loqui auctorem: non tamen *improbus* eſt Siſyphus, multo minus durus, qui inferna ſepta clauderet, ut interpretantur: ſed lapis plus auſus quam fata permitterent, quæ non minus ipſum alligaſſent Siſypho, quam Siſyphum lapidi. Vide ad Medeam verſ. 84.

1092. *Orpheus cecinit Getis*] Euripides Alceſti. 968. Κρεῖσσον οὐδὲν ἀνάγκης ηὗρον. οὐδέ τι φάρμακον Θρήσσαις ἐν σανίσιν Ὀρφεία κατέγραψε γῆρυς.

VARIORUM.

1070. *Tityi*] Hippol. v. 1228. *Farn.*

1071. *Volucres*] Vultures qui Tityi jecur depaſcebantur. *Nec carpſere jecur volucres.* Idem.

1072. *Navita*] Portitor Charon. *Id.*

1074. *Nullo*] Advolante Charontis cymba abſque remigis opera. *Idem.*

 1094. Et

Leges in ſuperos datas,
[Et qui tempora digerens
Quatuor præcipitis deus
Anni diſpoſuit vices]
Nulli non avidas colo
Parcas ſtamina nectere.
Quod natum eſt, poterit mori.
Vati credere Thracio
Devictus jubet Hercules.
Jam jam legibus obrutis
Mundo cum veniet dies;
Auſtralis polus obruet
Quidquid per Libyam jacet,
Et ſparſus Garamas tenet.
Arctous polus obruet
Quidquid ſubjacet axibus,
Et ſiccus Boreas ferit.

Amiſ-

GRONOVII.

1094. *Et qui tempora digerens*] Poteſt intelligi: & in eum qui. Valde tamen veriſimilis tranſpoſitio illuſtris Rutgerſii. Vellem etiam: *Quartum præcipitis:* pro *quater* vere ſcilicet, æſtate, autumno, hieme: quæ partes proprie adultæ & præcipites dicuntur.

1097. *Nulli non avidas polo*] Nullo ſenſu ſic legi opinatus Delrius repoſuit, *colo.* Gruterus, Quam magis excutio, inquit, tam magis bliteum eſt *colo: Polus* hic quæcumque mundi pars, & mox meminit auſtralis & Arctoi poli. At ego hos duos polos novi, pro quacumque parte mundi *polum* dici non novi: Quoniam igitur tantum duo ſunt, quam bene dicitur de illis, *Nulli non.* Præterea Florentinus: *avidi colus.* Scribe igitur: *Nulli non avidas colis Parcas ſtamina nectere.* Ita tollitur ambiguitas, quæ eſt in Delriano: etſi ſenſum recte ceperit: quicquid ſuperorum & rerum eſt, id pariter Parcarum colis obnoxium eſſe, & aliquando abrumpi. Poteſt & ſcripta lectio omnis retineri, ut intelligas nemini non *Parcas nectere ſtamina colus* abſumendarum ac finiendarum vitarum *avidi.* Vtroque enim genere *colus* dicitur.

1102. *Iam jam legibus obrutis*] Sic quidem omnes libri, & interpretari licet, *irritis.* niſi etiam ita ſcripſit auctor, præſertim quia bis ſequitur *obruet.*

VARIORVM.

1075. *Tunc primum*] *Nec Tantalus undam Captavit refugam.* Farnabius.

1078. *Nec pomis*] Quia famem ſitimque non potus aut cibi ſuavitate, ſed concentus dulcedine excuſſit. *Delr.*

1083. *Dea*] Parcæ reſtituunt Eurydices vitæ ſtamina. *Farnabius.*

1088. *Præmia*] Eurydicem ſibi redditam. *Idem.*

1089. *Nata*] Cui reſtituta vita fuit. *Idem.*

1094. *Et qui*] Sup. v. 819. Tres iſtos verſus uncinulis incluſos, utpote huic loco male convenientes tranſponit I. Rutgerſius ut ſequantur v. 1109. *Boreas ferit. Et qui tempora dirigens, &c.* 6. c. 2. *lib. variar. lect.* Idem.

1099. *Quod natum*] Πᾶν τὸ γινόμενον φθαρτὸν, omne ortum occidit. Cui

naſci

Amiſſum trepidus polo
Titan excutiet diem.
Cœli regia concidens
Ortus atque obitus trahet.
Atque omnes pariter deos
Perdet mors aliqua, & chaos.
Et mors fata noviſſima
In ſe conſtituet ſibi.
Quis mundum capiet locus?
Diſcedet via Tartari,
Stratis ut pateat polis?
An quod dividit æthera
A terris ſpatium, ſat eſt
Et mundi nimium malis?
Quis tantum capiet nefas
Fati? quis ſuperis locus

Pon-

GRONOVII.

1110. *Amiſſum trepidus polo*] Melius, *Amiſſo*, Florentinus. Nec pejus foret: *Amiſsis trepidus polis*. Mox idem liber *regia concidens Ortus atque obitus trahet*: ut unus Gruteri. Et nihil certius.

1115. *Perdet mors aliqua*] Heinſius: *nox alia*. Placet vulgatum. *Mors aliqua*, eſt, ſui generis. lib. 6. de benef. 22. *Et profunda vorago tot deos ſorbeat*. Epiſt. 9. *Cum reſoluto mundo, & diis in unum confuſis pauliſper ceſſante natura, acquieſcit ſibi*.

1120. *Stratis ut pateat polis*] Fl. *Fractis*. Infra: *hinc & hinc compagibus Ruptis uterque debuit frangi polus*.

1125. *Fratrum? quis ſuperis*] Hoc à Lipſio, quum olim legeretur *Fati*. Amicus ejus in Mog. ait eſſe *Fatum*: ſed melius alios *Fratrum*. Subſcripſit & Gruterus. Nec quiſquam poſtea dubitavit. At ego majeſtatem illorum fratrum intercedere cenſeo, ac denuntiare iniquis deſignatoribus, ne ipſos tali loco ponant, aut amplius contumeliæ cauſa compellent. quippe vel ſolos ab hac mutatione excepiſſe, quibus alterna conflagratione ac diluvio mundus (quaſi illa ſit æſtas, hæc hiems maximi illius ex multis millibus annorum conſtantis anni) non tam perit quam renaſcitur, modo deorum maximos crediderint. Sed his quid fiat, parvipendas licet: quum & Poëta: *omnes pariter deos Perdet*: verum ne ſic quidem unus fratrum capiet omnia. Sex autem præcedentes & duo ſequentes verſus ſatis oſtendant, unum hic quæri ſatis arduum: quia ſubverſus mundus debet ſedibus moveri (nunc enim ſe & omnia implet, nihilque habet inane, nec percelli poteſt, niſi ſolutis fundamentis tanti operis ſede exigatur) in quem locum ſit relapſurus & ſe inclinaturus? Vtrumque *Quis* refertur ad τὸ *locus*: & eodem prorſus refertur τὸ *Unus*. *Fratres* quid hic faciant, nō video: quid *Fatum*, exponam. Ovidius: *Eſſe quoque in fatis reminiſcitur, adfore tempus, Quo mare, quo tellus correptaque regia cœli Ardeat, & mundi moles operoſa laboret*. Seneca Natur. quæſt. 3, 30. *Sunt omnia facilia naturæ, utique quæ à primo facere conſtituit, ad quæ non ſubito, ſed ex denuntiato venit. Iam autem à primo die mundi, quum in hunc habitum ex informi unitate diſce-*

Pontum, ſidera, Tartara,
Regna unus capiet tria?
Sed quis non modicus fragor
Aures attonitas movet?
Eſt eſt Herculeus ſonus.

ACTUS

GRONOVII.

diſcederet, quando mergerentur terrena, decretum eſt. *Nefas fati* dicit rem gravem, nimiam, & quam fieri, naturæ ſe conſervare cupidæ, & uſque elaboranti, ut conſervetur, repugnet atque adverſetur. Si *nefas, ſi crimen fati*, ſi *ſcelus facinuſque deorum* appellabant immaturos carorum interitus, quidni *fati nefas* interitus univerſi? Totius autem loci hæc ſententia eſt continua & unius interrogationis ſpiritu efferenda; Quis capiet tantum fati nefas, (hoc eſt, naturam meliorem & deſcriptas rerum facies ex decreto fatorum in antiquum chaos confuſas & ſtatis tot ſeculorum locis dejectas) quis, inquam, alius, ô dii, locus unus capiet & continebit tria regna? Nam & pro *ſuperis* ſcribo *ſuperi*: quod non hic ſolum peccatum eſt. Denique hanc puto auctoris manum fuiſſe: *Quis tantum capiet nefas Fati, quis, Superi, locus Pontum, ſidera, tartara, Regna unus capiet tria?* Quod ſi non alia re, his, opinor, verbis obtinebo in conſolatione ad Polybium: *Mundo quidam minantur interitum, & hoc univerſum, quod omnia divina humanaque complectitur, ſi fas putas credere, dies aliquis diſſipabit: & in confuſionem veterem tenebraſque demerget. Eat nunc aliquis, & ſingulas comploret animas: Carthaginis ac Numantiæ Corinthique cinerem, & ſi quid altius cecidit, lamentetur: quum etiam hoc, quod non habet, quo cadat, ſit interiturum. Eat aliquis & fata tantum aliquando nefas auſura, ſibi non peperciſſe conqueratur.* Ecce rerum finem & mundi diem: ecce de loco, quo ſint caſuræ, ſollicitudinem: ecce nefas fati. Poſſet alioquin & legi: *Quis tantum capiet (nefas!) Fatum, quis, Superi, locus.* Tantam molem rerum fati lege conturbatam. Sed neceſſe non eſt. Tam *fati*, quam *fatum* in Mſſ. nobis obvium fuit.

VARIORUM.

naſci contigit, reſtat mori. *Farnabius.*

1105. *Libyam*] Africam. *Idem.*

1106. *Sparſus*] Interioris Libyæ incola vagus. *Idem.*

1109. *Et ſiccus*] Et *Quidquid Boreæ penetrabile frigus adurit nubifugus, viarum ſcopa Boreas.* Idem.

1112. *Concidet certos*] Scriptus, clare præfert: *Cœli regia concidens Ortûs atque obitûs trahet.* Egregie. Obruet, inquit, una ruina omnia, & qua dies oritur & qua moritur. *Gruterus.*

1114. *Deos*] Sidera, ſtellas, Thyeſt. v. 890. vel Deos, qui Stoicis mortales.

1115. *Chaos*] Herc. Fu. v. 609. *Far.*

1116. *Mors*] Mors fati domina & ipſa peribit. *Idem.*

1118. *Mundum*] Sphæras cœleſtes, pulchramque hanc machinam. *Idem.*

1124. *Quis tantum*] Quis locus capiet diſſolutum jam triplex regnum, Iovis, Neptuni, Plutonis? *Idem.*

1127. *Regna*] Miſta jam & confuſa. *Idem.*

1133. *Quo*

ACTUS QUARTUS.

HERCULES. CHORUS.

Ejulans Hercules conqueritur, indigne ferens ſe indigna morte perire, fœmineis ſcilicet dolis.

Herc. COnverte, Titan clare, anhelantes equos,
Emitte noctem. pereat hic mundo dies,
Quo moriar. atra nube inhorreſcat polus.
Obſta novercæ. nunc, pater, cœcum chaos
Reddi decebat, hinc & hinc compagibus
Ruptis uterque debuit frangi polus.
Quid parcis aſtris? Herculem amittis, pater.
Nunc partem in omnem, Jupiter, ſpecta poli,
Ne quis gigas Theſſalica jaculetur juga,
Et fiat Othrys pondus Encelado leve.
Laxabit atri carceris jam jam fores
Pluton ſuperbus. vincula excutiet patri,
Cœlumque reddet. ille, qui pro fulmine
Tuiſque facibus, natus in terris eram,

Ad

GRONOVII.

1133. *Quo moriar.*] Fl. *morior.*

1138. *Nunc parte in omni,*] Appellare Fabricium nefas, injuria hominem afficere licet. Dixerat ille, in veteri eſſe, *partem in omnem*: ſæpe autem incidere iſtam caſuum ἐναλλαγὴν: ſupra, *Nunc parte ab omni genitor iratus tona.* De hoc ſic referunt: cum in o. Mſ. & in pleriſque impreſſis legatur, *parte in omni*, eſſe, qui reponant, *partem in omnem*; idque dicere ab ſe factum propter verſiculum hunc: *Nunc parte ab omni genitor*: qui tamen faciat, ut malint legere: *Nunc parte ab omni, Iupiter, ſpecta poli.* At nuſquam dicit Fabricius, ſe quidquam reponere propter verſiculum iſtum: ſed *partem in omnem*, quia ſic erat in veteri. Verſiculum autem iſtum ob aliam rem advocarat, nempe quia in eo quoque commemorabatur *omnis pars cœli.* Florentinus quoque *partem in omnem.*

VARIORUM.

1132. *Emitte*] Abſentia tua. *Farn.* *Pereat*] Noctis nubiumque velum intendatur, ne morientem me Iuno videns triumphet. *Idem.*

1134. *Obſta novercæ.*] Precatur Hercules lucem & ſolem eripi, & nubium velum intendi, ne Iuno videat & triumphet in Hercule moriente. *Delr.*

1137. *Quid parcis*] Cur autem non polos frangas, cur cœlo parcas? Cui, ſublato jam Hercule, bellum ex novo inferent Gigantes. Herc. Fu. v. 970.

1140. *Othrys*] Encelado quidem Ætna impoſita. Herc. Fu. 80. Sed Othryn dixit pondus leve quod torqueat & jaculetur in deos Enceladus. ſic inf. v. 1146. *Farnabius.*

1142. *Patri,*] *Saturno, tenebroſa in Tartara miſſo.* vid. Herc. Fu. 964. *Idem.*

1143. *Pro fulmine*] Loco fulminis tui in ſævos tyrannos. ſup. v. 5. *Idem.*

1152. *Iam*

Ad Styga revertor. ſurget Enceladus ferox,
Mittetque, quo nunc premitur, in ſuperos onus.
Regnum omne, genitor, ætheris dubium tibi
Mors noſtra faciet. antequam ſpolium tui
Cœlum omne fiat, conde me tota, pater,
Mundi ruina. frange, quem perdis, polum.
Chor. Non vana times, nate Tonantis,
Jam Theſſalicam Pelion Oſſam
Premet; & Pindo congeſtus Athos
Nemus æthereis inſeret aſtris.
Vincet ſcopulos inde Typhoeus,
Et Tyrrhenam feret Inarimen.
Feret Ætnæos inde caminos,
Scindetque latus montis aperti,
Nondum Enceladus fulmine victus.
Jam te cœli ſigna ſequentur.
Herc. Ego, qui relicta morte, contempta Styge,
Per media Lethes ſtagna cum ſpolio redii.
Cum pene trepidis excidit Titan equis:

Ego,

GRONOVII.

1152. *Iam Theſſalica Pelion Oſſa*] Fl. *Iam Theſſalicam Pelion Oſſam Premet.* Non enim ſemper Pelio Oſſam, ut alibi noſter, ſed interdum & Oſſæ Pelion imponunt. Vide quæ ad ſextum Thebaidos Statianæ notavimus.

1160. *Iam te cœli ſigna ſequentur*] Flor. *regna.*

1163. *Cum pœne trepidis*] Bonum hoc fatetur Lipſius: dubitat an germanum, quia ſit in Mſ. *laſsis:* unde ſcribit *lapſis*. Quam amice tuus amicus? Non cecidere, inquit, Solis equi, nec illis excidit Sol: alioqui periiſſet dies: ſed trepidarunt ſonipedes, titubavit currus: ideo fere decidit Phœbus. Quid opus (fere dixeram labi) *lapſis* reponere? quatuor mei Mſſ. & ad unum excuſ. *trepidis?* Vere bonum hoc, bonum, ſed & germanum. Sic ille. Vbi autem ſcripſit Lipſius, cecidiſſe Solis equos, aut illis excidiſſe Solem? Hoc ſibi fingit vir bonus, ut habeat, quod carpat. Pœne laſſos eſſe equos, & pœne factum, ut excideret ſol, pronunciat hæc ejus emendatio: quod nihil eſt aliud quam quod ille gnarum docet Lipſium dicere vulgatam. Flor. quoque *laſsis*. Itaque recte divinavit Lipſius. Cicero lib. 1. de officiis: *celeriter de manibus audaciſſimorum civium delapſa arma ceciderunt*. Virgilius lib. 6. Æneid. *Quam multa in ſilvis autumni frigore primo lapſa cadunt folia.* Livius lib. 5. *Converſentem ſe inter hanc venerationem traditur memoriæ prolapſum cecidiſſe.* Ovidius lib. 7. Metam. *ſubito collapſa dolore, ut mihi narratur, cecidit.* Petronius: *ſera ſua ſponte delapſa cecidit.* Sic amant hæc verba conjungere, etſi non omnino ſic auctor.

VARIORVM.

1145. *Ad Styga*] Vnde prius reverſus Cerberum extraxi. *Farnabius.*

1167. Nec

Ego, quem deorum regna ſenſerunt tria,
Morior: nec ullus per meum ſtridet latus
Tranſmiſſus enſis: haud meæ telum necis
Saxum eſt, nec inſtar montis abrupti latus,
Aut totus Othrys; non truci rictu Gyges
Pindo cadaver obruit toto meum,
Sine hoſte vincor: quodque me torquet magis,
(O miſera virtus!) ſummus Alcidæ dies
Nullum malum proſternit. impendo, hei mihi,

In

GRONOVII.

1167. *Nec inſtar montis abrupti latus,*] Aliquid hic infuſcati agnoſcit Delrius: ideo quærit, annon melius ſit *inſtat.* Ego autem: *nec inſtar montis abrupti lapis.* Sequenti autem verſu Flor. *nec truci rictu gigans.*

1171. *(O miſera virtus)*] Verſus integros, quibus virtutem accuſat Hercules, ex antiqua Tragœdia adducit Din. Ω τλῆμον ἀρετὴ, λόγος ἄρ ἦσθ', ἐγὼ δέ σε Ὡς ἔργον ἤσκουν, σὺ δ', ἄρ' ἐδούλευες τύχῃ.

1172. *Impendo male in nulla*] Præclare Mſ. Lipſii, *impendo (hei mihi!) In nulla vitam:* ſed non addicere aves Mſſ. Pall. unique codici, etſi omni auctoritate majori haud ſe eſſe credulum, ne exemplo noceat, ſcribit Gruterus. Vt ejus infirmitati conſulamus, monemus idem præferre Florentinum. Iam duo ſunt: & duos ſpreviſſe Latonæ liberos non impune fuit Niobæ.

VARIORUM.

1146. *Mittetque,*] Iaculabitur Ætnam. Herc. Fu. v. 80. *Farnabius.*

1147. *Dubium*] Incertæ poſſeſſionis propter Gigantes. *Idem.*

1148. *Spolium*] Tibi ereptum. *Id.*

1150. *Frange,*] Frange potius quam perdas cœlum. *Idem.*

1152. *Theſſalica*] Herc. Fu. v. 970. Agam. v. 331. *Idem.*

1155. *Typhoëus,*] Thyeſt. v. 807. *Durumque cubile Inarime Iovis imperiis impoſta Typhœo.* Idem.

1156. *Inarimen*] Sunt, qui Virgilium & ceteros loqui velint de quadam inſula in ora Campaniæ, quam prius Pythecuſas vocabant, de qua Suidas, Harpocration, Strabo. Pherecydes apud Apollonii Scholiaſt. lib. 2. prodidit eam Typhoëo impoſitam. idque Latini Poëtæ, ut hic noſter, ſequuntur. Quod ſi verum, erravit Ovidius lib. 14. Metamorph. Inarimen, Prochytan, Pythecuſas, tres inſulas faciens. Vide Turneb. lib. 20. Adverſ. cap. 8. *Delrius.*

1157. *Ætnaeos*] Herc. Fu. 106. *Farnabius.*

1158. *Montis*] Ætnæ. *Idem.*

1161. *Relicta*] Herc. Fu. 611. *Id.*

1162. *Spolio*] Cerbero. *Idem.*

1164. *Deorum*] Iovis, Neptuni, Plutonis. in æthere n. Stymphalidas, in aquis Hydram, in inferno Cerberum vicerat. *Idem.*

1165. *Nec ullus per meum*] Querela hæc Herculis magna ex parte à Sophocle in Thrachiniis deſumpta fuit. quæ carmina ſic Cicero 2. Tuſculan. vel potius Attius reddidit: *Hos non hoſtilis dextra, non terra edita Moles Gigantum, non biformato impetu Centaurus ictus corpori infixit meo. Non Graia vis, non barbara ulla immanitas, Non ſæva terris gens relegata ultimis, Quas peragrans undique omnem hinc feritatem expuli: Sed feminea vir, feminea interimor manu.* Delr. *Stridit*] Stridit pro *ſtridet*, & *cludit*, pro *claudit* in hujus Poëtæ exemplis vetuſtis legitur perpetuo. *Fabritius.*

1168. *Othrys*] Mons Theſſal. *Farnab.* *Gyges*] Non abſurde heic divinant aliqui,

In nulla vitam facta. prô mundi arbiter,
Superique, quondam dexteræ teſtes meæ!
Prô cuncta tellus, Herculis veſtri placet
Mortem perire? dirus ô nobis pudor!
O turpe fatum! fœmina Herculeæ necis
Auctor feretur: auctor Alcides quibus?
Invicta ſi me cadere fœminea manu
Voluere fata, perque tam turpes colos
Mea mors cucurrit, cadere potuiſſem, hei mihi,
Junonis odio: fœminæ caderem minis,
Sed cœlum habentis. Si nimis, Superi, fuit,
Scythico ſub axe genita domuiſſet meas

Vires

GRONOVII.

1175. *Herculis veſtri placet Mortem perire?*] Non male, ut *mortem perdere* in ſuperioribus notavimus. Sed Flor. *Herculem veſtrum placet Morte ferire.* Numquid, *Morte feriari?* id eſt, morientem nihil agere.

1178. *Auctor Alcides quibus?*] Fl. *morior Alcides quibus.*

1181. *Cadere potuiſſem mihi Junonis odio*] Lipſius, lego, inquit, *hei mihi*, non addito, ex ſcripto an ex conjectura. Ergo referunt in Herbip. & Venet. fuiſſe: *potuiſſet mihi*: quendam reponere, *potuiſſem hei mihi*: ſe vero ſuſpicari, *prodeſſet mihi.* Gruterus vero optime iterum Lipſii ſcriptum habere fatetur, doletque quod ob ſacramentum ſuum vetetur ſequi. Sed hoc ſacramentum, nihil ex uno libro aut de conjectura contra conſpirantes in errore manifeſto librarios, quoties ipſe hoc ipſo in opere violavit? Νήφειν δεῖ καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις· neque nihil neque omnia hoc eſt ſacramentum noſtrum. Verum Lipſianum cenſeo, etſi de ingenio ſit ejus, non totidem apicibus de libro. Credibile eſt fuiſſe in illo, quod in Herpib. & Ven. nos in Florentino vidimus: *potuiſſet mihi.* Vt autem in Livio Puteanorum, in Pandecte Florentino, in hoc Seneca obſervare licet, ob ſimilitudinem aut in medio earundem, aut in fronte ac fine diverſarum vocum, literas aliquas omiſiſſe librarios, POTUISSEIMIHI, ut ſcriptum erat pro *potuiſſem hei mihi*; genuit illud, *potuiſſet mihi.*

1182. *Cadere potuiſſem minis;*] Parum decet heroëm minis cadere: odio vel fœminæ ferendum eſt, minis ne quidem viri. Præterea Flor. *cadere potuiſſem nimis.* Fortaſſe: *cadere potui fœminæ, ſed cœlum habenti.* Vt Arminius apud Tacitum jactat, ſibi tamen tres legiones ſuccubuiſſe. Statim idem codex, *ſuperi*, non *ſuperis.* Lege: *ſi nimis, ſuperi, fuit.* nempe cœlum habenti fœminæ me cadere: at Amazoni hoc decus indulſiſſent. Sic ſupra v. 1125. & in Troadibus. Hoc etiam Comelinus in Mſ. invenit.

VARIORUM.

qui, *Gyges*; niſi loqui eum de omni Gigantum genere evincerent quæ repetuntur infra v. 1214. *Quod nulla fera eſt, nullusque Gigas.* Deinde cur Gyges heic potiſſimum requiratur? nec enim is Gigantum olim omnium erat formidoloſiſſimus. *Gruterus.*

1172. *Impendo*] Δυσχερές ἐστιν γὰρ τὸν τοιοῦτον θάνατον, &c. etiam fortis ægre fert ſibi non viriliter pereundum, atque ubi viribus non eſt locus. *Farnabius.*

1178. *Qui-*

Vires Amazon. fœminæ cujus manu
Junonis hoſtis vincor? hinc gravior tui,
Noverca, pudor eſt. quid diem hunc lætum vocas?
Quid tale tellus genuit iratæ tibi?
Mortalis odia fœmina exceſſit tua.
Adhuc ferebas eſſe te Alcidæ imparem.
Victa es duobus: pudeat irarum deos.
Utinam meo cruore ſatiaſſet ſuos
Nemeæa rictus peſtis! aut centum anguibus
Vallatus hydram tabe paviſſem mea!
Utinam fuiſſem præda Centauris datus!
Aut inter umbras victus, æterno miſer
Saxo ſederem, ſpolia cum traxi ultima
Fato ſtupente. nunc ab inferna Styge
Lucem recepi, Ditis evici moras.

Ubi-

GRONOVII.

1186. *Hinc gravior tui, Noverca,*] Sic omnes libri. Auctoris tamen fuiſſe cenſeo: *hic gravior tibi, Noverca, pudor eſt.* Sequitur: *quid diem hunc lætum vocas?* Flor. *hunc talem.* Forte: *quid diem hunc album vocas?*

1190. *Adhuc furebas eſſe te*] Conjectura Gruteri. Lipſius *fremebas.* Sed recte notaverat Delrius non eſſe mutandum, quod habent omnes ſcripti: *ferebas.* id eſt, Patiebare, cogebaris pati.

1199. *Ditis evici moras.*] Flor. *lucis erui moras.* Fortaſſe: *nunc ab inferna Styge Diem recepi, lucis emerui moras, Ubique mors me fugit, ut.* Nam male his interponitur finitæ periodi nota. Sic apparet recte Gruterum *Nunc* è Mſſ. repoſuiſſe pro *Tunc.* Reddita eſt vita, data & longior vita, mors à me prohibita, ne honeſte morerer. Nec vero, quaſi nihili, tranſeundum editoribus fuit, quod propinavit è libro Lipſius: *ut telo inclita mortis carerem.* Nam Fl. *Mortis*, non *Fortis.* Tantummodo literam muta: *ut telo inclito Mortis carerem.* Quod ut agnoſcas auctoris eſſe, recognoſce quod ſupra poſuit: *haud mea telum necis Saxum eſt, nec inſtar montis abrupti lapis.* Et ſuperius: *quicquid ad mortem trahit, Telum eſt abunde.* Ergo *telum inclitum mortis* eſt nobile inſtrumentum, honeſtus auctor mortis: ut qui Æneæ magni dextra cadunt. Statim Flor. *ô fera victa, fera.*

VARIORUM.

1178. *Quibus?*] Monſtris, tyrannis, gigantibus, feris. *Farnabius.*

1179. *Invicta*] Inexorabile fatum. *Idem.*

1180. *Perque*] Tam ingloria Parcarum de me decreta, ut fœminea periem manu. *Idem.*

1185. *Amazon.*] Hippolyte, Herc. Fu. v. 542. *Idem.* *Fœminæ*] Nunc autem quam vilis fœminæ manu pereo, qui Iunoni dignus viſus ſum hoſtis? *Id.*

1186. *Hinc*] Cum me perdat muliercula quod tu facere non potuiſti. *Idem.*

1188. *Quid tale*] Quod monſtrum genuit tellus in tui mihi infeſtæ gratiam pernicioſius quam Deianiram? *Id.*

1191. *Victa*] A me prius, nunc à Deianira, quæ plus in meam perniciem valuit, quam tu dea. *Idem.* *Pudeat*] Si mortales plus poſſint. *Idem.*

Ubique me mors fugit, ut leto inclito
Fortis carerem. ô feræ victæ, ô feræ!
Non me triformis ſole conſpecto canis
Ad Styga reduxit. non ſub Heſperio polo
Ibera vicit turba paſtoris feri.
Non gemina ſerpens. perdidi mortem, hei mihi,
Toties honeſtam. titulus extremus quis eſt?
Chor. Viden' ut laudis conſcia virtus
Non Lethæos horreat amnes?
Pudet auctoris, non morte dolet.
Cupit extremum finire diem
Vaſta preſſus mole gigantum,
Et montiferum Titana pati.
Rabidæque necem debere feræ.
Si tua cauſa eſt miſeranda necis,

Quod

GRONOVII.

1210. *Finire diem Vaſta preſſus mole Gigantum*] Flor. *finire diem Vaſta tumidi morte gigantis.*

1214. *Si tua cauſa eſt miſeranda necis,*] Non bene hoc habere odoratus Scaliger ſuſpicatur ſcribendum: *Si cauſa tuæ eſt miſeranda necis.* Ego aliud vitium hujus orationis video. Quam enim flagitioſe chorus hic ſuadet Herculi ἀποκαρτερεῖν & ſibi violentas manus afferre? Amicorum eſt revocare ad vitam vitæ ob aliquod animi corporiſve inſanabile malum pertæſos, ut ad Hippolytum notavimus. Sic Atticum Agrippa, quum ei ſtaret alere morbum deſinere, flens atque oſculans orabat & obſecrabat, *ne id, quod natura cogeret, ipſe quoque ſibi accelararet, & quoniam tum quoque poſſet temporibus ſupereſſe, ſe ſibi ſuiſque reſervaret.* Præterea hæc oratio eſt ad ignavos. Vt Æmilius Paulus mandabat ad Perſen: Ἀλλὰ τοῦτό γε καὶ πρότερον ἦν ἐπ᾽ αὐτῷ καὶ νῦν ἐστιν, ἂν βούληται. Et Neroni amici, *ut quamprimum ſe impendentibus contumeliis eriperet:* tum, *Vſque adeone mori miſerum eſt?* Florentinus pro *Si* habet *Sed*, & *majus* pro *necis:* deficit in eodem τὸ *eſt* poſt *feræ:* & *Nam* legitur pro *Iam.* Senſum exhibere poſſe videor, de verbis parum confido. Tale quid profatus eſt Chorus: *Sed tua laus eſt, venerande, manus, Quod nulla fera nulluſque gigas, Nec quis dignus necis Herculeæ Supereſt auctor. invicte, vive.* Aut, *vive, dextra tuis.* Si quis hæc commodius, vicerit.

VARIORVM.

1193. *Nemeæa*] Leo Nemeæus. Herc. Fu. v. 223. *Farn. Centum*] Circumdatus fœcundæ capitibus Hydræ mortem extimuiſſem, ſanguine meo ab Hydræ veneno in tabem verſo. *Id.*

1195. *Centauris*] Quos in monte Pholoë occidi & profligavi. *Idem.*

1196. *Æterno*] Reſpicit ad ſaxum cui adhæſit Theſeus. *Sedet æternumque ſedebit Infelix Theſeus.* Idem.

1197. *Spolia ultima*] Cerberum, id eſt, mortem, rerum terminum. Herc. Fu. v. 289. *Idem.*

1198. *Ab inferna*] Ab inferis redii. Herc. Fu. v. 611. *Idem.*

1200. *Vt leto*] Lipſius ex M. S. *Vt telo inclyta Mortis carerem.* Idem.

1202. *Sole*] Herc. Fu. v. 813. *Id.*

1204. *Ibera*] Geryonis trigemini. Herc. Fu. v. 232. *Idem.*

1218. *Eheu*

Quod nulla fera eſt, nulluſque gigas,
Jam quis dignus necis Herculeæ
Supereſt auctor, niſi dextra tui?
Herc. Heu qualis intus ſcorpios, quis fervida
Plaga revulſus cancer infixus meas
Urit medullas? ſanguinis quondam capax
Tumidi jecur pulmonis arentes fibras
Diſtendit: ardet felle ſiccato jecur,
Totumque lentus ſanguinem avexit vapor.
Primam cutem conſumpſit, hinc aditus nefas
In membra fecit, abſtulit coſtis latus,
Exedit artus penitus, & totas malum
Hauſit medullas. oſſibus vacuis ſedet.
Nec oſſa durant ipſa, ſed compagibus
Diſcuſſa ruptis mole collapſa fluunt.
Defecit ingens corpus, & peſti ſatis
Herculea non ſunt membra. prô, quantum eſt malum,
Quod eſſe vaſtum fateor? ô dirum nefas!]

En

GRONOVII.

1218. *Eheu quis intus*] Legunt, inquit ille, ex Ml. ſuo: *Heu qualis intus*, &, *Plaga revulſus*: placet niſi quod retineo *Plaga reverſus*. Ergo & Gruterus, etſi blandiatur leviter Lipſiani codicis ſcriptura, alterum retinet: & pro priore facit: *Heu heu quis intus*. Sed Lipſianum omne confirmat Florentinus, & præterea facit *Scorpios*. Vtrum terminatione Græca, an voluit *Scorpio*.

1220. *Tumidi jecur pulmonis*] Forte, *decus*. Ille decens Herculeum corpus pulmo, ille ſanguinis quondam capax, diſtendit fibras arentes.

1223. *Lentus ſanguinem avexit vapor.*] Fortaſſis, *excoxit*. Sequenti, Flor. *aditum nefas*. non *aditus*.

VARIORVM.

1205. *Gemina*] Angues duo; quos à Iunone immiſſos eliſi jam in cunis vagiens. Herc. Fu. v. 215. *Farnabius.*

1206. *Titulus*] Atque ecce inhoneſta tandem morte pereo. *Idem.*

1208. *Non Lethæos*] Mortem non horret, ſed ingloriæ mortis generis pudet, ſupra v. 1172. *Idem.*

1212. *Montiferum*] Enceladum, Typhoea, Gygen. ſupra v. 1167. *Idem.*

1218. *Fervida*] E Zodiaco, in quem Iuno Cancrum transtulerat. Thyeſt. v. 852. in pœnas meas reverſus. *Idem.*

1223. *Vapor.*] Calor veneni. *Idem.*

1225. *Abſtulit*] Aliquoties jam ante *jecur* nominatum. veriſſime liber. *latus*. In coſtis ipſis, inquit, adeſum. nec jam comparet latus. *Lipſius.*

1226. *Malum*] Nefandum virus. *Farnab.*

1228. *Compagibus*] Nervis, ligamentis, tendonibus. *Idem.*

1230. *Peſti ſatis*] Graſſante veneno. *Idem.*

1232. *Vaſtum*] Cui mala maxima ſemper exilia, minuta, contemtibilia videbantur. *Delrius.*

En cernite, urbes, cernite ex illo Hercule
Quid jam ſuperſit. Herculem agnoſcis, pater?
Hiſne ego lacertis colla Nemeæi mali
Eliſa preſſi? tenſus hac arcus manu
Aſtris ab ipſis detulit Stymphalidas?
His ego citatam greſſibus vici feram,
Radiante clarum fronte geſtantem caput?
His fracta Calpe manibus eliſit fretum?
His tot feræ, tot ſcelera, tot reges jacent?
His mundus humeris ſedit? hæc moles mea eſt?
Hæc ne illa cervix? has ego oppoſui manus
Cœlo ruenti? cujus, ô, cuſtos manu
Trahetur ultra Stygius? ô, vires prius
In

GRONOVII.

1235. *Spolia Nemeæi mali*] Quid eſt *elidere & premere ſpolia?* Præclare Flor. *Hiſne ego lacertis colla Nemeæi mali Eliſa preſſi?* Apollodorus: περιθεὶς τὴν χεῖρα τῷ τραχήλῳ κατέχεν ἄγχων, ἕως ἔπνιξε. Suetonius in Nerone volente imitari Herculis facta: *Præparatumque leonem ajunt, quem vel clava vel brachiorum nexibus in amphitheatri harena ſpectante populo nudus elideret.*

1237. *Aſtris ab ipſis depulit*] Sic quidem & Florentinus. Scripſit tamen auctor *detulit*. Statius lib. 10. *Nullaque tectorum ſubit ad faſtigia, quæ non Deferat haſta virum, perfuſaque cæde recurrat.*

1240. *His fracta Calpe manibus eliſit fretum*] Immo fretum eliſit Calpen, & per eam ſibi pervium fecit juvante Hercule. Scribo igitur, *emiſit*. Mox Flor. *hac moles mea eſt*; non *mei*.

1243. *Has ego oppoſui manus*] Fortaſſis: *has ego oppoſui moras Cœlo ruenti.* De ipſa cervice vel humeris intelligit. Sequenti etiam Fl. *quis mea cuſtos manu.*

1245. *O vires prius In me ſepultæ!*] Flor. quoque ut Lipſianus: *ubi vires.* Hoc extra aleam eſt, quicquid obſtrepat Gruterus. Sed Lipſii diſtinctionem, *ubi vires prius. In me? ſepultæ:* etſi laudatam quoque Delrio, haudquaquam fero. Multo minus interpretationem Gruteri, tamquam velit vulgata, ſimulatque vires advocarit Hercules malo iſti depellendo, exſeruiſſe ſe non pauca antehac quaſi ſopita, quæ ne ipſe quidem ſibi ineſſe putaverat. Scio illud Petri Chryſologi ſerm. 50. *Firmat artus & greſſus ad curſum ſuſcitat in vivo cadavere jam ſepultos.* Scribo tamen: *ubi vires prius Memet ſepultæ?* Vbi ſunt vires, quas priuſquam ego morerer ac ſepelirer, mortuas & ſepultas ſentio. Hoc neceſſario τὸ *prius* requirere videtur: nam *vires prius* pro *priores*, ut *ante malorum*, minime placet. Poſſis etiam: *ubi vires prius in me repertæ?*

VARIORVM.

1233. *Illo*] Victore, domitore. *Farnabius.*

1235. *His*] *His eliſa jacet moles Nemeæa lacertis, &c.* Idem. *Lacertis*] Sic teſtantur interfectum Theocritus εἰδ. 26. Euripid. in Herc. Fur. & Apollodor. lib. 2. Biblioth. errant pictores, qui Herculem manibus leonis os deducentem pingunt. Advertit Pet. Victor. lib. 4. var. lect. c. 22. *Delrius. Nemeæi*] Herc. Fu. v. 223. *Farnabius.*

1237. *Depulit*] Al. leg. *detulit.* Idem. *Stymphalidas?*] Her. Fu. v. 243. *Idem.*

1247. Quid

In me ſepultæ! quid patrem appello Jovem?
Quid per Tonantem vindico cœlum mihi?
Jam jam meus credetur Amphitryon pater.
Quæcumque peſtis viſcere in noſtro lates,
Procede. quid me vulnere occulto petis?
Quis te ſub axe frigido Pontus Scythes,
Quæ pigra Tethys genuit, aut Maurum premens
Ibera Calpe littus! ô dirum malum!
Utrumne ſerpens ſquallidum criſta caput
Vibrans? an aliquod eſt mihi ignotum malum?
Numquid cruore es genita Lernææ feræ?
An te reliquit Stygius in terris canis?
Omne es malum, nullumque. quis vultus tibi eſt!
Concede ſaltem ſcire, quo peream malo.
Quæcumque peſtis, ſive quæcumque es fera,
Palam timeres. quis tibi in medias locum

Fecit

GRONOVII.

1247. *Quid per Tonantem vindico cælum mihi?*] Flor. *vindico cælum miſer?* Et ſequenti, *Amphitryon pater.*

1260. *Peſtis ſæva, quacumque effera es*] Flor. plane, ut voluit Lipſius: *Quacumque peſtis, ſive quacumque es fera.* Abſtineant conjecturas. Ne offendat *ſive* ſemel poſitum, ſic Iuſtinus lib. 2. cap. 1. *quæ aggerationibus regum, ſive Nili trahentis limum, terrarum recentiſſima videntur.* Ita Mſſ. & meliores editiones. Nuper addiderunt: *ſive exaggerationibus.* Eodem libro cap. 9. recte Freinshemius: *Ducenta millia Perſæ eo prælio ſive naufragio amiſere.* lib. 38. *eoſque variis exhortationibus ad Romana bella ſive Aſiana incitat.* lib. 42. *Captivi ex Craſſi, ſive Antonii, exercitu recollecti.* Miſeret illorum, qui vexant illud, *Palam timeres*, ſubſtituendo, *venires, tumeres, timori es.* Quid apertius? Si palam & aperto marte mecum conſiſteres, non læderes, non terreres; immo ultro timeres & domarere. *Palam* eſt palam expoſita vel oppoſita. Tacitus 11. ann. *nullis palam neque cognitis mox cauſis.* id eſt, nullis, neque tum palam factis neque mox cognitis.

VARIORVM.

1238. *Citatam*] Cervam aureis radiantem cornibus, Hercul. Fu. 221. *Farnabius.*

1240. *Calpe*] Bimaris è columnis Herculis una. vide Herc. Fu. v. 236. *Id.*

1242. *His mundus*] Herc. Fur. v. 61. *Hac cælum cervice tuli?* Idem. *Hæc moles*] Hoccine corpus illud meum quondam toroſum? *Idem.*

1244. *Cujus*] Quis poſthac Cerberum ab inferis extrahet? *Idem.*

1252. *Aut Maurum*] Vnde hoc venenum? à mari Scythico, Boreali aut Atlantico? *Idem.*

1256. *Lernæa*] Hydræ. *Idem.*

1257. *An te*] An Aconitum illud es, è Cerberi ſpuma? *Idem.*

1258. *Omne*] Ex effectu. *Idem.* *Nullumque*] Quia non appares. *Idem.*

1260. *Quacunque peſtis*] Ambigit an peſtem hanc dicat, an feram aliquam intra ſe latentem. *Lipſ.*

1261. *Palam timeres*] Non auderes aperto

Fecit medullas? ecce, dirupta cute
Viſcera manus detexit, ulterior tamen
Inventa latebra eſt. ô malum ſimile Herculi!
Unde iſte fletus? unde in has lacrimæ genas?
Invictus olim vultus & nunquam malis
Lacrimas ſuis præbere conſuetus (pudet!)
Jam flere didicit. quis dies fletum Herculis,
Quæ terra vidit? ſiccus ærumnas tuli.
Tibi illa virtus, quæ tot eliſit mala,
Tibi ceſſit uni. primo, & ante omnes mihi
Fletum abſtuliſti. durior ſaxo horrido
Et chalybe vultus, & vaga Symplegade,
Rictus meos infregit, & lacrimam extulit.
Flentem, gementem, ſumme prô rector poli,
Me terra vidit. quodque me torquet magis,

No-

GRONOVII.

1262. *Ecce dirupta cute*] Flor. *dirępta*. Lege. *derepta*.

1272. *Fletum abſtuliſti*] Non placet Grutero. At placuiſſet, ſi meminiſſet Plauto & Ciceroni *auferre* perſæpe eſſe, impetrare. Mihi non placet, *primò & ante omnes*. Fortaſſe: *prima in ærumnis mihi Fletum abſtuliſti*.

1274. *Et lacrimam extulit.*] Hoc quidem improbum. Delrius è quibuſdam notat *extudit*. Flor. *expulit*. Queritur Gruterus hæc valde eſſe hiulca, nec juvare Mſſ. niſi quod unus, *virtus* pro *vultus*. Sed hic nihil juvat: nam *durus* ille *vultus* ipſius Alcidæ eſt. Sic Hercule Fur. *hic durus malis Lacrimare vultus neſcit*. Videtur fuiſſe: *durior ſaxo horrido Et chalybe vultus & vaga Symplegade Suum rigorem infregit, & lacrimam expulit*. Vel, *exſpuit*. Niſi, *Rictus ſuos infregit*, eodem ſenſu dixit: nam & ſic ſupra v. 1167. *truci rictu Gyges*.

1275. *Summe protector poli*] Sic habere libros aut *proſpector*, teſtis Gruterus: Lipſianum *pro rector*, quod jam occupet edd. recentiores: non ſuam, quod nullus adſtipuletur liber alius. Tanto hercle pejor quivis alius. Nam etſi nullus eſſet vetus liber, nec Lipſianus id oſtentaret, tamen proclive erat divinare *pro rector* legendum, ut vere ait Scaliger. Sed quid ipſi in mentem venit, quum ſe unquam conceſſurum negat, *ſumme pro rector*, recte poſſe dici? & corrigit, *ſumma?* Mirifice interdum feſtinat & defungitur. Fl. quoque: *ſumme pro rector poli*. Atque in eo acquieſcendum.

VARIORVM.

aperto me marte aggredi: in ipſis viſceribus lates & cruciaris. *Delrius*.

1264. *Simile*] Invictum, indomitum. *Farnabius*.

1269. *Siccus*] Siccis oculis, non lacrymantibus. *Idem*.

1270. *Tibi illa*] O virulenta peſtis. *Idem*.

1272. *Abſtuliſti*] Extorſiſti. *Idem*. *Durior ſaxo*] Amat Tragicus noſter ſequi Ovidium, de quo ſimilitudines iſtas deſumpſit ex Metam. *Sævior illa freto ſurgente, cadentibus hœdis, Durior & ferro quod Noricus excoquit ignis, Et ſaxo quod adhuc vivum radice tenetur*. Fab.

1273. *Symplegade*] Hercul. Fur. v. 1210. Med. v. 341. *Farnabius*.

1281. Nec

Noverca vidit. urit ecce iterum fibras,
Incaluit ardor. unde nunc fulmen mihi?
Chor. Quid non poſſit ſuperare dolor?
Quondam Getico durior Æmo,
Nec Pharrhaſio lentior axe,
Sævo ceſſit membra dolori:
Feſſumque movens per colla caput
Latus alterno pondere flectit.
Fletum virtus ſæpe reſorbet.
Sic Arctoas laxare nives,
Quamvis tepido ſidere Titan
Non tamen audet, vincitque faces
Solis aduſti glaciale jubar.

HER-

GRONOVII.

1281. *Nec Parrhaſio*] Videtur ſcribendum: *Et Parrhaſio.* Nam *lentus*, qui non commovetur facile ira, amore, dolore: durus, & immitis, cui æs triplex circa pectus, ut loquitur Scioppius in Veriſ. quem vide. Cicero lib. 2. de Orat. *Huic generi contrarium eſt ridiculi genus patientis ac lenti: ut quum Cato percuſſus ab eo, qui arcam ferebat, quum ille diceret, Cave, rogavit, num quid aliud ferret præter arcam.*

1286. *Fletum virtus ſæpe reſolvit.*] Aut valde falli aut ex reipſa & ſequenti imagine legendum, *reſorbet*, ſcripſit Lipſius. At ego aut valde fallor, aut ille maluit, quod ex libro nobis expenſum ferre poterat, conjecturæ ſuæ videri. Itaque luit pœnas. Ecce amicus ejus: *Reſolvit*, eſſe metaphoram à nivibus ſumtam: ſicut ſolis tepor in aquam, ita ab luctu fletum reſolvi in lacrimas; hanc ſententiam, ſi cum Mog. & Mſſ. legas *luctus*: ſin cum impreſſis *virtus*, fletum fluere paratum abſumi à virtute & à robore animi abſorberi: vereri, ne quid mendi ſubſit: nam quoſdam & *latum virtus*. quoſdam, *fletum virtus*. quoſdam *fletum luctus*. Abreptus hoc quoque torrente Gruterus affert è quibuſdam: *Fletum victus*: tentat, *Fletum luctus*. De Lipſiano altum ſilentium, niſi quod tandem Gruterus, tempus fuiſſe cum ſuſpicaretur Lipſianum ſecutus auſpicium, *Fletum virtus ecce reſorbet*. Ocius hæc inducite omnia, ô optimi: & verbo accipite legendum eſſe: *Fletum virtus ſæpe reſorbet.* Totidem literis Florentinus. Et eſt, quod M. Seneca, *introrſus agere lacrimas.* Sæpe virtutis ſuæ memor ſiſtit lacrimas jam erumpentes & quaſi retrahit.

1289. *Vicitque faces Solis aduſti Glaciale jubar.*] Nihil differt Flor. ab omnium aliorum librorum, niſi quod *vincitque*. Præterea legendum eſt, *adulti*, ut vidit olim Zinzerlingus. *Glaciale jubar* eſt ſplendens nitenſque glacies, ut acceperunt omnes. At Grutero nunquam perſuadebunt id Latine dictum. At nos nunquam de illo dubitavimus. *Galeæ jubar* apud Statium.

VARIORVM.

1278. *Fulmen*] Quo peream. *Farnabius.*

1280. *Æmo*] Thracio monte. *Id.*

1281. *Parrhaſio*] Septentrionali, juxta quem Calliſtho è Parrhaſia urbe Arcadiæ in urſam verſa, cum filio Arcade. Herc. Fur. v. 129. *Idem.*

 1306. Tro-

HERCULES. ALCMENA.

Lamentantem Herculem ſolatur Alcmena.

Herc. CONverte vultus ad meas clades, pater.
Nunquam ad tuas confugit Alcides manus.
Non, cum per artus hydra fœcundum meos
Caput explicaret. inter infernos lacus
Poſſeſſus atra nocte cum Fato ſteti;
Nec invocavi. tot feras vici horridas,
Reges, tyrannos; non tamen vultus meos
In aſtra torſi. ſemper hæc nobis manus
Votum ſpopondit. nulla propter me ſacro
Micuëre cœlo fulmina. hic aliquid dies
Optare juſſit. primus audierit preces,
Idemque ſummus. unicum fulmen peto.
Giganta crede. non minus cœlum mihi
Aſſerere potui. dum patrem verum puto,
Cœlo peperci. ſive crudelis pater,
Sive es miſericors, commoda gnato manum.
Propera ante mortem, & occupa hanc laudem tibi.

Vel,

GRONOVII.

1306. *Propera ante mortem*] Flor. *Properante morte.* Forſan: *Properato mortem & occupa hanc laudem tibi.* Virgilius lib. 9. *& pulcram properet per vulnera mortem.* Tacitus 2. ann. *niſi voluntariam mortem properaviſſet.*

VARIORVM.

1286. *Fletum*] Lacrymas jam dolore fluere paratas animi robur abſumit: non ſecus ac glaciem ſtringit frigus Boreale, nec à Solis radiis ſolvi patitur. *Farnabius.*

1289. *Faces*] *Glaciale jubar*, id eſt, ſplendor aquæ in glaciem pellucidam induratæ non diſſolvitur ſole. *Idem.*

1293. *Caput explicaret*] Ita rurſus poſtliminio ſcribendum putavi, auctoribus Mſſ. noſtris, imo ratione ipsâ. Antea invectum erat, *Caput implicaret*; placuitque viris harum artium primis. At capita Hydræ non ita exoſſa & juncea, ut circumvolverent atque amplecterentur Herculem, ut ipſi interpretantur. non: Hydra ſeptem illis capitibus hinc inde erectis eum circumvallabat quaſi quâdam ſagenâ. *Gruter.*

1296. *Non tamen*] Non implorans opem tuam ſuſpexi. *Farnabius.*

1298. *Votum*] Certam fecit victoriæ ſpem. *Idem. Propter*] In omen, aut auxilium meum qui ipſe tui fulminis vice fuerim. Sup. 1143. *Idem.*

1302. *Giganta*] Crede me eſſe unum è gigantibus, fulminaque, nam ego his potentior cœlum perfringere potui, niſi pepercisſem, quod te verum mihi patrem credidiſſem. *Idem.*

1305. *Manum*] Fulminantem. *Idem.*

1311. *Ab-*

Vel, ſi piget, manuſque detrectat nefas,
Emitte Siculo vertice ardentes, pater,
Titanas in me, qui manu Pindum ferant,
Aut te, Oſſa, qui me monte projecto opprimant.
Abrumpat Erebi clauſtra, me ſtricto petat
Bellona ferro. mitte Gradivum trucem;
Armetur in me dirus; eſt frater quidem,
Sed ex noverca. tu quoque Alcidæ ſoror
Tantum ex parente, cuſpidem in fratrem tuum
Jaculare, Pallas. ſupplices tendo manus
Ad te, noverca. ſparge tu ſaltem, precor,
Telum. perire fœminæ poſſum manu.
Jam fracta, jam ſatiata, quid paſcis minas?
Quid quæris ultra? ſupplicem Alciden vides.
Et nulla tellus, nulla me vidit fera
Te deprecantem. nunc mihi iratâ quidem
Opus eſt noverca. nunc tuus ceſſat dolor.
Nunc odia ponis. parcis, ubi votum eſt mori?

O ter-

GRONOVII.

1311. *Abrumpe & Erebi clauſtra.*] Lege cum Fl. *Abrumpat Erebi clauſtra, me ſtricto petat Bellona ferro.* Hujus enim eſt abrumpere clauſtra Erebi & inde emergere. Petronius: *At contra ſedes Erebi qua rupta dehiſcit, Emergit late Ditis chorus, horrida Erinnys, Et Bellona minax.*

1313. *Et frater quidem*] Flor. *eſt frater quidem:* ut ex ſuis Gruterus.

1319. *Quid paſcis minas?*] Vereor ne fuerit: *quid parcis minis?* Cur non exſequeris, quod ſæpe minata es.

1322. *Nunc mihi irata quidem*] Fl. *irata pater.* An *parum.* Non ira illa vehementi, quæ tot horrida & aliis invicta monſtra produxit, ſuccenſam: quamvis leviter commota poteſt me nunc ſeminecem conficere. Plautus Cruculione: *Non ego nunc mediocri incedo iratus iracundia, Sed eapſe illa, qua excidionem facere condidici oppidis.*

VARIORVM.

1306. *Occupa*] Præripe necis meæ laudem mulierculæ. *Farnabius.*

1308. *Siculo*] Typhoëa, Enceladum, Titanaſque alios Ætnæ ſubjectos. *Idem.*

1311. *Erebi*] Inferni Ætnæ ſubjectos. *Idem.*

1312. *Bellona*] Agam. v. 81. *Idem.* *Gradivum*] Martem, à gradiendo in bello ultro citroque: ſive a κραδαίω vibro. aliis quidem grandem divum. *Idem.*

1313. *Frater*] Vid. Herc. Fur. v. 906. Martem autem concepit Iuno tacto flore in campis Oleniis. *Idem.*

1314. *Alcidæ*] Pallas è cerebro Iovis nata. ἀπατίρεια patrima virgo, ἀμήτωρ. *Idem.*

1315. *Fratrem*] Me. *Idem.*

1316. *Pallas*] Apud Sophoclem quoque in Trachiniis, Hercules Palladis opem implorat. *Delrius.*

 1325. *O ter-*

O terræ & urbes! non facem quiſquam Herculi,
Non arma tradet? tela ſubtrahitis mihi.
Ita nulla ſævas terra concipiat feras
Poſt me ſepultum. nec meas umquam manus
Imploret orbis. ſi qua naſcetur fera,
Naſcatur alius. undique infelix caput
Mactate ſaxis, vincite ærumnas meas.
Ingrate ceſſas orbis? excidimus tibi?
Adhuc malis feriſque ſuppoſitus fores,
Ni me tuliſſes. vindicem veſtrum malis
Eripite, populi. tempus hoc vobis datur.
Penſate merita. mors erit pretium omnium.
Alcm. Quas miſera terras mater Alcidæ petam?
Ubi natus, ubinam eſt? certa ſi viſus notat,
Reclinis ecce corde anhelanti æſtuat.
Gemit. peractum eſt. membra complecti ultima,
O nate, liceat. ſpiritus fugiens meo

Le-

GRONOVII.

1325. *O terræ & urbes*] Flor. *terra.*

1329. *Si qua naſcetur fera Naſcatur alius*] Flor. *ſi qua naſcentur mala.* Hoc quidem expeditum; ſed quid ſibi vult idem, quum ſubjungit, *Naſcetur odium undique &c.* Numquid, *Naſcantur hodie. aut undique.*

1335. *Vindicem veſtrum malis Excipite*] Lipſius & priori verſui bene conſuluerat, hic legebat: *malis Eripite.* Nihil illi de utroque, ſed ex priore ſumunt occaſionem invehendi in Lipſienſem editionem: in poſteriori: *Excipite*, eripite; ſæpe enim hoc ſignificat. Hic ceſſant ingentia commentariorum ſpatia. Proferant exemplum vel unum. Nemo unquam veterum dixit *excipere malo*, pro liberare & eripere ex eo, quo quis jam premitur. Præterea Florent. plane: *Eripite.* Et ſtatim: *vobis datur Penſare merita.* Quaſi ſit ad penſanda merita.

VARIORUM.

1327. *Ita nulla*] *Optantis & imprecantis eſt*, &c. ut. *Farnabius.*

1330. *Alius*] Alius Herc. vindex. *Idem.*

1331. *Vincite*] Interficiendo liberate me ærumnis. *Idem.*

1335. *Tempus*] Exolvendi vos ingrati animi labe. *Idem.*

1338. *Certa*] Res certas. *Idem.*

1339. *Corde anhelanti*] Cor per arteriam venoſam, aërem refrigerantem, quem pulmones miſére, recipit, teſte Ariſtotel. l. 3. de partibus animal. quare cum ſuperius dixerit pulmones vi veneni exaruiſſe, profecto conſequebatur, quod ſubjungit, æſtuantis cordis ſuſpirium, & quaſi ſuffocatio. *Delrius.*

1341. *Spiritus*] Ex veterum conſuetudine, apud quos proximiores, eorumque defectu ut quiſque amicior exſpirantem deoſculabantur, & corpus corpori, vultum vultui imponebant, quaſi excepturi ore fugientem animam. Cicero in Verrem: *filiorum ſuorum ſupremum ſpiritum ore excipere liceret.* Virgilius 4. Æneid. *& extremo ſi quis ſuper halitus errat Ore legam.* In mortem Druſi: *excipiat hanc animam ore pio.* Idem.

1342. *Bra-*

Legatur ore. brachia in amplexus cape.
Ubi membra ſunt? ubi illa, quæ mundum tulit,
Stelligera cervix? quis tibi exiguam tui
Partem reliquit? *Herc.* Herculem ſpectas quidem,
Mater; ſed umbræ ſimile neſcio quid mei
Agnoſce, mater. ora quid flectis retro,
Vultumque mœrens? Herculem dici tuum
Partum erubeſcis? *Alcm.* Quis feram mundus novam,
Quæ terra genuit? quodve tam dirum nefas
De te triumphat; Herculis victor quis eſt?
Herc. Nuptæ jacentem cernis Alciden dolis.
Alcm. Quis tantus eſt, qui vincat Alciden, dolus?
Herc. Quicumque, mater, fœminæ iratæ ſat eſt.
Alcm. At unde in artus peſtis aut oſſa incidit?
Herc. Aditum venenis palla fœmineis dedit.
Alcm. Ubinam ipſa palla eſt? membra nudata intuor.
Herc. Conſumpta mecum eſt. *Alcm.* tantane inventa eſt lues?
Herc. O mater, hydram, & mille cum Lerna feras
Errare mediis crede viſceribus meis.

Quæ

GRONOVII.

1342. *Brachia in amplexus*] Flor. *brachia & amplexus.* Grotius: *brachia amplexu cape.*

1346. *Sed umbræ ſimile neſcio quid*] Lipſius vetat damnari ſcriptum: *ſed umbram & vile neſcio quid mei.* Id ita oblique contemnunt: neſcio quid membrorum reſtat vero corpori diſſimile, umbræ corporis ſimile, quod eſſe videatur, non ſit: nec ſe videre cur damnetur. Hoc nimirum neſciebat Lipſius. Alterum vero damnaverat hactenus, ut recens antiquo, meliori qualecumque cedere juberet: non quaſi non poſſet explicari. Et ſubſidiatur illi Florentinus, *qui umbret vile,* Sed umbram, inquit, ipſum jam, jam adumbratum & evanidum, & aliquid vile mei, quod penè quo nomine appellem neſcio: nam illud quod erat nobile, quod verum faciebat Herculem, animus & robur, periit. Cogitabam etiam: *Herculis ſpectas quidem, Mater, ſed umbram, & vile neſcio quid tui. Agnoſce, mater.*

1348. *Vultumque mœrens*] Fl. *Vultumque mergis*, id eſt, vel demittis ac dejicis, vel demiſſa palla obtegis & velas. Sic *mergere caput* in re fœdiſſima.

1355. *At unde in artus*] Fl. *Et unde.* Interrogativum, ut Virgilio: *Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſa videndi?*

1360. *Errare mediis credo*] Fl. quoque *crede.*

VARIORUM.

1352. *Nuptæ*] Deianiræ. *Farnab.*
1354. *Mater*] O mater. *Idem.*
1360. *Credo*] Al. *crede.* Idem.

1361. *Flam-*

Quæ tanta nubes flamma Sicanias bibit?
Quæ Lemnos ardens? quæ plaga igniferi poli,
Vetans flagranti currere in zona diem?
In ipſa me jactate, prô comites, freta,
Medioſque in amnes. qui ſat eſt Iſter mihi?
Non ipſe terris major Oceanus meos
Frangit vapores. omnis in noſtris malis
Deficiet humor, omnis areſcet latex.
Quid, rector Erebi, me remittebas Jovi?

Decuit

GRONOVII.

1361. *Flamma Sicanias bibit?*] Flor. *Quæ tanta nubes flamma Sicanias ſecat?* ingreditur, tranſit. Idem mox: *quæ plaga igniferi poli.* non *inferni.*

VARIORUM.

1361. *Sicanias*] Siculas, Ætnæ ſupervolitantes, q. d. non Ætna flammas eructans. *Farnabius.*

1362. *Quæ Lemnos ardens?*] Non Lemnos Ægæi maris inſula Vulcano ſacra crebris æſtuans incendiis. *Idem.* Lemnos Ægæi maris inſula Vulcano ſacra, de qua multa Valerius lib. 2. Argonaut. & Statius lib. Thebaid. crebra ejus incendia, fumoſum, nigrantemque aërem deſcribentes. ſunt, qui veterum quoſdam ſecuti, putent etiam vocari, Æthalen, Hypſipylæan, Berenicen, Macrim, & Chium. neſcio an recte. nam, quod ipſi non diffitentur, Livius lib. 37. Chium, Æthaliam, & Macrim, totidem diverſas inſulas facit; & Dionyſius Periegetes Macrim & Chium à Lemno apertiſſime diſtinguit. Vulcani officinam in Lemno ponit Cicero lib. 3. de Nat. Deor. Ex hac adfertur terra illa nobilis, quam *ſigillatam* vocant. de qua multa Thevetus lib. 8. Coſmograph. lib. 11. & meminerat olim Myrſilus lib. 1. Lesbicorum, teſte Natali lib. 2. Mythol. cap. 6. *Delrius.* *Plaga igniferi poli*] Non plaga torrida majori ardet igne, quam pectus meum. alii leg. *Inferni* & Pyriphlegethonta intelligunt. *Farn.* Egregius locus veteris Aſtrologiæ, quæ putabat ſemper diem ſtare & nunquam currere ſub ardenti plaga. Auſonius: *Semper ubi æterna vertigine clara nitet lux.* Et Seneca infra: *Et omnis ardens ora quam torret dies.* Scilicet perpetuus. Alioqui ubicumque eſt dies ibi eſſent torridæ plagæ. *Scaliger.*

1363. *Zona*] Fragmentum Varronis: *Mundus domus eſt maxima rerum, Quam quinque altitonæ fragmine zonæ Scindunt: per quas limbus pictus Bis ſex ſignis ſtellimicantibus Altus in obliquo æthere, lunæ Bigas acceptat.* Sed ex illis quinque, Ἡ δὲ μία ψαφαρή τε καὶ ἔκπυρος οἷον ἐρυθρὴ, τυπτομένη φλογμοῖσιν· ἐπεὶ ῥᾶ μοῖραν ἐπ' αὐτὴν Κεκλιμένην ἀκτῖνες ἀειθέρεες πυρόωσιν, ut canit Eratoſthenes: hoc eſt, una ſabuloſa torridaque ac rubens, verberata flammis, quoniam partem eam ſibi ſubjectam perpetuo ardentes radii torrent. *Delrius.*

1365. *Iſter*] Fl. Europæ max. *Farnabius.* *Mihi*] Ad me refrigerandum. *Idem.*

1366. *Terris major*] Quia putabant mare tellurem circumcingere, quæ fuit opinio Ariſtotelis in lib. de mundo ad Alexand. Q. Metelli & Cornelii Nepotis apud Melam lib. 3. cap. 5. vide inf. Oedip. verſ. 504. *Delrius.*

1367. *Vapores*] Calores, ardores. *Farnabius.*

1369. *Rector Erebi*] Sophocleus etiam Hercules Plutonem invocat. *Delrius.*

1376. *Mor-*

Decuit tenere. redde me tenebris tuis.
Talem ſubactis Herculem oſtende inferis,
Nil inde ducam. quid times iterum Herculem?
Invade mors non trepida. jam poſſum mori.
Alcm. Compeſce lacrimas ſaltem, & ærumnas doma,
Maliſque tantis Herculem indomitum refer,
Mortemque vince. quod ſoles, vince inferos.
Herc. Si me catenis horridus vinctum ſuis
Præberet avidæ Caucaſus volucri dapem,
Scythia gemente, flebilis gemitus mihi
Non extitiſſet. ſi vagæ Symplegades
Utraque premerent rupe, redeuntis minas
Ferrem ruinæ. Pindus incumbat mihi
Atque Æmus, & qui Thracios fluctus Athos
Frangit, Joviſque fulmen excipiens Mimas.
Non ipſe ſi in me, mater, hic mundus ruat,
Superque noſtros flagret incenſus rogos
Phœbeus axis, degener mentem Herculis
Clamor domaret. mille decurrant feræ,

Pari-

GRONOVII.

1376. *Mortemque vince*] Flor. *Mortemque differ.*

1378. *Præberet avidæ Caucaſus*] Fl. *aliqua.* Quaſi velit, *aquilæ Caucaſus volucri dapem. Volucri* accipe, non ut pro ave accipitur, ſed pro participio *volanti.* ita enim fingitur laceraſſe Promethea.

1384. *Tonantis fulmen excipiens Iovis*] Lipſii codex, *Ioviſque f. exc. minas:* unde ille *fulmen excipiens Mimas.* Amici ejus contra, celſiſſimam Athon, Mimanta vero multo humiliorem, minuſque noſtro in ore: denique Mſſ. omnes quos viderit, & omnes excuſos vulgatam veram & germanam deputare. At Florentinus non modo remittit conjicere, ſed præterea: *Ioviſque fulmen excutiens Mimas.* Quod eſt exceptum repellens, repercutiens.

1386. *Flagret incenſus rogos*] Flor. *toros,* id eſt, lectum, in quo jacebat.

VARIORUM.

1371. *Talem*] Afflictum, miſerum. *Farnabius.*

1372. *Nil inde*] Vt olim Cerberum. *Idem.*

1377. *Si me*] Si viderem hoſtem, ſciremque quid me cruciaret, &c. *Id.* *Catenis*] Vt Prometheum. Herc. Fur. v. 1206. *Idem.*

1379. *Scythia gemente*] Ipſis Scythis mei commiſerentibus. *Idem.* In ſequenti verſu elegantius legeretur *excidiſſet.* Delrius.

1380. *Si vagæ*] Herc. Fur. v. 1210. *Farnabius.*

1382. *Ferrem*] Sine queſtu aut gemitu. *Idem.* *Pindus*] Mons Theſſ. *Id.*

1384. *Ioviſque*] *Feriunt enim ſummos fulmina montes.* Idem.

1387. *Phœbeus axis*] Solis currus. *Idem.*

1391. *Quic-*

Pariterque lacerent: hinc feris clangoribus
Ætherea me Stymphalis; hinc taurus minax
Cervice tota pulſet, & quidquid furit.
Solum quoque ingens ſurgat, hinc illinc fremens,
Artuſque noſtros dirus immittat Sinis.
Sparſus ſilebo. non feræ excutient mihi,
Non arma gemitus. nil, quod impelli poteſt.
Alcm. Non virus artus, nate, fœmineum coquit;
Sed dura ſeries operis; & longus tibi
Pavit cruentos forſitan morbos labor.
Herc. Ubi mors? ubi illa? teſtis eſt aliquis mali?
Intendat arcus. nuda ſufficiet manus.
In orbe mecum veniat huc aliquis mihi.

Pro-

GRONOVII.

1391. *Quicquid furit.*] Neſcio quid hic olim Delrius in Adverſariis: delevit enim & in Commentariis ait ſe retractare. Tamen depravatum eſt. Quid enim, *ſurgat ſolum?* Flor. *quicquid fuit:* dein, *magis urgent hinc & illinc nemus.* Scribe: *& quicquid fuit Solum quoque ingens, ſurgat hinc illinc ſimul.* Quæ monſtra ſingula quoque terribilia fuerint, junctim ab omni parte me adſiliant.

1393. *Dirus imminuat dolor*] Fatuum hoc, etſi centum confirmetur libris. Solus aruſpex ille Tuſcus hoc oſtentum procurat. habet enim: *dirus immittat cinis.* Scribe: *dirus immittat Sinis.* Pityocamptes ſcilicet ille alligatos arbori flexæ remittat & diſtrahi faciat. Ideo ſequitur *Sparſus*, quod eſt diſcerptus, non humi ſtratus, ut interpretantur. Hippolyto: *membra quis ſævus Sinis, Aut quis Procruſtes ſparſit.*

1397. *Sed dura ſeries operis*] Ineptiſſimi illi codices cum ſuo *duro ſerpente.* Nihil altero ſanius. At quod ſequitur, *Favet cruentis forſitan morbis dolor*, merito turbant. *Fovet* illi vel *fovetur.* At Florentiæ, *Pavit*, dein, *morbos labor.* Repone ergo: *& longus tibi Pavit cruentos forſitan morbos labor.* Qui multis ærumnis & incommodis jactantur, nec curam poſſunt adhibere corpori, plerumque graves morborum cauſas colligunt. Hoc etiam Alcmena nunc interpretatur eveniſſe filio.

1401. *In orbe mecum veniat*] In aliis Mſſ. inquit Delrius: *In orbe veniat, veniat huc:* orta hæc varietas, quia in quibuſdam Mſſ. tantum, *In orbem veniat huc aliquis mihi:* unde typographi tibicinem addidere carmini alii alium. Sic ille. At Scaliger, *in orbe venire* putat uſurpare auctorem pro eo quod Græci ὁμόσε χωρεῖν, cominus pugnare, manus conſerere. Ita illudunt corruptæ ſcripturæ ſummorum virorum ingeniis. Prodigioſe vitiatum locum oſtendit Florentinus duobus etiam verſibus tranſpoſitis. Sic ibi: *Ubi morbus? ubinam eſt deſine adhuc aliquid mali In orbe.* Scribo: *Ubi morbus? ubinam eſt? eſtne adhuc aliquid mali In orbe? veniat, veniat huc. aliquis mihi En tradat arcus. nuda ſufficiet manus. Procedat, agedum, huc.* Vel, *Ubi morbus? ubinam peſtis? eſtne aliquid mali Adhuc in orbe? veniat huc,* &c. Ne quis putet nudam manum dici cum arcu, ſciendum primo quidem poſcere illum arcus, dein quaſi mutato conſilio, & ne exſpectato quidem, dum tradantur, dicere: *nuda ſufficiet manus.*

1403. Ni-

Procedat, agedum, huc. *Alcm.* Hei mihi, ſenſum quoque
Excuſſit ille nimius impulſum dolor.
Removete, quæſo, tela, & infeſtas, precor,
Rapite hinc ſagittas. igne ſuffuſæ genæ
Scelus minantur. quas petam latebras anus?
Dolor iſte furor eſt. Herculem ſolus domat.
Cur deinde latebras aut fugam vecors petam?
Obire forti meruit Alcmene manu.
Vel ſcelere pereat, ante quam letum mihi
Ignavus aliquis mandet, ac turpis manus
De me triumphet. ecce, laſſatus malis
Sopore feſſas alligat venas dolor,
Gravique anhelum pectus impulſu quatit.
Favete, ſuperi. ſi mihi gnatum inclitum
Miſeræ negatis; vindicem ſaltem precor
Servate terris. abeat excuſſus dolor,
Corpuſque vires reparet Herculeum ſuas.

HYL-

GRONOVII.

1403. *Nimius impulſus dolor.*] Lipſianus, Gruterianus, Flor. *impulſans.* Delrius *nimius impulſu.* Sed in præcedenti Flor. quoque *ſenſum*, quemadmodum & Heinſianus. Lege igitur: *ſenſum quoque Excuſſit illi nimius impulſum dolor.* Labefactatum, everſum.

1405. *Igne ſuffuſæ genæ*] Flor. *ſuffuſo.*

1406. *Qua fuga latebras petam?*] Florent. *quas etiam latebras anus.* Scribe: *quas petam latebras anus?*

1409. *Obire forti meruit*] Gruterus ſeptem Pall. obſervat habere, *meminit*; duos tantum accedere nupere vulgato *meruit:* quod videri etiam damnaſſe cum Mſſ. ſuis Delrium. Si fecit, lapſus eſt. nam Florent. *meruit.*

VARIORUM.

1390. *Stymphalis*] Herc. Fur. v. 242. *Farn. Taurus*] Agam. v. 827. *Idem.*

1395. *Quod impelli*] In quod vires exercere potero cum victoriæ ſpe. *Idem.*

1400. *Nuda*] Inermis. *Idem.*

1405. *Igne*] Rubore, ſanguine, ardore. *Idem.*

1412. *Ecce,*] Act. 4. Herc. Fur. v. 1043. *Idem.*

1419. Præ

HYLLUS. ALCMENA. HERCULES.
PHILOCTETES Muta Perſona.

Reverſus Hyllus nunciat Herculi, Deianiram, poſtquam ſe Neſſi dolo deceptam comperiſſet, ſibi mortem conſciviſſe.

Hyl. PRô lux acerba, prô capax ſcelerum dies!
Nurus Tonantis occidit. natus jacet.
Nepos ſuperſum. ſcelere materno hic periit;
Fraude illa capta eſt. quis per annorum vices,
Totoque in ævo poterit ærumnas ſenex
Referre tantas? unus eripiet dies
Parentem utrumque. cætera ut ſileam mala,
Parcamque fatis, Herculem amitto patrem.
Alcm. Compeſce voces inclitum Alcidæ genus,
Miſeræque fato ſimilis Alcmenæ nepos.
Longus dolorem forſitan vincet ſopor.
Sed ecce laſſam deſerit mentem quies,
Redditque morbo corpus, & luctus mihi.
Herc. Quid hoc? rigenti cernitur Trachin jugo.
Et inter aſtra poſitus evaſi genus

Mor-

GRONOVII.

1419. *Pro capax ſcelerum dolor!*] Raphelingius è conjectura correxit: *pro capax ſcelerum dies.* Quo contempto Delrius interpungit: *pro capax ſcelerum! dolor!* Gruterus dolorem facit ſcelerum capacem, quod ejus impulſu Deianira fecerit duplex ſcelus & maritum & ſeipſam occidendo. Acute: ſed Raphelingianum ſancit Florentinus.

1424. *Unus eripiet dies*] Flor. *eripuit.* Etſi enim luctabatur adhuc cum morbo Hercules, tamen pro depoſito habebatur.

1428. *Miſeræque fato ſimilis*] Al. *nato.* Scribe: *Miſeræque, patri ſimilis, Alcmenæ nepos.* Quamquam iſtud poſſit explicari, juxta orbus.

1431. *Et luctus mihi*] Fl. *luctum.*

VARIORUM.

1420. *Nurus*] Deianira. *Farnabius.*

1421. *Nepos*] Hercules. *Idem.*

1424. *Unus eripiet*] In Sophoclis Trachiniis, non quidem hoc ipſe Hyllus queritur, ſed nutrix introducitur inquiens; Κλαίων ὀθ' ὅνεκ' ἐκ δυοῖν ἔσοιθ' ἅμα Πατρός τ' ἐκείνης τ' ὠρφανισμένος βίου. *Delrius.*

1428. *Miſeræque*] Æque miſer, atque ego. *Farnabius.*

1429. *Longus*] Tantiſper ergo dormiat quoad concoxerit pernicioſum hunc humorem, qui furoris cauſa. Herc. Fur. 1077. *Idem.*

1431. *Morbo*] Dolori, ſeu furori. *Id.*

1432. *Quid hoc*] *Diſcuſſo ſopore, Hercules apotheoſin ſuam velut extaſi raptus cernere videtur, ſeu propinqua morte vaticinatur.* Idem. *Trachin*] Supra v. 135. *Idem.*

1441. Et

Mortale tandem. quis mihi cœlum parat?
Te te, pater; jam video: placatam quoque
Specto novercam. qui ſonus noſtras ferit
Cœleſtis aures? Juno me generum vocat.
Video nitentem regiam clari ætheris,
Phœbique tritam flammea zonam rota.
Cubile video noctis. hinc tenebras vocat.
Quid hoc? quis axem cludit, & ab ipſis, pater,
Deducit aſtris? ora Phœbeus modo
Afflabat axis. tam prope à cœlo fui.
Trachina video. quis mihi terras dedit?
Modò nempe me infra ſteterat, ac totus mihi
Suppoſitus orbis. tam bene excideras, dolor.
Cogis fateri. parce, & hanc vocem occupa.
Hæc, Hylle, dona matris. hoc munus parat.

GRONOVII.

1440. *Hinc tenebras vocat*] Flor. *hinc tenebræ vocant.*

1441. *Et ab ipſis, pater, Deducor*] Pal. uni abeſt particula, *ab:* unde Gruterus, ſi ſui eſſet arbitrii aliquid innovare, fecerit: *ab ipſis, pater.* aut *hei ipſis.* Remittit illi curam Florentinus exhibendo: *Deducit aſtris.* mox idem *à cœlo,* ut Lipſianus: ſed paullo ante: *video nitentem.*

1445. *Modo nempe me infra*] Flor. *Oetee modo inferas te peracto tutus fuit.* Scribe: *Oete modo infra ſteterat ac totus fuit Suppoſitus orbis.* Non eſt mirum, quum videretur ſibi è cœlo deſpicere inferiora, potiſſimum apparuiſſe falſo viſui Oeten, in qua erat.

1447. *Cogis fateri*] Nempe, ô dolor, me victum & imparem tibi. Hinc reverſus ad ſe, *parce,* inquit, ô miſer, & tolerantia tua tam turpem confeſſionem anteverte: priuſquam talis vox excidat tibi, te comprime. Inde Hyllum alloquitur: ut vaga ſubjicit dolor. *Parce,* ut *parcere verbis.* Appuleius lib. I. Mileſ. *Parce, inquit, in fœminam divinam, ne quam tibi lingua intemperantia noxam contrahas.* Fruſtra tranſponunt verſum aut ſudant interpretando.

VARIORVM.

1437. *Cœleſtis*] E Pythagoræorum ſententia, qui concentum quendam & harmoniam effici corporum cœleſtium motu credebant. *Farnabius. Generum*] Hebe mihi deſponſa. *Idem.*

1438. *Video nitentem*] Vett. *intentam.* unde Lipſius: *Videone terſam:* Delrius, *micantem* vel *patentem.*

1439. *Tritam*] Zonam torridam. *Farnabius.*

1440. *Cubile*] *Redditus terris videtur.* Idem.

1443. *Afflabat axis, tam prope*] In eodem ſuo delirio hæc enuntiat & eidem rei. Hem, inquit, ubi ego nunc? iterum in terris? paulo ante juxta Phœbum. *Lipſius. Tam prope*] Ita Hercul. Fur. v. 977. *Farnabius.*

1446. *Excideras*] Mihi modo in cœlos per extaſin rapto. *Idem.*

1448. *Hæc, Hylle, dona*] Vt moriens Aratus: Ταῦτα, ὦ Κεφάλων, ἐπίχειρα τῆς βασιλικῆς φιλίας. Hippolytus apud Euripidem: Ὦ δῶρα πατρός σου Ποσειδῶνος πικρά. *Idem. Matris*] Tuæ, id eſt, Deianiræ. *Idem.*

Utinam liceret ſtipite ingeſto impiam
Effringere animam, quale Amazonium malum
Circa nivalis Caucaſi domui latus.
O clara Megara, tune, cum furerem, mihi
Conjux fuiſti? ſtipitem atque arcus date.
Dextra inquinetur. laudibus maculam imprimam.
Summus legatur fœmina Herculeus labor.
Hyl. Compeſce diras, genitor, irarum minas.
Habet. peractum eſt. quas petis pœnas, dedit.
Sua perempta dextera mater jacet.
Herc. Cœci dolores. manibus irati Herculis
Occidere meruit. perdidit comitem Lichas.
Sævire in ipſum corpus exanime impetus
Atque ira cogit. cur minis noſtris caret?
Ipſum cadaver pabulum accipiant feræ.
Hyl. Plus miſera læſo doluit. hinc aliquid quoque
Detrahere velles. occidit dextra ſua,
Tuo dolore, plura, quam poſcis, tulit.
Sed non cruentæ ſceleribus nuptæ jaces,
Nec fraude matris. Neſſus hos ſtruxit dolos;
Ictus ſagittis qui tuis vitam exſpuit.

Cruore

GRONOVII.

1450. *Quale Amazonium*] Forte, *quali*. Sed & *quale* poteſt accipi pro *qualiter*.

1459. *Cæci dolores*] Florent. *Recte dolores*. Grotius: *Caſſi dolores*.

1465. *Huic aliquid quoque Detrahere velles*] Vt potiſſima pars Pall. & Florentinus: *hinc aliquid quoque*. Statim idem: *occidit dextra ſua Tuo dolori*.

1469. *Sagittis qui tuis vitam expulit*] Haud dubie, *exſpuit*, ut ſupra: etſi ſic quoque Florentinus: vulgares, *extulit*. Viderunt hoc quoque Delrius, & Zinzerlingus.

VARIORVM.

1450. *Amazonium*] Amazonum inſolentiam, ipſas Amazonas. Herc. Fur. v. 542. Hippol. v. 397. *Farnabius*.

1452. *Tune*] Dignior ſane fuit Deianira quæ furentis Herc. uxor eſſet. *Id*.

1457. *Habet*] Scil. vulnus. Formula à ludo gladiatorio ſumpta. ubi ſi gladiatorum alter vulnus accepiſſet; acclamabat adverſarius & ſpectatores: *Hoc habet*. Agamemn. v. 895. *Idem*.

1460. *Perdidit comitem*] Interpretationes aliorum non faciunt ad meum ſtomachum. Puto Herculem innuere, ſe ſimile letum illaturum fuiſſe Deianiræ, quale intulerat Lichæ, niſi ipſa præoccupaſſet fatum: Licham igitur perdidiſſe comitem. *Grut*. Sic Troad. v. 308. *Paremque poſcit Priamus*.

1464. *Plus miſera*] Plus vel te, quem læſit.

1465. *Huic aliquid*] Al. *hinc*. i. doloris ſui aliquid. *Farnabius*.

1466. *Tuo dolore*] Quem de te conceperat, dolore. *Idem*.

1472. *Ha-*

Cruore tincta eſt palla ſemiferi, pater,
Neſſuſque nunc has exigit pœnas ſibi.
Herc. Habet. peractum eſt. fata ſe noſtra explicant.
Lux iſta ſumma eſt. quercus hanc ſortem mihi
Fatidica quondam dederat, & Parnaſſio
Cirrhæa quatiens templa mugitu nemus:
„ Dextra perempti, victor Alcide, viri
„ Olim jacebis. hic tibi emenſo freta,
„ Terraſque, & umbras, finis extremus datur.
Nil querimur ultra. decuit hunc finem dari,
Ne quis ſuperſtes Herculis victor foret.
Nunc mors legatur clara, memoranda, inclita,
Me digna prorſus. nobilem hunc faciam diem.
Cædatur omnis ſilva, & Oetæum nemus
Suſcipiat ignis. Herculem accipiat rogus.

Sed

GRONOVII.

1472. *Habet. peractum*] Vt paullo ante v. 1457. non, bene habet, quod allinunt. *Habet*, ſcilicet Hercules καιρίαν πληγήν.

1484. *Et Oetæum nemus Suſcipiat ignis.*] Malit Gruterus litera interjecta *igneis.* quod habeat Scholiaſtes. & Mſſ. ſane præferre omnes *ignem.* Sed Flor. *Concipiat.* Lege: *& Oetæum nemus Concipiat ignis.* vel, *Corripiat.*

VARIORVM.

1470. *Semiferi*] Centauri. *Farnab.*

1471. *Sibi*] Suæ necis ultionem. *Idem.*

1472. *Habet, peractum eſt*] Bene habet, ſatis eſt. *Farnab.* Porro decorum hoc loco noſter in Herculis perſona diligentius ſervavit, quam Sophocles; qui Herculem, ut intellexit mortem ſibi inſtare, viro forti non ſatis dignas voces tribuit: Ἰοὺ ἰοὺ δύστηνος. οἴχομαι τάλας. Ὄλωλ', ὄλωλα. φέγγος οὐκέτ' ἐστί μοι. Οἴμοι. Quis quæſo virorum? eja mitto virorum, quæ quæſo muliercula tam flebiliter ejularet? *Delrius.*

1473. *Quercus*] Med. v. 349. *Farn.*

1475. *Cirrhæa*] Oed. v. 269. *Idem.*

Mugitu] Oraculi Delphici reſponſo. *ex adyto Cumæa Sibylla Horrendas canit ambages, antroque remugit.* Idem.

1476. *Dextra*] Ἐμοὶ γὰρ ἦν πρόφαντον ἐκ πατρὸς πάλαι, Πρὸς τῶν πνεόντων μηδενὸς θανεῖν ὕπο. Ἀλλ' ὅστις ᾅδου φθίμενος οἰκήτωρ πέλοι. Hæc ſunt verba oraculi Dodonæi, quod Herculi olim datum fuit; nempe quod ab hoſte defuncto eſſet interficiendus. *Idem.*

Victor Alcide] Caſus vocandi eſt: nam verba ſunt oraculi Dodonæi, quod Herculi olim datum fuit; nempe quod ab hoſte defuncto eſſet interficiendus. Verba hujus oraculi nuſquam legi, ut & illius quod Tragœdiâ quintâ de Oedipo commemoratur. *Idem.*

477. *Olim jacebis*] Hæc vox, ut Nonius & Servius ſcribunt, etiam futurum tempus ſignificat. Sic hic capitur, & apud Virgilium; *Hunc tu olim cælo ſpoliis Orientis onuſtum Accipies ſecura.* Romæ in quodam marmore Transtiberinæ regionis ſculptum eſt: *Quiſquis es; aut olim noſtra de ſtirpe futurus, Sis memor antiqui nominis & tituli.* Delr.

1481. *Legatur*] Apparetur vel memoretur. *Farnabius.*

1489. *Eſt*

Sed ante mortem. tu genus Pæantium,
Hoc triſte nobis, juvenis, officium appara.
Herculea totum flamma ſuccendat diem.
Ad te preces nunc, Hylle, ſupremas fero.
Eſt clara captas inter, in vultu genus
Regnumque referens, Euryto virgo edita,
Iŏle. tuis hanc facibus & thalamis para.
Victor cruentus abſtuli patriam, lares,
Nihilque miſeræ præter Alciden dedi;
Et iſte rapitur. penſet ærumnas ſuas:
Jovis nepotem foveat, & natum Herculis.
Tibi illa pariat quidquid ex nobis habet.
Tuque ipſa planctus pone funereos, precor,
O clara genitrix. vivit Alcides tuus.
Virtute noſtra pellicem feci tuam
Credi novercam. ſive naſcente Hercule

Nox

GRONOVII.

1489. *Eſt clara, captas inter incultas,*] Lipſius monuit in Mſ. eſſe *incultum*: itaque ſe facere, *inclitum*, & malle *Regnum* potius quam *Regum*. Amicus qui tam multa de illo mutuatus eſt, non poteſt hoc pati: ab ſe olim hæc reſtituta: alios eodem modo, ſed occupata. Cæterum neuter habet, cur in illo *inclitum* glorietur, quippe quod ſit contra legem verſus, quam ſibi auctor dixerat. Scaliger, *inter Oechalias*. Florentinus autem: *Eſt clara captas inter, in voltu genus Regnumque referens.*

1491. *Facibus & flammis para.*] Egregie hic quoque Etruſcus: *facibus & thalamis para.* Et tamen memini Ovidiani de Circe: *Neque enim flammis habet aptius ulla Talibus ingenium.* Sed non omnia ubique decent. Statim idem, ut Lipſianus: *abſtuli patriam lares.* non *patrio à lare.*

1497. *Planctus pone funebres*] Flor. *funereos, precor.* Et ſequenti: *vivet Alcides tibi.* non *tuus.*

VARIORUM.

1485. *Sed ante mortem*] Dignam Senecâ ſententiam reduxi in Suſpicionibus meis, aliâ diſtinctione; *Herculem accipiat rogus. Sed ante mortem. Tu genus,* &c. Vult enim vivus adhuc comburi. *Gruter. Genus*] Philocteta, Pæantis fil. *Farnabius.*

1486. *Triſte*] Funebre, ut pyram extruat. *Idem.*

1489. *Genus regnumque*] ἓν διὰ δυοῖν. *Idem. Euryto*] Rege Oechaliæ. *Idem.*

1491. *Facibus*] Nuptialibus, Thebaid. v. 263. & 507. *Idem.*

1492. *Cruentus*] Patrem illius & fratres interficiens. *Idem.*

1495. *Nepotem*] Te. *Idem.*

1499. *Virtute*] Approbando me ex te natum Iovis eſſe filium magis ingenuum, quam quos ex Iunone genuit. mox v. 1509. *Idem.*

1501. *Nox illa*] Geminata. Herc. Fur. v. 24. *Idem. Sive mortalis*] Etiamſi mortalis quiſpiam fuiſſet pater non Iupiter, virtute tamen mea feci, ut Iovis credar progenies. *Idem.*

1507. Par-

Nox illa certa eſt, ſive mortalis meus
Pater eſt: licet ſit falſa progenies mihi;
Materna culpa ceſſet, & crimen Jovis;
Merui parentem, contuli cœlo decus.
Natura me concepit in laudes Jovis.
Quin ipſe quamquam Jupiter credi meus
Pater eſſe gaudet. parce jam lacrimis, parens.
Superba matres inter Argolicas eris.
Quid tale Juno genuit, æthereum gerens
Sceptrum, & Tonanti nupta? mortali tamen
Cœlum tenens invidit? Alciden ſuum
Dici eſſe voluit. perage nunc, Titan, vices
Solus relictus. ille, qui veſter comes
Ubique fueram, Tartara & Manes peto.
Hanc tamen ad imos perferam laudem inclitam,
Quod nulla peſtis vicit Alciden palam,
Omnemque peſtem vicit Alcides palam.

CHO-

GRONOVII.

1507. *Parce jam lacrimis meis*] Lipſius docuerat è ſcripto legendum: *parce jam lacrimis, parens.* Quod ut honeſtam ſpeciem rejiciendi habeant, *meis*, interpretantur mihi impenſis, pro me fuſis. Sed nemo ita locutus eſt unquam. Deinde & Florentinus, ut Lipſianus.

1509. *Quid tale Iuno peperit*] Lipſianus variam lectionem in contextum recepit, expuncto alio vocabulo, ut verſui conſtarent neceſſarii pedes: *Quid tale genuit, peperit.* Quod ille approbat, meritus amici notam. At Gruterus inde ſuſpicatus, primo fuiſſe: *Quid tale Iuno genuit:* mutatumque ab eis, qui *gignere* putabant virorum tantum. Rem acu tetigit. ſic enim Florentinus.

1510. *Invidit? Alciden*] Diſtingue: *Mortali patri Cœlum tenens invidit Alciden. ſuum Dici eſſe voluit.* Niſi & malis: *Dici ipſe voluit.*

1516. *Peſtis vicit Alcidem palam*] Florent. *fudit Alciden palam.*

VARIORUM.

1504. *Contuli*] Virtute mea cœlum decoravi. *Farnabius.*

1515. *Ubique*] Sup. v. 41. *Idem.*

CHORUS.

Solem orat, ut toti mundo Herculis mortem nunciet. Herculis apotheoſim prædicit, Iovemque precatur, ut vel nulli producantur tyranni, feræ, monſtra, vel alius ſufficiatur Herc. malorum vindex.

O Decus mundi, radiate Titan,
Cujus ad primos Hecate vapores
Laſſa nocturnæ levat ora bigæ,
Dic ſub Aurora poſitis Sabæis,
Dic ſub Occaſu poſitis Iberis,
Quique ferventi quatiuntur axe,
Quique ſub plauſtro patiuntur Urſæ;

Dic

GRONOVII.

1523. *Quique ferventem patiuntur axem,*] Flor. præclare: *ferventi quatiuntur axe.* Quibus ante cæteros terræ habitatores vicina ſol curru ſuo in campis æthereis quatit. Loquitur ut ſolent de equis aut turba hominum vel animalium ſuper ſolum trepidantium. Lucretius lib. 2. *Et circumvolitant equites mediaſque repente Tramittunt valido quatientes impete campos.* Virgilius 11. Æn. *equitum levia improbus arma Præmiſit, quaterent campos.* Petronius: *Venator ſaltus canibus quati.* Silius lib. 1. *& latos quatit agmine campos.* Vel, quos meridies ſibi propiores æſtu agitat. Axem ferventem vel currus ſolis vel polum Auſtralem intelligere licet: de quo quaſi calido loquuntur veteres, etſi eundem non minus quam Arcticum horrere frigoribus ipſi non ignoraverint. Nec repugnant hæc verba opinioni veterum communi, torridam Zonam inhabitabilem facientium. Etenim plauſtro Vrſæ, aut ferventi axi ſuppoſiti dicuntur, non ad perpendiculum ſubjacentes, ſed qui in Zonis habitabilibus huic vel illi proximi agunt.

1524. *Quique ſub plauſtro patiuntur Vrſæ;*] Scaliger Criticen jubet videre, quem locum hic habere poſſit, *patiuntur.* Vidit, & ſcit ſuum habere: neque repetitum ex antecedente verſu, ſed hinc in eum tranſlatum. Eſt autem *pati* hic vivere, durare, ſuſtentare, ſuſtinere ſe, tolerare vitam, verbo Annæis valde amato, ut ſupra notavimus. Vidit eadem, quod Scaliger affirmabat ſcire ſe auctorem ſcripſiſſe, *pariuntur,* eum falli, & hoc eſſe nihili. Grotius, *ſpatiantur.* Sed mutandum nihil eſt, niſi auctoritate Florent. hunc eo, qui antecedit vulgo, priorem dare velis. Quod cur nolis, nulla ratio eſt.

VARIORVM.

1519. *Primos*] Auroram tepidos recipientem radios. *Farnabius. Hecate*] Luna. *Hipp.* v. 411. *Idem.*

1520. *Laſſa*] Quo incipiente calorem fundere, equos Luna defatigatos nocturno penſo disjungit. *Delr. Bigæ,*] *Agamem.* v. 812. *Farnabius.*

1521. *Sabæis*] Arabiæ Felicis incolis. *Idem.*

1522. *Iberis*] Hiſpanis. *Idem.*

1523. *Ferventem*] Torridam zonam, quam tamen veteres ſentiebant non habitabilem præ nimio calore. *Idem.*

1524. *Plauſtro*] Septem ſtellis in plauſtrum ἅμαξαν formatis. *Idem.*

Has ſeptem ſtellas docent ab Homero & Græcis ἅμαξαν dici, & propinquum ſidus βοώτην; illas à Latinis *ſeptem triones* vocari, à boum ſimilitudine, quia Romani olim boves terræ cultores, *triones*, quaſi *teriones* nominabant:

Dic ad æternos properare Manes
Herculem, & regnum canis inquieti,
Unde non unquam remeavit ullus.
Sume, quos nubes radios ſequantur.
Pallidus mœſtas ſpeculare terras,
Et caput turpes nebulæ pererrent.
Quando, prô Titan, ubi, quo ſub axe
Herculem in terris alium ſequeris?
Quas manus, orbis miſer, invocabis,
Si qua ſub Lerna numeroſa peſtis
Sparget in centum rabiem dracones?
Arcadum ſi quis, populi vetuſti,
Fecerit ſilvas aper inquietas?
Thraciæ ſi quis Rhodopes alumnus
Durior terris Helices nivoſæ
Sparget humano ſtabulum cruore?
Quis dabit pacem populo timenti,

Si

GRONOVII.

1525. *Dic ad æternos*] Flor. *Dic ſub æternos.*

1531. *Pro Titan, ubi quove, ſumme*] Palam meliorem ſcripturam Lipſiani codicis, *ubi, quo ſub axe Herculem*; fatetur Gruterus: ſed propugnare alterum MSſ. Pall. omnes. At hoc ſolum propugnat Flor. illis omnibus penſior.

1535. *Sub terra numeroſa peſtis Sparget intentam*] Vbi nunc numerus ille codicum inanis, cui ſinguli ſcilicet, non ſequendi quamvis optimi, decedere debeant. Muti omnes, quaſi in ſilentum regno. At Florent. ille admirabilis: *Quas manus orbis miſer invocabit, Si qua ſub Lerna numeroſa peſtis Sparget in centum rabiem dracones?* Egregia reſtitutio & omnibus partibus cum plana, tum elegans. Lerna domicilium Hydræ. *Sparget*, ſparſam & diffuſam habebit per centum anguium capita. Plinius lib.11. cap. 37. de cornibus animalium: *Nec alibi major natura laſcivia. Sparſit hac in ramos, ut cervorum.* 13,9. de arbore *Differt, quod in brachia ramorum ſpargitur.* At, ne verbum hoc repetatur ſine cauſa, v. 1540. malo: *Paſcet humano ſtabulum cruore.*

1536. *Arcadum ſi quis, populi vetuſti,*] Flor. *ſi quis populis vetuſtis.* Vt illud Virgilii: *Neſcio quis teneros oculis mihi faſcinat agnos.*

VARIORVM.

nabant: ipſæ vero ſeptem ſtellæ ita locatæ ſunt, ut fere duos trigonos faciant, & quandam cum Boote axis vel temonis ſpeciem exhibeant. ita Varro lib.6. de Ling. Latina, & Gellius lib.2. cap. 21. *Delrius. Vrſa;*] Herc. Fur. v. 129. *Farnabius.*

1526. *Inquieti*] Pervigilis, vel, qui *latratu ea regna trifauci Perſonat.* Id.

1528. *Sume*] Sume nubilam faciem & triſtem. *Idem.*

1532. *Herculem*] Herculis quidem nomen ſtrenui, omnibus & claris viris à veteribus tributum, quos alii 63. alii 43. numerant. *Idem.*

1536. *Arcadum*] Hippol. 783. *Id.*

1537. *Aper*] Sus Mænalius. *Idem.*

1538. *Thracia*] Diomedes Thraciæ

rex,

Si quid irati ſuperi per urbes
Juſſerint naſci? jacet omnibus par,
Quem parem tellus genuit Tonanti.
Planctus immenſas reſonet per urbes,
Et comas nullo cohibente nodo,
Fœmina exertos feriat lacertos;
Solaque obductis foribus deorum,
Templa ſecuræ pateant novercæ.
Vadis ad Lethen Stygiumque littus,
Unde te nullæ referent carinæ.
Vadis ad Manes miſerandus, unde
Morte devicta tuleras triumphum.
Umbra nudatis venies lacertis,
Languido vultu, tenuique collo:
Teque non ſolum feret illa puppis.
Non tamen viles eris inter umbras;
Æaconque inter, geminoſque Cretas,
Facta diſcernes. feries tyrannos.

Par-

GRONOVII.

1547. *Fœmina exſertos feriat lacertos.*] Florent. *Fœmina exſertos feriant.*

1555. *Trepidoque collo:*] Flor. *tenuique collo. Tenuari* corpora & *attenuari* dicuntur morbis, & proprium eſt Vmbrarum, *tenues* & *exiles* vocari.

1559. *Fata diſcernes. ſieri tyranni*] Alios aliter hæc rapuiſſe in medicinam notat Gruterus: hanc vero eſſe Pall. meliorum lectionem, niſi quod iis præterea, *Æacoſque.* Nimirum Delrius fecerat, *Facta diſcernens.* Melius utique quam iſti. nam *facta diſcernere* eſt diſtinguere laudanda & punienda: diſcrimen facere meritorum & ſcelerum: ut pro iis aut abſolvatur reus aut damnetur. At *diſcernere fata* quid ſit, propemodum neſcio. Ipſe tamen: Iudicum eſt *facta diſcernere*, & pro factis infligere pœnas; quas ſi *fata* vocari contendis, eſto, parum refert. Ne tam feſtina, vir optime: ſane parum refert, ſi parum refert, Solis an Athenis vivamus. Potes mihi oſtendere, qui dixerit *diſcernere pœnas*, aut *diſcernere* omnino pro diſtribuere? Dein Lipſianus *feries tyrannos.* Id vel reſpicere piguit. At ſic tamen, parvula admodum differentia, codex optimus: *Facta diſcernens, feriens tyrannos.* Claud. in Ruf. lib. 2. *quos nolle fateri Viderit, ad mala mox tranſmittit verbera fratris.* Idem etiam *Æacoſque.* Ex quo faciendum: *Æaconque inter.*

VARIORVM.

rex. Hercul. Fu. 225. *Farnabius.*

1543. *Par,*] Robore & fortitudine modo vel moriens ſicut alii. *Idem.*

1544. *Parem*] Sup. v. 6. *Idem.*

1545. *Planctus*] Pro more lugentium. vid. Troad. v. 82. *Idem.*

1548. *Solaque*] Sup. v. 746. *Idem.*

1550. *Vadis*] Ἀπεχτὸν εἰς ἀΐδεα ἤνυσας. *Idem.*

1553. *Morte*] Herc. Fu. act. 5. *Id.*

1554. *Nudatis*] Vmbras enim quam in vivis habuerant, imaginem retinere

cre-

Parcite, ô dites, inhibete dextras.
Laudis eſt, purum tenuiſſe ferrum.
Dumque regnabas, minimum cruentis
In tuas urbes licuiſſe fatis.
Sed locum virtus habet inter aſtra.
Sedis Arctoæ ſpatium tenebis?
An gravis Titan ubi promit æſtus?
An ſub Occaſu tepido nitebis,
Unde commiſſo reſonare ponto
Audies Calpen? loca quæ ſereni
Deprimes cœli? quis erit recepto
Tutus Alcida locus inter aſtra?
Horrido tantum procul à Leone
Det pater ſedes, calidoque Cancro;
Ne tuo vultu tremefacta leges
Aſtra conturbent, trepidetque Titan.
Vere dum flores venient tepenti,

Et

GRONOVII.

1560. *Parcite, ô dites,*] Flor. *ô duces.* Sed lex verſus repugnat. Heinſ. major ſupra ſcriptum habebat, *immites*. Num, *Parcite, elatas inhibete dextras.* Vel *adductas.* nempe ad cædendum.

1562. *Minimum cruentis*] Flor. *minus in procellis.* Latet aliquid. Quæ ſequuntur uſque ad finem chori, deſiderantur in Florentino.

1564. *Sed locum virtus*] Grotius: *Sin locum virtus habet inter aſtra; Sedis.*

1570. *Recepto tutus Alcida*] Delrius è Mog. notat *recepti:* & ſic plerique codd. Gruteri: unde is exterminavit *recepto*, quaſi minus erectum. Immo ſcribendum *recepto Tutus Alcida* vel *Alcide*, ſexto caſu. Quis erit locus cœli, quem receptus & ibi tanquam in ſtatione poſitus Hercules tutum præſtabit, vel ſi cœlum oppugnent Gigantes? Non enim Herculem decet loco tutum eſſe, ſed Hercule locum.

VARIORUM.

credebant veteres. *Farnabius.*

1556. *Non ſolum*] Ut quondam, ne mergeretur gemens *cymba ſutilis ſub pondere.* Idem.

1558. *Geminoſque*] Rhadamanthum & Æacum Cretæ reges; quos propter juſtitiam infernis umbrarum judiciis præfecit Iupiter. Herc. Fu. 732. *Idem.*

1561. *Purum*] Incruentum, innocens. *Idem.*

1562. *Minimum*] Minimum permittere tuæ licentiæ in ſubditorum vitas. *Idem.*

1565. *Sedis Arctoæ*] *Tibi numine ab omni Cedetur, jurisque tui natura relinquet Quis deus eſſe velis, ubi regnum ponere mundi. Sed neque in Arctoo ſedem tibi legeris orbe, Nec polus adverſi calidus qua vergitur Auſtri.* Idem.

1568. *Commiſſo*] Gaditano utrinque freto reſonare Calpen bimarem audies. vide & Herc. Fur. 236. *Idem.*

1570. *Quis erit*] *Ætheris immenſi partem ſi preſſeris unam, Sentiet axis onus. librati pondera cœli Orbe tene medio: pars ætheris illa ſereni Tota vacet.* Idem.

Et comam ſilvis hiemes recident,
Vel comam ſilvis revocabit æſtas;
Pomaque autumno fugiente cedent,
Nulla te terris rapiet vetuſtas.
Tu comes Phœbo, comes ibis aſtris.
Ante naſcetur ſeges in profundo,
Vel fretum dulci reſonabit unda;
Ante deſcendet glacialis Urſæ
Sidus & Ponto vetito fruetur,
Quam tuas laudes populi quieſcant.
Te, pater rerum, miſeri precamur,
Nulla naſcatur fera, nulla peſtis.
Non duces ſævos miſeranda tellus
Horreat: nulla dominetur aula,
Qui putet ſolum decus eſſe regni,
Semper impenſum tenuiſſe ferrum.

Si

GRONOVII.

1590. *Habeat nec aula*] Placet omnino correctio Lipſii: *Horreat nulla:* quicquid contradicat Scaliger, cujus admonitio de paribus temporibus alibi locum habet. Apud Horatium quoque non dubito, quin bene reſtituerit Auratus: *Nec Martiales hædulei lupos. Intenſum* quoque fruſtra tuetur Scaliger. Lipſianus (nam Flor. ab illo verſu: *Sed locum virtus*, uſque ad finem chori nos deſtituit) & omnes fere codices, *impenſum*, id eſt, occupatum, evaginatum & vibratum, nunquam otioſum. Imago à pecunia. Contraria vox Hannibalis, *Parce ferro.*

VARIORUM.

1572. *A Leone*] Thyeſt v. 852. *Far.*

1577. *Comam*] Arboribus frondes. *Idem.*

1583. *Fretum*] Prius mare dulceſcet. *Idem.*

1584. *Ante*] Thyeſt. v. 476. *Idem.*

1585. *Ponto vetito*] Cauſam cur nequeat mari mergi veriorem putant; quia circulus Arcticus altior eſt noſtro Orizonte, ideo ſidera illa Arctica nobis nequeunt occidere. vide Brodæum lib. 5. miſcell. c. 25. & inf. Thyeſt. 472. *Delrius.*

1586. *Quam tuas laudes populi quieſcant*] Sermonis hæc gemmula, ſi præſertim uſus antiquæ locutionis ſpectetur, quæ non raro verba abſoluta pro agentibus uſurpat. *Laudes* itaque *populi quieſcant*, erit, à laudibus ſive laudando quieſcant, quomodo & Maro in Bucolicis dixit, *requierunt ſuos curſus flumina*, id eſt, à curſibus ſuis. Ait enim, *Et mutata ſuos requierunt flumina curſus.* Quadrigarius Annal. 1. cum potuiſſet eodem modo loqui, maluit gignendi caſu, ſed eidem archaiſmo inſiſtens, dicere, *quieſcere pugna. Manu*, inquit, *ſignificare cœpit utrique, ut quieſcerent pugna.* Qui aliter & inclementius de Tragici illo loco ſtatuerunt, quomodo judicium ſequar? Ego ſane in partem benigniorem propenſior, malim antiquitati ſuum hic jus & linguam relinqui. *Pontan.* *Quieſcant*] Taceant. *Farnabius.*

1589. *Duces*] Tyrannos. *Idem.*

1592. *Semper impenſum*] Ferro non parcere. *Idem.*

1597. Ti-

Si quid in terris iterum timetur,
Vindicem terræ petimus relictæ.
Hem, quid hoc? mundus tonat. ecce, mœret,
Mœret Alcidæ pater. an deorum
Clamor, an vox eſt timidæ novercæ?
Hercule an viſo fugit aſtra Juno?
Laſſus an pondus titubavit Atlas?
An magis diri tremuere Manes
Herculem? & viſum canis inferorum
Fugit abruptis trepidus catenis?
Fallimur: læto venit, ecce, vultu
Quem tulit Pœas, humeriſque tela
Geſtat, & notas populis pharetras,
Herculis hæres.

ACTUS

VARIORUM.

1597. *Timidæ*] Iunonis me in cœlum aſcendentem timentis. *Farnabius.*

1599. *Laſſus an pondus*] Cœlum quod humeris ſuſtinere Atlanta Mauritaniæ regem Promethei fratrem fingunt, quod Aſtrologiam ſphæramque inveniſſet. *Idem.*

Hic auctorem pluſquam σολοικίζειν, nec locum habere ejuſmodi Helleniſmum poſſe, ſunt qui putant. At ſi dicamus inter eos archaiſmos eaque adjectiva hoc reponendum, quæ caſum quartum ellipticῶς admittunt, quid magnopere habebit incommodi? Sic enim *laſſus pondus* erit, *quod ad pondus*, vel, *ob pondus*. *Bonus animum*; erit *quod ad animum bonus*, ut notat ad I. Æneidos Servius. Et *omnia pius*, quomodo Macrobius loquitur lib. 6. c. 8. Saturnal. erit, *per omnia pius*: Et Statius Papinius: *Dii bene, quod tales ſtirpemque animoſque venitis*. id eſt, *quod ad ſtirpem & animos*. Propertius lib. 2. eleg. 5. *Cynthia verba levis*, id eſt, *quod ad verba*, ſive *verbis levis*. Helleniſmus hic iſti *laſſus pondus* par prorſus ac geminus. Ὀλίγοι ἀριθμὸν, *pauci numerum*, vel *quod ad numerum*. *Syrus & nomen & patriam*, eſt, *ſecundum nomen & patriam*: Quæ aliaque hujuſmodi, ut Græcis ſunt uſitatiſſima, ita apud Latinos rarius occurrunt. *Pont.*

1604. *Pœas*,] Philoctetes, cui Hercules moriens ſagittas legavit. *Farn.*

ACTUS QUINTUS.

NUTRIX. PHILOCTETES.

Philoctetes Herculis mortem atque funus nunciat.

Nutr. EFfare caſus, juvenis, Herculeos precor,
Vultuque quonam tulerit Alcides necem.
Phil. Quo nemo vitam. *Nutr.* Lætus adeone ultimos
Invaſit ignes? *Phil.* Eſſe jam flammas nihil
Oſtendit ille, qui ſub hoc mundo Hercules
Immane nil reliquit. en domita omnia.
Nutr. Inter vapores quis fuit forti locus?
Phil. Quod unum in orbe vicerat nondum malum,
Et flamma victa eſt. hæc quoque acceſſit feris.
Inter labores ignis Herculeos abiit.
Nutr. Ediſſere agedum, flamma quo victa eſt modo?
Phil. Ut omnis Oeten mœſta corripuit manus,
Huic fagus umbras perdit, & toto jacet

Suc-

GRONOVII.

* NUTRIX. PHILOCTETES.] In Flor. pro perſonis ponuntur NUNTIUS. CHORUS. Et ita per totam ſcenam. Nempe Nuntius ille eſt Philoctetes: in Choro autem vel prima videtur fuiſſe Nutrix.

1611. *Qui ſub occaſu Hercules*] Scaliger notat τὸ *Ille*, quod antecedit, deſignare ipſum Herculem: & ideo importune iterari *Hercules*, ſed ſcribendum *Herculis*: & hanc puſillam mendam non parvi momenti. Verum hæc quidem vox nihil habet vitii: ſed longe graviorem totius loci luem detegit Fl. *ſub hoc mundo Hercules Immune vinci liquit en domita omnia*. Scribe igitur: *qui ſub hoc mundo Hercules Immane nil reliquit. En domita omnia!* Ille Hercules, qui ſub cœlo nullum monſtrum, nullum tyrannum, nullam noxiam feram reliquit, terrorem jam flammis quoque & ignibus ademit. Vulgo: *Virtute vinci docuit indomita.*

1614. *Quod unum in orbe venerat*] Miſera conditio hominum doctorum in corruptis explicandis ingenioſorum. Scaliger fingit ſibi raram locutionem, *venire in orbe cum aliquo*, pro pugnare: & inveſtigat rationem, quaſi à duobus pugilibus ſic dicatur, qui ſe orbe aut lineis circumſcripſerint, quas tranſire non liceat. Somnium merum. Florentinus ſimpliciter, *vicerat nondum*. Ergo *in orbe*, puta terrarum.

VARIORUM.

1609. *Quo nemo*] Lætiori vultu mortem tulit, quam alius quiſpiam vitam. *Farnabius.*

1613. *Vapores*] Ignes. *Idem.*

1614. *Quod unum*] Ignis, quocum Hercules non dimicavit hactenus. vid. ſup. v. 1401. *Idem.*

1618. *Manus*] Multitudo comitum & famulorum Herc. ſuccidere arbores ad rogum juſſa. *Idem.*

1619. *Fagus umbras*] Succiſa enim. *Idem.*

Fagus, cum ſit ut plurimum patulis diffuſa ramis, multam umbram facit: iiſque abſciſſis, umbram perdit. Theoc. --- σκιερὰν δ' ὑπὸ φαγόν.

1620. *Fle-*

Succiſa trunco: flectit hic pinum ferox
Aſtris minantem, & nube de media vocat;
Ruitura cautes movit, & ſilvam trahit
Secum minorem. Chaonis quondam loquax
Stat vaſta late quercus, & Phœbum vetat,
Ultraque totos porrigit ramos nemus.
Gemit illa multo vulnere impreſſo minax,
Frangitque cuneos. reſilit excuſſus chalybs,
Vulnuſque ferrum patitur & truncum fugit.
Commota tandem eſt. tunc cadens latam ſui
Duxit ruinam. protinus radios locus
Admiſit omnes. ſedibus pulſæ ſuis
Volucres pererrant nemore ſucciſo diem,
Quæruntque laſſis garrulæ pinnis nemus.

Jam-

GRONOVII.

1620. *Flexit hic pinum ferox*] Hæc præteriri arguit Scaliger tanquam obvia, quibus ne Cimmeriæ quidem tenebræ obſcuriores. Legit autem: *pinus ferox Aſtris minantem nube de media comam.* Sed leviore manu, opinor, juvandus locus. Florentinus: *Hic fagus,* & *flectit hic.* Lege igitur: *Huic fagus umbras:* deinde: *flectit hic pinum ferox.* Alius fagum dejicit, alius pinum. *Vocat,* removet, aufert.

1622. *Cautes movit & ſilvam trahit*] Flor. *Ruitura cautem movit & ſilvam tulit.*

1627. *Reſilit excuſſus chalybs,*] Flor. *incuſſus.* Et ſequenti: *patitur frigidus parum.* Quaſi fuerit: *ut rigidum parum.* Tum ut Lipſianus: *latam ſui duxit ruinam.* non *lenta mora.*

1632. *Nemore ſucciſo diem*] Delrius notat in Mog. Herb. Ven. eſſe *domus,* non *diem:* eoque conjicit: *nemore ſucciſo nemus:* & in ſequenti verſu: *garrulæ pinnis domos.* Gruterus omnes ſuos, *nemore ſucciſo domus,* idque ſe recepiſſe, eraſo illo nupero *diem,* ne avorum quidem memoria nato, ſed heri. Velle Poëtam, primum nidos avium periiſſe; deinde tantum nemoris exciſum, ut jam laſſæ ramum nullum invenirent, cui de more inſiderent. Sed diſſimulat difficultatem, quam neceſſe eſt oboriri cuivis diligentius inſpicienti hanc lectionem. Quænam enim illic tam frequentes domus, quas pererrarent illæ aves? & quomodo ſilveſtres volucres tam manſuetæ, ut pulſæ ſedibus arborum ſtatim ſe committerent domibus? *Diem* non eſt ita nuperum, atque ille velit. Sed & elegans eſt propriumque auctoris pro aëre: ut in Phœniſſis *atra nube ſubtexens diem Stymphalis:* & in Hercule Furente: *pennis condere obductis diem.* At in altero verſu, præſertim quum toties in paucis verſibus finem faciat τὸ *nemus*, adſentior prorſus Delrio ſcripſiſſe Poëtam: *Quæruntque laſſis garrulæ pennis domos.* hoc eſt, deſiderant ſuos nidos. Inde vel temeraria vel errans librarii manus in præcedentem verſum tranſtulit, & hunc ſupplevit adjecto τῷ *nemus.*

VARIORUM.

1622. *Sylvam*] *Corruit & mediam proſtravit pondere ſylvam.* Farnabius.

1623. *Chaonis quondam*] In hac ſylva erat ingens quercus; non minor Dodonea illa in Chaonio Epiri nemore. de qua vide Med. v. 346. & Oed. 726. *Id.*

1636. *Pro-*

Jamque omnis arbor ſonuit, & ſacræ quoque
Senſere quercus horridam ferro manum,
Nullique priſcum profuit ligno nemus.
Aggeritur omnis ſilva, & alternæ trabes
In aſtra tollunt Herculi anguſtum rogum.
Rapit alta flammas pinus, & robur tenax,
Et brevior ilex ſilva. contexit pyram
Populea ſilva, frondis Herculeæ nemus.
At ille, ut ingens nemore ſub Naſamonio
Æger reclini pectore immugit leo,

Fer-

GRONOVII.

1636. *Profuit ligno nemus*] Florent. *profuit loco nemus*. Forte: *Nullique priſcus profuit luco deus*. cui ſcilicet olim dicatus erat.

1638. *Herculi anguſtum rogum.*] Pro magnitudine ſcilicet heroici corporis. Omnino vera explicatio, quæ bono viro nimis arcta videtur. Nugæ de pyramidali forma. Flor. quoque: *Herculi anguſte rogum*. Martialis 11, 51. *Anguſte Titius tamen lavatur*.

1640. *Silva. contexit pyram Populea*] Flor. *ſilva ſe complet rogo Populea ſilva*. Videndum an faciat huc illud Cæſaris lib. 3. Civil. *altera navis ex veterana legione minus ducentis ſe compleverat*. An legendum: *ſe confert rogo*.

1643. *Admugit leo,*] Flor. *immugit*. Statius lib. 11. *jacet immugitque cruentis vulneribus*.

VARIORUM.

De hac quercu ait Sophocles: --- *καὶ πολυγλώσσου δρυός*. Sophocli conſentiunt Lycophron in Caſſandra, Apollonius in Argonauticis, Higynus l. 2. aſtronom. & Claudianus in panegyr. de 6. conſulat. Honorii. *Delrius*.

1624. *Phœbum*] Solis radios arcet. *Farnabius*.

1625. *Totos*] Al. *totum*. Idem.

1628. *Vulnuſque*] Hebetatur nec diffindere valet. *Idem*.

1629. *Tunc cadens*] Ipſæ ſyllabæ non verba modo denotant, quam ægre & vix tandem collapſa. *Delrius*.

1630. *Radios*] Quod ſupra v. 1619. dixit *fagus umbras perdit*. Farnabius.

1634. *Sacræ*] Incæduæ & Iovi conſecratæ. *Idem*.

1637. *Alternæ*] Alternatim poſitæ. *Idem*.

1638. *In aſtra tollunt*] Altitudinem pyræ deſcribit. quia veteres, quo quis ditior opibus, dignitate celſior, virtutibus præſtantior, hoc illi pyram celſiorem erigebant. Virg. 4. Æneid. de pyra Didûs: -- *ſic fata gradus evaſerat altos*. ubi Servius: *rogi pro qualitate fortunarum fiebant*. & lib. 6. de rogo Miſeni: --- *aramque ſepulcri Congerere arboribus, cœloque educere certant*. ubi Donatus hoc factum ait: *ut robur & meritum viri ſic appareret*. eaque cauſa eſt cur de Patroclo Homerus: *Ποίησαν δὲ πυρὴν ἑκατόμπεδον ἔνθα καὶ ἔνθα*. *Fecerunt autem pyram centum pedum utrimque*. Dionyſ. Halic. lib. 11. Antiqu. Rom. ſcribit milites Sicinium virum fortiſſimum ſepeliiſſe, & honeſtiſſime extuliſſe, rogumque maximum aggeſſiſſe: aliaque pro viribus impleſſe, quæ, in ſupremum honorem, ſtrenuis viris lex fieri jubet. *Delrius*.

1639. *Tenax,*] Solidum. *Farnabius*.

1641. *Populea*] Herc. Fu. v. 892. *Id.*

1642. *Naſamonio*] Libyco. Naſamones autem Libyæ pop. ex naufragiis & rapto ad Syrtes viventes. *Idem*.

1645. *Vul-*

Fertur. quis illum credat ad flammas rapi?
Vultus petentis aſtra, non ignes, erant.
Ut preſſit Oeten, ac ſuis oculis rogum
Luſtravit omnem, fregit impoſitus trabes,
Arcumque poſcit: Accipe hæc, inquit, ſate
Pœante, dona; munus Alcidæ cape.
Has hydra ſenſit: his jacent Stymphalides,
Et quidquid aliud eminus vici malum.
Virtute felix juvenis, has numquam irritas
Mittes in hoſtem. ſive de media voles
Auferre volucres nube, deſcendent aves,
Et certa prædæ tela de cœlo fluent.
Nec fallet umquam dexteram hic arcus tuam:
Librare telum didicit, & certam dare
Fugam ſagittis. ipſa non fallunt iter
Emiſſa nervo tela. tu tantum, precor,
Accommoda ignes & facem extremam mihi.
Hic nodus, inquit, nulla quem capiet manus,

GRONOVII.

1645. *Vultus petentis aſtra, non ignes, erant*] Flor. *erat*.

1647. *Luſtravit, omnes fregit*] Flor. *ac ſuis oculis rogum Luſtravit omnem, fregit impoſitus trabes. Arcus popoſcit.* Sequenti: *dona, & munus Alcidæ cape.*

1651. *Victure felix: has enim*] Facile crediderim Pall. omnes ſervare pejora. Ego autem multo minus hic requiro *victure à vinco*, quam Gruterus non requirit Lipſianum: *Virtute felix juvenis, has nunquam.* Quod confirmat Florentinus, niſi quod *Victrice:* & ſequenti, *in hoſtem.* Dicit autem *Virtute felicem* Stoicorum more, qui fortuna non fuit felix vel ob Lemnium malum.

1655. *Prædam tela de cœlo ferent*] Flor. *præda* & *fluent*. Lege: *Et certa præda tela de cœlo fluent. Certa præda*, eſt, tenentia prædam.

1661. *Nulla quem capiet manus*] Fl. *cepit*. Statim Fl. ut tres Gruteri: *per ignes.*

VARIORUM.

1647. *Fregit*] Pondere ſuo. *Farnab.*

1648. *Sate*] Philoctetа. *Idem.*

1650. *Stymphalides*] Herc. Fu. verſ. 243. *Idem.*

1651. *Nunquam*] Herc. Fu. v. 989. *Idem.*

1660. *Facem*] Funebrem, qua rogus accendebatur. id eſt incende mihi rogum, quod defuncto neceſſitudine devincti præſtabant officium, ſed averſa facie. *Idem.*

1661. *Hic nodus,*] Clava. Appoll. στιβαρὸν δ᾽ ἔχεν ὄζον ἐλαίης *Idem.*

Senecæ repugnat Piſander; qui clavam Herculis æream fuiſſe refert; at Seneca ligneam. Nodum enim hic, clavam interpretor nodoſam: unde dictum, nodoſæ robora clavæ. Scio quæ de nodo Herculeo prodita ſunt à Plinio lib. 26. cap. 6. Macrobio lib. 1. Saturnal. cap. 19. & Feſto, in voce, *cingulum*: ſed hunc locum ad ea accommodare, hominis foret aliud agentis. *Delrius.*

Mecum per ignem flagret, hoc telum Herculem
Tantum ſequatur. hoc quoque acciperes, ait,
Si ferre poſſes. adjuvet domini rogum.
Tum rigida ſecum ſpolia Nemeæi mali
Arſura poſcit. latuit in ſpolio rogus.
Ingemuit omnis turba, nec lacrimas dolor
Cuiquam remiſit. mater in luctum furens
Diduxit avidum pectus, atque utero tenus
Exerta vaſtos ubera in planctus ferit:
Superoſque & ipſum vocibus pulſans Jovem
Implevit omnem voce fœminea locum.
Deforme letum, mater, Herculeum facis:
Compeſce lacrimas, inquit. introrſus dolor
Fœmineus abeat. Juno cur lætum diem
Te flente ducat? pellicis gaudet ſuæ
Spectare lacrimas. contine infirmum jecur
Mater. nefas eſt ubera atque uterum tibi
Laniare, qui me genuit. & dirum fremens,
Qualis per urbes duxit Argolicas canem,
Cum victor Erebi Dite contempto rediit
Tremente Fato; talis incubuit rogo.
Quis ſic triumphans lætus in curru ſtetit
Victor? quis illo gentibus vultu dedit

Leges

GRONOVII.

1670. *Vaſtos ubera in planctus ferit.*] Flor. *vaſto verbere in planctus furit.* Sed ſtatim ante: *in luctum furens.* Videtur alterutro loco fuiſſe ſive *ruens* ſive *ruit.*

VARIORUM.

1665. *Spolia*] Pellem leonis Nemeæi. *Farnabius.*

Pelle leonis Nemeæi, qua Hercules indutus fingitur. quia priſci homines pellibus corpora contegebant. qui quia, nondum reperto telorum uſu, lignis vim hoſtium retundebant, ideo Herculi clavam veteres attribuerunt. Diodor. Siculus lib. 1. *Delrius.*

1666. *Latuit*] Pellis rogum ſummum texit. *Farnabius.*

1668. *In luctum*] Luctui nimium indulgens. *Idem.*

1669. *Avidum*] Planctus & pœnæ avidum. *Idem.*

1671. *Pulſans*] Compellans. *Idem.*

1676. *Te flente*] Tuis inſultans lacrymis. *Idem.*

1677. *Iecur*] Affectus, quorum jecur ſedes. ſupra v. 579. *Idem.*

1678. *Vbera*] Pro more lugentium. vide Troad. v. 82. *Idem.*

1679. *Et dirum*] Et hoc dicto, Hercul. dirum fremens qualis duxit, &c. Herc. Fu. v. 809. *Idem.*

1683. *Sic triumphans*] Vt ille rogo. *Idem.*

1684. *Illo gentibus*] Tam læto & ſereno. *Idem.*

1685. *Quan-*

Leges tyrannus? quanta pax obitus tulit?
Hæſere lacrimæ. cecidit impulſus dolor
Nobis quoque ipſis. nemo morituro ingemit.
Jam flere pudor eſt, ipſa, quam ſexus jubet
Mœrere, ſiccis hæſit Alcmene genis;
Stetitque nato pene jam ſimilis parens.
Nutr. Nullaſne in aſtra miſit ad ſuperos preces
Arſurus, aut in vota reſpexit Jovem?
Phil. Jacuit ſui ſecurus, & cœlum intuens,
Quæſivit oculis, arce an ex aliqua pater
Deſpiceret illum. tum manus tendens ait:
Quacumque parte proſpicis natum, pater,
Te, te, pater, quem nocte commiſſa dies
Quæſivit unus, ſi meas laudes canit
Utrumque Phœbi littus, & Scythiæ genus,
Et omnis, ardens, ora, quam torret dies:
Si pace tellus plena, ſi nullæ gemunt
Urbes, nec aras impius quiſquam inquinat:

Si

GRONOVII.

1685. *Quanta pax obitus tulit?*] Flor. *habitum*. Et ſequenti, *cecidit impulſus dolor*. non *expulſus*. In nat. quæſtionibus paſſim *impellere* eſt evertere, percellere. De conſtantia cap. 5. *Inter flammas & ſanguinem ſtragemque impulſæ civitatis*. lib. 1. de clement. *Elephantes leoneſq; tranſeunt, quæ impulerunt*.

1697. *Iſte eſt, pater, quem nocte*] Fatuum eſt illud *Iſte eſt*: ſed nec boni ſenſus, *quem nocte commiſſa dies Quæſivit unus*. Scio Herculem geminata nocte quæſitum: ſed hoc hic non dicitur: uno die audio quæſitum, qui quæſitus eſt, idque ob noctem commiſſam. Hunc ipſum Iovem ſenſit auctor teſte Flor. *Te, te, pater*: reſpondet enim huic τὸ *precor* verſu 1703. Te, pater, te, inquam, (quem dies unus, qui ſcilicet duabus noctibus intercedere deberet, non ſenſit, dum lux non eſt continuatis duabus noctibus, qui uno die deſideratus es & mundo cœloque defuiſti, dum me generas,) precor, ſi res dignas cœlo geſſi, recipe me in conſortium deorum.

1700. *Et omnis, ardens, ora, quam torret*] Ita diſtinguendum, ut intelligatur omnis ora, quam torret dies ardens. Statim Flor. *impias aras*. non *impius*. *Impiæ aræ* & ſceleratæ ſunt & immiſericordes, ad quas homo immolatur.

VARIORUM.

1685. *Tyrannus*] Rex τύραννος. ſic enim primitus Græcis uſurpatum. *Farnabius*.

1686. *Hæſere*] Ceſſavere. *Idem*.

1689. *Siccis*] Non lacrymantibus. *Idem*.

1694. *Arce*] Cœli. *Idem*.

1699. *Utrumque*] Oriens & occidens. *Idem*. *Scythiæ*] Septentrio. *Idem*.

1700. *Ardens*] Meridies. *Idem*.

1701. *Gemunt*] A tyrannis oppreſſæ. *Idem*.

1702. *Impias*] Intelligit autem Buſiridis aras. *Idem*.

Y y 1703. *Spi-*

Si ſcelera deſunt, ſpiritum admitte hunc, precor,
In aſtra. nec me mortis infernæ locus,
Nec mœſta nigri regna conterrent Jovis:
Sed ire ad illos umbra, quos vici, Deos,
Pater, erubeſco. nube diſcuſſa diem
Pande, ut Deorum vultus ardentem Herculem
Spectet: licet tu ſidera & mundum neges,
Ultro, pater, cogêre. ſi voces dolor
Abſtulerit ullas, pande tum Stygios lacus,
Et redde Fatis. approba gnatum prius.
Ut dignus aſtris videar, hic faciet dies.
Leve eſt quod actum eſt. Herculem hic, genitor, dies
Inveniet, aut damnabit? hoc poſtque addidit:
Noverca cernat, quo feram flammas modo.
Flammas popoſcit. hoc age Alcidæ comes;
Non ſegnis, inquit, corripe Oetæam facem.
Quid dextra tremuit? num manus pavida impium
Scelus refugit? redde jam pharetras mihi,
Ignave, iners, inermis. en noſtros manus

Quæ

GRONOVII.

1703. *Spiritum admitti hunc*] Flor. amitte. Scribe: *ſpiritum admitte hunc, precor, In aſtra.* Tum Fl. *non me mortis infernæ.*

1714. *Herculem genitor prius Invenit an damnavit*] Vellem videre, qui hæc interpretaretur. Flor. *Herculem hic, genitor, dies Inveniet an damnabit.* id eſt, hic dies judicium de illo faciet, fortis an ignavus ſit. Cæſar lib. 5. de bello Gall. *Quid dubitas, Varene, aut quem locum probandæ virtutis tuæ exſpectas? hic dies, hic dies de noſtris controverſiis judicabit.* Melius etiam: *Inveniet aut damnabit.* Sequitur: *hæc poſtquam edidit, Flammas popoſcit.* Medius verſus deeſt. Non videtur tamen abjiciendus, ſed collocandus poſt illum: *Non ſegnis, inquit, corripe Oetæam facem. Noverca cernat, quo feram flammas modo. Quid dextra tremuit.*

1718. *Corripe Oetæam facem*] Fl. *Oetæan.*

VARIORUM.

1703. *Si ſcelera*] Si ſcelerati homines mea opera devicti ceſſent. *Farnab.*

1706. *Umbra*] Τύπος, εἴδωλον, nudum ſimulachrum, quod (anima vel in cœlum, unde deducta eſt, vel in alia corpora migrante corpore, quod in elementa diſſolvitur) petit inferos. *Id.*

1710. *Si voces*] Revocat, corrigitque ſupremam vocem *cogere.* Idem.

1712. *Fatis.*] Inferis mortis loco. *Id.*

1713. *Ut dignus*] Quæ per vitam ſtrenue feci non tam aſtra merentur, quam mors hæc acerba, quam fortiter fero. *Idem.*

1717. *Alcidæ comes;*] Philoctetа. *Id.*

1718. *Facem*] Supra v. 1660. *Idem.*

1721. *En noſtros*] Tuæne manus dignæ

Quæ tendat arcus. quis ſedet pallor genis?
Animo faces invade, quo Alciden vides
Vultu jacere: reſpice arſurum, miſer.
Vocat ecce jam me genitor, & pandit polos.
Venio, pater. vultuſque non idem fuit.
Tremente pinum dextera ardentem impuli.
Refugit ignis, & reluctantur faces,
Et membra vitant: ſed recedentem Hercules
Inſequitur ignem. Caucaſum, aut Pindum, aut Athon
Ardere credas. nullus erumpit ſonus.
Tantum ingemiſcit ignis. ô durum jecur!
Typhon in illo poſitus immanis rogo
Gemuiſſet ipſe, quique convulſam ſolo
Impoſuit humeris Oſſan Enceladus ferox.
At ille medias inter exſurgens faces

Se-

GRONOVII.

1725. *Rogat ecce jam me genitor*] Lipſius, quia in vet. libro, *vocat*, etiam parum putat decorum Iovi, hic *rogare*. Non ſic amicus ejus, qui interpretatur: invitat quaſi ad convivium, ubi nectar & ambroſia: eſſe alia quoque in hac fabula nimis hyperbolica: ideo non ſe ire, quo quidam *vocat*: nullum vidiſſe codicem, in quo non *Rogat*. Fruatur. At ego non vidi in Florentino, niſi, *vocat ecce jam me genitor & pandit deos*.

1726. *Vultuſque non idem fuit*] Mirum ni ante hæc verba verſus unus & alter deſiderantur. Flor. & alii: *Venio venio pater*.

1732. *Ingemiſcit ignis ad durum jecur.*] Lipſius concinnius putat: *ignis. ah durum jecur*. At ille, Forte, inquit, difficilius jecur, quam reliqua interna, comburitur: nam in Thyeſte: *ſtridet in veribus jecur*. Egregia ratio, cui conveniunt ſequentia: Ingemiſcit ergo ignis, quia cum difficultate illud urit: vel ſynecdoche, quod ipſum jecur videtur ingemiſcere, ſtridere, & quaſi queri. At Flor. plane: *Tantum ingemiſcit ignis. ô durum jecur*. Hoc miraculi loco addit, tantum ignem non crepare immani ſtrepitu, ut ſolet, ſed quaſi reverentia Herculis tenuem quendam & inſtar gemitus ſonum edere. Exclamatio reſpicit ſequentia: ô durum & invictum hominem! vel Typhon aut Enceladus fracti mollitique in gemitus & ejulationes forent tanto incendio impoſiti: at ille nihil commotus, &c.

VARIORUM.

gnæ arcu & ſagitta meis, quæ trepidat rogum meum incendere? *Farnabius*.

1727. *Pinum*] Tum facem rogo ſubdidi. *Idem*.

1729. *Hercules*] Devitant Herculem quaſi non tentare auſæ. *Idem*.

1730. *Caucaſum,*] Montem Scythiæ. *Idem*. *Pindum,*] Theſſaliæ montem. *Idem*. *Athon*] Montem inter Macedoniam & Thraciam. *Idem*.

1732. *Durum jecur*] Sic ſolet vocare jecur Herculis. -- *ſed jecur fors horridum Flectam emerendo* -- Delrius.

1733. *Typhon*] Gigas. Medeæ v. 772. *Farnabius*.

734. *Quique*] Hercul. Fur. v. 80. *Idem*.

1736. *In-*

Semiuſtus ac laniatus, intrepidus, rubens;
Nunc, ô parens Herculea, ſic ſtare ad rogum,
Te mater, inquit, ſic decet fleri Herculem.
Inter vapores poſitus & flammæ minas,
Immotus, inconcuſſus, in neutrum latus
Correpta flectens membra, adhortatur, monet.
Gerit aliquid ardens: omnibus fortem addidit
Animum miniſtris. urere ardentem putes.
Stupet omne vulgus, vix habent flammæ fidem.
Tam placida frons eſt, tanta majeſtas viro.
Nec properat uri. cumque jam forti datum
Leto ſatis penſavit, igniferas trabes
Hinc inde traxit, nimia quas flamma occupat,
Totaſque in ignem vertit, & qua plurimus
Exundat ignis, recipit intrepidus, ferox.
Nunc ora flammis implet. aſt illi graves
Luxere barbæ: cumque jam vultum minax
Appeteret ignis, lamberent flammæ caput,
Non preſſit oculos. Sed quid hanc mœſtam intuor
Sinu gerentem? reliquias magni Herculis
Ceneremque jactans ſquallidum Alcmene gemit.

ALC-

GRONOVII.

1736. *Intrepidus, rubens*] Fl. *ruens*. Mox malim, *flere*, ut ad matrem referatur.

1742. *Correpta flectens membra,*] Fl. *torrens*. Forte, *torquens*.

1749. *Nimia quas flamma occupat;*] Correxiſſe ſummos viros *minima*, nec ſegniter occupaſſe Criticos; ſe adhuc hærere, quod novena cohors priorem ſcripturam adjuvet, profitetur Gruterus. Ego vero non modo *minima*, ſed & prӕterea ſcribendum puto: *minima quas flamma occupat, Totas in ignem vertit, & queis plurimus Exundat ignis, recipit*: hoc eſt, admovet applicatque ſibi. Flor. *quas pluribus Exundat ignis repedit*. Quaſi *repetit* vellet. Idem, *Tunc ora flammis implet*. non *Nunc*.

1757. *Crinemque jactans*] Vidit hic aliquid eſſe infuſcatum Lipſius, & protulit ex ſcripto: *ſed quid hanc* (vulgo *hoc?*) *mœſtam*: &, *Ceneremque jactans*: idque plane verum ratus eſt, ſi tamen reſcriberetur in fine *gerit*. Quanta cum invidia? Tu credis, ajunt, dilecti filii cineres Alcmenam *jactaſſe?* quid hoſti queat crudelius? Et ſi *gerit*, quomodo *jactat?* Ecce & alius: Alibi mens erat Lipſii, cum ſic reponeret. Illi volunt ſquallidam comam per humeros ejus expanſam & crebro motu capitis, ut dolore vel ira impotentes ſoleant, jactatam. Sed dicant mihi optimi viri, quæ ſit hæc oratio: *Intuor mœſtam ſinu gerentem reliquias & Alcmene gemit.* Ferrentne quemquam ſic ſcribentem? aut ipſi ſe? Equidem *gemit* mutari in

geri t

ALCMENA. PHILOCTETES.

Suam ex Herculis morte cladem Alcmena dolet.

Alcm. TImete ſuperi fata. tam parvus cinis
Herculeus eſt. huc ille decrevit gigas.
O quanta, Titan, in nihil moles abit!
Anilis, heu me, cepit Alciden ſinus.
Hic tumulus illi eſt. ecce vix totam Hercules
Complevit urnam. quam leve eſt pondus mihi,

Cui

GRONOVII.

gerit non placet. Cæterum fanatica comæ jactatio, quam fingunt, minus. Super omnia futilis & puerilis ſermo. Dum Lipſio inſultant, leporem, quem ille hic excitavit, dimiſerunt. Præclare vetus: *Sed quid hanc mæſtam intuor Sinu gerentem? reliquias magni Herculis Cineremque jactans ſquallidum Alcmene gemit.* Niſi malis, *ſquallida.* Sed quid rei eſt, quo video mulierem neſcio quam in lugubribus ſuffarcinatam? Hæc dubius primo: & reſpondet ſibi: Alcmena eſt cum ſquallore & gemitu feralem urnam filii tenens & agitans. *Iactans* nihil aliud eſt quam movens, promovens portando: ut nave *jactamur* aut curru, quum provehimur. *Iactari* dicit moveri per alium, ut paſſim *fugere* moveri per ſe, & *fugam* pro inceſſu vel exitu. Quin & Alcmenæ ſubſequentia verba non ita ſunt ignava, ut ſine geſticulatione atque agitatione hypocritæ, quam neceſſe eſt ſequi jactationem urnæ, bene pronuncientur. Quid ille Polus apud Gellium? qui in Electra tenens oſſa filii, quaſi Oreſtis, omnia complevit luctu & lamentis vivis atque ſpirantibus, non commovit ſe, jactavit, adflictavit? Ergo & jactavit cinerem. Et tamen molliter ſubjiceres *vectans.* Sed nihil opus. Antequam penetraſſem vim ſcripturæ antiquæ, conjeceram: *ſed quid hoc? mæſtam intuor Sinu gerentem reliquias magni Herculis Cineremque lectum ſquallida Alcmenen coma.*

1759. *Herculeus eſt. huc ille*] Flor. *tam parvus cinis Herculeus. huc huc ille decrevit gigas.*

1761. *Cepit Alciden*] Flor. *recipit Alciden ſinus.*

VARIORUM.

1738. *Sic ſtare*] Intrepide, non lacrymis, non gemitu. *Farnabius.*

1743. *Gerit*] Ne nihil agens moriatur, alios ad virtutem adhortatur, monet. *Idem.*

1744. *Vrere*] Crederes ipſum ira ardentem in ignem agere, non ab eo pati. *Idem.*

1745. *Vix habent*] Vix credebant eum eſſe ignem. *Idem.*

1747. *Nec properat*] Quo pœnæ eriperetur. *Idem.*

1756. *Sinu gerentem*] Ad proximos ſpectabat, relliquias colligere, ſinu fovere, & componere. de qua forma vide Troad. v. 797. *Idem.*

1758. *Superi*] Mortales, qui ſupera aura veſcimini. *vel* Dii, namque Iovis ſepulchrum oſtendit Creta & Bacchi ſimulachrum inferos adiit. *Idem. Parvus*] Quem parva capiat urna. *Idem.*

1759. *Decrevit*] Decreſcendo devenit. *Idem.*

1760. *O quanta*] O Sol, quanta moles in nihil abiit. *Suſpicor tamen hunc locum, & Titana de Hercule ab autore conceptum fuiſſe.* Idem.

1763. *Complevit urnam*] Imitatur Ovidianum illud 12. Metamorph. — *de tam magno reſtat Achille Neſcio quid, parvam quod non bene compleat urnam.*

Cui totus æther pondus incubuit leve!
Ad Tartara olim regnaque, ô gnate, ultima
Rediturus ibas. quando ab inferna Styge
Remeabis iterum? non ut & ſpolium trahas,
Rurſumque Theſeus debeat lucem tibi:
Sed quando ſolus? mundus impoſitus tuas
Compeſcet umbras, teque Tartareus canis
Inhibere poterit? quando Tænareas fores
Pulſabis? ah, quas mater ad fauces agar?
Qua mors aditur? vadis ad Manes iter
Habiturus unum. quid diem queſtu tero?
Quid miſera duras vita? quid lucem hanc tenes?
Quem parere rurſus Herculem poſſum Jovi?
Quis me parentem gnatus Alcmenam ſuam
Tantus vocabit? ô nimis felix, nimis,
Thebane conjux. Tartari intraſti loca
Florente gnato; teque venientem inferi
Timuere forſan, quod pater tantum Herculis
Vel falſus aderas. quas petam terras anus,
Inviſa ſævis regibus? ſi quis tamen
Rex eſt relictus ſævus. hei miſeræ mihi!

Qui-

GRONOVII.

1767. *Non uti ſpolium*] Flor. *Non uti & ſolitum.* Lege: *non ut & ſpolium trahas.*

1769. *Ignis impoſitus tuas*] Pulchre ignem interpretantur infernum. At tu lege cum Flor. *mundus impoſitus tuas Compeſcet umbras.* Nam inferi infra mundum.

1772. *Pulſabis? ah quas mater*] Fl. *aut.* Lege: *Pulſabis? aut qua mater ad fauces agar, Qua mors aditur?*

1774. *Habiturus unum*] Vnicum, non remeabile, nec iterabile. Hactenus bene interpretes; cætera nugæ. Cicero in Piſonem: *an quod tibi proficiſcenti evenit, ut omnes exſecrarentur, male precarentur, unam tibi illam viam & perpetuam eſſe vellent.*

1777. *Me parentem gnatus Alcmenam*] Flor. *Alcmenen.* Lege: *Quiſnam parentem gnatus Alcmenen ſuam Tantus vocabit?*

VARIORUM.

Delrius. *Leve*] *Quod digitis quinque levatur onus.* Farnabius.

1764. *Cui totus*] Cœlum. Herc.Fur. v. 68. *Idem.*

1767. *Spolium*] Cerberum. *Idem.*

1768. *Theſeus*] Herc.Fur. v. 805. Hipp. 840. *Idem.*

1769. *Ignis*] Infernus. *Idem.*

1779. *Thebane*] Amphitryo Thebanorum dux, mihi conjux, Herc. pater (putative) tu felix, qui intraſti, &c. *Idem.*

1783. *Sævis regibus*] Tyrannis. *Id.*

1788. *An-*

Quicumque cæſos ingemunt gnati patres,
A me petent ſupplicia. me cuncti obruent.
Si quis minor Buſiris, aut ſi quis minor
Antæus urbes fervidæ terret plagæ,
Ego præda ducar. ſi quis Iſmarios greges
Thracis cruenti vindicat, carpent greges
Mea membra diri. forſitan pœnas petet
Irata Juno. totus uretur dolor.
Secura victo tandem ab Alcide vacat.
Pellex ſuperſum, ſupplicia de qua exigat.
Ne parere poſſem, fecit hic gnatus mihi
Uterum timendum. quæ petam Alcmene loca?
Quis me locus, quæ regio, quæ mundi plaga
Defendet? aut quas mater in latebras agar
Ubique per te nota. ſi patriam petam,
Lareſque miſeros, Argos Euryſtheus tenet.
Orbata Thebas regnum & Iſmenum petam,
Thalamoſque noſtros, in quibus quondam Jovem
Dilecta vidi? prô nimis felix, nimis,

Si

GRONOVII.

1788. *Antæus urbes perfidæ*] Scilicet hic perfidia Punica commemoranda erat. Ocius reſcribe ex Flor. *fervidæ terret plagæ.* nempe in auſtrum & meridiem vergentis.

1789. *Si quis Iſmarios greges*] Flor. *Iſmarius.*

1792. *Totus uretur dolor.*] Corruptum omnino, & corrigendum, priuſquam explicandum. Forte: *notus uretur dolor.* nempe Iunonis.

1794. *Supplicia de qua exigat.*] Flor. *expetat.* Deinde forſan: *Si parere poſſem.*

1799. *In latebras agar? Ubique certe nota.*] Lege ex Flor. *quas mater in latebras agar Ubique per te nota?*

1801. *Orbata Thebas, regnum*] Flor. *Marita Thebe regnat Iſmenon.* Scribe: *Theben mariti regnum & Iſmenon petam?* Vix enim auſim: *Marita Thebas regna.*

VARIORUM.

1785. *Cæſos*] Patres tyrannos ab Hercule cæſos. *Farnabius.*

1787. *Minor*] Filius Buſiridis. *Id.* *Minor*] Antæi filius. *Idem.*

1788. *Perfidæ*] Afrorum, Pœnorum, quorum perfidia abiit in gentis notam. *Idem.*

1789. *Si quis*] Si quis Diomedis filium patrem ſuis equis objectum vindicare voluerit. Herc. Fur. verſ. 225. *Idem.*

1790. *Cruenti*] Humana carne paſti. *Idem.*

1794. *Supplicia*] Ut in me iras exerceat. *Idem.*

1795. *Ne parere*] Ne partus pœnam à me exigat Iuno. *Idem.*

1800. *Lareſque*] Domum patris mei Electryonis. *Idem.*

1801. *Regnum*] Thebanum quod alluit Iſmenus fluv. *Idem.*

1806. *Exe-*

Si fulminantem & ipſa ſenſiſſem Jovem!
Utinam meis viſceribus Alcides foret
Exſectus infans! nunc datum eſt miſeræ, datum,
Videre gnatum laude certantem Iovi:
Et hoc daretur ſcire, quod fatum mihi
Eripere poſſet! quis memor vivet tui,
O gnate, populus? omne jam ingratum eſt genus.
Petam Cleonas? Arcadum an populos petam?
Meritiſque terram nobilem quæram tuis?
Heic dira ſerpens cecidit; heic ales fera;
Heic rex cruentus; heic tua fractus manu,
Qui te ſepulto poſſidet cœlum, leo.
Si grata terra eſt, populus Alcmenam tuam
Defendat omnis. Tracias gentes petam,
Hebrique populos? hæc quoque eſt meritis tuis
Defenſa tellus. ſtabula cum regno jacent.
Heic pax cruento rege proſtrato data eſt.
Ubi enim negata eſt? quod tibi infelix anus

Quæ-

GRONOVII.

1806. *Exectus infans!*] Flor. *Exceptus*. Forte, *Exemptus*. ut Bacchus ſcilicet Semeles. nam ad hujus nativitatem alludit.

1807. *Nunc datum eſt miſeræ, datum*] Flor. *nunc datum eſt tempus, datum Videre gnatum*. Sequenti legendum: *Ut hoc daretur*, cum Grutero: vel potius, *Ut & hoc daretur, ſcire, quid fatum mihi Eripere poßit.*

1811. *Arcadum an populos petam? Meritiſque terram*] Flor. *Arcadum populos petam Meritiſque terras nobiles.*

1816. *Populus Alcmenam tuam Defendat*] Flor. *Alcmenæ*. Lege: *populus Alcmenen tuam Defendet omnis.*

1821. *Ubi enim negata?*] Quum ſic ederetur, Lipſium hic notaſſe reperio: Illuſtriora hæc facio: *Ubi negata eſt.* ſine interrogatione & vocula addita è libro. Senſus: Hic Thraciæ univerſæ pax eſt data, poſtquam Diomedi uni negata eſt: quem interemit. Additam vocem non aliam intelligo quam *Eſt.* Delrius tamen referens quaſi conjecturam (quæ mihi videtur eſſe libri veteris ſcriptura) Lipſii vulgato acutiorem ponit: *Ubi ei negata eſt:* Quod & in notis Lipſii poſtea editis expreſſerunt. At ego ex ſcriptura codicis aliquid etiam recidendum cenſeo, & ſignificari: *Hic pax cruento rege proſtrato data eſt, Uni negata.* nempe cruento illi regi Diomedi. Multo quidem hoc rotundius. Propemodum etiam ſuſpicor & veterem & Lipſii manum *Uni* dediſſe; *ubi* autem errato operarum editionis primæ deberi.

VARIORUM.

1804. *Si fulminantem*] Si ipſo concubitu periiſſem fulmine ut Semele. Herc. Fur. v. 455. *Farnabius.*

1807. *Iovi*] Cum Iove. Helleniſm. *Idem.*

1808. *Hoc daretur*] Te mihi ita fulminatæ ac mortuæ ſuperſtitem eſſe. *Idem.*

1811. *Cleonas*] Oppidum inter Argos

Quæram ſepulchrum? de tuis totus rogis
Contendat orbis. reliquias magni Herculis
Quis populus, aut quæ templa, quæ gentes colent?
Quis jam petet, quis poſcet Alcmenes onus?
Quæ tibi ſepulchra, gnate, quis tumulus ſat eſt?
Hic totus orbis. fama erit titulus tibi.
Quid, anime, trepidas? Herculis cineres tenes.
Complectere oſſa. reliquiæ auxilium dabunt.
Erunt ſatis præſidia. terrebunt tuæ
Reges vel umbræ. *Phil.* Debitos gnato quidem
Compeſce fletus, mater Alcidæ incliti.
Non eſt gemendus, nec gravi urgendus nece,
Virtute quiſquis abſtulit fatis iter.
Æterna virtus Herculem fleri vetat.
Fortes vetat mœrere, degeneres jubet.

Alcm.

GRONOVII.

1826. *Quis tumulus ſat eſt?*] Leviter abblanditur Grutero, quod eſt in uno Mſ. *quos titulus ſat eſt?* Vt prorſus placeat, in ſequentem verſum rejicias ſuadeo cum Florentino: *quis tumulus ſat eſt? Hic totus orbis. fama erit titulus tibi.* Monumentis enim mortuorum addebantur tituli, ſive inſcriptiones honorum & rerum geſtarum commemoratione adornatæ. Totus orbis, inquit, erit tibi ſepulcrum vel tumulus: fama autem titulus.

1828. *Herculis cineres tene*] Flor. ut & aliquot Pall. *tenes.* Ipſa enim ſe confirmat, negatq; trepidandum, vel ideo, quod Herculis cineres teneat, quorum reverentia tutam poſſit præſtare. Quod ſequitur, fuit: *Complectar oſſa. reliquiæ auxilium dabunt. Erunt ſat hæc præſidia.*

1836. *Fortes vetat mœrere*] Flor. *vetant* & *jubent.* Aut hoc admittendum, quaſi præceptum ſapientum: aut potius: *Fortes veta mœrere, degeneres jube.*

VARIORVM.

gos & Corinthum juxta quod ſylva Nemeæa. *Farnabius.*

1812. *Terram*] Heinſ. *Lernam* legendum conjicit. vel lego *Terrai nobiles.* Idem.

1813. *Heic dira*] In Lerna palude Argiva. *Idem.* *Heic ales*] In Arcadia Stymphalis volucris. vel cerva æripes alata. *Idem.*

1814. *Heic rex*] In Ægypto, Thracia, Lybia, Buſiris, Diomedes, Antæus. *Idem.* *Heic tua*] Herc. Fur. verſ. 223. Thyeſt. v. 853. *Idem.*

1819. *Defenſa*] Interfecto Diomede. Herc. Fur. v. 225. *Idem.*

1821. *Vbi enim*] Lipſ. *Vni ea negata eſt*, q. d. Thraciæ univerſæ data eſt pax poſtquam Diomedi uni negata eſt quem interemit. *Idem.*

1825. *Alcmenes onus*] Vrnam Herculis continentem reliquias quam geſto. *Idem.*

1834. *Virtute*] Quiſquis ab injuria oblivionis & mortalitatis ſe vindicavit, ſibique ſua virtute ad cœlum ſtruxit iter. *Idem.*

1836. *Fortes vetat*] Non ſunt lugendi, qui ſibi virtute ſua nomen æternum aſſecuti ſunt, ſed ii qui nihil in vita egerunt, quo poſteris ſe bene vixiſſe teſtentur. *Idem.*

Alcm. Sedabo queſtus? vindicem amiſi parens
Terræ atque pelagi, quaque purpureus dies
Utrumque clara ſpectat Oceanum rota.
Quot miſera in uno condidi gnatos parens?
Regno carebam, regna ſed poteram dare.
Una inter omnes terra quas matres gerit,
Votis peperci. nil ego à ſuperis petii
Incolume nato. quid dare Herculeus mihi
Non poterat ardor? quis Deus quidquam mihi
Negare poterat? vota in hac fuerant manu.
Quidquid negaret Jupiter, daret Hercules.
Quid tale genitrix ulla mortalis tulit?
Deflevit aliqua mater, & toto ſtetit
Succiſa fœtu, biſque ſeptenos greges
Deplanxit una. gregibus æquari meus
Quot ille poterat? matribus miſeris adhuc
Exemplar ingens deerat. Alcmene dabo.
Ceſſate matres, pertinax ſi quas dolor
Adhuc jubet lugere, quas luctus gravis

In

GRONOVII.

1837. *Vindicem amiſi parens Terra atque pelagi, quaque*] Flor. *vindice amiſſo p. Terra atque pelagus quaque:* dein *Oceano.* Dubium relinquit, utrum ſcribendum ſit: *vindice amiſſo parens Terra atque pelagi:* an, *vindicem amiſit parens. Terra atque pelagus, quaque purpureus dies Ab utroque clara ſpectat Oceano rota.*

1849. *Deflevit aliqua mater*] Hoc ſic Latine non dicitur. Fortaſſe: *Diriguit aliqua mater, ut toto.* Poſtquam omnem ſtirpem perdidit, & quatuordecim liberos una deplanxit, defixa eſt in ſaxum.

1853. *Alcmene dabit*] Melius Flor. *Alcmene dabo.* Conſtituam documentum quomodo fortem virum lugeat mater.

VARIORUM.

1837. *Parens*] Ego mater illius. *Farnabius. Purpureus dies*] Sol rubens. *Idem.* Ovid. 3. Faſtor. *Purpureum rapido qui vehit axe diem.* Delrius.

1839. *Utrumque*] Orientem & occidentem, Indicum & Gaditanum. *Farnabius. Clara rotâ*] Curru ſplendido. *Idem.*

1841. *Poteram*] Per filium regum victorem. *Idem.*

1843. *Votis peperci*] Non votis Deos fatigavi. neque enim opus, cum nihil non mihi filius ſuppeditaret. *Idem.*

1845. *Ardor*] Ardens amor & virtus. *Idem.*

1849. *Aliqua*] Neſcio quæ nimirum Niobe. al. *olim.* Idem. *Mater*] Niobe enim numeroſa prole ſuperbiens Latonæ ſe prætulit, liberis itaque XIV. à Phœbo & Diana interfectis, & ipſa dolore ſtupeſcens, in ſaxum mutata eſt. Herc. Fur. verſ. 389. *Idem.*

1851. *Gregibus*] Natorum. *Idem.*

1853. *Dabit.*] Exemplar miſeræ matris. *Idem.*

1858. *Tul-*

In ſaxa vertit. cedite his cunctæ malis.
Agedum, ſenile pectus, ô miſeræ manus,
Pulſate. & una funeri tanto ſat eſt
Grandæva anus defecta; quod totus brevi
Jam quæret orbis? expedi in planctus tamen
Defeſſa quamquam brachia. invidiam ut Deis
Lugendo facias, advoca in planctum genus.

GRONOVII.
1858. *Pulſate. & una*] Forte: *Pulſate. An una funeri*. Et mox: *An quiret orbis.*

VARIORUM.
1856. *In ſaxa*] Vt Nioben. *Farn.*
1861. *Vt invidiam*] *Invidiam facturaparens.* vid. Oed. v. 200. *Id.* Verſus requirit, voce tranſpoſita legatur: *invidiam ut deis.* Gruterus.
1862. *Genus*] Humanum *vel* Herculis. ut in ſequenti nænia, alii *genæ.* Farnabius.

ALCMENA.

Triſtis Alcmena næniam canit.

FLete Alcmenen, magnique Jovis
Plangite gnatum, cui concepto
Lux una periit, noctesque duas
Contulit Eos: ipſa quiddam
Plus luce perit. totæ pariter
Plangite gentes, quarum ſævos
Ille tyrannos juſſit Stygias
Penetrare domos, populiſque madens
Ponere ferrum. fletum meritis
Reddite tantis. totus, totus
Perſonet orbis. fleat Alciden
Cærula Crete; magno tellus
Clara Tonante: centum populi

Bra-

GRONOVII.
1874. *Magno tellus Clara Tonante*] Sic quidem omnes libri. Res tamen ipſa potius requirit: *parvo tellus Clara Tonante.* Infans enim fuiſſe illic in cunis credebatur. Fl. *magno tellus Cara Tonanti.*

VARIORUM.
1864. *Cui concepto*] Herc. Fur. v. 24. *Farnabius.*
1866. *Eos:*] Aurora. *Idem.* *Quidam*] Hercules, propter quem illius diei lux periit. *Idem.*
1870. *Madens*] Subditorum cæde madens. *Idem.*
1874. *Crete*] Inſula clara incunabulis Iovis, cui Hercul. filius, *vel* propter taurum Cretenſem ab Herc. interfectum. Agamem. v. 827. *Idem.*
1874. *Centum*] Cretæ. ἑκατομπόλεως. *Idem.*

1887. *Po-*

Brachia pulſent.
Nunc Curetes, nunc Corybantes,
Arma Idæa quaſſate manu:
Armis illum lugere decet.
Nunc nunc funus plangite verum:
Iacet Alcides non minor ipſo,
Creta, Tonante.
Flete Herculeos, Arcades, obitus,
Nondum Phœbo naſcente genus.
Iuga Parthenii Nemeæque ſonent,
Feriantque graves Mænala planctus.
Poſcite magno Alciden gemitu:
Stratus veſtris ſetiger oris:

Aleſ-

GRONOVII.

1887. *Poſcite magno Alciden gemitu*] Flor. *Magno Alciden poſcite gemitu.* Et ſtatim: *Stratus veſtris ſetiger agris.* non *oris.*

VARIORVM.

1877. *Nunc Curetes*] Popul. Cretæ, qui ex Ida Phrygiæ monte in Cretam trajecerunt: *vel ut alii*, ex Ida Cretæ monte Opis digitis tacta nati ſunt, unde & dactyli Idæi dicti, qui quod ἐνόπλιον ſaltantes vel cymbala pulſantes Iovis vagitum celarent, ἀπὸ τῆς κουροτροφίας nomen ſortiti ſunt. aliis ἀπὸ τῆς κουρᾶς dicti, quod anteriorem partem capitis detonſi, poſteriorem fovebant, *vel* quod mollium puellarum ritu comam foverent. *Farnabius.* Ex veteribus Euphorion, Eratoſthenes, Orpheus & Calliſthenes; ex neotericis Scaliger in libro de arte Poëtica, & Dion. Lambinus in lib. 2. Lucretii, Curetes & Corybantes eoſdem eſſe ſcripſerunt: ſed Semus Delius, Archemachus Euboicus & Echemenes diverſos eſſe crediderunt: quos Seneca hic ſequitur; & Ovidius ſcribens, *Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.* Delrius. *Corybantes*] Corybantes dicti, q. κορύπτοντες; aliis tamen à κόρη pupilla, quod vigiles Iovem cuſtodirent: aliis παρὰ τὴν κόρυθα, quod galeati incederent. Lucianus tamen Corybantes Phrygiæ Cybeles, Curetas Cretenſis Iovis ſacerdotes eſſe vult. *Farnabius.*

1878. *Arma Idæa*] Cymbala, tibiam, tympana, buxum Berecynthium. *vel ſimpliciter*, arma. Curetes enim primum ἐνόπλιον ſaltaſſe dicuntur, ut Iovis vagitum armorum ſtrepitu obtegerent. *Idem.*

1879. *Armis*] Heroëm ſcilicet fortem. *Idem.*

1880. *Verum*] Non falſum & imaginarium, ut Iovis quondam. *Idem.*

1884. *Phœbo*] Scribendum *Phœbe*. i. Arcades προσέληνοι. vid. Hippol. v. 783. *D. Heinſ.*

1885. *Iuga Parthenii*] Montis Arcadiæ. *Farnab.* Arbitror hoc auctoris germanum, compellatiſque Arcadibus enumerare eum loca aliquot Arcadiæ. nam Parthenium montem ejuſdem regionis, teſtatur in Arcadicis Pauſanias ipſo fine, Strabo item lib. 8. Geograph. & alii. *Gruterus.* *Nemeæque*] Sylvæ inter Cleonem & Phliuntem, in qua Herc. Leonem interfecit. *Farnab.*

1886. *Mænala*] Arcadiæ mons. *Id.*

1888. *Setiger*] Aper Erymanthius, Mænalius, Arcadius. *Idem.*

1891. *Flete,*

Aleſque ſequi juſſa ſagittas,
Totum pennis velata diem.
Flete, Argolicæ, flete, Cleonæ;
Hic terrentem mœnia quondam
Veſtra leonem fregit noſtri
Dextera nati. Date Sithoniæ
Verbera matres, geliduſque ſonet
Planctibus Hebrus. flete Alciden,
Quod non ſtabulis naſcitur infans,
Nec veſtra greges viſcera carpunt.
Fleat Antæo libera tellus,
Et rapta fero plaga Geryonæ.
Mecum miſeræ plangite gentes.
Audiat ictus utraque Tethys.

Vos

GRONOVII.

1891. *Flete, Argolici; flete, Cleonæ;*] Florent. *Flete, Argolicæ, flete, Cleonæ.*

1894. *Date Sithoniæ Verbera matres,*] Flor. *Biſtoniæ.*

VARIORUM.

1889. *Aleſque*] Stymphalides, quæ Solis radios pennis obumbrarunt, ſagittis Hercul. vel ut alii ærei crotali crepitu pulſæ. Thebaid. v. 422. Herc. Fur. v. 243. *Farnabius.*

1890. *Totum pinnis velata*] Num ſcriptum fuit; *vallata.* hoc ordine; aleſque vallata pinnis juſſa ſagittas ſequi totum diem: ut coëgerit illam Hercules integro die fugere, continue ſagittis inſecutus. & ſit ſynecdoche. eodem ſenſu cape aliam lectionem. *Delr.* Putem vulgatam dicere, Stymphalidas, alis ſuis expanſis diem ipſum obtenebrare ſolitas, decidiſſe in terram una cum Herculeis telis. *Gruterus.*

1891. *Cleonæ*] Sup. v. 1811. *Farn.*

1897. *Naſcitur infans*] Non alitur pabulum futurum equis Diomedis, paſſive vel per Hypallagen. *Idem.* Vulgo, *veſcitur.* Ego tibi adfirmo ſcribendum, *naſcitur infans.* Flete, inquit, Herculem, cui debetis, quod non naſcuntur vobis pueri, futuri pabulum equis. *Lipſius.* Diomedes Tindæ in Tracia regnans, fingitur equos humano ſanguine & carnibus paviſſe, etiam auctore Plinio lib. 4. cap. 11. hic cum Herculis catamitum Abderum equis epulandum appoſuiſſet, ubi ſupervenit Hercules, ſuo ipſe ſupplicio periit: equi clavâ necati, ut tradit Tatianus in Orat. ad Græcos, & Philoſtratus in Imaginibus. Higynus conſentit, ſed vult Abderum fuiſſe famulum Diomedis, & addit equorum nomina, cap. 30. feritatem eorum Euripides in Alceſtide deſcribit. Philoſtratus equas fuiſſe contendit, quæ furiatæ maribus ferociores: idque illorum traditioni aptius, qui volunt has fuiſſe equas κατ' ἀναλογίαν; veras Diomedis filias, ſcorta nobilia, quæ hoſpites pecuniis denudare, & exſpoliare conſueverant, & propter effrenatam libidinem equas appellatas. Palæphato placet fabulæ locum datum, eo quod Diomedes equis alendis, & præſepiorum multitudine, ſubditorum opes exhauriret. *Delrius.*

1899. *Antæo*] Sup. v. 24. *Farnab.*

1900. *Plaga*] Hiſpania. vid. Hercul. Fur. v. 232. *Idem.*

1902. *Audiat*] Solem Orientem emittens & Occidentem excipiens. vid. Herc. Fur. v. 25. *Idem.*

1908. *Ton-*

Vos quoque mundi turba citati
Flete Herculeos, numina, caſus.
Veſtrum Alcides cervice meus
Mundum, ſuperi, cœlumque tulit:
Cum ſtelligeri vector Olympi,
Pondere liber ſpiravit Atlas.
Ubi nunc veſtræ, Jupiter, arces?
Ubi promiſſi regia mundi?
Nempe Alcides mortalis obit,
Nempe ſepultus. quoties telis
Facibuſque tuis ille pepercit!
Quoties ignis ſpargendus erat?
In me ſaltem jaculare facem,
Semelemque puta. Jamne Elyſias,
O gnate, domus, jam littus habes,
Ad quod populos Natura vocat?
An poſt raptum Styx atra canem
Præcluſit iter;
Teque in primo limine Ditis
Fata morantur? quis nunc Umbras,
Gnate, tumultus, Maneſque tenet?
Fugit abducta navita cymba,
Et Centauris Theſſala motis

Ferit

GRONOVII.

1908. *Pondere liber ſpiravit Atlas*] Flor. *ſtravit.* Numquid, *ſtrigavit*, id eſt, interquievit. Apud Iuſtinum quoque lib. 11. cap. 15. *reſpirandi equis data poteſtate*: ſuſpicari poſſis Trogum Pompejum dediſſe: *ſtrigandi.*

VARIORVM.

1903. *Turba*] Cœlicolæ. *Farnabius.*

1905. *Cervice*] Herc. Fur. v. 68. *Id.*

1912. *Telis*] Sup. v. 6. *Idem.*

1916. *Semelemque*] Sup. verſ. 1804. *Idem.* *Elyſias*] Troad. v. 942. *Idem.*

1918. *Ad quod*] Mortis communem omnibus portum. *Idem.*

1919. *An poſt*] An quod olim Cerberum rapuiſti aditum jam tibi negant, ingredique prohibent? *Idem.*

1922. *Fata*] Numquid (ait) te morantur in ipſo veſtibulo leges fatorum; vel Parcæ fati præſides; quæ aditu arcent. Alii libri; *monſtra.* non prorſus male. quis neſcit illa in foribus inferorum ſtabulare? illic ſtatuunt Maro, & ceteri, & ipſe Seneca Herc. Fur. & tertio ab hoc verſu. *Delrius.* *Quis nunc*] Te ſecundo jam adveniente. *Farnabius.*

1924. *Fugit*] Fugitne Charon, monſtrorumque timent ſimulachra, ut quondam? Herc. Fur. v. 769. *Idem.*

1930. *Fallor,*

Ferit attonitos ungula Manes?
Angueſque ſuos hydra ſub undis
Territa merſit? teque labores,
O gnate, timent?
Fallor, fallor, veſana parens;
Nec te Manes Umbræque timent.
Non Argolico rapta leoni
Fulvâ pellis contecta jubâ
Lævos operit dura lacertos;
Vallantque feri tempora dentes.
Donum pharetræ ceſſere tuæ.
Telaque mittet jam dextra minor.
Vadis inermis, gnate, per umbras,
Ad quas ſemper manſurus eris.

GRONOVII.

1930. *Fallor, veſana parens.*] Flor. *veſana furens.*

1936. *Donum pharetræ*] Fortaſſe, *Dono.* Vt apud Curtium lib. 5. *nam ante quingenariæ cohortes erant, nec fortitudinis præmio ceſſerant.* ut bene corrigit Lipſius. Scio quidem apud eundem lib. 6. *præmium regis occiſi totum Orientē interfectoribus eſſe ceſſurū.* Sed hujus alia ratio eſt.

VARIORUM.

1932. *Non*] Non enim deſcendis armatus ut quondam. *Farnabius. Argolico.*] Cleonæo, Sup. v. 1811. *Idem.*

1934. *Feri*] Rictus leonis galeæ loco gerebat. Herc. Fur. v. 797. *Idem.*

1937. *Dextra*] Philoctetæ dextra, tua minus valida. *Idem.*

* Alcmena. Hercules.

Solatur lugentem matrem Hercules in deorum collegium tranſlatus, *machina autem demiſſus Herc. ex editiore loco ſupra epiſcenium inducitur.*

Herc. Quid me tenentem regna ſiderei poli,
Cœ-

GRONOVII.

* Hercules. Alcmena.] Flor. *VOX. HERCVLIS. ET IDEM.* Apud Sophoclem in Ajace Vlyſſes à Minerva compellatus ſic reſpondit: Ὦ φθέγμ' Ἀθάνας φιλτάτης ἐμοὶ θεῶν, Ὡς εὐμαθές σου, κἂν ἄποπτος ᾖς, ὅμως φώνημ' ἀκούω. Vbi Scholiaſtes: Καὶ τοῦτο ἄριστα πεποίηται. Φθέγμα γὰρ εἶπεν ὡς μὴ θεασάμενος αὐτήν. δῆλον γὰρ, ὡς οὐκ εἶδεν αὐτήν, ἐκ τοῦ, κἂν ἄσκοπος ᾖς, τουτέστιν ἀόρατος. Sic interdum audiebantur tantum, aut audiri modo ſimulabantur dii, utique in ſcena geſtientibus. Apud Euripidem quoque Hippolytus Dianam jam locutam non videre ait, ſed αἰσθέσθαι τὸ θεῖον ὀσμῆς πνεῦμα, & inde affirmat: Ἔστ' ἐν δόμοις δέ γ' Ἄρτεμις θεά. Alcmena tamen infra ſe vidiſſe autumat ſed ambigue: nec opinor, dum omnes iſti verſus pronunciantur, ſed momento, dum machina in cœlum abit, lucidum limitem linquens.

1940. *Quid*

Cœloque tandem redditum, planctu jubes
Sentire fatum? parce. nam virtus mihi
In aſtra, & ipſos fecit ad ſuperos iter.
Alcm. Unde ſonus trepidas aures ferit?
Unde meas inhibet lacrimas fragor?
Agnoſco, agnoſco, victum eſt Chaos.
A Styge, gnate, redis iterum mihi:
Fractaque non ſemel eſt Mors horrida.
Viciſti rurſus Noctis loca,
Puppis & infernæ vada triſtia.
Pervius eſt Acheron jam languidus,
Et remeare licet ſoli tibi.
Nec te Fata tenent poſt funera.
An tibi præcluſit Pluton iter,
Et pavidus regni metuit ſibi?
Certe ego te vidi flagrantibus
Impoſitum ſilvis, cum plurimus
In cœlum fureret flammæ metus.

Ar-

GRONOVII.

1940. *Quid me*] Dicit quidem Scaliger, ſi quod numen introduceretur, fuiſſe locum extraordinarium, quem Θεολογεῖον nominabant: qualis in Ajace Sophoclis, in Hippolyto Euripidis: & fuiſſe ſublimem ſine machina: ſed in eodem capite dicit: proxima huic machina alia verſatilis, unde nomen Στροφεῖον· cujus opera heroës in deos transformabantur: ejus uſus in Hercule Oetæo. Sic ille.

1942. *Parce. nam virtus mihi*] Flor. *parce jam virtus mihi.*

1944. *Vnde ſonus*] Flor. *Vnde unde ſonus trepidas aures ferit?*

1949. *Viciſti rurſus Noctis loca,*] Fl. *Mortis loca.*

1957. *Cum pluribus In cœlum furerent flammæ minis*] Flor. *cum plurimus In cœlum fureret flammæ metus.* id eſt, multa & formidabilis flamma. Sed & ſtatim, *cur te cur ultima.* non *certe verum ultima.* Videntur igitur ita legendi hi verſus: *Certe ego te vidi flagrantibus Impoſitum ſilvis, cum plurimus In cœlum fureret flammæ metus. Arſiſti. cur te, cur, ultima Non tenuere tuas umbras loca?*

VARIORUM.

1940. *Quid me*] Prodit Hercules ex loco extraordinario, qui erat ſublimis ſine machina, & ex quo numina in theatrum introducebantur, Iul. Scaliger in Hiſtorico. *Delrius.* *Tenentem*] Herculem in cœlum relatum alii Engonaſin, alii Martis ſtellam putant. *Farnabius.*

1941. *Cœloque*] *Vel* quod Iove ſatus fuerit; vel ex opinione Platonica, animas priuſquam in corpora demitterentur in cœlo fuiſſe. *Planctu*] Viventium planctu luctuque nimio manes offendi creditum. *Tu manes ne læde meos & parce ſolutis crinibus, & teneris Delia parce genis. Tibull.* Farnabius.

1946. *Chaos*] Infernum & mors. *Idem.*

1950. *Puppis*] Cymbæ Charontis. *Id.*

1951. *Acheron*] Agam. v. 12. *Idem.*

1954. *An tibi*] Sup. v. 1919. *Idem.*

1955. *Pavidus*] Ne regnum illi eriperes metuens. *Idem.*

1962. *Vm-*

Arſiſti certe; verum ultima
Non tenuēre tuas umbras loca.
Quid timuēre tui manes precor?
Umbra quoque eſt Diti nimis horrida.
Herc. Non me gementis ſtagna Cocyti tenent,
Non puppis umbras furva tranſvexit meas.
Jam parce, mater, queſtibus. Manes ſemel
Umbraſque vidi: quidquid in nobis tui
Mortale fuerat, ignis evictus tulit.
Paterna cœlo pars data eſt, flammis tua.
Proinde planctus pone, quos gnato paret
Genitrix inerti. luctus in turpes eat.

Virtus

GRONOVII.

1962. *Umbra quoque eſt Diti*] Flor. *Ditis.* Sed ego malim: *Umbra quoque es Diti nimis horrida.*

1963. *Non me rigentis ſtagna*] Flor. *gementis.* Optime. nam inde nomen: Κωκύειν lamentari, ejulare.

1967. *Ignis injectus tulit.*] Fl. *ignis evictus tulit.* Supra: *Quod unum in orbe vicerat nondum malum, Et flamma victa eſt.* Grotius, *ingeſtus* vel *invitus* adſcripſerat.

VARIORUM.

1959. *Ultima loca*] Inferna, Tartara. *Farnabius.*

1961. *Quid timuere*] Quam tui partem timuere manes? an & umbram tuam? vid. ſup. quæ ad v. 1706. *Idem.*

1963. *Cocyti*] Agam. v. 12. *Idem.*

1964. *Semel*] Dum in vivis eram. *Id.*

1966. *Quidquid*] Anima cœlum petiit, corpus in cognata elementa, unde ortum, abiit; putabant autem ἀποθεώσεως illi fautores oportere terrenum illud omne corpori admixtum comburi, ut immortalis quis fieret. *Id.*

1968. *Flammis tua*] D. Cyprianus in lib. de Idolor. vanitate: *Caſtor & Pollux alternis moriuntur, ut vivant: Æſculapius, ut in Deum reſurgat, fulminatur: Hercules, ut hominem exuat, Oetæis ignibus concrematur.* Quæ verba eadem inveni in Minucii Felicis Octavio. Suſpicor unum ab alio accepiſſe; vel in alterutrius librum inſerta à philologoſſariis. Arnobius lib. 4. ita ſcribit: *Plutarchus Herculem poſt comitialis morbi ruinas in cineres diſſolutum prodidit.* Quod nonnulli, completo nondum trigeſimo ætatis anno, volunt accidiſſe: & ab hac ejus miſeriâ natum proverbium: *Ardens tunica.* Manethon autem, Euſebius & D. Iſidorus, ſunt auctores, Herculem anno vitæ 52. cum in morbum peſtilentem incidiſſet, ſanitate deſperatâ, ob cruciatus acerbitatem, ſeſe in flammam injeciſſe. Ariſtoteles bile atrâ agitatum violentas ſibi manus cenſet intuliſſe. Putabant, ut quis immortalis fieret, terrenum omne corpori admixtum, igne prius comburi oportere. ſic Ceres 4. Faſtorum, volens Triptolemo immortalitatem conferre: *Inque foco corpus pueri fervente favillâ Obruit, humanum purget ut ignis onus.* Martianus Capella, de Philologiâ in cœlum transferendâ, lib. 2. *forma ac ſubſtantia cœpit formidare corporea. Quippe perferendos flammarum cœleſtium globos, & ignes ardentium ſiderum mortalibus adhuc artibus, & gracilenta macilitate ſiccatis, non incaſſum tremebunda formidat.* Delrius.

1969. *Quos gnato paret*] Supra verſ. 1835. *Farnabius.*

Z z 1976. In-

Virtus in aſtra tendit, in mortem timor.
Præſens ab aſtris, mater, Alcides cano;
Pœnas cruentus jam tibi Euryſtheus dabit.
Curru ſuperbum vecta tranſcendes caput.
Me jam decet ſubire cœleſtem plagam.
Inferna vici rurſus Alcides loca.
Alcm. Mane parumper. ceſſit; ex oculis abiit;
In aſtra fertur. fallor, an vultus putat
Vidiſſe gnatum? miſera mens incredula eſt.
Es numen, & te mundus æternus tenet.
Credo triumphis. regna Thebarum petam,
Novumque templis additum numen canam.

CHO-

GRONOVII.

1976. *Inferna vinco*] Flor. *Inferna vici.*

1979. *Miſera mens incredula eſt.*] Sic Flor. & eſt id ipſum quod in Thyeſte: *Proprium hoc miſeros ſequitur vitium, Nunquam rebus credere latis.*

1981. *Credo, triumphas.*] Quare inceptum dicit Scaliger, quod prius legebatur: *Credo triumphis?* Nempe quia & Lipſius prorſus *κακοζήλως* conjecit: *Io triumphe.* Nimis properarunt. Credo, inquit, victoriis tuis & maximis rebus geſtis: illæ enim jamdudum cœlo te dignum omnibus perſuaſerunt. Nam ipſa ſibi num credere debeat, dubitat.

VARIORVM.

1971. *Virtus*] Fortes virtus ſua cœlo & immortalitate beat, ignavorum memoriam una cum corpore mors abſorbet. *Farnabius.*

1972. *Cano*] Tibi prædico. *Idem.*

1973. *Pœnas cruentus*] Ab Herculis filiis enim & Iolao apud Marathonem poſtea devictus eſt. *vel ut alii* ejus ab Hyllo interempti caput ad Alcmenam allatum. *Idem.* Vide Euripidem Heraclidis; à quo Strabo lib. 8. diſſentit. Euripides ſcribit Euryſtheum non in pugna ab Iolao interemtum, ſed in pugna captum, vivum Alcmenæ traditum fuiſſe. Strabo autem lib. 8. Εὐρυσθεὺς μὲν οὖν στρατεύσας εἰς Μαραθῶνα ἐπὶ τοὺς Ἡρακλέους παῖδας καὶ Ἰόλαον, βοηθησάντων Ἀθηναίων, ἱστορεῖται πεσεῖν ἐν τῇ μάχῃ. καὶ τὸ μὲν ἄλλο σῶμα Γαργηττοῖ ταφῆναι, τὴν δὲ κεφαλὴν χωρὶς ἐν τῇ Κορίνθῳ, ἀποκόψαντος αὐτὴν Ἰολάου περὶ τὴν κρήνην Ἀχαρείαν, ὑπὸ ἁμαξιτόν. Pauſanias in Atticis ſimpliciter ab Iolao cæſum teſtatur, non addens in pugna an à pugna idipſum contigerit. *Delrius.*

1976. *Vinco*] Alii *Vici. Farnabius.*

1979. *Miſera*] vid. 312. Herc. Fu. *Id.*

1980. *Et mundus*] *Mundus*, id eſt Cœlum. Tamen liber, *numen æternum.* haud improbe. Sequenti verſu velim. *Io triumphe.* Et uſurpo libens, poſt longam cum vitiis in hac Fabulâ pugnam. quæ ipſa (uno verbo dicam) vitium: nec in ullo ſcripto manifeſtius φρύαγμα & ὄγκος. *Lipſ.*

1982. *Novumque templis*] Scribit Pauſanias Eliac. 1. ſe à Thaſiis accepiſſe, Thaſi eſſe Tyrium Herculem, jam initio ab illis cultum; qui cum ſe Græcis adjunxiſſent, ſimul Thebanum Herculem eo honore proſequi cœperunt. Marathonios tamen affirmare ſe mortalium primos Herculi divinos honores exhibuiſſe. ſed Ariſtides id Athenienſibus adſcribit, in Panathenaica. In quibuſdam Thaſiorum nummis argenteis vidi Herculis ſimulacrum cum clava & leonis exuviis. *Delr.*

1983. Nun-

CHORUS.

Herculis ἀποθεώσει adſpirat Chorus, novumque numen adorat.

NUmquam Stygias fertur ad umbras
Inclita virtus. vivite fortes;
Vos Lethæos ſæva per amnes
Nec fata trahent. ſed cum ſummas
Exiget horas conſumpta dies,
Iter ad ſuperos gloria pandet.
Sed tu domitor magne ferarum,
Orbiſque ſimul pacator ades.
Nunc quoque noſtras reſpice terras:
Et ſi qua novo bellua vultu
Quatiet populos terrore gravi,
Tu fulminibus frange triſulcis.
Fortius ipſo genitore tuo
Fulmina mittes.

VARIORUM.

1983. *Nunquam*] Sup. v. 1835. & 1969. *Farnabius.*

1989. *Tu domitor*] Hercules. *Idem.*

1992. *Bellua*] Monſtrum, tyrannus. *Id.*

1994. *Tu fulminibus*] Supra v. 6. *Idem.* *Triſulcis*] Triſulcum dicitur fulmen, propter ignes trium ſuperiorum ſiderum ad terram deciduos, quorum ſummus ex nimio Saturni humore infuſcat, ἀργῆς: imus ex ardore Martis cremat diſſipatque, ψολόεις; medius è clara Iovis ſubtilitate penetrat etiam illæſis operimentis καταιβάτης. Iovi rurſus tres datæ ſunt manubiæ, Minores, quæ moneant; Majores quæ XII. deorum concilio miſſæ diſcutiant: Maximæ, quas Iupiter eorundem nutu jaculatus, accendit; diſperdit, imis ſumma commutat. *Idem.*

L. ANNÆI SENECÆ
OCTAVIA.

PERSONÆ.

Octavia. Nutrix Octaviæ. Chorus Romanorum. Seneca. Præfectus. Poppæa. Agrippina. Nero. Nuncius.

ARGUMENTUM.

Claudius Druſus Cæſar Meſſalinæ, quæ illi Britannicum & Octaviam pepererat, quod Silio nupſiſſet, mori juſſa, Agrippinam filiam fratris ſui Germanici, viduam Cn. Dom. Ænobarbi Neronis ſuperinduxit; cujus filio Neroni Octaviam ſuam in matrimonium dedit. Claudio & Britannico veneno ſublatis, Nero Imp. Octaviam, quam oderat, repudiat, Poppæam Sabinam ducit: cujus divortii cauſa commoti populi tumultum multa cæde reprimit, & Octaviam in Pandatariam ablegatam interfici jubet.

ACTUS PRIMUS.

OCTAVIA.

Vitæ pertæſa miſerias ſuas deflet Octavia.

IAm vaga cœlo ſidera fulgens
Aurora fugat: ſurgit Titan
Radiante coma, mundoque diem
Reddit clarum.
Age tot tantis onerata malis,
Repete aſſuetos jam tibi queſtus,

Atque

GRONOVII.

5. *Eia age tantis*] Gruterus dedit, *Age tot annis*; etſi nec adſpernetur, *Age tot tantis*, nec *Age tot tantiſque*: quæ omnia in ſcriptis reperiuntur. Sed plurium ſimul & meliorum eſt, *Age tot tantis*, admiſſum quoque à Delrio, hiatu, ut ait recepto. Certe hæc de hiatu opinio iſta ſubjiciendi cauſa fuit. Sed hic ſi hiatus eſt, veteribus placuit. Livius lib. 5. *Videte quot res quam inutiles ſequantur illam viam conſilii.* Eodemque in oratione Camilli: *tot tam valida oppida.* lib. 21. *inter tot tam effrenatarum gentium arma.* l. 25. *Unde tot hoſtes tam ſubito exciti prope deleto exercitu forent.* Sic ſcribendum eſt apud Florum lib. 4. cap. 12. *tot tam fortibus, tam ſubito, tam cum conſilio venientibus.* Vbi vulgo, *tunc tam fortibus.* Auctor de bello Afric. *tot tam claris victoriis partis.*

19. *Lux*

Atque æquoreas vince Alcyonas;
Vince & volucres Pandionias:
Gravior namque his fortuna tua eſt.
Semper genitrix deflenda mihi,
Prima meorum cauſſa malorum,
Triſtes queſtus
Natæ exaudi, ſi quis remanet
Senſus in umbris. utinam ante manu
Grandæva ſua mea rupiſſet
Stamina Clotho; tua quam mœrens
Vulnera vidi,
Oraque fœdo ſparſa cruore!
O lux ſemper funeſta mihi!
Tempore ab illo lux eſt tenebris
Inviſa magis.
Tulimus ſævæ juſſa novercæ,
Hoſtilem animum, vultuſque truces.
Illa illa meis triſtis Erinnys
Thalamis Stygios prætulit ignes:
Teque

GRONOVII.

19. *Lux eſt tenebris*] Auctorem ſcripſiſſe cenſeo: *Tempore ab illo lux ô tenebris Inviſa magis.*

VARIORVM.

7. *Alcyonas* ;] Aves illæ in quas mutati ſunt Ceyx rex Trachinis in Ægæo ſubmerſus cum Alcyone uxore, Neptuni filia. quibus avibus nidificantibus, mare pacatur, quod tempus *Alcedonia* dicitur. Vide Agam. v. 674. *Far.*

8. *Volucres Pandionias*] Luſciniam & hirundinem, in quas mutatæ Procne & Philomela Pandionis regis Athenarum filiæ. Agamem. v. 665. *Idem.*

10. *Genitrix*] Valeria Meſſalina; quam cum ſuper cetera dedecora etiam Claudius C. Silio nupſiſſe comperiſſet, ſupplicio affecit. *Delr. Deflenda*] Dedecore tuo *vel* morte *propter ſeq.* Farn.

13. *Si quis*] Poëtis hoc familiare, ut ſimulacris hiſce apud inferos maneant memoria & affectus. *Idem.*

15. *Mea*] Vitæ meæ abſcidiſſet telam Parca. Herc. Fur. v. 558. *Idem.*

16. *Tua quam*] Claudius Valeriam Meſſalinam repudiatis Vrgulanilla & Ælia Pætina uxorem duxit. inſatiatæ libidinis mulier præter alia dedecora C. Silio nupſit, quod ubi comperiſſet Imperator ſupplicio affecit; illa autem cum timide & fruſtra ferrum pectori & jugulo admoviſſet, à tribuno tandem confoſſa interiit. *Idem.*

22. *Noverca*] Agrippinæ: hæc mortua Meſſalina, Claudio patruo ſuo nupſit. *Delrius.*

24. *Triſtis*] Nuptiis infauſti exitus furias ſtatuunt auſpices & pronubas. *Nam mihi nec Iuno, nec Hymen, ſed triſtis Erinnys Prætulit infauſtas ſanguinolenta faces.* Ovid. vid. Med. v. 17. *Farnab.*

 26. *Ex-*

Teque extinxit, miſerande pater,
Modò cui totus paruit orbis
Ultra Oceanum; cuique Britanni
Terga dedêre,
Ducibus noſtris ante ignoti,
Juriſque ſui.
Conjugis (heu me) pater inſidiis
Oppreſſe jaces; ſervitque domus
Cum prole tua capta tyranno!

VARIORUM.

26. *Extinxit*] Boleto venenato Claudium Agrippina ſuſtulit. *Farnabius*. *Pater.*] T. Claudi. *Idem.*
27. *Cui totus*] Namque *Ille Britannos ultra noti Litora ponti & cæruleos Scuta Brigantas dare Romuleis Colla catenis juſſit, &c.* Idem.
30. *Ducibus*] Noti & quidem tentati Iulio Cæſari, ſed non ſubacti: ut & Auguſto. *Idem.*
32. *Conjugis*] Tuæ, Agrippinæ, ſupra v. 21. *Idem.*
33. *Oppreſſe*] Boleto venenato. *Delr.*
34. *Tyranno*] Neroni. *Farnabius.*

NUTRIX OCTAVIÆ.

Propter alumnæ ſuæ Octaviæ calamitatem ſublimis & aulicæ vitæ conditionem execratur.

FUlgore primo captus, & fragili bono
Fallacis aulæ quiſquis attonitus ſtupet,
Subito labantis ecce Fortunæ impetu
Modò præpotentem cernat everſam domum,
Stirpemque Claudii, cujus imperio fuit
Subjectus orbis; paruit liber diu
Oceanus, & recepit invitus rates.
En qui Britannis primus impoſuit jugum,

Ignota

GRONOVII.

42. *En qui Britannis*] De hac Claudii victoria ſunt bella aliquot epigrammata in Catalectis. In quorum uno: *Conſpectu devicta tuo Germania, Cæſar, Subdidit inſueto colla premenda jugo.* Delrius corrigit, *Britannia, Cæſar:* nam quod paſſim in lapidibus & nummis vocetur *Germanicus*, propter leviculas victorias à legatis ejus partas fieri: unam vero ejus expeditionem in Briranniam fuiſſe. Sane mentio *Germania* ibi locum non habet. Nomen autem *Germanici* non ob leviculas victorias, ſed fratre majore in Iuliam familiam adoptato ſtatim ſumpſiſſe Claudium teſtis Suetonius. Itaque ſcripſit auctor: *Germanice Cæſar.* Dio lib. LX. Οὕτω μὲν Τιβέριος Κλαύδιος Νέρων Γερμανικὸς, ὁ τοῦ Δρούσου, τοῦ τῆς Λιβίας πα-

Ignota & ante claſſibus texit freta,
Interque gentes barbaras tutus fuit,
Et ſæva maria; conjugis ſcelere occidit,
Mox illa gnati. cujus extinctus jacet
Frater venenis. mœret infelix ſoror,
Eademque conjux. nec graves luctus valet
Ira coacta tegere. crudelis viri
Secreta refugit ſemper, atque odio pari
Ardens mariti, mutua flagrat face.
Animum dolentis noſtra ſolatur fides,
Pietaſque fruſtra. mutat immitis dolor
Conſilia noſtra. nec regi mentis poteſt
Generoſus ardor, ſed malis vires capit.
Heu, quam nefandum proſpicit noſter timor
Scelus. quod utinam numen avertat Deûm!

G R O N O V I I.

παιδὸς υἱὸς, τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔλαβε. Nam & *Britanniæ* mentionem ibi commodam eſſe negant verſus præcedentes.

50. *Odio pari Ardens mariti*] *Pari* quo referes? Forte tamen ad tempus & τὸ *ſemper*. Sed quomodo *mutua*, quum nullo etiam verbo dictum ſit Neroni Octaviam odio eſſe? Scribe: *atq; odio pari Ardet maritus: mutua flagrant face.* Expoſuit ſcelera Neronis: hinc luctum & male diſſimulatam iram uxoris: tum ut ſolent odiſſe improbi, quos injuſte læſerunt, malevolentiam mariti: denique de ambobus, mutuum gerunt animum, utrimq; offenſum & minacem.

V A R I O R V M.

35. *Fulgore primo*]. Interpretantur *facili*, inconſtanti: haud male tamen legatur, *fragili*. Raphel. *Facili*] Levi, *vel* quod etiam malis citra virtutem contineat. *Farnabius.*

37. *Latentis*] Al. *Labentis*. Idem.

40. *Liber diu*] Pop. Britanniæ diu liberi. *Idem.*

41. *Rates*] Noſtras, Romanas. *Id.*

42. *En qui Britannis*] Sup. verſ. 25. *Idem.* Reſtitutio hujus loci Ioſepho Scaligero debetur. antea enim legebatur: *En qui ora Tanais primus impoſuit jugo.* vide Caſtigationes ejus in Catullum, Tib. & Prop. *Commel.*

43. *Ignota tantis*] Probo conjecturam præceptoris mei Lipſii: *Ignota & ante.* atque utinam vel unus codex ei fidem etiam adſtrueret, ad orcum mihi iret lectio vulgata. *Gruter.*

46. *Gnati*] Neronis. inf. v. 305. *Far.*

47. *Frater venenis*] Britannicus frater Octaviæ uterinus; Neronis, per adoptionem Claudii: quem Nero, ut imperium ſolus & ſine æmulo obtineret, Locuſtæ veneficæ opera ſuſtulit. *Idem.*

48. *Eademque*]. Octavia, quam duxerat adoptatus à Claudio Nero. *Idem.*

49. *Crudelis*] Maritum averſata, non ſuſtinet ſola cum illo eſſe. *Idem.*

50. *Odio pari*] Octavia Neronem haud minus odit, quam ipſam Nero. *Id.*

53. *Mutat*] Dolor facit, ut Octavia meorum conſiliorum immemor ultionem meditetur. *Idem.* Exemplaria Ortelianum & Aldinum, *mittit*, id eſt, rejicit, ſpernit. *Raphel.*

OCTAVIA. NUTRIX.

Lugentem Octaviam nutrix conſolatur, & à vindicta, quam cogitat, dehortatur.

O Mea nullis æquanda malis
Fortuna! licet repetam luctus
Electra tuos. tibi mœrenti
Cælum licuit flere parentem;
Scelus ulciſci vindice fratre,
Tua quem pietas hoſti rapuit,
Texitque fides: me crudeli
Sorte parentes raptos prohibet
Lugere timor, fratriſque necem
Deflere vetat, in quo fuerat
Spes una mihi,
Totque malorum breve ſolamen.
Nunc in luctus ſervata meos,
Magni reſto nominis umbra.
Nutr. Vox (heu) noſtras perculit aures
Triſtis alumnæ.
Ceſſas thalamis inferre gradus
Tarda ſenectus? *Oct.* Excipe noſtras
Lacrimas, nutrix, teſtis noſtri

Fida

GRONOVII.

70. *Luctus ſervata meos*] Immo *meros*. Erat ſuperſtite fratre aliquod intervallum luctus, nunc unus & perpetuus eſt.

VARIORUM.

58. *Nullis*] Omnibus major. *Farnab.*

59. *Luctus*] Electra enim apud Sophoclem largiter Agamemnonē ab Ægiſtho & Clytæmneſtra cæſum deflet, expectans interim ut Oreſtes aliquando reverſus patris cædē ulciſceretur. *Id.*

63. *Hoſti rapuit*] Matri & Ægiſtho. vid. Agam. v. 920. *Idem.*

65. *Prohibet Lugere timor*] Acerbum hoc & crudele Cicero in Piſonem. *Quis hoc fecit ullâ in Scythiâ tyrannus, ut eos quos luctu afficeret, lugere non ſineret? mœrorem relinquis, mœroris aufers inſignia. eripis lacrymas, non conſolando, ſed minando.* Delrius.

66. *Fratriſque*] Britannici. ſup. v. 44. *Farnabius.*

67. *Deflere*] Quod tyrannicum & acerbum eſt. *Idem.*

69. *Totque*] *Stat magni nominis umbra. & ut quercus trunco non frondibus efficit umbram.* Lucan. de Pompejo. *Idem.*

75. *Tarda ſenectus*] Mea, id eſt, cur ego ſenio tarda ceſſo thalamos Octaviæ ingredi? *Idem.*

79. *Qui*

Fida doloris. *Nutr.* Quis te tantis
Solvet curis, miſeranda, dies?
Oct. Qui me Stygias mittet ad umbras.
Nutr. Omina (quæſo) ſint iſta procul.
Oct. Non vota meos tua nunc caſus,
Sed fata regunt. *Nutr.* Dabit afflictæ
Meliora Deus tempora mitis.
Tu modò blando vince obſequio
Placata virum. *Oct.* Vincam ſævos
Ante leones, tigreſque truces,
Fera quam ſævi corda tyranni.
Odit genitos ſanguine claro,
Spernit ſuperos homineſque ſimul,
Nec fortunam capit ipſe ſuam,
Quam dedit illi per ſcelus ingens
Infanda parens. licet ingratum
Diræ pudeat munere matris,
Hoc imperium cepiſſe; licet
Tantum munus morte rependat:
Feret hunc titulum poſt fata tamen
Fœmina longo ſemper in ævo.
Nutr. Animi retine verba furentis.
Temere emiſſam comprime vocem.

Oct. To-

VARIORUM.

79. *Qui me*] Dies ſc. ille quo moriar. *Farnabius.*

86. *Ante leones*] Hæc de Nerone ejuſque immani ſævitiâ Octavia, leonibus ipſum & tigribus comparans; quemadmodum & divus Paulus 2 ad Timoth. cap. 4. verſ. 17. de eodem Nerone loquens, *liberatum ſe*, ait, *de ore* LEONIS. Facit huc vel maxime, inſignis ex veteri Scholiaſte Iuvenalis locus, ubi inter alia ad Sat. 5. ita habet: *Seneca ab Agrippina erudiendo Neroni in palatium adductus ſævum immanemque natum & ſenſit cito & mitigavit. Inter familiares tamen ſolitus dicere: Non fore ſævo illi* LEONI, *quin, guſtato ſemel hominis cruore, ingenita redeat ſævitia.* Pontan.

90. *Nec fortunam*] Secunda Fortuna ebrius & elatus ſibi temperare non poteſt, nec ſe intra officii fines continere. *Farnabius.*

91. *Scelus*] Cædem Claudii mariti & Britannici privigni. Sup. v. 45. *Idem.*

92. *Licet*] Licet matrem Agrippinam, cujus maleficiis imperium adeptus eſt, mori juſſerit. infra v. 305. *Idem.*

96. *Titulum*] Patri filio imperii. quod per matris ſuæ ſcelus imperat Nero. *Idem.*

100. To-

Oct. Toleranda quamvis patiar, haud unquam queant,
Niſi morte triſti, noſtra finiri mala.
Genitrice cæſâ, per ſcelus rapto patre,
Orbata fratre, miſeriis, luctu obruta,
Mærore preſſa, conjugi inviſa, ac meæ
Subjecta famulæ, luce non grata fruor;
Trepidante ſemper corde, non mortis metu,
Sed ſceleris. abſit crimen à fatis meis:
Mori juvabit. pæna nam gravior nece eſt
Videre tumidos & truces miſeræ mihi
Vultus tyranni, jungere atque hoſti oſcula,
Timere nutus; cujus obſequium metus
Haud ferre poſſet, fata poſt fratris, dolor,
Scelere interempti; cujus imperium tenet
Et morte gaudet auctor infandæ necis.
Quam ſæpe triſtis umbra germani meis
Offer-

GRONOVII.

100. *Toleranda quamvis patiar,*] Lipſius, *quavis*, ut ſit ſenſus: poſſim coërcere animum, ſi modo ea feram, quæ alius ferat: & laudat Delrius. Grutero non videtur opus, ut dilabamur ad conjecturas: *quamvis* enim *toleranda* poni pro quamlibet, h.e. extremis & ultra quæ nihil queat tolerari. At vis particulæ contraria eſt: nam *quamvis toleranda* ſunt omnino toleranda, ut in exemplo, quod ipſe ſubjicit, *quamvis parva latebra*, ſunt valde parvæ. Mihi nec ſequentia videntur bene ſubnecti, niſi ſcribas: *Toleranda quavis paterer. at nunquam queunt, Niſi morte triſti, noſtra finiri mala.*

VARIORUM.

100. *Toleranda quamvis*] Hæc ſcena à ſuperiore non divellenda fuit, quod codex Manuſcriptus indicat. *Fabr.* Lipſ. emendat, *Quavis.* hac mente: animo meo moderari & linguam coërcere vis; poſſem equidem ſi toleranda, & quæ ſola mors finiat. *Far.* Non videtur neceſſe ut dilabamur ad conjecturas. *quamvis* enim *toleranda* ponitur pro *quamlibet*, hoc eſt extremis, & ultra quæ nihil queat tolerari. Sic Cicero: *quamvis parvis Italiæ latebris contentus eſſem.* Virgilius: *Ut quamvis avido parerent arva colono.* Noſter Hercule Oetæo, v. 1860. *expedi in planctus tamen Defeſſa quamquam brachia.* Grut.

101. *Triſti*] Amara, acerba. *Delrius.*

105. *Famulæ*] Poppææ, è familia concubinæ (inf. v. 191.) equiti quidem Rom. ante nuptæ, quam ſuperinduxit Nero die duodecimo poſt divortium Octaviæ. infr. v. 719. *Farnab.*

107. *Abſit crimen*] Nullum neci meæ prætexatur crimen. quam tamen adulterii criminis poſtea adeo impudenter inſimulavit, ut omnibus in quæſtione negantibus, Anicetus eam à ſe dolo ſtupratam fateretur. Quin & adulterii cum Alexandrino tibicine & abacti partus falſo criminabatur. *Idem.*

111. *Haud ferre poſſet,*] Fortaſſis: *Haud ferre potis eſt:* ut ſæpe Lucretius.

114. *Morte gaudet*] Imperii ſorte & parte quæ ipſi ex morte Brit. obtigerat. Lipſ. itaq; *ſorte* legendum autumat. *Far.*

118. *Modo*

Offertur oculis, membra cum ſolvit quies,
Et feſſà fletu lumina oppreſſit ſopor!
Modò facibus atris armat infirmas manus,
Oculoſque, & ora fratris infeſtus petit:
Modo trepidus idem refugit in thalamos meos.
Perſequitur hoſtis, atque inhærenti mihi
Violentus enſem per latus noſtrum rapit.
Tunc tremor, & ingens excutit ſomnos pavor,
Renovatque luctus & metus miſeræ mihi.
Adice his ſuperbam pellicem, noſtræ domus
Spoliis nitentem; cujus in munus ſuam
Stygiæ parentem natus impoſuit rati;
Quam dira poſt naufragia ſuperato mari
Ferro interemit, ſævior pelagi fretis.
Quæ ſpes ſalutis poſt nefas tantum mihi?
Inimica, victrix, imminet thalamis meis.
Odioque noſtri flagrat, & pretium ſtupri
Juſtæ maritum conjugis captat caput.

Emer-

GRONOVII.

118. *Modo facibus atris*] Suſpicor fuiſſe: *Nunc facibus atris:* & mox, *Nunc trepidus idem.* Nam quod in Troadib. verſ. 945. pariter corruptum exiſtimo: ut & in Phœniſ. v. 221. malo cum Raphelingio: *Et laticis hauſtu.*

VARIORVM.

115. *Vmbra*] Homicidæ ſcelerum ſuorum conſcientia territi opinioni de furiis & occiſorum umbris ſceleratos perſequentibus viam fecerunt. *Farnab.*

116. *Membra cum ſolvit quies*] Membrorum enim compages ſomno ſolvuntur, auctore Paullo Ægineta l. 1. c. 97. Homerus Odyſſ. σ'. Εὗδε δ' ἀνακλινθεῖσα, λύθεν δ' οἱ ἅψεα πάντα. quare ab eodem ſomnus vocatur λυσιμελὴς, quemadmodum & ab Apollonio 4. Argon. & Orpheo in hymnis. *Delrius.*

119. *Fratris infeſtus*] Neronis illi per adoptionem fratris. *Farnabius.*

122. *Violentus*] Celeriter agere videtur enſem in latus meum, dum petit Neronem mihi inhærentem ut ſe tueatur. *Idem.*

125. *Adice*] Prima ſyllaba corripitur, more hujus Poëtæ: ut ſupra in Thyeſte, *Adicit fratri, colla percuſſa amputat.* Et in Hercule Oetæo, *Obici feris monſtriſque, virtutem putas?* Fabr. *Noſtra*] Auguſtæ, imperialis. *Farnab.*

127. *Stygiæ*] Solutili, cujus laxatæ naufragio periret. infr. v. 307. *Idem.*

129. *Ferro*] Inf. v. 350. *Idem.* *Fretis*] Quæ illi pepercerant. *Idem.*

130. *Nefas*] Matris ſuæ cædem. *Id.*

132. *Et pretium*] A marito poſcit caput meum, quæ vera conjux ſum, in præmium ſtupri. *Idem.*

133. *Iuſta maritum conjugis*] A Nerone pro præmio poſcit meam necem, quæ juſta ipſius uxor ſum. Claudius enim Octaviam Neroni, quem adoptaverat, in matrimonium traditurus, ne ſoror fratri nuberet (nam ſororem, ne adoptivam quidem durante adoptione ducere

Emergere undis, & fer auxilium tuæ
Gnatæ invocanti, genitor; aut Stygios ſinus
Tellure rupta pande, quo præceps ferar.
Nutr. Fruſtra parentis invocas manes tui,
Miſeranda; fruſtra. nulla cui prolis ſuæ
Manet inter umbras cura: qui gnato ſuo
Præferre potuit ſanguine alieno ſatum,
Genitamque fratris conjugem captus ſibi
Toris nefandis flebili junxit face.

Hinc

GRONOVII.

133. *Conjugis captat caput*] Non fert ſermo Latinus. Scribe: *& pretium ſtupri Iuſtæ maritum conjugis poſcit caput.* Cicero: *Iſte inventus eſt, qui parentes pretium pro ſepultura liberorum poſceret.* Et, *magiſtratum Sicyonium nummos popoſcit.*

134. *Emergere undis*] Lipſius, etſi multa hic impura, purius putat: *Emerge te undis.* Delr. è Mſ. *Emerge undis*, ut ſit hiatus. Grutero rurſus non videtur opus, ut quid immutetur. At quis tam impurus, ut *Vndas* dixerit pro inferis? Lege: *Emerge ab Vmbris.*

141. *Fratris conjugem captus*.] Lipſius, *Genitamque fratre conjugem captam.* Delr. ait ab hiſtoriæ veritate ſe compelli caſtigare: *Genitamque fratris conjugem captam.* Gruterus ait omnia bene ſe habere, ſi *genitam* interpretemur natam. Sed quis ita loquitur? Tum ne ſic quidem omnia bene ſe habent. Scribe: *Genitamque fratre conjugem inceſtus ſibi Tori nefandi flebili junxit face.*

VARIORUM.

ducere leges ſinebant) eam prius alteri in adoptionem dedit; ut, eo modo in alienam familiam tranſiens, juſte Neroni nuberet. Erat ergo Octavia juſta Neronis uxor. quid vero inter juſtam & injuſtam uxorem interſit, docet Rævardus lib. 4. de juris ambiguitatibus cap. 16. *Delrius.*

138. *Nulla*] Cui vivo nulla prolis cura, nedum mortuo. *Farnabius.*

139. *Gnato*] Britannico. *Idem.*

140. *Sanguine*] Neronem quem peperit Agrippina filia Germanici Neroni filio Antoniæ. *Idem.*

142. *Toris nefandis*] Fratris enim vel ſororis filiam uxorem ducere non licet. Suetonius Tranquillus lib. 5. Agrippinæ, inquit, Germanici fratris ſui filiæ per jus oſculi & blanditiarum occaſiones inlectus in amorem, ſubornavit proximo Senatu qui cogerent ſe ad ducendam eam uxorem, quaſi reip. intereſſet, dandamque ceteris veniam talium conjugiorum; quæ ad id tempus injuſta habebantur, ac, vix uno interpoſito die, confecit nuptias, non repertis qui ſequerentur exemplum, excepto libertino quodam, & altero primipilari; cujus officium nuptiarum & ipſe una cum Agrippina celebravit. Eadem à Cornelio Tacito lib. 12. commemorantur, niſi quod Tacitus unum Taledium Severum equitem Romanum exemplum hoc ſecutum fuiſſe refert. *Delr. Flebili face*] Triſtibus & infauſtis nuptiis. Theb. v. 263. & 507. Med. v. 17. adde quod xxx. Senatorum & Romanorum equitum innumerorum cæde, nuptias has celebravit. *Far.*

Facem hanc ſponſæ mater præferebat. noſter inferius; -- *dira cui genitrix facem Accendit* -- & actu 3. Agrippina dicit ſe Stygiam facem Neronis & Poppææ nuptiis præferre. licet haut ſciam ex Græco hoc an Romano more dicatur. Vide ſupra Medeæ verſu 27. Romæ enim pueri videntur

facem

Hinc orta ſeries facinorum, cædes, doli,
Regni cupido, ſanguinis diri ſitis;
Mactata ſoceri concidit thalamis gener
Victima, tuis ne fieret hymenæis potens.
Prô facinus ingens! fœminæ eſt munus datus
Silanus, & cruore fœdavit ſuo
Patrios penates, criminis ficti reus.
Intravit hoſtis (hei mihi) captam domum
Dolis novercæ, Principis factus gener,
Idemque gnatus, juvenis infandi ingenii
Capaxque ſcelerum, dira cui genitrix facem
Accendit, & te junxit invitam metu.
Tantoque victrix facta ſucceſſu ferox,
Auſa imminere eſt orbis imperio ſacri.
Quis tot referre facinorum formas poteſt,
Et ſpes nefandas fœminæ, & blandos dolos

Regnum

GRONOVII.

153. *Orbis imperio ſacri.*] Non orbis eſt auguſtus, ſed imperium orbis. Scribe igitur: *orbis imperio ſacro.*

VARIORVM.

facem prætuliſſe. In Plauti Caſina Villicus Chalino armigero ſervo minatur; *Primo omnium lucebis huic novæ nuptæ facem.* Catullus; *Tollite ô pueri facem.* apud Græcos & pleroſque Barbaros hoc munus matris erat, ut oſtendit Euripides in Iphigenia Aulidenſi, apud quem jubenti Agamemnoni domum rediret, dicentique curaturum ſe omnia, quæ ad filię nuptias pertinerent, reſpondet Clytæmneſtra; --- τίς δ' ἀνασχήσει φλόγα; Αγ. ἐγὼ παρέξω φῶς ὃ νυμφίοις πρέπει. Κλυ. οὐχ ὁ νόμος οὗτος --- & in Phœniſſis ait Iocaſtæ; ἐγὼ δ' οὔτε σοὶ πυρὸς ἀνῆψα φῶς Νόμιμον ἐν γάμοις, ὡς πρέπει μακαρίᾳ. in Troadibus cum Caſſandra furore percita ſibi ipſi facem præferret. non aliam ob cauſam dixit Hecuba: παράδος ἐμοὶ φῶς, οὐ γὰρ ὀρθὰ πυρφορεῖς Μαινὰς θοάζουσ'. Apollonii ſcholiaſtes Argonaut. 4, τὸ παλαιὸν τὰς μητέρας τῶν γαμούντων ἐν τοῖς γάμοις δαδουχεῖν ἔθος ἦν. *Delrius.*

145. *Gener*] L. Silanus Octaviæ ſponſus funeſto illo nuptiarum die interfectus eſt. *Farnabius.*

146. *Hymenæis*] Nuptiis. vid. Theb. v. 262. *Idem.*

147. *Fœminæ*] Agrippinæ pro munere & victima nuptiali datus. *Idem.*

148. *Silanus,*] Tres hoc tempore Silani fuerunt; Appius pater, & duo filii M. & L. hic de Lucio Silano fit ſermo, qui Octaviæ ſponſus funeſto die nuptiarum Claudii & Agrippinæ fuit interfectus: auctores Seneca, Tacitus, & Suetonius. *Delrius.*

149. *Criminis*] Inceſtus conficti & à Vitellio illi objecti. *Farnabius.*

150. *Intravit hoſtis*] Nero hoſpes, alienus. ut ſup. v. 137. *Idem.* Nero. ſed Moguntin. de ipſamet Octavia; *Intravi hoſtis.* male. nam loquitur nutrix. *Idem.*

151. *Novercæ*] Agrippinæ. *Idem.* *Principis*] Te ô Octavia in uxorem accepta. *Idem.*

152. *Gna-*

Regnum petentis per gradum ſcelerum omnium?
Tunc ſancta Pietas extulit trepidos gradus,
Vacuamque Erinnys ſæva funeſto pede
Intravit aulam; polluit Stygia face
Sacros penates; jura Naturæ furens
Faſque omne rupit; miſcuit conjux viro
Venena ſæva; cecidit atque eadem ſui
Mox ſcelere gnati. tu quoque extinctus jaces
Deflende nobis ſemper, infelix puer,
Modò ſidus orbis, columen Auguſtæ domus,
Britannice, (heu me) nunc levis tantum cinis,
Et triſtis umbra; ſæva cui lacrimas dedit
Etiam noverca, cum rogis artus tuos
Dedit cremandos, membraque & vultus Deo
Similes volanti, flamma fervens abſtulit.
Oct. Extinguat & me, ne manu noſtra cadat.
Nutr. Natura vires non dedit tantas tibi.
Oct. Dolor, ira, mœror, miſeriæ, luctus, dabunt.

Nutr.

VARIORUM.

152. *Gnatus,*] Per adoptionem. *Farnabius.*

153. *Dira cui*] Med. v. 16. *Idem.*

153. *Sacri*] Auguſti. i. Imperatori Rom. gubernati. *Idem.*

160. *Tunc ſancta*] Quandò Agrippina intravit. *Idem.*

161. *Erinnys*] Agam. v. 12. Megæra, diſcordia. *Idem.*

162. *Aulam*] Auguſtam domum. *Id.*

163. *Iura naturæ*] Nam patrui nuptiis ad omne flagitium exercita, ardore retinendæ potentiæ, eouſque immanitatis provecta fuit, ut ſe temulento filio comtam & ad inceſtum paratam obtulerit; & commiſſum facinus; niſi Senecæ aſtu disjectum fuiſſet, ut ex Cluvio & ceteris, uno Fabio Ruſtico diſſentiente, Tacitus commemorat. *Delrius.*

164. *Miſcuit*] Sup. v. 26. *Farnabius.*

165. *Cecidit*] Inf. v. 305. *Idem.*

168. *Sidus orbis*] Poſſidonius: ἔτος τοι Ῥώμης ὁ μέγας ξεῖνε πατέρος ἀστὴρ Μάρκελλος κλεινῶν Κλαύδιος ἐκ πατέρων. *Claudius hic Roma quondam memorabile ſidus Marcellus, patrum ſtirpe ſatus veterum.* Commentar. antiquis in Iuvenal. legitur, Locuſtam, nobilem veneficam, à Nerone increpitam, quod Britannico lentum venenum paraſſet, tam efficax dediſſe, ut antequam Britan. poculum exhauriret, in convivio Neronis expiraret. qua de re citatur ibidem fragmentum Turni Arunci, ex Satyris, quod ita recenſeo; *Et quæ Cæſareas ſoboles horrenda Locuſta Occidit, curis dum liberat arte Neronem.* Delrius.

170. *Cui lachrymas dedit*] Nam ignaram necis, ægerrime tuliſſe ſcribit Cornel. Tacitus. *Idem.*

172. *Membraque & vultus*] In libro Regiomontani poſt hunc verſum hæc verba ad marginem adſcripta erant: *Hic deſunt triginta verſus, ſecundum*

Nutr. Vince obſequendo potius immitem virum.
Oct. Ut fratrem ademptum ſcelere reſtituat mihi?
Nutr. Incolumis ut ſis ipſa, labentem ut domum
Genitoris olim ſobole reſtituas tua.
Oct. Exſpectat aliam Principis ſobolem domus:
Me dira miſeri fata germani trahunt.
Nutr. Confirmet animum civium tantus favor.
Oct. Solatur iſte noſtra, non relevat, mala.
Nutr. Vis magna populi eſt. *Oct.* Principis major tamen.
Nutr. Reſpiciet ipſe conjugem. *Oct.* pellex vetat.
Nutr. Inviſa cunctis nempe. *Oct.* ſed cara eſt viro.
Nutr. Nondum uxor eſt. *Oct.* jam fiet, & genitrix ſimul.
Nutr. Juvenilis ardor impetu primo furit;
Langueſcit idem facile, nec durat diu
In Venere turpi, ceu levis flammæ vapos.
Amor perennis conjugis caſtæ manet.
Violare prima quæ toros auſa eſt tuos,
Animumque domini famula poſſedit diu,
Jam metuet eadem, nempe prælatam ſibi
Sub-

GRONOVII.

185. *Vis magna populi eſt.*] Videtur imitatus auctor Neronis verba apud Tacitum lib. 15. ann. *populum Romanum vim plurimam habere, parendumque retinenti.*

VARIORUM.

cundum aliquos; ſed nihil deeſſe credo. Fabr.

173. *Deo Similes*] Cupidini volucri alato. *Farnabius.*

176. *Dolor, ira*] Fœminæ. *Idem.*

178. *Ut fratrem*] Quorſum obſequium? neque enim ego vel officiis meis corda tyranni vincam, neque ille poteſt damna mihi penſare. *Idem.*

181. *Aliam*] Ex pellice ſcilicet Poppæa, quam mihi ſuperducere cogitat. *Idem.*

182. *Me dira*] Ego non alia quam quæ fratri meo Britannico fata obtigerunt exſpecto. *Idem.*

183. *Tantus*] Qui magnus erat in Octaviam. *Idem.*

184. *Non relevat,*] Non minuit, non tollit. *Idem.*

189. *Iuvenilis*] Ἀεὶ δ᾽ ὁπλοτέρων ἀνδρῶν φρένες ἠερέθονται. *Idem.*

191. *In Venere*] Ut hic, inceſtu ſcilicet. ſup. v. 139. *Famula*] Sup. verſ. 102. *Farnabius.*

195. *Iam metuet eadem*] Ne itidem alia ſibi præferatur, ut illa mihi. *Idem.*

Forſan, *metuit.* Et neſcio, an hos tres verſus ullus unquam intellexerit; certe nemo interpretatus eſt ut debuit. capiunt omnes de Poppæa: ſed falſo. Acten concubinam notant; de qua Tacitus bis meminit lib. 13. & Dio Caſſius lib. 41. affirmantque Neroni potiorem fuiſſe Octaviâ. *Grut.*

196. Mo-

Subjecta & humilis: atque monumenta exſtruit,
Quibus timorem faſſa teſtatur ſuum.
Et hanc levis fallaxque deſtituet deus
Volucer Cupido. ſit licet forma eminens,
Opibus ſuperba; gaudium capiet breve.
Paſſa eſt ſimiles ipſa dolores
Regina deûm, cum ſe formas
Vertit in omnes dominus cœli,
Divûmque pater:
Et modò pennas ſumpſit oloris;
Modò Sidonii cornua tauri;
Aureus idem
Fluxit in imbri. fulgent cœlo
Sidera Ledæ. patrio reſidet
Bacchus Olympo. Deus Alcides
Poſſidet Heben, nec Junonis
Jam timet iras; cujus gener eſt,
Qui fuit hoſtis. vicit ſapiens
Tamen obſequium conjugis altæ,
Preſſuſque dolor. ſola Tonantem
Tenet æthereo ſecura toro
Maxima Juno; nec mortali
Captus forma deſerit altam
Jupiter aulam. tu quoque terris

Alte-

VARIORUM.

196. *Monumenta*] Signa quibus ſe jam timere oſtendit. *Farnabius.*

202. *Regina*] Iuno. *Idem.*

205. *Pennas*] Iupiter enim ſpecie Cygni adivit Ledam uxorem Tyndari regis Laconis. Hippol. v. 229. *Idem.*

206. *Sidonii*] Vbi in taurum mutatus rapuit Europam Agenoris filiam regis Sidonis. Hippol. v. 302. *Idem.*

207. *Aureus*] Vbi Iup. aureus imber factus, per alienas tegulas in Danaës Acriſii filiæ gremium influxit, fucumque fecit mulieri. *Idem.*

209. *Sidera*] Caſtor & Pollux (alter ſaltem) Bacchus & Hercules ex Iovis adulteriis nati & in deorum numerum relati. *Idem.*

210. *Bacchus*] Herc. Fu. v. 455. *Id.*

211. *Poſſidet*] Hercules enim Heben duxit uxorem, deorumque numerum prius imparem æquavit. vide Agamem. v. 205. & Herc. Oet. v. 1437. *Idem.*

213. *Vicit ſapiens*] Obſequium tamen Iunonis prudenter exhibitum, & diſſimulatus dolor animum Iovis flexit vicitque. *Idem.*

214. *Altæ*] Al. *Alte Preſſuſque dolor.* ita Virg. Æn. *premit altum corde dolorem.* Idem.

220. *Al-*

Altera Juno, ſoror Auguſti,
Conjuxque, graves vince dolores.
Oct. Jungentur ante ſæva ſideribus freta,
Et ignis undæ, Tartaro triſti polus,
Lux alma tenebris, roſcidæ nocti dies:
Quam cum ſceleſti conjugis mente impia
Mens noſtra; ſemper fratris extincti memor.
Utinam nefandi Principis dirum caput
Obruere flammis Cœlitum rector paret,
Qui ſæpe terras fulmine infeſto quatit,
Menteſque noſtras ignibus terret ſacris,
Noviſque monſtris! vidimus cœlo jubar
Ardens, cometam pandere infeſtam facem,
Qua plauſtra tardus noctis æterna vice
Regit Bootes, frigido Arctoo rigens.

En

VARIORUM.

220. *Altera*] Quia *Diviſum imperium cum Iove Cæſar habet?* anne argutius, quia ſoror & conjux Neronis, ut illa Iovis? ſup. v. 45. *Farnabius.*

230. *Ignibus*] Fulmine. *Idem. Terret*] *Humanas tonitrua mentes.* Idem.

231. *Monſtris*] Prodigiis, cometis mutationem regum portendentibus, Lucan. *mutantem regna Cometen.* infra v. 232. *Idem. Vidimus*] Ex fide hiſtoriæ dictum, nam Tacitus 14 Annal. de his temporibus agens; *Inter quæ* (inquit) *Cometes effulſit: de quo vulgi opinio eſt, tanquam mutationem regis portendat.* & Seneca lib. 7. nat. quæſt. cap. 17. *nec hunc, qui ſub Nerone Cæſare apparuit, & cometis detraxit invidiam, illi ſimilem fuiſſe, qui ſub necem D. Iulii Veneris ludis genitricis, circa undecimam horam diei emerſit.* & cap. 21. *Sex enim menſibus hic, quem nos Neronis principatu lætiſſimo vidimus, ſpectandum ſe præbuit, in diverſum illi Claudiano circumactus. Ille enim à Septentrione in verticem ſurgens Orientem petiit, ſemper obſcurior: hic ab eadem parte cœpit, ſed in Occidentem tendens ad meridiem flexit, & ibi ſe ſubduxit oculis.* & cap. 29. *Intra ſextum menſem dimidiam cœli partem tranſcurrit hic proximus, à Septentrione motus ſui initium fecit, & per Occidentem in Meridiana pervenit, erigenſque ſuum curſum oblituit.* Delrius.

232. *Cometam*] Cometes hic accidit Nerone IV. Cor. Coſſo Coſſ. anno Chriſti vulgari LX. Sex enim menſibus, hic, quem nos Neronis principatu latiſſimo (legendum credo *lætiſſimi*; nam cap. 17. dixerat detraxiſſe hunc Cometæ invidiam) ſpectandum ſe præbuit. Sen. 7. nat. quæſt. cap. 21. *Farnab.*

233. *Qua plauſtra*] In Septentrione. Med. v. 315. ſemper autem Septentrionem verſus apparent Cometæ, unde & hic motus ſui initium fecit, & per Occidentem in Metidiana pervenit, ubi curſum erigens ſuum oblituit. c. 29. lib. 7. natur. quæſt. *Idem.*

234. *Frigido Arctoo*] *Frigido Arctoo* poſuit pro *frigida Arcto*, ſive *frigore Arctoo* Nam ut Arctos, ſive polus Arcticus illis frigidus; ita ex adverſo Antarcticus ſive Auſtralis exiſtimabatur eſſe calidus. Hoc ſenſiſſe demonſtrat vel Lucanus illo verſu Pharſaliæ:

En ipſe diro ſpiritu ſævi ducis
Polluitur æther, gentibus clades novas
Minantur aſtra, quas regit dux impius.
Non tam ferum Typhona neglecto Jove
Irata tellus edidit quondam parens.
Hæc gravior illo peſtis. hic hoſtis deûm
Hominumque, templis expulit ſuperos ſuis:
Civeſque patria: ſpiritum fratri abſtulit;
Hauſit cruorem matris: & lucem videt?
Fruiturque vita, noxiamque animam trahit?
Pro, ſumme genitor, tela cur fruſtra jacis
Invicta toties temere regali manu?
In tam nocentem dextra cur ceſſat tua?
Utinam ſuorum facinorum pœnas luat
Nero, ipſe Divo Domitio genitus patre,

Orbis

GRONOVII.

249. *Nero ipſo Divo*] Libri plerique *inſiduo* aut *inſidivo*. Lipſianus, *niſi duo*. Vnde ille: *Nero inſitivus*. Delr. *Nero iſte Divus*: vel, *Nero iſte, Cneio*. Volebat opinor *Cnæo*. At Scaliger, quod nec opus Neronis nomen repetere, nec Domitius unquam *divus*, *Genere inſitivo*. Placet de Neronis nomine, quod plane cenſeo ex interpretatione ſubjectum: ſed malim ſcribi: *Vtinam ſuorum facinorum pœnas luat Iſte inſitivus, Domitio genitus patre.* Apud Tacitum lib. 12. voces Agrippinæ: *adultum jam eſſe Britannicum, veram dignamque ſtirpem ſuſcipiendo patris imperio, quod inſitus & adoptivus per injurias matris exerceret.*

VARIORVM.

liæ: *Nec polus adverſi calidus qua mergitur Auſtri.* Polum ecce Auſtralem calidum appellat, aſpectu ſcilicet Borealis, quem ſolum frigidum credebant: cum tamen, ſi naturam locorum & parem utriuſque poli ab ecliptica diſtantiam videamus, non minus ſub Antarctico, quam ipſo Arctico rigens ſit & frigidum cœlum. Quod nec ignorarunt ante Lucanum pleriq; veterum; & notum illud Poëtæ, de Zonis hiſce loquentis: *Quarum quæ media eſt non eſt habitabilis æſtu, Nix tegit alta duas. Duas*, nimirum extremas Arctici & Antarctici. Facit huc porro locus Lucani lib. 8. v. 363. item l. 10. v. 250. ubi *frigus Arctoum* dixit quod Senecæ dicitur *frigidum Arctoum*. Pont.

235. *Spiritu*] Alludit ad cauſam Cometarum, ubi plurimum exhalationis calidæ & pinguis ad ſupremam aëris regionem elevatur. Sic Oed. v. 36. *Far.*

236. *Gentibus*] *Ventorum quoque certa dabunt tibi ſigna Cometæ, Illi etiam belli motus feraque arma minantur, Magnorum & clades populorum, & funera regum.* Id.

237. *Dux impius*] Tyrannus Nero. *Id.*

238. *Typhona*] Gigantem Terræ filium. Thyeſt. verſ. 807. ventum item igneſcentem à τύφω. *Idem.*

240. *Hic hoſtis*] Nero. *Idem.*

241. *Templis*] Vaſa enim ſacra & deorum ſimulachra conflavit. *Idem.*

246. *Invicta*] Fulmina quibus nihil poteſt reſiſtere. *Idem. Regali*] Qua cuncta regis. *Idem.*

248. *Vtinam*] Melius hæc è nutricis perſona; ſedatiora enim quam quæ conveniant præcedentibus Octaviæ.

249. *Nero ipſe Divo*] Sic vocatur Neronis imperantis parens, quamquam privatus & extra Auguſti faſtigii ſocietatem

Orbis tyrannus, quem premit turpi jugo;
Morumque vitiis nomen Auguſtum inquinat.
Nutr. Indignus ille (fateor) eſt thalamis tuis;
Sed cede fatis atque fortunæ tuæ,
Alumna, quæſo; neve violenti move
Iram mariti. forſitan vindex deus
Exſiſtet aliquis; lætus & veniet dies.
Oct. Gravi deorum noſtra jam pridem domus
Vrgetur ira: prima quam preſſit Venus
Furore miſeræ dira genitricis meæ:
Quæ nupta demens nupſit inceſta face,
Oblita noſtri, conjugis, legum immemor.
Illo ſoluta crine, ſuccincta anguibus,
Ultrix Erinnys venit ad Stygios toros,
Raptaſque thalamis ſanguine extinxit faces:
Incendit ira Principis pectus truci
Cædem in nefandam. cecidit infelix parens
(Heu) noſtra ferro, meque perpetuo obruit
Extincta luctu. conjugem traxit ſuum,
Natumque ad umbras. prodidit lapſam domum.
Nutr. Renovare luctus parce cum fletu pios,
Manes parentis neve ſolicita tuæ,
Graves furoris quæ ſui pœnas dedit.

CHO-

VARIORVM.

tatem defunctus, ut Hadrianus in nummo incuſit DIVIS PARENTIBUS. *Ezech. Spanhem. de praſt. Num.* p. 651.

259. *Furore*] Libidine, *qualis ſolet matres furiare equorum.* Farnabius.

260. *Quæ nupta*] Quæ Claudio nupta, profecto illo ad Hoſtiam, C. Silio nupſit. ſup. v. 16. *Idem.*

261. *Noſtri,*] Britannici, meique. *Idem. Legum*] Non permittentium, ut mulier vivo marito nec repudiata alteri nubat. *Idem.*

263. *Vltrix*] Med. v. 16. & ſupra 24. *Idem. Stygios*] Lethales nuptias, utrique enim cauſa exitii fuerunt. *Id.*

264. *Raptaſque*] Ita Cydipp. apud Ovid. *Et face pro thalami fax mihi mortis adeſt.* Idem.

265. *Principis*] Claudii. *Idem.*

266. *Cecidit*] Sup. v. 16. *Idem.*

267. *Meque*] Namque illa extincta duxit Claudius Agrippinam, cujus ſcelere pater meus & frater venenati, ego invita Neroni nupta fui. *Idem.*

268. *Traxit*] Al. *truſit.* Idem.

269. *Prodidit*] Lipſ. *perdidit.* Id.

271. *Manes parentis*] Vitium planctu luctuque nimio Manes offendi creditum: *Tu manes ne læde meos & parce ſolutis crinibus & teneris Deliæ parce genis.* Tibull. Herc. Oet. v. 1940.

Credebant Manes nimio planctu & luctu offendi. *Delrius. Solicita*] Med. v. 272. *Farnabius.*

272. *Furoris*] Sup. v. 255. *Idem.*

CHORUS.

Poppææ nuptias deteſtatur Chorus Octaviæ favens. degenerem, lentam nimis & ſervilem Romanorum arguit patientiam; & in ſcelera Neronis invehitur:

QUæ fama modo venit ad aures,
Utinam falſo credita, perdat
Fruſtra toties jactata fidem!
Nec nova noſtri conjux thalamos
Principis intret. teneatque ſuos
Nupta penates Claudia proles:
Edat partu pignora pacis,
Qua tranquillus gaudeat orbis,
Servetque decus Roma æternum.
Fratris thalamos ſortita tenet
Maxima Juno: ſoror Auguſti
Sociata toris, cur à patria
Pellitur aula? ſancta quid illi
Prodeſt pietas, Divuſque pater?
Quid virginitas, caſtuſque pudor?
Nos quoque noſtri ſumus immemores
Poſt fata ducis, cujus prodimus

Stir-

GRONOVII.

287. *Quid virginitas*] Raphelingius expungendum putavit verſum, quaſi incpte in maritata laudaretur virginitas. Delrius vetuit. Tamen non deſinunt uncis circumſcribere. Recte Delrius: nam probæ conjugi etiam diu poſt, immo ſemper, prodeſt apud bonum maritum virginitas, quam ad torum genialem attulit. Appuleius Apolog. *Ipſa virginitatis commendatio jure merito omnibus maritis acceptiſſima eſt. nam quodcumque aliud in dotem accepiſti, potes quum libuit, ne ſis beneficio obſtrictus, omne, ut acceperas, retribuere; pecuniam renumerare, mancipia reſtituere, domo demigrare, prædiis cedere. Sola virginitas reddi nequitur: ſola apud maritum ex rebus dotalibus permanet.*

289. *Cujus prodimus ſtirpem*] Omnes libri, *ſtirpem Prodimus*: & eliſum S interpretatur Hier. Comelinus. Non tulit hoc Scriverius, & maluit duabus vocibus mutare locum. Sed non temere eſt, quod in quibuſdam Mſſ. *ævo* pro *ſævo*, ut notavit idem Comelinus & nos ipſi quoque reperimus. Lege: *cujus ſtirpem Prodimus acri ſuadente metu.* Virgilius lib. 1. *Quibus aut odium crudele tyranni, Aut metus acer erat.* Et lib. 3. *Præcipites metus acer agit quocumque rudentes Excutere.* Conſpectis ſcilicet Cyclopibus. H. Grotius margini exemplaris ſui adſcripſerat, *atro*.

VARIORVM.

274. *Perdat fidem*] Vtinam non vera ſit fama quæ venit, &c. *Farnabius.*

277. Te-

Stirpem ſævo ſuadente metu.
Vera priorum virtus quondam
Romana fuit, verumque genus
Martis in illis ſanguiſque viris.
Illi reges hac expulerunt
Vrbe ſuperbos; ultique tuos
Sunt bene manes, virgo, dextra
Cæſa parentis, ne ſervitium
Paterere grave, aut improba ferret
Præmia victrix dira libido.
Te quoque bellum triſte ſecutum eſt,
Mactata tua miſeranda manu
Nata Lucretii; ſtuprum ſævi
Paſſa tyranni. dedit infandi
Sceleris pœnas cum Tarquinio
Tullia conjux; quæ per cæſi
Membra parentis ſævos egit
Impia currus, laceroque ſeni

Vio-

VARIORVM.

277. *Teneatque*] Octavia Claudii filia maneat Neroni juncta, cui pariat liberos amoris mutui pignora & quietæ ſucceſſionis. *Farnabius.*

281. *Decus*] Imperii decus ætern. *Idem.*

282. *Fratris*] Sup. verſ. 216. Neronis. *Idem.*

286. *Divuſque*] Claudius ex more Rom. imperatorum in deorum numerum relatus, quem tamen rurſus detruſum ad inferos jocatur Seneca in Apocolocyntoſi. *Idem.*

290. *Sævo*] Propter tyranni Neronis metum. *Idem.*

293. *Martis*] Propter Romulum & Remum Martis ac Iliæ filios, Romæ conditores. *Idem.*

294. *Reges*] Tarquinium Superbum cum filiis, & Decemviros. *Idem.*

296. *Virgo,*] Virginia cujus forma captus Appius Claudius Xvir, illam per libertum, qui eam ex ancilla natam falſo aſſeverabat, in ſervitutem redigere conatus eſt; cui cum pater Virginius reſiſtere non poſſet, cultro è proxima laniena arrepto, filiam propria manu jugulavit potius quam turpe ſervitium ſubiret. quo facinore commotus populus Xviros abire magiſtratu coëgit. *Idem.*

300. *Bellum*] A Porſena Hetruſcorum rege, qui Tarquinios propter Lucretiam, à Sexto Tarq. regis filio violatam exactos, reducere contendebat. *Id.*

301. *Mactato*] Advocatis marito & parente propria manu ſibi mortem conſcivit ne adulterio conſenſiſſe videretur. *Idem.*

304. *Sceleris*] Quod Servium Tullium ſocerum Tarq. Sup. uxoris conſilio interfecit, ut ſolus regnaret, filiaque ſcelerata patris in vico Cyprio ſtratum cadaver carpento prætervecta eſt. *Idem.*

 309. *Hoc*

Violenta rogos nata negavit.
Hoc quoque noſtra videre nefas
Secula; magnum cum Tyrrhenum
Rate ferali Princeps captam
Fraude parentem miſit in æquor.
Properant placidos linquere portus
Juſſi nautæ;
Reſonant remis pulſata freta;
Fertur in altum provecta ratis.
Quæ reſoluto robore labens
Preſſa dehiſcit, ſorbetque mare.
Tollitur ingens
Clamor ad aſtra cum fœmineo
Miſtus planctu. mors ante oculos
Dira vagatur. quærit leti
Sibi quiſque fugam:
Alii laceræ puppis tabulis
Hærent nudi, fluctuſque ſecant:

Repe-

GRONOVII.

309. *Hoc quoque noſtra*] Mſſ. *Hac quoque nati:* & merito recepit Gruterus. Grotius ἀντὶ τῦ *magnum* poſuerat *majus.* Quod etiam verum puto: nam & revera majus erat, & ſi voluiſſet *magnum Tyrrhenum* dicere, non addidiſſet poſtea *æquor.* Manus auctoris fuit: *Hac quoque nati videre nefas Secula majus: quum Tyrrhenum Rate ferali princeps captam Fraude parentem miſit in æquor.*

VARIORVM.

308. *Rogos*] Solenne funus, ſepulturæ ritum & monumentum patri negavit. *Farnabius.*

309. *Hoc quoque noſtra*] Quo melius appareat locus, adjeci Tranquilli verba. Nero matrem dicta factaque ſua exquirentem acerbius & corripientem gravatus primum honore privavit, mox omni modo vexavit, denique tollere ſtatuit. Quod cum veneno ter tentaſſet ſentiretque antidotis præmunitam; lacunaria, quæ noctu ſuper dormientem laxata machina deciderent, paravit. Hoc conſilio per ſocios parum celato, ratem ſolutilem cujus naufragio periret commentus eſt: atque ita ſimulata reconciliatione jucundiſſimis literis Bajas evocavit ad ſolennia quinquatruum ſimul celebranda, &c. unde repetentem Baulos machinoſo illo navigio nimis ſero à miniſtris ſceleris diſſoluto ubi illam nando evaſiſſe comperit, inops conſilii L. Agerinum libertum Agrippinæ ſalvam & incolumem cum gaudio nunciantem objecto clam pugione, ut percuſſorem ſibi ſubornatum arripi conſtringique juſſit, matremque occidi, quaſi deprehenſum crimen voluntaria morte vitaſſet, vide & Tacit. 14. Annal. *Idem.*

313. *Portus*] Baulos. id villæ nomen: Miſenum promontorium inter & lacum Bajanum, flexo mari alluitur. ita Tacitus, Xiphilinus, & Martialis. primum ab Herculis bobus ibi ſtabulatis, *boalia*, mox, *boauli*, tandem *bauli*, teſte Servio. *Delrius.*

350. *Man-*

Repetunt alii litora nantes:
Multos mergunt fata profundo:
Scindit veſtes Auguſta ſuas,
Laceratque comas, rigat & mœſtis
Fletibus ora.
Poſtquam ſpes eſt nulla ſalutis,
Ardens ira, jam victa malis;
Hæc, exclamat, mihi pro tanto
Munere reddis præmia, gnate?
Hac ſum, fateor, digna carina,
Quæ te genui, quæ tibi lucem
Atque imperium nomenque dedi
Cæſaris amens. exere vultus
Acheronte tuos, pœniſque meis
Paſcere conjux: ego cauſa tuæ,
Miſerande, necis: gnatoque tuo
Funeris auctor.
En, ut merui, ferar ad manes
Inhumata tuos,
Obruta ſævis æquoris undis.
Feriunt fluctus ora loquentis.
Ruit in pelagus, rurſumque ſalo
Preſſa reſurgit. pellit palmis
Cogente metu fata, & cedit
Feſſa labori. manſit tacitis
In pectoribus ſpreta triſti
Jam morte fides. multi dominæ
Ferre auxilium pelago fractis
Viribus audent. brachia quamvis

Lenta

GRONOVII.

350. *Manſit tacitis*] Grotius: *manſit famulis In pectoribus.*

VARIORVM.

332. *Ardens ira,*] At Tacitus docet Agrippinam ſilentio & diſſimulatione crimen tranſmittere conatam. *Delrius.*

333. *Exclamat,*] Agrippina. *Farnab.* *Tanto*] Imperio. ſupra v.45.& 93. *Idem.*

340. *Conjux*] Claudi. *Idem.*

348. *Pellit*] Natando ſe morte eripere tentat. *Idem.*

350. *Manſit*] Famulorum ſpectantiumque in litore plerique fidei in Agrippinam Neronis iram poſthabentes illi ſuccurrebant. *Idem.*

359. *Cu-*

Lenta trahentem, voce hortantur,
Manibuſque levant. quid tibi ſævi
Fugiſſe maris profuit undas?
Ferro es gnati moritura tui:
Cujus facinus vix poſteritas,
Tarde ſemper credula, credet.
Furit, ereptam pelagoque dolet
Vivere matrem
Impius, ingens geminatque nefas.
Ruit in miſeræ fata parentis,
Patiturque moram ſceleris nullam;
Miſſus peragit juſſa ſatelles;
Reſerat dominæ pectora ferro:
Cædis moriens illa miniſtrum
Rogat infelix, utero dirum
Condat ut enſem:
Hic eſt, hic eſt fodiendus, ait,
Ferro, monſtrum qui tale tulit.
Poſt hanc vocem cum ſupremo
Miſtam gemitu
Animam tandem per fera triſtem
Vulnera reddit.

ACTUS

VARIORUM.

359. *Cujus facinus*] Ita immane & horrendum ut vix apud poſteros fidem ſit habiturum. *Farnabius.*

366. *Miſſus peragit*] Anicetus libertus pueritiæ Neronis educator, jamque claſſis apud Miſenum præfectus cum Herculeo trierarcho, & Oloarito centurione miſſi ad Agripp. interficiendam. *Idem.*

368. *Cædis moriens*] Habentur hæc fere ad verbum in Tacit. 14. Annal. *Exclamavit rogans miniſtrum, ut utero dirum enſem conderet, adjiciens, hic eſt fodiendus ferro, monſtrum qui tale tulit, poſt hanc vocem cum ſupremo mixtam gemitu animam tandem per fera triſtem vulnera reddidit.* Idem.

375. *Per fera triſtem*] Multis vulneribus confoſſam, per ſingula ſpiritum tradit emiſiſſe; ex eorum ſententia, qui confoſſos vulneribus, non per os, ſed ipſa vulnera exhalare animam putabant: illi videlicet, qui animam eſſe ipſum ſanguinem credebant, quos Ariſtoteles in libb. de animo refellit. *Delr.*

383. *Mihi*

ACTUS SECUNDUS.

SENECA.

Philoſophus ſeculi ſui vitia deteſtatus, priſci ævi ſimplicitatem laudat, utque omnia in dies in deteriora ruerint commemorat.

QUid me potens Fortuna, fallaci mihi
Blandita vultu, ſorte contentum mea
Alte extuliſti, gravius ut ruerem editâ
Receptus arce, totque proſpicerem metus?
Melius latebam procul ab invidiæ malis
Remotus inter Corſici rupes maris:
Ubi liber animus, & ſui juris, mihi
Semper vacabat, ſtudia recolenti mea.
O quam juvabat (quo nihil majus parens
Natura genuit, operis immenſi artifex)
Cœlum intueri, Solis & curſus ſacros,
Mundique motus, Solis alternas vices,
Orbemque Phœbes, aſtra quem cingunt vaga,
Lateque fulgens ætheris magni decus!
Qui ſi ſeneſcit, tantus in cœcum chaos

Caſu-

GRONOVII.

383. *Mihi Semper vacabat.*] Cenſeo auctorem ſcripſiſſe: *Ubi liber animus & ſui juris Semper vacabat ſtudia recolenti pia.* Cornelius Severus de Cicerone: *ſacris exacta quid artibus ætas?* Hypallage *ἀντὶ τοῦ recolens.*

388. *Solis alternas vices*] Iam dixit de ſole. Scribe igitur: *noctis alternas vices.* Supra: *Quæ plauſtra tardus noctis æterna vice Regit Bootes.*

VARIORUM.

379. *Gravius*] *An me tollis in altum, ut caſu graviore ruam?* Farnabius.

381. *Melius*] Senecam quaſi Iuliæ Germanici F. adulteriorum conſcium Meſſalina criminata fecit ut à Claudio in Corſicam ſcopuloſam inſulam relegaretur, unde, intercedente poſtmodum Agrippina, revocatus Neroni præficiebatur. *Idem.*

385. *O quam*] Hæc omnia ex conſol. ad Elbiam, cap. 4. 8. & 9. *Idem.*

390. *Ætheris*] Cœli. *Idem.*

321. *Qui ſi ſeneſcit*] Qui ſi ſeneſcit, aliquando interiturus ut nova progenies melior naſcatur (ex nonnullorum philoſophorum ſententia) nunc ſane inſtat tempus, quo *Omne in præcipiti vitium ſtetit.* Idem. *In cæcum chaos*] Omnia corpora συγκεχυμένα, confuſa, compoſita, & in unum quaſi conflata, in eadem, ex quibus coaluerunt, reſolvenda aſſerebant: ex chao igitur, ſeu indigeſta potius ejus mole (ut ſcribit Ovid. 1. Metamorphoſ.) ortum mundum, in Chaos iterum ait rediturum. Propter hanc omnium in elementa ſua reſolutionem, Ægyptii mundum figura ſerpentis caudam ſuam devorantis, ſignificabant. Vide Pierium lib. 14. Hieroglyph. *Delrius.*

Aaa 5 392. Nunc

Caſurus iterum, nunc adeſt mundo dies
Supremus ille, qui premat genus impium
Cœli ruina; rurſus ut ſtirpem novam
Generet, renaſcens melior: ut quondam tulit
Juvenis tenente regna Saturno poli.
Tunc illa virgo, numinis magni dea,
Juſtitia, cœlo miſſa cum ſancta Fide,
Terras regebat mitis. humanum genus
Non bella norat; non tubæ fremitus truces;
Non arma gentes; cingere aſſuerant ſuas
Muris nec urbes. pervium cunctis iter.
Communis uſus omnium rerum fuit.
Et ipſa tellus læta fæcundos ſinus
Pandebat ultro, tam piis felix parens
Et tuta alumnis. alia ſed ſoboles minus
Conſpecta mitis. tertium ſollers genus
Novas ad artes extitit; ſanctum tamen.
Mox inquietum, quod ſequi curſu feras
Auderet acres; fluctibus tectos graves
Extrahere piſces rete; vel calamo levi
Decipere volucres; premere ſubjectos jugo

Tau-

GRONOVII.

392. *Nunc adeſt mundo*] Integriorem eſſe ajunt v. l. lectionem, *nunc aſſit*: quia noluerit dicere diem & illum adeſſe, ſed ut aſſit optare. Senſum tenuere: ſed verſum corrumpere nefas. Lege igitur: *nunc ades*. quod etiam Grotius adſcripſerat.

412. *Decipere volucres, premere*] Olim hic legebatur: *vel calamo levi: Decipere volucres crate, cervos aut leves Tenere laqueo, premere.* Vnde ſuſtulit G.Fabricius; quod vulgo nunc abeſt. Delrius immanem licentiam vocat & temeritatem non ferendam: & prout diſtinguit, *calamum* credidit eſſe hamatam arundinem: nam & in comm. pinguiuſculos & abdomine graves piſces retibus & linea extrahebant, inquit. Raphelingius miratur cervos teneri laqueis: probat editionem Fabricii: ſi quid mutandum, mavult, *vel calamo leves*: ut dicantur volucres *leves*, ut piſces *graves*, feræ *acres*: *calamum* vero, arundinem viſcatam. Gruterus laqueis Erymanthiam cervam captam docet ex Diodoro, & ſimiliter apros aliaque ferociora animalia illaqueari, tamen quia in codd. quos inſpexit, defuerit τὸ *cervos*, reliqua adjecta nihil aliud oſtendere quam variantes lectiones temere in contextum receptas: itaque quam magis excutiat, tam magis Fabricianum placere. Illud lepidum, crate decipere volucres fuiſſe non tertii ſeculi, ſed quarti. tanquam interfuerit. Quid reliquerunt nobis? nempe nec recipiendum hoc totum, ut eſt, nec abolendum: ſed ita reformandum: *fluctibus tectos gravi Extrahere piſces rete, vel calamo aut brevi Decipere volucres crate, cervos & levos Tenere laqueo. premere*

Tauros feroces; vulnere immunem prius
Sulcare terram, læſa quæ fruges ſuas
Interius alte condidit ſacro ſinu.
Sed in parentis viſcera intravit ſuæ
Deterior ætas; eruit ferrum grave,
Aurumque; ſævas mox & armavit manus;
Partita fines regna conſtituit, novas
Exſtruxit urbes; tecta defendit ſuis
Aliena telis, aut petiit prædæ imminens.
Neglecta terras fugit, & mores feros,
Hominum cruenta cæde pollutas manus,

Aſtræa

GRONOVII.

mere,&c. Nam & hic nullus malus ſive magnus ſive *gravis* piſcis: at *grave rete*, *μεςὸν*. *Calamum* malo eſſe aucupatorium quam piſcatorium: & id doctius. *Crate* vero *brevi*, quia quum alioqui crates in opere ruſtico, aut in militia appellantur, ampliores animo fingimus. Sic *tabellæ breves*. Notat inſignis Delrius in Adverſariis, de hoc aucupii genere Brodæum egiſſe lib. 1. miſc. adductis his Plauti verbis: *Hoc excepto, quod non cratibus, ſed retibus hæ aves capiuntur.* At fruſtra toto in Plauto iſta verba requires: nec ſunt Plauti, ſed Brodæi ſcribentis apud Comicum illum exſtare mentionem aucupii iſtius, nempe ubi dicitur *concinnari area, offundi cibus*: unum diverſum quod poſt paullo ibi *retia*, non *crates*, appellantur. Locus eſt in Aſinaria a. 1. ſc. 3. v. 65. & 72. Laqueis & cervos capi ſignificat Trogus Pompejus, quum ſic cervorum comitem Habidem captum commemorat, lib. 44. *interque cervorum greges diu montes ſaltuſque peragravit: ad poſtremum laqueo captus, regi dono datus eſt.* Et Xenophon de Venatione memorat *ποδοςράβας σμίλακος πεπλεγμένας*, quarum *βρόχους τῆς σειρίδος*, vult eſſe *πεπλεγμένους σπάρτου*, & eas cervis poni ſolitas teſtatur. Notum quoque Virgilii: *Tum laqueis captare feras.* Sed & Iuriſconſultis noti ſunt hi laquei ut apparet ex lege 29. ad legem Aquiliam, & lege 55. de adquirendo rerum dominio.

423. *Pollutas manus*,] Non poteſt placere hoc *ἀσύνδετον*. Suſpicor ſcribendum, *polluta manus*: & uno ſpiritu conjungendum cum hemiſtichio præcedente: & feros mores manus cruenta hominum cæde pollutæ.

VARIORVM.

392. *Caſurus iterum*] Dixerat idem Lucanus lib. 1. -- *ſic cum compage ſoluta Secula tot mundi ſuprema coëgerit hora, Antiquum repetens iterum Chaos, omnia mixtis Sidera ſideribus concurrent, ignea pontum Aſtra petent: tellus extendere litora nolet, Excutietque fretum. fratri contraria Phœbe Ibit, & obliquum bigas agitare per orbem Indignata, diem poſcet ſibi: totaque diſcors Machina divulſi turbabit fœdera mundi.* Delrius.

396. *Iuvenis*] Recens natus & ſub rege Saturno aureus. *Farnabius.*

397. *Virgo*] Aſtræa. Th. v. 855. *Idem.*

398. *Fide*] Quæ juſtitiæ fundamentum eſt. *Idem.*

399. *Humanum*] Hæc ex Heſiodi, Arati & Ovid. deſcript. nota. *Idem.*

406. *Alia*] Secunda, argentea, *Auro deterior.* Idem.

407. *Tertium*] Ætas ahenea, *Durior ingeniis, & ad horrida promptior arma, Non ſcelerata tamen.* Idem.

409. *Inquietum*] Quartum genus. *Idem.*

424. *Aſtræa*

Aſtræa virgo, ſiderum magnum decus.
Cupido belli crevit, atque auri fames.
Totum per orbem maximum exortum eſt malum,
Luxuria, peſtis blanda; cui vires dedit
Roburque longum tempus, atque error gravis.
Collecta vitia per tot ætates diu
In nos redundant. ſeculo premimur gravi,
Quo ſcelera regnant. ſævit impietas furens.
Turpi libido Venere dominatur potens.
Luxuria victrix orbis immenſas opes
Jam pridem avaris manibus, ut perdat, rapit.
Sed ecce greſſu fertur attonito Nero,
Trucique vultu. quid ferat, mente horreo.

VARIORUM.

424. *Aſtræa*] Seu Erigone, Iovis & Themidos filia terras cæde madentes olim reliquerat. Th. 855. *Farnab.*

428. *Tempus*] Conſuetudo qua augeſcunt tum vitia tum virtutes. *Idem.*

433. *Luxuria*] *Sævior armis Luxuria incubuit victumque ulciſcitur orbem.* Id.

434. *Iampridem*] Multa injuſte rapit ut nequiter profundat. *Idem.*

NERO. PRÆFECTUS. SENECA.

Incaſſum monet ſuum Neronem Philoſophus, qui tyrannicis inſtitutis pertinaciter inſiſtit, proximumque diem nuptiis cum Poppæa deſtinat.

Ner. PErage imperata. mitte, qui Plauti mihi
Sullæque cæſi referat abſciſſum caput.
Præf. Juſſa haud morabor. caſtra confeſtim petam.

Sen.

GRONOVII.

437. *Perage imperata*] Senec. 3. Benef. 25. *Nihil ſe deprecari, quo minus imperata perageret.*

VARIORUM.

437. *Mitte*] Mitte alios milites in Aſiam, qui Plauti Rubellii: in Galliam Narbonenſem alios, qui Sullæ in Maſſiliam amoti capita mihi referant. Tac. Ann. 14. *Farnabius.*

438. *Sullæque*] Cæſorum capita ad Neronem retulere Centuriones, quibus ille crudeliſſime illuſit. *Id.* *Abſciſſum caput*] Hoc ait, quia reipſa Centuriones cæſorum capita ad Neronem retulêre, quibus Nero crudeliſſime illuſit, auctore Tacito lib. 14. Annal. Præfectus autem, quem hic alloquitur, non eſt Burrus Afranius, jam veneno ſublatus, teſte Tacito lib. 12. & Suetonio in Nerone cap. 35. ſed alter è duobus, qui Burro, more antiquo, ſucceſſerunt, Fenius Rufus, vel Sophonius Tigillinus, &, ut opinor, hic potius, quia validior in animo Principis, teſte Cornelio lib. 14. Præfectus prætorio hic erat, hoc eſt, præfectus aulæ, ut multis docet Pet. Faber lib. 1. Semeſtr. cap. 1. *Delrius.*

439. *Caſtra*] Militum vocandorum gratiâ tunc ergo habitabant Prætoriani milites in caſtris Prætorianis, à Tiberio in extrema urbis parte conſtitutis, ut ex Dione, Tacito, Suetonio docent

Sen. Nihil in propinquos temere conſtitui decet.
Ner. Juſto eſſe facile eſt, cui vacat pectus metu.
Sen. Magnum timoris remedium clementia eſt.
Ner. Extinguere hoſtem, maxima eſt virtus ducis.
Sen. Servare cives, major eſt patriæ patri.
Ner. Præcipere mitem convenit pueris ſenem.
Sen. Regenda magis eſt fervida adoleſcentia.
Ner. Ætate in hac ſatis eſſe conſilii reor.
Sen. Ut facta ſuperi comprobent ſemper tua.
Ner. Stulte verebor, ipſe cum faciam, deos.
Sen. Hoc plus verere, quod licet tantum tibi.
Ner. Fortuna noſtra cuncta permittit mihi.
Sen. Crede obſequenti parciùs. levis eſt dea.
Ner. Inertis eſt, neſcire quid liceat ſibi.
Sen. Id facere, laus eſt, quod decet, non, quod licet.
Ner. Calcat jacentem vulgus. *Sen.* inviſum opprimet.

Ner.

VARIORVM.

cent Onufrius, Lazius, Faber. De his Caſtris ſic legitur in Commentar. vet. Iuvenal. Sat. 10. (ubi illa Iuvenalis *domeſtica caſtra* vocat, quia in urbe) *juxta aggerem primus caſtra poſuit Sejanus, id eſt, ſuper Diocletianas; quæ dicta ſunt caſtra prætoria.* & in Sat. XI. *A Suburrâ frequentiſſimâ regione migrare ad Diocletianas ubi ſolitudo eſt.* habebant tamen ſtationem in ipſo palatio, & more militari excubias ſinguli viciſſim tribuni agebant, ut docet Tacitus lib. 6. ideo infra verſu 774. *Quicunque miles tectis exſultat Ducis, Defendat aulam* --- hic vero, ne quenquam à Statione Palatinâ abducat, ad caſtra properat præfectus, ut inde mittat, qui Neronis imperium exſequantur. *Delrius.* *Tetam*] Vt mittam milites percuſſores, qui mandatum tuum exequantur. *Farnabius.*

440. *In propinquos*] In amicos & tibi propinquitate conjunctos. *Idem.*

441. *Iuſto eſſe*] Si tibi, quæ mihi, imminerent pericula & metus, non omnia ex juſto præciperes. *Idem.*

444. *Patriæ patri*] Bono imperatori & principi. *Idem.*

445. *Præcipere*] Languida hæc tua præcepta magis convenirent pueris. *Id.*

446. *Magis*] Quam pueritia. *Idem.*

447. *Ætate*] Nempe *Ingenium & rerum prudentia velox Ante pilos venit.* Idem.

449. *Stulte*] Quorſum timeam deos quos ſibi quiſque ex ſuperſtitione ſua facit, qualiſque Claudius eſt, quem ego nuper indigetem conſecravi? *Idem.*

452. *Levis*] Inconſtans dea eſt Fortuna. *Idem.*

454. *Id facere*] *Nec tibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit Occurrat.* Idem.

455. *Calcat jacentem*] Remiſſum, lenem, manſuetum, clementem. ſequens τὸ *inviſum*, videtur ſuadere, ut hic legatur, *placentem.* ſed nihil muto. En duo tibi. Odium, & Contemptus, exitia Principum, ſcopuli naufragiis

regno.

Ner. Ferrum tuetur Principem. *Sen.* melius fides.
Ner. Decet timeri Cæſarem. *Sen.* at plus diligi.
Ner. Metuant neceſſe eſt. *Sen.* quidquid exprimitur, grave eſt.
Ner. Juſſiſque noſtris pareant. *Sen.* juſta impera.
Ner. Statuam ipſe. *Sen.* quæ conſenſus efficiat rata.
Ner. Deſpectus enſis faciet. *Sen.* Hoc abſit nefas.
Ner. An patiar ultra, ſanguinem noſtrum peti
Invictus, & contemptus ut ſubito opprimar?
Exilia non fregêre ſubmotos procul
Plautum atque Sullam; pertinax quorum furor
Armat miniſtros ſceleris in cædem meam.
Abſentium cum maneat etiam ingens favor
In urbe noſtra, qui fovet ſpes exulum;
Tollantur hoſtes enſe ſuſpecti mihi.
Inviſa conjux pereat, & carum ſibi
Fratrem ſequatur. quidquid excelſum eſt, cadat.
Sen. Pulchrum eminere eſt inter illuſtres viros;
Conſulere patriæ; parcere afflictis; ferâ
Cæde abſtinere; tempus atque iræ dare,

Orbi

VARIORUM.

regnorum infames. alterum illud prius ſemper tyrannis adeſſe, ſed poſterius rarius, ſed longe majorem ad everſionem habere vim docet Ariſtoteles lib. 5. Polit. cap. 10. Inefficax fere odium, niſi contemtus accedat. Qui odit, optat nova, non audet: qui contemnit, quia non metuit, aggreditur contemtum, ſolio deturbat, & ſolo calcat. hoc Nero ſignificare voluit. *Delr.*

456. *Diligi*] Οἱ φίλοι πιστοὶ σκῆπτρόν εἰσι βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον. *Farnabius.*

460. *Statuam*] *Non ſic excubiæ non circumſtantia pila Quam tutatur amor.* Id. *Quæ conſenſus*] Quæ imperata ejuſmodi, quæ probent ordines Senatorum & equitum ſciſcatque plebs. *Idem.*

461. *Deſpectus*] Scribam. *Detectus enſis*, ſive *Conſpectus.* nam in urbe & toga gladii tecti & abſconditi. *Lipſius.* Emendaram ego, *Deſtrictus enſis.* Raphel.

462. *Peti*] A conjurantibus in vitam meam. al. *inviſus.* Farnab.

463. *Invictus*] Aldinum, *Invitus* Gryphianum & Ortelii, *Invictus.* Si corrigendum aliquid, ſcribam *Inultus.* Raphel.

467. *Abſentium*] Conjuratorum quos in exilium miſi. *Farnabius.*

468. *Fovet*] Ut me tandem cæſo revocentur ab exilio. *Idem.*

469. *Enſe*] Vulgus ſecuri feriebatur, nobiles gladio. *Idem.*

471. *Quicquid*] Tyrannicum ſcitum, ὡς τοὺς ὑπερέχοντας στάχυας κολούειν, οὕτω καὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν πολιτῶν ἀναιρεῖν. *Idem.*

487. *Ple-*

Orbi quietem, ſeculo pacem ſuo.
Hæc ſumma virtus. petitur hac cœlum via.
Sic ille patriæ primus Auguſtus parens
Complexus aſtra eſt, colitur & templis Deus.
Illum tamen Fortuna jactavit diu
Terra marique per graves belli vices;
Hoſtes parentis donec oppreſſit ſui.
Tibi numen incruenta ſummittit ſuum;
Et dedit habenas imperii facili manu;
Nutuque, terras, maria, ſubjecit tuo.
Invidia triſtis victa conſenſu pio
Ceſſit. ſenatus equitis accenſus favor
Plebiſque votis, atque judicium patrum eſt.
Tu pacis auctor, generis humani arbiter
Electus, orbem tu ſacra ſpecie regis

Patriæ

GRONOVII.

487. *Plebiſque votum eſt*] Bis hunc locum tentavit Lipſius: in Antiquis fingendo, *Ceſſit: ſenatus, equitis accenſus favor Plebiſque notus 'ſt:* (quaſi Plautum aut Pacuvium in manu haberet) deinde in Notis: *accenſus favor, Plebiſque votis atque judicio Patrum Tu pacis.* Delrius utrumque interpretando defungitur: ſed non deſiit propterea mire mendoſum locum Gruterus agnoſcere. Et eſt ſane: nam quid hoc, quod unus ordo bis appellatur nomine *Senatus* & *Patrum?* illorum vero, quorum potiſſima & unica vis in Imperatore deſignando, nulla mentio, militum? Atqui Tacitus lib. 12. *Illatus caſtris imperator conſalutatur. Sententiam militum ſecuta Patrum conſulta.* Deinde qui favor ille *accenſus* magis quam lictor aut viator aut apparitor? Quis denique ita locutus? Hoc voluit dicere auctor: *Invidia triſtis victa conſenſu pio ceſſit. Cohortibus equitum acceſſit favor Plebiſque vota, idemque judicium Patrum eſt.* Prætorianus, qui primi Cæſarem Neronem agnoverunt, traxeruntque facile cæteros exercitus. nondum enim emanaverat arcanum principem alibi poſſe quam Romæ fieri. *Conſenſus*, ut ipſe Nero in prima oratione ad Senatum Tacito lib. 13. *de auctoritate Patrum, conſenſu militum præfatus.* Germanicus apud turbidas legiones de initiis Tiberii annali primo: *Italiæ inde conſenſum, Galliarum fidem extollit.* Eum conſenſum vocat *pium*, ut Otho ad milites l. 1. hiſtor. *Tumultus proximi initium nimia pietas veſtra acrius quam conſideratius excitavit.* Quod ſequitur, *Tu pacis auctor*, reſpicit Vitellio jactam vocem, *ipſum eſſe concordiam,* Suetonius cap. 15. Niſi enim utrobique admiſſus eſſet, bellum civile trahendum erat: ut poſtea quum conſtitit alibi Principem quam Romæ poſſe fieri.

489. *Tu ſacra ſpecie regis*] Illud *ſpecie* offendit Delrium, ſed non habere ait, quod ſubſtituat. Grutero quoque ſpurium, qui conjicit: *orbem ſpiritu ſacro.* At ſignificat auctor illum eſſe quaſi deum in terris, atque ita Lucanus lib. 7. *Subiere pericula clari Sponte viri ſacraque antiquus imagine miles.* Tacitus 16. ann. *Simul ipſius Thraſeæ venerabilis ſpecies obverſabatur.* τὸ *Tu* ſi nonnullis

nullis

Patriæ parens: quod nomen, ut ſerves, petit,
Suoſque cives Roma commendat tibi.
Ner. Munus Deorum eſt, ipſa quod ſervit mihi
Roma, & ſenatus; quodque ab invitis preces,
Humileſque voces exprimit noſtri metus.
Servare cives Principi & patriæ graves
Claro tumentes genere, quæ dementia eſt,
Cum liceat una voce ſuſpectos ſibi
Mori jubere? Brutus in cædem ducis,
A quo ſalutem tulerat, armavit manus.
Invictus acie, gentium domitor, Jovi
Æquatus altos ſæpe per honorum gradus,
Cæſar nefando civium ſcelere occidit.
Quantum cruoris Roma tunc vidit ſui,
Lacerata toties! ille, qui meruit pia

Vir-

GRONOVII.

nullis codicibus defuit, iidem tamen reliquæ ſcripturæ conſenſu ſatis oſtendunt nihil aliud addendum eſſe.

497. *Voce ſuſpectos ſibi*] Malim, *mihi.*

499. *A quo ſalutem tulerat*] Quam publicam, quam privatam ſalutem dixerit, interpres ipſe viderit. Sententia eſt Brutum à Cæſare ſervatum in Pharſalica acie. Dion. ὁ Βροῦτος ὁ Μάρκος, ὁ μετὰ τοῦτο αὐτὸν ἀποκτείνας, καὶ ἑάλω ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐσώθη.

501. *Æquatus alios*] Haud dubie *altos*, ut & Grotius voluit.

VARIORUM.

477. *Sic ille*] His virtutibus, clementia, &c. *Farn.* *Primus*] Primus è principibus Pater patriæ ſalutatus, ante vero M. Cicero. ante *Roma patrem patria Ciceronem libera dixit.* Idem.

481. *Parentis*] Iulii Cæſaris qui Octavium ſororis ſuæ filium adoptavit.

482. *Tibi numen*] Fortuna ſubmiſit tibi numen ſuum ſine bello. *Farnab.*

492. *Munus*] Diis imperium acceptum potius refert (quos tamen ſupra v. 449. contempſit) quam ſe quid Romanis debere agnoſcat. *Idem.*

493. *Quodque*] Quem de me conceperunt, metus eos vel invitos in officio continet. *Idem.*

495. *Servare*] Servare autem cives factioſos, conjuratos in patriæ & principis perniciem, nobilitate ſua fretos ſuperboſque, quæ dementia? *Idem.*

498. *Ducis,*] C. Iulii Cæſ. Imp. *Idem.*

499. *Salutem*] Publicam, vel etiam privatam, cum eum ſemper dilexiſſet, heredemque de parte ſcripſiſſet, unde & confoſſus ingemuit, *Et tu Brute?* Id.

500. *Iovi*] *Iupiter in cælis, Cæſar regit omnia terris.* Idem.

504. *Ille, qui meruit pia*] Primus è Rom. Impp. in deorum numerum relatus Aug. *Idem.*

Seneca lib. 1. de Clementia: *Hæc Auguſtus ſenex, aut jam in ſenectutem annis vergentibus. In adoleſcentia caluit, arſit ira, multa fecit ad quæ invitus oculos retorquebat.* & paullo poſt: *Fuerit moderatus & clemens. nempe poſt mare Actiacum Romano cruore infectum: nempe poſt fractas in Sicilia claſſes, & ſuas, & alienas: nempe poſt Peruſinas aras, & proſcriptiones.* His dictis nunc Nero Senecam invadit, proprio illum, quod dici ſolet, gladio:

Virtute cœlum, Divus Auguſtus, viros
Quot interemit nobiles, juvenes, ſenes,
Sparſos per orbem, cum ſuos mortis metu
Fugerent penates, & trium ferrum ducum
Tabula notante deditos triſti neci?
Expoſita roſtris capita cæſorum patres
Vidêre mœſti: flere nec licuit ſuos,
Non gemere, dira tabe polluto foro,
Stillante ſanie per putres vultus gravi,
Nec finis heic cruoris aut cædis ſtetit.
Pavere volucres & feras ſævas diu
Triſtes Philippi. hauſit & Siculum mare
Claſſes, viroſque ſæpe cedentes. ſuis
Concuſſus orbis viribus. Magnus ducum
Superatus acie, puppibus Nilum petit

Fugæ

GRONOVII.

516. *Philippi hauſit*] Non fero hunc hiatum. nec quod alicubi, *exhauſit*. Scribe: *merſit & Siculum mare*. Quod ſequitur, *ſæpe cedentes ſuis*, perditum ac deploratum eſt. G. Fabricius *cadentes ſuos:* quod laudant ſine nomine & ſine nomine alios ajunt male mutaſſe, quum ſignificetur, cives à civibus ſæpe necatos in mari: parum tamen, addunt ipſi, Latine. Nimirum, quia auctor hujus tragœdiæ ad Senecam non aſſurgit, quidvis eum ſolœcum dicere potuiſſe crediderunt. At ille ſi non Seneca erat, Romanus tamen erat, & tam turpiter in materna lingua errare non poterat. Senſus talis fuit: *merſit & Siculum mare Claſſes viroſque. mox redit ſociis furor. Concuſſus orbis viribus magnis ducum.* Octavium & Antonium bello Actiaco deſignet. *Vires ducum* habet à Lucano lib. 4. *Prima dies belli ceſſavit marte cruento, Spectandaſque ducum vires numeroſaque ſigna Expoſuit. Superatus acie* haud dubie Antonius. Pro *ſuis* invenimus etiam in MſſC. *ſuos* inde fecimus *furor.*

VARIORUM.

dio: propter hæc & ſimilia Auſonius ait illum ſævitiam Neronis armaſſe. *Delr.*

506. *Quot*] Cum proſcriptionem, cui aliquandiu reſtitit, inceptam crudelius exercuit. *Farnabius.*

508. *Trium*] Triumvirum, Lepidi, Antonii, Octavii. *Idem.*

509. *Tabula*] Tab. dictante proſcriptos. *Idem.*

510. *Expoſita*] Senatores viderunt capita Ciceronis, L. Pauli, aliorumque illuſtrium virorum affixa ſuggeſto in foro, quod ex roſtris navium Antiarum. *Idem.*

515. *Pavere*] Cadaveribus Rom. cæſorum in campis Philippicis in Macedonia, ubi pugnatum ab Octavio & Antonio contra Brutum & Caſſium. *Idem.*

516. *Triſtes Philippi*] In nominis proprii fine nihil eliditur, & aſpiratio ſequens vim habet conſonantis. Vt in Agamemnone, *Thœbe relaxa, humeroſque graves.* Fabric. *Hauſit*] In prœlio navali contra Sext. Pompejum. *Farnabius.*

519. *Superatus acie.*] M. Antonius Triumvir. nam nullo pacto poteſt capi de Pompejo. cum præcedens verſus innuat bellum Auguſti cum Antonio & Cleo-

Fugæ paratis, ipſe periturus brevi.
Hauſit cruorem inceſta Romani ducis
Ægyptus iterum, nunc leves umbras tegit.
Illic ſepultum eſt impie geſtum diu
Civile bellum. condidit tandem ſuos
Jam feſſus enſes victor, hebetatos feris
Vulneribus, & continuit imperium metu.
Armis, fideque militis tutus fuit.
Pietate gnati factus eximia Deus,
Poſt fata conſecratus, & templis datus.
Nos quoque manebunt aſtra, ſi ſævo prior
Enſe occuparo quidquid infeſtum eſt mihi,
Dignaque noſtram ſobole fundaro domum.
Sen. Implebit aulam ſtirpe cœleſti tuam
Generata Divo, Claudiæ gentis decus,
Sortita fratris, more Junonis, toros.
Ner. Inceſta genitrix detrahit generi fidem,
Animuſque nunquam conjugis junctus mihi.
Sen. Teneris in annis haud ſatis clara eſt fides,
Pudore victus cum tegit flammas amor.
Ner. Hoc equidem & ipſe credidi fruſtra diu.
Manifeſta quamvis pectore inſociabili,
Vultuque ſigna proderent odium mei.
Tandem quod ardens ſtatuit ulciſci dolor:
Dignamque thalamis conjugem inveni meis

Gene-

VARIORUM.

& Cleopatrâ, idque ſatis evincit illud, *puppibus fuga paratis*. nam Pompejo nullæ cjuſmodi naves. *Grut.*

521. *Inceſta*] Propter Cleopatram Ptolemæo fratri nuptam. *Farnabius.*

522. *Iterum*] Semel Cn. Pompeji, iterum M. Antonii. *Idem.*

523. *Sepultum*] Sedatum, finitum. *Idem.*

528. *Pietate*] A Tiberio filio adoptivo Divus conſecratus. ſup. v. 496. *Id.*

531. *Nos quoque*] Et me quoque ſuo excipient Dii conſortio, ſi prius inimicos ſuſtulero. *Idem.*

534. *Generata*] Octavia. ſup. v. 216. *Idem.*

536. *Inceſta*] Meſſalina, vulgatum illud proſtibulum, ſuſpectam mihi reddit Octaviam & prolem incertam. *exſpectas ut tradat mater honeſtos, Aut alios mores quam quos habet?* Idem.

539. *Pudore*] Vbi verecundia impedit, quo minus amorem oſtendat ſuum. *Idem.*

543. *Quod*] Quo ultionis genere ſuum

Genere atque forma, victa cui cedat Venus,
Joviſque conjux, & ferox armis Dea.
Sen. Probitas, fideſque conjugis, mores, pudor,
Placeant marito. ſola perpetuo manent,
Subjecta nulli, mentis atque animi bona.
Florem decoris ſinguli carpunt dies.
Ner. Omnes in unam contulit laudes Deus,
Talemque naſci Fata voluerunt mihi.
Sen. Recedat à te, temere ne credas, amor.
Ner. Quem ſubmovere fulminis dominus nequit,
Cœli tyrannum, ſæva qui penetrat freta,
Ditiſque regna, detrahit Superos polo.
Sen. Volucrem eſſe Amorem fingit immitem deum
Mortalis error, armat & telis manus,
Arcuſque ſacros miſcuit ſæva face;
Genitumque credit Venere, Vulcano ſatum.
Vis magna mentis, blandus atque animi calor
Amor eſt; juventa gignitur; luxu, otio
Nutritur inter læta Fortunæ bona.
Quem ſi fovere atque alere deſiſtas, cadit,
Brevique vires perdit extinctus ſuas.

Ner.

VARIORUM.

ſuum mei contemptum referre ſtatui. *Farnabius.*

545. *Victa cui*] Cui tres illæ Deæ cedant, ut quondam duæ Veneri ſub Paride judice. *Idem.*

546. *Ferox armis Dea*] Minerva. *Delr.*

550. *Florem*] *Forma bonum fragile,* &c. *Carpitur & ſpacio fit minor ipſa ſuo.* Farnabius.

551. *Omnes in unam*] De Poppæa Tacitus; *Huic mulieri cuncta alia fuere, præter honeſtum animum. quippe mater ejus ſuæ ætatis feminas pulchritudine ſupergreſſa, gloriam pariter & formam dederat. opes claritudini generis ſufficiebant. ſermo comis nec abſurdum ingenium. modeſtiam præferre, & laſcivia uti. rarus in publicum egreſſus, idque velata parte oris.* Comment. vetus tradit hanc adeo diligentem colendæ formæ fuiſſe, ut eam in exſulium quinquaginta aſinæ ſint ſubſecutæ, quarum lacte candorem corpori conciliabat. Inventrix etiam medicamenti, quod ab ea Poppæanum, de quo Iuvenalis Sat. 6. *Idem.*

554. *Fulminis*] Iup. vide Hippol. v. 186. unde hæc *Idem.*

555. *Freta*] Nereides, Thetis, Tethys, atque ipſe *flagrat Neptunus in undis,* Hipp. v. 332. *Idem.*

559. *Arcuſque*] Quomodo? an facem arcu jaculatur? miror non exuri nervum. Eibius legit; *Artuſque,* hoc eſt, manus. *Delr.* Immo, dedit ei arcum & facem. *Gronovius.*

Ner. Hanc eſſe vitæ maximam cauſam reor,
Per quam voluptas oritur. interitu caret,
Cum procreetur ſemper humanum genus
Amore grato, qui truces mulcet feras.
Hic mihi jugales præferat tedas deus,
Jugetque noſtris igne Poppæam toris.
Sen. Vix ſuſtinere poſſet hos thalamos dolor
Videre populi: ſancta nec pietas ſinat!
Ner. Prohibebor unus facere, quod cunctis licet?
Sen. Majora populus ſemper à ſummo exigit.
Ner. Libet experiri, viribus fractus meis
An cedat animis temere conceptus favor.
Sen. Obſequere potius civibus placidus tuis.
Ner. Male imperatur, cum regit vulgus duces.
Sen. Nihil impetrare cum valet, juſte dolet.
Ner. Exprimere jus eſt, ferre quod nequeunt preces.

Sen.

GRONOVII.

573. *Vix ſuſtinere poſſet*] Recte Delrius *dolor* ἀντὶ τοῦ *Deus.* Sed non totum eſt. Videtur auctor ſcripſiſſe: *Vix ſuſtineret juſtus hos thalamos dolor Videre populi.*

581. *Exprimere jus eſt ferro*] Hoc quidem contra verſus legem. Quare Scaliger, *facere:* Meliſſus apud Gruterum, *ferre quod nequeunt*, nunc receptum. Sequenti pro *negare,* Lipſius *necare*, & homines graves adſentiuntur corrigenti; Gruterus alterum tuetur. Mihi aliud hic incommodum occurrit: neque enim video, quomodo non inepte fiat mentio precum. Quid enim? an unquam precibus contendit à populo Romano Nero, ſibi ut Poppæam ducere liceret? & illis repulſis jus exprimendi nactus eſt, quod exorare non potuit? Immo populus deprecatus pro Octavia, ne repudiaretur: & quia inſtantius agebant, Nero ad invidiam dicit eos *exprimere.* Scribe: *Exprimere vis eſt.* Dictum erat populum merito dolere, quum rogans, præſertim juſta, nihil impetret. Reſp. Nero, ſed quod roganti populo non conceditur, id eum exprimere tumultu ac ſeditione eſt vim facere principi. Vel ſic, *Exprimere vis eſt.* SE. *ferre quid nequeunt preces? Negare durum eſt.* Immo, inquit, non exprimunt, ſed rogant, orant, ſupplicant. Quid autem non debetur ταῖς Λιταῖς Διὸς κούραις μεγάλαις, quæ & anteambulonem habent τὴν Ἄτην. & ſi repellantur, vindicem? Illis negare mihi profecto duri crudique pectoris videtur.

VARIORVM.

566. *Hanc*] Vt ſui ſimile generet. *Farnabius.*

169. *Qui truces*] *Omne adeo genus in terris, hominumque ferarumque, Et genus æquoreum, pecudes pictæque volucres In furias ignemque ruunt.* Hipp. v. 337. *Idem.*

570. *Hic mihi*] Cupido mihi auſpex præferat faces nuptiales: vide Theb. v. 263. & 507. *Idem.*

574. *Facere*] Repudiare uxorem. *Idem.*

575. *Majora*] A principibus, in ſublimi ſpecula atque in oculis omnium poſitis,

Sen. Negare durum eſt. *Ner.* Principem cogi nefas.
Sen. Remittat ipſe. *Ner.* fama ſed victum feret.
Sen. Levis atque vana. *Ner.* ſi licet, multos notat.
Sen. Excelſa metuit. *Ner.* non minus carpit tamen.
Sen. Facile opprimetur. merita te Divi patris,
Ætaſque frangat conjugis, probitas, pudor.
Ner. Deſiſte tandem, jam gravis nimium mihi,
Inſtare, liceat facere quod Seneca improbat.
Et ipſe populi vota jampridem moror.
Cum portet utero pignus, & partem mei.
Quin deſtinamus proximam thalamis diem?

VARIORUM.

poſitis, exſpectant alii ingens vitæ & morum exemplar, multa itaque ſibi permittit populus, quæ tamen principi nequaquam permittit. *Farnabius.*

577. *An cedat animis*] Populi ſtantis pro Octavia. hæcque eſt ſcriptura Pall. novem, itaque exterminandum putavi vulgatum. *conceptus furor.* nam & infra, ipſamet Octavia, v.646. *Parcite lacrimis urbis feſto Latoque die; ne tantus amor, Noſtrique favor Principis acres Suſcitet iras.* Grut.

583. *Remittat*] Ipſe princeps cedat aliquantulum de jure ſuo: etſi flecti reges, quam vinci non minus turpe exiſtiment. Hipp. v. 135. *Farnabius.*

586. *Divi*] Claudii patris Octaviæ qui te adoptavit. *Idem.*

587. *Frangat*] Animum tuum avertat à Poppæa. *Idem.*

590. *Populi*] Deſiderantis ex me prolem legitimam, quæ firmet etiam imperium. *Idem.*

591. *Partem mei*] Ovidius; *Parſque tui latitat corpore clauſa meo.* Delr.

ACTUS TERTIUS.

AGRIPPINA.

Ab inferis prodit Agrippina, dira auſpex faces exitiales præferens nuptiis Poppææ & Neronis, cujus mortem prædicit.

TEllure rupta Tartaro greſſum extuli,
Stygiam cruenta præferens dextra facem
Thalamis ſceleſtis. nubat his flammis meo
Poppæa gnato juncta, quas vindex manus
Dolorque matris vertet ad triſtes rogos.
Manet inter umbras impiæ cædis mihi

Sem-

VARIORUM.

593. *Tellure*] In ſcena exſiliebant umbræ ſcalis Charoniis. *Farnabius.*

594. *Stygiam*] Funeſtam, exitialem, Med. v. 16. *Idem.*

595. *Nubat*] Vertat nuptialem facem in feralem & funebrem. ſup. v.260. *Id.*

598. *Manet*] *Curæ non ipſa in morte relinquunt.* Oed. v. 615. *Cædis*] Sup. v. 360. *Farnabius.*

Bbb 3

599. *Ma-*

Semper memoria, manibus noſtris gravis
Adhuc inultis, reddita & meritis meis
Funeſta merces puppis, & pretium imperii
Nox illa, qua naufragia deflevi mea.
Comitum necem, natique crudelis nefas
Deflere, votum fuerat, haud tempus datum eſt
Lacrimis. ſed ingens ſcelere geminavit nefas.
Perempta ferro, fœda vulneribus, ſacros
Intra penates ſpiritum effudi gravem,
Erepta pelago, ſanguine extinxi meo
Nec odia gnati, ſævit in nomen ferus
Matris tyrannus. obrui meritum cupit.
Simulacra, titulos deſtruit, mortis metu,
Totum per orbem, quem dedit pœnam in meam
Puero regendum noſter infelix amor.
Extinctus umbras agitat infeſtus meas
Flammiſque vultus noxios conjux petit,
Inſtat, minatur, imputat fatum mihi
Tumulumque gnati. poſcit auctorem necis.
Jam, parce, dabitur, tempus haud longum peto.
Ultrix Erinnys impio dignum parat
Letum tyranno; verbera, & turpem fugam,

Pœ-

GRONOVII.

599. *Manibus noſtris gravis*] Florus lib. 4. cap. 6. *Cæſarem inultus pater & manibus ejus graves Caßius & Brutus agitabant.*

611. *Deſtruit mortis metu*] Apparet, ut explicent. Grotius tamen haud ineleganter: *Simulacra, titulos deſtruit memores mei.* Idem mox: *imputat fatum mihi ſuum atque gnati.*

VARIORVM.

601. *Imperii*] Neroni mea opera parti. ſup. v. 327. *Farnabius.*

602. *Deflevi*] Sup. v. 323. *Idem.*

603. *Comitum*] Crepereji Galli, & Aceroniæ. *Idem.*

606. *Sacros*] In villa Auguſta Lucrini lacus. *Idem.*

609. *Sævit*] Natalem Agrippinæ inter nefaſtos referri dies à Senatu impetraverat Nero, ſtatuas demolitus, nomen & titulos ubique, ipſamque ejus memoriam delere conabatur. *Idem.*

611. *Simulacra*] Mortem iis minatus, quicunque mei ſimulachra habuerint. *Idem.*

612. *Quem dedit*] Cujus orbis imperium ego infelix illi dedi, ut & mihi vitam eripere poſſet. *Idem.*

615. *Conjux*] Claudius. *Idem.*

616. *Fatum mihi*] Al. *fatum mihi Tumulumque gnati poſcit authorem necis.* Quæ lectio hiſtoriam reſpicit. Mors enim ejus celata eſt, dilataque ſepultura, donec circa ſucceſſorem omnia ordinarentur. *Idem.*

618. *Gnati*] Britannici. *Idem.*

617. *Auctorem*] Neronem. *Idem.*

620. *Verbera*] Vbi deſciviſſe Gal-

bam

Pœnaſque queis & Tantali vincat ſitim,
Dirum laborem Siſyphi, Tityi alitem,
Ixioniſque membra rapientem rotam.
Licet exſtruat marmoribus, atque auro tegat
Superbus aulam; limen armatæ ducis
Servent cohortes; mittat immenſas opes
Exhauſtus orbis; ſupplices dextram petant
Parthi cruentam; regna, divitias, ferant:
Veniet dies tempuſque, quo reddat ſuis
Animam nocentem ſceleribus, jugulum hoſtibus,
Deſertus, & deſtructus, & cunctis egens.
Heu, quo labor, quo vota ceciderunt mea!
Quo te furor provexit attonitum tuus,
Et fata, gnate? cedat ut tantis malis
Genitricis ira, quæ tuo ſcelere occidit!
Utinam, antequam te parvulum in lucem edidi
Aluique, ſævæ noſtra laceraſſent feræ
Viſcera! ſine ullo ſcelere, ſine ſenſu innocens
Meus occidiſſes: junctus atque hærens mihi,
Semper quietam cerneres ſedem Inferûm,

Pro-

VARIORVM.

bam & Hiſpanias cognovit, collapſus diu inter mortuos jacuit; ut reſipuit, capite converberato, actum de ſe pronunciavit. *Farn.* *Turpem*] Hoſtis à Senatu judicatus & quæſitus ut puniretur more majorum, nudo pede & tunicatus conſcenſo equo fugit ad Phaontis ſuburbanum, in quod ut clam introivit, quadrupes per effoſſæ cavernæ anguſtias receptus eſt. *Idem.*

621. *Tantali*] Thyeſt. v. 151. Nero autem, dum clandeſtinus ad villam introitus pararetur, aquam ex ſubjecta lacuna potaturus manu hauſit, & *hæc*, inquit, *eſt decocta Neronis.* Idem.

622. *Dirum*] Hippol. 1226. *Idem.* *Tityi*] Hippol. v. 1228. *Idem.*

627. *Exhauſtus*] Exactionibus. *Id.* *Supplices*] Quod non fecerunt, rebellantes autem Armeniam invaſerunt. *Id.* Certe fecerunt per Teridatem. *Gron.*

630. *Sceleribus*] Suppliciis, quæ tantis ſceleribus debentur. *F.* *Jugulum*] Vbi appropinquaſſe equites audiit, quibus præceptum ut vivum eum attraherent, ferrum trepidanter jugulo adegit. *Idem.*

631. *Deſertus*] Fugientibus cuſtodibus, nec reperto cujus manu periret percuſſoris. *Ergo*, inquit, *nec amicum habeo, nec inimicum.* Idem. *Cunctis*] Fame & ſiti interpellante, panem quidem ſordidum oblatum aſpernatus eſt, aquæ autem aliquantum bibit. *Idem.*

639. *Meus occidiſſes*] *Emph.* à me non ablegandus. al. *mecum occidiſſes*, id eſt, mihi commortuus fuiſſes infans & innocens. *Idem.* Prior tamen lectio mihi potior. *Meus* enim eſt quem non puderet agnoſcere vel apud inferos, ubi *nunc me pudor luctuſque perpetuus manet ex te nefande*, ut mox loquitur. *Grut.*

Proavos, patremque, nominis magni viros.
Quos nunc pudor, luctuſque perpetuus manet,
Ex te nefande, meque, quæ talem tuli.
Quid tegere ceſſo Tartaro vultus meos,
Noverca, conjux, mater infelix meis?

VARIORUM.

645. *Noverca*] Infelix Britannici noverca, Claudii conjux, Neronis mater. *Farnabius.*

OCTAVIA. CHORUS.

Octavia diſſimulata triſtitia faventem ſibi populum orat ne divortium ſui lugeat. Chorus tamen ipſius vicem dolet.

Oct. PArcite lacrimis urbis feſto
Lætoque die; ne tantus amor,
Noſtrique favor Principis acres
Suſcitet iras, vobiſque ego ſim
Cauſſa malorum. non hoc primum
Pectora vulnus mea ſenſerunt.
Graviora tuli. dabit hic noſtris
Finem curis vel morte dies.
Non ego ſævi cernere cogar
Conjugis ora.
Non inviſos intrare mihi
Thalamos famulæ. ſoror Auguſti,
Non uxor, ero.
Abſint tantum triſtes pœnæ,
Letique metus. ſcelerum diri,
Miſe-

GRONOVII.

660. *Socerum diri*] Et hic fere alias res egerunt, qui hujus opuſculi ſuſceperunt curam. Lipſius, *ſociam*, & *heu*, ſublata interrogatione: tanquam dicat ſe ſociam futuram prioris ſponſi Silani, & die nuptiarum Poppææ mactatum iri. Raphelingius ex Orteliano profert, *ſcelerum:* nec ante mentem Octavii ſe potuiſſe adſequi. Delrius nihil mutat: *ſocerum* eſſe ſocerorum, quos edidit primum Claudium & Poppææ patrem, dein pro altero Appium Silanum. Grutero ſunt inepti verſus hi, ſive retineamus *ſocerum*, ſive ex aliquot Mſſ. legamus *ſcelerum:* eſſe in uno, *ſoror diu miſeranda:* meliores fore, ſi invertatur ordo & *Potes* præcedat *ſocerum:* ſed nec ſic ſatisfacere; denique nihili duo epitheta, *miſeranda* & *demens.* Recte Raphelingius & pulcro ſtant talo verſus ſenſuſque. Quum enim ſibi ominata fuiſſet priſtinum ſororis ſtatum ſine alia injuria, vero victa & male fraudans diffidentem animum erumpit: *ſcelerum diri, Miſeranda, viri potes hac,*

Miſeranda, viri potes hæc, demens,
Sperare memor? hos ad thalamos
Servata diu, victima tandem
Funeſta cades. ſed quid patrios
Sæpe penates reſpicis udis
Confuſa genis? propera tectis
Efferre gradus: linque cruentam
Principis aulam.
Cho. En illuxit ſuſpecta diu
Fama toties jactata dies!
Ceſſit thalamis Claudia diri
Pulſa Neronis,
Quos jam victrix Poppæa tenet,
Ceſſat pietas dum noſtra, gravi
Compreſſa metu, ſegniſque dolor.
Ubi Romani vis eſt populi?
Fregit claros quæ ſæpe duces;
Dedit invictæ leges patriæ,
Faſces dignis civibus olim;
Juſſit bellum, pacemque; feras
Gentes domuit; captos reges
Carcere cluſit? gravis en oculis
Undique noſtris jam Poppææ
Fulget imago juncta Neroni:
Affligat humo violenta manus
Similes nimium vultus dominæ:

Ipſam-

GRONOVII.

hæc, demens, ſperare memor? At ô miſeranda, ô demens Octavia, potes hæc ſperare memor & non oblita ſcelerum deteſtabilis viri? tibi ſcilicet ut parcat, qui ſolitus nemini? Nihil poterat planius.

VARIORUM.

646. *Feſto*] Principis nuptiali, geniali. *Farnabius*.

655. *Conjugis*] Poppææ. ſup. v. 109. *Id.*

657. *Soror*] *Certe ſoror*, inquit Iuno. vide Herc. Fu. v. 1. *Idem*.

671. *Claudia*] Octavia Claudii Fil. ſic illam vocat frequenter, propter gentis Claudiæ nobilitatem; quæ ante Imp. Tiberium Conſulatibus xxx. Dictaturis v. Cenſuris vii. Triumphis vi. Ovationibus ii. fuit illuſtris, teſte Suetonio, in Tiberio. *Delrius*.

677. *Duces*] Syphacen, Perſen, Iugurtham, Herodem, &c. *Farnabius*.

685. *Affigat*] Lege *Affligat* ut inf. v. 785. id eſt, Quin Poppææ has imagines manus noſtra illidat. *Idem*.

 688. *Petat*

Ipſamque toris detrahat altis:
Petat infelix mox & flammis
Teliſque feri Principis aulam.

GRONOVII.

688. *Petat infelix*] Scribe cum Hugone Grotio: *Petat infeſtis mox & flammis.*

VARIORVM.

689. *Feri*] Tyranni, Neronis. *Far.*

ACTUS QUARTUS.

NUTRIX. POPPÆA.

Territa in ſomno Poppæa nutrici narrat ſomnium; quam illa vana ſomnium eludens interpretatione ſolatur.

Nut. QUo trepida greſſum conjugis thalamis tui
Effers, alumna? quodvè ſecretum petis
Turbata vultu? cur genæ fletu madent?
Certe petitus precibus & votis dies
Noſtris refulſit. Cæſari juncta es tuo
Teda jugali. quem tuus cepit decor,
Et culpa Senecæ; tradidit vinctum tibi
Genitrix amoris maximum numen Venus.
O qualis, altos quanta preſſiſti toros
Reſidens in aula! vidit attonitus tuam
Formam ſenatus, thura cum Superis dares,
Sacraſque grato ſpargeres aras mero,
Velata ſummum flammeo tenui caput,

Et

GRONOVII.

696. *Et culpa Senecæ*] Triplicem ponit Delrius: quod diſſuadendo vehementius Neronem impulerit: quod Agrippinæ tollendæ fuerit auctor: quod diſcipulorum delicta in magiſtrum retorqueantur: & quærit, an harum aliam accipere poſſimus. Reſpondeo nullam, nec aliquam quæri debere, quum ſit omnis hic librariorum culpa qui nomen hoc ſubjecerunt. Cogitabam: *Et culpa nuptæ.* Octaviæ ſcilicet. Sed amplius.

VARIORVM.

698. *Toros*] Diſcubitorios. *Farnabius.*

700. *Thura*] In nuptiis aquæ & ignis ſacramenta adhibita, quæ calorem & humorem ad fœtum denotarent. hinc faces & thura, nec non vini libatio. neque enim uxor niſi peractis ſacrificiis ducebatur. *Idem.*

701. *Aras mero*] Sacrificantes vinum è paterâ aris, vel prunis, vel thuri dato ſuperfundebant: ideo rite hic datio thuris vini libationi præmittitur. Vide Briſſon. lib. 1. Formular. fol. 30. & ſeq. *Delrius.*

702. *Flammeo*] Velamento luteo ſeu rubeo, quo novas nuptas tegi moris erat pudoris gratia. vel ſubjectionis ſymbolum. *Farnabius.*

704. *Læta*

Et ipſe lateri junctus atque hærens tuo
Sublimis inter civium læta omina
Inceſſit; habitu atque ore lætitiam gerens
Princeps ſuperbo. talis emerſam freto
Spumante Peleus conjugem accepit Thetin.
Quorum toros celebraſſe Cœleſtes ferunt,
Pelagique numen omne conſenſu pari.
Quæ ſubita vultùs cauſa mutavit tuos?
Quid pallor iſte, quid ferant lacrimæ, doce.
Pop. Confuſa triſti proximæ noctis metu
Viſuque, nutrix, mente turbata feror,
Defecta ſenſu. læta nam poſtquam dies
Sideribus atris ceſſit, & nocti polus,
Inter Neronis juncta complexus mei
Somno reſolvor; nec diu placida frui
Quiete licuit: viſa nam thalamos meos
Celebrare turba eſt mœſta; reſolutis comis
Matres Latinæ flebiles planctus dabant;
Inter tubarum ſæpe terribilem ſonum
Sparſam cruore conjugis genitrix mei
Vultu minaci ſæva quatiebat facem:
Quam dum ſequor, coacta præſenti metu,
Diducta ſubitò patuit ingenti mihi
Tellus hiatu: lata quo præceps, toros
Cerno jugales pariter & miror meos,

In

VARIORUM.

704. *Læta omina*] Male unus cod. antiq. *agmina*. loquitur de Ominibus novæ Auguſtæ bene precantium. de quibus acclamationibus nuptialibus diximus ſup. Med. 58. de his etiam Tacitus Annal. 15. *Iam Senatus* (inquit) *uterum Poppææ commendaverat Diis, votaque publice ſuſceperat; quæ multiplicata exſolutaque, & additæ Supplicationes; templumque Fecunditati, &c.* Delr.

706. *Talis emerſam*] Πᾶσα δὲ κυδαίνουσα θεῶν ἐσπούδαζε γενέθλη Αὐτοκασιγνήτην λευκώλενον Ἀμφιτρίτης, &c. Coluth. *Farnabius.*

719. *Reſolutis*] Quod in luctu fieri ſolet. Troad. 83. *Idem.*

722. *Sparſam cruore*] Vulgo, *ſparſa*. Malo ex v. l. *ſparſam*, legere. quia fere ſemper inferis ſanguineæ videlicet cruentæ faces attribuuntur, ut alibi docui. *Delrius. Conjugis*] Neronis mater Agrippina. *Farnabius.*

723. *Vultu*] Sup. v. 585.

726. *Lata*] Huc ego delata præceps. *Farnabius.*

731. *In-*

In queis reſedi feſſa. venientem intuor
Comitante turba conjugem quondam meum,
Gnatumque. properat petere complexus meos
Criſpinus, intermiſſa libare oſcula.
Irrumpit intra tecta cum trepidus mea,
Enſemque jugulò condidit ſævum Nero.
Tandem quietem magnus excuſſit timor:
Quatit ora & artus horridus noſtros tremor,
Pulſatque pectus: continet vocem timor,
Quam nunc fides pietaſque produxit tua.
Heu, quid minantur Inferûm Manes mihi,
Aut quem cruorem conjugis vidi mei?
Nutr. Quæcumque mentis agitat infeſtus vigor,
Ea per quietem ſacer & arcanus refert
Veloxque ſenſus. conjugem, thalamos, rogos,
Vidiſſè te miraris, amplexu novi

Hæ-

GRONOVII.

731. *Intermiſſa libare oſcula*] Grotius, *libans*.

732. *Cum trepidus mea*] Lipſius *trepidus meus*, de Nerone, & infra v. 751. *Princeps tuo*, non *tuus*. Laudat Raphelingius: præfert tamen, *trepidus*, *meo Enſemque jugulo*: dein ad alterum verſum: corrige audacter, *tuo*. Delrius *mea* explicat nova illa, quæ apud inferos nacta: ſed tamen, mallem, inquit, *meus*, ſi quis liber confirmaret: ſuum vocat Neronem: tum rectius quidam *tuo*. Gruterus ſcripſerit potius, *trepidus Nero*, & *ſævum meo*: poſtea miratur, cur illud *tuus* excludant, qui ambitioſe ſupra intruſum voluerint, *meus Nero*. At ô boni, his omnibus quem redditis in illa nocturna imagine ſaucium? Annon Poppæam? Cur ergo dicit ipſa, *Aut quem cruorem conjugis vidi mei?* Non ſuum, ſed conjugis cruorem ſe vidiſſe ait. Ergo aut Criſpini aut Neronis. Si Criſpinus eſt, ſcribendum erit: *trepidus Nero Enſemque jugulo condidit ſævum viri*: & ſimiliter, *condidit Princeps viri*. Si Nero, nihil uſquam mutandum: nam *tecta ſua* vocat thalamum, in quo imaginabatur genialem torum: quum dicitur, *Enſemque jugulo condidit ſævum Nero*, non alio quam ſuo accipere poſſumus: nec alio quum dicitur, *Iugulo quod enſem condidit Princeps tuus*. Hæc res auget prodigium & interpretationi nutriculæ anus convenientior eſt.

740. *Agitat infeſtus vigor*] Lege: *intentus vigor*.

VARIORVM.

729. *Conjugem*] Criſpinum equitem Romanum. *Farnabius*.

730. *Gnatumque*] Rufum Criſpinum Poppææ gnatum quem impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari dum piſcaretur, ſervis ipſius demandavit Nero. *Idem*.

731. *Criſpinus*] Conjux, al. leg. *Priſtinus*. al. *Peſtinus*. Idem.

736. *Continet*] *Vox faucibus hæſit*. Id.

740. *Quæcumque*] Αντίτυπον γὰρ Ἔργον ὅπερ τελέει τις ἤματι δοκέει, *Somnia nam curas referunt nocturna diurnas*. Idem.

741. *Refert*] Reducit ad phantaſiam. *Idem*.

761. *Mane*

Hærens mariti? ſed movent læto die
Pulſata palmis pectora, & fuſæ comæ.
Octaviæ diſcidia planxerunt ſacros
Intra penates fratris, & patrium larem.
Fax illa, quam ſecuta es, Auguſtæ manu
Prælata, clarum nomen invidia tibi
Partum ominatur. Inferûm ſedes toros
Stabiles futuros ſpondet æternæ domus.
Jugulo quod enſem condidit Princeps tuus;
Bella haud movebit, pace ſed ferrum teget.
Recollige animum. recipe lætitiam, precor,
Timore pulſo. redde te thalamis tuis.
Pop. Delubra & aras petere conſtitui ſacras,
Cæſis litare victimis numen Deûm,
Ut expientur noctis & ſomni minæ,
Terrorque in hoſtes redeat attonitus meos.
Et vota pro me ſuſcipe, & precibus piis
Superos adora, manet ut præſens metus.

CHO-

GRONOVII.

761. *Mane ut præſens metus*] Mog. Herbip. Ven. *Maneat*. Improbe. *Manet*, procul eat, vanus ſit, diffluat: inquit Delrius. An hoc probius? Immo, *monuit ut præſens metus*. Sed & præcedente verſu lege: *Tu vota pro me ſuſcipe.*

VARIORUM.

744. *Sed movent*] Populi autem planctus ſuper Octaviæ divortio tibi in ſomno repræſentatus eſt. *Farnab.*

747. *Fratris*] Neronis. *Idem. Patrium*] Claudii. *Idem.*

748. *Auguſtæ*] Agrippinæ. *Idem.*

750. *Inferûm*] Terra, cum ſit immobilis. *vel* inferni leges cum æternæ ſint. *Idem.*

752. *Princeps*] Nero. al. legunt, *tuo* ſc. jugulo. *Idem.*

757. *Litare*] Romani mola ſalſa, Græci vivo flumine nocturnos terrores expiabant. *Idem. Numen Deûm*] Qui placati infauſta ſomniorum omina credebantur avertere. *Idem.*

At quorum deûm? num *Telluris & Heroum?* ſic opinor. quia Hippocrates, de inſomniis, auctor eſt, ſecundis in rebus Iovem cœleſtem, Iovem opulentum, Solem, Minervam, Iunonem, Mercurium & Apollinem ſupplicationibus adiri ſolere: in adverſis vero, pro malis averruncandis, placari conſueviſſe Tellurem & Heroës malorum averruncatores, quos noctu multum pollere probat Athenæus lib. 11. Quibus addes me auctore *Iovem prodigialem*, de quo Plautus in Amphitryone; *Recte dicit, ut commeminit, ſomnium narrat tibi, Sed mulier, poſtquam experrecta es, prodigiali Iovi Aut mola ſalſa hodie aut ture comprecatam oportuit.* Delrius.

761. *Manet*] Diffluat, abeat, à *mano, as. Idem.*

763. *Furta*

CHORUS.

Laudat Chorus Poppææ formam.

SI vera loquax fama Tonantis
Furta & gratos narrat amores;
Quem modò Ledæ preſſiſſe ſinum
Tectum plumis penniſque ferunt;
Modò per fluctus raptam Europen
Taurum tergo portaſſe trucem;
Quæ regit, & nunc deſeret aſtra,
Petet amplexus, Poppæa, tuos;
Quos & Ledæ præferre poteſt:
Et tibi, quondam cui miranti
Fulvo, Danaë, fluxit in auro.
Formam Sparte jactet alumnæ,
Licet, & Phrygius præmia paſtor;
Vincet vultus hæc Tyndaridos,
Qui moverunt horrida bella,
Phrygiæque ſolo regna dedêre.
Sed quis greſſu ruit attonito?
Aut quid pectore portat anhelo?

NUN-

VARIORVM.

763. *Furta*] Furtivos amores. *Farn.* *Gratos*] A fronte quidem gratos, bellos ac mellitos primum: ſed γλυκυπίκρους, quorum exitus amarus ſuper aloën & abſynthium. *Idem.*

764. *Quem modo*] Hippol.v.300.*Id.*

766. *Modo*] Iupiter enim in taurum mutatus Europam filiam Agenoris è Phœnicia in Cretam transfretavit. *Id.*

768. *Quæ regit*] *Ord.* Deſeret aſtra quæ nunc regit & petet tuos amplexus ô Poppæa. *Idem.*

771. *Cui miranti*] Cui novitatem rei ſtupenti in gremium per aureum impluvium cecidit. ſup. v. 203. *Idem.*

773. *Alumnæ*] Helenes, candidæ quidem utpote Iove cygno genitæ, teneræ utpote ovo excluſæ. *Idem.*

774. *Phrygius*] Paris. *Idem.* *Præmia*] Helenam. *Idem.*

775. *Tyndaridos*] Helenæ Tyndari putativæ filiæ. *Idem.*

775. *Qui moverunt*] Qui vultus moverunt hor. bell. *Idem.*

786. *Oſſa-*

NUNCIUS. CHORUS.

Motum populi nunciat ob repudiatam Octaviam nuptiaſque Poppææ.

Nun. QUicumque tectis miles exſultat ducis,
Defendat aulam, cui furor populi imminet.
Trepidi cohortes, ecce, Præfecti trahunt
Præſidia ad urbis; victa nec cedit metu
Concepta rabies temere; ſed vires capit.
Cho. Quis iſte mentes agitat attonitus furor?
Nun. Octaviæ furore perculſa agmina,
Et efferata per nefas ingens ruunt.
Cho. Quid auſa facere, quove conſilio, doce.
Nun. Reddere penates Claudiæ Divi parant,
Toroſque fratris, debitam partem imperii,
Cho. Quos jam tenet Poppæa concordi fide?
Nun. Hic urit animos pertinax nimium furor,

Et

GRONOVII.

786. *Octaviæ furore*] Scribe, *favore*: & v. 792. *pertinax nimium* favor: ut & Grotio viſum.

790. *Claudiæ Divi parant*] Octaviæ Neronis, inquit Delrius. Sed ſcripſit auctor: *Reddere penates Claudiæ domini parant.* Niſi forte: *Auguſti.*

VARIORUM.

770. *Quicumque*] Quotquot ſtationis Palatini milites eſtis. *Farnabius.* *Exſultat*] Propter inſolentiam σωματοφυλάκων. Raphelengius emendat *Excubat.* Farn. *Exſultat*] Tacitè enim taxat ſatellitum naturam tumidam tum & cornupetam, cum admiſſionum res eſt: ſub periculum verò Principis ſui, meræ ſunt oviculæ. *Grut.*

781. *Aulam*] Palatium. *Farnab.*

782. *Trepidi cohortes*]. Præfecti vel tribuni Prætoriani feſtini ducunt cohortes ſuas ad præſidia urbis. *Idem.*

Tigillinus & Rufus metu pavidi, pavidos etiam & cunctantes Prætorianos, qui in caſtris (ut dixi) degebant, non tam adducunt quam vi trahunt. Poſſis etiam per *præfectos* intelligere tribunos prætorianos, quibus ſingulis mille milites parebant. lege Fabri Semeſtria lib. 1. c. 3. *Delrius.*

783. *Præſidia ad urbis*] Ad cohortes vigilum; quas Auguſtus ſeptem conſtituerat, ut binas quæque urbis regiones tueretur l. 3. D. de offic. præfec. vigil. de quibus Statius lib. 1. Silv. *Ergo alacres quæ ſigna colunt urbana cohortes.* Tiberii tempore tres tantum erant, cum Prætoriæ plures eſſent: poſt Tiberium rurſus auctæ urbanæ, ut ex Tacito, qui aperte Prætorias ab urbicis diſtinxit, docet Lazius lib. 6. Comment. c. 1. Has urbanas cohortes nunciat victas: & iis ſuppetias ire latum Prætorias, quæ in caſtris erant; quin jam propinquas eſſe conſternato populo; qui licet videat illas inſtructis ordinibus ſigna inferre, reſiſtit tamen, nec metu cedit: ſed magis furore accenditur. *Idem.* *Victa*] Nec populi etiam victi furor & motus cedit. *Farnabius.*

786. *Agmina*] Multitudo populi. *Idem.*

789. *Reddere*] Reddere Octaviæ penates Claudii & Neronis nuptias. *Id.*

792. *Hic urit*] Indignatio ex his nuptiis. *Idem.*

800. Quo

Et in furorem temere præcipites agit.
Quæcumque claro marmore effigies ſtetit,
Aut ære fulgens ora Poppææ gerens,
Afflicta vulgi manibus, & ſævo jacet
Everſa ferro. membra per partes trahunt
Deducta laqueis. obruunt turpi diu
Calcata cœno. verba conveniunt feris
Immiſta factis, quæ timor recipit meus.
Sepire flammis Principis ſedem parant,
Populi niſi iræ conjugem reddat novam,
Reddat penates Claudiæ victus ſuos.
Ut noſcat ipſe civium motus, mea
Voce, haud morabor juſſa Præfecti exſequi.
Cho. Quid fera fruſtra bella movetis?
Invicta gerit tela Cupido,
Flammis veſtros obruet ignes:
Queîs extinxit fulmina ſæpe,
Captumque Jovem cœlo traxit.
Læſi triſtes dabitis pœnas

San-

GRONOVII.

800. *Quæ timor recipit meus*] Fruſtra Lipſius: fruſtra Gruterus cum ſuo *recipere* ex jure Romano. Vicit Delrius, qui *reticet*.

802. *Conjugem reddat novam*] Et hic fruſtra Gruterus. Scimus *reddendi* verbum interdum habere dandi ſignificationem: ſed hic ſcribe cum Grotio: *dedat*.

811. *Læſi triſtes*] Lipſius, *Lævi*: ut ſit, ô lævi & male providi *Quirites*. Delrius: mallem ex conjectura *caſi*. Ecce alii: Offenſi Neronis: vel vos læſi. Quaſi non monuiſſet jam Comelinus: ob læſum Cupidinem dabitis pœnas, ut ſit Helleniſmus. ἕνεκα.

VARIORVM.

795. *Aut ære fulgens*] Vulgo *ara*; non negitem Aras etiam poſitas Poppææ: ſed nunquid illæ os ejus gerebant: quod Poëta addit? haud putem. Conjecturam noſtram, credo, approbes: *Aut ære fulgens*. Quæcumque ſtatua, inquit, aut è marmore illi facta, aut ex ære, corruit. *Lipſ.*

798. *Deducta*] Καθαιρεθέντα, reſti & laqueis ex alto dejecta, *deſcendunt ſtatuæ reſtemque ſequuntur*. Farnabius.

Immo, *Deducta*. ex alto depoſita.

Per partes] μελειστί. *Scalig.*

800. *Quæ timor recipit meus*] Sic Mſſ. Pall. novem. Mutant alii voces, alii perſonas immittunt. ego neutrum: tantum ſignifico, *recipere* heic eſſe antiquum verbum juris Romani, ac notare *ſibi reſervare, non etiam expromere una cum reliquis*, hoc eſt, *ſilere*. De quo videatur Gellius lib. 5. cap. 10. & Plauti Commentatores ad illa Trinummi Actu 1. Scena ultima: *poſticulum hoc recepit qui ædes vendidit*. Grut.

801. *Sepire*] Circumdare. *Farnab.*

802. *Reddat*] Eſt qui mallet *tradat novam*. vellem addidiſſet cauſam: clare enim tit. De Verborum ſignif. Celſus:

Red-

Sanguine veſtro. non eſt patiens
Fervidus iræ faciliſque regi.
Ille ferocem juſſit Achillem
Pulſare lyram; fregit Danaos;
Fregit Atridem; regna evertit
Priami; claras diruit urbes.
Et nunc animus, quid ferat, horret,
Vis immitis violenta dei.

VARIORVM.

Reddendi verbum, quanquam ſignificatum habet retrodandi, recipit tamen & per ſe dandi ſignificationem. Grut.

809. *Queis*] *Ille ſuis ſævos compeſcuit ignibus ignes Sæpe Iovis.* Idem.

814. *Ille*] Amor. *Farnab. Ferocem*] Propter ereptam Briſeida iratum, Troad. v. 222. vel ſimpl. *Idem.*

815. *Danaos*] Diutino bello Trojam expugnantes recuperandæ Helenæ gratia. *Idem.*

816. *Atridem*] Agamem. v. 151. *Id.*

818. *Et nunc*] Timeo nǒ amantis Neronis ira ſævum quid moliatur. *Id.*

ACTUS QUINTUS.

NERO. PRÆFECTUS.

Æſtuans ira Nero propter tumultum populi, in ipſum ſæviri jubet, & Octaviam veluti motus cauſam, deportatam in Pandatariam, interfici.

Ner. O Lenta nimium militis noſtri manus,
Et ira patiens poſt nefas tantum mea,
Quod non cruor civilis accenſas faces
Extinguit in nos; cæde nec populi madet
Funerea Roma, quæ viros tales tulit!
Admiſſa ſed jam morte puniri parum eſt,
Graviora meruit impium plebis ſcelus.
Et illa, cui me civium ſubicit furor,
Suſpecta conjux & ſoror ſemper mihi,
Tandem dolori ſpiritum reddat meo,
Iramque noſtram ſanguine extinguat ſuo.
Mox tecta flammis concidant urbis meis.

Ignes,

VARIORVM.

824. *Funerea*] Cruſerianus liber, *funeſta.* Pontan.

827. *Et illa*] Octavia. *Farn. Subicit*] Sic legendum, ut conſtet verſus. Eſt autem eadem ratio ſyllabæ quæ antea fuit, *Adice his ſuperbam pellicem.* Ita Martialis lib. 4. *Nil adicit penſo Lacheſis.* Fabrit.

831. *Mox tecta*] Hoc poſtea fecit incendiarius Imperator; & ſævientem jam

Ignes, ruinæ, noxium populum premant,
Turpiſque egeſtas, ſæva cum luctu fames.
Exſultat ingens ſeculi noſtri bonis
Corrupta turba: nec capit clementiam
Ingrata noſtram, ferre nec pacem poteſt,
Sed inquieta rapitur. hinc audaciâ,
Hinc temeritate fertur in præceps ſuâ.
Malis domanda eſt, & gravi ſemper jugo
Premenda, ne quid ſimile tentare audeat,
Contraque ſanctos conjugis vultus meæ
Attollere oculos. fracta per pœnas metu
Parere diſcet Principis nutu ſui.
Sed adeſſe cerno, rara quem pietas virum
Fideſque caſtris nota præpoſuit meis.
Præ. Populi furorem cæde paucorum, diu
Qui reſtiterunt temere, compreſſum affero.
Ner. Et hoc ſat eſt? ſic miles audiſti ducem?
Compeſcis? hæc vindicta debetur mihi?
Præ. Cecidêre motus impii ferro duces.
Ner. Quid! illa turba, petere quæ flammis meos
Auſa eſt penates, Principi legem dare,
Abſtrahere noſtris conjugem caram toris,
Violare, quantum licuit, inceſta manu
Et voce dira, debita pœna vacat!

Præ.

VARIORUM.

jam per ſex dies ſeptemque noctes ignem ac incendium ipſe è turri Mæcenatiana proſpectans, lætus flammæ pulcritudine ἁλωσιν Ilii in illo ſuo ſcenico habitu decantavit. *Farnabius.*

834. *Exultat*] Luxuriat (ſcilicet) ex clementia principis (tyranni) nec patitur longæ pacis mala. *Idem.*

839. *Malis domanda*] T.Livius lib. 2. *Palamque ferrent malo domandam Tribuniciam poteſtatem.* Delrius.

841. *Sanctos*] Auguſtos. *Farnab.*

842. *Nutu*] Nutui. *Idem.*

843. *Rara*] Tigillinum præfectum prætorio; æqualem Imperatori pietate. *Idem.*

846. *Affero*] Annuncio. *Idem.*

848. *Sat eſt*] Paucorumne cæde? *Id.* *Sic miles*] Sic executus es Imperatoris mandatum? *Idem.* *Miles ducem*] Auget crimen, quia militaris diſciplinæ vinculum, promptâ & fidâ conſtat obedientiâ, nec fere gravius ullum militare delictum cenſetur contumacia erga ducem. l. omnes. 6. D. de re milit. *Delrius.*

851. *Quid? illa*] Cur non & tota turba quæ petere flammis auſa eſt, &c. pro merito pœnas motus dedit? *Idem.*

856. *Pæ-*

Præ. Pœnam dolor conſtituet in cives tuos?
Ner. Conſtituet, ætas nulla quam famæ eximat.
Præ. Quam temperet non ira, non noſter timor?
Ner. Iram expiabit prima quæ meruit meam.
Præ. Quam poſcat, ede; noſtra ne parcat manus.
Ner. Cædem ſororis poſcit, & dirum caput.
Præ. Horrore victum trepidus adſtrinxit rigor.
Ner. Parere dubitas? *Præ.* Cur meam damnas fidem?
Ner. Quod parcis hoſti. *Præ.* Fœmina hoc nomen capit?
Ner. Si ſcelera cepit. *Præ.* Eſtne qui ſontem arguat?
Ner. Populi furor. *Præ.* Quis regere dementes valet?
Ner. Qui concitare potuit. *Præ.* Haud quemquam reor.
Ner. Mulier dedit natura cui pronum malo
Animum, ad nocendum pectus inſtruxit dolis;
Sed vim negavit, ut ne inexpugnabilis
Eſſet, ſed ægras frangeret vires timor,
Vel pœna; quæ tam ſera damnatam premit,
Diu nocentem. tolle conſilium, ac preces;
Et imperata perage, devectam rate
Procul in remotum littus interimi jube,
Tandem ut reſidat pectoris noſtri tumor.

CHO-

VARIORVM.

856. *Pœnam*] Anne iratus pœnas exiges? *Farnabius.*

858. *Quam temperet*] Conſtitueſne pœnas cui non ira, non timor noſter ponat modum? *Idem.*

859. *Iram*] Illa prima expiabit iram meam quæ meruit. *Idem.*

861. *Sororis*] Octaviæ. *Idem.*

862. *Horrore victum*] Verbum *adſtringendi* poſtulare videtur, *vinctum.* Raphel.

863. *Fœmina*] Hoſtiſne nomen in fœminam cadit? *Farnabius.*

864. *Si ſcelera*] Si ſcelera capit, & nomen hoſtis. *Idem.*

868. *Mulier*] Mulier potuit, cui mala mens, malus animus, *vel* Octaviam intellige. *Idem.*

867. PR. *Haud quemquam reor.* NER. *Mulier dedit,* &c.] Lipſius legit. PRÆ. *Haud quiſquam reor, Mulier.* hac ſententia. Quid admiſit Octavia? Populus ob eam inſanivit. Quis populum poſſit regere. Illa ipſa, quæ concitare. At non puto in fœminam id cadere? cui animus quidem nocendi, non tamen vires. *Lipſ.*

872. *Damnatam*] Octaviam. Imo pœna eam premet potius Nero; juſta, etſi ſera. *Idem.*

875. *Remotum*] Pandatariam inſulam in ſinu Cajetano. inf. v. 959. *Id.*

CHORUS. OCTAVIA.

Chorus pernicioſum multis favorem populi fuiſſe canit. mox dura fata mulierum domus Cæſareæ commemorat.

Cho. O Funeſtus multis populi
Diruſque favor? qui, cum flatu
Vela ſecundo ratis implevit,
Vexitque procul; languidus idem
Deſerit alto ſævoque mari.
Flevit Gracchos miſeranda parens,
Perdidit ingens quos plebis amor,
Nimiuſque favor, genere illuſtres,
Pietate, fide, lingua claros,
Pectore fortes, legibus acres.
Te quoque, Livi, ſimili leto
Fortuna dedit; quem neque faſces
Texêre ſui, nec tecta domus.
Plura referre prohibet præſens
Exempla dolor. modò cui patriam
Reddere cives, aulam, & fratris
Voluere toros; nunc ad pœnam

Le-

VARIORVM.

880. *Procul*] A litore in altum. *Farn.*

882. *Gracchos*] Tiberium & Cajum Gracchos viros populares, qui cum Tribuni plebis leges Agrarias reducerent, in patriciorum, quibus illæ leges ingratæ, odium incurrebant ſuamque perniciem. ille à P. Naſica in concione, hic ubi Capitolinum montem occupaſſet, Opimii coſ. juſſu occiſus. *Idem.* *Parens*] Cornelia. *Idem.*

884. *Genere*] T. Gracchi Sempronii & Corneliæ è Scipionum familia oriundos. *Idem.*

Q. Mucius apud Ciceronem, l. 1. de Orat. Omnium ſe, quos meminit eloquentiſſimos, excepto Craſſo & Antonio audiſſe, ait, Tib. & Cajum Sempronios: mox etiam illos diſertos vocat, & omnibus vel naturæ, vel doctrinæ præſidiis ad dicendum paratos. *Delrius.*

886. *Legibus*] Agrariarum legum ſeu plebiſcitorum auctores acerrimos. *Farnabius.*

887. *Livi ſimile*] Livi Druſe. qui Trib. pleb. conatus Senatum cum plebe in concordiam reducere, judicia ut æqua parte penes ſenatum eſſent & equites lege tulit, quocirca Senatui offenſus, domi ſuæ, incertum à quo, interfectus eſt. alii leg. *Levir*, & Scipionem Africanum minorem intelligunt. alii *Levis* & fortunæ tribuunt rectius *Leni*. Idem.

888. *Faſces*] Magiſtratus dignitas, nulli enim tribunis lictores. & hæc dictio magis Scipionem reſpicere videtur, qui & domi ſuæ mortuus repertus eſt. nec tamen de Livio Druſo muto ſententiam. *Idem.*

891. *Cui patriam*] Octaviam cui, &c. cives cernere poſſunt trahi. *Idem.*

902. *Evi-*

Letumque trahi, flentem, miſeram
Cernere poſſunt. Bene paupertas
Humili tecto contenta latet.
Quatiunt altas ſæpe procellæ
Aut evertit Fortuna domos.
Oct. Quo me trahitis? quodve tyrannus
Aut exilium regina jubet;
Si mihi vitam fracta remittit
Tot jam noſtris evicta malis;
Si cæde mea cumulare parat
Luctus noſtros; invidet etiam
Cur in patria mihi ſæva mori?
Sed jam ſpes eſt nulla ſalutis,
Fratris cerno miſeranda ratem.
Hæc eſt, cujus vecta carina
Quondam genitrix, nunc & thalamis
Expulſa ſoror miſeranda vehar.
Nullum Pietas nunc numen habet,
Nec ſunt Superi. regnat mundo
Triſtis Erinnys.
Quis mea digne deflere poteſt
Mala? quæ lacrimis noſtris queſtus
Reddet Aëdon? cujus pennas
Utinam miſeræ mihi Fata darent!

Fuge-

GRONOVII.

902. *Evicta malis*] Lege: Si *mihi vitam fracta remittit, tot jam noſtris & victa malis? Sin cæde mea.* Si miſericors mihi vitam donat, cur imperat exſilium? ſi ibi quoque pereundum eſt, cur non hic morior?

VARIORUM.

900. *Regina*] Vel, Fortuna, quæ regina, hera, domina, cui omnia accepta, omnia expenſa feruntur, & in tota ratione mortalium ſola utramq; paginam facit. *vel* de Poppæa intellige, cum dixerit prius, *tyrannus*, i.e. Nero. *Farnab.*

901. *Si mihi vitam*] Interpunctione ſolvi nodum Gordium, quo antè intricabantur verſus. neque enim *ſi* heic bis ponitur, pro *ſive*, ſed queritur Octavia, ſe inique abripi, ſive veniam invenerit, ſive non. Interim pudet me tam elumborum verſuum. *Grut.*

907. *Ratem*] Sutilem illam, quam in matris exitium commentus eſt Nero frater meus. ſup. v. 307. *Farnabius.*

913. *Erynnys*] Erinnyes autem tres θεαὶ σεμναὶ καὶ τιμωρητικαὶ, Tiſiphone, Megæra & Alecto, natę ex guttis ſanguinis Saturni verendorum. Ag. à v. 82. *Id.*

916. *Aëdon*] Luſcinia. Agam. à v. 665. & Herc. Oet. à v. 190. *Idem.*

Fugerem luctus ablata meos
Penna volucri, procul & cœtus
Hominum triſtes, cædemque feram.
Sola in vacuo nemore, & tenui
Ramo pendens, querulo poſſem
Guttere mœſtum fundere murmur.
Cho. Regitur fatis mortale genus;
Nec ſibi quidquam ſpondere poteſt
Firmum & ſtabile:
Per quæ caſus volvit varios
Semper nobis metuenda dies.
Animum firment exempla tuum
Jam multa, domus
Quæ veſtra tulit. quid ſævior eſt
Fortuna tibi? tu mihi primum
Tot natorum memoranda parens,
Nata Agrippæ, nurus Auguſti,
Cæſaris uxor, cujus nomen
Clarum toto fulſit in orbe;
Utero toties enixa gravi
Pignora pacis: mox exilium,
Verbera, ſævas paſſa catenas,
Funera, luctus, tandem letum,
Cruciata diu, felix thalamis

Livia

GRONOVII.

920. *Cademque feram*] Lege, *ſedemque.* Vt *horrida, maligna, importuna ſedes.* Vel Hypallage; *hominum ſedem feram,* id eſt ferorum.

VARIORUM.

918. *Ablata*] Hæc lectio bona & propria. Ovidius 1. Metamorph. *Crura nec ablato proſunt velocia cervo.* Fabr.

924. *Regitur*] Oedip. v. 980. *Farn.*

930. *Veſtra*] Cæſarea. *Idem.*

932. *Nota*] Agrippina, M. Agrippæ & Iuliæ filia, nurus Tiberii Auguſti Germanico conjugi novem liberos peperit. *Idem.*

937. *Pignora*] Amoris conjugalis & privati pignora paciſque publicæ ſtabilimenta, ut quæ imperii ſucceſſionem firment. *Idem.* *Mox exilium*] Hanc, poſt mortem Germanici nullo ſermone dignatus eſt Tib. mox inter cœnam porrecta à ſe poma geſtare non auſam vocare deſiit: deinde Pandatariam relegavit, convitiantique per Centurionem oculum excuſſit. Rurſus inedia mori deſtinanti per vim ore diducto cibum infulciri juſſit. Poſtremo voluntaria inedia abſumptam criminoſiſſime fuit inſectatus, diem illius natalem inter nefaſtos referendum imperavit, & cadaver in Gemonias projici juſſit. *Idem.*

942. *Li-*

Livia Druſi, natiſque, ſerum
Ruit in facinus, pœnamque ſuam.
Julia matris fata ſecuta eſt:
Poſt longa tamen tempora ferro
Cæſa eſt, quamvis crimine nullo.
Quid non potuit quondam genitrix
Tua, quæ rexit Principis aulam,
Cara marito, partuque potens?
Eadem famulo ſubjecta ſuo,
Cecidit diri militis enſe.
Quid, cui licuit regnum in cœlum
Sperare, parens tanta Neronis?
Non funeſta violata manu
Remigis ante,
Mox & ferro lacerata diu,
Sævi jacuit victima nati?
Oct. Me quoque triſtes mittet ad Umbras
Ferus & Manes, ecce, tyrannus.
Quid jam fruſtra miſeranda moror?
Rapite ad letum, queis jus in nos
Fortuna dedit. teſtor Superos.

Quid

VARIORVM.

942. *Livia*] Livia Druſi uxor quia maritum Druſum interfici curarat, Tiberii, cujus nurus erat, neque ſupplicio parcentis juſſu interfecta fuit. *Farn.*

943. *Iulia*] Iulia Druſi filia matris Liviæ fata ſecuta crimine incerto nec defenſione ulla data à Claudio in exilium pulſa, mox cæſa eſt. *Idem.*

946. *Genitrix*] Meſſalina. *Idem.*

948. *Marito*] Claudio. *Idem.* *Partuque*] Britannici prius Germanici dicti. *Idem.*

949. *Famulo*] C. Silio cui nupſit ſup. v. 16. vel Narciſſo liberto. *Indulſit Cæſar cui Claudius omnia, cujus Paruit imperiis uxorem occidere juſſus.* Idem.

951. *Quid*] Quid Agrippina? quæ conſecrationem & ἀποθέωσιν ſperare potuit, ut quæ Auguſta Claudii conjux, Neroniſque mater. non & illa primum merſa, mox cæſa, &c. Sup. v. 305. *Idem.*

957. *Me quoque triſtes*] Sup. v. 104. *Idem.*

Fingebatur Octavia mitti in exilium propter adulterium cum Aniceto, & cum tibicine quodam Alexandrino, & delictum inſuper abacti partus. falſa & commentitia omnia: *Paucis autem interjectis diebus* (ut ait Tacitus) *vinculis reſtringitur, venæque ejus per omnes artus exſolvuntur: &, quia preſſus pavore ſanguis, tardius labebatur, præfervidi balnei vapore enecatur. additurque atrocior ſævitia, quod caput amputatum latumque in urbem, Poppæa vidit.* De Octaviâ accipio, quod Nicephorus l. 2. hiſt. Eccleſ. c. 37. ſcribit Neronem eo cru-

Quid agis, demens? parce precari,
Queîs inviſa es, numina Divûm.
Tartara teſtor, Erebique deas
Scelerum ultrices, & te, genitor,
Dignum tali morte & pœna:
Non inviſa eſt mors iſta mihi.
Armate ratem, date vela fretis,
Ventiſque petat puppis rector
Pandatariæ littora terræ.
Cho. Lenes auræ, Zephyrique leves,
Tectam quondam nube ætherea
Qui vexiſtis raptam ſævæ
Virginis aris Iphigeniam;
Hanc quoque triſti procul à pœna
Portate, precor, templa ad Triviæ.
Urbe eſt noſtra mitior Aulis,
Et Taurorum barbara tellus.
Hoſpitis illic cæde litatur
Numen Superûm: civis gaudet
Roma cruore.

VARIORUM.

crudelitatis proceſſiſſe, ut matrem, fratrem, & conjugem ferro ſuſtulerit. nam Poppæam invitus calce necavit. *Delrius*.

961. *Superos*] Elegans Apoſiopeſis. *Farnabius*.

962. *Quid agis*] Cum ſup. v. 900. dixerit ſuperos non eſſe, nec curare pietatem numina. *Idem*.

966. *Tali morte*] Veneno extingui ab Agrippina, quod Meſſalinam interfici juſſeras, Agrippinam duxeras. *Idem*.

972. *Tandem Pharia*] Sic manus membranaceorum codicum: niſi quod Pal. unus, *Tandem funeſta*. Nihil eſt verius emendatione Lipſii, *Pandatariæ*: qui item admodum probabiliter conjecit ver. 979. *Et Taurorum*, cum præter fidem hiſtoricorum hæreret in libris, *Et Maurorum*. Gruterus.

974. *Sæva*] Dianæ Fiſcelidis, quæ Iphigeniæ pro victima immolandæ cervam ſubſtituit: ſuis Iphigenia ſacris præpoſita, Troad. v. 161. *Farnabius*.

978. *Maurorum*] Propter Antæum. Herc. Oet. v. 24. vel Buſiridis aras, Herc. Fu. v. 483. quæ in Ægypto quidem, ſed & illa Africæ portio, neque enim novum eſt Afros omnes dici Mauros, vel propter Heliopolitas, vel denique ſimpliciter propter Maurorum barbariem. *Idem*.

Scio Pœnos liberos Saturno immolaſſe, atque ita humanas hoſtias feciſſe. Nec tamen id factum hic tangitur. addit enim, *Hoſpitis illic cæde litatur*. At nuſquam lectum de hoſpitibus in Mauritania ſive Africa vulgo quidem immolatis. Fidenter reſcribo, *Et Taurorum*. Ad Tauros Scythiæ populos, & in iis Dianæ inhoſpitam aram alluſum. *Lipſ*.

POE-

POEMATIA
QVÆDAM
SENECÆ PHILOSOPHI
Ex Apocolocynthosi.

I.

Iam Phœbus breviore viâ contraxerat ortum
Lucis, & obſcuri creſcebant cornua ſomni;
Jamque ſuum victrix augebat Cynthia regnum:
Et deformis hyems gratos carpebat honores
Divitis Autumni, juſſoque ſeneſcere Baccho
Carpebat raras ſerus vindemitor uvas.

II.

Jam medium curſu Phœbus diviſerat orbem,
Et propior nocti feſſas quatiebat habenas,
Obliquo flexam deducens tramite lucem.

III.

Hæc ait: & turpi convolvens ſtamina fuſo
Abrupit ſtolidæ regalia tempora vitæ.
At Lacheſis redimita comas, ornata capillos,
Pieria crinem lauro frontemque coronans,
Candida de niveo ſubtemina vellere ſumit,
Felici moderanda manu: quæ ducta colorem
Aſſumpſere novum. mirantur penſa ſorores.
Mutatur vilis pretioſo lana metallo.
Aurea formoſo deſcendunt ſæcula filo.
Nec modus eſt illis: felicia vellera ducunt,
Et gaudent implere manus, ſunt dulcia penſa.
Sponte ſua feſtinat opus: nulloque labore

Mollia contorto deſcendunt ſtamina fuſo.
Vincunt Tithoni, vincunt & Neſtoris annos.
Phœbus adeſt, cantuque juvat, gaudetque futuris:
Et lætus nunc plectra movet, nunc penſa miniſtrat,
Detinet intentas cantu, fallitque laborem.
Dumque nimis citharam fraternaque carmina laudant,
Plus ſolito nevere manus, humanaque fata
Laudatum tranſcendit opus. Ne demite Parcæ,
Phœbus ait, vincat mortalis tempora vitæ:
Ille mihi ſimilis vultu, ſimiliſque decore,
Nec cantu, nec voce minor, felicia laſſis
Sæcula præſtabit, legumque ſilentia rumpet.
Qualis diſcutiens fugientia Lucifer aſtra;
Aut qualis ſurgit redeuntibus Heſperus aſtris:
Qualis cum primum tenebris Aurora ſolutis
Induxit rubicunda diem, ſol aſpicit orbem
Lucidus, & primos è carcere concitat axes:
Talis Cæſar adeſt, talem jam Roma Neronem
Aſpiciet. flagrat nitidus fulgore remiſſo
Vultus, & effuſo cervix formoſa capillo.

IV.

Exprome propere, ſede quâ genitus cluas,
Hoc ne peremtus ſtipite ad terram accidas.
Hæc clava reges ſæpe mactavit feros.
Quid nunc profatu vocis incerto ſonas?
Quæ patria, quæ gens mobile eduxit caput,
Ediſſere. equidem regna tergemini petens
Longinqua regis; unde ab Heſperio mari
Inachiam ad urbem nobile advexi pecus,
Vidi duobus eminens fluviis jugum,
Quod Phœbus ortu ſemper obverſo videt:
Ubi Rhodanus ingens amne prærapido fluit,
Ararque dubitans quo ſuos curſus agat,
Tacitus quietis alluit ripas vadis.
Eſt ne illa tellus ſpiritus altrix tui?

V. *Fun-*

V.

Fundite fletus.
Edite planctus,
Fingite luctus,
Reſonet triſti
Clamore forum:
Cecidit pulchre
Cordatus homo,
Quo non alius
Fuit in toto
Fortior orbe.
Ille citato
Vincere curſu
Poterat celeres,
Ille rebelles
Fundere Parthos:
Levibuſque ſequi
Perſida telis,
Certaque manu
Tendere nervum:
Qui præcipites
Vulnere parvo
Figeret hoſtes,
Pictaque Medi
Terga fugacis.
Ille Britannos
Ultra noti
Littora ponti,
Et cæruleos
Scuta Brigantas
Dare Romuleis
Colla catenis
Juſſit, & ipſum
Nova Romanæ
Jura ſecuris
Tremere Oceanum.
Deflete virum,
Quo non alius
Potuit citius
Diſcere cauſas,
Unâ tantum
Parte auditâ,
Sæpe & neutrâ.
Quis nunc judex
Toto lites
Audiet anno?
Tibi jam cedet
Sede relictâ
Qui dat populo
Iura ſilenti,
Cretæa tenens
Oppida centum.
Cædite mœſtis
Pectora palmis,
O cauſidici,
Venale genus:
Voſque Poëtæ
Lugete novi.
Voſque in primis,
Qui concuſſo
Magna paraſtis
Lucra fritillo.

VI.

Nam quoties miſſurus erat reſonante fritillo
Utraque ſubducto fugiebat teſſera fundo:

Cumque

Cumque recollectos audebat mittere talos,
Luſuro ſimilis ſemper, ſemperque petenti,
Decepere fidem: refugit, digitoſque per ipſos
Fallax aſsiduo dilabitur alea furto.
Sic cum jam ſummi tanguntur culmina montis,
Irrita Siſyphio volvuntur pondera collo.

Verſus L. Annæi Senecæ, qui extant Epiſtolâ CVII. Ex Græcis Cleanthis ab ipſo, Ciceronis exemplo, converſi.

Duc me, parens, celſique dominator poli,
Quocunque placuit. nulla parendi mora eſt;
Adſum impiger. fac nolle, comitabor gemens:
Maluſque patiar, quod pati licuit bono.
Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Fugit eos ratio, qui cenſent hos verſus ex primâ Tragœdiâ (ſic vocant Herculem Furentem) deſumptos eſſe: cum neque ibi, nec uſpiam alibi in his decem fabulis reperiantur. Sed eſt manifeſta eruditorum hominum hallucinatio.

Philoſophus itidem Epiſt. CXV. Senarios duodecim profert à ſe (ſic enim lubet opinari) Latio donatos, ex Græca Euripidis Bellerophonte:

Sine me vocari peſsimum, ut dives vocer.
An dives, omnes quærimus; nemo, an bonus.
Non quare, & unde: quid habeas, tantum rogant:
Ubique tanti quiſque, quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe ſit, quæris? nihil.
Aut dives, opto, vivere; aut pauper mori.
Bene moritur, qui cum moritur lucrum facit.
Pecunia ingens generis humani bonum;
Cui non voluptas matris, aut blandæ poteſt
Par eſſe prolis, non ſacer meritis parens.
Tam dulce ſi quid Veneris in vultu micat,
Merito illa amores cælitum atque hominum movet.

Video præterea Epigrammata quædam, inter alia de

exſilio,

exſilio, quod Seneca primo imperii Claudiani anno (Urbis D CCXCIV.) ſubiit, ex ſchedis Pithæanis deprompta, ipſi Philoſopho palam inſcribi. Falſo, meâ ſententiâ. Vetuſta quidem illa, & bona, non tamen legitima liquidò jurare poſſumus. Imò νόθα pleraque, & à ſcholaſticis ſcripta ſane quædam indigna tanto viro: & omnia hæc unius viri aut ſtili credere, non eſt ejus cui datum eſt habere naſum. Adſcribam hîc ea ipſa, ut judicet eruditus lector. Inſcriptio, quæ viris doctis placuit.

L. ANNÆI SENECÆ
EPIGRAMMATA
SUPER EXSILIO,

A nobis ſic converſa eſt ſenſu diverſiſſimo,

EPIGRAMMATA
SVPER EXSILIO
L. ANNÆI SENECÆ

[Quædam Senecæ, quædam Petronii, aut alius poſſunt videri, quædam infelicia, & ævo illo indigna.]

AD CORDUBAM.

Corduba, ſolve comas, & triſtes indue vultus:
Illacrimans cineri munera mitte meo.
Nunc longinqua tuum deplora, Corduba, vatem:
Corduba non alio tempore mœſta magis.
Tempore non illo, quo verſis viribus orbis,
Incubuit belli tota ruina tibi:

Cum

Cum geminis oppreſſa malis utrinque peribas:
Et tibi Pompejus, Cæſar & hoſtis erat.
Tempore non illo, quo ter tibi funera centum,
Heu, nox una dedit, quæ tibi ſumma fuit.
Non Luſitanus quateret cum mœnia latro,
Figeret & portas lancea torta tuas,
Ille tuus quondam magnus tua gloria civis,
Inſigar ſcopulo. Corduba ſolve comas:
Et gratare tibi, quod te natura ſupremo
Alluit Oceano. tardius iſta doles.

AD CORSICAM.

Corſica Phocæo tellus habitata colono;
Corſica, quæ Graio nomine Cyrnus eras;
Corſica Sardiniâ brevior, porrectior Ilvâ;
Corſica piſcoſis pervia fluminibus:
Corſica terribilis, cum primum incanduit Æſtas;
Sævior oſtendit cum ferus ora Canis.
Parce relegatis, hoc eſt, jam parce ſolutis.
Vivorum cineri ſit tua terra levis.

DE EADEM.

Barbara præruptis incluſa eſt Corſica ſaxis;
Horrida, deſertis undique vaſta locis.
Non poma Autumnus, ſegetes non educat Æſtas,
Canaque Palladio munere Bruma caret.
Umbrarum nullo ver eſt lætabile fœtu,
Nullaque in infauſto naſcitur herba ſolo:
Non panis, non hauſtus aquæ, non ultimus ignis
Hic ſola, hæc dos ſunt, exul & exilium.

IN INVIDUM.

Occiſi jugulum quiſquis ſcrutaris amici,
Et miſerum necdum me ſatis eſſe putas,
Deſere confoſſum. victori vulnus iniquo
Mortiferum impreſſit mortua ſæpe manus.

ITEM.

Quiſquis es, (& nomen dicam? dolor omnia cogit:)
Qui noſtrum cinerem nunc, inimice, premis,
Et non contentus tantis ſubitiſque ruinis,
Stringis in extinctum tela cruenta caput.
Crede mihi, vires aliquas Natura ſepulcris
Attribuit: tumulos vindicat umbra ſuos.
Ipſos crede Deos nunc hoc tibi dicere, livor,
Hoc tibi nunc manes dicere crede meos:
Res eſt ſacra, miſer. Noli mea tangere fata.
Sacrilegæ buſtis abſtinuere manus.

ITEM.

Carmina mortifero tua ſunt ſuffuſa veneno,
Et ſunt carminibus pectora nigra magis.
Nemo tuos fugiat, non vir, non fœmina dentes,
Haud puer, haud ætas undique tuta ſenis.
Utque furens totas immittit ſaxa per urbes:
In populum ſic tu verba maligna jacis.
Sed ſolet inſanos populus compeſcere ſanus:
Et repetunt motum ſaxa remiſſa caput.
In te nunc ſtringit nullus non carmina vates,
Inque tuam rabiem publica Muſa furit.

ITEM.

Dum ſua compoſitus nondum bene concutit arma
Miles; & è noſtrâ lancea torta manu:
Bellus homo, & valide capitalia crimina ludis:
Deque tuis manant atra venena jocis.
Sed tu perque jocum dicis vinumque. quid ad rem,
Si plorem? riſus ſi tuus iſta facit?
Quare tolle jocos. non eſt jocus eſſe malignum,
Nunquam ſunt grati, qui nocuere, ſales.

AD CRISPUM.

Criſpe, meæ vires, laſſarumque anchora rerum:
Criſpe, vel antiquo conſpiciende foro:
Criſpe, potens nunquam, niſi cum prodeſſe volebas:
Naufragio littus tutaque terra meo.
Solus honor nobis, arx & tutiſſima nobis:
Et nunc afflicto ſola quies animo.
Criſpe, fides dulcis, placidique acerrima virtus:
Cujus Cecropio pectora melle madent.
Maxima facundo vel avo vel gloria patri:
Quo ſolo careat ſi quis, in exilio eſt:
An tua, Cyrneæ ſaxis telluris adhærens
Mens tecum eſt: nullâ quæ cohibetur humo?

DE QUALITATE TEMPORIS.

Omnia tempus edax depaſcitur, omnia carpit.
Omnia ſede movet, nil ſinit eſſe diu.
Flumina deficiunt, profugum mare littora ſiccat,
Subſidunt montes, & juga celſa ruunt.
Quid tam parva loquor? moles pulcherrima cœli
Ardebit flammis tota repente ſuis.
Omnia mors poſcit. lex eſt, non pœna, perire.
Hic aliquo mundus tempore nullus erit.

VOTUM.

Sic mihi ſit frater majorque, minorque, ſuperſtes,
Et de me doleat nil, niſi morte meâ.
Sic illos vincam, ſic vincar rurſus amando:
Mutuus inter nos ſic bene certet amor.
Sic Marcus, dulci qui nunc ſermone fritinnit,
Facundo patruos provocet ore duos.

Epitaphium Senecæ.

Cura, labor, meritum, ſumpti pro munere honores,
Ite, alias poſthac ſollicitate animas.
Me procul à vobis Deus avocat. Ilicet actis
Rebus terrenis, hoſpita terra vale.
Corpus avara tamen ſollemnibus excipe ſaxis:
Namque animam cælo reddimus, oſſa tibi.

De Crispo.

Ablatus mihi Criſpus eſt, amici;
Pro quo ſi pretium dari liceret,
Noſtros dividerem libenter annos.
Nunc pars optima me mei reliquit,
Criſpus præſidium meum, voluptas,
Pectus, deliciæ, nihil ſine illo
Lætum mens mea jam putabit eſſe.
Conſumptus male, debiliſque vivam,
Poſtquam dimidium mei receſſit.

RERUM AC VERBORUM
IN
Senecam & ad eum Notas
INDEX NOVUS
Atque
COPIOSISSIMUS.

* Aſteriſcus Gronovii Notas deſignat; Litteræ, a, primam, b, alteram columnam.

* *ABcidere.* 189. a
* *Abductus.* 133. a
* *Abeſſe longè eſſe, pro non juvare, nullam opem ferre.* 280. a
* *Abiere Colchi.* 470. a
* *Ablativi juncti.* 173. a
Ablatus. 774. a
Abluere, verbum ſacra facientium. 263. b
* *Abrumpere Erebi clauſtra.* 681. a
* *Abruptum.* 298. a
* *Abſcido.* 189. a
Abſyrtus Medeæ frater. 458. b. *ejus mater, quæ?* 467. b. *eadem & nomina variè deſcribi à Poëtis.* 527. b
* *Abydo Seſtos oppoſita.* 214. a. b
* *Acarnanes inter Ætoliam & Epirum ſiti.* 221. a. *ad bellum Trojanum non iverunt.* 544. a
Acaſtus Peliæ filius, Rex Theſſaliæ. 476. a
* *Accendere ſenem.* 506. a
* *Accipere Deum.* 323. b
Acclamationes bene precantium in nuptiis & ſacrificiis. 459. a. 763. a
* *Accuſationis partes in judiciis.* 54. a
* *Accuſativus pro vocativo.* 555. a
Acerba fatu. 559. b
* *Acharnas, vicus Atticæ.* 221. a. b
Achelous, Acarnaniæ Fluv. 629. b. *ejus fabula.* 618. b
Acheron, inferni Fluv. 52. b. *ejus Etymon.* 53. b. 169. b. 534. a
Acheruſia palus. 53. b
Achillis mater, quæ? 388. b. *ſtatura* ix. *cubitorum.* 389. b. 449. b. *unde* πόδας ὠκυς *dictus.* 394. b. * *ejus in inſula Scyro cum Virginibus converſatio.* 393. b. *ubi* Pyrrha *vocabatur.* 401. b. *ſui proditor.* 392. b. *vitam brevem & utilem prælegit.* 392. a. *ejus feri mores.* 431. b *indomitus.* 543. b. * *iræ.* 389. a. b. 431. b. * *ſine Achille Troja capi non potuit.* 391. a. *medicinam & chirurgicam didicit.* 394 a. xxiij. *urbium expugnator.* 394. b. * *ejus in inſulam Syron expeditio.* 393. a. *Leſbum occupantis hiſtoria.* 394. b. *Achillem Pallas à cæde Agamemnonis retinuit.* 545. b. *ejus poſt Hectorem occiſum vox.* 389. b. *in Sigeo ſepultus.* ibid. *ejus arma cui adjudicata.* 441. b.
Acropolis, arx Athenienſ. Palladi ſacra. 235. b
* *Actæus, non Atthæus ſcribendum.* 275. b
* *Actæa, Attica unde dicta.* 86. b. 275. b
Actæonis in Cervum mutati fabula. 176. b. 356. b

Actum ſupremum in Comœdiis & Tragœdiis multum debere aſſurgere. 528. b
* *Actu levi.* 560. a
Ad Præpoſitio omiſſa. 699. a. * *Ad lucem.* 570. a
Adamas, Adamantinus. 61. b
* *Addere nomen ſceleris.* 91. a. * *Deos probro.* 551. a. * *gradum.* 391. a. * *addidit ſe nox in noctem.* 167. a
* *Additum malum.* 572. a
* *Adeſſe auditorio.* 55. a. *adeſſe, pro juvare.* 280. a
Adferia, adferiæ & arferia, quid? 344. a
Adicit. 769. b
* *Adjicere moram.* 391. a
* *Adjectiva juncta Genitivis* mei, tui, ſui &c. 496. a. * *adjectiva pro Verborum Præteritis.* 463. b
* *Adire, verb. fori Rom.* 55. a
* *Admittere mortem.* 179. b
Admovere ferro manum. 150. b. *admove, rituale verbum.* 326. b
Adriaticum mare tempeſtatibus obnoxium. 124. b. 128. b
* *Adſpectus.* 176. a. 277. a
Adverſa tolerare poſt ſublimem rerum ſtatum fortis animi eſt. 213. b
* *Adverſa veſtigia.* 454. a
* *Adulta ſeges.* 305. a
Adulterium virorum mulieres maximè exaſperat. 498. b
Adultorum morientium triſtis ad inferos deſcenſus. 65. b
Æacus Achillis avus paternus. 55. b. *Deos juvit in ædificandis Trojæ muris.* 376. b. *inferorum Iudex.* 54. b
* *Aëdon.* 577. a
Aër unde corrumpatur. 304. a
Aërope, Atrei uxor. 120. b
Æetes, Medeæ pater, filius ſolis, Rex Colchorum. 457. b
Ægei Theſei patris mors. 291. a
Ægis Scutum Iovis, vel Palladis. 68. b. *quid fuerit.* 567. a
Ægiſthus, filius Thyeſtæ ex Pelopeia. 103. b. 551. b. *à capris nutritus.* 581. a
Ægoceros, Capricornus. 160. b
Ægyptii cur mundum figura ſerpentis caudam devorantis expreſſerint. 745. b
Æs Corinthium cur generoſius & laudabilius. 517. b. *æri medicatam vim tribui.* 511. a
Æſchyli furores Caſſandræ à Seneca imitati. 533. b
Ætas & tempus &c. à Poëtis confunduntur. 250. a. *ætatis aureæ innocentia & felicitas.* 252. b
Æther, Deorum ſummus. 79. a. * *pro Diis omnibus.* ibid.
Æthra à Neptuno compreſſa Theſeum peperit. 297. b
Æthra pro terra & mari. 49. b
Ætna, Enceladi onus. 669. b. *vel Typhoëi.* 487. b
Ætnæum fulmen. 230. b
Ætnæi incendii cauſſa. 144. b
Ævum Græcis αἰών. 250. a
Affectus in morte non relinqui. 347. b
* *Africus, Græcis* λίψ. 563. a
Agaium, iter Hortatoris in navi. 561. a
* *Agamemno, Nominat.* 565. a. * *Agamemnon in Aulide cur detentus.* 501. a. *inter epulas interfectus.* 589. a
Agamemnones Tragœdias quinam ſcripſerint. 533. a
Agave, Mœnas, Pentheum filium diſcerpſit. 32. a. 200. a. 347. b. *ut eum luxerit.* 335. b. *ejus pœna.* 57. b
* *Agere odia.* 30 a. b. 116. b. * *regnum.* 320. a. * *queſtibus vanis.* 116. a. * *mare claſſes agere.* ibid.
* *Agger Gigantum.* 611. a
* *Aggravare quaſſam domum.* 229. a
* *Agiles linguæ.* 356. a
Aglas, Arcas, feliciſſimus oraculo. 481. b
* *Agmen horrendum, de Furiis.* 10. a. b. 107. b
Agnæ nigræ uſus in ſacris infernalibus. 517. b
* *Agnoſco.* 524. a
* *Agones vocantur, qui victimas percutiunt.* 327. b
Agrippinæ, Agrippæ filiæ, mors miſera. 774. b
Agrippinæ patruus Claudius Imp. cui nupſit. 725. b. *eum poſtea veneno exſtinxit.* 726. a. *Agrippinæ flagitia* 734. a. *cædis hiſtoria.* 742. a. 775. a
Ἀγρτέρα Ἄρτεμις. 245. b
* ΑἸ, ΑἸ. *lugubris infernæ turbæ ſonus.* 516. a
* *Ajax Oilei cur perierit.* 379. a. 505. b.

an à Pallade fulmine interfectus ſit? 567.b
Ajax Telamonius cur ſemet interfecerit? 545.b
* Ἄκτιν. 326.a
* *Alani, pop. Scythiæ crudeliſſ.* 147.a,b
Albus color apud Græcos quandoque dicitur purpureus. 483.b
Alcedonia, quid? 577.b. 725.a
Alceſtis, Peliæ filiæ, pro Admeto viro vicaria mors. 507.b
Alcides cur dicatur Hercules. 30.b. * *Alcida, Accuſat. loco Vocativi.* 99.a.
Alcmena ſeptem dies in labore fuit. 4.b. * *an Herculem poſt mortem in machina viderit.* 719.b.
Alcyones aves. 577.b. 725.a
Alexandra Caſſandræ aliud nomen. 440.b
* *Alexandri morientis fatum.* 289.a
* *Aliena tela, arma.* 568.a
Alimento quodam humecto nutriri ſtellas & ſidera. 266.a
* *Aliqua mors.* 667.a
Ἄλισμα & ἀλιστὴς, *quid?* 326.b
Aliud remi genus. Proverb. 27.b
Alloqui, pro conſolari. 420.a
* *Alludere, pro adblandiri.* 114.a
* *Alluere.* 67.a
Alpheus Elidis fluvius. 110.a.b. 251.b. 462.a. *ejus ſolius aqua ara Iovis Olympici diluebatur &c.* ibid.
* *Alta forma, pro ſpecioſa altitudine ac proceritate.* 623.a. * *alta nox.* 105.a
Althea matris Meleagri impietas. 516 b
Amalthea capra, cur ſidus. 479.b
* *Amara baccas arbor.* 341.a
* *Amare pœnas.* 107.a.b
Amantium audacia. 487.b
Ἄμαξα. 694.b
Ἁμαξοφόρητοι. 41.a
Amazones. 21.b. 41.b. 245.b. *primæ equo uſæ.* ibid. *connubia ſpernentes, quotannis tamen viros admittunt.* 256.a. 587.a,b. *Amazonum regio.* 245.b. *in Græciam expeditio.* ibid. * *Amazonas interfeciſſe natos mares.* 256.a
* *Ambeſum, quid.* 298.a
* *Ambitio ſpe & metu maximè torquetur.* 130.a
Amentum, quid. 270.b
* *Amici an ſcelere juvandi?* 493.a. * *Amnis quando dicatur ſerpere æquo gradu.* 635.a
Amor ex conſpectu venit. 368.b. *amoris ignis ſacer eſt.* 240.b. *amoris remedia fames, tempus, reſtis.* 235.b. * *amori arcum & facem dant Poëtæ.* 755.b
* *Amphiaraus, Argonautarum unus.* 504.a
* *Amphionis, Thebarum muros lyræ modulatu condentis, fabula.* 22.b. 70.a. 212.a,b
Amphitus & Telchius, aurigæ Caſtoris & Pollucis. 171.b
Amphionii, Thebani. 314.a
* *Amputare & amputari.* 172.a
Amyclæ, urbs Laconiæ & Campaniæ. 382.a
An, pro circum Vett. dicebant. 16.b
Anacharſis de navigantibus dictũ. 479.a
* Ἀνάῤῥυσις, *Apaturiorum dies unus.* 327.a
Ἀναθήματα, *donaria votiva.* 148.b
Ancæi mors, & Proverb. inde natum. 504.b
Ἀνδρεία *ab* ἀνὴρ. 192.b
Androgeus, Minois fil. ab Athenienſibus interfectus. 260.a
Anguis Heſperidum cuſtos, ſidus. 160.b
* *Angulus terrarum.* 475.a. * *Anguſtus rogus.* 702.a
Anicetus, Agrippinæ percuſſor. 744.a
Animam exhalare per vulnera credebantur confoſſi. 744.b. *animam hominis mortalem credebant Stoici.* 404.b. *animam morientium ore quondam excipiebant proximiores & amiciores.* 682.b. *animam in aquis extingui credebant Vett.* 566.a. *animæ defunctorum humano ſanguine placabantur.* 384.a. 404.a
Animo ſapimus, anima fruimur. 186.b
Annus, à circuitu temporis dictus. 16.b
Annulus, dimin. ab annus. 16.b
Anquirere, pro diligenter quærere. 299.a
Antæi fabula. 602.b
* *Anteceſſit me mors.* 193.a
Antennarum in navigando uſus. 480.b
* *Anthedon, Bœotiæ civitas.* 569.a
Ἄνθιος *Bacchus.* 333.a
Anthypophora. 33.a

Anti-

Anticanis. 304.b
* *Antigones pietas.* 202.b. 210.a
Antigonus, Theſei & Phadræ filius. 248.b
Antiope, pro Antiopa dicitur. 277.b
Antiope à marito Theſeo interfecta. 234.a. *Hippolyti mater.* ibid. 244.b *Vide Hippolyte.*
Antiopa, mater Zethi & Amphionis. 70.a, b
Antrum Chironis. 431.b
Aper Dianæ à Meleagro occiſus 431.a
Aphidnæ, vicus Athenienſium. 221.b
Ἀφροδίτη, *Venus, unde dicatur.* 237.a
Apollo arcitenens. 69.b. *Admeti Regis armenta pavit, & cur?* 35.b. 238.b. *cum Neptuno Trojæ mœnia ædificavit.* 376.b. *illius obſcura oracula.* 316.b. *Vide Phœbus.*
* *Apoſtrophe.* 506.a
Ἀποθέωσις. *Vett. quid.* 6.a. 56.b
* *Aptare alas verbere.* 308.a. * *aptare Pieriam chelyn.* 662.b
Aqua frigida adſperſa λειποψύχοις, *remedium.* 583.b. *aqua quænam melior?* 252.a. *aqua Stygia, pro ipſa morte.* 312.b. *aqua viva, quæ?* 263.a. *aquarum corruptione peſtilentiam late proſerpere.* 312.b. *ex aqua oriri cuncta voluerunt Philoſophi.* 320.b
Aquarius, quis fuerit. 160.b
Aquila, pro vexillo. 201.b. *ejus uſum à Perſis accepiſſe Romanos.* ibid.
Ara Deorum Traſidum juxta fores poſita erat. 30.b. *ara* τῆς ἑςίας, *vel* τοῦ ἑρκείου Διός. 380.b. *ara ab antiquis iis conſecrata, à quibus inſignia beneficia acceperant.* 6.a. *aræ impiæ & ſceleratæ quæ.* 705.b. * *aras manu tangere mos erat ſupplicum, precantium, ſacra facientium & jurantium.* 66.b. 507.a
Araris, alias Saonna. 499.b
Araxes, Armeniæ fluv. 224.a
Arborem felicem apud inferos nullam eſſe. 52.a. *arbores ad ſtygem natæ veneficiis idoneæ.* 518.a. *arboribus ſingulis Nympham præeſſe credebant Vett.* 664.b
Areas & Calliſto, in ſidera Borealia verſi. 2.b. 12.b
Arcades, cur προσέληνοι *dicti.* 268.a, b.
* *Arcadius.* 20.a
Arcti ſiccæ. 486.b
Arcticus circulus, altior noſtro Orizonte. 698.a
Arcticus Polus, ſublimior nobis. 2.b. 12.b. 278.b
Arctophylax, unde dicatur? 161.a. *cur dicatur Bootes.* 479.b
Arcturus, nomen fluvii Phaſis aliud. 458.b
Arcturus, etiam Bootes vocatur. 479.b. * *omne mare reddit timendum.* 606.a
* *Arceas vincere.* 269.a. * *Arcere ne redeat.* 112.a
* *Ardere in aliqua.* 622.a
Ardens tunica. Proverb. 721.b
Arſeria, adſeria, quid. 343.b
Ἀργεία *Iuno.* 554.b
* Ἀργέστης, *ventus Caurus.* 563.a
Ἀργής. *Iupiter.* 723.b
Argo navis, unde dicta. 474.b. *ubi ædificata.* 484.b. *eam Minervæ opera confectam fuiſſe.* ibid. *ex arboribus montis Pelion.* 500.b. *Argus gubernator poſt Tiphyn, quis.* 501.b. *ejus carina, cur præſaga dicatur.* 482.b
Argonautarum reditus per Hetruriam. 474.a
Argos & Mycenas confundunt Poëtæ. 78.a. 101.b. *Arguere ſcelere.* 655.b
Argutari. 225.b
Arguti canes. ibid.
* *Ariadne ubi à Theſeo deſerta.* 266.a. * *Theſea quam Bacchum maritum maluit.* ibid. *ubi Baccho nupſerit.* 339.b. *ejus corona in numerum ſiderum relata.* 3.b
Arietis aurei velleris hiſtoria & fabula. 483.b. *portitor Phryxi & Helles inter aſtra locatus.* 159.b. *cur eo ſervati ſingantur iidem.* 119.b
Aries aurei velleris, omen regni Pelopidarum. 118.b. 119.a. *quid fuerit.* ibid. *ex arietum colore inſolito imperii portenta capiebantur.* ibid.
Ariethæ Hiſpani tractatus de Aratione boum. 253.b
* *Ariſtides unus ex conſilio Iudicum inferorum.* 56.a
Ariſtides Orator negabat Herculem furore percitum fuiſſe. 68.a
Ariſtoteles vacuum dari negat. 50.a. *mœrore contabuit, & cur?* 31.b

Arma vincunt leges. 33. a
* *Arma, pro ſcuto.* 208. a. *arma Idæa, quænam.* 716. b
* *Arrigere aures.* 60. a
Arrogantiam Herculis excipit furor. 71. b
* *Artus, pro arctus.* 321. b
Arvales fratres de finibus & terminis cognoviſſe. 253. a
Arx, pro dominatione. 127. b
Aſpergillum in ſacris quando adhibitum. 264. a
Aſilus, Græce οἶστρος. 335. a
* *Aſinii Pollionis prudens reſponſum.* 493. b
Aſpiratio vim conſonantis interdum habet in verſu. 753. b
Aſſaracus, Ili filius. 377. b
Ἀσῶμα δαιμόνιον, *quid.* 317. b
Aſtræa ſeu Erigone Iovis & Themidos filia, 748. a. *ſidus.* 160. a
Ἄσυτος οἶκος, *Pelopeia.* 103. b
Aſtyanax, vero nomine Scamandrius, vel Neſius. 403. b. *de turri portæ Scææ dejectus.* 446. a
Aſtyochea, Agamemnonis ſoror, Strophio nupta. 591. a
Aſtynome Chryſæ filia. 543. a. *Agamemnonis præda* 394. a
Ater color, doloris & luctus proprius. 66. b. *atra lux.* 295. b
Athenienſes αὐτόχθονες. 276. b
Athos, Theſſaliæ mons. 511. a. 707. b
Atlas Sphæra & aſtrologiæ inventor. 699. a
Atreus nomen alius Tragœdiæ Thyeſtæ. 101. b
Atreus ad aras filios Thyeſtæ mactavit. 108. b *ejus filii qui & quot.* 152. b
* *Attendere, in ſacrificiis, quid.* 150. b
* *Attenuari.* 696. a
Attis puer, Cybelæ dilectus. 577 b
* *Atthis, matrona Attica* 613. a. 227. a
Attica, unde dicta Mopſopia. 229. b
Attici diem à Solis occaſu auſpicabantur. 65. a. *unde* Cecropii *dicti.* 219. b
* *Attonitus tumultus.* 90. a
* Αὖ ἐρύειν, *Homero quid ſit.* 327. a. 343. a
Avaritiæ malum. 636. a
* *Audire, de Iudicibus.* 55. b
* *Auditorio adeſſe, quid.* ibid.
* *Auditorium Principis, Præfecti Prætorio, &c.* ibid.
* *Auditorium in foro, quid.* ibid.
Auditus organa & meatus. 191. b
* *Aucta liberis domus.* 364 a
Auctorum qui de fluminibus Græce olim ſcripſerunt nomina. 636. b
* *Avehere.* 527. a
Avernus, lacus Campaniæ. 294. a. *ejus graveolentia.* ibid. *Styga quondam dictus.* ibid. *deſcenſum ad inferos præbet.* 44. b
Avernus, alius lacus Epiri. 294. a
* *Averſa ſuperis regna.* 454. a
* *Auferre, pro impetrare.* 678. a
Auges fabula. 622. b
Augiæ ſtabulum ab Hercule purgatum. 21. b
Auguſtus Cæſar ſphingis imagine pro inſigni uſus. 349. b. *ejus ſævitia.* 752. b
* *Auguſtarum dies colebantur.* 640. a
* *Avidus ira.* 378. a
Avium Stymphalidum fabula. 21. b. 717. a
* *Aulis, portus Euboicus,* 501. a. b. 543. a. *ſtatio Græcorum in Trojanos conjurantium.* 543. a
* *Aura vitalis.* 349. a. *auras captare de canibus.* 222. b
Auriga carinæ. 454. b
* *Aurium ſenſus vagus.* 240. a
Aurora, Memnonis mater. 395. b
Auſonia, ab Auſone Vlyſſis filio dicta. 483. a
* *Auſonium mare quodnam.* 487. a
Auſpicari, quid. 148. b
Auſpices in nuptiis adhibiti. 434. a. 461. a
* *Auſpicium, pro omine.* 273 a
Auſter, cur Græcis Νότος *dictus.* 499. a. *apud Charybdin timendus.* 143. a. *nebuloſus.* 499. a
* *Avulſi à ſinu.* 525. a. 544. a
Ἄξεινος, *Pontus Euxini nomen obſoletum.* 458. b. 537. b
* *Axis fervens.* 694. a

B.

B*Acchi nativitas.* 36. b. 462. b. *ubi enutritus.* 332. b. 485. b. *cur muliebriter veſtitus incedat.* 434. a. *perpe-*

perpetuo juvenis. 332. b. idem cum Sole. ibid. 266. b. thyrſiger. 333. a. unde vites acceperit. 310. a. è terra elicuit aquam, lac, vinum, mel. 339. b. bello Giganteo in leonem verſus. 36. b. ejus à Piratis Tyrrhenis capti fabula. 336. b. currum ejus trahebant tigres. 266. b. 462. b. unde corniger dictus. ibid. boves primus junxit. ibid. Oſyris Ægyptiis. Ibid.
* Bacchi Cadmei, pro Orgiis vel Bacchanalibus. 13. b.
Batis, Hiſpaniæ fluvius. 511. b. alia nomina. ibid.
Baliſta, quid? 130. b. 253. a
* Balneorum ambitioſus apparatus. 135. a
Balteus Hippolytes. 587. b
Barba prima. 260. a
Baſſaris, pro meretrice. 334. b. Thracibus ſonat vulpes. ibid. Bacchi miniſtri. 334. b
Bauli, villæ nomen. 742. b
* Beatæ opes. 15. b.
* Beatus parvo. 309. a
Belides, etiam Danaides vocantur. 57. b
Bellona, quæ Dea. 538. b
Belli alea anceps. 215. b. * Bella Civilia orta ex diſsidiis exercituum in deſignandis Imperatoribus. 751. b. Bella propter feminas orta. 255. a. * Bella ventorum. 563. a
Belliger Mars. 231. b
Beneficio multum detrahit, qui cunctatur. 96. b. beneficia miſeris data fortunæ dari. 423. b. beneficia quædam odio haberi. 492. b
Beſſa, Locrorum urbs. 433. b
* Biformes Centauri. 9. b
Bigæ lunæ. 585. b
Bilis atræ folliculus. 329. a
Biſontes, boves agreſtes, eorumque deſcriptio. 224. b
Biſtonis, hirundo, vel Procne. 577. a
Biſtonis ſtagnum & regio Thraciæ. 20. a. 577. a. * Biſtonos ales. ibid.
Boas vocatur circa fontem Phaſis fluv. 458. b
Bœotia, unde ſic dicta. 355. a. prius Aonia vocabatur. 462. a
Bœotus, Neptuni filius. 355. b
Bombycinum à vermiculis gigni. 244. a
Bona fallacia. 537. a
Bootes, ſive Arctophylax ſidus. 479. b. 694. b
Boreas, cur Sarmaticus dicatur. 111. b. cur ſiccus. 668. b
Bos Luca, pro Elephanto. 241. b
Bos, Lunæ apud Ægyptios ſacra. 247. a. bobus olim arabatur. 253. a. bobus triturandi priſcus mos. 128. a
Brettus, Herculis filius. 639. b
Brettii, populus Italiæ. 639. b
Brettum, Italiæ urbs. 639. b
Briareus, gigas. 611. b
Britannicus, frater Octaviæ, à Nerone veneno ſublatus. 727. b
Britomartys, comes Dianæ. 517. a
Brutian, urbs Siciliæ. 639. b
Bruttii, populus Siciliæ. ibid.
* Brutus à Cæſare ſervatus in acie Pharſalica. 752. a, b
Bubo, avis feralis. 51. b. 512. a
Buccina eſt cornicinum. 143. b. ejus uſus in bello. ibid. in ſignificandis diei partibus. 157. a
Buccinator. 143. b
Bulbus agreſtis, herba lethalis. 477. a
Buſiridis ab Hercule interempti juſtè effuſus ſanguis. 38. b. Buſiridis ara. 776. b
Buſtum, quid, & unde dictum. 422. a
* Buxum, pro tibia buxea. 578. a
Byſſum inſtar lini terra editur. 244. a
Byſſino induebantur ſponſæ. 240. b

C.

Cadavera igne purgari credebantur. 153. b. 721. a. b. * Cadere gradu, pro ſtatu. 565. b. * matre, tellure, ſorte. 411. a. * pro naſci & oriri. ibid. * cadentes oculi. 242. b. * cecidit furor. 570. a
Cadmus Ægyptius fuit. 310. a. idem Aſſyrius dicitur. 185. b. è Sidone venit. 312. a. ubi primum appulerit. 354. b. ſerpentis à ſe interfecti dentes ſerit, ex quibus naſcuntur homines armati. 22. b. 355. b. Cadmus & Amphion, Thebarum conditores. 70. a. 304. a. 354. b. Cadmus, regno pulſus, in ſerpentem mutatus fingitur. 33. a. 216. b. Cadmi filiæ impiæ. 75. b.
* Cæcitatem poſt mortem manere crediderunt priſci. 368. b

Cæcus, pro tenebroſus. 50. a
Cadere terram. 68. a
Cæſtus, quid? 463. b. *eorum certamen.* ibid.
Calais & Letes Boreæ filii. 474. a
* *Calamus, pro arundine viſcata.* 746. b. 747. a
Caldius Biberius Mero. 163. b
Calliſto, Lycaonis filia, in urſam mutata. 2. b
Calones in exercitu quinam. 213. a
* *Caloris hiems.* 143. a
Calpe, è columnis Herculis una. 677. b
* *Calydnæ, inſulæ.* 432. a
Calydon, regia Ætolorum urbs. 433. a 635. b
Cameracenſium linum. 244. b
in Campis Philippicis Brutum & Caſſium vicerunt Octavius & Antonius. 753. b
Cancer, ſignum cæleſte, & cur. 160. a
Canis & Canicula, ſidera, differunt. 304. b
Canes facile inficiuntur peſte. 310. b
Caniculares dies, unde dicantur. 304. b
Cantus Theſſali. 247. a
* *Capax invidiæ, cui poteſt invideri.* 412. b
Capillo promiſſo & fuſo vaticinabantur. 578. b
Caphareus, mons Eubœæ. 569. a
Capnomantiæ deſcriptio. 324. b
Capricornus, cur cælum meruerit. 160. b
* *Captus animum.* 11. a
Captivi catenis vincti ducebantur in triumpho. 387. a. *captivi clementia victoris non lege ſervabantur.* 400. b
* *Caput ſcaturiginem & exitum amnium ſignificat.* 502. a
Carcheſia, ſumma mali pars. 336. b
Cardo, pro Polo Arctico. 84. a
Carnium eſus an ante Cataclyſmum prohibitus. 253. b. *earum eſu abſtinuerunt aureæ ætatis homines.* ibid.
* *Carpere vitam.* 66. a
* *Carthago à Tyriis condita.* 484. a
Caryſtos, una è Cycladum inſulis. 433. a
Caryſtium marmor. ibid.
Caſpius mons, Tauri pars. 89. b
* *Caſpia juga in Iberia eſſe.* 129. b
* *Caſpias feræ, pro Caſpia.* 609. a
Caſſandra natarum Priami pulcherrima. 440. b. 378. b. *vaticinandi peritiam non fidem ab Apolline accepit.* ibid. *ejus vaticinia.* 379. b. * *eam in fano Minervæ ſtupravit Ajax Oilei.* 379. a. * *clades & calamitas domui Agamemnonis.* 442. a
* *Caſtificus.* 301. b
Caſtor & Pollux, unde Tyndaridæ dicti. 3. b. 462. b
Caſtra Prætoriana à Tiberio in urbe conſtituta. 748. b
Catenas, pro conditione perſonarum injicere ſolebant. 387. a
Caucaſus, Scythiæ mons inhoſpitalis. 458. a. 707. b
* *Caurus, ventus.* 563. a
* *Cauſſas quærere, pro divortium.* 550. a
Caycus, Myſiæ amnis. 394. b
Cecrops, primus Athenienſium Rex. 171. b. 461. b
Cecropii, Attici à Cecrope dicti. 219. b
* *Cedere dono.* 719. a
Celare ſemet. 347. b
Celeritas in rebus bellicis plus valet, quam virtus. 394. b. * *Celeritatis Dearum exempla.* 11. a
Cenæum promontorium. 648. b
Cenæi Iovis templum. 606. b
Centauri an fuerint. 630. b. * *ex nube ab Ixione geniti.* 57. a 59. b. 629. a. *cur ſemiviri & ſemiequi fingantur.* 630. b
Centauri & Lapithæ pop. Theſſ. 59. b. 60. b
Cephallene, inſula Ionii maris. 415. a
Cerberus triceps, pro morte. 24. b
Cerberi figura. 60. b. *quot capita habuerit.* 344. b. *quid fuerit.* 49. b. 313. a. *Cerberus ſuperis inviſus, & tenebris damnatus.* 45. b. *ubi ab Hercule extractus.* 49. b
* *Ceres adulta.* 305. a
Cereris in quærenda filia anxietas. 49. a. *cur ei divinos honores decreverint.* 455. b * *ejus Eleuſinia ſacra myſtica quando celebrata.* 64. a. 65. a
Cerriti, qui. 485. b
* *Certum fulmen.* 567. a
Cerva æripes ab Hercule curſu deprenſa. 19. b
Cerva, pro cervo, enallage. 19. b
Cervi ætas. 357. a
Ceycis fabula. 577. b. 725. a
Chalcis, Eubœæ civitas. 433. a
Chalybs, quid. 609. b
Chaos principium & finis mundi ex Philoſophorum ſententia. 745. b. 747. b
Chaos inferorum. 82. b

Charon, umbrarum vector. 42. a
* Charybdis rapax. 143. a. 144. a. quid ſit. 487. b
Chimaræ figura. 519. b
Chironis centauri fabula. 160. a. in cælo Sagittarius. 73. b. * Deus. 643. b. Achillis præceptor. 431. b
Chordarum etymon. 554. b
Chryſe Ciliciæ oppidum. 394. a
Chryſes Sacerdos Apollinis. ibid. 543. b
Chryſippus à fratre Atreo interfectus. 118. b. 119. b
Ciborum genus primum glandes, poma, herbæ. 253. b. cibos aſpernari amantium eſt. 243. b
* Cicada, inſigne Athenienſium. 275. b. 276. b
* Ciceronis in verſione loci Plautini error. 56. a
Cilla, urbs Troados. 394. b
* Cingere comam. 635. a. * cingit vitta capillos. 518. a
Cinere conſpergendi caput in luctu, mos antiquiſſimus. 382. b. Cineres ſuorum ore ſcrutabantur priſci. 429. b
Cinyphius, Africæ fluvius. 655. b
Circinus, morbi genus. 314. b
Cirrha, Phocidis oppidum & oraculum Apollinis. 320. b
Citharon, Bœotiæ mons. 20. b. 28. b. 73. b. 176. b
* Citra patrem. 368. a
* Citus. 10. b
* Citius, pro ſtatim. 595. a
Claros, Ioniæ civitas, à quo condita. 322. b
Claſſicum, quid. 143. a
Clavam Herculis ligneam fuiſſe. 703. b. 704. a
Claudiæ gentis nobilitas magna. 761. b
Claudia, Octaviæ nomen à gente. ibid.
* Claudius Imp. Britanniam primus ſubegit. 726. a, b. * cur Germanicus dicatur. ibid. b. illius & Agrippinæ nuptiæ inceſtæ. 732. b. mors aliquamdiu celata. 758. a. è ſuperis ad inferos detruſus. 741. a
Cleomedes finitum mundum in ſpacio infinito conſiſtere cenſet. 50. b
Cleonæ oppidum. 712. b
Cleopatra Ptolomæo fratri nupta. 754. a
Clepere, pro tegere, celare. 65. a. 469. b
Clotho, una è Parcis. 146. b. 647. b.
Cludere, pro claudere. 671. b
Clytemneſtra Agamemnonem ipſa interfecit. 536. b. illius liberorum nomina. 544. b. Iovis filiam non fuiſſe. 571. b
Cnoſſus, Cretæ regia urbs. 54. b
Cocytus palus infernalis. 51. a. * unde dicatur. 534. b. 721. a
Cælebs, unde dicatur. 234. b
Cæli dextra & ſiniſtra pars, diverſimode malum & bonum omen Græcis & Romanis. 151. a
* Cœnam poculo Vett. clauſerunt. 163. a, b
Cogi nequit qui mortem non timet. 34. a
* Cohors Furiarum. 10. a
Cohortes Urbanæ & Prætoriæ. 767. b
Colchicæ gentis opes. 491. b
Colligi neſcia cæſaries. 269. b
Color ater, Græcis lugubris. 47. b. color luci à Poëtis cur tribuatur. 588. a
Columbæ duæ, reſponſa dantes in navi Argo. 482. b
Columen, pro culmen. 75. b. * quid ſit. 105. b
* Columna, ex columine. 105. b
* Coma fera. 3. b. comæ, pro cacuminibus arborum. 51. b. comas ſuas adulti aris Numinis alicujus conſecrabant. 65. b
* Comantes procul galeæ. 254. a
Cometes lætiſſimo Neronis principatu viſus. 737. b. cometæ an à ſtellis differant. 402. b. cometarum cauſſa exhalatio calida & pinguis. 738. b. curſus. 737. b. cometas mutationem regni portendere. 737. a
* Comeſſantes adhibuiſſe pueros qui funali prælucerent. 248. a
Committi ſceptra, quid ſit. 197. b
* Commoda magna adeſſe magnis cladibus. 611. b
Commori cum quo velis, non miſera mors eſt. 545. a
Comparationum exempla. 79. a
* Complet ſe rogo ſilva. 702. a
* Componere gradum ad præliandum. 565. a
* Conceſſare. 653. a
* Concipere Deum. 323. b. * minas. 308. a
* Concuſſa fides, rebellio. 352. b
Conditio impoſſibilis negat. 31. a. 137. b
* Conferre certamen. 493. a
Confidentia inſidiis expoſita. 496. b
* Conjugis tacita fides. 619. a
* Conjugia vaga. 627. a
Conjugales Dii. 174. b. 452. b

* *Conſcius pavor mentis.* 230. a
* *Conſilium exſecutione fortius.* 188. a
Contemptus, Principibus funeſtiſſimus. 750. a
Contumacia erga Ducem, graviſſimum militare delictum. 770. b
* *Contus, quid.* 105. b
* *Contuſa pectora.* 171. a
Convicia in ſponſum & ſponſam ſpargi ſolita. 465. a. b
Copia, Veneris & luxus cauſſa. 232. b
Corcyra à Siſypho condita. 322. a
Cordis ſuffocatio quid ſit. 682. b
Coretas paſtor oraculi Delphici repertor. 317. b
Corinthus, Marathonis filius. 322. b
Corinthus dicitur etiam Corcyra & Ephyre. 322. b. *Corinthi littus geminum.* 457. b
Corinthium æs, cur pretioſius. 517. b
* *Cornuum boum color, an varius?* 284. a
* *Cornicen, quis.* 143. b
Corniger unde dicatur Bacchus. 266. b
* *Cornu copia.* 460. a
Coronæ nexiles, ſutiles, pactiles. 556. b. *coronarum varius uſus in conviviis & feſtis.* 165. a
Corpus ſanctum, nautis quid? 42. a
Corporis humani partitio ſecundum virtutes & vitia. 423. b
* *Corus, ventus ab Occidente flans.* 563. a. 143. b
Corybantes populus Cretæ, & Sacerdotes Iovis, &c. 716. a. b
Corytus, quid. 84. a
* *Crate brevi decipere volucres.* 747. a
Credere animam auris. 479. a. * *Credat hoc quiſquam?* 141. a. *Credimus facilius pejora, quam meliora.* 27. a
Creontis caput cum diademate ablatum. 21. b
* *Crete, clara incunabulis Iovis,* 715. a. b. * *cervis nobilis.* 224. a
* *Cretes, canes.* 222. a
Cretes, peritiſſimi ſagittarii. 271. b
* *Creuſa, Iaſonis Sponſa, genus.* 464. a
Crines abſcindendi ritus in funeribus amicorum. 292. a
Criſpinus, eques Romanus, Poppææ maritus. 764. b
Rufus Criſpinus, Poppææ gnatus, Neronis imperio mari merſus. ibid.
Criſtæ galearum olim variæ. 254. b. 266. b
* *Cruda ſenectus.* 313. a
Crypta Neapolitana. 66. a
* *Culmen, pro columen.* 105. b
Cupido, Deus amoris. 231. b. *geminus.* 237. b. *Cupidinem utrumque præluxiſſe nuptiis Bacchi & Ariadnes.* 339. b
Cupreſſus, arbor feralis, veneficiis idonea. 342. b. 518. a
Cura Etymon. 495. b. *curæ non in ipſa morte relinquunt.* 757. b
Curetes, quinam? 716. a
Currus, pro navi. 454. b. * *Currus Piſæi.* 111. a. *è curribus pugnare, mos veterum.* 210. b
* *Curva vada.* 184. b
Cyaneæ inſulæ 90. a. 482. a.
Cybele cur turrita dicatur. 577. b. *ejus ſacerdotes cultris ſibi membra ſauciabant.* 588. b
Cyclades, inſulæ Ægæi maris. 145. b. 339. a. *unde dictæ.* 649. b
Cyclopes turrium & operum magnæ molis fabricatores. 75. b. 131. b
Cycnus Martis filius. 546. a. * *invulnerabilis & ab Hercule interemptus.* 38. a
Cycnus Neptuni filius. 389. b. 546. a
Cydon, urbs Cretæ. 650. b
Cygni an cum voluptate & cantu moriantur. 238. b
* *Cyllarus equus Caſtoris.* 270. a. b
Cynoſura, ſidus. 2. b. *Tyriis in mari utilior.* 509. a

D.

* D*Aæ, populus Scyticus.* 129. a. 145. a
Dactyli Idæi, unde dicti. 716. a. *dactylus in ſecunda Sapphici ſede.* 432. b
δᾳδοῦχοι. 65. a. 457. a
Dædali & Icari fabula. 365 a
Dæmon per magos quid facere poſſe dicatur, quid non. 514. b. *dæmonas ſanguinem amare dicunt.* 346. a
Damoclis cervici impendens enſis. 639. b
Danaus puteorum inventor inter Argivos. 110. b
Danaidum fabula. 39. a. *pœna.* 57. a
* *Danaidæ.* 426. a
Danubius, Germaniæ fluv. 129. b. *ejus etymon.* 511. a

Δαφνηφάγοι. 302.b
Dardanus, *Caſſandræ tritavus.* 582.b
Darius, *aureis compedibus à ſuis vinctus.* 387.b
Daulias ales, *Philomela.* 613.a
* *Daulis*, *pro Daulia.* 123.a
* Δαυλοὶ, *cives Daulidis.* 123.a
Decemviratus, *cur abrogatus.* 741.a
* *Decidere.* 22.a
Decimus fluctus. 564.b
Decocta Neronis. 759.a
* *Decus nemoris antiqui.* 515.a. *decora alta muri.* 377.a
Decorum altercantium feminarum ſcenicarum. 436.b
* *Decutere decus nemorum.* 510.a
* *Dedo neci.* 530.a
Defecta viribus. 243.b
* *Deferre ab aſtris aves.* 676.a
* *Defodere.* 27.a
* *Defundere.* 252.a
Deianiræ pater, quis? 630.b. *tumulus ubi.* 662.a
Deidamia, *Pyrrhi mater.* 401.b
* *Dejicere obices.* 75.a
Deiphobus ab Helena proditus. 581.b
Delphinum prognoſticon. 561.b
Delictum militare graviſſimum. 770.b
Delirii cauſſa. 72.a
Delphici oraculi origo. 317.b
Delus inſula. 3.b. 36.b
Demophon Theſei & Phædræ filius. 248.b
Denarius numerus cur perfectiſſimus. 564.b
Depoſiti pro deſperati. 374.b
Deprecationum formulæ. 258.b
Deſcenſus ad inferos pronus. 50.b
* *Deſeptus.* 481.b
* *Deſertor animi.* 179.a
Deſperatio malorum maximum. 407.b. *ex deſperatione nata non raro victoria.* 470.a
* *Detendere tabernacula.* 481.b
Deucalion, *Promethei filius*, *primus Theſſaliæ Rex.* 444.a. 476.b. *ejus arca quo primum delata.* 317.b
Deus, *miſerorum adjutor.* 476.a
Deum, *pro Dea Poëtæ ponunt.* 32.a
Dextra fidei pignus. 475.b
Diadema, *quid?* 127.b. 141.b
* *Diæreſis audax.* 500.a
Diagoras & Theodorus Deos eſſe negabant. 131.b. 173.b. 375.b
Diana venatrix. 69.b. 245.b. ἰοχέαιρα, *arcitenens.* 263.a. *an leonum venatione delectetur.* 224.b. *puerperii præſes.* 453.b. *unde Lucina dicatur.* ibid. *Dianæ inhoſpita ara.* 776.b. *Hippolyto in Virbium mutato canos & ætatem addidit.* 261.a. *Iphigeniæ immolandæ cervam ſubſtituit.* 776.b
Dibapha. 640.a
Dictamni uſum cervæ docuerunt. 224.a
Dictynna, *cur dicatur Diana.* 517.a
Διδόναι *pro dicere*, *ſuggerere.* 46.b
* *Dies*, *pro aëre.* 701.b. * *Dies hic inveniet.* 706.a. *Dies perpetuus ſub plaga torrida.* 684.b. *diei & noctis diviſio apud Græcos*, *Hebræos & Romanos.* 157.a. *die luceſcente umbris*, *dæmoniis*, *furiis vagari non permiſſum.* 111.a
Dieſpiter. 646.b
Differre fletus. 87.b. * *Diſtulit partem claſſis vis Africi.* 559.a
Difficiles Dei. 44.b
* *Diffuſa ramos.* 341.a
* *Dii*, *pro ſideribus.* 279.a. *Dii conjugales qui.* 452.b. *Dii paterni.* 167.b. * *Dii leves*, *pro fortuna mutabili.* 375.b. *Dii cur per ſtyga jurare ſoleant.* 52.b. 149.b. * *Diis iratis fruitur.* 5.a. *Deorum vulneratorum exempla.* 42.b. *Dii utriuſque ſexus ſecundum Stoicos.* 32.a. *Dii quinam pro malis averruncandis invocare ſoliti.* 765.b. *Deorum in rebus ſecundis colendorum nomina.* ibid. * *Dii ſimulabantur interdum audiri in ſcena.* 719.b. * *Deos non moveri*, *Epicuri & Protagoræ ſententia.* 131.b. 173.b. 375.b. * *Deos tollebant Diagoras & Theodorus.* ibid. *Superis facturi abluebant manus*, *pedes*, *caput*, *totum corpus*: *Inferis ſe tantum adſpergebant.* 263.b. *Diis inferis nonniſi furvæ hoſtiæ immolabantur.* 343.b. *Superis immolabantur victimæ coronatæ*, *&c.* 311.b. * *quæ inferis fiebant contraria omnia erant ei ritui*, *quo fiebat ſuperis.* 343.a. *Diis ſuperis ſub naſcentis ſolis ortum*; *inferis ſub occaſum ſolis ſacra fiebant.* 342.b. *Diis ſuperis in aris extructis*, *terreſtribus in terra*, *inferis in terra effoſſa.* ibid.

Diluvia

Diluvia quatuor celeberrima. 444.b
* *Dimiſſus poſt culpam odit.* 353.a
Diomedis ab Herculeequis ſuis objecti hiſtoria. 20.a. 87.a. 717.b
* *Dioneum, penultima brevi.* 148.a
Διόσκουροι. 42.b
* *Diras à Poëtis ex factis fingi.* 199.a
Dirces fabula. 70.b. 185.b
Dirce fons & amnis in Bœotia. 70.b. 318.a. 355.a
* *Dis pro tumulo.* 408.a
* *Diſcere à, vel ex noverca.* 293.b
* *Diſcernere facta, quid.* 696.a
Diſciplina militaris vinculum. 770.b
* *Diſcordia, Furiarum una.* 10.a
* *Diſcors Dea.* 9.a. * *Furiis duplici ſignificatione hoc nomen convenit.* ibid.
Diſcurſus ſtellarum. 265.a
* *Disjicere.* 198.a
* *Diſſepire, quid.* 481.a. * *Diſſeptus mundus.* ibid.
* *Diſſepta domorum ſaxea.* ibid.
* *Diſſidere, pro procul eſſe.* 346.a
* *Diſſors.* 52.a
* *Dividere orbi diem.* 453.a
Dives parvo, quis. 481.b
* *Divitiæ ſatis patentes.* 610.a
* *Docere pietatem.* 594.a
Dodonæa quercus. 482.b
Dolopes, populus Theſſaliæ. 608.a
Dolor altus. 736.b. *Dolor, pro amore.* 243.a. *pro ira.* 489.b. 540.b. *Doloris præteriti ſecura & jucunda recordatio.* 49.a.* *Dolor graviſſimus eſt, ſummum non tenuiſſe.* 164.a. *dolor injuſtus æſtimator rerum.* 416.a. *dolorum levium fletus, ingentium ſtupor eſt.* 406.b
* *Domare ſe pœnis.* 248.a
Dominus, pro marito. 549.b. * *domini, pro Regibus.* 465.a
Domina, pro uxore. 549.b
Domitius, *Neronis pater, Divus.* 738.b
* *Donare moram.* 530.b.* *ſilentium.* ib. * *pro gratiam facere.* 192.a. 206.a
* *Dona cara & pretioſa munera conjiciebantur in rogos amicorum.* 298.b.
† *donis capi Reges.* 522.b. *dona, pro votivis donariis.* 148.b
* *Dare in veſtem virus.* 632.a. *Dare, pro dicere.* 46.b
Dores in Siciliam colonias miſerunt. 8.b
Doris tellus, pro Sicula. ibid.
Draco pervigil, Heſperidum horti cuſtos. 587.b
Draconis Cadmei, an Colchici dente: ſeminaverit Iaſon. 490.b
Dryades, quænam. 664.b
* *Dubitare, pro deliberare.* 152.a
* *Dubius, pro incerto.* 301.a. * *Sol dubius* ibid. * *dubia quo caderet.* 391.b
* *Ducere colorem.* 29.a. * *ducere provincias, pro ſortiri.* 320.b. * *ducere ſomnos, pro facere.* 639.a
* *Dum, particula Comicorum Imperativis addita.* 528.a
* *Duobus, pro ambobus.* 181.b
Dupla objecta cur ſe oſtentent ebriis & entheis. 580.b
* *Durus vultus Herculis.* 678.a
Ducum ſeptem qui Thebas obſedere, & eorum qui eas defenderunt, nomina. 197.a 201.b.
Δυστυχῶν δόμος, *Pelopeia.* 103.b

E.

Ebur, pro ſtatuis eburneis. 151.a
Eburnea fere fuiſſe Deorum ſimulacra. ibid. b
Echo, quid. 384.a
Eclipſis cauſam veram docentes Athenis exuſti. 268.b
Ἔχθος ἀνάκτων. 394.b
Ἔχθρων ἄδωρα δῶρα, &c. 132.b
* Ἔχω, *Latine, teneo.* 47.a
* *Edere, pro narrare.* 147.a
Edon, mons Thraciæ. 613.a
Eetion, Andromachæ pater. 394.a
Effraye, *Græcis & Latinis* ſtrix. 512.a
* *Effundi equo.* 287.a. * *effuſum aurum.* 119.a
Εἰλείθυια, *Diana.* 453.b
* Εἰλίασειν. 220.b
Ἑκηβόλος, *Phœbus.* 69.b. 232.b
Ἐνέτης δεῖπνον, *canis.* 344.b
Electra, prius Laodice *dicta.* 592.b. 597.a. *Electræ luctus.* 728.a
* *Elidere Leonem clava.* 676.a
* *Eligere.* 154.a
* *Eleuſin, pro Eleuſis.* 26.a. 272.a
Eleuſiniorum ſacrorum majorum & minorum origo. 227.a, b
Elyſius campus, ubinam ſit, & unde dictus? 439.a. * *in eo quemlibet fungi imagine priſtini muneris.* 56.a
* *Emitti pro aperiri.* 169.a. 388.a

* En

* Ἐν διὰ δυοῖν. 30.a.259.a.475.a.476.a
* En ſcelera, pro ecce. 271.a
Ἐν πετρώδει γεγενῆσθαι. 19.b
* Enallage caſuum. 669.a. * temporum. 251.a
Encelado giganti Ætna impoſita. 8.b
Endymion Arcas Lunæ curſum primus invenit. 268.a
Ἐνόπλιον ſaltare. 716.a,b
Entheis & ebriis cur dupla objecta ſe oſtentent. 580.a
Ἔνθεον, quid. 485.a
Engonaſis, ſtella Herculis. 720.b
Eniſpe, inſula. 432.a
Enyo, bellorum Dea. 538.b
* Epaminondæ luctandi modus. 541.a
Epheborum nota erat coma nondum detonſa. 65.b
Ephemerum venenum. 477.a
Ephyre Oceani filia. 322.b
* Epicurus Diis providentiam adimebat. 131.b. 173.b 375.b. Solem quotidie interire & naſci credidit. 158.a. ſpem & metum futurorum auferebat. 406.a. illius de Luna ſententia. 265.b
* Epidaurii, Æſculapii templo inclyti. 283.a
Ἐπικὸς κύκλος. 498.a. Sophocles, huic multum tribuere ſolebat. ibid.
Epiſodia in Tragœdiis, quid. 300.b
Ἔπος, carminis genus. 318.a
Epithalamium, in nuptiis quare cantatum. 465.a
* Equitis Romani urbanum reſponſum. 468.b
Equus bellator, donum Neptuni Athenienſibus datum. 227.b
Equus Durateus ſeu Trojanus, quid fuerit. 574.a,b
Equo primum uſas Amazonas. 245.b. equos an equas Rex Diomedes humanis carnibus paverit. 20.a. 717.b. Equi Solis flammivomi. 457.b. Equi Trojanis fatales. 574.b
* Ἡρακλεῖδαι ſupplices filii Theſei. 29.a
* Eraſinus, Argolidis fluvius. 553.a
Erebus unde dicatur. 388.b. pro toto inferno. 7.b. infernalium fluviorum infimus. 90.b
* Erepere. 184.a
Eridanus, infernalis fluv. 296.b
Erigone, ſeu Aſtræa. 160.a. 748.a
* Erigere aures. 60.a
* Eripere malis aliquem. 682.a
Ἕρπης, morbus. 314.b
* Errat hic ſcelus. 88.a. * Errare, de fluviis flexuoſis. 51.a. pro oberrare. 123.b
* Ἔρις, Furia. 10.a
Ἔρως & ἀντέρως. 237.b
Erymanthus, mons & flumen Arcadiæ. 20.b
Erinnyes tres, unde natæ. 538.b. 773.b
* Erinnys diſcors. 10.a
Erythra, Perſei & Andromedæ filius. 129.b
Ἐρυθραῖον. ibid.
Erythræum mare, unde dictum. ibid.
Eryſipelas, morbus. 314.b
Eryx, caſtibus ab Hercule victus. 38.a
Eryx Siciliæ mons altiſſimus. 232.b. 509.b
* Eſcendere. 4.a
* Ἐσθίειν, pro frui. 5.a
* Et unde? interrogativum. 683.b
Eteſiæ venti æſtivi. 111.b. & conſtantes. 112.a. navales ideo dicti. ibid.
Eteoclis & Polynicis interitus. 32.b
* EubϾæ deſcriptio. 647.a
* Εὔβοτος. 393.b
Euenus, Ætoliæ fluv. 630.a
Eueni fabula. 636.b
* Evincere. 133.a
Eumenides, quænam. 455.a. 660.a. Athenienſibus dictæ θεαὶ σεμναί. ibid.
Εὔμηλος. 393.b
Eumolpus an fuerit inventor Sacrorum Eleuſiniorum. 227.a
Evocare. 514.b. evocati milites. ibid.
Εὐφήμειν. 459.a
Euriganea, mater Eteoclis & Polynicis. 194.b
Euripidem in Medea ſequitur Seneca. 452.a. 496.a. 497.a. Euripidis Hercules furens. 1.b. Euripidis laudes. 218.a,b. perpetuum vitium. 219.a
Euripus fretum reciprocum inter Atticam & Eubœam. 31.b. quoties reciprocetur die ac nocte. ibid. 648.a
Europam ſpecie tauri Iupiter rapuit. 239.a. 766.a
Eurotas Laconiæ fluv. 185.b. unde dicatur. 553.a
Eurybates, præco Agamemnonis. 557.b
Εὐρυμέτωποι uri. 204.b
Euryſtheus Mycenarum Rex. 78.a. cur ſeptimo menſe natus? 63.b. Herculem ad difficillima obeunda adegit. 5.b. ab Herculis filiis victus. 722.a

Euxinus

Euxinus pontus cur ita dicatur. 458. b. 537. b. *ejus aqua cur dulciores.* 472. b
* *Exaudit litus longe remotis ſonis.* 110. a
* *Excelſa quæ videntur, prærupta ſunt.* 145. b
* *Excidere.* 104. a. * *excidere equis laſſis.* 670. b
* *Excipere Deum.* 323. a
* *Excutere Deum.* ibid. b. * *excutere fulmen.* 685. a. * *ſomnum.* 410. a.
* *Excuſſus mentem.* 11. a
* *Exemplum in ingens.* 197. a. * *Exemplum quomodo libri ſoliti ſint corrumpi.* 550. a. *exemplis homines melius docentur.* 117. b
* *Exercere manus.* 114. b
Exhibere, verbum juridicum. 424. a.
* *Exigere, pro probare, experiri.* 592. a.
* *Exiſtere, pro apparere, conſpici.* 153. a
* *Experientia certior eſt æſtimatione.* 8. a
* *Expertum robur.* 8. a
Exſecta viſcera, magicum verbum. 512. b
* *Exſpuere inimicum ſpiritum.* 179. a. 451. b
Exta & viſcera differunt. 154. b. *exta vocantur cor, jecur, pulmo.* 328. b. *exta minus læta.* 329. a. *exta viva pecudis utero erepta inſpiciebantur.* 328. a. 331. b. *extorum diviſio ab aruſpicibus.* 329. b. *ominoſorum deſcriptio.* 328. b
Extiſpices obſervaſſe qua parte caderet hoſtia. 152. b
* *Extrahere animam.* 187. a

F.

* F*Abula Vett. Deorum hiſtoria & honor erat.* 212. a
* *Fabularum ſuperſtitiones à pleriſque nationibus tenaciter credi.* ibid.
Facies & Vultus ut differant. 361. b
* *Facere exemplum.* 353. a
* *Facti nihil.* 529. a
Faces in nuptiis præferri ſolitas. 339. b. *Romæ geſtabantur à pueris.* 733. a. 457. a. *apud Græcos ſponſæ mater facem præferebat.* 732. b. *fiebant è pinu vel ſpina alba.* 457. b. *faces in nuptiis cur quinque.* 209. b. *faces prælatæ in nuptiis rapi ſolitæ.* 457. a
Faces buſtis ereptæ in ſacris magicis adhibitæ. 518. a. *cruentæ inferis tributæ.* 763. b
Familiaris pars, in extis. 329. b
Famulus, quis dicatur. 622. a
Fanatici flexibile caput jactabant. 579. b
Fari, pro vaticinari. 325. b
Faſces, Magiſtratus inſignia. 280. b. 272. b
* *Fati nefas, crimen, ſcelus.* 668. a
Fatidici. 325. b
* *Faveri linguis in ſacris, quid?* 150. a. 459. a. 763. a
Favendi deteriori & infirmiori ſtudium. 201. a
* *Favonius ventus.* 41. b. 563. a
Favonius veris pater & comes. 221. a
* *Febres recidivæ, quæ dicantur.* 410. b. 411. a
* *Felix virtute.* 703. a. * *felicem fuiſſe, miſerum.* 164. b. 213. b
* *Femina dux malorum & ſcelerum artifex.* 255. a
Ferculum in triumpho, quid? 607. b
Ferox Medea. 480. a
* Feriat jam quem volet, *Vox Domitiani, quum multa fulgura fierent.* 495. a
* *Ferre, pro trahere.* 73. a. * *pro præferre.* 243. a. *ferre centauros.* 663. b.
* *ferre colla ſubjecta tropæis.* 386. b
* *ferre ſecum omnia.* 387. a
* *Ferrum minax.* 3. a. *ferrum ad arma uſurpari quando cœperit.* 394. a
Fervor juvenibus unde. 396. a
* *Ferus pro Centauro.* 643. b
Feſcennium Hetruriæ oppidum. 465. b
Feſcennina carmina, quæ? ibid.
* *Feſſus.* 157. a
* *Feſta conjux.* 583. a
Fibræ in viſceribus radices & venæ. 154. b. *fibrarum ſummitates in extis obſervatæ.* 329. a
* *Fides obſequium omni ſuperiori debitum.* 352. b
* *Figere mortem.* 631. a
Filiorum Herculis & Megaræ nomina. 86. b
Filiorum Thyeſtæ nomina. 152. b
Filiam fratris vel ſororis uxorem ducere Romanis non licuit. 732. b
* *Findere freta bina Iſthmos dicitur.* 201. a
Fiſſa duo in extis quæſita. 329. b. 330 a

Fiſtula

Fiſtula indocta, pro paſtoritia. 608. b
Flamini Diali mortuos tractare vetitum. 332. a
Flamma cum fumo recta in cælum evolans, optimum auſpicium. 324. b
* Flamma, de amore. 692. a
Flammeis luteis utebantur ſponſæ. 240. a
* Flava ſeges. 305. a
* Flexa ambages. 316. a
Florem vocabant optimum in unaquaque re. 258. b
* Fluitare. 502. a
Fluminibus cur cornua dari ſolita. 629. b
Fluvii, Deorum genus. 462. a
* Foci ſteriles, pro Diis Laribus. 172. b. 608. a
Fœdus icere, ferire, percutere, unde dicatur. 195. a. fœderis feriendi formula & ritus. ibid. * Fœdus, pro ordine ſtato, perpetuoque. 7. a
* Fœtus, pro concepto & partu. 86. a
* Fœta, pro gravida & partu liberata. ibid.
Fons nullus numine vacare credebatur. 110. b
Fontana aqua unde primum manet. 627. b
Fores domorum ornabantur in feſtis frondibus, lauro, &c. 106. b. fores quomodo aperiebantur in Græcia. 616. b
Formica, morbus. 314. b
Formidinis uſus in venatione. 223. a. b
Fortis minora tolerabit, ut majora devitet. 88. b. * Fortes, pro audacter agentes. 228. b. * Fortes Conſules. 228. b. * Fortes pulchritudinis laudem dedignari. 462. a
* Fortitudo togata, quæ? 228. b. veteribus ſola virtus. 192. b. 358. b
* Fortuna, pro fato. 535. a. * Fortuna minor & exigua. 289. a. * fortuna mala bonæ quandoque præferenda. 234. a. * fortunam belli eſſe ancipitem. 215. a
Foſſarum in ſacris inferorum Deorum uſus. 343. b
* Frænare ratem, pro regere. 453. a
* Fragilitatis humanæ fortunæ exempla. 397. a
* Frangere equum pro domare. 601. a
* Fratrum piorum par Caſtor & Pollux. 146. b. fratrum Cadmeorum è terra progenitorum fabula. 22. b. 355. b
* Fraus fidem in parvis ſibi præſtruit. 352. b
Frigidus, pro noxius. 512. b
Frigoris mala. ibid.
* Frui re. 5. a. * fruere. 170. a, b
* Fuga pro curſu, motu, itione veloci. 147. a. 608. a. 663. a. 709. a
* Fugam quærere. 171. a
* Fugaces anni. 604. a
* Fugere pro ire. 608. a. 709. a. fugere littus cur dicatur. 445. b. fugere, pro fluere de fluminibus. 608. a.
* Fugitivus de ſervo dicitur proprie. 466. a
Fulgur die ſereno, malum omen. 122. a
Fulminum jactus tres poſsidere Deos. 566. b. cur fulmen triſulcum dicatur. 173. b. 232. b. 723. a. b. obliquum cur. 128. b. fulminum alia graviora, alia leviora. 652. b
* Functi, pro defunctis, mortuis. 529. a
Funus, quid. 422. a. funus vagum. 458. b. in funeribus infantum præferebantur cereæ vel candelæ. 65. b. in funeribus amicorum quæ ſigna luctus edebantur. 292. a
Furiæ ab impetu & furore dictæ. 107. b. * diſcordes. 9. a. ardenti face ac ſerpentibus armatæ. 9. b. infauſtarum nuptiarum auſpices & pronubæ. 455. b. 725. b. * Furiarum agmen & cohors. 10. a. * Furiarum communi officio contenti ſunt Poëtæ. 10. a. Furiarum habitus in picturis. 455. b. præſentium ſigna. 527. a
* Furor in ſe armatus. 10. b. * Furor pavidus. 286. a. * furor, pro ira Deorum. 100. a. pro libidine. 739. a

G.

Gæſa, genus telorum. 227. b
Gazuli, antiquiſsimi Africæ incolæ. 224. a
* Galea cur criſtis ornari ſolita. 254. a. b
Galli, Cybeles ſacerdotes, ſemiviri. 577. b
Ganges, Indiæ fluv. 151. b. 334. a. 336. b. 638. b
Garamas, Africæ populus. 225. a
Gargara Idæ montis cacumina. 215. a
Geloni, Sarmatiæ populus. 338. b
Gemini in cælo, quinam. 159. b
* Genæ tumidæ, turgentes, tumentes. 582. a

Genius,

Genius, naturæ Deus. 452. b. * Genios loci ſalutabant advenæ vel reduces. 558. b
Gentiles qui dicantur. 92. b
Genua attingebant ſupplices. 475. b
* Generis pignus. 497. a
* Germanici mortem regno ante ponentis præclarum factum. 133. b
* Gerere pro ferre. 57. a. * gerere odia. 30. a. * regna. 320. a
* Geryonæ pecus. 87. a
Geryonem tricorporem Hercules interemit. 20. b. 38. b
Getæ, Thraciæ populi. 650. b
Gigantesne fuerint. 307. b. eos Herculis opera potiſſimum victos. 35. b. anguineos habuiſſe pedes. 516. a
* Gignere, de muliere. 693. b
* Glaciale jubar. 679. b
Gladio feriebantur nobiles, vulgus ſecuri. 750. b. in urbe & toga gladii tecti & abſconditi erant. ibid.
Gladiatores cur in funeribus adhibiti. 384. a. 404. a.
Glandes, poma, herbæ ante inventum frumentum eſui fuere. 253. b
* Glomus, maſculinum & neutrum. 644. a
Gœrus, pro gyrus. 239. b
* Gortyna, urbs Cretæ. 430. a, b
Γοουτός. 84. a
Gracchi, Tib. & Caji, propter Leges Agrarias occiſi. 772. a. eorum nobilitas. ibid.
* Gracile ſolum. 220. a
* Gradere Tragœdorum formula. 596. a
* Gradus, militare verbum pro ſtatu, ordine. 565. b
Gradivus Mars. 232. a. unde ita dictus. 681. b
Græciæ populos non omnes ad Trojam profectos. 544. a
* Græci patris nomen nomini filii apponebant. 505. a
* Gravari aliquam rem, & re aliqua, differunt. 109. b
* Gravis invidiæ, cui jam invidetur. 412. b
Gyges, Gigantum unus. 671. b
* Gyrtone, urbs Theſſaliæ. 430. a
Gyrus, quid. 239. b

H.

HAbet. Formula à Ludo Gladiatorio ſumpta. 590. b. 690. b. 691. a. * habere ſalutem aut ſepulchrum. 414. a
Hæmon, Pelaſgi filius. 476. b
Hæmonia, alias Theſſalia. ibid.
Hamadriades, quæ vocentur. 664. b
* Hannibalis de fortitudine Romanorum dictum. 541. a
Harpyiæ in inſulas Plotas fugatæ. 516. b
Haruſpices exta in duas partes dividebant. 329. a. apud Græcos diu ante Romanos etiam inſpicere cor ſolebant. 328. b
Haſtas Reges pro diademate olim habuerunt. 119. b
Haſtile Theſſalicum. 244. b
Hebe, Herculis uxor in cœlo. 585, a. 736. b
* Hebrus, Thraciæ amnis, Iovis filius. 214. a. 601. b. 638. b
Hecates genus. 518. b. præſentis ſigna. 520. b. cur triformis. 246. b. ei canes immolabantur. 344. a. centum victimis placabatur. 246. a. pro Luna. 246. a. 694. b
Hecatombe, centum boum ſacrificium. 251. b
Hector non Priami, ſed Apollinis filius. 581. b. columen patriæ. 384. b. ter circum muros Ilii raptatus. 426. a
Hecuba quot liberos habuerit. 378. b. ejus ſomnium. 379. b. cur in canem mutata fingatur. 440. b. 579. b
Hederæ nigræ foliis & corymbis coronabantur Bacchi comites. 332. b. 333. b. vivaces. 336. b
D. Heinſii de Senecæ Hercule Oetæo judicium. 600. a, b
Helena Spartana fuit. 433. b. cur Pleuronia dicta. 431. a. candida & tenera. 766. b. ejus mater, quænam. 434. a. ovo nata. ibid. 766. b. Helenæ impuri mores. 584. a. defenſio elegans. 437. a. b. Helenam raptam Theſeus in Aphidnis occultavit. 221. b. ipſa Deiphobum maritum Menelao prodidit. 590 b
Helice, ſidus. 2. b. Græcis navigantibus via dux. ibid. 509. a

Heles

Helles & Phryxi fabula. 444. a
Hellenes filii. 464. a
Helleniſmus. 639. b. 699. a
* *Helleſpontus, mare inter Seſtum & Abydum.* 214. a. *unde dicatur.* 159. b
Heniochus pop. ferus, juxta Colchos. 171. b
Herba Promethei. 510. a. *Medea.* 477. a. *herba ſuo tempore, & ad veneficia lucente Luna lecta efficaciores.* 511. b. *quænam à magis uſurpata.* 509. b
Hercius Jupiter, unde dicatur. 379. b. 380. b
Hercules nomen virorum fortium, & multorum. 695. b
Hercules Tyrius & Thebanus. 722. b
Hercules quot noctibus genitus. 4. b. 585. a. b. *unde dictus.* 5. b. *quarta luna natus.* 18. b. *cur indutus pelle Leonis & armatus clava pingatur.* 704. a. *fuit valde toroſus.* 47. b. εἰρηνοποιός. 35. a. *Abylam & Calpen diremit.* 20. b. *Monſtra terreſtria, aquatilia & aëria debellavit.* 5. b. *quot liberos cum uxore ſua furens interemerit.* 86. b. 90. b. *Theſpii filias quinquaginta una nocte compreſſit.* 37. b. *unctus purpuraque indutus apud Omphalem colum tractavit.* 36. b. *Decimo die Trojam expugnavit.* 588. b. *illius labores quot, & quinam.* 40. & ſeqq. 586. b. *pugna cum Cerbero.* 61. a. *ſcypho Oceanum tranavit.* 27. b. *aperuit Tempe amœniſſima Theſſaliæ loca.* 23. b. *Augen Minervæ Sacerdotem compreſſit.* 622. b. *nihil ſibi vicit.* 600. b. *Herculis querela.* 671. b. *quo vitæ anno & quo genere mortis mortuus.* 721. b. *ubi mortuus.* 516. b. 600. a. θεὸς ἀλεξίκακος. 6. a. *quis Deus in cœlis.* 585. a. *Herculis primi cultores.* 722. b. *ſtatura.* 112. b. 273. b. *ſtella, quæ.* 720. b. *vultus igneus.* 77. b. * *Hercules timens.* 6. a. b. 617. a
Hercynia, Germaniæ ſilva. 510. b
Hermus fluv. aurifer. 638. b
Hermione, Helenæ & Menelai filia. 449. b.
Herpetis morbi vis. 314. b
Herſili & Marullæ epitaphium. 186. a.
Heſione Telamoni ab Hercule conceſſa. 621. b
Heſperidum hortorum cuſtodes. 20. b. *aurea mala, quid.* ibid. 196. b
Heſperus, Heſperugo, Veneris ſtella. 521. b
Hexameter μειουρος. 572. b. *Hexametrum Pythio Apollini deberi.* 318. a
* *Hic dolor, hic pavor, pro hinc dolor.* 624. a
Hieroſcopiæ diſcriptio. 324. b
Hippocrene, fons quem Pegaſus elicuit. 404. b
Hippodamia, Briſei filia. 394. a
Hippolyte, aliud Antiopæ nomen. 234. b. *Amazonum regina.* 21. b. 41. b. *mater Hippolyti.* 277. b. *victorem Herculem venerata ſpolium illi dedit ſcutum & baltheum.* 41. b
Hippolytus, prius Demophon, deinde Virbius dictus. 226. b. 287. b. * *in ſenem cur mutatus.* 270. b
Hippolyti Tragœdias quinam ſcripſerint. 218. a
Hoc age. Formula ſacrificantium. 150. b. 496. b. *Hoc habet. Formula Ludi gladiatorii.* 590. b. 690. b. 691. a
* *Hoc quoque.* 194. a. * *Hoc fuit. Phraſis elegans.* 425. a
Homeri de ſitu terræ ſententia. 340. a
Homo quadrupes, bipes, tripes. 309. a
Hominum victima. 388. b
* *Horarum duodecim apud Vett. dies & noctes toto anno fuiſſe.* 64. a. * *Horas ſui diſcriminis adjurare.* 453. b
* *Hortator in navi quis.* 559. b. 561. a
Horti penſiles. 135. b
* *Hoſpites & peregrinos ad ſacra ſolemnis lætitiæ invitari ſolitos.* 552. a
Hoſtia quid ſit, & unde dicatur. 460. b. * *Hoſtiæ iterabantur donec litabatur.* 570. b. *Hoſtiæ integræ comburebantur in ſacris inferis.* 343. b. *triſtes & luctuoſæ Diis inferis offerebantur.* ibid.
Hoſtire, pro ferire, antique. 460. b
Hoſtilis pars in extis. 329. b
Hyades, quænam ſtellæ. 479. b. *Hyadum fabula.* 159. b
Hybla, mons Siciliæ. 346. a
Hydaſpes, Indiæ fluv. gemmifer. 511. a
Hydra, Lernæa. 21. a. 60. b. * *Hydræ centum dracones.* 509. a
Hygini fabularum auctor, quis. 28. b
* *Hylas, ubi & cur mortuus.* 503. a. 505. b
Hymen, pro ipſis nuptiis. 434. a
Hymenæus hymnus, unde dicatur. 194. a
Hymenæi nuptiarum Dei habitus. 461. a. b
Hymenæi Argivi egregium facinus. 194. a
Hymettus, mons Atticæ. 221. b

* *Hypallage*. 90. a. 97. a. 118. a. 184. b. 377. a. 536. a. 623. a
Hypermneſtra, Danai filia, una ex L. *quæ pepercit viro Lynceo.* 39. b
Hyperion, unus è Titanibus. 454. b
Hypotheba, parvum oppid. 544. a
Hypſipyles in Thoantem patrem pietas. 569. b
Hyrcania, , Scythiæ contermina. 225. a. *pardis & tigribus famoſa.* 147. b. *hodie* Hyrach. 225. a

I.

IAcchus, *Bacchi nomen.* 335. a
* *Jacentes oculi.* 242. b
* *Jactare jubam.* 410. a
* *Jactari, pro moveri per alium.* 709. a
Jactantia ſenilis. 132. a
Janua in nuptiis feſta fronde, ramis & ſertis ornari ſolitæ. 208. b
Iaſon, unde dictus. 462. b. *ejus genus paternum & maternum.* ibid. *Chironis in Medecina diſcipulus.* ibid. *pulcher.* ibid. *Iaſonem cum Argonautis primum navigaſſe.* 478. a. *à Iaſone an interfectus, an conſopitus fuerit ſerpens Colchicus.* 490. b. 509. b. *an Colchici, an Cadmei ſerpentis dentes ſeminaverit.* 490. b. *illius regnum.* 476. b. *ejus cum Creüſa nuptias multos Vett. non admiſiſſe.* 498. a. *ubi mortuus.* 501. a
* *Iberi, Aſiæ pop.* 129. a
Icarius, Erigones Pater, inter aſtra Bootes. 479. b
Icarium mare, unde denominatum. 365. b
Ida, Phrygiæ mons, ubi Paris ſententiam tulit de malo aureo. 580. b
Idæa arma, quæ. 716. b. *Idæi Dactyli, unde dicti.* ibid. a
* *Idmon, augur, ubi & quomodo mortuus.* 503. a. b
Jecur amoris & cupiditatum ſedes. 260. a. 634. b. *Jecur durum Herculis.* 707. b. *jecoris caput in extis obſervatum.* 329. a. *non apparens infortunium Reipub. aut Imperatori portendebat.* ibid.
Ἱερὰ νόσος. 314. b
Ignaviæ eſt mori, fugientem paupertatem aut amorem. 189. b
Ignis accenſus in regia puppe legendi ancharas viaque ſignum. 560. b. *ignis æterni cura Penatibus.* 155. b. *ignis, pro amore.* 635. b. *ignis amoris ſacer, vel execrandus.* 240. b
Ignis ſacer, quis morbus. 314. b
Ignes cæleſtes in obliquum ferri. 128. b
Ignorantia, innocentiæ proxima. 82. a
* *Ignotum bonum.* 62. a
Ἱκετήσιος *Jupiter.* 174. b
* Ἱκέτιδες. 29. a
Ilex, cur nigra dicatur. 148. b
* *Iliſſus incurvus.* 220. b. 251. b
Ilium, à Diis muris cinctum. 376. b
* *Illa, alterius temporis nota.* 623. b
Ima permutat levis hora ſummis. 145. a
Imminens ſaxum. 447. a
* *Immiſſus ignis.* 522. a
* *Immiſſa mœnia.* 94. a
Immolare, unde dicatur. 150. b. 326. b
Immortalitatem conſequi animas igne à fece terrena purgatas. 153. b. 721. a. b
* *Impellere, pro evertere, percellere.* 705. a
* *Impendere diem.* 4. a
* *Impenſum ferrum.* 698. a
* *In Imperatore deſignando militum conſenſus potiſſima vis fuit.* 751. a. *Imperatores mortui Deorum numero adſcribebantur.* 332. a
Imperium orbis ſacrum. 733. a
Impetus eſt, pro libenter. 252. a
Impiæ aræ. 705. b
Impios contra Deos teſtimonium dicere. 532. b
* *Impingere.* 74. b
* *Implere domum.* 105. a
* *Impoſitum ferrum.* 327. a
* *Improbum fulmen.* 462. a
* *In bella, pro ad.* 59. b. * *In hoc feci.* 295. a. * *In lucem.* 570. a. * *In ferro.* 658. a. *in Amazone, Gladiatore.* 1. a
Inachus, fluvius Argivorum. 110. b
Inane maximum apud inferos. 169. b
Inarime inſula ſinus Puteolani. 157. b. *onus Typhoëi.* ibid. 671. a. b
Inauditi damnari non poſſunt. 472. b
* *Incertiſſima res.* 132. a
* *Inceſtare.* 86. a
* *Inceſtificus.* 301. b
* *Inceſtum.* 86. a
* *Incidere.* 94. a
Incredula eſt mens miſera. 722. a

* *Increpare latera, pro adſilire & cum fremitu allidere.* 560. b
* *Incubare arma & haſtam.* 208. a
* *Indicere ſcelus.* 302. a
India thyrſigera. 266. b
Indorum ſuperſtitio de Lunæ eclipſi. 268. b
Indoſcythæ. 491. b
* *Induere ſe telo, ferro*, &c. *vel: in telum.* 97. a. * *induitur is, cui nocetur: induitur res, quâ nocet, ſauciatve.* 97. b
Infantibus mortuis conceſſum præferre cereum vel candelam. 65. b
Inferiæ, ſacra quæ Diis manibus inferuntur. 188. b. * *inferias dare.* 571. a
* *Inferi, infra mundum.* 710. a. *in centro terræ.* 23. b. 63. b. *Polo Antarctico ſubjecti.* 82. b. 46. a
Inferis memoriam & affectus à Poëtis tribui. 725. a. * *inferis ipſis inferius quid eſſe credebant.* 168. b
* *Infixa medullis fames.* 108. a. *infixus timor.* 478. a
Infula, filamenta lanea. 578. b
* *Ingens animi.* 439. a
Ingerere thura focis. 324. a
* *Ingeſtum patri funus.* 467. a
Ingruere, pro ſequi. 48. b
Innectere mentem. 246. b
Innocuus, cui non nocetur. 15. b
Innoxius, qui non nocet. ibid.
Innubis dies, ἀνέφελος, *ſerena.* 615. b
* *Ino, quare mortua & quomodo.* 32. a. 177. b. *Græcis* Leucothea; *Latinis* Matuta. 336. a
* *Inquinare facta ſua.* 650. a
Inſidiæ quæ latent magis nocent. 469. b
* *Inſitivus.* 738. a
Inſomnia vera & falſa. 80. b
Inſpicare, quid. 465. b
Inſtrumentorum Muſicorum nomina confundi. 553. b
Intacta manus. 140. b
Interrogationis uſus varius. 489. b
Intonſi Sarmatæ. 41. a
* *Intra me fortuna ſtetit.* *Et: Intra fortunam ſuam manere.* 494. a
* *Intremere.* 420. a
* *Invergere.* 74. b
* *Invadere mala, pro aggredi.* 602. a
* *Invidiam morte non exſtingui.* 278. a. *poſſe pati invidiam, ars prima regni eſt.* 216. b
* *Invidum votum.* 624. a
Invitum qui ſervat, idem facit occidenti. 178. b
* *Invenire mortem.* 92. a
Inveſtire ſilvas. 623. b
* *Invocabantur perſonæ primum aliquod flagitium, vel egregium facinus auſæ.* 123. a
* *Inurere pectori faces.* 633. a
Jocaſta, quando mortua. 200. b
Iolcos, Iaſonis patria. 430. b
Ioles conſtantia. 613. b. 615. a
Ionia, à Duce Jone dicta. 403. b
Ionium mare, dulce ad oſtium Acherontis. 473. b
Iphigenia, hoſtia Dianæ Fiſcelidis. 776. b. *propter moram claſſis Græcæ mactata.* 387. b. 396. b
Iram Deorum per exta eorumque indicia indicari credebant Vett. 325. b
* *Iſmenos, Bœotiæ fluv.* 28. b. 86. b. 305. b
* *Iſter, idem qui Danubius.* 147. a. 499. a 577. a. *Europæ fluv. maximus.* 637. b. *quot ora habeat.* 377. a. 515. b
Iſthmus Corinthiacus. 28. b
Itys, ſeu Itylus, Tereï filius. 577. a
* *Jubar glaciale.* 679. b
Judices umbrarum à Jove conſtituti. 697. b. 44. b
* *Judicum ſortitio apud Inferos.* 54. a. 56. a *quot ſint.* 54. b. * *Judices inferorum fieri ex juſtis & præclaris viris.* 56. a
* *Judices ſortibus in urnam conjectis legi ſolitos.* 17. a. 54. a
* *Judicia ſortiri.* 54. a
Juga Juno. 403. b
Jugari, pro matrimonio jungi. 403. a
Jugum pro matrimonio. ibid. *Jugum Jovis.* 76. b. *Jugum Sponſo & Sponſæ imponendi mos.* 403. a.
Jul. Cæſaris votum ſubitæ mortis. 435. b. *in Brutum pietas.* 752. b
Jugula, Orion. 3. b
Julia, Druſi & Liviæ filiæ, mors. 775. a
* *Jungere, pro continuare.* 136. a. * *Juncta peccat.* 552. a
Junonis querelæ. 2. b. *ſæpius noverca.* 4. b
Jupiter, unde dicatur. 646. b. *ſpecie cygni Ledam adulteravit.* 238. b. 736. a. *ſpecie tauri Europam rapuit.* ibid. 238. b. 633. b. *imber aureus factus* Da-

Danaën feſellit. ibid. * ubicunque eſt, regnat. 238. a Jovis à Curetibus enutriti fab. 36. b. in Saturnum patrem impietas. 73. a. Jovi in ſummis montibus ſacra fiebant. 648. b. Jovi tres manubias eſſe datas. 723. b. Jovi tantum immolare an licuerit. 26. b
Jupiter Ammon, arietis ſpecie cultus. 266. b. * Jupiter, pro aëre. 305. a. Jupiter prodigialis. 765. b. Cenæus. 606. b. Feretrius. 584. b. Νικηφόρος. ibid. Prædator. ibid. τροπαῖος & τροπαιοῦχος. ibid. Triumphator. ibid. ἀγήτωρ. 723.
Jurare Vett. ſolebant per quæ ſibi gratiſſima. 378. b
Jura Divina & humana pervertere regnorum cupidos. 217. a
* Jusjurandum in nuptiis non ſemper interpoſitum. 453. a
Juſſa Manes. 616. a
* Juſti honores, pro, mortuis debiti. 389. a
* Juſta functis, pro juſtis funebribus. 529. b
Juſtitia, Aſtræi Gigantis filia. 80 b
* Juvenes, Sponſæ æquales. 464. a
Juvencæ eligebantur ad ſacra. 329. b
Juventæ flos. 258. b
Juventus, vitæ pars melior. 248. b
Ixionis fabula. 57. a
* Ixion, pro Pirithoo. 505. a

K.

Κακὸν ἐκ κακοῦ ἀεί. Prov. 407. b
Καταιβάτης. Jupiter. 723. b
* Κατάχρησις. 185. a
Κείρω tondeo. 185. b
Κέρας Ἀμαλθείας. 460. a
Κερατοφόρος, Bacchus. 266. b
Κλέπτειν, clepere. 469. b
Κνίσσα, nidor. 70. a
Κοινὸς ἄρης. 215. b
τὰ Κύπρεια & κυπρειακὰ, Ariſtoteli quid. 498. a
τὰ Κυρτὰ in extis, quid. 329. a
* Κωκύειν, lamentari, ejulare 534. b. 721. a

L.

LAbdacus, Laji pater. 180. b
* Labor, pro malo. 80 a. labores nimii cur ſomnum excitent. 78. b
Labyrinthus, à Dædalo factus. 292. a
Lacheſis, una è Parcis. 370. b
Laconici canes, velocitate laudati. 222. b
Lacryma inter ſymptomata & notas peſtis. 306. b. lacrymas voluptatem habere. 166. b
Lajus ubi perierit. 321. b. * Laïdis, falſus Genitivus à Lajus. 179 a
Lamna, pro lamina. 587. b. Lamina & Bractea differunt. ibid.
* Λαμπαδηδρομία, quid fuerit. 555. a. b
* Λαμπάδων ἡμέρα, Lampadum geſtantium feſtum. ibid.
* Λαμπαδουχία. 26. a
Laodice, Electræ nomen prius. 592. b. 597. a
Laomedontis perfidia in Herculem. 385. a
Lapis reminiſcentiæ auctor. 78. b
* Lapſæ genæ, morientium. 242. b
Lapithæ, Theſſaliæ populus. 59. b. 60. b. 73. b
Laqueis etiam cervos capi. 747. a
Lares Dii, Mercurii & Laræ filii. 122. b. ita vocantur imagines Deorum domeſticorum. 198. b
Λάρναξ, Deucalionis arca. 317. a
Larvati, quinam. 485. b
Laſſus pondus. 699. a
* Latebram petere. 76. a
* Lateris levamen. 176. a
* Latet mihi; &, latet me. 323. a
Latona ubi Apollinem & Dianam enixa ſit. 3. b. 556. b
Latronum trium nobilium comparatio. 291. b
Laurus Apollini Sacra. 302. b. ejus uſus in vaticiniis. ibid. præſagia proſpera & adverſa. ib. bacca, amara. 341. b. laurus victoriæ ſignum apud Romanos. 557. a
Laurea in Jovis Capitolini gremio reponenda. ibid. Getica, Pannonica. ibid. b
Laureati faſces, litteræ, tabellæ. ibid.
Laus infimo ex merito, potenti etiam immerito præbetur. 117. b
* Lautus luces cereum. 248. b
* Laxatur dies. 2. a
* Learchus à Patre Athamante interfectus. 177. b
Ledam, Tyndari Regis uxorem, Jupiter ſpecie

tis cygni adulteravit. 238.b. 736.a
Leges inferni æterna. 765.a
Lemnos Ægæi maris inſula. 684.a
Lemniarum feminarum ſcelus. 569.b
* Lenis unda. 639.a
Lentare remos, pro flectere, incurvare 560.b
* Lentus, pro duro immiti. 679.a
* Lentum ſcelus. 152.a
Leoni comparatus Nero à D. Paulo & Seneca. 729.a
Leo Nemeaus è luna lapſus. 9.b. 160.a. ab Hercule interfectus. 19.b. 71.b. lacertis Herculis eliſus. 676.b
Lerna fons prope Corinthum. 251.b. palus in agro Argivorum. 110.b. * domicilium Hydræ. 21.a. 695.a
* Leſſum differre. 87.a
Lethe, oblivionis fluvius apud inferos. 50.b. 294.b
Leucadia, regio. 645.b
Leucas, Leucadiæ urbs. ibid.
Leucates, Acarnaniæ & Leucadiæ promontorium. ibid. 283.b
Leucothea, alias Ino. 336.a
* Leves Dii. 375 a. levis hora. 145.a. leve telum. 84.b
Lex talionis æqua & juſta veteribus. 20.b
* Liberales in omnes ſumus ejus quod innatum eſt. 125.a
* Liberare aliquem metu. 416.a
* Libertas vicina. pro morte. 228.a
Libra, ſignum æquinoctiale. 272.b
Libya, Africæ regio. 507.b. unde ſic dicta. 508.a. frumenti feraciſſima. 128.a
Lichades inſulæ. 659.b
Lichæ mors. ibid.
Linea, ſetaceus funiculus cui hamus appendet. 15.b. ejus uſus in venatione. 223.a.b
Lingua præpedita, vehementiſſimi amoris ſignum. 256.b. * lingua obligatio, nodique. 356.a. * volubilitas. ibid.
* Λὶψ, Africus ventus. 563.a
* Litare, quaſi lutare, à luere dictum. 570.b
* Litatum eſt Ilio. ibid.
Lituus, quid. 143.b
Livius Druſus, domi ſuæ interfectus. 772.b
Liviæ, Druſi uxoris, ſcelus & mors. 775.a
Livor ſumma petit. 412.b
Lixa, in exercitu quinam. 213.a
Locrenſium cum Ajace Oilei naufragium. 567.b
* Locus Deorum in ſcena. 720.a.b
Locuſta, nobilis venefica. 734.b
Loëtifica ſacra. 498.b
Λοίμιος Bacchus. 332.b. Apollo. 309.b
* Longe eſſe & abeſſe, pro non juvare. 280.a
* Longus annus, pro vertente. 159.a
Λοξίας Apollo. 316.b
* Loqui ſomnum & otium. 351.a
Lotus undis Heſperus. 266.a
Luca, Lucas & Lucans bos, pro Elephanto. 241.b
Lucifer & Heſperus & Veneris ſtella, idem. 266.b. 521.b
Lucina, unde dicta. 453.b
Lucretiæ facinus. 741.b
* Luctantium nexus, nodique. 541.a
* Luctificus. 301.b
Luci Bacchi. 94.b
Ludere aciem. 50.a. * Ludere de fluviis flexuoſis. 51.a
Ludi Jovis Olympici. 63.b. * qua anni parte celebrati. 64.a
Ludi novi Claudii & Neronis. 63.a
Luna an à ſe ipſa lumen habeat. 265.b. unde dicta. ibid. ad pariendum confert. 452.b. 453.b. cur cornuta credatur. 246.b. rubere cur dicatur. 268.b. veneficiorum præſes. 511.b. 514.a. à magis cœlo deducta. 517.a. Lunæ creſcentis & decreſcentis nomina Græca. 340.b. ejus amores cum Endymione. 239.a. Lunæ curſus quanto tempore finiatur. 159.a. 239.b. Lunæ laboranti ſuccurrebatur pelvium & tubarum tinnitu. 268.b. 269.a. Lunæ vota concipiebant amantes fœminæ. 245.b. 246.a. Lunam deficientem carminibus è cœlo devocari olim vulgo creditum. 246.b. 268.b. Lunæ bigas, Soli quadrigas tribuebant Vett. 585.b. Luna & cætera ſidera Dii ex ſententia Stoicorum. 507.b. Luna quarta aut quinta aliquid inchoare, inauſpicatum. 15.b
Lunatici, qui. 485.b
Λυσιμελὴς ſomnus. 731.a
Luſtrum non complectitur quinque annos. 64.b

Lutei coloris ornatum ſponſarum fuiſſe. 240. b
* *Lucis bonum.* 62. a. * *Lucem inferis non ſemper eſſe triſtem.* 43. a
Luxus Romanorum. 134 b. 135. a. b
Lyæus, Bacchus cur vocetur. 340. a. 465. b
Lycormas, poſtea Euenus, fluv. Ætoliæ. 636. a
Lycurgi, Bacchi contemptoris, fabula. 69. b. 337. b
Lycus, Rex Thebarum, maritus Dirces. 185. b
Lycus interfecto Creonte & liberis regnum Thebarum occupavit 21. b
Lydia, aurifėris fluminibus nobilis. 638. a
Lymphati, qui. 485. b
Lyra, cithara, chelys confunduntur inter dum. 553. b
Lynceus, homo acutiſſimi viſus. 474. a
Lyrneſſos, urbs Troados. 394. a
Lyrneſſida, Briſeidis cognomen. 544. a

M.

* M*Acedes, & Macetes, pro Macedones.* 74. a. 610. a
Machina quid. 130. b
Mæander, Phrygiæ fluv. 51. a. 213. b. * *inter æquales agros labitur.* 220. b
Mænala, Arcadiæ mons. 716. b
Mænalis, Bacchi nomen. 334. a
Mænas, id eſt, Baccha. 200. b. 335. a. 485. a. 580. a
* *Mæotis, palus Scythiæ, influens in Pontum.* 98 b. 245. a. 263. a
* *Mæotis, pro Amazone.* 245. a
Magæ nudis pedibus & paſſo capillo ſacra ſua peragebant. 514. a. *rogis & ſepulchris eruta ad maleficia deligebant.* 517. b. *quid poſſe dicantur, quid non.* 514. b
Magna momento obruuntur. 397. a
* *Majeſtas boum.* 284. a
Malea, promontorium Peloponneſi periculoſum. 468. b. *unde Prov.* Μαλέαν δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε ibid.
* *Malignus, quis dicatur.* 443. a
* *Malum, pro labore.* 80. a
Mala tria Græcorum mare, ignis, mulier. 466. b
Mala aurea horti Heſperidum. 20. b
* *Male oſtendere, pro in pœnam.* 101. a
* *Manare lacrimas.* 556. a
* *Mandare odia, pro aliis delegare.* 8. a
* *Manes impii.* 454. a. * *irati.* 278. a * *manibus ſi quis ſenſus eſſet dubitabant.* 422. a. *manes evocari magicis artibus credebant.* 346. a *offendi viventium luctu nimio.* 720. b. 739. b. *retinere affectuum & vulnerum indicia.* 527. b
Manubias tres poſſidere Jovem. 566. b. 723. b
Mantus, filiæ Tireſiæ hiſtoria. 322. b. *de cultu Latonæ, Apollinis & Dianæ vaticinium.* 553. a
* *Manus læva triſtibus ſacris conveniens.* 507. a. b. * *manus, pro miniſtris.* 489. a. * *manus fati rapaces.* 249. a. *puræ, quæ* 360. a. * *manus tendere, ſupplicantium eſt.* 76. a
Marathon, urbs Atticæ. 221. b
Marcidus Hymenæus. 461. b
Mare Myrtoum, unde dicatur. 113. b. Ἐρυθραῖον *vel Rubrum, unde.* 129. b
Mare Tellurem circumcingere, 684. b. *omnia mala abluere cur credebatur.* 98. b. 263. a. *mari vindictam ſcelerum imputabant.* 234. b
Margaritarum piſcatio. 244. b
* *Mariandyni, ubi ſiti.* 503. b
* *Marita domus.* 548. b
Marmaricus leo. 581. a
Marmoris colores. 269. b
Mars ab Hercule vulneratus. 42. b. *Deorum ſententiis abſolutus à cæde Halirrothii.* 99. b. *Mars ſæviens* Gradivus, *pacificus* Quirinus *dictus.* 231. b. 681. b
Marſpiter. 646. b
Maſculino continetur ſexus femininus. 104. b
Maſſagetes, Scythiæ populus. 337. a
Mater in nuptiis olim pronuba. 208. b. *in nuptiis Græcorum facem præferebat.* 733. a
Matrimonii commendatio elegans. 249. b
Matuta, Græcis Leucothea. 336. a
Medeæ genus. 471. a. *ubi Iaſoni nupſerit.* 466. b. 491. b. *filios duos ex Iaſone habuit.* 526. b. * *quæ dona Creuſæ miſerit.* 497. a. *quale pharmacum hæc dona fuerint.* 523. b. * *Medea ſe ſceleratam paſſim fatetur.* 455. a. *Theſei noverca,*

verca. 255. b. 262. b. *Medea filios à Corinthiis occiſos.* 526. b. * *in Iaſonem beneficia.* 491. a. 467. a. *ſcelera.* 255. b
Medea Tragœdia comparatio cum Medea Euripidis. 452. a. *Medeas Tragœdias qui ſcripſerint.* 452. b.
Media, à quo dicta. 510. a
* *Medium ſcelus.* 486. a
Medus, Medea & Ægei filius. 510. a
Meduſa & ſororum ejus fabula. 519. b
Megara etymon. 527. b. 661. b
Megara, Herculis uxor, Creontis Jocaſta fratris filia. 18. b. 29. b
Melancholicorum ſomnia. 81. b
Meleager, Ætolus. 431. a. *imprecationibus matris propter avunculos occiſos mortuus.* 504. b. 516. b
Melibaa, Philoctetæ patria. 430. b
Melior pars vitæ, ſomnus. 80. a
Memnon, Auroræ filius, dux Perſarum. 377. b
* *Memor, pro gratus.* 555. b
Memoria ſenum prima langueſcit. 360. b
* *Memphitides puellæ.* 245. a
Mendacia religioſa Græcorum in mactanda Achilli Polyxena. 390. b
Menſis tres decades. 246. b
Mercurius paleſtra inventor. 83. b
* *Mereri, pro dignum fieri, acquirere.* 353. a. * *pro demereri.* 259. a. 634. a
Mergere caput, pro demittere, velare. 683. b
Merita ara. 68. b
Merope, aliis Peribæa, credita mater Oedipi. 321. b
* *Metonymia cauſſa finalis exempla.* 85. a
Metaphora audacior. 453. a
* *Metatheſis.* 558. a
* *Metus acer, ſævus.* 740. b. *metus malus imperii cuſtos.* 29. b. *metus agricolis.* 222. a. * *metus plurimus flamma.* 720. a. * *metus veros meretur, qui pavet vanos.* 353. a
Μία λόχμη οὐ τρέφει δύο ἐριθάκους. *Proverb,* 134. b
* *Micare.* 95. b
Militibus conviciari Imperatori in Triumphis licitum. 465. a
Mimas, Centaurus. 645. b. *gigas.* 74. b. *Ioniæ mons.* 645. a
Minerva, Athenarum Dea præſes. 227. b. *Herculem furentem in ſomnum conjicit.* 78. b. *Vide* Pallas.
Minos, Rex Cretæ. 365. a. *Theſei amans.* 260. b. *arbiter apud inferos.* 54. b
Minois. 229. b
Minotaurus à Theſeo interfectus. 226. b. 260. b. 291. b
Minyæ, cur dicantur Argonautæ. 474. b
Minyeus, Theſſaliæ fluv. ibid.
Miraculorum ſuperſtitioſorum fabuloſa fides. 212. b
* *Mirantium formula.* 380. b
Miſeria, leviter ferenda. 496. b
Miſenum, Italiæ promotorium. 742. b
* *Miſericordiæ genus eſt cito perire.* 39. b. 531. a
Miſerorum oppreſſio, grave crimen. 476. a. * *miſeros quocunque modo ſibi & ſuis rebus conſulere.* 419. a
Mitra, ornamentum capitis. 333. b
Mittere tela. 74. b. *mittere, pro rejicere, ſpernere.* 727. b
* *Moderatus in ſecundis nemo.* 353. a
Modicis rebus longius ævum eſt. 539. b
Modus, pro fine, termino. 84. b
* *Mæſtus jubar, Titan.* 301. b.
Mola ſalſa, quid. 150. b. 326. b. *ejus uſus in ſacrificiis.* ibid. 251. b
Molacio. 326. b
Molator. ibid.
Moles tergemina Olympus, Oſſa, Pelion. 652. b
* *Mollire frigora.* 221. a
Moloſſi canes, quinam? 222. b
* *Monere remigem.* 559. a
* *Monitor, pro exactore operis.* ibid.
Monſtra fato, aut peccatis naturæ imputabantur. 229. b. *in foribus inferorum ſtabulare credebantur.* 718. b
* *Montes dubii.* 301. a
Monumentum, quid. 422. a
Mopſopia, Attica, unde. 229. b
* *Mopſus, Apollinis filius.* 504. a
* *Mopſus, Ampyci filius, Argonauta.* ibid. *in Mopſis duobus error Senecæ & Ammiani.* ibid.
* *Mora montium.* 89. a
* *Morborum gravium cauſſa.* 686. b
Mordere terram. 58. a
Mori non vult, qui optat. 190. b
Mors longa nox eſt. 81. a. *medela inſanæ mentis.*

mentis. 93, a. mors grata miſeris. 531. b. cita loco gratiæ & beneficii indulgetur. 121. b. ſenibus naturalis, adoleſcentibus inimica. 360. a. Stoicis portus aliquando petendus, numquam recuſandus. 128. b. 572. b. ſubita optanda. 435. b. * mortis properatæ felicitas. 386. a. * mortem non repente, ſed minutatim nobis advenire. 66. a. * mortem regno potiorem ducere, Stoicum. 133. b. ad mortem mille aditus patent. 187. b

Mortui extra urbem efferebantur, ſepeliebantur & urebantur. 310. b. * mortuorum & non natorum eandem conditionem eſſe Euripides credidit. 405. a. 406. a. mortuos inſepultos contegendi ritus apud Græcos & Romanos. 299. a. b.

Moſis cornua. 266. b

* Mothon, Meſſeniorum civitas. 430. a

Movere tripodas, de Apolline dicitur. 462. b

Mugitus terrarum unde. 313. b

Mulier vivo marito alteri nubere non poteſt. 739. a. mulieres lunares ova parere, fabula ridicula. 435. a. Theſſalæ, incantamentis famoſæ. 632. b. mulierum lugentium cæremonia. 382. b

Multifida pinus. 465. b

Multifora tibia. 554. b

Multivaga domus. 41. a

Mulorum aratio commendata. 253. b

Mundus, pro cælo. 722. b. * mundi pars altior. 2. a. mundum eſſe finitum vel infinitum, qui dixerint. 280. b. mundum ex chao factum, in chaos rediturum fingebatur. 745. b

Muſarum præſes Apollo. 69. b

* Mutata mentem. 11. a

* Muta fides. 26. a. ſilentia muta. ibid.

Mycale, maga nobilis. 632. b

Mycenæ, Cyclopum opus. 75. b. 131. b

Μύωψ, tabanus. 335. b

Myrrha gummi genus. 623. b

Myrrhæ fabula. 613. b

Myrto puella. 113. b

Myrtoum mare à quo denominatum. 113. b. 148. b.

Myrtili perfidia & mors. 113. a. 148. b

Myrtus, Veneri ſacra. 342. a

Myſia, à Myſo fluv. dicta. 492. b

Myſtæ, qui & unde dicti. 334. b

N.

NAbathes, pro Nabathæus, incola Arabiæ Petreæ. 610. a. unde dicantur. ibid.

Nabathæa regna, pro Arabia Petrea. 564. a

* Naides ſcribendum, non Najades. 267. b

Naides, fontium Nymphæ. 268. c

* Natura rerum. 279. a

Nauplius, Palamedis pater. 506. b. Græcorum claſſem cur in cæca ſaxa pertraxerit. ibid. 569. a. b

Naſamones, Libyæ pop. 702. b

Navales venti, qui. 112. a

Naxos, Cycladum una. 339. a

Nebris, quid. 335. a

Νεβριδόπεπλος, Bacchus. ibid.

Νεβρώδης, idem. ibid.

Necromantici, quinam. 346. a

Νεκρομαντεία. ibid.

Nemeſis, ſuperbiæ ultrix. 32. a. eadem quæ Leda, Helenæ mater. 434. b

Neoptolemeus viribus magis, quam fallacia fretus. 575. b. Vide Pyrrhus.

* Nephele, Ixionis concubina. 629. a

Neptunus, cur pater vocetur. 320. b. ſpiritus eſt, qui mare commovet. 144. b. Polyphemi pater, & vis maris. ibid. a. cum Apolline Trojæ mœnia ædificavit. 376. b. Neptuno ſecunda ſorte maria contigerunt. 45. b

Nereides, quot & quænam. 240. b. etiam Nerinæ vocantur. ibid.

Neritos, mons Ithacæ. 434. a. & inſula, Leucadia aliter dicta. ibid.

Nero Imper. incendiarius. 769. b. * juſſit ſcelera, non ſpectavit. 449. a. * ejus Herculem imitari cupientis dolus. 676. a. dictum & factum in cantando Hercule furente. 1. a. ſævitiæ & ſcelera. 728. 729. & ſeqq. Nero matrem mori juſſit. 729. b. * Neronis & Octaviæ odia mutua. 727. a. b. illius & Poppææ crudele conjugium. 398. a. Neronem cæſorum Plauti & Sullæ capitibus illuſiſſe. 748. a. fuga & deſperatio. 759. a

* Neſſus, Ixionis ex nube filius. 629. a. ab Hercule cur occiſus. 516. a. 631. b.

ejus

ejus cruor quam violentus. 516. b
Neſtoris parentes & ætas. 392. a
* Neu, pro, & ne. 103. a
* Nidificus. 301. b
Niger color, Romanis malus. 66. b
Nigredinem coloris privationem Poëtis eſſe. 241. a
* Nihil rogamus. Formula. 95. b
Nilus, Ægypti fluv. 98. a
* Nimius, pro intolerandus. 538. a
* Nimium. pro non modicum. 627. a
Niobes fabula. 32. b. 556. b. 612. b. 714. b. Tantali filia. 346. b. quot liberos habuerit. ibid.
Niſſa, vide Nyſa. 485. a
* Nitere. 155. b. * nitet tellus culta. 312. a
* Nitidiſſimi campi. ibid.
* Nitidiuſculum caput. 155. b
* Nitor, proprie gemmarum. 497. a. b
Niveus Iliſſus. 251. b
* Nobilitatis pondus. 413. b
* Nocens aris. 92. a. nocens fiduciam latendi numquam habet. 230. b. nocens illo die moritur, quo peccat. 183. a. 282. b. * nocens nemo, ſe judice, abſolvitur. 655. a. nocens non eſt, qui ſponte non eſt nocens. 190. b
* Noiſe, Gallicum vocabulum à noxia. 405. a
Nomades, populi Scythiæ. 41. a
* Nomen ambiguum. 596. b
* Nominum apud Græcos & Romanos ratio. 505. a
* in Nominibus gentium vicinarum inter ſe confundendis magna Poëtarum licentia. 98. a
* Nominativi Græci in ON Latine O faciunt interdum. 565. a. * Nominativorum Græca terminatio in OΣ non mutata. 28. a
* Noſtri melioris. 496. a
Νότος, Auſter, Latine. 499. a
Nova ratis. 454. b
* Novum & inauditum. 549. a
Nox vett. Dea. 408. b. nox, pro cæcitate. 187. a. pro morte. 193. b. * nox inferorum pejor noſtra. 603. a. noctis vices. 745. a. noctes feſtæ. 248. a. nocti Poëtæ atrum colorem tribuunt. 66. b. noctem in quot vigilias ſeu ſtationes diviſerint Græci & Romani. 157. a. 408. b
* Noxa eſt corpus quod nocuit. 405. a
* Noxia, damnum datum. ibid.
* Numen, pro loco ſacro. 283. a
Numerus novenarius, Pythagoreis perfectiſſimus. 515. b
Numerus pluralis, pro ſingulari. 94. b
Nummi antiqui. 386. 460
Nuptiarum ritus. 194. a. b. 208. a. 209. a. b. 457. a. b. 465. a. b. nuptiæ cum peregrinis improbabantur. 466. a. in nuptiis faces, ignis & aqua cur adhibita. 465. b. 762. b. nuptias novas matronæ parabant ſponſis. 463. a
* Nyctelius, Bacchus. 339. a
Nyſa, vel Nyſſa tam urbes quam montes decem. 332. b. 485. b
Nymphas arborum cum illis naſci & interire creditum. 664. b. * noctu choreas ducere ſolitas. ibid. a
Νυμφόληπτος. 485. b
Νύσα, νίσα & νύσσα. ibid. a
Νυχία θεὰ, Luna. 514. a

O.

* Oberrare oculos. 85. a
* Obeſus, pro gracili & craſſo. 481. b
* Obiratus. 595. b
* Obiti, pro mortuis, vel qui obierunt. 463. b
* Obliquare oculos. 326. a
Obliqui anguli in ſphæra. 159. b
* Obliti ſui, pro mortuis. 24. a. b
* Obrutus atque everſus, de homine & urbe dicitur. 407. a
Obſcœnæ aves, pro feralibus. 511. b
* Obtentus comam. 347. b
* Occupare facinus. 122. a
Oceanus, pro Horizonte. 4. b
* Oceani, pro lavacris vaſtiſſimis. 135. a
Oceaninæ & Oceanitides Nymphæ, quæ. 240. b
Octavius Auguſtus, filius ſororis Julii Cæſaris. 752. a
Octavia, juſta Neronis uxor. 731. b. vidua & ſoror Neronis. 2. a. eam adulterii impudenter accuſavit Nero. 730. b. ejus exilium & mors. 775. b
Oculo cur orbicularis forma data. 369. a. oculi Heroum ſplendore micantes. 409. b.

oculi ſicci in funere odii ſignum. 276. a. *oculos mortuorum claudebant ſanguine proximi.* 403. b
Odor Aſſyrius Nardi vel Amomi. 244. b
Odriſiis ſolemne fuit in conviviis præliari. 122. b
Oechaliæ plures. 608. a. 626. a
* *Oedipodes primæ Declinationis.* 367. b. 371. a
* *Oedipus penultimam brevem habet.* 182. b. *Oedipus unde dictus.* 360. b. *ejus hiſtoria.* 32. b. 178. a. b. *ubi primum expoſitus.* 176. b. *Oedipum Athenienſes admittere recuſarunt.* 320. a. * *Oedipi calamitatem contigiſſe ante mortem Herculis.* 29. a. b. *ejus liberorum ex Jocaſta nomina.* 194. b
Oedipi Tragœdiarum auctores. 300. a
Oedipodarum fratrum bina caſtra, & totidem rogi. 32. b. *duplex cædes.* 198. b
Oeneus, Meleagri pater. 431. a
Oenomai fabula. 113. a. 148. b. *currus.* ibid.
Οἶςρ@, *aſilio.* 335. b
Oeſtrum, quid. ibid. *Oeſtro percitus.* ibid.
Οἴτη, *Oeta, mons in finibus Theſſaliæ.* 13. b. 430. b. 653. b. * *Oetam Græci vocant extremos ad Orientem montes.* 13. a
* *Oetæus Hercules, vitioſum cognomentum.* 599. a. 600. b
* *Oetæ lampades.* 13. a. b
* *Offenſiones ex morbo.* 416. a
Ogygius, pro Thebanus. 335. a
Olea, Athenienſium propria arbor. 70. a. *pacis ſymbolum.* ibid. *olea inventrix Pallas, & cur.* 69. a. 70. a
Oleniæ ſidus, ideſt, Amalthea. 479. b.
Olenum, Achaiæ oppidum. ibid.
Olenos, Elidis urbs, 431. a
Ὀλίγοι ἀριθμόν. 699. b
Olim, de futuro. 691. b
Oliva, pacis ſymbolum. 227. b
Olympus mons, à Gigantibus Pelion & Oſſa impoſitus. 554. a
Olympias vel Luſtrum quot annos complectatur. '64. b
* *Omen interciſæ lucis.* 151. a
Omina felicia accipere ſe dicebant, infelicia averſabantur. 363. b. * *etiam in verbis.* 413. a. 414. a. 419. a. b.
Omina ſiniſtræ partis cæli Græcis mala, Romanis bona. 151. a
* *Omne, pro univerſo,* τὸ πᾶν. 603. a.
* *omnis, pro quolibet.* 87. a
* *Onerare caſus ſuos.* 189. a *onerare pectora nodis.* 83. a.
Opacus, pro infernus, umbroſus. 533. b
Ophion, è ſerpentis dente natus, Cadmi ſocius. 338. b.
Opimus, pro lecto, eximio. 70. a. *opima victima.* ibid. b.
* *Opponere moras littore.* 457. a
* *Oppoſitum ferrum.* 327. a.
* *Oppreſſio, ſomnus præter naturam gravis.* 79. a.
Ops, terra. 533. b.
* *Opus, pro officio.* 183. a.
Oraculum de morte Herculis. 691. b. *oracula duo Lajo & Oedipo reddita.* 302. b. 318. a.
* *Orbis, pro regno.* 116. b.
Orcynia ſilva, Hercynia. 510. b
Orchomenus, Theſſaliæ fluv. 474. b.
* *Ordinare.* 152. a.
Orgia, Bacchanalia, unde dicta. 334. b. *tertio anno iterabantur.* 636. b.
Orionis nativitas. 3. b. *enſifer,* ibid. *Latinis* Jugula. ibid. *Pleiades exterret.* ibid.
Ornatrix ancilla. 436. a
Orphei parentes. 502. a. 662. b. *Eurydicen ab inferis reducentis fabula.* 43. b. 44. b.
Oſſa componendi ritus. 428. b.
* *Oſſa Pelion impoſitus.* 670. a. *Oſſa & Olympi montium divulſio quando facta.* 24. b.
Oſtrum, pro purpura. 464. b.
Oſyris, Ægyptiorum Bacchus. 266. b. *Oſiris tibiarum inventor.* 554. b.
Othrys, mons Theſſaliæ. 669. b.
* *Otium lene & ſui juris.* 130. b.
Ova decumana. 564. b.
Ovis, pacis hoſtia. 460. a
Οὐλαὶ, ὐλοχύται *molæ.* 326. b
Ozolæ, pop. unde dicti. 516. b

P.

P*Actolus Lydiæ fluv. aurifer.* 213. b. 337. a. 638. b
Pæan canebatur Junoni & Apollini. 554. b. *cur ita dicatur Apollo.* 605. b
Palæmon, Deus marinus. 336. a

Palæſtra

Palæſtra, quid, & ubi inventa. 83. b
* *Palam.* 677. a
Palamedis mortem Deos vindicaſſe. 569. b.
Palear, quid. 285. a
* Παλίνορσος, *redux.* 411. b
* Παλίμβιος, *recidivus.* ibid.
* *Palla, veſtimentum muliebre & virile.* 342. a
Pallas è Jovis cerebro nata. 556. a. *unde dicta.* 566. b. *belli & conſilii dea.* 68. b. *ejus habitus.* ibid. 69. a. *Pallas cur* armata *dicatur.* 566. b. *inventrix textoriæ & lanificæ.* 227. a. *Palladis & Neptuni contentio de tutela Athenarum.* 70. a. *Herculis comes & dux fida.* 68. b. *Vide* Minerva.
Pallene, urbs Thraciæ. 73. b
* *Pallere.* 58. a
* *Pallida matres.* 142. a
* *Pallor de ſenibus.* 58. a
* *Palpitare, extremi metus vocabulum.* 95. b
Pandataria, inſula. 771. a
Pandioniæ volucres. 725. a
Pangæum, Thraciæ promontorium. 335. a
Paphii, religioſiſſimi Veneris cultores. 342. a
* *Paphiæ lampades.* 13. b
* *Par & æqualis* 220. b. * *par glacie.* 220. a
* *Paria utrimque.* 361. a
* Παραλογισμοὶ *Poëtarum.* 501. a. 505. b
Parcæ tres, unde dicantur. 16. b. *ſtamina vitæ breviora aut longiora fuſis ſuis devolvunt.* 42. a
* *Parcere morti pereuntis, quid.* 631. a.
* *parcere animæ & animo, differunt.* 55. b.
* *parce ferro, vox Hannibalis.* 698. a
* *parce, ſupple verbis.* 689. a
* *Parentare.* 571. a
Pariendi tempus legitimum. 210. a
Paridis judicium de malo aureo. 381. b. 580. b
Parium marmor, pure candidum. 269. b
Parnaſſus, Neptuni filius. 317. a
Parnaſſus, mons Phocidos. 185. b. *ejus duo vertices.* 317. a
Parnes, Atticæ mons. 219. b
Parrhaſia, Arcadiæ urbs. 679. b
Pars mei. 757. b
* *Particeps regno.* 31. a
Parthiæ fines. 510. b
Parthi, unde dicti ibid. *Scytharum progenies.* 83. b
Παρθένος, *unde* 594. b
Parthenius, Arcadiæ mons. 716. b
* *Paſcere flammas thure.* 635. a
* *Paſcuum fatale.* 120. a. * *paſcuum pecus.* ibid. * *Paſcuale.* ibid.
Paſiphaë, filia Solis 229. b. *amatrix tauri.* 227. b. 262. b.
Patet, pro apertum eſt. 293. b. * *patere, de terris.* 6. a. 45. a. * *patere, pro valere, & eſſe.* 610. a
Pater patriæ; Ciceroni primum, deinde Auguſto datus titulus. 752. a
* *Patrem ſe probare.* 6. a
* *Pati, ſine caſu, pro ſuſtinere, durare.* 136. b
* *Pro vivere durare.* 694. a. * *Pati famulum Regemque.* 614. a
* *Patiens, qui obdurat.* 137. a
Patria omnibus chara, exulibus maxime. 131. a. *Patriam deſerentium ignominiæ vel improbitatis ſuſpicio.* 466. b
Pax cum cornu copiæ pingebatur. 460. a. *paci ſacrificandi ritus.* ibid.
Pecudes prius inficiuntur peſte, quam homines. 310. b
Pegaſus, equus alatus, unde natus ſit & dicatur. 404. b
Pelaſgus, Neptuni aut Inachi filius. 474. b
Pelaſgi, proprie Theſſali ſunt, & Argivi. ibid.
* *Pelia, nominat. Latinus; Pelias, Græciſſans.* 472. a
Peliæ interfecti cauſſa Medea. 476 a. *filiarum nomina.* ibid.
Pelion, mons Theſſaliæ. 73. b. 500. b
Pepulit aures Hymenæus meas. 466. a
Pelops à patre Tantalo occiſus & Diis appoſitus. 113. b. *ejus patria, quæ.* 86. b. *fraus in fallendo Oenomao.* 113. a. 148. b
* *Pelopeum, penult. brevi.* 148. a
Pelopeia domus, pro impia. Prov. 103. b. *& Pelopia.* 543. a
Pelopeiæ domus ſcelera. 103. b. 534. b. 536. a
Pelopidarum Regum ſceptrum, quid. 119. b
Peltæ, ſcuta Amazonum. 473. b. *cur* Lunatæ *dicantur.* 245. b. 546. b
Penates Dii, cur prope focum colantur. 155. b.
* *Pendere, pro anxium, ſollicitumque,*

que eſſe. 209. a
Penetrale, quid. 148. a
Peneus, Theſſaliæ fluv. 24. b. 433. b
Pentathlus. 83. b
Pentheus, ab Agave matre diſcerptus. 177. b. * *Penthei furor.* 371. a
Penthesilea, Amazonum regina. 377. b. *ab Achille occiſa.* 395. b
Peparethos, una Cycladum. 432. a
* *Peragere imperata.* 748. a
* *Percuſſa imbre nives.* 243. a
* *Perdere locum, occaſionem.* 468. a. * *perdere mortem* 566. a. 631. a. * *perdidit peſtem ſerpens.* 311. a
Pergamum, Ilium eſt & Idæ promontorium. 377. b
Pergamum exciſa. 377. a
Pergamus, Attali regia. ibid. b
Periclymenus, Neptuni filius, ab Hercule occiſus. 502. b
Peripetia in Tragœdiis, quid. 300. a
* *Perlitare.* 570. b
* *Perlucere.* 75. a
Perſeus aureus. 3. b
* *Perſona nomen gravitati ſententiæ multum addit.* 116. a.
Perturbatio, amantium propria. 242. b
Pes, pro infima veli parte. 480. a
Peſtilentia gravis nota. 304. a. *deſcriptio.* Ibid. *ſymptomata & nota.* 314. a
* *Peſtis Ogygii populi malum.* 345. a
* *Petere fugam.* 663. a. * *petitis fontes, pro, petunt.* 315. a. 506. a
Phædra nomine citata Tragœdia Hippolyti. 218. a
Phaëthontis genus & temeritas. 500. b. 519. a. *Sorores in arbores ſuccini mutata.* 612. b
* *Pharetra graves.* 83. a
Pharis, Laconiæ urbs. 433. b.
Phaſis, urbs & fluvius Colchorum. 458. b
* *Pherecydis patria, inſula Syros.* 393. a
Philoctetes, cur ad Troja bellum ierit. 385. b. *unde arcus Herculis ad Trojam portarit.* 430. a
Philomela, in luſciniam mutata. 14. b
Philtra & veneficia amatoria ad inſaniam pepulerunt non paucos. 627. b
φιλοτήσιον *poculum.* 167. b
Phinei, Arcadiæ Regis, fabula. 114. b. *menſa.* 57. b
Phlegethon, amnis infernalis, ardens. 107. b. 169. b. 312. a
Phlegra, vallis Theſſaliæ. 35. b. 157. b
Phliſthenes, Thyeſtæ filius 101. b
* *Phlyeus, vicus Ptolemaidis tribus.* 221. a
Phocis, Græciæ regio ad ſinum Criſſæum. 28. b
Phœbus puer ſagittis interfecit Pythona. 36. b. *ſemper juvenis.* 260. b. *Vide* Apollo.
* *Phœniſſa, Tragœdiæ nomen, à choro Phœniſſarum.* 175. a
Phoroneus, Rex Argivorum. 110. b
Phoſphorus. 521. b
Phryxus & Helles fabula. 444. a
Phthie, Achillis patria. 430. b
Phyſeter, bellua marina. 284. b
* *Pietas, quid.* 596. a. *conſanguineos in gratiam reducit.* 142. b. * *pro clementia.* 454. b. * *pietatis comparatio in ſceleribus.* 153. a
* *Piget, pudetque.* 542. a
Pignus, pro prærogativa. 549. b. * *pignus generis.* 497. a
Pindus, Theſſaliæ mons. 94. b. 629. b. 707. b. *in Pindo monte bacchari ſolitum.* 485. a
Pinus, pro navi cæſa è pinu. 382. a. *pinus pronuba.* 458. a. *pinus, pro face.* 10. b. * *pinu utebantur ad tundenda pectora.* 578. a
Piratarum Tyrrhenorum, Bacchi raptorum, fabula. 336. b
Pirene, fons prope Corinthum. 513. b. *Nympha.* ibid.
Pirithous, filius Ixionis. 296. b
Piſa, civitas Elidis. 110. b. 111. b
Piſidices proditio, ab Achille punita. 394. b
Piſtrix, ſive Priſtis, bellua marina. 285. b
* *Pius, pro clementi.* 454. b
* *Placere.* 443. b
Platonici animas in cælo prius fuiſſe cenſebant. 72. b
Pleiades, Atlantis ex Pleione filiæ. 3. a. *unde dictæ.* 463. b. *Pleiadum tres Jupiter, quartam Orion compreſſit.* 3. b
Pleiones. 464. b
* *Plenilunium, nuptiis faciendis electum.* 463. b
Pleuron, Ætoliæ urbs. 431. a
Pluralia, per indignationem pro ſingularibus poſita. 531. b

Pluto,

Pluto, mortuorum Dominus. 42. b. *frater Jovis.* 620. b. *inferorum Rex.* 53 b. 63. b. *Plutoni ſorte contigerunt inferna regna.* 46. a. *Pylius auxilio adveniens ab Hercule vulneratur.* 42. b
* *Plutonia domus.* 408. a
Poculum gentile. 167. b. 589. b *eo convivia claudere ſolebant.* ibid.
Ποδεὼν, *imum veli angulum.* 480. a
* *Pœna, pro labore improbo ac miſero.* 247. a
Pœna, Dea. 455. b
Pœni, proprie Carthaginienſes. 241. a. *Pœnorum humana hoſtia.* 776. b
* *Poëta tam Solem quam ſidera ab Oeta procedere fingunt.* 13. b
Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. *Proverb.* 504. b
Polum Auſtralem an calidum crediderint Vett. 738. a. *Polos moveri cum Univerſo.* 279. b
* *Polynicis melior cauſſa, quam Eteoclis.* 180. b. *illius & Oedipi comparatio.* 209. b
Polyphemi pater, quis. 144. a
* *Polyxene & Polyxena dicitur.* 403. a. *ubi immolata.* 451. a. *honeſtas in cadendo.* 450. b
Pomponii Secundi, genus carminis. 337. a
Pontus Euxinus, cur ita dictus. 458. b
Poplicola ædes ſuas in Velia deſtruentis dictum. 134. b
Poppæa, admodum diligens colendæ formæ. 755. a
Populatur artus cura. 243. b
Populus arb. Herculi ſacra. 67. b
Porcus, vel porca feriebatur in fœderibus ictis. 195. a. *porci eximii.* 70. b
* *Porrigere ignes, de ſtella ſemitam trahente.* 265. a
* *Porta regni.* 53. a. *portarum Thebanæ urbis nomina.* 310. b
* *Portare plagas.* 223. a
Porthmeus, Juvenali dicitur Charon. 59. b
Portitor, quis. 58. b
Portumnus, Græcis Palæmon. 336. a
* *Poſcere pretium ſtupri maritum caput juſtæ conjugis.* 732. a
Potatio Scythica. 163. b
* *Potens frugum.* 26. a
Πὸς, *funis quo tenditur velum.* 480. b.
πόδας ὠκὺς, *Achillis cognomentum.* 394. b. 574. a
* *Præbere fugam.* 147. a. * *præbere ſe legibus.* 188. a
* *Præcommovere.* 124. a
* *Præcoquis, pro præcocis.* 193. a
Præfationibus utuntur miniſtri nuncii mali. 415. b
Præficæ in luctu officium. 382. a
Præliandi in conviviis mos barbaricus. 122. b
* *Præſens, pro futuro.* 233. b
* *Præſes, pro vindice, defenſore.* 475. a. *Præſides Dii.* 30. b
* *Præſtare.* 188. a. * *præſtare fidem.* 139. a
Præſtites Dii. 30. b
Prætexta purpura, verecundiæ ſymbolum. 465. b
* *Pratidum furor, à Baccho immiſſus.* 338. a. 339. a
* *Precationum in obſecrationibus ſolemnia.* 150. a
* *Premere.* 447. b
* *Preſſa, pro rigida, firmata.* 15. a
* *Preſſura, gravis ſomnus.* 79 a
* *Pretium necis ſceptrum.* 348. a
Priamus, prius Podarces *dictus.* 385. a. *bis captus.* ibid. *proprium ſepulcrum non habuit.* 381. a. *quot filios habuerit.* 378. b. * *Priamus, ubi occiſus.* 376. a. *Priami regnum.* ibid. b
* *Primus, pro ante alios.* 376. a. * *prima fabula, pro primis partibus, vel locis.* 325. a. *primi quinam navigarunt.* 478. b
Principi populus multa non permittit, quæ ſibi. 757. a
Prior, pro, prius. 424. b
Priſtis, bellua marina. 285. b
Procari, pro impudenter petere. 545. b
Procatalepſis. 383. b
Procax. 545. b
Procruſtes, latro. 171. b. 291. b
Procyon, Canis minor. 304. b
Prodere vultu crimen. 242. b
Prodigiorum exempla. 313. b
* *Profugere.* 540. a
* *Profugus, liber homo fugiens.* 466. a
* *Progne & Philomela, Pandionis filiæ.* 613. a. 577. a. 658. b. 14. b
Prolepſis. 130. b. 144. b

* *Proludere.* 19. a
Proluſio belli. 19. b
Promethei Caucaſo alligati fabula. 89. b.
furtum ignis, quid ſignificet. 519. a
* *Promontoriorum pars averſa.* 449. a
Pronubæ officium in nuptiis. 208. b. 209. b
* *Properare mortem.* 680. a
* *Proprium nomen, pro Appellativo.* 121. a
* *Prorſus.* 376. a
* *Prorutus.* 184. a
Proſcriptio Lepidi, Antonii & Auguſti, 753. b
Προσέληνοι, *Arcades cur dicantur.* 268. a. 716. b
Proſerpinæ raptus. 49. a. 454. b. 455. a. b
Προστατήριοι θεοί. 30. b
* *Protagoras Diis providentiam adimebat.* 131. b. 173. b. 375. b
Proteus quis. 294. b
* *Prothous Rex.* 431. a
Ψυλιεὺς *Jupiter.* 723. b
Ψυχὴν ἐπὶ χείλεσιν ἔχω. 96. b
* *Pudere ad dedecus, Pigere ad damnum & dolorem refertur.* 542 a
* *Pudor flavus.* 260. a. *ſecundus.* 229. a
* *Pudoricolor.* 260 a
* *Pulſare caput.* 366. b
* *Puniceus color.* 464. a. b
Purgaturi ſe caput aquæ vivæ ſæpius immergebant. 263. b.
Purpura fiebat è muricis ſucco. 244. a
* *Puri ſoles.* 457. a. *puræ genæ.* 260. a. * *puræ manus, quænam.* 523. a
Pylius ſenex, Neſtor. 392. a
Pylus Neſtorea, Meſſeniæ in Peloponneſo oppidum. 42. b. 433. b
Pyra quid. 422. a. *pyras celſiores erigebant potentioribus.* 702. b
Pyrenæi montes, unde dicti. 225. a
Pyromantiæ deſcriptio. 324. b
Pyrrha, nomen Achillis in Scyro latitantis. 401. b
Pyrrha, uxor Deucalionis, 476. b. *à qua Theſſalia etiam* Pyrrha, *dicitur.* ibid. & Pyrrhodia. ibid.
Pyrrhe, Epimethei filia. 444. b
Pyrrho Poëtæ tribuunt Achillis mores. 396. a. *Vide* Neoptolemus.
Pythagorici cenſebant, in orbe Lunæ reperiri quæ apud nos ſunt. 9. b. *harmoniam effici corporum cæleſtium motu credebant iidem.* 689. b
Pythia, mulier fatidica. 318. a
Python ſerpens. 509. a
Pythius, unde dictus Apollo. 317. b

Q.

Quærere diem, pro mori. 631. b. * *quærere fugam.* 663. a. * *quærere iter.* 24. a
Quæſitor apud Romanos judiciis præerat. 54. b. 535. b. * *quæſitorem cuſtodiſſe urnas Judicum.* 17. a. 54. a. *quæſitorum genus duplex.* 54. b. * *quæſitores Judicum inferorum, qui.* 56. a
in Quæſtionibus flamma & ignis olim adhibitus. 417. a
* *Quam, tam, inverſo ordine.* 117. a
* *Quamvis toleranda patiar.* 730. a. b
Quarta luna nati. 19. b
* *Quatere caput.* 366. b. * *jubas.* 410. a * *quati axe ferventi.* 694. a
Quercus Chaonis in monte Oeta. 701. b
Querquetulana, Dryadis nomen. 664. b
Quieſcere laudes, pro à laudibus, 698. b *pugnæ.* ibid.
Quirinus Mars. 232. a
Quinquertium. 83. b
* *Quid ſegnis traho, quod vivo.* 179. b
* *Quæ bella?* 5. a
Quirites, unde dicantur Romani. 130. b
* *Quot, quam; tot, tam, &c.* 724. b
* *Quota pars eſt.* 603. a

R.

* *Rabidus.* 128. a
* *Rapere mortem.* 631. a. * *luxus.* 248. b
Rapienda via. 542. a
Rapax torrens. 181. b
* *Rara, pro raro.* 465. a. *raræ nubes.* 109. b
* *Raucum buxum.* 578. a
Receptui canere. 143. b
* *Recidere pro iterum oriri.* 411. a. * *recidere & amputare ſarcinas.* 478. a. * *recidere aliquid ex aliquo.* ibid.
* *Recidivus Abel.* 411. b. * *recidivus, à caſu reſurgens.* 410. b. 411. a. * *recidiva Pergama.* 410. b. *ſemina.* 411.

411. a. * *recidiva vita.* ibid.
* *Recidivatus.* 411. b
Recipere auditorium. 55. a. * *mortem.* 179. b. *pro ſilere.* 768. b
* *Recludere, pro reſerare & claudere.* 481. b
* *Reddere ſummum diem.* 321. a. *reddere, pro dare.* 768. b
* *Redivivus lapis.* 411. b. * *redivivum ædificium.* ibid. *rediviva ſaxa.* 412. a
* *Reducta manus.* 567. a
* *Regi & dirigi, de viis & itineribus.* 370. a. * *regi ab eo qui regitur indignamur.* 145. a
* *Regnare terram.* 7. b
Regnandi cupiditas inſatiata & immenſa. 124. b
Regnum bonæ mentis. 129. b. *duos non capit.* 134. a. * *regnum amiſiſſe, miſeria ſumma.* 164. a. * *regna erant quondam ſingularum urbium potentium.* 258. a
* *Rejectio Judicum.* 54. a
* *Religare claſſem.* 500. a
Religioſum ſepulchrum. 413. b
* *Relucere diem.* 5. a
Remi genus aliud. Prov. 27. b
* *Renuere cibum.* 156. a
* *Reparat herbas ſolum.* 349. a
* *Repellor? heu me!* 423. a
* *Repetere umbras.* 59. a. * *alium.* 306. a
* *Repleta vates.* 317. a
* *Repromere diem.* 5. a
* *Rerum termini, quid.* 24. a
* *Rete grave.* 747. a
* *Retro via eſt.* 23. a
* *Revocare manus poſt tergum.* 150. a. * *revocari ad vitam.* 236. a
* *Revelli templa mole ingenti.* 272. b
* *Revulſus canis Tartaro.* ibid.
Rex perturbationibus non ſervit. 128. a. * *Rex eſt, qui mori didicit, Stoicum.* 133. b. *Rex vocatur etiam Patronus.* 15. b. * *Regem bonum privato nihil plus poſſe.* 134. a *Regum pericula* 637. b. *Reges regnum unde auſpicabantur.* 380. b. *Regibus orbitas nocet.* 359. a. *Regibus videre aut tractare feralia non licuit.* 332. a. b. *Reges in ipſos imperium Dei eſſe.* 146. a. *Reges per ſceptra jurare ſolebant.* 320. b. *Regis veri imago.* 127. & ſeqq.
Rhadamantus inferorum judex. 54. b. 697. b. * *Rhadamanti conſilium.* 56. a
* *Rhamnuſia Dea omne magnum moleſtum.* 270. b
Rhenus ferox. 98. b
Rheſus, Rex Thraciæ. 376. b. *ejus & uxoris Arganthonæ conjugalis amor.* 546. b
Rhetoricam Vett. aliam à Pædagogulorum fuiſſe. 218. a
* *Rhœteum, Trojæ promontorium.* 449. a. b. b. 384 a
* *Rictu truci Gyges.* 678. a
* *Rigere.* 338. a
* *Rigidus.* ibid.
Riphæi, montes Scythiæ. 220. b
Rivalis, quis dicendus. 186. b
Robur, pro clava. 61. a
Rogus, quid. 422. a. *rogi averſa facie ab amicis accenſi.* 703. b. *pro qualitate fortunarum fiebant magni, vel parvi.* 701. b
Romanæ fœminæ in luctu aliquando candidatæ. 47. b
Roſæ dolori capitis medentur. 267. b
Roſtrum, à rodo. 139. b. *Hiſpanice* roſtro. ibid.
* *Rorare.* 283. b
Rota, hieroglyphice annum deſignat. 16. b
Rubere, de Luna cur dicatur. 268. b
Rubri maris domitor. 69. b
* *Ruere.* 63. a
* *Ruina iter quærere.* 8. a
* *Rumpere fontem.* 636. a
* *Rupto obice.* 20. a
* *Ruſcum, quid.* 430. a
Ruſticæ vitæ laudes. 240. & ſeqq.
Ruta amariſſima excellit. 341. a
* *Rutilare.* 72. a

S.

* *Sabæi, Felicis Arabiæ incolæ.* 648. a
* *Sacer Alphæus.* 110. a. *ignis, morbus.* 314. b. * *ſacer conjux.* 421. a. *lapis.* 120. b. *ſacrum ædificium.* 413. b. *ſaxum.* 252. b
Sacerdotes Bellonæ & Cybeles cultris ſe ſauciabant. 518. b
Sacrificandi ritus. 326. a
Sacrificiorum Græcorum & Romanorum differentia. 326. b. 328. b

* *Sa-*

* *Sacrificiorum inferis & ſuperis Diis oblatorum differentia.* 327. b. 342. b. 343. a. b. 344. a. *Vid.* Dii.
* *Sacrificus.* 301. b
* *Sacrum conjugis.* 413. a. *ſacra gentilitia.* 92. b. *ſacra infernalia igne è rogis rapto accendebantur.* 342. b
Sacra popularia, quæ. 332. b
* *Sævire, pro furiſo impetu agere.* 152. a
* *Sævitia, pro impetu.* ibid.
* *Sævum ſcelus.* 154. a
Sagittarius, quis. 73. b
Sagittæ Herculis, Hydræ felle tinctæ. 516. b. *earum fatum.* 385. b
Salamin, Attica inſula. 433. a
* *Salio, ſalii, vel ſalui; non ſalivi facit.* 155. a
Saltare in ſacris ſolitum. 67. a
Saltationum quinque modi. 428. a
Salutantium patronos ſummo mane merces. 15. b
Sanctus murus. 413. b
Sanguis, ultima producta. 516. a
Sanguis, pro neceſſitudine ſanguinis. 139. b *ſanguine humano placari animas credebant priſci.* 384. a. 404. a
Sapiens ſe primum noſſe debet. 131. b
Sapires ultra Thermodonta ponuntur. 503. b
Sarcaſmus. 106. b
Sarmatæ intonſi. 41. a
Satellitum natura. 767. a
* *Saturnalibus Romæ ſervi liberis dictis figebant dominos.* 465. a
* *Saturare cruore ſpecum.* 635. a
Sauromatæ & Sarmatæ, iidem. 225. b
Scæa porta Trojæ, unde dicta. 446. a
Scarphe & Scarphia, Locrorum urbes. 433. b
Scarphia, Bœotiæ urbs. ibid.
* *Scelus majus, Medea mater.* 525. a
Scelus proſperum ac felix virtus vocatur. 29. b. * *ſcelera horrenda eſſe, etiamſi innocenter fiant.* 191. a. * *ſceleratiſſimos an reciperet orcus dubitarunt.* 168. a
Sceptri Regum Pelopidarum cultus & ſacra. 119. b. *ſceptra Regum priſcorum, haſta.* ibid.
Scipio, domi ſuæ mortuus repertus. 772. b
Scamander, ſive Xanthus fluv. Trojæ. 215. b
Sciron, latro. 291. b
* *Scuta, vett. arma.* κατ' ἐξοχήν. 208. a
Scriptum, pro præſtitutum. 17. b
Scyllæ, Phorci filia, fabula. 143. b. 144. a 482. b
Scythæ puerulos ſagittis aſſuefaciebant. 83. b. Nomades *cur dicantur.* 41. a. *& vagi.* ibid.
Secreta Ceres. 65. a
Seculum, Græcis αἰών. 250. a
* *Securus hominum.* 280. a
Sedere, ſolemne verbum Judicum. 54. b. *de canibus.* 60. b
* *Sedes fera.* 774. a
* *Segregem ſparſi, pro diſcerptum.* 294. a
Seleuci facies in ſtatuis cornigera. 266. b
Semele, Bacchi parens. 3. b. 36. b
* *Semifera ſphinx.* 184. b
Σεμναὶ θεαί. *Furiæ.* 455. b. 538. b
Seneca, cur exul. 745. a. *Epicureus potius, quam Stoicus.* 573. a. * *multa habet ſuo quam heroum ævo congruentiora.* 610. a. *Ovidii in comparationibus imitator.* 678. b. * *Senecæ brevitatis in dicendo exemplum.* 126. a. * *ars in præſagiis animorum imitandis.* 456. a. b. *Hercules furens in quibuſdam inferior Euripidis.* 1. b. * *Tanain & Iſtrum confundentis error.* 376. a. *vaticinium de America invenienda.* 484. b. *Senecam armaſſe Neronis ſævitiam.* 752. b
Senum jactantia. 132. a
Senium morum, pro moleſtis moribus. 277. b. *ſenium, pro moleſtia.* ibid.
Sepeliendis, vel mortuis terram levem, vel gravem optandi mos. 299. a
Septem triones, ſideris nomen. 694. b
Septenarius numerus perfectus. 262. b
Sepulchrum, quid. 422. a. *ſepulchra violare nefas.* 421. b
* *Sequi otium ac ſomnum.* 351. b. * *fugam.* 663. a
Seres pop. Scythiæ Aſiaticæ. 129. b *ſericum conficiunt.* ibid. 640. b
Sericum arboribus depecti. 129. b. 640. b. 244. a. *differt à bombicino & byſſo.* ibid.
* *Serpere gradu æquo, de amni.* 635. b
Serpens caudam ſuam devorans, mundi ſymbolum. 745. b: *item anni.* 16. b
Serta, à ſerendo dicuntur. 556. b

Sera

Sera jura. 54. a. * *ſera ſerpens, pro annoſa.* 508. a. * *ſera queruntur.* 4. a
Servus, unde dicatur. 400. b
* *Si omiſſum.* 153. a. * *pro, cum.* 469. a. * *ſi quid poteſt.* 102. b
* *Siccus, pro incruento.* 380. b
Sicilia, Italiæ quondam annexa. 31. b
Sidera antiquis Dii. 3. b. *Vid.* Stoici.
Siderite herba curatus Telephus. 394. a.
Sigeum, promontorium Trojæ. 382. a. 438. b. 560. b
* *Sigilla, quæ.* 275. a. * *ſigilla ex ebore, ornamenta Regalis Athenienſium familiæ.* ibid. b
Sigillata terra. 684. a
Signa militaria tria muta, vocalia, & ſemivocalia. 203. b
Signa cœli ubi oblique oriantur & occidant. 159. b
L. Silanus, Octaviæ ſponſus. 733. b
Silani tres. ibid
* *Silentes pro mortuis.* 601. a
Silenus, alumnus & nutritor Bacchi. 334. a
* *Similitudinis propria comparatio elegans.* 203. a
Simulationes deſperantium. 496. a
Simulacra omnium quæ hic ſunt apud inferos eſſe volunt. 42. a. 59. b
Simulacrorum fletus. 151. a
* *Simul, pro unà cum.* 445. a
Sinis, latro Corinthius. 291. b. * *pityocamptes.* 686. a
* *Sinum ſubducere, implere.* 133. a. * *ſinus immenſi.* 50. a. * *ſinus vadoſi circa Sigeum.* 438. a. * *ſinus totos ex imo traxit.* 388. a
Sipylus, urbs & mons Phrygiæ. 32. b. *lapis, Niobe.* ibid. 612. b
Sirius, ſidus canis, unde dicatur. 304. b. *illius effectus.* ibid.
Sirenes, Acheloi filiæ. 483. a. *earum fabula.* ibid. 612. b
Siſtro vocabantur feminarum exercitus à Regina Amazonum. 143. b
Siſyphi pœna. 57. a. 296. a
Sitis Argivorum. 110. b
* *Sive, ſemel poſitum.* 677. a
Smintheus, Apollo cur dicatur. 543. b
Q. Smyrnæum male Q. Calabrum vocant. 546. b
Soanorum Colchicæ gentis divitiæ. 491. b
Soccos luteos quondam in uſu fuiſſe. 240. a
* *Soceri volentes.* 464. a
* *Sociare animos.* 31. a
Sordidus, fumi epitheton. 405. b
* *Sol dubius.* 301. a. *afflictus.* 50. a. *Sol Hyperionis filius.* 454. b. *occidere & naſci quotidie credebatur.* 158. a. *occidens nubibus conſperſus ventos & pluvias portendit.* 562. b. *peſtis remedium.* 309. b. *umbram corporibus ubi non reddat.* 67. b. *Solis obſcurationem Dei iram miſeriaſque portendere credebatur.* 261. b. *Soli vota concipiebant amantes viri.* 245. b
* *Solatium profanorum ultimum, nec Diis, nec votis indigere.* 189. b
* *Solidus orbis Thœbes.* 463. b
Sollicitum aurum. 252. a
* *Solvere pharetram.* 75. a. * *ſolvendo non eſſe.* 367. a
* *Solum Tanais.* 245. a
* *Solus, pro maximè, ante alios.* 274. a
Somnus juſtitiæ filius fingitur. 80. b. * *furoris remedium.* 78. b. 79. a. * *gravis, levis.* ibid. *mors brevis.* 81. a. *ſomni ſedes.* 51. b. λυσιμελής, *cur dicatur ſomnus.* 731. a. *ſomnia matutini temporis certiora.* 388. b. *referre curas diurnas.* 764. b. *ſomniorum infauſtorum expiationes uſitata Græcis & Romanis.* 765. a, b. *de ſomniis Jamblichus & Homerus pugnantia commenti ſunt.* 409. b
de Sono Philoſophorum ſententia. 575. a
Sophoclis erratum. 691. a. Τραχινίαις. 600. a
Sophonius Tigellinus, Neronis Præfectus Prætorio. 748. b
* *Soror Tonantis.* 1. b. *ſororem adoptivam ducere adoptione durante non licuit.* 731. b. *ſororis nomine amicæ vocabantur.* 258. a
* *Sorti facta ſua tribuit Oedipus.* 192. a * *ſortis incerta fides.* 536. a. * *ſortem cujuſque verſari urna.* 17. b. *ſortes Græcorum quid fuerint, & cujus uſus.* 381. a
* *Sortitio judicum.* 54. a
* *Sortiri judicia.* ibid.
* *Spargere aſtra.* 482. a. * *rabiem in centum dracones.* 695. b
* *Sparſus, pro diſcerptus.* 686. a

Spartanorum canum laus. 222.b
Sparte, Laconum urbs. 433.b
Spatium vaſti corporis. 269.a
* *Specie ſacra orbem regere.* 751.b
* *Specimen, pro omine.* 118.a, b. *pro decore inſigni.* 188.b
* *Spectare, pro expectare, barbarum.* 15.a
Spectrorum obambulationes in cladibus publicis. 313.b
* *Sperare cælum.* 35.a. * *ſanguinem.* 139.a
Spem emolumenti in maleficiis ſpectandam. 492.b
Sphingis figura & hiſtoria vera, falſaque. 185.a. 308.b. *carmen.* ibid. *ſphingis imagine pro inſigni uſi quinam fuerint.* 349.b
Spinea tæda. 458.a
Spinturnix, avis inauſpicata. 512.a
Splendidi capilli, pro canis. 235.a
* *Spolium Hectoris.* 441.a, b. *ſpolia opima.* 70.b
Sponſæ ad mariti limen venientis officium. 209.a
Sporades inſulæ, Cyclades. 649.b
Sportulam merebantur mane ſalutantes clientes. 15.b
Spumeus aper. 241.a
Stadium Italicum, Pythicum. 112.b. *Olympici ſtadii longitudo.* ibid. a
Στακτὴ, *unguentum ex ſola myrrhæ gutta.* 623.b
Statio Palatina. 749.a. 767.a
* *Statuere aras.* 498.a
Stella lapſa, quid. 204.b. *ſtellæ igneæ creduntur eſſe naturæ.* 12.b. *ſtellarum diſcurſus.* 265.a. *differunt à cometis.* 402.b. *ſtellas hemecto quodam alimento nutriri credebant.* 266.a
* *Sthenelus, Herculis ſocius.* 503.a
* *Stare, verbum victorum.* 24.a. *pro non moveri.* 66.a. *pro ſtagnare.* 149.a
Stans Iſter, pro congelatus. 224.a
Stoici Deos eſſe credebant ſidera & elementa. 159.a. 162.a. 507.b *hominis nihil proprium dicebant præter voluntatem & animum.* 183 b. *Stoicorum opinio de viſu.* 474.b. *æternitas.* 406.b
Στόμωμα, *ferri temperatura.* 609.b
* *Strigare, pro interquieſcere.* 718.a
Strix & bubo, aves mali ominis. 512.a
* Στρέφειν, *machina in Theatro.* 720.a
Strophius, Phocidis Rex. 591.b
Strymon, fluvius Thraciæ. 346.b
Stupere. 257.b
Stuprum, pro adulterio. 118.b
Stygius, pro exitiali. 757.a. *ſtygia aqua pro morte.* 312.b
Stymphalus, Arcadiæ palus. 21.b
Stymphalides aves. ibid. 204.b. 717.a
Styx, nomen lacus Averni. 294.a. *ejus graveolentia.* ibid.
Styx, Arcadiæ fons. 312.b. *ejus aqua corroſiva & lethalis.* ibid.
Styx, ſtagnans fluvius inferni. 149.b. *unde dicatur.* 52.b. 534.a. *per Styga cur Dii jurent.* 52.b. *Stygis jus.* 42.a. *fatum.* 43.b. 46.a. *Styx, pro tumulo.* 408.a
Subicit. 769.a
* *Subjicere oculos, vel aures.* 60.a
* *Subrigere aures.* ibid. *caput.* 32.b
Subſidere dicuntur, qui ſunt in inſidiis. 224.a
Subſellia inferiora erant minorum judicum. 54.b
Subſeſſores, pro inſidiatoribus. 223.b
* *Subſortitio judicum.* 54.a
Succincta canes. 483.a
* *Succo, pro fuco frequens mendum codicum.* 285.a
Suculæ, Græcis Hyades. 159.b. 479.b
Suevorum in Germania antiqui fines. 510.b
* *Summus dies, pro morte.* 321.b
Sunium, promontorium Atticæ. 222.a
* *Superba parens.* 32.a. * *ſuperbum, de regno.* 359.b
* *Superbificus.* 301.b
Superſtitio inferum. 149.b
Superis facturi abluere ſe debebant. 263.b
Suppara, quid. 480.b
Supplicum geſtus corporis. 423.b
Supponere cultros. 150.b
Suppoſiti cultri. ibid. 327.b
Σύριγξ, *quid.* 608.b
* *Surripere toros.* 551.a
Suſtinere faces ſtygias, pro continere. 661.b. * *ſuſtinere chelyn læva.* 346.a
Suus, proprietatis & dominii vocabulum. 265.b
Symplegades inſulæ. 90.a. 482.a
* *Sinalæphes exempla.* 120.a
Syrma, veſtis muliebris longe caudata. 37.b

* *Syres,*

* *Syros, Ægai maris inſula.* 393.a

Syrtes Libycæ, duo ſinus varie vadoſi in mari Libyco. 27.b. 124.b. * *Syrtes arenis accumulari ab Auſtro.* 563.a

T.

TAbanus, Græcis μύωψ. 335.b

* *Tabellæ breves.* 747.a

* *Tabificus.* 301.b

Tacens fluvius. 53.a

* *Tacitus, pro non ſtatim intellectus.* 632.b. * *tacitus & mutus junguntur.* 26.a. *tacita ſtyx.* 259.b. *tacitum mare.* 41.a. *taciti canes.* 222.b. *tacita ſacra.* 454.b

Tanarus, Neptuni filius. 294.b

Tanarus, promontorium Laconiæ. 44.b 49.b. 294.b

Tagus, fluv. Luſitaniæ, aurifer. 98.b. 128.a

Taledii Severi Equitis Romani nuptiæ inceſtæ. 732.b

Talionis pœna æqua Vett. viſa. 20.b

Tanais, Scythiæ fluv. 98.a

Tanaitis, pro Amazone. 245.a

Tantalus Pelopem coctum Diis appoſuit. 57.a. *ejus pœna.* 106.b. 108.b. * *in inferno etiam montis ruinam timet.* 107.a. * *Tantalus, pro fortuna & caſibus Tantali.* 105.a. * *Tantalum animo ſumere.* 121.a

Tantalidæ non fuerunt ex genere Inachi. 127.b

* *Tantum poteſt, quantum odit.* 138.a

Tarquinii, propter Lucretiam violatam Roma pulſi. 741.b

Tartarus, inferorum locus profundiſſimus. 272.b

* *Taurus, pro Taurica Cherſoneſo.* 230.a

Tauri montis deſcriptio & nomina varia. 508.b

Ταῦροι *vocantur, quæ mole corporis præſtant.* ibid

Taurus quis inter ſidera relatus. 2.b

* *Tauri, qui Dircen traxit, fabula.* 70.b. 177.a

Tauri Cretenſis, ab Hercule interfecti fabula. 586.b. 602.b

Tauri duo ignivomi in Colchide. 475.b

Taurus Neptuno, Apollini & Marti immolabatur. 459.b. *taurum Iovi non immolari abſque malo omine.* 25.b. *taurus albus, Iovis victima.* 459.b

* *Taxare, Senecæ Verbum.* 56.b

Taxus, arbor feralis, veneficiis idonea. 51.b. 342.b. 518.a

Taygetus, mons Laconiæ. 111.b. 461.b

Teda, arbor. 194.b

Tedæ, faces in nuptiis adhibitæ. ibid.

Telephus, ab Achille vulneratus & ſanatus. 392.b

Tellus, proprie quid. 181.b. * *tellus infeſta.* 602.a

Telum inclitum mortis. 673.a

S. Telmus, Hiſpanis quid. 42.a

Tempe quævis loca amœna vocantur. 490.a. *nobilia ſacro nemore tempe.* 74.a. *tempe Theſſaliæ an ab Hercule, an à Neptuno aperta.* 23.b

Templum, quot modis dicatur. 2.b

Tempus, Græcis αἰών. 250.a. *tempus animi medicina.* 189.b

* *Tendere genas ſanguine.* 314.a

Tenebræ, coloris expertes. 66.b

* *Teneo, affectus omnes poſſidet.* 47.a. * *tenere pro complecti.* 142.a, b. * *tenet Regem.* 548.a

* *Tenuari & attenuari corpora morbis dicuntur.* 696.a

Tereus, Rex Odryſarum, maritus Prognes. 14.b. 122.b. *ejus hiſtoria an vera.* 106 b

Terminus, Deus; & Terminalia ſacra. 252.b

Terram ab Oceano inſulæ modo cingi. 340.a. *flatus multos & ignis montes in ſe continere.* 144.b. *terram levem aut gravem quando mortuis optare ſolebant.* 299.b

Terra Lemnia. 684.a. *Sigillata.* ibid.

Terræ motum peſtem ſolet præcedere. 313.a.

Terræ mugitus, unde. 313.b

* *Terrere, pro reverentiam facere.* 473.a

* *Territorium, quid.* ibid.

Terrores nocturnos Romani mola ſalſa, Græci vivo flumine expiabant. 765.a

Tetradiſtæ, ſeu quarta luna nati. 18.b

Tethys, uxor Oceani vel Neptuni. 435.b. *pro ipſo mari.* 67.b. 98.b. 255.b

Thalaſſio, hymni nuptialis nomen apud Rom. 194.b

Thaſii, Herculis cultores. 722.b

Thebæ, Promethei, vel Aſopi filia. 310.a

Thebe miſeranda ſing. num. ibid. *Ægyptia.* ibid.

Thebæ, unde dictæ. ibid. à ſeptem Ducibus obſeſſæ & defenſæ. 201. b. Thebarum conditores Cadmus & Amphion. 70. a. 212. a. 355. a
Thebæ Ciliciæ. 394. a
Thebaides Tragœdias qui ſcripſerint. 175. b
Thebani, Bacchi milites. 310. a. Thebanorum Duces ſeptem. 201. b
* Θεολογεῖον, locus Deorum in ſcena. 720. a
Thermodon, fluvius Cappadociæ. 21. b
Theſeus, cur Neptuni filius. 297. b Rex Athenarum. 70. a. amicus fidus. 87. b palæſtræ inventor. 83. b. talionis pœna utitur in Sinin, Scirona & Procruſten. 20. b. Pirithoi comes in rapienda Proſerpina. 98. b. 99. a, b. ab inferis reverſus Herculis munere. 61. b. Theſei & Minotauri fabula. 260. b. de Amazonibus victoria. 244. b. Theſeo tria vota à Neptuno data, quæ. 279. a. Theſeus ſaxo adhærens in inferno. 674. b
Theſmophoria, nomen ſacrorum Eleuſiniorum. 227. a
Theſpius, Teuthrantis filius. 37. b. ejus filiæ quinquaginta ab Hercule una nocte compreſſæ. ibid.
Theſſalus, Hæmonis filius. 476. b. alius Iaſonis & Medeæ. 526. b
Theſſalæ mulieres, veneficiis infames. 247. a. 628. b. 632. b
Theſſali uxores ſuas δεσποίνας vocabant. 549. b.
Theſſalia, unde dicta. 476. b. ejus diviſio. ibid. flumina præcipua. 24. b
Thetis, mater Achillis. 435. b
Thracum mos præliandi in conviviis. 122. b
Thracium nefas. 106. b
Thria, vicus Atticus. 219. b
* Thriaſii campi, valles. ibid. a
Thule, inſula ultima Septentrionis. 484. b
Thyades, Bacchæ. 335. a
Thyeſtes, atheus. 131. b. propter adulterium exul. 104. a. ejus tres filii. 101. b. inceſtus cum filia. 103. b. 551. b. ſcelera. 103. b. & ſeqq. * Thyeſta, accuſat. loco vocat. 99. a
Thyeſtea menſa. 105. b
Thyeſtis Tragœdiæ laudes. 100. b
Thyrſus, quid. 333. a. 465. b
Θυρσόλογχοι, thyrſigeri. 333. a
Θύω, impetu fero. 335. a
Tiara, infula Phrygia. 149. a
Tigillinus, pietate Neroni æqualis. 770. a
Tigris, animal truculentum & velox. 521. a. ejus amor in catulos. ibid.
Tigris, Meſopotamiæ fluv. à celeritate qua defluit dictus. 98. a. 511. a. in mare Perſicum influit. 377. b
Tigrin Perſæ ſagittam appellant. 98. a
* Tingi ſanguine exiguo. 380. a
* Timere, pro revereri. 274. a
* Timeri invidioſum eſt, infeſtumque periculis. 136. a
Timor lugere prohibens acerbus & crudelis. 728. a. timor ſine ſpe deſperationem gignit. 407. b
* Tiphys Bœotus. 501. a. gubernator navis Argus. 454. b. primum velis & ſtellis in navigando uſus eſt. 480. a. ubi mortuus & ſepultus. 501. b
Tireſias, cæcus. 322. b. tres ætates vixit. 342. b. Tireſiæ oraculum. 323. b. ubi mortuus. 322. b
Tiſiphone, ultrix Furia. 74. b
Titacides, vicus Athenienſium. 221. b
Titanem fratrem Saturnus regno expulit. 73. a
Titanorum bellum. ibid.
Titareſſus, vel Titareſius, amnis Theſſaliæ. 433. a
Tithonus, frater Priami, pater Memnonis. 395. b
* Tituli monumentis mortuorum addere ſoliti. 713. a
* Tityi pœna & crimen. 57. b. 102. a, b. 296. b
Tmolus, mons Lydiæ. 213. b. 622. b
* Tollere honoribus. 16. a. * tollere liberos. 106. a. * tolli & premere dicitur quidquid ſupra eſt. 606. a. * tollit ara templum. ibid.
Tomos, oppidum, unde dicatur. 467. b
Tondere, de agris. 185. b
Tonſæ, ſunt remi. 561. a
Tonitru, quomodo fiat. 494. b. die ſereno malum omen. 122. a. tonitrua etiam ab auſpicibus obſervata. 402. b
* Tori in homine fortitudinis indicium. 47. b
Torrens, quid. 181. b
* Tot juvenes, de tribus. 140. a
* Tot hoſtes tam ſubito exciti. 724. b

* *tot tantis malis.* ibid. a

Trachin, Theſſaliæ urbs. 430. b. 608. b

Trabs, pro face. 10. b. *pro haſta.* ibid. *pro nave.* 540. b

Trabale telum, ſceptrum, &c. 10. b

Tragicorum Græcorum auctores proprii. 498. a

* *Trahere ex imo ſinus.* 169. a. * *noctes vigiles.* 639. a. * *trahere quod vivimus.* 179. b. * *trahere ſemitam, de ſtella.* 265. a

Trambelus, in Lesbo ab Achille victus. 394. b

* *Tranſcribi in pœnam.* 102. a

* *Tranſileo, barbarum pro tranſilio.* 155. a. * *tranſiluit.* ibid.

* *Tranſire verticem vadis.* 630. a

* *Tranſſuere.* 193. a

Tranſtra dicuntur ſedilia remigum. 561. a

Tremere, de terra mota. 8. b

* *Trepidare, de timentibus.* 59. a

* *Trepidantes foci.* 155. a

Tribuere in luce decus, de matre. 660. a

Tribunal, quid. 54. b

Tribunis Prætorianis mille milites parebant. 767. a

Tricce, Theſſaliæ urbs. 430. b

* Τριχάϊκες, *comati.* 410. b

Trifida ſerpentum lingua. 508. b

Triones, pro boves, antique. 694. b

Tripodes Delphici, unde vaticinabantur Phœbades, quid fuerint. 317. b. 318. a. 517. a

Triptolemus, Iudex Inferorum. 54. b

Triptolemum Ceres agri colendi rationem docuit. 272. b

* *Triſtis virtus.* 281. a. *triſte conſilium.* 125. a. *triſtes Dii.* 46. a. * *inferi.* 43. b

Triſulcum, cur dicatur fulmen. 173. b. 232. b. 723. a

* *Triton, Neptuni filius, Deus marinus.* 390. a. * *Tritonum chorus.* ibid. b

Τρικέφαλος, *Hecate.* 246. b

Τρίμορφος, *Hecate.* ibid.

Trivia Dea, Hecate, Diana, Luna. ibid. 517. a

* *Troadas Tragœdiam ſuam cur inſcripſerit Seneca.* 375. a. 376. a

Troezen, Peloponneſi civitas, Theſei patria. 431. b

Troja proprie regionis, non Ilii urbis nomen. 376. b. *Trojæ muri à Diis ſed non integre ædificati.* 412. b. 376. b.

Troja, quo die & menſe capta. 573. b. *ſine Herculis ſagittis ſecundo capi non potuit.* 385. b

* *Trojæ luſus.* 427. a. *fiebat ſingulis quadrienniis expletis.* ibid. b

* *Tropæa, quæ proprie.* 386. b. *etiam Iunoni erigebantur.* 554. b

* *Truncus, pro arbore foliis nudata.* 623. a

Tubæ uſus in bello. 143. a. *æneatorum eſt.* ibid. b. *an Trojani belli tempore in uſu fuerit.* 445. b

Tubicen. 143. b

Tulliæ ſcelus. 741. b

Tumulus Achillis, ubi ſit. 449. b

Turbo celerior & concitatior vento eſt. 146. b

Turdetanis Strabo præſepia argentea tribuit. 491. b

Tyndaridæ, clara gemini ſigna. 3. b. Διόσκουροι. 42. a

Typhoëi gigantis ſuperimpoſita moles, Inarime Inſ. 157. b. 515. b. 671. b

Tyrannus, pro Rege, antique. 705. b. *tyrannorum eſt una tantum parte audita judicare.* 472. b

Tyrus, metropolis Phœnices, purpura nobilis. 244. a

Tyria veſtis, pro purpurea. 127. b

Tyrrhenus piſcis, Delphin. 561. b

V.

* *VAcat cælum.* 162. a. * *vacant Theſpiades.* 622. a.

Vacuus, pro incultus, ſolus. 225. a. * *vacua domus, ubi maritus non eſt.* 622. a. *vacuæ nubes, ſine pluvia.* 109. b

Vacuum an detur. 50. a. * *vacuum immenſum ſub Tartaro.* 169. a

* *Vadum, pro flumine.* 129. a

Vagus, carens certis ſedibus. 225. a

Valentis Imperatoris ſomnium. 645. b

Valeriæ Meſſalinæ, Octaviæ matris, dedecora & mors. 725. a. 775. a

Varius, Senecæ in Tragœdiis conſultor. 100. b

Variæ tigres, pro maculoſis. 224. b

* *Vaſta Chalcis.* 649. a

* *Vates, de ſphinge.* 308. a

Vaticinantes Δαφνηφάγοι. 302. b

* *Uberi fletu oculos rigare.* 485. a

* *Vel nunc. Conjunctionis elegans emphaſis.* 547. b

Velamentum, nuptarum pudoris & ſubjectionis ſymbolum. 762.b
Vellus aureum in luco Martis quercui appenſum. 491.b
Venatorum triumphus. 225.b
* Venire, pro evenire. 101.a
Venter improbus. 135.a
* Ventorum vocabula & regiones. 289.b
Venus è ſpuma maris cur nata. 237.a. Erycina, unde dicta. 232.b. Veneris cum Sole odium. 229.b
* Ver tepens pro adulto. 2.a. Veris pater & comes Favonius. 221.a
* Verbera, pro planctu. 612.a
* Verbum, plane omiſſum. 432.a.
* Verba dare. 172.a
Verecundiæ ſedes, frons. 423.b
* Veritas numquam perit 420.a
* Verſari urna ſortem cujuſque. 17.b
Veſtis ἄπυρος. 589.b. veſtes demiſſæ in luctu ſupra uterum necti ſolitæ. 383.b
Veſper, noctis prænuncius. 156.b
Veſperus, veſperugo. 521.b
* Vetuit Solem Delia, pro morata eſt. 609.a
Vexillationes dicuntur alæ equitum. 202.a
Vexillum, quid. ibid. vexillis Ducum nomina inſcribebantur. ibid.
* Vices alternæ Lunæ. 246.a
Victimæ & hoſtiæ quomodo differant. 460.b. victimæ coronatæ, vittatæ & ornatæ immolabantur Diis ſuperis. 311.b. * averſæ trahebantur ad aras Deorum inferorum. 343.a. * victimas mactandi ritus. 327.a, b. victimæ humanæ à quibus immolabantur. 398.b victimas feminas in ſacris plus valere. 195.a
Victores expiare cruentas manus cogebantur ſacra facturi. 70.b
Victoria non honeſta, non ſincera. 215.b
* Videre, pro ſcire, recordari. 579.a
Vidua, de uxore mariti abſentis. 258.b
Vincla pro diademate. 141.b
* Vindictæ mortis Laii dilatæ ratio. 319.a, b. publica cur interdum dilata. ibid. b
Vinum capitibus victimarum aſperſum. 150.b. victimis bis ſuperinfundebatur. 344.a. vini meri potatio Vett. probrum erat. 163.b. vina Lesbia. 339.b
Virbius, nomen Hippolyti. 226.b
Virgilii alluſio de cæde Pompeii. 385.b
Virgines Græcæ in publicum raro prodibant. 594.b. Virginis duæ in ſacrificium à Locris Trojanis quotannis miſſæ. 567.b. Virginum Lacænarum exercitia militaria. 461.b
* Virginitas conjugi proba apud maritum ſemper prodeſt. 740.a
Virginia à patre Virginio cur jugulata. 741.b
Virtus à viro dicitur. 192.b. * pro fortitudine. 469.a. * pro viro forti. 85.a. virtutis eſt domare quæ cuncti pavent. 34.b. virtutes regiæ. 307.b
* Vis populi. 735.a. * vires Ducum. 753.a
Viſcera, quæ ſint. 154.b
Viſio quomodo fiat. 474.b
* Vita, pro vivere. 236.a. vita, ad mortem via. 66.b. vita Principis cenſura perpetua eſt. 117.b. vitæ ruſticæ laudes. 250.b. * vita donum, ab hoſte ingratum. 492.a. * vitæ pertæſos ad vitam revocandi rationes. 674.a. vita tantum, quantum tempori decedit. 404.b. vitam regit fortuna, non ſapientia, dictum Epicureorum. 280.b
* Vitata Styx. 10.b
Vitta, Syriace mitra, ornamentum matrum & virginum. 333.b. vitta purpurea victimarum capita redimibantur. 150.b
Vitiis regalibus non dari ſecretum. 541.b
Viva aqua, quæ. 263.a. * vivæ domus, pro vivorum. 101.a
* Vivere, pro, animo & corpore bene valere. 236.a
Vivaces cervi. 357.a. iræ vivaces. 4.b
* Ultima, pro parte ultima. 325.a
Ultrices Deæ. 455.b. earum habitus in picturis. ibid.
Ulyſſes, ubi & quomodo mortuus. 448.a. ejus doli. 426.b. regnum. 434.a
Umber canis, ſagax. 139.b
Umbra, vocantur mortuorum animæ. 706.b. umbra magni nominis. 728.b. * umbræ tenues, & exiles. 696.a
Umbram poſitivum quid fecerunt Poetæ. 158.b

* *Unde mihi &c. pro, in, vel, an unquam.* 25. a
Unguentis delibuti Vett. convivabantur. 165. b
* *Unus, pro unicus.* 710. a
* *Vocare in vota ſuperos.* 324. a. * *vocare, pro removere, auferre.* 701. a
Volucres Pandioniæ. 725. a
Voluntas non cogitur. 627. b
* *Voto hac erit, hoc eſt, pro voto.* 652. a. * *vota deſumi à Poëtis ex iis quæ poſteà accidiſſe narrantur.* 270. a. *vota decipiunt viſus.* 46. b. *votis & diris hoſtem interfici poſſe crediderunt Antiqui.* 278. b. * *votis, nec Diis indigere profanorum ſolatium.* 18. b
* *Urere ahena.* 506. a. *bello finitimos.* 211. b. * *pectora nodis.* 83. a
Uri, feri boves in Germania. 224. b
* *Urna ex qua opus aut pœnam ſubeuntium nomina educebantur.* 17. a. * *Urna inferorum judicum.* ibid. * *alia, in quam conjecta omnia nomina generis humani.* ibid. * *Urna Quæſitoris.* 17. a. 54. a
Urſis denſitatem cutis & tergoris tribuit Seneca. 311. b
Urſas, ſidera, ſub Horizontem noſtrum non deſcendere. 137. b
Uſtrina, locus buſti. 422. a
* *Vulgi vanitas.* 449. a
Vultus & facies ut differant. 361. b. * *Vultum trahere, ducere.* 621. a.
Vultur, avis feralis. 51. b
Uxor, unde dicta. 209 b. *juſta & injuſta quæ dicatur.* 732. a. *uxor niſi peractis ſacrificiis non ducebatur.* 762. b. *uxores* Dominæ *vocabantur apud Lacones & Theſſalos.* 549. b

X.

X*Antus, fluvius Trojæ.* 215. b. 545. b

Y.

Ὑγροκέφαλοι, *lymphatici.* 485. b

Z.

Z*Acynthus inſula.* 434. a.
* Ζέφυρος, *Favonius.* 41. b. 563. a. 221. a
Zethes & Calais, cur ab Hercule interfecti. 502. b
Zethus & Amphion, fratres. 185. b.
* *Zethi juvencus.* 177. a
Ζεὺς καταχθόνιος *infernus Jupiter.* 6. b
Zodiaci deſcriptio. 159. a
Zona, morbus. 314. b
Zonæ quinque. 684. b. * *zonas omnes non eſſe habitabiles, crediderunt Vett.* 694. a, b
Zoſter, morbus. 314. b
Ζυγία *Iuno.* 403. b

INDEX

Auctorum, qui obiter emendantur aut illuſtrantur.

Ammianus Marcellinus. 499. a
Apulejus. 109. b. 463. b
Arnobius. 91. b
Auſonius. 405. a
Cæſar. 280. a
Catalecta. 726. a
Cicero. 594. a
Claudianus. 251. a
Cornelius Celſus, 193. a
Cyprianus, 721. a
Dionyſ. Periegetes, 639. b
Florus. 19. a. 432. b. 724. b
Frontinus. 67. a
Horatius. 17. b. 698. a
Iuſtinus. 109. a. 677. a. 718. a
Iuvenalis. 5. a. 411. a
Livius. 565. a
Lucanus. 74. a. 188. a. 371. a. 454. a
Lucretius. 321. a
Macrobius. 1. a
Manilius. 9. b
Minutius Felix. 721. a
Ovidius. 21. a. 47. b. 97. a. 193. a. 222. a. 459. a. 468. a. 496. a
Petronius. 274. b. 405. a
Plautus. 64. b. 85. a. 91. a. 248. b
Quintilianus. 97. a, b
Rutilius Numantianus. 105. b
Seneca. 19. b. 114. b. 116. b. 251. a
Silius. 74. a. 91. a. 120. a. 211. b 565. a
Statius. 13. a. 77. a. 454. a
Suetonius. 152. a
Valerius Maximus. 565. a
Virgilius. 13. a. 63. a. 107. a

CORRIGENDA.

Pag. 14. verſ. 18. nativa, lege navita. 152. 22. Atrei, lege Thyeſtæ. 327. 43. & in Indice ſuo loco, lege [illegible]. 246. 33. non, lege nox. 369. 36. Mutare rat, lege rati. 454. 22 lib. 2. Achill. lege. 1. 473. 34. ὕνθος, lege ἄνθος. 526. 37. Ælianus lib. 1. lege. 5. 532. 8. Theſeo, lege Ægeo. 640. 35. Ulpianus l. 26. D. lege. 25. Reliquis æquitas & prudentia Lectoris facile medicinam faciet.

FINIS

VA1
1552083

110
D
10